LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

2 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 404

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ԹԵՐ, ՈՉ ԴԷՄ, ՄԵՆՔ ՄԵԶԻ ՀԵՏ

Քանի մը օր առաջ կ'ըսէինք թէ հայ ժողովուրդի ֆիզիքական պաշտպանութեան միակ եւ վստահելի գրաւականը ինքը՝ հայ ժողովուրդն է։

Պատահական բան մը չէր մեր ըսածը, անիկա հիմնուած է երկաթէ տրամաբանութեան եւ ապրուած փորձառութեան վրայ։

Փորձառութիւնը մեզի ցոյց տուած է, թէ խոստացուած բոլոր տեսակի օգնութիւնները պարապ խօսքեր են, եթէ մեր ժողովուրդը չի կրնար գոյացնել այնքան ուժ, որ գրաւականը ըլլայ իր ինքնապաշտպանութեան։

Փորձառութիւնը մեզի սորվեցուցած է չվստահիլ այն պաշտպանութեան, որ մեր ժողովուրդին տիրապետող պետութիւնը կը խոստանայ, եթէ նոյն իսկ անկեղծ ըլլան անոր յանձնառութիւնները։

Տխմարութիւն պիտի ըլլայ յայտարարել, թէ ամբողջ աշխարհ խաբեբաներէ կազմուած է. տխմարութիւն է նոյնպէս, չհասկնալ այնքան պարզ ճշմարտութիւն մը, թէ՝ երբ ժողովուրդ մը պաշտպանութեան յոյսը կը կապէ ստոր պետութեան մը հետ, պարտաւոր է հաշուի առնել այնպիսի քաղաքական պարագաներ, որ կրնան արգելք հանդիսանալ խոստացուած աջակցութեան։

Այսօր, ըստ մեր հակառակորդներու, մեր երկրի միակ եւ վստահելի պաշտպանը կը հանդիսանայ Խորհրդային Միութիւնը։ Ուրիշ առթիւ մենք ըսած ենք փաստերով թէ՝ գիտակցօրէն, քաղաքական ենթադրական շահերու համար, դիտումնաւոր կերպով մեր երկիրը աւերող իշխանութիւնը չի կրնար անոր պաշտպանը ըլլալ։ Ենթադրենք սակայն թէ իրապէս Խորհրդային Միութեան միակ անկեղծ ցանկութիւնն է մեր ժողովուրդի պաշտպանութիւնը։ Բայց եթէ այդ պետութիւնը քաղաքականօրէն գտնուի այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ կարելիութիւն չունենայ օգնելու, ո՞վ պիտի ըլլայ մեր ժողովուրդի պաշտպանութիւնը ստանձնողը։

Այդպիսի պարագայ մը կրնա՞յ ներկայանալ թէ ոչ. անտարակոյս, այո՛, քանի որ պատմութիւնը մեզի շատ անգամ ցոյց տուած է նման պարագաներ։ Երաշխաւորութիւն մը չկայ թէ վաղն ալ նոյնը պիտի չկրկնուի։

Խորհրդային Միութիւնը այսօր քաղաքական ահաւոր փորձութենէ մը կ'անցնի։ Ուկրայինա ապստամբութեան հրաբուխ մը դարձած է եւ կը սպառնայ մէկ օրէն միւսը ահաւոր ուժգնութեամբ պայթիլ։ Անոր կրնան հետեւիլ Տոնի, Քուպանի եւ Թերեքի Քազաք շրջանները, որոնք նոյնքան դժգոհ են խորհրդային կարգերէն. տարակոյս չկայ որ անոնց պիտի միանան նաեւ Կովկաս եւ Անդրկովկաս։

Միւս կողմէն, ամէն օր լուրեր կը հասնին կուսակցական ներքին հակամարտութիւններու եւ անգործ, ու նոյնիսկ աշխատող բանուորներու դժգոհութիւններու մասին։ Դժգոհութեան պատճառ հանդիսացող տխուր պատկերներէն մեծ մասը կը տեսնենք խորհրդային պաշտօնական մամուլին մէջ։

Արհամարհելի պարագայ մը չէ, նաեւ այն, որ ըստ խորհրդային թերթերու, պետութեան ճարտարարուեստի հաստատութիւնները կը կազմալուծուին, վարկի եւ դրամագլուխի չգոյութեան պատճառով։

Ասոնք երեւոյթներ են, որ ամենալաւատեսներուն անգամ մտածել պիտի տան, թէ այսօրուան ամուր կարծուած խորհրդային միութիւնը, կրնայ իր գլուխը կորսնցնել այս հարուածներուն տակ եւ ինքնապաշտպանութեան գերագոյն փորձի մը համար, բանակը կեդրոնացնելու դիտաւորութեամբ՝ պարպել ծայրագաւառները եւ կամ չդիմանալով հարուածներուն, կազմալուծուիլ, ինչպէս պատահեցաւ 1917ին։ Այդ պարագային ո՞վ պիտի ըլլայ մեր պաշտպանութեան վստահելի յենարանը։

Եզրակացութիւնը այն է, որ դէպքերը կրնան ընթանալ մեր կամքէն անկախ պատճառներով, եւ հայ ժողովուրդը ինքզինքը կը գտնէ կատարուած իրողութիւններու առջեւ. այն ատեն ի՞նչ կ'ըլլայ մեր ժողովուրդի պաշտպանութեան պատկերը, եթէ ապաւինած չէ իր կազմակերպուած ուժերուն։

Իր ուժերը բաւակա՞ն են թէ ոչ, ատիկա չէ էականը, որովհետեւ իր ձեռքէն եկածը միայն պիտի ընէ, ուրիշ ոչինչ։

Հոս է որ մեր շուրջը յածող մունետիկները, եւ նոյնիսկ շատ սրտցաւ բարեկամներ կը յայտարարեն թէ՝ այդ պարագային ինչո՞ւ չենք միանար մեր հարեւաններուն։ Ի՛նչ կը նշանակէ միանալ։ Երբ հակառակութիւն մը չունիս անոնց դէմ, կը նշանակէ թէ անոնց դէմ չես։ Իսկ եթէ խօսքը միացած ապստամբութեան մասին է, մենք պէտք չենք տեսներ եւ օգտակար չենք համարիր ապստամբութիւնը. կ'ուզենք համոզել նաեւ որ մեր հարեւաններն ալ չդիմեն ապստամբութեան, որովհետեւ Խորհրդային Միութեան ճակատագիրը պիտի վճռուի ուրիշ պարագաներու տակ եւ տարբեր ձեւով, ոչ թէ մեր զինուած ապստամբութեամբ։ Ասիկա չի կրնար թշնամութիւն համարուիլ, ինչպէս թշնամութիւն չէինք համարեր երբ Հայաստան ամբողջ տարի մը կռուեցաւ, իսկ հարեւանները հանդարտ նստած էին։

Հայ ժողովուրդը ամէն բանէ առաջ իր վրայ պիտի դնէ յոյսը, իբրեւ միակ ու վստահելի ուժը, նախ քան ուրիշները։ Ասիկա չի նշանակեր թէ հայ ժողովուրդը փոխադարձ շահերու եւ պաշտպանութեան հիման վրայ հիմնուած յենարաններ պիտի չփնտռէ. սակայն առանց սեփական ուժերու կազմակերպութեան, միւսը խաբուսիկ է։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ԸՆՏԱՆԻ՞Ք ԹԷ ՀԱՆՐԱՏՈՒՆ

Նոր Երկիր, Փարիզի հնչակեան օրկանը, քննելով խորհրդային միութեան մէջ գոյութիւն ունեցող ամուսնական վիճակը, կ'ըսէ (31 յուլիս).

— «Խորհրդային Միութեան մէջ լրջօրէն մտածողներ եղան թէ ի՞նչպէս կանոնաւորեն երկու սեռերու յարաբերութիւնները եւ ինչպիսի պարտականութիւններ դնեն ծնողներու վրայ, որովհետեւ պետութիւնը անկարող էր հոգալ բազմամիլիոն երեխաներու ծնունդը։ Եւ վիճաբանութեան ու քննութեան առարկայ դարձաւ ա՛յն հարցը թէ՝ պէ՞տք է չափաւորել պատահական յարաբերութեանց կապը եւ արձանագրել ամուսնութիւնները, թէ՞ ոչ թողուլ իրենց նախկին ազատութեան մէջ։ Այդ ժամանակ, սպայ մը գրաւորապէս յայտարարեց, որ քաղաքացիական կռիւներու ընթացքին, ինքը 138 կիներ փոխած էր, ի՞նչ պիտի ըլլար իր վիճակը, եթէ ստիպուած ըլլար այդ բոլոր կիներու եւ անոնցմէ ծնած երեխաներու մասին հոգալ։

«138 կիներ ունենալու դէպքը բացառիկ երեւոյթ մը չէր։ Շատ շատերը ունեցած են նոյնքան կիներ եւ շատ կիներ ունեցած են նոյնքան ամուսիններ, եւ հետեւանքը եղած է բազմաթիւ մահեր, որբեր, անտէրներ։ Այսօր Ռուսաստանի մէջ կան (ինչպէս կը տեսնուի վերջին վիճակագրութեան մէջ) անթիւ «ընտանիքներ» առանց տղամարդու, առանց հօր, ընտանիքը կազմուած է մօրմէ եւ երեխաներէ, որոնց ամէն մէկը հայր մը ունեցած է, բայց յայտնի չէ թէ ի՞նչ եղած են այդ հայրերը, ո՞վ կը հոգայ մայրերն ու երեխաները, ի՞նչ միջոցներով կը պահէ իր ձագուկները՝ պատահական քանի մը ամուսիններ ունեցող խեղճ մայրը— բնականաբար անբարոյականութեամբ։ Անկէ զատ, պոլշեւիկեան թերթերը աւելի զգալի փաստեր կը յիշեն, որոնք կը փշաքաղեն մարդս։ Այսպէս, տասնեակ կիներ եւ մանկամարդ աղջիկներ կը բռնաբարուին մէկ կողմէն, կը կատարուին մէկ ժամով, կէս ժամով ամուսնութիւններ՝ ի փառս՝ պոլշեւիկութեան։

«Պոլշեւիկեան երկիրներուն մէջ «Պոռնկագրութիւնը», մեր կարծիքով, արդիւնք է մտաւորականութեան, ուսանողութեան եւ աշակերտութեան հաճոյամոլութեան, հասարակական իտէալներէն զուրկ ըլլալնուն եւ եսասիրութեան։ Պրոլետար գրողները ոչ մէկ լուրջ խնդիր չեն կրնար լուծել, որովհետեւ անոնց ստեղծագործութեան ուժը շատ սահմանափակ է՝ շնորհիւ իրենց տգիտութեան, անոնց երեւակայութեան հորիզոնը շատ նեղ է՝ շնորհիւ գրականութեան վրայ գործադրուած բռնութեան։ «Պոռնկագրութիւնը» արդիւնք է Չեկայի կամայականութեան։»

ԱՅՐԱԾ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԸ. — *Անցած օր գրած էինք թէ Յուլիս 28ին հրդեհ մը ամբողջովին փճացուցած է գաղթակայան մը Աթէնքի մէջ։ Թայմզի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ խնդրոյ առարկան Քէֆիսիայի կայանն է, ուր այրած են 300 փայտէ տուներ եւ բազմաթիւ պզտիկ խանութներ եւ սրճարաններ։ 15,000 հոգի առանց ապաստանի մնացած են։*

ԽՄԲ.— Քէֆիսիայի գաղթակայանին մէջ շատ քիչ թիւով Հայեր կան. մեծամասնութիւնը Յոյներ են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Տիկին Փասէկա (ծնեալ Հօլասս) առաջարկած էր Բարեգործական ընդհ. միութեան նուիրել իր հօր՝ Հօլասի հանրածանօթ մատենադարանը, որ շատ ճոխ է։ Միութիւնը կը վարանէր այս նուէրը ընդունելու, գիրքերը տեղաւորելու յարմար շէնք մը չունենալուն համար։

Կը տեղեկանանք թէ Բարեգործականի Նախագահ Պ. Պօղոս Նուպար 300,000 ֆրանք վճարելով վեց սենեակնոց մեծ յարկաբաժին մը գնած եւ Բարեգործականին նուիրած է Թրոքատերոյի կողմը այն շէնքին մէջ, ուր Պ. Սերովբէ Սվաճեան յարկաբաժին մըն ալ յատկացուցած էր Բարեգործականին։ Այնտեղ պիտի հաստատուի ազգային մեծ Մատենադարան մը, որ առնուազն շաբաթը երեք օր բաց պիտի ըլլայ ժողովուրդին առջեւ։

Պ. Պօղոս Նուպար ստանձնած է նաեւ Մատենադարանին ներքին կահաւորումը ամբողջութեամբ։ Փաշան նուիրած է նոյնպէս Գահիրէի իր հարուստ գրադարանը, որ Salle Nubar *անունով առանձին սրահի մը մէջ պիտի ամփոփուի։*

Կ'իմանանք թէ շատեր օգտուելով այս առիթէն, կ'ուզեն ճոխացնել Փարիզի Հայ Մատենադարանը, ուր պիտի փոխադրուին նաեւ Միքայէլ փաշա Փորթուգալի Պոլսոյ, Մատթէոս Խերեանի Փատուայի ճոխ մատենադարանները։ Նոյնպէս Փարիզէն հայրենակից մը իր հարուստ գրադարանը կը նուիրէ։

Փարիզի նորաբաց Հայ Մատենադարանը պիտի ըլլայ կեդրոն մը հայկական մշակոյթի, ուր պիտի հաւաքուին ազգային բոլոր վաւերաթուղթերը, մասնաւորապէս վերջին տարիներու պատմութեան վերաբերեալ դիւանաթուղթերը։

Թուրքիա, Իտալիա եւ Ֆրանսա

«Կօլուա» կը գրէ թէ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնը որոշած է բոլորովին նոր քաղաքականութիւն մը հետապնդել Թուրքիոյ հանդէպ։ Ապահովութեան դաշինք մը պիտի կնքուի Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Այս դաշինքով Ֆրանսա պիտի ճանչնայ Թուրքիոյ հողային ամբողջականութիւնը, որու փոխարէն Թուրքիա Փոքր Ասիոյ մէջ տնտեսական մեծ առանձնաշնորհներ պիտի տայ Ֆրանսայի։ Նախ քան այդ, երկու պետութիւններու միջեւ պիտի կնքուի առեւտրական դաշնագիր մը՝ հիմնուած ամենանպաստաւորեալ ազգի սկզբունքներուն վրայ։

«Կօլուա» կ'աւելցնէ թէ Թուրքիա Իտալիոյ հետ ալ դաշինք մը պիտի կնքէ։ Իտալիա փոխատուութիւն մը պիտի ընէ Թուրքիոյ, որու փոխարէն այս վերջինը թոյլ պիտի տայ որ իտալացի գաղթականներ հաստատուին Անատոլուի մէջ։ Այսպէսով Իտալիոյ յարաճուն բնակչութեան համար նոր տեղ մը գտնուած պիտի ըլլայ, եւ միանգամ ընդ միշտ անհետացած պիտի ըլլայ Եւրոպայի խաղաղութիւնը վտանգելու սպառնալիքը։ Ինչպէս յայտնի է, կ'ըսէ «Կօլուա», վերջերս Եւրոպայի խաղաղութիւնը կրկին Իտալիոյ սպառնալիքին ենթարկուեցաւ, երբ լուր հրապարակ ելաւ թէ Սերպիա եւ Թուրքիա դաշինք մը ստորագրած են։

Վանի եւ Պիթլիսի խուզողները Ֆրանսայի

«Մարտին» թերթը կը գրէ.—

Գիտական մարմին մը եկած է, մեր երկրին մէջ նաւթահորեր փնտռելու համար։ Ֆրանսացի երեսփոխաններէն Պ. Փիէր Ֆուրժօ, ասկէ առաջ մեր կառավարութեան դիմելով արտօնութիւն խնդրած էր հետազօտութիւն կատարելու Արեւելեան Նահանգներուն մէջ։ Արտօնութիւնը տրուած ըլլալով, պատուիրակութիւն մը կազմուեցաւ հետեւեալներէն.— Փիէր Ֆուրժօ, Սորպօնի երկրաբանութեան տնօրէն փրօֆ. Լէօն Պէրթրան եւ Պոլսոյ համալսարանի երկրաբանութեան դասախօսներէն Մալիք եւ Համիտ Հաֆիզ պէյեր։ Գիտական մարմինը շոգեկառքով Պոլսէն Ատանա եւ Հալէպ եկաւ, եւ ասկէ մեկնեցաւ դէպի Տիարպէքիր, Պիթլիս եւ Վան։

Քիւրտերու տեղահանութեան շուրջ

Ինչպէս յայտնի է, Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ քուէարկուած օրէնքին վրայ, արեւելեան նահանգներէն արեւմտեան նահանգները փոխադրուած էին կարգ մը ընտանիքներ։ «Ագշամ» կը տեղեկանայ թէ, ներքին գործավարը արտօնած է որ իրենց տեղերը վերադառնան 25 ընտանիքներ, որոնք ծառայութիւններ մատուցած են անկախութեան պայքարի ատեն։ Ասոնց մէջ կը գտնուին Տիարպէքիրի երեսփոխան Ֆէյզի պէյի տղան եւ Ուրֆայի հարուստներէն Հաճի Էսատ էֆէնտի։

Քանի մը քիւրտ ցեղապետներ, որոնք արեւելեան նահանգներէն փոխադրուելով տարուած էին Գոնիայի շրջակաները, յաջողած են փախչիլ իրենց աքսորավայրէն։

Թուրք հպատակութեան խնդիրը

«Ագշամ» կը գրէ թէ հետեւեալ օրէնքին պատճէնը հաղորդուած է կուսակալութիւններուն.—

— *Գործավարներու Խորհուրդը արտօնուած է թրքական*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՅՆԵՐԸ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿՐՆԱՆ ՊՈԼԻՍ ՄՆԱԼ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ փոխանակութեան խառն յանձնաժողովը, Յուլիս 25ին, Հօլշթանիթի նախագահութեամբ նիստ գումարելով, երկար վիճաբանութենէ մը յետոյ որոշեց փոխանակութենէ զերծ թողուլ Պոլսոյ Յոյները եւ Թրակիոյ Թուրքերը, եթէ կարենան երկու վկայով հաստատել թէ *էթապլի* հանգամանք ունին։ Թուրք ներկայացուցիչները փոքրամասնութեան մէջ մնալով, չկրցան արգիլել որ Յոյները փոխանակութենէ ազատին վկայութեամբ։ Սակայն բոլոր կարելի զեղծումներու դէմ, մասնաւոր յանձնաժողով մը պիտի քննէ եւ ճշտէ արժանահաւատ վկայութիւնները այն անձերուն, որոնք վաւերագիր չունենալով, միայն երկու վկաներ ցոյց պիտի տան։

Նոյնպէս որոշուեցաւ փաստաթուղթ ընդունիլ այն վաւերագրերը, զորս, ամուսնութեան պարագաներուն, ցոյց պիտի տան Թրակիոյ Թուրքերը առնելով իրենց մըխթարէն կամ իմամէն եւ Պոլսոյ Յոյները՝ իրենց եկեղեցիներէն։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՎԱՆՔԻՆ ՎՆԱՍԸ

Գրած էինք թէ Երուսաղէմի Հայոց վանքն ալ վնասուած է վերջին երկրաշարժէն։ Եկած նոր տեղեկութեանց համաձայն, Ս. Յակոբի տաճարը բոլորովին անվնաս է։ Միայն վերնատան ու Էջմիածնի առաստաղներուն վրայ ճաթռտուքներ կ'երեւին։ Պաղչէ թաղի արեւելեան քորիտորին յատակը հինգ սանթիմներ ճեղքուեցաւ վերէն վար, կամարներէն քարեր ինկան ու սենեակներէն ոմանք վնասուեցան։ Պատրիարքարանի ու վարժարանի շէնքերը անվնաս են, վանքի խոհանոցին ու հիւանդանոցին կողմը վտանգաւոր կերպով վնասուած են։

Ուխտաւորներու թաղերը աւելի կամ նուազ չափով վնասներ կրեցին, ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի Հայոց թաղերն ու վանքին դուրսի կալուածները։ Գաղթականները մինչեւ այսօր դէմի պարտէզները կը գիշերեն։

Ռամլէի հայոց վանքը, նմանապէս վանքին կալուածները մեծապէս վնասուեցան։ Ցեսուչն ու վանքին բնակիչները բացօթեայ տեղեր փոխադրուած են։ Եթէ բոլոր վնասները դարմանել հարկ ըլլայ, 2-3000 ոսկիի ծախք մը կ'ենթադրուի։ Առայժմ՝ կարեւորներու նորոգութիւնը կը կատարուի։

ԲՈՂՈՔ
ԿՐՕՆ. ՀԱԼԱԾԱՆՔԻՆ ԴԷՄ

Աղեքսանդրիոյ թեմական ժողովը հետեւեալ բանաձեւը քուէարկած է Խորհրդային կառավարութեան հակակրօնական քաղաքականութեան դէմ.—

Թեմական ժողովս հաստատելով Խորհրդային կառավարութեան 6 Փետր. 1926ի հրամանագրի գործադրութեամբ հայ եկեղեցւոյ դէմ սկսուած հալածանքը, բուռն կերպով կը բողոքէ այդ հալածանքին դէմ, որուն նպատակն է քանդել դարերէ ի վեր հայ ազգին գոյութեան պահպանման գլխաւոր ազդակներէն մէկը եղող հայ եկեղեցին։ Բաղձանք կը յայտնէ որ այն պարագային, երբ այդ հալածանքը չդադրի եւ Էջմիածնայ վանքը, Աթոռ Հայոց Հայրապետութեան, զրաւման ենթարկուի, միջոցներ ձեռք առնուին արտասահմանի հայութեան կողմէ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը փոխադրելու առժամաբար, արտասահմանի հայաբնակ ազատ երկիր մը։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԴՐԱՄԱԳԼԽԻ ԱՐՏԱԾՄԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Գիտենք թէ մինչեւ հիմա արգիլուած էր Ֆրանսայէն դուրս դրամ հանել, ինչ ձեւի տակ ալ ըլլայ, դրամատոմս, ոսկի կամ արծաթ։ Միայն ճամբորդ մը՝ իր անցագիրը ցոյց տալով, իրաւունք կը ստանար մինչեւ 5000 ֆրանքի փոխարէն օտար դրամ գնել եւ Ֆրանսայի սահմանագլխի խուզարկութեան ժամանակ կը գրաւուէր ճամբորդի քով գտնուած 5000 ֆրանքէն աւելի գումարը։ Այն վաճառականը, որ արտասահմանէն ապրանք կը ստանար եւ պարտական էր օտար դրամով հատուցանել փոխարէնը, ստիպուած էր հաշուեցոյցը ներկայացնել առեւտրական սենեակի վարչութեան եւ մասնաւոր արտօնութիւն ստանալ. առանց այդ արտօնագրին՝ ոեւէ դրամատան իրաւունք չունէր օտար երկրի վրայ քաշուած չէք կամ օտար դրամ տալու վաճառականին։

Այն օրէն ի վեր, որ ֆրանքի բարձրացումով միլիոններու հասնող գումարներ վերադարձան Ֆրանսա եւ նոյնչափ ալ օտար դրամագլուխ ողողեց ֆրանսական հրապարակը, օրուան նիւթ դարձաւ դրամագլխի արտածման դէմ եղած այդ արգելքը ջնջելու հարցը։

Շատեր գիտեն կուտային թէ արգէն անօգուտ է այդ արգելքը քանի որ անկարելի է տառացի խստութեամբ գործադրել զայն։

Ամէն ժամանակ ալ փախաքողները ոեւէ միջոց կը գտնէին իրենց դրամագլուխը երկրէն դուրս հանելու։ Այսպէս, օրինակ ադամանդի վաճառական մը դիւրաւ կրնար ադամանդ ղրկել արտասահման եւ փոխարժէքը պահել այնտեղ։ Միեւնոյն ձեւով բոլոր գործարանները կրնային իրենց արտասահման ծախած ապրանքներու փոխարժէքը Ֆրանսա չնեբածել. եւ իրօք ալ այդպէս էր կացութիւնը, երբ Ֆրանսացի դրամատէրը ինք իսկ վստահութիւն չունէր երկրի վարիչներու ելմտական քաղաքականութեան վրայ։

Եւ սակայն, երբ Փուանքարէի դահլիճին կազմութիւնով հաստատուեցաւ վստահութիւնը ֆրանքին արժէքին վրայ, դրամատէրը ինքնաբերաբար արտասահմանէն քաշեց իր դրամագլուխը, աւելի շահաւոր պայմաններով զայն Ֆրանսայի մէջ տեղաւորելու համար։

Դրամագլխի արտածման դէմ եղած արգելքը ժամանակավրէպ մըն էր այլեւս եւ աւելորդ։ Այսօր այնչափ առատ դրամագլուխ կայ հրապարակին վրայ, որ դրամատուները ի վիճակի չեն շահաւէտ կերպով օգտագործելու եւ կը ստիպուին պետական գանձին ի պահ տալ թեթեւ տոկոսով։

Իր վերջին շրջաբերականով, ելմտական նախարարը բոլորովին չի ջնջեր արտածման արգելքը, բայց կ'արտօնէ դրամատուները մինչեւ 10,000 ֆրանք տալ իւրաքանչիւր ճամբորդի Եւրոպայի համար եւ 30,000 ֆրանք՝ Եւրոպայէն դուրս ճամբորդութեանց համար. արտասահման բնակող ֆրանսացիներուն կարելի է տարեկան մինչեւ 50,000 ֆր. տրամադրել։

Արտածման արգելքի գլխաւոր պաշտպանը պետական գանձն է, որ կը վախնայ թէ՝ եթէ արգելքը ջնջուի, օտար արժեթուղթեր ունեցողները կրնան անոնց կտրօններու փոխարէնը արտասահմանէն գանձել եւ այդպիսով խուսափիլ ֆրանսական տուրքը վճարելէ։ Բայց խնդիր է թէ ո՞վ յօժար կամքով օտար արժեթուղթ կը գնէ, երբ գիտէ թէ աչագին տուրքերով ծանրաբեռնուած են անոնց կտրօնները Ֆրանսայի մէջ։ Մէկ տարի առաջ շատ Ֆրանսացի դրամատէրներ կը պահէին օտար արժեթուղթեր արտասահմանի մէջ, բայց ներկայիս գրեթէ ամէնքն ալ ծախած են եւ փոխարէնը Ֆրանսա բերած։

Օրէնք մը որ ծնունդն է արտասովոր կացութեան մը, պէտք է անհետանայ այդ բացառիկ կացութեան վերացումով։ Արտածման արգելքը արդար էր, երբ ֆրանքի գինը կը դեդեւէր եւ երկրի տնտեսական վիճակը անապահով էր։ Այսօր սակայն երբ Պանք տը Ֆրանսը կ'աշխատի ամէն միջոցներով զօրացնել իր ոսկիի եւ օտար դրամներու պահեստները, որպէսզի ամէն գնով կարողանայ դիմագրաւել հաւանական ամէն յարձակումներուն, այլեւս կարելի է թեթեւցնել, եթէ ոչ ամբողջովին ջնջել, վաճառականութիւնն ու դրամագլուխը կաշկանդող բոլոր արտակարգ օրէնքները եւ ազատ թռիչք տալ ամէն տեսակ նախաձեռնութեանց։

Մօտ է անշուշտ ժամանակը, երբ Պանք տը Ֆրանսը ինք պիտի առաջարկէ դրամագլխի արտածման կատարեալ ազատութիւնը, երբ իր հետապնդած քաղաքականութիւնը հասնի իր իրական նպատակին։ Չի բաւեր միայն որ սկզբունք մը արդար ըլլայ. զայն կիրարկելու համար պէտք է որոշ ճկունութիւն եւ մանաւանդ յարմար ժամին միայն գործադրութեան դնելու կարողութիւն։

Ելմտական նախարարի վերջին շրջաբերականը առաջին քայլն է այդ ճամբուն մէջ եւ թերեւս ֆրանքի պաշտօնական կայունացման հետ պիտի հրատարակուի նաեւ դրամագլխի արտածման ազատութեան հրովարտակը։ Փուանքարէ պիտի սպասէ՞ նոր ընտրութիւններուն, որպէսզի ողջէ այդ հիմնական փոփոխութիւնները թէ ոչ. մօտաւոր ապագան պիտի պարզէ կացութիւնը։

Մ. Տ.

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՄԱՔՍ ԼԻ՛ՊԷՌՄԱՆ

Գերմանիոյ Արուեստից Կաճառին նախագահը եւ ամենայայտնի նկարիչն է ան, որուն ծննդեան ութսունամեակին առթիւ եղած համակրանքի արտայայտութիւնները, արուեստի մարդոցմէն մինչեւ պետական դէմքերն ու նախագահ Հինտէնպուրկը՝ բաւական են գաղափար մը կազմելու իր համբաւին համար։

Մաքս Լիպէռման ներկայի միակ ուղղափառ շարունակողն է Բրիւկէս եւ Ատոլֆ Մէնցէլ նշանաւոր նկարիչներու արուեստին, առանց սակայն լոկ հին նկարչութեան ներկայացուցիչ մը ըլլալու։ Ընդհակառակը անիկա գիտցած է քալել ժամանակին հետ եւ իր ոճն ու գոյները այսօր եւս կը պարտադրեն զինք, իբր գերման նկարչութեան գիկտատորը։ Լիպէռման ոչ միայն լրջութեամբ հետեւած է իր շրջանակի նկարչութեան արուեստի ընթացքին, այլեւ ուսումնասիրած է հոլանտական եւ ֆրանսական մեծ արուեստագէտներու գործերը։ Եւ այն ջանքը զոր թափած է դէպի վերելք իր ճամբուն համար, ենթարկելով ինքզինք անսովոր զրկանքներու, յետոյ իր պսակումը իբր արուեստագէտ, կ'ապացուցանեն իր անձնաւորութեան բարձր արժանիքը։

Ըլլալով հարուստ զաւակ, շատ դիւրութիւններ ունէր կեանքի մէջ, բայց կարծես ատոր համար իսկ աւելի խստապահանջ էր ինք իր անձին հանդէպ, ինք իր դէմ՝ իր սկզբունքներուն եւ կոչումին համար։

Փ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՆՈՐ ԴԷՄՔԵՐ ՆՈՐ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐ

ԿՈՄՍ ՀԷՐՄԱՆ ՔԱՅԶԷՐԼԻՆԿ

«Ինչ որ ապագան պիտի դասաւորէ ներկայ եղելութիւններուն մէջ, մենք պարտ ենք զանոնք գուշակել կանխամտածութեամբ»։

Այս բառերով է որ կը սկսի Կոմս Քայզէրլինկի յառաջաբանը իր յատկանշական մեծ գործին, որ կը կոչուի Die Neuentstehende (Աշխարհը որ կը ծնի)։

Այս անուանումը մենք կրնանք ենթադրել պատասխանը ուղղուած Շփէնկլէրի փիլիսոփայութեան։

Երկուքն ալ, նոյն ուժգնութեամբ ու միեւնոյն մեկնակէտը գործածելով, կը շեփորեն ներկայ անկումի շրջանը, բայց՝ Շփէնկլէր բժիշկի դերը կատարել չուզեր։

Քայզէրլինկ ուղղակի հաստատ գետնի վրայ աշխատող ուղեղ մըն է, եւ իր ֆրանսերէնի թարգմանիչը շատ հմտօրէն կը շեշտէ սակայն։ Մէկ խօսքով Քայզէրլինկ, ռահվիրան է վերածնունդի գաղափարին։

Ներկայիս, ցեղերն ու անհատները հասած են իբրաւոյաջորդ տրամաբանութեան այնպիսի կատարեալ մէկ ձեւին, որ՝ մարդիկ աւելի քան երբեք տեղ պէտք է տան իմաստութեան, եւ անհատական մշակոյթներու ամբողջացումով իրականացնեն վերածնունդի գաղափարը։ Ամէն մէկ կենդանի մարմին իր մէջ կը պարունակէ իր նմանը արտադրելու պիտանի սերմեր, ուրեմն եւ ամէն մէկ մահ պէտք է միեւնոյն ատեն համարել ստեղծագործումի շրջան։

Կազմուածքները (organisme), իբր յարատեւ գործունէութեան շտեմարաններ՝ բնութեան ընդհանրական օրէնքին դէմ չեն կարող ըմբոստանալ. այդ շատ բնական է։

Բայց հոն ուր Քայզէրլինկ կը բաժնուի Շփէնկլէրէ, այն է թէ՝ մեր մշակոյթին վերածնունդը կարելի է, եւ նոյն իսկ ստիպողական, որովհետեւ մեր դարուն մտային ուժը հասած է իր կատարեալ ձեւին, եւ իր փոխանցելի տարրերը առաւելութիւն կը կազմեն իր ամբողջութեան մէջ։ Խնդիրը արդէն ինքնին կը լուծուի, քանի որ մտքերու հաղորդակցութեան զարթնումը դիւրաւ ձեռք բերուելիք կարելիութիւն մըն է, եւ ճիշդ այս տեսակէտով է որ մենք պարտաւոր ենք ճակատագրին յաղթել։

Հէրման Քայզէրլինկ եզական դէմք մըն է։ Իր անհամար կարելիութիւններէն օգտուած քալելով, բրաւ աշխարհի շրջանը, կարդաց Հնդիկ փիլիսոփաները իրենց բնագրին մէջ, ուսումնասիրեց թիւով աշխարհիս մէկ երրորդը կազմող ժողովուրդներու բարքն ու սարքը, պրպտեց զանոնք զարնելու համար հոգեկան նմանութիւնները եւ վերադարձաւ Եւրոպա՝ Մեսիայի մը հոգեկանով տոգորուած ու պատրաստ լծուելու առաքելութեան զոր կը փորձէ իր իսկ հիմնած ճշմարտութեան եւ իմաստութեան դպրոցով ընդհանրացնել։ Արդէն Տարմշթատի իր բանախօսութիւնները մեծ աղմուկ կը հանեն։

Քայզէրլինկ, Հնդկաստանէն բերաւ Հոգին աննիւթականի վերածելու սէրը, եւ ատոր համար ընդգրկեց արաբական իմաստութեան էական կէտերը, բայց միեւնոյն ատեն հրաժարեցաւ հին փիլիսոփաներու գծած ուղին, որ՝ չէզոքացնել վիճակ մը բռնած՝ գործնական միջոցներ ցոյց չէր տար անոր հետեւողներուն։ Գերման երիտասարդութիւնը մեծ եռանդով փարեցաւ Շփէնկլէրի եւ Քայզէրլինկի վարդապետութիւններուն, որոնցմով իրեն կարելիութիւն կը տրուէր խուսափելու պարտեալի նուաստացուցիչ հանգամանքէն, 1914—1918ը նկատելով արար մը մեր մշակոյթին բնական ընթացքին։

Մեր երկու փիլիսոփաները միեւնոյն ատեն վարագոյրը կը բանան նոր աշխարհի մը վրայ՝ ուր գիզուած են զարեւու իմաստութիւնները։

Անծանօթը նոր սերունդին համար՝ արգիլեալ պտուղի մը շլացումը ունեցաւ, եւ լատին Եւրոպայէն զզուած՝ կը փորձէ Ասիոյ մէջ կարդալ իր մռայլ ապագային բուժանք մը ստեղծելու բնագիրը։ Ցիրաւի, Ասիոյ, մարդկային հոգւոյ շնեմարանին փառաբանութիւնը ոչ մէկ տեղ ունեցաւ այնքան լայն ընդունելութիւն որքան Գերմանիոյ մէջ։ Եւ Քայզէրլինկի հետ՝ խումբ մը մտաւորականներ զարկ տուին սփիական արժաւ ունեցող գրականութիւններուն։ Քայզէրլինկի մեծ գաղափարը կը մասնաւորուի Եւրոպայի եւ Ասիոյ միացման փափաքով, ուղելով այսպէսով իրականացնել նոր եւ պատկառելի մշակոյթի մը երազը, որմէ օգտուիլ պիտի քաղէին իր ամէն մէկ բջիջները։

Անշուշտ լատին խմբակը չուզեր ինքզինքը պարտուած նկատել նոյն քարոզներուն առջեւ, մանաւանդ որ անոնք կը ձգտին Ասիոյ գերակշիռ հանգամանք մը վերագրել եւ սպառնալ անցընել Եւրոպայի անցեալին վրայ։ Մեզ կը բաւէ ենթադրել թէ կամքը՝ ըլլայ անհատական թէ հանրային, կրնայ մեծ հրաշքներ գործել եւ մեր մտքին էութեան բոլորովին հակառակ կը շարժինք երբ ամէն ինչ կը վերագրենք ճակատագրին։ Ճակատագիրը այն լուծումն է, զոր՝ կորովէ զուրկ ազգութիւններ և անձնաւորութիւններ ստեղծէին բացատրելու համար իրենց անկումը։

Ամէն անկում գործունեայ ուղեղներու կաշկանդումէն յառաջ կուգայ եւ հոս դարձեալ՝ ակամայ, հայ մտածողը Շփէնկլէրի եւ Քայզէրլինկի փիլիսոփայութիւնները մտաբերելով ինքզինքը հպարտ կը զգայ, զարերու ընթացքին իր հաւաքականութիւնը անաղարտ՝ եւ իր մշակոյթը քիչ թէ շատ փայլուն պահած ըլլալուն համար։

Այլուր Քայզէրլինկ կը փաստէ թէ՝ իշխող գաղափարները միշտ իրականութեան խորհրդանիշը եղած են։ Այսպէսով միտքը՝ իբր արտադրութեան աղբիւր, չի կրնար իրեն հրամայականը պարտադրել, երբ այդ հրամայականին մէջ չկայ մասնիկ մը ապրող գաղափարներու համապատասխանող։

Վերածնունդի անխուսափելի կարելիութիւնը բացատրելու համար, Քայզէրլինկ ալ Շփէնկլէրի նման բաղդատութեան կը դիմէ, եւ Եւրոպան կը նմանցնէ Պաղեստինի՝ Հռոմէական շրջանակի մէջ պարփակուած, որով՝ ըստ հեղինակին, ներկայ դարը Եւրոպան կրնայ ընդունիլ իբր աշխատանոց մը, ուր կը պատրաստուին լայնածաւալ դիրքի ենթակայ մշակութային ծրագիրներ։ Եւ այդ ծրագիրները պիտի իրականանան այն օրը ուր գոյութիւն ունեցող վիճակը մեզ համար ոեւէ նշանակութենէ զուրկ պիտի թուի։ Յառաջդիմութիւնը պէտք չէ նկատել իբր բնական արտայայտութիւնը ժամանակներու բաղդման։

Արդէն իսկ արտայայտութիւնը վերացական իմաստով գոյութիւն չունի, եւ եղելութիւններու վերլուծումը մեզ կը փաստէ թէ անոնք կը ստեղծուին քննադատ միտքերու մէջ, եւ իրապէս միայն իրականութեան շալժուն եւ մշտափոփոխ ձեւերն են որ մարդկային էութեան բնական ընթացքին պատկերը կը ներկայացնեն։

Ինչպէս կը տեսնենք, Քայզէրլինկի փիլիսոփայական ծրագիրները, ճշմարտապէս նոր երիտասարդութիւն մը կը բերեն Պէրկսոնի, Սիմմէլի եւ Փոլինի վարդապետութիւններուն, որոնցմէ կը սերի, եւ որոնցմով միտքը բարձր պաշտօնը կը ստանայ բնախօսական տարրը գործածելու մշակութային վերելքին համար։

Քայզէրլինկի գործերը մեզ կ'ուսուցանեն ինքնազարգացման սէրը։ Բարի բայց լայն կարելիութիւն։ Լայն կարելիութիւնները, լայն փորձերը իրենց հետ մեզ կը պարտադրեն նաեւ վտանգաւոր պատասխանատուութիւններ։ Բայց հոս դարձեալ կը հանդիպինք կամքին՝ որ կրնայ ուղիղ շարժիլ իմաստութեան ղեկավարութեամբ։ Վիճակն է որ պիտի փոխուի, ուրեմն նոր դաւանանքներ, նոր կրօնքներ, նոր աւելորդապաշտութիւններ պէտք չէ փնտռենք, այլ անհատականութիւնը զարգացնենք, եւ այդ զարգացումով պիտի կարողանանք սորվիլ նոր կերպ մտածել։

Վերջացնելով կը կրկնենք հեղինակին հետ.

«Պէտք չէ հարցը հետեւեալ ձեւին տակ մեզ ներկայանայ.
— Ի՞նչ պիտի ըլլայ... կամ ի՞նչ պէտք է ընել...
Այլ միայն, եւ ամէն մէկ պարագայի մէջ, սապէս.
— Ի՞նչ պէտք է ընեմ։

ԵԴ. ՋԱՀՐԻՃԵԱՆ

ՔԱՐՏԱԾ ՉԿԱՅ

«Լենինականում զգացւում է բանւորների մեծ պակասութիւն։ Քարտաշի օրավարձը հասել է 12 ռուբլի», այսինքն՝ 6 տոլար կամ 150 ֆրանք։

Հաղորդողը Հայաստանի հեռագրական գործակալութիւնն է—տե՛ս «Մարտակոչ», 30 Յունիս։

Նոյն գանգատը կ'ընէ եւ պետական «Շինարար» ընկերութիւնը, որու զբաղումն է շէնքերու կառուցումը Հայաստանի մէջ։

— Մասնագէտ արհեստաւորներ կը պակսին։ Քարտաշ, որմնադիր, հիւսն, տաղձագործ, երկաթագործ չկայ։

— Լենինականի վերաշինութիւնը կը դանդաղի, որովհետեւ մասնագէտ բանուորներու թիւը բաւարար չէ։

Իսկ նոյն ատեն, արտասահմանի թերթերու մէջ կը կարդանք, թէ՝

Սուրիոյ, մանաւորապէս Հալէպի մէջ, հազարաւոր հայ որմնադիրներ, քարտաշներ, երկաթագործներ, տաղձագործներ կը տառապին գործադրկութենէ եւ կ'ապրին օրուան հացի կարօտ։

Յունաստանի մէջ կան քանի մը հազար ընտիր հայ մասնագէտ բանուորներ՝ որմնադիր ու երկաթագործ, հիւսն ու քարտաշ, որոնք կ'ուզեն Հայաստան երթալ, տարիներով կը մաշեն խորհրդային ներկայացուցչութեան դուռները, բայց արտօնութիւն չեն կրնար ստանալ։

Պոլիս, Պուլկարիա, Ֆրանսա, Միջագետք եւ այլուր հազարներով կը հաշուուին հայ մասնագէտ բանուորներն ու արհեստաւորները, որոնք կ'ուզեն երթալ Հայաստան եւ իրենց ուժն ու կարողութիւնը գործադրել հայ ժողովուրդի օգտին, ու չեն կրնար— խորհրդային իշխանութիւնը կը մերժէ արտօնութիւն տալ։

Ու հազար հազարաւոր գաղութահայ երկրաչափներ, ճարտարապետներ, քիմիկոսներ, երկրագործներ, բժիշկներ, դեղագործներ, արհեստաւորներ մասնագէտ բանուորներ... կը ձգտին տեղափոխուիլ Հայաստան, նուիրուիլ երկրի վերաշինութեան, ապրիլ եւ ապրեցնել, բայց դատապարտուած են իրենց գիտութիւնն ու ուժը վատնել օտարութեան մէջ՝ աշխարհի դրամատէրերն ու շահագործողները հարստացնելու համար, որովհետեւ —

Հայաստանի դուռները եօթը կղպանքներով փակ են իրենց առջեւ։

Ու նոյն արտասահմանի թերթերու մէջ կը կարդանք.—

Լենինիբիի մէջ 1926ին 1500 տուն շինուած է, 1927ին շատ պիտի շինուի։ Հարիւ[...] արհեստաւորներ, բան[...] ճարտարապետներ բերուա[...] Չունգարիայէն, Պուլկարի[...] Լեհաստանէն։

Թուրքերը հեռաւոր [...] ներէն, ահագին դրամ ծա[...] օտար արհեստաւոր ու բան[...] բերեն, իսկ Հայաստանի [...] ները կ'արգիլեն մուտքը [...] արհեստաւորներու եւ բան[...] րու։ Ու քաղաքներ եւ գիւ[...] մնան աւերակ, որովհետեւ [...] տաշ չկայ», «զգացւում է [...] ւորների մեծ պակասութի[...]

Ինչպէ՞ս որակել այս [...] դիկը։

Երկրի վարիչնե՞ր, թէ՛ թշնամիներ։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵ[...]

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐԻՆ ՑԱ[...]

ԿՐԱՍ — Անցեալ շ[...] մեր գործատեղիին մէջ, [...] մը հայ բանուորներ՝ նստած [...] ընկեր մը «Յառաջ»ը [...] բարձր ձայնով կը կարդար [...] Լեքսանդրապոլի վերաշինութ[...] — դրամ կայ, գործ կայ, [...] բանուոր չկայ։

Երբ այդ տողերը կարդա[...] չափազանց յուզուեցանք։ [...] հետեւ, երբ անդին, մեր [...] մէջ բանուորի պակաս կայ, [...] ահա հոս կը տառապինք [...] տանջուինք։ Չեզ օրինակ [...] բանուոր ընկերներէն մէկը, [...] «Յառաջ»ը կարդալէն քիչ [...] երբ արտուն տխուր գործի [...] էր, 10 մեդր բարձրութեն[...] վար ինկաւ եւ ծանր վիճակի [...] փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

Քանի մը օր առաջ, մեր [...] ւոր ընկերներէն՝ Ա. Թ. հանչ[...] ժամանակ կը նստի խալացի [...] կուշտին։ Խտալացին կը նեղ[...] «Աղտոտ Հայ, հեռացիր [...] Հայը մտիկ չըներ։ Խտալացի[...] յարձակի Հայուն վրայ եւ [...] ծեծէ։ Թէեւ Հայը չափ[...] ուժով մէկն էր, բայց չի [...] գործել։ Երբ ընկեր մը կը [...] ցնէ թէ ինչո՞ւ ինքզինք չ[...] պանեց, կը պատասխանէ.

— Երկու տարի է, Հա[...] տան երթալու համար դի[...] կատարած եմ։ Կը յուսամ [...] տերս հրաման կուգայ։ Չ[...] չբարձրացուցի խտալացիին [...] վախնալով որ ծնողքս Հայ[...] գացած ատեն, ես հոս մնա[...] ստիպուիմ։

Ահա հայ բանուորին վ[...] հալածուած ու տանջուած։ [...] գեռ անդին Հայաստանի [...] բանուորի պակաս կայ, մեն[...] տառապինք դուրսը։

Հայ բանուոր, քուկդ է [...] ւունքը, ձայնդ բարձրացուր [...] պահանջէ. ինչո՞ւ չեն թո[...] որ երթաս երկիրդ աշխատ[...] Ալեքսանդրապոլ կը վերաշ[...] գործ ու դրամ կայ, բայց [...] ւո՞ր կ'ուզեն։

ԲՈՐՈՏՆԵՐԸ ԿԸ ՑԱՐՉ[...]

— Պրագիլիոյ Սան-Փօլո [...] գաքին ուրկանոցին մէջ [...] ները ապստամբելով կը [...] փախչիլ արգելարանէն եւ կը [...] ձակին գիւղերուն վրայ։ [...] գիւղացիութիւնը սարսափ[...] Բորոտները ուտելիք կը [...] կեն տուներէն, եւ, [...] թիւ կը տարածեն իրենց [...] մանելի հիւանդութիւնը։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԵՒ ԼԻՈՆԻ [...]

կարգ մը բաժանորդներ [...] փակած իրենց ճաշիները։ [...] կը խնդրուի փուլթայեն[...]

ԱՆՍԱԿԱՆ ԾՈԾԱՂ

ԿԵՑՑԷ՛ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

…կան մարդիկ, որ հակապա-
…րազմեան քարոզութիւններ
…են: Նոյնիսկ վ.Էրսայլի դաշ-
…իրը պատերազմը խափանե-
…եւ խաղաղութիւնը պահպա-
…ու համար յօդուածներ մշա-
…ծ է: Պոլշեւիկներն անգամ կը
…ռաքանեն համաշխարհային
…աղութիւնը եւ «ի մարդիկ
…ձութիւն»:

…ճի՛ր է, սակայն, պատե-
…մները խափանել: Եւ ես պա-
…րազմասէր մըն եմ: Կեցցէ՛
…ատերազմը: Ինչո՞ւ, նախ որ
…է դաշնագիր չպիտի կրնայ
…ատերազմները խափանել, եւ
…կրորդ, կան պատերազմներ
… որոնք… անհրաժեշտ են:
…օրինակ, պատերա՛զմ… ճան-
…րուն դէմ:

…չէ՞ք գիտեր որ ճանճերը մեր
…էնէն սարսափելի թշնամի-
…ըն են: Անոնք աւելի մարդ կը
…պաննեն, քան թնդանօթով
…պատերազմները: Ի՜նչ հիւանդու-
…թիւններ չեն ցաներ մարդոց
…այ: Բծաւոր ժանտատենդ,
…տախտ, թանջք, թոքախտ,
…րուութիւն, կեղծմաշկ, ջերմ,
…հաճատե՛նդ, ու ի՜նչ վէրքեր,
…տուած իմ, ի՜նչ վէրքեր: Ա-
…նց ոտքերուն վրայ կախուած
…այնքան սարսափելի թունա-
…մանրէներ, որքան ռումբ չեն
…նար թափել օդանաւերը եր-
…նքէն: Լիվըրփուլի մէջ, բժիշկ-
…ը ճանճի մը ոտքը քննելով,
…տած են, որ 500 միլիառ ման-
…ներ կախուած են:

…Քաղաքակրթութիւնը յաջողե-
…ւ այն պատերազմին դէմ, որ
…պաննեց ոջիլները, մլուկները,
…երը եւ նման անհաճոյ մեր
…բեմնի ընկերակիցները: Բայց
…նճերը. ոչ մէկ պատերազմ
…ոչ մէկդաշնագիր պիտիապա-
…վէ մեր խաղաղութիւնը, որ
…րոնք կը յափշտակեն: Ուրեմն,
…ո՞ւ կռուիլ պատերազմի դէմ:
…եցցէ՛ պատերազմը… ճանճե-
…ուն դէմ:

Ուրեմն, կոչ՝ի՜ն ճանճերը:
Ի գէ՜ն, ի գէ՜ն, պատերազմիկ-
…ր, ամառը եկաւ, պատերա՛զմ
…յտարարենք ճանճերուն դէմ:

Լ. Ֆ.

…կաթ. պատրիարքութեան դի-
…մնէն.— *Կրթական կեդր. Խոր-
…րդը յետ մանրակրկիտ քն-
…ութեան, ուսուցչուհի Օրիորդ Ն.
…էր Ղեւոնդեանի հաշիւներուն
…է ո եւ է գեղծումի կամ չարա-
…հութեան հետք գտած չըլլա-
…լ, ի պաշտօնէ կը հերքէ այս
…մասին թերթերու մէջ երեւցած
…լոր տեղեկութիւնները:*

"ՅԱՌԱՋ,, Ի
ԻՐԱՔԱՆՋԻՒՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ
ԻՐ ԿԱՐԳԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ
ՏՆԵԼՈՎ ՊԻՏԻ ՆՊԱՍՏԷ
ԹԵՐԹԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ

«ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՏ» ՋՈՒՆԻՆ

Անոնք, որ չեն կասկածիր հայ պոլշեւիկներու պարկեշտութեան եւ անկեղծութեան վրայ, եւ անոնք, որ Երեւանի «հեռատես» իշխանաւորներուն քաղաքականութեան մէջ կը սիրեն տեսնել ազգային խղճմտանք մը, կապուած հայ ժողովուրդին ու անկախութեան, թող կարդան հետեւեալ տողերը ամբոխավար պարոնի մը, Արտաշէս Կարինեանի, որկը խնդայ հաւատացողներուն ու միամիտներուն վրայ: (*Խորհրդ. Հայաստան*, 16 Յուլ.).—

Հայ բուրժուական մտաւորականութեան մէջ կը տեսնուի նոր հայեցողութիւն մը, որ, ինչպէս ժամանակին արտայայտւեց Բաջազնունին, այժմ շատ չնչին տարբերութեամբ մը կը պաշտպանեն շարք մը ռամկավար հրապարակագիրները:

Խորհրդային Հայաստանը այդ հատուածին կողմէ կը նկատուի իբրեւ «հայկական անկախութեան կորիզ», «ժամանակաւոր իջեւան մը», «ազգին հաւաքման» նպաստող կարեւոր ազդակ մը, որ կրնայ այս կամ այն չափով օժանդակել «հին դատին» վերջնական լուծումին:

Այդ «ամենովխականներուն» մէջ կան հոսանքներ, որոնք, աւելի առաջ երթալով, բացարձակ կը պահանջեն որ «ժամանակաւոր իջեւանը» աւելի որոշ կերպով օժանդակէ «Հայութեան հաւաքման» եւ «հայկական պետութեան հողային ամբողջութեան» իրականացման գործին: Իրենց կողմնակիցներուն խորհուրդ կուտան, որ ո եւ է ձեւով հայ մեծամասնականներուն հետ «եօլա գնան» մինչեւ այն ժամանակ, երբ, «քաղաքական հանգամանքներու» փոխուելուն պէս, հայ ազգայնական մտաւորականութիւնը կարենայ դարձեալ քարոզել հին երգը «վեց վիլայէթներու» մասին:

Այդ հոսանքին ներկայացուցիչները ամէն կերպ կ'աշխատին, նախ՝ իրենց տեսակէտով մեկնաբանել Խորհրդային Հայաստանի շինարարութիւնը, եւ յետոյ, միւս կողմէ ալ, համակերպիլ ճարպիկութեամբ մը իրերու ընթացքին եւ նոր յենակէտներ ստեղծել ազգութեան պահպանման եւ վերածնունդին համար: Բաւական է ուշադրութեամբ թերթատել Ս. Զօպանեանի, Դաւիթ Անանունի, Արտակ Դարբինեանի, Բաջազնունիի եւ ուրիշ նման հրապարակագիրներու յօդուածները եւ ազգային «Նոր դասընթացքին» պատկերը աւելի քան պարզ կը նկարագծուի:

Արտասահմանեան մտաւորականները, որոնք իրենք զիրենք կը համարեն խորհրդային Հայաստանի «բարեկամներ», նախ պէտք է հրաժարին ազգայնականութեան քայքայման զգեստները կարկտող մարդոց քաղաքականութենէն:

Մենք չէինք ուզեր կենալ այս կէտերուն վրայ, եթէ այդ «բարեկամները» չփորձէին իրենց ակնոցներով լուսաբանել Խորհրդային Հայաստանի շինարարութիւնը:

Դիւանագիտութիւնը ներկայ պարագաներուն մէջ ե՛ւ աւելորդ է ե՛ւ վնասակար:

«Ազգային» դատէն միանգամ ընդ միշտ հրաժարած են խորհրդային Հայաստանի բոլոր աշխատաւորները: Եւ իրենց յեղափոխական ապստամբութեամբ կը կռուին «հին դատի» ռեկավարներուն դէմ, յանուն սոցիալիստական կառուցումի, միջազգայնական համադաշնակցութեան:

ԱՐՏ. ԿԱՐԻՆԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆԱԶԱՐԵԱՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Յուլիս 12ին, Փրավիտէնսի էմփայր թատրոնին մէջ հայ ախոյեանը յաղթեց ռուս հոչակաւոր ըմբիշ Կարգավինքոյի: Կարգավինքօ խոստացած էր մէկ ժամուան մէջ Մ. Նազարեանը երկու անգամ զգետնել, սակայն ոչ միայն չկրցաւ զգետնել զայն, այլ եւ պարտուեցաւ մեր հայրենակիցէն: Մ. Նազարեան Հայ ազգին պարծանք բերող մարզիկ մըն է:

Հակառակ եղանակը վերջացած ըլլալուն, Նազարեան վերջին մրցում մը եւս պիտի կատարէ իտալացի Թոնի Ձիլզի դէմ:

Նազարեան երբ Փրովիտէնսի մէջ կը յաղթէ Թոնի Ռոքքօի, Իտալացիները կը զայրանան ու կ'ուզեն որ Թոնի Ձիլզ լաւ դաս մը տայ Հայուն: Նազարեան թէեւ եղանակը լրացուցած էր, բայց անպատուուած չըլլալու համար, վստահ շեշտով մը կ'ընդունի այս հրաւէրը: Թոնի Ձիլզ շատ նշանաւոր է, եւ կ'ըսեն թէ՝ շատերուն ոսկորները կոտրած է: Արդէն ծանօթ է «ոսկոր կոտրող» անունով: Մրցումին թուականը դեռ չէ որոշուած:

ԿՈՓԱՄԱՐՏ.— Ճէք Շարքի Տէմփիի դէմ իր կրած պարտութենէն վերջ ներկայիս հիւանդ է, ու կը տառապի ներքին արիւնահոսութենէ, մրցումի ընթացքին ստացած հարուածներուն հետեւանքով:

1928Ի ՄԻՋԱԶԳ. ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Ֆրանսացիները վերջապէս որոշեցին մասնակցիլ Ամսթէրտամի գալ տարուան 9րդ. Ողիմպիականին: Ինչպէս կը յիշուի, յանձնախումբը Յուլիս 20ի ժողովին մէջ որոշած էր չմասնակցիլ՝ տրամադրելի դրամ չգտնուելուն համար:

Երկրորդ ժողովի մը մէջ միաձայնութեամբ որոշուեցաւ մասնակցիլ, որովհետեւ մամուլի բողոքին վրայ գտնուեցան մարդիկ, որ պատրաստակամութիւն յայտնեցին տրամադրել մէկուկէս միլիոն ֆրանք, որուն մէկ միլիոնը պիտի տայ «*Ֆիկարօ*»ի տնօրէն Քոթի:

«*Ժուռնալ*» թերթն ալ բացած է ժողովրդական հանգանակութիւն մը, որ մինչեւ հիմա 300,000 ֆրանքի կը հասնի: «*Ժուռնալ*»ի տնօրէնութիւնը որոշած է՝ այս գումարը կէս միլիոնի բարձրացնել:

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒ.— Պրիւսէլ-Փարիզ մրցումը՝ կատարուեցաւ Հինգշաբթի: Առաջին հանդիսացաւ Մօրիս Վիլ, որ 364 քիլոմեդր ճամբան կտրեց 14 ժամ 20'25էն: Միջին հաշուով ժամը 25 քիլ. 383 ըրած է:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԱ՛Զ ԷՐ.— Կոնոն Խմեյ. Խելքը սկսաւ փչել իր գանկին տուփին մէջէն: Դարձաւ տուն, բարեւելով բոլոր աղջիկներն ու անցորդները: Բարձրացաւ իր սենեակը եւ հանեց իր լաթերը: Երբ պիտի պառկէր, աչքերուն այնպէս երեւցաւ որ չորս պատերէն ջուր կը թափի վրան: Մտածեց որ սենեակին ջուրի ծորակները բացուած են, ուստի փորձեց գոցել: Երբ մէկ ծորակը կը գոցէր, միւսը կը բացուէր: Կարծեց թէ սենեակը ջուրով լեցած էր: Բացաւ դուռը, վազեց վար, եւ փողոցը, հրդեհի ծանուցման յատուկ տուփը կոտրելով, հրշէջներուն լուր տուաւ թէ իր տանը ծորակները յորդած են, թէ վտանգ մը կը սպառնայ տնեցիներուն: Անմիջապէս, ապահովուած, ելաւ սենեակը, պառկեցաւ ու քնացաւ:

Եկան հրշէջները, արթնցուցին զայն ու պահանջեցին հրշէջ գունդին ծախքերը, իբր տուգանք իր տեսած գէշ երազին:

ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— Երկու սիրահարներ ինքնաշարժ նստան եւ սուրացին դաշտերը, համբոյր ժողվելու: Երբ երկաթուղիի գիծէ մը կ'անցնէին, շոգեկառք մը հասաւ, զարնուեցաւ ինքնաշարժին եւ նետեց զայն հեռուն: Շոգեկառքին մեքենավարը անմիջապէս կեցուց վայրաշարժը: Ի՜նչ տեսնէ. ինքնաշարժը կործանած էր, մինչդեռ, քովիկը, երկու սիրահարները զիրար կը համբուրէին, աժան ազատած ըլլալով:

ՀԷՔԵԱԹԻ ՊԷՍ.— Մօրէլ ունէր չունէր թութակ մը ունէր մաերիմ, եւ սպասուհի մը հաւատարիմ: Մօրէլ իր հարստութիւնը կը պահէր թութակին վանդակին տակը, տուփի մը մէջ: Հոն էր դրած 73 հատ հազարնոցներ: Այս դրամարկղին տեղը սպասուհին ալ գիտէր, մէյմըն ալ Աստուած: Օր՛ը անցեալ օր, 73 հազարին կէսը կը պակսէր:

Ո՞վ առաւ, կը մտածէր ծեբունի Մօրէլ:

Թութակը չառաւ անշուշտ: Սպասուհի՞ն, երբե՛ք: Աստուած ալ չառաւ հարկաւ: Ո՞վ առաւ ուրեմն:

Սպասուհին երեսունհոց անուշիկ ու կլորիկ աղջիկ մըն էր:

Դրացիին տղան, 18 տարեկան, գիտէր աղջիկ բռնելու ճամբան:

Կլորիկ աղջիկն ու դրացիին տղեկը երգեցին սէ՛րը: Տղեկը սորվեցաւ դրամին տեղերը: Ասոտ մըն ալ դրամները փոխեցին իրենց տէրը:

Այսօր, այս տղեկին վրայ գոցուած են բանտին պատերը:

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾ.— Գերմանական մարդատար օդանաւ մը Բասէլի եւ Կիսէնի միջեւ բռնկելով վար իջաւ: Արկածին պատճառը յայտնի չէ, սակայն կը կարծուի որ կայծակ իջած եւ պէնզինը բռնկած է: Օդանաւորդը անմիջապէս կը փորձէ գետին իջնել: Դեռ երկիր չիջած, երկու ճամբորդներ, հրդեհէն սարսափած, կը ցատկեն վար եւ ջարդ ուփշուր կ'ըլլան: Օդանաւը գետին իջնելէ յետոյ ժամ մը ամբողջ վառեցաւ ու մոխիր դարձաւ: Օդանաւորդը մեռաւ, երբ հիւանդանոց կը փոխադրէին: Կան հինգ մեռեալներ եւ երկու վիրաւորներ

ՄԵՌԱ՛Ց.— Նիւ Եօրքի մէջ, ներկայացման մը պահուն, դեռասանուհի մը, որ կարեւոր ու յուզիչ դեր մը կը կատարէր, յանկարծ սարսափելի ճիչ մը արձակեց.

— *Մեռա՛յ:*

Եւ ինկաւ բեմին վրայ: Խուճապ մը սկսաւ ժողովուրդին մէջ: Դեկավարները հաւաքուեցան շուրջը: Բժիշկը եկաւ, քննեց:

Մեռած էր:

ՇԱՆ ՄԸ ՓՈՐՁԱՆՔԸ.— Սէն Ժերմէն-ան-Լէյի մէջ շուն մը կը խածնէ փոքրիկ Ռիշարը: Ժամանակ մը վերջ Ռիշար կատաղութեամբ կը վարակուի եւ սարսափելի տանջանքներու մէջ եօթը օրուան ընթացքին կը մեռնի: Ծնողքը դատ բացաւ շան տիրոջ դէմ, որ դատապարտուեցաւ 10,000 ֆր. վնասուց հատուցման:

ՀՐԴԵՀ ՀԱՆՔԱՀՈՐԵՐՈՒ ՄԷՋ.— Ֆիրմինիի մօտ, Լաշոյի լքեալ հանքահորերուն մէջ հրդեհ ծագելով, բոցը կը ծաւալի երկրին տակ: Հողին մակերեւոյթը ներքին տաքութենէն շոգի կ'արձակէ ու կը ծխայ: Տեղ տեղ երկիրը կքած է: Տեղացիները շպախով մէկտեղ, չէ մտածած անոր կարողութիւնները շահագործել, վարելու համար պաշտօնը որ ինծի յանձնեց: Եւ ինչպէ՞ս չէ հասկցած թէ այս գործը գլուխ հանելու համար դուք ամէնէն յարմար մարդն էք:

ԱՆԶԲԵՒԷՆ ՓԱԽԱՆ ԿԱՐԿՈՒՏԻ ԲՌՆՈՒԵՑԱՆ.— Հարիւրեակ մը Ամերիկացիներ, Շիքակոյի անտանելի տաքերէն ազատելու համար, նստան ֆէյվըրայթ նաւը եւ ճամբայ ելան դէպի Եւրոպա: Ցամաքէն հազիւ մղոն մը հեռացած էր, երբ սաստիկ փոթորիկ մը ապտակեց նաւը որ ջուր առաւ:

Սկսաւ խուճապ մը: Կարգը պահելու համար, նաւին նաւապետը սկսաւ ածել, սակայն բազմութիւնը խուճապահար մտիկ իսկ չըրաւ եւ շատեր նետուեցան ծով: Նաւը ընկղմեցաւ:

Անմիջապէս ցամաքէն հասան օգնութեան նաւեր, որոնցմէ մէկն ալ ընկղմեցաւ: Հազիւ կարելի եղաւ փրկել քանի մը հոգի:

Մեծ մասով խեղդուեցան, մինչեւ այժմ գտնուած են 27 դիակներ: Նաւապետը, որ ձերբակալուեցաւ, յայտարարեց թէ զբօսաշրջիկները պաղարին չմնալով՝ չկարողացաւ փրկել նաւը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսիլիա.— *Ձեր 386 թիւին մէջ կարդացինք Ս. Միլտոնեանի մէկ թղթակցութիւնը ընկ. Կիւրինցի Պ. Գեղամ Արպօեանի մասին: Կարդացինք նոյնպէս այս վերջինին բարեկամներէն Յ. Զարացեանի պաշտպանողականը, որուն շատ լաւ պատասխաներ էիք արդէն: Զարացեանի փափաքին գոհացում տալու համար, կ'ուզենք յայտնել թէ Պ. Գ. Արպօեանի խաբեբայութեանց զոհ գացած ենք ստորագրեալ բանուորներս՝ Եղիշէ Զաքարեան՝ իր առաջին ընկերը, որմէ 10,000 ֆր. առած է, ու երկրորդ ընկերը Գարեգին Միքայէլեան, որուն 5000 ֆր.ը իւրացուցած է: Ասկէ զատ՝ երրորդ զոհն է իր հօրեղբօրորդին Վահան Արպօեանը (2000 ֆր.) իսկ չորրորդը նոյն ինքն Պ. Յ. Զարացեան, որուն 1500 ֆրանքը առած է: Նոյն բախտին արժանացած են Տէր Թաթուլի արժէքաւոր գիրքերն ու հագուստները պարունակող երկու պայուսակները, որոնք 70 ֆրանք պարտքի մը փոխարէն մեր քով կը մնային եւ սակայն թռցուած են յիշեալին կողմէ:*

Այսչափը մեր գիտցածն է միայն:

Եղիշէ Զաքարեան
Գարեգին Միքայէլեան

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

…ՈՒԶԻՒՄՆԱԼԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄ ՄԸ

— *Խումա Շթաուպէ՞ն ալ ա-…ելի:*

— *Կարմիր կոյսին հետ բաղ-…ատուած, Խումա Շթաուպ չկայ: …ումա Շթաուպը կատարեալ է, …թէ իրեն յանձնուին զինուորական …նոյթ կրող պաշտօններ. բայց ո-…ինչ է ուրիշ որեւէ տեսակէտով: …արմիր կոյսը ընդհակառակն, …նդունակ է կատարելու որեւէ …աշտօն: Ամէն միջավայրի մէջ …նայ գործել, նոյնիսկ ամէնէն …ոց միջավայրերուն մէջ, առանց …քինքը օտար զգալու: Ես անոր …շխատիլը տեսայ գարշելի չա-…ագործներու զզուելի որջերու …էջ, ինչպէս նաեւ սրահներու մէջ, …ր միայն ամէնէն փափուկ …ընուականներ կ'ընդունուին: Ա-…էն տեղ ալ կարծես թէ՝ միջավայրէն էր, անոր մաս կը կազմէր եւ խռովեցնող դիւրութեամբ մը կը շարժէր: Անոր ամէնէն մեծ ուժը յարմարիլ գիտնալն է: Ասոր աւելցուցէք անոր գեղեցկութիւնը, վայելչութիւնը, մտքին յատկութիւնները, իր անյողդողդ պաղարիւնութիւնը:*

Պահ մը մտածումներու մէջ միրձուեցաւ, յետոյ սկսաւ.

— *Այս՝ ձեզի ցոյց կուտայ թէ պէտք է որ ուշադրութեամբ խաղաք: Բարեբախտաբար, եթէ Կարմիր Կոյսը շատ մը յատկութիւններ ունի, ունի նաեւ նոյնքան թերութիւններ:*

— *Վերջապէս ի՞նչ խորհուրդ կուտաք ինծի:*

— *Հիմակուհիմա ձեզի կը մնայ հպատակիլ Պաւլիէնիի հրամաններուն: Աւելի յետոյ, պարագային համեմատ պիտի շարժինք ձեզի յանձնուած շահերուն պաշտպանութեան տեսակէտէն:*

— *Ուրեմն, մինչեւ Էքաթէրինպուրկ ինծի հետ գալու միտք ունիք:*

— *Ոչ թէ ձեզի հետ գալ: Ատիկա անկարելի կը թուի ինծի:*

— *Ձեզի հետ գա՜լ, այդ անկարելի է. պիտի գոհանամ միայն ձեր ետեւէն գալով, կամ ձենէ առաջ երթալով, պարագային համեմատ, որպէսզի ձեր աշխատանքը դիւրացնեմ:*

— *Պիտի ընէ՞ք ատիկա:*

— *Ինչո՞ւ չէ: Դուք որ մեր պետին՝ Իվան Իվանովիչի կողմէ պաշտօն ստացած էք. մեզի համար նուիրական էք. մեր պարտականութիւնն է հսկել ձեր վրայ, որ որեւէ ձախորդութիւն մը չգայ խանգարել ձեր աշխատանքը: Եւ կրնաք վստահ ըլլալ թէ՝ որքան որ կրնանք՝ պիտի պաշտպանենք ձեզ:*

Եւ մինչդեռ ձեռքս անոր կ'երկարէի շնորհակալութիւն յայտնելու համար.— Մեր խառնուածքը ունեցող մարդոց միջեւ, շնորհակալութիւն շռայլելու պէտք չկայ: Գիտենք թէ ի՜նչ կ'արժենք. ապարով ենք թէ կրնանք իրարու վստահիլ: Ամէն ինչ հոդ է, եւ յաջողութիւնը անոր հայրը. այդ միայն արժէք ունի…

— *Անշուշտ, բայց ինչ որ ալ ըլլայ…*

— *Մի պնդէք, կը նեղացնէք զիս. աւելի զբաղինք այն տեսակցութիւնով որ վաղը առտու պիտի ունենաք Կարմիր Կոյսին հետ…:*

— *Այնպէս թող ըլլայ: Բայց նախ թոյլ տուէք որ հարցում մը ուղղեմ ձեզի. եթէ որեւէ անպատեհութիւն տեսնէք, մի պատասխանէք:*

— *Ինչի՞ մասին է:*

— *Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ, Մեծ-դուքսը իր ձեռքին տակ ձեզի պէս արժէքաւոր մէկը ունենալով մէկտեղ, չէ մտածած անոր կարողութիւնները շահագործել, վարելու համար պաշտօնը որ ինծի յանձնեց: Եւ ինչպէ՞ս չէ հասկցած թէ այս գործը գլուխ հանելու համար դուք ամէնէն յարմար մարդն էք:*

Տեսայ որ խօսակիցիս դէմքը կը խոժոռէր, իր նայուածքը որուն խորը կարծեցի կարդալ անհուն տխրութիւն մը, երկարօրէն իմ վրաս կանգ առաւ, յետոյ Քռիլօֆի վրայ. որ իբր համր վկայ՝ մեր խօսակցութիւնը մտիկ կ'ընէր եւ պատասխանեց.

— *Մեծ դուքսին վստահութիւնը չեմ վայելեր. ինծի յանձնուած պաշտօնի մը մասին համարձակեցայ ճշմարտութիւնը ըսել իրեն. եւ այս բանը իր խորհրդականները չեն ներեր ինծի…*

— *Ի՞նչ կ'ըսէք…*

— *Ճշմարտութիւնը:*

— *Եւ կրնա՞մ գիտնալ թէ ի՞նչ էր այդ պաշտօնը:*

— *Ոչ միայն կրնաք գիտնա, այլ մանաւանդ պարտաւոր էք ամբողջովին գիտնալ զայն, քանի որ ձեր արդի պաշտօնին հետ շատ մօտ կապակցութիւն ունի: Եւ ատենը եկած է որ ամէն ինչ ըսեմ ձեզի:*

Եւ Քռիլօֆի դառնալով.

— *Կ'ուզե՞ս ինծի յանձնել թիւ 133 թղթածրարը, այն զոր վերջերս քեզի յանձնեցի…*

— *Կանանչ կողքո՞վ:*

— *Ճիշտ այդ:*

Եւ մինչդեռ Քռիլօֆ դուրս կ'ելլէր բերելու թղթածրարը, իշխանը՝ իր աչքերը իմիններուս յառելով, սկսաւ.

— *Անհերքելի կերպով կրցայ փաստել (եւ ձեզի ալ պիտի փաստեմ) թէ կայսերական ընտանիքի մէկ անդամը փրկուած է Էքաթէրինպուրկի մէջ:*

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

հպատակութենէ զադրեցնել այն բոլոր օսմ. հպատակները, որոնք անկախութեան պայքարի ընթացքին ազգային պայքարին չմասնակցելով արտասահման մնացած են եւ Թուրքիա չեն վերադարձած 24 Յուլիս 1927 (.) թուականէն սկսեալ մինչեւ ներկայ օրէնքին հրատարակութեան թուականը: Բացառութիւն կը կազմեն անոնք, որ գոյութիւն ունեցող դաշնագիրներու համաձայն թրք. հպատակութիւնը նախընտրած են:

Պալքանեան Լոքառնոյի մը մասին

Միխալաքոփուլօս, Յունաստանի արտաքին նախարար եւ պետ պահպանողական հանրապետականներուն, կուսակցութեան կողմէ տրուած պատուոյ խնջոյքի մը պահուն, ներկայացուց երկրին ներքին, ելմտական եւ արտաքին քաղաքականութիւնը:

« Յունաստան, փափաքելով պահպանել խաղաղութիւնը համաձայն դաշնագիրներու, ցոյց տուաւ թէ կը յարգէ նոյնիսկ այն դաշնագրերը, որոնք աննպաստ են իրեն, սակայն կը պահանջէ որ ամբողջովին յարգուի յաղթութեան դաշնագիրներով իր ստացածը: Յարատեւ փափաքով մը եւ առանց յետին միտքի, կ'ուզենք ստեղծել բարեկամական յարաբերութիւններ բոլոր այն երկիրներուն հետ, որոնց հետ եղած ենք, կամ որոնց դէմ կռուած ենք: կը փափաքինք որ մեր միջազգային յարաբերութիւնները ըլլան աւելի սիրալիր, քան 1912 թուականին: Մենք բացատրեցինք մեր դիրքը բոլոր մեծ քաղաքագէտներուն, որոնք իրենք զիրենք պատասխանատու կը զգան համաշխարհային խաղաղութեան եւ այդ՝ գնահատուեցաւ բոլորին կողմէ:»

Խօսելով պալքանեան դաշինքի մը մասին, նախարարը ըսաւ թէ անկարելի պիտի ըլլար այդ, եթէ չմիացնէր բոլոր այն երկիրները, որոնք պալքանեան շահեր ունին, այսինքն Յունաստան, Ալպանիա, Եուկօ-Սլավիա, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Թուրքիա: Սակայն այս երկիրներէն իւրաքանչիւրը ունի ուրիշ շահեր ալ, եւ դժուար է մէկ դաշնագիրի մէջ ապահովել կարգադրութիւնը բոլոր այդ շահերուն, որոնց միջեւ չկայ ո եւ է հասարակաց կապ:

« Սակայն միջազգային մէկ կամ բազմաթիւ դաշնագիրներու կնքումը կախուած չէ միայն Յունաստանէն, որովհետեւ այնքանատեն, երբ կը բանաձեւուին պահանջներ, որոնք կը հարուածեն երկրի մը կենսական իրաւունքները, անստիպուած պիտի ըլլայ, յանուն ինքնապաշտպանութեան տարրական սկզբունքներուն եւ ազգային արժանապատուութեան, չհամաձայնիլ ընդունելու այդ պահանջները: Անհրաժեշտ է կատարեալ հաւասարութիւն, մշակելու համար խաղաղ կեանք եւ տնտեսական յարաբերութիւններ:»

⁂ Անգլ. թերթերը կը խօսին հելլէն նախարարական տագնապի մը մասին: Ներքին նախարար Յալտարիս եւ ուրիշ քանի մը նախարարներ մերժած ըլլալով դահլիճի նիստին ներկայ ըլլալ, միացեալ կառավարութեան դիրքը խախտած է:

Ժընեւի խորհրդաժողովը

Նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովը իր սնանկութիւնը չհռչակելու համար կ'աշխատի համաձայնութեան գետին մը գտնել: Անգլիական եւ ամերիկեան հակոտնեայ տեսակէտները հաշտեցնելու համար իբրեւ միջնորդ կը ներկայանայ Ճափոնի Ա. պատուիրակը: Այդ պատճառով ալ լիակատար ժողովը որ տեղի պիտի ունենար երէկ, յետաձգուեցաւ Չորեքշաբթիի կամ Հինգշաբթիի:

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Պէյրութէն առնուած հեռագիրի մը համաձայն, Տիւրզի ըմբոստներուն մնացորդները, որոնք պաշարուած են, իջան Ճէպէլ, ուր անդորրութիւն կը տիրէ: Միայն Սուլթան Աթրաշն է, որ 300 ապստամբներու հետ հպատակութիւն չէ յայտնած տակաւին եւ այժմ կը գտնուի Նէճտի մէջ:

Պուքրէշի մէջ պաշարման վիճակ

Պուքրէշի մէջ պաշարման վիճակը կը շարունակուի: Երեսփոխանական ժողովին մէջ, ազգային հողագործական կուսակցութեան պետը խստիւ բողոքեց պաշարման վիճակին եւ գրաքննութեան դէմ:

Ներքին նախարարը պատասխանեց թէ պաշարման վիճակը յայտարարուած է, կանուխ, Շթիրպէյի դահլիճին կողմէ: Գալով գրաքննութեան, տակաւին անհրաժեշտ է շարունակել, հաստատելու համար կարգ ու կանոնը եւ երկրին անդորրութիւնը:

Քոլերան Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ

Մինսքէն կը տեղեկացնեն թէ քոլերայի համաճարակ ծագած է Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ: Վերջին երեք օրուան ընթացքին, վարակուած են 240 հոգի, 12 հոգի արդէն մեռած են: Մոսկուայի կառավարութիւնը ազդու միջոցներ ձեռք առած է, արգիլելու համար որ համաճարակը չտարածուի Ռուսիոյ միւս մասերուն մէջ: Միւս կողմէ, լեհ կառավարութիւնը հրամայած է խիստ քառասնեակի (քարանթինա) մը ենթարկել ռուս եւ լեհ սահմանը:

Վեսուվ կը ժայթքէ

Վեսուվի դիտարանին տնօրէնը կը հաղորդէ 31 Յուլ. թիւով.—

Երէկ արդէն սկսած էր նուազիլ Վեսուվի բորբոքումը: Լաւան, որ կիսովին լեցուց խառնարանին յատակը, կը շարունակէ դեռ հոսիլ փոքրիկ առուակներով, սակայն առաջուան պէս առատ չէ: Գիշերը, լաւայով կազմուած լիճին վրայ կը նշուլեն հարիւրներով լուսաւոր կէտեր ու գօտիներ:

Հրաբուխին բորբոքումը իր ծայրագոյն աստիճանին հասաւ ցորեկին: Այդ պահուն, վիթխարի աղբիւրներ, անընդհատ եւ արագօրէն, լաւա կը ցայտէին դէպի երկինք, մինչեւ 100 մեդր բարձր:

Հրաբուխին պզտիկ կոնը պատռուած է բոցաշուրթն ճեղքերով, եւ այնպէս ենթադրել կուտայ թէ նոր փլուզումներ տեղի պիտի ունենան աղբիւրին մէջ: Լաւան հասաւ Դժոխքի հովիտին կողմէն ամենացած մասերը:

Հաւանական է որ, քանի մը օրէն, հրաբուխը սկսի բանիլ իր բնական չափաւոր կշռոյթով:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Շրջանային կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, 84 րիւ Շափ Պօն թէաթրի մէջ: կը խօսի ընկ. Արօեան: երգ եւ նուագ: Արտասանութիւններ՝ Մ. Մարութեանէ, Շ. Սարեանէ եւն.:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ֆաքիր Թահիրա Պէյ Սպանիոյ Թագաւորէն եւ Թագուհիէն հրաւէր ստացաւ այցելել պալատ եւ մէկ քանի փորձեր ընել: Այս առթիւ մասնաւոր զինուորական շքախումբ մը երբ կ'առաջնորդէր զինքը, յանկարծ անհետանալով, մէկէն փորձերու միջոցին երեւան եկաւ, ապշութեան մատնելով ամբողջ արքունիքը:

Փորձերու ընթացքին՝ մայր Թագուհիին դէմքին վրայ վախի նշաններ կ'երեւային:

Արդէն ֆաքիր Թահիրա պէյի զգայացունց ներկայացումներուն շարքը սկսած է Théatre Antoineի մէջ (14, Bld. de Strasbourg). գիները շատ ժողովրդական:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, Դրադարանի սրահը, 262 Rue Duguesclin.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՄ. ՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ դաշտային հաւաքոյթը 7 Օգոստ. կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Լա փոմ Շալէ տը լա փոմի գեղատեսիլ պարտէզին մէջ: Թիւնէլէն առնել 12 կամ 40 թիւ հանրակառքը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պոլսեցի տիկին կիւլինիա Աճէմեան, երկար ատենէ ի վեր իր եղբօր կեսարացի Գ. Գէորգ Սթանպօլլեանի մասին ո եւ է տեղեկութիւն ստացած չըլլալով, կը խնդրուի հասցէն գիտցողներէն գրել կաթող. պատուիրակութեան դիւանին, 80. Avenue Pereire, Asnières-sur-Seine.

Պոլսեցի կօշկակար Արշակ Գաֆաֆեան որ 4-5 տարիէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի, կը հրաւիրուի անպատճառ ներկայանալ կաթ. պատուիրակութեան դիւանը, 80, Avenue Pereire, Asnières-sur-Seine, խիստ կարեւոր զեկոյցի մը համար:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

"ԻՄ ԳԻՐՔԸ„

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ: կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Պալենց գրատուն եւ տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins.

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

«Լուսաքաղ» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԱԼՊՈՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)

40 էջ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

եւ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ

40 էջ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՔ ՉԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé. (Seine), եւ «Լուսաքաղ»ի գործակալներուն:

ԿԱՐԵՒՈՐ

Հայ գործաւոր ընտանիքներու համար պարտէզով օդաւէտ շէնքի մը մէջ ունինք վարձու ամառնոցներ: Ելեքտրականութիւն, ջուր եւայլն: Դիւրութիւններ ամուրիներու համար երկու ֆրանք օրականով: Վարձակալ տիկիններու կարի գործ ալ կը հայթայթուի: Հասցէ՝ 20 Rue de Bezons a Courbevoie (Seine): Թրամուէյ 41—76 Porte Maillot. Երկաթուղի Gare St. Lazareէն:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Աստուածները ծարաւի են 20 ֆրանք, Աֆրոդիտէ 12, Մանչ-Աղջիկը 20, Վարժապետին աղջիկը 20, Ռաֆայէլ 20, Կրացիէլլա 10, Փոցտամի գաղտնիքները 12, Ի՞նչպէս գողցան ցարերուն թագը 12.50, Անհետացած սերունդ մը 10, Խաղամոլ Տք. Մապիւսի գաղտնիքները 15, Սիրահարի մը դասերը 12, Պէքրի Մուսթաֆայի զուարճալիքները 6, Յօքթ. Վարդան 7, Ազգ. Բաբերար 4, Մեղքին զաւակը 6, Ընտիր աղջկունք 4, Փոթորիկը 2, Դարձը 10, Դերասանուհին 10, Կինը 7, Վենետիկի վաճառականը 4, Ծապլվար 7, Արսէն Լիւբէն 20, Ռասբութին 20, Շէրլօք Հօլմսի երեք պատմուածքները 2ական, Թօփալ Օսման 5, Տք. Մօրի վրէժը 5, Մահացու Սէրը 3 ֆրանք:

Մերկ կինը 12.50, Ցիմար կոյսը 12.50, Կայսրը 10, Օթէլլօ 12.50, Չարշըլը Արթին աղա 6, Ժառանգորդը 5, Սեւ թէ ճերմակ (չորս զաւեշտ) 6, Նամուս 10, Չար ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Երկու խուլեր 3, Կառքի արկած մը 2.50, Փարոսի պահապանները 2.50: Երգարան (Զայնագր.) 10, Նոր երգարան 5, Աշուղ Ղարիպ 5, Քերթուածներ՝ Դուրեանի 5, Օրերի պսակը 12.50 ֆրանք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԱԿԱԲՈՅԾԸ

(Մագնիսացողի մը սարսափները)

72 էջ 6 ֆր. միայն

Պահանջել գրացուցակը: փոստի ծախք չառնուիր: դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	50
Թրքական թղթ.	L. Trq.	12	87
Թրք. ոսկի	» or	107	20
Մէճիտիէ	Médjidié	9	2
Լէվա 100 հատր	Léva	15	80
Տրախմի »	Drachme	33	25
Լիր »	» Lire	139	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուիցր. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	65
Զերվոնեց	(10 Roubles or)	130	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3390	—
» II	»	1995	—
» III	»	1665	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	187	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՕԳՈՍՏՈՍ
1927

3 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 405

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉ Է ՄԵՐ ՈՒԶԱԾԸ

Պզտիկ անհասկացողութիւն մը բաւական տաք եւ պաղ առեր ըսել կուտայ Մարսիլիոյ մէջ։

Շփոթութեան մէջ են նոյն իսկ Դաշնակցականներ։

Այսպէս, կը կարծուի թէ վերջին ընտրութեանց եւ վարութեան մասնակցելով, Դաշնակցութիւնը ոտքով-ձեռքով պիտի մխրճուի ազգային գործերու մէջ։

Մինչդեռ իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է, կամ պէտք է ըլլայ։

Դաշնակցութիւնը չի կրնար մեկուսի կենալ հանրային կեանքի ո՛ր եւ է արտայայտութեան հանդէպ։ Մանաւանդ ներկայ շրջանին, երբ աշխարհներով բաժնուած ենք մեր հայրենիքէն, եւ ամէն բան ծայրէն պիտի սկսինք։

Դաշնակցութիւնը աշխատելու կամք ունի, եւ յօժարութեամբ կը մասնակցի այն բոլոր գործերուն որոնք օգտակար են հայ ժողովուրդին, անոր հաւաքական կեանքին զարգացման եւ ազգային դիմագծի պահպանման։

Ինչո՞ւ ջանքեր կ'ըլլան կազմակերպելու Եւրոպայի ազգային կեանքը, — որպէսզի սահմանափակուի այլասերման չարիքը, որ սրարշաւ կ'ընթանայ, մասնաւորապէս վտանգելով նոր սերունդը։

Արդ, Մարսիլիոյ մէջ կա, ելի եղաւ ստեղծել ազգային իշխանութիւն մը, ժողովրդական ընտրութեամբ։ Այդ իշխանութեան մաս կը կազմեն դաշնակցականներ, չէզոքներ և հնչակեաններ։ Տակաւին նոր կը դրուին վարչական կեանքի հիմերը, այնպէս որ, մասնակցողները ստիպուած են յաճախ զբաղիլ և մանրամասնութիւններով։

Մեզի համար, ազգային կազմակերպութեան անմիջական իմաստը կը կայանայ նոր սերունդին փրկութեան եւ հայկական մշակոյթի զարգացման մէջ։ Մենք մարդ չունինք բանկալի համար, ոչ Մարսիլիոյ, ոչ Փարիզի, ոչ ալ Սօֆիայի կամ Պուէնոս Այրէսի մէջ։ Եւ սխալ կ'ընեն մեր մարմիններէն կամ ընկերներէն բոլոր անոնք որոնք հիմնականը մոռնալով, պայքար կը մղեն տիրա ուական խնդիրներու համար։ Աղան աղա է միշտ, ո՛ր խմբակցութեան ալ հակի։ Կարեւորը՝ գործին ընթացք տալն է։ Եւ ատոր համար պէտք է առաջ քաշել ո՛վ որ ընդունակ է գործելու, եւ մանաւանդ պարկեշտ։

Կ'ընդունինք. մեր անճարակ հակառակորդները յաճախ այնպիսի անորակելի միջոցներու կը դիմեն, որ կը հարկադրուիս ինքնապաշտպանութեան դիմել եւ տեղի չտալ։ Անոնց նպատակն է — եղածն ալ կազմալուծել։ Կենդանի օրինակ՝ Մարսիլիոյ պարագան։ Կանոնաւոր եւ օրինական ընտրութենէ մը յետոյ, ուրիշ ըսելիք եւ ընելիք չունենալով, անոնք ջուրը պատէն վեր կը հանեն, փոխվրէժի, նոր եկեղեցի բանալու խօսքեր կ'ընեն, որպէսզի վախցնեն կամ վհատեցնեն աշխատողները։

Թող շարունակեն որքան կրնան։

Այսպիսի փոքրոգութեանց պատասխանը՝ արհամարհանքն ու սրտցաւ գործունէութիւնն է։

Եւ կ'ուզէ՛նք որ մեր ընկերները չսայթաքէին այդ ճամբուն վրայ։ Խունկը մօմը անոնց, աշխատանքը մեզի։ Կարելի եղածին չափ լայն տեղ՝ չէզոքներուն։ Անգամ մը մեքենան լարելէ յետոյ, ո՛ւր որ Դաշնակցականը անհրաժեշտ չէ, թող չէզոքը, նոյնիսկ պարկեշտ հակառակորդը նստի։

Խօսակցութեան մը ընթացքին, մենք հաճութեամբ հաստատեցինք որ Մարսէյլի ազգային վարչութեան դաշնակցական անդամները տարբեր տեսակէտ չունին այս մասին։

Անոնց գլխաւոր ճիգն է՝ շուտ լրացնել նախնական աշխատանքները եւ չորս նախակրթարան բանալ յառաջիկայ շրջանին։ Ծանօթ 70-75.000 ֆրանքի գումարն ալ պիտի յատկացնեն այդ նպատակին, գլխաւորաբար շէնքեր վարձելով։

Անհաւասիկ առաջադրութիւն մը որուն դէմ ոչ մէկը առարկութիւն պիտի կրնար ընել, եթէ իսկապէս այս ժողովուրդին բարիքը կ'ուզէ։

Գիտենք որ տասնըչորս նախակրթարանն անգամ դարման չէ համատարած չարիքին։ Որքան ատեն որ չունինք ազատ և ամբողջական հայրենիք, պիտի կրենք այնպիսի դառնութիւններ որոնք անդարմանելի են։

Բայց, վտանգը տեսնել, աչքի առջեւ ունենալ ամբողջ սերունդի մը այլասերման, օտարացման պատկերը եւ ծալապատիկ նստիլ ու հառաչել, — աններելի ոճիր մըն է մեզի համար։

Դաշնակցութիւնը չուզեր իյնալ այդ մեղքին տակ, եւ ամէն տեղ, կը փորձէ կատարել ինչ որ կարելի է։ Եւ կ'ուզէ որ, այդ ճամբուն վրայ իրեն հետեւին, կամ զինքը գործակցութեան հրաւիրեն, կամ իր ջանքերուն օժանդակեն բոլոր անոնք որ սիրտ եւ միտք ունին։

Ինչպէս կը տեսնէք, ամէնէն տարրական բառերով կը բացատրենք թէ ի՛նչ է մեր ուզածը։

Այս լուսաբանութիւնները ուղղուած են նաեւ մեր ընկերներէն անոնց որ, յաճախ չափազանց եռանդէ մղուած, կը թաթաթին զանազան հոգերու մէջ, երբեմն իջնելով մինչեւ ժամուն բակը։

Մենք ունինք շատ յստակ ծրագիր եւ գործնական առաջադրութիւններ։ Այստեղ ոչ փառասիրութեան խնդիր կայ, ոչ ալ դիրքի կամ մենատիրութեան։ Պարզ աշխատանքի հարց։ Եւ ամէնէն առաջ կրթութեան, մշակոյթի հարց։ Հասարակ ազգասիրութիւնը թողունք անոնց որ կը սիրեն զայն։ Թերխաշ մարդանքներն ու շքեղ մեկուսացումն ալ անոնց, որոնք սոփեստութիւնը եւ ապիկարութիւնը արժանիք հռչակած են։ Լայն ասպարէզ կայ ամէնուն համար։ Կատարենք մեր բաժինը, առանց մոռնալու յատկանշող գիծը։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇԻՐԱԿԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքի Նոր Օրը, խօսելով Շիրակի վերաշինութեան մասին, կը գրէ (22 յուլիս).

— «Պոլշեւիկ պետերէն Պ. Կալինին Հայաստան եկած եւ այցելած է աւերակ Լէնինականը։ Գիւղացիութիւնը կեդրոնի օժանդակութիւնը խնդրած է քաղաքը վերաշինելու համար։ Ի պատասխան, Պ. Կալինին ըսած է թէ գիւղացիութիւնը պէտք է իր յոյսը դնէ սեփական միջոցներու վրայ։ Տարբեր խօսքով՝ Մոսկուան տրամադիր չէ Լէնինականի վերաշինութեան համար դրամ յատկացնել։

«Գիտենք որ Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը արժէք մը չէ Քրէմլինի կոմիսարներուն համար, որոնք միլիոններ կը յատկացնեն անպէտք պրոպականտի եւ բուրժուական երկիրներու մէջ խռովութիւններ յարուցանելու համար։

«Մեր գիտցածները կուգայ հաստատելու Պ. Կալինին, երբ կ'ըսէ թէ Լէնինականի վերաշինութիւնը պէտք է կատարուի հայ ժողովուրդի միջոցներով եւ կարելիութիւններով։

«Անոնք որ շարունակ կը խօսին Խորհրդ. Միութեան բարիքներու մասին, թող ականջնին լայն բանան Պ. Կալինինի խօսքերը լսելու համար։

Իսկ Դրօշակի Թղթակիցը Լէնինականէն կը գրէ (Օգոստոս, Թիւ 8).

— «Թերթերու եւ ժողովներու մէջ ուժեղ պրոպագանդ կը կատարեն Շիրակի վերաշինութեան մասին։ Եթէ հաւատաս գրուածներուն եւ խօսածներուն, հրաշքներ պատահած պիտի ըլլան։ Ամէն կողմէ միլիոններ կը թափուին, եւ Լէնինականը նոր քաղաք մը պիտի ըլլայ իր բոլոր կատարելագործութիւններով։

«Իսկ առ այժմ տխուր է Լէնինականի ընդհանուր պատկերը։ Ամէն կողմ աւերակներու կոյտեր, բոլորովին կամ կիսով քանդուած տուներու շարքերով փողոցներ, մռայլ քարակոյտեր և ատոնց քով՝ փոքրիկ փայտաշէն տնակներ ու քէնոֆոնական գետնափորներ։

«Փայտաշէն տուներու մէջ տեղաւորուած են ընդհանրապէս «պատասխանատու ընկերները», «խորհրդային պաշտօնեաները», իսկ ժողովուրդը, բանուորն ու գիւղացին, թողուած են իրենց բախտին։ Այդպէս է խորհրդային աշխարհի մէջ. առաջ պէտք է ապահովել Կոմկուսի անդամներուն, ապա պետական հիմնարկութիւններու ծառայողներուն, պէտք է շինուին «սոցիալիստի վառարաններ», յետոյ միայն բանւորական բնակարաններ։ Իսկ գիւղացի ու քաղաքացի կուլակը — կ'արժէ՞ մտածել խորհրդային իշխանութեան այդ թշնամիներու մասին։»

45 ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐ

Երկուշաբթի Փարիզ հասան 45 ամերիկացի հրապարակագիրներ, որոնք ուսումնասիրական պտոյտ մը պիտի կատարեն ամբողջ Եւրոպայի մէջ։ Լոնտոնէն Փարիզ հասնելէ յետոյ, անոնք պիտի այցելեն Լա Հէյ, Պերլին, Փրակա, Պուտափէշթ, Վիէննա, Միւնիխ, Ժընեւ։ Սեպտեմբերին պիտի վերադառնան Փարիզ, մեկնելու համար Նիւ Եորք։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Օսմ. Հանր. Պարտքի խնդիրը կարգադրուած

«Ժայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ Օգոստ. 1 Թիւով. — Պաշտօնապէս կը տեղեկանամ թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է օսմանեան պարտքին մասին եւ թէ կտրօններու սպասարկութիւնը պիտի վերահաստատուի։ Համաձայնութեան ճշգրիտ պայմանները դեռ յայտնի չեն, սակայն կը կարծուի թէ Թուրքիա տարեկան մօտ 20 միլիոն թրքական ոսկի պիտի վճարէ առաջին տարիներուն, ու յաջորդ տարիներուն այս գումարը պիտի բարձրանայ։

Կ'ըսուի թէ ելմտական գործավար Ապտիւլ Խալիք պէյի Փարիզ այցելութիւնը մեծապէս նպաստեց տարիներէ ի վեր առկախ մնացած բանակցութիւնները վախճանի մը յանգեցնելու համար։ Թուրքերը ուրախ են այս համաձայնութեան առթիւ, նախ՝ որովհետեւ ատոր շնորհիւ Թուրքիա հնարաւորութիւն պիտի ունենայ աւելի դիւրաւ փոխառութիւններ կնքել արտասահմանէն, երկրորդ՝ պարտքի խնդիրը ամէնէն կարեւոր հարցն էր որ դեռ չէր կարգադրուած։

Լօթիւսի խնդիրը Լա Հէյի մէջ

Ինչպէս կը յիշուի, 1926 Օգոստոս 2ին ժամը 23.40ին Միտիլլեի բացերը ընկղմեցաւ թրքական «Պօզ Քուրթ» ածխաբարձ նաւը՝ զարնուելով Մեսաժըրի Մարիթիմի «Լօթիւս» շոգենաւին։

Այս վերջինը ծով իջեցուց իր նաւակները եւ ազատեց «Պօզ Քուրթ»ի նաւապետն ու ինը նաւաստիները։ «Լօթիւս» ճամբան շարունակեց դէպի Պոլիս եւ հոն ցամաք հանեց թուրք նաւաստիները։ Քիչ վերջ թուրք հարցաքննիչ դատաւոր մը «Լօթիւս» շոգենաւը գալով հարցաքննեց նաւապետի օգնական Տէմօնը եւ երեք նաւաստիներ, ու խնդրեց որ ցամաք իջնեն։ Իր գրասենեակին մէջ նոր հարցաքննութենէ մը վերջ ազատ ձգեց նաւաստիները, իսկ տեղակալ Տէմօնը վար դրաւ։ Թուրք մամուլը ֆրանսատեաց պայքար մը սկսաւ եւ հակառակ ֆրանս. կառավարութեան պաշտօնական բողոքներուն, Տէմօն երկար ատեն բանտ մնաց, մինչեւ որ 6000 ոսկի երաշխաւորութիւն տալով ազատ ձգուեցաւ։

Խնդիրը հիմա Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին առջեւ է։ Ֆրանս. շահերը կը պաշտպանէ Փարիզի իրաւաբանականի փրոֆէսէօր Պասդէվան, իսկ թրքականը՝ դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ։

Եւրոպա հրաբուխի վրայ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Ճօրճթաունի համալսարանին տնօրէնը, Ուօլշ, Եւրոպայէն դարձին, ուր եկած էր քննելու համար սովետական խնդիրներ, բանախօսութեան մը ընթացքին յայտարարած է.—

«Ներկայիս Եւրոպա կը գտնուի հրաբուխի մը վրայ, որ կրնայ ամէն օր բորբոքիլ ու ժայթքիլ, եւ պատճառ դառնալ պատերազմի մը, որ պիտի որոշէ սովետական վարչաձեւին գերակայութիւնը կամ փճացումը։»

Պալքանեան Լօքառնոյին շուրջ

Սերպիոյ հողագործական կուսակցութեան պետը, Եովանովիչ, միթինկի մը պահուն խօսելով ըսաւ թէ անհրաժեշտ է, Եուկօ-Սլավիոյ համար տրամաբանական միակ քաղաքականութիւն մը, որ հիմնուած ըլլայ պալքանեան պետութիւններու համադաշնակցութեան վրայ։ Միայն նման քաղաքականութիւն մը պիտի կրնայ հաստատել Եուկոսլավիոյ եւ միւս պալքանեան երկիրներու ապահովութիւնը։ Անհրաժեշտ է կազմել դաշնակցութիւն մը բոլոր պալքանեան պետութիւններու միջեւ, համաձայն հաւասարութեան սկզբունքներուն։ Ու պէտք է որ Եուկոսլավիա այս ուղղութեամբ առնէ առաջին քայլը, սկսելով Պուլկարիայէն որուն միացած է հասարակաց, մանաւանդ քաղաքական շահերով, վասնզի Իտալիան թշնամի է իրենց երկուքին միացման։

⁂ Եուկոսլաւիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ քաղաքական ծանօթ միջադէպը բոլորովին հարթուեցաւ եւ երկու երկիրներու դիւանագիտական ներկայացուցիչները մօտ օրէն պիտի վերադառնան իրենց տեղերը։ Ալպանիոյ հանրապետութեան նախագահ Ահմէտ Զօղու որոշած է քաղաքական նոր ու բարեկամական դիրք մը բռնել հանդէպ Եուկոսլաւիոյ։

Սերպ թերթերը երկարօրէն կը զբաղին պալքանեան Լօքառնոյի մը կազմութեան խնդրով։ Ամբողջ մամուլը համակրանքով կ'արտայայտուի այս նիւթի մասին։

Կացութիւնը՝ Մուսոլինիի ակնոցով

Նախարարական խորհուրդին մէջ, Մուսոլինի աչք մը պտտցուց միջազգային քաղաքական կացութեան վրայ, յայտնելով նախ թէ Իտալիոյ համար շահագրգռական ոչինչ պատահած է վերջին օրերս։

Ակնարկելով եուկոսլաւ եւ ալպանական միջադէպին կարգադրութեան, յայտարարեց թէ, երբ արեւմտեան չորս մեծ պետութիւններ հարցի մը մասին նման հասարակաց տեսակէտներ ունենան, երբեք չի խանգարուիր Եւրոպայի խաղաղութիւնը։

Վիէննայի դէպքերը, թէեւ շահագրգռական չէին Իտալիոյ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն Հայաստանէն)

1926ի աշունէն ի վեր գաւառներէն ստոյգ տեղեկութիւններ կը հասնին թէ գիւղացիներէն ամենակոպիտ ու բռնի կերպով կը խլուին եկեղեցիները եւ կը տրուին կառավարութեան կողմէ նշանակուած «որպէս ազատ եկեղեցիի կողմնակից» քանի մը անհատներու։ Սկիզբները իշխանութիւնը կ'ուզէր երկրին մէջ գոյութիւն ունեցած «քուէարկութեանց» միջոցով լուծել այդ խնդիրը բայց երբ նկատեց, որ այդ միջոցով կարելի չըլլար շատցնել Ազատ եկեղեցիի կողմնակիցներուն թիւը, եւ շատ գիւղերու մէջ ալ բնաւ կողմնակից չգտան, սկսաւ ուրիշ միջոցով այդ խնդիրը լուծել։ Գիւղխորհուրդներն ու կոմբջիջները սկսան ամենուրեք յայտարարել թէ՝ ո՛վ որ կ'անցնի հաւատացեալներուն կողմը, կը զրկուի հողէ ու շարք մը իրաւունքներէ. սակայն այս միջոցներն ալ օգուտ չըրին եւ ժողովուրդին հարիւրին 99ը ցուցակագրուեցաւ հաւատացեալներու շարքերուն մէջ, եւ այն գիւղացին, որ առաջ ամիսը մէկ անգամ եկեղեցի չէր մտներ, այսօր դարձած է ամենալաւ հաւատացեալը։

Երեւանի մէջ բռնի կերպով «ազատ եկեղեցական»ներուն յանձնեցին կոնտի, Գրիգոր Լուսաւորիչի եւ Աստուածածնի եկեղեցիները, — չնայած որ քանի մը անգամ ծերերն ու կիները եկեղեցիներուն մէջ ծեծեցին ու դուրս վռնտեցին բենիկ վարդապետն ու շարք մը ազատ եկեղեցիի քարոզիչները։

Գիւտ վարդապետը Մարտ 10էն ի վեր բանտարկուած է ու կը պահուի Չեկայի խոնաւ պատերուն մէջ։

Թիֆլիսի մէջ ալ սկսած է ազատ եկեղեցականներու եւ հաւատացեալներու քուէարկութիւնը։ Էջմիածնի կողմէն հոն ղրկուեցաւ Բագրատ եպիսկոպոսը։ Սակայն Չեկան կէս ճամբէն ետ կանչեց ու պարտադրեց, որ անիկա այլեւս վանքէն դուրս չելլէ ու նման յանձնարարութիւններով որ եւ է տեղ չերթայ։

Այդ օրերուն Արամայիս Երզնկեան կ'անցնի Էջմիածին ու կը պահանջէ, որ կարգալոյծ ընեն Մելիք-Թանգեան արքեպսկ.ը։

Կը շարունակեն գործադրել յատուկ «դեկրէտ»ը, որու հիման վրայ բոլոր եկեղեցիները կը ճաշուուին պետական սեփականութիւն եւ եթէ որ եւ է համայնք կը փափաքի վերցնել եւ այնտեղ աղօթել, ատոր համար պէտք է եկեղեցին կամ վանքը պետութենէն կապալով վերցնէ։

ԿՌԻՒ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի մէջ արհեստակցական եւ բանւորական կազմակերպութիւններ հրապարակային ժողով մը գումարեցին բողոքելու համար անիշխանական Սաքքօի եւ Վանցէթթիի դատապարտութեան եւ մօտ օրէն մահապատիժի ենթարկուելուն դէմ։ Ժողովէն վերջ ներկաները ուզեցին թափօր կազմել եւ Բուր Մօռանի մէջ հանրակառքերն ու ինքնաշարժերը կեցնել։ Այդ պահուն կռիւ ծագեցաւ ցուցարարներուն եւ երկու հարիւր ոստիկաններուն միջեւ, որոնք կարգապահութեան կը հսկէին։ Իրարանցումի պահուն քանի մը ձեռք ատրճանակ պարպուեցաւ։ Ութ ոստիկաններ եւ չորս ցուցարարներ վիրաւորուեցան, այս վերջինները բաւական ծանր կերպով։ Երեք հոգի ձերբակալուեցան։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Անվերջ ձերբակալութիւններ եւ աքսոր.— Ամերիկեան Նպաստամատոյցի գրասենեակը խուզարկուած.— Թուրքերը կը զինուին, Հայերը զինաթափ կ'ըլլան.— Սահմանամերձ վայրերու լարուած վիճակը.— Բանտարկեալներու հարցաքննութիւնը:

(Թղթակցութիւն Հայաստանէն)

... ՔԱՂԱՔ, Յուլիս

Հայաստանի մէջ կատարուած անվերջ ձերբակալութիւններու, աքսորի, Չեկայի հալածանքներուն եւ ժողովուրդի կեղեքումին մասին ստորեւ կուտամ չոր փաստեր միայն, առանց խորհրդածութեան, ընթերցողին թողլով հանել անհրաժեշտ եզրակացութիւնները:

1.— Հայաստանէն աքսորուած բանտարկեալներուն Թիֆլիսի մէջ միացուցած են Երեւանէն այնտեղ տեղափոխուած ընկերները ու բոլորն ալքշած են՝ Սիպերիա, Ուրալ և ուրիշ կողմեր: Բոլորէն ստացուած են նամակներ, որոնցմով կը յայտնեն, թէ իրենք ամենավատթար վիճակի մէջ են եւ խիստ կարիք ունին դրամի եւ հագուստի:

2.— Ս. Ստեփանոսեանը իր ընկերներուն հետ Թիֆլիսի մէջ պահած են 20 օր եւ ապա տարած դէպի հիւսիս՝ անյայտ ուղղութեամբ. ցարդ անոնց մասին տեղեկութիւն չկայ:

3.— Կորիւն և իր ընկերները բերուած են Թիֆլիս եւ կը պահուին այնտեղի Չեկային մօտ:

4.— Ռուսաստանի ընկերները նոյնպէս աքսորուած են անյայտ ուղղութեամբ:

5.— Չեկան, վախնալով Մարտ 3ի եւ Մայիս 24ի աքսորուածներու հրապարակաւ կայարան տանելու ժամանակ եղած ժողովրդական ցոյցերու կրկնուելէն, գաղտագողի, Յունիս 20ին, առանց բանտարկեալներու ընտանիքներուն յայտնելու եւ առանց հագուստի ու անկողինի՝ ճամբայ դրաւ եօթը աքսորականները: Ասոնցմէ մէկը պաշտօնեայ էր, մէկը ուսանող, երեքը բանուոր եւ երկուքը գիւղացի:

Բանտարկեալներու ընտանիքները այդ մասին տեղեկութիւն չունենալով, երեք օր յետոյ ճաշ կը տանին Չեկա՝ իրենց մարդոց համար (ճաշը երկու անգամ կ'ընդունուի Կիրակի եւ Հինգշաբթի): Չեկան ճաշերը չընդունիր եւ բերելով անոնց հարազատներու անկողիններն ու հագուստները՝ կը յանձնէ աքսորուածներու տէրերուն, յայտնելով որ իրենց մարդիկը այստեղ չեն: Անոնք կը սկսին լալ ու աղմկել Չեկայի դրան առջեւ ահագին հասարակութիւն կը հաւաքուի. հրամանատարը ի վիճակի չըլլար աղմկողները դուրս հրաւիրել, ստիպուած կը կանչուին ռուս պահակներ, որոնք սուիններու ուժով դուրս կը շպրտեն մայրերը, քոյրերն ու հայրերը: Այս տեսարանը շատ կ'ազդէ հասարակութեան վրայ եւ բոլորն ալ խիստ կը յուզուին ու կը զայրանան: Կը յուզուին նաեւ քանի մը ականատես երիտասարդ կոմունիստներ:

6.— Յուլիս 8ին աքսորեցին Սուրմալուցի գիւղացի մը:

7.— Բանտարկեալներ կան, որոնք նստած են Չեկայի մէջ աշունէն ի վեր. անոնց ժողլ չի տրուիր ոչ տեսակցութիւն եւ ոչ ալ նամակագրութիւն, նոյնպէս հաց ու հագուստ չեն ընդունիր:

8.— Յունիս 24-25 գիշերները Ալեքսանդրապոլի մէջ, ձերբակալուած են. Ամերկոմի պաշտօնեան եւ առաջուան աշխատողներէն 27 հոգի, որոնց մէջ՝ զօրավար Սիլիկեան եւ իր որդին, մի շարք պատուելիներ եւ Մկրտիչ Աճէմեան, զոր հիւանդ վիճակի մէջ անկողնէն հանեցին, ինչպէս նաեւ աքսորէ նոր վերադարձած՝ Վ. Չերազը:

9.— Բաւական նոր մարդիկ բանտարկուած են նաեւ Երեւանի մէջ: Բանտարկուած են Երեւանի Ամերկոմի (Ամերիկեան Նպաստամատոյց Մարմին) երկու պահակները եւ հին աշխատակից 55 տարեկան Օր. Յասմիկը: Յունիս 26ին, խուզարկեցին Ամերկոմի Օֆիսը եւ տարին բոլոր փաստաթուղթերն ու դրամարկղի բանալիները:

10.— Անգլիական Կոմիտէի պահակ՝ Վաղարշակը կը գտնուի Չեկայի մէջ եւ կը մեղադրուի «անգլիական լրտեսութեան» ամբաստանութեամբ. այնպիսի խիստ տանջանքներու կ'ենթարկուի, որ վախէն կը համրանայ եւ կուրացած ու համր վիճակի մէջ կը փոխադրուի հիւանդանոց:

11.— Գաւառներու մէջ զէնք փնտռելու պատրուակի տակ կը կատարուին շատ մը խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ: Ժողովուրդը մեծ սարսափի տակ է: Ոչ ոք վստահ չէ, թէ վաղը իր ինչքի ու կեանքի տէրը ինք կ'ըլլայ: Արտաքին աշխարհի մէջ պարտուած պոլշեւիկները իրենց ամբողջ թոյնըկըթափենզիւղացիներու գլխուն: Զանազան հարկերու ու տոկոսներու անուան տակ կը խլեն ու կը տանին նոյնիսկ տան կահկարասիները: Ժողովուրդի տնտեսութիւնը օրըստօրէ կը վատանայ: Գործազրկութիւնը մեծ ծաւալ կը ստանայ:

12.— Այս բոլորին զուգընթաց, Չեկան իր պրովոկատարներուն միջոցաւ Դաշնակցութեան անունով գրգռութիւններ կ'ընէ եւ կոչ կ'ուղղէ ըմբոստացման:

13.— Հայաստանէն, շատ քաղաքավարի ձեւով, քշած են Դաւիթ Անանունը:

Միւս կողմէ Դրօշակի (Օգոստոս, Թիւ 8) Թղթակիցը Երեւանէն կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները Հայաստանի վիճակին մասին.—

... Շարուրի, Նախիջեւանի, ինչպէս նաեւ ամբողջ Զանգիբասարի Թուրքերը տենդագին կը զինուին: Սահմանէն փոխադրելու առեն, քանի մը տեղ Թուրքերու քով բռնուեցաւ մեծ քանակութեամբ զէնք — քիւչիւկչափ եւ մավզէր ատրճանակ: Զէնքը կը բերուի Տաճկաստանէն եւ կը տարածուի թրքաբնակ վայրերու մէջ:

Մայիսի կէսերէն սկսեալ Հայաստանի հայկական գիւղերուն մէջ կը կատարուին լայն խուզարկութիւններ. զէնք կը փնտռեն: Հայ գիւղացին ուղղակի շշմեր է. ի՞նչ է աս. Թուրքը կը զինուի, իսկ իրենցմէ զէնք կը պահանջեն:

Ի դէպս՝ պոլշեւիկներուն շատ հաճելի է միշտ թրքական վտանգի տակ պահել հայ ժողովուրդը: Թրքական սպառնալիքը, կը մտածեն անոնք, միշտ հաւատարիմ ու հնազանդ կը պահէ Հայերը: Ընդհակառակը, խորհրդային վարիչները մեծ երկիւղ կը կրեն Վրաստանէն եւ Ազրբէջանէն. կը կասկածին, որ անոնք, առաջին առթիւ իսկ, կ'անջատուին Ռուսաստանէն: Հայերուն դրութիւնը ծանր է, այն պատճառով, որ երկիրը բոլորովին անզէն է: Յաճախակի խուզարկութիւններով եւ զինաթափումներով՝ հայ պոլշեւիկները բոլորովին անպաշտպան են դարձուցած ժողովուրդը: Մինչ, օրինակ, Վրաստանի կամ Ազրբէջանի մէջ կոմունիստները մատի արանքով կը նային եւ նոյն իսկ ձեռքի տակէ կը նպաստեն, որ ժողովուրդը զէնք ունենայ, մեր մօտ վերջին դանակն իսկ կը խլեն: Երբեք Հայաստանը այնքան զէնքէ զուրկ չէ եղած, որքան այսօր պոլշեւիկներու իշխանութեան օրով:

Վերջերս հետաքրքրական երեւոյթ մը նկատուիլ սկսած է. շարքային կոմունիստներն ալ սկսեր են լեզու առնել եւ կատաղութեամբ կը բողոքեն իրենց ղեկավարներու տխմար քաղաքականութեան դէմ, բայց ի՞նչ կարող են ընել, երբ այդ ղեկավարները կոյր գործիքներ են Մոսկուայի ձեռքը եւ չեն ուզեր վատ մարդ երեւալ Թիֆլիսի եւ Բագուի իրենց ընկերներուն քով:

Շատ լարուած է դրութիւնը սահմանամերձ վայրերու մէջ. Մարգարայի մօտերը մէկ գիշերուան մէջ 16 հեռագրասիւն կտրուած են. Էջմիածնի շրջանի մէջ տեղի ունեցեր են քանի մը սպանութիւններ՝ Հայերէն եւ Թուրքերէն. պատճառը յայտնի չէ: Հայկական տիվիզիան հրաման ստացած էր ամառանոց երթալու, բայց վերջը ետ եկաւ: Կ'ըսեն թէ, Ռուսաստանի մէջ տեղի ունեցող դէպքերն են պատճառը:

Արտասահմանի պոլշեւիկեան թերթերուն մէջ կարդացինք, որ, իբր թէ, դաշնակցական մամուլին մէջ գրուած է եղեր, որ կառավարութիւնը թնդանօթներով գրաւեր է Էջմիածինը եւ կաթողիկոսն ալ Սեւան աքսորեր է: Եթէ այդպէս բան գրուեր է, պարզ է, որ պոլշեւիկեան պրովոկացիա է. այդպիսի լուրեր դիտմամբ կը տարածեն, որ ժողովուրդը գրգռեն Դաշնակցութեան դէմ: Բայց առկից չի հետեւիր, որ հալածանք չկայ եկեղեցիին եւ իր ներկայացուցիչներուն դէմ:

Այսպէս, վերջերս, Պաթումէն Երեւան կանչեցին լուսաւորչական առաջնորդը եւ ստորագրութիւն առին, որ առանց Կէփէուի գիտութեան ոչ մէկ տեղ երթայ: Կը շարունակեն պահել Գիւտ եպսկ.ը բանտի խոնաւ նկուղներուն մէջ, առանձնացած: Ընդհակառակը, Բենիկ վարդապետին դրամ եւ դիւրութիւն կուտան գործելու. ան այժմ կը շրջագայի Վրաստանի, Ազրբէջանի եւ Ռուսաստանի հայ գաղութներուն մէջ եւ կ'աշխատի զանոնք հեռացնել Էջմիածնէն եւ Ազատ Եկեղեցիին կապել: Բնորոշ է, որ Բենիկին լայն աջակցութիւն ցոյց կուտան նաեւ վրացի կոմունիստները: Անոնք յոյս ունին այդպէսով Հայաստանէն կտրել Վրացահայերը եւ դիւրացնել անոնց վրացի դառնալը:

Բանտարկեալները սկսած են հարցաքննել: Բոլորին ալ կ'ըսեն թէ՝ «կոմիտէի անդամ ես», «զէնք կը փոխադրես», «գրականութիւն կը տարածես», «թղթակցութիւն կը գրես արտասահմանի թերթերուն», «Ռուսաստան գացեր եկեր ես», եւլն.: Առանձնապէս խիստ կը փնտռեն Դրօշակի թղթակիցները՝ ամենուն կը հարցնեն, թէ ո՞վ է այս կամ այն թղթակցութեան հեղինակը, ի՞նչպէս կ'ուղարկեն թղթակցութիւնները եւլն.: Դրօշակի թղթակցութիւնները, իրենց ճշգրիտ փաստերով, շատ կը ջղայնացնեն մեր վարիչները:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

Ատենէ մը ի վեր Պելճիքայի հայ գաղութին մէջ տիրող անհամաձայնութեան հետեւանքով, կարելի չէր եղած մինչեւ այսօր Պրիւսէլի մէջ ստեղծել այնպիսի մարմին մը, որ զերծ կուսակցական կամ խմբակցական որեւէ ազդեցութենէ, ունենար օգտակար գործունէութիւն մը չէզոք հողի վրայ:

Քանի մը երիտասարդներ նախաձեռնարկ եղան կազմելու Լսարանական Միութիւն մը, որուն կրնան անդամակցիլ Պրիւսէլաբնակ հայ երկսեռ հայրենակիցներ, առանց դաւանանքի կամ կուսակցական խտրութեան:

Միութեան նպատակն է հայ հետաքրքիր հասարակութեան միտքը շփման մէջ դնելով ամէն տեսակ կրթիչ ու շահեկան հարցերու հետ, ստեղծել Պրիւսէլի մէջ իրական ու հաճելի մթնոլորտ մը, որ ձեւակերպուելով եւ խրախուսուելով հետզհետէ, պիտի դառնայ գաղութին մէջ այն միակ չէզոք գետինը, ուր անշահախնդրօրէն ազգային մշակոյթը իր բոլոր կողմերով պիտի կարենայ աճիլ ու զարգանալ:

Որպէս նախաքայլ, Լսարանը կը կազմակերպէ ամէն Հինգշաբթի գիշեր վիճաբանական ժողովներ, զանազան օգտակար նիւթերու մասին: Ասկէ զատ, կը կազմակերպէ 15 օրը կամ ամիսը անգամ մը հրապարակային բանախօսութիւններ ու դասախօսութիւններ գրական, գիտական, առողջապահական եւլն. նիւթերու շուրջ, կուտայ գեղարուեստական երեկոյթներ, ներկայացումներ եւայլն:

Մինչեւ այսօր կազմակերպուած հաւաքոյթներուն մէջ վիճաբանութեան առարկայ եղան հետեւեալ նիւթերը՝ «Ինքնապաշտպանութեան բնազդը», «Նորաձեւութիւնը յառաջդիմութեա՞ն արդիւնք է թէ քմահաճոյքի», «Գիպուա՞ծ թէ բախտ» եւն.: Անցեալ Հինգշաբթի գիշեր բանախօսեց Պ. Սարուխան, նիւթ ունենալով՝ «Պելճիքահայ հին գաղութը»:

Ահա գովելի ձեռնարկ մը՝ զոր կ'արժէ քաջալերել եւ տարածել միւս հայ գաղութներուն մէջ, առաջքն առնելու համար անխուսափելի այլասերումին ու ապազգայնացման:

Պրիւսէլ Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

(Սեփական Թղթակցութիւն)

Այս տարուան Պատգամաւորականէն բխած Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը իր հերթական կանոնաւոր նիստերը սկսած է արդէն գումարել:

Ու հակառակ աջէն ու ձախէն հասնող եւ վարչութեան ուժերը ջլատելու յետին միտքեր հետապնդող գրգռութեանց, վարչութիւնը իրարու ետեւէ կազմեց արդէն՝ կրթական, տնտեսական եւ դատաստանական խորհուրդները՝ չէզոք անձնաւորութիւններէ:

Ամբողջ գաղութը խաղաղութեան պէտք ունի եւ իր բոլոր յոյսերը կապած է Նորընտիր վարչութեան:

Ու պէտք է խոստովանիլ որ Նորընտիր վարչութիւնը կատարելիք շատ գործեր ունի. մանաւանդ կրթական գործը երկու երկար տարիներ, Աղասեան - Եսայեան վարչութեան ապիկարութիւններուն եւ կամայականութիւններուն երեսէն՝ երեսի վրայ մնաց եւ նոյնիսկ կիցեր զարնուեցան անոր:

Այնպէս որ այսօր ո՛չ միայն կրթական հունձքը գոհացուցիչ չէ, այլ կրթական կեանք գոյութիւն չունի:

*
* *

Անցնող շրջանին նեթէ միխթարութիւն ներշնչող եւ գաղթականներու կարիքներուն հասնող միութիւններ ալ չգտնուէին, այդ պարագային այս գաղութը կորսուած կարելի էր նկատել:

Հայ Կարմիր Խաչը, օրինակի համար, նախախնամական դեր մը կատարած է այս գաղութին մէջ: Իրենց կարգին Պետական Կարմիր Խաչերն ու Հօկերն ալ, ծառայեցին եղբայրասպան կռիւներու եւ պոլշեւիկեան պրոպագանդայի զարգացումին: Միւս կողմէ նաեւ զանազան թատերական եւ կրթական միութիւններու շնորհիւ կարելի եղաւ զարկ տալ ազգային մշակոյթին:

Վերջերս կազմուեցաւ յունահայ Տրամաթիք մը Եգիպտոսէն նոր ժամանած եւ խոստմնալից դերասանի մը Պ. Կարօ Խաչիկեանի ղեկավարութեամբ:

Խումբը իր առաջին ներկայացումը տուաւ արդէն, «Օթէլլօ»ն, Աթէնքի «Ապոլլոն» սրահին մէջ եւ արձանագրեց որոշ յաջողութիւն:

*
* *

Գոռնալով Ազգ. Կեդր. Նորընտիր վարչութեան, պէտք է արձանագրել որ անիկա հետզհետէ կը ճշդէ իր դիրքը եւ գործելու իր եղանակները:

Այս գաղութի փորձանքը՝ չարաշուք Մալքըմեան մեկուսացուած է ազգ. եւ քաղաքական գործերէ ու պիտի մեկուսացուի ըստ ազգ. ներքին կազմական կանոնագրի տրամադրութեանց:

Վարկաբեկ անցեալով կարգ մը անվստահելիներ, որոնք որջացած են առաջնորդարանին մէջ, պիտի մաքրագործուին հետզհետէ:

Կարմիր հայատառն ալ իր կարգին, առաջին օրերու իր բացասական դիրքէն վերջ, հիմա կը փորձէ զանազան յենարաններ ստեղծել իրեն համար: Բան մ'ը որ դատապարտուած է ձախողանքի ապառաժին զարնուելու, քանի որ այլեւս այս գաղութին մէջ, ամենատգէտն իսկ ըմբռնած եւ խորապէս ճանչցած է հայատառին եւ իր քլիքին գոյնն ու ուղղութիւնը:

Տրուած պայմաններուն մէջ ուրեմն, սպասելու է լաւագոյն օրերու եւ խաղաղութեան շրջանի մը որ պիտի բոլորէ այս գաղութը:

Ցորչափ երեք քաղ. կուսակցութեանց համակրանքն ու վստահութիւնը կը վայելէ այս վարչութիւնը եւ ցորչափ անիկա՝ չի դրաւեր քուլիսային եւ բարձր քաղաքականութեամբ, ինչպէս ըրաւ նախորդ եռապետութիւնը, մենք համոզուած ենք որ ժողովուրդը՝ ինչպէս եւ արտասահմանի հարուստ բարեգործները պիտի լսեն իր արձագանգներն ու դիմումները, եւ այն ատեն գաղութը կը բոլորէ խաղաղութեան անխարդախ շրջան մը:

* *
*

[illegible]

Կը թուի սակայն որ համագործակցական գահլիճը պիտի քաշուի վերջապէս՝ տեղը տալու համար՝ պահպանողական եւ ազգատական հանրապետականներէ կազմուելիք կառավարութեան մը, որուն ուժ պիտի տայ ազատ խորհողներու պետ՝ Մէթաքսաս:

Աթէնք ՄԱՐԳՈՒՍ

ՄՈՆ ՊԼԱՆ ԼԵՐԱՆ ՆՈՐ ԱՆՈՒՆԸ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Մուսոլինի, Յուլիս 31ին տօնեց իր 44րդ. տարեդարձը: Ոեւէ արարողութիւն չկատարուեցաւ: Միայն այս առթիւ Մոն Պլան լեռը մկրտուեցաւ նոր անունով մը. այսուհետեւ պիտի կոչուի Պէնիթօ-Մուսօլինի լեռը: Այս մկրտութեան պաշտօնական արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ 12 Օգոստոսին, լերան իտալական լանջքին վրայ: Արարողութեան պիտի նախագահէ Թուրաթթի, փաշիստներու ընդհ. քարտուղարը, մասնակցութեամբ 500 փաշիստներու:

Այս առթիւ Ֆրանսական թերթերը կը վրդովուին եւ կ'աւելցնեն թէ Մուսոլինի կ'ուզէ իտալացնել Մոն Պլանը, մինչեւ որ օր մըն ալ յայտարարէ Սավուայի, Նիսի եւ Թունուզի իտալականութիւնը:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍ[ԻՈՅ...]

Խորհրդային դրա[...] նուած նոր լուրերը կը հա[...] թէ տնտեսական տագնապը գ[...] գնեալ կը ծանրանայ:

Պաշտօնական վիճակ[...] թեան մը համաձայն, Հոկտ. 1էն մինչեւ 1927 [...] 1. գործազուրկներուն թի[...] է հարիւրին 31 համեմ[...] թեամբ: Միւս կողմէ, [...] գոյքին բացը շարունակ [...] նայ: Էքօնոմիչեսքայա [...] (16 Յուլիս) կը գրէ թէ, [...] ռակ երկաթուղիի գիներ[...] րիւրին 30 համեմատու[...] բարձրացման, հաղորդ[...] թեանց եւ ճամբաներու [...] վարութիւնը պիտի ստանայ [...] միլիոն ռուբլի նուազ եկամ[...]:

Սակայն ամէնէն ու[...] եւ ծանր խոստովանութ[...] կատարէ եղմտական գործ[...] թեան պաշտօնաթերթը՝ [...] կան: Կեանքը եւ ազգային տնտեսութիւնը (10 Յուլիս) գրէ.

«Ցարուան չորրորդ եռ[...] եակը, (սովետական տարին — մտական եւ տնտեսական — սկսի 1 Հոկտեմբերին) մեր [...] մական շրջաբերութեան հա[...] դարձաւ ամէնէն տագնա[...] շրջանը: Վերջին տարիներու ձառութիւնը ցոյց տուաւ [...] եռամսեակի ընթացքին [...] ուած շրջաբերութիւնը հա[...] բակին կը պատճառէ [...] անսպասելի հետեւանքներ [...] բան արեւին ազդեցութեան [...] ազգային տնտեսութեան [...] գան ճիւղերը, դրամական շր[...] ռութեան եւ վարկի կալ[...] մէջ, չափազանց մեծ պահա[...] կը ներկայացնեն:

«Կը բաւէ յիշել տխուր յի[...] տակը, զոր ունեցանք 1925-[...] տարուան առաջին կիսամեա[...] ընթացքին, երբ տնտեսական [...] նայ մը առաջ եկաւ 1924-[...] տարուան չորրորդ եռամսեա[...] մէջ հանուած դրամական յա[...] բերութեան պատճառով:»

Ինչ որ պարզ չեն ըսեր [...] չիսիթ տողերը, եւ զօրութեա[...] միայն կը հասկցնեն, այն է [...] երկու ամիսէ ի վեր, սովետա[...] կառավարութիւնը պահեստա[...] քանակէն աւելի դրամ կը [...] Մայիս 1էն մինչեւ Յուլիս 1 [...] շրջաբերութեան հանուած դրա[...] տոմսերը կ'անցնին 1,35[...] 1,475 միլիոն ռուբլին: Ո[...] 121 միլիոն ռուբլի ութ ամս[...] համար, կամ 2 միլիոն ռ[...] մէկ օրը:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷ[Ջ]

Լոնտոնէն կը հեռաձա[...] տեղական թերթերուն թէ [...] քարորդ բանուորներուն մէջ [...] ծազրկութիւնը դարձեալ սկս[...] մտահոգութիւն պատճառել: [...] տրուարին, աշխատող բանուոր[...] հաշիւ մէկ միլիոն մը կա[...] Մայիսին քիչ մը գործ բացու[...] եւ 1,031,500 բանուոր գ[...] մտան:

Յուլիսի վերջին շաբթուն, [...] ծերը դարձեալ նուազեցան եւ [...] խատողներու թիւը իջաւ 9[...] հազարի: Մայիսէն սկսեալ [...] ծազրկութեան այս աճումը [...] թադրէ տագնապ մը եւ [...] հոգութիւն կը պատճառէ:

…ՒԾԱԳ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

…Աբրահամ Յովեան անունն տա-…ապած հայրենակից մըն է …ողը.—

Մուլէն ա Վան.— Մեր գիւղը …ը գտնուի քարտէսին մէջ եղած …եղը: մօտաւորապէս 47 հոգի …նք: 46ը այր, մէկ հատ մըն ալ …ին: կ'աշխատինք ածխահան-…րու մէջ: վիճակնիս սեւ սեւ …: հանքին մէջէն կ'ելլենք գե-…ին մէջ կը մտնենք: մարմիննիս …ւքրելէ վերջ հոգինիս ալ գի-…ով կը մաքրենք: կեանքերնիս …ատ միօրինակ է: երբեմն սրտի …եղութենէ իրարու գլուխ կը …ատենք: գաղութս առայժմ … մէկ կազմակերպութիւն …նի: մտադրութիւն կայ Ազատ …ոմնադիրներու օթեակ մը հիմ-…ելու: Անկէ ամիսներ առաջ …ազմուեցաւ հակալքօլականնե-…ու միութիւն մը որ մէկ օրուան …անք ունեցաւ: Ուրբաթ իրի-…ուն մըն էր հիմնուեցաւ ու շա-…աթ իրիկուն լուծուեցաւ… գի-…տան գինիներուն մէջ:

…գաղութիս առողջական վի-…ակը նախանձելի ըլլալէ շատ …եռու է: գետնախնձոր ուտելով …ետնին տակը անցնելնիս մօ-…եցած է: կը վախնանք որ գետ-…ախնձորին ալ կարօտ կը մնանք …մը: մեր ընկերներէն չորս …ոգի անցեալ օր ճամբեցին: Շատ …եղեր դիմեցին խեղճերը, գործի …ամար, բայց անօգուտ: կիրակի …ը շոգեկառք նստելով շիտակ …արիզ պիտի գան… քահանայ …ռնադրուելու համար: իրաւ է …ը անցեալին քիչ մը կասկա-…ելի է՝ սակայն պէտք եղածէն …եւելի ապաշխարած են այստեղ, …անքերուն մէջ: Եթէ անգոր-…ութիւն պատահի, ամբողջ գա-…ութս մտադրած է յիշեալնե-…ուն օրինակին հետեւիլ: մենք …էն օր կը չարչարուինք, կը …աչուինք ու հանքերուն մէջ …ը թաղուինք: մենէ աղէկնե՞րը …իտի գան: ի՞նչ ընենք, ճա-…ատագիրը այսպէս է եղեր:

…Ե՞րբ պիտի բացուի խորհր-…ային Հայաստանի աչքը…: …նգամ մը որ աչքը մտնենք ա՛լ …անքի մէջ մնալէ կ'ազատինք: …ակառակ պարագայ քեմխնի …էջ կը մնանք:

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

ՀԱՄԱՐՁԱԿ ԳՈՂԵՐ.— Անցի …իկուն, Թոքիօ պողոտային …ալ, Տոք.Ք. Թէքսիէի բնակա-…նը մտան երեք ճարպիկ գո-…եր, որոնք լաթերու մէջ փաթ-…ելով դրամարկղը, պատուհա-…էն վար նետեցին: Դրամարկղը …00 քիլօ ծանրութիւն ունէր: …նկումին աղմուկէն, արթնցան …նեցինները, եւ լուր տուին ոս-…իկանութեան: Գողերը, որոնք …ար իջած, կը փորձէին փոխա-…ել հսկայ դրամարկղը, տես-…ելով ոստիկանները, կծիկը …ին:

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Հակասեմական շարժում մը ծագած է Պուլկարիոյ Փլովտիվ քաղաքին մէջ: Քանի մը օր առաջ, «Ռոտնա Զասթիթա» խմբակը, ոստիկանութեան աչքին տակ, փողոցը պատերուն փակցուցած էր հակահրէական յայտարարութիւններ: Ցետոյ այդ կազմակերպութեան անդամները մտան հրէական թաղը եւ սկսան խռովութիւն յարուցանել խաղաղ Հրեայ գիւղացիներուն մէջ:

Յուլիս 19ի իրիկունը, երեք հոգի յարձակեցան Հրեայ աղջիկի մը վրայ եւ լլկեցին զայն:

Յուլիս 20ի իրիկունը, «սեւ շապիկաւոր»ներու խմբակ մը յարձակեցաւ Հրեաներու վրայ, որոնք կը պտտէին Թամսար թաղին մէջ: Ցետոյ մտան քաղաքին ամէնէն մեծ նպարեղէնի վաճառատունը եւ թալլեցին: Կռիւի մը ընթացքին ծեծեցին ու վիրաւորեցին բազմաթիւ Հրեաներ:

Ամբողջ քաղաքը սարսափի մատնուեցաւ: Նարօտ թերթը կը պատմէ թէ երախաներն ու կիները կը ճչային, մինչդեռ ոստիկանութիւնը չէր ուզեր մի-ջամտել: Նոյնիսկ կարգ մը ոստիկաններ կը մասնակցէին կռիւին:

ԱՅԳԵԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

Երկուշաբթի Վէվէյի մէջ (Լէման լիճին վրայ, Զուիցերիա) սկսան այգեգործներու աւանդական մեծ տօները: Ասիկա ազգային ամենամեծ տօնն է, զոր կը տօնեն Զուիցերիացիները 25 տարին մէկ անգամ: Քաղաքին մէջ շինուած է բացօթեայ թատրոն մը, ուր 2000 դերասաններ պիտի տան զանազան ներկայացումներ: Ամփիթատրոնին մէջ տեղ պիտի գրաւեն 14,000 հանդիսատեսներ: Այս այգիի եւ բնութեան փառաբանութեան նուիրուած տօները պիտի տեւեն 9 օր: Ու ժողովուրդը կուտ ու կուշտ 9 օր պիտի պարէ, պիտի երգէ եւ թափօր պիտի դառնայ փողոցներուն մէջ, ընկերակցու-թեամբ հինգ նուագախումբի:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

ԼԻՈՆ.— Աճաւոր արկած մը պատահեցաւ 29Յուլ. Ուր. օր երեկոյեան ժամը ճիշդ 5ը 45 անցած, Լիոն-Պրօթօկա յարանէն 200 մետր անդին, հետեւեալ պարագաներուն մէջ: Վէնիսիէօ ղեւլիէ ինքնաշարժի գործարանին բանուորներուն համար կառախումբով երթեւեկի մասնաւոր սպասարկութիւն կայ: Ուրբաթ օր սովորականին պէս, կառախումբը ճամբայ ելաւ եւ կը մօտենար Պրօթօ կայարանին, երբ յանկարծ լսուեցաւ աճաւոր պայթիւն մը, զօրաւոր ցնցում, եւ կանգ առաւ: փորձուեցաւ խելոյն քաշել վտանգի օղակը, որ չէր բանէր. ամէն մարդ վար իջաւ: Վայրաշարժը գիծէն ելած եւ ձախ կողմի անիւները մինչեւ կէսը խրած էին հողին մէջ. ածխաբարձ եւ առաջին վակոնները նոյնպէս հակած էին ձախ կողմին վրայ: Աղեխարշ ճիչեր կ'արձակէին Ա. վակոնին մէջ գտնուող ճամբորդները: Վակոնին առաստաղը եւ այլ մասեր խորտակուած էին: Ներկաները անմիջապէս սկսան երկաթ լծակներով խորտակել տախտակները փրկելու համար ներսը արգելափակուած դժբախտները: Կան 25 վիրաւորներ, որոնց 4ը ծանր վիճակի մէջ. վիրաւորներէն երկուքը Հայեր են՝ Խաչատուրեան վիրաւորուած դէմքէն, Ռափայէլեան՝ ձախ սրունքէն:

Ս. Փողաճեան

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՑԷՔԱՋՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. տեղւոյս ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ 24 Յուլիս կիրակի կէսօրէ վերջ դաշտագնացութիւն մը տեղի ունեցաւ մօտակայ պող աղբիւրի մը մօտ, որ հիանալի տեսարան մը ունէր:

Հանդէսին եկած էին տեղւոյս հայրենակիցները գրեթէ բոլորն ալ բացի քանի մը հոգիէ:

Հանդէսը բացուեցաւ ժամը 2.45ին «կարկուտ ցեղաց»ով, զոր մեր խմբի ընկերները երգեցին: Ցետոյ ընկ. Գ. Միրոյեան հակիրճ կերպով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը: Արտասանեց ընկ. Կ. Ցօնէլեան. երգուեցան շատ մը խմբերգ եւ մեներգներ: Ընկեր Գ. Միրոյեան աճուրդի հանեց Հրայրի նկարը, որ բարձրացաւ 40 Ֆր. 65 սանթիմի:

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 6.30ին խանդավառ տրամադրութեան մէջ:

Գ. Միրոյեան

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,

Լոյս տեսաւ 8րդ. թիւը (Օգոստոս) հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Կազմալուծումը շարունակւում է.— Վրաց մենշեւիկ. տագնապը.— Ընկերվարական քրոնիկոն.— Մեր զոհերը.— Թղթակցութիւններ՝ Հայաստանէն ու Կովկասէն.— Ինչպէ՞ս կը հալածեն մեզ: Համաթրքական վտանգը, նոր Արեւելքի ընկերվարական միութիւնը:

Տարեկան բաժնեգինն է 25 ֆրանք: Անգլիոյ, գաղութներու, Պարսկաստանի եւ Ամերիկայի համար 2 տոլար: Զեռքէ հատը 2.50 ֆրանք:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Ինչպէս նախատեսած էինք, շաբաթ օր Լոնտոնի մէջ անգլ. սէլէքսիօնը յաղթեց ֆրանսականին 45ի դէմ 66 կէտով: Այս մարզական տօնը կը բաղկանար 13 խաղերէ, որոնց 9ը՝ շահեցան Անգլիացիները, 4ը՝ Ֆրանսացիները: Այս վերջիններուն շահածներն են, գունդ նետել, 5000 մեդր վազք, բարձրութիւն եւ հեռաւորութիւն ցատկել: Այս մրցումներուն ընթացքին արտակարգ արդիւնքներ ձեռք չեն բերուած, ինչ որ կը սպասուէր:

Կափամարտ.— ճէք Տէլանի՝ եր տիտղոսը ձգելէն վերջ, ամերիկեան Ֆէտէրասիօնը աշխարհի կէս ծանրութեան ախոյեան հռչակեց նախկին ախոյեան իռլանտացի Միք Մաքթիկը:

Քալել.— Փարիզէն - Սթրազպուրկ քալելու մրցումը շահեցաւ զուիցերիացի Լինտէր, որ Սթրազպուրկ հասաւ շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 13,1'22"ին, 504 քիլոմեդր ճամբան կարելով 72,1'22"էն:

Անցեալ տարի դարձեալ ինքն էր որ շահած էր այս մրցումը, 78 ժամ 47 վայրկեանէն: Լինտէր անցեալ տարի աւելի շատ քնացած էր, այս տարի հազիւ երկուքուկէս ժամ քնացաւ: Երկրորդ հանդիսացաւ Ռոժէ Մարսօ՝ ֆրանսացի, 81 ժամ 15 վայրկեանէն: Թէեւ երկրորդը պիտի ըլլար Կոտար, ֆրանսացի՝ բայց Սթրազպուրկի 800 մեդր մնացած վար իյնալով չկրցաւ ճամբան շարունակել:

Նանսիի մէջ 28րդ էր հայ մարզիկը՝ Տիգրան Վարդանեան, ինչպէս գրած էր մեզ:

Փարիզ-Սթրազպուրկ մրցումը այս երկրորդ անգամն է որ կատարուեցաւ:

Գ. Կարապետեան

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թաւրիզ, (Սեփ թղթ.).—Թաւրիզի հայ գաղութին մէջ մարզական շարժման եւ խաղերու հիմնադիրն է Պոլսեցի Պ. Եղնիկ Բաչունի, որ 1921ի աշունէն ի վեր եռանդուն կերպով կ'աշխատէր ազգային դպրոցներու մէջ, զարկ տալով մարզական շարժումին, որ այսօր բաւական յառաջդիմութիւն գտած է հոս, մասնաւորաբար աշակերտութեան մէջ: Պ. Բաչունի քանիցս կազմակերպեց մարզահանդէսներ, խաղեր եւայլն, որոնք բոլորն ալ շատ գնահատուեցան հասարակութեան կողմէ: Բայց անձնական գործերու եւ կարգ մը յարգելի պատճառներու բերումով, Պ. Բաչունի վերջին մէկ երկու տարիներ այլեւս չի խառնուիր մարզական գործերուն, որոնք այժմ կը շարունակուին ուրիշներու կողմէ:

Իբրեւ մարզական կազմակերպութիւն, Թաւրիզի մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ Հայոց Կուլտուրական Միութեան «Հայ Արիներու կազմակերպութիւնը» որ այս երկու տարիներուն մէջ տուած է մէկ քանի մարզահանդէսներ եւ հետզհետէ կը յառաջդիմէ:

Երկրորդ տեղը կը գրաւէ ամերիկեան Մէմօրիըլ դպրոցի աշակերտութիւնը, որու մարզական խաղերու ղեկավարը այս տարի Պ. Պարոյր Ծերոնեանն էր: Մէմօրիըլ դպրոցի 1927ի մարզահանդէսը եղաւ շատ փայլուն:

Խաղերուն կը մասնակցէին դպրոցի հայ, ասորի եւ պարսիկ աշակերտները ընդամէնը՝ 96 հոգի, բաժնուած երկու խումբի, այսպէս.

Ա. խումբ Հայ 22, ասորի 7, պարսիկ 9: Բ. խումբ, հայ 39, ասորի 8, պարսիկ 10: Ընդամէնը՝ 62 հայ, 15 ասորի, 19 պարսիկ:

Մարզախաղերն էին՝ վազք, ցատկել, թռիչք, հեծելանիւի արշաւ, իշարշաւ եւայլն:

Մրցանակ-մետալներ ստացան՝ հայ աշակերտներ՝ 39, ասորի՝ 11, պարսիկ 10:

Մարզիկներէն ոմանք քանի մը խաղերու մէջ միաժամանակ յաջողեցան միտալներ ստանալ: Միտալները խաղացողներու կուրծքերէն կը կախէր Թաւրիզի ամերիկեան հիւպատոսը:

Մարզիկները ստացան նաեւ դրամական եւայլ նուէրներ:

ՄԱՍԻՍ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ո՞Վ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ.— Անտէրլէխթի մէջ (Պէլճիքա) բանուոր Միքէլ ժամանակէ մը ի վեր անգործ էր: Տունը կինն ու երկու երախաները անօթի իր ձեռքը կը նայէին: Միքէլ չդիմացաւ թշուառութեան այս տեսարանին: Ու կնոջ հետ համախորհուրդ որոշեց անձնասպան ըլլալ: Փակեցին խրճիթին դուռները, պատուհանները եւ ծակ ու ծուկ: Բացին օդային կազին ծորակները դիշեր ատեն: Առաւօտուն դրացիները շատ զարմացան, երբ ոեւէ ձայն չէր ելլեր խրճիթէն: Մանուկ մը ներս մտաւ պատուհանէն եւ տեսաւ որ սենեակը ծուխով մթնած է: Անմիջապէս խորտակեցին դուռը, ափսո՛ս որ մեռած էին բանուորը, կինը եւ երախան, միայն մէկ տղեկը, որ դուռին մօտ կը քնանար, դեռ տակա՛ւ կը շնչէր:

ՎԱՅՐԱԳ ՄԱՐԴ ՄԸ.— 40նոց մարդ մը, Փլիւյիրէլ բանտէն արձակուեցաւ, դատապարտուելով անմիջապէս հեռանալ Ֆրանսայէն: Սակայն այս վտանգաւոր մարդը, փոխանակ սահմանագլուխ ուղղուելու, գնաց Բալէ, կնոջ մօտ: Առանց խօսք մը իսկ արտասանելու, գաւազանով անխնայ ծեծեց զայն, կարծես հին վրէժ մը կը լուծէր: Յետոյ պատուհանէն վար կը նետէ դժբախտ կինը, որ ծանրապէս վիրաւոր, կը սկսի ճիչեր արձակել: Մարդը կը վազէ վար եւ պարտէզին մէջ կը շարունակէ ծեծը, ոտքով կը հարուածէ գլուխը: Այդ պահուն կը հասնին դրացիները: Փլիւյիրէլ կը փախչի, կը փորձէ հրդեհել տունը, յետոյ կը մագլցի տանիքին վրայ եւ տանիքէ տանիք ցատկելով, կ'իջնէ ուրիշ պարտէզ մը: Երբ կը տեսնէ որ ոստիկանները հասած են ետեւէն, ածելիով կը կտրէ վիզը եւ անձնասպան կ'ըլլայ:

Կինը, որ 9 զաւակ ունի, յուսահատական վիճակի մէջ, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց:

ԿՐԿՆԱԿ ՈՃԻՐ.— Փավեյեօնսու-Պուայի մէջ մեքենագործ մը, Մօրիս, գաղջուցած էր իր հեծելանիւը եւ կը կասկածէր Լուի եւ Քամիյլ երկու եղբայրներու վրայ: Ամէն անգամ որ Մօրիս հանդիպէր յիշեալ եղբայրներուն, կը պահանջէր հեծելանիւը:

Անցի իրիկուն ալ Մօրիս սըրճարանի մը մէջ տեսաւ Լուին: Քաշեց թեւէն եւ պահանջեց.

— Գող, պիտի տա՞ս հեծելանիս:

Լուի, իբրեւ պատասխան եւ հեծելանիւ, Մօրիսի տուաւ փառաւոր ապտակ մը: Մօրիս, կատղած, կարմրած ու փրփրած, հանեց ատրճանակը եւ կրակեց: Լուի, փորէն երեք անգամ վիրաւոր, փախաւ սեղանի մը ետեւ: Անմիջապէս վազեց եղբայրը, Քամիյլ, որ անկիւն մը թուղթ կը խաղար: Ետեւէն յարձակելով, գրկեց զայն եւ գետին պիտի պառկեցնէր, երբ Մօրիս ատրճանակը իր ձախ թեւին տակէն ետեւը դարձուց եւ կրակեց: Քամիյլ, սիրտէն վիրաւոր, ինկաւ ու մեռաւ: Լուիի վիճակն ալ ծանր է: Ոճրագործը, որ անմիջապէս փախաւ, քիչ յետոյ յանձնուեցաւ ոստիկանութեան:

ՊԱՐԷՆ ՎԵՐՋ.— Ցալկիէր փողոցը, պարասրահի մը մէջ, ֆրանսացի եւ լեհ երիտասարդներ, քիչ մը օլ օր, քիչ մը ճոռ ճոռ խաղալէ յետոյ, բացին իրենց բերանը, շարժեցին ձեռքերը: Շիշերը պայթեցան, ատրճանակները ճաթեցան եւ կիները մարեցան:

Տիկին Պլէօկա, որ տէրն է պարասրահին, փորէն վիրաւորուեցաւ: Լեհ մը, որուն գլխուն քանի մը շիշ կոտրած էին, փոռեցաւ գետին, ուրիշ լեհ մը, գնդակով վիրաւորուած, նստաւ: Աղմուկին ու խուճապին մէջ ոճրագործը անհետացաւ: Ոստիկանութիւնը հասաւ, քիչ մը ուշ, եւ վիրաւորները փոխադրեց հիւանդանոց:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԼՊՕՄ (Հէքեաթներու), Շաւարշ Նարդունի, Մատենաշար «Լուսաբաց», տպ. Աթէնք: Գին՝ 3 ֆրանք:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

— Վստա՞հ էք ըսի, ոտքի …ելով:

— Ապացոյցը ունիմ, կ'ըսեմ …գի. հո՛ս, այս թղթածրարին մէջ …ե, ասոր համար է որ չեն նե-…ր ինծի:

— Կը խոստովանիմ թէ բան …մ հասկնար: Ընդհակառակն, այդ …ւտը ուրախացնելու էր զիրենք, …ովհետեւ եթէ հաստատուի, կր-…յ եւ պարտաւոր է ամբողջովին …ակերպել Ռուսիոյ մէջ քաղա-…կան կացութիւնը:

— Ճիշդ ես ալ այդպէս կը …ածեմ. դժբախտաբար, ոչ Իշ-…ն Սթրովսկին, ոչ ալ կոմս Օլ-…թէֆը, որոնք Մեծ-Դուքսին …երիմ խորհրդականներն են, չեն …ժներ այդ տեսակէտը:

…Ուրե՞մն:

— Ուրեմն, խորհուրդ տուին անոր որ ձեզի դիմէ….

— Ա՛հ. բայց…

— Թո՛յլ տուէք որ շարունակեմ. կ'աղաչեմ. կ'արժէ այդքան յոգնութիւն:

— Անշուշտ:

— Ուրեմն, կ'ըսէի, խորհուրդ տուին անոր որ ձեզի դիմէ, որպէսզի - փաստէք թէ՝ ես Մեծ-Դուքսին կողմէ այդ պաշտօնը ստանձնելով, գործը գլուխ չհանեցի եւ թէ տեղեկագիրները որ կը ղրկէի կեղծ էին:

— Չար սատանայ. եւ ի՞նչ էր այդ պաշտօնը:

— Նոյնը որ ձեզի յանձնուած է:

— Ա՛հ, ա՛հ, այդպէ՞ս ուրեմն:

— Այո՛, հիմա լաւ մտիկ ըրէք ինչ որ պիտի ըսեմ: Ոչ միայն յաջողեցայ արգիլուած քաղաքէն ներս մտնել, այլ նաեւ ամիս մը ամբողջ, տեղական սովետին քթին տակ ապրեցայ, քննեցի ամէնէն աննշան հետքերը եւ հասայ այն եզրակացութեան թէ՝ Մեծ-Դքսուհի Անասթասիան ազատած էր իր ընտանիքին սպանիչներուն ձեռքէն:

— Ըրի՞ք ատիկա:

— Պատուոյս վրայ կ'երդնում:

— Գրեթէ կը հիանամ ձեր վրայ:

— Պա՛հ, Պերլինի մէջ, իմ պրպտումներս աւելի նուրբ էին:

— Ի՞նչ պրպտում:

— Պիտի ընդունիք անշուշտ թէ համոզում գոյացնելէ յետոյ Մեծ-Դքսուհիին կենդանութեանը վրայ, չէի կրնար հանգիստ ըլլալ առանց զայն գտնելու:

— Գտա՞ք ուրեմն Մեծ-Դքսուհին:

— Խօ՞սք է…

— Եւ ո՞ւր. ի՞նչ պայմաններու մէջ:

— Հիմա կ'ըսեմ. բայց նախ հարցում մը. երբեք լսեցի՞ք սա՛ անունը,— Շիլթաչի:

— Շիլթաչի՛, այն որ Ֆրանսայի մէջ Պ.ի աւազակախումբին կը պատկանէր, չարաշուք աւազակ մը:

— Այո. եւ ա՛ն, անկից ի վեր, արդի Ռուսիոյ ամենամեծ դէմքերէն մէկը դարձած է:

— Ի՞նչ կ'ըսէք:

— Բաներ որոնք պէտք է որ գիտնաք: Բայց դեռ անակնկալներուն վերջը չէ եկած. մտիկ ըրէք:

Ցոգնած կերպով մը, թղթածրարին մէջէն քանի մը վաւերագրեր պրպտելէ յետոյ, Քարասօֆ շարունակեց.

— Ըսին թէ՝— եւ պէտք է իբր ստոյգ ընդունիլ— կայսերական ընտանիքը պիտի կրնար ճողոպրիլ իր դժբախտ ճակատագրէն, եթէ կայսրը մտիկ ըներ Վիլհէլմ Բ.ի առաջարկները եւ հաւանէր ստորագրելու անջատ հաշտութիւն մը Գերմանիոյ հետ. բայց ինչ որ դեռ որեւէ մէկը չըսաւ, այն է թէ կայսերական ընտանիքը՝ գիտնալով մէկտեղ թէ՝ այդ մերժումը ի՞նչ բանի կ'ենթարկէր զինքը, ամբողջովին համերաշխ էր իր օգոստափառ պետին հետ:

«Ո՛չ Քէրէնսքի ոչ ալ անոր յաջորդները կրնան դժել այս կէտը, որովհետեւ գիտեն թէ՝ ինչպէ՞ս եւ որո՞ւ միջոցով Նիքոլա Բ.ի հաղորդուեցաւ Գերմանիոյ կայսեր գարշելի առաջարկը:

— Ուրեմն, իրօք այդ դիմումը տեղի ունեցա՞ծ է, ընդմիջեցի:

— Այո՛ սիրելիս, եւ ահա՛, այս մարդուն կողմէ:

Այս ըսելով մէկտեղ, Քարասօֆ ինծի երկարեց լուսանկար մը:

— Ո՞վ է այս մարդը, հարցուցի:

— Այս մարդը որ, Լէնինի անձնական պահակախումբին պետը ըլլալէ յետոյ, անյայտացաւ որքան յանկարծական, նոյնքան խորհրդաւոր կերպով, ֆօն Շնէօռ անունով գերման մըն է:

«Ան է որ Ցարսքօյէ-Սէլօի մէջ 1917 Մարտ 23ին, առտուան ժամը 11ին, գնաց Ցարը գտաւ գերման կայսեր հրամանով, անոր ընելու համար հետեւեալ առաջարկը.— «Եթէ հաւանիք ստորագրելու անջատ հաշտութիւն մը, կրնամ Քէրէնսքին իշխանութենէն վտարող ծայրայեղ տարրերէն ընդունիլ որ, ձեզի եւ ձեր գերդաստանին արտօնեն երթալու Ֆինլանտայի նաւահանգիստներէն մէկը, ուրկէ կրնաք Անգլիա մեկնիլ: Հակառակ պարագային պիտի ստիպուիմ ձեզ ձգելու ձեր բախտին, որ անխուսափելի կերպով ձեզի կը սպասէ, երբ ծայրայեղները բոլորովին անցնին իշխանութեան գլուխը»:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

համար, սակայն դարձեալ, այդ առթիւ, նոր պայքար մը բացուեցաւ Փաշիստ վարչաձեւին դէմ: Զանազան զրոյցներ շրջեցան Իտալիոյ դիրքին մասին: Ֆաշիստ կառավարութիւնը երբեք չի խորհիր միջամտել Աւստրիոյ ներքին գործերուն: Ոչ Վիէննայի մեր դեսպանը բողոքած է, ոչ ալ սահմանագլուխին վրայ զինուորական կեդրոնացում տեղի ունեցած է: Վիէննայի ըմբոստութիւնը դարձեալ վիճարանութեան բերաւ Աւստրիոյ գոյութեան հարցը, իբրեւ անկախ պետութիւն:

Պէտք է թաղել դանուբեան դաշնակցութեան մը եւ գերմանեւաւստրիական միութեան մը գաղափարները: Այդ ծրագիրներէն ոչ մէկը կը համապատասխանէ դաշնագիրներուն: Պարզ է որ գերմանեւաւստրիական միացումը խորապէս պիտի փոխէր Եւրոպայի քաղաքական քարտէսը, որ շինուած է շնորհիւ Վէրսայլի եւ Սէն-Ժէրմէնի դաշնագիրներուն:

Ահա քաղաքական դէպք մըն ալ, Ժընեւի համաժողովը, որուն ուղղուած են քաղաքական աշխարհի աչքերը: Իտալիա նաւային զինաթափութեանց դրկած է երկու փորձագէտ:

Մուսօլինի յետոյ խօսեցաւ Եգիպտոսի թագաւորին ու Եէմէնի պատուիրակութեան այցելութեանց քաղաքական ու բարոյական նշանակութեան մասին: Եգիպտոսի թագաւորին այցելութեամբ, յոյս յայտնեց թէ պիտի ամրապնդուին բազմաթիւ հոգեկան ու առեւտրական կապեր, որոնք գոյութիւն ունին Իտալիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ:

Անցնելով ներքին կացութեան, աւելցուց.

— Վերջին շաբաթներուն ընթացքին աշխատանք թափուեցաւ ներդաշնակելու համար տնտեսութիւնը՝ ստէրլինին 90ի վրայ ամրապնդման հետ: Շատ դժուար էր այս գործը: Բնակարաններուն վարձքին վրայ զեղչեր կատարուեցան: Օգոստոսի ընթացքին պիտի տեսնենք արդիւնքը այս գործունէութեան: Տարապայման միջոցներ ձեռք չառինք, նկատի ունենալով տնտեսական անձկութիւնը, որ միայն իտալական չէ այլ համաշխարհային: Այդ անձկութիւնը պատճառ դարձաւ, որ կատարուին հակաֆաշիստ միջազգային շահադիտութիւններ բոլոր տեսակի սուտերով ու յերիւրանքներով: Սակայն անհերքելի ճշմարտութիւն է, որ Իտալիա այսօր, աշխարհի վրայ ամէնէն խաղաղ եւ ամէնէն լաւ կազմակերպուած երկիրն է: Եւ հետզհետէ Իտալիա ամէն ժողովուրդէ աւելի պիտի յաջողի հարթել այն դժուարութիւնները, որ կը վերաբերին դրամական հարցին կարգադրութեան:

Հակայեղափոխական շարժումը Ռուսիոյ մէջ

«Քուրիէր Վարշաւսքի» թերթը ստոյգ աղբիւրներէ կը քաղէ հետեւեալ տեղեկութիւնը թէ սովետ գործավարներէ Մոսկուա հասած տեղեկագիրներու համաձայն, հակայեղափոխականները վերջին տասը օրուան մէջ խորհրդային Միութեան զանազան կողմերը, մասնաւորաբար Ուկրայինայի, Սպիտակ Ռութենիոյ, Տոնի եւ Խրիմի մէջ գնդակահարած են՝ 22 գլխաւոր գործավարներ, 47 բարձր պաշտօնատարներ եւ 160 զինուորներ կարմիր բանակէն:

Ուկրայինացի ապստամբներու խումբ մը յանկարծակիի բերաւ կարմիր թնդանօթաձիգներու ջոկատ մը եւ յաջողեցաւ գրաւել չորս թնդանօթ: Շուտով Ուկրայինա պիտի դրկուի Կէփուի նոր նախագահ Լաքիս՝ ապստամբութիւնը զսպելու միջոցները ուսումնասիրելու համար: Լաքիս նոր յաջորդեց Մէնժինսքիի, որ քաղցկեղէ եւ ընդհանուր անդամալուծութենէ կը տառապի:

Եգիպտոսի թագաւորին պտոյտները

Եգիպտոսի թագաւոր Ֆուատ Ա. Փարիզէն մեկնելով Երեքշաբթի առաւօտ, ժամը 10ին Հռոմ հասաւ: Կայարանը ընդունելութեան գացած էին թագաւորը, քաղաքական եւ զինուորական իշխանութեան ներկայացուցիչները, Փաշիստ յառաջապահները:

Թագաւորը ուկնդրութիւն մը խնդրեց պապէն: Հռոմի քաղաքական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կուտան այս այցելութեան: Մեծ հանդիսութիւններ պիտի կատարուին իրեն ի պատիւ:

Ֆուատ Ա. Հոկտեմբերին Փարիզ պիտի դառնայ եւ ֆրանս. կառավարութեան հիւր պիտի ըլլայ:

Ֆէյսալ թագաւորին ճամբորդութիւնը

Միջագետքի թագաւորը Ֆէյսալ այս օրերս Պաղտատէն Կիպրոս պիտի անցնի՝ այցելելու համար իր հօր՝ գահընկէց Հիւսէյին թագաւորին: Յետոյ Փարիզի մէջ պիտի մնայ վարչապետ Ճաֆէր փաշայի, որուն հետ միասին Լոնտոն պիտի մեկնին:

Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ որոշ կարեւորութիւն կը տրուի այս այցելութեան: Միջագետք կը փափաքի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնել: Ինչպէս յայտնի է, անգլեւիրաքեան բոլոր դաշնագիրները ինքնաբերաբար վերջ պիտի գտնեն, երբ Միջագետք անդամ ընդունուի Ժընեւի ատեանին: Պայման էր սակայն որ Միջագետք ամէնէն ուշ 1926ին պիտի գտնէր իր զինուորական անկախութիւնը: Այսինքն ի վիճակի պիտի ըլլար միանգամայն երկրին ներքին ապահովութիւնը երաշխաւորել եւ զայն պաշտպանել օտար յարձակումի մը դէմ: Որպէսզի ասիկա կարելի ըլլայ, անհրաժեշտ է Միջագետքի մէջ հաստատել զինուորական պարտաւորիչ ծառայութիւնը: Այս խնդիրը արդէն վերջերս նախարարական լուրջ տագնապ մը յառաջ բերած էր Պաղտատի մէջ: Միակ լուծումը կը նկատուի անգլիական ներկայ բանակը պահել Միջագետքի մէջ իբրեւ վարձկան, այսինքն Իրաք Անգլիոյ պիտի վճարէ ծախքերը: Անգլիոյ հանրային կարծիքը կը պահանջէ որ կառավարութիւնը այլեւս աւելորդ ծախքեր չընէ Միջագետքի մէջ: 1918էն ի վեր Անգլիա 150 միլիոն ստէրլին ծախսած է անգլիական զինուորները պահելու համար այդ երկրին մէջ:

Միջազգ. Արհեստակցականին համագումարը

Երկուշբ. Կրան Փալէի ընդարձակ սրահին մէջ բացուեցաւ Միջազգային Արհեստակցական Դաշնակցութեան Դ. համագումարը, որուն կը մասնակցին 28 ազգեր, մօտ 300 պատգամաւորներով: Գերմանները ունին 15 պատգամաւոր, Անգլիացիները 14, Աւստրիացիները 7, Պելճիքացիները 5: Օրակարգի հարցերուն մէջ կան 8 ժամուան աշխատանքի, օրավարձերու, պաշտօնեաներու, աշխարհի տնտեսական կացութեան, զինաթափութեան, պատերազմի եւ զինուորապաշտութեան դէմ պայքարի, սէնտիքաներու ազատութեան հարցերը: Համագումարը պիտի տեւէ մէկ շաբաթ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանին բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ներկայացուցիչները 6 Օգոստ. երեկոյեան ժամը 9ին քաֆէ Օ Բլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ Իթալի:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Շրջանային կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, 84 րիւ Շափ պօն Թէաթրի մէջ: Կը խօսի ընկ. Աբօեան: Երգ եւ նուագ: Արտասանութիւններ՝ Մ. Մարութեանէ, Շ. Սարեանէ եւն.:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ֆաքիր Թահիրա պէյ Սպանիոյ թագաւորէն եւ թագուհիէն հրաւէր ստացաւ այցելել պալատ եւ մէկ քանի փորձեր ընել: Այս առթիւ մասնաւոր զինուորական շքախումբ մը երբ կ՚առաջնորդէր զինքը, յանկարծ անհետանալով, մէկէն փորձերու միջոցին երեւան ելաւ, ապշութեան մատնելով ամբողջ արքունիքը:

Փորձերու ընթացքին՝ մայր թագուհիին դէմքին վրայ վախի նշաններ կ՚երեւային:

Արդէն Ֆաքիր Թահիրա պէյի զգայացունց ներկայացումներուն շարքը սկսած է Théatre Antoineի մէջ (14, Bld. de Strasbourg): Գիները շատ ժողովրդական:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը 5 Օգոստ. Ուրբաթ ժամը 8ին, 80 Charles-Chefson, Bois Colombes: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Քեռի» խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 282 Rue Duguesclin, Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան դասախօսական ժողովը. վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի վերնայարկը: Պիտի խօսի Տոքթ. Աշոտ Գասպարեան: Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՄ ՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ դաշտային հաւաքոյթը 7 Օգոստ. կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Լա Փոմ Շալէ տը լա Փոմի գեղատեսիլ պարտէզին մէջ: Թիւնէլէն առնել 12 կամ 40 թիւ հանրակառքը:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Շրջանային կոմիտէն կը շնորհաւորէ Օր. Հայկուհի Դաւութլարեանի եւ ընկ. Կարապետ Ճանիկեանի նշանախօսութիւնը:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փօն-Թ՚ա Մուսօն, *Մ. Պ.*— 35:
Փօն տը Շէռիւի, *Գործ.*— 112:
Լա Վիլ օ Բլէռ, *Հօվ. Գ.*— 35:
Մարսէյլ, *Վ. Պ.*— 140:
Քուռպըվուա, *Բէպ.*— 25:
Փարիզ, *Ն. Ֆ.*— 70:
Լիոն, *Ա. Շ.*— 70:
Փարիզ, *Կ. Պ.*— 50:
Սէնօն, *Հ. Փ.*— 35:
Լիոն, *Ա. Վրդ. Հ.*— 35:
Սթարա Զակօրա, *Գ. Փ.*— 50:
Փարիզ, *Մ. Ն.*— 20 *Ֆրանք*:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մարսէյլի եւ շրջակայի հայութիւնը իր մէջ ունի բազմաթիւ կարօտեալներ: Վերջին գործազրկութեան շրջանը ցնցող դէպքերու առջեւ դրաւ մեզ: Կազմակերպուած օգնութիւնը դարձած է աւելի քան հրամայական:

Ազգային վարչութիւնը կազմած է հայ աղքատախնամ միութեան դիւանը հետեւեալ անձերէ՝ Տօքթ. Մ. Քէչեան, Պր. Ա. Անտոնեան, Պր. Ս. Գրաճեան:

Կը հրաւիրենք բոլոր սրտցաւ եւ ազնիւ հայրենակիցները աջակցիլ այս մարմնին, որ կոչուած է մերինին նման նորահաստատ գաղութի մը անխուսափելի եւ բազմատեսակ հոգերը եւ թշուառութիւնները մեղմելու:

(Կնիք)

«ՅԱՐԴԳՈՂ»Ի ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Կիրակի 7 Օգոստոս, «Յարդգող»ի անդամներն ու համակիրները շոգենաւով պտոյտ մը պիտի կատարեն դէպի Սէն-Քլու անտառը: Ժամադրավայր Շաթըլիէի նաւամատոյցը ժամը 9ին: Կարելի է միասին բերել ցորեկուան ճաշը: Տեղի պիտի ունենան խաղեր, զբօսանքներ, խմբանկար, եւ «Յարդգող» ձեռագիր յանպատրաստեց օրաթերթ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՆ

«Լուսաքաղ» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԱԼՊՈՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)
40 էջ *Գին՝ 3 ՖՐԱՆՔ*

Եւ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ
Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ
Թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ
40 էջ *ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ*
ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՔ ՉԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé. (Seine), *եւ «Լուսաքաղ»ի գործակալներուն:*

«ԼՈՒՍԱՔԱՂ»

Իր պարբերական պրակները գրական շաբաթաթերթի կը վերածէ: Ա. թիւը 7 Օգոստ.ին: Կ՚աշխատակցին յարգուած եւ սիրուած գրիչներ: Բաժանորդագրութեան նոր պայմաններ (եռամսեայ 13, վեցամ. 25, տարեկան 45): Հատը պիտի ծախուի 1 ֆրանքի: Մեծ մրցում մը՝ Ա. թիւէն իսկ: 500 ֆր.ի մրցանակ: Դիմեցէք գործակալներուն կամ Vahram Sévounih, 5 Avenue Quihou, St. Mandé (Seine).

ՀԵԾԵԼԱՆԻԻ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի նորակազմ մասնաճիւղը կազմակերպած է հեծելանիւի մրցում մը, որ տեղի պիտի ունենայ 7 Օգոստոս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին:

Մեկնում.— Առնուվիլ-լէ-Կոնէս, Վիլիյէ-լը-Պէլ, Էքուան, Մէնիլ-օ-Պռի, Ֆօնթնէյ, 35 քիլոմ. երթուդարձ:

Մասնակցիլ փափաքողներ դիմեն՝ անձամբ կամ գրաւոր մինչեւ կիրակի առաւօտ Պ. Նիկողոսեանի 121 Av. de l'Union, Arnouville-les-Gonesse. (S. et O.)

ՍԱԿԱՐԱՆ
2 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT...
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

4 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 406

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍՊԷՍ ՏՆԱՎԱՐԻ

Տարին քանի մը անգամ առիթ կ'ունենանք տրտունջներ տարածելու Դպրոցասէրի մասին, որ լայն հասարակութեան կապը կտրած է, կարծես, Մարսէյլ փոխադրուելէն ի վեր: վարժուած՝ ռէքլամի եւ խորհրդաւորութեան, այդ հաստատութիւնը կը խրտչի լոյսէն: Գոնէ ա՛յս է մեր տպաւորութիւնը, մինչեւ որ հակառակը ապացուցանեն:

Եւ թող մեր երեսին չնետեն աժան փափուքներ: «Յառաջ»ը ամէն բարեացակամութիւն ունի Դպրոցասէրին, ինչպէս եւ է հանրօգուտ շարժման հանդէպ, մանաւանդ այս հայնակուլ ափերուն վրայ, ուր ամէնէն խոնարհ ճիգն ալ հաւաքումով կ'արձանագրուի:

Մէկ բառով բնորոշելու համար մեր մեղադրանքը, — ըսենք է չափազանց տնավարի կ'ընթանան Դպրոցասէրին գործերը:

Ամէնէն առաջ, մարդ չի գիտեր թէ, վերջապէս, որո՛ւ պատասխանատու են Դպրոցասէրին վարիչները: —«Պոլսոյ Տեղապահին», ըսեր է Տիկին Պօյաճեան, պատասխանելով Թղթակցի հարցումներուն:

Խոստովանեցէք որ քիչ մը շատ առաձգական է այս պատասխանը: Պոլսոյ Տեղապահը (այժմ պատրիարք ունին) ե՞րբ փոյթ եւ ժամանակ ունեցաւ քննելու իր անմիջական իշխանութեան ենթակայ հաստատութեանց հաշիւները, որպէսզի զբաղէր նաեւ Մարսէյլի Դպրոցասէրով: Եւ մենք չենք յիշեր որ եղած է պաշտօնական քննութիւն 1922էն ի վեր, երբ Դպրոցասէրն ալ քաշուեցաւ Պոլսէն:

Յետոյ, ի՞նչպիսի ըմբռնում է գործել եւ մանաւանդ ամէն տարի մեծ գումարներ հաւաքել արտասահմանի մէջ, իսկ հաշիւը ներկայացնել Պոլսոյ Պատրիարքարանին, որ այնքան մաշելիք բուրդ ունի...:

Եւ միայն դրամական հաշիւներու մասին չէ ի օսքը:

Զարմանազան պատմութիւններ շրջան կ'ընեն Դպրոցասէրի ներքին գործավարութեան մասին: — Աղջիկներր վարձու տալ իբրեւ բանուորուհի, գանոնք դասերու բաժնել իբրեւ սորվելու, անոնց ներշնչել արհամարհանք՝ խոնարհներու, մօտաւորներու հանդէպ, եւ ժպիտները վերապահել հեռուներէն, Ամերիկայէն եկածներուն...: Զարմանալի չէ որ Դպրոցասէրէն ելած որբուհին ծուռ կը նայի բախտակից որբին վրայ, իբրեւ ներքի արտի ցորեն:

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ, քանի մը տարուան մէջ, անջրպետ կը գոյանայ տառապանքի նոյն շրջանէն անցած քրոջ եւ եղբօր միջեւ:

Այսօրուան Դպրոցասէրը չունի շունչ: կամ եթէ ունի, շատ մորթ է: Եւ ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ, քանի որ, միեւնոյն խոզերանութեամբ կ'իներ եւ այրեր տուն-տեղ են եղած այդ հաստատութեան մէջ, եւ անոր կուտան իրենց ուզած կաղապարը, ամուլ եւ միակողմանի:

Մենք ըսելիք չունինք, եթէ բոլորն ալ ըլլան միեւնոյն հոգիէն, բայց ներկայացնեն իրական արժէք: Մինչդեռ գանազան թափթփուքներու հատընտիր հաւաքածոյ մըն է Դպրոցասէրին ուսուցչական կորիզը, հինգ տարիէ ի վեր:

Մեզի մութ կը մնայ նաեւ Դպրոցասէրին արդիւնքը՝ հանրային տեսակէտէն:

Ատեն մը վարժուհիներ կ'արտադրէին: Հիմա՞: Եւ ո՞ր տեղի համար: Կրնա՞ն գոնէ երկու մանկապարտիզպանուհի տրամադրել, 20-30 մանուկներ կրթելու համար: Թէ՞ այս գործն ալ չի համապատասխաներ իրենց պատրաստած աղջիկներուն մեծամտութեան:

Աւելորդ է երկարել հարցումներու շարքը:

Ըսել կ'ուզէինք թէ այլեւս ժամանակը եկած է որ, Դպրոցասէրի վարիչները քիչ մը թօթուեն իրենց միականի կեցուածքը, եւ ճակատաբաց հրապարակ իջնեն: Լռութիւնը լաւ է, բայց ոչ ամէն անգամ: Այս ժողովուրդն էր որ հիմը դրաւ Դպրոցասէրին, առանց ո՛ր եւ է առանձնաշնորհեալ դիրք տալու անոր խնամակալներուն եւ վարիչներուն: Անհատական հիմնարկութիւն էր Գալֆաեան Որբանոցը, բայց ոչ մէկ ատեն խուսափեցաւ հանրութեան հակակշռէն: Թերեւս արդար են բոլոր գովեստները եւ Դպրոցասէրը հրաշքներ կը գործէ լուռ ու մունջ: Բայց քանի որ ամէն ինչ կը կատարուի չորս պատի մէջ, տրտունջները միշտ անպակաս պիտի ըլլան: Դպրոցասէրին այսօրուան վարիչները կը շարժին ճիշդ այնպէս ինչպէս Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեանը, որ եղած-չեղած կտակ եւ հաշիւ կզպելով իր ձեռքին տակ, խորհրդաւոր գոյն կուտայ ամէնէն պարզ գործերուն, եւ յայտնապէս կը ջլատէ շատ մը հանրօգուտ ձեռնարկներ: Չափազանց շատ ունեցանք այդ կարգի դիւանագէտներ, եւ հարկ չկայ որ կիներն ալ մրցումի ելլեն:

Պայծառութիւն եւ սրտաբաց գործունէութիւն: — Ահա ինչ որ կը սպասենք Դպրոցասէրէն, ինչպէս ամէն հանրային հաստատութենէ: Թող ոչ մէկ օրկան ինքզինքը վեր համարէ հանրային կարծիքէն, կրթնած գանազան շուքերու կամ տիտղոսներու: Վերջը վերջը՝ արտադրուած գործն է որ պիտի գատէ արդարն ու մեղաւորը, եւ ոչ թէ սնամէջ տարփողանքը:

Մենք պիտի ուզէինք Դպրոցասէրը տեսնել աւելի մօտ ժողովուրդին, եւ աւելի ուշադիր անոր բաղձանքներուն: Այդ չորս հարիւր սանուհիները ոչ զարդեր են, ոչ ալ մակաբոյծներ: Անոնք անհրաժեշտ մասնիկները պիտի դառնան մեր նոր կեանքին, եւ պայման է որ հանրութիւնը գիտնայ թէ ի՛նչպէս կը դաստիարակուին, եւ ի՛նչ առաւելութիւններ կը ներկայացնեն միւսներուն վրայ:

Վերջ՝ տնավարի սովորութեանց որոնք արդար կասկածներ կը ներշնչեն:

Դպրոցասէրը ոչ ագարակ է, ոչ ալ խանութ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆ ՈՐԲԵՐԸ

Հայրենիք, խօսելով Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի Պոսթընի կեդրոնի կոչին վրայ (տեսնել Բ. էջ) կը գրէ (19 յուլիս).

— «Միսիսիփիի մեծ հեղեղը ծանր անդրադարձում մը ունեցած է հայ որբերու վիճակին վրայ, որովհետեւ Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը այդ հեղեղին պատճառով այս տարի չէ կրցած ամերիկեան բարեսէր հասարակութենէն սովորական կերպով դրամ ստանալ՝ իր խնամքին յանձնուած որբերը պահելու համար:

«Ահա թէ ինչու ան որոշած է դիմել հայ բարեսէր հասարակութեան գթասրտութեան ու հայրենասիրութեան եւ անոր դրամական օժանդակութիւնը հայցել՝ հայ որբերը կարենալ պահելու համար:

«Այդ մասով Նիր Իսթի վարչութիւնը անհատական նամակներ ալ գրած է բազմաթիւ Ամերիկահայերու:

«Նկատի ունենալով հայ որբերուն սպառնացող կորստեան ահարկու վտանգը, մենք ստիպողաբար անհրաժեշտ կը գտնենք, որ ամերիկահայ մեր հայրենակիցները գէթ այս տարի առատ զոհողութիւններ ընեն ի նպաստ Նիր Իսթ Րըլիֆի պահած հայ որբերուն:

«Ամերիկացիները կրնան չօգնել մեր որբերուն, բայց մենք Հայերս չենք կրնար լքել մեր որբերը:

«Ամէն ամերիկահայ պարտաւոր է կատարել Նիր Իսթ Րըլիֆի խնդիրքը եւ եւ իր կարողութեան չափով օգնութեան ձեռք կարկառել Հայաստանի մեր որբերուն:

«Խորհրդային կառավարութեան վրայ կարելի չէ յոյս դնել, որովհետեւ ան աւելի շատ զբաղած է Չինաստանի յեղափոխութիւնը հրահրելու հոգեբով, քան հայ որբերու վիճակով: Իսկ միակ հայկական կազմակերպութիւնը, որ կարող էր խոշոր օգնութիւն մը ընել մեր որբերուն, Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը, կը գերադասէ իր դրամները օտար պանքաներու մէջ անձեռնմխելի պահել, քան հազարաւոր հայ որբեր ստոյգ կորուստէ փրկել:»

ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պուլկարահայ Միութիւնը այս ամսուան ընթացքին պիտի հրատարակէ գիրք մը, որուն խորագիրն է «Հայաստան եւ հայկական հարցը», պուլկարերէն լեզուով, ճանչցնելու համար հայ ժողովուրդին դատը, որ այնքան քիչ ծանօթ է պուլկար շրջանակներուն:

ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՀԱՄԱՐ. — Սեւանի կղզին մէջ պիտի հիմնուի գիտնականներու հանգստեան տուն մը: Մասնաւոր յանձնաժողով մը պատրաստած է ծախքերու նախահաշիւ մը, զոր կը քննէ եմտական գործավարը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Սաֆվէթ պէյ Պոլիս եկաւ Էնկիւրիէն միասին բերելով երեսփոխանական թեկնածութեան համար դիմում կատարողներու ցանկը: Մինչեւ այսօր դիմում կատարողներու թիւը 600ի կը հասնի: Անոնց մէջ կը գտնուին վաճառականներ, գանազան մասնագէտներ եւ խմբագիրներ: Պոլիս այս անգամ ութը երեսփոխան պիտի տայ, նախորդ անգամէն 3 աւելի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կտրօններու խնդրին կարգադրութեան վերջ

Երէկ գրեցինք թէ Փարիզի մէջ օսմանեան պարտքի եւ կտրօններու խնդրին մասին կարելի եղած է վերջնական համաձայնութիւն մը գոյացնել: Այս առթիւ Պոլսոյ թերթերը երկար յօդուածներ կը գրեն: «Ագշամ» կ'ըսէ.

«Կտրօններու խնդրին երկարաձգման պատճառով արտասահմանի մէջ շարունակ քարոզութիւններ կը կատարուէին Թուրքիոյ դէմ: Այս քարոզութիւնները որոշ չափով կ'ազդէին տնտեսական խմբակներուն վրայ, որոնք չէին համարձակեր դրամագլուխ մտցնել Թուրքիա: Կասկած չկայ որ, կտրօններու խնդրին լուծումը պատճառ պիտի ըլլայ որ շատ մը օտար դրամատէրներ Թուրքիոյ մէջ տնտեսական ձեռնարկներ կատարեն: Մեծ պետութիւնները, որքնք Լօզանի մէջ պարտուեցան, իրենց միջեւ լռելեայն համաձայնած էին խաղաղութեան շրջանին Թուրքիան տնտեսական նեղ դիրքի մը մատնելու համար: Հակառակ այս ջանքերուն սակայն, Թուրք կառավարութիւնը չորս տարիէ իր սեփական միջոցներով եւ առանց արտաքին օժանդակութեան յաջողեցաւ հաւասարակշռել իր պիւտճէն:»

Մօտ օրէն Պոլիս կը հասնին Հանրային Պարտքի Վարչութեան անգլիացի պահանջատէրերու ներկայացուցիչ Սըր Ատամ Պլօք, իտալ. ներկայացուցիչ Պ. Նօկարա եւ ֆրանսական ներկայացուցիչը, որոնք պիտի զբաղին հաշուեյարդարի գործողութիւններով: Ինչպէս յայտնի է, Հանրային Պարտքի վարչութիւնը ամէն առաջ կարգ մը տուրքեր կը գանձէր, եւ անոնց մէկ մասը կը վճարէր պարտատէրերուն: «Ագշամ» կ'ըսէ թէ նկատելով որ այսուհետեւ կառավարութիւնը ամէն տարի որոշ գումար մը պիտի վճարէ, Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը այլեւս գոյութեան իրաւունք չունենար. այս պատճառով վերջնական հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուի: Պոլսոյ մէջ պիտի մնայ փոքր պատուիրակութիւն մը, որ պիտի գործէ պարտատէրերու հաշուոյն եւ առանց բեռ ըլլալու ժողովուրդին վրայ: Հաշուեյարդարէն յետոյ պիտի ծախուի Հանրային Պարտքի Վարչութեան պաշտօնատունը, որ նախ պիտի փոխանցուի կալուածական դրամատան, այս վերջինն ալ իր կարգին շէնքը պիտի ծախէ քաղաքապետութեան: Ելմտական գործավարութիւնը տակաւին չէ որոշած շէնքին արժէքը, սակայն կ'ենթադրուի թէ 700 հազար ոսկիէն պակաս չպիտի տրուի:

Սուրիոյ թրքական կալուածները

Թուրք եւ ֆրանսական կառավարութեանց միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին, Սուրիոյ մէջ գտնուող թրքապատկան կալուածներու մասին: Ֆրանսացիները կ'ըսեն թէ Մէրսինի եւ Ատանայի կողմերը Սուրիացիներու կալուածները չեն վերադարձուած, հետեւաբար իբրեւ փոխադարձութիւն իրենք ալ գրաւած են Թուրք կալուածները: Թրքական շրջանակները կը հերքեն այս իրողութիւնը, յայտնելով թէ դաշնագիրը կէտ առ կէտ գործադրուած է:

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ջղայնութիւն մը կը տիրէ ռումէն քաղաքական շրջանակներուն մէջ, ուր այնպէս կը կարծուի թէ Ռումանիա ներքին ծանր փոթորկումներու նախօրեակին կը գտնուի:

Կ'ըսուի մասնաւորապէս թէ վէճ մը ծագած է վարչապետ Պրըթիանուի եւ խնամակալ ժողովին միջեւ, որ համաձայն հանգուցեալ Ֆէրտինանտ թագաւորի փափաքին, հրաւիրած է զայն ազգային միացեալ դահլիճ մը կազմելու:

Պրըթիանու մերժած է այս պահանջը, առարկելով որ երկրին ներկայ վիճակին մէջ անկարելի է փոփոխութիւն մտցնել դահլիճին մէջ:

Վրացի Մենշեւիկներու դատը վերջացած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 2 օգոստոս թուականով.—

Խարքովի գերագոյն ատեանը տասներկու օր զբաղելէ վե ջ վերջացուց դատավարութիւնը 12 վրացի մենշեւիկներու, որոնք ամբաստանուած էին թէ հակայեղափոխական գործունէութիւն ունին Ուկրայինայի մէջ: Գլխաւոր ամբաստանեալը Անճափարիձէ, դատապարտուեցաւ ութը ամիս բանտարկութեան, ուրիշ եօթ մեղսակիցներ՝ նուազ երկար ժամանակով բանտարկութիւններու: Երեք հոգի ազատ արձակուեցան: Մահուան դատապարտուեցաւ Լեհ մը, Փէնքով Փոլոնեի, որ կը գործակցէր Վրացիներուն, եւ ամբաստանուած էր իբրեւ լրտես:

Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ դատարանը հաստատած է վրաց մենշեւիկ կուսակցութեան վարիչներուն ոճրապարտ գործունէութիւնը, անոնց յարաբերութիւնները լեհ սպայակոյտին եւ սպիտակ պահակեան գաղթականներուն հետ, նպատակ ունենալով խռովութիւններ յարուցանել Խորհրդային Միութեան մէջ եւ լրտեսութիւն կազմակերպել՝ ի հաշիւ լեհ եւ ֆրանսական լրտեսական դիւաններուն: Երեւան հանուեցաւ նոյնպէս գաղտնի ապօրէն կազմակերպութիւն մը Քիէվի մէջ:

Բոլոր ամբաստանեալներն ալ խոստովանած են իրենց յանցանքները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՕԴԱՆԱՒԻ ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ

Օդանաւորդները տենդագին կը պատրաստուին զանազան մրցանիշեր կոտրել:

Տրուհէն եւ Լէվին, 15 Օգոստոսին պիտի թռչին դէպի Նիւ Եորք:

Գերման նշանաւոր օդանաւորդ Քէօնէքէ յաջող փորձեր կատարեց առջի օր, եւ պատրաստ է դէպի Ամերիկա թռչելու:

Ամերիկացի օդանաւորդ Պէրթօտ, որ մտադիր է կատարել Նիւ Եորք-Հռոմ թռիչքը, նոյնպէս փորձ մը կատարեց Երեքշաբթի օր: Իր փորձին ընթացքին, ժամական միջին արագութիւնն էր 160 քիլոմեդր:

Երկու ֆրանսացի օդանաւորդներ, Լէոնէլ տը Մարմիէ և Ֆավրօ, պիտի փորձեն կոտրել հեռաւորութեան աշխարհիմրցանիշը, զոր շահած էին Չէմպըլին եւ Լէվին: Անոնք կը յուսան կտրել 7250 քիլոմեդր, մինչեւ Չիթա:

*** Առջի իրիկուն, Պուասնի հողերուն վրայ ինկաւ օդանաւ մը, որ հազիւ թէ հողին դպած էր երբ կրակ առաւ: Շրջականերէն օգնութեան վազեցին, սակայն արդէն մոխիր դարձած էր ամէն բան: Օդանաւորդ Պիւրի եւ իր չորս ընկերակիցները ածխացած էին:

Օդանաւորդ Չէմպըլին քանի մը օր առաջ նոր փորձ մը կատարեց: Իր օդանաւով նստաւ «Լէվիաթան» շոգենաւին մէջ, եւ երբ այս վերջինը Նիւ Եորքի նաւահանգիստէն 90 մղոն հեռացած էր եւ կը գտնուէր Ֆայր-Այլէնտի բացերը, անձրեւոտ եւ մշուշոտ օդով մը օդանաւ մտաւ, եւ դէպի ամերիկեան եզերք գնաց: Կ'ուզէր իջնել Նիւ-Ճըրսի, սակայն մառախուղին պատճառով ստիպուեցաւ իջնել Քրթիս-Ֆիլտ: Այս առթիւ, նաւային շրջանակներու մէջ կը յայտարարեն թէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի միջեւ կարելի պիտի ըլլայ փոխադրել սուրհանդակը աւելի կարճ ժամանակի մէջ, շնորհիւ այս օդանաւերուն, որոնք պիտի կրնան թռչիլ ծովերուն բացը գտնուող նաւերուն մէջէն:

*** Գերմանիոյ Քօթպիւս քաղաքին իշխանութիւնները կը ծրագրեն Սունքէրս օդանաւով մը կտրել Ատլանտեանը: Այս ձեւով Քօթպիւս քաղաքը կ'ուզէ փոխադարձ այցելութիւն մը կատարել Չէմպըլինի և Լէվինի օդանաւին, որ մէկուկէս ամիս առաջ Նիւ Եորքէն մէկ թռիչքով եկաւ թառեցաւ Քօթպիւսի մօտ, պէնզինը հատած ըլլալով: Յոյս կայ որ մէկ երկու ամիսէն կարելի ըլլայ իրագործել ծրագիրը:

*** Միացեալ Նահանգներու Պիլվլէնտ քաղաքին առեւտրական սենեակը, Փարիզի դեսպան Հէրրիքի տրամադրութեան տակ կը դնէ 30,000 տոլար, յատկացուելու համար այն օդանաւորդին, որ պիտի կտրէ մէկ թռիչքով Փարիզ—Պիլվլէնտ հեռաւորութիւնը 1928 Օգոստոսէն առաջ:

*** Միւս կողմէ Անգլիա գաղտնօրէն օդանաւեր կը պատրաստէ: Զինեալ պահակախումբ մը գիշեր ցորեկ կը հսկէ այդ օդանաւերը շինող գործարանին շուրջը: Յիշեալ օդանաւերը յառաջիկայ ամիս Վէնետիկի մէջ պիտի մասնակցին Շնայտէր բաժակին մրցումներուն:

*** Անգլիացի երկու երիտասարդ նաւաստիներ շինած են նաւակ մը, 3.60 մեդր երկարութեամբ եւ 90 սանդիմեդր լայնութեամբ (կեդրոնը), եւ պիտի կտրեն ովկիանոսը: Նաւակը կը կշռէ մէկ թօնօ, եւ կը շարժի պտուտակի մը միջոցով, որ պիտի դառնայ ոտքի ուժով:

ԿԸ ՀԱՒԱՔԵ՞ՆՔ ԹԷ ԿԸ ՑՐՈՒԵՆՔ

Կատարուած իրողութիւններն ու պարզուող դժնդակ երեւոյթները կը պարտադրեն մեզի այս հարցականը դնելու։

Ի՞նչ կ'ընենք, մեր ժողովուրդը կը հաւաքե՞նք, թէ կը ցրուե՞նք աշխարհի չորս հովերուն։

Անցեալ օր իբրեւ լուր հաղորդեցինք — քաղելով «Մուրճ Մանգաղ» թերթէն,— թէ Հիւսիսային Կովկաս ապաստանած հայ գաղթականութիւնը (100էն 98ը Թրքահայեր) փոքրիկ խմբակներով կը ցրուուին Թերէքի, Քուպանի, Դօնի, Սթավրոպոլի, եւ հեռաւոր Թիւրքմէնիստանի գիւղերուն մէջ։

Ասդին, ներգաղթի անկարելիութեան պատճառով, հազարներու հասնող չափահաս որբեր որբանոցներէն կը հանուին եւ կը ղրկուին զանազան երկիրներ՝ դաշտային եւ այլ տաժանագին աշխատանքներու լծուելու համար, իբրեւ վարձու ձեռքեր։

Անդին, բուն երկրին մէջ, տարբեր չէ երեւոյթը. հողի պակասութեան պատճառով մեր ժողովուրդի մէկ մասը կը դիմէ օտար երկիրներ հաց ճարելու համար։

Արտասահմանէն հայրենիք վերադարձած գաղթականներու մեծագոյն տոկոսը ցրուած է անդրկովկասեան եւ ռուսական զանազան շրջաններու մէջ եւ փոքր ու անճարակ մաս մը միայն մնացած է Հայաստանի մէջ։

Ամէնէն ողբերգականը հոն է, որ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի որբանոցէն դուրս եկող չափահաս որբերը մեր հայրենիքին մէջ տեղաւորելու հնարաւորութենէն զրկուելով, կը ստիպուի օտար երկիրներ ղրկել զանոնք, իբրեւ վարձու բանուոր։ Հայաստանէն թղթակից մը կը գրէ՝

... «Որբերը մեծանում են եւ կոմիտէն հնարաւորութիւն չունի նրանց պահելու: կառավարութեան գիտութեամբ, 18—20 տարեկան որբ աղջիկներին եւ տղաներին բռնի կերպով դուրս են հանում մանկատներից եւ 100—150 հոգինոց խումբեր կազմելով՝ նստեցնում են գնացք եւ քշում դէպի Սեւ ծովի ափերը՝ Աբխազիա՝ Սուխումի ծխախոտի ագարակներում աշխատելու համար:

«Սուխումում կատարւում են միջնադարը յիշեցնող մարդավաճառութեան դէպքեր, որբերին հաւաքում են մի շէնքի մէջ ու ծխախոտագործները (ամէն ազգի) բաց են թողնում նրանց մէջ, որ ընտրութիւն կատարեն»...

Սարսափահարութիւնը խելագարութեան աստիճանին հասած ստոր բռնակալի հոգեբանութեամբ՝ Քոմինտէրնի Երեւանեան կամակատարները բանտարկութեամբ ու աքսորով կը գլխատեն երկրի մտաւորականութիւնն ու երիտասարդութիւնը, կը քայքայեն տնտեսութիւնը եւ կը կազմալուծեն ժողովրդային ձեռներէցութեան ոգին։

Վերջին օրերս բուռն թափ ստացած է ժողովուրդը իր վերջին ինքնապաշտպանութենէն զրկելու գործունէութիւնը, տկարացնելու համար... անգլիական աշխարհակալութիւնը...

Միւս կողմէն կը զինուին թուրքերը տենդային արագութեամբ, Հայաստանի սահմաններու աչք կը գոցեն, աղէկ մարզ երեւնալու համար Ագրբէջանի ընկերներուն եւ պատրաստուելու համար եւրոպական ծաւալապաշտութեան դէմ...

Այս ողբերգական վիճակին միացուցէք նաեւ այն ահաւոր վտանգը, որ վաղը կրնայ ցցուիլ մեր առջեւ, իբրեւ հետեւանք խորհրդային այժմու փոթորիկին։ Այն ատեն կատարեալ կ'ըլլայ պատկերը։

Ֆիզիքապէս ցրուած, տնտեսապէս քայքայուած, ազգմապէս զինաթափուած, այս ժողովուրդին գլուխը կեցած է դաժան իշխանութիւն մը, որ իր յոյսը դրած է միմիայն ռուսական տոմարացած կարմիր բանակին վրայ՝ իր իշխանութիւնը պահելու եւ դունչը օդին ցցած «անգլիական աշխարհակալութեան» դէմ ոռնալու։ Խոկ եթէ քայքայուի* այդ կասկածելի ուժը... որո՞ւն հոգը, անոր բեկորներուն հետ կը չուեն հեռու...

Արտասահմանի բարի մարդիկ եւ արհեստով սողուններ կ'ուզեն հաւատացնել թէ հայկական կարմիր գունդեր կան հզօր ու անխոցելի, որոնք պատրաստ են խիզախելու անգլիական ծաւալապաշտութեան դէմ, որպէսզի Խորհրդային Միութիւնը չվտանգուի եւ մեր ֆիզիքական գոյութիւնը յաւիտենապէս ապահովուի։

Բաց աչքերով երազատեսնե՛ր, ո՞ւր են այդ հայկական գունդերը — թող ըլլան կարմիր, հոգ չէ — որ մեր երկրի սեւաւոր ժողովուրդը չի տեսներ։ Ո՞րուն է որ մենք «դասալքութիւն կը քարոզենք», չէ՞ք տեսներ թէ կոմինտէրնի ծառայականներուն համար, Թուրքը աւելի վստահելի է ծաւալապաշտութեան դէմ, քան հայ համայնավարն անգամ։

Չը՞ պիտի գայ օրը, որպէսզի այս ժողովուրդը պոռայ այս մարդոց երեսին թէ ո՞ւր կ'երթանք մենք, ի՞նչ կ'ընենք, կը շինե՞նք թէ կը քանդենք, կը հաւաքե՞նք թէ կը ցրուենք։

Պոռալու այս մարդոց երեսին թէ՝ այս ժողովուրդը ապրելու, յարատեւելու, ինքզինքը պաշտպանելու, ուրիշէն օգնութիւն աղերսելէ փրկուելու, ուրիշներու ողորմութենէն ձեռք քաշելու համար պէտք ունի հաւաքուելու, թիւով բազմանալու, տնտեսապէս ուժեղնալու եւ ոչ թէ ցրուելու ու քայքայուելու։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՅ ՄԻՏՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Տեղեկագիր Գիտութեան եւ Արուեստի Ինստիտուտի, Տպագրուած Երեւան, 1926

(Բ. եւ վերջին մաս)

Փրոֆ. Խաչատրեանի Միտանի-Խարրի ուսումնասիրութեան աղբիւրները եղած են սկզբնական կամ ուղղակի եւ երկրորդ՝ անուղղակի կամ երկրորդական: Առաջին խումբին կը պատկանին՝

ա) Թէլ-էլ-Ամառնայի դիւանին սեպագիր տախտակները.

բ) Պողազ-քէօյի կամ Խաթուշաշ քաղաքի պարձեալ սեպագիր յիշատակարանները.

գ) Բաբել-Ասորական սեպագիր արձանագրութիւնները։

Երկրորդին անուղղակի աղբիւրներն են՝ Եւրոպայի պատմաբաններու աշխատութիւնները, կատարուած յիշուած սկզբնական նիւթերու հիման վրայ։

Խաչատրեան պրպտելով այս բոլոր հարուստ միջոցները՝ եկած է հետաքրքիր եզրակացութիւններու։

Գահիրէէն մօտաւորապէս 300 քիլոմեթր դէպի հարաւ՝ Ամառնա կոչուած արաբական գիւղի մը մօտ 1887ին պատահական կերպով գտնուեցաւ Եգիպտոսի ԺԸ. հարստութեան (Ն. Ք. Ք. 1535—1350) դիւանը՝ բաղկացած 300ի չափ կաւէ տախտակներէ։

Նոյնպէս Պողազ-քէօյի մէջ 1907ի պեղումներէն երեւան եկան Խաթտի կամ Հաթ պետութեան դիւանները, որոնք կը պարունակեն 10.000է աւելի կաւէ յիշատակարաններ։

Այս երկու խումբէ տարբեր հնութիւններու կոյտին մէջ կը յիշուի Նախասիայի Նաիրի, Խանի-Ռաբաթ, Միտանի, Խարրի, Իշուվա Ալշէ եւ Կիզվադնա երկիրները, որոնց տեղագրական ճշտման նուիրուած է ծերունի գիտնականին աշխատութեան առաջին մասը։

Բանասիրական բազմաթիւ կարծիքներու եւ համեմատական քննադատութեան վրայ յենլով, փրոֆ.ը կը ճշդէ թէ այդ բազմաթիւ ժողովուրդ—երկիրներու գրաւած վայրը եղած է մեր հայկական բարձրաւանդակը եւ միեւնոյն ատեն անոնց պատմութեամբ է որ կը բացուի նաեւ բուն հայկական պատմութեան արշալոյսը։

Յաջորդաբար քննելով Խարրի կամ Միտանի ժողովուրդներու հնութիւնը՝ զօրաւոր փաստերով կը ջրէ ընդունուած այն ընդհանուր կարծիքը թէ Հաթ կամ Հիթիթ տարբեր ժողովուրդ մը եղած ըլլան։ Ընդհակառակը անիկա կ'ըսէ թէ «Միտանիներու հնութիւնը հասնում է առնուազն մինչեւ 3000 թուականը եւ այս շրջանում «Հիթիթ» անունով պիտի հասկանանք Միտանի»։

Այս ընդարձակ աշխատութեան միայն երկու գլուխները հրատարակուած ըլլալով, առայժմ սահմանը որոշ է թէ ճեղքով մը մասամբ կարելի է լուսաւորուած համարել մեր պատմութեան մութ հնօրեայ դիմագիծը։ Բայց անիկա մենք կ'ընդունինք միշտ վերապահութեամբ, քանի որ հնախուզական աշխատանքներ անընդհատ իրենց պեղումներով պատմագիտութեան ճշտած մէկ դարագլուխը անակնկալով մը կը հրեն մեզի բոլորովին անծանօթ վայրեր։

Երուանդ Լալայեանի «Նիժի եւ Վարդաշէնի Ուտիները ազգագրական տեսակէտից» յօդուածէն վերջ, կը հանդիպինք մեր նախասիրած հայկական ճարտարապետութեան հրաշալիքներէն «Զուարթնոց»ի մասին ուսումնասիրութեան մը Գարեգին Լեւոնեանի կողմէ։ Վերնագիրն է «Նոր կարծիքներ Զուարթնոցի մասին»։

Ճարտարապետական արուեստի եզակի բոլորակ ոճ, այս գոհար եկեղեցին կառուցուած է Ներսէս Տայեցիի կողմէ։ Շինութեան սկզբնաւորութիւնն է 645 թուականը, իսկ աւարտման՝ 660ը։ Հայ պատմութեան մէջ Տայեցի «շինող» մակդիրը ստացած է։ Զուարթնոցի ճակատն ալ արձանագրել տուած է յունարէն՝ «Ներսէսի է շինեալ, յիշեցէք»։

Հակառակ բազմաթիւ պրպտումներու, մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած գտնել Զուարթնոցի փլելուն ճշգրիտ թուականը։ Կը կարծուի որ մինչեւ Թ. դարը անիկա կանգուն է մնացած։ Նոյնիսկ Ասողիկ պատմիչը կ'ըսէ թէ Գագիկ Բագրատունի թագաւորի 1000 թուականին կառուցած Անիի Ս. Գրիգորը ընդօրինակութիւնն է Զուարթնոցին։ Բայց ուրիշ տեղ մըն ալ նոյն պատմիչը կը յիշէ թէ Տայեցիի շէնքը «փլեալ» եւ «կործանեալ» էր։ Հետեւաբար եթէ փլեալ եւ կործանեալ էր, այն ատեն կարելի չէր Զուարթնոցը ընդօրինակել։ Մենք անձնապէս կասկածով կը վերաբերուինք Ասողիկի յիշատակութեան։

Թ. դարու վերջերը Հայաստանի մէջ պատահած մեծ երկրաշարժ մը փլցուց Դուինի մայր եկեղեցին. Ալիշան կը կարծէ թէ Զուարթնոցը այս աղէտէն կործանած ըլլայ։

Հողի հաստ շերտերու տակ երկար ատեն ծածկուած մնալէ վերջ, 1900 թուականին Խաչիկ վարդ. Դատեան պեղելով գտաւ երեւան հանեց, որուն վրայ լուրջ ուսումնասիրութիւններ կատարեցին Ստրչիգովսկի եւ Թորամանեան։

Գարեգին Լեւոնեան որպէս նորագոյն կարծիք կ'ըսէ թէ՝ Զուարթնոցը սկզբնաւորութեան եկեղեցի չէ եղած, այլ մկրտարան, այս առթիւ բաղդատութիւններ ընելով Հռոմի եւ Ֆրանսայի Capella Baptistaներու հետ։ Երկրորդ՝ Զուարթնոցի գլխաւոր ճարտարապետը եղած է եկեղեցական մը։

Այս հետեւութիւնը կը հանէ շէնքին ճակատի կողմէն թափուած բեկորի մը վրայ գտնուած ցցուն մէկ քանդակէն, որուն մէկ պատկերն է վեղարաւոր մը, մուրճ եւ բահը ձեռքին. յատակն ալ արձանագրուած՝ Օհան։

Անմիջապէս ըսենք, որ հայկական ճարտարապետութեան մնացորդ շէնքերէն իւրաքանչիւրի մասին առանձին որ եւ է ուսումնասիրութիւն կատարուած չէ մօտ տասը տարիէ ի վեր. հետեւաբար Լեւոնեանի նորագոյն համարած կարծիքները մեզի համար արժէքէ զուրկ են, քանի որ իրենց եւեւ հեղինակութիւններ չունին։ Այո՛, կան նորագոյն կարծիքներ, բայց այդ ոչ թէ մէկ եկեղեցիի, այլ ընդհանուր հայ ճարտարապետութեան մասին է եւ որուն գլխաւորներն են՝

1.— Հայկական արուեստը ոչ մէկ ազդեցութիւն կրած է հռոմէական եւ յունական ճարտարապետութենէն. անոր սկզբնաւորութիւնը պէտք է փնտռել առաւելապէս հին Իրանի մէջ, ուսկից ներմուծած հիմնական ձեւերը այնպէս ձուլեց իր մէջ, որպէս ձեւով վերստեղծուած ոճը գերիշխող հանդիսացաւ մինչեւ Բիւզանդիոն եւ Միջերկրական։

2.— Հայկական ճարտարապետութիւնը, որ Դ.րդ դարուն ուժեղ կերպով արմատաւորուած էր, Զ. եւ Է. դարուն ինքնուրոյնութեան գագաթնակէտին հասաւ, առանց ազդուելու չորրորդ եւ հինգերորդ դարուն տեղի ունեցած եկեղեցական եւ գրական ազգային շարժումէն, որ առաւելապէս յունական ոգիի պատուաստում էր։

3.— Կը հաստատուի թէ քրիստոնէութիւնը Բիւզանդիոն մտնելէ 30 տարի առաջ Հայաստան հասաւ արդէն, հետեւաբար հող է որ առաջին անգամ ծնունդ առաւ կաթողիկէ (պազիլիք) ոճը։

4.— Վերջապէս փոխանակ հայկական արուեստը եւրոպականէն օգտուելու, ընդհակառակը հայկականը զայն ճոխացուց եւ իրեն առաջացման ճամբայ գծեց դէպի հարաւ եւ՝ արեւմուտք, անցնելով նախ Եւքսինեան Պոնտոս, Փոքր Ասիա, Վոսփոր, ճիւղ մը Դանուբի ճամբով Պալքան-Եւրոպա, եւ ուրիշ ճիւղ մըն ալ Միջերկրականէն դէպի ծովեզերեայ կեդրոններ։

Ես համամիտ չեմ Գ. Լեւոնեանի կարծիքին թէ՝ Զուարթնոցը սկզբնաւորութեան այդքան մեծ տարածութեամբ աւազանով մկրտարան եղած ըլլայ։ Մեր մէջ բացարձակապէս սովորութիւն չկայ Եւրոպացիներու նման անձի մը տարիքը մինչեւ հասուն շրջան հասնելէ վերջ զայն առաջնորդել եկեղեցի եւ մեծ աւազանի մէջ մկրտել։ Աւելի կարեւոր պարագայ մը, այն է որ հետաքրքիր, եզակի հաւկացողութեամբ մը չի թոյլատրուիր որ չմկրտուած անձ մը եկեղեցիէն ներս մտնելով մինչեւ կեդրոն առաջանայ։ Նախագաւիթէն եւ կամ կեդրոնական եկեղեցիէն որոշ հեռաւորութեան վրայ գտնուող պզտիկ մատուռի մը մէջ մկրտուելէ վերջ միայն կրնայ լայն ծաւալ ունեցող կրօնական շէնքէ մը ներս մտնել։

Իսկ Օհան ճարտարապետի խնդիրը բոլորովին երեւակայական կը գտնեմ, քանի որ մեր ժողովուրդին կրօնքի համար ունեցած ջերմեռանդ եւ զոհաբերուող նկարագիրը թոյլ չի տար, որ եկեղեցիի մը ճակատը շինողը չշխտակի անձնաւորելով քանդակ, պատկեր կամ անուն արձանագրուի։ Ըլլայ գրչագիր աւետարան, ըլլայ ճարտարապետութիւն, ըլլայ նկար, ստեղծագործող արուեստագէտը ծայրայեղութեան հասնող համեստութեամբ մը ինքզինքը կը ծածկէ, կ'անշքացնէ ու շատ շատ պզտիկ գիրերով, բոլորովին անկարեւոր տեղ մը կ'ըսէ. «Շինողի հոգւոյն ողորմեցէք ասացէք»։

Ճարտարապետ Ն. Բունիաթեանի կրակապաշտներու տաճարը Սուրախանում ուղեւորական նօթերէն վերջ, որպէս տեղեկագրին վերջաբան կը գտնենք գեղարուեստական արժէք ներկայացնող Սպ. Մելիքեանի հաւաքած Վանի ժողովրդական երգերէն ձայնագիր յիսուն հատ եղանակներ։

ՀՐԱՆՏ ՊԱԼՈՒԵԱՆ

ՈՒԹ ԺԱՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՕՐԱԿԱՆ 70 ՍԱՆԹԻՄՈՎ

Անցեալ օր պարզեցինք Դրպրոցասէրին ներքին վիճակը, համաձայն խնամակալութեան յայտարարութեանց:

Մարսէյլէն հայրենակից մը իր կարգին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Դպրոցասէրը ունի ձեռագործի արհեստանոց մը, ուր որբուհիները կ'աշխատին առանց վարձքի։ Իրենց աշխատանքի արդիւնքը կը վաճառուի շատ չնչին արժէքներով. մասնաւորապէս Նիս հաստատուած հայ վաճառականի մը։ Այս ճիւղին մէջ աշխատանքը թեթեւ ձրի, բայց տանելի է որբուհիներուն համար։ Հարցը կը տարբերի գործաշինութեան աշխատանոցին մէջ։

Դպրոցասէրը իր որբուհիներէն 130 հոգի իբրեւ գործաւորուհի յանձնած է գորգի ֆրանսական ընկերութեան մը, քանի մը տարուան պայմանագրով։ Նորաշէն՝ բայց ցուրտին եւ հեղձուցիչ տաքին դէմ անպատսպար շէնքի մը մէջ մեր որբուհիները ստիպուած են օրական ութ ժամ աշխատիլ իբրեւ հասարակ բանուորուհիներ։ Իրենց աշխատավարձին մեծ մասը կը ստանայ դպրոցը, մնացածը կը տրուի որբուհիներուն, որոնք այդ գումարով պէտք է հայթայթեն ճերմակեղէն, կօշիկ գուլպայ, սանտր, հագուստ եւն.։ Արդ՝ որբ-գործաւորուհիին շինած իւրաքանչիւր հազար կապին համար ընկերութիւնը կը վճարէր 70 սանթիմ, որուն 50ը դպրոցը եւ 20ը որբուհին կըստանար։ Վերջերս այդ 70 սանթիմը զեղչուած է 60ի։ Բոլոր գործաւորուհի աղջիկներէն հազիւ 10 հոգի կրնան օրական միջին հաշւով 5000 կապ կապել, ինչ որ կ'ընէ օրական 3 ֆրանք, այնպէս որ ամէնէն ճարպիկ աղջիկը օրական 70 սանթիմ հազիւ կրնայ շահիլ, եթէ նոյնիսկ հին սակով ըլլար վճարումը։ Մնացածներուն ստացածը, որբուհիներուն վկայութեամբ, ամսական 15 ֆրանքէն մինչեւ 5 ֆրանք է: Վերջին ամիսներուն ընկերութիւնը անհիմն առարկութիւններով մերժած է նոյնիսկ այդ վճարումները կանոնաւոր կերպով ընել եւ որբ-գործաւորուհիները խումբերով մերժած են աշխատանոց մտնել, բայց գործատան հսկողներու բանութեան ենթարկուած են։ Բացի միօրինակ ու տաժանելի աշխատանքէն, որբուհիները գանգատին որ իրենց մատները կը փճանան, հագուստ եւ գուլպայ չի դիմանար ներկերուն եւ իրենք ստիպուած են ատոնք հոգալ իրենց ստացած ծիծաղելի սանթիմներով։

Այսքանը, ինչպէս ըսի, ուղղակի որբուհիներէն ստուգելէ յետոյ կը դիմեմ ընկերութեան նախորդ տնօրէնին, որ բառ առ բառ կ'ըսէ.

— «Կը ցաւիմ ըսելու որ
ձեր առած տեղեկութիւն[...]
արձակապէս ճիշդ են[...]
տասխանատուն, կը հարց[...]
է որ Դպրոցասէրի վար[...]
շատ քիչ խորհելով այդ [...]
նազիրը կնքած է եւ հա[...]
հիները իբրեւ գործ[...]
յանձնած է օտար ընկե[...]
մը: Կարճ ժամանակի մ[...]
այդ ընկերութեան գործ[...]
րեցի եւ առաջին օրէն [...]
դարմանել կնքուած [...]
գրին հակամարդկայի[...]
թիւնը: Պայմանագիրը [...]
շատ առաջ կնքուած էր[...]
մադրէր 1000 կապին [...]
թիմ: Ընկերութեան մ[...]
երկար մաքառում յե[...]
զիւ կրցայ 50 սանթիմը [...]
թիմի բարձրացնել: Եր[...]
կրկին իջեցուցած են, [...]
բար ընկերութիւնը կը [...]
հին պայմանագրութեա[...]
գրութեան համաձայն, [...]
ընկերութիւնը Դպրոցա[...]
ջիկները իբրեւ գործաւ[...]
ճանչնայ եւ ատոր հա[...]
վարուի հայ որբուհին[...]
որոնց ամէն մէկին համ[...]
ծաւորական «գարնէ»[...]
տուած է»։

Մէկ խօսքով անելի [...]
է ինկած Դպրոցասէրը[...]
թիւնը ինքն իր ձեռք[...]
տուժողը հայ որբուհին[...]
րոյական խոշոր պատա[...]
տուութիւնը կը ծանրան[...]
շուշտ օտար ընկերութ[...]
րիչներուն վրայ, որոնք [...]
Դպրոցասէրի տիկիններու[...]
ձուլենէն, յանձներ են [...]
կորզել այդ տեսակ պա[...]
գիր մը: Բայց հակառա[...]
մեղմացուցիչ պարագայ[...]
ցաւոր են նաեւ այդ [...]
որոնք իրենց յանձնուած [...]
հիներու ճակատագրին հ[...]
չէր խաղային այդքան [...]
րէն: Իրենց կը մնայ հ[...]
տանելէն դուրս քաշել գ[...]
րու վիճակին մատնու[...]
աղջիկները: Ազատ ֆրան[...]
կայ հարկաւ օրէնք մը [...]
համարուած պայմանագ[...]
որ անչափահաս երեխան[...]
կան ութ ժամուան [...]
գործի կը դատապարտէ, [...]
նական եւ ծիծաղելի վար[...]
թեան մը փոխարէն։

Արձանագրելով այս[...]
ցուցիչ գայթակղութիւն[...]
խորհուրդներուն քով, կը կրկ[...]
բուհիներուն սրտաճմլիկ [...]
— Պարոն, մենք [...]
մը, հոգացող մը չունի[...]

«ԴՈՒՆ ՔԵԶԻ Օ[...]

Մերձաւոր Արեւելքի [...]
եան Նպաստամատոյցի [...]
կեդրոնը հետեւեալը կը [...]
դէ հայերէն թերթերուն[...]

«Սիրելի բարեկամ[...]

«Այս երկրին մեծ [...]
այնչափ աղիտաբեր [...]
ամերիկեան ժողովուրդը [...]
կազդուած է իր սեփակ[...]
դժուարները հոգալ։ Դրա[...]
թէ գալրած է գալ [...]
Րիլիֆին, ուստի անոր [...]
րութեան յանձնուած [...]
որբերը խրական վտանգ[...]
քեւ կը գտնուին։

«Մենք տակաւին [...]
հայ տղաքներ կը պա[...]
րեւանի եւ Ալեքսանդ[...]
մեր որբանոցներուն մէջ[...]
կը հոգանք 2,000է աւելի [...]
որոնք դուրս են երկր[...]
Եթէ նոր դրամներ [...]
այս անօգնական տղա[...]
հարիւրաւորներ դուրս [...]
ձգուին իրենց բախտի[...]
անոնք իրենց աչքերը կը [...]
ձևեն իրենց հայրենակից[...]
օգնութիւն ակնկալելով[...]
գի քիչ մը աւելի երկար[...]
նան մնալ որբանոցներ[...]

«Խնդրենք հաճեցէք [...]
ներ ղրկել Նիըր Իսթ [...]
Ձեր անկեղծօրէն [...]
Բարեկամ Հայերու Ա[...]

Ընդհ. Ներկայացու[...]
ՏՈՔԹ. Վ. Ա.

ԾԻԾԱՂ

ԾԱՊԼՎԱՐՑԻՆԵՐ

Ծապլվարի Հայրենակցական Միութեան Ֆիլատելֆիոյ մասնաճիւղին վարչութիւնը՝ խնճոյք-դաշտահանդէս մը կը սարքէ... գաղափարի համար։

Կ'անցնին օրեր, շաբաթներ ու ամիսներ եւ ոչ մէկ թերթ՝ երկու տողով յիշատակութիւնը անգամ չըներ յիշել կազմակերպութեան մասին։

Ծապլվարցիները, ճարպիկ ու հնարամիտ, կը գտնեն միջոցը։

Կը խմբագրեն շնորհակալութեան գիր մը ու կը յանձնեն Ագռաւ թերթին, որ անմիջապէս կը տպէ...

Ահաւասիկ՝

«Ծապլվարի եւ շրջակայից Հայրենակցական Միութեան Ֆիլատելֆիոյ նորակազմ մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնս՝ (ատենապետ՝ Թօխօ Կոկոնեան, ատենադպիր՝ Խաչիկ Խեւեան, գանձապահ՝ Մարգար Աստուր, խորհրդականներ՝ Յ. Խորոտեան եւ Հ. Կոլոտեան) սրտի անհուն գոհունակութեամբ կը սիրէ իր անկեղծ շնորհակալութիւնը յայտնել այն փոքրաթիւ այլ ընտրեալ հասարակութեան որ արհամարհելով տեղացող տեղատարափ անձրեւը՝ լաւ մը կերաւ ու արբեցաւ։

«Շնորհակալութիւն Օր. Էթըլ ու Էլիզապըթ Թաթիկեանց քոյրերուն որոնք իրենց տաք երգով ու դաշնակով շողշողուն փայլ մը տուին այդ ամպոտ օրուան։ Շնորհակալութիւն դաշնակը Թռչունի մը պէս փոխադրող երկու հուժկու Ծապլվարցիներուն՝ Տեարք Եկաւեանի եւ Կաւեանի։

«Շնորհակալութիւն Պ. Թադոսեանին որ կուռ ու հուր պերճախօսութեամբ բացատրեց մեր Միութեան նպատակը ու լաւ մը լուսաբանեց մեզ։ Ներկայիս գիտենք մեր նպատակը որ բարձր է։

«Շնորհակալութիւն արեւելեան արուեստագէտներ՝ ուտի Արտաշին ու քէմէնչէճի Անասթասին՝ որոնք Թրջուած հանդիսականներուն առիթը տուին քիչ մըն ալ ներսէն Թրջուիլ գաղտնօրէն։

«Շնորհակալութիւն նաեւ Օր. Պըրճըս Ճըզպոյեանի որ անձրեւի հեղեղին մէջ կանգնած պատկերներ ներկայացուց։

«Շնորհակալութիւն նոյնպէս այն ազնիւ Տիկնանց ու Օրիորդաց որոնք կերակուր եփելով ու պնակ լուալով զրկեցին ինքզինքնին հանդէսէն՝ գոհանալով խոհարարապետին ու աշկերտին զրոյցներով։ Թէեւ այդ զրոյցներու մասին ուրիշ զրոյցներ կը շրջին Միութեանս Թշնամիներուն մէջ՝ սակայն վարչութիւնս վերջինները կը հերքէ ուժգնօրէն...»։

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՃԵՑԷՔ ԵՒ ԲԱԶՄԱՑԷՔ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ. — Այս օրերս զարձեալ նախանձելի շարժում մը կը տեսնուի մեր երիտասարդներուն մէջ։ Շաբաթ չանցնիր առանց նշանի կամ պսակի։ Ունինք հարիւրի մօտ որբուհիներ, որոնք երկու տարբեր գործարաններու մէջ կ'աշխատին։ Թեկնածուները առ հասարակ կուգան շրջականներէն, եւ կը ստիպուին մէկ երկու ժամուան կամ օրուան մէջ նշանուիլ, նոյն իսկ ամուսնանալ։

Շատեր, վախնալով որ կ'ուշանան եւ անգործ կը մնան, զանազան միջոցներու կը դիմեն եւ երբեմն իրենց սիրելիներուն մեռնելուն չինծու լուրը կը հաղորդեն գործատիրոջ։ Այդպէսով ժամանակ կը շահին, որպէս զի յաջողին։ Յարանուանական հարցերն ալ քիչ դժուարութիւն չեն պատճառեր։ Հայ կաթոլիկները բաւական դժուարահաճ են։ Ոմանք կ'ուզեն որ իրենց դաւանանքին պատկանի թեկնածուն։ Այսպէս, երբ Մեծ-Պահքի կէսին, քահանան պսակ կը կատարէր, քոյրերէն մէկը «ստախօ՛ս» կը պոռար հասցէին։ Իսկ աղջիկն ծեր կին մը՝ «Տէր Աստուած, ինչ օրերու մնացինք, Մեծ-Պահքի մէջ պսա՛կ...»։ Եւ երբ քահանան «պէսպէս փորձանքներէ Աստուած զձեզ հեռի պահեսցէ» կ'ըսէր, անդին մէկ ուրիշը «Կիրակի օրով պսա՛կ. մի՞թէ փորձանքէ զերծ պիտի ըլլան։» Կատարուած հազճեայ ամուսնութիւններէն հազիւ մէկ կամ երկու նշաններ ետ եղած են, այդ ալ բոլորովին տարբեր պատճառներով։

Երկու անյարմար ամուսնութիւններ եղան, որոնք հազիւ քանի մը ամիս ապրեցան, որովհետեւ թոքախտաւոր էին։ Ընթակաները երիտասարդ ըլլալով. գրեթէ ամուսնանալէն անմիջապէս ետք երեւան եկաւ հիւանդութիւնը, որ բժշկական քննութեամբ կարելի էր կանխել։ Իսկ որպէս զի այսուհետեւ չկրկնուին նման դէպքեր, պէտք է կանխազգուշական միջոցներ ձեռք առնել ամուսնացող զոյգերու եւ կամ պարագաներուն կողմէ։ Պաշտօնական մարմիններն ալ ամուսնութեան վկայագրերու կամ գործողութիւններու առեն, պէտք է պահանջեն նոյնպէս բժշկական քննութեան վկայականը։

Այսպէս հայ բժիշկներու անհրաժեշտութիւնն ալ կը զգացուի գաւառներուն մէջ։ Եթէ ունենայինք ամիսը մէկ երկու անգամ ներսերը այցելող բժիշկներ, չափազանց օգտակար պիտի ըլլային լեզու չգիտցող հայ հիւանդներուն։

Կրօնական եւ մատաղ սերունդի կրթական հարցերը անլոյծ կը մնան ցարդ։ Տեղւոյս ազգային խորհուրդը որոշած է քահանայ ունել պատկանեալ տեղէն, իսկ կրթարա՛նը։ Կը յուսանք այս հարցի շուրջ ալ նպաստաւոր որոշում մը կուտան։

ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈՒՆՁՔԸ

ՓՕՆ-ՏԸ-ՇԷՐԻԻ. — Տեղւոյս մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 31ին, կիրակի օր, դպրոցին սրահին մէջ։ Կ'արժէր տեսնել փոքրիկներու երգչախումբը, կազմուած 8—10 տարեկան երկսեռ մանուկներու կողմէ, որոնք հպարտութեամբ երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը։ Բացումը կատարեց ուսուցիչ Պ. Ա. Աճէմեան, եւ բացատրեց նոր սերունդին դաստիարակման նուիրական պահանջը։ Գնահատելով իր 30է աւելի աշակերտ-աշակերտուհիներու եռանդն ու սէրը մայրենի լեզուին հանդէպ, եւ թելադրելով ծնողքներուն որ շարունակեն տալ իրենց մանուկներուն ազգային կրթութիւնը. խօսքը աւարտեց ըսելով. «Փրկելու համար մեր ապագան, պէտք է որ նախ փրկենք մեր մատաղ սերունդը այլասերումէ, տալով ազգային դաստիարակութիւն մը»։

Հանդէսին գեղարուեստական մասը կազմուած էր խմբերգներէ, ընթերցումէ եւ արտասանութիւններէ, որոնք անցան յաջող։

Գաղութը շատ գոհ մնացած է իր ուսուցիչին Պ. Ա. Աճէմեանի անձնուէր աշխատութենէն։

ՉԷԹՕ

25 ՄԵՆԱՄԱՐՏ ԾՈՎԻ ՎԱՐՏԻՔԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Հունգարիա, գետի լոգարանի մը մէջ լողալու գացած էր պետական բարձր պաշտօնատարի մը կինը, որ կարճ, շատ կարճ վարտիկ մը հագած էր։ Լոգարանի ընկերութեան 25 անդամներուն 25 սիրուն եւ նախանձոտ կիները բողոքեցին իրենց ամուսիններուն, հրաւիրելով զանոնք, որ կնոջ արգիլեն լողալ կարճ վարտիքով։ Սակայն կարճ վարտիքով կնոջ ամուսինը մտիկ չըրաւ։ Նոյնիսկ հայհոյալից նամակ մը գրեց 25 պարոններուն, զանոնք հրաւիրելով... մենամարտի։

Ինչքա՜ն ծիծաղելի էր կացութիւնը 25 պարոններուն, որոնք ստիպուած էին մենամարտիլ կարճ վարտիքի մը համար, որ սակայն... հաճելի էր իրենց։

ՄՋԿԻԹԸ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆ. — Դուբա գաւառին (Թուրքիստան) Հազրա գիւղին բնակիչները, Մուհարրէմի վերջին օրը, ժողով գումարելով, կ'որոշեն մզկիթին 7 գորգերը ծախել եւ հասոյթով գնել ելեկտրական շարժանիւ մը, մզկիթն ալ վերածել ելեկտրական կայանի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Տիգրան Վարդանեան հայ քալողը, որ անցեալ Չորեքշաբթի մեկնած էր Փարիզէն՝ կատարելու Փարիզ Սթրազպուրկ մրցումը, 504' քիլոմեթր ճամբան կտրեց 116 ժամ 42 վայրկեանէն եւ 29ներորդ է։ Վարդանեան Սթրազպուրկ հասաւ երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10ի ատեններ։ Պէտք է ըսել որ ասիկա մեծ յաջողութիւն մըն է մեր հայրենակցին համար, որ անցեալ տարի չէր կրցած աւարտել այս մրցումը, իսկ անցեալ տարուան չորրորդ հանդիսացողը, Վարդանեանի ժամովը հասած էր Սթրազպուրկ։

Հայերս չունինք առաջնակարգ մարզիկներ, բայց վերջապէս մարզականի բոլոր ճիւղերուն մէջ տկար կամ ուժեղ ունինք մէյ մէկ ներկայացուցիչ։

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Կռփամարտի նշանաւոր կազմակերպիչ Թէքս Ռիքարտ յաջողած է գլուխ հանել Տէմսի-Թընի մրցումը, որ պիտի կատարուի Սեպտ. 15ին, Շիքակոյի Սոլճըրս Ֆիլտ մրցավայրին մէջ։ Այս վերջինը կրնայ առնել 140,000 հանդիսական, եւ պզտիկ փոփոխութեամբ մը պիտի կարենայ պարունակել մինչեւ 150,000 հոգի։ Մրցումը պիտի կատարուի աշխարհի բոլոր ծանրութեանց ախոյեանութեան համար։ Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ տարի ձին Թընի, կէտերու տարբերութեամբ յաղթած էր Տէմսիի, անոր ձեռքէն խլելով տիտղոսը։ Մրցումը պիտի տեւէ 10 շրջան (ռաունտ) իւրաքանչիւրը երեքական վայրկեան։ Երկու երեք միլիոն տոլար հասոյթ կը յուսացուի։ Մուտքի գիները են 5էն 40 տոլար։

Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹ ԿԵՂԾՈՂՆԵՐԸ. — Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու Իտալացիներ, որոնք «ինքնութեան թուղթ» կը պատրաստէին չունեցողներուն։ Գործը կարգին էլ։ Գինեվաճառ մը, Մասոն, ամէն օր բազմաթիւ յաճախորդներ կը ղրկէր Իտալացիներուն, որոնք 100էն մինչեւ 500 ֆր. պահանջելով կը պատրաստէին նոփզնոր վաւերաթուղթեր։ Օրսէյի թաղապետարանին մէջ, ծերուկ Պէրթօ, կեղծ վաւերաթուղթեր կուտար, հաստատելու համար թէ «յաճախորդները» կը բնակին Օրսէ թաղամասին մէջ երկար ատենէ ի վեր։

Բոլորն ալ ձերբակալուեցան եւ խոստովանեցան իրենց մեղքը։

ՓՈՔՐԻԿ ԱՆԶՆԱՍՊԱՆԸ. — Վիէննայի մօտ Շէրհէրբէվիի մէջ, փոքրիկ տղայ մը, դեռ 13 տարեկան, զզուած հօրը յանդիմանութիւններէն, մանաւանդ չդիմանալով ծեծին, գնաց եկեղեցի, բարձրացաւ զանգակատուն եւ ինքզինք կախեց չուանէն։

ԿԱՅԾԱԿԻՆ ԽԱՂԸ. — Տասնեակ մը աշակերտներ պտոյտի ելած էին Ֆոնթէնպլոյի դաշտերուն վրայ։ Յանկարծ երկինք պայթեցաւ, կայծակը կը ծեծէր անտառը, եւ անձրեւը կը թափէր յորդառատ։ Աշակերտները վազեցին ծառի մը տակ ապաստանելու։ Յանկարծ կայծակ մը ինկաւ ժայռին գլուխին, որ գլորեցաւ եւ թաղեց աշակերտները։ Լեհ ուսանող մը, հակառակ ստացած վէրքերուն, կը յաջողի ժայռը գլորել։ Տղաքը կ'ազատին, մէկ հոգի մեռած էր, ուրիշ մը՝ վիրաւորուած։ Քիչ վերջ ուսանողը կը նուաղի եւ կը փոխադրուի հիւանդանոց։

ՓՈՔՐԻԿ ԱԶԱՏԱՐԱՐԸ. — Թիպօ, 11 տարեկան պատանի մը Սէն գետին մէջ կը լողար, երբ տեսաւ որ տարեկից Լարմէն եղէգնուտին մէջ կորսուեցաւ։ Ընկերները յուսահատական աղաղակներ կ'արձակէին եւ օգնութիւն կը պոռային մինչդեռ Թիպօ ձուկի պէս սուզեցաւ գետին մէջ։ Նախ չյաջողեցաւ, փորձեց երկրորդ սուզում մըն ալ, եւ Լարմէնի մէջքէն բռնած դուրս հանեց։ Քառորդ ժամ վերջ Լարմէն արթնցաւ։

ՓՈՐՁԱՆՔ. — Մօտիւի քանի մօտ ունէր ագարակ մը եւ ծառայ մը՝ Քուանթօ։ Սակայն տարիէ մը ի վեր հեռացուցած էր այս ծառան։ Անցի օր Քուանթօ թեւերը փարտելէն ագարակ եկաւ։

— Ո՞վ կանչեց քեզի։

— Քեզի ի՞նչ, գործիքս մոռցեր եմ, առնելու եկայ։

— Սպասէ որ նոր ծառաս գայ եւ վերադարձնէ՝ եթէ բան մը ունիս ձգած։

Քուանթօ հայհոյեց... գաղափարի համար։

Եւ սկսաւ բուռն վիճաբանութիւն մը։ Քուանթօ վերցուց բահը, որ անկիւն մը դրուած էր եւ զարկաւ ագարակապանին կռնակին։ Այնքան ուժգին զարկաւ, որ կոթը կոտրեցաւ։ Ու երբ ագարակապանը գետին ինկաւ, ծառան այս անգամ սկսաւ կռունկովը զարնել գլխուն։ Ագարակապանը յաջողեցաւ ոտքի ելլել եւ փախչիլ։ Վայրագ ծառան հետապնդեց զայն։ Մօտիւի մտաւ խոհանոց, առաւ հրացանը եւ սպասեց։ Երբ ներս մտաւ ծառան, կրակեց եւ գետին ձգեց զայն։ Քիչ յետոյ մեռաւ Քուանթօ։

Ոստիկանութիւնը ազատ արձակեց Մօտիւն, որ ինքնապաշտպանութեան նպատակով գործածած էր զէնքը։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՍԷՐ. — Ալճերիացի մը, Ալի Համուտա Փարիզի մէջ բնակութեան ընթացքին Ժօրժէթ մը գտաւ։ Եւ սիրեցին զիրար։ Համուտա Յունիս ամսուն, ժամանակուան մը համար մեկնեցաւ Ալճերիա։ Ժօրժէթ մինակ մնաց, եւ ձանձրացաւ։ Արդէն իսկ վարժուած ըլլալով արաբական ճաշակին, շուտով գտաւ Ալի մը, Սալիհ Ահմէտ։ Եւ ապրեցան, ծաղկեցան։

Յանկարծ Համուտա վերադարձաւ։

Ժօրժէթ ժողվեց բեռները եւ վազեց նախկին սիրականին գիրկը։ Սալիհ ապուշցաւ։ Եւ ոխ կապեց։ Քանի մը անգամ հանդիպեցաւ Ժօրժէթին, յայտնեց թէ իր օրերը համրուած են։ Անցի իրիկուն, Քրիմէի փողոցին վրայ դէմը ելաւ երկու սիրահարներուն, կրակեց եւ գետին փռեց Ժօրժէթը։

Յետոյ գնաց բանտ։

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՀԱՐՍՆԻՔ. — Երիտասարդ ճարտարագէտ մը, Պոլէ, հարսնիքէն ըրաւ, հարսնցուն առաւ եւ մեղրալուսինը անցընելու գնաց Ալպեան լեռներուն վրայ։ Ինքնաշարժերով գիւղէ գիւղ պտոյտներու ընթացքին, հասան Կիյեօմ։ Անցեալ իրիկուն, ուզեցին լուսնի լոյսով դիտել տեսարանը, որ կը պարզուէր լեռներուն տակ։ Բարձրացած էին երկինքին մէջ ու կը դիտէին քաղցր գիւղանկարները։ Իրենց առջեւ կը բացուէր հսկայ անդունդ մը, որուն մէջէն կը փախչէր Վար գետը, պաղ շունչը փչելով վեր։ Հարսը աւելի մօտէն դիտելու համար անդունդը, մօտեցաւ եզերքին, քիթը կախեց վար, սակայն յանկարծ քարը սահեցաւ ոտքին տակէն եւ հարսը ինկաւ անդունդն ի վար, գետին մէջ որ կը մռնչէր վարէն։

Յաջորդ առտու գտնուեցաւ դիակը, որ քարի մըն էր կառչուեր եւ գետը այլեւս չէր կրնար քշել։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ, Ա. Չեխով, Թարգմ. Վ. Սեւունի, մատենաշար «Լուսաբաց», տպ. «Տարօն», 33 Rue Pixérécourt. Paris: Գին 3 ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ Ա. ՎԵՑԱՄՍԵԱՆ

Օրաթերթ «Յառաջ»ի առաջին վեցամսեան լրացաւ Յունիս 30ին։ Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ ՏԱԿԱՒԻՆ ՉԵՆ ՓԱԿԱԾ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ փակել ամէն հաշիւ, ուղղակի վարչութեան կամ մեր գործակալներուն հետ, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

— Ցարը ի՞նչ պատասխանեց։

— Նիքօլա Բ.ի պատասխանը շատ յստակ եղաւ։ Առանց երկար բարակ պատասխանելու, Ֆօն Շնէօռի պատասխանեց. «Գահէն զրկուած ըլլալով, այլեւս հասարակ քաղաքացի մըն եմ. բայց եթէ այսօր դեռ ըլլայի այն, ինչ որ էի երէկ, երբեք նման առաջարկ մը չպիտի ընդունէի։ Իմ դաշնակիցներուս խօսք տուի երբեք չստորագրելու անջատ հաշտութիւն, եւ յետագային ինչ որ ալ պատահի, երբեք չպիտի ընեմ այդ բանը»։

— Հիանալի պատասխան, ըսի.

— Այո՛, մանաւանդ որ Ցարը գիտէր թէ՝ իր դժբախտութիւնները կը պարտէր գերման կայսեր, որուն գործակալները փութացուցեր էին իր անկումը։ Ան լաւ գիտէր Լէնինի, Թրոցքիի՝ Ռաքովսքիի եւ անոնց մեղսակից ներուն խաղացած դերերը։ Ան գիտէր նաեւ պատմութիւնը կնքուած կառախումբին, որ զանոնք Զուիցերիայէն Ռուսիա բերած էր, վերջապէս, ապահով էր թէ ինք եւ իրեններն ալ ողջ դուրս չպիտի ելլէին արկածէն։

— Այս գործին վրայ շատ լաւ փաստեր կրցեր էք հաւաքել։

— Իրօք, հաւաքած փաստերս կատարեալ են։ Անոր համար որ, մինչդեռ կայսերական ընտանիքը արգելափակուած էր Ցարսքոյէ-Սելոյի մէջ, յաջողեր էի իբր կցորդ մտնել Քօրօվիչէնքօյի խումբին մէջ, որ Քէրէնսքիի մտերիմ բարեկամն էր եւ պալատի հրամանատարը։ Երբ այս սպային տեղ անցաւ գնդ. լեո Քօպիլինսքի, վեհապետներուն ապահովութեան հսկող ոստիկանապետը՝ Փանքրաթօֆ, որուն հետ բարեկամացեր էի, յաջողեցաւ ընդունիլու որ պաշտօնս պահեմ։ Մինչեւ 1917 Օգոստոս 14, երբ կայսերական ընտանիքը եւ անոր հետեւորդները հեռացան Ցարսքոյէ-Սելոյէն Թոպոլսք երթալու համար, վեհապետներու շրջանակին մէջ ապրեցայ եւ կրցածիս չափ ծառայեցի անոնց։ Բայց չկրցայ անոնց հետ երթալ, որովհետեւ, Քէրէնսքի իմ մեկնումիս արգելք հանդիսացաւ։

— Յետոյ ի՞նչ եղաք։

— Պատասխանելով գնդապետ Փեթրովիչի կոչին, որ այդ շրջանէն սկսեալ կը ջանար խմբել հակայեղափոխական տարրերը, կը մտնէի նորաստեղծ կազմակերպութեան մէջ. մինչեւ այսօր ալ դեռ հոն կը մնամ...

— Եւ միշտ պատնէշին վրայ։

— Մեր բոլորին ալ պարտականութիւնը չէ՞ թէեւ ատոր համար չեմ հպարտանար...

Խօսելով մէկտեղ, Քարասօֆ թղթապանակէն հաներ էր երկու լուսանկարներ. գորս ինծի կ'երկարէր։

— Դուք, ըսաւ, մեծ խուզարկումներու վարժուած էք եւ շատ լա՞ւ կը ճանչնաք արդի ոստիկաններու կողմէ կիրարկուած միջոցները ինքնութիւնները երեւան հանելու համար, այնպէս որ պէտք չունիմ ձեզի փաստարկելու թէ՝ այս երկու լուսանկարները, թէեւ տարբեր ժամանակներու մէջ քաշուած են, բայց կը ներկայացնեն նոյն անձը։

Առի լուսանկարները եւ զանոնք երկարօրէն քննելէ յետոյ, դէմքի բնորոշ նշանները բաղդատելով ըսի.

— Որեւէ կասկած չի կրնար ըլլալ. նոյն անձն է (*)։

— Ո՞յդ է ձեր կարծիքը։

— Բոլորովին։

— Լաւ ուրեմն։ Ահա ինչ որ չօ զեցին բնաւ ընդունիլ նիսի մէջ։ Որովհետեւ համարձակեցայ պնդել թէ՝ Մեծ-Դքսուհի Անասթասիա կենդանի է— որովհետեւ լուսանկարը անորն է,— շնորհաւորկ եղայ, այնպէս որ, ներկայիս շուներուն առջեւ իսկ նետուելու արժանի չեն նկատեր զիս...

— Հանդարտեցէք, ըսի, անոր ձեռքերը սեղմելով. այդ ալ կարգի կը դնենք։ Եթէ պարտականութիւնը եւ կարգապահական զգացումը ձեզ թելադրած են համակերպելու եւ լռելու, սակայն զիս չպիտի կրնան լռեցնել, եւ ոչ ոք պիտի կրնա՜յ զիս արգիլել ըսելէ ինչ որ իբր ճշմարտութիւն կ'ընդունիմ։

— Ուրիշ կերպ չէի սպասեր ձեզմէ։ Աւելի ըլլալով եւ աւելի հաստատելու համար ձեր համոզումը, ահա ձեզի երրորդ լուսանկար մը եւս։ Ինչպէս արդէն կը տեսնէք, Մեծ-Դուքս Անաստասիայի մեծ մօր՝ Ռուսիոյ Մայր-Թագուհիին լուսանկարն է. երկուքին նմանութիւնը աչքի կը զարնէ։

— Իրօք այդպէս է։

— Հիմա ըսեմ թէ՝ ինչ հետքի վրայ կռթնելով, ուղղակի առաջնորդուեցայ Մեծ-Դքսուհիին մօտ։ Էքաթէրինպուրկի մէջ իմ քննութիւններուս ընթացքին՝ Ցարը սպաննող Եաքօպ Եուրովսքիի կնոջ Մարիայի մէկ ազգականին հետ յարաբերութեան մտայ։ Ցաջողեցայ զայն խօսեցնել, եւ օր մըն ալ իմացայ թէ՝ Ցարին աղջիկներէն մէկը մինչդեռ մեռած կարծուելով մէկ կողմ թողուած էր, այն միջոցին որ մեռելներուն պէս պիտի թաղուէր, խորհրդաւոր կերպով անյայտացաւ, բայց չկրցաւ ըսել թէ ո՞վ էր։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

(*) Ինչպէս պիտի տեսնէք աւելի անդին, անծին մասին կը սխալէինք։

Նոր գնդակահարումներ

Մոսկուայի մէջ Կէփէուի հրամանով գնդակահարուած են 12 Նախկին սպաներ։ Քիէվի դատարանը մահուան դատապարտեց բանտարկեալ մը, որ ծանօթ էր «կեհ լրտեսը» անունով։ Նախկին ցարական սպայ մը գնդակահարուեցաւ Շէլիապինսքի մէջ, ուրիշ բազմաթիւ անձեր մահուան դատապարտուեցան Ռուսիոյ զանազան կողմերը։

Դաշինք մը Մոսկուայի եւ Վարշաւայի միջեւ?

«Տէյլի Նիուզ» կը տեղեկանայ թէ Մոսկուայի լեհ դեսպան Փաթէք Վարշաւա մեկնեցաւ՝ իր կառավարութեան ներկայացնելու համար այն խօսակցութիւնները, զորս կատարած է Չէչէրինի հետ Վոյքոֆի սպանութեան առթիւ։

Կը հաւաստեն նաեւ թէ երկու քաղաքագէտները խորհրդակցած են կնքելու համար դաշինք մը, ոչ-յարձակողական հիման վրայ։ Քննուած են նաեւ երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները։ Բոլոր կէտերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է Չէչերինի եւ Փաթէքի միջեւ։

Քուլիճ թեկնածութիւնը չի դներ

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Նախագահ Քուլիճ անակնկալի բերաւ իր երկրին ամբողջ հանրային կարծիքը, երբ առջի օր յանկարծ յայտնեց թէ 1928ի Նոյեմբերին թեկնածու չպիտի ներկայանայ նախագահական ընտրութեան համար։ Յայտարարութիւնը եղաւ շատ տրամաթիք ձեւով։ Բոլոր լրագրողները? Րէփիտ Սիթիի փոքրիկ դպրոցի իր գրասենեակը կանչեց, յետոյ հարցուց. «Բոլորդ ալ հո՞ս էք»։ Քարտուղարը դուռը կղպեց։ Քուլիճ քանի մը խօսք ըսաւ ծովեւի Նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովին մասին, ու յայտնեց թէ հրահանգ տուած է ամերիկեան պատուիրակներուն ամէն ջանք ընել համաձայնութեան մը յանգելու համար, հակառակ պարագային ջանալ՝ յետաձգում մը ձեռք բերել։ Այդ պահուն դէմքը լուրջ երեւոյթ մը առաւ եւ լրագրողներուն յանձնեց ծալլուած թուղթեր, որմէ անմիջապէս վերջ նշան ըրաւ անոնց որ մեկնին։ Երբ դուրս ելան, լրագրողները բացին իրենց յանձնուած թուղթը, որուն վրայ մէկ տող միայն գրուած էր մեքենայով. «1928ին նախագահութեան թեկնածու չպիտի ներկայանամ»։ Նախագահը մերժեց ո եւ է բացատրութիւն տալ իր այս որոշումին մասին։

Դեռ յայտնի չէ թէ ո՞վ թեկնածու պիտի ներկայացուի հանրապետականներու կողմէ։ Կը յիշուի անունը Փրօֆ. Նիքոլա Մըրրէյ Պըթլըրի, Նախագահ Նիւ Եորքի Քոլոմպիա համալսարանին, որ Քուլիճի որոշումը լսելով, յայտարարեց թէ Նախագահը շատ խելացի եւ շատ հայրենասիրական բան մը ըրեր է։

Ուրիշ հաւանական թեկնածուներն են՝ պարենաւորման նախարար Հուվըր, զօրավար Տօըս, Նախկին արտաքին Նախարար Չարլս Հիւզ, ռամկավար Սմիթ (կաթոլիկ), Նիքոլա Լոնկուըրթի, Ֆրէնք Լօուտըն։

Երբ 1923ին նախագահ Հարտինկ մեռաւ, Քուլիճ, որ փոխ-նախագահ էր, անոր յաջորդեց ըստ սահմանադրութեան, առանց ժողովրդական ընտրութեան։

Յետոյ վերընտրուեցաւ 4 տարուան համար (4 Մարտ 1925—4 Մարտ 1929)։ Միացեալ Նահանգներու մէջ, շատեր նկատել կուտան որ, եթէ Քուլիճ դարձեալ թեկնածու ներկայանար, աւանդութիւնը խախտած կ'ըլլար։ Այսպէս, Ճօրճ Ուաշինկթըն, հանրապետութեան առաջին նախագահը, բացարձակապէս մերժած էր երրորդ անգամ վերընտրուիլ։

Վիեննայի ընկերվարական պահակախումբը

Վիէննայի մէջ, Դաշնակից Զինուորական Քննիչ Յանձնաժողովին անդամները, առանց դեսպաններու ժողով հրաւիրելու, համաձայնելով Նախկին դաշնակից պետութեանց դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն հետ, վարչապետ Զայփէլէն պահանջեցին անմիջապէս լուծել ընկերվարական պահակախումբը, որ կազմուած էր վերջին դէպքերու վաղորդայնին։

Այս զինուորական մարմինը կազմուած էր Երեսփ. ժողովին փոթորկալից վիճաբանութիւններէն յետոյ, հակառակ Վիէննայի քաղաքապետական խորհուրդին ընկերվարական մեծամասնութեան ընդդիմութեան եւ դաշնակցային կառավարութեան ու ընկերվարական քրիստոնեաներու բողոքին։

Զինուորական Քննիչ Յանձնաժողովին անդամները իրենց պահանջին մէջ կը կրթնին Սէն Ժէրմէնի դաշնագրին, որ չի նախատեսեր նման ընկերվարական պահակախումբի կազմութիւնը։

Եգիպտոս եւ Իտալիա

Ֆուատ Ա. թագաւորը առջի օր կէսօրէն վերջ Քուիրինալի արքայական պալատին մէջ ընդունեց Մուսոլինին։ Յետոյ Պանթէոն երթալով պսակ դրաւ Վիքթոր Էմմանուէլ Ա. եւ Ումպէրթօ թագաւորներուն ու Մարգրիտ թագուհիին գերեզմանին վրայ։

Իտալիոյ թագաւորը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Եգիպտոսի վեհապետին, որուն ներկայ էին բոլոր Նախարարները եւ Ֆուատ Ա.ի շքախումբը։ Վիքթոր Էմմանուէլ Բ. բաժակաճառով մը բարի գալուստ մաղթեց Եգիպտոսի թագաւորին եւ մաղթանքներ ըրաւ։ Ֆուատ թագաւոր իտալերէն լեզուով պատասխանեց։ Ըսաւ թէ Եգիպտոս բնակող Իտալացիները սեռունդներէ ի վեր իրենց թանկագին աջակցութիւնը կը բերեն երկրին բարգաւաճման։ Աւելցուց թէ ինք եւ իր կառավարութիւնը հիացումով կը հետեւին Նոր Իտալիոյ սքանչելի ճիգերուն։ Յոյս յայտնեց թէ իտալեւեգիպտական բարեկամութիւնը աւելի պիտի զարգանայ եւ երկու երկիրներուն համար օգտակար արդիւնքներ առաջ պիտի բերէ։

Պուլկարիոյ թագաւորը կը ճամբորդէ

Պուլկարիոյ Պորիս թագաւորը կը գտնուի Սիլէզիոյ մէջ Քարլսրուհէի դղեակը, ուր կը բնակի իր քոյրը, Վիւրթէմպէրկի դքսուհին։ Թագաւորը ժամանակ մը հոն մնալէ յետոյ պիտի երթայ Քոպուրկ՝ իր հայրը՝ Ֆէրտինանտը տեսնելու։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանին բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ներկայացուցիչները 6 Օգոստ. երեկոյեան ժամը 9ին քաֆէ Օ Բլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ Իթալի։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի շրջանային կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, 84 րիւ Շափ Պօն թէաթրի մէջ։ կը խօսի ընկ. Աբօեան։ երգ եւ նուագ։ Արտասանութիւններ՝ Մ. Մարութեանէ, Շ. Սարեանէ եւն.։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ

դաշտահանդէս, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէի կողմէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Grammontի լճին եզերը։ Երգ, արտասանութիւն, կովկասեան եւ հայկ. պարեր եւ անակնկալներ։ կը մասնակցին Լիոնի «Արաքս» ֆանֆառը եւ հայ արիները։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—Լիոնէն շոգեկառքով՝ առտուան ժամը 6։30, 9.30 եւ 13,30ին, 16 թիւ հանրակառքով Pont-Lafayetteէն առտուան ժամը 8ին եւ 11.45ին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԷԼՖՕՌ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբին կողմէ, 7 Օգոստ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Caserne Offemontի դպրոցի սրահը։ երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ ներկայացում։ Մուտք՝ 3 ֆր.։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին Bon Théatreի մէջ, 84 Rue Chape ղեկավարութեամբ՝ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ Շ. Սարեանի եւ տեղական ուժերու։ կը բեմադրուի՝ Լ. ՇԱՆԹի

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ֆաքիր Թահրա պէյի ներկայացումները աննախընթաց հիացում կը պատճառեն սասնեակ հազարաւոր հետաքրքիրներու, որոնք ամէն գիշեր կ'երթան իր զարմանահրաշ փորձերը տեսնելու Théatre Antoineի մէջ (14, Bld. de Strasbourg).

Մուտքը արգիլուած է անչափահասներու եւ յղի կիներու։

Փրօֆէսէօր Մաքէնզիի հսկողութեան ներքեւ՝ մասնաւոր բժշկական մարմին մը եւ հիւանդապահուհիներ միշտ պատրաստ են ներկայացման տեսն նուաղողներուն օգնութեան փութալու։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ ժամը 8ին, 80 Charles-Chefson, Bois Colombes։ բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օպնայի կորիւն խումբի վիճաբանական ժողովը այս կիրակի ժամը 8.30ին, ընկ. Ասատուր Շէքէրէնեանի բնակարանը։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէն ստիպողաընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը 7 Օգ. կիրակի երեկոյ ժամը 7.30ին (63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք) սովորական հաւաքատեղին. Ներկայանալ անդամատետրերով։ Զեկուցում ռայոնական ժողովին պատգամաւորներէն։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի ժամը 8.30ին, Նախկին գաղթակայանի քան Օտտոյի քովի սրճարանին մէջ կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրերով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՄ..ՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ դաշտային հաւաքոյթը 7 Օգոստ. կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Լա փոմ Շալէ տը լա փոմի գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։ Թիւնէլէն առնել 12 կամ 40 թիւ հանրակառքը։

«ԴՐՕՇԱԿ»Ի ՀԱՍՑԷՆ

Mlle. S. Agopian
5, Rue des Gobelins (Paris 13e)

«ՅԱՐԴԳՈՂ»Ի ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

կիրակի 7 Օգոստոս, «յարդգող»ի անդամներն ու համակիրները շոգենաւով պտոյտ մը պիտի կատարեն դէպի Սէն-Քլու անտառը։ ժամադրավայր Շաթըլիէի նաւամատոյցը ժամը 9ին։ կարելի է միասին բերել ցորեկուան ճաշը։ տեղի պիտի ունենան խաղեր, զբօսանքներ, խմբանկար, եւ «յարդգող» ձեւագիր յանպատրաստից օրաթերթ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— դերձակ Վարդանեան, գրել A. Aghabekianի 28 Route de Pegomas Cannes la Bocca (A.M).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՆ

«Լուսաքաղ» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
ԱԼՊՕՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)
40 էջ — ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

Եւ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ
Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ
Թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ
40 էջ — ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ
ՓՕՍՏԻ ԾԱԽՔ ԶԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé (Seine), եւ «Լուսաքաղ»ի գործակալներուն։

«ԼՈՒՍԱՔԱՂ»

Իր պարբերական պրակները գրական շաբաթաթերթի կը վերածէ։ Ա. թիւը 7 Օգոստ.ին։ կ'աշխատակցին յարգուած եւ սիրուած գրիչներ։ Բաժանորդագրութեան նոր պայմաններ (տարեկան 13, վեցամս. 25, տարեկան 45)։ Հատը պիտի ծախուի 1 ֆրանքի։ մեծ մրցում մը՝ Ա. թիւէն իսկ։ 500 ֆր.ի մրցանակ։ դիմեցէք գործակալներուն կամ Vahram Sévouniի, 5 Avenue Quihou, St. Mandé (Seine).

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒԻ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առնուվիլ-լէ-կոնէսի նորակազմ մասնաճիւղը կազմակերպած է հեծելանիւի մրցում մը, որ տեղի պիտի ունենայ 7 Օգոստոս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։

մեկնում.— Առնուվիլ-լէ-կոնէս, վիլիյէ-լը-պէլ, էքուան, մէնիլ-օ-պուի, ֆօնթնէյ, 35 քիլոմ. երթուդարձ։

մասնակցիլ փափաքողներ դիմեն՝ անձամբ կամ գրաւոր մինչեւ կիրակի առաւօտ Պ. Նիկողոսեանի 121 Av. de l'Union, Arnouville-les-Gonesse. (S. et O.)

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի)	100 Mark	607
Թրքական թղթ.	L. Trq.	12
Թրք. ոսկի	» or	107
Մէճիտիէ	Médjidié	9
Լէվա 100 հատը	Léva	15
Տրախմի »	Drachme	33
Լիր »	» Lire	138
Պելժ. ֆրանք	» Frc. Belge	71
Զուից. »	Frc. Suisse	492
Լէյ 100 հատը	Ley	15
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	130

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3390
»	II »	1995
»	III »	1665
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	187

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

5 AOUT 1927

…. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 407

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՐԿԵՇՏՈՒԹԻՒՆ

Իրաւունք ունինք, չէ՞, քիչ մը պարկեշտութիւն փնտռելու …ր հակառակորդներուն մօտ:

«Յառաջ» եւ մեր ամբողջ մամուլը զբաղեցաւ գաղութահայ …ազմակերպութեան հարցով: Ըսինք եւ կը կրկնենք թէ՝ գա…ութահայ կազմակերպութեանց քաղաքական դեր չենք վերագրեր, …նոնք ոչ թէ ոչ ալ դէմ կրնան ըլլալ Հայաստանի խորհրդա…ին իշխանաւորներուն, բայց կազմակերպուած ձեւով լաւա…ին ծառայութիւնը կրնան մատուցանել Հայաստանի ժողո…ուրդի վերածնութեան, վերաշինութեան եւ ազգահաւաքման …րծերուն:

Ըսինք ու կը կրկնենք թէ մենատիրութեան ցանկութիւն …ունինք եւ չենք կրնար ունենալ. ահա ձեզի օրինակ մը՝ Յու…սաստանը:

Բայց մեր հակառակորդները պարկեշտ չեն, երբ կ'ուզեն …ուտ խենթ ձեւանալ եւ այսքան յստակ բաները չհասկնալու …եւեր առնել: Պարզ բաները անպայման քալաճօշի վերածելու …անկութիւն մը կայ կարծես:

Ռամկավարներու Ամերիկայի օրկանը կ'ըսէ թէ իրենք …ողմնակից չեն «համագաղութային կազմակերպութեան, կամ …ելի պարզ ու հասկնալի բառերով անհայրենիք պետութեան …ազմութեան գաղափարին»:

Այս երկրագունդին երե՞սը կ'ապրինք թէ լուսնին մէջ: …՞նչ պետութեան կազմութեան մասին է, որ կը խօսուի. միթէ՞ …աղութներու պարզ կազմակերպութիւնը այդ նշանակութի՞ւնը …ունի, իրե՞նք են ագէտները թէ ուրիշները յիմարի տեղ կը …ունեն:

… «մենք հակառակ ենք ու պիտի մնանք որ եւ է ձեւի ու ա…ունի տակ գաղութային մարմնոյ մը ստեղծման — կ'ըսէ Պայքար (…Յուլիս 20) — որու նպատակն է պայքար ու թշնամութիւն Հայաս…տանի կառավարութեան դէմ»:

… «երկրորդ, մեզ համար անգործնական ու անիմաստ է նաեւ …եւ է ազգային գործի ու նպատակի շուրջ գործակցիլ դաշնակ…ցութեան հետ, ցորչափ անիկա կը պահէ իր անհաշտ ու թշնամա…կան դիրքը Հայաստանի հանդէպ…»:

Ու կ'եզրակացնէ Խելօք Դաւիթներու օրկանը թէ … «մենք ա…մէն Հայու առաջին ու գերագոյն պարտականութիւն կը սեպենք …անտեսել շատ բան, շարք մը խնդիրներու լուծումն ալ թողուլ ժա…մանակին ու փորձառութեան եւ իր ջանքերը նուիրել անվերապահ …ու անպայման ներկայ Հայաստանի ամրացման ու զօրացումին, իբ…րեւ խարիսխը մեր արդար իրաւունքներու պաշտպանութեան…»:

Հայաստանի կառավարութեան հակառակ ենք, այո, առոր …տարակոյս չկայ, բայց ի՞նչ կապ ունի ասիկա գաղութային …կազմակերպութեան հետ: Ինչո՞ւ հրապարակաւ չեն խոստովա…նիր թէ Հայաստանի կառավարութիւնը հակառակ է գաղու…թային ազգային կազմակերպութիւններուն եւ թէ իրենք պար…տաւոր են այդ ցանկութեան ընթացք տալ. ասիկա աւելի …պարկեշտ ձեւ մըն է, չէ՞:

Սակայն շատ հետաքրքիր է գիտնալ թէ «շատ մը բաներ …անտեսելով, մեր իրաւունքներու խարիսխը պաշտպանելու» …գործը կը յաջողի՞ ռամկավարական գործելակերպով: Դիմենք …Հայաստանի կենտգործկոմի Նախագահ Ա. Կարինեանին՝ ստա…նալու համար պատասխանը.

… «Այդ հոսանքին ներկայացուցիչները ամէն կերպ կ'աշխա…տին նախ՝ իրենց տեսակէտով մեկնաբանել խորհրդային Հայաս…տանի շինարարութիւնը եւ ճարպիկութեամբ նոր յենարաններ …ստեղծել ազգութեան պահպանման եւ վերածնունդին համար»:

Իսկ մեր իրաւունքներու խարիսխը պաշտպանելու գործին …ընթացքը կը գծէ նոյն Կարինեան, հետեւեալ ձեւով.

… «պէտք է վերջ տալ հայութեան հաւաքման գաղափարին …Հայաստանում, որպէսզի վառ ու կենդանի չմնայ Միացեալ ու Ան…կախ Հայաստանի գաղափարը ժողովրդական մեծ զանգուածներու …գիտակցութեան մէջ… որպէսզի միանգամընդմիշտ փակւին մանր …բուրժուական ռոմանտիկների հիւսած բոլոր հաշիւները եւ 300,000 …արեւմտահայ գաղթականները՝ հողային ֆոնտից զուրկ Հայաստա…նից հանելով՝ ցրւին Ռուսաստանում»:

Այս առաջադրութեան մէջ դահիճ իշխանաւորները կը յա…ջողի՞ն թէ ոչ, էական չէ մեզի համար. մենք կը կռուինք այս …դաւաճանութեան դէմ: «Մեր իրաւունքներու խարիսխը պաշտ…պանելու» յաւակնութիւն ունեցող «ռոմանտիկները» ի՞նչ կ'ըսեն. …համաձա՞յն են Կարինեանի թէ հակառակ: Եթէ հակառակ են, …մեզմէ տարբեր չեն, եթէ համաձայն են, ուրեմն սուտ կը խօսին …ըսելով թէ Հայաստանը կը սիրեն եւ անոր կը ծառայեն:

Պարկեշտութիւնը կը պահանջէ որ հարցերը պարզ դրուին …ու պարզ պատասխանուին: Մենք կ'ըսենք թէ՝ գաղութներու …կազմակերպութեան աջակցութեան պէտք չունինք խլէզներու …դէմ պայքարելու համար, ինչպէս նաեւ պէտք չունինք անող…նայար ռամկավարներու: Մենք կ'ըսենք թէ «Հայաստանի բա…րեկամ» ըլլալնուս համար, եւ անոր ծառայելու դիտաւորու…թեամբ կը փորձենք կտրել այն ձեռքերը, որ խորհրդային իշ…խանաւորինն է եւ կ'ուզէ քայքայել զայն, անոր զաւակները …օտար աշխարհ ցրուելով կամ այլ դաւաճան միջոցներով:

Մենք կ'ըսենք թէ ամբողջ Հայաստանը թշնամի է զինք …քայքայող անբարոյական սատրապին եւ կը թքնէ երեսին ա…նոնց որ կը ծռին համբուրելու անոնց գարշապարը՝ իբրեւ …փրկիչներ: Կարգը ձերն է, պարոննե՛ր, պարկեշտ եղէք ու ըսէք …շիտակ, թէ ի՞նչ է ձեր դիրքը:

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը Արեւ, «Ազատութեան ուսումի» դասընթացք մը բացած է եւ վախն ի վախը կը թոթովէ կարգ մը յեղափոխական խօսքեր (27 Յուլիս).

— «Ազատութեան ցանկացինք եւ, աւա՛ղ, կը ցանկանք տակաւին: Գիտցանք թէ չի բաւեր ցանկալ՝ պէտք է պահանջելով ստանալ զայն. պահանջեցինք եւ չստացանք: Ըսին թէ կռուելով պէտք է պահանջել, կռուեցանք, որքան որ կրցանք, բայց դարձեալ բան մը չստացանք եւ ընդհակառակը՝ տուինք:

«Ազատութիւնը բնազդ մը, զգացում մըն է, այո՛, բայց եւ գիտութիւն մը եւ արուեստ մը: Տեսէք ահագին Ռուսաստանը: Իբրեւ զգացում՝ քանի մը տասնեակ տարիներ զայն կրեց իր մէջ, անոր համար գալարուեցաւ, բայց այն օրը ուր զայն ստացաւ վերջապէս՝ տեսնուեցաւ որ անոր գաստիարակութիւնը բացարձակապէս կը պակսէր իրեն, եւ արդէն՝ ան խելոյն շրջեց զայն, երեսի վրայ դարձուց, վրան նստաւ եւ խեղդեց զայն: Ինչ որ տարիներով մեղադրեց Զարիզմին— խօսքի եւ գաղափարի ազատութեան, նոյն իսկ դաւադրելու ազատութեան դէմ անոր գործածած խիստ միջոցները— ինքը՝ նոր Ռուսիան, յանուն Ազատութեան Զարիզմի դէմ մղուած կռիւէն, անոր տապալումէն ծնած Խորհրդային, Ընկերվարական Ռուսիան, անոնք կերպով կը կիրարկէ ո՛չ թէ ընդդէմ այդ հին «բարբարոս, բռնապետական» բէժիմի պաշտպաններուն միայն, այլ ընդդէմ բոլոր անոնց որ իրենց պէս խորհրդային կերպով չեն խորհիր, բոլոր անոնց որ իրենին մօտ՝ բայց իրմէ տարբեր ըմբռնում մը ունին սեփականութեան, առեւտուրի, դաստիարակութեան եւ ուրիշ կարգ մը այսպիսի խնդիրներու մասին: Ու տասը տարի է ահա՛ որ ազատութեան ուսումը այդ երկրին մէջ արգիլուած ըլլալուն պատճառաւ, Սարսափը կը տիրէ եւ մահապատիժները կը շարունակուին, տա՛սը տարի, յեղափոխութիւններու մէջ նմանը չտեսնուած երկար շրջան մը Սարսափի՝ որ բէժիմէն անբաժան մնալ կը թուի…»:

ՍԱՔՔՕ ԵՒ ՎԱՆՑԷԹԹԻԻ ԽՆԴԻՐԸ

Համաշխարհային մամուլը եօթ տարիէ ի վեր կը զբաղի երկու ամերիկաբնակ իտալացի անիշխանական բանուորներու Սաքքօի եւ Վանցէթթիի խնդրով, որոնք կը կարծուի թէ անիրաւաբար բանտարկուած եւ մահուան դատապարտուած են:

Ահա՛ թէ ինչ է դէպքը: 1920 Ապրիլ 15ին ժամը 15ին Կլէթթըր եւ Մօրիլ տան երկու պաշտօնեաները Մասաչուսէց նահանգի Սաութ Պրէյնթրի քաղաքին գլխաւոր փողոցէն կ'անցնէին՝ իրենց հետ գործարանին դրամարկղը տանելով բանուորներու շաբաթավճարը: Յանկարծ երկու հոգի կը յարձակին անոնց վրայ ատրճանակներով, կը սպաննեն զանոնք, կը կողոպտեն եւ իրենց սպասող ինքնաշարժի մը մէջ նստելով արագօրէն կ'անհետանան անտառի մը մէջ, առանց բռնուելու: Այս ոճիրը մեծ յուզում կը պատճառէ: Ոստիկանութիւնը շարժման մէջ կը դրուի եւ մեծ նուէրներ կը խոստացուին մարդասպանները գտնողին: Ոստիկանապետ Պրիճուօթըր կը հաստատէ թէ ոճրագործները թուխ էին, հետեւաբար կ'եզրակացնէ որ Իտալիացի պէտք է ըլլան ու կը սկսի փնտռել ինքնաշարժ ունեցող Իտալացիները: Կը գտնէ Պօտա անուն մէկը, որ իր ինքնաշարժը կը պահէր Ճօնսընի կառատան մէջ: Մայիս 5ին յիշեալը կառատուն կուգայ՝ երեք հայրենակիցներով. Բօաչչի, Սաքքօ եւ Վանցէթթի: Վերջին երեքը կը ձերբակալուին, Բօաչչի յետոյ ազատ կ'արձակուի, բայց Սաքքօ եւ Վանցէթթի բանտ կը պահուին: Հարցաքննութեան առեն կը խոստովանին, որ ինքնաշարժը առնելու եկած էին՝ ապահով տեղ փոխադրելու համար անիշխանական կոմիտէին թռուցիկները, գրքոյկներն ու դիւանաթուղթերը: Շատ մը վկաներ, որոնք նախապէս յայտնած էին թէ բան չեն գիտեր ծանօթ ոճիրին մասին, եկան վկայել թէ Սաքքօ եւ Վանցէթթին էին սպանիչները: Ու դատարանը մահուան դատապարտեց զանոնք 1921 Յուլիս 14ին: 1925 Նոյ. 18ին Մատէյրօս անուն ոճրագործ մը դատական իշխանութեանց գրեց թէ Սաութ Պրէյնթրիի ոճիրին մէջ ինք մեղսակից է. Սաքքօ եւ Վանցէթթի ոեւէ յանցանք չունին: Հակառակ ասոր, դատը չվերաքննուեցաւ:

Ու աշխարհի բոլոր կողմերէն տարիներէ ի վեր բողոքի հեռագիրներ կը հասնին ամերիկեան իշխանութեանց: Արտասահմանի մէջ անիշխանականները 16 անգամ եղեռնափորձ կատարեցին զանազան ամերիկեան հիւպատոսարաններու եւ դեսպանատանց դէմ: Բողոքի բազմաթիւ միթինկներ սարքուեցան եւ ցոյցեր կատարուեցան. բայց անօգուտ: Վճիռին գործադրութիւնը յետաձգուեցաւ մինչեւ Օգոստոս 10 եւ Մասաչուսէցի կառավարիչ Ֆուլլըրի ձգուեցաւ որոշել թէ երկու անիշխանականները պէ՞տք է մեռնին թէ ազատ ձգուին: Վճիռը պիտի տրուէր առջի իրիկուն: Այս առթիւ կառավարիչին տունը խիստ հսկողութեան տակ առնուեցաւ: Սաքքօ եւ Վանցէթթի Չարլսթընի բանտի մահապարտներու խուցը փոխադրուեցան: Տասը լեզուով 28000 թռուցիկներ փակցուեցան Պօսթընի շրջանին մէջ, որով կ'ազդարարուի զէնք չկրել:

Տեսակ մը Տրէյֆիւսի դատ դարձած է այս խնդիրը: Վերջին օրերս բացի Ամերիկայէն, Փարիզի եւ ուրիշ եւրոպական քաղաքներու մէջ բողոքի նոր միթինկներ եւ ցոյցեր եղան: Փարիզի ամերիկեան դեսպանատունը եւ հիւպատոսարանը ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ են երեք օրէ ի վեր:

Տիկին Ժան Միւիք, որ ինքզինքը իբր գրագիտուհի կը ներկայացնէ, առջի օր Էէնայի հրապարակը Ուաշինկթընի արձանին առջեւ դրաւ ազդարարութիւն մը, հետեւեալ վերտառութեամբ. «Յանուն Քրիստոսի չպիտի սպաննէք: Շնորհք կը խնդրենք Սաքքօ եւ Վանցէթթիի համար»: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց զինք եւ գրաւեց արձանագրութիւնը յետոյ ինքնութիւնը ճշդելէ վերջ ազատ ձգուեցաւ:

Վերջին պահուն հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կառավարիչ Ֆուլլըր մերժեց ներում շնորհել երկու իտալացիներուն, որոնք ելեկտրական աթոռի վրայ պիտի նստին Օգոստոս 11ին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանքօ-թրքական վէճը Լա Հէյի մէջ

Լա Հէյի իրաւարար Ատեանին առջեւ ֆրանս. եւ թուրք պատուիրակները կը պաշտպանեն իրենց տեսակէտները: Նախագահը կարդաց յայտարարութիւն մը, որով Թուրքիա յանձն կ'առնէ համակերպիլ տրուած վճիռին, հակառակ որ անդամ չէ Ազգերու Դաշնակցութեան: Թուրք դատաւոր Տայիմ պէյի երդումէն յետոյ, Փրօֆ. Պաստվան սկսաւ պարզել ֆրանսական տեսակէտը: Ըսաւ թէ Լօզանի դաշնագրին 15րդ յօդուածին համաձայն, Թուրքիա իր ուզածին պէս չի կրնար իր դատարաններու իրաւասութիւնը ճշդել օտարականներու հանդէպ: Յիշեց բազմաթիւ նախընթացներ, որոնք նուիրագործած են այն սկզբունքը թէ՝ բաց ծովու մէջ առեւտրական նաւու մը կողմէ գործուած ո եւ է ոճիր ենթակայ է դատարաններուն այն պետութեան, որուն դրօշակը կը կրէ նաւը: Թուրք դատաբանըիրաւասու չէ, որով հետեւ դէպքը կատարուած է օտարականի մը կողմէ թրքական հողէն դուրս, օտար նաւի մը, որով օտար հողի վրայ. եղածը ծովային արկած մըն է եւ ենթակայ միջազգային ծովային իրաւունքին: Ջրեց թրքական բոլոր տեսակէտները, թելադրուած իտալացի իրաւագէտներու կողմէ: Յայտնեց թէ ինչ որ Թուրքիոյ մերժուեցաւ Լօզանի դաշնագրով, կարելի չէ շնորհել դաշնագրին մեկնաբանութիւններով:

Փրօֆէսէօրը իր երկու օր տեւող եւ խորապէս ուսումնասիրուած պաշտպանողականը վերջացուց՝ պահանջելով ատեանէն յայտարարել թէ Թուրքիա՝ տեղակալ Տէմօնը հետապնդելով, միջազգային իրաւունքի սկզբունքներուն հակառակ շարժած է, որով եւ իբրեւ հատուցում յիշեալին 39 օր բանտարկութեան, պէտք է 6000 ոսկի տուգանք վճարէ:

Թուրք կառավարութեան ներկայացուցիչը երեք օր պայմանաժամ խնդրեց՝ պատասխանելու համար: Ատեանը խորհրդակցութենէ մը վերջ, շնորհեց այդ երկար պայմանաժամը, ինչ որ սովոր չէ նման դատերու առթիւ: Յաջորդ նիստը պիտի գումարուի վաղը առաւօտ ժամը 10ին, լսելու համար թրքական տեսակէտը զոր պիտի ներկայացնէ դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ:

Շփոթ կացութիւն Ռումանիոյ մէջ

Ֆէրտինանտ թագաւորի մահուան առթիւ կուսակցութիւններու միջեւ կնքուած լռելեայն զինադուլը հետզհետէ կը սկսի խզուիլ եւ ազգային գիւղացի կուսակցութիւնը, որ Ազատականներէն վերջ ամէնէն զօրաւոր կուսակցութիւնն է Ռումանիոյ մէջ, խլրտումի նշաններ ցոյց կուտայ:

Երեսփ. ժողովին մէջ ազգային գիւղացի կուսակցութեան պետը, Մանիու, որ անցած շաբաթ պահանջած էր խորհրդարանը լուծելով նոր ընտրութիւններ կատարել, այս անգամ ալ նոր յայտարարութիւնով մը կը պահանջէ ժողովրդավար բարենորոգումներ, դրամական կայունացում, եւ կատարեալ հաւասարութիւն: Խօսելով արտաքին քաղաքականութեան մասին, ըսաւ թէ ռումէն ազգը միաձայնութեամբ կը յարի այն արտաքին քաղաքականութեան, որ հիմնուած է գոյութիւն ունեցող դաշնագիրներու վրայ:

Մանիու հաստատեց թէ ռումէն ժողովուրդը անսասան որոշում տուած է պաշտպանելու պետութեան ամբողջականութիւնը այն սահմաններով, որոնք գծուած են համաձայն խաղաղութեան դաշնագիրներուն: Ազգին այս դիրքը, աւելցուց, միակամ է, եւ ներքին քաղաքականութեան մէջ զանազան տարակարծութիւններ ազդեցութիւն չեն կրնար գործել:

⁂ Փարիզի ռումէն դեսպանատունը կը հրատարակէ Պուքրէշէն ստացուած 2 Օգոստոս թուակիր հետեւեալ հեռագիրը.—

Իշխան Կարոլի յայտարարութիւնները ոեւէ ազդեցութիւն չըրին ռումէն հանրային կարծիքին վրայ:

Ամէն մարդ կ'ընդունի որ թագաւորին յաջորդութեան խնդիրը վերջնապէս լուծուած է եւ ոչ ոք կը խորհի հրաւէր ղրկել իշխանին: Արդէն, խորհրդարանին մէջ անխտիր բոլոր կուսակցութիւններուն կողմէ արտասանուած յայտարարութիւնները այս մասին ոեւէ կասկած չեն թողուր:

Առ այժմ, ռումէն ժողովուրդը հետաքրքրուած է միայն այն հարցերով, որոնք պիտի ապահովեն երկրին համերաշխութիւնը ամէն կալուածի մէջ:

Կոմունիստ կուսակցութեան տագնապը

Յուլիս 30ին Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ Խորհրդային միութեան Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի եւ կեդր. վերստուգիչ կոմիտէի լիակատար համագումարը, օրակարգի գլխաւոր խնդիր ունենալով այն բանաձեւերը, որոնք կը պահանջէին ընդդիմադիր պետերէն Թրոցքիի եւ Զինովիեվի վտարումը կեդր. կոմիտէէն:

Հեռագիրները տեղեկութիւն մը չբերին դեռ այդ շատ կարեւոր ժողովին արդիւնքներուն մասին: Սակայն որոշ է որ պայքարը տաք է եւ բուռն. ընդդիմադիրները կը փորձեն դիմադրել Ստալինի: Մոսկուայէն 3 օգոստ. թուով հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Հին Պոլշեւիկներու Միութիւնը կոչով մը կը պահանջէ ընդդիմադիր պետերու անպայման վտարումը:

Վերջնագիր մը պիտի տրուի բոլոր ընդդիմադիրներուն,

(Ուրիշ լուրեր կարդալ Գ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱԴՐՈՂԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

Գրեթէ բոլոր նախնական նիւթերը, երկրագործական արտադրութիւններէն սկսեալ մինչեւ հանքածուխը, որ աշխատանոցներու եւ կամ հսկայ գործարաններու մէջ որոշ փոփոխութիւններ կրելէ յետոյ՝ կը հասնին մեզի, պատրաստ ու գործածուելու յարմար վիճակի մէջ, հագուստեղէնի, սնունդի, պերճանքի առարկաներու, վառելանիւթի եւ այլ ձեւի տակ, արտադրողէն մինչեւ սպառողը, կ'անցնին բազմաթիւ ձեռքերէ, ո՛չ միայն ձեւափոխուելու հապա նաեւ շահագործութեան առարկայ դառնալու համար: Ճարտարարուեստական նիւթերը, այսպէս, մինչեւ մանր-սպառողին հասնիլը, որ յաճախ նոյն ինքն նախնական նիւթը արտադրողն է, բանուորներու եւ մանր-վաճառորդներու, աշխատանքի առարկայ դառնալէ զատ՝ կ'ապահովեն միջնորդներու բարդ խաւի մը, պերճանքն ու բարեկեցութիւնը: Եւ եթէ, բանուորն ու մանր-վաճառորդը, այդ նախնական նիւթերու վրայ, կը գոհանան (ստիպուած) ո՛չ թէ արդար, այլ իրենց աշխատանքին արժէքէն շատ վար վարձատրութեամբ մը՝ ընդհակառակը, դրամատէրը, նախնական նիւթի վաճառականը, գործատէրը, վաճառականը ու ասոնց ծառայութեան մէջ գտնուող բոլոր դասակարգի միջնորդները՝ կ'ապահովեն այդ նիւթերուն վրայ անարդար ու իրենց աշխատանքին անհամեմատ կերպով բարձր ծրի շահ մը, ի հարկէ ի վնաս արտադրողին եւ սպառողին:

Օրինակ, Եգիպտացի բոկոտն ֆէլլահը իր արտադրած բամպակը կը ծախէ իր արհեստակից քաղքենիին, որ անշուշտ, համաձայն իր արհեստի պահանջին՝ այդ նախնական նիւթին լաւագոյնը պիտի փնտռէ նուազագոյն փոխարժէքի մը դէմ: Բամպակը, պիտի ընէ իր ճամբան, կտրէ՛ ծովերը ու ո եւ է հիւսուածեղէնի խոշոր տան հաշուին, հասնի՛ Մեծն-Բրիտանիա: Մինչեւ՝ որպէս կտաւ կամ կերպաս դուրս գալը, անշուշտ կ'ընդունինք, որ պիտի հայթայթէ, հիւսուածեղէնի բանուորներուն ցամաք հաց մը ու գործատիրոջ կամ գործարանի բաժնետէրերուն կլորիկ ճարստութիւն մը: Այս մէկ: Կտաւի հակերը, յետոյ պիտի անցնին մեծաքանակ վաճառողին՝ որ իր կարգին, անշուշտ, պիտի վերցնէ իր իւղոտ պատառը: Այս երկու: Այս վերջինը՝ պիտի արտածէ զանոնք հայ, յոյն կամ իսլամ Գահիրէցի վաճառականին, որոնք իրենց կարգին, պիտի հետեւին իրենց անգլիացի վարպետին օրինակին, աշխատելով քշել բոկոտն ֆէլլահին ամէնէն գէշ ապրանքը՝ ամէնէն բարձր գնով:

Այսպէս ուրեմն, փիլիսոփայ ֆէլլահը, որ գուցէ, այս բոլորէն յետոյ, իր արտադրած բամպակէն պատրաստուած կտաւը, շատ լաւ ու շատ աժան գտնէ, այսուհանդերձ իր ամբողջ կեանքին մէջ. մեծաքանակ վաճառողին պէս ո՛չ տասնեակներով մետաքսէ շապիկ պիտի ունենայ, ո՛չ ալ ինքնաշարժ՝ մինչ այս բոլո՛ր կրթուած, քաղաքավար ու մարդասէր մարդիկը, որ իրենց սիրելի հայրենիքները ձգած, կ'երթան Եգիպտոս, Մարոք, Չինաստան եւ այլուր քաղաքակրթութիւնը տարածելու, ֆէլլահին կռնակին վրայ ու առանց աշխատելու պիտի շահին իրենց զեղխութեան եւ շռայլութեան իրաւունքը: Նո՛յն պատմութիւնը կ'ընէր անցեալ տարի, հայկական բամպակի մասին, «Դրօշակ»ի մէջ, Հայաստանէն ընկեր-թղթակից մը: Կը թուի թէ Մեծն-Ռուսիոյ հիւսուածեղէնի գործարաններու վարիչները նոյն փափուկ վերաբերմունքը ցոյց կուտան հայ շինականին հանդէպ, ինչ որ Անգլիացի ճէնթլմէնը՝ եգիպտացի ֆէլլահին: Մարդիկ կան անտարակոյս, շատ խելացի ու շատ ճարպիկ մարդիկ, որ բոլորը կը գտնեն բնական: Ի հարկէ, ֆէլլահը ի՞նչ ընէ աւելին՝ մինչդեռ անգլիացի լէյտիները թանկագին քարերու, մուշտակներու եւայլն պէտք ունին: Ընկերվարութիւնը իրերու այս դրութիւնը, պա՛րզապէս, կը գտնէ անբնական ու կը կարծէ որ կարելի է նո՛յն կտաւը արտադրել ու ծախել ֆէլլահին՝ կէս գինով ու բամպակը գնել կրկին գնով: Առանց չափազանցութեան:

Բա՛յց այս չէ բոլորը: Այս անպատկառ շահագործութիւնը նախնական նիւթերու վրայ՝ որ մէկ կողմէ, անասունի գերի ու ստրուկ վիճակի մէջ կը պահէ մարդկութեան խոշոր մէկ տոկոսը, Չինաստանի հարթավայրերէն մինչեւ Նեղոսի Հովիտը, Մարոքի լեռներէն մինչեւ ռուսական տափաստանները, վառ պահելով գաղութային պատերազմները; ժողովուրդներէ ժողովուրդ ատելութիւնը, դասակարգէ դասակարգ կռիւը ու նոյնիսկ՝ տիրողէ տիրող գիշատիչ ու անյագ ախորժակները՝ միւս կողմէն, կուտակելով Արեւմտեան մեծ քաղաքներու և մայրաքաղաքներու մէջ, աշխարհի հարստութիւնը, կ'ապականէ արեւմտեան ժողովուրդները, չափազանցուած վայելքի, զեղխութեան ու անբարոյութեան ահաւոր յորձանքի մը մէջ քշելով՝ ո՛չ միայն ընկերութեան բարձր խաւերը, հապա նաեւ միջակորեար եւ մտաւորական դասերը:

Բազմամիլիոն չին ժողովուրդի՝ Արեւմտեան պետութիւններու դէմ վարած կռիւը, ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ չին աշխատաւորութեան բուռն փափաքը տնտեսական գերութենէ ազատելու: Որովհետեւ Չինաստանը, իր չորս հարիւր միլիոն բնակչութեամբ մեծագոյն զոհը եղած է անգլիական դրամատիրութեան, երկար տարիներէ ի վեր:

Նախնական նիւթերու վրայ այս շահագործումը գուցէ այնքան սարսափելի չըլլար, եթէ չտարածուէր նաեւ ուրիշ կալուածի մը վրայ: Եթէ՝ գոնէ մարդկային սննդառութեան անհրաժեշտ ու տարրական նիւթերը ու առհասարակ երկրագործական բերքերը՝ կարելի ըլլար արտադրողէն՝ սպառողին փոխանցել՝ առանց չարաշահութեան նիւթ դարձնելու: Եթէ՝ բանուորն ու հասարակ պաշտօնեան, ուսուցիչն ու գրագիրը՝ կարենային առատօրէն ու աժան ապահովել, հաց, կարագ, կաթ, պանիր, պտուղ, իւղ եւլն.: Բայց տիրող հասարակակարգը, իր շահագործումի ուղղակի ու անուղղակի դրութիւններով, իր ազատ թաթը երկարած է հոս ալ: Գրեթէ՝ այս բոլո՛ր պարզ սնունդները, գիւղացիէն՝ բանուորին կը հասնին դրամատիրութեան իրենց հարկը վճարելէ յետոյ: Երկար պիտի ըլլար օրինակներ յիշել: Այս կարգէն են կաթի, կարագի, պանիրի, հացահատիկի եւ այլ սննդեղէններու վրայ կատարուած չարաշահութիւնները: Ու դարձեալ, կան մարդիկ, որ այս բոլո՛րը բնական կը գտնեն: Ընկերվարութիւնը վաղուց է որ չի հաշտուիր իրերու այս դրութեան հետ: Այսպէս է որ, Արեւմտեան բոլոր երկիրներու մէջ կը հանդիպինք սպառողական եւ արտադրողական գործակցականներու:

*
* *

Ինչ է Գործակցականը: Սկզբունքը հետեւեալն է: Օրինակ, ենթադրեցէք, որ Փարիզի մէջ, մետաղագործական մեծ գործարանի մը երկու հազար բանուորները՝ կը կազմեն ընկերութիւն մը՝ իւրաքանչիւրը գնելով, օրինակ, հարիւր ֆրանքի դրամագլուխ մը: Ամբողջութիւնը կ'ընէ բաւական պատկառելի գումար մը: Ընկերութիւնը՝ մեծաքանակ եւ ուղղակիօրէն կը գնէ, իր անդամներուն անհրաժեշտ բոլոր սննդեղէնները ու կը ծախէ առանց շահու: Եթէ յաջողի ցորենը ուղղակի գնել՝ ուղղակի արտադրողական գործակցականներէն, որոնք բազմաթիւ են Ֆրանսայի մէջ, յաջողած կ'ըլլայ՝ ամբողջապէս վերցնել բոլոր տեսակի միջնորդները: Արդիւնքը՝ պարզ է: Կաթին լիտրը բանուորը կը գնէ 2)3 գնով: Ասիկա կ'ըլլայ սպառողական գործակցական մը:

Անցնինք՝ քաղաքէն գիւղ: Գիւղին մէջ կայ կարեւոր պանրագործարան մը: Գիւղացիները՝ իրենց կաթը կը ծախեն՝ գործատիրոջ: Բանուորները կը պատրաստեն պանիրը որ կը ղրկուի քաղաքի միջնորդին: Միջնորդը՝ կը ծախէ խանութպանին: Խանութպանը՝ փոքր սպառողին: Արդ, օրին մէկը, գիւղացիները կ'ըմբոստանան գործատիրոջ դէմ: Կը հիմնեն Գործակցական մը: Ամէն մարդ կը բերէ իր կաթը, նոյն բանուորները կը պատրաստեն պանիրը, գիւղացիներէն ընտրուած տնօրէնը կը վարէ պանրագործարանը, ամսավերջին, իւրաքանչիւր գիւղացի կը ստանայ իր իրաւունքը, համաձայն իր բերած կաթին: Այդ իրաւունքը գումարն է՝ կաթին նախկին գինին եւ գործատիրոջ, միջնորդին եւ խանութպանին ըրած շահին: Ու ասիկա կ'ըլլայ արտադրողական գործակցական մը:

Դիտմամբ վերցուցի շատ պարզ ու հասարակ օրինակներ: Եթէ սպառողական Գործակցականներու գործունէութիւնը սահմանափակ է ու դերը միջակ՝ ընդհակառակը արտադրողական Գործակցականները կը հետապնդեն մեծ նպատակներ: Ապագայ ընկերվարական հասարակակարգը, ճակատագրականօրէն, պիտի հիմնուի Գործակցական խարիսխի վրայ: Շարժումին նպատակն է՝ սպառողին եւ արտադրողին մէջտեղէն վերցնել միջնորդը, որկրշահի առանց աշխատելու: Միջոցն է՝ անհատական նախաձեռնութիւնը փոխանակել ճաւաքական ձեռներէցութեամբ եւ գործակցութեամբ: Օրինակ, ճանքերու պետականացումը, զոր կը պահանջէին անցեալ տարի, մեծ գործադուլի ընթացքին, Անգլիոյ հանքագործները, գործադրութիւնը պիտի ըլլար գործակցական գաղափարին: Պետութիւնը ըլլալով անուանական տէր, սեփականազրկուած անհատ ճանքային գործատէրը պիտի փոխանակուէր բանուորութեամբ, որ պիտի ըլլար իր աշխատանքին եւ վաստակին տէրը:

Գործակցականի գաղափարը սկիզբները՝ քաղքենիութեան ծիծաղը շարժած է: Ինչպէս միշտ: Բայց այսօր հազարներով կը համարուին Գործակցականները: Ու նոյնիսկ, հետաքրքիր երեւոյթ, քաղքենիութիւնը սկսած է օգտուիլ ընկերվարութեան այդ յղացումէն՝ իր հաշւոյն:

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՑԱՐԵԱ՜Ի.— Սպանիոյ Քազպէրմէլթ քաղաքին մէջ, Օր. Ֆլօրէսմթինա Հուէսքար մեռաւ: Բժիշկը արտօնեց թաղումը, եւ տէրտէրը լծեց կառքը:

Մեռելուհին, Օր. Ֆլօրէսմթինա Հուէսքար, երբ փոս կը դրուէր յանկարծ նետեց դագաղին կափարիչը, գլուխը դուրս հանեց եւ ըսաւ.

— Անօթի եմ:

Ժողովուրդը, սարսափահար, փախաւ «Հրա՜շք» պոռալով: Օր. Մեռելուհին, մի՛-մինակ, դուրս ելաւ դագաղէն, զոր փոսին մէջ նետեց, յետոյ, ինք ալ զարմացած անգամ դարձածէն, զոր չէր հասկընար, վերադարձաւ տուն... ճաշելու:

ՌՈՄԱՆԹԻՍՄՆ ՈՒ 20-ՐԴ ԴԱՐԸ

Անսպասելի չէր Ռոմանթիզմի հարիւրամեակի տօնակատարութեան ստեղծած հետաքրքրութիւնը: Այս առթիւ կարգ մը հեղինակներ հրատարակեցին լուրջ ու առատ ուսումնասիրութիւններ, յաւելուածարար:

Վիպական շարժումը արտայայտութիւնն էր երկար ատենէ ի վեր տիրող հոգեկան վիճակի մը պահանջին: Այնպէս որ դժուար պիտի ըլլար որոշ թուական մը տալ իր ծագման:

Ստեղծագործ միտքերը, անկէ առաջ, իրենց որոնումներով շարունակաբար բախեցան անհասկնալի, կամ աւելի ճիշդը, անբացատրելի կանոններու, բաղկացած անտրամաբանական ու ընդվզեցուցիչ տարրերէ: Ամէն բան կը ներկայացնէր կաղապարեալ ձեւ մը որ սխալ էր շփոթել բանաստեղծին ձիրքերուն հետ, զանոնք ենթադրելով առաջինին ենթակայ իրականութիւն մը:

Ինչպէ՞ս ընդունիլ ստեղծագործ ոգիի մը գոյութիւնը հոն, ուր՝ ի յառաջագունէ գծուած ճամբայ մը մեզի կը ներկայանայ:

Ռոմանթիզմը իր ծնունդը կը պարտի դասականութեան:

Այս տարրական ճշմարտութենէն յետոյ, անշուշտ դիւրին է հետեւիլ այն արագ եւ խոր ծաղկումին, որուն տիրացաւ վիպականութիւնը, ղեկավարութեամբ՝ Հիւկոյի, Վինեիի, Տէժառէնի, Տէշանի եւ Նոտիէի:

Հոս փորձենք խտացնել Ռոմանթիզմի ընթացքը:

Սխալ պիտի ըլլար այս գրական աննախընթաց շարժումը սահմանափակել Ֆրանսայի մէջ. ան տիրեց եւ միշտ տիրած է ամէն կլիմաներու տակ, եւ բոլոր յառաջադէմ երկիրներու մէջ, ան ունեցաւ իր յորդումը՝ աւելի կամ նուազ ուժգնութեամբ Ֆրանսայի մէջ:

Ռոմանթիզմով մարդ նոր կեանք ստացաւ, տեսաւ իր մէջ իսկական հրաշակերտը, գիտցաւ արտասուել դառնապէս, կամ հոյակապ բառերով երգել իր երջանկութեան պահերը, այսպէսով իր կազմուածքին զգայուն թելերը թանկագին գոյութիւններ համարեց: Ահա թէ ինչո՛ւ Ռոմանթիզմը ընդհանրական բնոյթ ունի: Վիպական է Հաֆըզ, երբ կ'ափսոսայ.—

«Այս խաբէական աշխարհին ըրած ո եւ է մէկ խոստումէն բան մը մի յուսար: Ան ցոփուհի մըն է, որ քու ծնունդէդ առաջ իսկ եղած է հազարաւորներու սիրուհին:»

Վիպական է աշուղը, որ կ'երգէ իր գեղեցկուհին, վիպական է նոյնիսկ թատերագիրը, երբ նեղ բեմի մը վրայ կը ստեղծէ լայն տեսիլներ:

Մինչեւ ցարդ քննադատները Ռոմանթիզմը կը նկատէին ծայրայեղութեան դիմող շարժում մը եւ դասականութիւնը կը համարէին զուգակշռող ու կազմակերպիչ:

Ռոմանթիզմն է որ ունի ամէնէն ճոխ կազմուածքը, եւ ձեւափոխուելու ենթակայ տարրերը, ուրեմն ան միայն կրնայ ընկերանալ յառաջդիմութեան քայլերուն փիլիսոփայական կալուածներու մէջ: Իրմէ բխող ամէն մէկ մասնայատուկ շարժում՝ ըլլայ սէնպօլիզմ, էնփրէսիօնիզմ՝ նկարչութեան մէջ, վակներեան սկզբունքներ՝ երաժշտութեան մէջ, կը ներկայացնէ նոր ու տեւական հարստութիւններ:

Ռոմանթիզմը ստեղծեց իրար մերժող տարրեր: Յիշենք նաեւ ձեւաձեւալ (concret) ճիւղը, որ կը մաքառի ազդակրութեան եւ արտաքինին հետ շփումին դէմ, վերացեալ (abstrait) ճիւղը՝ որ կ'երթայ կորսուիլ ցնորքներու, իտէալներու աշխարհը:

Կայ նաեւ անաստուածական Ռոմանթիզմը՝ ամբողջապէս կազմուած ըմբոստ մտածումներով, եւ կրօնական Ռոմանթիզմը որ կ'ապրի Արարչին հետ անընդհատ հաղորդութեան մէջ:

Կան ներշնչումի եւ արուեստի Ռոմանթիզմները Մալարմէով:

Այդ հաշւով ինչո՞ւ չնկատել այս շարժումը իբր պտուղը դասական դպրոցին, քանի որ ան՝ վերոյիշեալ բոլոր մասնիկները կը միացնէ եւ անոնց վրայ կը վարէ կազմակերպիչի դեր:

Ռոմանթիզմի արմատական ճշմարտութիւնը կը կայանայ անիշխանական վիճակի մը տիրանալու իղձին մէջ: Այդպէս միտքերէն միայն՝ հանճարեղ գաղափարները, որոշ ձեւ մը առած՝ կրնան դուրս գալ: Եւ երեւակայութիւնն ու զգայնութիւնը՝ գիտականութեան կենսական ստիպողութիւններ են, որոնք կրնան ծաղկիլ անկաշկանդ ուղեղներու մէջ:

Դասականութեան գերակշռութիւնը արմատախիլ ընելով, Ռոմանթիզմը միեւնոյն ատեն մահացուց անոր ապրելու իրաւունքը, եւ ի փոխարէն մեզ խոստացաւ նոր տաղանդ, իր կարգին կաղապարը այլազան ձեւերու վերածող: կամ աւելի ճիշդը կաղապարիչ, փոխանակ ըլլալու կաղապարեալ: Կը բաւէր գիտել Շափլէն մը ու Քռէպիյեօն մը՝ Վինեիի եւ նոյնիսկ Կլաթինեիի հետ բաղդատութեան մէջ:

Ռոմանթիզմը կը սիրէ միտքի եւ հոգիի ամբողջական նուիրումը, ահա թէ ինչպէս կը բացատրուի Էրնանիի ներկայացումին յարուցած մեծ ոգեւորութիւնը, որուն ընթացքին ամէն մէկ համակիր ուզեց անձնուրել բեմին վրայ ծնած նոր դպրոցը՝ այդ օրը յաղթական, աւելի վերջ հաստատ հիմերու տիրացած՝ Քրոմուէլի յառաջաբանով:

Երջանիկ օրեր, ուր գրականութիւնը այդ աստիճան անձնանուէր հետեւորդներ ունէր, եւ համայնքները ներկայ ամբարիշտ անտարբերութիւնը ունենալ չէին փորձեր:

*
* *

Ամէն հօսանք, բացատրելի պատճառներէ մղուած, իր առաջին ուժգնութիւնը չի պահեր, եւ իր գոյութիւնը կը պահանջէ, երբ իր նախնական ուժին նուազ մեզ կը ներկայացնէ յարատեւելու կոչուած մասնիկներ:

Ռոմանթիզմը, ուրեմն, դար մը ապրելու կարելիութիւնը ձեռք բերելէ վերջ՝ իր ծրագիրը իրականացուց եւ այժմս երիտասարդանալու ստիպումին տակ կը գտնուի:

Ճիշդ է թէ՝ դասական դպրոցին պէս ան չպիտի անհետանայ, ճիշդ է թէ՝ իր գծած ճամբաները անկարելի է ուրանալ, բայց եւ այնպէս ան պէտք է քանի մը երկրորդական տարրեր իւրացնէ եւ ոչնչացնէ ուրիշ մէկ քանիներ, որպէսզի նոր դաշտեր ներկայացնէ երիտասարդ ու ապագայապաշտ ուղեղներու:

Ճիշդ չէ՞ թէ Ռոմանթիզմը պէտք է նկատել նաեւ միտքին եռանդասէր կոչումներուն իրականացումը: Երբեմն, եթէ ան չուզէր ստեղծել զինքը մերժող ո եւ է հակաշարժ ընթացք, բնական է որ փորձէ անմշակ հողերու տիրանալ:

Այդ փորձերը ո եւ է ուժեղ հանգամանք մը չեն ներկայացներ, ինչ որ կը բացատրէ վերջին տասնեակ տարիներու երիտասարդ գրողներու յուսահատեցուցիչ տագնապը:

Ներկայիս կը տեսնենք որ՝ քանիներ երկիրէ երկիր կ'ոստոստեն իրենց երեւակայութիւնը
կագդուրելու համա՛ր
աշխարհի մէջ գրուած
պատկերներու առջեւ:
ձակը անշուշտ տեւական
մշուշապատ շրջանները
համարուին նախօրեակը
քրքրական երեւոյթներ
կը զգանք բայց չենք կ
միտքին մէջ յատկերացն
իրապաշտ (surréaliste
ժումը դեռ որոշ արտա
թիւն մը չէ առած,
կրնայ ըլլալ ապագայ
ձեւափոխումը, որ գրական
լայն ասպարէզներ պիտի
միշտ յենլով Ռոմանթիզ
սական տեւականներուն վրա

Ե. ԶԱՀՐԷՃ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՆԱԽԿԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ

ԽՄԲ.— Այս պատ
ղրկուած է փարիզի ռա
օրկանին, որ հրատարակ
լալով, պատճէնը ճաղ
է մեզի: կը հրատարակ
փոփոխելով.—

Փարիզի ռամկավար
թաթերթին 9 Յուլիս թ
երեւցած է Մարսէյլէն
ցութիւն մը նախորդ
հովիւ Մամբրէ Վրդ.ի
շուրջ: Այդ հարցը պ
մար եւ մոռցուէր վարչ
տետրակներուն մէջ, բայ
դապետը կը նախընտ
«Թղթակից»ներուն
քրքրել իր մօտիկ
Բրքրենք ուրեմն, մեղքը
իր վիզը:

Պոլսական թերթ մը
թէ Մամբրէ վրդ. իր
տարած է եկեղեցական
եւ վարչութեան անդ
գացած տունէն գրաւած
նոնք: Այս տեղեկութիւնը
է: Վրդ.ին տունէն գոյքեր
գրաւուած, բայց եկեղեց
գոյքերը վրդ.էն ստանալ
մար հարկ եղաւ որ այս
գրողը վարչութեան գա
տին եւ քարտուղարին
վրդ.ին քաղաքէն հեռան
տաձգել տալ, վ.դ.ը ե
տանի, վերադարձնել տալ
մը իրեր որոնց համար վր
պնդէր թէ իրեն կը պատ
եւ գոյքերու յանձնումի
դութիւնը կատարել տալ
նալով ճակառակ պայմ
ընդհ. դատախազութեան

Դարձեալ գոյքերու
Պալաքեան Եպիսկ
եւ թեմական խորհուրդ
դամի մը ներկայութեան
տատուեցաւ որ վրդ.ը փո
Մարսէյլի մէջ մնացած ե
պոսի մը լանջախաչը եւ
խաչը իւրացնել: Մարսէյլ
վարդապետը վարչութեան
տին յայտարարեց որ
իրեն նուիրուած են Պալա
եպիսկոպոսի կողմէ: Փ
մէջ Պալաքեան եպիսկոպ
կառակը ըսաւ եւ յայտն
հրամայած է վրդ.ին, Մա
եկեղեցիին յանձնել ձեռք
նը, իսկ լանջախաչը իրեն
միածին ղրկուելու համար:
այդ հրամանին հնազանդ
խաչը յանձնած է: Պալա
եպիսկոպոս երբեք անդ գ
նուիրած չէր վարդապետի
պէս այս վերջինը վարչու
առջեւ յայտարարեց:

Մատնութեան խնդրին
թիւ վարչութեան ժողովի
որոշապէս ճշտուեցաւ մէկ
Պ. Հայկ Սէրէնկիւլեան
Դաշնակցականներ Ապա
թեան ընդհ. տնօրէնին
կանչուած էին իբրեւ ա
տանեալ եւ Մամբրէ վա
պետը անոնց հետ կանչու
իբրեւ ամբաստանող:

Մամբրէ վարդապետ
սարի մը յանձնած էր առա
դարանի բաց վկայագիր
ուածով երեւան ելաւ վ
պետին արարքը եւ վարչ
նը թերթերու միջոցաւ
ունեցաւ զգուշացնել հասար
թիւնը:

Վարդապետը վարչու

նիստին մէջ ընդունեց որ հակառակ օրէնքին բացորոշ եւ խիստ տրամադրութեան, քաղաքապետարանի ամուսնութիւնը չկատարած եկեղեցական պսակներ կատարած է։ Իբրեւ հետեւանք այդ գեղծումներուն, Մարսէյլի մէջ անտանելի կացութեան մատնուած են քանի մը լքուած երիտասարդ կիներ։

Վարչութեան սեղանին վրայ կան ճիշդ սոյն նման ամուսնական եւ ... սրմասրական գործեր, արդիւնք վարդապետին գեղծումներուն։

Գալով իր թղթակցին զրպարտութիւններուն, Ֆրանս.— Օրիան ընկերութիւնը գոյութիւն ունէր եւ անոր վճարումները եւ պայմանները գոյութիւն ունէին իմ այդ ընկերութիւնը ճանչնալէս տարիներ առաջ։ Ես չէի որ հաստատեցի կամ որոշեցի անոնց քանակը կամ եղանակը։ Իւզէսի մէջ ոչ ոք կեղեքուեցաւ, բայց տեղի ունեցան ուրիշ բաներ։

Իւզէսի հայ գաղութին մէջ կրկնուեցան այն փորձերը որոնք, ղեկավարուած Փարիզի յայտնի անկիւնէն, ալեկոծեցին ուրիշ շրջաններ ալ։ Գործադուլ, բողոք, խռովութիւն այն ատեն երբ հայ գործաւորուհիները կը վճարուէին հիմակուան երեք անգամը։ Միջամտեց քաղաքապետարանը, դատարանը եւ աշխատանքի նախարարութեան ներկայացուցիչը Մ. Մազէ Նիմի յայտնի եւ պատուական հայասէր մը, ստիպուեցաւ պարագլուխներուն — քանի մը ծայրայեղօրէն տղէտ ու խենձ տղաք — ազդարարել որ եթէ շարունակեն, պիտի ստիպուի արտաքսել զիրենք Սուրիա։ Հաստատուեցաւ որ մեր հայ աղջիկները աւելի շատ կը շահէին քան Իւզէսի շրջանի ֆրանսացի գործաւորուհիները։ Հարցին էութիւնը չափազանց որոշ էր. ոչ զրկանք կար, ոչ գործադուլի պատճառ, այլ արտաքին դրդում։ Ընկերութիւնը տեղի չտուաւ եւ մէկուկէս օրուան գործադուլէն ետք, ամէն մարդ դարձաւ իր գործին։

Ամիսներ առաջ ռամկավար թղթակցին դրածները նոյնութեամբ երեւցան Պոլսահայ թերթի մը մէջ։ Երբ բացատրութիւն պահանջեցի իրմէ կեղեքողներու, գետինը պառկողներու եւ միւս բոլոր «սիրուն» զրպարտութիւններուն վրայ, ըսաւ թէ իրեն տուն տուողն է... Մամբրէ վարդապետը։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

* * *

Միւս կողմէ Մարսիլիոյ Վարչական Խորհուրդը հետեւեալ շրջաբերականը կ'ուղղէ «Մարսէյլի եւ շրջակայի հայութեան».—

Ստուգուած եւ հաստատուած է որ, Մարսիլիոյ նախկին հոգեւոր հովիւ՝ Տ. Մամբրէ վրդ. Գալֆաեան, օգտուելով իր այդ հանգամանքէն, առանց վարչ. խորհուրդի գիտակցութեան Մասէյլի մէջ կատարած է պսակներ եւ մկրտութիւններ։ Նոյն անկարգ եւ անպատասխանատու գործունէութիւնը ունեցած է նաեւ, առանց վարչ. խորհուրդի հաւանութեան շրջաններ կատարած իր այցելութեանց առթիւ, ինչպէս Ֆիւմէլի նոյնպէս եւ ուրիշ վայրերու մէջ, իր հրաժարելէն առաջ եւ թէ վերջը։

Ուստի ապագայ դժուարութեանց առաջքը առնելու համար, ներկայ շրջաբերականով կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ, առանց *Առաջնորդարանի օրինական գործողութեանց*, վարդապետի կարգադրութեամբ միայն պսակ եւ մկրտութիւն կատարած են, դիմեն անձամբ կամ նամակով, վարչ. խորհուրդի դիւանապետին, մինչեւ 15 Օգոստոս, իրենց տոմարական արձանագրութիւնը կատարել տալու եւ ստանալու պաշտօնական համապատասխան *վկայական*։

Կը յայտարարենք նաեւ որ յետ այսու առանց դիւանատան պաշտօնական արձանագրութեան, կատարուած ո՛ եւ է եկեղեցական արարողութիւն, որո՛ւ կողմէ ալ եղած ըլլայ պիտի նկատուի անվաւեր, եւ կատարողը պիտի հրաւիրուի բարոյական պատասխանատուութեան։

Իմացած ըլլալով որ Մամբրէ վրդ. կրկին եկած է հոս մեզի անծանօթ պատճառով, կը զգուշացնենք ժողովուրդը մասնաւորաբար իրմէ, յայտնելով որ ան ո՛չ մէկ իրաւասութիւն ունի մեր թեմին մէջ գործելու։

(Կնիք)

Մարսէյլ, 30 Յուլիս

ԵՐԵՒԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐՈՒՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

Կոմունիստ կուսակցութեան ընդդիմադիր խմբակցութիւնը արդէն սկսած է բանիլ նաեւ Երեւանի մէջ, այնքան որ, մտահոգութիւն պատճառած է վարիչներուն եւ ժողովներ կը գումարեն սովորական ու պատրաստ բանաձեւեր ստորագրելու համար ընդդիմադիրներուն դէմ։ «Խորհ. Հայաստան» (19 Յուլիս) կը մատնէ այդ մտահոգութիւնը.—

Երեւանի կազմակերպչական մարմինը, լսելով կատարուած զեկոյցը, կը միանայ համագումարին որոշումներուն։

Այսպէս, տեսնելով ընդդիմադիրներուն կազմալուծիչ ելոյթները, անհրաժեշտ կը նկատենք այսուհետեւ վճռական պայքար մղել ընդդիմադիրներու խմբակցութեան եւ անոնց տեղական ներկայացուցիչներուն դէմ, իսկ անհրաժեշտ պարագային՝ կազմակերպչական միջոցներ գործածել անոնց մասին։

Ընդգծելով կազմակերպութեան մէկ մասին, Լէնինիստներու միջեւ գոյութիւն ունեցող անբնական կապութիւնը, անհրաժեշտ կը նկատենք ամէն միջոց ձեռք առնել ուժեղցնելու համար կազմակերպութիւնը։ Վճռական պայքար մղել Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին ղեկավարութեան վարկաբեկումին եւ անոր «փոխարինման» համար կատարուած փորձերուն նորոգման դէմ։

Պէտք է ուժեղցնել գաղափարաբանական ճակտին վրայ ամէն աշխատանք։ Անողոք պայքար մղել դաշնակցականութեան ամէն արտայայտութեան եւ բանւորները ազգայնականութեամբ յիմարացնելու փորձերուն դէմ։

ՊԱՆՐԱԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ.— Հայաստանի զանազան գաւառներուն մէջ շինուած եւ աւարտած են 10 պանրագործարաններ, որոնք կը գտնուին Թալչարուխ, Ղըզըլ-Ղոչ, Բարվանսարայ, Բաշաբարան, Համզաչիման, Կարակալա, Սիմէոնովկա, Կարմիրգիւղ, Եանըխ, Երիցէն գիւղերուն մէջ։

Այս գործարանները արդէն սկսած են աշխատիլ։ Պիտի պատրաստուին նաեւ զուիցերական պանիր։

4000 ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Սկովանոյ Էջմ գիւղին մէջ (Ապէրանին կոմունէին) գտնուեցաւ քարէ շիրմարկղ մը, որ կը պարունակէր կնոջ մը եւ իր զաւկին ոսկորները։ Հնագէտներուն կարծիքով, շիրմարկղը կը պատկանի քարէ դարուն, Քրիստոսէ 2000 տարի առաջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ղեկավարութեամբ Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ դերասան Շ. Սարեանի եւ տեղական ուժերուն, վերջին շաբաթներուն Մարսիլիոյ մէջ ներկայացուեցան երկու խաղեր, «Քօրրատօ» եւ «Շէրլօք Հոլմս»։ Այս Շաբաթ երեկոյ պիտի ներկայացուի «Հին Աստուածներ»ը։

«Շէրլօք Հոլմս»ը, որ ներկայացուեցաւ Շաբաթ գիշեր, չունի հոգեկան ապրումի պահեր։ Գաղտնի ոստիկանին ճարտարխաղերն ու դիմափոխութիւններն են, որ հետաքրքրութիւն կ'արթնցնեն։ Մարութեան յաջողութեամբ կատարեց գաղտնի ոստիկանին դերը, ի յայտ բերելով դիմափոխութեան արագ ու հարուստ ձեւեր։ Գիտցաւ ամէն վայրկեան ինքզինքը պահել զանազան եղանակով ծպտումներու մէջ։

Շ. Սարեան խաղաց Շէրլօքի հակառակորդին՝ փրոֆ. Մորիարթիի դերը։ Սակայն Սարեան աւելի ընդունակ է ողբերգական դերերու։

Յաջող էր Ս. Ազարեան իր բնական շարժումներով ու խօսակցութեամբ։ Խաղին ամբողջութիւնը գիտցաւ պահել նոյնպէս օր. Ա. Աւագեան։

Հ. Ս.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՇԱՎԻԼ-ՎԻՐՕՖԼԷԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Շավիլ-Վիրօֆլէէն խումբ մը երիտասարդներ գեղեցիկ գաղափարը յղացած էին կազմելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը, նպատակ ունենալով միացնելու Քլամարի, Սէվրի, Շավիլի, Վիրօֆլէի, Վէրսայլի եւ մօտակայ արուարձաններու հայ երիտասարդ ուժերը, զարկ տալ անոնց ֆիզիքականին ու բարոյականին, եւ յարաբերութեան մէջ դնել զանոնք տեղական օտար մարզիկներու հետ։

Ուրախ ենք յայտնելու թէ այդ փափաքը իրականացած է ներկայիս եւ մասնակցող անդամներու թիւը արդէն 35ի հասած է։

Վստահ ենք թէ՝ Նորակազմ խումբը, որ լաւ մարզիչ առաջնորդներ ունի յանձին Պ. Պ. Խուպէսէրեանի, Չագըրճեանի, Տօլապճեանի եւլն. որոնք սերտիւ փարած են այս ազնիւ ձեռնարկին յաջողութեան, պիտի իրականացնէ իր վրայ դրուած յոյսը։

Յուլիս 30ի Շաբաթ երեկոյին ընդհ. ժողովին մէջ միաձայնութեամբ գնդախաղի խմբապետ ընտրուեցաւ Պ. Խուպէսէրեան, իսկ Պ. Պերճ Չագըրճեան ալ մարզական խմբապետ։ Հաւաքավայր որոշուած է 187 Grande rue de Chaville, Viroflay, ուր ամէն Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30-10 խորհրդակցութիւններ կը կատարուին։

Փափաքելի է որ տեղւոյն եւ շրջակայ արուարձաններու բոլոր գործօն թէ համակիր երիտասարդները իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը բերեն այս գեղեցիկ ձեռնարկին, ուր իրենց շուրջ պիտի գտնեն ոչ միայն հայ մարզիկներ, այլ եւ ազնիւ եւ վեհանձն եղբայրներ։

Յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք Նորակազմ մասնաճիւղին, եւ վստահ ենք թէ շրջակայ մօտ 250ի հասնող հայ ընտանիքներ՝ սիրայօժար մասնակցութեամբ, միշտ վառ պիտի պահեն եռանդը խումբ մը երիտասարդ մարզիկներու, որոնք կոչուած են ապագայի առողջ ու կայտառ սերունդը կազմելու։

Կար. Թագրմճեան

ընթերցո՛ղ,

Ամէն կողմէ ծրի ՅԱՌԱՋ կ'ուզեն — Սուրիայէն, Պուլկարիայէն, Յունաստանէն, հեռաւոր Մուսուլի գիւղերէն եւ կայաններէն։

Կ'աշխատինք գոհացնել որքան կը ներեն մեր միջոցները։

Դուն որ կը սիրես «Յառաջ»ը, չը՞ պիտի ուզէիր ուրախացնել երիտասարդական միութիւն մը, լսարան մը կամ չքաւոր գիւղի մը պատանիները։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՌԻՒԻ ՄԸ ՊԱՀՈՒՆ.— Սթրազպուրկի մէջ, Լօթ փողոցը, Կէյեր ու Ցըներ կը կռուէին իրարու հետ, կանգնած՝ տանը խոհանոցին մէջ։ Սկսան ռմբակոծել զիրար պարապ շիշերով։ Կէյերի կինը, երախան գիրկը, վազեց օգնութեան։ Քանի մը շիշեր հանդիպեցան դէմքին ու երախային գանկին, որ ջախջախուեցաւ։ Երախան մեռաւ։ Կռուազանները ձերբակալուեցան։

ՆՈՐ ԼԱՆՏՐԻՒ ՄԸ.— Այս ձմեռ, գեռատի աղջիկ մը Օթթէլիա Շթօհր, շոգեկառքով կը ճամբորդէր Աւստրիոյ մէջ։ Գերմանացի մը մօտեցաւ աղջկան եւ բարեկամացան։ Շուտով նշանուեցան, յետոյ ամուսնացան։ Գերմանացին ինքզինքը կը ներկայացնէր բժիշկ Նէկէլ։ Մայիս ամսուն մէջ մեր բժիշկը յաջողեցաւ կլլել աղջկան ամբողջ օժիտը։ Առտու մըն ալ աղջիկը մեռաւ։ Աղջկան ծնողքը կասկածելով, դիագննութիւն պահանջեցին։ Երեւան ելաւ մահուան պատճառը. աղջիկը թունաւորուած էր։ Խիստ հարցաքննութենէ մը յետոյ, յայտնի եղաւ որ Նէկէլ բժիշկ չէ, այլ Լանտրիւ մը, որ հարուստ կիներու հետ կ'ամուսնանար, օժիտը կ'ուտէր եւ կը մեռցնէր զանոնք։ Խուզարկութիւնը երեւան հանեց բազմաթիւ նամակներ, որոնցմով Նէկէլ ամուսնութեան սենեակներէն կը խնդրէր գտնել հարուստ կիներ, գեռատի կամ ծեր։ Եւ կ'ամուսնանար ինչ տարիք ալ ունենային թեկնածուները, ուտելու համար անոնց դրամը, յետոյ սպաննելու համար զանոնք։

ԳԼԽԱՏՈՂ ՎԱՐՍԱՎԻՐԱՆ.— Պէրլինի մէջ նշանաւոր վարսավիրայ մը կար, որ աղուոր մազեր կը շինէր։ Կինը, խանութին մէջ, յաճախորդներու ներկայութեան առտու մը պախարակեց ամուսինին անպարկեշտ ընթացքը, որովհետեւ վարսավիրան չէր ծածկեր իր զգացումները այն աղջիկներուն հանդէպ, որոնց մազերը կը կտրէր ու կը յարդարէր։ Եւ կը համբուրէր կլոր ծոծրակները։

Կնոջ յանդիմանութիւնը ծանր էր։

Իրիկունը ածելիով կտրեց կնոջ գլուխը, եւ սենեակին մէկ անկիւնը նետեց յետոյ պահեստի դրամները առնելով անհետացաւ։

ՔՍԱԿԱՀԱՏԸ.— Ժամանակէ մը ի վեր Վէնսէն-15րդ Մէթրօ գիծին վրայ քսակահատութեան դէպքերը անպակաս էին, եւ ճամբորդները՝ բարկացած։ Կարելի չէր ըլլար բռնել գողը։

Առջի օր, ճամբորդ մը զգաց որ մուկի պէս բան մը կը պտտէր գրպանին մէջ։ Մինչեւ որ ետին դարձաւ, գողը ցատկած էր հանրակառքէն։ Բարեբախտաբար ճամբուն վրայ այնքան բազմութիւն կար, որ գողը չյաջողեցաւ փախչիլ, ու բռնուեցաւ։ Ամբողջ բազմութիւնը յարձակեցաւ վրա՛ն՝ 20 բռունցքը մէկ անգամէն մուրճի պէս կ'իջնէր գլխուն։ Եթէ ոստիկանները չհասնէին, քսակահատը, Իտալացի մը, պիտի հատնէր ու տապկուէր։

ՈՒՐԻՇ ՄԸ.— Ընկերվարական երեսփոխան Քօնփէր Մօրէլ հանրակառքի մը դրան առջեւ կեցած էր, երբ երիտասարդ մը զարնուեցաւ իրեն, յետոյ ներողութիւն խնդրեց, ցատկեց դուրս։ Երեսփոխանը կասկածեցաւ, ձեռքը գրպանին տարաւ, դրամապանակը հալեր էր։ Եւ ընկերվարական կոչ մը արձակեց.

— Հասէ՛ք, հասէք, բռնեցէք գողը։

Երկու հոգի յաջողեցան բռնել գողը, որ, դարձեալ, Իտալացի էր։

ՀՕՐ ՄԸ ՍԷՐԸ ԻՐ ԶԱՒԿԻՆ.— Մոնփէլիէի մէջ գինիի վաճառական մը, որ բաժնուած էր կնոջմէն, համաձայն դատավճռին՝ պարտաւորուած էր կնոջ յանձնել իր 6 տարեկան մանչը։ Սակայն վաճառականը այնքան կը սիրէր իր զաւակը, որ չէր ուզեր բաժնուիլ։ Ու պահեց։ Կինը դատարանի դիմած ըլլալով, ոստիկանութիւնը բանտարկեց հայրը, որ կը յայտարարէ թէ երբեք չպիտի յանձնէ իր զաւակը եւ չպիտի յայտնէ թէ ո՛ւր պահած է զայն։

ԼԵՐԱՆ ԳԱԳԱԹԷՆ.— Անգլիացի զբօսաշրջիկ մը, զաւկին հետ, Կրընօպլըի շրջակայ լեռներուն վրայ կը բարձրանար առանց առաջնորդի։ Ուզեցին մագլցիլ լերան գագաթին ցից կանգնած ժայռէ սանդղին վրայ։ Սանդղը շատ վտանգաւոր է։ Եւ անգլիացին սահեցաւ 200 մեթր բարձրութենէ մը վար ու գլորեցաւ ժայռերուն մէջ։ Մահը վայրկենական եղաւ։ Զաւակը չյաջողեցաւ իջնել հօրը քով։ Դարձաւ գիւղ օգնութիւն խնդրելու։ Խումբ մը գիւղացիներ, չուաններով եւ անհրաժեշտ գործիքներով, գացին վերցնելու դիակը։ Սակայն չյաջողեցան։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«Թէեւ այս իրողութիւնը չէր տարածայնուած, բայց կրցեր էի զայն ստուգել շնորհիւ անոնց որ, մօտէն կամ հեռուէն, կապ ունեցեր էին կայսերական գերդաստանի սպանութեան հետ։ Նոյն իսկ, կային որ, Մեծ-Դքսուհին փրկողին անունն ալ կուտային։ Բայց հակառակ բուռն ճիգերուս, չկրցայ բացարձակ կերպով վստահ ըլլալու համար փաստեր ձեռք ձգել եւ Մոսկուա վերադարձայ խորապէս վրդոված, եւ պատրաստ ամէն բան ընելու, ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար, ինչ որ չուշացաւ. եւ ահա թէ ինչպէս։

«Այն շրջանին որ այս յիշուած դէպքերը տեղի կ'ունենային, մեր կազմակերպութիւնը որ այժմ ծաւալած է, դեռ սաղմնային վիճակ մը ունէր։

«Ցրուած, առանց գործակալներու եւ կապակցութեան, առանց որոշ ուղղութեան, հակայեղափոխականները անկարգ կերպով պայքարի կը մտնէին եւ կանոնաւոր կերպով կը պարտուէին։ Անկից ի վեր, այս բոլորը փոխուած է, եւ միայն այն իրողութիւնը որ կըցաք Մոսկուա հասնիլ եւ հոն հաստատուիլ, վերջապէս կանոնաւորապար հոն ապրիլ, կը բաւէ հաստատելու թէ՝ անկից յետոյ սովետները ուժեղ կազմի մը հետ է որ գործ ունին...

— Անշուշտ։

— Արդ, իրիկուն մը երբ քանի մը ընկերներու հետ, Մոսկուայի Սովետին մէկ հաւաքոյթին ներկայ կ'ըլլայի, մեր համախոհներէն մէկը որ հին շրջանէն մնացած ճաշարանի մը մէջ վարիչ էր, եկաւ զիս գտաւ, եւ շատ շահեկան միջադէպի մը մասին լուր տուաւ։ Չիլթաշէւ. այդ իրիկուան համար, մասնաւոր խուց մը բռնած էր եւ միեւնոյն ատեն տասներկու հոգինոց ճաշ ապսպրած էր։ Ասիկա այնքան հազուադէպ բան մըն էր, որ կ'արժէր, որ զայն լուսաբանելու համար յոգնէի։

— Լաւ ուրեմն, հարցուցի ճաշարանի պաշտօնեային. հոդ ի՞նչ կայ զարմանալու։ Չէ՞ք գիտեր որ մեր արդի տէրերը իրենք զիրենք բանէ զրկող մարդեր չեն։

— Սա կայ որ, ըսաւ մեր ընկերը, ինծի այնպէս կը թուի թէ՝ այս ճաշը միւս ճաշերուն չի նմանիր։

— Պատմէ՛, նշանակելի ի՞նչ կը տեսնես։

— Նախ որ ժամ մըն է փողոցը պահպանուած է երկու կարմիր պահակախումբերու կողմէ, որոնց մեծ մասը Չինացիներ են։ Յետոյ, քանի չափ չեկիստներ, խուժած են ճաշարան, մուտքը պահպանելու համար։

— Ուրեմն ինչպէ՞ս կրցար դուրս ելլել։

Ժպտեցաւ. յետոյ ըսաւ.

— Այդ պարոնները ամէն բանի վրայ չեն մտածեր։ Մառանին դուռը կայ, որ չեն մտածած պահպանել։

— Լա՛ւ, այդ հաւաքոյթին մասին ուրիշ մանրամասնութիւն չունի՞ս։

— Այո՛, նախ, Չիլթաշէւ յանձնարարեց որ «Թօքէ» կոչուած գինիէն հայթայթենք իրենց, որովհետեւ, Թ... ժողովրդական գործավարը որ ներկայ պիտի գտնուի, շատ կը սիրէ եղեր այդ ըմպելին։

— Անցի՛ր. ուրի՞շ։

— Յետոյ... խնդրեցի որ զգուշանան քովէ քով նստեցնելէ Թ... եւ Ճէրճինսքին, որ չեն կրնար զիրար տանիլ...։

— Բայց. ինծի նայէ, ինչ որ կ'իմացնես, շատ շահեկան է. ժամ մը քանի՞ն է այդ ճաշկերոյթը։

— Կէս գիշերէն քառորդ մը առաջ։

— Կրո՛ղ. եւ ո՞վ է որ պիտի սպասարկէ այդ պարոններուն։

— Ո՛չ ոք, կ'երեւի։

— Ինչպէ՞ս. իրենք իրենց պիտի սպասարկեն...

— Երբեք. աղանդերէն յետոյ, կերակուրները պիտի դրուին ջեռուցիչներու վրայ, եւ առանց կանչուելու ոչ ոք պիտի կրնայ մասնախուցէն ներս մտնել...

— Գէշ չեն կարգադրած։ Բայց ըսէ տեսնեմ, առանց կասկած արթնցնելու կարելի չէ՞ որեւէ կերպով ներկայ ըլլալ այդ հացկերոյթին...

Խոհարարը նորէն ժպտեցաւ։

— Կ'ընդունիք անշուշտ որ, եթէ այդ տեսակ միջոց մը չգտնուէր, պիտի զգուշանայի զայն ձեզ խանգարելէ։

— Լաւ, ուրեմն երթանք։

— Այո՛, բայց պէտք է կարգ մը զգուշական միջոցներ ձեռք առնել. ջաղացքէ ներս մտնելու ձեւով կարելի չէ մեր ճաշարանը մտնել։ Յետոյ, չեկիստներն ալ կան...։

— Իրաւ. ինչպէ՞ս ընել ուրեմն։

— Ահա թէ ի՞նչ մտածեցի. հին ռէժիմէն մնացած շատ մը ճաշարաններուն մէջ, ինչպէս է մերը, ծակեր... կան։

— Ի՞նչ ծակ։

— Օթոցներուն ետեւը, պատերուն վրայ բացուած փոքր ծակեր, որոնք ցարական ոստիկանութեան թոյլ կուտային, առանց նշմարուելու, գիտելու անցուդարձը եւ լսելու խօսակցութիւնները։ Բայց մեր ճաշարանին մէջ մարդ չի գիտեր այդ կէտը, որովհետեւ մեր նոր սեփականատէրը վերէն վար մաքրեց եւ միայն զիս ու մառանապետը պահեց։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

հրաւիրելով առանց վերապահութեան հպատակիլ կուսակցութեան որոշումներուն։

Կոչը կը հրաւիրէ ուժգնօրէն կռուիլ ընդդիմադիրներուն դէմ, առանց նկատի ունենալու անոնց դիրքը, ոչ ալ այն ծառայութիւնները, զորս կատարած են անոնք յեղափոխութեան ընթացքին։

«Փրավտա» կը ծանուցանէ թէ Սոքոլնիքով (աջ ընդդիմադիրներու պետը) եւ ուրիշ վարիչներ հրաժարած են ընդդիմադիր հոսանքէն։ Հաւաքաբար ստորագրած են յայտարարութիւն մը, որով եւ կ'առնեն իբրեւ ընդդիմադիր նախապէս իրենց տուած ստորագրութիւնները։ Մոսկուայի պաշտօնաթերթը կը գուշակէ թէ պայքարը սաստկացնելու մասին իրենց տուած որոշման հետեւանքով, շատեր պիտի հեռանան ընդդիմադիր շարքերէն։

Լէնինի այրին, տիկին Քրուփսքայա, որ 1925էն ի վեր յարած էր ընդդիմադիր հոսանքին նոյն ժողովին մէջ, ճառ մը արտասանած է, կոչ ընելով աշխատիլ կուսակցութեան միութեան համար։ Տիկին Քրուփսքայա կ'ընդունի այլեւս թէ ընդդիմադիրներուն տեսակէտները սխալ են, թէ ընդդիմադիրներու ամբաստանութիւնները, որոնք ոեւէ հիմ չունին, կը խափանեն կուսակցութեան ջանքերը՝ բանուորներու կազմակերպման եւ միացման համար։

Դաւ մը Վէհապիներու թագաւորին դէմ

Պասրայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է դաւադրութիւն մը, որ նպատակ ունէր սպաննել Նէճտի եւ Հիճազի վէհապի թագաւոր Իպնը Սուուտը եւ իր երէց որդին էմիր Սաուտը։ Դաւադրութիւնը կազմակերպուած էր Սուլթանին հարազատ եղբօրը, էմիր Մոհամմէտ իպն Ապտիւրրահմանի կողմէ։

Սուլթանին ծառաները կաշառուած ըլլալով, դաւադրութիւնը դիւրութեամբ գլուխ պիտի հանուէր։ Սակայն Հազայի (Պարսից ծոց) կուսակալ Ապտուլլահ Իպն Ճէլվի յաջողեցաւ երեւան հանել դաւը։

Լէոն Տօտէ օդափոխութեան ելած է

«Աքսիօն Ֆրանսէզ» կը հրատարակէ հետեւեալ զեկոյցը.—

Տօտէ որոշեց այլեւս չուշացնել օդափոխութիւնը, զոր սովոր է կատարել ամէն տարի իր ընտանիքին հետ։ Եւ այս տարի օդափոխութիւնը պիտի անցընէ Պելճիքայի մէջ, առանց հոգ ընելու Սարոյի ոստիկանները։

Երկուշաբթի առաւօտ, ամէն միջոց ձեռք առնուած էր։

Լէոն Տօտէ ճամբայ ելաւ, առաջնորդութեամբը արքայական երիտասարդներու։ Ոչ հսկողութիւնը, որ կը կատարուի Ֆրանսայի բոլոր ճամբաներուն վրայ, ոչ ալ աւելի խիստ քննութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ ֆրանս. մաքսատուներուն մէջ՝ Ընդհ. Ապահովութեան հրահանգովը, չարգիլեցին որ Լէոն Տօտէ հանդարտ շարունակէ իր ճամբորդութիւնը։ Ան անցաւ հիւրընկալ երկրին սահմանագլուխը, ուր պիտի մնայ քանի մը շաբաթ։ Առանց ո եւ՛ է դժուարութեան, Լէոն Տօտէ պիտի վերադառնայ Ֆրանսա, երբ որ ուզէ։

⁂ «Ժուռնալ»ի աշխատակից Ժէօ Լոնտոն կը պատմէ թէ քանի մը օր առաջ այցելած է Լէոն Տօտէի, որ կը գտնուէր Ֆրանսայի մէջ կրօնաւորի մը գեղջուկ տան մէջ։ Փարիզէն մեկնած է կէս գիշերէն վերջ ինքնաշարժով մը։ Քաղաքէն դուրս հանդիպած է ուրիշ ինքնաշարժի մը. աչքերուն սեւ ակնոցներ անցուցած են եւ քանի մը ժամուան խիստ արագ ճամբորդութենէ մը վերջ, ինքնաշարժը կանգ առած է «Ֆրանսայի հրաշալի անկիւններէն մէկը»։ Ինքնաշարժի վարիչը պատուիրեց իրեն ձախ արահետէն քալել «Վալանսիա»ն սուլելով։ Կրօնաւորը դուռը բացաւ, ու քիչ վերջ վար իջաւ Լէոն Տօտէ, ընդունելու համար ճարպիկ լրագրողը։ Կրօնաւորը անոնց պատկերները առաւ։ Տօտէ տեղեկութիւններ ուզեց Փարիզի կեանքին մասին։

Այցելութենէն վերջ Ժէօ Լոնտոն, դարձեալ սեւ ակնոցներ դրած, Փարիզ վերադարձաւ։ Բացի ֆրանսացի լրագրողէն, Լ. Տօտէ ընդունած է նաեւ օտար թերթերու թղթակիցներ, որոնք արտասահմանի թերթերուն գրկած են Տօտէի յայտարարութիւնները։

Նոր մրցանիշ կոտրելու փորձեր

Երկու գերման օդանաւորդներ, Ռիսքից եւ Էտցարտ, աջքի առաւօտ Տէսսաուէն մեկնեցան օդանաւով մը, որ 3700 քիլօ պէնզին կը պարունակէ եւ կը յուսան օդին մէջ մնալ 60 ժամ։ Անոնց նպատակն է կոտրել ժամական մրցանիշը։

Ուրիշ երկու օդանաւորդներ, Լօօզ եւ Բէօլ, որոնք նման օդանաւ մը ունին, նոյն պարունակութեամբ, չյաջողեցան թռչիլ, խանգարման մը հետեւանքով։

Երկու անգլիացի օդանաւորդներ, Քար եւ Տըրթ, որոնք գաղտնի թռած էին Քրէնուըլի օդային կայանէն, կոտրելու համար հեռաւորութեան մրցանիշը, ինկան Դանուբի մէջ, Աշաշի մօտ։ Օդանաւորդները վիրաւորուեցան, իսկ օդանաւը կը ծփայ գետին ջուրերուն վրայ։

Քար անգամ մըն ալ ինկած էր Պարսից ծոցին մէջ, նման մրցումի մը ընթացքին, երբ Լոնտոնէն Հնդկաստան կ'երթար։

Միւս կողմէ գերմանական ընկերութիւններ նոր փորձեր կը կատարեն։ Եթէ յաջողին անմիջապէս պիտի ձեռնարկեն կտրել Ատլանտեան ովկիանոսը երկու օդանաւով, որոնք պիտի կոչուին «Եւրոպա» եւ «Պրէմէն»։ Օդանաւին մէջ միակ տեղը, որ յատուկ է ճամբորդի, պիտի գրաւէ Հըրսթի պատկանող թերթերուն ներկայացուցիչը։

ՌՈՊԷՐ ՏԸ ՖԼԷՐԻ ՄԱՀԸ

Երէկ առաւօտ Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը ակադեմական Ռոպէր տը Ֆլէրի, որ քանի մը օր առաջ մեռած էր Վիթէլի մէջ։ Յուղարկաւորութեան ներկայ էին Ակադեմիային կողմէ Պարթու, Էռիօ, «Ֆիկարօ»ի ներկայացուցիչները եւ զանազան պատուիրակութիւններ արուեստի եւ թատերական։

Եկեղեցիին բակին մէջ ճառեր խօսեցան Պարթու, Էտմօն Սէ, Պէրնշթայն եւ Քօթի։

Ռոպէր տը Ֆլէր ծնած էր 1865ին։ Մեռաւ երակային բորբոքումէ։ Հեղինակած է բազմաթիւ ծանօթ թատերախաղեր։ Ունի քննադատական ուսումնասիրութիւններ։ Տնօրէնն էր «Ֆիկարօ»ի գրական բաժնին եւ նախագահ թատերագիրներու արհեստակցական միութեան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանին բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ներկայացուցիչները 6 Օգոստ. երեկոյեան ժամը 9ին քաֆէ Օ Բլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ Իթալի։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի շրջանային կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, 84 րիւ Շափ Պօն Թէաթրի մէջ։ Կը խօսի ընկ. Աբեան։ Երգ եւ նուագ։ Արտասանութիւններ՝ Մ. Մարութեանէ, Շ. Սարեանէ եւն.։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ

Դաշտահանդէս, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէի կողմէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Grammontի լճին եզերը։ Երգ, արտասանութիւն, կովկասեան եւ հայկ. պարեր եւ անակնկալներ։ Կը մասնակցին Լիոնի «Արաքս» փանֆառը եւ հայ արիները։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—Լիոնէն շոգեկառքով՝ առտուան ժամը 6.30, 9.30 եւ 13.30ին, 16 Թիւ հանրակառքով Pont-Lafayetteէն առտուան ժամը 8ին եւ 11.45ին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԷԼՖՕՐ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբին կողմէ, 7 Օգոստ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Caserne Offemontի դպրոցի սրահը։ Երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ ներկայացում։ Մուտք՝ 3 ֆր.։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Վաղը շբ. գիշեր ժամը 9ին Bon Théatreի մէջ, 84 Rue Chape ղեկավարութեամբ՝ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ Շ. Սարեանի եւ տեղական ուժերու։ Կը բեմադրուի՝ Լ. ՇԱՆԹի

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ֆաքիր Թահիրա պէյի ներկայացումները աննախընթաց հիացում կը պատճառեն սասնեակ հազարաւոր հետաքրքիրներու, որոնք ամէն գիշեր կ'երթան իր զարմանահրաշ փորձերը տեսնելու Théatre Antoineի մէջ (14, Bld. de Strasbourg).

Մուտքը արգիլուած է անչափահասներու եւ յղի կիներու։

Փրօֆէսէօր Մաքէնզիի հըսկողութեան ներքեւ՝ մասնաւոր բժշկական մարմին մը եւ հիւանդապահուհիներ միշտ պատրաստ են ներկայացման տեւն նուաղողներուն օգնութեան փութալու։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Եռագոյն» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ ժամը 8ին, 80 Charles-Chefson, Bois Colombes։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէին ընդհ. ընկերական ժողովը 8 Օգոստոս Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellville։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օգնայի կոմիտէն խումբի վիճաբանական ժողովը այս կիրակի ժամը 8.30ին, ընկ. Ասատուր Շէքերճեանի բնակարանը։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէն ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը 7 Օգ. կիրակի երեկոյ ժամը 7.30ին (63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք) սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Զեկուցում ռայոնական ժողովին պատգամաւորներէն։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի ժամը 8.30ին, նախկին գաղթակայանի քան Օտտօյի քովի սրճարանին մէջ կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրերով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՄՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ դաշտային հաւաքոյթը 7 Օգոստ. կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Լա Փոմ Շալէ տը լա Փոմի գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։ Թիւնէլէն առնել 12 կամ 40 թիւ հանրակառքը։

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»Ի հայրենակցական միութեան կազմակերպած վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ռոստոմի սրահը 40 Rue de Belleville։ *Վիճակահանութենէն յետոյ ընդհ. ժողով։ Օրակարգ՝ հանգանակիչ յանձնաժողովի եւ վարչութեան հաշուետուութիւնն ու նոր վարչութեան ընտրութիւն։*

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակց. միութեան կողմէ, 14 Օգոստոսին, Շավիլի անտառին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Կը խնդրուի քոյր միութիւններէ եւ հաստատութիւններէ նկատի ունենալ, սոյն թուականը։

Գ. ՊԱՏՄԱ-ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի կեդր. վարչութեան 3րդ պատմագիտական արշաւը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ Musée de Trocadéro (Ազգաբանական Թանգարան) առաջնորդութեամբ Պ. Պ. Մ. Նաթանեանի եւ Կ. Յ. Բասմաջեանի։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու մասնակցիլ փափաքողները։ Հաւաքավայր՝ Métro Trocadéro ժամը 2.30ին։ Օգոստոս 14ին մեծ դաշտահանդէս։ Մանրամասնութիւնք մօտ օրէն։

«ՅԱՌԴԳՈՂ»Ի ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Կիրակի 7 Օգոստոս, «Յառդգող»ի անդամներն ու համակիրները շոգենաւով պտոյտ մը պիտի կատարեն դէպի Սէն-Քլու անտառը։ Ժամադրավայր Շաթըլէի նաւամատոյցը ժամը 9ին։ Կարելի է միասին բերել գորեկուան ճաշը։ Տեղի պիտի ունենան խաղեր, զբօսանքներ, խմբանկար, եւ «Յառդգող» ձեռագիր յանպատրաստից օրաթերթը։

«ԴՐՕՇԱԿ»Ի ՀԱՍՑԷՆ

Mlle. S. Agopian

5, Rue des Gobelins (Paris 13e)

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ մեծ եւ պզտիկ սենեակներ։ Դիմել՝ Պ. Արսլանեանի, 36 Rue Damesmes, Paris 13me մեթրօ Իթալի։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՆ

«Լուսաքաղ» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԱԼՊՈՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)

40 էջ *ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ*

Եւ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

Թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ

40 էջ *ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ*

ՓՕՍՏԻ ԾԱԽՔ ՁԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé. (Seine), *եւ «Լուսաքաղ»ի գործակալներուն։*

«ԼՈՒՍԱՔԱՂ»

Իր պարբերական պրակները գրական շաբաթաթերթի կը վերածէ։ Ա. Թիւը 7 Օգոստ.ին։ Կ'աշխատակցին յարգուած եւ սիրուած գրիչներ։ Բաժանորդագրութեան նոր պայմաններ (եռամսեայ 13, վեցամ. 25, տարեկան 45)։ Հատը պիտի ծախուի 1 ֆրանքի։ Մեծ մրցում մը՝ Ա. Թիւէն իսկ։ 500 ֆր.ի մրցանակ։ Դիմեցէք գործակալներուն կամ Vahram Sévounih, 5 Avenue Quihou, St. Mandé (Seine).

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելի երկթ ղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT. 208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURN[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
6
ՕԳՈՍՏՈՍ
1927

6 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 408

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՐԿԵ՛ՆՔ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Կը թուի թէ բախտորոշ, ճակատագրական եւ պատասխանատու անկիւնադարձի մը առջեւ կը գտնուինք:

Խօսքը նոր սերունդին սպառնացող աւելի մեծ վտանգներու մասին է:

Բազմակողմանի են վտանգները, որոնք կը սպառնան մեր ցեղի հիմերը փորել:

Թէեւ Մեծ Եղեռնէն ի վեր անցած են 12 երկար տարիներ, սակայն մեր երկսեռ որբերը զանազան որբանոցներու մէջ խոշոր թիւ մը կը կազմեն տակաւին: Ասոնցմէ փոքրիկ մաս մը միայն հայկական հաստատութիւններու մէջ տեղաւորուած են, մնացածները կը պատսպարուին Ամերիկեան Նպաստամատոյցի կողմէ:

Այս հաստատութեան տեղեկագիրները ժամանակէ մը ի վեր արդէն ցոյց կուտային թէ՝ քանի՛ ժամանակը կ'անցնի, այնքան օգնութեան տրամադրութիւնը կը թուլնայ օտար բարեսէրներու մօտ: Իսկ այս տարի Միսիսիփիի աննախընթաց և ահռելի ողողումներու հետեւանքով ստեղծուած աղէտը իր վրայ հրաւիրած է ամերիկեան բարեսէրներու ամբողջական ուշադրութիւնը, որու հետեւանքով, եթէ ոչ ամբողջապէս՝ գոնէ մեծ չափով ցամքելու դատապարտուած պիտի ըլլան Նպաստի աղբիւրները:

Ասիկա շատ բնական երեւոյթ մըն է եւ երբեք մեղադրելի չեն օտար բարեսէրները, երբ իրենց սրտին ու հոգիին աւելի մօտիկ խօսող աղէտի մը վրայ կը կեդրոնացնեն իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը:

Այս պարագան սակայն շատ վտանգաւոր կերպով կը սպառնայ քանի մը տասնեակ հազար հաշուող մեր որբերու վիճակին:

Այդ է պատճառը, որ թէ՛ Նպաստամատոյցի կեդրոնը և թէ Օր. Ալիս Սթօն Պլաքուէլ անհազանգի բնոյթ կրող կոչերով կը դիմեն հայ ժողովուրդին՝ ցոյց տալու սպառնացող վտանգը և փնտռելու դարմանը Հայերու զոհողութեան մէջ:

Գիտենք թէ այսպիսի կոչեր շատ եղած են ուրիշ առիթներով, սակայն հայ ժողովուրդը, մանաւանդ անոր ապահովուած դասը քիչ զոհողութեան յանձառու եղած է: Բայց այս անգամ անտարբեր մնալ պիտի դառնայ հոմանիշ ոճրագործութեան և ազգային գոյութեան դէմ դաւաճանութեան:

Տարիներու ընթացքին մեր ապիկարութեան եւ անտարբերութեան հետեւանքով, հազարներով, նոյնիսկ տասնեակ հազարներով մենք ցրուեցինք մեր չափահաս որբերը օտար աշխարհներ, դատապարտելով զանոնք օտարոտի եւ ծանր աշխատանքներու, մօտաւորապէս գերեվարութեան աստիճանի մը, եւ որոնց մեծ մասը դատապարտուած պիտի ըլլան կորստեան:

Իսկ այս անգամուան նիւթական տագնապը որբանոցներէն դուրս պիտի նետէ նաև, մեր անչափահաս եւ գուրգուրանքի կարօտ փոքրիկ բեկորները: Ո՞ւր պիտի երթան, ի՞նչ պիտի ընեն այս անօգնական երախաները:

Հրատարակեցինք «Հայրենիք»ի կոչը ամերիկահայ գաղութին՝ արձագանգ տալու Նպաստամատոյցի ահազանգին և մասնակցելու հանգանակութեան:

Մենք այն համոզումէն ենք, թէ ասիկա բաւարար չէ վերջնականապէս լուծելու տագնապը:

Մենք ոչ միայն պիտի մտածենք որբանոցներու մէջ եղածներու պատսպարումի մասին, այլ նաեւ անկէ դուրս եկած՝ իբր թէ չափահաս դարձածներուն կեանքին ուղղութիւն տալու, զանոնք օտարացումէ ու այլասերումէ փրկելու, եւ մեր հաւաքականութեան օգտակար դարձնելու մասին:

Որո՞ւ սրտին մէջ վէրք չէ բացած այն երեւոյթը, որ հազարներով մեր կեանքէն կտրուած եւ Ֆրանսայի ագարակներուն եւ Մակեդոնիոյ ծխախոտի դաշտերուն մէջ որուած են անդեկ ու անօգնական:

Դեռ աւելին, քանի մը օր առաջ թերթերու թղթակիցները լուր տուին, թէ մեր հայրենիքին մէջ գոյութիւն ունեցող որբանոցներու չափահաս դարձած որբերն ալ նոյն վիճակին կ'արժանանան. կը ղրկուին օտար երկիրներու աշխատանքի շուկաները՝ իբրեւ վարձու ձեռքեր:

Մեր նոր սերունդի ապագան վերջնական կորուստէ փրկելու համար կիսամիջոցները չեն բաւեր. անոնք կրնան պատահական եւ ժամանակաւոր դարման ըլլալ միայն:

Համազգային մեծ կազմակերպութեան մը հրամայական պէտքին առջեւ կը գտնուինք, միայն այս նպատակին յատուկ: Ահա՛ փրկութեան միակ միջոցը: Այդ կազմակերպութիւնը Ամերիկեան Նպաստամատոյցին հետ ձեռք-ձեռքի տուած, աստիճանաբար իր ձեռքը պէտք է առնէ մեր չափահաս կամ անչափահաս որբերու գործը, փրկելու համար զանոնք ստոյգ կորուստէ: Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը շատ դիւրութեամբ կրնայ նախաձեռնութիւնը վերցնել եթէ կամք ունենայ, եւ մենք համոզուած ենք թէ մեր ժողովուրդը լիարուռն մասնակցութիւն ցոյց պիտի տայ:

Մեր ուժերէն վեր չէ այս գործը, որուն շատ դիւրութեամբ կրնանք ընդառաջ երթալ: Կրնանք խստօրէն պահանջել մեր բազմաթիւ ունեւորներէն, որ աննախընթաց զոհողութեան մը յանձնառու ըլլան, քանի որ մեր նոր սերունդը կամ մեր ապագան փրկելու խնդիրն է դրուած հրապարակ:

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԷ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

Հայրենիք քննելով Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան կոմիտէի բացած հանգանակութեան ձեռնարկը, կ'ըսէ (17 Յուլիս).

— «Երեք հիմնական նպատակներ կը հետապնդէ այդ Կոմիտէն այժմ.—

«Առաջին նպատակն այն է, որ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը նախագահ Ուիլսընի իրաւարարական վճիռը Հայաստանի մասին նախապայման դարձնէ Թուրքիոյ հետ դաշնագիր կնքելու առթին:

«Երկրորդ նպատակն այն է, որ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան վերականգնումը նախապայման նկատէ Ռուսիոյ հետ պաշտօնական յարաբերութիւնները վերսկսելու առթին:

«Եւ երրորդ նպատակն այն է, որ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը շարունակէ նկատել Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը միակ օրինական ներկայացուցիչը Հայաստանի եւ հայ ազգի:

«Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան Կոմիտէի մինչ այժմեան արդիւնաւոր ջանքերը երաշխիք մըն են, թէ այսուհետեւ եւս անոր աշխատանքը այս երեք նպատակները իրագործելու համար չպիտի անցնի ապարդիւն: Անհրաժեշտ է միայն, որ անոր չպակսին նիւթական պահանջուած միջոցները:

«Այդ միջոցները հայթայթելու նուիրական պարտականութիւնը բնականաբար ամէնէն աւելի կ'իյնայ ամերիկեան հայ քաղաքացիներուն վրայ:

«Անհրաժեշտ է, որ, ի տես միջազգային վերահաս բարդութեանց, որոնք ապահովաբար պիտի անդրադառնան նաեւ մեր ժողովուրդի բախտին վրայ, գէթ այս անգամ մեր ազգային դիւանագիտական մեքենան գործէ նախօրօք պատրաստուած եւ հետապնդուած ծրագրով մը: Բաղձալի է, որ գէթ այս անգամ ամէն ինչ չձգուի դէպքերու յետագայ ընթացքին եւ կոյր պատահականութեան:

«Ոչ ոք այս մեծ հանրապետութեան մէջ աւելի լաւ պիտի կարողանար կատարել հայ ազգի դիւանագիտական աշխատանքը, քան Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան Կոմիտէն:»

ՕԴԱՆԱՒԻ ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ

Երկու Ֆրանսացի զինուորական օդանաւորդներ՝ Ռընէ եւ Ալֆրէտ տը Վիթրօլ եղբայրները երէկ առաւօտ ժամը 4.15ին Պուրժէի օդանաւային կայանէն մեկնեցան Պրէկէ օդանաւով մը, մէկ թռիչքով Փարիզէն Քովնօ (Լիթուանիոյ մայրաքաղաքը) երթալու համար:

⁂ Տրուհէն առջի օր մէկ ժամ թռիչք կատարեց «Միս Քոլոմպիա»յով: Լէվինի հետ վերջնական պայմանագրութիւնը կնքուեցաւ: Տրուհէն 100,000 ֆր. պիտի ստանայ մէկ տարուան համար: Մեռնելու պարագային տիկին Տրուհէնի պիտի տրուի 300,000 ֆրանք:

⁂ Գերման օդանաւորդներ Ռիսթից եւ Էտցարտ Լայփցիկի եւ Տէսսաուի միջեւ կը շարունակեն երթեւեկը՝ տեւողութեան մրցանիշը կոտրելու համար: Ուրբաթ առաւօտ ժամը 1ին, 43 ժամէ ի վեր օդին մէջ էին և կտրած էին 5300 քիլոմեդր, ինչ որ կը ներկայացնէ Համպուրկէն Նիւ Եօրք հեռաւորութիւնը: Ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ օդանաւորդները ստիպուած դէմ անծանօթ տեղ մը իջեր են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ժընեւի խորհրդաժողովը ձախողած

Վերջին օրերու դէպքերը արդէն նախատեսել կուտային թէ նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովը դատապարտուած էր սնանկութեան: Այս պարագան պաշտօնապէս հաստատուեցաւ հինգշաբթի օր, երբ ծովային երեք մեծ պետութեանց գլխաւոր պատուիրակները վերջին անգամ ըլլալով հաւաքուեցան:

Ժողովէն վերջ հրատարակուած զեկոյցի մը մէջ կ'ըսուի թէ կարելի չեղաւ յանգիլ ծրագրի մը, որ ընդունելի ըլլար բոլոր կողմերուն համար, սակայն յոյս կը յայտնէ թէ փորձը բոլորովին ձախողած չէ եւ յառաջիկային կարելի պիտի ըլլայ հակառակ տեսակէտները հաշտեցնել եւ օժանդակ նաւերու սահմանափակումը ձեռք բերել:

Անգլիա եւ Ճափոն համաձայն էին, միայն Միացեալ Նահանգներու պատուիրակները անդրդուելի մնացին: Անհամաձայնութեան հիմնական կէտն էր յածանաւերու տարողութիւնը եւ թնդանօթներու չափը: Անգլիացիները աշխարհի զանազան կողմերը իրարու մօտիկ նաւային խարիսխներ ունենալով. պէտք ունին փոքր տարողութեամբ յածանաւերու, մինչ Ամերիկացիներու նաւային խարիսխը շատ հեռու է, որով եւ մեծ յածանաւեր պէտք են իրենց:

Չիչէրին կը պատասխանէ Չէմպըրլէյնի

Մոսկուայի գործակալութիւնը կը հաղորդէ Չիչերինի հետեւեալ յայտարարութիւնները զորս ըրած է մամուլին.—

Դուք կ'ուզէք ստուգել արտասահմանի մամուլին այն գրոյցները որոնց համաձայն, իբրեւ թէ Անգլիա առաջարկած է մեզի վերսկսիլ դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Իրականին մէջ սովետական կառավարութիւնը ոեւէ առաջարկ չէ ստացած:

Վերջերս Չէմպըրլէյն Երեսփ. Ժողովին մէջ ըրաւ կարգ մը յայտարարութիւններ, որոնց մէջ առաջին տեղը կը գրաւէին սովորական յարձակումներ սովետական կառավարութեան դէմ, հանրային կարծիքէն ծածկելու համար այն անընդունելի միջոցները, զորս ձեռք առած է Անգլիոյ պահպանողական կառավարութիւնը հանդէպ խորհրդային իշխանութեան, ինչպէս Փէքինի եւ Արգոսի խուզարկութիւնները, դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզումը եւայլն: Չէմպըրլէյն կը կարծէ թէ, հակառա՛կ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումին եւ սովետական ստացուածքներու ամբողջականութեան եւ ապահովութեան մասին տիրող կատարեալ անորոշութեան, Անգլիա առեւտուրի մէջ կրնայ գործել միջնորդ եղանակով, ինչպէս երբեմն:

Պէտք է ըսել որ սխալ է այդ կարծիքը: Պէտք չէ մոռնալ որ դիւանագիտական յարաբերութեանց եւ առեւտրական դաշինքին խզումը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ նախաձեռնութեամբ:

Պէտք է հաստատեմ որ, մինչեւ այսօր յարաբերութեանց վերսկսման մասին մենք ոեւէ առաջարկ ստացած չենք ոչ ոքէ, ո՛չ պաշտօնական եւ ո՛չ ալ կիսապաշտօն եղանակով: Այսուհանդերձ, եթէ անգլիական կառավարութիւնը իրապէս առաջարկէ վերսկսիլ դիւանագիտական յարաբերութիւնները, կառավարութիւնը պատրաստ է ամէն վայրկեան անհրաժեշտ բանակցութեանց բացման, պայմանով որ տրուին երաշխիքներ թէ այլեւս չպիտի կրկնուին Արգոսի խուզարկութեան նման դէպքեր: Խորհրդային կառավարութիւնը պատրաստ է առնելու ամէն քայլ, որ պիտի նպաստէ խաղաղութեան դատին, որովհետեւ խաղաղութեան գործը կը համապատասխանէ թէ՛ Ռուսիոյ եւ թէ Անգլիոյ մեծ զանգուածներու շահերուն:

⁂ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ՝ Մենաշնորհներու կեդր. կոմիտէն բանակցութեան մտած է բազմաթիւ ամերիկեան եւ գերմանական տուներու հետ, կարեւոր առեւտրական մենաշնորհներու մասին:

Սթալին կը կռուի իր աթոռին համար

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ նէփէուն խիստ հետապնդումներ կը կատարէ այն ընդդիմադիրներուն դէմ, որոնք հրատարակեցին յայտարարութիւն մը եւ ցրուեցին ամբողջ Ռուսիոյ մէջ՝ դէմ արտայայտուելով սպառազինութեան համար կատարուած կամաւոր հանգանակութիւններուն:

Այդ յայտարարութեան մէջ կ'ըսուի թէ «ոչ ոք կը խորհի յարձակիլ Ռուսիոյ վրայ, այլ Սթալինն է, որ կ'աշխատի պատերազմ յարուցանել, որպէսզի ամուր մնայ իր աթոռին վրայ եւ այս պատճառով պէտք է տապալել զայն»:

Պալթիկի կարմիր նաւատորմը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 5 Օգոստոս Թուականով.—

Էսթոնիոյ ջուրերուն մէջ ռազմափորձ կը կատարեն «Օրօրա» եւ «Մառա» տրէտնօթները, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ զրահաւորներ, չորս ընդծովեայ, 6 ականակիր յածանաւ: Այս նաւերը նախ տեսնուեցան Սթէնսքէօրի արեւելքը, յետոյ Էխօլմ կղզիին բացերը:

Առաջին անգամն է որ կարմիր նաւատորմը այսքան մեծ ռազմափորձեր կ'ընէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՔԱՆԻ՞ ՔԱՀԱՆԱՅ ԿԱՅ

Կաթողիկոսական Պատուիրակութեան Դիւանէն կը հաղորդուի թէ Փարիզի եւ շրջակայից մէջ այժմ ապրող աւելի քան 20,000 հայութեան համար երեք քահանայ կայ, որոնց մէկը նոր ձեռնադրուած է: Իսկ մնացեալ 4 քահանաները անպաշտօն են՝ իրենց յառաջացեալ տարիքին եւ կամ ծանր հիւանդութեանց պատճառաւ: — Մարսէյլի եւ 400 քիլոմեդր շրջակայ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ ապրող 24,000 հայ գաղթականներուն համար միայն չորս քահանաներ կը պաշտօնավարեն, որոնց մէկը նոր ձեռնադրուած է: — Լիոնի եւ 300 քիլոմեդր շրջակայ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ աշխատաւոր 16,000 հայ գաղութներուն համար միայն երեք քահանաներ կը պաշտօնավարեն, որոնցմէ մէկը՝ ծերունազարդ՝ պիտի տեղափոխուի իր զաւկին հետ Փարիզ: Լիոնի հոգեւոր հովիւ Անանիա Ծ. վրդ. կաթուածահար եւ հիւանդ է, որով 16,000 հայութեան համար իրապէս միայն 2 քահանայ կայ, ամէն կողմ հասնելու համար. եւ նոր ձեռնադրուած Տ. Վարդան քահանայ կոչուած է Լիոնի ժողովրդեան մօտ պաշտօնավարելու:

«Ֆրանսահայէն նոր եւ թարմ հոգեւորական ուժերու անհրաժեշտութիւնն յոյժ զգալի է թեմիս վերակազմութեան այս օրերուն, Հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր մխիթարութենէն եւ մատակարարութենէն չզրկելու համար՝ ի գին ամէն զոհողութեան ինքնաբերաբար իրեն հաւատարիմ եւ անտէրունջ Հայ հաւատացեալ ժողովուրդը, որուն ինքնապահպանման կենսական հարցին ամենագլխաւոր ազդակը Հայ եկեղեցին է, ակամայ զրկուած ըլլալով իր ցեղին անհրաժեշտ միւս մեծ ազդակներէն:»

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ

Պոլիսէն Ժամանակի Թղթակիցը կը հեռագրէ Օգոստոս 3ին.—

Անատօլուի ճեպընթացը երէկ իրիկուն ժամը 7.20ին Էնկիւրիէն մեկնելով, այս առաւօտ ժամը 10ին հասաւ Հայտար փաշա: Այս կերպով բացումը կատարուեցաւ նոր եւ աւելի արագ սպասարկութեան մը՝ Էնկիւրիի եւ Պոլսոյ միջեւ: Յոյս կայ որ շուտով այս սպասարկութիւնը երկարաձգուի Լոնտոնէն Գահիրէ:

Ճեպընթացը, որ ամբողջովին բաղկացած է մահճաբարձ վակոններէ, ճաշասրահով մը, շաբաթը երեք անգամ պիտի բանի, Սէնփլօնի Արեւելեան ճեպընթացին հետ յարմարելով: Եւրոպայէն եկող ճամբորդները Վոսփորը պիտի կտրեն շոգենաւով մը, որուն մէջ պիտի կատարուին անցագրի եւ մաքսի ձեւակերպութիւնները: Եւրոպայէն եկող ճամբորդները պիտի կրնան նաեւ Հալէպ երթալ, եւ տարւոյն վերջերն ալ, մինչեւ Գահիրէ, թէեւ Սուրիոյ մէջ ճամբորդութեան մէկ մասը պիտի կատարուի ինքնաշարժով: Անատօլուի ճեպընթացը այս առաւօտ Պոլիս բերաւ պաշտօնեաներ եւ լրագրողներ: Կայարանը ներկայ էր հանրօգուտ շինութեանց գործավար Պէհիճ պէյ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Պորիս Թագաւորը պիտի ամուսնանայ Շուէտի իշխանուհիներէն մէկուն հետ:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ կոփփի համաճարակ կը տիրէ: Բոլոր դպրոցները փակուեցան մէկ շաբաթուան համար:

СССР.

ԾՐՋՈՒՆ ԽՈՒԺԱՊԸ

Պատերազմի վախը կը շարունակէ տանջել խորհրդային վարիչները։ Պոլշեւիկեան մամուլը կը շարունակէ լայն տեղ տալ «անգլիական դաւերուն եւ սպառնալիքներուն» Խորհրդային Միութեան դէմ։ Մոսկուայի, Խարքովի, Թիֆլիսի ու Երեւանի թերթերը կարդացողը այն համոզումը կը ստանայ, թէ ահա, այսօր չէ վաղը, անգլիական մարտանաւերը կը սկսին ռմբակոծել խորհրդային նաւահանգիստները եւ ռումէն Պոլոները եւ Փիլսուցքիի զօրքերը, անոնց հետ միասին եւ ուկրայինցի, վրացի, հայ տարագիրները ու ռուս հակայեղափոխականները կը շարժին դէպի «բանւորա-գիւղացիական պետութեան» սահմանները։

Այսպէս կը գրեն պոլշեւիկ թերթերը։ Այդ կը ճառեն պոլշեւիկ պարագլուխները։ Սակայն, ժողովուրդը կը հաւատա՞յ այդ խուճապահար ահազանգին, թէ ոչ, չենք գիտեր։ Գիտենք միայն — նոյն խորհրդային մամուլէն — որ գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ ամէն ոք հապճեպով պաշար կը հաւաքէ — ուտելիք, հագուստ եւ ամէն տեսակ մթերքներ։ Մարդիկ կը վախնան, թէ պատերազմը կը պայթի, եւ իրենք, առաջուան պէս, կը մնան անօթի ու մերկ։ Կը ծախեն իրենց վերջին կովը ու պաշարի պատրաստութիւն կը տեսնեն։ Խանութներու առջեւ կը կազմուին երկար «պոչեր», ապրանքներու գիները կը բարձրանան, գիւղերու մէջ ցորեն կը հորեն ու տաւար կը մորթեն, որ պատերազմի ժամանակ կառավարութիւնը չբռնագրաւէ։

Իսկ կառավարութիւնը ո՛չ միայն միջոցներ ձեռք չառներ հանգստացնելու համար ահաբեկած ժողովուրդը, այլ, կարծես, դիտմամբ աւելի եւս կը հրահրէ վախի ու ջղայնութեան լարուած մթնոլորտը։ Վերջին նմոյշը այդ տեսակէտով Սթալինի երկար յօդուածն է Իզվեստիայի Յուլիս 28ի թիւին մէջ պատերազմի սպառնալիքի եւ Չինաստանի մասին։ Ճիշդ է, յօդուածը գրուած է, աւելի շատ ընդդիմադիրները, մանաւանդ Թրոցքին սեւցնելու նպատակով, բայց առիթը «պատերազմի սպառնալիքն» է։

«Հազիւ թէ, կը գրէ, կարելի է կասկածիլ, որ արդի կացութեան հիմնական հարցը նոր նուաճողական պատերազմի սպառնալիքն է։ Խօսքը նոր պատերազմի անորոշ եւ անմարմին «վտանգ»ի մասին չէ, այլ ընդհանրապէս նոր պատերազմի եւ յատկապէս, Խորհրդային Միութեան դէմ ուղղուած իրական, փաստական պատերազմի մասին»։ Ու թանձր գոյներով կը նկարագրէ շահերու եւ ձգտումներու այն հակամարտութիւնը, որ իշխող է կայսերապաշտ պետութիւններու մէջ։ Ի հարկէ, անոնք, «շատոնց կռուած կ'ըլլային իրարու հետ, եթէ չըլլային համայնավար կուսակցութիւնները, որոնք վճռական պայքար մը կը մղեն կայսերապաշտ պատերազմներու դէմ, եթէ գոյութիւն չունենար Խորհրդ. Միութիւնը, որու խաղաղասէր քաղաքականութիւնը ծանր քար մըն է՝ կապուած նոր պատերազմի հրձիգներուն ոտքերուն։ «Ահա այդ քարէն ազատուելու նպատակով է, որ դրամատէր պետութիւնները կը ջանան «ստեղծել» կայսերապաշտներու մէկ ճակատ եւ դիմել յարձակման Խորհրդ. Միութեան դէմ»։

Յարձակման նախաձեռնութիւնը կը պատկանի անգլիական քաղքենիներուն եւ անոնց «մարտական սպայակոյտ՝ պահպանողական կուսակցութեան», որ «չի սիրեր սեփական ձեռքերով պատերազմիլ» եւ միշտ «կը գտնէ յիմարներ՝ պատրաստ անոր համար կրակէն շագանակներ հանելու»։ Անոնք են Լեհերը, Չինացիք, Կովկասցիները եւայլն։ Անգլիական կառավարութիւնը «կը կազմակերպէ Խորհրդ. Միութեան դրամական շրջափակում», «գաղտնի խօսակցութիւններ կ'ընէ պետութիւններու հետ Խորհրդ. Միութեան դէմ ընդհանուր ճակատ ստեղծելու համար», «դրամ կ'ուտայ Ուկրայինայի, Վրաստանի, Ազրբէջանի, Հայաստանի (*) եւ այլ տարագիր «կառավարութիւններուն» Խորհրդ. Միութեան սահմաններուն մէջ ապստամբութիւններ առաջ բերելու նպատակով», «դրամ կուտայ լրտեսներու եւ ահաբեկիչներու խումբերուն, որոնք կը պայթեցնեն կամուրջներ, կ'այրեն գործարաններ, կ'ահաբեկեն Խորհրդ. Միութեան դեսպանները» եւլն.։ «Այս ամէնը անհերքելիօրէն կը հաստատէ, որ անգլիական պահպանողական կառավարութիւնը կանգներ է ամուր եւ վճռական կերպով Խորհրդ. Միութեան դէմ պատերազմ պատրաստելու ճանապարհի վրայ»։

Նման դրութեան մը հանդէպ «ի՞նչ են մեր ընելիքները»։

«Պէ՛տք է, կ'ըսէ Սթալին, ահազանգ հնչեցնել Եւրոպայի բոլոր երկիրներու մէջ նոր պատերազմի սպառնալիքի մասին, բարձրացնել զինուորական երկիրներու բանւորներու եւ զինուորներու արթնութիւնը եւ անխոնջ պատրաստել դիմադրութեան», «անողոքութեամբ սեւին դամել բանւորական շարժման բոլոր այն պետերը, որոնք նոր պատերազմի «սպառնալիքը» կը համարեն «մտացածին բան», որոնք կ'օրօրեն բանւորները խաղաղասիրական սուտերով»։ «Պէտք է խորհրդային կառավարութիւնը յառաջիկային եւս ամուր եւ անյողդողդ շարունակէ խաղաղութեան քաղաքականութիւն, խաղաղ յարաբերութիւններու քաղաքականութիւն, հակառակ մեր թշնամիներու սադրանքներուն, հակառակ մեր վարկին հասցուած անպատուութեան»։ «Պէտք է բարձրացնել մեր երկրի պաշտպանութեան կարողութիւնը, բարձրացնել մեր ժողովրդական արդիւնաբերութիւնը՝ ռազմական թէ ոչ-ռազմական», «պէտք է ամրացնել մեր թիկունքը եւ մաքրագործել զայն ամէն տեսակ աղտեղութենէ, առանց ընկրկելու մեր գործարաններու «վնասաշուք» հրձիգներն ու ահաբեկիչները պատժելէ»։

Եւ այս «պէտք է»ները թուելէ ետք՝ Սթալին բուռն յարձակումներ կը գործէ անգլիական բանւորական շարժման յայտնի ղեկավարներ Լէնսպըրիի, Մաքսթընի եւ Պրոքուէյի դէմ, որոնք իբրեւ խորհուրդներու բարեկամներ, գրութիւն մը դրկած էին Ռիքովին՝ 20 գնդակահարուածներու առթիւ։ «Անոնք, կ'ըսէ Սթալին, աւելի վատ են, քան Խորհրդ. Միութեան թշնամիները, որովհետեւ իրենք իրենց Խորհրդ. Միութեան բարեկամները անուանելով, իրենց բողոքով, կը հեշտացնեն ռուս կալուածատէրերու եւ անգլիական լրտեսներու գործը, ապագային եւս սպաննել Խորհրդ. Միութեան ներկայացուցիչները։ Անոնք թշնամիներէն վատ են, որովհետեւ իրենց բողոքով կը նպաստեն, որ Խորհրդ. Միութեան բանւորները մնան անզէն իրենց ոխերիմ թշնամիներուն առջեւ... Թո՛ղ գիտնան Խորհրդ. Միութեան ներքին եւ արտաքին թշնամիները, որ բանւորական դիկտատորութիւնը Խորհրդ. Միութեան մէջ կենդանի է եւ իր ձեռքը ամուր է»։

Սթալին ուրիշները կը մեղադրէ իբրեւ վախկոտ, մինչդեռ ինքն է ամէնէն աւելի շրջուն խուճապը՝ ահաբեկած եւ իշխանութեան համար դողացող։ Սթալին ամէն կողմ թշնամի եւ պատերազմ կը տեսնէ, այն պահուն երբ ոչ ոք կը խորհի պատերազմի մասին։

Այս մտայնութիւնն ունին կոմկուսի վարիչները։ Զարմանալի չէ, որ անոնցմէ սարսափած մը վար կեցողները այնքա՛ն եռանդ ցոյց կուտան համոզելու համար իրենց հպատակները, թէ ամբողջ աշխարհ գիշեր-ցերեկ զէնք կը սրէ խորհրդային իշխանութեան դէմ պատերազմի ելլելու համար։ Կոմկուսը վերէն վար կը թուի մատնուած սարսափի, վերածուած շրջուն խուճապի մը, որ ամէնէն առուերէ կը վախնայ եւ բոլորի աչքերուն մէջ սպառնալիք կը տեսնէ։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

(*) Ի հարկէ, Սթալին շատ լաւ գիտէ, որ Հայաստանի եւ ոչ մէկ «կառավարութիւն» Անգլիայէն կամ ուրիշ ոեւէ մէկէն դրամ ստացած չէ խորհրդային Միութեան մէջ «ապստամբութիւններ առաջ բերելու նպատակով». բայց եւ այնպէս [illegible] Հայաստանի անունն ալ կը խառնէ ուրիշներու հետ։ Ս. Մ.

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

ՊԷՏՔ Է ՎԵՐԱԳՆԱՀԱՏԵԼ

Անցած տարի գաղութիս մէջ մարմին առած կենդանի շարժումը Հայրենակցական Միութիւններու կազմութեան շուրջ, երկարօրէն զբաղեցուց մեր մամուլը։

Այլասերման եւ ապազգայնացման սպառնացող վտանգին դէմ իբրեւ ինքնապաշտպանութեան կարեւոր միջոցներէն մէկը կը մատնանշուէր այդ շարժումը, որ կը քաջալերուէր հանրային զանազան խաւերէն։ Ժողովրդականութիւն ստացած այս տեսակէտին դէմ եղած առարկութիւնները, հոս չէին գտներ եւ կը մնային անլսելի։ Հայրենակցական Միութիւններու անհրաժեշտութեան քարոզներն ու ջանքերը ժամանակի մը համար արդիւնաւորուեցան, բայց վերջին օրերու կայունութիւնը այդ գետնի վրայ, կը մղէ գիս խորհելու թէ, այդ շարժումը չէ՛ հասած իր նպատակին, այլ ընդհակառակն վրիպած է եւ ինկած սխալ ուղիներու մէջ։

Մէկ կողմ թողլով զանազան սխալներ, որոնք բխած են այդ կազմակերպութիւններէն, կ'արժէ կրկին մտնել այն գլխաւոր շարժառիթներուն, որոնք մղիչը կը հանդիսանային ստեղծուած շարժման։

Ըսինք արդէն, որ գլխաւոր պատճառաբանութիւնը կուգար այն մտավախութենէն թէ, «գաղութահայութիւնը կ'այլասերի եւ կ'ապազգայնանայ, ժամանակին հետ իր կապերը կը կտրէ մայր հայրենիքին եւ ազգին հետ ու կը դադրի Հայ ըլլալէ»։ Այս անվիճելի վտանգին դէմ, զանազան միջոցներու մէջ ձախողած, մեր ժողովուրդի հաւաքական կապը ամուր պահելու հոգը Հայրենակցական գետնի վրայ ամրացնելու տեսակէտն էր ահա, որ կը դառնար օրուան նշանաբանը։ Կը յիշուէր զանազան շրջաններէ օրինակներ, երբ Հայրենակցական Միութիւններն են եղած իրական շարժիչները ազգային ներքին կեանքին, բոլոր մարդերուն մէջ։ Կը յիշուէր անոնց դրական ձեռնարկները», զանազան գաղութներու եւ նոյն իսկ Հայաստանի մէջ։

Որ այս բոլորին մասին շատ փաստեր կան մասնաւորաբար մեր վերջին շրջանի պատմութեան մէջ, այդ մասին ո՛չ մէկ առարկութիւն ունինք։ Կրնանք այսօր եւս թուել բազմաթիւ փաստեր Հայրենակցական Միութիւններու դրական ձեռնարկներու մասին, ինչպէս Սուրիոյ Հայրենակցականներուն անգնահատելի ջանքերը՝ 1921էն սկսեալ։

Այս բոլորը սակայն դեռ չեն արդարացներ Հայրենակցականներու գոյութեան իմաստը, բուն համազգային տեսակէտով։

Գաղութահայ կեանքը կը [illegible] աստիճանաբար, ներքին ազգային կապը կը թուլնայ, այլասերումը թէեւ դանդաղ, բայց հաստատաքայլ կը զարգանայ մեր հիւանդ մարմինին վրայ։

Ի՛նչ ըրին Հայրենակցականները այս ուղղութեամբ։ Անոնք ներքին կապը ցիրուցան հայ գաղութին. եղա՞ն կապը նոյն իսկ իրենք իրենց հայրենակիցներուն՝ աւելի ճիշդը դաւառացիներուն միջեւ։ Դժբախտաբար ո՛չ, եւ ասիկա ո՛չ թէ իմ, այլ իրենց իսկ խոստովանութեամբ։ Իբր փաստ յիշեմ մէկը՝ Փարիզի ամէնէն կենսունակ եւ ձեռներէց «Տրապիզոնցիներու Հայրենակցական Միութիւնը», որ իր մէկ տարուան գեկուցման մէջ կը յայտնէր թէ՝ «հակառակ այն իրողութեան, որ Փարիզաբնակ Տրապիզոնցիներու թիւը 90էն աւելի կը հաշուուի, Միութեանս կ'անդամակցին 25 հոգի»։ Փաստը ինքնին պերճախօս է։ Ասով կը հաստատուի թէ, իւրաքանչիւր Հայրենակցական, չի կրնար միեւնոյն նպատակին շուրջ համախմբել իր պատկանած շրջանի հայրենակիցներն անգամ, ո՛ւր մնաց, որ ան շաղախը պիտի հանդիսանայ գաղութահայութեան զանազան հատուածներուն։

Ցաւալիօրէն հոս եւս երեւան կուգայ հայ՝ աւանդական անմիաբանութեան տխուր փաստը։

Մասնակի ձեռնարկի շուրջ երեւան բերուած անսպառ ջանքերը կը նուազին իսկոյն երբ այդ միեւնոյն ձեռնարկը կը փորձես ընդլայնել։ Մարդիկ կը զոհաբերեն, կը տքնին ու կը յոգնին այս կամ այն Հայրենակցականի մէջ, բայց երբ փորձես մղել զանոնք աւելի լայն շրջանակի մը մէջ, այլ եւս ո՛չ նոյն զոհաբերութեան, ո՛չ այս յոգնութեան կարելի կ'ըլլայ սպասել։

Այս էր պատճառը, որ այնքան խանդավառութեամբ կազմուած Հայրենակցական Միութիւնները սկսան թուլնալ ու անգործութեան դատապարտուիլ, երբ ջանքեր եղան միացնելու անջատ Միութիւնները մէկ կեդրոնական վարչութեան տակ։ Նոյն պատմութիւնը կրկնուած է Սուրիոյ մէջ եւս, երբ փորձ էր եղած անջատ Հայրենակցական Միութիւնները միացնել, ստեղծելով մէկ կեդրոնական վարչութիւն։

Այս բոլորէն երեւան կուգայ փաստը թէ, Հայրենակցական Միութիւնները չեն կրնար արդարացնել իրենց վրայ դրուած յոյսերը համազգային վտանգներու դէմ։ Լաւագոյն պարագային իւրաքանչիւր շրջանի Հայրենակցականը կրնայ որոշ չափով կապ հանդիսանալ իր հայրենակիցներուն միջեւ, նոյն իսկ օգտակար ըլլալ այս կամ այն ձեւով, բայց հայութեան հաւաքականութիւնը պահելու համար ան կը մնայ անարժէք եւ նոյն իսկ վնասակար իր ներկայ գործելակերպովը։

Արտաքին եւ ներքին բազմաթիւ պատճառներով կարելի է բացատրել այս տխուր իրողութիւնը, որ իր պատմութիւնն ունի արդէն։ Կար ժամանակ, երբ աւելի զօրաւոր ուժերու կողմէն բոլոր միջոցներու կը դիմուէր ուժեղցնելու մեր մէջ այս հիւանդագին կացութիւնը, բայց ասոնք, ոչ թէ մեր, այլ մեր թշնամիներուն ի նպաստ շարժումներ էին։ Եւ եթէ ժամանակին կարելի էր բացատրել Մշեցիի անտարբերութիւնը Վանեցիին նկատմամբ — Վանեցիին Տարօնցիին, այսօր անհասկնալի է ու անարդարանալի։ Մինչդեռ տխուր փաստ է, որ այսօր կազմակերպուած Հայրենակցականներն անգամ չափազանց անտարբեր են ու անծանօթ մէկը միւսին։

Դեռ աւելին, յաճախակի կը լսենք որ այս ինչ դաւառացիները դէմ են տարբեր դաւառացիներուն, հոգ չէ թէ անոնք բոլորն ալ այսօր բնակին քաղաքի մը կամ գիւղի մը մէջ։ Այս կարգի իրողութիւնները ուժ կուտան աւելի եւս պնդելու, որ շարժումը վրիպած է իր ընդհանուր նպատակէն, եւ կրնայ վտանգաւոր դառնալ։

Մեր ներկայ պայմաններուն մէջ, երբ աւելի քան երբեք պէտք ունինք համախմբելու մեր ցիրուցան ուժերը, համազգային ընդհանուր արժէք ունեցող ձեռնարկներու շուրջ, բաւ խի չափազանց հերթական խնդիր կը դառնայ այլեւս վերագնահատելու Հայրենակցական Միութիւններու շարժումը։ Ժամանակի պահանջ է այլեւս որպէսզի ամէն մէկ հայ, Վանեցի ըլլայ ան թէ Կարնեցի, Խարբերդցի թէ Սեբաստացի, մոռնէ ամէն բանէ առաջ որպէս Հայ եւ որպէս մէկ ընդհանուր հայրենիքի զաւակ։ Ճակատագրական դժբախտ դիպուածներով բոլորս միացած օտարութեան տակ, յանցանք է այլեւս գերագնահատել նեղ տեղացիաւորութիւնը, ինքնամփոփումի հասնելու սահման։

Սխալ թելադրանքն է, ոչ թէ անհատի նախասիրութեան, այլ ժամանակի հրամայական պահանջներուն։

Հանգիստ մը այս վրիպած ճանապարհին, նոր ուղիներով շարունակելու համար մեր գոյութեան պայքարը, անյետաձգելի պահանջ է այլ եւս, տարիներու դառն փորձերու թելադրանքը, զոր պէտք է լսենք քանի ուշ չէ։

Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Անցած օր Ազգամէջն առնելով հրատարակած էինք թէ Թուրք հպատակութեան մասին նոր օրէնք մը պիտի հրատարակուի։ Այս առթիւ Պոլսոյ Ազգարարին մէջ աշխատակից մը հետեւեալ լուսաբանութիւնները կուտայ։

1927 Մայիս 23 թուակիր եւ 1041 թիւ օրէնքին մէջ կ'ըսուի.

«Գործադիրներու խորհուրդը արտօնուած է Թուրք հայրենակցութենէ (Թիւրք վաթանտաշլըղը) զրկելու այն օսմ. հպատակները, որոնք անկախութեան պատերազմի ընթացքին ազգային պայքարին չեն մասնակցած, եւ արտասահման մնալով 24 Յուլիս 1923 թուականէն մինչեւ ներկայ օրէնքին հրատարակուած թուականը Թուրքիա չեն վերադարձած։ Բացառութիւն կը կազմեն անոնք որ, գործադրութեան դրուած դաշնագիրներու համաձայն ի նպաստ Թուրքիոյ (Թուրքիա լէհինէ) հպատակութիւնը նախընտրած են»։

Ուրեմն ամէն անոնք որ այսօր արտասահման կը գտնուին, չկարծեն թէ Թրքահպատակութենէ զրկուած են։

Հետեւելով Ազգ. Մեծ Ժողովի ընդհանուր խորհրդակցութեանց, բացորոշապէս կը տեսնուի որ, կառավարութեան նպատակը եղած է խստօրէն պատժել այն Թրքահպատակները, որոնք չեն մասնակցած ազգային պայքարին, եւ հակառակ ամէն դիւրութեան, չեն վերադարձած իրենց հայրենիքը։ Բայց այս տրամադրութիւնը ընդհանուր հանգամանք չունի, այլ գործադիրներու խորհուրդին ազատութիւն տրուած է, օրէնքին որոշ տրամադրութեանց համաձայն, իր արժան դատած անձերը զրկել Թուրք հայրենակցութենէ։

Որով իրենց հպատակութիւնը կը կորսնցնեն ամէն անոնք որ կը լրացնեն հետեւեալ չորս պայմաններն ալ.

1. Անկախութեան պատերազմի ընթացքին ազգային պայքարին չմասնակցող,

2. Արտասահման մնացող,

3. 24 Յուլիս 1923 թուականէն մինչեւ 31 Մայիս 1927 Թուրքիա չվերադարձող,

4. Գործադիրներու խորհուրդին որոշումով Թուրք հայրենակցութենէ զրկուողները, պայմանաւ որ, դաշնագ- րու տրամադրութեանց ձայն անոնք Թրքահպա- թիւնը նախընտրած ... վերջին մասը, ակնարկու- անոնց որոնք ենթակ- օսմ. հողէն դաշնագրով ուած հողամասերու տար- վարութեանց, սակայն որո- մանաժամի մէջ օրինա- եւ լրացնելով իրենց Թրք- տակութիւնը պահած են։

Վերոյիշեալ պայման- մէջ չգտնուողներու մասի- եալ օրէնքը չի կրնար գ- դրուիլ։

Գալով արտասահման նուող այն հայ հայրենա- րուն՝ որոնք ցարդ պահած պիտի պահեն իրենց Թրքա- տակութիւնը, ներկայ օ- չեն կրնար կորսնցուցած րենց հպատակութիւնը։ տեւ, ասոնք չէին կրնար օրէնքին ակնարկած պայմ- ցութեանց մէջ։

Զոր օրինակ երթե- թեանց օրէնքին ու հրա- որոշ տրամադրութեանց ձայն, հայրենիք վերադ- ուզող Հայը ենթակայ է մը օրինական ձեւակերպ- ներու, զոր չլրացուցած չի վերադառնալ։ Ուրեմն, Հայ- համար չի կրնար ըսուիլ Յուլիս 1923էն մինչեւ կամաւ դժկամակած է դառնալու։ Ցետոյ, պարա- րու բերմամբ նոյնպէս չէ իրենց վերադրել թէ յին պայքարին չեն մաս-

Նոյն իսկ իսլամ Թրքա- տակն ալ եթէ մասնակցած գային պայքարին արտա- ման գտնուելով, չի զրկուիր տակութենէ։

Հետեւաբար, կարելի է կացնել թէ, ներկայ օրէնք ցուցմունքներով արտօնած ռավարութիւնը գնահատել դադրեցնելու կարգ մը հպատակութիւնը, որոնք ո՛չ գային պայքարին մասն են, ո՛չ ալ, հակառակ ամէն րութեան, իրենց հայրենիքը դարձած են։

ՊՈԼՍՈՅ ՃԵՐՄԱԿ ՌՈՒՍԵ

Ամիս առաջ, Պոլսոյ ճե- Ռուսներուն պայմանաժամ ուած էր մինչեւ Օգոստ- մեկնելու համար Թուրքի- Ամիս մը առաջ, Ազգերու նակցութեան Պոլսոյ ներ- ցուցիչը Էնկիւրի գնաց- պատկանեալ իշխանութեան տեսակցելէ յետոյ, զեկոյց յայտարարեց թէ Ռուսերը տօնուած են տարի մը մնալու։

Էնկիւրիէն տակաւին զեկոյց եկած չէ, պայմանա- երկարաձգման մասին եւ կուսակալ Սիւլէյման Սամի կը յայտարարէ թէ ինք տաւոր է օրէնքը գործա- Այնպէս որ, երբ Ռուսերը ընել տան տան իրենց գրերը, պիտի մեկնին։ Իսկ չկարենան վիզէ ստանալ պետութիւններէ, կեդրոնի լիք հրամանին համաձայն շարժի։

ՎԱՂԱԺԱՄ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻ

Ախալքալաքի մէջ հողը ղացիներուն բաժնուած է անձ գլուխ, այլ ընտանիք առանց նկատի առնելու տանիքը քանի՞ հոգիէ կը կանայ։ Այնպէս որ, գիւ- ները սախրուեցան դիմել բամանկութեան։ Սկսան նացնել իրենց զաւակները քան ալ փոքր ըլլան որպէսզի առանձին ընտան- կազմուին եւ շատ հող 14 տարեկաններու թիւնը յաճախադէպ (Մարտակոց, 16 Յուլիս)։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՍԱՐՍԷԼ.— Յուլիս 31 կիրակի օր, Խանասորի տարեդարձին առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սարսէլի «Հրայր» եւ Առնուվիլ լէ Կոնէսի «Ռազմիկ» ենթակոմիտէներուն կողմէ կազմակերպուած էր դաշտահանդէս մը Haut du ...ի անտառին մէջ: Հակառակ աննպաստ օդին, խուռներամ բազմութիւն մը փութացած էր հանդիսավայրը, բոլորակի շրջան մը կազմելով հայկական եռագոյնին տակ: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով, ջութակի նուագակցութեամբ: Նախագահը հանդէսի նշանակութիւնը բացատրելով ըսաւ. «Մեր դարաւոր պատմութիւնը հարկադրած է ձեզի յիշեցնել «Խանասորի արշաւանքներ», զորս պարտաւոր ենք տօնելու երբեւ հարազատները մեր հայրերուն: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս ընկեր Վ. Քրմոյեան, որ կէս ժամ տեւող խիստ ոգեւորիչ ճառ մը խօսեցաւ եւ վերջացուց հետեւեալ խօսքերով. «Մենք ճակատագրական շատ մեծ դէպքեր ենք արձանագրած, սակայն «Խանասորի արշաւանք»ը եղած է սկզբնաւորութիւնը, զոր պարտաւոր ենք տօնել, ու հետեւիլ նոյն փառաւոր ակտերէն, որոնցմէ պիտի ստանանք մեր փրկութիւնը:»

Հանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերին պ. պ. Ե. Գրիգորեան, Գրիգոր Վահան, Մութաֆեան, Արմենակ Աճէմեան եւ ընկեր Օննիկ Կարապետեան՝ զանազան արտասանութիւններով:

Յետոյ նախագահը կատարեց բացումը Ռազմիկ խումբին, եւ ըսաւ. «Ուր որ հայ մը կայ, հոն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր գաղափարներով, անշաղախը պիտի հանդիսանայ եւ առաջնորդէ հայ ժողովուրդը դէպի ազատութիւն»:

Աճուրդի դրուեցաւ օրուան տօնի հերոս հանգուցեալ Իշխան Յովսէփ Արղութեանի լուսանկարը, որ 125 ֆրանքի բարձրացաւ եւ շահեցաւ պ. Միսաք Ոսկեան որ զայն նուիրեց «Հրայր» ենթակոմիտէին:

Հանդէսը փակուեցաւ «Կարկուտ Տեղաց»ով: Մինչեւ երեկոյ շարունակուեցաւ հանդէսը, բազմութիւնը չէր ուզեր բաժնուիլ:

Խ. Մկրտիչեան

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ծերակուտական Ճէյ Բագու հասած է եւ նպատակ ունի մօտէն ուսումնասիրել Կովկասեան խորհրդային հանրապետութիւնները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ԴՊՐՈՑԸ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ (Սեփ. Թղթ.). — Ինչպէս գրած էր թղթակից մը, 31 Յուլիս կիրակի կէսօրէ վերջ, տեղւոյս ազգ. վարժարանի աշակերտները հանդէս մը տուին դպրոցին մէջ, առաջնորդութեամբ իրենց ուսուցչին՝ պ. Արսէն Աճէմեանի: Ներկայ էին ծնողքները եւ գաղութին հայրենակիցները: Պ. Ա. Աճէմեան, պարզելով դպրոցին հինգամսեայ ամսուան աշխատանքներու արդիւնքը, ըսաւ թէ դպրոցը իր բացման օրը ունեցած է 38 աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ, իսկ փակման օրը՝ 30: Այս նուազումի պատճառը եղած է կարգ մը ընտանիքներու մեկնումը տեղէս: Եղած են աշակերտներ ալ, որոնք գործի մտած են ապրուստ ճարելու: Դպրոցի բացման պահուն աշակերտներու մեծագոյն մասը գրել եւ կարդալ չէին գիտեր, բայց այժմ գրեթէ բոլորն ալ բաւական լաւ կը գրեն եւ կը կարդան: Պ. Աճէմեան խօսքը ուղղելով ծնողքներուն, ըսաւ. «Ապրեցէք չոր հացով, ծարաւ մնացէք, բայց մի՛ զրկէք ձեր այս մատաղ փոքրիկները ազգային դաստիարակութենէ եւ կրթութենէ»: Ցաւ յայտնեց որ գաղութը չափազանց անհոգ վերաբերում է ունեցած եւ չէ աջակցած կրթական գործը աւելի լաւ հիման վրայ դնելու համար: Վերջացնելով մաղթեց որ յառաջիկային ջանք չխնայեն սեփական ազգ. վարժարան ունենալու:

Այս խօսքերը ներկաներու կողմէ ընդունուեցան համակրանքի բուռն ծափերով, որմէ յետոյ սկսաւ հանդէսի գեղարուեստական բաժինը: Աշակերտներու երկսեռ խումբը երգեց ազգային հայ գեղջուկ երգեր: Յաջող արտասանութիւններ ըրին աղջիկներէն՝ Շ. Վարդապետեան, Մ. Գասպարեան, Կ. Թոգաթլեան, Ա. եւ Հ. Կոնանեան. իսկ տղաքներէն՝ Գ. Սիմոնեան, Գ. Մուշմուլեան, Ա. Խաչատուրեան, Կ. Գասպարեան: Չորս աշակերտներ ազգ. պատմութեան ամենացայտուն էջերէն ընթերցումներ ըրին: Հանդէսը փակուեցաւ «Լուսին Չկար»ով:

Փակումէն յետոյ ուսուցիչը խօսքը տուաւ ծնողքներուն, որպէսզի եթէ որեւէ գանգատ ունին, յայտնեն: Իբրեւ պատասխան Մատրան վարչութեան ատենապետ Պ. Գարիպեան յուզուած շեշտով մը ըսաւ. «Գաղութը երբեք չի կրնար մոռնալ այն տքնաջան աշխատանքը, զոր թափած էք, եւ ուրախ ենք որ ձեր ջանքերը պարապ չեն անցած: Ասիկա ապացոյցն է մեր ազգին կենսունակութեան»:

Հանդէսէն ետք, ուսուցիչը այդ օրուան բուն մեծագոյն ապացոյցը տուիք այսօր: Մեր սրտագին փափաքն է որ գալ տարի եւս մնաք ու շարունակէք դաստիարակչական գործը: Կը վստահեցնենք ձեզ որ չպիտի գլանանք մեր բարոյականին հետ նաեւ մեր նիւթական աջակցութիւնը ձեզի: Դժբախտաբար գաղութիս մէջ կան իմաստակներ, որոնք աչք ունին ու չեն ուզեր տեսնել, ականջ ունին ու չեն ուզեր լսել, եւ կ'ուրանան այն ազգային վարժարանը, ուր մեր պզտիկները հայերէն գիր, գրականութիւն եւ ազգային պատմութիւն սորված են»: Յետոյ ծնողները առանձին առանձին շնորհակալութիւն յայտնեցին պ. Աճէմեանի եւ գրուեցան:

*
* *

Ցաւալի միջադէպ մը տեղի ունեցաւ վերջերս մեր հայրենակիցներուն եւ Սպանիացիներուն միջեւ: Երկուստեք վիրաւորներ կան: Կռուին մասնակցողները վիէն տարուեցան: Ոստիկանապետը այս առթիւ շատ խիստ արտայայտուեցաւ տեղիս օտարականներուն՝ մանաւանդ Հայերուն մասին: Վերջին պահուն Վիէնէն վերադարձան ձերբակալուած չորս Հայերը:

Չափազանց ուրախալի է ըսել որ մեր երիտասարդները անտարբեր չեն ամուսնութեան գաղափարին, գրեթէ ամէն շաբաթ հարսնիքներ տեղի կ'ունենան: Հարսանեկան հանդէսներու մէջ է որ ի յայտ կուգան մեր հայրենի գեղեցիկ սովորութիւնները եւ մեզ պահ մը կը տանին դէպի հայրենի բնագաւառը, որուն մշտնջենական կարօտն ունինք:

Ռուբէն

ԿԱՐՏԱՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարտանի կոմիտէին նախաձեռնութեամբ, այս տարի հանդիսաւոր կերպով տօնուեցաւ Խանասորի արշաւանքի 30րդ տարեդարձը Կարտանի Հ. Յ. Դ. Նորակառոյց տան մէջ: Սրահը լեցուցած էր երկսեռ կոկիկ բազմութիւն մը, բեմը որուն երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները, զարդարուած էր շատ խնամուած ձեւով: Ճակատը դրուած էր Մայր Հայաստանի մեծադիր նկարը, իսկ ներքեւը զասաւորուած էին Խանասորի անձնուէր մարտիկներու նկարները, շրջապատուած ծաղկեպսակով մը:

Ընկ. Խ. Արզումանեան բացատրեց օրուան նշանակութիւնը եւ յիշեց Խանասորի արշաւանքին մասնակցող անձնուէր քաջերու հայրենասիրութեան ոգին, եռանդն ու կորովը: Հանդէսը բացուեցաւ ընկերներէ կազմուած երգեցիկ խումբին «Մեր Հայրենիք»ով: Արտասանութիւններ ըրին, Գայաճանեան եղբայրներ, Գ. Գալֆաեան եւ Ս. Սիրականեան: Երգուեցան «Կարկուտ Տեղաց» եւ ուրիշ հայրենասիրական երգեր:

Օրուան բանախօսն էր Ընկ. Աբոեան, որ երկարօրէն պարզեց արշաւանքին նպատակը, Մաւրիկ ցեղի վայրագութիւնները, հայ քաջարի մարտիկներու զոհելի կարգապահութիւնը եւ պատմութեան մէջ իրենց թողած փայլուն էջերը: Յիշեց 19 ֆէտայիներու զոհուիլը եւ երեք հարիւր քաջերով հսկայական քիւրտ ուժերու դէմ իրենց մղած հերոսական կռիւը: Հանդէսը վերջացաւ «Կռուեցէք Տղերք» երգով: Հանդիսականները ցրուեցան խոր տպաւորութեան տակ:

Վ. Իրայր

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ԱԹԱԵԱՆԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հայ կռփամարտիկը՝ որ երկար ատենէ ի վեր անձնական պատճառներով ասպարէզէն հեռու կը մնար, այժմ կը վերսկսի իր մրցումներուն: Չորս օրէ ի վեր կարեւոր փորձեր կը կատարէ արդէն: Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ երեքշաբթի Սէնթըր Սփորթինկ քլիւպին մէջ: Հայ կռփամարտիկին հակառակորդը պիտի ըլլայ Ֆրանսացի Լըֆէվրը: Նոյն իրիկունը ուրիշ հայ մը՝ Աւետիս, պիտի մրցի Tastresի դէմ:

*
* *

Տէմսի - Թընի մրցումը պիտի կատարուի Սեպտեմ. 22ին, Շիքակոյի մէջ, փոխանակ Սեպտեմբեր 15ի:

Արժանթինի ախոյեան Բամբոլօ պաշտօնապէս հրաւէր կարդացած է Փուալինոի:

Եւրոպայի թեթեւ ծանրութեան ախոյեան՝ Ֆրանսացի Լիւսիէն Վինէզ, Չորեքշաբթի իրիկուն Պարսէլոնայի մէջ յաղթուեցաւ սպանիացի Լուիս Ռաեոնէն, եւ կորսնցուց իր տիտղոսը:

Եւրոպայի ախոյեան Փաոլինօ շատ ինքնավստահ է ամերիկացի Տէլանիի դէմ կատարելիք մրցման համար ու կ'ըսէ թէ՝ խաղի հինգերորդ շրջանին նոքաութ պիտի ընէ: Սպանիացին իր յաղթանակէն վերջ կը յուսայ մրցիլ աշխարհի ախոյեանութեան համար:

Գ. Կարապետեան

ՄԱՐԴ ՄԸ ՄԵՌԱՒ.— Կայլաքի մէջ, երկու դրացիներ, Պուլյօւ եւ Հէրմէ, այնպէս էին իրարու հետ, ինչպէս լուցկին ու վառօդը: Արդ, անցած օր լուցկին ու վառօդը իրարու հանդիպեցան: Կրա՛կ: Մանգաղը փայլեցաւ: Եւ Պուլյօւի գլխուն տուփը կտրեցաւ: Ու մեռաւ:

ընթերցո՛ղ,

Ամէն կողմէ ձրի ՅԱՌԱՋ կ'ուզեն — Սուրիայէն, Պուլկարիայէն, Յունաստանէն, հեռաւոր Մուսուլի գիւղերէն եւ կայաններէն:

Կ'աշխատինք գոհացնել որքան կը ներեն մեր միջոցները:

Դուն որ կը սիրես «Յառաջ»ը, չը՞ պիտի ուզէիր ուրախացնել երիտասարդական միութիւն մը, լսարան մը կամ չքաւոր գիւղի մը պատանիները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԶՏԻԿ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ.— Ցիւնեւի մէջ երկու ընտանիքներ, Վանտէր Փօլ եւ Տըլէփին, կը բնակէին երկու յարակից տաղաւարներու մէջ: Երկու ընտանիքները թշնամացած էին իրարու հետ եւ կռիւը պակաս չէր ոտծուն օրը: Անցեալ իրիկուն, Վանտէր Փօլի տղան եւ Տըլէփինի կինը առին ու տուին, ըսին ու զարկին: Երիտասարդը խայթոցի պէս հայհոյանք մը գլորեց. կինը ծեծէն ծանր գտաւ այդ խօսքը եւ օգնութեան կանչեց ամուսինը: Կռիւին հասաւ նաեւ երիտասարդին մայրը: Դուրսէն ուրիշներ ալ վազեցին ու մէջ մտան: Պզտիկ պատերազմ մը: Յանկարծ Վանտէր Փօլի կինը, գետին փռուեցաւ, ձախ կողմէն դանակ կերած էր:

Կատաղի յարձակումի մը փոխուեցաւ ծեծկուուքը: Յարձակողները մտան Տըլէփինի տունը, ջարդուփշուր ըրին ամէն բան: Ցնցեցինները փախան դաշտերը եւ գիշերը լուսցուցին բացօթեայ:

Ոստիկանութիւնը միջամտեց յաջորդ օրը:

ՎԱՅՐԱԳ ԱՄՈՒՍԻՆ ՄԸ.— Շանփինեօլի մէջ, Մօհրէն, 40 տարեկան, բարկացաւ կնոջը դէմ եւ ատրճանակը քաշեց ու զարկաւ: Յետոյ իր տանը դուռները կղպեց, ամրացուց՝ ինքզինքը պաշտպանելու համար ոստիկանական յարձակումներու դէմ: Ոստիկանները պաշարեցին տունը 5 ժամ անընդհատ, եւ ամէն խորամանկութեան դիմեցին, մինչեւ որ յաջողեցան ողջ բռնել աւազակ ամուսինը:

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԸ.— Վիշիի մէջ լեհ պարտիզպան մը մը, Սօպօթքա, բարի մարդ մըն էր, աւելի խաղաղասէր քան բոլոր եւրոպական պետութեանց ինքնակոչ խաղաղասէր դիւանագէտները:

Ու երբ դրացին կը ծեծէր իր կինը, մէջ մտաւ հաշտութիւն շնորհելու համար: Սակայն կռուազան մարդը ծեծեց կինն ալ, Սօպօթքան ալ. նոյնիսկ երեք անգամ ատրճանակ պարպեց վրան:

Եւ Սօպօթքա գնաց հիւանդանոց: Երեք ամիս պառկեցաւ խաղաղութեամբ եւ հաշտութեամբ: Առջի օր արձակեցին զայն:

Սօպօթքա դարձեալ կեանքի մէջ մտաւ: Ամէն բան կը վժար շուրջը, եռուզեռ, շարժում, մրցում ու աղմուկ: Չէ՞ որ կեանքը պատերազմ մըն է:

Սօպօթքա, որ անարիւնութեան ու ջղայնութեան դատապարտուած էր, քէն ըրաւ կեանքին դէմ, ատրճանակը պարպեց գլխուն:

Ու մեռաւ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ԱՂՋԻԿԸ.— Ֆինլանտիոյ մէջ այս օրերս կը տեսնուի դատ մը, որ բուռն հետաքրքրութիւն արթնցուցած է:

Ապօ քաղաքին պարտէզին մէջ, առտու մը, գտնուեցաւ դիակը հարուստ վաճառականի մը: Երիտասարդ վաճառականը արկածալից կեանք մը անցուցած էր եւ շատ նշանաւոր էր իր քաջութիւններով եւ անգթութիւններով:

Անցան երեք ամիսներ եւ ոստիկանութիւնը չկրցաւ ո եւ է հետք գտնել ոճրագործէն: Յանկարծ առտու մը ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ քաղաքին համալսարանին փրոֆէսէօրներէն Ալլան Թօրնուտը եւ ուսանողուհի Օր. Մարկրիթ Նէյնինէնը: Փրոֆէսէօրը չափազանց ժողովրդական էր եւ սիրուած, իսկ աղջիկը նշանաւոր էր իր գեղեցկութեամբ եւ ուշիմութեամբ:

Ամբողջ քաղաքը եւ համալսարանը բողոք բարձրացուց:

Սակայն մեծ եղաւ զարմանքը բոլորին, երբ լսեցին թէ օրիորդը կը խոստովանէր իր ոճիրը:

Օր. Մարկրիթ բանուոր կնոջ մը աղջիկն է, հայրը՝ անծանօթ: Գեղեցիկ էր ու խելացի, նախապէս կը ծառայէր վաճառականին մօտ իբրեւ գրագիր:

Վաճառականը, օր մը, իր գրասենեակին մէջ կը բռնաբարէ աղջիկը բռունցքի հարուածներու տակ գետին ձգելով:

Օր. Մարկրիթ խորունկը կը թաղէ իր գաղտնիքը, սակայն երբ իր ձեռքը կը խնդրեն, կը խոստովանի իր նշանածին, առանց անուն տալու: Իր նշանածն էր Փրոֆ. Թօրնուտ: Իր երբեմնի դասընկերը՝ վաճառականը կըծաղրէ զայն, որ կը նշանուի իր հոմանուհիին հետ: Այդ ատեն է որ Մարկրիթ երդում կ'ընէ սպաննել վաճառականը:

Իրիկուն մը ժամադրութիւն կուտայ պարտէզին մէջ: Վաճառականը կուգայ: Աղջիկը բացատրութիւն կը պահանջէ: Վաճառականը կ'անպատուէ զայն: Եւ աղջիկը կը սպաննէ զայն:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

Արդ՝ առանց պաշտօնապէս մեր կազմին պատկանելու, սպասարկուներուն պետը որ չի կրնար հանդուրժել պոլշեւիկներուն, բարոյապէս մերիններէն է, մեր գաղափարները ընդունած է:

— Վստա՞հ ես:

— Ապահով եմ: Ահա թէ ինչո՞ւ, իրմէն խնդրեցի որ թոյլ տայ հետս տանելու իմ մէկ ազգականս որ Ռուսիոյ արդի պետերէն ոչ մէկը կը ճանչնայ եւ շատ գոհ պիտի ըլլայ եթէ կարենայ անոնց վրայ հիանալ «իրենց ժտերմութեան մէջ»: Եւ որովհետեւ անմիտ մարդ մը չէ, հասկցաւ եւ ժպտագին, խնդրանքս ընդունեց:

— Այնպէս որ...

— Այնպէս որ, եթէ դեռ չէ բանուած, մառանէն անցնելով եւ ներքին սպասարկութեան յատուկ սանդուխներէն ելլելով, կրնանք մտնել սենեակ մը, ուր բացուած ծակի մը շնորհիւ պիտի կրնանք ներկայ ըլլալ այս պարոններուն ճաշին:

Անմիջապէս մեկնեցանք եւ քառորդ ժամ չանցած, շնորհիւ մառանապետին մեղսակցութեան, ինչպէս նաեւ ընկերակցիս արթնամտութեան, կրցեր էի կտրել կարմիր պահակներու շղթան, եւ ճաշարանը բռնող չէկիստներու ուշադրութենէն վրիպելով, հանգիստ հաստատուեր էի դիտարանիս առջեւ որ պատին ծակն էր, եւ կատարեալ ապահովութեամբ ներկայ կ'ըլլայի այդ ճաշին: Եւ այս միջոցով սարսափելի գաղտնիքներու տիրացայ:

— Ինչ՞:

— Դուք դատեցէք: Հաւիւ թէ տեղս հաստատուեր էի, երբ տեսայ «քաղաքացի» Պուխարինը, որ ներս կը մտնէր. անոր կ'առաջնորդէր Չիլթաչին, պատիւներ ընծայելով անոր:

— Պուխարի՞ն. բայց «Փրավտա»ի այժմու հրատարակիչը չէ՞ ան:

— Ոչ միայն հրատարակիչը, այլ նաեւ անոր տնօրէնն ու գլխաւոր խմբագիրն է: Ան է որ կը նախագահէ դժոխային ամբոխավարութեան, որուն շնորհիւ, կրցան օտար գործաւորներուն հաւատացնել թէ՝ մեր դժբախտ երկիրը ընչազուրկներու դրախտ եղած է: Ինչ որ ալ ըլլայ. Պուխարին երբ ներս մտաւ, շրջահայեաց ակնարկ մը պտտցուց սենեակին մէջ եւ ապահով ըլլալէ յետոյ թէ՝ անգաղտնապահ խողներ չկային մօտերը, հարցուց Չիլթաչիէն:

— Հապա՞ այդ պաշտօնը:

— Շահեկան, բայց ապարդիւն: Կինը շատ լաւ պահպանուած է. անկարելի է անոր մօտենալ:

— Ուրեմն ան գոյութիւն ունի:

— Կասկած չկայ այդ մասին: Թող որ արդէն քիչ յետոյ, բոլորին ներկայութեան, ձերճինսքին տեղեկութիւն պիտի տամ աշխատանքին մասին որ կատարեցի Պերլինի մէջ. պիտի տեսնէք թէ այդքան ալ հաճելի բան մը չէր:

Այդ միջոցին, Չիլթաչին ընդմիջեց, որովհետեւ դուռը բացուեցաւ եւ ձերճինսքի, որուն կ'ընկերակցէին Թ..., Վ..., Թ... եւ Լ..., ներս մտան, կարգով: Քանի մը վայրկեան յետոյ ալ ներս եկան Պէլնիքով՝ Արտաքին գործավարութեան մէջ ծայրագոյն-Արեւելքի ճիւղին պետ, Ջուկաչէֆ՝ կարմիր բանակի սպայակոյտին օգնական պետ, Ենուքիձէ Ս. Հ. Գործադիր Յանձնախումբին քարտուղար, եւ երկու անծանօթ անձեր, որոնց անունը յետոյ իմացայ,— Ուէռշիլման եւ Պօրիսօֆ, ինչպէս նաեւ Արտաքին գործավարութենէն երկու բարձրաստիճան պաշտօնատարներ:

«Սովորական յարգանքներէն յետոյ, սեղանին շուրջ տեղաւորուեցան, որուն վրայ՝ Չիլթաչիի հրահանգներուն համաձայն՝ կերակուրները դրուեցան ջեռուցիչներու վրայ:

«Երբ սպասարկուն մեկնեցաւ, տեսայ որ Կրէմլինի արդի հրամանատարը փէթէրսօն, նրբանցքին մէջ կարգի դրաւ պահակները, յետոյ դուռը կղպեց: Անմիջապէս խօսակցութիւնը սկսաւ.

— Տեսնենք, ի՞նչ նորութիւն, հարցուց ձերճինսքի, խօսքը ուղղելով Չիլթաչիին:

Այս վերջինը՝ իր շապիկին ներքին գրպանէն թղթածրար մը հանեց ու դրաւ իր առջեւ, սեղանին վրայ, բայց պատառ մը խաչ չփակցնելով, սկսաւ.

— Նախ, անհերքելի իրողութիւն մը,— Մեծ-Դքսուհի Անաստասիան ողջ է:

— Ապացո՞յցը, որոտաց ձերճինսքի որ այս յայտնութենէն սարսափած կ'երեւէր:

— Ապացոյցը, կամ աւելի ճիշտ, ապացոյցները, ահաւասիկ, վերսկսաւ Չիլթաչին:

«Այդ փաստերը երկուք են. լուսանկարներ եւ վաւերաթուղթեր: Ձեր մէջ ո՞վ կայ որ «տեսօվի» ճանչնայ Մեծ-Դքսուհին:

— Ես, ըսին միանգամայն Ուէռշիլման եւ Պուխարին:

«Առանց բառ մը աւելցնելու, Չիլթաչին անոնց երկարեց երկու լուսանկարներ:

«Երկու մարդերը դիտեցին եւ իրարու նայեցան յայտարարելով.

— Ան է:

— Վստա՞հ էք, հարցուց ձերճինսքի:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Սաքքօ եւ Վանցէթթին կարելի՞ է փրկել

Երէկ մանրամասնութիւններ տուինք Սաքքօ եւ Վանցէթթիի խնդրին մասին եւ հաղորդեցինք որ Մասաչուսէցի կառավարիչը Ֆուլլըր մերժած է ներում շնորհել երկու անիշխանականներուն, որոնք յառաջիկայ Հինգշաբթի պէտք է մահապատիժի ենթարկուին։

Այս որոշումը աննկարագրելի գայրոյթ առաջ բերաւ ամբողջ աշխարհի, մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ, ուր գրեթէ բոլոր հոսանքներն ալ կը պաշտպանեն երկու մեղադրեալները։

Փարիզի ամերիկեան դեսպանատան եւ հիւպատոսարանին վրայ քանի մը օրէ ի վեր կատարուած հսկողութիւնը կրկնապատկուեցաւ։ Ընկերվարականներն ու համայնավարները բողոքի նոր ցոյցեր կը ծրագրեն. իսկ համայնավար արհեստակցական միութիւնները 24 ժամուան գործադուլ պիտի ընեն Օգոստոս 8 Երկուշաբթի օր։

Մասաչուսէցի կառավարիչը դատարանին տուած վճիռը այլ եւս հաստատած ըլլալով, օրինական ո եւ է միջոց չի մնար դատը վերաքննելու կամ ներում շնորհելու համար։ Նոյն իսկ Նախագահ Քուլիճ իրաւունք չունի միջամտելու նահանգային դատարանի մը գործերուն։ Միացեալ Նահանգներու Գերագոյն Ատեանն ալ ո եւ է հեղինակութիւն չունի խնդրին մէջ։ Նոյնը նաեւ Մասաչուսէց նահանգի Գերագոյն Ատեանը, որ նախապէս հաստատած էր դատաւոր Թէյըրի տուած վճիռը եւ հարկ չէր տեսած վերաքննութեան։ Եթէ օրինական ճամբաներէ դուրս ո եւ է միջամտութիւն տեղի չունենայ, Սաքքօ եւ Վանցէթթի պիտի ելեկտրահարուին Օգոստոս 11ին։

Եօթը տարիէ ի վեր խնդիրը կը քաշկռտուէր դատարաններու առջեւ։ Տասը անգամ երկու ամբաստանեալները իրենք զիրենք մահուան սեմին վրայ զգացին եւ տասը անգամ ալ անակնկալ կերպով փրկուեցան։ Այդ եօթը տարուան ընթացքին ա՛յնքան տառապեցան, որ ամերիկեան թերթերը կը պահանջէին ազատ արձակել զանոնք, առանց նկատի առնելու անոնց յանցաւո՞ր թէ անմեղ ըլլալը։

Նիքօլօ Սաքքօի եւ Պարթօլէմէօ Վանցէթթիի երկու փաստաբանները գործէ քաշուեցան, տեղ տալու համար անոր նոր պաշտպանին՝ Արթըր Հիլի, որ Ամերիկայի ամէնէն նշանաւոր փաստաբաններէն մէկն է։ Ցիշեալը իր կարելին պիտի ընէ դատը վերաքննել տալու համար։

Արժանթինի մայրաքաղաք Պուէնոս Այրէսի մէջ Արհեստակցական Միութիւնները ընդհանուր գործադուլ պիտի հռչակեն՝ բողոքի համար, Պրազիլիոյ մայրաքաղաք Րիօ տը Ժանէյրօի Թաղապետական Խորհուրդը բողոքի բանաձեւ մը քուէարկեց, Մոսկուայէն Միջազգային Կարմիր Օգնութիւնը կոչ կ՚ուղղէ աշխարհի բոլոր աշխատաւորներուն՝ բողոքելու համար Սաքքօի եւ Վանցէթթիի դատապարտուելուն դէմ։ Լոնտոնի, Վիեննայի. Թօքիոյի եւ ուրիշ վայրերու մէջ ամերիկեան դեսպանատուները հսկողութեան տակ կը պահուին։

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Ժընեւէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Թուրքիա կը պատրաստուի մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Պէռնի մէջ Թուրք անձնաւորութիւն մը ընդունուելով զուիցերական դաշնակցութեան նախագահին կողմէ, մանրամասնօրէն պարզած է այն պայմանները, զորս Թուրքիա պիտի ընդունի՝ իր թեկնածութիւնը դնելու համար։

Քարիւղի թագաւորներուն միջեւ

Րօյըլ Տըչի տնօրէնը, Հէնրի Տէթէրտինկ անձնական նամակ մը գրած է Սթանտարտ Օյլի խմբակի նախագահին՝ Րօքֆէլըրի, խնդրելով որ ջնջէ բոլոր ելմտական պայմանագրութիւնները, որոնք կնքուած են Սովետներուն հետ։ Եւ համոզելու համար, սըր Հէնրի կ՚ամբաստանէ Ռուսերը, թէ կը քանդեն եկեղեցիներն ու մարդասիրական հաստատութիւնները, կ՚ազգայնացնեն ճարտարարուեստը, բարբարոսներ են եւ քարիւղի "գողեր, թէ անոնց ծախած քարիւղը գողութեան ապրանք է եւն.։

Ցոյց պատերազմի դէմ

Պերլինի արքայական պալատին հրապարակին վրայ հարիւր հազար բանուորներ, որոնք հաւաքուած էին մայրաքաղաքին բոլոր անկիւններէն եւ արուարձաններէն, հսկայ ցոյց մը կատարեցին պատերազմի դէմ։

Ի՞նչպէս Պելճիքա անցաւ Տօթէ

Երէկ գրեցինք արքայականներու պետ Լէօն Տօտէի Պելճիքա անցնիլը։ Հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Լէօն Տօտէ Պրիւքսէլ հասած է եւ Ֆրանսայի գահին ժառանգորդ կիզի դուքսին հիւրն է։ «Աքսիօն Ֆրանսէզ» հետեւեալ կերպով կը պատմէ Տօտէի Ֆրանսայէն Պելճիքա անցնիլը.

— Ֆրանսացի լրագրողին հետ տեսակցելէն անմիջապէս յետոյ, նստաւ ինքնաշարժ մը։ Ճամբորդութիւնը կատարուեցաւ երկու իջեւանով։ Նախ արքայական երիտասարդները ներկայացան մաքսատուն։ Օրը մթնելու վրայ էր։ Տօտէ թեթեւ մը ծպտուած էր եւ մաքսաւորները չճանչցան։ Այսպէս մտաւ Տօտէ հիւրընկալ երկիրը։

Սակայն Տըլէսթի ճամբորդութիւնը քիչ մը տագնապալից եղաւ։ Այն ինքնաշարժը, որ պիտի փոխադրէր Տըլէսթը, մեկնեցաւ Փարիզէն։ Ոստիկանութիւնը իմացաւ, հեռագրեց ամէն կողմ։ Եւ ոստիկանները սկսան հետեւիլ Տըլէսթի ինքնաշարժին։ Ճամբաները բռնուած էին, զինեալ ոստիկաններ կը հսկէին։ Քաղաքի մը մօտ արքայականներուն ինքնաշարժը կեցաւ եւ Տըլէսթ ու ընկերները մտան սրճարան մը։ Իրենց ետեւէն ներս մտան գաղտնի ոստիկանները։

Ոստիկաններն ալ ունէին իրենց կառքը, որ, սակայն, հին էր եւ դանդաղ կ՚ընթանար։ Արքայականները ետեւ ձգեցին զայն, ու ճամբու մը անկիւնը փոխեցին ինքնաշարժը։ Եւ հանգիստ ճամբորդեցին մինչեւ սահմանագլուխ։ Մինչդեռ կասկածելի ինքնաշարժը մոլորեցուց ոստիկանները տարբեր ուղղութեամբ։

Տօտէի կինը եւ զաւակները գացին մօտը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ. ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանին բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ներկայացուցիչները վաղը երեկոյեան ժամը 9ին քաֆէ Օ Բլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը, մեթրօ Իթալի։

ԽՆԱՄՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Շրջանային կոմիտէին, վաղը կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, 84 րիւ Շափ պօն թէատրի մէջ։ կը խօսի ընկ. Աբօեան։ երգ եւ նուագ։ Արտասանութիւններ՝ Մ. Մարութեանէ, Շ. Սարեանէ եւն.։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ

Դաշտահանդէս, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. փօն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէի կողմէ, վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Grammontի լճին եզերը։ երգ, արտասանութիւն, կովկասեան եւ հայկ. պարեր եւ անակնկալներ։ կը մասնակցին Լիոնի «Արաքս» ֆանֆառը եւ հայ արիները։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—Լիոնէն շոգեկառքով՝ առտուան ժամը 6:30, 9.30 եւ 13,30ին, 16 թիւ հանրակառքով Pont-Lafayetteէն առտուան ժամը 8ին եւ 11.45ին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԷԼՖՕՌ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբին կողմէ, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Caserne Offemontի դպրոցի սրահը։ երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ ներկայացում։ Մուտք՝ 3 ֆր.։

Ֆաքիր Թահրա պէյի ներկայացումները աննախընթաց հիացում կը պատճառեն տասնեակ հազարաւոր հետաքրքիրներու, որոնք ամէն գիշեր կ՚երթան իր զարմանահրաշ փորձերը տեսնելու Théatre Antoineի մէջ (14, Bld. de Strasbourg).

Մուտքը արգիլուած է անչափահասներու եւ յղի կիներու։

Փրօֆէսէօր Մաքէնզիի հըսկողութեան ներքեւ՝ մասնաւոր բժշկական մարմին մը եւ հիւանդապահուհիներ միշտ պատրաստ են ներկայացման տուեն նուաղողներուն օգնութեան փութալու։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէին ընդհ. ընկերական ժողովը 8 Օգոստոս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellville։ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ՚Էթիէնի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, Rue de Pale, Café de Pale սըրճարանը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Փօն տ՚Օպնայի կոբիւն խումբի վիճաքանական ժողովը վաղը կիր. ժամը 8.30ին, ընկ. Ասատուր Շէքէրճեանի բնակարանը։ ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէն ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը կիր. առաւօտ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիրակի երեկոյ ժամը 7.30ին (63 րիւ տը լա րէփիւպլիք) սովորական հաւաքատեղին. ներկայանալ անդամատետրերով։ Ջեկուցում Ռայոնական ժողովին պատգամաւորներէն։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը, 8 Օգոստ. երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիր. ժամը 8.30ին, Նախկին գաղթակայանի քան Օտտոյի քովի սրճարանին մէջ. կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրերով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՄ..ՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ դաշտային հաւաքոյթը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Լա փօմ Շալէ տը լա փօմի գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։ Թիւնէլէն առնել 12 կամ 40 թիւ հանրակառքը։

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»ի հայրենակցական միութեան կազմակերպած վիճակահանութիւնը տեղի կ՚ունենայ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ռոստոմի սրահը 40 Rue de Belleville, *վիճակահանութենէն յետոյ ընդհ. ժողով։ Օրակարգ՝ հանգանակիչ յանձնաժողովի եւ վարչութեան հաշուետուութիւնն ու նոր վարչութեան ընտրութիւն։*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosnyի sous-Bois մասնաճիւղին աթլէթիք փորձերը տեղի կ՚ունենան վաղը կիրակի ժամը 9ին, Rosnyի Squaxeին մէջ, հաւաքավայր Plateau d'Avron, կայարանին ճիշտ դէմը։ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ֆութպօլ նոյն տեղը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիլնէօվ, *Յ. Ս.— 20 ֆր.։*

Օպէն, *Բ. Ռ.— 35 ֆրանք։ սկսանք ղրկել։*

Սէնթ Լ.Թիէն, *Ռ. Գ. 35։*

Տէսին, *Յ. Պ.— 15։*

Էքս-լէ-Պէն, *Օր. Բ. Կ.— 35. կանոնաւորապէս կը ղրկուին։*

Մարսէյլ, *Գործ.— 885 ֆր.։*

«ՅԱՐԴԳՈՂ»Ի ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Վաղը՝ կիրակի «Յարդգող»ի անդամներն ու համակիրները շոգենաւով պտոյտ մը պիտի կատարեն դէպի Սէնֆլու անտառը։ Ժամադրավայր Շաթըլիէի նաւամատոյցը ժամը 9ին։ կարելի է միասին բերել ցորեկուան ճաշը։ Տեղի պիտի ունենան խաղեր, զբօսանքներ, խմբանկար, եւ «Յարդգող» ձեռագիր յանպատրաստից օրաթերթ։

„ՅԱՐԳՈՂ"Ի ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յարդգող ձեռնարկած է մեծ վիճակահանութեան մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի միութեան պարբերականին հրատարակութեան։ Դրուած են արժէքաւոր առարկաներ։ Տոմսերը ցրուած են բոլոր հայ գաղութներու մէջ։ Փափաքողները դիմեն իրենց տեղւոյն հայ թերթերուն, կամ կեդրոնը, Mlle. N. Kalpakianի, 5 Ave. Quihou, St. Mandé (Seine), France. գին 5 ֆր.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Մուշի Խաս գիւղացի Պ. Տիգրան Գասպարեան, որ 1927 Յուլիս 14ին Սէնթ Էթիէնէն մեկնած է։ իմացնել՝ Վահան Բամպակեանի, 4 Rue du Bois, St. Etienne Loire։

Գ. ՊԱՏՄԱ-ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի կեդր. վարչութեան 3րդ պատմագիտական արշաւը՝ վաղը կիր. կէսօրէ վերջ Musée de Trocadéro (Ազգաբանական Թանգարան) առաջնորդութեամբ Պ. Պ. Մ. Նաթանեանի եւ Կ. Յ. Բասմաջեանի։ կը հրաւիրուին անդամներն ու մասնակցիլ փափաքողները։ Հաւաքավայր՝ Métro Trocadéro ժամը 2.30ին։ Զխանգարելու համար այլ կազմակերպութիւններ Զ. Ո. Մ.ի մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ՚ունենայ 21 Օգոստոսին։ Մանրամասնութիւնք յետ օրէն։

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT… 208bis, Rue Lafayette Paris (…

Le Gérant : H. TEURN…

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

7 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 409

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ Է ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սաքքօ-Վանցէթթիի այնքան աղմկայարոյց դատի մասին տեղեկութիւններ տուինք «Յառաջ»ի մէջ, առանց խորհրդածութիւններու:

Մասաչուսէցի կառավարիչ Ֆուլլըր, յանձնաժողովի մը տքնաջան եւ երկար քննութիւններու արդիւնքին տեղեկանալէ ու անձնապէս քննութիւն կատարելէ յետոյ, կը թուի թէ պէտք տեսած չէ դատը վերաքննութեան ղրկելու կամ մահուան վճիռը փոխելու, բան մը որ իր օրինական իրաւունքն էր:

Անվիճելի իրողութիւն մըն է թէ՝ Միացեալ Նահանգներու դատարանները ընդհանրապէս, — իսկ Մասաչուսէցի Նահանգինը՝ մասնաւորապէս — աշխարհի լաւագոյնները եւ համեմատաբար արդարադատը կը համարուին, սակայն ոչ ոք կրնայ պնդել թէ այդ դատարաններն անսխալական են: Շատ հաւանական է, որ այս դատին մէջ ալ դատարանը սխալած կրնայ ըլլալ:

Սխալ է այն կարծիքը թէ՝ Նահանգապետ Ֆուլլըր դատարանի արժանապատուութիւնը փրկելու համար կը մերժէ դատը վերաքննութեան ղրկել կամ մահուան պատիժը փոխել:

Այն պարագան, թէ այդ գործին համար յատուկ քննիչ յանձնաժողով մը կազմուած է եւ առանց դատարանի միջամտութեան, խնդիրը լրջօրէն քննուած է, ապացոյց մըն է թէ դատարանի ենթադրեալ սխալը սրբագրելու փորձ մը կատարուած է:

Այդ քննութեան մանրամասնութիւնը ծանօթ չէ մեզի, սակայն կը հետեւի թէ՝ քննութիւնը չէ կրցած ապացուցանել դատապարտեալներու անմեղութիւնը, որով Նահանգապետ Ֆուլլըր պէտք չէ տեսած ոչ վերաքննութեան ղրկելու եւ ոչ ալ մահուան պատիժը փոխելու:

Այնու ամենայնիւ եթէ իրապէս քննիչ յանձնախումբը, Նահանգապետը եւ դատարանը խօսք մէկ ըրած կ'ուզեն սպաննել զանոնք, սոսկալի զարշելի մարդասպանութիւն մըն է, եւ ամէն արդարասէր մարդ պիտի այպանէ թէ՝ դատարանը եւ թէ կառավարիչը:

Այս հարցին մէջ մեզի համար, սակայն, կարեւոր ուրիշ պարագայ մը կայ նկատի առնելիք, որ չի կրնար լռութեան մէջ թաղուիլ:

Երկու մահապարտներու հարցը տարիներէ ի վեր կը զբաղեցնէ ռամկավար եւ աշխատաւորական զանգուածները: Բողոքի եւ զայրոյթի փոթորիկը աւելի բուռն կերպով շղթայազերծուեցաւ մասնաւորապէս սկսեալ այն օրէն, երբ յայտնի ոճրագործ մը նամակ գրեց դատարանին թէ՝ ամբաստանեալները անմեղ են եւ ինք է մեղաւորը այդ գործին մէջ:

Մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուի յուզումը Ֆրանսայի մէջ: Բողոքի շարժման գլուխը կանգնած են «Տէպա»յի եւ «Բօթիտիէն»ի նման լուրջ եւ ծանրագլուխ թերթեր: Սկսեալ Միացեալ Նահանգներէն մինչեւ Եւրոպայի բոլոր անկիւնները բանուորական բազմաթիւ բողոքի միթինկներ ու ցոյցեր կատարուեցան, որոնց ընթացքին համայնավար տարրերը աւելի մեծ եռանդ կը թափէին՝ ցոյցերը մինչեւ քաղաքացիական կռիւ տանելու համար:

Ի հարկէ մարդ անարդար վճիռի մը դէմ բողոքելու ո՛չ միայն իրաւունք այլ եւ պարտականութիւն ունի: Դրացիդ եթէ վայրենաբար իր կինը կամ զաւակը կը խոշտանգէ, չես կրնար անտարբեր դիտել, առանց միջամտելու կամ բողոքելու: Մեզի զարմանալի կը թուի սակայն այն որ, այսքան մեծ շարժում եւ փոթորկում տեղի չունենար, երբ այս աշխարհի երեսին անբաղդատելիօրէն աւելի վայրագ մարդասպանութիւններ տեղի կ'ունենան:

Մեծ Եղեռնի օրերուն միլիոններով Հայեր սպաննուեցան, վերապրողները իբրեւ իրաւազուրկ ամբոխ քշուեցան իրենց սեփական օջախէն ու հողէն՝ քաղաքացիական մահուան դատապարտուած, սակայն, երկու հոգիի կեանքին համար իրաւացիօրէն փոթորկող մարդկութիւնը լուռ մնաց եւ խօսք մը չունեցաւ բռնաւորներուն ըսելիք:

Քանի մը տարի առաջ, այսօրուան եռանդուն բողոքը բարձրացնող համայնավարներու սրտակից ընկերները՝ մտան Հայաստան՝ որոշ յանձնառութիւններով: Սակայն իշխանութիւնը ձեռք անցընելէ յետոյ, բազմաթիւ մտաւորականներ, բանուորներ ու գիւղացիներ թխեցին բանտերը եւ առանց դատարանի, առանց քննութեան վայրագօրէն կացինահար ըրին բանտերու մութ խուցերուն մէջ:

Նոյն մարդիկը, ամբողջ Ռուսիոյ տարածութեան վրայ, նոյնպէս առանց դատարանի եւ առանց քննութեան, պարզ լրտեսներու տուած տեղեկութեան վրայ (ըստ Ռիքոֆի յայտարարութեան) հազարաւոր մարդիկ կը գնդակահարեն տասը երկար տարիներէ ի վեր եւ պիտի շարունակեն մարդասպանութիւնը, որքան ժամանակ որ կ'ապրի խորհրդային զարշելի վարչաձեւը:

Բազմաթիւ ընկերվարական ղեկավարներ ու գործիչներ տարիներէ ի վեր Սոլովեան բեւեռային կղզիներուն մէջ կենդանի թաղուած կը մնան:

Ու ճիշդ այն օրը, որ Նիւ Եորքի Մէտիսընի հրապարակը համայնավարները կրակ կը ժայթքէին կառավարութեան դէմ Սաքքօ-Վանցէթթիի համար, այդ նոյն օրը, իրենց միւս ընկերները Ուկրայինայի եւ այլ շրջաններուն մէջ կը սպաննէին հարիւրաւոր նոյնքան արժէք ունեցող մարդիկ:

Ինչո՞ւ այս աշխարհը լուռ կը մնայ շատ աւելի բիրտ վայրենութիւններու հանդէպ, եւ կը փոթորկի միայն անոնց համար:

Ո՞ւր է արդարութիւնը:

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Երեսփոխան եւ յայտնի գրող Ֆալիհ Ըըֆքը պէյ «Միլլիյէթ»ի մէջ կը գրէ (1 Օգոստոս).

— «Քաղաքներու վերաշինութեան գործը պէտք է ուղղակի իրագործուի պետութեան կողմէ: Մեր թաղապետութիւնները, իրենց ունեցած դրամներով կը ծախսեն իրենց չգիտցած եւ չհասկցած ձեռնարկներու մէջ:

«Սամսոնի մէջ արդիական նաւահանգիստ մը շինել, արդիական կերպարանք տալ Էնկիւրիի, Պոլիսը օգտագործելի վիճակի մը բերել.— գործեր են ասոնք որ դիւրին դիւրին չեն կարգադրուիր:

«Մինչեւ հիմա մեր ծախսած դրամով շատոնց Էնկիւրիի մէջ առաջ բերած կ'ըլլայինք եւրոպական իմաստով կատարելագործուած քաղաք մը, եթէ այդ դրամը լաւ ծախսէինք, եթէ այսօրուան շէնքերը աւելի խնամով կառուցանէինք, գոնէ անոնց տալով այն ճաշակը, զոր կը տեսնենք Պոլսէն մէկ-երկու օր հեռաւորութիւն ունեցող ո-եւ է քաղաքի մէջ:

«Ի՞նչ հիման վրայ վերաշինութիւն պիտի կատարուի: Պոլիսը փոքր ճարտարարուեստի կեդրո՞ն պիտի ըլլայ, թէ ազատ նաւահանգիստ, կամ զբօսավայր:

«Այս երեք պարագաներն ալ կան աշխարհի մէջ, եւ տարիներով փորձուած են: Կ'օգտուի՞նք այդ փորձութենէն: Տեսնելը չի բաւեր: Եթէ միայն տեսնելը կարենար մարդու մասնագիտութիւն տալ, այն ատեն բոլոր Էսսէնի մէջ ծնողները պէտք է գործարանատէր դառնային, կամ Փարիզի մէջ ծնած ամէն Ֆրանսացի քաղաքապետ ըլլալու էր:

«Նոր Աւստրալիոյ մայրաքաղաքը շինած են, նկատի առնելով մինչեւ հիմա շինուած բոլոր քաղաքներուն տուած դասը: Անգամ մը նկատի առէք այդ քաղաքը, անգամ մըն ալ Էնկիւրին, եւ պիտի եզրակացնէք թէ յամառօրէն ամէն բան, ամէն ձեռնարկ հակառակէն կը սկսինք: Պետական հաստատութիւնները, գետինները եւ ճամբաները այնքան տարօրինակ ձեւեր առած են որ, այլեւս չեն կրնար շտկուիլ: Փարիզի մէջ, ուր Էնկիւրիի բնակչութեան թիւին չափ ինքնաշարժ կայ, պետական պաշտօնատուններ այնքան հեռու չեն իրարմէ, որքան օրինակ Էնկիւրիի Առողջապահական եւ Պատերազմական գործավարութիւնները:

«Էնկիւրին եւ Պոլիսը մեր աչքին առջեւն են: Երբ ասոնց վիճակը այսպէս է, ալ երեւակայեցէք աւելի փոքր քաղաքներուն կացութիւնը:»

Վ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆԻ ՍՊԱՆԻՉՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Անցեալ տարի Սեպտեմբերին, Պէյրութ՝ Կաթողիկոսարանի շէնքին մէջ Միհրան Աղազարեանի եւ ընկերներուն կողմէ վատաբար սպաննուած էր ազգային երեսփոխան Վահան Վարդապետեան: Ոճրագործները ցարդ բանտարկուած կը մնային: Նախնական քննութիւնները աւարտած ըլլալով, Յուլիս 28ին Պէյրութի մէջ սկսած է դատավարութիւնը, որ պիտի վերջանար երեք օրէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Համակրանք Սաքքօ-Վանցէթթիի

«Շիքակօ Թրիպիւն» ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Մասաչուսէցի կառավարիչ Ֆուլլըր վերջին պահուն պիտի յետաձգէ Սաքքօի եւ Վանցէթթիի մահապատիժը: Աշխարհի բոլոր անկիւններէն տեղացող բողոքի եւ զայրոյթի հեռագիրները կը կարծուի թէ պիտի ունենան իրենց ազդեցութիւնը, հակառակ անոր որ կառավարիչը բացարձակապէս վստահ է դատարանի արդարադատութեան վրայ:

Նիւ Եորքէն հեռագիրներ կ'ըսեն թէ աշխատաւորական շրջանակները մեծապէս յուզուած են եւ կը պատրաստեն մեծ գործադուլ մը չորեքշաբթի օրուան համար: Ամերիկայի զանազան քաղաքներուն, մասնաւորաբար Նիւ Եորքի եւ Պոսթընի մէջ նոր ցոյցեր կատարուեցան: Ծայրայեղ տարրերը կ'առաջարկեն բռնի ուժով բանտէն ազատել երկու անմեղ դատապարտեալները:

Սաքքօ եւ Վանցէթթի բանտէն խիստ դառն նամակներ գրեցին իրենց բարեկամներուն եւ ընկերներուն:

Սաքքօ մահապարտներու խուցէն գրուած նամակի մը մէջ կ'ըսէ.

— Հպարտ ենք որ կը մեռնինք. մենք կ'իյնանք ինչպէս ինկան բոլոր անիշխանականները: Այլեւս մեր միակ յոյսը դուք էք, եղբայրներ եւ ընկերներ: Միայն դուք, էք որ կրնաք մեզ ազատել, որովհետեւ մենք երբեք վստահութիւն չունեցանք կառավարութեան վրայ: Մենք միշտ համոզուած էինք որ կառավարիչ Ֆուլլըր եւ դատաւոր Թէյըր ոճրագործներ են: Բարեւներ բոլորին:

Սաքքօի կինը փաստաբանի մը հետ բանտ այցելեց եւ քառորդ ժամ տեսակցեցաւ ամուսինին հետ: Վանցէթթիի քոյրը Լուիճիա՝ եղբօրը խնդրանքին վրայ ճամբայ ելաւ Պոսթըն երթալու եւ վերջին անգամ տեսնելու համար զայն: Ֆրանսայի մէջ հոլանտական ընկերութիւնը թոյլ չտուաւ որ Օր. Վանցէթթի շոգենաւ նստի, որովհետեւ Գ. կարգի տոմսակ ունէր: Լուիճիա յաջողեցաւ ուրիշ շոգենաւով մը ճամբայ ելլել, սակայն ժամանակին չպիտի կրնայ հասնիլ:

Պոսթընի մէջ կին մը փորձեց կրակի տալ կառավարական շէնք մը: Անմիջապէս ձերբակալուեցաւ:

Հազարաւոր համայնավարներ առջի գիշեր Նիւ-Եորքի մէջ թափօր կազմելով պտտեցան սակարանին չորս բոլորտիքը:

Քոփէնհակէն կը հեռագրեն թէ Սաքքօ-Վանցէթթի սկանտինաւեան կոմիտէն կոչ մը կ'ուղղէ աշխարհի բոլոր նման կոմիտէներուն եւ «ազնիւ ու ողջամիտ մարդոց», պոյքոթի ենթարկել ամերիկեան ամէն կարգի ապրանքներ, կառավարիչ Ֆուլլըրի որոշումին դէմ բողոքելու համար:

Քոփէնհակի, Օսլոյի եւ Սթոքհոլմի ամերիկեան դեսպանատունները լուրջ հսկողութեան տակ առնուած են:

Պուէնոս Այրէսի մէջ բազմաթիւ սէնտիքաներ 48 ժամուան գործադուլի որոշում տուին: Երկաթուղիի պաշտօնեաներն ու թաղապետական աշխատաւորները դեռ չեն որոշած իրենց դիրքը: Ցուցարարները քարեր նետեցին այն թրամուէյներուն դէմ, որոնց վարիչները կը մերժէին միանալ գործադուլին: Այսօր կիրակի մեծ ցոյցերու կը սպասուի աշխարհի ամէն կողմը:

Փարիզի համայնավար կազմակերպութիւնները այսօր Նասիօնի հրապարակին վրայ մեծ ցոյց մը պիտի ընեն: Ամէն կողմ պատերուն վրայ խոշոր թռուցիկներ փակցուած են՝ ժողովուրդը հրաւիրելով բողոքի:

Ռումբի պայթում Նիւ Եորքի մէջ

Առջի գիշեր անծանօթներու կողմէ երկու ռումբեր նետուեցան: Առաջինը մասամբ քանդեց Նիւ Եորք-Պրուքլին մեթրոյի Մանհաթթանի կայարանը, 28րդ փողոցին մօտ: Երկրորդը պայթեցաւ ուրիշ գիծի մը վրայ՝ 32րդ փողոցին մէջ:

Երեք հոգի վիրաւորուեցան եւ ժողովուրդը սարսափի ենթարկուեցաւ: Պայթումը այնքան սաստիկ եղաւ, որ բազմաթիւ անցորդներ գետին ինկան եւ ապակիներ ջարդուփշուր եղան: Ոստիկանութիւնը կը կասկածի չորս հոգիէ, որոնք ինքնաշարժ նստած էին եւ տարօրինակ երեւոյթ ունէին: Կը կարծուի թէ ռումբերը ժամանակէն առաջ պայթեցան, այլապէս օդը պիտի հանէին մեթրոյի երկու կառախումբեր:

Ռումանիոյ թագաւորին մահը եւ Հայերը

Պուքրէշէն կը գրեն.—

Ռումէն թագաւորին մահուան առթիւ, Հայոց առաջնորդը, յանուն Ռումանիոյ 20 հայ եկեղեցիներուն, հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեց Մարիա թագուհիին: Նոյնպէս, Հայկ. Միութեան Նախագահ. Պ. Մանիսալեան, գաղութին կողմէ ցաւակցութիւն յայտնելով յիշեցուց Հայերու երախտագիտութիւնը երկրին ասպնջականութեան համար:

Այս երկու հեռագիրներուն արքունիքը պատասխանեց շնորհակալական հեռագիրով մը, որ լոյս տեսաւ ռումէն մամուլին մէջ:

Հայերը Ֆէրտինանտի դագաղին նուիրեցին ծաղկեպսակ մը, զոր Հ. Մ. Ը. Մ. ի կողմէ սկաուտական խմբակ մը տարաւ Քօթրոչէնի պալատը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ճան Վորիս, ամերիկեան Նպաստամատոյցի ընդհ. օգնական-քարտուղարը, որ վերջերս Նիւ-Եորքէն մեկնած էր, Պոլիսէն յետոյ հասած է Պէյրութ, քննելու համար Նպաստամատոյցին գործերը: Վորիս պիտի այցելէ նաեւ Պաղեստին, Եգիպտոս եւ Յունաստան:

Պէյրութի մէջ խորհրդակցութեան կանչեց ազգային ներկայացուցիչները, որոնց տեղեկութիւններ տուաւ Հալէպի գաղթակայաններուն վիճակին մասին, զանոնք բաղդատելով Պէյրութի վրանաքաղաքին հետ: Հալէպի գաղթականներուն վիճակը նախանձելի չէ: Շեշտեց գաղթականներու տեղաւորման մասին կատարուած կարգադրութեանց կարեւորութիւնը: Կարծիքներ փոխանակուեցան չափահաս որբերու եւ որբուհիներու մասին:

ՍՄՍԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պէյրութի նաւային հայ գործակալները միութիւն մը կազմած եւ որոշ համաձայնութեան եկած են նաւային ընկերութիւններու հետ, որոնք առանց այդ միութեան յանձնարարականին դիմողներուն գին չեն տար:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍԵՐԸ Կ'ԱՐԳԻԼՈՒԻՆ

Պոլսոյ շրջանակի կրթական ժողովը առանձին նիստի մը մէջ բուռն վիճաբանութիւններ կատարեց կրօնական դասերուն ջնջումին մասին: Ուսուցիչներէ շատեր կ'առաջարկէին ջնջել կրօնքի ուսուցումը դպրոցներու մէջ, նկատելով որ պետութիւնը աշխարհիկ է եւ մարդ ազատ է հետեւելու իր ուզած դաւանանքին: Մեծամասնութեան տրամադրութեան համաձայն, կարելի է շաբաթական երկու պահ յատկացնել կրօնքի դասին: Իսկ այն ծնողքները, որոնք կը փափաքին իրենց տղոց կրօնական խոր ուսում մը տալ, կրնան դիմել մասնաւոր դասերու համար:

Կրթական գործավարութիւնը դեռ կը քննէ կրօնքի դասաւանդման հարցը: Այս առթիւ օրինակել կ'ուզեն Ֆրանսան, ուր 1905էն ի վեր, երբ եկեղեցին պետութենէն բաժնուեցաւ, կրօնական դասերը ջնջուեցան եւ Հինգշաբթիի արձակուրդը տրուեցաւ՝ որպէսզի ծնողքները այդ օրը իրենց զաւկին կրօնական դաստիարակութեան յատկացնեն:

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Էյլարի մէջ (Հայաստան) երկու գերեզմանախումբերու պեղումներուն ընթացքին երեւան ելաւ տակաւին ստորերկրեայ շէնք մը, որ մոխիրով լեցուն է: Կը կարծուի թէ դիակ այրելու տեղ է: Կը պատկանի քարէ դարաշրջանին:

ՍԵՊԱՉԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.— Նոր-Բայազիտի բերդին գերեզմանատուններուն մէջէն գտնուեցաւ սեպագիր արձանագրութեան նոր օրինակ մը, որ կը բաղկանայ ութը տողէ եւ քարին վրայ կը բռնէ 34ի վրայ 65 սանթիմեդր տարածութիւն:

ՆՈՐ ԿԱՄՈՒՐՋ.— Ալեքսանդրապոլի գաւառին մէջ, Ախուրեան գետին վրայ, Բանջուան եւ Ամասիա գիւղերուն միջեւ, իրարու միացնելու համար, պիտի ձգուի կամուրջ մը:

ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆԻ ամուսնալուծման դատը վերջնապէս պիտի տեսնուի Լոս Անճէլոսի դատարանին առջեւ Օգոստոս 22ին: Կինը չէր ուզած անուշի կապել խնդիրը՝ 200,000 սթերլինով:

ՏԱԽՏԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ՓՈՇԻՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մեր նոր պատմութեան մէջ, ներշնչման անսպառ աղբիւրներ են գաղթային կայաններ, կամ քէմփերը, ինչպէս սովորութիւն եղած է կոչել։

Այնտեղ է բուն հայ ժողովուրդը, եթէ կ'ուզէք՝ պրոլետարիատը, բառին արդիական իմաստով։

Այնտեղ, տախտակներու եւ փոշիներու մէջ կծկուած, օրն ի բուն կը ոգնի հայ մանկամարդուհին, մամիկն ալ կողքին, եւ փոշիներու մէջ կը ճլուըլայ հայ մանուկը, ոտքերը բոպիկ, գլուխը եւ յաճախ կուրծքը բաց։

Այնտեղ է, մանաւանդ հայ աշխատաւորը, իր Չլապինդ բազուկներով, խոր բոց մը աչքերուն մէջ, ճակատը կնճիռներով լի, բայց միշտ անխոնջ եւ հաստատակամ։

Պատահաբար միայն, զանուեցայ այդ «հայաքաղաք»ներէն մէկը, Ցիքսի կայանը, որ կը համրէ առնուազն չորս հազար ժողովուրդ։

Ամբողջ նոր աշխարհ մը, զուրսէն, մանաւանդ Փարիզէն եկողի մը համար։

Աւելի ճիշդ՝ վերարտադրութիւնը նախորդ կեանքին,— այն իրականութեան՝ որ կար երէկ, երբ այսօրուան հալածականներուն ամէն մէկը իր տունն ու արտը ունէր, իր բուխերիկն ու այգին, եւ կը խայտար իր արդար վաստակով։

Նոյն արդար վաստակի կենդանի պատկերն է որ կը պարզուի, այսօր, աչքերուդ առջեւ, փողոցներէն մինչեւ չորս տախտակով կազմուած տնակներու մէջ։ Ստեղծագործ աշխատանքի, քրտինքի եւ ճիգի փեթակներ՝ աս կիսաւարտ կրպակները, կամ հողով ծեփուած հիւղակները, ուր ընդհանրապէս հինգ-վեց գլուխ կը հանգչի, եւ երկու անգամ հինգ-վեց բազուկներ կը գործեն։

Չեմ գիտեր, ուրիշ հալածական ժողովուրդներ ալ կրնա՞ն ներկայացնել այսքան պերճախօս վկայութիւն արդար հպարտութեան, իր քրտինքով եւ բազուկներով ոտքի կանգնելու այսքան հրաշալի ընդունակութիւն։

Յարգա՛նք այս բունաւեր այլ կորովի, մշտանորոգ բազմութիւններուն։

Թող թէեւ ազգայնականութեան մեղադրանքը չնետեն մեր երեսին, երբ անկեղծ ակնածանքով կ'ողջունենք կայաններու հազարեակները, կամ «գաղթականները»։

Ողջունելով զանոնք, մենք հարազատ հայ ժողովուրդն է որ կ'ողջունենք, եւ Աշխատանքը, անոր միակ հարստութիւնը։

Եւ պէտք է նկատել, որ մեծ ոստանները, աւելի բախտաւոր գաղութները ծանր բեռ մը ունին իրենց խղճմտանքին վրայ, այդ բազմութիւններուն, հայ ժողովուրդի մայր-կոճղին հանդէպ։

*
* *

Հայաստանէն դուրս, ինչ որ հայ ժողովուրդ կը կոչենք այսօր, կը հեւայ տախտակներու եւ փոշիներու մէջ, վրաններու տակ։ Կամ քարաշէն, կիսաւեր զօրանոցներու խորը։ Եւ կամ, արեւէ եւ հողէ զրկուած հիւրանոցներու նրբանցքներուն եւ ձեղնայարկերուն մէջ։

Ջանազան ճիւղեր կը յղփանան մայրաքաղաքներու անզգըրութեան ու հեշտութեան մէջ, իսկ արմատը դերագոյն ճիգեր կը փորձէ, իր արեւը պահելու համար հողին կամ քարին վրայ։

Եւ, ի պատիւ անոր, պէտք է բարձրաձայն յայտարարել բոլորին, Փարիզէն մինչեւ Երեւան, թէ հակառակ այդ քստմնելի քաշքշուքին, աւելի քան երբեք ողջ է եւ բեղնաւոր՝ արմատը։

Ողջ՝ մարմնով եւ հոգիով։

Թուղթին յանձնուած բառերը բաւական չեն, գաղափար տալու համար այս կազդուրիչ իրականութեան մասին։

Պէտք է աչքով տեսնել ամէն բան, ուշադրութեամբ նայիլ զուռներէն եւ պատուհաններէն ներս, խօսակցիլ ու պրպտել։ Այն ատեն է որ, ձեր հոգին պիտի խայտայ հաւատքի եւ կորովի հրաշապատում շարժանկարի մը առջեւ, իւրաքանչիւր քայլին։

Գոնէ Ցիւնաստանի կայանները աժուլ հառաչանքի եւ ապիկարութեան բոյներ չեն, այլ իսկական փեթակներ։ Ոչ թէ անկելանոցներ, այլ հնոցներ։

Հինգ-վեց տարուան ընթացքին, հազարաւոր բազմութիւններ կրցեր են ոտքի կանգնիլ, եւ ստեղծել կոկիկ տնտեսութիւն մը, որ թոյլ կուտայ նոյն իսկ չորս-պատ հիւսել, իբրեւ սեփական բոյն։

Արդ, այսպէս ինքն իր գըլխուն տուն-տեղ եղած, ինքնաբաւ դարձած ժողովուրդ մը իրաւունք չունի՞ քիչ մը համակրանք եւ խրախոյս վայելելու։

Անոնք ոչ հաց կ'ուզեն, ոչ հագուստ։

Բայց իրաւունք ունին սպասելու ա՛յն ինչ որ վեր է իրենց ուժէն։

Ամէնէն առաջ՝ դպրոց, որպէսզի «մարդ ըլլան» իրենց զաւակները։

Այդ ճամբուն վրայ անգամ, անճրկած չեն անոնք։ Եւ աւելի առաջ անցած են, քան շքեղաշուք Փարիզը, իր միլիոնատէրներով եւ մեքքանթիներով։

Միայն Ցիքսը,ուր աւելի քան չորս հազար հայրենակիցներ ազգային օջախ մը կազմած են, կրցե՛ր է դպրոց բանալ վեց դասարաններով, ուր «ուսում կը ջամբուի» 350—400 մանուկներու։ Չենք հաշուեր անբախտները, որոնք օրը իրիկուն կ'ընեն կօշիկ ներկելով։

Այս ամէնը՝ մէկ ձեղունի տակ, վեց հատուածներու բաժնուած, իբրեւ դասարան...

Աթէնքի մէջ, ուր տարրական դպրոց մը իսկ չկայ, աւելի քան հարիւր մանուկներ կը մրկին ուսման ծարաւէն։ Չորս կայաններու մէջ, հազար մանուկներ կը յաճախեն ազգային դպրոցներ, 800է աւելի՝ ամերիկեան, իսկ մօտ հազար՝ կը թափառին փողոցները կամ կը խանձին չորս պատի մէջ։

Կցկտուր թուանշաններ միայն կը յիշենք։

Բայց այսքանն ալ բաւական է, ըմբռնելու համար ահաւոր պատկերը։

Կան, տակաւին, չափահասները, որք կամ ժառանգորդ, որոնք ոտքի սնունդ կը պահանջեն, եւ միայն թերթերով կը սնանին։

Կան ամէն դասէ երիտասարդներ, որոնց ճակատը բարձր է, փորը՝ կուշտ, բայց միտքը՝ կարօտ լոյսի։

Ի՞նչ են ըրած ունեւոր ոստանները, այս պահանջին դիմաց։

Չարժեր խօսքն իսկ ընել պատահական փշրանքներուն, որոնք ընդհանրապէս կ'ըլլան «աղքատասիրական» հանգամանքով։

Այնքան դժուա՞ր բան է, Ամերիկայի կամ Փարիզի համար, ամսական չորս-հինգ հազար ֆրանք տրամադրել, եւ փրկել ամբողջ սերունդ մը, որ թանկագին հարստութիւն է հայրենիքին համար։

Ուռճացած, ճոխութեան եւ վայելքի մէջ ուռած ճիւղերուն համար անհնարին զոհողութի՞ւնէ կաթիլ մը ջուր հասցնել արմատին որպէսզի աւելորդ հոգերու չմատնուին։

Նոյն իսկ ներկայ պարագաներուն մէջ, առանց նոր Միացեալ-Ազգանուէրի մը կազմութեան, պարզ չէ՞ր խնդիր մըն է զոհացնել այս պահանջը։

Միայն թէ ուզէին։

Մեր վաղեմի ազգասէրները հոգի կուտան օրհնութեան։

Անհաւասիկ թանկագին պատեհութիւն մը, հազար անգամ աստուածահաճոյ եւ մարդկային, քան տարին քառասուն հոգեհանգիստ-պատարագ։

«Նոր Օր» ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԻԿԸ

ԱՂԲԻՒՐԻՆ ԿՈՅՍԸ

(Հ Է Ք Ե Ա Թ)

Ահա՛ հէքեաթ մը ձեզի այն նախնական ժողովուրդներէն, որոնք կ'ապրին խաղաղական ովկիանոսի հարաւային կղզիներուն վրայ, ուր, բացի մեռելներէն, ամէն մարդ մերկ է, եւ ուր երիտասարդներուն գեղեցկութիւնը նման է ծովասաթէ արձաններու գեղեցկութեան, եւ ուր, յաւիտենական ամառուան մը ընթացքին, լեռները չեն սիրեր ամպէ գօտիով մը փաթթուիլ։ Մտիկ ըրէք, ի՛նչ կախարդական է ատ.—

— Հզօ՛ր Օմաթայանուքու։

— Ավաավա՛, ո՛վ մթին, ո՛վ մեծդ։

— Մե՛ծդ Ութո՛ւթու։

— Շուք ըրէք մեր ճամբաներուն վրայ։

— Կանգնեցէք մեր առջեւ հնդկընկոյզի ծառերուն նման։

— Վար հակեցէք, ինչպէս երազները կը հակին քնացողներու վրայ։

— Այնպէս ըրէք, որ խորու՜նկ քնանան մարդիկ։

— Քնացէ՛ք, ո՛վ ծղրիթները սեմերուն։ Քնացէ՛ք, ո՛վ մրջիւններ, որ երբեք հանգչիլ չէք գիտեր։ Քնացէ՛ք, ո՛վ գիշերուան լուսացայտ կայծոռիկները։

— Հովե՛ր, մի՛ մրմնջէք։ Խառնվահար բոյսեր, մի՛ սօսափէք։ Արմաւենիի տերեւներ, մի՛ շարժիք։ Առուակներու եղէգներ, մի՛ օրօրուիք։ Կապոյտ գետակ, մի՛ համբուրեր այլեւս եզերքներդ։

— Քնացէ՛ք, դուք ալ՝ տուներուն գերանները, մեծ ու պզտիկ մարդակները, հեծաններն ու եղեգնասիւները, խողանէ տանիքներով եւ եղեգէ հիւսպատերով, պատուհանն՛ր հնդկեղէգէ վանդակներով, դուռներ, որ կը ճռնչէք ուրուականներու նման, ճանդանի (santal) կրակներ, որ նուաղկոտ նշոյլներ կ'արձակէք,— քնացէ՛ք բոլորդ ալ։

— Ո՛վ Օմաթայանուքու։

— Մեծդ Ութո՛ւթու։

— Մթի՛ն Ավաավա։

— Շո՛ւք թափեցէք մեր ճամբաներուն վրայ։

— Վար հակեցէք երազներու նման, որ կ'իջնեն քնացողներու վրայ։

— Թո՛ղ որ խորունկ քնանան մարդիկ։

— Թո՛ղ որ խորունկ քնանան հովերը։

— Թո՛ղ որ խորունկ քնանան ջուրերը։

— Ու աւելի խաւար դառնայ գիշերը։

— Քօղարկեցէ՛ք լուսինը ձեր շուներով։

— Ու թող մարմրի՛ն աստղերուն բոցերը։

— Ցանո՛ւն գերբնական եւ ուրուաձեւ կախարդներուն։

— Օմաթայանուքո՛ւ։

— Ութո՛ւթուրօրաա։

— Քնացէ՛ք։

— Քնացէ՛ք։

*
* *

Այսպէս, ամէն անգամ որ նոր լուսինը կը ցաթէր, կը լսուէր կախարդներուն մոգական տխուր երգը.— առաջին գիշերը, այդ երգը այնքան տկար էր, որքան հովին շշունչը հնդկընկոյզի ծառերուն մէջ, յետոյ, միւս գիշերները, յաջորդաբար աւելի ուժով, աւելի որոշ, եւ աւելի քաղցր ու դիւթական կը դառնային, մինչեւ որ լիալուսինին սպիտակ ու խոշոր երեսը լոյսով ողողէր անտառները եւ արծըթեայ լուսալիճներ կազմէր արմաւենիներու սիւներուն շուրջը։ Վասնզի, լիալուսինին մոգութիւնը աւելի զօրաւոր է քան այդ երգերուն կախարդանքը։

Եւ Ռաոօթոնկայի բնակիչները երբեք չէին քնանար։

Իսկ ուրիշ գիշերներ, անտեսանելի կախարդ ուրուականները կը գողնային հնդկընկոյզ, հուռթ, ազամաթուզ, հակառակ թակարդին, զոր կը լարէին Ռաոօթոնկայի գիւղացիները։ Եւ գիւղացիները սարսափով կը տեսնէին որ գիշերային կախարդները քաղած էին ծառին նոյնիսկ ամենաբարձր գագաթին հնդկընկոյզները, որոնց երբեք չպիտի կրնար հասնիլ մարդկային ձեռքը։

*
* *

Արդ, իրիկուն մը, երբ գիւղապետ Աքի, կը հսկէր Վայփիքիի աղբերակին շուրջը, դիտելով ջուրը, որ կը բխէր, յանկարծ տեսաւ որ ջուրին մէջէն դուրս ցատկեցին գեղեցիկ պատանի մը եւ աղջիկ մը։ Լուսնին թափանցիկ մանգաղին ցոլքերուն տակ, անոնք աւելի սպիտակ էին քան լուսնկան, ձուկի պէս մերկ, եւ երազի նման գեղեցիկ։ Ու անոնք սկսան երգել կախարդական ողբերգը, զոր չլսելու համար՝ Աքի, սաղարթներու մէջ ծածկուած, խցեց ականջները։ Որովհետեւ երգը կախարդող էր.—

Է Թիրա Օմաթայանուքո՛ւ,
Է Թիրա Ութո՛ւթուրօրաա։

Եւ հովերը, կախարդուելով, լռեցին, ջուրերը քնացան, արմաւենիին տերեւները այլեւս ականջ չշարժեցին եւ ծղրիթներուն ողբերը մարեցան։

Այն ատեն Աքի, կախարդ աղջիկն ու պատանին բռնելու համար, ջուրին մէջ նետեց խոշոր ուռկան մը։ Եւ սպասեց որ ջուրը մտնեն նորէն։

Գիշերուան լայնատարած լռութիւնը հեւզհեւէ խորունկցաւ, կրակէ Լերան ծուխը, որ արեամբ թաթխուած էր, անշարժ կախուեցաւ երկինքէն, ինչպէս փետրաւոր զարդմանակը հսկաներուն։

Վերջապէս, ծովին հովերը սկսան երգելուրուային մրմունջը արմաւենիի անտառակին մէջ, ծղրիթ մը ձայն տուաւ, եւ միջատներու բազմաթիւ երգեր պատասխանեցին, լուսինը իր սրճագոյն եղջիւրներէն մէկը թաթխեց ովկիանոսին մէջ, արեւելքը ճերմկեցաւ եւ շանաձուկին փորին պէս գոյն մը առաւ։

Կախարդանքը աւարտած էր. օրը կը լուսնար։

Եւ Աքի տեսաւ երկու սպիտակ մարմինները, որոնք պտուղներով, ընկոյզներով եւ անուշահոտ խոտերով բեռնաւորուած, կուգային աղբիւրին ջուրը մըտնելու։ Այն ատեն, Աքի, մէկ ոստումով, դուրս նետուեցաւ իր թաքստոցէն, եւ վազեց անոնց մօտ։ Աղջիկն ու պատանին, ձգելով իրենց բեռը, ցատկեցին ջուրին մէջ ձուկի նման։ Ափսո՜ս, ուռկանին մէջ բանտարկուեցան։

Աքի, որ ուժեղ էր, յաջողեցաւ քաշել ուռկանը։ Սակայն, արուն ուժգին ցնցումով մը եւ կայծակի պէս սլացաւ դուրս եւ կորսուեցաւ, նման արծաթագոյն լոգ ձուկին, դէպի խորերը, ստորերկրեայ անյատակ ջուրերու մէջ։ Ու Աքի բռնեց միայն աղուոր յաւերժահարսը։

Ի՜նչ՞ւր կոյսը գալարուեցաւ ուռկանին մէջ։ Անոր մարմինը սպիտակ էր, ինչպէս լուսինը, եւ արեւակնի ցոլքեր կը պտըտէին վրան, ինչպէս աղուոր ձուկը որ կը պսպղայ ձեռքիդ մէջ։

Ի զո՛ւր էին իր ճիգերը։ Եւ լացա՛ւ, լացա՛ւ։

Աքի աղբերակին բերանը խցեց բուստի հսկայ կոճղերով, որովհետեւ կը վախնար որ յաւերժահարսը կը փախչի եւ կը կորսուի ջուրին մէջ։ Ցետոյ գիտեց անոր աննման գեղեցկութիւնը, համբուրեց, գրկեց եւ մխիթարեց։ Այն ատեն, յաւերժահարսը դադրեցաւ լալէ։

Ի՜նչ գեղեցիկ էին իր աչքերը, մեծ եւ մթին, ինչպէս հասարակածային խոր երկինքը, իր պսպղուն աստղերով։

Թարգմ. Հ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻ՞Ն ՕՐԵՐ

Ու վերստին կ'առանձնանամ իմ մենութեան պալատն այս լու...
Գիշերին պէս ես կը սիրեմ լռութիւնը հիմայնական,
Սիրտըս երբոր կը չարչարուի, անհունօրէն կ'ըլլայ տխուր,
Կ'առնեմ քնարս ու երգելով կ'ուզեմ մեռցնել վշտերս հիմա...

Այդպէս կ'ընէր մեծն Աքիլլէս քաշուած ոսկի վրանին տակ,
Տարփուհիին սէրը երբոր իր միտքը գար, բերել կուտար
Պատէն կախուած քնարն աղուոր, ու երգելով խիստ ներդաշնակ
Կը մոռցընէր արցունքին հետ յիշատակներն իր տարփաջերմ...

Հիմա է որ կը հասկնամ ձեր մեծութեան գաղտնիքը խոր,
Ո՛վ հին մարդեր, ո՛վ մեծ մարդեր մեծ դարերու ու պատմու...
Դուք գիտէիք առանձնանալ, սեղմել ձեր մէջ ցաւը հզօր
Ու ստոյիկ ժպիտով մը բարձրէն դիտել կեանքը ունայն։

Ես այս գիշեր ձեզ յիշելով կը մոռանամ վշտերս անհուն.
Յիշատակէն ձեր վերացած՝ կը մոռանամ բախտըս թշուառ.
Ձեր լռութեան մէջ կը տեսնեմ կեանքը հիմակ լոյսով օծուն,
Ու երգելով կ'ուզեմ մեռցնել դառնութիւններս հազա՛ր, հազա...

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱ...

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ ԾԱԳՈՒՄԸ

Փարիզի թանգարանի փրոֆէսէօր՝ Պ. Թիսօ, իբր արդիւնք իր երկարատեւ ուսումնասիրութեանց, վերջերս ֆրանս. գիտութեանց ակադեմիային ներկայացուց տեղեկագիր մը, որ կոչուած է մեծ յեղաշրջում առաջ բերելու մինչեւ այսօր ընդունուած բժշկական սկզբունքներուն մէջ, որոնք կը վերաբերին մարդկային հիւանդութեանց ճանաչումին եւ դարմանումին։ Կը ներկայացնեմ այդ տեղեկագրին ամփոփումը։

Փրոֆ. Թիսօ քաղցկեղի (cancer) մասին իր հետազօտութիւնները կատարած ատեն, տեսած է թէ կենդանական եւ բուսական յօրինուածքներու կազմութեան մասին գոյութիւն ունեցող գիտելիքները անճիշդ են, եւ թէ այդ յօրինուածքները կազմուած են գործարանաւորեալ բորբոսով։ Կենդանային մարմիններու յօդիչ հիւսուածքները, մկանները, ուղեղը եւ ջիղերը կազմուած են այդ բորբոսին թելերով։ Օրինակի համար, երբ հիւսուածքի, լեարդի, թոքի կամ մկանի կտոր մը պահ դրուի խողովակի մը մէջ, կը բորբոսի. այս եղանակաւ առաջ եկած բորբոսը սկզբնական բորբոս (moisissure originelle) կը կոչուի, որ երկրիս վրայ ապրող շնչաւոր էակներու զարգացման սկզբնական շրջանին մէջ ստիճանաբար կը կազմաւորուի, յօրինելու համար մարդը եւ կենդանիները։

Մանրէաբանական մշակումները ուսումնասիրած ատեն, Պ. Թիսօ գտած է թէ կարելի է զանոնք դիւրաւ ձեւափոխել եւ բորբոսի ձեւի վերածել։ Ժանտատենդի, քոլերայի, կեղծմաշկի (diphtérie), ժանտախտի, թոքախտի, պրկախտի մշակումներ այս կերպ ձեւափոխելով, եւ միւս կողմէ բազմաթիւ կենդանիներու սկզբնական բորբոսները կղզիացնելով եւ լուսանկարելով, հաստատած է թէ՝ ժանտատենդը առաջ կուգայ գարիի, վարսակի եւ եգիպտացորենի բորբոսէն, կեղծմաշկը՝ գարիի գործարանաւորեալ բորբոսէն, ծաղկախտը՝ գետնախնձորի բորբոսէն, ջրծաղիկը՝ լոլիկի, շառատենդը (գըրըլ հումմա) սեխպղինի, կարմրախտը՝ վայրի հազարի եւ քոլերան՝ թունաւոր սունկի բորբոսներէն։

Այս եղանակաւ, երեւան եկած է հիւանդութեանց ժահրերուն սկզբնական պատճառը, որ կը կազմէ կենդանական եւ բուսական յօրինուածներու բորբոսը։

Փրոֆ. Թիսոյի կարծիքով, բորբոսի այդ սկզբնական պատճառներուն մեծագոյն մասը կը կազմեն մեր առօրեայ սնունդները։

Սնունդներու միջոցաւ հիւան...
թեանց փոխանցումը հազու...
է, սակայն բորբոսած եւ ...
վիճակի մէջ անոնք մասնա...
պէս վտանգաւոր են։ Յիշեալ...
նականին հետազօտութի...
նոր յայտնութիւն մը երեւ...
բերեն քոլերայի ծագումի...
սին։ Մինչեւ այսօր կը կ...
թէ քոլերան Ասիայէն ծ...
առած է։ Մինչդեռ փրոֆէ...
կարծիքով՝ Ցուլիս, Օգոստ...
Սեպտեմբեր ամիսներուն ...
ներուն մէջ գոյութիւն ...
սունկի թունաւոր տեսակն...
րոնք մասնաւոր տարիներու...
խիստ կը շատնան. անոնք ...
վրայ ճմլելով կը փտին, եւ ...
տարափի ու փոթորկալից ...
մը կը բաւէ այդ փտութի...
քշել տանելու համար գե...
եւ ջուրի աւազաններու մէ...
կէ ծագում կ'առնէ քոլ...
համաճարակը։

Հ. ՏԷՐՈՒ...

ԹՈԼՍԹՈՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵ...

Ինչպէս գրեցինք, Թոլ...
ծննդեան հարիւրամեակ...
լրանայ 10 սեպտեմբեր 1...
Ռուսիոյ մէջ պատրաստու...
ներ կը տեսնուին, տօնելու...
մար այդ օրը։ Այս առթիւ ...
Թոյի Թանգարանն ալ, ...
մասին տեղեկութիւններ ...
կը շարունակէ իր պատրա...
թիւնները։ Ցոբելեանին ...
Թանգարանին կից պիտի բ...
Թոլսթոյի անունով դպրոց ...
հիւանդանոց մը։

Գուսեւի խմբագրու...
պիտի հրատարակուի Թոլ...
մանրամասն կենսագրու...
որ պիտի պարունակէ նաեւ...
լսթոյի վերջին 10 օրերը ...
պովի մէջ» գրքոյկը։ Պետ...
հրատարակչականը պիտի ...
տարակէ Թոլսթոյի ամբող...
գործերը, որոնք պիտի ...
նան 92 հատորէ։

Անգլիոյ մէջ ալ պատ...
տութիւններ կը տեսնուին ...
տարակելու համար Թոլ...
ամբողջական գործը անգլ...
լեզուով։

Թանգարանին կողմէ եւ...
բելեանին առթիւ, պիտի ...
տարակուի ժողովածու մը՝ ...
ուած՝ ռուս մեծ վիպա...
բարեկամներուն յիշատակ...
թիւններովը, եւ անտիպ է...
եւ անծանօթ պարագա...
օգտուելով՝ Թանգարանին ...
ծգած նամակներէն։ Թ...
րանը ստացած է վերջե...
նամակ, որոնք ուղղուա...
Ֆէթի, եւ նամակ մըն ...
ղուած՝ Սվետունովի, ...
Չերդկովէն՝ Թոլսթոյի ձեռ...
հարուստ դիւանը, 140 ...

ՊԵՐԹԵԼՈՅԻ ՀԱՐԻՒՐ...

ԿԸ.— Մոսկուայի Գիտու...
կաճառին կողմէ մասնաւո...
նախուժ մը Փարիզ պիտի ...
մասնակցելու քիմիաբա...
Մարսըլէն Պերթըլոյի հարի...
եակին առթիւ Փնդլուծակ...
Ջազգային տան բացման ...
ծավարներու Խորհուրդը 10...
զար րուբլի վարկ յատ...
յիշեալ տան համար. ...
այս առթիւ պիտի հրատ...
ժողովածու մը, նուիրուած...
թըլոյի։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԱՐԵՐԳ ՆԻԿԻՈՅ ՇՐՋԱՆԷՆ

ովը մանեմ, խորունկ է,
եսն ելլեմ, սէրին է,
մացս երկու աղջիկ կայ,
ձապ ո՞րը աղբօրս է:

թեւ կուգայ սէլի պէս,
ագերս ետիս Թէլի պէս,
ր իմ հաւնածս առի,
ուն ալ հաչէ շանըս պէս:

ղջիկները մէջս կը հիւսեն,
ալքները հալս մը կ'ուզեն,
իմակուան տղաքները
նկէ ծունկ նստիլ կ'ուզեն:

ա կալերուն տանծերը,
օփ հօփ կ'ընեն մանչերը,
զանածնին որ տեսնեն,
ուռ կը դնեն փէսերը:

Հաւաքեց Գ. Կիւլեան

ԾԻԾԱՂ.

ԱՆՄԱՀՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ...

(Աշխարհի տեսարան «Յառաջ»էն)

Յ. Ֆ.— ... Եւ ընդհանրապէս համաշխարհային ու մասնաւորապէս հայ գրականութիւններուն ընծայելով այսքան շայլօրէն՝ քերթուածներ, վէպեր, թատերախաղեր, ուսումնասիրութիւններ, կենսագրականներ ու զանազան հանճարեղ էջեր, ընծայելով նաեւ նորարուեստ ձախ-գործօններ՝ Նկարչութեան ու Արձանագործութեան՝ արդար է որ մենք, նորերս, ունենանք մեր հանգիստը: Թող կասի պահ մը մեր հանճարաբուշ Թռիչքը: Փոխենք ժամանակամիջոց մը մեր հանճարներուն առագաստները: Գիտենք օգտագործել սակայն այս հանգիստը: Մենք նորերս ժամանակ է որ Թօթափենք մեր համեստութիւնները ու քիչ մը մտածենք անմահութեան մասին: Մենք նորերս անշուշտ զիմացկուն ենք. դարերը մեզ չեն կրնար մաշել, հինցնել: Աամենայն դէպս սակայն խորհինք մեր անմահութեան մասին:

Վ. Ս.— Ես լաւագոյն միջոց մը գիտեմ: Ինծի տուէք ձեր գրութիւնները որպէս զի զանոնք Ֆրանսերէնի Թարգմանեմ ու պրակ առ պրակ ամէն շաբաթ հրապարակ հանեմ ու ղրկեմ աշխարհի, ծանօթ անծանօթ բոլո՛ր, բոլո՛ր, մարդոց հասցէին... Ասիկա ամբողջովին իմ մասնագիտութիւնս է: Եւ այսպէսով միայն կրնաք լայն անմահութիւն մը ապահովել: Փառքը ձեզի, փողը ինծի: Բացէն քաղաքական օրինակ զիրք ալ ձեզի կուտամ իբր հեղինակի իրաւունք:

Հ. Զ.— Ոչ մէկ կերպով վստահութիւն չես ներշնչեր: Դուն Թարգմանած գրքիդ վրայ հեղինակին անունը կամ բնաւ չես նշանակեր կամ շատ շատ այնքան մանրատառ տպել կուտաս որ դիտարան մը հարկ կ'ըլլայ զայն կարենալ գտնելու եւ կարդալու համար: Իսկ չես մոռնար քու Թարգմանիչի անունդ առաջին էջին վրայ, քան փունթօնոց գիրերով շարել տալու...

Ե. Ք.— Իսկապէս որ զարմանում եմ ձեր վրայ: Թէ ուզում էք անմահանալ եւ Թէ չէք դալիս իմ աշխատանոց խուցը որպէս զի կերտեմ ձեր արձանախումբը:

Հ. Բ.— Դուն ալ ի՛նչ կաղապար խօթող ես... ։ Մենք մօտելներ չենք: Մինչեւ հիմա մօտելները չեն որ անմահացած են:

Տիկ. Լ.— Ի զուր էք վիճում: Չէք կարող անմահ լինել քանի չէք ապրել մի ցնցող սիրային տրագեդիա: Գրական-գեղարուեստական ստեղծագործութիւնները բաւական չեն պարգեւելու անմահութիւն՝ եթէ նրանց չի միանում սէրը: Վերցրէք պատմական փաստեր: Աչքի առաջ ունեցէք Կէօթէն, Լամարթինը, Ալֆ. տը Միւսէն, Օսկար Ուայլտը եւ Սայաթ Նովան:

Ս. Ս.— Ես շատ տրամաբանական կը գտնեմ Տիկ. Լ.ի առաջարկը: Եւ այսպէսով ոչ միայն մահէն վերջ կ'անմահանանք այլ եւ մահէն առաջ:

Օ. Կ.— Ես ի խորոց սրտի գնահատում եմ ձեր բոլորի կարծիքները: Առաջարկում եմ բոլորն գործադրել: Եթէ մէկի աւանդով չանմահացանք, միւսի աւանդով կ'անմահանանք ի հարկէ: Անհրաժեշտ է փորձել բոլոր միջոցները: Ահա՛ այս է իմ սեփական առաջարկը անմահանալու համար մեր գլուխները, մեր տաճարները:

Հ. Բ.— Դուն ինչո՞ւ չես խօսիր, Ն.:

Շ. Ն.— Ը՜ ը՜ ը՜... ։

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ՉԱՐԼՍԹՈՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ.

— Չարլսթոն տափատները բաւական խօսեցնել կուտան իրենց վրայ եւ նոյն իսկ դատավարութեան նիւթ կը դառնան Պոլսոյ մէջ: Պէշիքթաշի հաշտարար ատեանի դատաւորը մէկ շաբաթ բանտարկութեան դատապարտած էր չարլսթոն տափատ կրող Թուրք երիտասարդ մը: Դատարանին այս վճիռը ընդհանուր դատախազին կողմէ անընդունելի նկատուելով վճռաբեկ ատեանին ներկայացուած է: Ուրիշ երիտասարդ մը քիւլհանպոյի տափատ հագած ըլլալուն համար դատապարտուած է, մինչդեռ վճռագրին մէջ բսուած է «չարլսթոն ձեւով տափատ հագած ըլլալով»:

Պոլսոյ մէջ չարլսթոն տափատ կրելու նորութիւնը կը տարածուի, սակայն կառավարական շրջանակներու մէջ արամադրութիւն չկայ արգիլք դնելու այդ կերպ տափատներու գործածութեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԿՌԻՒԸ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— 29 Յուլիս Ուրբաթ առաւօտ սպանիացի երախայ մը մեր հայրենակիցներէն Պ. Ա. Պօրեազեանի բնակարանին դրան վրայ գիծեր կը քաշէ: Պօրեազեանի մայրը կը տեսնէ պզտիկին այս ընթացքը, դող կ'ելլէ եւ սպառնական շեշտով մը կը վանտէ զայն: Երախան կ'երթայ տուն եւ կը սկսի լալ: Քիչ վերջ տղուն հայրը ընկերոջ մը հետ միասին կը յարձակի մեր հայրենակցին տան վրայ եւ կը ծեծէ անոր մայրը: Իրիկուն Պօրեազեան գործէն վերադառնալով կը տեղեկանայ եղելութեան եւ անմիջապէս կ'երթայ Սպանիացիին տունը՝ բացատրութիւն պահանջելու համար: Իբրեւ պատասխան Սպանիացիները կը վերցնեն բահ ու բրիչ եւ կը յարձակին անոր վրայ: Ու կը սկսի կռիւը: Ներկայ քանի մը Հայեր օգնութեան կը փութան իրենց հայրենակցին, որով կռիւը աւելի կը ծաւալի: Սպանիացիները բահի եւ բրիչի հարուածներով կը վիրաւորեն մեր երկու հայրենակիցները եւ աղջնակ մը, հազիւ վեց տարեկան: Կռուի ամենատաք միջոցին ուրիշ Հայ մը՝ տեսնելով իր վիրաւոր հայրենակիցները, իր կարգին օգնութեան կը փութայ: Սպանիացիներէն մէկը բահը ձեռքը խոյս կուտայ դէպի տուն. հազիւ ներս մտած, Հայը անոր օձիքէն կը բռնէ դուրս կը քաշէ եւ լաւ դաս մը կուտայ: Քիչ վերջ ոստիկանութիւնը վրայ կը հասնի եւ կը ձերբակալէ 4 Հայ, եւ 2 Սպանիացի: Հայերէն երեքը եւ Սպանիացիներէն մէկը վիրաւորուած էին:

Ձերբակալուածները շաբաթ առաւօտ կը տանին Վիէն: Բանտին մէջ Սպանիացիները կը զղջան իրենց տգեղ վարմունքին եւ ներողութիւն կը խնդրեն Հայերէն: Այսպէս խնդիրը կը փակուի: Ձերբակալուածները վերադարձան Երեքշաբթի: Փոքրիկ աղջկան վէրքը բաւական ծանր է: Փոխադրուած է հիւանդանոց:

Մեծ բազմութիւն մը շուրջանակի կեցած կը դիտէր այս աչհելի կռիւը:

Այս դէպքը մեծ զայրոյթ առաջ բերաւ հոս եւ Լիոնի թերթերը երկարօրէն զբաղեցան:

Սուրէն

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հոս ալ տօնեցինք Խանասորի արշաւանքի տարեդարձը, տեղւոյս Հ. Յ. Դ. կոմիտէին շնորհիւ: Որոշեալ ժամուն Հայ Հասարակութիւնը շարան շարան կը փութար ժամադրավայրը՝ Ռօն-փուան, գեղեցիկ պարտէզ մը, ծառերով եւ մարգերով զարդարուած: Երկու ծառերու մէջտեղ շտկուած բեմին ճակատը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները: Ռօն փուան տեղացիներուն ամենալաւ զբօսավայրն ըլլալով ներկայ եղաննաեւ մեծ թիւով Ֆրանսացիներ որոնք ուշի ուշով կը դիտէին հայկական պարերը եւ կը լսէին երգերը: Մեր ընկերներէն անոնք որ լաւ ֆրանսերէն գիտէին, բացատրեցին օրուան նշանակութիւնը:

Ընկ. Մեսրոպ Կաղնիեան ժանրամանօրէն բացատրեց արշաւանքին պատճառները եւ ձգած տպաւորութիւնը Մագրիկ եւ այլ քիւրտ ցեղերու վրայ: Երգուեցաւ «Կարկուտ Տեղացը» եւ ուրիշ ազգային երգեր: Յետոյ սկսան ուրախութիւնները: Կոմիտէի պատրաստած ճոխ պիւֆէն քիչ էր ներկաներուն: Տրուեցաւ փոքրիկ Ջաւեշտ մը, մինչեւ վերջ խնդացնելով ներկայ Հայերն ու Ֆրանսացիները: Այս վերջինները կրկնութիւնը պահանջեցին, բայց ժամանակը ուշ էր: Ժողովուրդը խոր տպաւորութեան տակ էր եւ չէր ուզեր բաժնուիլ:

Կ. Քօփոյեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Ֆրանսայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերէն շատերը տուին իրենց տարեկան տօները: Այսօր ալ Մարսիլիան է որ մեծ պատրաստութիւններէ յետոյ կուտայ իր տարեկան ողիմպիականը և հայ մարզական պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, մարզադաշտին վրայ կը հանէ աղջիկ մարզիկներ:

Փարիզը, հակառակ իր անունին, դեռ ոչ մէկ նախնական քայլ է առած այդ ուղղութեամբ: Չենք գիտեր թէ այս տարի ի՛նչու անոնք չեն ուզեր տալ ողիմպիականը կամ եթէ պիտի տան, ե՞րբ: Մեր առջեւ հազիւ քանի մը շաբաթ ունինք աթլէթիք եղանակին համար, անկէ վերջ ֆութպօլն է որ կը սկսի:

Փարիզի արուարձաններու բոլոր մասնաճիւղերը կը սպասեն փարիզահայ ողիմպիականին՝ դաշտ հանելու համար իրենց մարզիկները:

Ճիշտ է թէ աթլէթիքէն հասկցող կարող երիտասարդներ քաշուած են հիմա եւ իրենց ղրկուած հրաւէրին անգամ չեն պատասխանած: Անոնք անպատճառ պաշտօնի գլո՞ւխ պէտք է ըլլան, որ Միութեան օգնեն:

Գ. Կարապետեան

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՊՕԼԻՆ.— Հեծելանիւի մրցում մը կազմակերպուած էր Ֆրանսացիներու կողմէ 31 Յուլիս Կիրակի օր, 36 քլմ. հեռաւորութեան մը վրայ: Կը մասնակցէին 19 մրցորդներ, որոնց երկուքը Հայ՝ Պետրոս Պալեան և Ներսէս Ներսէսեան: Պալեան երրորդ ելաւ, իսկ Ներսէսեան չորրորդէն 15-20 քայլ հեռու կը մնար: Այս արդիւնքը բաւական էր Հայերու պատիւը բարձր պահելու համար:

Յաջորդ օր կատարուած ուրիշ մրցումի մը մէջ, Պ. Պալեան առաջին հանդիսացաւ, 8 քլմ. հեռաւորութեան վրայ:

Այս արդիւնքները շնորհաւորելի են. սակայն, աւելի լաւ չպիտի՞ ըլլար, որ անջատ անջատ աշխատող բոլոր մարզիկները իրարքով գային, իրենց աշխատանքը աւելի օգտակար ու արդիւնաւոր դարձնելու համար: Հոս կայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբ մը, որ յաջողած է իր միջոցներով պէտք եղած կօշիկներն ու շապիկները ճարել: 14-18 տարեկան պատանիներ ամէն կիրակի կանոնաւոր փորձեր կ'ունենան: Սակայն խրախուսող չկայ:

Ճիշտ ասոր համար է որ աւելի օգտակար պիտի ըլլար ստեղծել Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնական մարմին մը, որ քիչ մը զբաղէր գաւառներով եւ ուղղութիւն տար: Բարոյական այս ուժեղ կապը՝ կենդանութիւն կրնայ տալ հեռաւոր անկիւններու կղզիացած պատանի սերունդին ու երիտասարդութեան:

Գ. Զ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐՍՆՑՈՒ ԿՈՒԶԷ ՄԱՀՈՒԱՆ ՄՕՏ.— Լոնտոնի Սէնթ Պարթէլէմի հիւանդանոցին մէջ երիտասարդ մը կը զգայ թէ պիտի մեռնի թոքատապի մը հետեւանքով: Իբրեւ կտակ, խնդրեց որ մեռնելէ առաջ ամուսնանայ իր սիրած աղջկան հետ, «աւելի քաղցր մահով մը մեռնելու համար»: Այդ սիրած աղջիկն էր հիւանդապահուհին, որ գիշեր ցորեկ կը հսկէր գլխուն վերեւ:

Նկատելով որ մահը մօտալուտ է, կ'որոշուի կամքը կատարել, երբ հիւանդապահուհին եւս կը խոստովանի թէ կը սիրէ զայն:

Կը սկսի արարողութիւնը, որուն ընթացքին քահանան կը հարցնէ պայմանադրական հարցումները.

— Այո՛, այո՛, մինչեւ վերջ հաւատարիմ եմ, կ'արտասանէ հոգեւարքը մարած ձայնով մը:

Յետոյ, դժուարաւ մէկ կողմին վրայ շարժելով, կը դրկէ հարսը եւ կը համբուրէ ըսելով.

— Ա՛խ, անուշիկ կինս...

Ու կը մեռնի:

ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ.— Ֆրանսայի ընտանիք մը, ինքնաշարժ նստաւ Սէնթ-Թէբէզի ուխտատեղին տանելու համար իր հիւանդ աղջնակը՝ Կիլմէն:

Երբ կը վերադառնային, ինքնաշարժը ուղեց սուրալով անցնիլ երկու ուրիշ ինքնաշարժներու մէջէն, որոնք կուգային հակառակ կողմէն: Վայրկենական շփոթութեան մը պահուն, ինքնաշարժները խառնուեցան իրարու եւ սաստիկ բախումի մը պատճառով ինքնաշարժը երկու կտոր եղաւ: Փոքրիկ հիւանդը եւ մայրը նետուեցան 6 մեդր հեռու, եւ անմիջապէս մեռան: Իսկ միւս ինքնաշարժներուն մէջէն վիրաւորուեցան 5 հոգի, որոնց մէկը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ, միւսներն ալ հոգեւարքի մէջ են:

ՄԱՐԴ ՄԸ ԽԵՆԹԵՑԱՒ.— Կիլէ գիշերը բեռնակրութիւն կ'ընէր Հալերուն մէջ: Առջի օր, գործը աւարտելէ յետոյ, սենեակը բարձրացաւ ճաշեց, սիկարը ծխեց, յանկարծ հին ջերմը բռնեց ու խենթեցաւ:

Ատրճանակը առաւ եւ գարգճելով վար իջաւ սանդուղներէն: Տանտիրուհին, որ հիւանդ մը ունէր, գլուխը դուռնէն դուրս հանեց եւ նեղացաւ.

— Ձայնդ ներս քաշէ, կի՛՛նի՛կ, որոշած եմ սպաննել ինծի առաջին անգամ խօսք նետողը:

Կինը շրթները խածաւ ու դուռը խփեց:

Կիլէ վար իջաւ եւ սկսաւ կրակել Աստուծոյ դէմ: Գնդակները կը խածնէին դրացիներուն պատուհանները:

Անցորդները յարգանքով մէկ կողմ կը քաշուէին:

Հասաւ վերջապէս ոստիկանը: Կիլէ տնկեց ատրճանակը: Գնդակը բզքտեց անոր զգեստները, սակայն մեծ վնաս մը չհասցուց: Այն ատեն գնդակ մըն ալ պարպեց իր գլխուն դէմ: Յետոյ վիրաւոր վիճակի մէջ ձերբակալուեցաւ: Փոխադրեցին հիւանդանոց:

— Ներողութիւն, ես խենթութիւն ըրի, հանեցէք աչքիս վրայի լաթերը, կը պոռար:

Աչքին վրայ լաթ չկար, սակայն գնդակը վիրաւորած ըլլալով տեսողութեան ջիղը, կուրացած էր եւ երբեք չէր տեսներ:

ՅՈՎՆԱՆ ՄԱՐԳԱՐԷԻՆ ԴԸԴՈՒՄԻՆ ՊԷՍ.— Ֆիզօ փողոցին վրայ պանդոկապետ մը, որ կը բնակէր առաջին յարկը, իր պատուհաններուն մէջ կը մշակէր... դդում: Եւ օրհնեալ դդումները այս տարի շատ առատ էին, ծլեցան, ծաղկեցան ու գլուխ կապեցին: Ի՜նչ գլուխ: Գրկաչափ մը մեծ: Դդումին մէկը 14 քիլօկրամ կը կշռէր: Թերեւս իր հասունութեան պատճառով, եւ համաձայն Նեւտոնի բնագիտական օրէնքներուն, ծանրկեկ դդումը առտու մը փրթաւ եւ ինկաւ վար:

Ու վարէն, չար բախտէն, այդ պահուն կ'անցնէր տիկին Պըլէնկէն:

Դդումը ինկաւ դդումին վրայ:

Կինը փլաւ: Ու մարեցաւ:

Երբ արթնցաւ, գնաց ոստիկանատուն, բողոքելու համար Յովնանի դդումին տիրոջը դէմ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

— Չկասկածելու չափ, պատասխանեց Պուխարին, մինչդեռ միւսը գլխու շարժումով հաւանութիւն կը յայտնէր:

— Լաւ, շարունակեց Շիլթաչիչ: Քանի որ համաձայն ենք այս կէտին վրայ եւ այդ մասին ոեւէ կասկած չկայ, կ'անցնիմ վաւերաթուղթերուն:

«Երբ Պերլին հասայ, ամէնէն առաջ փորձեցի ներս մտնել այն բուժարանէն, ուր Դքսուհին կը դարմանուի:

— Ի՞նչ բուժարան է այդ, հարցուց Ճերճինսքի:

— Բժ. Մօմսոնի բուժարանը: Անմիջապէս տեսլցնեմ թէ, անկարելի եղաւ ներս մտնել, գերման ոստիկանները շատ լաւ պահակի դեր կը կատարեն. երբ կ'ըսեմ գերման ոստիկաններ, պէտք չէ հասկնալ ընդհ. Ապահովութեան գործակալները, այլ մասնաւոր ճիւղին գործակալները, այսինքն անոնք որ ուղղակի կապուած են Ս...ին:

— Գիտէ՞ք այդ ոստիկաններուն անունները, ընդմիջեց Ուէոնչէլման, որուն Թ.... անկից յետոյ չդադրեցաւ նայելէ:

— Բոլորը չեմ գիտեր, բայց կրցայ երեւան հանել անոնցմէ շատերը որոնց մէջ են Հէոման Շօլֆ, Կրուժպախ, Շթօոն եւ Քուէպս:

— Կո՛ղ, ամէնէն վարպետներն են:

— Այդ եղաւ իմ տպաւորութիւնս. այդ պատճառաւ ալ աւելի առաջ չգացի որովհետեւ վստահ էի թէ պիտի կրնայի ուրիշ տեղերէ քաղել տեղեկութիւններ. աչա՛ թէ ինչ արդիւնք ձեռք ձգեցի:

«Կրուպէր՝ Վ. Իլհէլմշթրասէի մեր միայուն գործակալը՝ ինծի յանձնեց Մեծ-Դուքսին Թղթատարը, որուն մէջ գլխաւոր հինգ փաստաթուղթեր կան:

Երբ կարդացուեցան այս հինգ փաստաթուղթերը, որոնք կը հաստատէին թէ Մեծ-Դքսուհին ողջ էր, Ճերճինսքի եւ իր բարեկամները սարսափահար իրարու նայեցան:

— Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ, աղաղակեց վերջապէս Ճերճինսքի, Եուրովսքի եւ Եմաքօֆ, որոնք իմ կողմէ պաշտօն ստանձնած էին ոչնչացնել կայսերական գերդաստանը, թող տուեր են որ փախի այդ «բոզ»ը:

— Այդ մասին բան չեմ գիտեր, պատասխանեց հանդարտօրէն Շիլթաչիչ. բայց դուք եթէ կ'ուզէք գիտնալ, ատկէ զիւրին ոչինչ կայ. խնդրեցի անոնցմէ որ սպասեն ձեր հրամաններուն:

— Ո՞ւր:

— Թիւ 2. Լուպիանքայի մէջ:

— Կատարեալ. պիտի ցոյց տամ անոնց թէ ի՛նչ փայտով կը տաքնամ ես. այդքա՛ն անճարակութիւն չի կրնար ըլլալ. տեսէք ինչ ցեխի մէջ թօթխեցին մեզ:

— Եւ դեռ ամէն բան չեմ ըսած, վերսկսաւ Շիլթաչիչ:

— Ի՞նչ կայ դեռ:

— Մտիկ ըրէք:

ՈՒՐ ՇԻԼԹԱՉԻՉ ԱՆՈՂՋԻՔ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ'ԸՍԷ ՃԵՐՃԻՆՍՔԻԻ

Պահ մը շունչ առնելէ յետոյ, Շիլթաչիչ շարունակեց.

— Անհերքելի փաստ մը ունիմ թէ՝ ծովային բարձրագոյն խորհուրդին պետերէն մէկը, ամբողջ գործին տեղեակ է եւ դրժելով իր յանձնառութիւնը, պէտք եղած կարգադրութիւնները ըրած է՝ Ռուսիոյ գահը բարձրացնելու համար Մեծ-Դքսուհի Անասթասիան:

— Ի՞նչ է այդ դաւաճանին անունը, հարցուց Ճերճինսքի:

— Քազաչօչէքօֆ:

— Ծայրագոյն - Արեւելքի Սովետական Հանրապետութեան Նախկին Նախագա՞հը:

— Նոյն ինքն:

— Ցեսնենք. կարելի չէ: Ամէն կերպով յղիփացուցած ենք զինքը: Դեռ վերջերս՝ խնայողութեան բարձրագոյն խորհուրդին անդամ կարգեցի զինքը:

— Գիտեմ, գիտեմ, ընդմիջեց Շիլթաչիչ, բայց գիտեմ նաեւ թէ — որովհետեւ երկար ատենէ ի վեր կը հսկեմ անոր վրայ,— իր ընտանեկան անդամներէն շատերուն տուած է շահաբեր պաշտօններ, աւելին ըլլալով, զանոնք զրած է այն տեսակ պաշտօններու, որոնց շնորհիւ կրնան ամէն ինչ տեսնել եւ ամէն ինչ խանգարել: Աւելի հեռուն ալ պիտի երթամ, կը պնդեմ թէ մեր երկաթեայ ցանցին արգի կազմալուծումը անոր կը պարտինք: Կը պնդեմ թէ այս մարդը, որուն շնորհեցիք ձեր ամբողջ վստահութիւնը, Ճերճենսքի՛, երբեք չդադրեցաւ ձեզի դէմ դաւելէ: Կը պնդեմ թէ Ս...ի հետ ուղղակի յարաբերութեան մէջ է եւ թէ ինչ որ կ'ըսուի Սովնարկոմի մէջ, անոր միջոցաւ անմիջապէս կը հաղորդուի Գերմանիոյ արտաքին գործոց Նախարարութեան:

— Բայց պէտք է փաստել, որոտաց Ճերճինսքի:

— Ուզուած տեղը եւ ատենին պիտի փաստեմ: Նոյն իսկ չեմ վարանիր գլուխս դրաւի դնելու՝ Քազաչօչէքօֆի գլխուն դէմ, բայց մէկ պայմանով, այն որ, անմիջապէս, հիմա իսկ ձերբակալուի եւ ես՝ արտօնուիմ խուզարկելու իր տունը, ինչպէս նաեւ իր ազգականներուն եւ կողմնակիցներուն բնակարանները:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Յուղարկաւորութեան մասնակցեցան հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յիսուն հոգինոց պատուիրակութիւնը:

Թուրք-պարսկական սահմանին վրայ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Թուրք սահմանագլուխին մօտ, երեք գիւղերու բնակիչները կռիւի կը բռնուին 6 հոգինոց հրոսախումբի մը հետ: Հրոսախումբը կը նահանջէ գիշերը: Մէլքի գիւղին դաշտապահն ու քաղաքապետին տղան թեթեւ վէրքեր ստացած են: Հետապնդումը կը շարունակուի:

Թուրքերը Անդրկովկասի մէջ

Թուրք կառավարութեան կողմէ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը Թիֆլիս հասած է քննութիւն կատարելու համար Անդրկովկասի երկաթուղիներուն մասին:

Նոր խորհրդաժողով 1929ին

Ժընեւի խորհրդաժողովին ձախողութենէն վերջ. Նախագահ Քուլիճ եւ արտաքին Նախարար Քէլլօկ կը մտածեն Նաւային զինաթափութեան նոր խորհրդաժողով մը հրաւիրել Ուաշինկթընի մէջ՝ 1929ի սկիզբը: Նախագահը կը կարծէ թէ այս նոր խորհրդաժողովը աւելի յաջող պիտի ըլլայ եւ վերջապէս պիտի սահմանափակուին Նաւային սպառազինումները:

Գործազրկութիւնը աւելի կը նուազի

Վերջին պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, անցած շաբաթ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու ընդհանուր թիւն էր 16,994, հոգի, որոնց 10,557ը այր եւ 6437ը կին, անցած շաբթուան վրայ 589 հոգի պակաս:

Անդրատլանտեան նաւերու մրցումը

Ատլանտեան ովկիանոսին վրայ գտնուող նաւերը անթելով կը տեղեկացնեն թէ մեծ մրցում մը սկսած է անդրատլանտեան բազմաթիւ հսկայ նաւերու միջեւ, որոնք երկուշաբթի օր մեկնած են Նիւ-Եորքէն:

Երեքշաբթի «Աքուիթանիա» (անգլիական) շոգենաւը կը գտնուէր առաջին գիծին վրայ: Երրորդ գիծին վրայ էր «Լէվիաթան»ը (ամերիկեան), եւ չորրորդ՝ «Օլիմփիք» (անգլիական): Չորեքշաբթի առաւօտ «Ֆրանս» շոգենաւը (ֆրանսական) անցաւ ամէնուն գլուխը:

Թէեւ պաշտօնական մրցումի մը հանգամանք չունի, սակայն Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս արշաւին արդիւնքին:

Օդանաւորդներու մրցակցութիւնը

Գերման օդանաւորդները, Ռիսթից եւ Էտցարտ, յաջողեցան կոտրել աշխարհի ժամական մրցանիշը, օդին մէջ ճախրելով 52 ժամ 11' 8":

Ռիսթից եւ Էտցարտ թռած էին չորեքշաբթի երեկոյ, եւ կկոցի պէս կը դառնային Տէսսաուի եւ Լայփցիկի միջեւ: Գիշերը անցուցին առաջին քաղաքին կայանին շուրջ, որ ամբողջովին լուսազարդուած էր, վտանգի մը պահուն դիւրացնելու համար երկիր իջնելը: Հինգշաբթի նոյն միօրինակ թռիչքը երկու կայաններուն միջեւ: Գիշերը անցուցին դարձեալ կայանին վերեւ: Եւ ուրբաթ առաւօտ իջան, երբ պէնզինը հատած էր: Ժողովուրդը խանդավառ ու անօրինակ ընդունելութիւն ըրաւ: Բոլորը հանած էին իրենց գլխարկները եւ շրջապատելով օդանաւորդները «Տէօյչլանտ իւպէր ալլէս» կ'երգէին: Մօտաւոր հաշիւով 6000 քիլոմեդր ճամբայ կտրած են: Մամուլը կը յայտարարէ թէ տեսականին մէջ գերման օդանաւորդները կտրած են Ատլանտեան ովկիանոսը: Եւ այս փորձով, որ Գերմանացիներուն տուաւ տեւողութեան մրցանիշը, Գերմանիան կը դասեն աշխարհի օդանաւորդներուն առաջինը: Փորձը ցոյց տուած ըլլալով գերմանական մեքենաներուն տոկունութիւնը, օդանաւորդները կը յուսան վաղն իսկ փորձել Տէսսաու-Նիւ Եորք թռիչքը: Արդէն յայտարարութիւն տրուած է թղթատարի համար. քարթերու համար պիտի վճարուի 12 մարք, նամակներու համար 20 մարք:

Միւս կողմէ Նիւ Եորքէն հասած հեռագիրի մը մէջՉէմպըրլին կը յայտնէ թէ պիտի փորձէ դարձեալ ետ առնել մրցանիշը: Կը յուսայ ամերիկեան օդանաւով մը մնալ օդին մէջ մօտ 60-70 ժամ:

Իսկ Տրուհէնի եւ Լէվինի միջեւ անհասկնալի խաղերը դեռ չվերջացան եւ մարդ չի գիտեր թէ երբ ճամբայ պիտի ելլեն դէպի Նիւ Եորք: Լէվին շարունակ օդին մասին լուր կը պահանջէ «Լէվիաթան» շոգենաւէն: Իսկ Տրուհէն առջի օր կրկին փորձ կատարեց «Միս Քօլօմպիա»յով:

«Կապոյտ Թռչուն»ն ալ կը շարունակէ ճախրելու մարզանքները: Ժիվոն եւ Քորպիւ օդանաւին շտեմարանները լեցուցին 5 հազար լիտր ջուր եւ 800 լիտր պէնզին եւ փորձ մը կատարեցին: Երբ վար իջան, անիւներ չտոկացին ծանրութեան ու մէկը պայթեցաւ: Նորոգութենէ յետոյ, մտադիր են գիշերային փորձ մըն ալ կատարել Անգլիոյ եզերքներուն վրայ:

Մարսիլիոյ մօտ, Պէռ լիճին վրայ ջրօդանաւով մը փորձեր կատարեց նաեւ օդանաւորդ Պուկօ, որ կը խորհի շուտով կատարել թռիչք մը դէպի հարաւային Ամերիկա: Իր օդանաւը ունի շարժանիւ մը 550 ձիու ուժով:

Օդանաւորդ Լոյտ Պէրթօտ, որ պիտի թռչի Նիւ-Եորքէն Հռոմ, փորձի մը ընթացքին կոտրեց իր օդանաւին թեւը:

∴ Ռընէ եւ Ալֆրէտ տը Վիթրօլ եղբայրները, որոնք ուրբաթ օր արշալոյսին Պուռժէի օդանաւային կայանէն մեկնած էին մէկ թռիչքով Լիթուանիոյ մայրաքաղաքը երթալու համար, Քօվնօ հասան կէսօրէն վերջ ժամը 3.45ին: Կառավարութեան եւ բազմաթիւ կազմակերպութեանց կողմէ Ներկայացուցիչներ խանդավառ ընդունելութիւն ըրին ֆրանսացի օդանաւորդներուն:

Խռովութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Սիմլայէն կը հեռագրեն թէ ծանր խռովութիւններ պատահեցան Պէթթիանի մէջ (Պիթէր եւ Օրիսա գաւառը): Իսլամ ցուցարարները կ'ուզէին կեցնել Հնդիկներու կրօնական թափօր մը եւ սակէ կռիւ մը ծագեցաւ: 13 հոգի մեռան եւ 80 հոգի վիրաւորուեցան:

Ցաքիր Թահիրա պէյի ներկայացումները աննախընթաց հիացում կը պատճառեն տասնեակ հազարաւոր հետաքրքիրներու, որոնք ամէն գիշեր կ'երթան իր զարմանահրաշ փորձերը տեսնելու Théatre Antoineի մէջ (14, Bld. de Strasbourg).

Մուտքը արգիլուած է անչափահասներու եւ յղի կիներու:

Փրոֆէսէօր Մաքէնզիի հըսկողութեան ներքեւ՝ մասնաւոր բժշկական մարմին մը եւ հիւանդապահուհիներ միշտ պատրաստ են ներկայացման տեւեն նուաղողներուն օգնութեան փութալու:

Այրի Տիկին Մահրամաճեան եւ զաւակները՝ Պ. Պ. Ատոմ եւ Կայծակ Մահրամաճեան, ինչպէս նաեւ Գասապեան, Հովիւեան (Պուքրէշ), Օտապաշեան (Պոլիս), Էհրամճեան (Ամերիկա), Գազանճեան, Քիւրտեան, Լիւլէճեան (Նիւ Եորք), Մարտիկեան (Պաղտատ), Սարգիսեան, Համբարձումեան եւ Պէքեարեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՀՐԱՄԱՃԵԱՆԻ
(ԴԵՂԱԳՈՐԾ)

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 5 Օգոստ. 1927ին 61 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, 45bis Quai de la Marne. Joinville-le-Pont, (Seine)

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Շոգեկառքը Պասթիյլէն կը մեկնի առտուն ժամը 9ին: Թրամուէյ Փորթ տը Վէնսէնէն թիւ 108, 109 եւ 110, իջնել Chapsal.

Տիկին Մարիամ Ալիխանեան եւ զաւակները՝ Գէորգ, Միքայէլ եւ Արտէմ, Տէր եւ Տիկին Զաքարիա Մամուլեան ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿ. ՀԵՂԻՆԷ ԱԼԻԽԱՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 5ին Շավիլ:

Հոգեհանգիստը այսօր կիրակի ժամը 3ին իր բնակարանը՝ Chaville-Vélizy, 5 rue de Grenelles: Յուղարկաւորութիւնը՝ վաղը՝ երկուշաբթի ժամը 2.30ին նոյն տեղը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ենթակոմիտէին ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellville: կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը, վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական սրահը:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Իւրաքանչիւր անդամ-անդամուհիներէ կը խնդրուի *մինչեւ ութը օր* ստիպողաբար տեղեկացնել իրենց հասցէները միութեան կեդրոնին: Union des Orphelins Arméniens Majeurs, 61 Rue Monsieur le Prince Paris (6me).

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»ի հայրենակցական միութեան կազմակերպած վիճակահանութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ռոստոմի սրահը, 40 Rue de Belleville. *Վիճակահանութենէն յետոյ ընդհ. ժողով: Կարեւոր օրակարգ:*

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosnyի sous-Bois մասնաճիւղին աթլէթիք փորձերը տեղի կ'ունենան այսօր կիրակի ժամը 9ին, Rosnyի Squareին մէջ, հաւաքավայր Plateau d'Avron, կայարանին ճիշտ դէմը: կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին փութբօլ նոյն տեղը:

ՊՈՒԱ-ՔՕԼՕՄՊԻ մէջ կազմուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը, որ անմիջապէս երկու լաւ խումբեր կազմուած է, առժամեայ վարչութիւնը կը հրաւիրէ Անիէրի, Արժանթէօյի, Կարէնպըզօնի եւ շրջականներու մարզիկները եւ նոր մարզուիլ ուզողները, որ գան արձանագրուին՝ մարզական նոր եղանակին պատրաստուելու համար: Ժամադրավայր՝ Սթատ Քօլօմպի դաշտը Շաբաթ կէս օրէ վերջ եւ կիրակի առտուները, կամ Ռ. Տէյիրմէնճեանի՝ փլաս Պուրկինեօն, ամէն իրիկուն ժամը 8էն վերջ: Մարզանքի փորձեր տեղի կ'ունենան նոյն դաշտին վրայ: Վարչութիւնը կը պատրաստուի դաշտապարահանդէս մը տալ ի նպաստ նորակազմ մասնաճիւղին:

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒԻ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առնուվիլ-լէ-Կօնէսի նորակազմ մասնաճիւղը կազմակերպած է հեծելանիւի մրցում մը, որ տեղի կ'ունենայ այսօրկէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին:

Մեկնում.— Առնուվիլ-լէ-Կօնէս, Վիլիյէ-լը-Պէլ, Էքուան, Մէնիլ-օ-Պուի, Ֆօնթնէյ, 35 քիլոմ. երթուդարձ:

«ՅԱՐԴԳՈՂ»Ի ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Այսօր կիրակի «Յարդգող»ի անդամներն ու համակիրները շոգենաւով պտոյտ մը պիտի կատարեն դէպի Սէնքլուի անտառը: Ժամադրավայր Շաթըլէի նաւամատոյցը ժամը 9ին: կարելի է միասին բերել ցորեկուան ճաշը: Տեղի պիտի ունենան խաղեր, զբօսանքներ, խմբանկար, եւ «Յարդգող» ձեռագիրը յանպատրաստից օրաթերթը:

Զ. ՊԱՏՄԱ-ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի կեդր. վարչութեան 3րդ պատմագիտական արշաւը՝ այսօրկիր. կէսօրէ վերջ Musée de Trocadéro (Ազգաբանական Թանգարան) առաջնորդութեամբ Պ. Պ. Մ. Նաթանեանի եւ Կ. Յ. Բասմաջեանի: Կը հրաւիրուին անդամներն ու մասնակցիլ փափաքողները: Հաւաքավայր՝ Métro Trocadéro ժամը 2.30ին: Զխանգարելու համար այլ կազմակերպութիւններ Զ. Ո. Մ.ի մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ 21 Օգոստոսին: Մանրամասնութիւնք մօտ օրէն:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or, Թերթին գործակալն է Պ. Կարօ Կէնճեան, 202, Rue Boileau.

ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկթ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Pa...
Le Gérant : H. TEU...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ — 3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շ. 40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927
9 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 410 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞Վ Է ԻՐԱՒԱՏԷՐԸ

Քանի մը օր առաջ Պոլսոյ թերթերէն տեղեկացանք «Թէ օտար եւ թուրք հանքագէտներէ կազմուած խառն յանձնաժողով մը կը մեկնի Թրքահայկական Նահանգները՝ քարիւղի հանքերու նոր ուսումնասիրութիւն մը կատարելու համար»:

Տարակոյս չկայ թէ օտարներու այս շահագրգռութիւնն ու ծախքերը պարապ տեղը չեն, այլ կը կատարուին որոշ նպատակի մը համար:

Այդ հանքերը հեռու ըլլալով փոխադրութեան խոշոր եւ բանուկ ճամբաներէն ու ծովերէն, անոնց շահագործումը շատ շահաբեր չի թուիր: Սակայն պէտք է նկատի ունենալ թէ շուտով Միջագետքի նաւթահանքերուն խողովակները պիտի երկարին դէպի Միջերկրական, ու այն ատեն Հայաստանի հանքերուն խողովակները դիւրաւ պիտի միացուին առաջիններուն, ու այդ հանքերու շահագործումը պիտի դառնայ խիստ շահաւէտ գործ մը:

Այս շահաւոր հեռանկարն է, որ նաւթահորերու գիշատիչ խմբակը շարժման մէջ դրած է՝ առիթը օգտագործելու եւ այս իւղոտ պատառը ձեռքէ չփախցնելու համար:

Օտարներու, մասնաւորապէս Անգլիացիներու ուսումնասիրութիւնները տարակոյս չեն թողուր, որ այս երկու հարիւր մղոնէ աւելի տարածութիւն ունեցող հանքային խաւը Միջագետքի հանքերէն պակաս հարուստ չէ:

Ահա՛ կողոպուտ մը, որուն վրայ կ'իյնան նաւթային գիշատիչները, առանց կարեւորութիւն տալու թէ ո՞վ է այդ հարստութեան ճշմարիտ եւ օրինաւոր իրաւատէրը:

Միջազգային նաւթօրսական խմբակներուն համար կարեւորութենէ զուրկ է իրաւատիրական բարոյական հասկացողութիւնը, բաւական է որ պետութիւն մը իր ուժեղ զինուորական կազմակերպութեամբ, հնարաւորութիւն տայ հանքերու խաղաղ շահագործումին:

Այս միջոցիս Թուրքիան կը նկատուի նման ուժ մը, քանի որ անիկա կրցած է զինուորական բիրտ ուժով մը գրաւել այդ հողերը եւ Սեւրի դաշնագրին հակադրել՝ Լօզանը, դատապարտելով առաջինի տրամադրութիւնը ամլութեան:

Հայ ժողովուրդը հնարաւորութիւն չէ ունեցած զինուորական ուժերով վռնտելու յափշտակիչը: Դժբախտաբար այսօրուան ինքզինքը Հայաստանի կառավարութիւն համարող խմբակն ալ կոմինտերնի հրամանով ոչ միայն տէր չի կանգնիր Թրքահայ ժողովուրդի հողային արդար իրաւունքներուն, այլ եւ ամէն միջոց կը գործածէ զանոնք յուսահատեցնելու եւ դիւրացնելու համար զինակից Թուրքիոյ յափշտակութիւնը:

Թրքահայաստանի նաւթահանքերու մենաշնորհը խոշոր հարուած մը պիտի հասցնէ հայ ժողովուրդի տնտեսական ու քաղաքական շահերուն, որոնց հանդէպ հայ ժողովուրդը չի կրնար անտարբեր հանդիսատեսի դերին մէջ մնալ:

Այս ձեռնարկի յաջողութիւնը պատճառ պիտի ըլլայ, որ նաւթային խմբակներու ետեւ կեցող պետութիւնները փորձեն նուիրագործել Թուրքիոյ հողային յափշտակութիւնը, հանքային շահագործումը ցնցումէ զերծ պահելու համար: Երկրորդ, այդ հողերը ցարդ կը մնան անմարդաբնակ՝ հակառակ Թուրքիոյ բուռն ճիգերուն. այս ձեռնարկը առիթ պիտի դառնայ որ օտար տարրեր լեցուին հոն, խափանելով մուտքը այդ հողերուն իրական տէրը եղող հայ ժողովուրդին:

Հակառակ Սեւրի դաշնագրին եւ Ուիլսընի պաշտօնական իրաւարարութեան գլխատումին, տակաւին Թուրքիան այդ հողերուն օրինաւոր տէրը չի կրնար համարուիլ:

Անկէ առաջ, առթիւ մը, Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան Կոմիտէի Նախագահ Պ. Ճէրըրտ կը զգուշացնէր ամերիկեան նաւթային խմբակ մը, յայտարարելով թէ այդ հողերուն օրինաւոր տէրը Հայաստանն է եւ ուրիշ կառավարութեան մը կողմէ տրուելիք մենաշնորհները վաւերականութենէ զուրկ պիտի համարուին:

Ճիշտ է որ Լօզանի դաշնագիրը հակադրուած է Սեւրին, սակայն Լօզանի դաշնագրին մէջ Հայաստանի իրաւունքները ժխտող կէտ մը չկայ եւ առհասարակ Հայաստանի մասին ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ: Լօզանի դաշնագրով ճշդուած չեն նաեւ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ եղած սահմանները:

Թուրքիան ինքզինք այդ հողերուն իրաւատէր կը համարէ միայն Թուրք-խորհրդային Կարսի դաշնագրով, որ կը ճշդէ խնդրոյ առարկայ սահմանները, սակայն այդ դաշնագիրը միջազգային արժէք չի ներկայացներ եւ այնքան կեանք ունի, որքան խորհրդային վարչաձեւը: Այլապէս, այդ դաշնագրի պարտաւորիչ հանգամանքը պիտի յիշատակուէր Լօզանի դաշնագրին մէջ, ինչպէս միւս բոլոր դաշնագիրները:

Այս պարագաներուն տակ ոչ Թուրքիան —իբրեւ ապօրինի բռնատէր— իրաւունք ունի այդ հողերուն վրայ մենաշնորհ տալու, եւ ոչ ալ օտար խմբակները վաւերական պիտի համարեն տրուած մենաշնորհը:

Հայկական իրաւասու շրջանակները այժմէն իսկ, պատճառաբանուած յիշատակագրով մը պէտք է զգուշացնեն օտար նաւթօրսները հեռու կենալ ապօրինի գործէ մը, որուն պիտի չհպատակի հայ ժողովուրդը իբրեւ իրաւատէր եւ երբեք պիտի չթոյլատրէ որ անոնք շահագործուին բոլոր այն միջոցներով, որ ինք օրինաւոր ու ազգու համարէ:

Ամէն բանէ առաջ, պէտք է ճշդել թէ ո՞վ է՝ այդ հողերուն իսկական իրաւատէրը:

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀԱՄԵՐԱՇԽԻԼ

Սելանիկի Ալիք երկարօրէն խօսելով համերաշխութեան եւ գաղութահայ կազմակերպութեան անհրաժեշտութեան մասին, կը քննէ արտասահմանեան գաղութներու ներկայ վիճակը (2 Օգոստոս).

— «Սկսելով մեր գաղութէն, կը տեսնենք որ մեր աչքին առջեւ կը ներկայանան երկու խումբի համայնքներ. — Առաջինը հելլէնահպատակներ եւ երկրորդը՝ «ժամանակաւոր հիւրեր», որոնք կը սպասեն Հայաստանի կոչնակին: Առաջին խումբին կայանը, առաւելապէս, Նոր Յունաստանն է —Թրակիան եւ Մակեդոնիան— իրենց հին գաղութներով եւ նոր հպատակներով, երկրորդին ծանրութեան կեդրոնը՝ հին Յունաստանն է, առաւելապէս, թէեւ Նոր Յունաստանի մէջ ալ ունինք բաւական թուով ոչ հպատակ «հիւր» կոչուած Հայեր:

«Այս պատկերը կրնանք ընդհանրացնել բոլոր գաղութներու համար, հաւասարապէս. — Պուլկարիա, Ֆրանսա, Սուրիա, Եգիպտոս, Ամերիկա, Ռումանիա եւլն.:

«Այս պատկերը ոեւէ բնականոն չէ, անբնական եւ տարօրինակ ալ չէ մեզ համար. — անիկա ծնունդն է՝ ճակատագրական դէպքերու եւ ազգային ու համազգային աղէտներու:

«Բայց, ահա՛ մեր այս տարօրինակ եւ ոչ-բնականոն դրութենէն իսկ կը սկսին, մեր գաղութներու մէջ տիրող շատ մը վէճեր եւ այդ վէճերուն հետեւանքը եղող համագաղութային անկազմակերպ դրութիւնը, աւելի ճիշտ որակումով՝ քաոսը:

«Կարմիր «որդ»ին համախոհներու միակ ցանկութիւնն է անիկա:

«Ահա՛ մեր այս տխուր դրութեան վերջ մը տալու համար է որ «համագաղութային կազմակերպութեան» եւ «համերաշխութեան» գեղեցիկ հարցը հրապարակ նետուած է, այսօր:

«Ոմանք կ'առաջարկեն զանազան միջոցներ.

«Ա. — Համերաշխութեան եւ իրերահասկացողութեան ճանապարհով՝ Ազգային Միութեան հիման վրայ:

«Բ.— Ընտրութիւնով:

«Մենք կը կարծենք որ առաջին միջոցը պիտի ըլլայ սկիզբը՝ սա՛ գաղութներու թունաւոր մթնոլորտին վերացման, որուն պէտք է անպայման հետեւի երկրորդը:

«Արտասահմանեան գաղութներու փրկութիւնն ու ապագան ատիկա կը պահանջեն:»

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Եէնի Եօլ թերթին համաձայն, հայ կին մը հինգ տարի առաջ կրօնափոխ կ'ըլլայ եւ կ'ամուսնանայ Էրզրումցի Թուրքի մը հետ: Յետոյ կը յայտնէ թէ աղջիկն է Տրապիզոնցի Միսաք աղա Կիւրճեանի, եւ անոր լքեալ գոյքերէն տուն մը առնելով կը ծախէ 6000 ոսկիի: Դրամը գրպանելէ յետոյ, կը լքէ ամուսինը՝ եւ կը սկսի ապրիլ Զօրումցիի մը՝ Կարպիսի հետ:

Տրապիզոնի մէջ գտնուող հայ ընտանիքները բսած են թէ այս կինը Միսաք աղայի աղջիկը չէ, եւ թէ իրական աղջիկները կը գտնուին Թիֆլիս, Ռումանիա եւ Ամերիկա:

ԿԵՍԱՐԻԱՅԷՆ 20 հայ գաղթականներ եկան Պոլիս, եւ Սամաթիոյ կայանը ղրկուեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴՈՒՔ ՁԵՐ ԳԼԽՈՒՆ ՃԱՐԸ ՆԱՅԵՑԷՔ

Կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանէն կը հաղորդուի.—

«Յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին այլեւս կաթող. Պատուիրակութիւնն չի ստանձներ ոչ մէկ նիւթական յանձնառութիւն հայաշատ կեդրոններու մէջ մանկապարտէզներու բացումին: Պէտք է իւրաքանչիւր ազգ. եկեղեցական մարմին կամ հայրենակցական կազմակերպութիւններ, ջանան ազգ. պարտաւորիչ տուրքերու հասոյթով եւ կամ մասնաւոր հանգանակութիւններով կազմակերպել իրենց եկեղեցական եւ ի մասնաւորի կրթական գործը մանկապարտէզներ բանալ, եւ միայն բարոյական օժանդակութիւն, ինչպէս կրթական պաշտօնեաներ գտնելու մասին, դիւրութիւն սպասեն կաթող. Պատուիրակութենէն, մինչեւ որ մարմին առնէ Ալիանս Իզրայէլիթին նման համազգային կրթական միութիւն մը կազմելու համար այս միջոցիս թափուած ջանքերը, համագործակցութեամբ ցեղը պահպանելու համար օտար այս երկիրներուն մէջ ձուլման վերահաս վտանգէն:

«Կաթողիկոսական Պատուիրակը մեկնեցաւ Լօզան, մասնակցելու համար եկեղեցականաց համաշխարհային ժողովին, եւ Փարիզէն պիտի բացակայի մինչեւ 3 Սեպտեմբեր:

«Սակայն Առաջնորդարանը բաց է միշտ, ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 3-6ին, ամէն կարեւոր թղթակցութիւնք պիտի ղրկուին Լօզան իր հասցէին:»

Սաքքօ եւ Վանցեթթիի Փրկելու համար

Կիրակի օր Փարիզի ժողովուրդը մեծ ցոյց մը կազմակերպեց բողոքելու համար իտալացի երկու անիշխանականներու մահապատիժին դէմ: Նախարարական խորհուրդը արգիլած էր Փարիզի մէջ ո եւ է ցոյց, որով ցուցարարները համախմբուեցան Փարիզէն դուրս Վէնսէնի անտառը: Ներկաները կը հաշուուէին 40.000 հոգի: Կարգապահութեան կը հսկէին 600 ոստիկաններ: Բոլոր բանւորական կազմակերպութիւնները ներկայ էին իրենց դրօշակներով: Բազմաթիւ ճառեր խօսուեցան եւ բանաձեւեր քուէարկուեցան: Ո եւ է միջադէպ չպատահեցաւ: «Ամերիկա կամ Միացեալ Նահանգները» բառը սուլոցներով կ'ընդունուէր: Ոստիկանական օդանաւ մը անտառին վերեւ շարունակ թռիչք կը կատարէր. անգամ մը խիստ ցածէն թռաւ. ցուցարարները հեգնական բացագանչութիւններով ընդունեցին զայն:

Ներկայ էր նաեւ Վանցեթթիի քոյրը Լուիճիա, որ ամբոխին կողմէ ձեռամբարձ հանուեցաւ սակաշարժի մը գագաթը ճառ խօսելու համար: Օր. Վանցեթթի շնորհակալութիւն յայտնեց իր անմեղ եղբօր հանդէպ ցոյց տրուած համակրանքին համար եւ հրաւիրեց բոլորը որ մասնակցին Երկուշաբթիի ընդհանուր գործադուլին:

Ֆրանսայի գաւառներուն մէջ ալ ցոյցեր եղան: Մօնփէլիէի Թուլօնի, Սէնթ Էթիէնի, Լիոնի և Մարսիլիոյ մէջ ընդհանուր գործադուլի հրաւէր եղաւ:

Կիրակի օր Եւրոպայի եւ Ամերիկայի միւս բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ հրապարակային մեծ հաւաքոյթներ և ցոյցեր կատարուեցան: Փարիզի համայնավար կազմակերպութիւնները որոշած էին 24 ժամուան գործադուլ կազմակերպել երէկ: Այս փորձը ձախողեցաւ: Առտուն, կէսօրէն վերջ և գիշերը զանազան բողոքի հաւաքոյթներ տեղի ունեցան: Բացի դեսպանատունէն, Փարիզի ամերիկեան թերթերու խմբագրատուները ևս հսկողութեան տակ են:

Ամերիկայի մէջ մեծ գրգռութիւն կը տիրէ: Նիւ-Եօրքէն վերջ, Ֆիլատելֆիա ևս ռումբեր նետուեցան: Սան Ֆրանչիսքօյի մէջ կառավարական շէնքին երրորդ յարկը ամբողջովին քանդուեցաւ ռումբէ մը: Պոսթընի մէջ բողոքի միթինկ մը արգիլուեցաւ եւ շատեր ձերբակալուեցան: Նիւ-Եօրքի մէջ գրեթէ պաշարման վիճակ կը տիրէ: Բոլոր կարեւոր քաղաքներու մէջ փողոցները գիշեր ցորեկ պահակ կը պտտի: Ոստիկանութիւնը խուզարկեց Պոսթընի Սաքքօ-Վանցեթթիի պաշտպան կոմիտէին կեդրոնը՝ ռումբեր գտնելու յոյսով, բայց ապարդիւն,

Մինթէվիտէօի (Ուրուկուէյ) «Նէշընըլ Սիթի Պէնք»ին մէջ ռումբ մը գտնուեցաւ: Միւս ամերիկեան բոլոր հաստատութիւնները հսկողութեան տակ են: Միւնիխի մէջ ամերիկեան հիւպատոսարանին առջեւ ցոյց կատարուեցաւ 20 համայնավարներ ձերբակալուեցան: Լոնտոնի համայնավարներէն 5000 հոգի միթինկէ մը վերջ թափօր կազմեցին, առջեւէն տանելով ելեկտրական աթոռ մը:

«Սթանտարտ Օյլ»ի կարեւոր յաղթանակը

Պերլինէն կը հեռագրեն Օգոստոս 7 թուականով.—

Նիւ-Ճըրսիի «Սթանտարտ Օյլ» ընկերութիւնը եւ Գերման Ներկի թրըսթը ստորագրեցին համաձայնութիւն մը, որով այս երկու ահարկու ընկերութիւնները այսուհետեւ պիտի գործակցին քարիւղի շահագործման հիման վրայ: «Սթանտարտ Օյլ»ի կողմէ բանակցութիւնները կը վարէր Հայտէլպէրկի մէջ ընկերութեան նախագահ Ուօլթըր Թիկլ. գերման ընկերութեան կողմէ՝ կէհայմրաթ Պօշ:

Համաձայնութեան գլխաւոր կէտը այն է որ «Սթանտարտ Օյլ» ընկերութիւնը պիտի օգտուի գերման մենաշնորհներէն եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Սերէզի մէջ հելլէն ոստիկանութիւնը պաշարած է հայկական թաղը եւ բազմաթիւ Հայեր ձերբակալելով պահականոց տարած է: Ձերբակալուածներուն մէջ կան նաեւ թաղականներ:

Պատճառը այն է որ, Սելանիկի բանտէն փախած է ոճրագործ Նուպար Ալվազեան: Ոստիկանութիւնը կը կասկածի թէ Հայերը պահած են զայն, եւ սպառնացած է բոլորը տեղահանել, եթէ ոճրագործը չյանձնեն: Նոյն պատճառով Տօյխմթոյի մէջ ալ 15 Հայեր ձերբակալուած են:

ՍԵՒ ՑԱՆԿԸ

«Անգլիացիներու Բարեկամ» ընկերակցութեան անդամներու ցանկը, պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ Պոլսոյ կուսակալութեան, այն հրահանգին հետ որուն համաձայն պետական պաշտօններու մէջ պիտի չառնուին յիշեալ անձերը իբր հայրենադաւ: Այս ցանկը կը պարունակէ 25 անուններ, որոնք պետական կարեւոր պաշտօնեաներ, փաստաբաններ ու առեւտրականներ են:

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԿԸ ՃԱՆՉՑՈՒԻ

Անենէ մը ի վեր ուշագրաւ դատ մը կը տեսնուէր Բերայի Հաշտարար ատեանին կողմէ, Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքարանին եւ վարչական նոր ժողովին իրաւասութեանց մասին: Իւրաքանչիւր կողմ կը պնդէր թէ ինքն է պաշտօնական մարմինը, եւ իրաւասու վարձքեր գանձելու:

Վերջացաւ դատավարութիւնը: Դատարանը, հիմնուած կուսակալութեան գրաւոր վաւերացման վրայ, որոշեց թէ աշխարհական պատրիարք Յովհաննէս պէյ Ալիքսանեանն է միակ իրաւասու անձը:

ՄՐՑԱԿԻՑ ՆԱՒԵՐԸ ՀԱՍԱՆ

Գրած էինք թէ, չորս անդրատլանտեան շոգենաւեր արագութեան մրցում մը կը կատարէին ովկիանոսին վրայ: Առաջին անգամ Շէրպուրկ հասաւ «Լէվիաթան»ը (ամերիկեան, նախկին գերմանական), կտրելով Նիւ-Եօրք Շէրպուրկ հեռաւորութիւնը 5 օր 13 ժամ 45 վայրկեանէն: Արագութիւնն էր ժամը 23 հանգոյց 76: Լէվիաթան ութը ժամ յապաղեցաւ ճամբուն վրայ, որովհետեւ օդանաւորդ Չէմպըլէն կէս ճամբան Լէվիաթան շոգենաւին վրայէն օդանաւով թռաւ դէպի ետ՝ Նիւ-Եօրք: Այս փորձը յաջողութիւն մըն է, որովհետեւ երկու երկիրներուն հաղորդակցութիւնը աւելի կը կարճնայ: Լէվիաթանի նաւապետը յայտնեց թէ նման փորձեր պիտի կատարուին իր շոգենաւին վրայէն թէ դէպի Ամերիկա եւ թէ դէպի Եւրոպա: Մասնաւոր օդանաւ մը պիտի թռչի ամէն անգամ որ շոգենաւը կէս ճամբան կտրած է արդէն:

Երկրորդ կարգին Շէրպուրկ հասաւ «Աքուիթանիա» շոգենաւը, ութը ժամուան տարբերութեամբ մը եւ ժամական 22 հանգոյց արագութեամբ:

Երրորդ հասաւ «Օլիմփիք» շոգենաւը:

Շէրպուրկի մէջ 12 յաւելուածական շոգեկառք բանեցան փոխադրելու համար այս երեք մեծ շոգենաւերուն ճամբորդները:

«Ֆրանս»ի նաւապետը յայտարարեց թէ ինք տեղեկութիւն չունէր որ մրցում կը կատարուի նաւերուն միջեւ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԷՄ

Կը թուի թէ Անգլիոյ ընկերվարական կազմակերպութիւններուն եւ Մոսկուայի մտերմութիւնը աստիճանաբար կը մօտենայ իր վախճանին։ Աշխատաւորական եւ Արհեստակցական ղեկավարներու յայտարարութիւնները վերջերս, բաւական պերճախօս են այս մասին։ Լուրջ փորձեր կը կատարուին չափաւորելու համար այն սրտագին բարեկամութիւնը, որուն հիմը դրուեցաւ 1924ին՝ Խորհրդային Ռուսիոյ ճանաչումով, եւ կարելի եղածին չափ խուսափելու Մոսկուայի քաղաքական ազդեցութենէն, որ այնքան վնասակար եղաւ Անգլիոյ ընկերվարականներուն համար։ Այս վերջիններուն վիճակը քաղաքական ասպարէզին մէջ շատ ալ քաջալերական չէ եւ արդիւնք է, անկասկած, այն երեւոյթին որ բանուոր. շահերու պաշտպանութեան գործին մէջ չափազանց եռանդ եւ աճապարանք դրին, մասնաւորաբար Արհեստակցականները, պէտք եղածէն աւելի հաւատարիմ մնալով Մոսկուայի պատգամներուն. գոնէ այսպէս կը բացատրեն պահպանողական տարրերը։ Այդ մտերմութիւնը անբնական էր արդէն, տրուած ըլլալով այն ընկերային ու քաղաքական պայմանները որոնց մէջ կ՚ապրի ու կը գործէ անգլիական ընկերվարութիւնը։ Դէպքերու քմահաճոյքն էր որ մօտեցուց զիրենք խորհրդային վարիչներուն. չկայ հիմնական պատճառ եւ չկայ մանաւանդ քաղաքական աշխարհահայեցքի նմանութիւն երկու կողմերուն միջեւ։

Նկատի ունենալով իրենց պաշտօնական կամ անպաշտօն յայտարարութիւնները, կարելի է եզրակացնել որ Անգլիոյ ընկերվարականները յուսախաբ եղած են եւ կը զգան որ Գ. Միջազգայինի բարեկամութիւնը ոչ մէկ կերպով կրցած է օգտակար ըլլալ եւ ընդհակառակը նպաստած է իրենց քաղաքական հեղինակութեան նուազումին՝ Անգլիոյ ժողովրդական խաւերէն ներս։ Մէկուկէս տարուան ընթացքին երկու խոշոր պարտութիւն — ընդհանուր գործադուլի զաւեշտը եւ Արհեստակցական Միութեանց նոր օրէնքը — բաւական եղան սթափեցնելու համար ընկերվարական պետերը։ Նոր ուղեգիծ կը փնտռեն հիմա, համոզուած ըլլալով որ իրենց սեփական ուժերուն ապաւինիլ աւելի արդիւնաւոր է վաղուան համար, քան Մոսկուայի դաւադիր բարեկամութիւնը։

Այս տեսակէտէն հետաքրքիր է Երկաթուղային Պաշտօնեաներու Միութեան վերջին համաժողովին մէջ իրենց կարեւոր դէմքերէն՝ Թոմասի յայտարարութիւնը։ Խօսելէ վերջ Անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումին մասին, «որուն մէջ հաւասարապէս» մեղադրելի են երկու կողմերն ալ, ատենախօսը շեշտեց որ Ռուսիոյ վարիչները պէտք է հանգիստ մնան իրենց տեղը՝ առանց միջամտելու ուրիշներու գործին եւ մանաւանդ առանց նիւթական օժանդակութիւն բաշխելու աջ ու ձախ իրենց թագուն նպատակներուն համար, «որովհետեւ շատ մեծ սխալ մըն է ենթադրել որ այն դէպքերը որոնք յառաջ բերին ռուսական յեղափոխութիւնը, կրնան ստեղծուիլ նաեւ Անգլիոյ մէջ։»

«Ոչ անգլիական փոքրամասնական շարժումը (համայնավարները) ոչ ալ Ռուսիոյ սանձարձակ պրոպագանդը կրնան մոլորեցնել այս երկրին աշխատաւորութիւնը, որ ընկերային պայմաններու բարեշրջումին համար կ՚առաջնորդուի միայն սահմանադրական սկզբունքներով։ Ռուսերը պէտք է հասկնան որ ատենը եկած է դադրեցնելու իրենց յիմարական քաղաքականութիւնը։»

Առաջին անգամ չէ որ այս տեսակ յայտարարութիւններ կ՚ուղղուին Խորհրդային Ռուսիոյ գործակալներուն։ «Աշխատաւորականներու ղեկավարները, ինչպէս Մաքտօնըլտ, Սնօտըն կամ ուրիշներ, որոնք ծանօթ են իրենց չափաւորութեամբ, նոյն իմաստով յայտարարութիւններ ըրին վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին, հասկցնելով Մոսկուայի — ի հարկէ շա՛տ դիւանագիտօրէն — որ իրենք որքան ալ համակիր ըլլան ընկերվարութեան էութեան կամ դասակարգային պայքարին, չեն կրնար մոռնալ որ Անգլիացի են ամէն բանէ առաջ եւ իրենց հայրենիքին շահը աւելի նուիրական է քան շատ մը վարդապետութիւններ։

Այս երեւոյթին մասին խօսելով պահպանողական «Տէյլի Թէլէկրաֆ» ցնծութեան մէջ է, որովհետեւ «բրիտանական ընկերվարութիւնը հետզհետէ կը լրջանայ եւ կ՚աշխատի թօթափել ռուսական ազդեցութիւնը»։

Երեսփոխան մը որ միաժամանակ անդամ է Արհեստակցական Միութեանց վարչական խորհուրդին, պատասխանելով իրեն եղած հարցումի մը, կը յայտնէ հետեւեալ միտքերը, որոնք չափազանց յատկանշական են. — Անկարելի է անգլիական գաղափարները հաշտեցնել սովետական մեթոտներու հետ, որովհետեւ անկարելի է իւղը լուծել ջուրին մէջ։ Օր ըստ օրէ յայտնի կ՚ըլլայ այն իրողութիւնը որ ռուս համայնավարները կ՚երազեն ստեղծել նոր տեսակի աշխարհակալութիւն մը եւ իրենց ափին մէջ առնել բրիտանական կայսրութեան ճակատագիրը՝ շեղեցնելով մեր աշխատաւորութիւնը այն ուղիէն որ օրինաւոր է եւ սահմանադրական։ Յոյսի նշոյլն անգամ չունին այդ ուղղութեամբ եւ այդ ցնորքը կարելի է բաղդատել իրենց միւս յաւակնութիւններուն հետ։»

Անմիջապէս յիշեմ որ այս յայտարարութեան առիթ տուաւ այն վէճը, որ ստեղծուեցաւ վերջերս անգլեւռուս կոմիտէին շուրջ։ Այս վերջինը անջատ հիմնարկութիւն մըն է անգլիական Արհեստակցական Միութիւններու կողքին եւ իր գործունէութենէն շատ բան կը սպասէին Ռուսերը։ Սակայն կ՚երեւայ որ այդ գործունէութիւնը եղած է բացասական մինչեւ հիմա եւ կոմիտէն հետզհետէ կ՚իյնայ հակախորհրդային տարրերու ազդեցութեան տակ, հակառակ Թօմսքիի պարսաւանքներուն։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի աշխատակիցը դիտել կու տայ որ ասիկա կարեւոր հարուած մըն է Ռուսերուն համար, որովհետեւ հեռու մնացած ըլլալով եւրոպական ուրիշ երկիրներու Արհեստակցական Միութիւններէն յաջողած էին միայն մտերմանալ Անգլիոյ Արհեստակցականներուն հետ։

Պէտք է յիշել նաեւ ուրիշ կարեւոր պարագայ մը որ կապ ունի մեր պարզած հարցին հետ։ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը իր 1924ի համաժողովին մէջ (Լիվրփուլ) որոշեց որ համայնավարները չեն կրնար անդամակցիլ իրեն։ Վէճի նիւթ դարձաւ այս հարցը եւ մինչեւ այսօր ալ կան տակաւին մարդիկ որ կը պնդեն թէ տրուած որոշումը հակառակ էր դասակարգային շահերուն։ Աշխատաւորականները չեն փոխած զայն եւ տրամադիր ալ չեն անդրադառնալու այդ խնդրին վրայ ներկայ տարուան համաժողովին մէջ, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ Սեպտեմբերին Պլէքփուլի մէջ։ Հակառակ այս բանին, Սկովտիոյ շրջանէն առաջարկ մը ներկայացուեցաւ անցեալները հանքագործներուն, որպէսզի իրենց համաժողովին մէջ որոշում անցընեն ի նպաստ համայնավարներու եւ աշխատաւորականներու միացման։ Առաջարկը մերժուեցաւ հանքագործներուն կողմէ, բացի քանի մը շրջաններու պատգամաւորներէն որոնք տակաւին ըմբռնած չեն, երեւի, պոլշեւիկներու մտայնութիւնը՝ ինչ ժողովուրդի ալ պատկանին։

Կը տեսնուի ուրեմն որ նահանջ կայ ամէն կողմէ. տեսակ մը ճիգ ինքնամփոփման եւ իրենց ցաւերը սեփական միջոցներով դարմանելու։ Պահպանողական օրաթերթ մը կը բացատրէ թէ այս փոփոխութիւնը արդիւնք է ոչ միայն ընկերվարական կամ աշխատաւորական կազմակերպութիւններու բազմաթիւ ձախողանքներուն, այլ նաեւ Ռուսիոյ բարբարոսական քաղաքականութեան, որ արիւն ու աւերակ կը ստեղծէ ամէն կողմ։

Իրերու այս կացութեան լիովին տեղեակ են Խորհրդային Ռուսաստանի վարիչները, որոնք արդէն սկսեր են դառնօրէն գանգատիլ։ Զօրաւոր հոսանք մը կայ այժմ Մոսկուայի մէջ Անգլիոյ Արհեստակցականներուն դէմ, որոնց ղեկավարները «սալոնի յեղափոխականներ են, եւ անընդունակ յեղափոխական պայքարի, որ այնքան էական է անգլիացի աշխատաւորներուն»։ Բայց հակառակ այս իրականութեան որ մխիթարական չէ պոլշեւիկներուն համար, անոնք դարձեալ կ՚աշխատին կրկնել տալ ընդհանուր գործադուլը, որովհետեւ «Անգլիա պատերազմի պատրաստութիւն կը տեսնէ եւ նիւթապէս կը քաջալերէ Խորհրդային Ռուսիոյ դէմ լարուած բոլոր դաւադրական ուժերը։ Պէտք կա՞յ յիշեցնելու որ այս տեսակ գրգռիչ յայտարարութիւններ կը ջղայնացնեն նոյնիսկ այն տարրերը որոնք ընդդիմադիր են ներկայ պահպանողական իշխանութեան։ Մարդ պոլշեւիկ պէտք է ըլլայ՝ չհասկնալու համար որ Անգլիացին գաղափարի մը ետեւէն կը վազէ մինչեւ հոն, ուր վտանգ չի սպառնար իր հայրենիքին պետական շահերուն. կը հրաժարի ամէն համամարդկային խնդիրներէ՝ երբ կը ստիպեն զէնքը ոտքի տակ առնել իր ազգային սրբութիւնները։ Պոլշեւիկներու քաղաքականութիւնը բրիտանական կայսրութեան դէմ, եղած է մինչեւ հիմա կոյր, քէնախնդիր եւ առանց տրամաբանութեան, կ՚ըսէ լրագրող մը։ Քանի մը հազար համակիր վիթխարի պետութեան մը ծոցին մէջ, ոչ մէկ գործնական արդիւնք յառաջ կրնայ բերել։

Հասկնալի է հետեւաբար Մոսկուայի իրարանցումը այս երեւոյթին մասին։ Շատոնց յուսահատած էին չափաւոր աշխատաւորականներու օժանդակութենէն, դեռ այն օրէն երբ ընկերվարական վարչապետը պալատական արդուզարդով «աջահամբոյր» գնաց Նորին Վեհափառութեան եւ հիմա նոր կացութեան մը առջեւ են. տարակոյս չկայ որ Անգլիոյ զգուած դասակարգին համակրութիւնը կորսնցնել շատ ալ հաճելի չէ Մոսկուայի համար։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԻՆ ԶՈՀԵՐԸ

Նիւ-Եորք, Ռուս օրթոտոքսներուն Սուրբ Փրկիչ եկեղեցիին մէջ շինուած է մասնաւոր մատուռ մը, որ կը կոչուի «Ռուսիոյ Սուգը»։ Պատերուն փակցուած են տախտակներ, որոնց վրայ փորագրուած են պոլշեւիկներուն կատարած սպանութեանց թիւերը։ Ահա այդ ցուցակը.

Կայսերական ընտանիքը։
31 եպիսկոպոս։
1560 քահանայ։
34585 ուսուցիչ, բժիշկ, դատաւոր։
16,367 ուսանող և փրոֆէսէօր։
79,900 պաշտօնեայ։
65,890 ազնուականներ եւ բարձր դասու ներկայացուցիչներ։
56,340 զինուորականներ։
196,000 բանուորներ։
268,000 զինուորներ եւ նաւաստիներ։
890,000 գիւղացիներ։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿՐԹՈՒԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ԿԻՍԿԱՏԱՐ ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ԱԼ ԲԱՑԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)
ԱԹԷՆՔ, 2 Օգոստ.

Այս խեղճ ու կրակ գաղութը որ մխիթարական պատկեր մը չէր ներկայացներ, կրցաւ քիչ ատենէն ոտքի կենալ եւ արդէն իւրաքանչիւր արուարձանի մէջ ունի նախակրթարաններ եւ մանկապարտէզներ, որոնք բաղդատմամբ աւելի հարուստ գաղութներու կը ներկայացնեն սրտառուչ եւ գոհացուցիչ պատկեր մը։

Ամէնքի ամէնէն աւելի մօտիկ եւ կեդրոն արուարձանը, Փիրէը զոր փոքրիկ Հայաստան մը կարելի է անուանել իր մօտ 5000 հայ բնակչութեամբ, կը պահէ ազգային դպրոց մը, նախակրթարան իր մանկապարտէզով։ Ունի մօտաւորապէս 350 աշակերտ եւ 10-11 ուսուցիչներ, ամսական 135,000 տրախմի պիւտճէով (երեք տրախմին մէկ ֆրանք է)։

Այս ողորմելի գումարը կը բաժնուի հետեւեալ համեմատութեամբ.—

Տնօրէնը կը ստանայ 2200 տրախմի, դաստիարակ ուսուցիչներէն մէկը՝ 2200 տրախմի միւսը 2000 տրախմի, օգնական ուսուցիչները կը ստանան 1300 տրախմի, 1000 տրախմի եւ 900 տրախմի։

Մանկապարտէզի վարիչը կը ստանայ 900 տրախմի, իսկ օգնականները 750 տրախմի։

Աշակերտներէ գանձուած թոշակները չեն կրնար գոցել ամսական պիւտճէն։ Բարեգործականը ամսական չորս ստերլինով կ՚օժանդակէ. թաղականութիւններն ալ 1000 տրախմիով։

Հակառակ այս բոլորին, Փիրէի վարժարանը ամէն ամսուան համար մօտաւորապէս 3000 տրախմի բաց մը ունի (1000 ֆրանք)։

Ուսուցիչները իրենց ամսականները կը ստանան տասը ամսուան վրայ, այնպէս որ դիւրին է ըմբռնել ուսուցիչներու նիւթական կացութիւնը։

Ազգային դպրոցէն զատ կայ նաեւ բողոքականներու դպրոցը, որ ունի 280 աշակերտ՝ մանկապարտէզով միասին եւ ութը հազար տրախմի պիւտճէով։ Բոլոր դպրոցներն ալ երկսեռ են, իրենց պաշտօնակիցներով։

Լիփազմայի ազգային դպրոցն ունի 250 աշակերտ՝ մանկապարտէզով միասին, տասը հազար տրախմի պիւտճէով եւ 8-9 ուսուցիչներով։

Տնօրէնը կը ստանայ 2400 տրախմի, իսկ ուսուցիչները համեմատաբար։ Այս դպրոցները ինչպէս եւ բոլոր ազգային դպրոցները կը մատակարարուին աշակերտներուն թոշակներով եւ ունին միշտ խոշոր բացեր։ Մասնաւորաբար այս տարի Լիփազմայի վարժարանը ունի 20000 տրախմիի բաց մը։

Կայ նաեւ Լիփազմայի բողոքականներու դպրոցը, 300 աշակերտներով եւ 7000 տրախմի պիւտճէով։ Ցարանուանական դպրոցները պիւտճէի համար նեղութիւն չեն քաշեր, որովհետեւ կը վայելեն Ամերիկեան հովանաւորութիւնը (Նորթ)։

Քօքինիոյ Ազգ. դպրոցը ունի 200 աշակերտ՝ մանկապարտէզով միասին, 10,000 տրխ. պիւտճէ եւ 6—7 ուսուցիչ։ Տնօրէնը կը ստանայ 2000 տրախմի եւ ուսուցիչներն ալ համեմատաբար։ Կայ նաեւ Քօքինիոյ Հայ Կարմիր Խաչի մանկապարտէզը, որ ունի 180 աշակերտ՝ 6000 տրախմի պիւտճէով եւ 3 ուսուցչուհիներով։ Այս մանկապարտէզը կը վայելէ Կարմիր Խաչի հովանաւորութիւնը եւ այս տարի պիտի վերածուի նախակրթարանի, եթէ չորրորդ կարգուի ազգ. դպրոցը։

Ազգ. եւ Կարմիր Խաչի դպրոցներէն զատ, կայ նաեւ բողոքականներու դպրոցը, որ ունի 150 աշակերտ 3000 տրախմի պիւտճէով եւ 2—3 ուսուցիչներով։

Սինկրուի ազգ. դպրոցը ունի 100 աշակերտ՝ 6000 տրախմի պիւտճէով եւ 2—3 ուսուցիչներով։ Տնօրէնը կը ստանայ 1800 տրախմի ուսուցիչներն ալ համեմատաբար։ Սինկրուի բողոքականներու դպրոցը ունի 100 աշակերտ 6000 տրախմի պիւտճէով։

Ինչպէս կը տեսնուի այս թուանշաններէն, մօտաւորապէս 1800 հայ տղաներ եւ աղջիկներ կ՚ուսանին տարրական դպրոցներու մէջ։ Դուրսը առանց ուսումի եւ երեսի վրայ ձգուած կան նոյնքան մը եւս, ու թերեւս աւելի։

Ուսման կարօտը շատ սուր է, սակայն նիւթական միջոցներու չգոյութիւնն է որ կը վհատեցնէ։

Մտադրութիւն կայ այս տարի բանալու անհատական դպրոց մը, որ հետզհետէ միջնակարգ ըլլալու ծրագիր ունի։ Նախնական աշխատանքները տարուած են արդէն։

Արտասահմանի մեր հարուստները անմոռանալի գործ մը կատարած պիտի ըլլան, եթէ լըրջօրէն հետաքրքրուին այս գաղութին նոր սերունդով, մանաւանդ որ այստեղ պայմանները շատ աւելի նպաստաւոր են, նոր սերունդը ազատելու համար օտարացումէ եւ այլասերումէ։

ՄԱՐԳՈՒՍ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՇԹՐԷԶԷՄԱՆ ԿԷՕԹԷԻ ՄԱՍԻՆ

Անցեալները Ցէօյլէ Պիւնէնքլուպի մէջ խօսեցաւ Տօքթ. Կուստաւ Շթրէզէման, արտաքին նախարարը, գրական նիւթի մը վրայ «Առեղծուածներ Կէօթէի շուրջ»։

Թէեւ Կէօթէ ապրած է 1479-1832, ուրեմն 150 տարի առաջ, սակայն դարձեալ կը մնայ բարձր դիրքի վրայ եւ մարդ սխալած չըլլար, երբ պնդէ թէ Կէօթէ՝ այսօրուան պէս, դեռ երկար ատեն պիտի մնայ ներշնչարանը գերման գրական աշխարհին։

«Չեմ համարձակիր, սկսաւ Շթրէզէման, կարճ ժամուան մը ընթացքին խօսիլ Կէօթէի շուրջ եղած խորախորհուրդ եւ չլսուած բաներուն մասին, բայց պիտի փորձենք քանի մը վերարծարծումներ ընել։ Շատեր գրած են իր անձով եւ վիթխարի գրականութիւն մը կայ այդ մասին. սակայն հակառակ ասոր, դեռ կան բաներ, որոնք անծանօթ մնացած են։ Ցիկլին ֆոն Շթայնի ղրկած նամակներուն մէջ նախադասութիւն մը կայ. «Քեզի բան մը կը ղրկեմ, զոր մարդ մէկ անգամ միայն կ՚ունենայ իր կեանքին մէջ»։ Ահա առեղծուած մը. ոչոք կրնար ըմբռնել ասոր իմաստը։ Սակայն պարզ է. Կէօթէ Ազատ որմնադիրներու Վայմարի «Ամալիա» օթեակին կ՚անդամակցէր եւ այդ առթիւ ստացած էր երեք զոյգ ձեռնոց, որոնցմէ մէկը տօնական օրերուն օթեակին մէջ գործածելու համար, երկրորդը, ըստ իր որոշման մահէն ետք ձեռքը պիտի անցնէր, եւ երրորդը նուէր պիտի տար
կեանքի ամենասիրելի
րեթին, երբ Ցիկլին ֆոն
ղրկուած նամակին կը
այդ ձեռնոցը, առով կէօ
խոստովանէր թէ այդ
ամենասիրելի էակն էր

Ցետոյ ուրիշ երկու
ա) ճի՞շդ է կէօթէարաններ
կարծիքը թէ Ֆաուստ է ի
ջին գործը, զոր ինքն ալ իր
գրին մէջ այդպէս եւ
գործ կը կոչէ. բ) Ի՞նչ կը
կէ ուրեմն «Վանտէրիարէ
մասին մէջ շեշտակի
ուած «տուփ»ի մը պատմ
որուն պարունակութեան
ոչ մէկ տեղ ծանօթութի
տրուած է։ Էլզը Ֆոն Խոլ
Ֆենժէնթիս» անուն իր
մէջ կը պնդէ թէ կէօթէ
ջացեալ ձեռագիր մը պահ
թերեւս այդ տուփն է, որ
այսօր յայտնուած չէ։ Ընդ
տերպմի ժամանակ, Վ
մեծ դուքսը արտօնեց պեղ
կատարել կէօթէի բնակ
շուրջի պարտէզներուն մէջ
ապարդիւն անցաւ եւ թեր
կարծիքներ միայն կան
հիմնուելով այդ գրքին, իր
գրին, եւ իր ու Էքըրմանի
տեղի ունեցած խօսակցութ
ու «Վանտէրիարէ»ի շատ մ
սերուն վրայ, այդպիսի գոյ
գոյութիւնը կարելի է ընդ
բայց հաւանական չէ, որ
անծանօթ ձեռագիր մը պա
թողած ըլլայ։»

Շթրէզէման վերջացնել
առաջարկեց ակադեմական
տումներ կատարել։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵ

ԿԵԱՆՔԸ ՇԻՐԱԿԻ ՄԷՋ

Շիրակի մեծ պակա
մէկն ալ անտառներու պակ
Ալեքսանդրապոլի շա
տուներուն բակերուն մէջ
գինները կ՚աճին, հակառակ
անխնամ ու անջրդի թողու
քաղաքային պարտէզին եւ
նաւոր տուներու բակերուն մ
մեծնան թթենիներ, ալ
կնձնի, լորենի եւ ուրիշ ծ
Անհրաժեշտ է Շիրակի ջր
եւ կարութեամբ տնկել
տիներ։

Երկրաշարժին պատմ
վայր դարձած գօտիին
գիւղերու եւ քաղաքներու
շինութեան համար կարեւ
կենսական հարց է դարձած
թեւ փայտերու պակասը։
գիւղացին երբեք կարող
չունի, իր տունը շինելու եւ
հաւաքելու համար, մէկ վեր
մէկ բուլլի քան կոպէկ
լով Ցարիցինէն կամ Սարի
չեն փայտ փոխադրել։ Անհ
է օգտագործել ճամբաներ
կու կողմերը, գերեզմաններ
րը, գիւղերու հրապարակներ
ազատ վայրերը եւ ծառատ
թեան համար, եւ ապագ
համար։

Մեր գիւղացիները գե
գիտեր ջրանցքին ջուրէն օգ
լու եղանակները։ Ջուրը կ
չեն մարգերուն վրայ, ուր
լճակներ կը կազմուին,
նստի մարգին երեսին եւ
գիլէ բոյսերու շնչառութ
(Մարտակոչ, 19 Յուլիս)։

ԵԱԼԹԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ.—
թայի մէջ կը բնակին քանի
հարիւր տուն հայեր։
տարի առաջ, վերջապէս
բարեգործաւ նախակրթար
որ ունի 80 երկսեռ աշա
եւ երեք ուսուցիչ։ Դպր
շէնքը ամէն յարմարու
ունի։

ԾԻԾԱՂ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՍՆԻՔ

Ֆրանսայի մէջ հայկական ամուսնութիւններէն մէկ մասին հարսնիքը հետեւեալ կերպով տեղի կ'ունենայ.—

ճաշարանի կամ սրճարանի փոքրիկ սրահ մը: Առնուազն հարիւր—հարիւր յիսուն հոգի: Թամպուր երաժշտները լաց ու կողկողանքը... թութակներ... հոգեպարով հասկցած են։

Քոյր երկու ամէն մը կը քրքջայ... Ոչ ալ ամուսնութեամբ: մեծերու արմունկ ու արմուկ: Թուրքերէն խօսակցութիւն: Թուրք հանրապետութիւնը յոյներուն ու Հրեաներուն կրցաւ սորվեցնել Թուրքերէնը, մինչ Հայերը զայն տարածեցին սփիւռքի աշխարհի—: Ծխախոտի ծուխ: Քառասուն նիւթի չորս խառնիճաղանճ խօսքեր: Ժամերը կ'անցնին տափակ... միօրինակ։

Յանկարծ կարմիրին յոյսը: Ձիերն... Նոր աղմուկ, խանդավառութիւն ու հրմշտուք: Ժամերը կ'անցնին ալիքի նման, վայրկեաններն ալ փրփուրի նման: Գլուխները կը սկսին տաքնալ: մինչեւ 41 աստիճանի կը հասնին: Նետողներն ու քաշողները կը շատնան: Դարձուցիչ մոլորելով կ'ըլլան ու կը լոլիկնան: Ուրիշներ վարդենին կը հագուին ու քաղաք քաղաքի վրայ կը ծախեն:

Մէկը, ոտքի, կը պոռայ.

— Թար կ'ուզենք...

Ուրիշ մը.

— Հայկական պար...

— Ո՛չ. եւրոպական...

— Թրքակա՛ն, Թրքական...

— Ո՛չ. կովկասեան...

— Յունական կ'ուզենք:

— Ես քրտական կ'ուզեմ:

Հարահրոց, դալմաղալ, Բաբելո՛ն:

Ցասը տեղէ հրամաններ կը նետահարեն՝ նուագողներուն:

— Կազել մը...

— Զարյաթօն...

— Անդրանիկը քաջ...

— Աչքին մալ ալան...

— Մօն փարի...

— Սիրթօ...

Յանկարծ երկու բազոսեաններ իրարու դէմ կը ցցուին.

— Ես քու...

— Դուն իմ...

Հասարակութիւնը երկու մասի կը բաժնուի: Պատերազմը յայտարարուած է:

— Դուն անոր...

— Ես անոր...

— Ան ինծի...

— Մենք անոր...

— Դուք մեզի...

— Մենք մեզի...

— Անոնք ինծի...

Իրարանցում: Սեղանը կը տապալի: Գինի, շիշ, գաւաթ, պնակ, աղանդեր ամբողջ գետին: Կին, աղջիկ, երախայ կ'աղաղակեն: Խումբ մը զարնուողներ ու զարնողներ: Խումբ մը գաղափարի համար երգողներ: Խումբ մը առիթէն օգտուելով գինի լափողներ:

Աթոռ մը կը թռչի, գաւազան մը կը բարձրանայ, գլուխ մը կը պատռի, արիւն կը հոսի, հարսը կը նուաղի, փեսան կը փնտռուի:

Սիրոյ պաշտօնական հանդէսը, որ հարսնիքն է, մեր մէջ կը կատարուի... կռիւով:

Եւ ըստ «Հին Աստուածներ»ուն, կռիւը ոյժն է ու... գոյժն է, կռիւը կենսականն է ու... ոստիկանն է, կռիւը խանդն է ու... բանտն է, կռիւը կեա՛նք է ու... «ծեծը կերանք»ն է...:

Կեցցէ՛ հայկական հարսնիքը եւ իր կռիւը:

ԸՆԿԵՐ ՎԱՁՐԻԿ

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Նոր Արաբկիրի կառուցման գործը յամր, բայց հաստատ քայլերով առաջ կը տարուի: Վերջերս կատարուած են հետեւեալ շինարարական աշխատանքները.—

Ջուլհականոց.— Մանուսայի 12 տէզգեահ կ'աշխատի, ապրանքը չեղած արդէն ծախուած է: Շէնք մըն ալ յատկացուած է աշխատաւորներու: Ուժ տէզգահ եւս կը շարեն:

Դպրոց.— Արաբկիրցի վարժուհի մը առայժմ դաս կուտայ տղայոց: Հոկտեմբերին պաշտօնապէս պիտի բացուի դպրոցը: Ծախքը կը նախատեսուի 8-900 րուբլի:

Գրադարան.— Հայրենակիցները գրադարան մը բանալու համար իրենց մէջ հանգանակութիւն մը բացին: Ամերիկայի Հայրենակցական Միութիւնը 100 րուբլի արձանագրուեցաւ:

Անցագիր.— Արաբկիրէն եւ այլ երկիրներէ հասած նոր խնդրանքներուն վրայ ցուցակ մը կազմուած է 278 Արաբկիրցիներու, որոնք Հայաստան պիտի երթան եթէ պատկանեալ իշխանութիւնները արտօնեն:

Ջուր.— Ջուրի խողովակները մաքրէ գերծ ընելու համար դիմուած է մաքային կեդր. վարչութեան: Երկրին մէջ կաւէ լաւ խողովակ չկայ. եղածները ջուրը դուրս կուտան: Պատրաստը մեթրը 4 րուբլիէն Մոսկուայէն կուգայ:

Շինութիւնք.— Հայրենակիցներէն Կայծակ Խզարճեանը որ Լիոնէն եկաւ, անձնական 4 սենեակնոց տան շինութեան սկսած է եւ պատերը վերջացած են: 3000 րուբլի (1500 տոլ.) ծախք կ'ըլլայ: Շինութեանց վրայ որոշ գաղափար տալ անհնար է: 300 րուբլիէն մինչեւ 3000 րուբլիի սենեակ կը շինուի, համաձայն շինողին կարողութեան եւ ճաշակին: Միջին՝ 3—400 տոլար կարելի է հաշուել մէկ սենեակը:

Ծխախոտ.— Մասնագէտ երկրագործի մը հող եւ բնակարան տրուեցաւ: 3—4 հոգիի ընկերակցութեամբ քանի մը տեսակին պիտի ցանեն իրենց հաշւոյն: Քանի մը րուբլիի փոխառութիւն պիտի ընեն հարիւրին 8 տոկոսով, որ երբ ծխախոտը ծախեն վերադարձնեն:

Անտառ.— Հրազդանի ափերը 1500 անտառային ծառեր տընկուած են: Բացի այդ 2000 թթենի եւ քանի մը հարիւր պտղատու ծառեր, ընդամէնը 4000 ծառեր տնկուեցան, որոնց 90 տոկոսը բռնած է: Թթենիներէն մօտ 1000 ծառ Ամերիկահայ Արաբկիրցիներու միութեան հաշւոյն տնկուած են, մնացածը բաժնուած է Նոր Արաբկիրցիներուն: Ընդհ. առմամբ տրամադրութիւնը բարձր է ու քաջալերիչ, եւ անոնց տնտեսական ապագան հաստատ հիմերու վրայ ապահով է:

Նոր Արաբկիրի կառուցման գործը աւելի արագ եւ արդիւնաւոր կերպով առաջ տանելու համար որոշուած է Ամերիկայի կեդր. Վարչ. Ատենապետ Պ. Ն. Կիւմիւշկէրտանեանը Երեւան ղրկել: Յիշեալը յանձն առած է իր սեփական միջոցներով երթալ, առանց ո և է վարձատրութեան: Պ. Ն. Կիւմիւշկէրտանեան լիազօրուած է ներկայացուցիչի մը բոլոր իրաւասութիւններով և որոշ հրահանգներով: Այս օրերս կը մեկնի՝ շուտափոյթ ընթացք տալու համար ջրի խողովակներու գնման եւ զետեղման գործին: Պիտի ուսումնասիրէ նաեւ տեղական պայմանները եւ ճարտարարուեստի ընդարձակման, եւ կըղմինտրիգործարանի մը հաստատման համար հետապնդումներ պիտի կատարէ:

ՆՈՐ ԳԻՒՏ ՄԸ — ՄԱՔՈՒՐ ՋՈՒՐ

Խումբ մը գիտնականներ գիտական Ակադեմիային ներկայացուցին գիւտ մը, որ կը խոստանայ մեծ օգուտներ, առողջապահական տեսակէտէն:

Ջուրը, որ կը խմենք, լեցուն է զանազան տեսակի մանրէներով: Բազմաթիւ են հիւանդութիւնները, որոնց կարգին՝ ժանտատենդը: Մինչեւ այժմ սովորութիւն էր ջուրին խառնել զանազան քիմիական նիւթեր, որոնք կը սպաննէին մանրէները եւ կը մաքրէին:

Փորձագէտները կ'ըսեն թէ այդ նիւթերը կը փոխեն ջուրին համը: Գիտնականները նոր գիւտ մը կ'առաջարկեն հիմա: Ջուրին մէջ գոյութիւն ունին կարգ մը քիմիական նիւթեր, որոնք իրենց կարգին հականեխական և մանրէասպան են. կը բաւէ միայն «ծնցնել» այդ նիւթերը, որ կը կոչուին օզոն, քլոր, իփոքլորիթ:

Զանոնք ծնցնելու կամ արձակելու (libérer) համար կը գործածուի ելեկտրական հոսանքը: Մաքրելու համար շիշ մը ջուրը, կը բաւէ ելեկտրականացնել զայն: Կէս վայրկեանէն կը մաքրուի: Ծովային սպասարկութեան համար եւս պիտի շինուին գործիքներ, որոնցմով կարելի պիտի ըլլայ մէկ անգամէն մաքրել 1000 լիտր ջուր, առանց երբեք ջերմութիւնը աւելցնելու:

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿՈՉ ՄԱՐՍԷՅԼԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Մարսէյլի եւ շրջակայից կարօտ հայրենակիցներուն նիւթապէս եւ բարոյապէս օգնութեան հասնելու եւ անոնց բազմապիսի ցաւերը մասամբ ամոքելու նպատակաւ՝ տեղւոյս Հայ Ազգ. վարչութիւնը, իր հովանաւորութեան տակ կազմած է Հայ Աղքատախնամ Ընկերութիւնը:

Հայ Աղքատախնամ Ընկերութիւնս՝ անմիջապէս գործի ձեռնարկելով, առժամապէս բացած է Ջրի դարմանատուն.— 90, Rue Stanislas Torrents Հայոց Ս. Յարութիւն մատրան դպրոցին մէջ, ուր հրաւիրուած եւ յանձն առած են անձնուիրաբար ծառայելու, հայ եւ օտարազգի ճարտար ու մասնագէտ բժիշկներ, պայմանաւ որդարմանատուն դիմող իւրաքանչիւր անհատ, ի ձեռին ունենայ, իր անկարողութիւնը հաստատող վկայագիր, ո եւ է պաշտօնական հաստատութեան կամ միութեան մը կողմէ:

Արդ, ներկայիւս կոչ կ'ընենք գաղութիս հայրենասէր ազգայիններուն, կազմակերպութիւններուն եւ հայրենակցական միութիւններուն, որպէսզի՝ փութան իրենց նիւթական-բարոյական օժանդակութիւնը չխնայել սոյն բարենպատակ եւ ազգօգուտ ձեռնարկին:

Հայ Աղքատախնամ Ընկերութիւնս՝ յիշեալ նպատակի իրագործման համար այժմէն իսկ բացած է նուիրատուներու եւ անդամագրուողներու արձանագրութեան յատուկ տոմար մը:

Լիայոյս ենք, որ իւրաքանչիւր հայ անհատ, կազմակերպութիւն կամ միութիւն, գնահատելով սոյն ձեռնարկին հրամայական անհրաժեշտութիւնը, իբրեւ նախանձախնդիր ազգային արժանապատուութեան, չպիտի զլանայ իր սրտաբուխ նուիրատուութիւնն ու օժանդակութիւնը բերել, Հայ Աղքատախնամ Միութեանս գանձապահ Տիար Անտոն Անտոնեանի միջոցաւ, որ կիրակի օրերը Ս. Յարութիւն մատրան մէջ պաշտօն ունի արձանագրել բոլոր նուիրատուներու եւ անդամակցողներու անունները, իսկ լուր օրերուն, 1, Rue du Saule իր գրասենեակին մէջ, ամէն նուիրատուութեանց եւ անդամավճարի փոխարէն տալով համապատասխան ստացագիր:

(Կնիք)

ԼԱՄԲԱՐԸ ԲՌՆԿԵՑԱՒ.— Փուլթոյի մէջ տիկին Պէչէն, լամբարը վառեր էր եւ կը մաքրէր անկողինը: Յանկարծ բռնկեցան զգեստները: Բոցերով պաշարուած, վազեց քովի սենեակը, ուր դրացիները ինկան վրան ու մարեցին: Եւ սակայն տիկին Պէչէն լրջօրէն այրած էր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ԱԹԱԵԱՆԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Այս իրիկուն Սէնթրըլ Սփորթինկ Բլըպի մէջ հայ կռփամարտիկը՝ պիտի կատարէ եզանակի մուտքը: Աթաեանի հակառակորդն է ֆրանսացի Լըֆէվրը, հիւսիսի լաւագոյն խաղացողներէն, որ շատ ծանօթ չէ փարիզցիներուն: Երեք մրցումներ կատարած է հոս, երկուքը յաղթական՝ երրորդը հաւասար՝ սեւամորթ Պէնտիւկուի հետ: Իսկ Աթաեան մէկ անգամ պարտուած է սեւամորթէն, անգամ մըն ալ հաւասար մնացած է: Լըֆէվրը երկարահասակ է, ճկուն, արագաշարժ եւ ունի երկար թեւեր:

Աթաեան ասկէ առաջ երբ Ալգա-Լօրէն կը գտնուէր, շատ մեծ յաջողութիւններ ունեցած է: Մեր հայրենակիցը շաբաթէ մը ի վեր փորձեր կը կատարէ Սալ Պոըթօնէյի մէջ, եւ ներկայիս լաւ կազմի մէջ է, այնպէս որ կարելի է սպասել իր յաղթանակին: Հայ մարզասէրներուն կը մնայ այս իրիկուն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել հայ մարզիկը:

Ինչպէս գրեցինք, այս իրիկուն ուրիշ Հայ մը՝ Աւետիս պիտի մրցի ֆրանսացի Բասթոյի դէմ: Այս Հայն ալ ապագայ կը խոստանայ:

Աթաեան կը պատկանի կէս միջին ծանրութեան ստիճանին, իսկ Աւետիս՝ թեթեւ ծանրութեան:

Սէնթրըլ Սփորթինկ Բլըպ կը գտնուի 57 Ֆօպուր Սէն Տընի: Մուտքի գիները՝ 5էն 24 ֆրանք:

Գ. Կ.

կը: Յանկարծ հալած կուպրին կաթսան շրջեցաւ եւ սեւ ու թանձր ջուրը տարածուեցաւ: Հնոցն ալ նոյն ատեն ինկաւ եւ կուպրը բռնկեցաւ: Փողոցին ամբողջ սալայատակը բոց առած էր, դժոխքին ճամբուն պէս: Կառքերը, անցորդները խուճապով փախան: Հրշէջները աւազ թափելով յաջողեցան մարել:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻՆ ՍԻՐԱՀԱՐԸ.— Ձէրօտի շատ կը սիրէր ինքնաշարժ վարել: Ու իր տիրոջ ինքնաշարժը նստաւ, եւ գաղտնի, գիշերային պտոյտ մը կատարել ուզեց Վէրսայլի պողոտային վրայ: Դիմացէն կուգային ինքնաշարժներ, շարան շարան, եւ իրենց կրակէ ակնոցները վառած: Յանկարծ զարնուեցան իրարու: Ինքնաշարժին մէջ 5 հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան ու փոխադրուեցան հիւանդանոց:

ՓԱԼՃԻՆ.— Բօլէնեայի մէջ, (Իտալիա), բախտագուշակ կին մը, երկու երիտասարդ աղջիկներ բռնած բանտարկած էր սենեակի մը մէջ, դատապարտելով անօթութեան եւ տառապանքի: Երբ ոստիկանութիւնը իմացաւ եւ ազատեց աղջիկները, անոնք այնքան հալած մաշած էին, որ մէկը մեռաւ հիւանդանոցին ճամբան:

ԱՄԲՈՂՋ ՔԱՂԱՔ ՄԸ ՊԻՏԻ ԽԵՂԴՈՒԻԷՐ.— Կրընօպլը քաղաքին մօտ, Փօն-տը-Քլէի մէջ կը գտնուին քլօրի հսկայ գործարաններ: Աոջի գիշեր, յանկարծ, կաթսաներէն մէկուն կափարիչը ելաւ եւ քլօրին ամպը տարածուեցաւ քաղաքին վրայ: Ամէն մարդ կը հազար, կուլար, կը փռնգտար: Եթէ հով չելլէր յանկարծ, ամէն մարդ պիտի խեղդուէր հազալէն: Բարեբախտաբար հովը ցրուեց քլօրին ամպերը: Երկու ժամ վերջ, օդը մաքրուած էր, ստոյգ մահէ մը ազատելով քաղաքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԳՈՂԵՐ.— Երկու ֆրանսացիներ, գողութեան մասնագէտներ, ամէն իրիկուն տրցակներով տիկին Շըլէկէլի խանութը կը փոխադրէին ամէն տեսակ ապրանքներ, որոնց փակած էր իրենց աչքը: Ու տիկին Շըլէկէլ իր յաճախորդներուն «կը քշէր» գողօնները:

Մարդիկը հանգիստ ու դիւրին կը հարստանային: Ոստիկանները աւրեցին գործը: Ձերբակալեցին երեքն ալ, եւ գրաւեցին բոլոր ապրանքները, զոր մթերած էին գողերը, մօտ քսան հազար ֆր. արժէքով:

ՍԻԿԱՐԷՆ ԱՑՐԵՑԱՒ.— Լիվրփուլի մէջ վեց տարեկան աղջնակ մը, Թէլըպ, կը դիտէր խումբ մը փոքրիկ տղոց խաղը: Այդ պահուն, տղեկ մը նետեց բերնին սիկարը, որ ինկաւ աղջնակին ծոցը: Կրակէն այրեցաւ մինչ աղջկան որ իրիկունը մեռաւ:

ԴԺՈԽՔԻՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՊԷՍ.— Պուտափէշթի մէջ, խումբ մը բանուորներ կ'աշխատէին կուպրով ծեփել փողոցի մը սալայատակ-

ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Աղեքսանդրիայէն Փարիզ հասաւ Կոմիտասեան սան եւ ծանօթ երգահան Պ. Վաղարշակ Սրուանձտեանց, որ վերջերս հայերէն երգերու քանի մը պըրակներ հրատարակած էր:

Պ. Սրուանձտեանց ժամանակ մը պիտի մնայ Փարիզ, թէ իր հեղինակած նոր երգերու տպագրութեան հսկելու եւ թէ մեծ համերգ մը կազմակերպելու համար: Համերգը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբերի վերջերը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՕԹԸ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ (Եօթը լեզուներէ) Թարգմ. Վ. Սեւունի. Գին 5 ֆր.:

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՈՒՐ ՇԻԼԹԱՉԻՉ ԱՆՈՂՈՔ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ'ԸՍԷ ՃԵՐՃԻՆՍՔԻԻ

Ճերճինսքի ակնարկով խորհրդակցեցաւ իր բարեկամներուն հետ եւ անոնց հաւանութեան վրայ վստահ ըլլալով, կանչեց.

— Քէթերսո՛ն:

Կրէմլինի զինուորական հրամանատարը անմիջապէս ներկայացաւ եւ բարեւելէ յետոյ, «պատրաստ»ի դիրքին մէջ սառած կեցաւ:

— Փեթերսը հո՞դ է. հարցուց Ճերճինսքի:

— Հոտը կը խօսէի, երբ զիս կանչեցիք:

— Խնդրեցէք իրմէն որ գայ հետս խօսելու:

Վայրկեան մը յետոյ, Փեթերս՝ այս զարգիկ եւ վայրագ արարածը որ, իրականութեան մէջ, Չեկայի դահճապետն է, մուտք գործեց ժամանակին մէջ:

— Կը ճանչնա՞ս քաղաքացի Չըքը, հարցուց անոր Ճերճինսքի:

— Կատարելապէս:

— Անմիջապէս պիտի ձերբակալես զայն:

— Ո՞ւր պէտք է տանիլ զինքը՝

— Մեր տեղը, Լուպիանքա, թիւ 36ը կը տեղաւորես:

— Լա՛ւ: Ցտո՞յ:

— Ցտոյ կուգաս իմ հրահանգներուս կը սպասես:

Եւ իր ակնարկը Շիլթաչիչի ուղղելով, Ճերճինսքի աւելցուց:

— Հաւանական է որ հոս իսկ ստիպուիս ձերբակալում մը կատարելու:

Բայց Շիլթաչիչ, արդէն յարձակումի կը պատրաստուէր:

— Կը կարծես ուրեմն թէ կը վախցնե՞ս զիս, քաղաքացի գործավա՛ր: Կը կարծե՞ս նաեւ թէ գլխուս կախուած սպառնալիքը զիս պիտի արգիլէ պարտքս կատարելէ, հոս իսկ, եւ եթէ այդ ալ չբաւէ, Մոսկուայի Սովետին մէջ յայտնելով որ խաբուած ես եւ կեղծ բարեկամներով կը պաշարես ինքզինքդ:

— Լռէ՛, ոռնաց Ճերճինսքի:

— Լսե՛լ. ինչո՞ւ լռել: Ուրեմն այլեւս ազատ երկրի մը ազատ քաղաքացիները չե՞նք: Հապա ի՞նչ պիտի ըսէիր, եթէ իմ կարգիս արգիլէի քեզ խօսելէ:

Ցտոյ ոգեւորուելով, Շիլթաչիչ շարունակեց.

— Անոր համար որ ամէն մարդ — եւ Լէնին ամէնէն առաջ — կը դողդղայ քու առջեւդ, պէտք չէ հետեւցնել թէ տիրաբար խօսելու եւ գործելու իրաւունք ունիս: Քենէ վեր գաղափարը կայ: Եւ զայն, ո՛չ դուն, ոչ ալ ուրիշ մէկը չէք կրնար տապալել: Արդ, քու թերացումովդ, գաղափարը վտանգի ենթարկուած է. ո՛չ միայն չկրցար ընտրել անոնք որ կոչուած էին «բնաջնջելու» կայսերական ընտանիքը, այլ քու վստահութիւնդ շռայլեցիր լրտեսներու եւ մատնիչներու: Եւ քանի որ բացատրութիւններու ժամը հասած է, ձգէ որ ամբողջ մտածումս յայտնեմ...

— Թող այնպէս ըլլայ, հաւանեցաւ Ճերճինսքի, բացատրուէ՛...:

— Քու ամբողջ քաղաքականութիւնդ, շարունակեց Շիլթաչիչ, ենթարկուած է քու կոյր անձնուիրութեանդ, որ չես դադրիր յայտնելէ հանդէպ Վիլհելմ Երկրորդի: Քեզի համար, գերմանը Աստուած է: Արդ,— եւ պէտք է որ գիտնաս. մենք քանի մը հոգիներ կը խորհինք թէ կը սխալիս: Գերմանիան, անշուշտ, մեզի օգտակար հանդիսացաւ: Բայց մարդ խենդ ըլլալու է—եւ պարագան նոյնը չէ քեզի համար,— ընդունելու համար թէ՝ եթէ ան մեզի օգնեց յաբակաթութիւնը տապալելու, միայն անոր համար էր որ մենք անոր տեղը անցնինք: Գերմանիան կ'ատէ Ռուսիան: Գերմանիան միայն մէկ բան կը տեսնէ, իր իսկ շահը. եւ դուն ուզես կամ ոչ, այն օրը որ դադրինք իրեն հաճելի ըլլալէ, մեզ պիտի փշրէ այնքան դիւրութեամբ, որքան ես կը փշրեմ այս գաւաթը:

Ըսելով մէկտեղ, Շիլթաչիչ իր առջեւ գտնուող գաւաթը առնելով զայն գետին նետեց եւ փշրեց իր կրունկներուն տակ:

— Անպէտ շարժում մըն է որ կ'ընես, ըսաւ, Թ...,

— Թերեւս, շարունակեց Շիլթաչիչ, բայց ինչ որ անպէտ չէ, Ճերճինսքիին հասկցնելն է թէ որքա՛ն կը խաբուի, եթէ կը կարծէ թէ՝ Գերմանիա թոյլ պիտի տայ որ ինք շարունակէ խաղաղօրէն քանդելու իր գործը:

— Քանդելու գործը: Այսպէ՞ս որ է կ'որակես մեր գործը, ընդմիջեց Լ...,

— Ամէն յանդգնութեան կարող եմ, եթէ ատով «դատ»ին ծառայեմ: Այո՛. ամէն ինչ քանդեցինք, ամէն ինչ փճացուցինք: Անցեալէն բան մը չմնաց: Բայց եթէ ամէն ինչ քանդեցինք, վերաշինելու համար չէ՞ր միթէ:

— Անշուշտ, ըսին շատ մը ձայներ:

— Արդ, ի՞նչ ըրինք մինչեւ հիմա, կը հարցնեմ ձեզի:

— Բայց..., սկսաւ Լ...:

— Ոչի՛նչ. բան չըրինք, ըսաւ կտրուկ կերպով Շիլթաչիչ. կամ աւելի ճիշդը, այո՛. պատրաստեցինք անկողինը որ վաղը Մեծ-Դքսուհի Անաստասիան պիտի գայ գրաւելու:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ՆՐԻՑԱՆՑ

բոյսերէն՝ «սէնթէթիք կաւջուկ» պատրաստելու համար. իսկ Ամերիկացիները Գերմաններուն պիտի տան գաղտնիքը «կլիքոլ»ի, որուն համար պահանջը կը շատնայ աշխարհի քիմիական շուկային մէջ:

Գերման ներկի ընկերութեան հետ դաշնակցելով, «Սթանտարտ Օյլ»ը կ'ապահովէ նոր կապ մը եւս Ռուսիոյ հետ, քանի որ գերման ընկերութիւնը ունի Իկէրուսքօ կոչուած կարեւոր ճիւղ մը, որ Ռուսիոյ հետ գործ կ'ընէ:

Այս համաձայնութիւնը կարեւոր յաղթանակ մը կը նկատուի Սթանտարտ Օյլի համար, որովհետեւ անգլիական Իմփէրիըլ Քէմիքըլ Ինտըսթրին, ֆրանսական Սօսիէթէ տէ Շարպօն ա'Ուըպէն եւ Ռօյըլ Տըչ Շէլ ընկերութիւնը երկար ատենէ ի վեր Գերմաններուն հետ բանակցութեան մէջ էին, մասնաւորապէս ձեռք ձգելու համար «սէնթէթիք կաւջուկ»ի գաղտնիքը:

Թուրքիոյ տեսակէտը Լօզանի խնդրին շուրջ

Լա Հէյի Միջազգային Իրաւարար Ատեանին առջեւ Թրքական տեսակէտը պաշտպանեց դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ, որ ըսաւ թէ տեղակալ Տէմոնի ձերբակալութիւնը համաձայն էր Թրքական օրէնքին: Ֆրանսական կառավարութիւնը պարզապէս յիշեալին երաշխաւորութեամբ ազատ արձակումը պահանջեց ըստ Լօզանի պայմանագրութեան 13րդ յօդուածին, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ Ֆրանսա կը ճանչնար Թուրք դատարաններու իրաւասութիւնը:

Փրօֆէսէօր Պատըվան դիտել տուած էր թէ որքան դժուար եղան բանակցութիւնները՝ յանգելու համար Լօզանի դաշնագրին: Էսատ պէյ բողոքեց այս ակնարկութեան դէմ եւ ըսաւ թէ միայն դաշնագիրները արժէք ունին եւ ոչ թէ անոնց կազմութեան եղանակը: Յետոյ կարդաց Լա Հէյի ատեանին տուած զանազան որոշումները, որոնք կը հաստատեն այս սկզբունքը: Բողոքեց նաեւ Ֆրանսացի փրօֆէսէօրին այն «մեկնաբանութեան դէմ, որով շատ սեղմ իմաստ կուտայ Լօզանի դաշնագրին 15րդ յօդուածին, որուն համաձայն Թուրքիա իրաւունք չունի իր դատարանները իրաւասու հռչակել, եթէ չի կրնար յենուլ միջազգային իրաւունքի սկզբունքի մը վրայ: Իրականութեան մէջ, յիշեալ դաշնագրի 28րդ յօդուածով քափիթիւլասիօնները ջնջուած ըլլալով, Թուրքիա ազատագրուած է եւ կրնայ իր դատական իրաւասութիւնը ի գործ դնել, առանց բախելու միջազգային իրաւունքի սկզբունքներուն: «Չկայ որ եւ է օրէնք, ծնած միջազգային դաշնագիրներէ կամ սովորոյթներէ, որոնք կ'արգիլեն Թուրքիոյ իր վեհապետական իրաւունքը գործադրել:»

Դատավարութիւնը շարունակուեցաւ երէկ կէսօրէն վերջ:

Ռուսիոյ մայր կայսրուհին մահամերձ

Քօփէնհակէն անգլիական թերթի մը կը հեռագրեն թէ Ռուսիոյ մայր կայսրուհին Մարիա՝ մայրը ցար Նիքոլա Բ.ի, ծանր հիւանդ է եւ շուրջիններուն մտահոգութիւն կը պատճառէ: Մայր կայսրուհին հիմա 80 տարեկան է եւ միշտ կը հաւատայ թէ իր որդին ողջ է եւ Սիպերիոյ մէջ գե,ի, ու կը յուսայ թէ իր մեռնելէն առաջ գահ պիտի բարձրանայ:

Եգիպտոսի թագաւորը Պապին մօտ

Կիրակի օր Վատիկանէն չորս ինքնաշարժ կառքեր Եգիպտոսի թագաւորի բնակարանը երթալով՝ Ֆուատ Ա. ու իր հետեւորդները առաջնորդեցին Վատիկան, ուր փալաթինեան պահակախումբը դրօշակով եւ նուագախումբով արքայական պատիւներ ընծայեց: Ֆուատ թագաւորը ընդունուեցաւ արարողապետ իշխան Ռուսփոլիի եւ գերապայծառ Նարտօնէի կողմէ, որոնք ընկերացան Պապին յարկաբաժինը: Պաշտօնական արարողութեամբ Պապին ներկայացաւ թագաւորը, նստելով անոր քովը թիկնաթոռի մը վրայ: Տեսակցութիւնը տեւեց քառորդ ժամ: Պապը Ֆուատ Ա.ի նուիրեց ոսկի խթանի պատուանշանը եւ իր պատկերը՝ ճոխ շրջանակով:

Թագաւորը յետոյ այցելեց կարտինալ Կասփարրիի:

Հինգ օդանաւ Եւրոպայէն Ամերիկա

Հինգ օդանաւեր կազմ ու պատրաստ կը սպասեն նպաստաւոր օդի՝ Եւրոպայէն դէպի Ամերիկա թռչելու համար: Ֆրանսացի Բոսթ, ընկերոջ մը հետ, մէկ շարժանիւնոց օդանաւով մը, Ժիվոն եւ Բօրպիւ, երկշարժանիւնոց «Կապոյտ Թռչուն»ով, պիտի մեկնին Փարիզէն Նիւ-Եորք:

Գերման Լօօզէ, Բէօհլ եւ անթելի պաշտօնեայ մը, ու Ռիսթից, էտցարտ եւ գերման լրագրող մը, մէկ շարժանիւնոց օդանաւերով, Տէսսաուէն Նիւ-Եորք պիտի մեկնին:

Հինգերորդը պիտի ըլլայ Տրուհէն, որ Լէվինի հետ, «Միս Քոլոմպիա»յով Փարիզէն Նիւ-Եորք պիտի երթայ:

Ատլանտեանի վրայ օդը աննպաստ է եւ թերեւս այսպէս տեւէ մինչեւ վաղը: Այնպէս որ հաւանաբար թռիչքները սկսին հինգշաբթի, եթէ օդանաւորդները աճապարելով չուզեն ընտրել հիւսիսի ճամբան, անցնելով Ասորեան կղզիներէն, փոխանակ արեւելքէն արեւմուտք երթալու:

ՕԴԱՅԻՆ ՀՍԿԱՅ ԱՐՇԱՒ ՄԸ

Անգլիոյ զինուորական օդանաւային նախկին սպաներէն կայլս կիրակի օր Տիթրոյթէն ճամբայ ելաւ դէպի Նոր-Զելանտա, մօտ 18,000 քիլոմեդր հեռաւորութիւն մը, զոր պիտի կտրէ հինգ հանգրուանով: Նախ պիտի իջնէ Սան-Ֆրանչէսքօ (3.460 քիլոմեդր) 21 ժամէն, յետոյ պիտի մեկնի Հօնօլուլու՝ Հաւայի կղզին (3800 քլմ.), եւ կը յուսայ շահիլ Ճէյմս Տոլի մրցանակը՝ 35,000 տոլար:

Երկու օր հանգչելէ յետոյ, կայլս պիտի կտրէ ամէնէն երկար գիծը, Հօնօլուլուէն Պրիսպան (Աւստրալիա), 7530 քիլոմեդր, 48 ժամէն: Պրիսպանէն պիտի անցնի Սիտնէյ (880 քիլոմեդր), յետոյ անկէ ալ Ուէլինկթըն (2,190 քիլոմեդր), Նոր-Զելանտայի մայրաքաղաքը:

Կայլսի օդանաւը երկյարկանի է, ունի երկու շարժանիւ, նման Լինտպէրկի օդանաւին: Արագութիւնն է ժամը 160 քիլոմեդր: Կը կշռէ 550 թօնօ:

∴ Չեխ օդանաւորդ Սքալօ մտադիր է այս օրերուս մեկնիլ Փրակայէն եւ վեց հանգրուանով հասնիլ Թօքիօ, կտրելով 23,000 քիլոմեդր հեռաւորութիւնը:

Սաստիկ երկրաշարժ Ճափոնի վրայ

Թօքիոյէն կը հեռագրեն թէ սարսափելի երկրաշարժ մը պատահած է Ճափոնի հիւսիսային կողմը, ուր 30 տարիէ ի վեր ամէնէն սաստիկ երկրաշարժն է որ տեղի կ'ունենայ: Հեռագրական ու երկաթուղիի հաղորդակցութիւնները խզուեցան: Բազմաթիւ տուներ քանդուեցան Ֆուքուշիմայի եւ Սանտայի մէջ: Բազմաթիւ զոհեր կան:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անզուգական հերոս Սեբաստիացի Մուրատի եւ զինակիցներու յիշատակին:

Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» ենթակոմիտէի եւ «Հրայր» խումբին կողմէ Այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 84 Rue Chape, Bon Théatreի մէջ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, պար, եւայլն

Ծանօթ.— Ազգային բոլոր միութիւններէ կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ օրը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէի կողմէ այս կիր. ցերեկ ժամը 2.30ին Salle des Fêtes. Rue de Paris

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆ

եւ խիստ ծիծաղաշարժ քոմէտի մը

Մասնակցութեամբ դերասանուհի Օր. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆի

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ
"ԻՄ ԳԻՐՔԸ,,

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ: կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Պալենց գրատունը՝ տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins, Paris եւ Գ. Շահլամեանի վաճառատունը 15 Rue Longue des Capucins, Marseille.

Ֆաքիր Թահրա պէյի ներկայացումները աննախընթաց հիացում կը պատճառեն տասնեակ հազարաւոր հետաքրքիրներու, որոնք ամէն գիշեր կ'երթան իր զարմանահրաշ փորձերը տեսնելու Théatre Antoineի մէջ (14, Bld. de Strasbourg).

Մուտքը արգիլուած է անչափահասներու եւ յղի կիներու:

Փրօֆէսէօր Մաքէնզիի հսկողութեան ներքեւ՝ մասնաւոր բժշկական մարմին մը եւ հիւանդապահուհիներ միշտ պատրաստ են ներկայացման տեղն նուաղողներուն օգնութեան փութալու:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Միշէլի Քրիստափոր եւ «Ազատամարտի Սերունդ» խումբի ընկերները վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ մէթրօ Օտէօն:

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Հրազդան» եւ «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ընկերները 11 Օգոստոս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8,30ին քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը մէթրօ Իթալի:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վարդգէս խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուի վաղը Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, ծանօթ հաւաքատեղին, ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան վիճակահանութեան շահող թիւերն են 17, 212, 252, 365, 364, 441. դիմել՝ 57 Rue Bernard-du-Bois-Marseille Պ. Ժիրայր Տէր Վարդանեանի:

«ԾՈՎՔ ԿԷՕԼՃԻԿ» որ մեծ ուշադրութիւն գրաւեց ամէն տեղ, կը պատմէ Ծովքի ծագումը, այրիացումը, հայ գիւղացիին նահապետական կեանքը: Սրտաճմլիկ մանրամասնութեամբ կը պատկերացնէ 1915ին Խարբերդի մէջ կատարուած Հայկ. զինահաւաքումը, տարագրութիւնները եւ կոտորածները: դիմեցէք՝ Փարիզ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ Պալենց գրատունը, Լիոն, Պ. Յ. Հացագործեանի 64 Rue Rabelais, Վալանս. Պ. Ղուկաս Մարտիրոսեանի 9, Rue Baltazar Baro: Կրաս՝ Պ. Արա Տ. Վարդանեանի: Մարսէյլ՝ հեղինակին G. Khraian Poste Restante.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Լուսիա Վարդապետեան, (հօր անունը Ղազարոս) կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին՝ Մինաս Վարդապետեան, 22 տարեկան, Խարբերդի Ղօբուզ գիւղէն, հօր անունը Ստեփան: իմացնել՝ Loucia Vartabedianի, Chez K. Zumbullian, Grande Rue, Bollene-Vaucluse, France:

Կը խնդրուի Պոլսոյ, Յունաստանի եւ Սուրիոյ հայ թերթերէն արտատպել:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յարդգող ձեռնարկած է մեծ վիճակահանութեան մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի միութեան պարբերականին հրատարակութեան: Դրուած են արժէքաւոր առարկաներ: Տոմսերը ցրուած են բոլոր հայ գաղութներու մէջ: Փափաքողները դիմեն իրենց տեղւոյն հայ թերթերուն, կամ կեդրոնը, Mlle. N. Kalpakianի, 5 Ave. Quihou, St. Mandé: (Seine), France. գին 5 ֆր.

ՊՈՒԱ-ՔՕԼՕՄՊԻ մէջ կազմուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը, որ անմիջապէս երկու լաւ խումբեր կազմուած է, առժամեայ վարչութիւնը կը հրաւիրէ Անիէրի, Արժանթէօյի, Կարէնպըզօնի եւ շրջականներու մարզիկները եւ նոր մարզուիլ ուզողները, որ գան արձանագրուին՝ մարզական նոր եղանակին պատրաստուելու համար: Ժամադրավայր՝ Սթատ Քօլօմպի դաշտը Շաբաթ կէս օրէ վերջ եւ կիրակի առտուները, կամ Ռ. Տէյիրմէնճեանի՝ փլաս Պուրկինեօն, ամէն իրիկուն ժամը 8էն վերջ: Մարզանքի փորձեր տեղի կ'ունենան նոյն դաշտին վրայ: Վարչութիւնը կը պատրաստուի դաշտապարահանդէս մը տալ ի նպաստ նորակազմ մասնաճիւղին:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ատուածները ծարաւի են 20 ֆրանք, Աֆրոդիտէ 12, Մանչ-Աղջիկը 20, Վարժապետին աղջիկը 20, Ռաֆայէլ 20, Կրացիէլլա 10, Փոցտամի գաղտնիքները 12, Ի՞նչպէս գողցան ցարերուն թագը 12.50, Անհետացած սերունդ մը 10, Խաղամոլ Տք. Մապիւսի գաղտնիքները 15, Սիրահարի մը դասերը 12, Պէքրի Մուսթաֆայի զուարճալիքները 6, Տօքթ. Վարդան 7, Ազգ. Բաբերար 4, Մեղքին զաւակը 6, Ընտիր աղջկունք 4, Փոթորիկը 2, Դարձը 10, Դերասանուհին 10, Կինը 7, Վենետիկի վաճառականը 4, Ծապլվար 7, Արսէն Լիւբէն 20, Ռասբութին 20, Շէրլօք Հօլմսի երեք պատմուածքները 2ական, Թօփալ Օսման 5, Տք. Մօրի մէժը 5, Մահացու Սէրը 3 ֆրանք:

Մերկ կինը 12.50, Յիմար կոյսը 12.50, Կայսրը 10, Օթէլլօ 12.50, Չարշըը Արթին աղա 6, Ժառանգորդը 5, Սեւ թէ ճերմակ (չորս զաւեշտ) 6, Նամուս 10, Չար ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Երկու խուլեր 3, Կառքի արկած մը 2.50, Փարոսի պահապանները 2.50: Երգարան (Ջայնագր.) 10, Նոր երգարան 5, Աշուղ Ղարիպ 5, Քերթուածներ՝ Դուրեանի 5, Օրերի պսակը 12.50 ֆրանք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԱԿԱԲՈՅԾԸ

(Մագնիսացողի մը սարսափները)

72 էջ 6 Ֆր. միայն

Պահանջել գրացուցակը: Փոսթի ծախք չառնուիր: Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՆ

«Լուսաքաղ» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԱԼՊՈՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)

40 էջ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

եւ

ՅԱՐՈՒԱԾԸ

Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

Թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ

40 էջ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՔ ՉԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé. (Seine), եւ «Լուսաքաղ»ի գործակալներուն:

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT...

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

10 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 411

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԻՇԴ ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ

Մոլորութիւնները խուսափելու համար, պէտք է որ քաղաքական հոսանքներու հայեացքներուն ճիշտ գնահատութիւնը տանք:

Մեր «հեռատես» եւ «ողջմիտ» ռամկավար իմաստունները իրենց տեսակէտները պարզելէ աւելի զբաղած են Հայ Կոմկուսի հայեացքները պարզելով, եւ այնպիսի ձեւով մը, որ շփոթը աւելի խորացնելու կը ծառայէ:

Խորհրդայիններու տեսակէտը ներկայացնելու ատեն, կ'առաջնորդուին իրենց ցանկութիւններով, առանց ուշադրութիւն դարձնելու թէ՝ անոնք զայրոյթով կը մերժեն ռամկավարներու փաստաբանութիւնը:

Համայնավարներու համար, երկրի մէջ թէ արտասահման՝ միաձոյլ ազգային զանգուած գոյութիւն չունի: Առհասարակ հայ ազգ գոյութիւն չունի: Կան միայն դասակարգեր եւ այդ դասակարգերուն մէջ ապրելու եւ շնչելու իրաւունք ունին միայն համայնավարները, իսկ մնացեալները կանխաւ մահուան դատապարտուած են: Եթէ անոնք ուժ եւ հնարաւորութիւն ունենային, մէկ տապարի հարուածով կը կտրէին մնացեալ դասակարգերուգլուխները, իբրեւ արդարութեան գերագոյն գործ մը:

Հաւատոյ այս հանգանակէն կը բխի անոնց հանրային աշխատանքի ուղղութիւնը: Երկրի թէ գաղութներու հանրային ձեռնարկները պէտք է կատարուին միայն համայնավարներու ձեռքով ու անոնց ըմբռնած եղանակով, ու այս աշխատանքը պիտի ամփոփուի ամէն տեղ ու ամէն արեւի տակ դասակարգային պայքարի մէջ, նպատակ ունենալով քաղաքացիական յեղափոխութիւնը:

Անցեալ օր մենք ցոյց տուինք Հայաստանի Կոմկուսի նախագահ Ա. Կարինեանի տեսակէտը, այս հարցին մասին: Կարինեան այնքան պարզ եւ յստակ ձեւով կը յայտարարէ թէ ազգային հաւաքականութիւնը պէտք է քանդել, անոր տեղը տնկելու համար միայն Կոմկուսի դրօշը:

Արտասահմանի մէջ հրատարակուող Կոմկուսի հայ օրկաններն ուրիշ բան չեն ըսեր. անոնք ալ կը կրկնեն նոյն բանը: Փարիզի երեւանեան մունետիկին անպարարական յայտարարութիւնը թէ՝ «մենք համայնավարներ չենք, ինչպէս չեն մեծագոյն մասը մեր համակիրներուն», պարապ խօսք է: Եթէ ըսէին որ այդ թերթի խմբագիրները համայնավար չեն, այն ատեն ճշմարիտ կ'ըլլար, որովհետեւ անոնք պարզ վարձկաններ են եւ վարձկանները երբեք քաղաքական դաւանանք չեն ունենար:

Մէկ ձեռքով իր քաղաքական դաւանանքը ուրացող թերթը միւս ձեռքով կ'ըսէ.

... «Ցուեալ ինքնակալութեան մէջ տիրող տարրերը կամ տարրը միշտ ալ կը ձգտի իր կնիքը դնել ամբողջ կուլտուրայի վրայ եւ զայն ծառայեցնել իր քաղաքական իտէալին»:

Ու քննելով հանրային բոլոր տեսակի աշխատանքները գաղութահայութեան մէջ, կը գտնէ որ իւրաքանչիւր շարժումի վրայ կայ ու պէտք է ըլլայ քաղաքական կնիք: Ու հետեւողականօրէն, քանի որ «Հայաստանի մէջ հայ աշխատաւորական-միջազգայնական մշակոյթի կառուցումը» կը կատարուի, գաղութներու մէջ եւս պէտք է ըլլայ նոյնը:

... «Գաղութահայութեան մէջ, ինչպէս ըսինք, դասակարգական պայքարի ու հակամարտութեանց հիմնական խնդիրը քաղաքականն է: Խնդիր է դրուած է թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ «հայ ազգի» քաղաքականութիւնը: Մենք գիտենք որ չի կրնար ըլլալ «հայ ազգի» մէկ քաղաքականութիւն, որովհետեւ հայ «ազգը» միատարր մէկ կազմութիւն չէ, այլ բաղկացած է դասակարգերէ ու ինքն իր մէջ ունի դասակարգերու պայքար»:

Ի հարկէ Հայաստանի աշխատաւորական միջազգայինի հարց չկայ, կայ միայն Կոմկուսի անքննադատելի կամքն ու բռնութիւնը, նոյնը պիտի շարունակուի նաեւ գաղութներու մէջ: Հայ ազգ կամ ազգային հաւաքականութիւն գոյութիւն չունի:

Այս յստակ եւ մաքուր հայերէնով կատարուած յայտարարութիւնները մեկնութեան կարօտ չեն, հետեւաբար ռամկավարներու կողմէն տրուելիք ոեւէ այլ մեկնութիւն, պիտի նշանակէ գիտակից ու դիտաւորեալ խեղաթիւրում:

Դիրքերու այսպիսի ճիշտ գնահատութենէ յետոյ, մենք շատ պարզ եւ հասկնալի լեզուով կ'ըսենք, թէ՝ դասակարգային պայքարը նպատակ չէ, միջոց մըն է միայն, հասնելու համար ապադասակարգային ազգային հաւաքականութեան մը, ուր, ոչ թէ դասակարգի մը բռնապետութիւնը պիտի հաստատուի, այլ իւրաքանչիւր քաղաքացի հաւասար ու անկապտելի քաղաքական իրաւունքներ պիտի վայելէ: Այս տեսակէտէն առաջնորդուելով, մեզի համար գոյութիւն ունի «մէկ ազգ» եւ ազգային հաւաքական քաղաքականութիւն իր հայրենի երկրին մէջ, իսկ արտասահմանի գաղութներու համար, մէկ ազգային հաւաքականութիւն, առանց արտաերկրային քաղաքականութեան:

Անկախ դասակարգային մանուածապատ հարցերէն, ազգային հաւաքականութիւն մը ապրեցնելը մեզի համար գերագոյն նպատակ է, որուն դէմ պայքարողին հետ գործ չունինք, եւ կը նկատենք թշնամի: Ի՞նչ կ'ընեն ռամկավարները. կը շարունակեն տարուբերուիլ այս երկու տեսակէտներուն միջեւ: Պիտի փորձե՞ն մեկնել Կոմկուսի քաղաքականութիւնը իրենց ուզած ձեւով, պատշաճեցնելու համար իրենց ցանկութեան, թէ տեսակէտներու ճիշտ գնահատութենէ յետոյ, այլ եւս չպիտի օրօրուին պատրանքներով եւ պիտի փութան տեղ բռնել գոնէ մեր գաղութային հաւաքական աշխատանքին մէջ:

Կը սպասենք լսել յստակ պատասխան մը: Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ի ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ ՏՕՆԵՐ

Սոֆիայի Արաքսը խօսելով «Իլինտէն»ի տարեդարձին վրայ, կը գրէ (2 Օգոստոս).

— « Այսօր, Մակեդոնական գաղթականութիւնը Պուլկարիոյ ամէն կողմը կը տօնէ իր մեծ ապստամբութեան, «Իլինտէնեան» ըմբոստութեան 24րդ տարեդարձը:

« Պետական պաշտօնական տօն չըլլալով հանդերձ, այսօր բոլոր մակեդոնական հաստատութիւնները, վաճառատուններն ու խանութները անխտիր փակ են, յարգելու համար յիշատակը անոնց՝ որոնք ինկան սուլթանական գնդակներուն եւ եաթաղանին տակ, որպէս զի Մակեդոնիան, բարի, արեւոտ, ազատ ու երջանիկ օր մը տեսնէ, վերջ դնելով իր դարաւոր տարկութեան:

«Անցան թրքական սարսափներու օրերը Մակեդոնիոյ վրայէն, ինկան կարմիր սուլթաններն ու Փիրինի վրայ այլ եւս չի ծածանիր թրքական արիւնոտ կիսալուսինը: Թուրքիան չկայ. բայց՝ Մակեդոնիան ազատ չէ այսօր ալ, ու կը շարունակէ պայքարիլ իր ազատութեան ի խնդիր:

«Իր հայրենիքէն տարագրուած մակեդոնական հոծ զանգուածը որ ապաւէն գտած է Պուլկարիոյ մէջ, կը շարունակէ միալ խանդավառ իր երազներուն համար: Պատենական օճախէն հեռու, մակեդոնացին կը շարունակէ կենդանի պահել հայրենիքի սէրը իր զաւակներու սրտին մէջ, արծարծել վէտեան կրակը, ազատութեան հուրը, պահելու համար զայն միշտ բոցավառ եւ ճարճատուն:

«Ամէն ժողովուրդ որ կռուած է ազատութեան համար, ստեղծած է իր փառքի օրերը, լուսաւոր թուականները: Մակեդոնիան ալ ունի անոնցմէ եւ «Իլինտէն»ը իր հոգիի հերոսական թռիչքին մեծագոյն սաւառնումն է, իր ազատութեան տենչին գերագոյն ճիչը:

«Մենք չենք ըսեր թէ պուլկարին, մակեդոնացիին ու հային պայմանները նոյն են, բայց մենք կ'ըսենք թէ, ոչ մէկ արգելք կայ որ ազգովին, առանց ոեւէ չնչին տարակարծութեան իսկ, տօնենք Մայիս 28ը՝ մեր անկախութեան տօնը, Վարդանանցը, Սահակի եւ Մեսրոպի օրը:

«Մենք այդ չենք ըներ, որովհետեւ մեր մէջ հաւաքականութեան փրկարար բնազդը տեղի տուած է բաժան բաժան եսերուն առջեւ, կազմալուծուած է մեր ներքին բարոյական եւ հետեւաբար նիւթական ալ միութիւնը: Մասնաւորապէս Հայաստանի Անկախութեան անկումէն վերջ անկումը կը նշմարուի մեր ներքին հոգեբանութեան ու մեր առաքինութիւններու դաշտին մէջ ալ:

«Այնպիսի ատեն մը, երբ ժամանակին անողոք անիւը ամէն օր բան մը կը խլէ մեր ազգային էութենէն, երբ ամէն օր կ'ուծանանք հայութենէն ու անոր աւանդութիւններէն, ցաւալի է ըսել ոչինչ կ'ընենք հաւաքականօրէն դիմագրաւելու համար ապազգայնացման վտանգը, որ կուգայ դանդաղ՝ բայց շատ ապահով քայլերով:

«Մակեդոնական գաղութը, պուլկար ժողովուրդը մասնաւորապէս, ամէն օր մեզի նորանոր դասեր կուտայ, ըսելով մեզի թէ ինչպէ՞ս կարելի է կենդանի պահել ազգային իտէալներն ու զգացումները ժողովրդական զանգուածներու մէջ:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սաքքօ-Վանցեթթիի ժամերը համրուած

Պոսթընէն կը հեռագրեն թէ Սաքքօն եւ Վանցեթթին ելեկտրական աթոռէն փրկելու ամէն յոյս կորսուած է այլեւս: Մասաչուսէցի գերագոյն Ատեանին դատաւորը Սէնտըրսըն առջի օր մերժեց դատին վերաքննութիւնը, առարկելով որ իրաւական ամէն միջոց սպառած է այլեւս: Սաքքօ-Վանցեթթի պաշտպանութեան կոմիտէն խնդրագիր մը ղրկեց կառավարիչ Ֆուլլըրի՝ խնդրելով որ մահապատիժը յետաձգուի. սակայն ոեւէ պատասխան չստացաւ: Նոր փորձ մըն ալ կատարուեցաւ վճիռը տուող դատաւոր Թէյըրի մօտ, կրկին դատի ձեռնարկելու համար, սակայն անդրդուելի դատաւորը բացարձակապէս մերժեց:

Պոսթընի մէջ նոր ցոյցեր կատարուեցան. ոստիկանութիւնը ուզեց ցրուել ամբոխը, որ ընդդիմացաւ. ասոր վրայ ոստիկաններ կրակ բացին ցուցարարներուն վրայ: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան: Ոստիկանները հրաման ստացան կրակ բանալ ամէն տեղ, ուր խռովութիւն կը ծագի:

Նիւ-Եորքի մէջ արհեստակցական միութեանց պատկանող կէս միլիոն աշխատաւորներ հրաւիրուեցան գործադուլ ընել. սակայն չի կարծուիր որ յաջողի: 15,000 ոստիկաններ գիշեր ցորեկ կը պահպանեն քաղաքը: Կազմուած է թռուցիկ ջոկատ մը, բաղկացած 14 ինքնաշարժ հեծելանաւորդներէ եւ երկու հրասայլերէ, որոնք կազմ ու պատրաստ կը սպասեն՝ ոեւէ շարժում զսպելու համար անմիջապէս: Նախազգուշական խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնուին: Մէթրօյի կայաններուն մէջ համախռնումները արգիլուած են:

Նիւ-Եորքի իտալական թաղին մէջ շէնքի մը վրայ երկու ռումբեր նետուեցան, հրդեհ առաջ բերելով: Կորուստ կը հաշուուի 60,000 տոլար: Երկու Իտալացիներ ձերբակալուեցան:

Առջի իրիկուն 10,000 ցուցարարներ փորձեցին գրաւել Չարլսթընի բանտը, ուր կը գտնուին մահապարտները: Հետեւակազօրքի ջոկատ մը ցրուեց ցուցարարները: Ձերբակալուածներուն մէջ է նաեւ յայտնի փիլիսոփայ Ուիլեըմ Ճէյմսի եղբօրորդին:

Նիւ-Եորքի մէջ բազմաթիւ մեծ ընկերութիւններու տնօրէնները սպառնական նամակներ ստացան անիշխանականներէ: Նամակներուն մէջ կ'ըսուի.

«Ձեր շէնքը եւ ուրիշներ պիտի քանդուին այս շաբաթ, եթէ մեր ընկերները չազատին: Ուստի ձեր կարելին ըրէք զանոնք արձակել տալու համար: Մէթրօյին մէջ եղած պայթիւնները օրինակ մըն են թէ ի՛նչ կրնայ պատահիլ, եթէ մեր ընկերներուն ներում չշնորհուի: Բաւական պայթուցիկ նիւթեր ունինք, ամբողջ Նիւ-Եորքը կործանելու համար: Ազքատները, ինչպէս նաեւ հարուստները պիտի տառապին: Դուք եւ ձերինները մեռած էք, եթէ մեր կողմը չբռնէք:»

Աշխարհի ամէն կողմերը ցոյցերը կը շարունակուին: Քազապլանքայի մէջ ամերիկեան հիւպատոսարանին առջեւ ամերիկեան դրօշակ մը այրուեցաւ: Ցուցարարները քարկոծեցին նաեւ հիւպատոսարանը:

Փարիզի աշխատաւորական շրջանակները կը շարունակեն իրենց տենդոտ գործունէութիւնը: Առջի օր փորձեր եղան ամերիկեան դեսպանատան առջեւ ցոյց ընելու, սակայն ոստիկանութիւնը արգիլեց:

Փարիզի Իտալացիներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ ամերիկեան դեսպանատունը: Քարտուղարը յայտնեց թէ Սաքքօ-Վանցեթթիի դատավարութիւնը շատ օրինական պայմաններու մէջ տեղի ունեցաւ:

Ֆրանսացիներու խնդրանքին վրայ, Լինտպէրկ դիմում կատարեց կառավարիչ Ֆուլլըրի՝ ներում շնորհելու համար երկու անիշխանականներուն: Նունկէսէրի մայրը եւս նման դիմում մը ըրաւ կառավարիչին: Փարիզի բանուորական արուարձաններուն եւ Ֆրանսայի ճարտարարուեստական կեդրոններուն մէջ ցոյցերը կը շարունակուին:

«Լօթիւս»ի խնդիրը

Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ երկուշաբթի կէսօրէն յետոյ վերջացուց թրքական տեսակէտին պաշտպանութիւնը: Իր գլխաւոր տեսակէտը այն էր, որ Թուրքիա գերիշխան պետութիւն ըլլալով, իրաւունք ունի ազատօրէն շարժելու իր ազգային պաշտպանութեան համար: «Պօզքուրտ»ի միջադէպին հետեւանքով ութը թուրք քաղաքացիներ մեռան, ա՛յդ է պատճառը տեղական Տէմոնի հետապնդուելուն: Ֆրանսա եւ Թուրքիա հոս չեն եկած Լօզանի պայմանագրութեան 15րդ յօդուածը մեկնելու համար: Պահանջուածը իրաւարարութիւն մըն է: Խնդիր է գիտնալ թէ Լօթիւսի փոխ-նաւապետը հետապնդելով, Թուրքիա միջազգային իրաւունքի հակառակ շարժա՞ծ է:

«Նոր Թուրքիա ուզեց մաս կազմել ազգերու մեծ ընտանիքի մը: Այս կացութեան առաւելութիւններուն հետ միասին պարտաւորութիւններն ալ ընդունեց: Փոխեց իր օրէնսդրութիւնը եւ դժուարութեանց բախեցաւ: Եւ սակայն դատարանի վճիռը պիտի յարգուի Թուրքիոյ կողմէ, որ չուզեր իր բախտը զատել եւրոպական քաղաքակրթութեան բախտէն:»

Փրոֆէսէօր Պասդվան պատասխանեց երէկ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՂՏԱՏԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄՈՒՍՈՒԼ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻՆ

Նահր էլ Օմարի հայ գաղթականութիւնը Մուսուլի շրջանը տեղափոխելու համար կառավարութիւնը տուած է իր համաձայնութիւնը: Նկատի ունին Շիգաթի ու Մուսուլի միջեւ եւ Սինճինարի շրջանի պետական հողերը: Այս նպատակով Պ. Լեւոն Շաղոյեան մեկնած է Մուսուլ, այժմէն խորհելու համար տեղափոխութեան, բնակութեան եւ մշակութեան միջոցներու մասին:

*** Դիլանի գաղթակայանի վտառողջ կլիմային զոհ կ'երթան բազմաթիւ մանուկներ:

*** Մուսուլի մէջ համերաշխութեամբ կատարուած է թաղ. Խորհուրդի ընտրութիւնը, առանց «տեղացի»ի կամ «գաղթական»ի խտրութեան:

*** Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդը Պաղտատի համար կաթողիկոսական պատուիրակ նշանակած է Սուրէն Ծ. վրդ.ը:

Ջաւէն արքեպս. Եղիայեան այժմ Պաղտատ կը գտնուի:

ԹՐՈՑՔԻ ԵՒ ԶԻՆՈՎԻԷՎ ՎՏԱՐՈՒԱԾ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 5 Օգոստոս թուականով.—

Ռուս համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ Փրավտա կը գրէ՝ որ Մոսկուայի համագումարը որոշեց կեդրոնական կոմիտէէն վտարել Թրոցքին եւ Զինովիէվը: Թերթը կ'աւելցնէ թէ ընդդիմադիրներու ուժը պիտի կոտրի եւ թէ Խորհրդային Միութեան սպառնացող պատերազմի վտանգներուն վրայ, ընդդիմադիրներէն շատեր յարեցան Սթալինի:

ՌՈՒՍԵՐՈՒ ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Պոլսոյ Ճերմակ Ռուսերու բնակութեան մասին վճռական հրահանգ հասաւ կուսակալութեան: Ռուսերը մինչեւ Փետրուարի վերջը պիտի կարենան Թուրքիա մնալ: Կառավարութիւնը իբր թրքահպատակ պիտի ընդունի դիմում կատարողները:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Տէյլի Թելէկրաֆի թէ սովետական մայրաքաղաքին մէջ նոր եւ բուռն պայքար մը սկսած է ուսանողներուն մէջ մարքսիստ եւ կոմունիստ վարդապետութեանց դէմ: Լենինկրատի, Խարքովի եւ ուրիշ կեդրոններու ուսանողական շրջանակներուն մէջ, աշակերտները հետզհետէ կը յարին փիլիսոփայական եւ կաթոլիկ վարդապետութիւններու:

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ԴԵՂ ԿԸ ՏԱՆԻՆ

Պարսկաստանի արեւելեան կողմերը քոլերայի սարսափելի համաճարակ մը բազմաթիւ զոհեր կը խլէ: Ֆրանքֆորթէն օդանաւ մը 100,000 փոքրիկ շիշուկ առած՝ ճամբայ ելած է դէպի Թեհրան: Կը յուսացուի որ երեք օրէն պիտի կրնայ հասցնել դեղերը:

ՀԻՆ ՆԿԱՐՆԵՐ.— Երուսաղէմի եւ Երիքովի միջեւ գտնուեցաւ քարայր մը, ուր բնակած է Տէոտիստոս ճգնաւորը, 5րդ. դարուն: Քարայրին պատերը զարդարուած են նկարներով, որոնք կը ներկայացնեն Յիսուսի կեանքին զանազան տեսարանները: Այս նկարները կը նկատուին քրիստոնէական թուականին ամենէն հիները:

ՈՒՐԲԱԹԻ ՏԵՂ ԿԻՐԱԿԻ.— Պոլիսէն Օգոստոս 9 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ մէջ հանգիստի պաշտօնական օր պիտի նշանակուի Կիրակին, փոխանակ Ուրբաթի: Այս կերպով Թուրքերը կ'ուզեն բոլորովին եւրոպական ու քաղաքակիրթ ազգ մը դառնալ:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Գաւառային ժողովը. — 70.000 ֆրանքի խնդիրը. — Հոգեւոր հովի՞ւ թէ քահանայ. — Վարչութեան զեկոյցը. — Նոր դպրոցներ բացուած. — Մարոքէն հայրենակցի մը նուէրը. — Պարսաւի բանաձեւ Գալֆաեան վրդ.ին:

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Մարսէյլի Գաւառային չորրորդ ժողովը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 2 երեքշաբթի կէսօրէ վերջ Հայոց եկեղեցիին մէջ: Ներկայ էին 18 պատգամաւորներ, որոնց վրայ աւելցաւ հատ մը եւս՝ Սէնթ Անթուանէն: Երկար հակամարտութենէ յետոյ, վերջապէս Սէնթ Անթուանի 50 ազգային տուրք վճարողներէն 35 հոգի քուէարկութեան մասնակցելով, ընտրած էին Պ. Վահան Կոտոշեան անուն հայրենակից մը: Բանաւոր պատճառներով կը բացակայէին 4-5 հոգի, որոնց մէջ նաեւ նախագահ Պ. Յակոբ Սելեան, որուն հիւանդութեան պատճառով ժողովը վարեց Պ. Գ. Շահլամեան: Օրակարգի առաջին մասը կը կազմէր 70 հազար ֆրանքի խնդիրը:

Յիշեալ գումարը նախորդ վարչութեան օրով պահ դրուած էր Բարեգործականի մօտ ու պիտի գանձուէր յանձնախումբի մը կողմէ, բաղկացած երեք հոգի է, եթէ անոնց ստորագրութիւնը վաւերացուի կաթողիկոսական պատուիրակութենէն:

Այս դրամը գանձելու միակ իրաւասու մարմինը Գաւառային ժողովը ըլլալով, որոշուեցաւ ընտրել յանձնախումբ մը:

Պ. Պերճ Թաշճեանի առաջարկով այս յանձնախումբին անդամ ընտրուեցան նախագահ Պ. Սելեան, քարտուղար Հ. Սէքէնկիւլեան եւ վարչային խորհուրդէն մէկ ներկայացուցիչ:

Օրակարգի երկրորդ խնդիրն էր տեղապահի կամ հոգեւոր հովիւի մը ընտրութիւնը: Վարչային Խորհուրդին կողմէ Պ. Յակոբ Պապիկեան լուսաբանութիւններ տուաւ, շեշտելով Մարսէյլի նման հայաշատ կեդրոնի մը համար հոգեւոր պետի մը անհրաժեշտութիւնը, մանաւանդ որ Մարսէյլ ունի տասնի չափ կազմակերպուելիք շրջաններ: Քանի մը պատգամաւորներ դէմ արտայայտուեցան եւ առաջարկեցին քահանայի մը յանձնել այդ պաշտօնը, որովհետեւ նոր առաջնորդի մը ընտրութիւնը պիւտճէին վրայ ծանր բեռ մը պիտի աւելցնէր:

Վարչային Խորհուրդի կողմէ յայտարարուեցաւ նաեւ թէ Պալաքեան եպիսկոպոս անպայման կ'ուզէ հոգեւոր հովիւ մը նշանակել Մարսէյլի համար: Պ. Եղիշէ Թորոսեան ընդունելով հանդերձ առաջնորդի մը անհրաժեշտութիւնը, առարկեց թէ կաթողիկոսական պատուիրակը չի կրնար այս ժողովը ստիպել որ իրեն ուզածը նշանակուի: Քանի որ այստեղի մարմինները պիտի մատակարարեն անոր ամսականը, Պալաքեան եպիսկոպոս միայն թեկնածուներ կրնայ ներկայացնել: Կարճ վիճաբանութենէ վերջ, սկզբունքով ընդունուեցաւ Մարսէյլի համար ընտրել հոգեւոր հովիւ մը, եւ միաձայնութեամբ որոշուեցաւ այս խնդիրը ձգել Վարչային Խորհուրդին, որպէսզի իր պիւտճէն հաւասարակշռելէ եւ աւելի բնականոն վիճակ մը ստանալէ վերջ, յարմար թեկնածուներով ներկայանայ յառաջիկայ ժողովին:

Ամէնէն վերջ լսուեցաւ Վարչութեան երկու ամսուան գործունէութեան զեկոյցը, զոր բերաւ ատենապետ Պ. Լեւոն Մեսրոպ: Կը ներկայացնեմ ամփոփ կերպով.—

Վարչութիւնը իր գործունէութեան իբրեւ հիմ ընդունած է հետեւեալ ուղեգիծը.

1.— Համերաշխօրէն տանիլ բոլոր գործերը եւ կազմակերպել գաղութը:

2.— Կրթական գործը նկատել ամէնէն էականը եւ ամբողջ ուժով ստանձնել անոր յաջողութեան:

3.— Մարսէյլի եկեղեցիին եւ շրջակայ արուարձաններու մատուռներուն յարատեւութիւնը ապահովել:

4.— Ճշտել Վարչային Խորհուրդի փոխ յարաբերութիւնները տեղական իշխանութեանց հետ:

5.— Գործի մղել Հայրենակցական Միութիւնները իբր ազդակ գաղութի կազմակերպութեան:

Ինչպէս բնիկ, կազմակերպչական ամէնէն կարեւոր գործն էր կրթականը եւ առ այդ Յունիս 3ին կազմուած է Ուսումնական Խորհուրդ մը հետեւեալներէ՝ Պ.Պ. Հայկ Սէքէնկիւլեան, Արապեան եւ Պերճ Թաշճեան, որոնք անմիջական պատրաստուած են իրենց ծրագիրը շրջանի ուսումնական գործը կանոնաւոր կերպով վարելու համար, եւ վարչութեան բերած են երկու գործնական առաջարկներ.— Ա.— Չափահաս հայուհիներու համար դասընթացք մը բանալ մանկապարտիզպանուհիներ պատրաստելու համար. Բ.— Մարսէյլի դպրոցին ուսումնական շրջանը մէկ դասարանով բարձրացնել:

Սէնթ'Անթուանի մէջ երկու դպրոցներ բանալու հոգը յանձնուած էր Պ. Արապեանի: Այդ դպրոցները բացուած են արդէն:

Սէն Ժիւլիէն իր սեփական դպրոցն ու եկեղեցին ունենալու համար 10,000 ֆրանքի պահանջք մը ներկայացուցած է:

Պուլվար Օտտօ՝ 40 աշակերտներով մանկապարտէզ մը ունի. ինքնաբաւ է:

Կարտան՝ Հոգաբարձութիւնը կազմուած ու նախնական բոլոր գործերը լմնցած են: Ֆրանսական վարժարաններու արձակուրդին կը բացուի Ազգ. վարժարանը: Սէն Լուի եւ Փօն Սէնթ Էսփրիի հետ բանակցութիւններ կը կատարուին: Նոյնը՝ Պօլէնի եւ Մարթիկի համար: Իսկ Նիսի եւ Տրակինեանի մէջ դեռ ոեւէ ձեռնարկ չէ եղած: Կեդրոնի մանկապարտէզը, որ 70ի մօտ աշակերտներ ունի, հակառակ Ուսումնական Խորհուրդի փափաքին, կապուած կը մնայ Փարիզի կրթական յանձնախումբին, անշուշտ Պալաքեան եպս.ի հաւանութեամբ:

Յետոյ յայտարարուեցաւ նաեւ թէ Մարոքի մէջ բնակող Պ. Գրիգոր Յարութիւնեան Մանկապարտէզի մը ամբողջ ծախքը հոգալու պատրաստակամութիւն յայտնած է, որուն համար Գաւառային ժողովը որոշեց շնորհակալութեան հեռագիր մը ուղղել: Յայտնուեցաւ նաեւ Ազգատախնամի կազմութիւնը: Ատենապետ Տօք. Բէչեան, ատենադպիր Ս. Դրաճեան, գանձապահ Ա. Անտոնեան, որոնք առժամապէս դարմանատուն մը բանալով կոչ ուղղած են գաղութահայութեան, որպէսզի շաբթուան մէջ երկու օր ձրի քննութեան ենթարկուին բոլոր կարօտ հիւանդները:

Գալով նիւթականին, նախորդ վարչութիւնը յանձնած էր 83·60 ֆրանք, իսկ մօտ եօթնի պարտք 550 ֆր.: Մայիս ամիսը մինչեւ 1 Յուն., մատակարարուած է Գալֆաեան վարդապետի կողմէ: Հաշիւ չէ ներկայացուցած, միայն 1200 ֆրանքի բաց ցոյց տուած է: Յունիս 1-30 մուտք եղած է 6468 ֆրանք. Յուլիսին 7660 ֆրանք, ընդհ. գումար 14,128 ֆրանք,

Նախորդ տարուան նոյն երկու ամիսներու հասոյթը եղած է 8719.20 ֆրանք:

Երկու տարուան հասոյթներուն մէջ պէտք չէ հաշուել ազգային տուրքի համար հաւաքուած գումարները:

Վարչային Խորհուրդը որոշած էր նաեւ վճարել տարեկան 12,000 ֆրանք կաթողիկոսական պատուիրակութեան:

Զեկոյցին վերջին մասը կը վերաբերէր Գալֆաեան վարդապետի, որ Գաւառային ժողովի որոշումով պաշտօնի վրայ էր մինչեւ Յունիս 14, եւ կատարել բոլոր պաշտօնական ձեւակերպութիւնները: Մինչդեռ այս որոշումը անարգելէն զատ նորէն ալ աւելցուց նախկին գործունէութիւններուն վրայ, որուն համար Վարչութիւնը Գաւառային ժողովին ներկայացուց հետեւեալ բանաձեւը որ ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ.—

«Մարսէյլի եւ շրջակայի հոգեւոր հովիւ Մամբրէ վարդապետ Գալֆաեանի գործունէութիւնը այս շրջանի մէջ մութ կը մնայ մեզի համար: Հայ մամուլին մէջ իր գործին, վարք ու բարքին շուրջ զանազան յայտնութիւններ եղան, որոնք որ եւ է դատաստանի առջեւ իրենց հրապարակային արդարացումը չգտան դժբախտաբար:

«Գալֆաեան վրդ. չէզոք եւ անկողմնակալ չկրցաւ մնալ նաեւ ընտրական հարցին մէջ. շարունակ ընդդիմացած է ընտրութեանց եւ ջանացած լայնօրէն օգտուիլ գաղութի ներքին վէճերէն, եւ երբ հակառակ իր կամքին ընտրութիւնները տեղի ունեցան, հրաժարական ներկայացուց վիճակային ընդհանուր ժողովի: Ժողովը մերժեց զայն, առիթ տալու համար իրեն նոր գործունէութեամբ իր արժէքը որոշելու, այսինքն բոլոր ըսուածները հերքելու կամ հաստատելու: Սակայն Գալֆաեան վարդապետ խուսափեցաւ իրեն ընծայուած այս նոր պատեհութենէն, եւ այսպէս հեռացաւ Մարսիլիահայ գաղութէն՝ լքելով իր հօտը:»

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Վերջերս Նիւ Եորքի մէջ գումարուեցաւ Ամերիկայի Հայ կարմիր խաչի պատգամաւորաժողովը, որ տեւեց երեք օր: Ժողովին կը մասնակցէին 56 երեսփոխներ եւ գործօն Մասնաճիւղեր Ատլանտեանէն մինչեւ Խաղաղական, ինչպէս նաեւ Քանատայի եւ Ցունաստանի մասնաճիւղերը: Այս վերջին երկու երկիրներու Հայ կարմիր խաչի բոլոր մասնաճիւղերը մաս կը կազմեն Ամերիկայի Հայ կարմիր խաչին, համարատու են վերոյիշեալ գերագոյն ժողովին առջեւ եւ կ'ենթարկուին անկէ ընտրուելիք կեդր. վարչութեան: Ցունաստանի մասնաճիւղերը Աթէնքի վարչութեան միջոցաւ ղրկած էին իրենց մէկ տարուան ընդհանուր համարատուութիւնը՝ նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան համար, կցելով երկար ցեկոյցագիր մը՝ երեք որբանոց-արհեստանոց վարժարաններու մասին:

Ընդհանուր քննութիւններէն պարզուեցաւ, որ անտեղիտալի մակընթացութիւն մը սկսած է դէպի Հայ կարմիր խաչի շարքերը — Ցունաստանէն մինչեւ հեռաւոր Քալիֆորնիա:

ա) Հայ կարմիր խաչի բոլոր մասնաճիւղերը անխտիր՝ արժանացած են ժողովրդական ամենալայն համակրանքի, շնորհիւ իրենց ազգանուէր գործունէութեան՝ ամենուրեք:

բ) Մասնաճիւղերու բոլոր ձեռնարկները, այս վերջերս, աննման յաջողութեամբ կը պսակուին:

գ) Չնայած Շիքակի գժբախտ աղէտին առթած նիւթական բացառիկ ազդեցութեանը մեր շարքերուն վրայ, եւ չնայած այդ չնախատեսուած բացառիկ դժուարութիւններուն եւ ժամանակ խլող հանգանակային ձեռնարկներուն, բոլոր մասնաճիւղերը այդ առթիւ իրենց բրած նիւթական դժուարութենէն «դուրս», կատարած են իրենց վրայ դրուած անցեալ պատգ. ժողովի նիւթական պարտականութիւնները՝ գոհացուցիչ կերպով, «ամանք» նոյնիսկ «աւելիով»:

դ) Վերջին մի քանի ամիսներու ընթացքին, շարքերը զգալի կերպով խտացած են:

ե) կազմուած են նոր մասնաճիւղեր՝ մի քանի վայրերու մէջ:

զ) 1921ին կազմալուծուած մի քանի մասնաճիւղերը՝ այժմ վերակազմուած են եւ տենդագինօրէն աշխատանքի են լծուած, թարմ տրամադրութիւններով:

է) Քանատայի մասնաճիւղերը աննախընթաց շարժման մէջ են այս շրջանին, եւ ուշագրաւ գործ են կատարած՝ չնայած տնտեսական դժուարին պայմաններով շրջապատուած ըլլալնուն:

ը) Ցունաստանի մասնաճիւղերը նմանապէս, մեծ նուաճումներ կատարած են:

Ներկայիս անոնք լծուած են բացառապէս մանուկներու եւ որբերու փրկութեան գործին: Բացուած են մի քանի որբանոց-վարժաններ, երկսեռ աշակերտներով: Անոնց կարգին յիշատակութեան արժանի է Գոգինիոյ Հ. Կ. Խաչի «Հայ Կարմիր Խաչ»ը՝ որ անցեալ տարեշրջանին 150 աշակերտները խնամած է եւ այս գալիք շրջանէն սկսեալ 200-ի պիտի բարձրացուի անոնց թիւը:

Ցունաստանի Հայ կարմիր խաչի մասնաճիւղերէն յիշատակութեան արժանի են պատնձնապէս հետեւեալները.—

Լիփազմայի մասնաճիւղ՝ 115 երկսեռ անդամներով: Սինկրուի՝ 67: Փէրէսթէրի՝ 51: Ամարիսի՝ 33: Լավրիոն՝ 52: Գամարիցա՝ 48: Վոլօ՝ 44: Միւս մասնաճիւղերը նոր շարժման մէջ են:

Այս մասնաճիւղերը մայրական դեր կը կատարեն՝ գաղթական հայութեան եւ անոնց անխնամ փոքրիկներուն օգնութեան ու դաստիարակութեան մեծ գործին մէջ:

Նկատի առնուած հարցերու, տրուած որոշումներու եւ հանուած բանաձեւերու շարքին մէջ՝ ուշագրաւ տեղ կը գրաւեն հետեւեալները.—

1.— Հայաստանի կարօտ ընտանիքներու օգնութիւնը, հնարաւոր չափերով:

2.— Ցունաստանի որբապաշտպան գործը, եւ, գաղթական հայութեան օգնութիւնն ու դէպի Հայաստան ներգաղթը՝ հնարաւոր չափով:

3.— Արդպատականի, Սուրիոյ եւ առ հասարակ արտասահմանի հայ գաղթականներու ազգահաւաքման եւ մասնաւորապէս «որբերու» եւ «հիւանդներու» օգնութեան կազմակերպումը եւ օժանդակութիւնը, ամէն ինչով որ հնարաւոր է:

4.— Նահատակուած հայ մտաւորականներու անչափահաս զաւակներու դաստիարակութեան գործը եւ խնամքը «մասնաւոր» չափերով:

5.— Հանդերձահաւաքման գործը:

6.— Ամերիկահայ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան գործին օժանդակութիւնը:

7.— Ամերիկահայ կնոջ քաղաքացիական դաստիարակութիւնը տեղական սիսթեմաթիկ միջոցներով:

8.— Շարքերու խտացումին շարունակական վերելքի աշխատանքը, եւ ինքնազարգացումի միջոցներ:

Ասոնցմէ զատ, նկատի առնուեցան նաեւ շարք մը «Զնախատեսուած հարցեր» եւ տրուեցան համապատասխան որոշումներ:

Պիւտճէի Ցանձնաժողովը ներկայացուց նախահաշիւ, որ վերաքննելով ժողովին կողմէ, վաւերացուեցաւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը՝ իր «մասնաւոր» սահմանին մէջ:

Ցեղի ունեցաւ կեդր. վարչութեան ընտրութիւնը:

Հայ կարմիր խաչի եւորեայ պատգամաւորական ժողովի փակումը նմանապէս տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր կերպով:

Փակման հանդէսին հրաւիրուած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Շրջանակին 34րդ պատգամ. ժողովի պատգամաւորները

ՆԱՄԱԿ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՀԵՐՔԻՒԼԱՆՈՄԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ցամնեւինը դարեր առաջ Վեզուվի ստորոտը կը ծածկէին փարթամ քաղաքներ, Պոմպէյ եւ Հերքիւլանոմ, ուր կեանքը կ'արփաւէտէր, ուր խրախճանքի երգերը կ'արձագանգէին դէպի հեռուն:

Ցանկարծ երկինքը կը մթագնի, ջրաշոգիի սիւն մը կը բարձրանայ լերան կատարէն, երկիրը կը ցնցուի եւ սարսափի պահուն լերան ընդերքէն կը ժայթքէ հրավառ տարրը, կը հոսի արագօրէն եւ կը ծածկէ ամէնկողմ: Աճարեկ ամբոխը կը պրծի մազապուր, իրերն ու քաղաքը կը մնան հոն, կը թաղուին դարեր 20 մեդր թանձրութեան տակ:

Կաւճային տարրը կարծրացեր է հետզհետէ եւ արգիլեր խուզարկողներու ջանքերուն պսակումը: Պոմպէյի մօտ բարձրացեր են փորթիչի եւ րէզինա քաղաքները, Նափոլիէն քիչ հեռու:

Հերքիւլանոմ մօտ էր Պոմպէյի, բայց կը կարծուի որ տարբեր քաղաքակրթութիւն մը ունէր, տարբեր բարքեր, տարբեր յատակագծով տուներ: Մէկ քանի պեղումներ յայտնեցին այդ տարբերութիւնը, արծարծեցին հետաքրքրութիւնը: Ցէ Պրօս կը գրէր ժամանակին թէ Հերքիւլանոմի գիւտը հետաքրքրական եւ եզական դէպք մըն է: Ճանապարհորդը կը ցաւէր որ ճարտար ձեռքեր չեն պեղեր թաղուած քաղաքին դամբանը: 1709էն 1716 թուականներուն Ցէլպէօֆիշիանը գտաւ քանի մը արձանիկներ:

Տարիներ ետք օտարներ կը սկսին պեղել: Փիաճճիօ, Քամփաբէլթի, Ֆիորէլլի խալցիները կը շարունակեն: 1869ին Թագաւորին ներկայութեամբ պաշտօնապէս կը բացուի պեղման հանդէսը, տարիներու աշխատութենէ ետք 1875 Նոյեմբերին նորէն կ'ընդհատուի. նորէն կը փակուի դարաւոր շիրիմը, անդորրութեան մէջ կը թողուին յաւերժապէս նինջող Հռոմէացիները:

Ցամնեակ տարիներ ետք դարձեալ պեղումի ջանքեր, կառավարական արգելքներ կը խափանեն նորէն հետաքրքիրներու աշխատութիւնը: Նորէն ամայութիւնը կը տիրէ անցեալի մէջ ամէնէն եռուզեռ, ամէնէն շէնշող վայրերէն մէկուն վրայ:

Օրուան կառավարութիւնը բազմաթիւ մտահոգութիւններու կարգին՝ կը զբաղի նաեւ գեղարուեստական եւ հնէաբանական յառաջդիմութիւններու քաջալերութեամբ: Վարչապետը վճռած է յարութիւն տալ Հերքիւլանոմին, տրամադրելով անհրաժեշտ գումարը: Տարիներու յոգնաջան եւ յարատեւ աշխատութեան շնորհիւ՝ Իտալիան պիտի ունենայ ապահովաբար նոր թանգարան մըն ալ, հեռաւոր անցեալի մը կենդանի բայց համր պատմութիւնը արտայայտող: Յարութիւն պիտի առնէ անցեալի ընկերային վիճակ մը, որ այլեւս մերինը չէ, որ ա՛լ պիտի չապրի մարդկութեան կեանքին մէջ: Ուրն ըսած էր որ իւրաքանչիւր Եգիպտացի կ'ապրի բուրգերուն մէջ գետեղուած քարօզ: Իւրաքանչիւր Հերքիւլանոմցի պիտի վերականգնի գտնուած իրով: Իր լեզուն մերինը չէ, ինք կ'անգիտանայ մեր լեզուները, բայց պիտի կարենանք զինքը հասկնալ: Հնութեան պատկանող այդ առարկաները պիտի մնան իբրեւ խորհրդանշաններ պատմութեան երկունքին, երբ մենք ալ մեր կարգին անցած պիտի ըլլանք անէութեան գիրկը:

ՀԱԹՈՒՄ

ՆԱՄԱԿ ՌՈՒՍԻԱՅԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԻ ԵՐԿԻ...

Պերլինի «Սոցիալիսթ... վէսթնիք» թերթը կը հրա... կէ 18 Յուլիս թուակիր եր... մակներ, որոնց կարեւոր մ... կուտանք քաղուածաբար.—

Կեանքը, Ռուսիոյ մէջ... գնետէ անտանելի կը դ... Այս կարծիքն է, զոր մ... լսէք բանուորական շրջան... րուն ու գիւղացիներուն... Ամէն մարդ բաժնուած է... կէսի, մէկով կ'ապրի իրեն հ... կը խօսի ու կը մտածէ ան... րէն, միւսով կ'ապրի պաշտօ... աշխարհին համար, կեղծ ու... րապահ: Այս պատճառով... է անկեղծ խօսակցութիւն... նենալ մարդու հետ: Կոմու... ները հրաման ստացած են... տախօսել» անկուսակցակ... հետ:

Եւ սակայն իրողութիւ... կը խօսի՞ն:

Կարելի չէ ծածկել... հալածանքը գործադուլ... միութեան վարիչներուն... Ցաւելուածական ժամերու... ման պայքարին պատճառով... բակալուեցան եւ աքսորու... Պոկոմասովը, Կէլլէրը, Ռի... եւ ուրիշներ:

Այս հալածանքէն... սկսան նեղել գործադուլ... Ամէն պատրուակ կը շահ... ծեն դադրեցնելու համար... տրուած ամսականները:

Միւս կողմէ, գործադուլ... րուն պարտադրած են արձ... գրուիլ Աշխատանքի Սակար... մէջ, հակառակ պարագ... կ'արտաքսեն զանոնք սէնդ... ներէն: Որպէսզի լաւ հաս... այս սպառնալիքին իրական... նակութիւնը, ըսեմ որ բա... թիւ քաղաքներու մէջ Ս... տանքի Սակարան գոյութի... չունի:

Այս ամէնը միայն... համար, որ արհեստակցա... նուազեցնեն գործադուլներ... Եւ գործաւորներու թիւ... արդէն կ'անցնի 2 միլիոնը... եւ նշանակալից հակասութի... որ կայ «սոցիալիզմի կառու... ցման» դէմ: Սոցիալիզ... նարարութեան աճում եւ... ծաղուրկներու բազմութիւ... հակասութիւն:

Ցետոյ ձերբակալութի... ու գնդակահարութիւններ... եալ խուզարկութիւն, գա... ձերբակալութիւն եւ գա... գնդակահարութիւն: Գիշեր... րեկ կ'ապրինք սարսափի... ճիշդ է որ այդ սարսափը... ւասալիր չէ կիստ փէթէրբ... եւ Լացիստներուն պատմ... սարսափին: Մարդ կը հր... խօսելէ, նոյնիսկ խորհելէ... ձայն ընելու իսկ կը քաշ... Հազարաւոր անձեր բանտար... են, եւ անթիւ խուզարկութիւ... կը կատարուին: Առանց պատճ... կը ձերբակալեն, որովհետեւ... տասահմանի հետ յարաբ... թիւն ունիս», ոչ թէ քաղ... կան, այլ... պարզ նամակ... ստացած ես: Կէփէուն ժամ... իսկ չունի քննելու, ս... խտիւ արգիլած է այցել... ուտելիք տանիլ բանտերը:

«ՄԱՆՐԻԿ ՓԱՍՏԵՐ».— ... հրգային գրախտին մէջ ... վորութիւն է «պատի թերթ... հրատարակել: Ամէն ... հատ մը կը խմբագրէ ... տին կը փակցնէ ամէն «... սութիւն» գրելով: Հասանք... ալ կայ, կ'ըսեն, որ հակառ... այս գրօսանքին:

Ցղնա գիւղին մէջ, կը... «Մարտակոչ» (19 Յուլիս)... մը երիտասարդներ սկսա... գաղտնօրէն պատերուն ... ցնել թուղթեր, որոնց ... գրած են ամէն տեսակ անվ... ու անբարոյական խօսքեր: ... ձեզի պատի թերթ:

ՏԻՏԱՂ

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՃԱՌ ԵՒ ՈՂՋՈՅՆ

մենք ջրամբար մը ունէինք, ...ընէիր՝ Թուրք քառասուն ձայն ...ուտար:

Հայ պոլշեւիկներն ալ այդ...էս են: Ալեքսանդրապոլի մէջ ...ամուոր մը իր խրճիթին մէկ ...ակը կը գոցէ. ահա քառասուն ...ղաքի մէջ ձայն կուտան:

— Էհէ՜յ, հէ՜յ հէ՜յ, իմացա՞ք:

— ...եքսանդրապոլի մէջ տուն մը ...ինուեցաւ:

...ջայնը կը զարնուի ձայնին ու ...'ըլլայ՝

— Ալեքսանդրապոլի մէջ Թաղ ...մը շինուեցաւ:

...կոմերիտները կը խառնուին ...ձայնին ու ճառ մը կ'ըլլայ՝

— մենք կը կտրենք ձեռքերը ...ջէմպըլէնին:

...ու ձայնը կը շարունակուի

...

լամի համար, զոր կը կըկնեն եւ քառասուն արձագանգ կուտան, ինչպէս Թուքը՝ ջրամբարին մէջ:

* * *

փարիզի փողոցներէն անցած ատենս, կը տեսնեմ սալայատակի նորոգութիւններ, նոր մէթրոյի պեղումներ: Ու կը խորհիմ, ամէն օր նոր փողոց մը կը սալարկուի, ամէն շաբաթ նոր մէթրօ մը կը բացուի: Ամէն օր շինարարութիւն, բայց ոչ մէկ ձայն ու աղմուկ: Եթէ փուանքարէ ամէն օր բացում կատարէր փողոցներուն վրայ, ճառ արտասանէր, ողջոյն ղրկէր, կը հասնէ՞ր իր գործին: Նախ վրան պիտի խնդային: Չէ՞ք խորհիր որ պարկեշտութիւն կայ լռութեան մէջ եւ աներես ձայներ... պարապ ջրամբարին մէջ:

ԸՆԿԵՐ ՄԱՓԻԿ

«ԲՈՒԺԱԿԱՅԱՆ»

Խորհրդային Միութեան մէջ ...

12 ֆրանք: Բնակարանները ձրի են: Այստեղ գործազրկութիւն չկայ, ընդհակառակն միշտ գործաւոր առին:

Մեր գաղութը 4 տարուան կեանք ունի. մինչեւ հիմա ունեցած ենք 6 ծնունդ (2 տղայ 4 աղջիկ), 4 մահ (փոքրիկ) եւ 4 ամուսնութիւն: Ազգային որ եւ է կազմակերպութիւն չունինք: 6-7 հոգի անհատ Դաշնակցականներ կան: Կը ստանանք Յառաջ օրաթերթը: Ինչպէս ամէն տեղ, այստեղ եւս կան կամաւոր Թրքախօսներ: Ընդհանուր առմամբ մեր գաղութը շատ համեբաշխ կեանք ունի:

Գարախան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ ՄԸ ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ ՄԷՋ

Այս հեռաւոր աշխարհին մէջ ալ խումբ մը երիտասարդներ՝ իրարու մօտ գալով կազմած են ...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅ ՄԸ ԽԵՂԴՈՒԵՑԱՒ.— մեզի կը գրեն.— *Անցեալ օր Պիլեանքուրի մէջ, Մէն գետին եզերքը նստած էին Տիվրիկի Խոնավուլ գիւղէն Յարութիւն Շիտոյեան եւ ընտանիքը: Յանկարծ Յարութիւնի խելքին կը փչէ լողալ, հակառակ իրեններուն արգելքին: Կը ցատկէ ջուրը, բաւական մը լողալէ յետոյ, երբ գետին մէջտեղ գտնուած փոքրիկ կղզիէն կը դառնար, կը յոգնի և օգնութիւն կը պոռայ: Ոչ ոք օգնութեան կը ձեռնարկէ: Յարութիւնին ազգականներէն մէկը կը ցատկէ ջուրը և կը յաջողի բաւական տեղ բերել եզերք:*

Սակայն կը յոգնի եւ օգնութիւն կը պոռայ: Մարդ չի շարժիր: Երկուքը մէկ կ'իջնեն ջուրին տակ: Բիչ վերջ դարձեալ երեւ կ'ելլեն: Յարութիւն սեղմեր էր ազգականին ձեռքերը: Դարձեալ կ'իջնեն ջուրին ...

...

ընթերցո՛ղ,

Ամէն կողմէ ձրի *ՅԱՌԱՋ* կ'ուզեն — Սուրիայէն, Պուլկարիայէն Յունաստանէն, հեռաւոր Մուսուլի գիւղերէն եւ կայաններէն:

կ'աշխատինք գոհացնել որքան կը ներեն մեր միջոցները:

Դուն որ կը սիրես «Յառաջ»ը, չը՞ պիտի ուզէիր ուրախացնել երիտասարդական միութիւն մը, լսարան մը կամ չքաւոր գիւղի մը պատանիները:

** փարիզի արուարձան Լա Կառէնէն Պ. Հայկ Ստեփանեան, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Միջագետքի Քեոշկեան գիւղի հայրենակիցներուն:

բանտին երկաթէ ձողերուն մէջէն, մատներն անցուց կնոջ մատներուն: Ու երբ քահանան կը կարդար աղօթքը, կինը լո՛ւռ կ'արտասուէր, եւ տղեկը կը խաղար անոնց ոտքին տակ:

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ.— 12 տարեկան գերմանացի տղեկ մը, Հանս Կանսման, տարեկից երկու ընկերներու հետ Օնսպրուքի (Գերմանիա) մօտ անտառ կ'երթայ փայտ խաղող հաւաքելու: Յանկարծ կռիւ մը կը ծագի երեքին միջեւ: Եր...

...

ՕՐ. ՄԵԼԻՆԷ ՏՐԵՆՑ-ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԼՈՒԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Շուազի-լը-Ռուա 7 Օգոստ. 1927

ձիւնէ սիրտով այս ծաղիկները կը փախչին անդունդներու եզերքը: Եւ Գերմանացին, ըղձալից շրթներով ու աղօթքով, երկնցուց ձեռքը:

Աւա՛ղ, սահեցաւ ոտքը եւ ...

...

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

...

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐՕՆԸ (32)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

...

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԻՐԻՑԵԱՆ

Սպանիական տորփիղ մը Սեւ Ծովու մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ սպանիական տորփղիկ մը, որ կը բաղկանայ 3 թորփիլահալածներէ, Պոլիսէն անցաւ Սեւ Ծով, ու պիտի այցելէ Վառնայի եւ Քոսթանցայի Նաւահանգիստները, յետոյ պիտի դառնայ Միջերկրական։

Ռազմափորձեր Ալպեան լեռներուն մէջ

Երկուշաբթի օրուընէ ի վեր Ալպեան լեռներուն ֆրանսական շրջանակին մէջ սկսած են ֆրանսական ռազմափորձերը։ Մինչեւ ռազմափորձին առաւօտը, զինուորական իշխանութիւնը լուր չէր տուած տեղական իշխանութեան։ Միայն այդ առտուն, կանուխ, լուր տրուեցաւ, երբ թեւերը զօրաբաժնին շարժման մէջ էին արդէն։

Ռազմափորձերը տեղի կ'ունենան Վէզիւպիի գեղեցիկ շրջանակին մէջ հետեւակազօրաց 24րդ զօրաբաժինին կողմէ։ Կը մասնակցին 10,000 զինուորներ, որոնք կը կազմեն վեց որսորդական վաշտ, երկու հետեւակազօրքի զօրագունդ, երկու թնդանօթաձիգ խումբեր, ուժեղցած՝ թէքնիք բաժիններով։

Լիոնի կեդր. կայանէն խումբ մը օդանաւեր մեկնեցան ռազմափորձերուն վայրը, մասնակցելու համար։ Առ այժմ ռազմափորձերը ընդհատուած են ժամը 10էն մինչեւ 18, որովհետեւ սաստիկ տաք կ'ընէ այդ շրջանակին մէջ։

Երկու ճակատի բաժնուած են զինուորները, կապոյտները յարձակում պիտի կատարեն, իսկ կարմիրները պաշտպանողական պիտի մնան։ Կարմիրները կը գտնուին զօրավար Փէլկրէնի հրամանին տակ, իսկ յարձակողական ուժերը յանձնուած են գնդապետ Լաֆօրկի։

⁂ Ալպեան լեռներուն իտալական կողերուն վրայ եւս այս օրերս տեղի կ'ունենան իտալական ռազմափորձեր։

Ասոթայի հովիտին մէջ Լաթիւիլի մօտ դիրք բռնած են 4000 զինուորներ եւ 50 թնդանօթներ։ Օդանաւորդական զինուորները Ասոթայի մէջ են։ Փըթի-Սէն-Պէռնարի կիրճէն մէկ քիլոմեդր անդին թնդանօթաձգութեան փորձեր կը կատարուին։

Թրոցքի Սթոքհոլմ կ'երթայ

Հեռագիր մը համաձայն, Թրոցքի առաջիկայ աշնան պիտի երթայ Սթոքհոլմ բնակիլ, եթէ Մոսկուայի մէջ իր ներկայութիւնը անկարելի դառնայ։ Նոյնիսկ կ'ըսուի թէ Թրոցքի Շուէտի մայրաքաղաքին մէջ գնած է բնակարան մը։

Համայնավարները կը կռուին

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Երկուշաբթի, համայնավարներու եւ «գաղթային երիտասարդութեան» միութեան անդամներուն միջեւ կռիւ մը ծագեցաւ։ Համայնավարները գրաւեցին դրօշակ մը, զոր այրեցին։ Եթէ ոստիկանութիւնը չմիջամտէր, ուրիշ կռիւներ ալ անխուսափելի էին։

Ատլանտեանը կտրելու նոր փորձեր

Գերման օդանաւորդները վաղը ճամբայ պիտի ելլեն։ Այս լուրին վրայ Լէվին փութաց վերջնական համաձայնագիրը ստորագրել Տրուհէնի հետ։ Ֆրանսացի օդանաւորդը մէկ տարի Լէվինի հաշուոյն պիտի աշխատի, փոխարէն ստանալով 100,000 ֆրանք, շաբաթական 2000 ֆրանք։ Մեռնելու պարագային, Տիկին Ժօրժէթ Տրուհէն պիտի ստանայ 300,000 ֆրանք։ Յաջողութեան պարագային՝ յօդուածներէ, շարժանկարէ, թատրոնէ եւ այլ աղբիւրներէ գոյանալիք հասոյթները կէս առ կէս պիտի բաժնուին։ Եթէ իրենցմէ առաջ Եւրոպայէն Նիւ Եորք թռիչքը յաջողցնեն ուրիշներ, այն ատեն կողմերը իրաւունք պիտի ունենան ջնջելու պայմանագրութիւնը։

Գերման օդանաւորդներու թռիչքին կը սպասուի մեծ անհամբերութեամբ։ Ամէն իկեան ծովային դիտարանը պիտի գործակցի գերման դիտարաններուն, դիւրացնելու համար գերման օդանաւորդներուն թռիչքը ժվկիանոսին վրայէն։ Պար-Հարպըրի կայանը օրը քանի մը անգամ գերման օդանաւորդներուն պիտի հաղորդէ օդերեւութաբանական տեղեկագիրներ։

Լեռնակուտակ նամակներ կը հասնին Տէսսաու, որոնք օդանաւով պիտի փոխադրուին Ամերիկա։ Հարկ պիտի ըլլայ երրորդ օդանաւ մըն ալ՝ փոխադրելու համար բոլորը, որովհետեւ իւրաքանչիւր օդանաւ պիտի տանի միայն 10 քիլօ նամակ։

Ֆրանսայի հանրօգուտ շինութեանց Նախարը Թարտիէօ շրջաբերական մը ղրկեց բոլոր Նաւային սպասարկութեանց, գծելով Նաւերու ճամբան։ Նախարարը կը թելադրէ բոլոր Նաւերուն հսկել իրենց ճամբուն վրայ, օգնութեան հասնելու համար, երբ ո եւ է բան պատահի։ Ուէսսանի, Հավրի եւ Սէնթ-Մարի-տը-լա-Մէրի անթելի կայանները, օդանաւորդներու մեկնումէն յետոյ, տասը վայրկանը անգամ մը ֆրանսերէն եւ անգլիերէն լեզուով զեկոյցներ պիտի հրատարակեն։

Աշխարհի շրջանը 20 օրէն

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ երկու օդանաւորդներ ծրագրած են կատարել աշխարհի շրջանը 20 օրէն։

Օդանաւը, որ կը կոչուի «Փրայտ ավ Տիթրոյթ», փոխն ի փոխ պիտի վարեն Պրուք եւ Էտուըրտ Շլէ։ Մեկնումը տեղի պիտի ունենայ, մինչեւ Օգոստոս 15, Հարպըրէն։

Առաջին հանգրուանն է Լոնտոնը, յետոյ յաջորդաբար պիտի անցնին Շթութկարտ, Պէլկրատ, եւ Թօքիոյէն մինչեւ Սան-Ֆրանչիսքօ։

Խարդախութիւն վճականանութեան մէջ

Փրուսիոյ պետական իշխանութեանց կողմէ շրջաբերութեան հանուած էին վիճակահանութեան տոմսեր։ Երկու պաշտօնեաներ, հակառակ օրինական արգելքին, որուն համաձայն վիճակահանութեան յանձնախումբի պաշտօնեաները չէին կրնար մասնակցիլ, կը յաջողին . . . շահիլ 100,000նոց եւ 50 հազարնոց տոմսեր եւ կը գանձեն։ Խարդախութիւնը երեւան կ'ելլէ, մեծ գայթակղութիւն պատճառելով ժողովուրդին մէջ, որ այսպէսով պետութեան վրայ ունեցած վստահութիւնը կը կորսնցնէ։ Տոմսերու տէրերուն բողոքին վրայ, դատական ծանր հետապնդումներ պիտի կատարուին։

Ֆաքիր Թահրա պէյի ներկայացումները աննախընթաց հիացում կը պատճառեն տասնեակ հազարաւոր հետաքրքիրներու, որոնք ամէն գիշեր կ'երթան իր զարմանահրաշ փորձերը տեսնելու Théatre Antoineի մէջ (14, Bld. de Strasbourg).

Մուտքը արգիլուած է անչափահասներու եւ յղի կիներու։

Փրօֆէսէօր Մաքէնզիի հըսկողութեան ներքեւ՝ մասնաւոր բժշկական մարմին մը եւ հիւանդապահուհիներ միշտ պատրաստ են ներկայացման տեղն նուաղողներուն օգնութեան փութալու։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Միշէլի Քրիստափոր եւ «Ագատամարտի Սերունդ» խումբի ընկերները այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ մէթրօ Օտէօն։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Հրազդան» եւ «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ընկերները վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ օ Բիէռ տը Լիւնի վերնայարկը մեթրօ Իթալի։

ՅԱՐԴԳՈՂ. Թէյասեղան մը պիտի տայ ի պատիւ գրագէտ Լեւոն Շանթի, այս շաբաթ ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը հրաւիրուին միայն անդամները։

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՕՄՊԻ մէջ կազմուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը, որ անմիջապէս երկու լաւ խումբեր կազմուած է, առժամեայ վարչութիւնը կը հրաւիրէ Անիէրի, Արժանթէօյի, Կարէնպըզօնի եւ շրջականներու մարզիկները եւ նոր մարզուիլ ուզողները, որ գան արձանագրուին՝ մարզական նոր եղանակին պատրաստուելու համար։ Ժամադրավայր՝ Սթատ Քօլօմպի դաշտը Շաբաթ կէս օրէ վերջ եւ կիրակի առտուները, կամ Ռ. Տէյիրմէնճեանի՝ փլաս Պուրկինեօն, ամէն իրիկուն ժամը 8էն վերջ։ Մարզանքի փորձեր տեղի կ'ունենան նոյն դաշտին վրայ։ Վարչութիւնը կը պատրաստուի դաշտապարահանդէս մը տալ ի նպաստ նորակազմ մասնաճիւղին։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէն *Ընկ. Մինաս Պապիկեանի* մահուան առթիւ, ողբացեալ ընկերոջ պարագաներուն կը յայտնէ իր ցաւակցութիւնը։ Վաղամեռիկ ընկերը, որ կը տառապէր Թոքախտէ, վերջերս մեռաւ Թուլուզի հիւանդանոցին մէջ։

«ԾՈՎՔ-ԿԷՕԼՃԻԿ» որ մեծ ուշադրութիւն գրաւեց ամէն տեղ, կը պատմէ ծովքի ծագումը, ալրիացումը, հայ գիւղացիին նահապետական կեանքը։ Սրտաճմլիկ մանրամասնութեամբ կը պատկերացնէ 1915ին Խարբերդի մէջ կատարուած Հայկ. զինահաւաքումը, տարագրութիւնները եւ կոտորածները։ Դիմեցէք՝ Փարիզ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ Պալենց գրատունը, Լիոն, Պ. Յ. Հացագործեանի 64 Rue Rabelais, Վալանս. Պ. Ղուկաս Մարտիրոսեանի 9, Rue Baltazar Baro։ Կրաս՝ Պ. Արա Տ. Վարդանեանի։ Մարսէյլ՝ հեղինակին G. Khraian Poste Restante.

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԵՐ.— Ֆրանսերէնի հմուտ երիտասարդ մը խիստ դիւրունայց մեթոտներով եւ դիւրամատչելի պայմաններով ֆրանսերէնի դասեր կուտայ։ Դիմել 37 Rue de Sèvres, Clamart, *Պ. Եսայեանի։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս, Իզմիթցի Օննիկ Մինէյեան, հօր անուն Ստեփան, մօր անուն Պայծառ։ 1916ին տարագրութեան ժամանակ միասին էինք Իսլահիէի մէջ, առաւօտուն մեկնեցաւ եւ ալ չվերադարձաւ առաջին լուր տուողին մեծ նուէր մը։ Իմացնել՝ Haigazoune *Մինէյեան* Photo Lauzanne, Place de la Victoire, Auray Morbihan, France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Եօզղատի Չագմագ գիւղէն Յակոբ Սահակեան 16 տարեկան, որ 2 ամիս առաջ Օտուա կ'աշխատէր։ Կը կարծուի թէ ներկայիս Մարսէյլ կը գտնուի։ Իմացնել՝ իր քրոջը Satenik Sahakian*ի*, c)oMr. Chahbazian, S. A. M. Ucel, Ardèche։

— Լուսիա Վարդապետեան, (հօր անունը Ղազարոս) կը փընտռէ իր հօրեղբօրորդին՝ Մինաս Վարդապետեան, 22 տարեկան, Բաբերդի Ղօքուզ գիւղէն, հօր անունը Ստեփան։ Իմացնել՝ Loucia Vartabedianի, Chez K. Zumbullian, Grande Rue, Bollene-Vaucluse, France։

Կը խնդրուի Պոլսոյ, Յունաստանի եւ Սուրիոյ հայ թերթերէն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12
Թրք. ոսկի	» or	107
Մէճիտիէ	Médjidié	9
Լէվա 100 հատր	Léva	15
Տրախմի »	Drachme	33
Լիր »	» Lire	138
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71
Զուից. »	Frc. Suisse	491
Լէյ 100 հատր	Ley	15
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	128

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3390
» II	»	1995
» III	»	1660
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	165

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927
11 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 412 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ա՛ՆՄԻՏ ԱՂՄՈՒԿ

Խորհրդային Միութեան մէջ կատարուած կարմիր սարսափին արտասահմանի մէջ առաջ բերած զայրոյթն ու բողոքը ջղայնացուցած են կոմկուսի ղեկավարները։

Պաշտօնաթերթ «Փրավտա» անդրադառնալով այս երեւոյթին, կատաղութեան փրփուրը բերնին՝ կը յարձակի մասնաւորապէս արտասահմանի ռամկավար եւ ընկերվարական տարրերուն վրայ, մեղադրելով զանոնք որ կը բողոքեն ու կը զայրանան կարմիր ահաբեկումին դէմ, «որ բանուորներու եւ գիւղացիներու խաղաղ աշխատանքը կը պաշտպանէ, որ մարդկութեան ազատագրութեան արշալոյսը կը պատրաստէ», սակայն չեն բողոքեր սպիտակ սարսափին դէմ որ կը կատարուի արտասահմանի բանուորութեան դէմ։

Ի հարկէ այս մեղադրա՞նքը անհիմն է, որովհետեւ արտասահմանի ժողովրդավար հոսանքները նոյն զայրոյթն ու բողոքը, նոյնիսկ գործնական կերպով, կը կատարեն նաեւ քաղքենի բարբարոս ահաբեկչութեան դէմ։

Ապացոյցներ շատ են։ Ահա այսօրուան երեւոյթները։ Քանի մը օր առաջ Վիէննայի բանուորութիւնը ահաւոր զայրոյթ մը ցուցադրեց կողմնակալ դատական վճիռի մը պատճառով։ Սաքքօ-Վանցէթթիի ենթադրեալ անմեղութեան առթիւ ոչ միայն բանուորական, այլ նաեւ քաղքենի ռամկավար հոսանքները աննախընթաց զայրոյթ մը կ՚արտայայտեն, որուն նմանը պատմութիւնը տակաւին չէ արձանագրած։ Պէտք կա՞յ աւելին յիշատակելու...։

Կոմկուսի ղեկավարները գիտակցօրէն զրպարտութիւն մը կ՚ընեն, այն հաստատ համոզումով թէ՝ յարաբերութենէ զրկուած իրենց հոսանքները անհաղորդ են արտաքին աշխարհին եւ հակառակորդ մամուլին, որով հրամցուած զրպարտութիւնը կուլ պիտի տան իբրեւ ճշմարտութիւն։

Քաղքենի պետութիւններուն մէջ գոնէ հնարաւորութիւն տրուած է ընդդիմադիրներուն, բողոքելու, զայրոյթ յայտնելու եւ քննադատելու, կատարուող բռնութիւններու առթիւ, իսկ Խորհրդային Միութեան մէջ մահուան պատիժի արժանի կը համարուի նոյնիսկ պարզ քննադատութիւնը։

Մեզի համար էական չէ գիտնալ թէ՝ քաղքենի պետութիւններուն մէջ ալ կը կատարուի՞ սպիտակ ահաբեկում կամ անոնք ո՛րքան թիւ կը կազմեն, որ «Փրավտա» յոգնութիւն յանձն առած է ցուցադրելու իր էջերուն մէջ, այլ այն, թէ յեղափոխական համարուած կուսակցութիւն մը իրաւունք ունի՞ քաղաքական տարբեր համոզում ունեցողները ահաբեկելու. այս է կարեւորը։

Ուրիշ խօսքով, պիտի շարունակուի՞ քաղաքական դիկտատորութիւնը, հոգ չէ թէ ինչ անուն կը կրէ անիկա, քաղքենիակա՞ն, պոլշեւիկեա՞ն թէ ֆաշիստական, որոնց էութենէն իսկ կը բխի ու կը տեւականանայ, ինքնապաշտպանութեան բնազդով քաղաքական դաւադրութիւնը եւ անոր յաջորդող զանգուածային կամ անհատական ահաբեկչութիւնը։ «Փրավտա»յի տուն տուողները կը յայտարարեն թէ պիտի շարունակուի, բայց այդ իրաւունքը կը վերապահեն միայն իրենց համար, ուրիշներ իրաւունք չունին, որովհետեւ իբր թէ՛ իրենք կը ներկայացնեն աշխարհի բանուորութիւնը։ Այդ պարագային ֆաշիսմի բռնապետութիւնն ալ այդ իրաւունքը միայն իրեն կը վերապահէ, որովհետեւ իր ետեւ կեցած են հարիւր հազարաւոր սեւ շապիկաւոր բանուորներ, որոնք իրենց շահերը պահով կը համարեն իրենց ստեղծած մեթոտին մէջ։ Սակայն իրողութիւնը այն է որ բոլոր տեսակի բռնապետութիւններն ալ անիրաւ եւ ստախօսներ են, որովհետեւ ոչ մէկը եւ ոչ միւսը իրաւունք ունին այս կամ այն դասակարգին անունով խօսելու։ Ո եւ է քաղաքացի իր իրաւունքը չի փոխանցեր ուրիշի մը։ Երբոր բռնօրէն կ՚ուզուի այդ իրաւունքը առնել, անոր պիտի հետեւի դաւադրական պայքար, ահաբեկչութիւն եւ կոտորած։

Բանուորական շահերու պաշտպանութեան անունով ճառող կոմկուսի ձեռքով սպաննուած բանուորներու եւ գիւղացիներու թիւը կը հասնի կէս միլիոնէն աւելիի, 196,000 բանուոր, 286,000 զինուորներ եւ նաւազներ, որոնց մեծագոյն մասը բանուորներ եւ գիւղացիներ են։ Կ՚ենթադրենք թէ քաղքենի կամ ֆաշիստ պետութիւններու մէջ զոհուածներու թիւը շատ աւելի նուազ պէտք է ըլլայ։

Տարակոյս չկայ որ դիկտատուրայի ճամբուն վրայ դեռ հազարաւոր զոհեր պիտի իյնան առանց դասակարգի խտրութեան, պաշտպանելու համար բռնապետական իշխանութիւնը։ Այս պարագային տակ, իր իրաւունքներու պաշտպանութեան համար զոհուող քաղաքացիներու ահաբեկումը կարմիր անուն ունենայ թէ սպիտակ, մեծ տարբերութիւն մը չունի, երկուքն ալ գարշելի են եւ զայրոյթի արժանի։ Եթէ կոմկուսը կը շարունակէ այս ճամբան ինք պարզապէս զինակիցն է ֆաշիսմին ուզէ կամ ոչ, որովհետեւ ըստ էութեան նոյնն է գործելակերպը, որմէ միայն չարիք կը սպասուի։

Արտասահմանի ռամկավար եւ ժողովրդավար հոսանքները պիտի շարունակեն հարուածել ու յարձակիլ այնքան ժամանակ, մինչեւ որ թաւալգլոր կ՚իյնան բռնապետութիւնները եւ կը հաստատուի ազատ քաղաքացիներու հաւասար իրաւունքի թագաւորութիւնը։

Մինչ այդ կոմկուսի բոլոր ցափառուքները պիտի մնան դատարկ աղմուկ։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԼԽԱՐԿՆԵՐԸ ՓՈԽՈՒԵՑԱՆ, ԲԱՅՑ ԳԼՈՒԽՆԵ՞ՐԸ...

Գրագէտ Ֆալիհ Րըֆքը պէյ «Միլլիյէթ»ի մէջ տխուր շեշտերով կը գանգատի թէ հակառակ թուրքիոյ ընկերային յեղափոխութեան եւ սուլթանութեան տապալումին, հին մտածելակերպը դեռ չէ փոխուած «նոյնիսկ ընտրանի փոքրամասնութեան մէջ» (3 օգոստոս).

— «Բարոյական, կենցաղավարութեան եւ կրօնական ու ընտանեկան խնդիրներու մէջ անգամ մը ձեզ քննեցէք, անգամ մըն ալ ձեր շրջապատը։ Պիտի տեսնէք որ ոչ մէկ կապ իրական միջավայրին եւ ձեր ըմբռնած տեսութիւններուն միջեւ։ Մեզմէ շատեր առանց գիտնալու գլխարկին տակ կը կրեն հին փողոցային տափակ գլուխը, սոֆթայական կեղծաւոր խըստամբերութիւնը, կիներու մասին եղած նախնական, ծիծաղելի եւ արեւելեան մտայնութիւնը։ Բռնութիւն, քմահաճոյք, մենատիրութիւն, խտրականութիւն եւ նման բաներ, բոլորն ալ դէմ ժողովրդավարութեան, յաճախակի աչքի կը զարնեն։ Մեր մեծ նախագահը արհամարհանքով կը մերժէ արեւելքցիութեան բոլոր ցուցամոլութիւններն ու արտաքին փայլերը։ Բայց որքա՜ն քիչ են անոնք որ այսպէս պարզ կենցաղ ունին։

«Տեսանելի բոլոր շղթաները թէեւ խորտակեցինք, բայց մեր մեծ մասը դեռ կը գտնուի բարոյական գերութիւններու տակ, որոնք դարերէ ի վեր մեր ներսը սեւցուցին։ Այս գերութիւնները հասկնալու համար, կը բաւէ բաղդատել ժողովրդավար անձ մը եւ դուրսի միջավայրը։»

ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ԱՆՊԱՏՍՊԱՐ

Գրեցինք թէ Աթէնքի մէջ գաղթակայան մը այրած էր։ «Նոր Օր» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ այս մասին (30 յուլիս).

Երէկ կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին, Ամպէլօքիբիի շրջանին մէջ հաստատուած գաղթակայանին մէջ, բնակուած մեծ մասամբ Պոլսեցի գաղթականներէ, հրդեհ ծագեցաւ եւ փչող հովի նպաստաւոր հոսանքին պատճառաւ ստացաւ մեծ համեմատութիւններ։ Տնակները տախտակաշէն ըլլալով, կրակը շուտով տարածուեցաւ եւ գիշերուան ժամը 7ին հազիւ կարելի եղաւ մարել, երբ արդէն 5 հարիւրէ աւելի հիւղակներ մոխիրի վերածուած էին։

Կառավարութիւնը 400 հոգիէ բաղկացած ոստիկանական կազմ փութացուցած էր կարգը պահպանելու համար։ Հրշէջ խումբերու ի գործ դրած հնարամտութիւնները չարիքը սահմանափակելու համար, որ եւ է արդիւնք տուած չեն, որովհետեւ հովին հոսանքը միշտ չէզոքացուցած է ճիգերը։

Անպատսպար մնացած են հազար հոգի։ Մոխիրներուն մէջէն գտնուած են հինգ մանուկներու ածխացած դիակներ։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Այս ամսուընէ սկսեալ, Թուրքիոյ, Յունաստանի եւ Իտալիոյ միջեւ ջրասաւառնակներով թղթատարական փոխադրութիւն տեղի պիտի ունենայ։ Օդանաւային սուրհանդակը Շաբաթ եւ Չորեքշաբթի առտուները ժամը 8ին Պէօյիւքտէրէէն պիտի մեկնի։ Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի Պէօյիւքտէրէ պիտի հասնի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

200,000 լիրէ «Նոր Արաքս»ի համար

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ՊԱՐԻ, 8 Օգոստոս 1927

Իտալական իշխանութիւններ երկու հարիւր հազար լիրէթ տրամադրեցին Պարիի «Նոր Արաքս» հայկական գիւղին համար։

Այս նոր օժանդակութիւնը ձեռք բերել յաջողեցաւ «Նոր Արաքս»ի հիմնադիր՝ բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանց իր մտերմին մեծանուն հայասէր կոմս Ումպէրթօ Ծանօթթի հետ։

Շուտով պիտի սկսուի «Նոր Արաքս»ի մէջ հիւանդանոցի մը կառուցման, իր միայնուն բժիշկովը եւ ուրիշ հանրօգուտ քարաշէն շէնքեր պիտի շինուին։

Վերջերս աւարտեցաւ «Նոր Արաքս»ի քարաշէն, երկյարկ լսարան-դպրոցը եւ բացման հանդէսը կատարուեցաւ ի ներկայութեան իտալացի յայտնի հայասէրներու եւ Պարիի ամբողջ գաղութին, որուն գոհունակութիւնը աննկարագրելի էր։ Բացման ճառը խօսեցաւ Հրանտ Նազարեանց, որ Հայերուն խորին երախտագիտութիւնը յայտնեց իտալ. կառավարութեան այս գուրգուրալի հոգածութեան համար։

Հայաստանէն 70-80000 Թուրքեր կը բերուին

Թուրք Գաղթականներու զետեղման ընդհ. փոխ-տնօրէնի Մարուֆ պէյ ներքին գործավարութեան յանձնած է Կովկասի մէջ իր կատարած ուսումնասիրութեանց վերաբերեալ տեղեկագիրը և կը հաստատէ թէ Վրաստանէն ու Հայաստանէն 70-80 հազարի չափ Թուրքեր պիտի բերուին Անատոլու։ Գալիք Թուրքերուն մասին Մոսկուայի Թուրք դեսպան Ջեքեայի պէյ շփում պիտի ունենայ ռուս արտաքին գործավարին հետ եւ պայմանագրութիւն մը պիտի կնքէ։

Այս պայմանագրութեան համաձայն, Կովկաս գտնուող Թուրքերը տակաւին երկար ժամանակ պիտի կրնան Ռուսիա մնալու կամ մեկնելու մասին իրենց ընտրութեան իրաւունքը ի գործ դնել։ Ռուս կառավարութիւնը դիւրութիւններ ցոյց պիտի տայ Կովկասի Թուրքերուն Անատոլու երթալուն մասին։

Կեսարիոյ որբերը կը ցրուին

Կեսարիայէն կը գրեն Ազդարարի թէ Կեսարիոյ վանքին որբերէն անոնք որ ազգական ունին, պիտի ճամբուին եւ այս պատճառով ցանկը պատրաստուած եւ ղրկուած է պատրիարքարան։ Հաւանական է որ բոլորովին որբ, առանց հեռաւոր ազգականի կամ հեռանալ չուզող տղաք գտնուին վանքին մէջ։ Ասոնց համար հաստատութիւնը բաց պիտի մնայ, որովհետեւ կ՚ըսուի թէ նորեր ալ պիտի գան։ Այս առթիւ վանքէն կը խնդրեն չմոռնալ նպաստներ ղրկել։

ՍԱՔՔՕ եւ ՎԱՆՑԷԹԹԻ ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ
ՊԻՏԻ ՄԵՌՆԻՆ

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, պաշտօնապէս որոշուած է Սաքքօ եւ Վանցէթթին ելեկտրական աթոռի վրայ նստեցնել, ֆրանսական ժամով, այս առտու ժամը 5ին։

Դահիճը, որուն մասին ըսուեցաւ թէ վախնալով վրէժխնդրական յարձակումներէ, փախած ու անյայտացած է, տեսնուած է իր տանը առջեւ, որ կը գտնուի ոստիկանութեան պաշտպանութեան տակ։ Դահիճը իւրաքանչիւր մահապատիժի գործադրութեան, կը ստանայ 3125 ֆրանք։

Հրաւէրներ ղրկուած են բոլոր պաշտօնական վկաներուն, ներկայ գտնուելու համար Սաքքօ-Վանցէթթիի մահավճիռին գործադրութեան։ Հրահանգ տրուեցաւ բանտին ելեկտրագէտին, պատրաստ գտնուելու համար կէս գիշերէն առաջ։

Եւ սակայն բողոքները կը շարունակուին, ու ամէն կողմէ «շնորհ» կ՚աղաղակեն։

Կի տը Լասթէյրի մարքիզը, յանուն իր նախահօր՝ Լաֆայէթի, որ հիմնադիրն է ամերիկեան անկախութեան, «իր ձայնը կը միացնէ Եւրոպայի եւ Ֆրանսայի մեծ ձայներուն, շնորհ խնդրելով Սաքքօ Վանցէթթիի համար»։

Պատերազմի անդամատեալներէն Տիմիթրի Քրանկու, ռումէն, ներկայանալով Պուքրէշի ամերիկեան դեսպանին, խնդրած է զոհաբերել իր կեանքը՝ փրկելու համար Սաքքօ-Վանցէթթիին կեանքը։

Շնորհի անթիւ խնդրանքներու վրայ, նախագահ Քուլիճ կը յայտարարէ թէ ինք անզօր է ո եւէ բան ընելու, քանի որ դատը կը պատկանի Մասաչուսէցի կառավարութեան։

Սաքքօ-Վանցէթթի դատին պաշտպանութեան կոմիտէին նախագահը, վերջին կոչ մը ուղղեց դաշնակցային գերագոյն ատեանին։

Ամէն յոյս կապուած է Ֆուլլըրի, որ, վերջին րոպէին միայն պիտի յայտնէ իր պատասխանը։ Թեթեւ յոյս մը կայ որ նէրում շնորհէ։

Միւս կողմէ ցոյցերը եւ սպառնալիքները կը սաստկանան աշխարհի ամէն կողմը։

Շիքակոյի իտալական թաղին մէջ, ուր կը բնակին 150,000 Իտալացիներ, կաթոլիկ եկեղեցիի մը վրայ ռումբ նետեցին ցուցարարները։ Քանդուեցան քանի մը սիւներ, եւ ջարդուեցան ապակիներ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆԻ ՍՊԱՆԻՉԸ 15 ՏԱՐՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Գրեցինք թէ Պէյրութի եղեռնադատ ատեանը Յուլիս 27ին սկսած է Լիբանանի Ազգ. Գաւառական Ժողովի անդամ ողբացեալ ընկեր Վ. Վահան Վարդապետեանի սպանիչներուն դատավարութեան։

Ամբաստանուածներն էին Միհրան Աղազարեան, Միսաք Վ. Եհունի, Երուանդ Տատուրեան, Աբրահամ Թովմասեան, կառապան Նիկողոս եւ Աստուր Տատուրեան։

Հինգ օր տեւող դատավարութեան ընթացքին սրահը լեցուած էր միշտ հայ եւ օտար մամուլի ներկայացուցիչներով եւ հետաքրքիրներու բազմութեամբ, որոնց թիւը 300 կը հաշուուի։ Վարդապետեան ընտանիքին փաստաբանն էր Քամիլ Էտտէ. իսկ ամբաստանեալները ունէին չորս փաստաբան։ Առաջին օրը հարցաքննուեցան ամբաստանեալները։ Յետոյ լսուեցան 120է աւելի վկաներ, որոնց մէջ նաեւ Գաւառական Ժողովի 15 անդամներ, որոնք բոլորն ալ հաստատեցին Աղազարեանի մեղսակցութիւնը, զայն ամբաստանելով իբր խառնակիչ եւ հեղինակ ոճիրին։ Կարգ մը վկաներ ալ հաստատեցին թէ ոճիրէն անմիջապէս առաջ եւ վերջ Աղազարեանը տեսած են ոճիրին վայրը։ Բոլոր վկայութիւնները եկան հաստատել թէ Միհրան Աղազարեան ո՛չ միայն դրդիչը եւ կազմակերպիչը եղած է ոճիրին, այլ միեւնոյն ժամանակ բուն հեղինակը։

Փաստաբան Քամիլ Էտտէի այն հարցումին թէ ո՞ր կուսակցութեան կը պատկանի, Հնչակեան չէ՞, ինչպէս յայտարարած է հարցաքննիչ դատաւորին, Աղազարեան պատասխանեց. — Ես ըսած եմ որ 1909ին Պոլիս ուսանող եղած ատենս անդամակցած եմ միջազգ. Սօցիալ-Դեմոկրատ Ուսանող. Միութեան։ Այդ թուականէն ասդին ոչ մէկ կուսակցութեան չեմ պատկանած։»

Ուրիշ հարցումներու Աղազարեան շատ շփոթ եւ հակասական պատասխաններ տուաւ եւ քանիցս նեղը մնաց։

Դատավարութիւնը վերջացաւ Յուլիս 31ին եւ վճիռը տրուեցաւ Օգոստոս 1ին առտուան ժամը 11ին, մեծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Դատաւորները խորհրդակցութենէ մը վերջ հաստատական պատասխան տուին վեց ամբաստանեալներէն երեքին՝ մանաւանդ Միհրան Աղազարեանի մասին, որ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։ Ազատ արձակուեցան միւս երեքը, որոնց մէկն է Վ. Եհունի։

Միհրան Աղազարեան բնիկ Ալպիսթանցի է եւ Սահմանադրութենէն վերջ Պոլիս կեդր. վարժարան կը յաճախէր։

ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Երեքշաբթի գիշեր Սէնթըրլ Սփորթինկ Քլիւպի մէջ, մեծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցան կռփամարտի մրցումներ, որոնց կը մասնակցէին երկու Հայեր։ Աւետիս Ապլաղաթեան (Պէշիր), 5րդ շրջանին յաղթեց իր հակառակորդին՝ ֆրանսացի Քասթրի, որ խաղը լքեց, իսկ Աթաեան 5րդ շրջանին չուզեց շարունակել խաղը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ՈՂՋՈՅՆԸ. — Էնկիւրիի ռուս դեսպանատան զինուորական կցորդը ազգ. պաշտպանութեան գործավար Րէճէպ պէյի այցելելով ռուս կարմիր բանակին ողջոյնները հաղորդած է Թուրք բանակին։

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳ. ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Այս օրերուն, երբ մամուլին մէջ մասնաւոր թափով քննութեան առարկայ կը դառնայ Հայկական Մշակոյթի կեդրոն մը հաստատելու խնդիրը, գեղեցիկ զուգադիպութեամբ մը Հ. Բ. Ը. Մ.ը Փարիզի մէջ հիմը կը դնէ Ազգային Մատենադարանի մը։ Այս ձեռնարկը, որուն զարկ են տուած Բարեգործականի միութեան ընդհ. Նախագահ՝ Պ. Պօղոս Նուպար եւ մէկ քանի կտակարար հայրենակիցներ, իրենց նիւթական եւ բարոյական լայն աջակցութեամբ — անտարակոյս գնահատելի եւ ողջունելի է ամէն տեսակէտով։

Նոր չէ, որ հայ կեանքին մէջ երեւան կուգան նման ձեռնարկներ, մեր մշակոյթի եւ հանրային զանազան մարզերուն մէջ։ Հայ դպրոցն ու կրթական զանազան հիմնարկութիւնները, եկեղեցիներն ու վանքերը, որոնք բոլորն ալ ծառայած են լայնօրէն մեր ժողովուրդի մտաւոր զարգացման, արդիւնք են եղած գերազանցապէս հայ բարերարներու առատաձեռնութեան։

Այսպէս էր մեր երէկի իրականութիւնը, երբ այսօրուան գաղութահայութիւնը երկրին մէջ տէր էր սեփական տանելի տնտեսութեան մը։ Վերջին տարիներու տակնուվրայութիւնները հիմնովին շրջեցին մեր բովանդակ անցեալը, դատապարտելով մեզի գաղթականի ծանր ճակատագրին։

Օրուան ապրուստի հոգը մոռցնել տուաւ շատ կենսական պահանջներ, եւ եղան ատեններ, երբ այս կամ այն կրթական ձեռնարկն անգամ նկատուեցաւ շռայլութիւն եւ անհամապատասխան ժամանակի պահանջներուն։

Օրուան միակ կարգախօսն էր փրկել հայութեան բեկորները Փիզիքապէս։

Տարիներու հետ սակայն գաղթականի կեանքը աստիճանաբար կը մտնէ իր բնականոն հունին մէջ։ Հացի, ջուրի պէտքին հետ ամէն կողմէ մտաւոր սնունդի պահանջն է աչա, որ կը դրդեցնէ հայ մամուլն եւ մտքի մարդիկը։

Ցիր ու ցան ձեռնարկներ ալ կ'ըլլան յաճախ, նեղ ու մասնակի շրջանակներու մէջ. սակայն անբաւարար ընդհանուր պահանջին։

Հարկաւոր է կեդրոնական օջախ մը, Հայկական Մշակոյթի կեդրոն կամ «Աշխարհական Վենետիկ» մը, հոգ չէ թէ ինչ անունով, բաւական է որ ան ըլլայ ներշնչարանը հայ մտքին։

Կասկած չկայ, որ այս պահանջի իրագործումը հնարաւոր է, եթէ միայն նպատակը իւրացնող կեդրոնական կազմակերպութիւն մը գործել ուզէ։ Վերջին նուիրատուութիւնները ցոյց կուտան, որ տակաւին կան մեր մէջ սրտցաւ հայրենասէրներ, որոնք իրենց ունեցածը չեն զլանար բաժին հանել հայ նահատակուած մտքին։

«Յառաջ» աւելի առաջ քանի մը առաջնորդող յօդուածներով բազմակողմանի քննութեան ենթարկեց այս հարցը, եւ մէջ տեղ դրաւ իր առաջարկներն ու տեսակէտները։ Նոյնիմաստ առաջարկներ եղան «Հայրենիք»ի եւ մեր միւս թերթերուն կողմէ։ Գործի ընդունակ կազմակերպութիւն մը անշուշտ կրնայ այդ բոլորին նպատակայարմար ծրագիր մը իւրացնել, գործի ձեռնարկելու համար։

Բարեգործականի այս նոր ձեռնարկը միացնելով եղած տրամադրութիւններուն, կը կարծենք թէ արդէն իսկ պատրաստուած է աշխատանքի գետինը։

Այս բոլորին սակայն ենթադրել թէ ամէն ինչ կը դարգանայ լաւ ճամբով, միամտութիւն է առ այժմ։

Պահանջը ընդհանուր է, անժխտելի ու անառարկելի։ Ասիկա արդէն մեծ գրաւական մըն է ո եւ է գործի յաջողութեան։ Կեանքը ցոյց կուտայ, որ միջոցներ եւս չեն պակսիր մատնանշուած մեծ պահանջը աստիճանաբար բաւարարելու համար, եթէ խօսքէն գործի անցնինք։

Այս ձեռնարկին մէջ եւս բացառիկ դեր է վիճակուած Փարիզին, շատ մը նկատումներով։ Բարեգործականի ձեռնարկը աւելի մեծ արժէք կուտայ Փարիզին։

Բարեգործականը, որ տէր է Ազգային Մատենադարանին, լայն հնարաւորութիւն ունի ձեռնարկը աւելի ընդարձակելու եւ պատշաճեցնելու տեղական պահանջներուն։ Ասիկա ի վիճակի է այս ժողովուրդին ընդունել տալու Հայկական Մշակոյթի կեդրոն մը հաստատելու ծրագիրը եւ բոլորը խմբելու անոր շուրջ։

Անհրաժեշտ է նոյնպէս պարզել ձեռնարկին նպատակը։ Մատենադարաններ եւ մշակութային ձեռնարկներ, այնպէս ինչպէս եղած են մինչեւ հիմա Վենետիկի, Վիեննայի եւ Հայաստանի մէջ, անհրաժեշտ եւ օգտակար ըլլալով հանդերձ, բաւական չեն ամբողջովին գոհացնելու զգացուած պէտքը։

Դժբախտաբար հայ միտքը այսօր այնքան աղքատ է, որ զայն կերակրելու համար անհրաժեշտ է աւելի դիւրամարս սնունդ։ Պէտք է ոտքի հանել այս սերունդը, որպէսզի չկորսուի ան եւ արժանի յաջորդ դառնայ իր նախորդներուն։

Այս բոլոր նկատումներով է աչա, որ Բարեգործականի ձեռնարկը գնահատելի գտնելով հանդերձ, կը փափաքէինք զայն տեսնել աւելի ընդարձակ սահմանի մէջ եւ աւելի մատչելի ու ժողովրդական հիմերու վրայ դրուած։

Ընդունինք եղածը, իբրեւ նախաքայլ մը, որ կը տանի դէպի Հայկական Մշակոյթի իրական կեդրոնը, որմէ շունչ եւ աւիւն ստանալ կը սպասէ հայ միտքը։ Բարեգործականը իր նիւթական եւ բարոյական լայն միջոցներով կրնայ գլուխը կանգնիլ նոր շարժումի մը, որ շնորհիւ կենդանի աշխատանքի, կոչուած է իրականացնելու մեր բոլորի ցանկացածը։

Ասիկա պատիւ միայն պիտի բերէր այդ կազմակերպութեան, բարոյական վարձատրութիւն մը՝ իր բազմաթիւ բարերարներու, եւ լաւագոյն ծառայութիւնը՝ այս արիւնաքամ ժողովուրդին։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՏԱԿ ՀՈՂԸ ԿԸ ԽԱՂԱՅ

Ժամանակէ մը ի վեր Լոնտոնի տակ հողը կը խաղայ։ Այսպէս, մայրաքաղաքին ճիշտ կեդրոնը, Սակարանին մօտ, հսկայ տունի մը տակ, հողը կքեցաւ եւ շէնքը իջաւ բացուած փոսին մէջ։ Սակայն շէնքին յատակը տակաւին ամբողջովին կքած չէր, այնպէս որ շէնքին կէսը միայն փլաւ, ճեղքելով ճիշտ մէջտեղէն, կարծես դանակով կտրուած ըլլար։ Գիշերը պատահելով, սարսափելի աղմուկ մը դղրդացուց թաղը։ Հողին ճեղքը կ'երկարի դէպի Սակարան եւ 20 մեդր խորութիւն ունի։ Սակարանէն զատ փտանգուած են նաեւ բազմաթիւ շէնքեր։ Որովհետեւ ստորերկրեայերկաթուղիի ճամբայ եւ ջուրի խողովակներ կ'անցնին այդ գիծին վրայ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՎԻԹԱՄԻՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՐԵՒԻՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐԸ

Այսօր, գիտական յաջողութիւններու շնորհիւ գիտենք սնունդներուն տարրաբանական բաղադրութիւնը եւ կը գնահատենք անոնց արժէքը իբր ուժի աղբիւր։ Մեր հիւսուածանիւթերուն մէջ սնունդներուն այրումովը առաջ եկած տաքութիւնը կրնանք չափել, այնպէս ինչպէս որ եւ է վառելանիւթի մը ջերմութեան զօրութիւնը։ Գիտենք նաեւ որ մարդկային մեքենան գործելու համար 24 ժամուան մէջ եւ ամէն քիլոկրամին 30—50 գոլ (calorie) կը սպառէ։ Գիտենք վերջապէս, որ մէկ կրամ սպիտանիւթին այրումովը 5, իսկ մէկ կրամ շաքարանիւթին այրումովը 3,5—4 գոլ, իսկ նոյն քանակութեամբ ճարպային նիւթին այրումովը 9 գոլ առաջ կուգայ։

Ստորեւ կուտանք զանազան ուտելիքներու մէկ ցանկը, որ կրնայ ամէնուն օգտակար ըլլալ, որովհետեւ ցոյց կուտայ անոնց սննդական արժէքը։ Հաշիւով առնուած սնունդը բնական է որ թէ՛ աւելի ուժ կ'արտադրէ, թէ՛ շատ մը հիւանդութիւններ կը կանխէ։ (Ներկայացուած նիւթերը ցոյց կուտան հարիւր կրամի վրայ ջերմաբար յատկութիւնը (calorie).

Եզան միս՝ պարարտ՝ 357,91, նիհար՝ 106,00, ճարպ՝ 830,67. Հորթի միս՝ մէջք՝ 108,16, թեւ՝ 133,43, ուղեղ՝ 203,46, ոչխար (գիստ)՝ 142,32, ձիու միս (Փիլէթօ)՝ 122,74, խոզի միս (գիստ)՝ 117,92, քաղիրդ (tripes)՝ 250,33, ճագար (գիստ)՝ 126,86, նապաստակ (գիստ)՝ 163,36, հաւ՝ 174,58, հաւկիթ՝ 153,85, սագ՝ 232,30, սկրիկ (merlan)՝ 75,53, թիւնիկ (maquereau)՝ 202,26, տառեխ (hareng)՝ 116,21, կարմրաձուկ (rouget)՝ 112,00, ազկեր (sardine)՝ 114,23, լոգ (saumon)՝ 254,69, լեզուաձուկ (sole)՝ 82,69, ոստրէ (huitre)՝ 78,74, կաթ (կովի)՝ 70,54, քամամպէրի պանիր՝ 298,16, կրիւյէրի պանիր՝ 400,43, կարագ՝ 770,92, հաց՝ 254,14, գետնախնձոր՝ 79,15, լուբիա (չոր)՝ 315,93, լուբիա (կանանչ)՝ 27,86, սալ՝ 337,55 ոլոռ (չոր)՝ 335,85, ոլոռ (կանանչ)՝ 78,00, բրինձ՝ 347,58, լոլիկ (տոմաթէս)՝ 16,53, շոմին (սպանախ)՝ 42,53, հազար՝ 12,27, պանան՝ 96,51, ծիրան՝ 36,66, դեղձ՝ 50,37, տանձ՝ 42,06, խնձոր՝ 65,53, խաղող՝ 78,00, չամիչ, 313,41, կաղին՝ 674,64, նուշ՝ 641,23, ընկոյզ՝ 499,36, ելակ՝ 50,87, շագանակ՝ 18,71, սեխ՝ 18,71։

Այս հաշուական իրողութիւններու վրայ հիմնուած են սննդառութեան օրէնքները։ Սնունդներու անթիւ տեսակները զանազանուած են եւ անոնց ձեւն ու բնոյթը՝ փոխուած։ Սնունդին պարունակած կենդանի նիւթերը ամլացումի (stérilisation) ենթարկելով՝ տեսակ տեսակ պահածոներ պատրաստուած են, թէեւ, եթէ անոնք գործածուէին իրենց բնական վիճակին մէջ, կրնային աւելի օգտակար ըլլալ մեր առողջութեան։

Այժմ փորձը մեզի ցոյց կուտայ թէ սննդառութեան այս խրթին հարցը դեռ կատարեալ լուծում մը չէ գտած։ Սնանումի տարրաբանագիտական մասը դեռ մութ է։ Կենսական երեւոյթները շատ խառնակ են եւ մասամբ՝ անծանօթ։ Ջերաչափի (calorimètre) մէջ գիտուած կիզողութիւնը, մեր կազմուածքին մէջ կատարուած իրականութեան չի համապատասխաներ, որովհետեւ կեանքը բանաձեւերու խստութեան մէջ չի կայանար։ Եւ այսպէս, բնական օրէնքներու անգիտացումի հետեւանքով, շատ մը հիւանդութիւններ ծագում առած են։ Օրինակ. ամլացուած (stérilisé) կաթով ալիւրեղէններով կերակրուած երախաները վտանգաւոր աչքի հիւանդութիւններ ունեցած են, եւ դարմանելու համար սնունդին մէջ փիչ քանակութեամբ չեփած կաթ, կարագ եւ կամ հաւկիթ աւելցնելը բաւական է եղած։

Պէրիպէրի կոչուած հիւանդութիւնը, որ Ասիոյ ժողովուրդներուն մէջ եւ մասնաւորապէս Միջագետքի եւ Ճափոնի կողմերը համաճարակներ առաջ բերելով շատ մը աւերներ գործած է, առաջ կուգայ կեղեւը հանուած բրինձով սնանելէն։ Փորձըւած է որ, եթէ բրինձը կեղեւով գործածուի, հիւանդութիւնը անհետանայ։ Լնդահարութեան (scorbut) կը բռնուին ընդհանրապէս թարմ պտուղ և բանջարեղէնէ զրկուած մարդիկ։

Այսպէս, նմանօրինակ փորձերէ յայտնի եղած է որ բնական վիճակին մէջ ամէն տեսակ սընունդ, օրինակի համար բանջարեղէնները, պտուղները, կաթը եւ հաւկիթը, բնալուծարաններու մէջ երեւան հանուած սննդարար տարրերէն զատ, կը պարունակեն նաեւ անծանօթ նիւթեր։

Այս նիւթերը սնունդին կենդանի տարրերն են, եւ կը կոչուին կենսանիւթ (vitamines)։

Վիթամինները զատել դեռ կարելի չէ եղած եւ բնականաբար ասոնց մասին շատ ծանօթութիւն չունինք։ Ամենափոքր քանակութեամբ վիթամին գործածելով անմիջապէս կը բուժուին կարգ մը հիւանդութիւններ, որոնք ծագած էին վիթամինէ զրկուած սնունդներ առնելով։ Վիթամինները կը պահպանեն մեր կազմուածքը, մեր կեանքը։

Ի՞նչ տեսակ նիւթեր են։ Առ այժմ միայն մէկ քանին յայտնի են եւ անոնք ալ իրարմէ կը զանազանուին գիրերով։ Օրինակ, A վիթամինը կը գտնուի թարմ կաթին, կարագին եւ թարմ հաւկիթներու մէջ։ (Վերջերս յայտնուած կարծիքներու համաձայն, այծի կաթին մէջ բաւականաչափ վիթամին չգտնուելով միայն այս կաթով սնանող երախաները անարիւնութեան կ'ենթարկուին)։ B վիթամինը ընդեղէններուն վերնամաշկին մէջ, իսկ C վիթամինը՝ թարմ պտուղներու և բանջարեղէններուն մէջ կը գտնուին։ Կայ նաեւ D վիթամին մըն ալ, որ երբ տղոց սընունդներուն մէջ բացակայի Rachitisme կոչուած ոսկորի հիւանդութեան պատճառ կ'ըլլայ, այն հիւանդութիւնը որ կմախքին աճումի ընթացքին կը նշմարուի եւ ոսկորներուն այլաձեւութեամբ կը յայտնուի։ Վերջերս հաստատուած է որ յիշեալ D վիթամինը անմիջապէս կը վերանշմարուի, եթէ ենթակաները անդր-մանիշակագոյն (ultra-violet) ճառագայթներուն ազդեցութեան տակ գտնուին, կամ երբ անոնց տրուին այնպիսի նիւթեր որոնք արեւուն մէջ գտնուած կամ այս ճառագայթներուն ազդեցութեան տակ մնացած են։

Արդարեւ անուրանալի է արեւին ճառագայթներուն մեր վրայ ունեցած կենսական ազդեցութիւնը։ Ամէնուս ծանօթ տեսանելի գոյնզգոյն բազմաթիւ ճառագայթներէն զատ, արեւը ունի նաեւ ուրիշ անտեսանելի երկու ճառագայթներ, որոնք են անդր-մանիշակագոյն եւ ենթակարմիր ճառագայթները։ Այս ճառագայթները շատ օգտակար են մեր առողջութեան համար։

Ահա այս է պատճառը, որ առաջ անգիտակցաբար, իսկ վերջերս աւելի հաստատ կերպով կը թելադրուի արեւի լոգանքը իբր դարման շատ մը հիւանդութիւններու։ Մինչեւ իսկ այժմ շատ մը մասնագէտներ այս նըպատակաւ մասնաւոր ելեկտրական լապտերներ կը գործածեն, տարօրինակ յաջողութիւններ ձեռք բերելով։

Անդրմանիշակագոյն ճառագայթները բուն իսկ ազդու ճառագայթներն են, իսկ ենթակարմիրները կը չափաւորեն առաջիններուն ազդեցութիւնը։ Օդը որչափ յստակ եւ չոր է, անդրմանիշակագոյն ճառագայթները այնչափ շատ կ'ըլլան։

Սակայն ենթակարմիր ճառագայթներուն շնորհիւ, մենք չենք զգար անոնց ազդեցութիւնը եւ ո եւ է վտանգ ալ չի պատահիր։

Իսկ շոգիով բեռնաւորուած օդը ենթակարմիր ճառագայթներուն անցքին արգելք կ'ըլլայ։ Բարձր լեռներու վրայ մարդուն մորթը շատ կը քրտնի եւ այս քրտինքը մարմինին բոլորտիքը կը կազմէ շոգիէ իսկական պատեան մը, որ ենթակարմիր ճառագայթները կը ծծէ եւ միայն անդրմանիշակագոյն ճառագայթներուն ազդեցութեան ենթարկելով՝ մարմինին վրայ մակերեւութային այրուցքներ առաջ կուգան։ Նոյնպէս ծովեզերքը, օդը շոգիով լեցուն ըլլալով, արեւին ազդեցութեան տակ գտնուած ամէնէն ճերմակ մորթերն անգամ սեւ կարմիր գոյն մը կը ստանան, այն գոյնը որ այսօր նորաձեւութեան կարգն է անցած։ Ծովեզերեք գտնուողները լաւ գիտեն, որ երկինքը մթնագոյն մշուշով մը ծածկուած ատենները անդրմանիշակագոյն ճառագայթներուն ազդեցութիւնը աւելի զգալի է։ Ուրեմն ծովէն թաց թաց ելած, առանց չորցնելու արեւուն տակ մնալն ալ վտանգաւոր է։

Այսպէս, արեւն ալ բնական ու կենսական ազդակ մըն է, ինչպէս վիթամինները, եւ բնական այս ազդակներէն օգտուելով, հետզհետէ բնական ու անխարդախ սնունդները միայն առնելով, մենք պիտի ըլլանք աւելի առողջ եւ աւելի դիմացկուն։

ՓՐՕՖ. Ա. ՊԻՐՊԻՐԵԱՆ

ՄԱՐԴԸ ԻՐ ԴԵՐԻՆ ՄԷՋՆ Է

Հայ լրագրութեան մէջ քանի մը անգամ քաղաքական դիմակ փոխելէ յետոյ, Արշակ Մահտեսեան բաւական տարիներէ ի վեր կը հրատարակէ «The New Armenia» պարբերաթերթը։ Մասնաւորապէս զինադադարէն յետոյ, թերթը նկատելով օտար պրոպագանդի օրգան, դաշնակցական ընկերներ եւ համակիրներ նիւթական եւ բարոյական ամէն աջակցութիւն կուտային, անոր յարատեւութիւնը ապահովելու համար։ Սակայն դիմակ փոխելու ընդունակ այդ արարածը չէր կրնար մէկ դիմակով մնալ տեւականօրէն, մանաւանդ երբ իր նիւթական շահերը վտանգուէին։

Պ. Վ. Գարտաշեանի եւ Հայաստանի Անկախութեան կոմիտէին կողմէ Լօզանի դաշնագրին դէմ մղուած յաջող պայքարէն յետոյ, մեր ընկերներն ու համակիրները իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը ամբողջապէս տրամադրեցին այս հաստատութեան՝ իբրեւ պրոպագանդի եւ քաղաքական պայքարի ուժեղ մեքենայ մը, անտեսելով Պ. Ա. Մահտեսեանի թերթը։ Այս է պատճառը որ վերջինս իր թերթին մէջ տպած է ամօթալի յօդուած մը, որուն կը պատասխանէ «Հայրենիք», (27 յուլիս).—

Նիւ Եորքի մէջ անգլիերէն լեզուով հրատարակուող The New Armenia հանդէսը՝ վերջապէս, վար է առեր իր դիմակը եւ իր ամբողջ տգեղ մերկութեամբ ներկայացեր է հանրութեան։

Այդ հանդէսին պատասխանատու խմբագիր Պ. Արշակ Մահտեսեան քանի մը տարի չէզոքութիւն խաղաց եւ ամէն ճիգ թափեց շահելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրկաններու եւ շարքերու համակրանքը, որպէսզի կարենայ մեր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ ժամանակ մը եւս քաշքշել իր հանդէսին գոյութիւնը։ Եւ պէտք է ըսել, որ Պ. Արշակ Մահտեսեան ի զուր չզարպասեց մեր ընկերներուն եւ համակիրներուն, որովհետեւ անոնց շնորհիւ տարիներ շարունակ կրցաւ հրատարակել The New Armeniaն, որ առանց մեր ընկերներու եւ համակիրներու օժանդակութեան, անկասկած շատոնց փակուած պիտի ըլլար։

Հաւանաբար, այս «չէզոք» կամ «բարեկամական» յարաբերութիւնները ժամանակ մը եւս շարունակէին, եթէ Հայկական Փրէս Բիւրոյի եւ մասնաւորապէս Վահան Գարտաշեանի զանի դաշնագրին դէմ կռուի պայքարը քանի մը առաջ չպսակուէր յաջողութեամբ, որուն մէկ կողմէն, հայ հասարակութիւնը սկսաւ առաջուընէ աւելի շօշափելի կերպով բարոյապէս եւ թէ՛ նիւթ օժանդակել Հայկական Բիւրոյին ու անոր տաղ ուր վարիչ Պ. Գարտաշե իսկ միւս կողմէն՝ Վ. Գա եանի կատարած գործէն դավառուած հայ հասար թիւնը դադրեցաւ նախկի փով ուժ տալ The New Armeniaին՝ համարելով զայն բորդական արժէք ներկայ ձեռնարկ մը։

Ահա այս բանն էր, որ երեւոյթին, լեցուց Պ. Մա եանի համբերութեան բա Եւ որովհետեւ այդ պ մութ զգացումներն խմբակցութիւն մըն ալ որուն հանդիսատ չէր զանի դաշնագրին դէմ յաջող պայքարը եւ «մեծ» շէֆին միջոցաւ փորձած էր խանգարել նպաստ այդ պայքարը խայտառակուած, օր մը կարծ Պ. Մահտեսեան տխրահռչակ խմբակցու ինքզինքնին գտան կողք ընդհանուր թշնամիի մը որ ոչ թէ Թուրքն էր, մը ու անոր եռեւ կանգն Միացեալ ու Անկախ Հա տանի դատին համար մ չող հայ քաղաքական կ ցութիւնը։

Որ The New Arme այժմ ալ Ռամկավարներու բուկն է սկսեր զարնել, ապացոյց՝ անոր վերջին մէջ տպուած խմբագրական զզուելի գրութիւնը, զոր քար» փութացեր էր թարգ նաբար արտատպել։

Կ'երեւի, թէ «մեծն» նագէտ Պ. Զօպանեանի հռչակ թրքանպաստ գործ յանձն է առած, ի հաշիւ կավարներու, շարունակ Ա. Մահտեսեան։

Այլապէս The New Arme մէջ չպիտի երեւար գրութիւնը, որուն Թուրքեր Թուրքերուն սիրահար միայն կրնան ծափ զարնել

Ընկերիրի փաշաներու անոնց ամերիկեան գործակ րու մտքէն իսկ չէր կրնար նիլ, որ Զօպանեանի մը իրենց հացին իւղ քսելու ելլէ շուտով ուրիշ «մեծն» քաղաքագէտ մը յանձին Մահտեսեանի։

Կը կարծենք, որ Թուրք այլեւս անհանգստանալու չունին Լօզանի դաշնա բախտին համար, որովհ ամերիկահայերու մէջ իսկ են անգլիախօս հայ մարդ քաջալերուելով իր Թրք ոգին ունեցող ուրիշ կարգ հայերէ, յանձն առած է ետքը կանոնաւորապէս պա րելու ի նպաստ Լօզանի դա գրի եւ կասեցնելու Հայաստ Անկախութեան Ամերիկեան միտէի ջանքերը։

Կը մնայ այժմ միայն The New Armenia իր ան ալ փոխէ և այսուհետեւ կո The New Turkey, որ շատ լի համապատասխան պիտ լար իր նոր կոչումին։

Սակայն, այդպիսի օրկ մը օժանդակելու պարտակա թիւնը չիյնար պարկեշտ հայրենասէր հայերու վրայ։

Ոչ մէկ սէնթ այլեւս սի մը, որ սկսած է՝ պայք հայկականան դատին դէմ պէս, ինչպէս միայն Թուրք պիտի ուզէին պայքարիլ դէմ այս երկրին մէջ...։

ԳԵՐՄԱՆ ԱՌԵՒՏՐ. ՆԱՒԵՐ

Նախորդ վարչապետ որ մէկն է Համպուրկ-Ամեր շոգենաւային ընկերութեան րէններէն, յայտարարեց թէ կերութիւնը ունի 340,000 թ նաւ, մինչդեռ ութը տարի առաջ 8,000 թօնօ էր միայն բոլոր գերման առեւտրական ւերը կը հասնին 3,400,000 նոյի։

ԾԻԾԱՂ

ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆ

Առաջին անգամ օդանաւ մտնողները եղան ճնարիչները, սպաները, զինուորականները, թարգիկները: Հետզհետէ օդանաւ մտան նաեւ նախարարները, լրագրողները, բանուորները: Յետոյ մտան նաեւ յօդանաւ կիներն ու աղջիկները: Պէտք չէ մոռնալ սակայն որ շատ անգամ ինքը, օդանաւն է որ մտաւ մտնել ուզողներու մէջ, զանոնք փոխադրելով... անդենական:

Կարգը եկած է օդանաւ մտնելու՝ պառաւներուն, մանուկներուն եւ... կենդանիներուն:

Միացեալ Նահանգներու մէջ տասնըչորս տարեկան աղջնակ մը՝ Միս Լիլիան Տեյլըրն 230 ժամուան թռիչքներ կատարած է մինչեւ հիմա ու ստերս կը ստանայ վկայական:

Դեռ անցեալները Մարսիլիոյ քաղաքապետին... շնիկը թռիչք մը կատարեց, իր տէրերուն ընկերակցութեամբ, մինչեւ Զուիցերիա: Մի՛ զարմանաք բնաւ եթէ վաղը միւս օր շնիկներուն յաջորդեն կապիկներ, մկնիկներ, խոզիկներ ու քուռակներ:

Ճիշդ Նոյ Նահապետի տապանը եղաւ օդանաւ բուռածը:

Նոյեան տապանը նոյն գերդաստանը իր մէջ առնելէ վերջ, այնտեղ մտան նաեւ առիւծներ, արծիւներ, վագրեր, փիղեր, ուղտեր ու էշեր:

Օդանաւը ուրեմն նոր օրերու Նոյեան տապանն է հետեւեալ փոքրիկ տարբերութիւններով.—

Ա.— Մինչ տապանաբնակները ջրհեղեղէն խուսափեցան՝ մեր օդանաւաբնակները գրեթէ միշտ ջրհեղեղի կը բռնուին:

Բ.— Մինչդեռ տապանի բնակիչները իրենց շրջանը աւարտելէ վերջ միայն զոհ մատուցին Աստուծոյ՝ մեր օդանաւորդները կէս ճամբան շատ անգամ իրենք զիրենք կը զոհաբերին Աստուծոյ:

Գ.— Պէտք չէ մոռնալ նաեւ որ Նոյ՝ տապանէն ելաւ ու որթատունկ տնկեց. մինչդեռ մերոնք դեռ օդանաւէն չելած յաճախ կը տնկեն... ոտքերնին:

ԸՆԿԵՐ ՎԱՉՐԻԿ

ՄԱՆՐԻԿ ՓԱՍՏԵՐ

Մուրճ Մանգաղի մէջ (24 յուլիս) Թղթակից մը կը գրէ Կրասնոդարէն.—

Նոր շուկային մէջ խմբակ մը կայ, որ գիւղացիները կը կողոպտէ երկու ամիսէ ի վեր: Խմբակին անդամները լաւ սերտած են իրենց գործը: Մէկ քանին կը կենան շուկային մէջ եւ անցորդ գիւղացիները կը համոզեն թէ ծախու աժան ապրանք ունին ու կը տանին իրենց ընկերներուն քով, կը նստեցնեն... Թղթախաղի սեղանին առջեւ եւ լաւ մը կը կողոպտեն:

Իսկ եթէ գիւղացին գուշակելով խաբէութիւնը, ուզէ հեռանալ, կը սկսին քարերով ծեծել:

Չ. Ռ. Մ.ԵԱՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

ԹՐՈՔԱՏԷՐՈՅԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Կիրակի կէս օրէ վերջ տեղի ունեցաւ Զափահասորբերու Միութեան կազմակերպած գ. պատմա-գիտական արշաւը դէպի Թրոքատէրոյի Թանգարանը, սովորականին պէս առաջնորդութեամբ Պ. Պ. Մ. Նաթանեանի եւ Կ. Ց. Բասմաջեանի եւ մասնակցութեամբ երկսեռ ստուար բազմութեան մը:

Ներս մտնելէ առաջ Պ. Նաթանեան բացատրեց թէ ինչո՞ւ այդ անունով կոչուած է Թանգարանը: Ֆրանսացիները 1823ին եւրոպական պետութիւններու ճնշումին տակ արշաւեցին Սպանիա՝ մարելու համար այն յեղափոխութիւնը, որ իրենց իսկ օրինակով ծնունդ առած էր հոն: Ֆրանսացիներու կողմէ Քատիքս քաղաքին ու անոր մօտ գտնուող «Թրոքատէրօ» բերդին վրայ տարուած յաղթանակն է որ յաւերժացուած է 1878ի ցուցահանդէսին կառուցուած այդ հոյակերտ շէնքին տրուած անունով:

Նախ բարձրացանք Ազգագրական բաժնի սանդուղներէն վեր: Առաջին անգամ հանդիպեցանք Թրքական մասին, ուր մեզի ծանօթ կարգ մը առարկաներ գետեղուած են, «նալին», «չարըգ», փոքր ասիական տարազ եւայլն:

Պ. Նաթանեան յիշեց թէ 1878ին Վանի շրջանին մէջ տեղական տարազներ կը հաւաքէին Փարիզի ցուցահանդէսին ղրկելու համար: Շրջան մը կ՚ընենք Ֆրանսական սրահին մէջ, ուր տեղական ժողովուրդին, նահանգ առ նահանգ, տարազին, բարքերուն ու նիստուկացին, մէկ խօսքով ներքին կեանքին իսկական պատկերը կը տեսնուի:

Եւրոպական երկիրներու կարգին, Հայաստանը գետեղուած է Ռուսիոյ կողքին: Ապակեփեղկի մը մէջ ցուցադրուած են հայկական հին ու նոր կանանց նուրբ ձեռագործի նմոյշներ, ճենապակեայ ամաններ (Քէօթահիոյ գործ), պղնձեայ շիշ (կամ շիշի պատեան) մը, վրան Ս. Գէորգի պատկերով եւ հայերէն կիսովին անընթեռնլի դարձած արձանագրութիւններով, կովկասեան գօտի մը, Մխիթարեան միաբանութեան երկերիւրամեակի շքադրամ մը եւայլն: Սակայն ինչ որ Հայու մը արդար հպարտութիւնը պիտի շարժէ, հայ կնոջ ամէն արժանն է՝ ազգային տարազով: Եւրոպական ամբողջ մասնաբաժնին մէջ չկար տարազի նմոյշ մը, որ ըլլար աւելի կամ գէթ նոյնքան գեղեցիկ, վայելուչ ու նրբաճաշակ որքան հայ հարսը: Այս Թանգարանին հայկական մասը, ամէն տեսակէտով, կատարեալ հակապատկերն է 1925ի Փարիզի զարդարարուեստի ցուցահանդէսին մէջ ցուցադրուած խայտառակութեան:

Պտտեցանք նաեւ Ամերիկեան մասնաբաժինը, ուր հետաքրքրական նիւթեր շատ կան: Պ. Բասմաջեան տեղեկութիւններ տուաւ Մեքսիկեան պատկերագրութիւններու մասին. Մեքսիկացիները Ամերիկայի առաջին քաղաքակիրթ ժողովուրդը եղած են:

Թանգարանին երկրորդ բաժինը՝ Բաղդատական քանդակագործութեան, կը գրաւէ երկու սրահներ, վարի յարկը ուր գետեղուած են Շարթրի, Ռէնսի, Փարիզի, Ամիէնի եւ այլ գլխաւոր մայր եկեղեցիներու քանդակներու կտորներէն նմոյշներ. սիւներ, խոյակներ, արձաններ, դամբարաններ՝ բաղդատութեան օտար նմոյշներով: Կան նաեւ մանրանկարներ, ինչպէս Սէն-Տընիի աբբայարանին յատակագիծը, Մոն-Սէն-Միշէլ կղզեակը, որու վանքին նկուղներուն մէջ բանտարկուած է Հայոց Աւետիք Պատրիարքը: Աւարտելով մեր պտոյտները, ելանք պարտէզ, ուր մօտ մէկ ու կէս ժամուան խօսակցութեան ընթացքին մեր առաջնորդները տեղեկութիւններ տուին Անիի եւ Վանի շրջանին հնութիւններուն, Զուարթնոցի պեղումներուն ու Երեւանի Թանգարանի մասին:

Ց. ՍԷՕՅԼԷՄԷԶԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԿ. ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՖՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէի կողմէ կազմակերպուած դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի օր: Առտուն՝ անուշ արեւ մը կը ժպտէր, եւ դաշտավայրը իր դալարուն ու երկար ծառերով, անհամբեր կը սպասէր հասարակութեան երգին ու ուրախութիւններուն: Հայկական ու ֆրանսական դրօշակները կը ծածանէին հանդիսավայրին շուրջը: Դաշնակցութեան մեծադիր, գունաւոր զինանշանը հաստարուն ծառի մը վրայ գամուած, անտառին ճիշդ մէջտեղը կը փայլէր: Հայ մայրիկներ, ծերեր ու փոքրեր ուխտաւորի կարօտով կ՚ողջունէին զայն հայկական եռագոյնին հետ: Ժամը 10.30ին «Արաքս» ֆանֆառը հետն ունենալով Հայ Արիներու խումբը, նուագելով հայկական զանազան կտորներ, անցք մը կատարեց Հայոց Թաղին առջեւէն: Տեսարանը յուզիչ էր: Ժողովուրդը խուռներամ դուրս թափուած, կը դիտէր մեր փոքրիկ արի զինուորները եւ հայկական նուագախումբը:

Բուն հանդէսը սկսաւ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին «Մեր Հայրենիք»ով: Արիները իրենց բանակատեղիէն, սրինգի ընկերակցութեամբ կ՚երգէին հայրենական ու հովուական քաղցր երգեր: Երգուեցաւ «Կարկուտ տեղաց»ը, որմէ վերջ խօսք առաւ ընկ. Արսէն Աճէմեան, նախ ոգեկոչելով մեծ բնութիւնը, որ կեանքն է: «Մեր ժողովուրդը, ըսաւ, շա՛տ է տառապեր, բայց մենք չենք յուսահատած: «Ո՛ տայր ինձ զծուխ ծխանի, եւ զառաւօտն Նաւասարդի», ու մենք մեր արքային պէս, կարօտ ունինք մեր հայրենի անտառներուն, սարերուն, դաշտերուն, գիւղերուն ու քաղաքներուն: Մօտ է այն օրը, երբ կը վերադառնանք կրկին մեր աննման ու սիրուն հայրենիքը:»

Անցնելով Խանասորայ դաշտը, աւելցուց.— Տարիներ առաջ, բուռ մը հայ քաջեր, յանուն հայ ազատութեան ու մեզի, կռուելով նահատակուեցան: Նուիրական զգացումով մը, յարգենք այսօր անոնց աստուածային յիշատակը:»

Դպրոցի աշակերտ-աշակերտուհիներուն կողմէ եղան խմբերգներ, արտասանութիւններ: Տիգրանակերտցի եւ Սեբաստացի երիտասարդներ պարեցին իրենց բնագաւառի պարերը: Վրացի Ժորտանիան ազգային տարազով պարեց մէկէ աւելի կովկասեան սիրուն պարեր: Հայ Արիները խաղցին զանազան խաղեր եւ բուրգեր կազմեցին: Յետոյ աճուրդի դրուեցաւ «Տարօնի առիւծը իր կորիւններով» նկարը, որ 270 ֆրանքի բարձրացաւ եւ շահեցաւ ընկեր Շահէն Չաքրեան: Պ. Լեւոն Պօյաճեան բարի նախանձով մը եւ առատաձեռնութեամբ մինչեւ վերջ մասնակցեցաւ աճուրդին:

Նուագախումբի մասնակցութեամբ եղան եւրոպական եւ հայկական պարեր, որոնք տեւեցին մինչեւ ժամը ութը:

* * *

Ցաւով կ՚արձանագրեմ նաեւ փոքրիկ միջադէպ մը: Հանդէսէն վերջ անձնական խնդրի մը առթիւ երկու տաք գլուխներ իրարու կծու խօսքեր փոխանակեցին առաջ բերելով կռիւ մը: Բարեբախտաբար կարելի եղաւ առաջքն առնել ոստիկանական միջամտութեան մը:

Ա. ՀԱՅՔԱՐ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՊՕՆ.— Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ 31 Յուլիս, Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պօնի ենթակոմիտէին: Բեմը զարդարուած էր երկու հայկական եռագոյններով, մէջտեղը Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը, ու չորս կողմը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներու եւ օրուան հերոսներու նկարները:

Օրուան նախագահ ընկ. Յաբեթնազովեան նախ հրաւիրեց ներկաները բոպէ մը յոտնկայս յարգելու Հայ նահատակներու յիշատակը, յետոյ մանրամասն բացատրեց Խանասորի արշաւանքի պատճառներն ու վեր հանեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար: Երգիչ խումբը երգեց «Կարկուտ Տեղաց»ը: Եղան օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ: Ներկայացուեցաւ նաեւ քրքջալիր զաւեշտ մը՝ «Վաշխառուն»:

Զնայած տեղւոյս հայութեան ցրուած վիճակին, բաւական թիւով հայրենակիցներ եկած էին այս առաջին հայկ. ցերեկոյթին: Շատեր հեռու տեղերէ եկած էին:

Հանդէսէն վերջ ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ նկար մը՝ «Դէպի ազատութիւն», նուիրուած տեղւոյս կողմէն ընկ. Գ. Աճարոնեանի կողմէ: Աճուրդը բարձրացաւ մինչեւ 250 Ֆր. ու դեռ աւելի պիտի բարձրանար, երբ Կրասի ընկերներէն Յակոբ Սէմէրճեան միանուագ 40 Ֆր. վճարելով շահեցաւ զայն:

Ժամը 6ին փակուեցաւ հանդէսը:

Գ. ԿԱՐՍԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԹԼԷԹԻՍՄ.— Աշխարհի մէջ շատ քիչ ազգեր ունին մարզուած կիներ: Ասոնց կարգին լաւագոյն տեղը կը գրաւեն Գերմանները, որոնց ձեռք բերած յաջողութիւնները իսկապէս գնահատելի են: Կիրակի օր Պերլինի մէջ կատարուած ախոյեանութեան մրցումներուն ընթացքին, աշխարհի երեք մրցանիշները կոտրուեցան, որոնց երկուքը աղջիկներու կողմէ.—

Ա. Գունդ նետել. 11 մեդր 30 Օր. Langeի կողմէ (նախկին մրցանիշն էր 10 մեդր 15):

Բ. 800 մեդր վազք 2 վայրկեան 23"էն, Օր. Batcshauerի կողմէ (նախկին մրցանիշ 2'26 3)5"):

Գ. 4×100 դրօշարշաւ 49, 10 (նախկին մրցանիշ 50,2)5):

ՖՈՒԹՊՕԼ.— Թուրք ֆութպօլը քիչ ատենուան մէջ հսկայական յառաջդիմութիւն ունեցած է: Թուրքերը աշխարհի շատ մը լաւագոյն խումբերուն հետ չափուելով լաւ արդիւնքներ ձեռք բերած են: Այս յառաջդիմութիւնը կատարուած է շնորհիւ իրենց հարուստ հայրենակիցներուն լայն օժանդակութեան: Իրաւ է թէ Թուրք խաղացողները քիչ մը կոշտ խաղարկութիւն ունին, բայց հետզհետէ այդ թերութիւնն ալ կը սրբագրեն: Այս յաջողութիւնները, որոնք ընդհանրապէս ձեռք բերուած են Պոլսոյ մէջ, մասամբ ալ կը պարտին Թուրք դատաւորներու կողմնակալութեան:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.— Գրեցինք թէ Ճէք Տէյլանի աշխարհի կէս ծանրութեան ախոյեանութիւնը ձգելէն վերջ, ամերիկեան Ֆէտէրասիոնը այդ տիտղոսը տուաւ Իրլանտացի Մայք Մաք Թիքին: Մամուլի բողոքին վրայ, Ֆէտէրասիոնը ետ առաւ իր որոշումը եւ այդ տիտղոսը մրցման պիտի դնէ Իրլանտացիին եւ Թոմմի Լաքրանի միջեւ: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 7ին Նիւ Եորքի մէջ:

Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԵՆԹՈՒԹԵԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ.— Մէրիպէլ-Լանշաթրի մէջ, տիկին Ժիրար Թոյն խմեց անձնասպան ըլլալու համար: Այս կինը, քանի մը ամիս առաջ, խեղդած էր իր երախան եւ ածելիով կտրած՝ իր վիզը: Կարելի եղած էր դարմանել վէրքերը: Բայց այս անգամ ալ փորձեց թոյնով ճամբորդել: Բժիշկները քննեցին եւ այն եզրակացութեան եկան որ անհաւասարակշիռ կին մըն է:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.— Քազապլանքայի մէջ, բանուկ հրապարակի մը վրայ փողոցէ մը դուրս ելաւ ինքնաշարժ մը, եւ դիմացի փողոցէն՝ հեծելաշարժ մը: Վազեցին իրարու դէմ, յարձակեցան: Հեծելաշարժը նօք-աութ եղաւ:

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՊԱՂՊԱՂԱԿ.— Պէչ գաւառին մէջ (Անգլիա) 50 չափահասներ եւ 150 մանուկներ, որոնք շրջուն վաճառորդէ մը պաղպաղակ գնելով կերած ու զովացած էին, յանկարծ թունաւորման նշաններ ցոյց տուին: Անմիջապէս բժշկական խնամքներ տրուեցան: 5 տարեկան տղեկ մը մեռաւ անմիջապէս:

ՀՐԱՇՔԻ ՊԷՍ.— Փէրփինեանի մէջ ինքնաշարժ մը կը սուրար: Եօթը տարեկան տղեկ մը տնկուեցաւ դէմը: Ինքնաշարժը չկեցաւ, սուրա՜ց:

Քիչ յետոյ մեքենավարը տեսաւ որ, — ո՛վ հրաշք,— մանուկը բարձրացեր էր, ողջ առողջ, ինքնաշարժին գլուխը, մեքենաներուն վրայ:

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՈՒՐ ՇԻԼԹԱՋԻՉ ԱՆՈՂՈՔ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ՚ԸՍԷ ՃԵՐՃԻՆՍՔԻ

— Կը կարծեմ թէ, ինչ որ պէտք էր հոս ըսուիլ, լսեցինք: Հետեւաբար, կը խնդրեմ որ ժողովրդական գործավարներու խորհուրդը անմիջապէս գումարուի, որպէսզի լսէ մեր ընկերոջ՝ Շիլթաչիի լրացուցիչ բացատրութիւնները:

Այսպէս ալ որոշուեցաւ, եւ այս արտասովոր ճաշը վերջացաւ:

Քարասօֆ իր թղթածրարին վրայ հակեցաւ եւ ինծի երկարելով փաստաթուղթ մը, շարունակեց.

— Ահա, այդ հաւաքոյթին տեղեկագիրը ստորագրուած է այն երկու վկաներուն կողմէ, որոնք ինծի պէս ծպտուած ներկայ էին, խոհարարապետը՝ Տոռովէնքօն եւ մառանապետը՝ Շայկին:

Աչքէ անցուցի տեղեկագիրը, յետոյ Քարասօֆի հարցուցի.

— Յետոյ, ի՞նչ ըրիք:

— Յետո՞յ. միջադէպը տեղեկացուցի գնդապետ Փեթրովիչի, որ ինծի պաշտօն յանձնեց նախ Էքաթէրինպուրկ եւ յետոյ Պերլին երթալ ստուգելու համար:

— Հապա Քափաչօչէքօֆը ի՞նչ եղաւ:

— Պատերազմական ատեանի մէջ դատուեցաւ, յանցաւոր նկատուեցաւ եւ մահուան դատապարտուելով, հրացանազարկ եղաւ:

— Իսկ Շիլթաչի՞ն:

— Ա՜հ, ան, կրցաւ օձիքը փրկել, նոյն իսկ, օրուան ամէնէն բարձր պաշտօնատարներէն մէկը դարձաւ: Յետոյ, քանի որ վաղն իսկ, կարմիր կոյսին պիտի ներկայանաք, հաւանական է որ հոն անոր հանդիպիք:

— Ա՛հ, ուրեմն. զիրար կը տեսնե՞ն:

— Աւելին. միասին կը պառկին:

— Ժամանակաւոր միացո՞ւմ մը:

— Ո՛չ, ընկերութիւն մը:

— Որո՞ւ դէմ:

— Թոյլ տուէք որ այդ անակնկալին լուծումը ձեզի ձգեմ:

Անակնկա՜լը...

Շատ մեծ էր այդ անակնկալը. որուն ենթարկուեցայ յաջորդ առտուն իսկ:

Բայց լաւ է որ դուք իսկ դատէք:

ԷԳ ԳԱՅԼԻՆ ՈՐՋԻՆ ՄԷՋ

Համաձայն Պուտիէնիի կողմէ ինծի տրուած հրահանգներուն, յաջորդ առտուան ժամը 9ին, կարմիր կոյսին տան դուռը զարկի:

Ջեկան՝ որ իրեն ծառայողները լաւ կը վարձատրէ, յիմարական մսխումներ ըրեր էր համբաւաւոր լրտեսուհիին համար: Անոր տրամադրած էր իշխանական տուն մը, զոր օժտած էր հին կարասիներով, վարպետ արուեստագէտներու գործերով: Հազուագիւտ գորգերով, հոյակապ գորգերով, բոլորն ալ անշուշտ ուրիշ տեղերէ գողցուած: Բազմաթիւ ծառաներ կ՚ապահովէին սպասարկութիւնը:

Բարապանները վերցուած ըլլալով զիս ընդունեց հսկայ դռնապան մը որ, սեւ, ոսկեզօծ համազգեստ կրող սպասարկու տղեկի մը միջոցաւ, պատերազմէ առաջուան վերակացուի մը քով առաջնորդել տուաւ զիս. վերակացուն, որ բոլորովին հին ռեժիմ կը հոտէր, հաճեցաւ նայուածք մը նետել վրաս եւ հարցուց.

— Ինչ կրնամ ընել քեզի համար, ընկե՛ր:

Քիչ մնաց որ մարդուն քիթին խնդայի: Ինծի տուած այդ տիտղոսը, այնքա՜ն ծիծաղելի թուեցաւ, այդ տեսակ տեղի մը մէջ: Բարեբախտաբար, յիշեցի թէ Ռուսիոյ մէջ, ուր ամէն ինչ ծաղրանք է, այդ տիտղոսը պարտաւորիչ է, եւ կրցածիս չափ իրեն յայտնեցի թէ ինչպէս եւ ինչո՞ւ համար իր տիրուհին ինծի կը սպասէր:

Դեռ աչքիս առջեւ է թէ՝ մարդը ինչպէ՛ս իր բազուկները երկինք բարձրացուց...

— Ինչպէ՛ս, բացագանչեց. Նոր ինքնաշարժիչ մըն ալ. բայց այն ատեն, ի՞նչ կրնայ ըրած ըլլալ միւսը...

Բնականաբար, այս զարմացական բացագանչումը խուլի մը ականջներուն մէջ չէր որ կ՚իյնար...

Միամիտ կերպարանք մը առնելով, հարցուցի.

— Ո՞վ է այդ միւսը, ընկե՛ր:

Մարդը՝ հանած վարած մէկը ըլլալու էր. որովհետեւ վրաս կասկածոտ նայուածք մը նետելէ յետոյ.

— Հետաքրքրութիւնը, ըսաւ, շատ տգեղ թերութիւն մըն է, մանաւանդ այս տեսակ տան մը մէջ: Չէի՞ր գիտեր:

— Ոչ երբեք. բայց շատ պիտի ցաւէի եթէ ուրիշի մը տեղը գրաւէի եւ...

— Քու նախորդիդ վիճակովը մտահոգուիր, ըսաւ, կակուղնալով: Հաւանաբար, անիկա ուր որ է հիմա, «տեղ»ի մը պէտքը զգալու չէ. ինչպէս կ՚ըսեն: կարելի է նոյն իսկ որ «կատարեալ հանգիստ»ի տեղ մը գտած ըլլայ:

Այս մարդուն խօսակցութիւնը, ըսելիք չկար, հետզհետէ շահեկան կը դառնար...:

— Եթէ այդպէս է, ըսի, աւելի լաւ, որովհետեւ մենք, այսինքն ինքնաշարժի վարիչներս, սովետին պատկանողներս, համեբաշխական հարցերու հետ չենք կատակեր:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Իւթիքա քաղաքին իտալական թաղին մէջ երկու ռումբեր պայթեցան եւ վիրաւորեցին քսան հոգի։ Պոսթըն կարծես պաշարման վիճակի մէջ կը գտնուի։ Ոստիկանական ուժեղ շղթայ մը կը պաշտպանէ Չարլսթընի բանտը, ուր տեղի պիտի ունենայ մահապատիժը։ Ոստիկանութիւնը արգիլած է ցոյցի թափօրները։ Նիւ Եորքի Եունիըն Սքուէրին մէջ հսկայ միթինկ մը գումարուեցաւ։ Ոստիկանները արտասուաբեր ռումբեր բանած, կը հսկէին շրջակաները։

Սթոքըլմի մէջ, 10,000 ցուցարարներ գիշերը փորձեցին յարձակիլ ամերիկեան դեսպանատան վրայ։ Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ արգիլել։

Քոփէնհակի մէջ, ցուցարարները ամերիկեան դեսպանատան առջեւ կռիւի բռնուեցան ոստիկաններուն հետ։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։ Զուիցերիոյ մէջ ամերիկեան հիւպատոսարաններ հսկողութեան տակ առնուած են։ Ժընեւի հեռագրատունը մերժեց հեռագրել բողոքագիր մը, որ խմբագրուած էր միթինկի մը մէջ։ Պերլինի մէջ ալ ցոյցեր տեղի ունեցան։

Սելանիկի մէջ համայնավարները բախեցան ոստիկաններուն հետ. շատերը վիրաւորուեցան։

Իտալիոյ մէջ եւս, թէեւ ո եւ է ցոյց չէ պատահած, սակայն ոստիկանութիւնը կը պաշտպանէ ամերիկեան դեսպանատունը։ Մուսոլինի, նամակ մը գրելով Սաքքօի հօրը, կը յայտնէ թէ կատարած է բոլոր կարելի միջոցները, ազատելու համար դատապարտեալները, միշտ համաձայն միջազգային օրէնքներուն։

Փարիզի մէջ, Երկուշաբթի օրուան գործադուլին մասնակցող թղթատար - հեռագրական պաշտօնեաները կը հետապնդուին կառավարութեան կողմէ։ Գաւառներուն մէջ ցոյցերը կը շարունակուին։

Վերջին պահուն, Ֆուլըր Հոռմէն ստացաւ հեռագիր մը, Պոսթընի իտալական հիւպատոսարանին նախկին քարտուղար Անտրովէրի կողմէ, որ երդումով կը յայտարարէ թէ Սաքքօ, ոճիրին օրը, կը գտնուէր Պոսթընի հիւպատոսարանին մէջ։ Վերջին պահուն այս վկայութիւնը ո եւ է ազդեցութիւն չըրաւ Ֆուլըրի վրայ եւ դատաւորներն ալ չեն հաւատար այդ ըսածին։

Լա Հէյի դատավարութիւնը

Միջազգային իրաւարար ատեանին առջեւ փրոֆ. Պատըրվան պատասխանեց Մահմուտ Էսատ պէյի։ Փրոֆէսէօրը ըրեց Թուրք գործավարին այն պնդումը թէ Տէմօնի ձերբակալութեան առթիւ դիմում կատարուած ըլլալով, Ֆրանս. կառավարութիւնը ճանչցած ըլլայ Թուրք դատաւորներու իրաւասութիւնը։ Ընդհակառակն Ֆրանսա բողոքած էր այդ ձերբակալութեան դէմ։ Պատըրվանի համաձայն, ֆրանսական եւ թրքական տեսակէտներու մէջ հիմնական տարբերութիւնը հետեւեալն է։ Թուրքիա իր պաշտպանած դատարանները իրաւասու կը նկատէ, այնքան ատեն որ միջազգային իրաւունքի ո եւ է արգելիչ միջոց չի հակառակիր ատոր։ Ֆրանսա ընդհակառակն այդ իրաւասութիւնը կը ճանչնայ այն ատեն միայն, երբ անիկա հիմնուած է միջազգային իրաւունքի սկզբունքին վրայ։

«Տարօրինակ է յաւակնութիւնը Թուրքիոյ, որ,— ըսաւ, կ'ուզէ որ Ֆրանսա ապացուցանէ ո՛չ թէ իրողութիւն մը, այլ այն թէ Թուրքիա բռնաբարած է միջազգային իրաւունքի օրէնքները։ Ատեանին կը պատկանի ատիկա ճշտել։ Անկէ զատ, միջազգային իրաւունքը չընդունիր իրաւասութիւնը զոհերու հպատակութեան հիման վրայ, ինչ որ թրքական տեսակէտին խարիսխը կը կազմէ։» Դատը կը շարունակուի։

Հալածանք համայնավարներուն դէմ

Վիէննայի ոստիկանութիւնը երկու օր շարունակ խուզարկութիւններ կատարեց մայրաքաղաքին համայնավարական շրջանակներուն մէջ։ Կուսակցութեան վարիչ անդամներէն մէկ քանիին քով գտնուեցան կարգ մը վտանգաւոր թուղթեր։ Գտնուած են նաեւ կուսակցութեան վստահելի մարդոց ցանկը, եւ Մոսկուայէն ղրկուած գրքոյկներ։ Խուզարկութեանց գլխաւոր նպատակն էր ձերբակալել Վիէննա բնակող կարգ մը օտարականներ։ Ձերբակալուածներէն երկու հոգի ազատ ձգուեցան, հաստատուած ըլլալով որ կը պատկանին Վիէննայի խորհրդային պատուիրակութեան։

Օդանաւի նոր արշաւներ

Երեք եւրոպական ազգեր շոգեկինդ կը սպասեն օդին նպաստաւոր պայմաններուն, անմիջապէս սկսելու համար թռիչքը դէպի Ամերիկա։

Ֆրանսայի մէջ «Նունժէսէր - Քոլի» օդանաւով պիտի մեկնին Քոսթ եւ Լը Պրի, հաւանաբար ուրբաթ օր։

«Կապոյտ թռչուն»ին փորձերը վերջացած են արդէն։ «Թանկօ թռչուն»ը դեռ փորձեր կը կատարէ եւ հաւանական չէ որ անմիջապէս միանայ այս մրցումներուն։«Միս Քոլոմպիա» կը սպասէ կազմ ու պատրաստ։

Անգլիոյ մէջ օդանաւորդ Քըրթնի կը սպասէ նպաստաւոր օդի՝ թռչելու համար Բէմշըրթէն Նիւ Եօրք, երկու հանգրուանով, Իրլանտա եւ Նիւ Ֆաունտլէնտ։

Օդանաւորդ Ինթօշ «Փրէնսէս Քսէնիա» օդանաւով Լոնտոնէն պիտի մեկնի Նիւ Եորք եւ թերթով. կը հրաւիրէ ճամբորդ մը, որ պիտի ուզէ Նիւ Եորք մեկնիլ, վճարովի։

Գերմանիոյ մէջ «Պրէմէն» եւ «Եւրոպա» օդանաւերը պատրաստ կը սպասեն։ Մեկնումը պիտի կատարուի հաւանաբար 15 Օգոստոսին, Երկուշաբթի։ Տէսսաու քաղաքը եռուզեռի մէջ է։ Լրագրողներ, շարժանկարի ներկայացուցիչներ, հետաքրքիրներ լեցուցած են պանդոկները, ուր տեղ չէ մնացած։ Շատեր ահագին դրամ կ'առաջարկեն, ընդունուելու համար իբրեւ ճամբորդ։ Վաճառականներն ալ, րէքլամի համար, օդանաւորդներուն կը նուիրեն ամէն տեսակ առարկաներ, գուլպայ, ձայնագիր, ճամբան գործածելու համար։ Աստղաբաշխ մըն ալ կը նուիրէ թելադրանք մը, որ չմեկնին 15 Օգոստոսէն առաջ։

Գերման օդանաւորդները պիտի ընտրեն աւելի հարաւային ճամբայ մը, 500 քիլոմեդր երկարելով հեռաւորութիւնը, օգտուելու համար նաւերու օժանդակութենէն։

Եունքէրս գործարանը կը պատրաստէ նոր օդանաւ մը եւս, որ պիտի յատկացուի նամակներու փոխադրութեան համար։ Բոլոր օդանաւորդներուն կեանքն ալ ապահովագրուած է։ Իւրաքանչիւրը պիտի ստանայ 80,000 մարք, եթէ վտանգ մը պատահի։

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անզուգական հերոս Սեբաստիացի ՄՈՒՐԱՏի եւ զինակիցներու յիշատակին։

Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» ենթակոմիտէի եւ «Հրայր» խումբին կողմէ Այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 84 Rue Chape, Bon Théatreի մէջ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն, պար, եւայլն

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակցական միութեան կողմէ, այս կիրակի։ Ճոխ պիւֆէ աժան գիներով։ Ուզողը ազատ է ճաշը միասին բերել։ Բանախօսութիւններ, երգ, հայկական պար եւ նուագ։ Կը մասնակցի Թառիստ Աբգար, գեղեցիկ անակնկալներ, ուրախ ժամանց, մուտքը ազատ է։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Մօնփարնասէն շոգեկառք, իջնել Շավիլի կայարանը։ Լուվրէն կամ փօրթ տը Սէն Քլուէն առնել թիւ 1 հանրակառքը իջնել Doisu, կայանը։ Կազմակերպիչները պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը ժամը 9—12 եւ 2էն 4։

Ֆաքիր Թահիրա պէյի ներկայացումները աննախընթաց հիացում կը պատճառեն տասնեակ հազարաւոր հետաքրքիրներու, որոնք ամէն գիշեր կ'երթան իր զարմանահրաշ փորձերը տեսնելու Théatre Antoineի մէջ (14, Bld. de Strasbourg).

Մուտքը արգիլուած է անչափահասներու եւ յղի կիներու։

Փրոֆէսէօր Մաքէնզիի հըսկողութեան ներքեւ՝ մասնաւոր բժշկական մարմին մը եւ հիւանդապահուհիներ միշտ պատրաստ են ներկայացման ատեն նուաղողներուն օգնութեան փութալու։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Հրազդան» եւ «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ընկերները այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8,30ին քաֆէ օ Բլէօ տը Լիւնի վերնայարկը մեթրօ Իթալի։

Հ. Յ. Դ. Պելֆօրի Վազգէն խումբի ժողովը կիր. ժ. 2ին ընկերջալըքեանի սենեակը Caserne Offmont, կարեւոր օրակարգ ներկայանալ անդամատետրով։ Կը խնդրուի Հէրիքայի ու Պելֆօրի մինչեւ ցարդ չարձանագրուած ընկերներէն որ ներկայանան արձանագրուելու համար։

Հ. Յ. Դ. Պլեանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ խումբերու պատկանող բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, 162 Rue Duguesclin Գրադարանի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի «Ապառաժ» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի, կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՅԱՐԳՈՂ Թէյասեղան մը պիտի տայ ի պատիւ գրագէտ Լեւոն Շանթի, այս Շաբաթ ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը հրաւիրուին միայն անդամները։

Զ. Ե. Ո. Միութեան անդամ եւ համակիր բոլոր Առնուվիլցիները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 10.30ին Պ. Նիկողոսեանի սրճարանին մէջ, Առնուվիլի մէջ եւս կազմելու համար Զ. Ե. Ո. Մ. մասնաճիւղ մը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s. Boisի մասնաճիւղին ֆութպոլի խաղերը տեղի կ'ունենան, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին. հաւաքավայր Rosnyի Squareին մէջ, կայարանին դէմ։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԵՐ.— Ֆրանսերէնի հմուտ երիտասարդ մը խիստ դիւրաւոյց հնթոտներով եւ դիւրամատչելի պայմաններով ֆրանսերէնի դասեր կուտայ։ Դիմել 37 Rue de Sèvres, Clamart, *Պ. Եսայեանի։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ս. Էթիէն, *Ս. Փ.— 70 ֆր.։ Ստացանք ղրկել։*

Պօլէն, *Գ. Զ.— 50։*

Մարսէյլ, *Ա. Ա.— 15։*

Ժուայնեօզ, *Ս. Գ.— 35։*

Օռէ, *Հ. Մ.— 15։*

Սէն Շամօն, *Ա. Մ.*— 100։

Իւսէլ, *Ս. Ս.— 5։*

Վիլֆռանշ, *Յ. Զ.— 75։*

Սէնթ Էթիէն, *Ս. Տ.— 70։*

Միլան, *Գործ.— 40։*

Առնուվիլ-լէ-կօնէս, *Վ. Ճ.— 35 ֆրանք։*

Պօլէն, *Գործ.— 225։*

Լիոն, *Ա. Ա.— Հասցէն փոխեցինք։*

Ս. Էթիէն, *Հ. Թ.— Ստացանք ղրկել։*

Ս. Էթիէն, *Ա. Ճ.— Ստացանք ղրկել։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս, Իզմիթցի Օննիկ Մինէեան, հօր անուն Ստեփան, մօր անուն Պայծառ։ 1916ին տարագրութեան ժամանակ միասին էինք Իսլահիէի մէջ, առաւօտուն մեկնեցաւ եւ ալ չվերադարձաւ առաջին լուր տուողին մեծ նուէր մը։ Իմացնել՝ Haigazoune *Մինէեան* Photo Lauzanne, Place de la Victoire, Auray Morbihan, France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Լուսիա Վարդապետեան, (հօր անունը Ղազարոս) կը փընտռէ իր հօրեղբօրորդին՝ Մինաս Վարդապետեան, 22 տարեկան, Բաբերդի Ղօբուզ գիւղէն, հօր անունը Ստեփան։ Իմացնել՝ Loucia Vartabedianի, Chez K, Zumbullian, Grande Rue, Bollene-Vaucluse, France։

Կը խնդրուի Պոլսոյ, Յունաստանի եւ Սուրիոյ հայ թերթերէն արտատպել։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՆ

«Լուսաքաղ» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆՆԻԻ

ԱԼՊՕՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)

40 էջ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

եւ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

Թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ

40 էջ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ՓՕՍՏԻ ԾԱԽՔ ԶԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé. (Seine), *եւ «Լուսաքաղ»ի գործակալներուն։*

«ՄՈՎ.Ք-ԿԼԷՕԼՃԻԻԿ» որ մեծ ուշադրութիւն գրաւեց ամէն տեղ, կը պատմէ Մովքի ծագումը, այրիացումը, հայ գիւղացիին նա, հայպետական կեանքը։ Սրտաճմլիկ մանրամասնութեամբ կը պատկերացնէ 1915ին Խարբերդի մէջ կատարուած Հայկ. զինահաւաքումը, տարագրութիւնները եւ կոտորածները։ Դիմեցէք՝ Փարիզ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ Պալենց գրատունը, Լիոն, Պ. Յ. Հացագործեանի 64 Rue Rabelais, Վալանս. Պ. Ղուկաս Մարտիրոսեանի 9, Rue Baltazar Baro։ Կրաս՝ Պ. Արա Տ. Վարդանեանի։ Մարսէյլ՝ հեղինակին G. Khraian Poste Restante.

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	339[illegible]
» II	»	199[illegible]
» III	»	168[illegible]
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITI[illegible]

208bis, Rue Lafayette Paris(1[illegible]

Le Gérant : H. TEURNI[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
12
ՕԳՈՍՏՈՍ
1927
12 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 413 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱԽ ՄԵՐ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ

Թուրքիոյ վարիչները ենթադրուածէն շատ աւելի արագ կերպով կը մօտենան արեւմտեան քաղքենի պետութիւններուն, հակառակ Խորհրդային Միութեան հետ իրենց ստորագրած յայտնի եւ գաղտնի յանձնառութիւններուն։

Անկէ առաջ երբ Խորհրդային Միութիւնը համեմատաբար աւելի ուժեղ եւ ազդեցիկ վիճակի մը մէջ կը գտնուէր, Թուրքերը համարձակութիւն չունէին արագ կերպով իրենց կոնակը դարձնելու անոր եւ մօտենալու քաղքենի պետութիւններուն։

Այժմ պայմանները մեծ չափով փոխուած են։ Խորհրդային Միութիւնը տնտեսական եւ քաղաքական արտաքին ու ներքին աննախընթաց տագնապի մը մէջ կը գալարուի, եւ անզօր է իր բռունցքը ցոյց տալու իր սահմաններու արեւելքը կամ հարաւը։

Դեռ երէկ, բացառապէս Խորհրդային Միութեան դրամով, զինուորական ուժով ու մասնագէտներով ստեղծուած չինական շարժումները երբ հասան որոշ հանգրուանի մը, կամ իրենց սայլը ցեխէն անցուցին որոշ չափով, այլեւս պէտք չտեսան ոչ միայն լսելու Մոսկուայի խորհուրդներուն, այլ անոնց հետ կապուած մնալը նկատեցին վնասակար իրենց քաղաքական շահերուն եւ դարձան զիրենք ստեղծողին դէմ, առանց կարեւորութիւն տալու սպառնալիքներուն եւ անաթեմաներուն։

Եթէ Չինաստանի բաժան բաժան եղած և դեռ ներքին պատերազմի մէջ գտնուող ղեկավարները առանց քաշուելու լքեցին իրենց խնամակալը, ինչո՞ւ նոյնը չպիտի ընեն Թուրք ղեկավարները, որ համեմատաբար շատ աւելի կայուն քաղաքական վիճակ մը ունին երկրին ներսը, եւ աւելի քիչ վէճեր՝ քաղքենի Եւրոպայի հետ։

Այս պայմաններուն տակ Թուրքիոյ վարիչները շատ աւելի դիւրութեամբ եւ արագ կերպով կրնան քալել դէպի քաղքենի խմբակցութիւնը, առանց կարեւորութիւն տալու Խորհրդային Միութեան դժգոհանքներուն, ի հարկէ նաեւ առանց կապերը խզելու անոնց հետ, գիտնալով որ հնարաւոր է երկու կողմն ալ դարպասել առանց ցնցումներ կրելու։

Ուրեմն, Թուրքիան կը քալէ դէպի ազգերու արիսպագոսը, մնալով հանդերձ Խորհրդային Միութեան դաշնակից եւ զինակից։

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան թէ Թուրքիա կ'ուզէ մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, որուն համար ճամբան յարդարելու փորձեր կը կատարուին։

Լուրջ կարեւորութիւն ներկայացնող վիճելի խնդիրներէն մէկը կտրօններու հարցն էր, որ ըստ Լօզանի դաշնագրին պիտի լուծուէր պահանջատէրերու եւ Թուրքիոյ փոխադարձ համաձայնութեամբ։ Համաձայն տրուած տեղեկութիւններուն, այս հարցը գրեթէ կարգադրուած է։ Մնացած հարցերը Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մուտքին արգելք մը չեն։

Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցող պետութիւնները սակայն շատ լաւ գիտեն թէ կան երկու կարեւոր խնդիրներ, զորս առանց կարգադրելու Թուրքիա իրաւունք պէտք չէ ունենայ մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Առաջին, հակառակ Ազգերու Դաշնակցութեան ցանկութեան ու կամքին, միայն Խորհրդային Միութեան բարեացակամ համաձայնութեամբ եւ գործնական քաջալերութեամբ բռնագրաւեց Սեւրի դաշնագրով ճշդուած Հայաստանի հողամասերը։

Երկրորդ, տեղահանուած կամ Ջինադադարէն յետոյ Թուրքիայէն արտաքսուած հայ ժողովուրդի շարժական կամ անշարժ հարստութեան յափշտակութիւնն է, որ աշխարհի պատմութեան մէջ իր նախընթացը չունի։ Միջազգային օրէնքներու հայեցողութեամբ, ո եւ է պետութիւն թերեւս իրաւունք ունենայ ապստամբի մը սեփականութիւնը գրաւելու, դատարանի մը կողմէ անոր յանցապարտութիւնը ապացուցուելէ յետոյ միայն, բայց ամբողջ ժողովուրդի մը սեփականութիւնը գրաւել, պարզապէս կամայական յափշտակութիւն մըն է։

Այս երկու կարեւոր հարցերով ալ զբաղած են Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը եւ Ընդհ. Ժողովը։

Անշուշտ յիշողութենէ վրիպած չէ, որ յիշեալ հաստատութիւնը, Հայերու հողային իրաւունքները պաշտպանելու համար քանի մը ձեւերով բանաձեւեր քուէարկած, բայց անկարող եղած է իրագործել։ Իսկ «լքեալ» գոյքերու արդարացի իրաւունքը ընդունուած ու պաշտօնագրով մը Թուրք կառավարութեան յղուած է, բայց ցարդ կը մնայ առանց պատասխանի։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը ուրեմն, հետեւողական ըլլալու և իր գոյութեան բարոյական հիմքը չխախտելու համար, պարտաւոր պէտք է ըլլայ այս հարցերու կարգադրութիւնը իբրեւ մուտքի պայման առաջարկելու Թուրքիոյ ղեկավարներուն։

Ասկէ առաջ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը չքմեղանար, առարկելով, թէ Խորհրդային Միութեան ապաւինելով, Թուրքիա կը մերժէր ընթացք տալու։ Բայց այժմ, որ Թուրքիան ճանապարհ կը յարդարէ մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, այլեւս արդարացուցիչ պատճառներ չկան, երբ իբրեւ մուտքի պայման առաջարկուին անոնք Թուրքիոյ։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի կատարէ՞ իր պարտականութիւնը։ Չենք գիտեր։ Բայց գիտենք թէ՛ Թուրքիա ո եւ է ատեն իրաւունք չունի նման տեղ մը մտնելու, առանց մեր իրաւունքները վերադարձնելու։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻ՛ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԻՔ

Նոր Օր, խօսելով Յունաստանի գաղթականներուն նոր տեղափոխութեանց մասին, կը գրէ (31 Յուլիս).—

— «Կիսուեցաւ յունահայ գաղութը։ Անցած են դաւանութեան օրերը։ Եւ կը յուսանք թէ գալատական յետին իշխանութիւնն ալ նոր պատրուակ չպիտի ունենայ անհանգիստ ընելու տարր մը, որ ամէն բանէ առաջ գործօն ազդակ մըն է երկրին տնտեսական զարգացման համար։

«Արցունքի եւ տառապանքի նոյն ծովերէն անցած, հայ եւ յոյն ժողովուրդները կրնան թեւ թեւի տալ ու ծաղկեցնել այս երկիրը, որ առաւելապէս խաղաղութեան եւ աշխատանքի կը կարօտի։

«Կա՞յ մէկ հատիկ պատասխանատու անձ, որ չհասկնայ թէ ինչո՛ւ այս թափառական բազմութիւնները կը մնան օտար թեւ հիւրընկալ ափերու վրայ, Յունաստան, Ֆրանսա կամ Պուլկարիա։

«Դժնդակ է, բայց պէտք է խոստովանիլ,—քանի մը հազար հայ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութիւնը տասն անգամ աւելի դժուարութիւն կը պատճառէ, քան անոնց տեղաւորումը իրենց ինկած վայրերուն մէջ։

«Մ'սանուորելով մեր խօսքը մեր հայրենակիցներուն՝ պիտի թելադրէինք, մինչեւ անգամ պիտի թախանձէինք, որ, իրենք իրենց իսկ բարիքին համար, թօթուէին աշխարհէ աշխարհ թափառելու, եղածէն տրտնջալու եւ նոր բախտ փնտռելու մարմաջը։

«Պիտի յանձնարարէինք, մասնաւորապէս, անձկագին նայուածքնին չյառել դէպի Ֆրանսա, աւելի պակաս՝ դէպի Հարաւային Ամերիկա։

«Մէկ բառով բացատրած ըլլալու համար, կրնայի ըսել թէ՛ շատեր պիտի փրկուէին, եթէ կարենային խարիսխ նետել այս ափերուն վրայ, կամ ուրիշ փոքր երկիր մը։

«Լոյսի, շքեղութեան, ժխորի ովկիանոս Ֆրանսայի մէջ թոյն կը ծծէ մեր երիտասարդութիւնը, թոյն՝ օդէն եւ ջուրէն, փողոցէն եւ պանդոկէն։ Այնտեղ՝ կորուստի դատապարտուած է —արդէն օտարացած — 7էն տասնըհինգ տարեկանը, տղայ թէ աղջիկ։ Այնտեղ մէկ ելք ունի նոյն իսկ հլու լծկանը. —փալլիքը, մութ, մայլ մեքենաներու անընդհատ ժխորին դժոխքը։

«Այստեղ՝ ջուրն ու արեւն անգամ կ'ապրեցնեն ժողովուրդը։

«Եղբայրական կոչ մըն է որ կ'ուղղեմ, — մի՛ հեռանաք աղբրտիք։

«Վերջ տուէք թարթափումներուն և հեռաւոր սուրբերու կամ դրախտներու կարօտին։

«Թէ՛ անհատական եւ թէ՛ հաւաքական տեսակէտէն, բախտախնդրութիւն է, իրական կորուստ է նոր ելք մը, այս խոնարհ այլ կենսանորոգ ափերէն դէպի մեծ երկիրները։

«Չարաչար գղջացողներու բազմութիւն մը՝ ձեզի վկայ։

«Եւ չոր ապրուստի մը հոգին համար քաշուած նիւթական եւ բարոյական տառապանքը խրատ ձեզի։»

ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն 10 Օգոստոս Թուականի հեռագիր մը կ'ըսէ թէ յունական բանակին մէջ առջի գիշեր գործեալ կարգ մը սպաներ ձերբակալուեցան՝ պետութեան ապահովութեան դէմ դաւադրութիւն մը սարքած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մահապատիժը Օգոստոս 22ին յետաձգուած

Երէկ առաւօտ ամբողջ աշխարհ մեծ անձկութեամբ կը սպասէր Պոսթընէն հասնելիք լուրերուն։

Գիշերը առնուած հեռագիրները յոյսի փոքրիկ նշոյլներ կուտային թէ վերջին պահուն մահապատիժը կրնայ յետաձգուիլ։ Կառավարիչ Ֆուլլըր խնդրին ծանրութիւնը նկատի առնելով, Մասաչուսէց նահանգի գործադիր խորհուրդը ժողովի հրաւիրեց Չորեքշաբթի կէսօրին՝ նկատի առնելու համար Սաքքօ-Վանցէթթիի մահապատիժը յետաձգելու համար կատարուած նոր դիմումները։ Մահապարտներու փաստաբանը Արթըր Հիլ գերագոյն ճիգեր թափեց այն օրը՝ օրինական ճամբով փրկելու համար իր պաշտպանեալները։

Կառավարիչ Ֆուլլըր մինչեւ ուշ ատեն մնաց ժողովին մէջ։ Բանտին տնօրէնութիւնը հրաման ստացաւ ուղղակի կառավարիչ Ֆուլլըրէն՝ որ մահապարտները ելեկտրական աթոռի վրայ չնստեցնէ այդ գիշեր։ Ժամը 23.30ին (Փարիզի ժամով Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 4.30) պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ Սաքքօ-Վանցէթթիի մասին տրուելիք ամէն որոշում յետաձգուած է մինչեւ Օգոստոս 22։

Նահանգային Խորհուրդը գումարուած ատեն, կառավարական շէնքին առջեւ մեծ ցոյցեր կատարուեցան։ Պոսթընի ոստիկանութիւնը բազմաթիւ ընկերվարականներ եւ համայնավարներ ձերբակալեց։

Նիւ Եորքի «Պզտիկ Իտալիա» թաղին մէջ 15.000 ցուցարարներ թափօրով անցան փողոցներէն։ Ոստիկանութեան միջամտութեան վրայ, բազմութիւնը կատաղի ճիչեր արձակելով քանի մը մասերու բաժնուեցաւ, մէկ մասը ուղղուեցաւ դէպի Քաղաքապետարանի շէնքը, զայն այրելու համար, բայց հեծեալ ոստիկաններ արգիլեցին։

Սաքքօ-Վանցէթթիի Պաշտպանութեան Կոմիտէն կոչով մը Պոսթըն հրաւիրեց Ամերիկայի բոլոր ազատական պետերը՝ մասնակցելու համար Չարլսթաունի բանտին առջեւ կատարուելիք խաղաղ ցոյցին։

Միւս կողմէ անիշխանականները շարունակեցին եղեռնափորձերը զանազան տեղեր։ Օքլահոմայի Փիչըր բանւորական գիւղի կեդրոնին մէջ ուժանակ մը պայթեցաւ. երկու տուներ փլան եւ ութ հոգի վիրաւորուեցաւ։ Գիւղին բոլոր ապակիները ջարդուփշուր եղան։

Շիքակոյի մէջ մեծ ցոյց մը կատարուեցաւ՝ առաջնորդութեամբ 16 տարու սիրուն աղջկան մը՝ Օրորա Տանճէլօի։ Քանի մը հարիւր ոստիկաններ արտասուաբեր ռումբեր եւ ատրճանակներ գործածեցին ցրուելու համար 4000ի հասնող այս ամբոխը։ Յեղափոխական օրիորդը եւ 66 ընկերները ձերբակալուեցան։ Ռոչէսթըրի մէջ 20,000 բանւորներ ցոյց ըրին։

Պուէնոս Այրէսի Արդարութեան Պալատին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ. վնասը աննշան է։ Ուրիշ երկու ռումբեր պայթեցան երկաթուղիի կայարաններուն մէջ եւ կարեւոր վնասներ պատճառեցին։

Զուիցերիոյ Պալ քաղաքին կեդրոնը հանրակառքի կայանի մը վրայ ռումբ մը նետուեցաւ։ Հոն գտնուող 12 անձեր վիրաւորուեցան։ Պալի ամերիկեան հիւպատոսը շատ մը սպառնական նամակներ ստացաւ։

Նիւ Եորքի Սաքքօ-Վանցէթթի պաշտպանութեան կոմիտէն, որ ամբողջովին բաղկացած է անաստուածներէ, հեռագիր մը ուղղեց Պապին՝ խնդրելով որ բարեխօսէ՝ ի նպաստ մահապարտներուն։

Հռոմէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պիոս ԺԱ. Պապը արդէն դիմած է կառավարիչ Ֆուլլըրի, հեռու ամէն նկատումներէ եւ միայն մարդասիրական տեսակէտի վրայ կանգնած։ Պապին համաձայն, ինչ ալ եղած ըլլայ երկու դատապարտեալներու իրական դիրքը, շաւարար պէտք է նկատել եօթ տարիէ ի վեր անոնց կրած տառապանքները եւ ներում շնորհել։

Շնորհի համար կառավարիչ Ֆուլլըրի դիմում կատարողներուն մէջ է նաեւ Օր. Մարգարիտ Ուիլսըն, հանգուցեալ Նախագահին աղջիկը։

Թուրքեւպարսիկ յարաբերութիւնները

Պոլիսէն օգոստոս 11 թուականով կը հեռագրեն թէ «Ճիւմհուրիէթ»ի համաձայն Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ յարաբերութիւնները հետզհետէ կը ձգտուին։ Թեհրանի Թուրք դեսպանը Թուրքիա վերադարձած է՝ իր կառավարութեան զեկոյց տալու համար պարսիկ մամուլի հակաթուրք պայքարին մասին։

Պարսկաստան կ'ամբաստանէ Թուրքիան թէ թուրքեւպարսիկ սահմանի երկայնքին շարք մը աւազակութիւններ կազմակերպած եւ քաջալերած է, եւ թէ Թուրքիա թշնամական քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ Պարսկաստանի հանդէպ՝ հակառակ երկու երկիրներու միջեւ կնքուած վերջին դաշնագիրներուն։

«Ճիւմհուրիյէթ» զայրոյթով կը հերքէ այս ամբաստանութիւնները եւ կ'աւելցնէ թէ Պարսկաստան Թուրքիոյ հանդէպ իր դիրքը փոխեց մէկ կողմէ Ռուսիոյ, միւս կողմէ Անգլիոյ ազդեցութեան տակ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսացի յայտնի օդանաւորդ հազարապետ Վայս եւ յիսնապետ Ասօլան երէկ առաւօտ ժամը 5.20ին Պուրժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան՝ «Ռոժէ - Լաթափի» օդանաւով՝ պրոպագանդի արշաւ մը կատարելու համար արեւելեան Եւրոպայի մէջ, ու պիտի կտրեն 8 հազար քիլոմեդր ճամբայ։ Օդանաւորդները մասնաւորաբար պիտի ուսումնասիրեն օդանաւային սպասարկութիւնը հարաւային Ռուսիոյ մէջ, ուր մինչեւ հիմա ֆրանս. օդանաւ չէ գացած։ Յառաջիկային շատ հաւանաբար այս ճամբէն է որ պիտի կատարուի Լոնտոն—Փարիզ—Հնդկաստան ճամբորդութիւնը։ Օդանաւը պիտի անցնի Չեխօսլովաքիայէն, Լեհաստանէն, Սեւ Ծովէն, Ազախու Ծովէն, Վոլկայի հովիտէն, Քազանէն եւ Մոսկուայէն։ Առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Փրակա կամ Բրաքովիա։

Տրուհէն եւ Լէվին երկու օրէ ի վեր անհամբեր կը սպասեն նպաստաւոր օդի լուրերուն, ճամբայ ելլելու համար։ Այս սպասումը շատ դժնդակ է, մանաւանդ կը վախնան որ ուրիշներ իրենցմէ առաջ կրնան ճամբայ ելլել։ Լէվին որոշեց ո՛չ թէ Նիւ Եորք այլ Ֆիլատէլֆիա ցամաք իջնել, շահելու համար յիշեալ քաղաքին նշանակած 25 հազար տոլարի մրցանակը։ «Նիւ Եորքէն Ֆիլատէլֆիա տարբերութիւնը մէկ ժամ է, կ'ըսէ, ու կ'արժէ որ ժամ մը աւելի յոգնինք՝ 25,000 տոլար շահելու համար»։

Անգլիացիներն ու Գերմանները երէկ պատրաստ էին ճամբայ ելլելու համար։

ՆՈՐ ՄԱՀԱՎՃԻՌ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Թիրոփոլի մէջ մահուան դատապարտուեցան Քօլաս եւ Թինքօ, որոնք Ռումանիոյ հաշուոյն լրտեսութիւն կ'ընէին։ Ասոնք սահմանը անցած էին Մայիս 8ին եւ պաշտօն ունէին տեղեկութիւններ քաղել կարմիր բանակի կեդրոնացումներուն մասին։ Նոյնպէս Ուկրայինայի մէջ լրտեսութեան գործակալներ պիտի վարձէին։

ԼՕԹԻԽՍԻ ՎՃԻՌԸ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

Լահէի իրաւարար ատեանին առջեւ վիճաբանութիւնները փակուեցան։ Վերջին անգամ Թուրք պատուիրակ Մահմուտ Էսատ պէյ կրկին պատասխանեց փրօֆէսէօր Պասդըվանի։

Նախագահը յայտնեց թէ որոշումը պիտի տրուի ետքէն։

Կը կարծուի թէ ատեանը Սեպտեմբերէն առաջ չպիտի տայ իր վճիռը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հեռագիրները կը հաղորդեն թէ Թուրքիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ խորհրդարանային ընտրութիւնները կատարուած են արդէն։ Ընտրուող բոլոր երեսփոխաններն ալ կը պատկանին «խալք» կուսակցութեան։

ՔՈՎԷՐՏԱ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Քովէրտա, Վարշաւայի Խորհրդային ներկայացուցիչ Վոյքօֆի սպանիչը, Վարշաւայի բանտին մէջ յարձակում կրեց հրեայ համայնավար բանտարկեալի մը կողմէ, երբ բանտին բակին մէջ կը պտտէր։ Հրեան յայտարարեց թէ ուզած էր Վոյքօֆի վրէժը լուծել։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱՂՁԱՆՔՆԵՐԸ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Նիւ Եորքի յայտնի քաղաքական պարբերաթերթ Current Historyի մէջ, Իլլինոյզի համալսարանին պատմութեան փրոֆէսէօր Albert Howe Lybyer կը հրատարակէ հետեւեալ յօդուածը.

Վերջերս թերթերը հրատարակեցին թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ, որուն համաձայն Ֆրանսա Իտալիոյ պիտի թողու Սուրիոյ հոգատարութիւնը, փոխարէն հրաժարելով Թունուզի եւ Մարոքի վրայ իր յաւակնութիւններէն։ Ըսուեցաւ նաեւ թէ Իտալիա վեց տարուան համար հոգատարութեան տակ պիտի պահէ Սուրիան, եւ երեք տարի վերջ Ազգերու Դաշնակցութենէն պիտի խնդրէ որ հոգատարութիւնը վերածուի թեւարկութեան։ Գրեթէ միաժամանակ դարձեալ սկսաւ շրջան ընել այն զրոյցը թէ Յունաստան եւ Իտալիա զինուորական գործօն պատրաստութիւններ կը տեսնեն Թուրքիոյ դէմ, եւ թէ Իտալիա նպատակ ունի գրաւել Անատոլուի հարաւ-արեւմտեան մասը։

Այս լուրերուն իրական իմաստը հասկնալու համար, անհրաժեշտ է աչքէ անցընել արդի Իտալիոյ յարաբերութիւնները Մերձաւոր Արեւելքի զանազան երկիրներուն հետ։ Այս ուղղութեամբ առաջինը կրնայ համարուիլ 1869ին Ճենովայի մէջ գումարուած Իտալական Առեւտր. Սենեակներու համագումարին որոշումը, որով կառավարութենէն կը խնդրէին առեւտր. կեդրոն մը հաստատել Կարմիր ծովեզերին մօտ։ Քանի մը ամիս վերջ Կարմիր Ծովու իտալ. գաղութին կորիզը ստեղծուեցաւ։ Ծաւալումը դանդաղ էր, կարգ մը եւրոպական պետութեանց դիւանագիտական ընդդիմութեան եւ դրացի ժողովուրդներու կռուասէր նկարագրին հետեւանքով։ Մասնաւորապէս Հապէշները իրենց երկիրը պաշտպանելու մեծ ընդունակութիւն ցոյց տուին՝ արիւնալի պարտութիւններու ենթարկելով յարձակողները։

Սոմալիլէնտի մէջ իտալական գաղութին սկիզբը 1892էն է։ Այստեղ ալ Իտալացիները իրենց դէմ գտան Հապէշները։ Թէեւ 1896ի պարտութեամբ ստիպուեցան բացէ ի բաց ճանչնալ Հապէշիստանի անկախութիւնը, սակայն անկարելի է ըսել թէ Իտալիա հրաժարած ըլլայ եւրոպական աշխարհակալութեան ծանօթ մեթոտներով «թափանցում» կատարելէ եւ այս կամ այն ձեւով վերջապէս տիրանալէ այդ երկրին։

1878էն սկսեալ, իտալացի պետական մարդիկը ընչաքաղց աչքերով սկսան նայիլ կարգ մը շրջաններու վրայ, որոնք առաւել կամ նուազ սերտ կապուած էին Օսմանեան Կայսրութեան։ Առեն առեն անոնք ցանկութիւններ ունեցան Թունուզի, Տրիպոլիսի, Կարմիր ծովու արեւելեան եզերքին, Ալպանիոյ, Հռոդոսի եւ Անատոլուի մեծ մասերուն վրայ։ Ֆրանսա կանխեց Իտալացիները Թունուզի մէջ 1881ին, ու անոնք ստիպուեցան սպասել երեսուն տարիներ՝ վերջապէս տիրանալու համար օսմ. երկրի մը ժառանգութեան, Տրիպոլիսի գրաւումով։ Տրիպոլիսի պատերազմին առեն ռազմական ցոյցեր կատարուեցան նաեւ Ալպանիոյ եւ Ճիտտէի դէմ, սակայն եւրոպական միւս պետութիւններու հակադրեցութիւնը աննպաստ եղաւ Իտալացիներուն յիշեալ վայրերուն մէջ։ Իտալիա գրաւեց Հռոդոսը եւ Երկոտասան կղզիները այս պատերազմին առեն, եւ պահեց զանոնք պատերազմը վերջանալէն յետոյ։

Մեծ պատերազմը նոր պայմաններ ստեղծեց։ 1915ի Լոնտոնի դաշնագրով, որուն հիման վրայ Իտալիա պատերազմին մասնակցեցաւ, իրեն խոստացուեցան Ալպանիոյ մեծ մասը, ափրիկեան գաղթավայրերուն ընդարձակումը, Հռոդոսի ամբողջական սեփականութիւնը եւ բաժին մը՝ Փոքր Ասիոյ աւարէն։ Վերջին խոստումը աւելի բացարձակ դարձաւ 1917ին, երբ Փոքր Ասիոյ հարաւային մէկ երրորդ մասը իբրեւ ամբողջական սեփականութիւն Իտալիոյ հաշուոյն արձանագրուեցաւ՝ ազդեցութեան շրջանակով մը, որուն մէջ կը մտնէր Իզմիր կարեւոր քաղաքը։ Ֆրանսա եւ Անգլիա տուին այս խոստումը, սակայն նահանջի բաց ճամբայ մը թողուցին, ըսելով որ անհրաժեշտ է Ռուսիոյ հաւանութիւնն ալ առնել. ինչ որ կարելի չեղաւ՝ ռուսական յեղափոխութեան պատճառաւ։

1919ի հաշտութեան ժողովին, Իտալիոյ ներկայացուցիչները բուռն կերպով մաքառեցան՝ ձեռք ձգելու համար պատերազմի առեն իրենց խոստացուած բոլոր հողամասերը։ Ասկէ զատ, ուզեցին տիրանալ նաեւ հիւսիսային Անատոլուի մէջ Էրէյլիի հանքերուն։ Արդարեւ ծրագիր մը կար, որուն համաձայն, Իտալիա Թուրքերուն վրայ հոգատարութիւն կամ թեւարկութիւն մը պիտի ստանար, մէջն ըլլալով ամբողջ Փոքր Ասիան, ի բաց առեալ արեւմտեան կողմը Յունաստանի, արեւմտեան կողմն ալ Հայաստանի տրուելիք հողամասերէն։

Իտալիա շատ գործնական շարժեցաւ եւ 1919ի գարնան, առանց միւս յաղթականներու հաւանութիւնն առնելու, գրաւեց իրեն խոստացուած տեղերը հարաւային Անատոլուի ծովեզերքին եւ ներքնամասին մէջ։ Այս գործողութիւնը զայրացուց Փարիզի «Երեք Մեծ»երը, որոնք թոյլ տուին Հելլէն բանակի մը գրաւել Իզմիրն ու յարակից հողամասը։ Թուրքերը գրգռուած՝ բուռն շարժումի մը ձեռնարկեցին եւ շատ չանցած զէնքով եւ դիւանագիտութեամբ յաջողեցան Անատոլուէն քշել Յոյները, Հայերը, Ֆրանսացիներն ու Իտալացիները։

1920ին, ներքին խռովութեանց առեն, Իտալացիները ետ քաշեցին իրենց զինուորները Ալպանիայէն, զոր գրաւած էին պատերազմի վերջին շրջանին։ Հռոդոսը եւ շրջակայ կղզիները 1912էն ի վեր իրենց գրաւման տակ ըլլալով, այդ կղզիները Յունաստանի վերադարձնելու մասին կը բանակցէր։ 1915էն ի վեր Տրիպոլիսի մէջ իրենց գրաւման շրջանակը սահմանափակուած էր միայն ծովեզերեայ շրջաններուն։

Երբ Թուրքերը 1923ին Լօզանի դաշնագրով իրենց անկախութիւնը վերագտան, Ֆրանսա եւ Անգլիա հրաժարեցան Անատոլուի վրայ իրենց պահանջներէն։ Իտալիա միւս կողմէն հրաժարեցաւ Հռոդոսն ու Երկոտասան կղզիները Յունաստանի տալու միտքէն։ Իտալիոյ մէջ իշխանութեան գլուխ եկած էր արդէն Մուսոլինի, սակայն ժամանակ մը գլխաւորապէս ներքին խնդիրներով զբաղեցաւ։

Իտալիոյ դիկտատորը ինքզինքը արտաքին գործերու նախարար ըրաւ, եւ առիթը ներկայացած առեն, ուշադրութիւնը ուղղեց դէպի Մերձաւոր Արեւելքի խնդիրները, Կարգադրութիւններ եղան, որով Անգլիա եւ Ֆրանսա, իբրեւ փոխարինութիւն Ափրիկէի գերման գաղթավայրերէն իրենց ստացած բաժինին, Իտալիոյ տուին Տրիպոլիսի եւ Սոմալիլէնտի մէջ կարեւոր հողեր։ Երկար բանակցութիւններէ վերջ Տրիպոլիսի եւ Եգիպտոսի սահմանները ճշդուեցան։

Մուսոլինի աւելի շատ ջանք թափեց միջազգային բանակցութիւններու միջոցաւ առեւտրական շահեր ապահովելու ուղղութեամբ։ Ճիշդ է թէ հրապարակային ճառերու մէջ ակնարկութիւններ ըրաւ հին հռոմէական կայսրութիւնը վերականգնելու մասին, սակայն իրականին մէջ կը նախընտրէ «խաղաղ թափանցում»ի եւ տնտեսական ճամբով քալել դէպի քաղաքական տիրապետութիւն։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԱԹԻԼՏԷ ՍԷՐԱՕԻ ՄԱՀԸ

ՆՈՐ ԱՐԱԲՍ, 8 Օգոստ.

Մաթիլտէ Սէրաօ ո՛չ եւս է։ Երբ տուին ինծի այս լուրը, մնացի վայրկեան մը ապշահար, ինչպէս անկարելի իրողութեան մը առջեւ։ Ճշմարտանման չէր թուեր ինծի նման ստեղծագործողի մը մահը, այնքան լուսաւոր գործունէութեամբ մը բեղմնաւոր, միշտ պատրաստ նոր նախաձեռնութեանց։ Յետոյ, խորհրդածելով, յիշեցի այս անզուգական գրագիտուհիին դէմքը, այնպէս ինչպէս երեւցաւ ինծի, վերջին անգամ, Սեպտեմբերի իրիկուն մը, անցեալ տարի։ Պատահմամբ տեսած էի զինքը, Միլանի մէկ մեծ պանդոկին սեմին վրայ՝ անշարժ. մէկուն կը սպասէր, ու կը թուէր անհանգիստ, անհամբեր, ձանձրացած։ Ու իր արտայայտուն դէմքը խորին խոնջէնք մը կը յայտնէր. խոնջէնքը, թերեւս, անոր որ շատ երկա՜ր ապրած է, ու խաղաղութեան մօտաւոր նաւահանգիստին տարտամ մտածումը, գրեթէ տենչանքը ունի։ Բայց այնպէս ինչպէս կը պատահի մեծ գործունեայ հոգիներու, այս կինը հիւանդութեան մը ձանձրութիւնը չկրեց, ու յամր օրհասի մը տժգոյն ժամերը չճանչցաւ։ Շիջաւ իր աշխատանքին խորին եռանդին մէջ. կէս ժամ առաջ աւարտած էր իր վերջին քրոնիկը. յետոյ բացած էր իր նամակները, կը կարդար հանդարտօրէն։ Ու հանդարտօրէն ծռած էր վերջին գիրքին վրայ իր յոգնաբեկ ճակատը։ Այսպէ՛ս մեռած է Մաթիլտէ Սէրաօ։ Ու գրագիտուհիէն առաջ որ այնքան սիրելի եղաւ անթիւ ընթերցողներու, կը նշմարուի իր մէջ, իր այս վախճանին մէջ, լրագրողը։

Անօգուտ է ուրանալ. իտալացի քննադատներու եւ գրողներու նոր սերունդները, յաճախ օտար զգացած են իրենք զիրենք ու նոյն իսկ հակառակորդ՝ Մաթիլտէ Սէրաօի գործին։ Տ'Աննունցիօական գեղագիտութեան տիրապետութեան միջոցին, ու յետոյ, ոճի հարցերու յամառ նրբացման մէջ, Սէրաօի արձակագրութիւնը բաւական հեռու թուեցաւ իտալական արուեստի արդիական իտէալներէն։ Ստուգիւ, Սէրաօ ուրիշ եւ աւելի խորին հակառակութիւններ յարուցած էր՝ քաղաքական պատճառներով։ Մնացած էր հաւատարիմ 19րդ դարու ազատական եւ խաղաղասէր պատճառներուն, որոնցմով կազմուած էր գրագիտուհի իր անձնաւորութիւնը։ Ու հեռաւոր չէ իր մէկ գիրքին յիշատակը, որ յետ_պատերազմեան Իտալիոյ մէջ հզօր հակառակութիւններ յարոյց։ Բայց իր արթուն, սուր, տագնապալի միտքը չէր կրնար երկար ատեն կապուած մնալ անցած դարու մը մտաւորական կազմութեանց։ Մաթիլտէ Սէրաօ հասկցած էր վերջապէս նոր ժամանակներու ոգին. ու թերեւս անխոնջ գրագիտուհիի իր գրիչը կը պատրաստուէր նո՛ր պայքարներու։ Մահը, անգթօրէն, կտրեց իր ճամբան, ու այս մահուան առջեւ, հին հակառակութիւնները, քաղաքական անհամաձայնութիւնները, ու ոճական վերապահութիւնները այլ եւս շատ հեռաւոր կը թուին։

Բայց Մաթիլտէ Սէրաօի գործին մէջ կայ նուազ խուսափողական բան մը, բան մը որ չի մեռնիր ու չպիտի մեռնի մեր ժամանակներու ոգիին մէջ։ Անցնող իտէալպաշտութիւնները կը լուծուին ժամուան մը կամ օրուան մը վիճաբանութեանց մշուշներուն մէջ, մինչդեռ կը մնայ խորապէս մարդկային աշխարհ մը վերապրելու, հոգիներու խորքը թափանցելու, կիրքերը, զգացումները կշռելու կարողութիւնը իր բոլոր նրբին եւ խռովայոյզ երանգներուն մէջ։ Կը մնայ սիրոյ եւ ատելութեան խօսքերը գրելու կարողութիւնը։ Կը մնայ բարի հոգիի մը յիշատակը որ գիտէր մարդերուն յաւիտենական տառապանքին մօտենալ ու արտասուել անոնց հետ, ու լացնել անոնց համար։ Ասիկա էր Մաթիլտէ Սէրաօի ուժը։ Ասոր համար,— նոյնիսկ եթէ անհաւատարիմ մնաց իրեն քննադատներու եւ գեղագէտներու խմբակը, հաւատարիմ մնաց իրեն անանուն ընթերցողներու հսկայ բանակը, որ տարիներէ ի վեր, Իտալիոյ ամէն անկիւնը, կը տառապի, կը յուզուի, կը խանդավառուի այս խիստ մարդկային գրագիտուհիին էջերուն վրայ։ Կ'ապրինք ժամանակ մը ուր մարդիկ արտաքին եւ խռովայոյզ կեանքէն տարուած՝ դիւրաւ կը մոռնան գրագէտներու անունը. բայց եւ այնպէս, փորձեցէք խօսիլ Մաթիլտէ Սէրաօի մասին իտալացի անգրագէտ ժողովուրդին, փորձեցէք յիշել իր գիրքերէն մէկը, նոյնիսկ գիւղի մը մէկ հեռաւոր անկիւնը, ու պիտի տեսնէք որ ամէնքն ալ կը ճանչնան Մաթիլտէ Սէրաօն, կը սիրեն իր գործերը։

Ու եթէ ձեզմէ մէկը ուզէ, օր մը, ուսումնասիրել, խորապէս այն ամենախռով Երրորդ Իտալիան, չպիտի կրնայ անգիտանալ ու մէկ կողմ ձգել Սէրաօի գործերը։ Չպիտի կրնայ ու պէտք չէ որ ընէ։ Անոնք ժամանակի մը ճշգրիտ պատկերներն են, ժամանակի մը որ փառքին համար բաւականաչափ ուժ չունեցաւ, բայց կրցաւ անյոյս զոհողութեանց մթին հերոսութիւնները կրել։ Ժամանակի մը ու քաղաքի մը պատկերներն են անոնք.— Երրորդ Իտալիոյ Նափոլիին, Տի Սան Տօնաթօ դուքսի Նափոլիին, այն Նափոլիին որ ներշնչած է Սալվաթոր Տի Ճիաքօմօի երգը, ու գտած է Սէրաօի մէջ իր բազմայօղ, ստուերներով եւ բոցերով, տարօրինակ հակասութիւններով լեցուն հոգիին ամենահաւատարիմ արտայայտիչը, մերթ տարփաւոր եւ ժպտուն, մերթ բուռն բայց տրտմութեամբ թրթռուն, զգայնապաշտ ու միսթիք միանգամայն։

Սէրաօի վէպերէն մէկ քանին,— il Paese della cucagna*ն եւ* il ventre di Napoli*ն, աւելի՛ խորապէս կը պատասխանեն այդ ժամանակին ու այդ քաղաքին, որ կարծես կեանքն իսկ հետեւած ըլլայ ստեղծագործ գրագիտուհիին շաւիղին։*

Ու ո՛չ թէ միայն այդ քաղաքը ու այդ ժամանակը, այլ նաեւ, դարու մը վերջալոյսին կիներն ու աղջիկները կը վերապրին Սէրաօի գիրքերուն մէջ. ժամանակակից քիչ գրողներ իրեն նման կրցած են արտայայտել իգական հոգիին անհուն երանգները։

Ան կրցաւ ոգեկոչել բոլոր կիները։ Մօտեցաւ աղջիկներուն, որոնք կը զգան իգականութեան տարտամ պատգամները. նայեցաւ երիտասարդ եւ հասուն կիներուն երեսը, նայեցաւ տարփուհիներուն, տառապող, միսթիք մայրերուն. թափանցեց բոլոր վայրերը, խոնարհ կիներու, բոզերու, հաւատքի եւ արուեստի երազողներուն, թագուհիներուն։ Թագուհիներն ալ..., ո՛չ թէ միայն գիրքերուն մէջ, այլ կեանքի մէջ ալ Սէրաօն բարեկամացաւ թագուհիներու։ Անկարելի է մոռնալ այն քաղցրագոյն էջերը զորս կրցաւ գրել, անցեալ Յունուարին, Մարկէրիթա Տի Սավօեայի մահուան համար։

Մաթիլտէ Սէրաօ հետեւեցաւ իր պաշտելի, հրաշալի թագուհիին մահուան ճամբաներուն։ Բայց ուրիշ կանայք ստուերներ, «այն երկրին մէջ, որուն ափունքներէն ո՛չ մէկ ճամբորդ չէ վերադարձած», ցաւագին ու գթառատ գրագիտուհիին պիտի գան ընդառաջ՝ ստուերները տառապողներու հոգիներուն, որոնց առատօրէն բաշխեց իր հոգիին սէրն ու մխիթարանքները, Ա՛ն որ մեռա՛ւ աքսորի մէջ եւ որուն այնքան սպասեց իր լացող բարեկամուհին Նափոլիի մշտաժպիտ կապոյտ ափունքին վրայ — Էլէօնորա Տուզէն, ուրիշ թագուհի մը, բայց Ցաւի թագուհի...։

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԾԱԽՈՒԵԼԷՆ ՎԵՐՋ

«Յառաջ» առաջինը եղաւ հայ մամուլին մէջ, որ Գահիրէի Մելքոնեան գործարանի ծախուելուն լուրը հաղորդեց։ Գործարանին օտար ընկերութեան մը ձեռքը անցնելուն վրայ, ծագած է լուրջ խնդիր մը, որ քանի մը շաբաթէ ի վեր կը զբաղեցնէ Եգիպտոսի մեր պաշտօնակիցները։ Գործարանին հայ պաշտօնեաներուն դուրս ձգուելուն կամ անոնց ըլլալիք հատուցման հարցն է այն։ Պ. Պօղոս Էմէրեան, որ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնական վարչութեան կողմէ իբրեւ լիազօր պատուիրակ Փարիզէն Գահիրէ ղրկուած էր՝ պաշտօնական փոխանցումի գործերուն հսկելու համար, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Յուսաբեր»ի (3 Օգոստ.).—

— Քիչ մը թոյլ տուէք, որ հեռուէն սկսինք. Ադամ Եւայէն, ինչպէս կ'ըսեն։ Պ. Մելքոնեան փափաքեցաւ իր հարստութիւնը ազգին նուիրել. այս առթիւ գիտէք թէ ի՛նչ փուլերէ անցաւ։ Կարծեց թէ ապահով միջոցն ի Պատրիարքարանը. կարելի չեղաւ եւ երկար բարակ խնդիրներէ ետք, վերջապէս Բարեգործականը ընտրեց իր բաղձանքներուն իբրեւ լաւագոյն գործադրողը։

«Կազմուած ակթին *մէջ, գրուած է որոշապէս թէ գործարանը ծախուելու պարագային, գոյացած դրամը իբրեւ դրամագլուխ պիտի դրուի անգլիական եւ ամերիկեան դրամատուներուն մէջ, իբրեւ անձեռնմխելի գումար։ Այս գումարէն գոյացած տոկոսը, հասոյթն է որ պիտի գործածուի զանազան նպատակներու։ Բարեգործականը պարզ խողովակ մըն է։ Կը կրկնեմ թէ Բարեգործականը 560,000 ոսկի չէ որ կ'առնէ. սխալ է, մեր գանձարանը չէ որ կը մտնէ այդ գումարը. մենք միջնորդ ենք միայն եւ հետեւաբար չենք կրնար մեր ուզած կարգադրութիւնն ընել եւ նոյնիսկ մէկ ոսկի աւելի յատկացնել։ Չեմ գիտեր թէ քանի՞ ծախուած է գործարանը։ Էնվանթէրը ցոյց պիտի տայ բուն գումարը, գնահատումը կ'ըլլայ, տեսնենք ի՛նչ պիտի բռնէ. ահագին քանակութեամբ ծխախոտ ունինք Թուրքիա, մօտ 100 հազարի, Չինաստանի մէջ՝ մօտ 150 հազարի։*

— Մօտաւոր գումա՞րն ալ չէք գիտեր, «Յառաջ» 560 հազար ըսած էր, ճի՞շդ է։

— Չեմ կրնար բան մը ըսել։ Գալով պաշտօնեաներուն, 1914էն սկսեալ ամսականաւոր պաշտօնեաներուն իւրաքանչիւր տարուան համար 15 օրուան, այսինքն կէս ամսականի վճարում պիտի ըլլայ Բարեգործականի կողմէ։ Ասկէ զատ մեր պայմանագրութեան մէջ գրուած է թէ բոլոր պաշտօնեաները խմբովին *գոնէ մէկ տարի պիտի պահէ իրենց պաշտօնին մէջ, եթէ անշուշտ թերացում մը չունենան։ Մասփէրօն որ եւ է պաշտօնեայ հանէ իսկ, այդ մէկ տարուան շրջանին մէջ, պարտաւոր պիտի ըլլայ արձակուած պաշտօնեային ամբողջ տարուան թոշակները վճարելու։ Անկէց ետք Մասփէրօյին գործն է. Մասփէրօն նոր պաշտօնեայ պիտի նկատէ բոլորը, եւ ինք իր պայմաններուն համաձայն եւ ուզած կերպովը պիտի վարուի անոնց հետ։ 1914էն առաջ աշխատող պաշտօնեաներուն չենք խառնուիր. վերջին սահման մը կայ եւ անկէց անդին չէինք կրնար անցնիլ։ Այդ սահմանը 1914ն է։*

— Բայց ատիկա տեղական, պետական օրէնքն է որ կը գործադրէք. աւելի ճիշդ, չէիք կրնար չգործադրել. ի՞նչ դեր ունեցաւ հոս Բարեգործականը։

— Մենք չենք կրնար կարենկել Բարեգործականը չենք ուզեր դէմ երթալ նու տուին կամքին։ Մենք կամ թիւնը անպարկեշտ եղած ըլլայինք, եթէ մեր վրայ ուած վստահութիւնը չ գործածէինք. մենք պար ենք գործադրել նուիրատ կամքը. որպէսզի նուիրատ վստահութիւնը չխախտի թեան նկատմամբ։ Գործ փետրուարին պիտի ծախ բայց որովհետեւ Մել հակառակեցաւ,— չնայ իրաւունք չունէր — մենք չզացինք իր բաղձանքին։ քոնեան ծախքի դուռ գած է, այսինքն զանազան րատութիւններ ըրած մենք վարկաբեկուեցանք։

— Պաշտօնէութեան լիք կէս ամսականի որո Մելքոնեանի՞ն կամքն է

— Կարծեմ թէ նոյնիս փաղանցած ենք։ Իմ թիւնս որոշեալ սահմաննե է. ես գործարանը յանձնե կած եմ, եւ իրաւասութիւ նիմ դրամագլուխէն մէկ իսկ տալու։

— Վերջնակա՞ն է ուրեմ ամսականի որոշումը, ձակապէս անփոփո՞խ, ալ վաղն ալ։

— Այո՛, մեր որոշումը է, ես ատիկա հաղորդեցի տօնէութեան եւ ես ինծի չէի տար ի հարկէ, մարդ պիտի ըլլայի ռանձինն կարգադրութիւ ընէի։

ՔԱՂՈՒԱԾՆԵՐ ՔԱՅՁԷՐԼԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵՆԷՆ

«Մշակոյթ» բառը կը նշանակէ կեանքի ձեւը իբր ուղղակի արտայայտութիւն

—

Ընդհանրական բնոյթ ցող դրութիւնները իրենց յաջողութիւնը կը պարտին իրականութեան. որովհետեւ նոնք չշտ կը դնեն հանր տարրին վրայ, փոխանակ տականութեան լծուելու։

Ընդհանրական կոչումի թակայ նոր ճշմարտութիւնը արմատն է ներկայ դրութիւ րու փոխանցողական ուժին։

—

Բարձր արուեստը այսօր նայ չեղեալ նկատուիլ։

Արուեստը, եթէ պար կեանքին էութիւնը ստորա կանխաւ կ'ենթադրէ մշակ մը գոյութիւնը։ Ցիրաւի, րնութեամբ, մշակոյթին բորդական արտայայտութի կրօնները հիմնադիրները, սոփաները եւ պետական մա կը կազմեն մշակոյթը, եւ ուեստագէտն է որ զայն կը

Արուեստագէտը ունի կան կայմ, կը ստեղծէ երբ տաքինէն ոեւէ մղում մը ստանայ։

—

Ազգային ամէնէն անկ միութիւններէն կը ծնին մեծ ժէք անհատականութիւններ։

—

Ամէն անգամ որ անգ կիզը որոշեալ դիրքի մը մէջ թանձրանայ, յանկարծական փոխութեան ձգտող բոլոր ուշ կամ կանուխ ծնունդ ներգործական ուժերու կէտերուն համեմատական տաշրջութիւններու։ Ահա ինչու կաթոլիկները՝ հոգեբ կան տարրալուծումէ անցնելէ հազուադէպօրէն կը կորսնցնեն րենց հաւատքը, մինչ բողոքա կանները իրենց հաւատարմու թիւնը կորսնցուցած ըլլալով տապալտուած են անձնական համոզումին մը ստեղծ

Քաղեց՝ Ե. ԶԱՀՐԷՃԱ

ԾԻԾԱՂ

ՀԱԿԱՄԻՈՒԹԻՒՆ

ցայտարարութիւն:

որոշեցինք կազմել այս հակամիութիւնը, կռուելու համար բոլոր հայկ. միութիւններուն դէմ, ինչպէս բժիշկները հակամեխումները ստեղծած են բոլոր մեխումներուն դէմ:

մեր նպատակն է, նախ, չկազմել՝ այլ քանդել միութիւնները, որովհետեւ երբ Հայերս, այսպէս, զանազան անուններու տակ բազմազան միութիւններ կազմենք, — ինչպէս կ'ըլլայ ամէն օր,— բաժանած ու ցրուած կ'ըլլանք ազգը եւ ոչ թէ միացուցած: երկրորդ, բոլորովին ինքնատիպ ըլլալու համար, մեր հակամիութեան ծրագիր-կանոնագիրին մէջ չուզեցինք գրել յօդուած մը թէ «միութիւնը պիտի ունենայ իր թերթը»: Ո՛չ, բոլոր հայկ. միութիւնները կը միանան թերթ հանելու համար, մենք հակամիութենականներս թերթ չպիտի հրատարակենք,— կը հասկնա՞ք,— չպիտի հրատարակենք, որովհետեւ մենք կիրակի օրերը, առտուընէ մինչեւ իրիկուն, պիտի նստինք Սէն-Միշէլի սրճարաններուն մէջ եւ պիտի քննադատենք օրուան քաղաքականութիւնը, գրականութիւնը, թատրոնը, հայ աղջիկները, պարողները, մենք պիտի ըսենք թէ երբ կրնայ ազատիլ հայ ազգը, թէ ինկիլիզը ինչե՛ր պիտի ընէ դեռ թուրքին, պիտի բացատրենք թէ լա՛ւագոյն բանաստեղծութիւնը ի՛նչպէս կը գրուի, պիտի հաստատենք թէ ձօրճ թագաւորը բարեւ տուած է հայ տէրտէրի մը, թէ Մուսթաֆա քէմալը «թէշէքքիւր էտէրիմ» ըսած է Հայոց պատրիարքին,— մինչեւ որ սրճարանապետը ձանձրանայ եւ բերանը բանայ: բայց այս լուրերը մենք աւելի շուտ կը տարածենք քան թերթերը՝ իրենց լուրերը: Ուրեմն, մեր միութիւնը հարկ չի տեսներ թերթ հրատարակել:

երրորդ, ոչ վարչական ժողով եւ ոչ ալ ընդհ. ժողով պիտի գումարենք եւ այդ մասին մեր ծրագիրին մէջ յօդուած իսկ չպիտի դնենք: Որովհետեւ վիճաբանութիւն ու ծեծկռուք կատարելու համար հարկ չկայ ընդհ. ժողով գումարելու, մենք փողոցին մէջն ալ կրնանք ընել ատոնք:

Չորրորդ, նախագահ չպիտի ընտրենք, այդ յօդուածն ալ պակաս թող ըլլայ: Որովհետեւ բոլորս ալ նախագահ ենք:

Հինգերորդ, անդամավճար չպիտի գանձենք: Թող այդ յօդուածն ալ պակաս ըլլայ: Որովհետեւ այդպէսով դրամ կը հաւաքուի սնտուկին մէջ եւ կը փորձուինք զեղծում կատարել:

Վեցերորդ, հանդէս չպիտի սարքենք: Որովհետեւ բոլորիս կեանքն ալ մէյմէկ հանդէս է: Երբ շատ կալօտնանք «շքեղ»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ԽՆԱՄՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՊԻԼՖՕՌ.— Հոս ալ տօնուեցաւ Խանասորի 30րդ. տարեդարձը, Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբին կողմէ: Ընկեր Ս. Չալըքեան քանի մը խօսքերով պարզեց օրուան նշանակութիւնը, ու վեր հանեց հայ ֆէտայիներու կատարած դերը: Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ ընկերներուն կողմէ, ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, որ խիստ զուարճացուց ներկաները: Ընկեր Ս. Ռոստիկեան գեղեցիկ կերպով պարեց ռուսական դաշոյնի պարը, ընկերակցութեամբ նուագի:

Յետոյ ընկեր Ղազար Ալէքսանեան քանի մը խօսքով պարզեց խումբին օգտակարութիւնը գաղութիս մէջ: Ընկեր Լեւոն արտասանեց «Երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ»: Խմբերգով մը հանդէսը փակուեցաւ գոհ տպաւորութիւն մը թողելով:

Գաղութը միշտ հանգարտ վիճակի մէջ է: Գործ կայ. ուրիշ տեղերէ կուգան հայրենակիցներ եւ գործ գտնելով կ'աշխատին: Տեղացիներն ալ գոհ են մեզմէ: Միայն գէշ պարագայ մը կայ, փողոցային կռիւները պակաս չեն. դեռ մէկ շաբաթ առաջ, վեց հոգի կը յարձակին Հայու մը վրայ ու լաւ մը կը ծեծեն, այն պատճառով որ, իբր թէ նախատական խօսք մըն է ըսեր իրենց ընկերոջ: Այժմ ինկած են ոստիկանութեան ձեռքը: Ըստ ոստիկաններու քննութեան, ասոնցմէ մէկը դաշոյնով յարձակեր է: Հարցաքննութեան ընթացքին «վայրենի» եւ այլն կ'ըսէին ոստիկանները:

Անտրէ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը եղանակի վերջաւորութեան առթիւ իր ֆութպոլիստներուն եւ համակիրներուն թէյասեղան մը սարքեց, Կիրակի 7 Օգոստոսին, Հայ ժողովրդային լսարանին մէջ: Որոշեալ ժամէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամները եւ համակիրները լեցուած էին սրահին մէջ: Լսարանին մուտքի դրան վրայ կը ծածանէր Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշը եւ ֆութպոլիստներուն գեղեցիկ մէկ լուսանկարը:

Հանդէսը սկսաւ «Յառաջ Նահատակ» երգով: Նախագահը քանի մը խօսքով բացաւ հանդէսը: Սեղանին կեդրոնը դրուած էր յաղթութեան բաժակը: Առատ պտուղ լեցուած էր սեղանին վրայ: Հանդիսականները մերթ ուտելով մերթ երգելով ստեղծեցին գեղեցիկ մթնոլորտ մը: Եղան երգեր, արտասանութիւններ, հայկական պարեր: Պ. Հ. Ուզունեան մէկ ժամ ներկայացուց Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու տարուան մէջ ունեցած յառաջդիմութիւնը եւ գործունէութիւնը: Յետոյ կոչ ըրաւ վիէնահայ երիտասարդութեան, որ առանց խտրութեան, իրարու քով գան, իրենց աշխատանքը աւելի օգտակար ու արդիւնաւոր դարձնելու համար: Աճուրդի դրուեցաւ մէկ շիշ օտըքօլօնը, որ բարձրացաւ 110 ֆրանքի:

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամփօրոտան»ով, երեկոյեան ժամը 8ին:

Մարտիկ Փափազեան

ՄԱԼԱԹԻՈՅ ԿՐԹԱՍԻՐԱՅԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— Օգոստոս 7ին, Կիրակի օր, Մալաթիոյ Կրթ. Ընկ. Սէն-Շամոնի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը գումարուեցաւ սեփական ընթերցատան մէջ: Օրակարգի հարցերն էին.— Մասնաճիւղին տարեկան հաշուետուութիւնը եւ վարչական ընտրութիւն:

Ատենապետ Պ. Տ. Պօղոսեան ներկայացուց մասնաճիւղին բարոյական գործունէութիւնը: Գործադրութեան օրերուն հայրենակիցներու տրուած օժանդակութիւնները եւ այլն:

Համաձայն քննուած եւ վաւերացուած հաշուեկշիռին, մասնաճիւղը ունեցած է 10,553 ֆրանք մուտք եւ 2809 ֆրանք ելք: Պատրաստ գումար 7744 ֆրանք: 6000 ֆրանքը պիտի ղրկուի կեդրոն: Մնացածը պիտի փոխանցուի նոր վարչութեան:

Վարչութիւնը անձնուէր եւ օգտակար գործունէութենէ մը յետոյ, տարեշրջանը աւարտած ըլլալով, հրաժարեցաւ: Ժողովը ընտրեց նոր Վարչութիւն մը, առանց շահելու մեծամասնութեան քուէները: Չենք գիտեր թէ Կեդրոնը ինչ կարգադրութիւն պիտի ընէ այս մասին:

Մալաթիացի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԹԱԵԱՆ ԻՆՉՈ՞Ի ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Երէկ հաղորդեցինք Երեքշաբթի իրիկուան կոփամարտի մրցումներուն արդիւնքը:

Նախապէս յայտարարուած էր թէ Աթաեան պիտի մրցի Լըֆէվրի դէմ, բայց այս վերջինը մրցումէն օր մը առաջ հաղորդեց թէ չպիտի ճակատի մեր հայրենակցին հետ: Սէնթ-բըլի Տնօրէնութիւնը Լըֆէվրի տեղ Աթաեանի դէմ հանեց Ժիլոնո: Այս վերջինը կատաղի կռուող մըն է եւ հարուածի դիմացող:

Առաջին եւ երկրորդ շրջաններին Աթաեան լաւ ծեծ մը քաշեց Ֆրանսացիէն: Բայց երրորդ շրջանին ձախ ձեռքի մատին ոսկորը տեղէն խախտեցաւ: Հակառակ իր այս կրած կարեւոր վնասին, Աթաեան մինչեւ վեցերորդ շրջանը լաւ տոկաց մը քաշեց իր հակառակորդին, բայց Ժիլոնօ՝ լաւ դիմացող, չազդուեցաւ: Եօթներորդ շրջանին Աթաեան ձեռքին ցաւին չդիմանալով խաղը ձգեց: Ինչպէս ալ մրցումէն վերջը Աթաեանի ձեռքը սոսկալի կերպով ուռած էր: Մրցումը ձգած վայրկեանին անգամ, մեր հայրենակիցը կէտերով առաւելութիւն ունէր, բայց խաղը ձգելուն պատճառաւ պարտուած հռչակուեցաւ:

Աթաեան իր լաւ յատկութիւններուն հետ ունի թերութիւններ ալ, զորս պէտք է աշխատի դարմանել: Անհրաժեշտ է կարելի եղածին չափ քոց խաղալ, խաղը քիչ մը աւելի արագացնել, յետոյ պէտք է շարունակական մրցումներ կատարէ:

Աթաեանէն առաջ մրցեցաւ Աւետիս Ապլաղաթեան (Պէշիր), որ լաւ ծեծ մը տուաւ Բասթի: Հակառակ անոր որ Ֆրանսացին երկու անգամ աւելի ուժեղ էր Հայէն, չկրցաւ դիմանալ անոր հարուածներուն եւ դատաւորը տեսնելով որ Բասթ արիւնլուայ վիճակի մէջ է եւ չպիտի կրնայ շարունակել, հինգերորդ շրջանին խաղը կեցուց, յաղթական հռչակելով Հայը:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐԱԿԱՆԻՆ ՊԱՏՈՒՀԱՆԻՆ ՏԱԿ.— Թոմըրիի մէջ երիտասարդ մը, Կիւաթավ, սաստիկ սիրահարած էր Օր. Ժընըվիէվի: Ժամանակ մը ժպիտները ծաղկեցան առատ առատ երկու սիրահարներուն դէմքին վրայ: Յանկարծ օրիորդը առտու մը փոխեց ժպտելու սովորութիւնը, նոյն իսկ քիթ ըրաւ իր սիրականին: Սահմռկեցաւ Կիւաթավ, ժպիտը ցնդեցաւ, շրթները դողացին ու լացաւ:

Լացաւ ու աղաչեց որ յիշէ հին երդումները, անուշ համբոյրները:

Աղջիկը անդրդուելի կը մնար:

Ու առտու մը, Կիւաթավ, անքուն հսկելէ յետոյ սիրականին պատուհաններուն տակ, առընթեր ճանակը պարպեց կուրծքին:

Փոխադրեցին հիւանդանոց:

ԽԵՆԹԸ.— Առջի օր, զինուորական պարենաւորման սպասարկութեան մէջ, փոխ-տնօրէն Թէրիի կը ներկայանայ մարդ մը եւ կ'ըսէ.

— Այսքան տարի է, որ չէք կարգադրած իմ պարենագինիս խնդիրը: Ալ հոգիս բերանս եկաւ: Բանակին մէջ ժանտատենդի բռնուեցայ, ճահճատենդ ալ ունիմ: Այս ամէնուն համար, ի՞նչ պիտի ընէք ինծի:

Թէրի կանչեց բարապանը, եւ հրամայեց բերել թղթածրարը:

Երբ մինակ մնացին, խնդրարկուն ցատկեց առաջ, առաւ հեռաձայնին կախուած փողը եւ անխնայ սկսաւ զարնել փոխ-տնօրէնին գլխուն: Յետոյ ջուրով լեցուն շիշը առնելով նետեց ու փշրեց գլխուն վրայ:

— Այսպէս կը լուծեմ զոհերուդ վրէժը, կը պոռար խենթը:

Ու նետուեցաւ Թէրիի երեսին, խածաւ քիթը եւ արմատէն փրցուց: Ականջին մէկն ալ կտրեց:

Թէրի, հակառակ իր կորսնցուցած առատ արիւնին, յաջողեցաւ դուռը բանալ եւ օգնութիւն պոռալ:

Զինուոր մը եկաւ եւ ձերբակալեց կատաղի խենթը, որ կը պոռար.

— Ա՛խ, եթէ ատրճանակ մը ունենայի...

Թէրի փոխադրուեցաւ հիւանդանոց: իսկ խենթը, որ նման կատաղութիւններու պատճառով, քանի մը անգամ բանտարկուած էր, արգելափակուեցաւ:

Արդէն մայրն ալ մեռած է, խենթութեամբ:

ՆՈՐ ՍԷՐ.— Մէհարիքուրի մէջ կ'ապրէր Լավալու, երիտասարդ ու աղուոր հասակով: Կին մըն ալ կար՝ Ժամօթ, որ ունէր 45 տարիներ: Ու անոնք սիրեցին զիրար:

Իրիկուն մը, Լավալու տուն դարձաւ չափազանց տխուր. կուպրով ծեփած էին կարծես իր երեսը: Այնքա՜ն մթնած էր դէմքը:

— Ի՞նչ ունիս, հարցուց Ժամօթ:

— Մի հարցներ:

— Ըսէ՛, ցաւդ բաժնեմ, իմ աղուոր տղաս:

— Եթէ շատ կը սիրես զիս, կ'ըսեմ:

— Կը կասկածի՞ս:

— Լա՛ւ, «հոգի՛ս» ըսէ:

— Ըսի:

— «Կեա՛նքս» ըսէ:

— Ըսի:

Լաւ, եթէ ես հոգիդ ու կեանքդ եմ, մտիկ ըրէ: Ես ձանձրացած եմ կեանքէն. եթէ կը սիրես զիս, ուրեմն մեռնինք միասին:

— Մեռնի՛նք:

Լավալու գրպանէն հանեց երկու սրուակ թոյն: Մէկը տուաւ սիրուհիին, միւսը բռնեց ինք:

— Համբուրելով մեռնինք:

Համբուրուեցան ու խմեցին:

Տիկին Ժամօթ պարպեց թոյնին սրուակը, իսկ Լավալու . . . գինիին սրուակը:

Տիկին Ժամօթ փռուեցաւ գետին հոգեվարքի մէջ: Իսկ Լավալու առաւ կնոջ 12 հազար ֆրանքը եւ չուեց:

ՆԱԽԱՆՁԻ ՀԱՄԱՐ.— Նէտէլլիք կինը առաւ եւ օդափոխութեան գնաց աներոջ մօտ, Հօթթօն-Օժի մէջ: Նոյն գիշերն իսկ բուռն կռիւ մը ըրին էրիկ կնիկ: Յաջորդ առտու հաշտուեցան: Սակայն Նէտէլլիք գաղտնի ոխ կապած էր: Իրիկունը առաջարկեց կնոջը լուսնի լոյսով պտոյտ մը կատարել միասին, գիւղին ճամբուն վրայ:

Ժամեր անցան ու չվերադարձան: Այն ատեն աները, հրամայեց տղուն որ երթայ փնտռել քեռայրն ու քոյրը: Տղան, շունը առաւ եւ գնաց փնտռելու: Քիչ յետոյ գիւղին մօտ, տեսաւ որ քոյրն ու քեռայրը փռուած են ճամբուն վրայ: Քոյրը մեռած էր, իսկ քեռայրը ծանրապէս վիրաւոր:

Անմիջապէս փոխադրեց տուն: Հոն Նէտէլլիք պատմեց թէ աւազակները յարձակած են իրենց վրայ: Սակայն վէրքերէն եւ տեղւոյն վրայ գտնուած ատրճանակէն, ոստիկանութիւնը սկսաւ կասկածիլ եւ խստացուց հարցաքննութիւնը: Այն ատեն Նէտէլլիք խոստովանեցաւ թէ կնոջ վրայ կասկածներ ունենալով, սպաննած էր զայն ճամբան:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կարգ մը բաժանորդներ չեն փակած իրենց հաշիւները:

կը խնդրուի փութացնել:

ընթերցո՛ղ,

Ամէն կողմէ ծրի ՅԱՌԱՋ կ'ուզեն — Սուրիայէն, Պուլկարիայէն Յունաստանէն, հեռաւոր Մուսուլի գիւղերէն եւ կայաններէն:

կ'աշխատինք գոհացնել որքան կը ներեն մեր միջոցները:

դուն որ կը սիրես «Յառաջ»ը, չը՞ պիտի ուզէիր ուրախացնել երիտասարդական միութիւն մը, լսարան մը կամ չքաւոր գիւղի մը պատանիները:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԷԳ ԳԱՅԼԻՆ ՈՐՋԻՆ ՄԷՋ

Վերակացուն զիս կը դիտէր զուարճացող մարդու կերպարանքով եւ կարծես, ինքնիրեն կը հարցնէր.

— Ի՞նչ տեսակ անբանի հետ գործս:

Ասոր վրայ տեսնելով որ մարդուկիս բերնին կապերը պիտի կրնամ քակել, սկզբունքի յայտարարութիւն մըն ալ յանդգնեցայ փորձել. եւ կարծեմ թէ, ճերճինուքի անգամ ըսելիք բան մը չպիտի ունենէր ասոր դէմ եւ մեծ ուրախութեամբ խօսակցիս ըսի.

— Ընկե՛ր, չեմ գիտեր թէ քաղաքականութեամբ կը զբաղի՞ս, կոլշեւի՞կ ես, մենշեւի՞կ թէ անկուսակցական. բայց ինչ որ չէի ուզեր անգիտանալ, ընկերներու անդէպ իմ համերաշխական պարտականութիւնս է որ ինծի իրաւունքը կ'ուտայ...

— Ընկերներդ հանգարտ ձգէ տեսնեմ, ընդմիջեց կուշտ մը խնդալով, եւ եթէ կ'ուզես հանգիստ ըլլալ. ջանա հոս ճառելու, ինչպէս նաեւ ամէն առթիւ քու իրաւունքներդ եւ պարտքերդ յիշեցնելու սովորութիւնդ մոռնալ: Ատոնք փողոցի մէջ կ'անցնին. հոս՝ միայն մէկ իրաւունք ունիս,— լռել:

Եւ մինչդեռ խոր զարմանք կը կեղծէի, ան շարունակեց.

— Եւ գիտցիր նաեւ թէ նմանապէս մէկ պարտականութիւն ունիս,— Օրիորդին հաճելի երեւնալ:

Այս խօսքէն յետոյ, վրէն վար ակնարկ մը նետեց վրաս եւ ըսաւ.

— Հիմա որ պէտք եղածը գիտես, հետս եկուր մթերանոց, որ քեզի համազգեստ մը տամ...

— Համազգե՛ստ, բացագանչեցի. բայց ես սպասաւոր չեմ:

— Բայց վերջապէս չես ալ կրնար այդ զգեստով «տիրուհիդ» առաջնորդել. այդ էր պակաս:

— Այդքան մեծ կի՞ն մըն է ան ուրեմն: Եւ պէ՞տք է արդեօք որ ձեռնոց դնեմ հետը խօսելու համար:

Քիչ մնաց որ մարդս նեղանար...:

— Մտիկ ըրէ՛, ըսաւ: Քեզի խրատ մը .. եւ լաւ խրատ մը, կրնաս հաւատալ. հոս պէտք է ուզիդ շարժիլ թէ ոչ...

— Ինչ որ ալ ըլլայ զիս հոս չեն կրնար ուտել, կը յուսամ, ըսի իմ կարգիս խնդալով:

— Ոչ անշուշտ. բայց օրիորդը քեզի պէս շատերը կարգի բերած է...

— Դահ, կը տեսնենք. ո՞ւր է տեսնենք սա համազգեստը...

— Հետս եկուր. գործիդ եկածը կ'ընտրես. դժբախտաբար համազգեստը չէ որ կը պակսի չորս տարիէ ի վեր, այս տունէն այնքան ինքնաշարժիչներ անցած են, որ անոնց ձգած զգեստներուն մէջ քեզի յարմարը գտնելու չպիտի դժուարանաս:

— Կրո՛ղ. այդքա՞ն շատ. ըսել է թէ՝ այս տեղը վստահելի չէ:

— Հէ՞. այդ գործը գիտէ. կը կրկնեմ թէ՝ խնդիրը կը կայանայ «Օրիորդ»ին հաճելի ըլլալուն մէջ:

— Կը փորձենք:

— Կը հասկնամ. բայց ան շատ դժուարահաճ է. եւ յետոյ չի սիրեր որ մարդ քիթը իր գործերուն մէջ խոթէ:

— Անշուշտ:

— Այո՛, եւ յետոյ, խոհեմութիւն է...

Խօսակցութիւնը առժամաբար, այդ կերպով դադրեցաւ:

Սակայն անոր հետ դէպի մթերանոց երթալով մէկտեղ, չկրցայ ինքզինքս արգիլել անոր տուած խորհուրդներուն վրայ մտածելէ:

Ինծի համար այլեւս պարզ էր թէ՝ կարմիր կոյսը օճիքը կը փրկէր այն ինքնաշարժիչներէն որոնք չէին կրցած իրեն հաճելի ըլլալ, կամ անոր շիլ գործերուն մօտէն տեղեակ ըլլալով, կը սկսէին նեղել:

Այս հեռանկարը անշուշտ, ինծի համար մանաւորապէս հաճելի կէտ մը չէր ներկայացնէր. բայց նկատի ունենալով հետապնդուած նպատակը, որեւէ վարանում ներելի չէր, որքան ալ ցաւալի հետեւանք ունենար ինծի համար: Եւ յետոյ, այլապէս դժուար կացութիւններէ չէի կրցած ինքզինքս փրկել:

Քիչ շատ մաքուր զգեստ մը ընտրելով, վրաս փորձեցի. կարծես թէ ինծի համար շինուած էր. ինչ որ վերակացուն ալ հաստատեց, եւ հառաչ մը արձակելով, աւելցուց.

— Եթէ այդ խեղճ Սէրժը, այն՝ որուն համար շինուած էր զգեստը, խրատներս մտիկ ըրած ըլլար, հիմա դեռ հոս եղած պիտի ըլլար. բայց երիտասարդները, իրենց գլխուն փչածը կ'ընեն եւ այն ատեն...

— Այն ատե՞ն:

— Կը պատահի, ինչ որ պիտի պատահի:

— Ի՞նչ:

Գլուխը օրօրելով, վերակացուն ցած ձայնով պատասխանեց:

— Երանի թէ չիմանայիր:

Եւ տեսնելով որ կը խնդամ,

— Ան ալ կը խնդար, ըսաւ, ան ալ կը ծիծաղէր վրաս, զիս ծեր անբանի մը տեղը դնելով. բայց օր մըն ալ, դժբախտութիւնը հասաւ:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Թրոցքի-Ստալինի պայքարին շուրջ

Կարմիր Ռուսիա ծանր տագնապ մը կ՚անցընէ: Հակասական են հեռագիրները, որոնք մէկ կողմէն կը փորձեն հաստատել թէ «զինադադար» մը կնքուած է իշխանաւորներուն ու ընդդիմադիրներուն միջեւ, իսկ միւս կողմէ նոր լուրեր կը պնդեն թէ պայքարը կը շարունակուի:

Կոմունիստ շրջանակներու մէջ կը հաստատեն, թէ Ստալին կ՚աշխատի համաձայնութեան գալ Թրոցքիի հետ, որ կը մերժէ, յայտնելով թէ երբ Ստալին յամառի մնալ աթոռին վրայ, Ռուսիա կը կործանի: Պոլշեւիկեան հին կարգապահութիւնը գոյութիւն չունի այլեւս: Կազմալուծումը յամրօրէն կ՚առաջանայ: Անջատողական շարժումը կը զարգանայ Ուկրայինայի եւ Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ, ուր «Ճշմարիտ Ռուսիոյ Եղբայրները» միութիւնը կը պահանջէ միանալ Լեհաստանի:

Ստալին իր ետեւ ունի բանակը, Կէփէուն եւ դրամ: Թրոցքի իր ետեւ ունի ժողովուրդին մեծամասնութիւնը եւ կուսակիցներ՝ բանակին, նոյնիսկ Կէփէուին մէջ: Կացութիւնը շատ լուրջ է եւ սովետական պաշտօնեաները, մանաւանդ գիւղերու մէջ, չեն համարձակիր դուրս ելլել, առանց զինեալ մարդերու ընկերակցութեան: Գիւղացիները չեն ուզեր ծախել իրենց ցորենը պոլշեւիկներուն:

Զինովիէվ եւ Թրոցքի չպիտի վտարուին կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէէն: Այս որոշումը տրուեցաւ Երեքշաբթի իրիկուն լիակատար ժողովի մը մէջ, բուռն վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոնք կը շարունակուէին 10 օրէ ի վեր: Այժմ զինադադար մը կնքուած է Ստալինի եւ Թրոցքիի միջեւ: Երկուքն ալ սակայն ո եւ է կարեւոր զիջողութիւն չեն ըրած իրենց պահանջներէն: Ու, թէեւ կուսակցութեան միութիւնը այժմ կարելի եղաւ ապահովել, հաւանական չէ որ երկար տեւէ այդ:

Զինուոր. ծառայութիւնը Թուրքիստանի մէջ

Մոսկուայի կառավարութիւնը ծրագրած է Թուրքիստանի չորս հանրապետութեանց մէջ պարտաւորիչ զինուորական ծառայութիւն հաստատել: Մինչեւ հիմա այդ տեղերու մէջ բանակը կը բաղկանար կամաւորներէ, որոնք իրենց պատկանած ցեղերուն համաձայն մասնաւոր զօրաբաժիններու մէջ կը դրուէին:

Ոճիր մը Ռուս հիւպատոսարանին մէջ

Գաղթական ռուս կին մը, Աննա Վասիլեվնա Շչեփիքլին երեք շաբաթէ ի վեր ամէն օր Փարիզի ռուսական հիւպատոսարանը կը դիմէր հայրենիք վերադառնալու արտօնութիւն ստանալու համար: Տիկին Աննա 1924ին Պոլիսէն եկած էր Փարիզ: Վերջերս ամուսինը լքած էր զինք, իրեն ձգելով 4 ամուս զաւակը: Հիւպատոսարանին ընդհ. քարտուղարը, Կէլֆանտ, անցեալ օր յայտնեց թէ հայրենիք վերադառնալու համար արտօնութիւնը Մոսկուան է որ պիտի տայ: Ուրեմն պէտք է . . . սպասել:

Զորեքշաբթի առտու, տիկին Աննա դարձեալ ներկայացաւ հիւպատոսարան եւ ուզեց տեսնել Կէլֆանտը: Դռնապանը, Ֆոմին, հերթական թիւ մը տուաւ: Այդ պահուն ռուս կինը հանեց ատրճանակը եւ կրակեց դռնապանին վրայ:

Գնդակը ծակեց Ֆոմինի վիզը, յետոյ մխուեցաւ պատուհանին եզերքը: Անմիջապէս ձերբակալեցին զինք առանց ժամանակ տալու որ պարպէ ատրճանակին բոլոր գնդակները:

Երբ հարցուցին թէ ինչո՞ւ կրակեց ստորադաս պաշտօնեային վրայ եւ ոչ քարտուղարին, պատասխանեց.

— Այդ վայրկեանին, ով ալ ըլլար, պիտի սպաննէի:

Եւ չուզեց պատասխանել ուրիշ հարցումներու, այլ կը կրկնէր.

— Վա՛ղը, վա՛ղը, հիմա խելքս գլուխս չէ:

Վիրաւորը, ծանր վիճակի մէջ, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց:

Կը կարծուի թէ Աննա ոճիրը գործած է վրիժառութեան համար: Իր եղբայրն ու առաջին ամուսինը ջարդուած են պոլշեւիկներու կողմէ, իսկ երկու զաւակներն ալ մեռած են սովին ընթացքին: Ֆոմին՝ նոյն քաղաքէն ըլլալով, մեծ դեր ունեցած է այն Չեկային մէջ, որ իր եւ իրեններուն մահուան պատճառ դարձած է:

Ֆրանսիական միջադէպ մը

Անցեալներս ոճիր մը գործուած էր Սուրիոյ սահմանագլխին վրայ եւ ոճրագործ Աքքաշ Թուրք սահմանագլուխէն անցած միջոցին ձերբակալուելով ոստիկան զօրքերուն կողմէ՝ յանձնուած էր Թուրք դատարանին, որ 10 տարի բանտարկութեան դատապարտած էր զայն: Ֆրանս. կառավարութիւնը պահանջած է որ Թուրք կառավարութիւնը իրեն վերադարձնէ ոճրագործը, նկատելով որ թէ՛ յիշեալը եւ թէ սպաննեալը սուրիական հպատակ են:

Դէպքը քաղաքական հանգամանք չունի եւ ոճրագործը պիտի վերադարձուի:

Եուկոսլավիա պիտի վճարէ իր պարտքերը

Անգլիոյ ելմտական Նախարարին եւ Լոնտոնի սերպ դեսպանին միջեւ կնքուեցաւ համաձայնութիւն մը, Եուկոսլավիոյ պատերազմական պարտքերուն վճարման մասին: Եուկոսլավիա իր պատերազմական պարտքերը պիտի վճարէ 62 տարուան մէջ՝ մասնավճարներով: Համաձայնագիր մըն ալ ստորագրուեցաւ վճարելու համար այն պարտքերը, որոնք կնքուեցան Եուկոսլավիոյ աղէտեալներուն համար:

Հունգարական բանակը

«Տէյլի Թէլէկրաֆի»ի Փարիզի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ արտաքին Նախարար Պրիանի առաջարկին վրայ, Նախարարական խորհուրդը սկզբունքով ընդունած է Հունգարիոյ զրահման բանակին թիւը գեղչել 5000 հոգիի: Գերմանիա կը պահանջէր աւելի գեղչել, սակայն Նախարարական խորհուրդը չուզեց աւելի զիջիլ: Արտաքին Նախարարութիւնը չի հերքեր այս լուրը:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անզուգական հերոս Սեբաստիացի ՄՈՒՐԱՏի եւ զինակիցներու յիշատակին:

Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» ենթակոմիտէի եւ «Հրայր» խումբին կողմէ Այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 84 Rue Chape, Bon Théatreի մէջ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, պար, եւայլն

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակցական միութեան կողմէ, այս կիրակի: Ճոխ պիւֆէ աժան գիներով: Ուզողը ազատ է ճաշը միասին բերել: Բանախօսութիւններ, երգ, հայկական պար եւ նուագ: Կը մասնակցի Թառիստ Աբգար: Գեղեցիկ անակնկալներ, ուրախ ժամանց, մուտքը ազատ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Մոնփարնասէն շոգեկառք, իջնել Շավիլի կայարանը: Լուվրէն կամ փօրթ տը Սէն Քլուէն առնել թիւ 1 հանրակառքը իջնել Doisu, կայանը: Կազմակերպիչները պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը ժամը 9—12 եւ 2էն 4:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէի կողմէ այս կիր. ցերեկ ժամը 2.30ին

Salle des Fêtes. Rue de Paris

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆ

եւ խիստ ծիծաղաշարժ քոմէտի մը

Մասնակցութեամբ դերասանուհի Օր. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆի

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ
"ԻՄ ԳԻՐՔԸ"

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ: կը գտնուի *Յառաջ*ի խմբագրատունը, Պալենց գրատունը, տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins, Paris եւ Գ. Շահլամեանի վաճառատունը 15 Rue Longue des Capucins, Marseille.

Ֆաքիր Թահրա պէյի ներկայացումները աննախընթաց հիացում կը պատճառեն տասնեակ հազարաւոր հետաքրքիրներու, որոնք ամէն գիշեր կ'երթան իր զարմանահրաշ փորձերը տեսնելու Théatre Antoineի մէջ (14, Bld. de Strasbourg).

Մուտքը արգիլուած է անչափահասներու եւ յղի կիներու:

Փրօֆէսէօր Մաքէնզիի հսկողութեան ներքեւ՝ մասնաւոր բժշկական մարմին մը եւ հիւանդապահուհիներ միշտ պատրաստ են ներկայացման ատեն նուաղողներուն օգնութեան փութալու:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ալֆորվիլի ենթակոմիտէն եւ ընկերները վաղը Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ Պիւռօ տը Թապայի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեբուոնդ խումբի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, քաֆէ Մէթրօ:

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Ջալարեան խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին: ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօրի Վազգէն խումբի ժողովը կիր. ժ. 2ին ընկ. Ջալըքեանի սենեակը Caserne Offmont. Կարեւոր օրակարգ ներկայանալ անդամատետրով: Կը խնդրուի Հէրիքայի ու Պէլֆօրի մինչեւ ցարդ չարձանագրուած ընկերներէն որ ներկայանան արձանագրուելու համար:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ խումբերու պատկանող բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, 162 Rue Duguesclin գրադարանի սրահը: ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի «Ալառաժ» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս կիրակի, կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, ներկայանալ անդամատետրերով:

ՅԱՐԳԻՈՂ Թէյասեղան մը պիտի տայ ի պատիւ գրագէտ Լեւոն Շանթի, վաղը Շաբաթ ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ: Կը հրաւիրուին միայն անդամները:

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»ի հայրենակցական միութիւնը ի պատիւ իր հայրենակցին՝ Մարբրէ վրդ. Սիրունեանի սարքած է Թէյասեղան մը այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին, 10 Rue Rampal, հայկ. ճաշարանը:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները: Մուտքը ազատ է:

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»ի հայրենակցական միութեան կազմակերպած վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի: Շահեցան հետեւեալ թիւերը 173, 226 եւ 250 շահողներէն կը խնդրուի ներկայանալ մինչեւ 15 օր, Պ. Պետրոս Լուսիկեանի 106 Rue Ménilmontant Paris (20), իրենց տոմսակներով, ստանալու համար նուէրները:

Ձ. Ե. Ո. Միութեան անդամ եւ համակիր բոլոր Առնուվիլցիները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 10.30ին Պ. Նիկողոսեանի սրճարանին մէջ, Առնուվիլի մէջ եւս կազմելու համար Ձ. Ե. Ո. Մ. մասնաճիւղ մը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s. Boisի մասնաճիւղին ֆութպոլի խաղերը տեղի կ'ունենան, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին. հաւաքավայր Rosnyի Squareին մէջ, կայարանին դէմ:

Ձ.Ե.Ո.Մ.եան մեծ դաշտահանդէսը 21 Օգոստոսին: կը խնդրուի նկատի ունենալ սոյնթուականը:

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ ընկեր Յ. Պալեանէն հանդիպիլ «Յառաջ» ընկ. Ամատունիին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՆ

«Լուսաբաց» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԱԼՊՈՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)

40 էջ *Գին՝ 3 ֆրանք*

Եւ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

Թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ

40 էջ *Գին՝ 3 ֆրանք*

ՓՕՍՏԻ ԾԱԽՔ ՉԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé. (Seine), *եւ «Լուսաբաց»ի գործակալներուն:*

ՍԱԿԱՐԱՆ

11 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - E[illegible]

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEUR[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	
	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

13 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 414 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԸ ՀԵՌԱՆԱ՞Յ ՎՏԱՆԳԸ

Ռուսական կոմկուսը եւ խորհրդային վարչաձեւը կրծող տագնապին առջեւն առնելու համար, Վերահսկիչ յանձնաժողովի եւ կեդր. կոմիտէի խառն խորհրդակցական ժողովը — փրկութեան լաստը — իր նիստերը վերջացուց Մոսկուայի մէջ։

Այս խորհրդաժողովը պիտի կարենա՞յ գոյութիւն ունեցող տագնապը փարատել, թէ ստեղծուած անելին մէջ իր գլուխը պիտի կորսնցնէ։

Կան երկու լուրջ խնդիրներ, որոնք պատճառ դարձած են տագնապին եւ որոնց այս կամ այն ձեւի լուծումէն կախուած պիտի ըլլայ թէ՛ կուսակցութեան եւ թէ պետութեան փրկութիւնը կամ կործանումը։

Եթէ հեռագրական տեղեկութիւնները ճիշտ են, արդէն մեզի ծանօթ են այդ խնդիրներուն մասին ժողովին տուած որոշումները, որոնք տագնապը աւելի խորացնելու բնոյթ ունին։

Առաջին եւ կենսական կարեւորութիւն ունեցող հարցը, ընդդիմադիրներու խնդիրն է, որմէ կախուած է նաեւ պետութեան վարչաձեւի ապագան։

Երկրորդ հարցը կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան, որ տագնապի բնոյթ ստացած է անգլօ-խորհրդային դիւանագիտական խզումին հետեւանքով և որ մեծապէս կ՚ազդէ նաեւ պետական տնտեսութեան վրայ։

Հեռագիրները կը հաղորդեն թէ, տասը ժամ տեւող փոթորկալի վիճաբանութիւններէ յետոյ ոչ Սթալին եւ ոչ ալ Թրոցքի ուզեցին ո եւ է զիջում կատարել իրենց տեսակէտներէն։ Ժողովը զինադուլ մը կ՚որոշէ, պարսաւելով միայն ընդդիմադիրներու պայքարը, իբրեւ կուսակցական կարգապահութեան հակառակ, բայց... միաժամանակ թոյլ տրուած է, որ ընդդիմադիրները իրենց տեսակէտները պարզեն կուսակցական մամուլին մէջ, բան մը, որ առաջ արգիլուած էր։

Ժողովը համարձակութիւն չէ ունեցած կեղը. կոմիտէէն հեռացնելու Թրոցքին եւ Զինովիեւը, որովհետեւ, թէեւ Սթալինի ձեռքն են գանձը եւ Կէփէուն, բայց Թրոցքին ալ իր ետեւ ունի կուսակցական պատկառելի հատուած մը, կարմիր բանակին մէջ ուժեղ կողմնակիցներ եւ Կէփէուին մէջ իրեն գործակիցներ։

Ժողովը փորձած է տագնապը ձիւնով ծածկել, վտանգը հեռացնելու եւ ժամանակ շահելու համար։ Կը թուի թէ հակառակ արդիւնքի պիտի հասնին. որովհետեւ, Թրոցքի կը յայտարարէ թէ՛ «Սթալինի իշխանութեան վրայ մնալը կը նշանակէ Ռուսաստանի կործանումը»։

Այս հաստատ համոզումը ունեցող ընդդիմադիրները պիտի աշխատին վտանգը հեռացնել եւ ոչ թէ զինադուլով մը՝ զայն տեւականացնել։

Արտաքին քաղաքականութեան մասին Պուխարինի զեկուցումէն յետոյ ժողովը կը գտնէ, որ Խորհրդային Միութեան դէմ հակայեղափոխական պատերազմի հաւանականութիւնը ներկայ պայմաններուն մէջ աւելի վտանգաւոր ձեւ կ՚առնէ։ Դաշնակիցներու դիւանագիտական եւ զինուորական մեթոտը կը ձգտի իրականացնել պաշարում մը Խ. Միութեան շուրջը։

Այս երեւոյթներուն առջեւ կ՚որոշուի, ընդգրկել խաղաղասիրական քաղաքականութիւն մը։ Քանի որ անհնար է ճշդել թէ հակառակորդներու զինուորական յարձակումի օրը ե՞րբ է, բայց եւ այնպէս այս վտանգին հանդէպ անհրաժեշտօրէն պատրաստուելու պէտք կը տեսնէ պաշտպանելու համար Խորհրդ. Միութիւնը։

Սակայն հակառակ պատերազմի մը հաւանականութեան Խորհրդային Միութեան դէմ եւ իրենց կողմէ զինուած ընդհարումի մը տենդային պատրաստութեան, ժողովը կ՚որոշէ գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւնները պահել դրամատիրական պետութիւններուն հետ տնտեսական գետնի վրայ, առանց խախտելու իրենց տնտեսական և քաղաքական մեթոտի հիմերը։

Այս որոշումները ցոյց կուտան, թէ կոմկուսի առաջնակարգ ղեկավարները եւ քաղաքագէտները իրենց աչքերը գոցած իրականութեան առջեւ՝ կուտան օդային որոշումներ. որոնք դատապարտուած պիտի ըլլան արխիւի զարդ կազմելու միայն։

Եթէ կը մատնանշուի պատերազմական վտանգ մը Խորհրդ. Միութեան դէմ։ Եթէ համոզուած են որ քաղքենի պետութիւններու դիւանագիտական ու տնտեսական մեթոտները կը ձգտին Խորհրդային Միութիւնը տնտեսական պաշարումի ենթարկելու։ Ու կարեւորը, եթէ Խորհրդային Միութեան ամբողջ տնտեսութիւնը իսպառ դրուած է պատերազմի պատրաստութեան։ Որքան ալ ճնշող ըլլայ խորհրդային տնտեսութեան վիճակը, կարելի չէ երեւակայել թէ՛ հակառակորդ հանդիսացող քաղքենի պետութիւններու հետ տնտեսական յարաբերութիւնները, ոեւէ օգուտ կրնան տալ խորհրդային տնտեսութեան։ Սխալ պարզապէս ինքնախաբէութիւն է։

Ահա երկու կարեւոր եւ տագնապեցուցիչ հարցեր, որոնց ոչ թէ լուծում տրուած է, այլ քաոսը աւելի սաստկանալու համար ծառայած են ժողովի վիճաբանութիւնները։

Վերջնականապէս խախտուած է կուսակցական միասնութիւնը։ Շփոթի մէջ ինկած է արտաքին քաղաքականութիւնը։ Քայքայումի մէջ է պետական տնտեսութիւնը։

Եթէ կիսամիջոցներով ժողովը փորձած է միայն հեռացնել վտանգը, ժամանակը մեզի պիտի ցոյց տայ թէ՛ որքան անզօր այդ միջոցները։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԽՈՒՐ ԲԱՐՔԵՐ

Մարսիլիոյ Հայ Միրոը տխուր շեշտերով կ՚անդրադառնայ հայկական ցաւալի ունակութեան մը վրայ, «վճարելու մասին հայ բաժանորդներու քար անտարբերութիւնը», ու դիտել կուտայ (11 Օգոստոս).

— «Զուտ մեր հանրային գաղափարները տարածելու ցանկութեամբ, մենք սիրով պիտի ուզէինք բոլորին ձրի թերթ ղրկել, եթէ հնարաւորութիւն ըլլար ապրիլ լոկ «հոգին սուրբ»ով. այլ, ափսո՜ս, տառերը, տպարանը, թուղթը, մելանը, փոստը, խմբագրատան վարձքը, բոլորը, բոլորը ահաւոր մղձաւանջներու պէս կանգնած են մեր դիմաց ու չեն հասկնար, չեն կրնար հասկնալ մեր դրութիւնը. անոնք կը պահանջեն անողոք այլ արդար բրտութեամբ մը իրենց իրաւունքը, օրը օրին, կանխիկ, մինչ մենք աչքերնիս յառած՝ կը սպասենք, կը սպասենք երկար շաբաթներ, ամիսներ, տարիներ...

«Ի՞նչ է պատճառը այս վհատեցուցիչ երեւոյթին. ընթերցասիրութեան պակա՞սը արդեօք. կը կարծենք թէ ո՛չ. ընթերցասիրութիւնը, ի հարկէ ոչ լայն չափերով, բայց բաւական տարածուած է քանի որ շատ շատեր կ՚ուզեն թերթ կարդալ առանց վճարելու...։ Պարզապէս չկամութիւն է, ուրիշ ոչինչ. շատեր թերթ կարդալը կ՚երեւի ազգային շնորհ մը կը համարին խմբագրութեանց համար ու կը բաւականանան, լոկ կարդալով առանց վճարելու։

«Հայ երիտասարդը, հայ մարդը հարիւրներ կը ծախսէ սրճարանի, ալքոլի ու այլ զեղխ ու աղտոտ հաճոյքներու համար, բայց կը խնայէ քանի մը ֆրանքը հայ գրականութեան ու մամուլի համար։

«Մենք ողորմութիւն չենք պահանջեր, այլ իրաւունք. եւրոպացի աւելածուն անգամ առտուն կանուխ նախաճաշի նման էական բան մը կը համարի «իր» թերթը գնել ու կարդալը. նա կը հասկնայ թէ թերթի մը համար «հարկ է», «պէտք է» վճարել ճիշտ այնպէս ինչպէս հացին ու այլ բոլոր պիտոյքներու համար. «չարչրթոն» ու այլ ամէն նորաձեւութեանց հետեւելու ընդունակ Հայերը ինչո՞ւ չեն սորվիր այս մէկ բանն ալ, որ պարզ պարտաճանաչութիւն մըն է եւ ոչ շնորհ մը։ Մինչեւ ե՞րբ հայ մամուլը պիտի մնայ մուրացկանի դերին մէջ. միթէ՞ տարրական ամօթ բռնած բանն ալ չունինք։

«Իր առօրեայ ծախսերու շարքին հայ մամուլը պէտք է նկքի սեւնակին տակ անցընէ նաեւ անբարեխիղճ բաժանորդներու պարտքը, որ շատ անգամ մուտքէն աւելի գերակշիռ է եւ այս ամօթ մըն է մեր ազգային արժանապատուութեան իսկ դէմ։

«Պէտք է զգալ ու հասկնալ վերջապէս»։

ՖՐԱՆՍ. ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԻՆԿԱՒ

Օդանաւորդ Կիյեօմօ, երբ փորձեր կը կատարէր Ռօքանքուրի դաշտերուն վրայ, մեքենային խանգարման պատճառով վար ինկաւ 1000 մեդր բարձրութենէ մը։ Օդանաւը ջարդուփշուր եղաւ, Կիյեօմօ մեռաւ։

Դժբախտ օդանաւորդը կը պատրաստուէր օդային արշաւի մը, Փարիզէն Փէքին, անցնելով Մոսկուայէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սաքքօ-Վանցէթթիի դատը պիտի վերաքննուի

Մահապատիժի յետաձգման որոշումը տրուելէ վերջ, Սաքքօ եւ Վանցէթթի Չարլսթաունի բանտին մահապարտներու խցիկէն հանուեցան։ Մասսաչուսէցի Գերագոյն Ատեանի նախագահ դատաւոր Սէնտըրսըն յայտարարեց թէ պաշտպան փաստաբան Արթըր Հիլի դիմումին վրայ, որոշուած է դատը վերաքննութեան ենթարկել։

Եթէ կառավարիչ Ֆուլլըր որոշեալ ժամէն 39 վայրկեան առաջ յետաձգումի հրաման տուած չըլլար, Սէնտըրսընի վերաքննութեան որոշումը շատ ուշ պիտի հասնէր։ Յետաձգուեցաւ նաեւ մահապատիժը Փորթուկալցի ոճրագործ Սէլէսթինօ Մատէյրօսի, որ ինչպէս կը յիշուի, 1925ին դատարան դիմելով յայտնած էր թէ Սաքքօ-Վանցէթթիի վերագրուած ոճիրին հեղինակը ինքն է։ Սաքքօ 26 օրէ ի վեր հացադուլ կ՚ընէ։ Արդէն շատ նիհարցած է եւ առողջական վիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Փաստաբանները կը վախնան որ Սաքքօ չկարենայ ապրիլ մինչեւ Օգոստոս 22։

Վանցէթթիի քոյրը, որ չէր կրցած շոգենաւ նստիլ անցած շաբաթ, Փարիզի մէջ առջի գիշեր մինչեւ լոյս անքուն անցուց՝ լուրերու սպասելով։ Յետաձգումի հեռագիրը հասնելուն, ամերիկեան հիւպատոսարանը գնաց եւ յաջողեցաւ երթալ-գալու վիզա ստանալ։ Օր. Վանցէթթի «Աքուիթանիա» շոգենաւով այսօր Շէրպուրկէն կը մեկնի եւ ամսոյն 19ին Նիւ Եորք կը հասնի։

Միւս կողմէ եղեռնափորձերը կը շարունակուին աշխարհի ամէն կողմը։

Շիքակոյի կեդրոնը կօշիկի մեծ գործարանի մը մէջ երէկ առաւօտ դժոխային մեքենայ մը գտնուեցաւ։

Ֆիչպուրկի (Մասաչուսէց Նահանգ) քաղաքապետութեան եւ շրջակայ շէնքերուն մէջ զօրաւոր պայթումներ տեղի ունեցան։ Անձի կորուստ չկայ։ Սօֆիայի մէջ ամերիկեան հիւպատոսարանին մօտ անվնաս ռումբ մը պայթեցաւ։ Կորուստ չկայ։ Հեծեալ ոստիկաններ անմիջապէս պաշարեցին թաղը եւ ձերբակալեցին բազմաթիւ կասկածելիներ։ Քանի մը օրէ ի վեր Սօֆիայի ամերիկեան դեսպանատունն ու հիւպատոսարանը հսկողութեան տակ էին արդէն։

Լոնտոնի մէկ վաճառատան մէջ ալ ռումբ մը գտնուեցաւ։ Պալի հեռաձայնի խցիկին եւ հանրակառքի կայանին մէջ պայթած ռումբերուն հետեւանքով վիրաւորուած կիներէն մէկը մեռաւ։ Եաֆալի հրէական թաղին՝ Թէլ-Ավիվի մէջ բանուորները ցոյց մը կատարեցին՝ Սաքքօ-Վանցէթթիի ինպաստ։ Շուէտի բանուորական կազմակերպութիւնները Օգոստոս 18ին 24 ժամուան գործադուլ պիտի ընեն։

Ուաշինկթընէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ այսուհետեւ օտարականներու Միացեալ Նահանգները մտնելուն մասին խստութիւնները պիտի աւելնան։

Ինչպէս կրնան ճամբորդել Թուրքիոյ մէջ

«Վագըթ» կը գրէ.— Հայերուն եւ օտարներուն, երկրին մէջ ճամբորդութեան միջոցին, պէտք է որ ամէն կուսակալութիւն հրաման ուղղէ այս մասին Ներքին գործավարութեան։ Հասկցուած ըլլալով որ կարգ մը կուսակալութիւններ մոռնալով այս պարագան կ՚արտօնեն այս կարգի ճամբորդութիւնները, Ներքին գործավարութեան կողմէ շրջաբերականով հաղորդուած է Նահանգներու կուսակալներուն եւ ոստիկանական տնօրէնութեանց թէ՝ ասկէ վերջ ո՛եւէ օտարականի ճամբորդութեան համար, պէտք է անպատճառ արտօնութիւն խնդրեն յիշեալ գործավարութենէն։

Հելլէն դահլիճը հրաժարած

Աթէնքէն կը հեռագրեն 11 Օգոստոս Թուականով.—

Ներքին Նախարար Ցալտարիս ընդդիմացած ըլլալով Նախարար Քաֆանտարիսի ելմտական ձեռնարկներուն, միացեալ դահլիճը հրաժարեցաւ։

Մուսթաֆա Քեմալ կը ճամբորդէ?

Պելկրատէն Օգոստոս 11 Թուականով կը հեռագրեն Հավասի գործակալութեան.—

Թերթերը կը գրեն թէ Մուսթաֆա Քեմալ փաշա Սուլթանիցայէն անցած է եւ կ՚երթայ Պուտափէշթ։ Քեմալ փաշա պիտի շարունակէ ճամբան դէպի Քարլօվի-Վարի, ուր պիտի հանդիպի Չեխօսլաւաքիոյ Նախագահ Մազարիքի։

Մահափորձ Ցունաստանի թագաւորին դէմ

Ցունաստանի նախկին Թագաւոր Եորկիոս Պուտափէշթէն շոգեկառքով Վէլտէս կ՚երթար։ Ռումանիոյ Քիքինտա կայարանին մէջ բազմութիւն մը կը սպասէր կառախումբին։ Յանկարծ ամբոխին մէջէն երեսունըհինգ մարդ մը ճեղքեց շարքերը, հակառակ ոստիկանութեան արգելքին, եւ անցաւ քարափին վերապահուած մասը։ Մարդը կ՚ըսէր թէ ռումանացի օրագրող է։ Երբ կառախումբը հասաւ եւ Թագաւորը դրան առջեւ երեւցաւ, անծանօթը սկսաւ ատրճանակ պարպել անոր ուղղութեամբ։ Գնդակները վրիպեցան։

Մարդը անմիջապէս ձերբակալուեցաւ։ Վրայէն գտնուեցաւ ուրիշ լեցուած ատրճանակ մը եւ վտանգաւոր թուղթեր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ ԱՐԺԱՆԻ ՊԱՏԻԺԸ

Ողբացեալ ընկեր Վահան Վարդապետեանի սպանիչներուն դատավարութեան մասին գրեցինք արդէն։ Պէյրութէն հասած լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, վկաներու ունկնդրութիւնը լրանալէ վերջ, ընդհանուր դատախազը կ՚արտասանէ ամբաստանական բուռն ճառ մը պատմելով ոճիրին պարագաները եւ հաստատելով Միհրան Աղազարեանի, Աբրահամ Թօմարզալեանի եւ կառապան Նիկողոսի գործակցութիւնը, խիստ պատիժ կը պահանջէ այս ոճրագործներուն համար. գալով միւս ամբաստանեալներուն՝ Միսաք Վեհունիի, Ասատուրի եւ Երուանդ Տատուրեանի, անոնց պարագան կը ձգէ դատարանի գնահատման։

Այրի տիկին Վարդապետեանի փաստաբան Քամիլ Էտտէ կուռ տրամաբանութեամբ խիստ պերճախօս ճառի մը մէջ կը նկարագրէ ոճիրը, կանգ կ՚առնէ նախորդ դէպքերուն վրայ, որոնք զինեցին Աղազարեանն ու ընկերները ընտանիքի պարկեշտ հայր Վարդապետեանի դէմ, որ իր ետեւ կը ձգէ այրի մը, երեք զաւակներ եւ ութսունամեայ մայր մը, բոլորն ալ անպաշտպան։

Փաստաբանը կը հաստատէ նաեւ մեղսակցութիւնը Աբրահամ Թօմարզալեանի եւ կառապան Նիկողոսի՝ վկայութեամբը տօքթ. Թիւթիւնճեանի, որ տեսած է զանոնք ոճիրին վայրը։ Կ՚ամբաստանէ նոյնպէս Միսաք Վեհունին, Երուանդ Տատուրեանը, իբրեւ մասնակիցները ոճրագործներուն, ինչպէս վկայած են բազմաթիւ անձեր։

Ամբաստանեալներուն չորս փաստաբանները ամէն ճիգ կը փորձեն ազատելու համար գոնէ Աբրահամն ու Նիկողոսը։ Սակայն դատարանը, համոզուած Միհրան Աղազարեանի, Աբրահամ Թօմարզալեանի եւ կառապան Նիկողոսի ոճրագործութեան մասին ցոյց տրուած փաստերուն, երեքն ալ կը դատապարտէ 15 տարի բանտարկութեան եւ տաժանակիր աշխատանքի։ Ասկէ զատ, դատապարտեալները ողբացեալ Վարդապետեանի որբերուն պիտի վճարեն 2500 սուրիական ոսկի տուգանք։

100,000 ՏՈԼԱՐԻ ՏՈՄԱԿ

Գրեցինք թէ անգլիացի օդանաւորդ մը, թերթերուն ազդ տուած էր գտնելու համար ճամբորդ մը, որ վճարովի ուզէր օդանաւով Եւրոպայէն Ամերիկա երթալ։

Ամերիկայէն անմիջապէս յաճախորդութիւն մը եկաւ, Միս Փօլ, որ կ՚առաջարկէ 100,000 տոլար տալ իբրեւ օդանաւի տոմսակի գին։

Օդանաւով Ամերիկա վերադառնալէ յետոյ, դժուար չէ գուշակել, որ օրիորդին ձեռքը խնդրող թեկնածուները պիտի աւելնան։

ՀԵԾԵԼԱՇԱՐԺԻ ԱՐՇԱՒ

Մոսկուայի ինքնաշարժի ակումբները կազմակերպած են հեծելաշարժի արշաւ մը Մոսկուա-Վարշաւա-Պերլին-Փարիզ-Ռիկա-Լէնինկրատ-Մոսկուա գիծին վրայ։

Ռուս առաջնակարգ հեծելանուորդներ Շիկորին, Իվանէնքօ, Նովայէք, Զայցէֆ, Մարուշկին, Փէթրօֆ, պիտի մասնակցին արշաւին։ Գիծին երկարութիւնն է 8,000 քիլոմեդր։ Մեկնումը քանի մը օրէն։

ՍՍՍՌ.

ՎՐԱՑ ՄԵՆՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Խորհրդային Միութեան մէջ, այսօր, հանրային միտքը ամէնէն աւելի յուզող խնդիրը ընդդիմադիրներու դատն է, որ քանի մը օրէ ի վեր կը կատարուի խիստ գաղտնապահութեամբ Կոմկուսի բարձրագոյն մարմիններու մէջ: Մամուլը ոչինչ կուտայ անոր մասին: Հատ ու կտոր ակնարկներ միայն, պատահական արտայայտութիւններ, խնամքով ընտրուած քաղուածքներ ընդդիմադիր պետերու ճառերէն ու գրութիւններէն, եւ բազմաթիւ բանաձեւեր՝ ընդունուած Սթալինի «բանուոր հօտին» կողմէն՝ ընդդէմ «երես առած ընդդիմադիրներուն» — ահա ամբողջը:

Պէտք է յուսալ, որ մինչեւ յաջորդ շաբաթ կացութիւնը չափով մը կը պարզուի, դատական վճիռը կը դառնայ յայտնի ու կարելի կ'ըլլայ որոշ եզրակացութիւններու յանգիլ: Հետեւաբար, վերապահելով խօսքը ընդդիմադիրներու մասին յաջորդ անգամ, այս անգամ, մեր խոստման համաձայն նորէն անդրադառնանք վրացի մենշեւիկներու դատավարութեան, Խարքովի մէջ:

Հետաքրքրականը, ի հարկէ, դատական վճիռը չէ, թէեւ ան ևս զուրկ չէ շահեկանութենէ: Բոլոր ամբաստանուողներէն միայն ռուս Փենքով — Փոլոժնին դատապարտուեցաւ գնդակահարութեան. միւսները ստացան բանտարկութեան պատիժ՝ աւելի կամ պակաս չափով: Անճափարիձէն, որ գլխաւոր մեղադրուողն էր, դատապարտուեցաւ 7 տարուան բերդարգելութեան:

Դատավարութեան ընթացքին վրացի ամբաստանեալներէն մէկ քանին — եւ ինքը Անճափարիձէն — տուին մանրամասն տեղեկութիւններ վրաց տարագիրներու քաղաքական գործունէութեան մասին, իսկ մեղադրուողներէն մին՝ Կոկոբեշվիլի, վերջին պահուն, դատարանի առջեւ բացաւ շատ մը գաղտնիքներ, և իր դաւաճանութեան համար, բնականաբար, արժանացաւ խորհրդային դատարանի ներողամտութեան:

Դատավարութեան ընթացքին պարզուեցաւ հետեւեալ պատկերը.

Վրացի քաղաքական տարագիրները, արտասահմանի մէջ, կը շարունակեն գործօն պայքար մղել խորհրդային տիրապետութեան դէմ՝ նպատակ ունենալով վերականգնել Վրաստանի անկախութիւնը: Պայքարը վարող ուժերու կեդրոնը Փարիզն է, ուր կը գտնուի Վրաստանի ազգային կառավարութիւնը Ն. Ժորտանիայի նախագահութեան տակ, միջկուսակցային կոմիտէն, որու մէջ կը մտնեն մենշեւիկ եւ ազգային-դէմոկրատ կուսակցութիւնները, եւ վրաց սոց-դէմ. մենշեւիկեան կուսակցութեան արտասահմանեան Բիւրօն, որու աչքի ինկող ղեկավարներն են նոյն Ն. Ժորտանիան եւ Ն. Ռամիշվիլին: Պայքարի զէնքերէն մէկն ալ վրաց դեսպանատունն է՝ Ա. Չխենկելիի գլխաւորութեամբ, որ կը շարունակէ ճանչցուիլ Ֆրանսայի կողմէն, իբրեւ Վրաստանի օրինական ներկայացուցիչը:

Արտասահմանի Վրացիները կապ ունին Ազրպէյճանցիներու, Կովկասեան Լեռնականներու, Թուրքիստանցի եւ Ուկրայինցի ազգայնականներու հետ, որոնց հետ միասին կազմած են հակառուս «Կովկասեան անկախութեան կոմիտէ»ն եւ կը հրատարակեն ֆրանսերէն «Փրոմէթէ» ամսագիրը:

Վրացիները սերտ յարաբերութեան մէջ են նաեւ օտար պետութիւններու հետ, մանաւանդ Լեհաստանի, որու բանակին մէջ կան վրացի զինուորականներ, գլխաւոր սպայակոյտին մէջ կը պաշտօնավարէ վրացի զօր. Զաքարիաձէն, զինուորական վարժարաններու մէջ կան վրացի ուսուցիչներ եւն.: Լեհական կառավարութեան քով կայ Վրաստանի անպաշտօն ներկայացուցիչը Իմնաձէն, որ մօտիկ յարաբերութեան մէջ է լեհ քաղաքագիտական եւ զինուորական գործիչներու հետ: Անհաւանական չէ, որ Լեհաստանը դրամապէս ալ կ'օժանդակէ Վրացիներուն:

Վրաց արտասահմանեան մարմինները կենդանի կապակցութեան մէջ են Վրաստանի մարմիններու եւ գործիչներու հետ: Վրաստանի մէջ ալ կայ միջկուսակցական կոմիտէ եւ մենշեւիկեան կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն: Կապը Վրաստանի եւ արտասահմանի միջեւ կը պահուի մէկ քանի գիծերով,— Թուրքիոյ ճամբով, Լեհաստանէն՝ Ուկրայինիայի վրայով եւլն.:

Ուկրայինական գիծը կը գործէ շնորհիւ Լեհացիներու աջակցութեան: Վարշաւայի եւ Լվովի լեհ սպայակոյտերուն քով կան վրացի ներկայացուցիչներ: Փարիզէն եկող վրացի գործիչները օժանդակութիւն ու ցուցմունքներ կը ստանան լեհ սպայակոյտի սպաներէն եւ անոնց սահմանակներու օգնութեամբ, ծածուկ, կ'անցնին սահմանը: Ուկրայինայի ու Ռուսաստանի որոշ մասերուն մէջ կան կամ եղած են գաղտնի մարմիններ ու կայաններ, որոնք կ'ընդունին արտասահմանէն եկող գործիչներն ու գրականութիւնը եւ կապ կը պահեն երկրի եւ տարագրութեան մէջ գտնուող կազմակերպութիւններուն միջեւ:

Դատավարութեան ընթացքին պարզուած է գործունէութիւնը Բիեճվի մարմին— կայանի: Անիկա ընդունած է Փարիզէն, Ժորտանիայի հրահանգներով եկած Անճափարիձէն, պահած եւ օգնած է անոր, ճամբու դրած է Վրաստան եւ վերադարձին նորէն պատսպարած է:

Բիեճվի մարմինը, Անճափարիձէի մասնակցութեամբ, որոշած է Աստրախանի մէջ կազմել գաղտնի մարմին մը, «Արեւելեան Ժողովուրդներու Տուն» անունով, հիմնել գաղտնի տպարան եւ գրաւոր ու բանաւոր պրոպագանդ վարել, արեւելեան ժողովուրդները Մոսկուայի դէմ ապստամբեցնելու դիտաւորութեամբ:

Եթէ հաւատալու ըլլանք դատարանի մէջ տրուած ցուցմունքներուն, Վրացիներու ծրագիրները եղած են շատ ընդարձակ — կազմակերպել ու ոտքի հանել ոչ միայն Վրաստանն ու Կովկասը, այլ եւ «արեւելեան ժողովուրդները», անշուշտ, Թուրքիստանն ու Կասպից ծովէն վեր գտնուող ոչ-ռուս ազգերը: Ծրագիր մը, որ եթէ ցնորական ալ չէ, յամենայն դէպս, քիչ մը անհամեմատ է վրաց կուսակցութիւններու բաւական համեստ ուժերուն հետ համեմատելով:

Դատավարութեան ընթացքին անհերքելի փաստերով հաստատուած է վրաց սոցիալ-դէմոկրատներու եւ լեհ զօրահրամանատարութեան ու լրտեսներու գործակցութիւնը:

Դատավարութեան ուշադիր հետեւողը չի կրնար չնկատել նաեւ այն վերին աստիճանի տարօրինակ պարագան, որ վրաց կազմակերպութիւններու ներքին կեանքն ու անցուդարձը ամենայն մանրամասնութեամբ յայտնի է պոլշեւիկներուն: Կէփէուն սկիզբէն մինչեւ վերջ հետեւած է վրաց յեղափոխականներու գործունէութեան եւ ձերբակալած է իր յարմար նկատած վայրկեանին: Բոլոր թելերը գտնուած են Կէփէուի ձեռքը: Այսպիսի պայմաններու մէջ գործելը կը դառնայ շատ դժուար:

Խարքովի դատավարութիւնը անգամ մը եւս հաստատեց, որ մեր հարեւանները պարապ նստած չեն ու կը շարունակեն ճիգեր թափել իրենց հայրենիքի ազատութիւնը վերականգնելու համար:

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ (LE DUEL)

Comèdie Françaiseը, նախորդ շաբաթ ներկայացուց ֆրանսացի ակադեմական Henri Lavedanի «Մենամարտը» (Le Duel) հոգեբանական յուզիչ տրամը 3 արար:

Լավտանի այս գործը ունի հազուագիւտ նրբութիւն, ոչ մէկ մոլորում, ոչ մէկ աւելորդ տեսարան, յստակ, տրամաբանուած, ներդաշնակօրէն ամբողջացած և լաւ ուսումնասիրուած: Չունի ճոխ տեսարաններ եւ ամբողջ խաղը կեդրոնացած է չորս հոգիի վրայ: Բեմին վրայ յաճախ միայն երկու հոգի կ'երեւին:

Նիւթը.— Երկու եղբայրներ, մանուկ հասակէն սկսեալ, զիրար կ'ատեն և ժամանակի ընթացքին կը դառնան անհաշտ թշնամիներ: Անոնցմէ մէկը հօրենական տունէն վռնտուելով կը զրկուի ժառանգական ամէն իրաւունքէ, կը դառնայ կրօնի պաշտօնեայ՝ Աբբայ Դանիէլ անունով: Միւս եղբայրը համբաւաւոր բժիշկ մը, սեփական դարմանատան մէջ կը բժշկէ հիւանդները, իր խղճին եւ գիտութեան անսալով միայն:

Վարագոյրը բացուած ժամանակ մենք կը տեսնենք բժիշկ Մորէյը իր դարմանատան մէջ և 15 տարիէ ի վեր բաժնուած իր եղբօրմէն:

Իրեն այցելած է գեղեցիկ եւ մանկամարդ դքսուհի մը Շայլ, որուն ամուսինը մտային խանգարման ենթարկուած, յանձնուած է բժիշկին խնամքներուն: Դքսուհին շատ տառապած է, ու կը բացատրէ բժիշկին թէ ինչպէս միամտօրէն, պերճանքէն շլացած, պատահաբար, ամուսնացած է դուքսին հետ եւ դժբախտացած: Բժիշկը ամուրի է որովհետեւ զինուորին պէս բոլոր անոնք որ կանչուած են կռուելու,— մանաւանդ բժիշկները — պարտաւոր են պատկանիլ ամէնուն, եւ ոչ թէ անհատի մը…: Ու չի վարանիր Չինաստանէն իրեն այցելութեան եկած Պօլէն եպիսկոպոսին խոստովանիլ թէ իր անհատական հակումները երբեք չեն հաշտուած սիրոյ եւ ամուսնութեան հետ: Բայց եպիսկոպոսը անոր աչքերուն եւ հոգւոյն խորը կարդացած է ամէնէն աւելի սիրով վառուող եւ ամուսնութեան տենչացող մարդու մը զգացումները:

Նոյն պահուն 15 տարուան բացակայութենէ մը յետոյ յանկարծ բժիշկին կը ներկայանայ Աբբայ Դանիէլը, որ իր հովանաւորած կարօտեալներուն հիւանդանոցին համար, կը խնդրէ եղբօրմէն, որ երբեմն այցելէ, և ձրիաբար դարմանէ իր հիւանդները, խնդրելով նաեւ որ բարեխօսէ դքսուհի Շայլին մօտ, իր կարօտեալներուն նպաստ մը ստանալու համար: Առաջին խնդրանքին հակառակ է բժիշկը, որովհետեւ չուզեր կրօնքի պաշտօնեաներուն հովանաւորած մէկ հաստատութեան ծառայել: Իսկ երկրորդին՝ համար խորհուրդ կուտայ եղբօրը, որ անձամբ դիմէ դքսուհիին: Աբբան ճարահատ կը մեկնի: Բայց բժիշկին հոգւոյն մէջ սկսած է պայքարը: Եւ ի վերջոյ կը խոստովանի իր բուռն սէրը հանդէպ դքսուհիին, որ նախապէս անդրդուելի կը մնայ այս նոր սիրոյն, բայց վերջը տեղի կուտայ եւ կը խոստանայ յաջորդ օրը կրկին այցելել բժիշկին: Եւ սակայն դքսուհին, խղճահարուած, յաջորդ օրը որոշեալ ժամուն, կ'երթայ… Աբբայ Դանիէլի մօտ, որ գրաւոր դիմած էր կարօտեալներուն նպաստ մը ստանալու համար: Այս առիթէն օգտուելով, դքսուհին կը խոստովանի իր նոր մեղքը եւ կ'ուզէ փրկուիլ: Աբբայ Դանիէլ ի գին ամէն զոհողութեան կ'որոշէ դքսուհիին հաւատնութեամբ պայքարիլ փորձիչին դէմ:

Նոյն պահուն սակայն վրայ կը հասնի բժիշկը, եւ տեսնելով իր սիրած կինը եղբօրը տանը մէջ, կ'ուզէ տեսակցիլ դքսուհիին հետ: Աբբայ Դանիէլ ստիպուած է մահամերձի մը այցելութեան երթալ, եւ կը թողու զանոնք, առանձինն առանց գիտնալու թէ իր եղբայրն է: Վերադարձին, երբ կը տեղեկանայ իրողութեան, բուռն պայքար մը կը սկսի երկուքին միջեւ, գաղափարներու մենամարտը: Աբբան կ'ուզէ մեղքի մէջ ինկած կինը ազատել փորձիչէն ճիրաններէն, մինչ բժիշկը կ'ընդդիմանայ, որովհետեւ կ'ուզէ ամուսնանալ իր սիրածին հետ: Աբբան անդրդուելի է եւ համոզուած, որ բժիշկին սէրը հիմ չունի անոր կ'երպով տունէն դուրս կը վռնտէ իր եղբայրը: Դքսուհին ամուսինը կը մեռնի դարմանատան մէջ, այլեւս ինքն էր իր սրտին տէրը, ինք եւս կը սկսի սիրել բժիշկը: Կը տեղեկանայ թէ իր խոստովանահայրը եւ իր սիրականը իրարու եղբայրներ են: Կը դիմէ Եպիսկ. Պօլէնին և կը բացատրէ իր դրութիւնը:

Եպիսկոպոսը, համոզուած՝ դքսուհիին եւ բժիշկին իրարու հանդէպ ունեցած փոխադարձ սիրոյն անկեղծութեան, կ'ուզէ հեռացնել Աբբայ Դանիէլը, այդ եղբայրասպան պայքարէն եւ տանիլ Չինաստան:

Դքսուհին կը հնազանդի, կը խոստովանի Աբբայ Դանիէլին, թէ կ'ուզէ վերամուսնանալ, եւ այդ ապագայ երջանկութիւնը կը պարտի Աբբային: Նոյն պահուն վրայ կը հասնի Աբբային եղբայրը: Երկու եղբայր կ'ողջագուրուին:

Դերակատարներէն՝ Le Bargy, այս զգայուն դերասանը կ'անձնաւորէր L'Abbé Danielի դերը, նուրբ արուեստով եւ հիանալի խաղարկութեամբ մը, որ մրցակից չի ճանչնար: Lavedan այս թատերախաղը գրած է 1905ին, եւ անկէ ի վեր 22 տարի միշտ ինք խաղացած է L'Abbé Danielի դերը:

Alexandre ստանձնած էր բժիշկ Մոռէյին դերը, զոր տարաւ յաջողութեամբ արտայայտելով, անկրօն, խիզախ, բայց սիրով տառապող հոգիի մը տառապանքը: Դքսուհիին դերը ստանձնած էր Տիկին Ռօպին, որ ապրեցաւ տառապանքի, սիրոյ եւ փորձերկի տեսարանները:

ՏՐԴԱՏ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»

Մարութեան - Սարեան խումբը Օգոստոս 6 Շաբաթ գիշեր, Մարսիլիոյ «Լը Պօն Թէաթր»ին մէջ ներկայացուց «Հին Աստուած»ները:

Վեց հարիւր հոգի պարունակող այս սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ ու շատեր ալ ստիպուեցան ոտքի վրայ մնալ մինչեւ վերջ:

Հետաքրքրութիւնը աննախընթաց էր «Հին Աստուած»ներու հեղինակը, Լ. Շանթ, ծանօթ է Մարսիլահայ գաղութին:

Խաղը հինի եւ նորի կռիւն է, միտքին ու սիրտին:

Երիտասարդ աբեղայ մը, զգայուն եւ վառվռուն, կը սիրէ իշխանի մը աղջիկը, զոր ազատած էր ծովէն: Ու, յետոյ, երկար ատեն կը մաքառի, կը վախնայ մեղանչելէ, բայց չի կրնար իր բնական զգացումները մեռցնել: Փոթորկայոյզ ծովը միշտ իր երեւակայութեան առջեւ կը բերէ իշխանին աղջիկը:

Մարութեան, որ ստանձնած էր Վանահօր, յետոյ ճգնաւորին դերը, իրական ապրումով մը ցոյց տուաւ իր տաղանդը: Սարեան եւս Աբեղայի դերին մէջ յաջողութեամբ պատկերացուց յուզումի ու բանականութեան կռիւը: Յաջող էին նոյնպէս խումբին մասնակցող միւս դերակատարները:

Խաղին կէսին, ժողովուրդին փափաքին ու բուռն ծափերուն վրայ, բեմ բարձրացաւ յայտնի դերասան Զարիֆեան, որ երկու խօսքով շնորհաւորեց իր երիտասարդ արուեստակիցները, որոնք Մարսիլիոյ մէջ յաջողած էին ստեղծել այսքան տաք մթնոլորտ մը:

Ս. Մխիթարեան

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ

Հասած են արդէն:

Երեսուն հայ արիներ բանակած են Հիրա ռիժովիլի անմահ անտառին մէջ, քանի օրուան համար, հեռու քաղաքէն եւ անոր աւերիչ ազդեցութենէն:

Մինակ չեն:

Անգլիական յիսուն հոգինոց երկու խումբերու մօտ են մեր տղաքը, դրացի անոնց հետ, կը խաղան միասին, կը զուարճանան ու կ'երգեն: Իսկ վարը դղեակին մէջ, յիսուն գերման տղաներ կան, յիսուն ֆրանսացիներ, բոլորն ալ եկած միջազգային կեանք մը անցընելու սա քանի մը շաբթուան արձակուրդին միջոցին: Մեզի կը սպասէին շատեր, որովհետեւ ֆրանսական թերթերէն «Քօթիտիէն», «Փարի-Մաթէն» եւ «Էքսէլսիոր» խօսած էին արդէն մեր բանակումի վայրին մասին. ահա՛ թէ ինչու հետաքրքիրներու խումբեր կը խուժեն դէպի Հայերուն բանակավայրը:

Հետաքրքրական է տեսարանը: Ամէն ոք զբաղած է բանակավայրը շէնցնելու, ոչ մէկը պարապ է. կարծես մեղուներ են, այնքան ժիր ու աշխոյժ են: Բայց օտարներուն ամէնէն մեծ բաղձանքը բանակումի կրակը տեսնելն է, ուր մեր տղաքը կարելին պիտի ընեն ցոյց տալու իրենց արժանիքը:

Երբ երկուշաբթի իրիկուն մեր բանակումի կրակը տեղի ունեցաւ, հարիւր յիսունի մօտ տղաք եւ ժողովուրդ ներկայ էին եւ հիացումով կը հետեւէին մեր երգերուն, պարերուն եւ ներկայացուցած պզտիկ կտորներուն, մինչ կրակը կը ճարճատէր եւ կայծերը կը կորսուէին ծառերուն գագաթներուն վրայ: Խօսք կ'առնէ Անգլիացի յայտնի մանկավարժ եւ գիտուն Տօքթ. Մոր, որ կը բացատրէ քանի մը բառով թէ ինչու ինք հաւատք ունի երիտասարդութեան վրայ եւ շնորհաւորելով հայ խումբը, կը վերջացնէ իր խօսքը նախ հայ խմբապետին ձախ ձեռքը սեղմելով իբր արիներու խմբապետ եւ յետոյ աջ ձեռքը՝ իբր բարեկամ հայ խումբին:

Հայ խմբապետը իր կարգին շատ յուզուած, կը բացատրէ թէ ինչու հայ արիները, հարազատ զաւակներ տանջուած մեծ ազգի մը, մեծ հաճոյք կը զգան միջազգային շարժման մասնակցելով ու կը վերջացնէ ըսելով. «Այո, սիրելի Տօքթ. Մոր, ցեղութիւն մըն է սա, մենք կը հանդիպինք իրարու»:

Յուզիչ է տեսարանը, երբ երկու խմբապետները կը գիրկընդխառնուին…

Մառք Սանիէ, որ իր կարեւոր մէկ ճամբորդութիւնը յետաձգած էր մեր բանակումին պատճառաւ, ներկայ էր հանդէսին, եւ յուզուած շեշտով գեղեցիկ ճառ մը արտասանեց, վերջացնելով այսպէս.

«Սիրելի հայ բարեկամներ, տարի մը առաջ լուր անգամ չունէի ձեր խումբին մասին, իսկ հիմա ոչ թէ ձեզ կը ճանչնամ, այլ կը հիանամ ձեր վրայ. այս հողը ձեզի ալ կը պատկանի, դուք եւ մենք բոլորս ալ մէկ ազգի կը պատկանինք,— մարդկութիւնն է ան— ես հաւատք ունիմ ձեր վրայ, հաւատք ունիմ ձեր ապագային վրայ եւ հաւատք՝ ձեր դժբախտ բայց երիտասարդ հայրենիքին վրայ…»:

Ներկաները հուանդներով ողջունեցին մեր անզուգական բարեկամին խօսքերը: Հանդէսը փակուած յայտարարուելէ […] գուեցան երեք ազգութեանց […] քայլերգները. նախ «Մեր […] րենիք», «Լա Մարսէյ[…] յետոյ «God save the K[…] Մէկն ոք յուզուած էր եւ […] կ'ուզէր բաժնուիլ. կրակը […] էր արդէն. այդ հսկայ […] կայծեր եւ կրակի բեկոր[…] ցած էին միայն, որոնք […] մէջ մէկ մէկ աչքեր […] կայծ մը կը բուէ աչքե[…] մը արտադրելու, եւ հո[…] չեր կայծեր կային…

Մ. ԳՈՒ[…]

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՇՐՋԱՓԻՒՌ ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԻԲՐ ՇԱՐԺԻՉ ԶՕՐ[…]

Պրիւսէլլի […] Փրոֆ. Կարինի, որ ծանօթ է իր մաթեմ. գիտական հետ[…] թիւններով, վերջերս Փ[…] Գիտութեանց կաճառին ն[…] յացուց տեղեկագիր մը, […] վերաբերի շրջափիւռ ջեր[…] թեան (Chaleur ambiante) […] տագործման՝ իբր շարժի[…] րութիւն:

Յիշեալ գիտնականը […] թէ՝ 6 տարիէ ի վեր կ'[…] նասիրէ ցրտարար (frigori[…]) մեքենային միջոցաւ […] փիւռ ջերմութեան ուղղակի […] տագործման խիստ շահ[…] հարցը. Թէպէտեւ կարելի […] եղած գործնական տեսակ[…] կատարել լուծում մը […] խնդրին, սակայն ըստ իրեն […] ջողութիւնը մօտալուտ կը […] Վերջնական մեքենան […] ւին չէ շինուած, այսու հան[…] շրջաբերութիւնը հաստատ[…] է ու հիմնուած անվիճելի […] բունքներու եւ փորձերու […] կը մնան միայն կարգ մը […] նիք մանրամասնութիւններ[…]

Մ. Կարինի կարծիքով […] տի գայ օր մը — եւ այդ […] շատ հեռու չէ — ուր ցրտ[…] զօրութիւնը շարժման մէ[…] տի դնէ ինքնաշարժ կառ[…] եւ օդանաւերը: Եթէ իր […] թիւնները գործնական […] մէջ մտնեն, խիստ կար[…] մանակամիջոցի մը մէջ […] բաշխական ուժերը, քար[…] հանքածուխը եւ միւս […] վառելանիւթերուն գործ[…] թիւնը աւելորդ պիտի նկա[…]

Ջերմութիւնը, զոր […] մեզի կը ղրկէ եւ որ կը […] կազմելու ջրաբաշխական […] ժերը եւ վառելանիւթերը, […] չափ ու անսահման է: Արդ[…] արեւը մեզի կը ղրկէ […] հաշուով 1300գոլ (calories) […] քանչիւր մէկ քառակուսի […] երկրի տարածութեան […] Գոլը բնագիտութեան մէջ ըն[…] ուած միութիւն մըն է՝ […] համար ջերմութեան քան[…] թիւնը. այս այն ջերմութի[…] որ անհրաժեշտ է 0—1 […] ճան սանդիկրատ բարձրա[…] 1 քիլոկրամ ծանրութիւն[…] ցող հեղուկ ջուրին բարձ[…] նութիւնը:

Եւ որովհետեւ երկրի […] բեսին տարածութիւնը 510 […] լիոն քառակուսի մեգր է, […] ուրեմն պիտի կրնայ մեզ[…] հազար միլիոն ձիու ուժ […] թայթել:

Կարինի կարծիքով […] փիւռ ջերմութեան ուղղակ[…] տագործումը վերջ պիտի […] քարածուխի հանքերուն […] գործման, որ թէ […] եւ թէ մեծ չարչարանք […] նութիւն կը պատճառէ […] գործներուն:

Ցրտարար մեքենայի […] միջ զօրութեամբ կարելի […] ըլլայ դիւրութեամբ […] երկրիս մակերեսէն՝ […] ուղղակի ջերմութիւնը, […] մարդկութեան համար […] բարութեանց անսպառ […] մը պիտի հանդիսանայ:

Հ. ՏԷՐ[…]

ԾԱՂ.

...ԱԳԱՅԱՊԱՇՏ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Հայ գրականութեան վէպերու քերթուածներու շրջանին մէջ գտնուեցանք։ Քանի մը ամիս առաջ կը սկսի Տարեցոյցներու ...օնը։ Հայ քերթողներ, ամէն ...գժէ—աշխարհիկ կողմը պա... է՝ հայ քերթող կամ մեր ...րթողներուն ո՞ր կողմը պա...ս է բացի գլուխէ ու... ԳԸՐ...անէ— իրարու ետեւէ հատոր... ...ր հրապարակ կը նետեն։ Փո... ...համար չէ, խնկալէս գաղա... ...րի համար։ Բարի ալ են։ Ան...ալման մէկ մէկ օրինակ կը ...կէն ինծի՝ գրելով «Առ քաջ ...։ եղբայր ընկեր վ.ազրիկն, որ «լացը ծիծաղ է աբել», ճամ...րով...» ինծի ղրկուած այս ...տորները, սովորութիւն ունիմ ...րդալու բարեկամի մը որ ...իցող է ապագայապաշտ բա...ստեղծութեան։ Գրեթէ ոչ մէկ ...տորէ համ կ'առնէ։ Կ'անորժի ...րինէթթիէն, Թորրասօ Կո...ոնիէն, ծիրաքամոյէն ու բոլոր ...պագայապաշտներէն։

Քանի մը օր առաջ դարձեալ ...տոր մը ստացայ։ Իրիկունը ...նծի եկաւ ապագայապաշտ բա...եկամս, որուն ըսի.

— Լաւ որ եկար. սքանչելի ...տոր մը ստացած եմ։ Բու ճա...ակիդ գիրքն է։ Տաղանդաւոր ապագայապաշտ բանաստեղծ ...ր։ Անունը չեմ տար սակայն։ ...արդամ մէկ քերթուածը ու ...տիկ ըրէ։

Բարեկամս նստաւ, մազերը ...ռաւեց, սիկարէթ մը վառեց ու ...կանջը տնկեց։

Ես կարդացի հետեւեալը.

ՓՈՒՇԻՆ ՎՐԱՅ...
(ցաղ առ ուրախութիւն)

...ահը,
...նոյշ ճրիտակ,
...եռնող կնոջ մը ետեւէն...
...իրուհիս,
...ռաւօտը յոյսիս,
...րախճանքն է իրիկուան,
...րիկուան ճովուերգութիւն...
...աքուն արցունքս
...ու այդ մատներով,
...յս իրիկուն,
...նձնատուութեամբ սրբէ՛...
...երմակ մազերս,
...ին սէր, ճամբը ցաւ,
...իղճ չունին...
...ր պիտի գայ,
...արօտի կմոր օր
...ւ ճրագ, աշուն, ձիւն, օտար աստղեր...
...՛ճ, այն ճամբան,
...ունարճքի ժայռերուն վրայ,
...իտօշ,
...չէ Գուբէլի ջերմուկին մէջ,
... փափլօփօ,
...ւ եղանակ մը եղեւիններու քնարէն.
— Պէլա վ.օտա...»

— Հոյակապ քերթուած է, աղաղակեց բարեկամս ու գիրքը ձեռքէս յափշտակեց։

Ես սեննակէն դուրս սպրդեցայ խնդուքս պայթեցնելու համար։

Կարդացածս պարզապէս քերթուածներուն վերնագիրներն՝ այսինքն գրքին ՑԱՆԿն էր։

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Անցեալ շաբթու տեղիս Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Աւարայր» խումբին հրաւէրով Լիոնէն դասախօսելու համար քաղաքս եկաւ ընկեր Վ. Զուլլէբեան։ Գաղութս հետաքրքրող օրուան հրատապ խնդիրն է Լիոնի եւ շրջանի ընտրութեանց հարցը։ Ընկերը երկար կանգ առաւ ազգային ընդհանուր կազմակերպութիւն մը ստեղծելու պէտքին վրայ, շեշտելով որ Եւրոպայի թեմը ամէնէն աւելի պէտքը ունի նման կազմակերպութեան մը, որ պիտի աշխատի պահել մեր ժողովուրդին մէջ իր աւանդութիւնները եւ թոյլ պիտի չտայ որ մեր փոքրիկները այլասերին եւ վաղը մենք դառնօրէն ողբանք յառաջ եկած անբաղձալի կացութեան վրայ։ Քանի դեռ ուշ չէ, թո՛ղ կազմակերպուի իւրաքանչիւր գաղութ ինք իր մէջ, որպէսզի հոգեւոր իշխանութիւնը իրենց ձեռքին մէջ ունեցողները ընդառաջ երթալով մեր բաղձանքին գլուխ բերեն այս գեղեցիկ գործը։ Եղան հարցեր, որոնց պատասխանեց ընկերը։

Այս օրերս Լիոնի ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան եւ Վիէնը մաս կը կազմէ անոր։ Այսպիսով կը վերջանայ նաեւ մեր Առժամեային կեանքը։

Գաղութիս մէջ կազմուած է ընտրական յանձնախումբ մը, որ կը լսենք թէ իր վերջին դիմումը պիտի կատարէ փարիզ Պալաքեան եպիսկոպոսին, որ ժամանակին շատ խոստումներ շռայլեց ինչպէս շատ տեղեր, նմանապէս եւ Վիէն։ Ինկէ վերջ պիտի ընտրուին թէ՛ գաւառական ժողովի երեսփոխանները եւ թէ ազգ. մարմին մը գաղութին համար։

Է.ԺԱՌԷՃԱՐ

ՈՎ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉ...

ՄԱՐՍԻԼԻԱ.— Շոգեկառքին մէջ նստած, «Կայծեր»ու երկրորդ հատորը ձեռքս, կը կարդամ. շուրջս նստած են երկու «վաթանտաշներ»։ Մէկը կամացուկ մը երկարեցաւ եւ գիրքս գոցեց։ Ե՞րեսին խոժոռ նայեցայ։ Պատասխանը արդէն յայտնի էր, կը սպասէի.— «Պրագ պէ, նէ աննարըն օ լիսանտան»։

Կը փորձեմ հասկցնել հայ լեզուին մեծութիւնը, անոր դարաւոր փառքը, այնքան յուզուած՝ որ կայծերը «հէմշէրիներուն» սիրտը լեցնելու չափ բորբոքած եմ։ Բայց միթէ՞ րաֆֆիի «Կայծեր»ը պիտի կարենային այդ սառած եւ անզգայ դարձած սիրտերը հրդեհել։

Ի՞նչ ըսել այս ինկածներուն, երբ օտարներ հիացումով կը խօսին մեր լեզուին մասին, ի՜նչ յանդգնութիւն այս ողորմելիներուն համար։ Կը կարծէք թէ գիտե՞ն մեր լեզուն։ Ո՛չ։ Եթէ հայ լեզուն սիրեն, միջոցներ շատ կայ սորվելու։ Այստեղ Մարսիլիոյ մէջ կան զանազան միութիւններ, կազմակերպութիւններ, որոնց մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Հ. Յ. Դ. Պ. Միութեան գրադարանը, որ ունի ճոխ ու բազմատեսակ գիրքեր։

Կը հիանաս երբ հոն մտնես, յետոյ կուգայ երկրորդը, որ Բ. Ե. Միութիւնն է, ունի տրամադրելի գրքեր։ Երանի՛ հայ լեզուին փառք ճանչցողին։ Մեր ողորմելի «վաթանտաշ»ները, կը խմբուին Ցօմինէքէնի փողոցին հրապարակին վրայ. օդը կը թնդացնեն խառնիխուռն թուրքերէն երգերով եւ ամէն օր պակաս չեն կռիւն ու հայհոյութիւնները։ Բնական է այդ մեղքերով կը դատապարտուի եւ կ'արատաւորուի հայ ազգին պատիւը։ Յաճախ ծաղրական ժպիտով տեղացին ու ոստիկանը այն տեղէն անցած ժամանակ «Սալ Արմէնիէն» կ'ըսեն։ Բայց եթէ այդ մարդիկը արեւելեան լեզուներ գիտնային, պիտի տեսնէին որ հայերէն չէ...։ Ափսո՜ս, Ջազաններն իսկ սէր մը ունին իրենց լեզուին հանդէպ ու կ'ըսեն.— Մենք մեր լեզուն էշուն տուինք էշը չընդունեց, բայց քանի որ մեր մայրենի լեզուն է...» Իսկ Հայե՞րը...։

Մ. ԽՐԱԼԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ շրջակայից կեդր. վարչութիւնս, հաւանելով ազգային շրջանակներէ յայտնուած փափաքին, մինչեւ Օգոստոսի վերջ, այսինքն մէկ ամիս եւս երկարաձգած է ազգային տուրքը վճարելու պայմանաժամը, որպէսզի կարելի ըլլայ մասնակցողներու ստուար թիւով մը կատարել յառաջիկայ ընտրութիւնները։ Վարչութիւնս այս կերպով ամէն դիւրութիւն ընծայած կ'ըլլայ ընտրող եւ ընտրելի ազգայիններուն։ Հետեւաբար բաց է արձանագրութեան տոմարը թէ Լիոնի եւ թէ թեմերուն մէջ, եւ այսպէս դիտողութեան կամ ոեւէ բողոքի պատճառ վերցուած կ'ըլլայ ինքնին։

(ԿՆԻՔ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ)

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կարգ մը բաժանորդներ չեն փակած իրենց հաշիւները։ կը խնդրուի փութացնել։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղը, որ Արեւմտեան Եւրոպայի շրջանի կազմակերպութեան նախապատրաստական աշխատանքներուն ձեռնարկած է բաւական ատենէ ի վեր, իր լրացուցիչ ընդհ. ժողովը գումարեց Յուլիսի վերջին շաբաթ իրիկունը, բաւարար թիւով անդամներու ներկայութեան եւ խանդավառութեան մթնոլորտի մը տակ։

Նախորդ նիստերէն մէկուն մէջ ընտրուած յանձնախումբը բերած էր իր տեղեկագիրը՝ Շրջանային ժողովի օրակարգի բոլոր նիւթերուն շուրջ առանձին-առանձին, որ կարդացուելով գրեթէ անփոփոխ կերպով ընդունուեցաւ եւ վաւերացուեցաւ։

Ապա շրջ. ժողովի պատգամաւորներու ընտրութիւնը կատարուելով ընտրուեցան փօլ ճամբարձումեան, գնդունի եւ յարութիւն Պօղոսեան։

Գործին լրջութիւնն ու անյետաձգելիութիւնը նկատի ունենալով, անհրաժեշտ է, որ Շրջ. ժողովը գումարուի Հոկտեմբերէն առաջ։ Մասնաւորապէս փարիզն ու Մարսէյլն ըլլալով ճարցին տուն տուողները, *պէտք է հիմակուընէ ստուգումի ենթարկել բոլոր մասնաճիւղերու թափած աշխատանքները եւ օր առաջ որոշել ժողովի վայրն ու թուականը։* Փարիզը յարմարութիւններէ զերծ չէ իբր ժողովատեղի։ Որքան որ գիտենք, Մարսէյլը ճամաձայն էր այս մտքին։ Կը մնայ որ Լիոնը եւ իր շրջաններով, գոյութիւն ունեցող կարծիքին միանայ եւ դիւրացնէ յաջողութիւնը։

Կրկնենք անգամ մըն ալ։ Ամէնէն ուշ մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը Շրջանային Պատգամաւորական ժողովը գումարուելու է, որպէսզի յառաջիկայ տարի գոնէ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի մասնաճիւղերը ունենան իրենց իբաւասու վերին մարմինը, իբրեւ նախաքայլ ընդհանուր կեդրոնական վարչութեան մը ստեղծումին։

Փարիզի մասնաճիւղի յիշեալ նիստին մէջ մասնաւոր խորհրդակցութեանց առարկայ եղաւ նաեւ յառաջիկային ճամար ճիգերը կրկնապատկելու, աշխատող ձեռնհաս ուժերը աւելցնելու մտահոգութիւնը։ Այս առթիւ կը պարզուէր՝ որ ներկայ վարչութեան գործունէութիւնը, տրուած պայմաններով, գոհացուցիչ էր, եւ թէ վարչութեան անդամները անխտիր մեծ եռանդ վատնած էին մասնաճիւղի գործունէութիւնը զարգացնելու ճամար։ Բայց եւ այնպէս, գործերու քանակը եւ անոնց բարելաւումին ու լայն չափով յառաջդիմութեան պէտքը՝ կը թելադրէին նո՛ր միջոցներ։ Այս տեսակէտով, վարչութեան ատենապետ Տօքթ. Իզմիրլեան եւ գանձապետ Պ. Փօլ Համբարձումեան լիազօրութիւն ստացան ընդհ. ժողովէն՝ վերակազմելու եւ զօրացնելու վարչութիւնը, ճամաձայն զգացուած անհրաժեշտութեանց։ Մինչ այդ՝ գործերը պիտի մատակարարուին ըստ առաջնոյն։

Հ. ԳՆԴՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ ԻՐԸ ԿԱՐԾԵՑ.— Շաթօտէօն փողոցի դրամատունէն, Լըկրան, բարի պաշտօնեայ, երեք տարուան ընթացքին իր տունը փոխադրեց 450,000 Ֆր. Եթէ քննութիւնը քիչ մըն ալ ուշանար, Լըկրան իր տունը պիտի վերածէր դրամատունի։ Հարցաքննութեան ընթացքին, Լըկրան խոստովանեցաւ որ, գոցելու համար Սակարանին մէջ կորսնցուցած իր վնասները, փորձած էր օգտուիլ դրամատան դրամներէն։ Միայն թէ ձեռքը շատ խորունկ մխրճած էր։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՄԸ ԽԱՂԸ.— Անցեալ գիշեր, ինքնաշարժ մը ըմբոստութեամբ ցատկեց մայթին վրայ, որ սահմանուած էր մարդկային դասակարգին։ Հինտէրշութ մայթին վրայ գլորեցաւ ու ինկաւ։

Ինքնաշարժը ետ ցատկեց, եւ սուրաց այն ճամբէն, որ սահմանուած է քառանիւ սատանաներուն։ Անցորդները պոռացին՝ ետեւէն հրամայելով կենալ։

Ինքնաշարժը մտիկ չըրաւ, եւ աւելի արագ սկսաւ փախչիլ։ Ոստիկան մը, լսելով աղաղակները, սուլեց դէմէն։ Ինքնաշարժը, սաստիկ վառեց իր ակնոցները եւ ուղղեց ոստիկանին աչքերուն։ Ոստիկանին աչքերը շլացան ու կուրցան։ Մէկ կողմ ցատկեց, մինչ այդ՝ ինքնաշարժը փախաւ։

ՔԱՌԱՍՈ՛ՒՆ ՀԱԶԱՐ.— Տիկին Փըլթի Նորի հեծաւ ինքնաշարժ մը, որ մաքոքի պէս անցաւ փողոցներէն։ Սովալ փողոցին վրայ գիտին դրաւ տիկինը ու, դարձեալ մաքոքի պէս հեռացաւ։

Իրիկունը տիկինը ոստիկանատուն գնաց լալով ու մրմռալով.

— 40 հազար ֆրանքս ինքնաշարժին մէջ մոռցայ։

ԾԵՐՈՒԿ ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՄԸ.— Պորտոյի մօտ, Շարրիէրի մէջ, 85ամեայ ծերունի մը հրացանը առաւ եւ թռչունի պէս սպաննեց հարսը եւ տղան, որոնք 55-60 տարեկան էին։ Յետոյ դանակով ուզեց մորթել ինքզինքը։ Սակայն չյաջողեցաւ։

Ոճրագործը վերջերս մտային խանգարում ցոյց կուտար եւ կը պնդէր թէ իր որդիները կ'ուզէին զինք թունաւորել։

ԿԱԽԱՂԱՆ ՎԱՍՆ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ.— Պատանի Մոնթէլ, որ կով կ'արածէր, չափազանց կը նեղուէր դաշտերուն վրայ։ Չուան մը կախեց ծառէն օրօրուելու համար։ Միս-մինակ կը զուարճանար իր չուանին վրայ։ Յանկարծ, խաղացած պահուն, ինչպէս եղաւ կապ մը եղաւ եւ պատանիին վիզին շուրջ սեղմուեցաւ։

Խեղճ տղեկը խեղդուեցաւ։

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ.— Երեսփոխան Փրէսման, առջի օր կը պտըտէր Լիմօժ-Փէրիկէօ գիծին եզերքը։ Հեռուէն տեսաւ որ շոգեկառքը սուրալով կը հասնէր։ Ո՛վ զարմանք, վայրաշարժը զարնուեցաւ յուսահատի գլխուն եւ դուրս նետեց զայն։ Չըննդունեց։

Մեքենավարը կեցուց շոգեկառքը եւ վար իջաւ տեսնելու համար աղէտեալը։ Երեսփոխանը, որուն գլուխը թեթեւ վէրք մը ստացած է, անխօս ու յամրաբար հեռացաւ։

Երեսփոխանը հոգեկան յոգնածութեան մը ենթակայ էր։

ԾՈՎԻՆ ՄԷՋ.— Օր. Ռոքսան, հրաշալի լուղորդ մը, փորթլէն Քրուազի ծովեզերքը կը լողար ու կը զուարճանար ջուրին մէջ։ Յանկարծ երկու զօրաւոր ալիքներ նետեցին լուղորդը ժայռերուն վրայ։ Գանկն ու ձեռքին ոսկորները ջախջախուեցան։ Երբ ընկերները մօտեցան, մեռած էր արդէն։

ՏՐԱՄԱԹԻՔԻ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԸ

Փարիզահայ Տրամաթիքը իր 6րդ (1927—1928) թատերաշրջանին համար պատրաստած է հետեւեալ խաղացանկը։

Հայր Լըպօնառ՝ *Ժան Էքառի*։ փրօֆէսէօր Քլէնով՝ *Տիկին Քաբէն Պրամսօնի*։ Ամուսնալուծման անակնկալներ՝ *Պիսոնի*։ Երջանկութիւն՝ *Վալադեանի*։ Պէպէքս *Հէննըքինի*։ Պլանշէթ՝ *Պոիէօյի*։ Տիկին Մօնկօտէն՝ *Հէննըքինի*։ Ընտանեկան երջանկութիւն՝ *Ալպին Վալապրէգի*։ Արայ Գեղեցիկ՝ *Սրապիոն Թղլեանցի*։

Պ. Ե. Թօլայեան պիտի ստանձնէ թատերախումբին ղեկավարութիւնը Նշանեանի հետ։ Խումբին կազմն է. — Տիկիններ՝ Ս. Յ. Ալիքսանեան, Սիրուհի Նշանեան, Աարինէ Տէրուան, Գ. Փափազեան եւ Օր. Անահիտ։ Պ. Պ. Ե. Թօլայեան, Տ. Նշանեան, Շահան Սարեան, Ա. Գմբէթեան, Արմ. Սարրաֆեան, եւ Թ. Գավէզ։ Բացման ներկայացումը Սեպտեմբեր 24ին Շաբաթ գիշեր Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ՝ Ժան Էքառի «Հայր Լը Պօնառ»ը և «Ապարանջան»ը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԵԳ ԳԱՑԼԻՆ ՈՐՋԻՆ ՄԷՋ

— Բայց, պոռացի, ինչ որ ժամ մըն է կը պատմէք, հաճելի չէ, ձգել երթալս կուգայ. ազնուոր տուփ ուր միայն դժբախտութեան մասին կը խօսուի։

Բայց արդէն այդ բարի մարդը վրաս նետուած էր եւ իր ձեռքերէն մէկը շրթներուս վրայ դնելով, ինծի կ'ըսէր ձայնը ցածցնելով.

— Կաղաչեմ, լռեցէք. երանի թէ ձեզ լսած չըլլային...

— Ցե՞տոյ, պատասխանեցի. գիս թրջած հա՞ւ կարծեցիք։

— Ընդհակառակն, ընկեր. բայց հոս, քաջութիւնը բանի մը չի ծառայեր, աւելի լաւ է փիզը ծռել եւ շիտակ քալել։

Եւ ապահովուելէ յետոյ թէ՝ մեզ լսող չէր եղած, ըսաւ.

— Ցիշէ թէ՝ այս տան մէջ լռութիւնը ոսկի է. ինչ որ ալ տեսնես կամ զգաս, զգուշացիր դուրսը ըսելէ. կեանքդ լռութիւնով պիտի փրկես։

Արդէն հագուեր լմնցուցեր էի. վերակացուն հառաչ մը եւս արձակելով, ըսաւ.

— Երթանք. քեզ «Օրիորդ»ին պիտի ներկայացնեմ. Անտուած տայ որ, լաւ տրամադրութիւն ունենար եւ քու վրադ՝ զայն նեղացնող բան մը չգտնուէր։

Հայելիին առջեւ կենալով նայեցայ թէ ծպտումիս մէջ որեւէ թերութիւն կա՞ր. կրցայ հաստատել թէ՝ բացարձակապէս անճանաչելի էի, եւ թէ իվան Քէտրօֆի դիմակին տակ, Նօզօտին երեւան հանելու համար, մարդ մարգարէական կարողութեամբ օժտուած ըլլալու է։

Եւ արդուզարդիս մէջ փոքր ուղղում մը մոցնելէ ու պաշարինութեանս կոչում ընելէ յետոյ, իմ կարգիս կրկնեցի.

— Երթանք։

*
**

Իջանք գետնայարկը ուր կը գտնուէր Օրիորդին մասնաւոր յարկաբաժինը եւ տեսակ մը նրբանցքէ յառաջանալով, հասանք սրահի մը առջեւ որուն դուռը պահպանուած էր երկու հսկայ ծառաներու կողմէ։

Երբ մեզ նշմարեցին, դրան առջեւ կեցան, մուտքը մեզի արգիլելու բացայայտ մտադրութեամբ։

Անոնցմէ մէկը, գիս ցոյց տալով, հարցուց վերակացուին.

— Ո՞վ է աս։

— Նոր ինքնաշարժիչը։

— Լա՛ւ. թող պարպէ իր գրպանները։

Գէշ մը անոր նայեցայ, յետոյ յայտարարեցի.

— Գրպաններուս մէջ բան մը չկայ որ քեզ վրդովելու բնոյթը ունենայ։ Եւ չեմ գիտեր թէ ինչի՞ կը ծառայէ այս պահանջը։

— Ինչի՞նչ. դուն նորէն պարպէ։

Այս տեսակ անբաններու հետ վիճաբանելէն ոեւէ օգուտ չկար։ Եւ յետոյ որեւէ կասկած չարթնցնելու համար, լաւագոյն էր գոհացնել այս նոր քմահաճոյքն ալ։

Հետեւաբար, մօտս գտնուող սեղանի մը վրայ պարպեցի ինչ որ կար գրպանիս մէջ։

Երկու մարդիկը ուշադրութեամբ կը հետեւէին շարժումներուս. երբ վերջացուցի, այն որ նախապէս խօսած էր, դարձաւ իր ընկերոջ եւ ըսաւ.

— Հիմա խուզարկէ զինքը։

— Լաւ, պէ՛տ, պատասխանեց միւսը։

Եւ բաժակաձեւ մատներով, խեղդողի վայել իր խոշոր ձեռքերը ինծի մօտեցնելով, այնքան ճարտարութեամբ սկսաւ շօշափել զգեստիս ամէն կողմերը եւ նոյնիսկ կարերը, որ անմիջապէս զգացի թէ՝ ան արհեստով ոստիկան մըն էր։

Երբ հաստատեց թէ գրպաններս պարապ են եւ վրաս որեւէ զէնք չէր պահուած, կարծես զաւով ձգեց գիս եւ պետին դառնալով ըսաւ.

— Նշանակելի բան չկայ։

— Լաւ, պատասխանեց միւսը։

Յետոյ խօսքը ինծի ուղղելով ըսաւ.

— Չեկայէ՞ն ես։

— Չեկայէ՛ն. ո՛չ. ես միայն ինքնաշարժիչներու սովետին արձանագրուած եմ։

— Այդ բաւական չէ. հոս կարենալ աշխատելու համար, անհրաժեշտ է որ երդում տուած ըլլաս եւ հետեւաբար, պէտք է որ Չեկային պատկանիս։ Պարտաւոր ես ուրեմն արձանագրուելու թիւ 2 Լուպիանքան։

— Անհրաժե՞շտ է։

— Անհրաժեշտ. ձգէ որ երբ Օրիորդը ընդունի քու ծառայութիւնդ, ես իսկ քեզի պիտի ընկերանամ մինչեւ Լուպիանքա։

— Ինչո՞ւ համար. ես ինքնաշարժի վարիչ եմ, եւ ոչ թէ ոստիկան. նաեւ չեմ տեսներ թէ...

— Խնդիրը հոդ չէ։ Երկուքին մէկը. կամ Չեկայէն ես, կամ անոր դէմ. միջին ճամբայ չի կրնար ըլլալ։ Ո՞րը կ'ընտրես։

— Կո՛ղ, Չեկայէն եմ, փութացի ըսել։

Մարդը կակուղցաւ, եւ ձեռքը ինծի երկարելով.

— Լաւ. կը տեսնեմ թէ մտացի մէկն ես եւ կէս խօսքով ամբողջը կը հասկնաս. մարդ պիտի ըլլաս։

Եւ մեկգի քաշուելով, վերակացուին ըսաւ.

— Հիմա կրնաք անցնիլ։ Ամէն ինչ կանոնաւոր է։ Արդէն Օրիորդը ձեզի կը սպասէ։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Տիւրքերը անկախութիւն կ'ուզեն

Դամասկոսի թերթերը կը գրեն թէ տիւրզի պետերը Սուրիոյ եւ Լիբանանի Ֆրանսական մարզպան Հանրի Փօնսոյի դիմելով փափաք յայտնած են որ չեն ուզեր կապուիլ Դամասկոսի պետութեան, այլ կ'ուզեն անկախ ըլլալ ֆրանսացի կառավարիչի մը իշխանութեան տակ։

Չին ազգայնականներու պարտութիւնը

Քանի մը օրէ ի վեր Չինաստանէն հասած լուրերը կը յայտնեն թէ զօրավար Չանկ-Քայ-Շէքի ազգայնական բանակը կարեւոր պարտութիւններ կրած է զանազան կէտերու վրայ եւ կը նահանջէ դէպի Եանկ-Ցէ-Քիանկ։ Նոյնիսկ կ'ըսուի թէ ազգայնականները 5000է աւելի վիրաւոր թողած են Թիէն-Ցինէն փուքէու տանող երկաթուղիի երկայնքին։ Զօրավար Չանկ-Քայ-Շէք հրաման տուած է Շանկայի առջեւ խարսխած 10 թնդանօթակիրներու՝ գետէն դէպի վեր նաւարկել՝ հիւսիսայինները ստիպելու համար որ հարաւային եզերքը անցնին։

Քարիւղի տիրապետութեան համար

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ քարիւղի արդիւնաբերական ամերիկեան ընկերութիւն մը, որ Մեքսիկայի մէջ կարեւոր հանքեր կը շահագործէ, պատուիրակութիւն մը ղրկած է Միացեալ-Նահանգներու արտաքին գործոց Նախարարին, խնդրելով միջամտել Մեքսիկեան քարիւղի վրայ դրուած օրէնքին մասին։

Հաւանական է որ նոր բանակցութիւններ կատարուին։

Մարդ մը Վեզուվի բերնին մէջ

Երիտասարդ Իտալացի մը, Ռիվէչչիօ, իր բարեկամներուն հետ, անցեալ օր բարձրացաւ Վէզուվի վրայ։ Խառնարանին եզերքը կեցած, ծռեցաւ եւ ուզեց լաւ մը դիտել հրաբուխին բերանէն ներս։ Յանկարծ ինկաւ վար, հրաբուխին բերնին մէջ։

Ընկերներուն աղաղակները լսելով, ազատարար խումբը հասաւ։ Ռիվէչչիօ ինկած էր 100 մեղր վար։ Ազատիլը դիւրին մը դժուար էր։ Չուան մը նետեցին, սակայն չուանը այրեցաւ ու փրթաւ։ Նետեցին երկրորդ մը, եւ երիտասարդը, որ սարսափէն կէս մը խենթեցած, յաջողեցաւ դուրս ելլել հրաբուխէն ողջ եւ առողջ։

Լեհ զօրավարի մը անյայտացումը

Վարշաւայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ մեծ յուզում առաջ բերած է անհետացումը լեհ բանակի նախկին ընդհ. հրամանատար զօր. Զակորսքիի, որ 1923ի մայիսեան յեղափոխութենէն վերջ, ուրիշ սպաներու հետ արգելափակուած էր Վիլնայի բանտին մէջ։ Տասնեւհինգ ամիս բանտարկուելէ վերջ, անցած Շաբաթ օր զօր. Զակորսքի ազատ ձգուեցաւ եւ Վարշաւա ղրկուեցաւ։

Երբ մայրաքաղաքին կայարանը հասաւ, սպայ մը յայտնեց իրեն թէ երկուշաբթի իրիկուն կամ երեքշաբթի առաւօտ պէտք է ներկայանայ մարաջախտ Փիլսուտսքիի։ Զօրավարը յայտարարեց թէ տուն երթալէ առաջ կը փափաքի թրքական բաղնիք մը առնել։ Գոյքերը կայարան ձգեց, անկէ ի վեր մէջտեղ չկայ։ Իր կինը թերթերէն իմանալով ամուսինին ազատ արձակումը, ի զուր սպասեց անոր, յետոյ լուր տուաւ զինուորական իշխանութեանց։

Կատարուած քննութենէն հասկցուեցաւ, որ զօրավարին գոյքերը կայարանէն առնուած են ստացականը ներկայացնող անձի մը կողմէ։ Այս խորհրդաւոր անյայտացումին առթիւ երկու ենթադրութիւն կ'ըլլայ. կա՛մ այն է որ զօրավարը քաղաքական մահափորձի մը զոհ գնաց, եւ կամ կը վախնայ մարաջախտին ներկայանալէ՝ իր օրով օդանաւի ելմտացոյցին մէջ կարգ մը գեղծումներ երեւան հանուած ըլլալով։

Օդանաւային նոր արշաւներ

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ «Պրէմէն» եւ «Եւրոպա» օդանաւերը հաւանաբար մեկնին այսօր ցերեկին, կամ վաղը առաւօտ, եթէ ո եւ է արգելք չպատահի։

Հրաժարած են պատրաստել երրորդ օդանաւ մը, որովհետեւ ուղեւորները պիտի բաւեն փոխադրելու համար հասած նամակները, որոնց թիւն է 2500, իսկ քարթ 1200։

Օդանաւորդները ամէն միջոց ձեռք առած են պաշտպանուելու համար ակամայ ծով իջնելու պարագային։ Հագած են մասնաւոր զգեստներ, որոնք պիտի ուռին անմիջապէս որ ջուր դպչին։ Օդանաւին մէջ շինուած են օդի շտեմարաններ։ Մասնաւոր միջոցներ ունին, նետելու համար շարժանիւը, երբ պէտք ըլլայ ծովին վրայ թեթեւցնել օդանաւը, որ այսպէսով պիտի կրնայ ծփալ 15 օր ջուրին վրայ։

Քէօնիկսբերկէ յայտնեց թէ «Գերմանիա» օդանաւով պիտի մեկնի առաջիկայ շաբթուան մէջ։ Եթէ իրմէ առաջ ուրիշներ հասած ըլլան Ամերիկա, ինք իր թռիչքը պիտի երկարէ մինչեւ Ֆիլատելֆիա, շահելու համար 25,000 տոլարի մրցանակը՝ որ դրուած է այդ քաղաքին կողմէ։

Ֆրանսայի մէջ Տրուհէն, Ժիվոն եւ Քորպիւ կը սպասեն օդին նպաստաւորուելուն։

Լեոն Տօտէ հանգիստ է

Արքայականներու պետը հանգիստ է Պելճիքայի մէջ եւ ամսուան համար տուն մը վարձած է։ Խմբագիրի մը հարցումին պատասխանելով Տօտէ յայտնեց թէ դեռ կանուխ է իր փախուստին պատմութիւնը։ Բայց եւ այնպէս պիտի օրին մէկը։ Յետոյ աւելցուց թէ շուտով պիտի սկսի դասախօսութիւններ տալ, երբեմն գրական, երբեմն գիտական նիւթերու վրայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ առջի գիշերուան կռփամարտի մեծ մրցումին մէջ երկրորդ շրջանի կռիւէ մը յետոյ յաղթական հռչակուեցաւ Տըլանէյ։ Միացեալ Նահանգներու փառքին խաղէն դուրս հանուեցաւ օրէնքի հակառակ հարուածներու համար։

ՖՈՒԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐԸ Օգոստոս 20ին իտալիայէն պիտի վերադառնայ Ֆրանսա եւ պիտի երթայ Վիշիի ջերմուկները։

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն սահմանադրական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները 15 Օգոստ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, 73 Bld. Montparnasse սրճարանը, Մէթրօ Montparnasse.

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անզուգական հերոս Սեբաստիացի ՄՈՒՐԱՏի եւ զինակիցներու յիշատակին։

Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» ենթակոմիտէի եւ «Հրայր» խումբին կողմէ Այս կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 84 Rue Chape, Bon Théatreի մէջ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, պար, եւայլն

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակցական միութեան կողմէ, այս կիրակի։ ձոխ պիւֆէ աժան գիներով։ Ուզողը ազատ է ճաշը միասին բերել։ Բանախօսութիւններ, երգ, հայկական պար եւ նուագ։ կը մասնակցի Թառիստ Աբգար։ Գեղեցիկ անակնկալներ, ուրախ ժամանց, մուտքը ազատ է։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Մօնփարնասէն շոգեկառք, իջնել Շավիլի կայարանը։ Լուվրէն կամ փօրթ տը Սէն Քլուէն առնել թիւ 1 հանրակառքը իջնել Doisu, կայանը։ Կազմակերպիչները պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը ժամը 9—12 եւ 2էն 4։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէի կողմէ այս կիր. ցերեկ ժամը 2.30ին Salle des Fêtes. Rue de Paris

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆ

եւ խիստ ծիծաղաշարժ քոմէտի մը

Մասնակցութեամբ դերասանուհի Օր. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ալֆօրվիլի ենթակոմիտէն եւ ընկերները այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ պիւռօ տը Թապայի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեբունդ. խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, քաֆէ Մէթրօ։

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը վաղը կիր. առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։ ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօրի Վազգէն խումբի ժողովը վաղը ժ. 2ին ընկ. Ջալըքեանի սենեակը Caserne Offmont. Կարեւոր օրակարգ ներկայանալ անդամատետրով։ կը խնդրուի Հէրիքուրի ու Պէլֆօրի մինչեւ ցարդ չարձանագրուած ընկերներէն որ ներկայանան արձանագրուելու համար։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Գնունի խումբի ընկերները, 16 Օգոստոս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը. ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ խումբերու պատկանող բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, 162 Rue Duguesclin Գրադարանի սրահը։ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի «Ապառաժ» խումբի ընկերական ժողովը՝ վաղը կիր., կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, ներկայանալ անդամատետրերով։

ՅԱՐԴԳՈՒԼԻ թէյասեղանը ի պատիւ գրագէտ Լեւոն Շանթի, այսօր Շաբաթ ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ կը հրաւիրուին միայն անդամները։

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔԻ»ի հայրենակցական միութիւնը ի պատիւ իր հայրենակցին՝ Մամբրէ վրդ. Սիրունեանի սարքած է թէյասեղան մը վաղը կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին, 10 Rue Rampal, հայկ. ճաշարանը։

կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան անդամ եւ համակիր բոլոր Առնուվիլցիները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիր. կէսօրէ առաջ ժամը 10.30ին պ. Նիկողոսեանի սրճարանին մէջ, Առնուվիլի մէջ եւս կազմելու համար Զ. Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղ մը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s. Boisի մասնաճիւղին ֆութպոլի խաղերը տեղի կ'ունենան, վաղը կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին. հաւաքավայր Rosnyի Squareին մէջ, կայարանին դէմ։

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը 16 Օգոստ. երեքշաբթի գիշեր ժամը ճիշտ 8.30ին, Café Métroի վերնայարկը, Métro Odéon։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԵՐ.— *Ֆրանսերէնի հմուտ երիտասարդ մը խիստ դիւրուսույց մեթոտներով եւ դիւրամատչելի պայմաններով ֆրանսերէնի դասեր կուտայ։ Դիմել* 37 Rue de Sèvres, Clamart, *Պ. Եսայեանի։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Խարբերդցի Տիկ. Նուարդ Գինոսեան որ 5 ամիս առաջ Մարսէյլ կրանտ օթէլ տը Տամաս կը բնակէր։ Գրել՝ Aram Sarkissianի, Caserne du Bosmont Danjoutin, Belfort։

— Տիկին Սաթենիկ Բիւսկիւլեան կը փնտռէ իր զաւակը Մանուկ Բիւսկիւլեան (16 տարեկան) որ Իզմիրի դէպքերուն, անյայտացած է։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի, իմացնել՝ 90 Stanislas Torrents, Marseille։ Ազգ. Առաջնորդարանի միջոցաւ։

— կը փնտռուի Շապինքարահիսարցի Գառնիկ Տէրպապեան Թոքատի ճեմարանը աւարտելէ յետոյ, 1915ին Պոլիս ղրկուած է տեղւոյն առաջնորդ Շաւարշ վրդ. կողմէ։ իմացնել՝ Mihitar Derbabianի Gay-Moraiu et cie, Salaise sur Sanne, France.

— *Կը փնտռեմ եղբայրս, Իգմիթցի Օննիկ Մինէլեան, հօր անուն Ստեփան, մօր անուն Պայծառ։ 1916ին տարագրութեան ժամանակ միասին էինք Իսլահիէի մէջ, առաւօտուն մեկնեցաւ եւ ալ չվերադարձաւ առաջին լուր տուողին մեծ նուէր մը։ Իմացնել՝* Haigazoune *Մինէլեան* Photo Lauzanne, Place de la Victoire, Auray Morbihan, France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՆ

«Լուսաքաղ» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
ԱԼՊՈՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)
40 էջ — *ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ*
Եւ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ
Թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ
40 էջ — *ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ*
ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՔ ԶԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé. (Seine), *եւ «Լուսաքաղ»ի գործակալներուն։*

ՎԱՐՊԵՏ ԽՈՀԱՐԱՐ ՄԸ

որ 30 տարուան փորձառութիւն ունի գործ կը փնտռէ ըլլայ տունի կամ ճաշարանի մը մէջ, խիստ դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել «Յառաջ»ի Մ. Ա. սկզբնատառերով։

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լիոնէն 130 քիլոմէթր սիայն հեռու փիւի տը-Տօմի մանարան գործարանին մէջ աշխատելու համար խնդրանք կայ 14 տարեկանէն վեր կիներու կամ աղջիկներու, որոնք ժամագին պիտի ստանան 1.50 ֆր.։ Բնակարան, վառելափայտ ձրի։ Ճամբորդութեան ծախքը մանարանատիրոջ կը պատկանի։ Նախապատուութիւն կը տրուի միեւնոյն ընտանիքի պատկանողներուն։

⁂ Լիոնաբնակ ֆրանսացիի պատուաւոր տան մը մէջ երկու փոքրիկներ խնամելու համար կը փնտռուի 15էն 20 տարեկան աղջիկ կամ կին մը։ Բնակարան, ուտեստ ծառայած տանը մէջ։ Եւ 150 ֆր. ալ ամսական։

Դիմել Լիոնի կեդր. վարչութեան, 75 Av. Berthelot.

Վարչութիւն

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ծանօթ տան մը համար, գոհացուցիչ վճարումով, յանձնաբարելի եւ խելահաս սպասուհի մը կ'ուզուի։ Դիմել ուղղակի ՄԱՍԻՍ տպարանը, 208bis Լաֆայէթ փողոց։

ՍԱԿԱՐԱՆ

12 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124[...]
Տոլար,	Dollar	25[...]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606[...]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12[...]
Թրք. ոսկի	» or	107[...]
Մէճիտիէ	Médjidié	9[...]
Լէվա 100 հատը	Léva	15[...]
Տրախմի »	Drachme	33[...]
Լիր »	» Lire	139[...]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71[...]
Զուից. »	Frc. Suisse	492[...]
Լէյ 100 հատը	Ley	15[...]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	130[...]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3395
» II	»	2000
» III	»	1670
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	165

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION[S]
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

14 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 415

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԱՆՈՆՔ

Զանազան առիթներով հրապարակը աղմկող մեր հակառակորդներու մասին է խօսքը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Շրջ. Ժողովի քաղաքական բանաձեւը, — զոր «Յառաջ» արտատպեց վերջերս — ինչպէս նաեւ Լօզանի դաշնագրին դէմ մղուելիք պայքարին համար կատարուած հանգամանքութիւնները, նորէն առիթ տուած են մեր հակառակորդներուն, բարձրացնելու խժալուր աղմուկ մը։

Սանձակոտոր իրենց սկսած արշաւանքին մէջ, կ'արտայայտեն այնպիսի մտքեր, կը պաշտպանեն այնպիսի տեսակէտներ, որ մարդ ակամայ շփոթութեան մէջ կ'իյնայ ու կը կարծէ թէ գործ ունի ո՛չ թէ հայ քաղաքական կուսակցութիւններու, այլ հայ ժողովուրդի քաղաքական շահերուն դէմ պայքարող թշնամիներու հետ։

Կիրքի ազդեցութեան տակ կը կորսուի դատողութիւնն ու առողջ տրամաբանութիւնը, ու մարդիկ կը քշուին կ'իյնան ամօթալի անհեթեթութիւններու մէջ։

Որ մենք սխալներ շատ ունեցած ենք,ատոր տարակոյս չկայ, գործող մարդը սխալներ միշտ կ'ունենայ, առաւելապէս հաւաքականութիւնները։ Այս աշխարհի, ինչպէս նաեւ երկնքի մէջ՝ չկայ մէկը, որ գործի ընթացքին ինքզինքը անսխալ դաւանի. բայց ասիկա պատճառ մը չէ որ ամէն բան սեւ ակնոցով դիտուի եւ ճշմարտութիւններն ալ գլխիվայր դարձուին։

Միեւնոյն բաները յանկերգի նման կը կրկնուին շարունակ, եւ ամէն պատեհ ու անպատեհ առթիւ։ Անոնք տգիտօրէն կը թուեն շարք մը Դաշնակցութեան կատարած «բախտախնդրութիւն»ներէն, որոնց կարգին՝ օրինակի համար Արտահանի ածխահանքերուն գրաւումը։

Զարմանքով մարդոց երեսին կը նայիս, հասկնալու համար թէ ո՞վ են այս խօսողները, Հա՞յ թէ Թուրք։

Արտահանի ածխահանքերը այն ժամանակ Հայաստանի սահմաններուն մէջ էին։ Երբ պոլշեւիկները Բագուն գրաւեցին մեղսակցութեամբ հայանուն համայնավարներուն, այլեւս նաւթերու կարմիր տէրերը կը մերժէին մազութ ծախել Հայաստանի։ Երկաթուղին վառելանիւթի պէտք ունի. կառավարութիւնը կը ձեռնարկէ իր սահմաններուն մէջ գտնուող ածխահանքի մը շահագործման։ Մեր հարեւան Թուրքերը, քաջալերութեամբ եւ հաւանութեամբ Մոսկուայի ղեկավարներուն, կը դրդեն այդ շրջանի Թուրքերը դիմադրելու կառավարութեան։ Այս վերջինը զինուորական ուժով իր կամքը կը պարտադրէ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս ո եւ է կառավարութիւն պիտի ընէր իր սահմաններուն մէջ տեղի ունեցող ապստամբութեան մը պարագային։

Ի՞նչ «բախտախնդրութիւն» կայ այս արարքին մէջ։ Ինչպէ՞ս կը դատեն մեր հակառակորդները, մե՞նք էինք իրաւացի թէ՝ Թուրքերը։ Եթէ մեր կառավարութեան կատարածը «բախտախնդրութիւն» մըն է, ուրեմն Թուրքերը արդար են, իրենք ալ Թուրքերուն հետ են. բայց միւս կողմէն իրենք Հայեր են և Հայուն շահերը պաշտպանելու կոչուած կուսակցութիւն։ Ինչպէ՞ս հաշտեցնել այս երկու հակադրութիւնները։

Կրկին, Մոսկուայի ղեկավարներու քաջալերութեամբ եւ բարոյական ու նիւթական աջակցութեամբ, Թուրքերը յարձակեցան Հայաստանի վրայ եւ խլեցին մեր երկրի հողերուն մեծագոյն մասը։ Իրենց թիկունք ունենալով Խորհրդային Միութիւնը, Լօզանի դաշնագրով փորձեցին այդ յափշտակութեան միջազգային վաւերացում տալ։ Բան մը որ պակասաւոր է դատելով այդ դաշնագրի էութենէն, քանի որ անոր մէջ բացորձակապէս յիշատակուած չէ մեր եւ Թուրքիոյ սահմաններուն մասին ո եւ է խօսք, ոչ ալ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ սահմաններու մասին։

Թուրքերը ուզեցին նոյն խաղը խաղալ նաեւ Լօզանի մէջ Ամերիկայի հետ կազմելով առանձին դաշնագիր մը։ Դաշնակցութեան օժանդակութեամբ, Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան կոմիտէն աշխատեցաւ եւ յաջողեցաւ արգիլելու անոր վաւերացումը։

Այս հարցին մէջ եւս ո՞վ է անարդարը, Հայաստա՞ն թէ Թուրքիա։ Մեր հակառակորդները Հայ ժողովուրդի՞ն հետ են, թէ Թուրքիոյ։ Թուրքիոյ շահը կը պահանջէ որ վաւերացուի, իսկ Հայերու քաղաքական շահը կը պահանջէ որ չվաւերացուի։ Իրաւունք չունի՞նք մեր հակառակորդները Թուրքի հետ շփոթելու, երբ անոնք ալ կը պահանջեն որ չվաւերացուի։ Սակայն ինչպէ՞ս հաշտեցնել այս հակադրութիւնը եւս, քանի որ մեր դիմացինները Հայ են եւ ոչ Թուրք։

Մեր հակառակորդները սարսափի մղձաւանջի մը տակ ըլլալ կը թուին եւ կը կարծեն թէ՝ այսպէս ամէն ճակատի վրայ թշնամիին առջեւ տեղի տալով միայն կարելի պիտի ըլլայ ապրիլ։

Այս րոպէիս այդ փրկարար լաստը կը հանդիսանայ խորհրդային իշխանութիւնը։ Արդ, բոլոր այն քայլերը որ հաճելի չեն այդ կառավարութեան եւ անոր դաշնակից Թուրքին, պէտք չէ որ կատարուին։

Այդ պարագային ի՞նչ քաղաքական կուսակցութիւն են, քանի որ իրենց ուժի ինքնավստահութիւնը չունին։

Ժողովուրդի մը ծոցին մէջ ծնած քաղաքական կուսակցութիւնը ամէն բանէ առաջ պիտի ունենայ ինքնավստահութիւն եւ ուրոյն քաղաքական ծրագիր, որքան ալ անոնք անախորժ ըլլան ուրիշներուն։ Այս տարրական առաքինութիւններէն զուրկ են մեր հակառակորդները. հետաքրքիր է գիտնալ թէ ի՞նչ են անոնք։

Ա.

МԱՄՈՒԼ

ԿԱՐՄԻՐ «ՈՐԴ»ԵՐԸ

Նոր Օր խօսելով Յունաստանի մէջ հայ կարմիրներու խռովարար գործունէութեան վրայ, կը գրէ (4 Օգոստոս).

— «Արտաքին գործոց նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն մին Ազգ. Կեդր. Վարչութեան յայտարարած է թէ Հայերը համայնավարական պրոպագանդով կը զբաղին, ինչ որ չափազանց գէշ կ'ազդէ կառավարական շրջանակներուն վրայ։ Պաշտօնատարը իր ազդարարութիւնը ընելով, կը թելադրէ զգուշացնել հայ գաղթականութիւնը համայնավար դատարկապորտներէն, որոնք դժբախտաբար տխուր դեր կը կատարեն, այդ կերպով կասկածելի դիրքի մէջ դնելով ամբողջ գաղութը։

«Բազմաթիւ առիթներով ըսեր ենք ու դարձեալ կ'ըսենք։ Կառավարութիւնը չի քնանար։ Իր օրկաններով, ան պահակի պէս կը հսկէ խռովարարներու վրայ։ Գիտէ թէ որոնք կը խառնեն գաղթականութեան հանդիստը եւ ինչո՞ւ։ Ան պէտք չունի ցուցմունքներու, որովհետեւ հայ համայնավարներու տեղական օրկանը արդէն ամէն օր ինքզինքը կը մատնէ։ Անոնք որ երեւակայական մատնութիւններով կ'ուզեն շփոթեցնել հանրային կարծիքը, նպատակ ունին գաղտնաբար կատարել Գ. Միջազգայնականի կողմէ իրենց յանձնուած պաշտօնը, որուն փոխարէն կը ստանան լիառատ թոշակ։

«Հայ ժողովուրդին դիրքը շատ պարզ եւ յստակ պէտք է ըլլայ համայնավար «որդ»երու հանդէպ։ Հայ գաղթականութեան երախտագիտական զգացումները հանդիսաւոր առիթներով կառավարութեան յայտնելը ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէ, երբ անդին մաս մը ժողովուրդ, որքան ալ աննշան ըլլայ անոր քանակը, Հօկի անունին տակ կը քաջալերէ համայնավարներու գործունէութիւնը։

«Համայնավարական որջերու վերածուած են Հօկերը, առանց բացառութեան ամէն տեղ։ Իրենց պրոպագանդը կ'ընեն այդ խողովակով, դրամ կը հաւաքեն, ժողովներ կը սարքեն, հանրային միտքը կը պղտորեն, ազգային կազմակերպութիւնները քայքայելու ծրագիր կը մշակեն։ Վերջապէս ամէն չարիք եւ ամէն դժբախտութեան աղբիւր Հօկերու մէջ պէտք է փնտռել։

«Ամէնէն առաջ պէտք է լուծել Հօկերը, որոնք ոչ թէ Հայաստանի վերաշինութեան, այլ գաղութները պառակտելու պաշտօն ունին։ Ամերիկայի մէջ ռամկավարները կը քաշուին Հօկերէն, համաձայն չըլլալով անոնց հետապնդած նպատակին եւ գործունէութեան։ Հոս, Յունաստանի մէջ, միեւնոյն կուսակցութիւնը աւելի մեծ պատճառներ ունի երես դարձնելու։»

ՔԱՆԻ՞ ՀՈԳԻ ՄՏԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

Համաձայն ներգաղթի վիճակագրութեան, վերջին 12 ամսուան ընթացքին, Միացեալ Նահանգները մտած են կէս միլիոն հոգի, իսկ հեռացած են 253,508 հոգի։ Ներգաղթողներու մեծ մասը եկած է Քանատայէն, Մեքսիկայէն, Կեդր. Ամերիկայէն եւ Հարաւային Ամերիկայէն։

ՀԱՑԻՆ քիլոն 5 սանթիմ պիտի աժաննայ եւ Օգոստոսի 18էն սկսեալ պիտի ծախուի 2 ֆր. 15ի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍ. ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Պաշտօնաթերթը այսօր պիտի հրատարակէ ֆրանսական հպատակութեան նոր օրէնքը որ վերջերս խորհրդարանին կողմէ քուէարկուած էր։ Օրէնքը գործադրութեան պիտի դրուի վաղուընէ սկսեալ։

Կուտանք գլխաւոր կէտերը, քաղելով դատական նախարար Լուի Պարթուի կողմէ նահանգապետներուն ուղղուած շրջաբերականէ մը.—

1.— Հիմնական պայմաններ.—

ա.— Հպատակութեան համար օրինական տարիք նշանակուած է 18՝ փոխանակ 21ի։

բ.— Նախկին օրէնքին մէջ գոյութիւն ունեցող Admission à domicileը ջնջուած է։ Ատոր փոխարէն, օտարականի մը քաղաքացի դառնալուն համար նախապատրաստական շրջանը 10 տարիէն 3 կամ 1 տարուան զեղչուած է։ Նոյնիսկ կարգ մը պարագաներու մէջ, երբ ենթական մասամբ ֆրանսական ծագում ունի, տարիքի կամ նախապատրաստութեան պայմաններն ալ նկատի չպիտի առնուին։ Հպատակութեան խնդրանքները քննուած ատեն, պէտք է նկատի առնել խնդրարկուին ձուլուելու ենթակայ ըլլալու պարագան, նայած թէ ի՛նչ ծագում եւ կրթութիւն ունի եւ ի՛նչ միջավայրի մէջ կ'ապրի։ Անցեալին մէջ եղածին պէս, ստացական քաղաքացիութիւնը կառավարական շնորհ մըն է, որով պայմանաժամի մասին նոր դիւրութիւններ կարելի չէ տալ. բացառութիւն կը կազմեն միայն ընտանիքի հայրերը։ Նոր օրէնքին նպատակն է իսկական ֆրանս. ընտանիքներ կազմել եւ ոչ թէ շատցնել թիւը «Թուղթի վրայ Ֆրանսացիներ»ու։

գ.— Քաղաքացիութիւն ստացողները պէտք է վճարեն մարդ գլուխ 1300 ֆրանք, համաձայն 1920ի եւ 1924ի օրէնքներուն։ Եւ սակայն բազմանդամ ընտանիքներն ու երիտասարդ խնդրարկուները պէտք չէ մերժուին՝ եթէ այդ գումարը վճարելու կարողութիւն չունենան։ Կարգ մը պարագաներու մէջ կրնան տուրքէ զերծ մնալ։

2.— Ստացական քաղաքացիութեան հետեւանքները.— Ա. Քաղաքացի դարձած օտարականները կը վայելեն ֆրանսական քաղաքացիի մը յատուկ բոլոր քաղաքացիական եւ քաղաքական իրաւունքները, մէջն ըլլալով ընտրական իրաւունքը։ Միայն հանրային պաշտօններու կոչուելու կամ խորհրդարանի անդամ ընտրուելու համար, քաղաքացի դառնալու թուականէն 10 տարի պէտք է անցնի։ Ուրիշ խնդիր, եթէ ենթական ֆրանս. բանակին մէջ զինուորական ծառայութիւն ըրած է եւ կամ բացառիկ շարժառիթներ կան։

բ.— Ստացական քաղաքացիներու զաւակները ինքնաբերաբար Ֆրանսացի կ'ըլլան, եւ իրաւունք չեն ունենար ֆրանսական հպատակութիւնը մերժելու իրենց չափահասութեան յաջորդող տարուան ընթացքին։ Այս շնորհէն կը զրկուին 21 տարեկանէն վար այն զաւակները, որոնք նախապէս վտարուած են Ֆրանսայէն եւ կը ծառայեն կամ ծառայած են իրենց բնիկ երկրի բանակին մէջ։

3. Խնդրագիրներու քննութիւնը.— Դատական նախարարը մասնաւորապէս կը յանձնարարէ որ դիմումներուն արագ պատասխան տրուի։ Նախապատուութիւն տալ անոնց, որոնք ֆրանսական բանակին մէջ ծառայել կ'ուզեն եւ կամ զինուորցու զաւակներ ունին։ Գալով օրինական ձեւակերպութեանց, նկատելով որ օտար ծննդեան վկայականներն ու արձանագրութիւնները պաշտօնապէս թարգմանել տալը երկար ծախքերու կը կարօտի, այդ լեզուներուն տեղեակ պատուաւոր մարդոց — ուսուցիչ, թարգման — կողմէ եղած թարգմանութիւնները պիտի ընդունուին։

Սաքքօ-Վանցէթթիի վճիռը Երեքշաբթի

Պոսթընէն կը հեռագրեն թէ Սաքքօ-Վանցէթթիի մահապատիժը յետաձգուելուն վրայ, ամերիկացի ոստիկանները քիչ մը շունչ առին։ Վերջին օրերս գրգռութիւնները մասամբ մեղմացած են, որովհետեւ ներման արժանանալու յոյսերը աւելցած են։ Մասաչուսէցի գերագոյն ատեանը իր վճիռը պիտի տայ Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.30 ին։ Հաւանաբար դատը վերաքննելու որոշում տայ։ Այդ պարագային երկու անիշխանականները կամ բոլորովին ազատ պիտի արձակուին եւ կամ թեթեւ պատիժ մը պիտի դատապարտուին։

Զանազան կողմեր եղեռնափորձերը կը շարունակուին դարձեալ։

Փէնսիլվանիոյ մէջ, Տոյլսթաունի մօտ, մեծ ճամբու մը վրայ հինգ ուժանակներ պայթեցան։ Զարդուեցան քանի մը պատուհաններ։ Եղեռնափորձին հեղինակները կարելի չեղաւ գտնել։

Երէկ գրեցինք թէ կատարուած ցոյցերուն պատճառով, ամերիկեան կառավարութիւնը այսուհետեւ աւելի պիտի խստացնէ օտարականներու Միացեալ Նահանգները մուտքի պայմանները։

Աշխատանքի նախարարը Տէյվիս, բոլոր գործատէրերուն հրահանգ պիտի տայ որպէսզի քննեն թէ իրենց մօտ աշխա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԻ տօնին պատճառաւ Յառաջի յառաջիկայ թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի օր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՎԱՐՆԵՐԸ

Ս. Դուրգեարեանի տեղ Հայաստանի ներքին գործավար կարգուած է Մելիք-Յովսէփեան, Աշխատանքի գործավար նշանակուած է Ն. Տիրատուրեան։

ՇԻՆԱՐԱՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Աշտարակի շրջանին մէջ, Յովհան-Նուվանքգիւղին բնակիչները իրենց միջոցներով 3 ամսուան ընթացքին լիճ մը բացին։ Լիճին ջուրով կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել 150 տեսեադին հող։

Դարձեալ նոյն գիւղացիները որոշած են քասախ գետին վրայ կամուրջ մը շինել, եւ եօթը օրուան ընթացքին իրենց մէջ հանգանակեցին 700 ռուբլի։

⁂ Բէօյիւք-վէդիի շրջանին Ղարադաչ գիւղին մէջ, բնակիչները, որոնք Թրքահայ գաղթականներ են, իրենց միջոցներովը սկսած են շինել դպրոց մը, որ կ'աւարտի Հոկտեմբերին։

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

Քուպանօ-Հայկական կոչուած կեդր. քաղաքը կը գտնուի Մայկոպի շրջանին մէջ, շրջապատուած 10 փոքրիկ գիւղերով, որոնք հազիւ 2—7 վերստ հեռաւորութիւն ունին։ Քաղաքը ունի լաւագոյն դպրոց մը։ Կիրակի օրերը գիւղերու ամբողջ հայութիւնը կը թափի քաղաք։ Հետաքրքրութեամբ կ'այցելեն գիւղական խորհուրդին շէնքը, ներս կը մտնեն ու անմիջապէս դուրս կ'ելլեն։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ, շէնքին բոլորտիքը մեծցած ծառերուն խիտ քանչիւրին տակ են հաւաքուած Քուպանօ-Հայկականի թղթախաղի խումբերը, որոնք առտուընէ մինչեւ իրիկուն թուղթ կը խաղան։ Ի՛նչ ցաւալի է, որ թղթախաղի կը նուիրուին նաեւ այս տարի դպրոցը աւարտած պատանիները։

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն թէ պեղումներու ընթացքին կարեւոր հնութիւններ գտնուեցան Ալ-Սուքէնիքի եւ Թէլ-էլ-Ճէրիսայի շրջանակին մէջ, «Նափոլէոնի բլուրին» տակ,— հոն ուր ֆրանսացի աշխարհակալը գիշեր մը բանակած էր։ Պատ մը, նման Երիքովի հին պարիսպներուն, ցածլիկ բազմաթիւ տուներ, եւ բերդ մը, բոլորովին անեղծ։ Կարգ մը շէնքերու վրայ նշաններ կան, որ ցոյց կուտան թէ հնութիւնները կը վերաբերին անագապղինձի դարուն, եւ նախապատմական առարկաներ՝ Հիւքսոսներու շրջանէն։

ԷՍՓԷՐԱՆԹՕ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ

Էսփէրանթոյի 40ամեակին առթիւ Մոսկուայի մէջ տպուեցան նոր դրոշմաթուղթեր, Էսփէրանթոյի հեղինակ՝ Տօքթ. Զամէնհօֆի պատկերով։

100,000 ՏՈԼԱՐԻ ՈԳԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻ

Ամերիկեան եզերապահ նաւերը 100,000 տոլար արժէքով ոգելից ըմպելի գրաւեցին «Օգոնիա» նաւին մէջ, որ կը մօտենար Սթէյթըն Այլէնտի եզերքին։ 34 նաւաստիները ձերբակալուեցան։ Գրաւուեցան նաեւ եօթը հսկայ ինքնաշարժներ, որոնք կը սպասէին եզերքին վրայ՝ նաւին բեռը փոխադրելու համար։

ՆՈՐ ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹ ՄԸ.— Լիգպոնի մէջ մեքենագէտ մը յաջողած է ստեղծել նոր հեղուկ մը, քարիւղի եւ ջրածինի բաղադրութեամբ, որ պիտի փոխարինէ պէնզինը։ Այս հեղուկը թէ թեթեւ է, այնպէս որ օդանաւերը կրնան մեծաքանակ հեղուկ վերցնել եւ երկար թռիչքներ կատարել, եւ թէ աժան է։

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ՀՕԿԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆ

Ռամկավար թղթակիցներն ու խմբագիրները կը փորձեն մեռնելու դատապարտուած հաստատութիւններուն հագցնել իրենց յարմար դատած ծիրանին, որպէսզի հրապարակի վրայ երեւնան իրեն ուզած երեւոյթով։

Հօկն ու պետական կարմիր խաչը, որ շատոնց մահուան ճամբուն վրայ են իրենց ցուցադրած յիմարութիւններուն հետեւանքով՝ կրկին մամուլի նիւթ կը դարձնեն՝ զանոնք ստոյգ մահէ փրկելու եւ իբրեւ վահան ծառայեցնելու դիտաւորութեամբ։

«Արեւ»ի էջերուն մէջ է որ կը փռուի յիմարապատում թղթակցութիւն մը, Աթէնք որջացած խեղճի մը կողմէ, որ իրեն բան գործ ըրած է ռամկավար քանի մը թերթերու նիւթ հայթայթել միշտ այս խնդիրներու շուրջ, Դաշնակցութեան դէմ հայհոյելու հաճոյքը վայելելու համար։ Գոնէ այս խեղճ մարդը որոշ բան մը ըրած ըլլար Հօկի համար։

Ահա՛ մեռասաններորդ ժամուն, քունէն նոր արթնցած եւ լուսնկայէն ինկածի մը պէս՝ երկարապատում պատմութիւն մը կը թխէ Նոյ նահապետէն սկսած, ծանօթացնելու մեզի Հօկի ծագումը՝ զարգացումը, էութիւնը նպատակը եւլն։

Հօկը ստեղծուեցաւ կարգ մը հայրենասէրներու կողմէ՝ նպատակ ունենալով «օգնել հայրենիքի վերաշինութեան եւ այս ճամբով ազգահաւաքման գործին։ Ու իր կեդրոնը հաստատեց Երեւան։

«Բայց Դաշնակցութիւնը առաջին օրէն կռիւ յայտարարեց այս ազգօգուտ հաստատութեան դէմ, որովհետեւ, ինչպէս անոր սովորութիւնն է, հակառակ ու թշնամի կ՚ըլլայ այն բոլոր ձեռնարկներուն «ուր իր հեղինակութիւնը չի շեշտուիր ու ինք իշխեր միահեծան կերպով։»

Սակայն եւ այնպէս վստահելի ու հայրենասէր մարդիկ կը հաւաքուին անոր շուրջ եւ անայլայլ կերպով կ՚իրականացնեն իր հիմնական նպատակը՝ «օգնելով ազգահաւաքման գործին եւ կապ մը ըլլալով երկրի եւ արտասահմանի հայութեան միջեւ»։

Այս երանելի օրերուն ալ կայ ու կը մնայ, կամ պէտք է մնայ Հօկը իբրեւ հայրենիքի վերաշինութեան նուիրուած բարեգործական կազմակերպութիւն մը, [illegible]ապէս ու իրապէս անկուսակցական...»։

«Հօկի շուրջ համախմբուողներու համար կայ հայ ընտանիք մը եւ հայ ժողովուրդ մը՝ որուն մէկ ստուար մասը կ՚ապրի հայրենիքին մէջ։ Արդ... Հօկերու շուրջ համախմբուողներու ականջին կարելի չէ հնչեցնել աշխատաւորի ու չաշխատաւորի երգասացութեան մը տաղտկալի մնկերգը։»

Է՜հ, յարգելի «Արեւ» շնչասպառ կարդալէ յետոյ նոր հասցանք թէ ինչ ըսել կ՚ուզէք, բայց անիկա ըսելու համար պէտք կա՞ր յածախապատում»ը մեզի ծայրէ ծայր կարդացնելու։

Ուրեմն ամբողջ պատմութեան նպատակն է եզր մեզի ըսել թէ Հօկի շուրջ հաւաքուողներու ականջին կը հնչեցնեն «աշխատաւոր»ի ու «չաշխատաւոր»ի երգասացութիւնը։

Երանելինե՛ր, ի՞նչ բանի մասին կը խօսիք, քունի մէջ էք, թէ ուրիշները խաբել կ՚ուզէք։ Եթէ տեղեակ չէք, լսեցէ՛ք։

Խորհրդային բարեխնամ կառավարութիւնը բարձրագոյն հրամանով մը վռնտեց Հօկի կեդր. վարչութիւնը իբրեւ անպէտք եւ վնասակար տարր մը, դասակարգային պայքարի համար, լուծեց Հայաստանի եւ խորհրդային երկիրներու մէջ գտնուող Հօկի բոլոր ճիւղերը եւ ըստ պոլշեւիկեան սովորութեան, վերին կարգադրութեամբ նշանակեց «կուսակցական» ընկերներէ կազմուած երեք հոգինոց տիրէքթորիա մը, վարելու համար արտասահմանի Հօկեան հօտերը։

Ու այս կարգադրութենէն յետոյ, յայտարարեց թէ՝ պէտք է դուրս վռնտել բոլոր այն տարրերը, որոնք կողմնակից չեն դասակարգային պայքարի քաղաքականութեան, կամ կողմնակից են հին ձեւի ազգային հաւաքական կազմակերպութիւններուն։ Հօկի դրամին պէտք չունի խորհրդային Հայաստանը։ Հաւաքուած գումարները պէտք է մնան արտասահման՝ ծախսուելու համար տեղական աշխատաւորական պէտքերուն, այլ խօսքով քաղաքացիական կռիւներու նախապատրաստական աշխատանքներուն։

Ինչո՞ւ հաւաքուած դրամները պէտք չէ ուղարկել «հայրենիքի վերաշինութեան», տուր պատասխանը կուտայ Պարսկաստանի լաւատեղեակ խորհրդային մունետիկ «Գաղափար»ը։

«Զարմանալի ոչինչ կայ, երբ խորհրդային միութեան մէջ կը լուծուին Հօկերը, որովհետեւ այդ երկրին մէջ կառավարութիւնը բանւորական է եւ անոնց բոլոր պէտքերը լիուլի կը հոգայ, մինչդեռ արտասահմանի պայմանները ուրիշ են»։

Այսինքն, խորհրդային միութեան մէջ քաղաքացիական կռուի համար պէտք չկայ դուրսէն դրամական օգնութիւն ղրկել, կառավարութիւնը պէտք եղածը կ՚ընէ լիուլի, մինչդեռ արտասահմանի աշխատաւորութիւնը պէտք ունի դրամական օգնութեան՝ քաղաքացիական կռուի համար։

Դեռ աւելին սորվելու համար՝ ռամկավար բոլոր խմբագիրներուն եւ թղթակիցներուն խորհուրդ կուտանք կարդալ այս նիւթի շուրջ գրուած Հօկի փարիզեան կեդրոնի «անկուսակցական» պաշտօնաթերթի բազմաթիւ խմբագրականները, որոնցմէ շատ բան պիտի սորվին եւ պարապ տեղը յոգնութիւն չպիտի պատճառեն մեզի։

Այլ առակ լուարուք։

Խորհուրդներու Նիւ Եորքի հայ մունետիկը, գայրոյթ կը յայտնէ որ ռամկավարները կարմիր խաչի մէջ թառած՝ հակաաշխատաւորական եւ հակախորհրդային գործեր կը կատարեն, օրինակի համար «ժողովը կը բանան «Մեր Հայրենիք» երգով եւ կարգ մը նման անհեթեթութիւններ կ՚ընեն։»

Դեռ շարունակե՞նք այս թուումը մասանցը։ Բայց բաւական է, ապացուցանելու համար թէ ռամկավար երանելի խմբագիրներն ու թղթակիցները մեծ մոլորութեան մը մէջ են, եթէ կը կարծեն թէ ազգային գործ մը կը կատարեն Հօկերն ու պետական կարմիր խաչերը փառաբանելով եւ կամ վերագրելով անոնց այնպիսի առաքինութիւններ, որոնք ռամկավարներու ուղեղին մէջ գոյութիւն ունին միայն, բայց ոչ այդ հաստատութիւններուն քով։

Շատոնց է որ «անկուսակցականութեան» ազգօգուտ եւ ազգահաւաքման թղթէ դիմակները տարրալուծուած են եւ անոնց տեղը այժմ գաժան դէմքով մը դիրք գրաւած են դասակարգային պայքարի եւ քաղաքացիական կռուի դրօշակները։

Ի զուր է ամէն բան վերջանալէ յետոյ հասարակութիւնը մոլորեցնելու համար անոր ուսին նոր պատմուճան մը նետելու փորձ ընել, անոր ետեւէն ուրիշ մթին բաներ որոճալու համար հակառակորդի մը դէմ, որ միայն կը ծիծաղի իրենց միամտութեանը վրայ։

Ե. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ "ԻՄ ԳԻՐՔԸ,,

(Ա. ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ)

Միջօրէներուն, ծառերու տակ ինքն իր մէջ ամփոփուած շուքերուն պէս մարդ մը. այժմ մի՛շտ մենաւոր ու լռակեաց, Փարիզի հանդարտ թաղերէն մէկուն խորունկը։

Դաժան ժամանակը այլ եւս հագցուցած է արծաթաբիծ վերարկուն իր վրայ, բայց անիկա միշտ առոյգ է ու ջլապինդ։ Աչքերը միայն հատնող, այնպէս՝ ինչպէս կ՚ըլլան հանդչող ջուրերու եզերքին՝ ստուերները երազուն։

Կեանքի փոթորկոտ պայքարներու տակ գունատած, մութ պղնձէ դիմագիծ մը, հինցած տարիքայի մը գոյնին աղուորութեամբը լեցուն։ Ահարոնեան իմ վրայ այն զգայութիւնն է ձգեր, կարծես մարդկային դիմագծերու վերածուած հայ երաժշտութիւն մը ըլլար։

* * *

Մօտաւորապէս տարի մը առաջ, աշնան առաւօտ մը, տեղ տեղ մոռցուած նիհար կանաչութիւններու, պզտիկ հովին ու տխրութեան մէջէն կ՚երթայի Պ. Ահարոնեանը գտնել։

Իմ Գիրքը կոյս էր տակաւին։ Հոն էր ան. իր սենեակը պատէն կախուած մեծադիր Մասիսի շուքին ու կ՚աշխատէր։ Ոգեւորուած խօսեցաւ Սայաթ-Նովայի ծով բանաստեղծութեան եւ հասնող հայ երիտասարդ տղոց մասին ու ամէնէն վերջ իմ ջերմ հետաքրքրութեանս որպէս գոհացում անդրադառնալով իր գործերուն, ըսաւ ճակատագրական խօսքը թէ՝ «Ոտքի ձայն եմ առնում, հասնում է ձմեռս, պէտք է շտապել. արտս դեղնել, գլուխը կախ է ձգել եւ ես ուշացել եմ։ Տակաւին երկար գործ ունեմ. Նախ պէտք է որանները կապեմ, ցորենս աղամ ու զայն տուն փոխադրեմ ու մանաւանդ երդիկս է ծակոտեր, պէտք է զայն նորոգեմ ու յետոյ, ա՛լ կը հանգստանամ»։

Կ՚ակնարկէր Նոր Աւարայրը, Իմ Մանկութիւնը, Երիտասարդութիւնը եւայլն անտիպ աշխատութիւններուն։

Կը յիշեմ քանի մը տարի առաջ «Հայրենիք» օրաթերթի մէջ գրած «Հայկական Խաչակալ» վերնագրով յօղուածը, որուն մէջ մօտաւորապէս սա իմաստով կ՚արտայայտուէր, թէ հայ մտաւորականին համար զարհուրանք է, տեսակ մը աղուոր դատապարտութիւն, որ ստիպուած է մինչեւ խոր ծերութիւն գրել. հոգ չէ թէ անօթի, ծարաւ, անտունի սրճարաններու անկիւնը. ու խօսքը ուղղելով Շիրվանզադէին՝ կը թելադրէր «մի՛ գրի՛ր, ժամանակ է, ա՛լ հանգստացիր»։

Ահարոնեանի ձմրան ոտքի ձայն առնելը ինծի իր այս տողերը մտաբերել տուաւ։ Պարզ է թէ երախտապարտ հայութիւնը տարիներ առաջ գիտցած է արդէն որ վաղուց իր կալը կալսուած, ցորենը տանը, երդիքն ալ փակ հանգստի պահն է իրեն համար։ Բայց կա՞յ մշակ մը որ իր դաշտին մէջ հողերու խոռոչացման, աշխատանքի պահուն կայծակնահար կամ մրրիկի հարուածին տակ ինկած չըլլայ։

Ահարոնեան իր գեղարուեստական ստեղծագործութեամբ հայ գրականութեան իշխանն է։

Միակ բառով մը՝ Իմ Գիրքը պէտք է որակել հեղինակին կենսագրութիւնը։

Լերան մը կատարէն, վերջալոյսին, ինչպէս որ նայուածք մը կը վազէ, կը խորանայ միջոցէն վար թափած անհեղ քարակոյտերու, խոշոր կանաչութիւններու վրայէն, այդպէս ալ Ահարոնեան կրթնած իր վաթսունամեակին՝ մշուշոտ ոլորտին մէջէն իր յիշողութիւնը կը հրէ մինչեւ չորս տարեկանը։

Ինչքա՛ն անսպառ ներշնչման աղբիւր մանկութենէն ներս։

Բանաստեղծ հոգի մը, այդ յիշատակներէն զատ կարո՞ղ է գտնել ուրիշ կարօտալի մտերմութիւն մը, անոր չափ գուրգուրոտ որ տարածէ իր տամուկ թեւերը յոգնատանջ գլուխ մը հանգչեցնելու համար։

Յետ-պատերազմեան գրականութիւններու մէջ շեշտուած կարգ մը նորագոյն խմբերէն վերջ համատարած հոգեբանական երեւոյթ է որ մեծ արուեստագէտներ իրենց գոհացումը մանկութեան յիշողութիւններու սուզումին մէջ կը գտնեն։ Ահա գերման գրականութեան ամենաուժեղ դէմքերէն Թոմաս Մաննը, ֆրանսականէն Ժիլպէր տը Վուազինը ու մանաւանդ Ֆրանսիս Քարքօն իր Մոնմարթրէն քարթիէ-Լաթէն արժէքաւոր աշխատութեամբ, որոնք բոլորը մթութեան մէջ լուսարձակի մը պէս իրենց պզտիկութեան վրայ կը թափառին։

* * *

Գիրքը բազմաթիւ գլուխներու է բաժնուած. կը սկսի իր եղբօր ծնունդի նկարագրութեամբ ու յետոյ կը գծէ տունը, որուն վրայ անգթօրէն կ՚իջնէ կտուրը իր սեւ, թանձր գանգուածով։ Հոն է որ առաջին անգամ իր խանձարուրը կապուեցաւ։ Ասոնց կը յաջորդէ մահուան առաջին դէպք մը։ Հետզհետէ ուսուցիչներն ու մանաւանդ Մասիսը.

«Մասիսն է իմ առաջին ուսուցիչը, հայոց աշխարհի տիտանը։

«Մինակ ես չեմ. Այրարատեան աշխարհում ամէնքը ծնւած օրից ապրում են այդ հրաշք լերան անդիմադրելի կախարդանքը։ Նրա խոլական պատկերը բոլոր հոգիների մէջ կընքւում է զարզանդախառն հմայքով։

«Գերութեան պէս մի բան է Մասսի տիրական տեսքը, նրա ծածուկ թովչանքը հոգիների վրայ. նրա դէմ ըմբոստութիւն չը կայ. նրա բռնութիւնն անեմ, թէ թալիսմանի զօրութիւնը ոչ ոք չի զգում. մշուշի պէս, կամ աւելի ճիշդ՝ մտածումի պէս մանուկ օրերից կամացուկ նա թափանցում է մեր էութեան խորքը, գունաւորում այն, ու ձեւաւորում»։

Ուրիշ տեղ մը կը պատկերացուի իր գիւղին հօր աշխատանոցը, իրենց այգին, Արազ գետը ու ամէնէն վերջ հայրիկին մահը, երբ անիկա տասներկու տարեկան էր։ Հոս արդէն վերջ կը գտնէ հատորը։

Ահարոնեան ինչպէս միշտ այս անգամ ալ չէ կրցած անհատական ապրումներու մէջ սեղմուիլ ու գետի մը խելայեղ պոռթկումին պէս ճամբէն դուրս գալով իր նայուածքը պտըտցուցած Հայաստանի լայնանիստ թշուառութեան վրայ։ Երբ այգի կը նկարագրուի, այդ անհատի մը հոգի կտորը չէ, այլ համակ հայութեան, որուն ստեղծագործութիւնը տաժանագին է։

Դժուար է քանի մը տողերով տալ գրքին ամբողջ բովանդակութիւնը։ Թ՚լկատինցին գոհար էջ մը ունի, գիւղի մը մէկ հատիկ ժամացոյցին եւ անոր տիրոջ նկարագրութիւնը. անոր պէս բան մըն ալ Ահարոնեանի աշխատութիւնը. ստիպուած ենք անպայման երթալ իր մօտ, կարդալ, հասկնալու համար հայ ժողովուրդի բանաստեղծ հոգին։

* * *

Գրագէտ մը երբ կը տեսնէ ուռճացումը իր համբաւին ու մանաւանդ կը զգայ համակրութիւնը, որ կուգայ հասնող երիտասարդ սերունդէն, ներքնապէս իր գրական նկարագիրը կը բարդանայ, կ՚ուժեղնայ ա՛լ աւելի։ Անիկա հասարակութեան հարազատ կարծիքին ականջ կը մօտեցնէ, ճիգ կը թափէ լաւագոյնը տալ, իւրաքանչիւր քայլը համրանքով կ՚առնէ, համարձակ կարծիքներու արտայայտման մէջ ու այդպէսով իր վերելքը կ՚ըլլայ անսայթաք, հաստատ ու ինքնավստահ։

Ահարոնեան ատոնցմէ է։

Իր գրական աշխատութիւններուն իւրաքանչիւրը ստեղծական ոստում մըն է դէպի գեղեցիկը, նուաճում մը ինքն իր մէջ ու մանաւանդ համակ քաղցրութեան կաթկթում մը՝ որպէս բիւրեղացած արուեստ։

«Իմ Գիրքը» մեզի կը բերէ արդի ըմբռնումին համապատասխան հասունցած ճաշակ ու մանաւանդ ներկայ գրականութիւններու մէջ փնտռուած նորութիւնը։

Վերանորոգուիլ. մեծագոյն արժանիքը արուեստագէտի համար։

Գրողի մը մօտ նախ կը փնտռեմ ցեղային դրոշմ։ Թող չկարծուի թէ նեղ մտածողութեան արդիւնք է այս։ Արուեստագէտ մը որ չի կառչիր իր ազգային նկարագրին՝ որքան ալ տաղանդաւոր եղած ըլլայ, ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէ։

Ահարոնեան իր արուեստին կատարեալ թէքնիքովը հարազատ հայկական է. անոր մէջ կուգան հոսիլ մեր ցեղային միստիքականութիւնը, հեթանոսութենէն մնացած փշրանքները, խորունկէն քալող արիական երակը, երկրի տարօրինակ բնութիւնը ու մանաւանդ մեր արեւը։

Ոճ կամ լեզու իր մօտ այնքան դաշնաւոր է, ինքնատիպ այն աստիճան որ կը բաւէ մէկ երկու նախադասութիւն կարդալ առանց ստորագրութեանը նայելու եւ անմիջապէս հաստատել թէ Ահարոնեանինն է։

Հապա՞ իր ընթացող ոգեւորիչ ռիթմը համակ ելեւէջութիւն՝ որ ալիք առ ալիք կ՚իջնէ ու կը բարձրանայ ինչպէս մերկ եւ աղուոր մարմնի մը վրայէն հպանցումէ մը քալող սարսուռ։

Մեր օրերուն իբրեւ նորութիւն գրողէ մը կը պահանջուի արագութիւն, պատկեր եւ աչքի խտղտանք։ Այս երեքով ալ օժտուած է Ահարոնեանի Իմ Գիրքը։

Արագութիւն եւ պատկեր կայ ամբողջ գործին մէջ այնքան ճոխ եւ ինքնատիպ, ուրկէ կարելի է հաւաքելով տեսակ մը գունաւոր թիթեռնիկի ցուցահանդէս կազմել։

Աչքի խտղտանք, որ կուգայ բառերու շարադրութենէն. եւ որ ականջի երաժշտութիւն ըլլալու տեղ՝ տեսողական կախարդանք է։

ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ

(Բիւրտեբէնով խաղն)

Համբարձման երկուշաբթի,
Լօ՛ վա՛յ լօ՛ լօ՛, վա՛յ լօ՛ դիլպէր,
Մէվանիդըմը:

Առա զփոցխն ու զգերընդին,
Լօ՛ վայ՛ լօ՛ լօ՛, վա՛յ լօ՛ ճաւուըշ,
Մէվանիդըմը:

Ընկայ հէտ ծորու ափին,
(կրկնէ՛ «Լօ»ն):

Ծորեցի ծոր Թփից,
(կրկնէ՛ «Լօ»ն):

Մանտրտիկ, մանտրտիկ խորմեցի,
Սէլի վրէն բառցուցի,
Կռունկ ամօլ լծեցի,
Ճընճուղ հօրիկ լծեցի,
Եարոջ դռնով անցուցի,
Եարոջս դուռն էր կիսաբաց,
Մտայ առայ Թազա հաց,

Անտէր շունը ոտքըս ի խած,
Լօ՛ վա՛յ լօ՛ լօ՛, վա՛յ լօ՛ ճաւուըշ,
Մէվանիդըմը:

Հաւաքեց
Ա. Ասատուրեան

ԲԱՌԵՐԸ.— Դիլպէր,— գեղանի, ճաւուըշ.— թուխ աչուի, Մէվանի,— հիւր։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

1926ի Դեկտեմբերին
առաջ»ի մէջ (թիւ 212) խօս
Թարգմանչաց տօնի մասին,
առաջարկէինք հետեւեալը.
— «Լաւագոյն է, որ հայ
մուլը ամէնուրեք լայն կը
արձագանգ տայ Թարգմ
տօնին, մեր ազգային գր
գրականութեան արշալոյսի
պատմարժէք դէպքին եւ
կ՚ընէ, որ հայ գաղութներ
կերպով կատարեն այդ տօնը
Ուրախ ենք ըսելու, որ
մեր առաջարկին առաջին
ձայնը տուաւ Յառաջ,
ջարկելով որ Հայերն ալ
ուան մէջ ունենան եւ տօնե
մը—«Հայ Մշակոյթի Օրը»,
պէս ունին Ռուսերը։
Եւ Հայ Մշակոյթի ամե
յարմար օրը ո՞րն է, եթէ
Թարգմանչաց տօնը— հայ
դարի ոսկեղինիկ մատենագ
թիւնն ու դպրութիւնը դար
Սահակի, Մեսրոպի, Եղի
Խորենացիի, Փարպեցիի, Կո
նի, Դաւիթ Անյաղթի, եւ
«Արծաթի Դար»ի մեր մատե
գրութեան հոյակապ դէմքե
Գր. Նարեկացիի, Ներսէս Շ
հալիի եւ Լամբրոնացիի եւ
լոց անուններուն եւ յիշա
կին նուիրուած Թարգման
տօնը, համազգային յարգանք
երախտագիտութեան տօն
պէտք է դարձնել։ Յիշեալ
նուններուն վրայ պէտք է
ցնել նաեւ հայ միջնադարի
պատմագրութեան, մատե
գրութեան, տաղերգութե
քերթողագրութեան, մէկ
քով հայ մտքի եւ գրչի յայ
եւ անյայտ մշակներու եւ
ծիչներու անունները։ Գոնէ
րին մէկ անգամ թող ամ
հայութիւնը դարեր առաջ
նայ իր յարգանքը մատուց
լու համար յիշատակին անո
որոնք հայ գիրն ու գրակա
թեան հոյակապ արձանը
տեցին եւ մեզ հասցուցին։
Թարգմանչաց տօնը—Սա
Պարթեւին եւ Մեսրոպ
նուիրուած—, սահմանեց եր
կայիշատակ Խրիմեան Հայր
որու կենդանութեան օրով
չեւ Գէորգ Ե. Կաթողիկոսի
րը, ամէն տարի ամրան,
կանի մէջ, Մեսրոպ Մաշտ
գերեզմանին վրայ տեղի կ
նար հոգեհանգիստ եւ
դպրոցական հանդէս եւ
կը մասնակցէին Էջմիածնի
մարանի ուսուցիչներն ու
կերտները։ Տարուան մէջ
ունինք Թարգմանչաց 2 տօն
Առաջինը կ՚իյնայ սովորաբ
ամառուան մէջ (Յունիս—Յու
ամիսներուն) իսկ երկրորդը
նան եւ Հոկտեմբերին։
Ամառուան օրը անյարմար
քանի որ դպրոցները արձակ
են եւ եղանակը տաք։
Աւելի յարմար է երկր
տօնը՝ Հոկտեմբերին, երբ
կերտութիւնը թարմ տպաւոր
թեամբ դպրոցներու մէջ է,
գով եւ տրամադրութիւնն
վառ։
Ուրեմն «Յառաջ»ի
ջարկած «Հայ Մշակոյթի Օր
պէտք է տօնել ամէն տար
աշնան, Հոկտեմբերին։ Արտ
սահմանի մամուլը այս ուղղ
թեամբ աշխատանք պէտք
կատարէ, որպէսզի «Հայ Մշ
կոյթի Օրը» առաջին անգա
ըլլալով տօնուի այս տարի
Հոկտեմբերի 8ին, Շաբաթ օր
Թարգմանչաց տօնին, որ պի
կոչուի այսուհետեւ «Հայ Մշ
կոյթի Օրը»։ Այդ օրը պէտք
կազմակերպել զանազան հա
դէսներ մասնակցութեամբ
խարհի բոլոր Հայերու։
Գրոց գիւտէն (412 թ.) սկս
եալ մինչեւ 19րդ դարու վեր
ջերը, հայ կեանքի մէջ իր
եկած գրչի եւ մտքի բոլոր
քերը պէտք է յիշատակութեան
արժանանան այդ հանդէսնե
րուն մէջ։
Ժամանակ է որ գիտակցի
եւ կատարենք «Հայ Մշակոյթի
Օրը», ինչ որ ազգային տեսակ
տէն, ներկայ օրերու մէջ կենսա
կան անհրաժեշտութիւն մըն է
«Հայ մշակոյթի Օրը»
հին դարուց յիշատակ»ներ
պիտի ոգեւորէ մեր նոր սերու
դը, եւ զանազան գաղութներ
մէջ ուծացման եւ կորուստ
մատնուած հայութեան սրտ
մէջ վառ պիտի պահէ հայ
քի եւ դպրութեան երախտա
մշակներու անունն ու յիշ
տակը։

Թաւրիզ ՀԱՅԿ ԱՃԸՄԵԱՆ

ԽՕՂ

...ՑՕ՞Ղ»... ԹԷ ԽԵՆԹԵՑՈՂ

...բժիշկ բարեկամ մը՝ անցեալ... ...րը ինծի ղրկած էր *Ցօղ* ա... ...ն թերթի մը երկու թիւերը: *Ցօղը*, խմորատիպ, կը հրա... ...րակուի Մարսէյլի մէջ, երկու ...արիէ ի վեր: Ունի բազում ...տուելի աշխատակիցներ ու ...ղթայր» ընթերցողներ: Տրջա... ...րութեան մէջ է 17 երկիրնե... ...ւ մէջ: Հոգեւոր ամսաթերթ ...ն է, ինչպէս ուրիշներ մարմ... ...որ կամ մարմնամարզական ...ն՝ ...ւ. ինչէս: *Ցօղը* մարմնատեաց է ...հոգեպաշտ: կ'ընէ հոգեկան ...րգանքներ, արշաւներ, խաղեր ...ածպարարութիւններ: իր բո... ...յօդուածները գրեթէ *Ցօղ* ...ը ունին իրենց վերնագիր... ...րուն մէջ: Օրինակի համար.

— *Ցօղելու տաճն,*

— *Ցօղին Հէքեաթը,*

— *Գարնան ցօղը եւ մեր Ցօղ»ը,*

— *«Ցօղ»ը տոմսակ երկնից ագաւորութեան,*

— *Առ «Ցօղ«,*

— *Ցօղունին ցօղը,*

— *Ցօղը եւ ցնծացողը...:*

...բոլոր աշխատակիցները Թեր... ...ին անունին շուրջ կը դառ... ...ն, զայն կը հոլովեն, անոր ...ջ կը մտնեն... ուղեղով, անով ...րաւունին կ'անցընեն ու կ'ար... ...ան եւ ամէնուն կը կլլեցնեն ...ը: կայ *«Ցիսուսի նայինք»* ...րտառութիւնով խմբագրա... ...ն մը, որուն մէջ կը Թելա... ...ւի օրը երեք անգամ, առ... ...ւ, կէսօր, իրիկուն՝ աչքերը ...կել ու նայիլ Ցիսուսի: իրենք ...րծեր են այս կոյրի մարզանքը ...աճա Թէ ի՛նչ կը գրեն.

— *«Մենք անձնապէս շատ ...նուեցանք այս կերպ կար... ...ղրութենէն ու օրհնուելու ...այ ենք դեռ»:*

...եւ որպէսզի շատ օրհնուին, ...ւ չըլլա՞ր որ փակեն աչքեր... ...ն եօթ օր եօթ գիշեր չբանա... ...ու համար:

Ղազարոս Մատանեան անուն ...անաստեղծ մը կը քերթէ առ... ...ը.

«Քեզ վայլել կ'ուզեմ, մար- մինս բրէ աւեր.
Երկինք Թռչելու տուր ինձ հը- րաւէր»:

Հոգիի *ալէլէ* մըն է կ'երեւի ...յս «եղբայր» Ղազարը:

Ուրիշ մը, գետին քով, կ'երգէ.

«Ի՛նչ աղուոր է սա գետին քով,
Նստիլ խոտերու վրայ,
Եւ աղօթել բոլոր սրտով.
«Ո՛վ Տէր Ցիսուս ինձ գըթա...»

Արժանի է գթութեան: Տէրը ...սնի: դեռ երիտասարդ ալ է. Ուրիշ մը, պէյրութէն, կը ...ւէ.

«Անցեալ կէսօրին երբ Տիրո- ...տանը մէջ հոգիս յագեցնող Գիրքս կը կարդայի, յան- ...րծ շնորհք մը խնդրելու հա- ...ր ծունկի եկայ եւ աղօթեցի ...րոջը: Առաջին պէտքս որ ...ցի կոտրած սրտի մը տիրա- նալս էր: Խնդրեցի ու առի, իր ձրի շնորհքովը: Փա՜ռք իր Ս. Անուանը»:

Եւ ներդաշնակութիւնը կատարեալ է, կոտրած ուղեղին կոտրած ալ սիրտ, ինչպէս առողջ մարմնին առողջ միտք:

Ցօղի աշխատակիցներէն մէկն ալ վօժ լեռան կատարին վրայ, 500 մեթր բարձր, կը բանայ Աստուածաշունչը եւ կը սկսի համրել թէ քանի՛ անգամ *Ցօղ* բառը գործածուած է անոր մէջ:

Բժիշկ բարեկամիս կը վերադարձնեմ այս դժբախտ *Ցօղ*եանները, պաղատագին խնդրելով որ զանոնք դարմանելու համար անհրաժեշտ խորհրդակցութեան հրաւիրէ փարիզահայ բժշկական կաճառը:

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱՋՐԻԿ

27 ՄԻԼԻՈՆ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ

Ուաշինկթընի մէջ մասնաւոր գրասենեակ մը կայ, որ ճշգրտութեամբ կը պատրաստէ աշխարհի վրայ գտնուած բոլոր ինքնաշարժերուն վիճակագրութիւնը:

Համաձայն այդ վիճակագրութեան, Յունուարին աշխարհի վրայ կար 27,650,267 ինքնաշարժ: Միայն Մ. Նահանգները ունէին 22,137,334 ինքնաշարժ, Անգլիա՝ 1,023,651, Ֆրանսա՝ 891,000, Քանատա՝ 826,918, Աւստրալիա՝ 365,615, Գերմանիա՝ 319,000, Արժանթին՝ 222,600, Իտալիա՝ 138,177, Սպանիա՝ 135,000: Ռուսիոյ մասին վիճակագրութիւն կազմուած չէ, բայց կը կարծուի որ խորհրդային դրախտին մէջ ինքնաշարժներու թիւը աննշան է:

...ԵՒ ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ԶՈՀ

Այս մեր դարուն պատերազմներէն աւելի զոհեր կը խլեն ինքնաշարժները: Ուաշինկթընի մէջ, ինքնաշարժի առեւտրական սենեակին հրատարակած վիճակագրութիւններուն համաձայն, ինքնաշարժներու զոհերուն թիւը մեծ պատերազմի ընթացքին մեռած ամերիկեան զինուորներէն շատ է:

1 Յունուար 1919էն մինչեւ 31 դեկտեմբեր 1926ը, ինքնաշարժները Թաղած են 137,017 մարդ, մինչդեռ պատերազմի Ամերիկայի զոհերուն թիւն է 120,050: իսկ ջինադադարէն ի վեր, միայն ինքնաշարժի վիրաւորներուն թիւը կը հասնի 3,500,000ի:

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Վ.ալպրի Հողագիտական եւ Այգեգործական վարժարանէն այս տարի շրջանաւարտ եղան երկու հայ ուսանողներ՝ Օննիկ Գարամանեան, Պուլկարիայէն, որ երրորդ հանդիսացած է իր շրջանաւարտ ընկերներուն մէջ եւ պատուոյ շքադրամի արժանացած երկրագործական նախարարութենէն, միւսը՝ Պ. Մ. Երկաթեանց, որ նոյնպէս յաջող կերպով աւարտած է՝ հանդիսանալով վեցերորդ:

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ

ՄՈՒԼԻՆԷ.— *Մէկ ամիսէ ի վեր կը գտնուիմ այս գիւղը, որ Նիսի շրջանին մէջ եւ Իտալիոյ սահմանին վրայ կը գտնուի: Լեռներուն մէջ ճամբայ կը շինենք. 14 հայ տղաքներ ենք. օրական 10 ժամ կ'աշխատինք եւ փոխարէն կը ստանանք 30 ֆրանք, որով ժամը 3 ֆրանքի կուգայ: Այստեղի օդն ու ջուրը չեմ կրնար նկարագրել՝ այնքան զով ու պաղ է: Շատեր օդափոխութեան համար հոս կուգան լեռներուն գագաթը՝ որ Նիսէն 1650 մեթր բարձր է: Արեւը չենք տեսներ, որովհետեւ եղեւինները մեզ կը հովանաւորեն ու օդը կը զովացնեն:*

Բոլորս ալ համերաշխօրէն կ'ապրինք տաղաւարներուն տակ: Մեր մօտերը զինուորներ ալ կան: Գործատէրը իւրաքանչիւրիս վերմակ ու ծածկոց տուած եւ ապրուստնիս ալ ապահովուած է: Մուլինէ մեզմէ 8—10 քիլոմեթր է: Բուն մեր կեցած տեղը «Թիւրբինի» կ'ըսուի եւ ամառանոց է: կաթն ու պանիրը առատ են. մեր տաղաւարին մէջ 9 հոգի ենք, 6 հայ երիտասարդներ եւ 3 Արաբներ: Հայերէն 3ը Իզմիրցի են եւ երեքն ալ Պրուսայի Մեծ-Նոր գիւղէն: Ունինք նաեւ հայ սափրիչ մը: Շատ անգամ կէսօրները 8—9 հոգւով իրար կը միանանք ու միասին կը ճաշենք:

Այստեղի գործը անկայուն է, ամառուան կիցիչ եղանակին մէջ հոս ցուրտ կ'ընէ. վաղը աշնան օդը անտանելի պիտի դառնայ, եւ չպիտի կրնանք աշխատիլ:

ՅՈՎՀ. ՕՆՆԻԿԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՌՕՆԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Rosny-sous-Bois*ի հայութենէն 11 երիտասարդներ նախնական ժողով մը գումարեցին 18 Յուլիսին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը կազմելու համար: Փափաքը միահամուռ էր եւ իսկոյն նախապատրաստական կազմակերպչական գործերուն համար կազմուեցաւ առժամեայ մարմին մը, իսկ երկրորդ ժողովի մը մէջ ընտրուեցաւ վարչութիւնը հետեւեալներէ. Պ. Պ. Սարգիս Ճէպպարեան՝ ատենապետ, Ջաւէն Յովհաննէսեան՝ ատենադպիր, Ժան Գազեան՝ գանձապահ, Բամպուքճեան Արտաշէս՝ գոյքապահ, Ոբբերեան Հրաչ՝ համարակալ, Սարըեան Միհրան եւ Մինթանճեան Ժիբայր՝ խորհրդականներ:*

Որպէսզի կարողանայ աւելի մեծ զարկ տալ նորածին միութեան եւ կարենայ հաւաքել մօտ արուարձաններու մէջ ցրուած երիտասարդութիւնը, միութիւնը կոչ մը ուղղեց թերթերու միջոցաւ և յաջորդեցաւ իրեն հետ կապել հետեւեալ արուարձանները.— Noisy-le-Sec, Le Raincy, Gagny, Gargan, Neuilly-Plaisance, Nogent le Perreux, Fontenay, La Boissière, Villemomble *և* Montreuil.

Միութիւնը այսօր ունի 34 անդամներ. թիւ մը որ զանցառելի չէ, երբ նկատի առնուի թէ մէկ ամսուան կեանք իսկ չունի դեռ:

Միութեան պատուոյ նախագահ անուանուած է Պ. Մարք Բամպուքճեան.

Ամէն կիրակի տեղի կ'ունենան կանոնաւորապէս գնդակի և athlétique *խաղերու փորձերը մեծ ոգեւորութեամբ եւ կարգապահութեամբ:*

Ինչքան լաւ ու երջանիկ եղբայր պիտի ըլլար, եթէ ամէն կողմ այս ուղղութեամբ շարժումներ տեսնուէին եւ մենք փոխանակ Dancing*ներու մէջ պարելով հիւծելու, դաշտերու մէջ վերածնէինք:*

* * *

ԵՂԱՆԱԿԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Ամէն խաղ իր եղանակն ունի: Ամառը գնդախաղը կը դադրի ու խաղացողները քանի մը ամիս հանգիստ կ'ընեն: Այս տարի ֆութպոլիստները շատ կարճ եւ անբաւական դադար մը միայն ունեցան, որովհետեւ եղանակը պաշտօնապէս փակուեցաւ միայն Յունիս 19ին: իսկ Յուլիս 15ին արդէն բոլոր խումբերը փորձի սկսան: Օգոստոս 21ի կիրակին Ֆրանսայի խումբերուն մեծ մասը պիտի սկսի մրցումներուն: Փարիզի մէջ ախոյեանութեան մրցումները կը սկսին Սեպտեմբեր 11ին:

Հայ խումբերն ալ երկար ատենէ ի վեր կը կատարեն փորձեր, բայց՝ շատ անկանոն կերպով: Ամէն կիրակի Պակաթէլի դաշտին վրայ կուգան քանի մը ժամ խաղալ խումբ մը ֆութպոլիստներ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.էն եւ Հ. Հ. Մ. Մ.էն: Երբ խումբերը կը սկսին իրենց փորձերուն, խումբը ամբողջ կազմով պէտք է դաշտ ելլէ եւ ոչ թէ կիսկատար:

Մինչ հայկական փորձերուն ներկայ կ'ըլլան հայ Մարզականի առաջին խումբէն երկու խաղացող, Հ. Մ. Ը. Մ.էն ալ 4—5 հոգի միայն:

Փափաքելի է որ յառաջիկայ կիրակի Ֆրանսական խումբերուն հետ միասին հայկ, միութիւններն ալ լաւ կազմով դաշտ հանեն իրենց խումբերը: Կը կրկնենք թէ խումբի մը փայլելու շրջանը եղանակի սկիզբը ու վերջն է:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.— Սեպտ. 22ի Տէմփի—Թըննի մրցման համար մինչեւ հիմա մէկ միլիոն տոլարէն աւելի տոմսակ սպառած է:

Տէմփի Օգոստոս 19ին Շիքակոյի մէջ պիտի սկսի փորձերուն:

.. Երէկ գրեցինք թէ Տէլանի յաղթեց Փաոլինոյի: Այս մրցումը աշխարհի ախոյեանութեան նախնական մրցումներէն մէկն էր: Փաոլինոյի պարտութիւնով Եւրոպայի ախոյեանը այլեւս չպիտի կրնայ մասնակցիլ այդ մրցման, ու քիչ ատենէն Եւրոպա պիտի վերադառնայ:*

Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅՈՒ ԿՌԻՒ.— Մեզի կը գրեն.— Իսի-լէ-Մուլինոյի մէջ Մշեցի Վարդան Աւետիսեան կը նշանուի հայ օրիորդի մը հետ: Եօթը հազար ֆր. կը ծախսէ հարսնցուին հագուստի եւ զարդի համար: Առտու մը, օրիորդը օժիտը շալկած կը փախչի դէպի Յունաստան: Վարդան, ընկերոջը Տիգրան Մխիթարեանի հետ կ'երթայ աղջկան ծնողքին տունը, բացատրութիւն պահանջելու համար: Ու կռիւի կը բռնուին: Դրացի Ֆրանսացիները, անցած դարձածէն անտեղեակ, Յոյնի մը դրդումով, կը յարձակին երկու երիտասարդներուն վրայ: Լաւ մը կը ծեծեն եւ վիրաւոր կը ձգեն գետին: Լեզու չգիտնալով, խեղճերը կը մնան բանտարկուած:

Ս. ՍԱՆՈՍԵԱՆ

ՄՈՒԹ ՈՃԻՐ ՄԸ.— Քանի մէջ, գիշերուան ժամը 11ին, երկու մարդիկ ինքնաշարժ մը կանչեցին Ֆըրնուվիլի կայարանը երթալու համար: Երբ հասան, ճամբորդները մտան սրճարան մը: Ինքնաշարժին վարիչը յանկարծ լսեց, որ ներսը բերնի կռիւ մը տեղի կ'ունենայ: Քիչ վերջ երկու անծանօթները դուրս ելան եւ սկսան հալածել սրճարանին տէրը: Կինն ալ, ամուսինը ազատելու համար դուռնէն դուրս ելաւ եւ ատրճանակը տնկեց ու կրակեց: Անծանօթներէն մէկը ինկաւ գետին: Անմիջապէս հալածեալն ու հալածողը բարեկամացան, առին վիրաւորը եւ ինքնաշարժ դրին: Նոյն պահուն կինը կ'ուղղուէր ոստիկանատուն: Ճամբան վիրաւորը մեռաւ, իսկ ընկերը փախաւ:

Սրճարանին տէրը ու տիկինը կը պնդեն թէ չեն ճանչնար մեռնողն ալ, փախչողն ալ:

ՄԱԶԵՐԸ ԿԱՐՃ. ԽԵԼՔՆ ԱԼ ԿԱՐՃ.— Լոնտոնի մէջ տիկին Սաւաա Թըրնըր ունէր մազեր օձագագալար: Խելքին փչեց, ելաւ կտրեց:

Չափազանց տգեղցաւ, խելքը կարճցաւ, նեղցաւ, ու հատաւ:

Առտու մը, մազերուն կարօտէն, ինքզինքը կախեց ձեղունէն:

Բժիշկ մը, որ ծանօթ էր տիկնոջ, յայտնեց թէ հակառակ երիտասարդութեանը ուղեղը պառաւցած էր տիկին Թըրնըրի:

ԽԵՆԴ ԿԻՆԸ.— Տիկին փիսար ներկայացաւ կրան-Մօնրուժի ոստիկանատունը եւ յայտարարեց.

— Ցունս կրակի տուի: Բանտարկեցէք զիս:

Ոստիկանները խենթ կարծեցին զայն: Սակայն քննութիւնը ցոյց տուաւ որ կնոջ պատմութիւնը ճիշդ է:

Տիկին փիսար կը բնակէր հարուստի մը տանը մէջ: Վերջերս տան տէրը, ուզելով ինք բնակիլ հոն, բոլոր վարձակալները ճամբած էր: Տիկին փիսար, չափազանց զգացուած այս հրամանէն, կ'որոշէ վրէժ լուծել հրդեհելով տունը: Կը փակէ դուռ ու պատուհան, քարիւղ կը լեցնէ եւ կրակի կու տայ: Երբ բոցերը ներսը կը ճարճատէին, ինք միւս սենեակին մէջ, ձեղունէն չուան մը կը կախէ անձնասպան ըլլալու համար, բայց չուանը կը փրթի: Այն ատեն կը փորձէ թոյն խմել: Սակայն լեղի ըլլալով, մէկ կողմ կը նետէ: Տեսնելով որ մեռնիլը դժուար գործ է եւ միւս կողմէ խիղճն ալ ըմբոստացած է, յարմար կը տեսնէ երթալ լուր տալ ոստիկանութեան:

Հրշէջները կը յաջողին մարել կրակը:

ԱՀՌԵԼԻ Է.— Վանվի գիւղերէն մէկուն մէջ, երկու հողագործներ, Պրոհան եւ Դանիէլ, շարունակ կը կռուէին, ամէն անգամ որ իրարու հանդիպէին:

Հինգշաբթի իրիկուն, Դանիէլ ախոռը կը մաքրէր, երբ դուռնէն շուք մը ներս ինկաւ: Դարձաւ եւ թքաւ շուքին վրայ եւ հայհոյութիւն մը գլորեց շուքին տիրոջը: Այս անգամ Պրոհանն էր, որ վառօդի պէս պայթելով, ներս կը մտնէր: փոթո՛րիկ: Ախոռը սարսեցաւ եւ եզները զարմացան:

Դանիէլ երկաթէ երկժանին վերցուց եւ մխեց Պրոհանի գլխուն մէջ: Երկաթէ ասեղները ծակեցին գանկը եւ մարդը գետին ինկաւ: Դանիէլ, յետոյ, սկսաւ ոտքով կոխկրտել եւ փշրել գանկը:

Ոճրագործը ձերբակալուեցաւ:

ԳԻՆՈՎ ԿԻՆԸ.— Սէն-Նաւզէրի շրջակաները, գիւղի մը մէջ, բանուոր մը կին մը ունէր, ու կինը գինովի մեծ համբաւ ունէր:

Անցեալ իրիկուն, բանուորը դարձաւ տուն: Ութը զաւակները անօթի նստեր էին եւ կինը ճաշը պատրաստած չէր: Սովորականին պէս, նեղացաւ ու յանդիմանեց կինը, յետոյ սկսաւ ճաշ պատրաստել տղոցը: Կինը, որ խմած էր, պարպեց հայհոյութեան տոպրակը: Բանուորը ինքնիրմէ ելած, ձեռքի դանակը մխեց կնոջը սիրտը:

Կինը անմիջապէս մեռաւ: Բանուորը գնաց յանձնուիլ ոստիկանատուն:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԷԳ ԳԱՑԼԻՆ ՈՐՋԻՆ ՄԷՋ

...ինչպէս կը տեսնէք, «Օրիորդը լաւ պահպանուած էր:

Վերակացուն ուղղուեցաւ դէպի դուռ մը, որ ծածկուած էր ...րսկական հօյակապ կերպասե... ...ի մը եւ տուն եւ ձեռքը ձեռքին ...ընելով կանչեց.

— Անխուչքա՛:

Անմիջապէս բարեձոյն սենեկապանուհի մը երեւցաւ:

— Ահա՛ նոր ինքնաշարժիչը, ...ւ վերակացուն, կ'ուզե՞ս լուր ...ւ Օրիորդին, եւ զայն անոր ...կայացնել:

— Սակայն Օրիորդը դեռ լոգանքն է եւ չեմ գիտեր թէ...

— Հոգ չէ, ըսի. եթէ օրիորդը ...ծնար զիս ընդունիլ կէսօրէն յետոյ կուգամ, ես ալ արդէն թաղին մէջ երթալիք տեղ մը ունիմ եւ...

— Ի՞նչ կայ, հարցուց ձայն մը որ կարծեցի թէ քովի սենեակէն կուգար. ի՞նչ է այս աղմուկը:

— Օրիո՛րդ, պատասխանեց սենեկապանուհին, նոր ինքնաշարժիչն է որ եկեր է ձեզի ներկայանալու:

— Ինչպէ՞ս, արդէ՞ն. անկողնէն չիտակ հո՛ս է եկեր ուրեմն. ըսէք իրեն որ բայց մը սպասէ:

Բոպէն կէս ժամ տեւեց, ինչ որ ինծի թոյլ տուաւ խնամքով քննելու կացութիւնը եւ պատասխաններս պատրաստելու:

Իրօք, կարմիր կոյսին հետ ունենալիք տեսակցութենէս կախում ունէր պաշտօնիս յաջողութիւնը. գիտցածին բան մը ձգելու չէր ուրեմն եւ մտածուած խաղալու էր. մանաւանդ որ թշնամին վտանգաւոր կ'երեւէր...

Այսպէս խորհրդածելու վրայ էի երբ սենեկապանուհին վարագոյրը վերցնելով ըսաւ.

— Կ'ուզե՞ս գալ, ընկե՛ր, Օրիորդը կը սպասէ:

— Կ'երեւի, ըսի ինքնիրենս, այս տան մէջ բոլորը «ընկեր» են. բայց ի՞նչ գիւտային ընկերութիւն է այդ:

Առանց պատասխանելու խոնարհեցայ եւ նախ մտայ արեւելեան ճաշակով կահաւորուած նախասենեակ մը, եւ յետոյ, աշխատութեան սենեակ մը, որուն մէջտեղը թղթածրարներով ծանրաբեռնուած գրասեղան մը կար:

Զգենք որ արդէն ամէն տեղ թղթածրարներով լեցուն էին, աթոռներուն, թիկնաթոռներուն, գարդասեղաններուն վրայ. գետին վրայ նոյն իսկ թղթածրարներ կային. գրասեղանին վրայ, աչքի զարնող կերպով, երկու ճերմակ մարմարէ կիսանդրիներ կային,— Լէնին եւ Կարլ Մարքս:

Երկու կիսանդրիներուն միջեւ միութեան գիծի պէս դրուած էր մեծ կաղամար մը, որ կը ներկայացնէր դրամատէր հրդեհ զգետնող գործաւոր մը, եւ այդ կաղամարին ետեւը կին մը կար:

Կարմիր կոյսը:

Գլխարկս ձեռքս, յարգալից բայց արժանաւոր կեցուածքով մը, քարացեր կեցեր էի:

Գիրիս մէջ չէր մտներ սորվանալ այս կնոջ առջեւ. ինքնաշարժիչը ծառայ չէ. գործաւոր է. եւ Ռուսիոյ մէջ, գոնէ տեսաբանօրէն, գործաւորը թագաւոր է:

Գիտենք թէ ի՛նչ կ'արժէ այս թագաւորութիւնը. բայց այն դրութեան մէջ ուր կը գտնուէի, եւ որ շիտակը, շատ սարսափելի էր, ինծի չէր իյնար անոր արժէքը կոտրել:

Բոսորագոյն աւուրէ ներքնազգեստի մը մէջ սեղմուած, եւ մազերուն վրայ նոյն գոյնով շղարշ մը կապած, կարմիր կոյսը ակնապիշ զիս կը դիտէր:

Յանկարծ ոտքի ելլելով, ինծի մօտեցաւ եւ ժպտագին ըսաւ.

— Ողջո՜յն եւ եղբայրութի՜ւն, ընկե՛ր:

— Ողջո՛յն քեզի, պատասխանեցի:

— Արդեօ՞ք միւսլիմա՞ն ես:

— Ո՛չ, Վրացի եմ:

— Ա՜հ, ո՞ր ցեղէն:

— Եկիլի:

— Ա՜հ, ա՜հ, Եկի՜լի, ինչ որ կը նշանակէ, քաջ եւ հաւատարիմ:

Ժպտագին խոնարհեցայ:

Երկարօրէն զիս դիտելէ յետոյ, շարունակեց.

— Գիտե՞ս թէ աղուոր մանչ ես, եւ եթէ բարեկամուհիներս քեզ տեսնեն կառքիս վրայ, պիտի նախանձին ինձմէ:

Դարձեալ խոնարհեցայ:

— Ամուսնացա՞ծ ես, հարցուց:

— Ո՛չ, ըսի:

— Ոչ իսկ սովետական նորաձեւութեամբ:

— Ո՛չ երբեք:

— Ա՜հ, զարմանալի է: Ինչո՞ւ ուրեմն այդ մատանին, հարցուց, մատիս վրայ ցոյց տալով իմ մատանիս:

— Մօրս մատանին է:

— Սրտի տէր մարդ կ'երեւիս:

Առանց ուզելու, եւ անոր վրայ ազդելու անհրաժեշտութենէն, ինչպէս նաեւ զայն ինձմով հետաքրքրելու փափաքէն մղուած, պատասխանեցի, բայց այս անգամ ֆրանսերէն, Սիւլի Նշանաւոր խօսքովը.

«Հօրմէս զատ ամէն մարդ պիտի կրնար զայն փոխել»

Ա՜հ, ի՜նչ անխոհեմութիւն էր որ գործեր էի:

Տեսայ որ վայրկենին անոր դէմքը գունատեցաւ, աչքերը կասկածով լեցուեցան...

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

տող մարդիկը իրաւունք ունի՞ն բնակելու Միացեալ Նահանգներու մէջ: Այս պատճառով, հաւանաբար բազմաթիւ օտարականներ դուրս հանուին Միացեալ Նահանգներէն:

Աշխատանքի Նախարարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է օտարականներու ցոյցերուն դէմ: Արդէն ամէն ամիս հազարաւոր օտարականներ կը վտարուին, թէեւ ասոնք «անբաղձալի»ներ են, որոնք Միացեալ Նահանգները մտած են խարդախութեամբ:

Կոմս Թաոն տը Ռէվէլ որ պետն է Միացեալ Նահանգներու իտալացի ֆաշիստներուն, Հռոմ հասաւ եւ յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ ներկայիս գոյութիւն ունին հարիւրեակ մը ֆաշիստ խմբակներու, որոնց կ'անդամակցին մօտ 14,000 հոգի: «Մեր նպատակն է, ըսաւ. պայքարիլ համայնավարական եւ յեղափոխական քարոզութիւններու դէմ: Ուրեմն կարելի չէ մեզմէ կասկածիլ թէ ո եւ է համակրութիւն ունինք ծայրայեղներուն հանդէպ: Կառավարիչ Ֆուլլըրի խնդրագիր մը յանձնեցինք, յայտնելով որ «մենք բոլորս ալ պատրաստ ենք զոհաբերելու մեր կեանքը կռուելու համար Սաքքօի եւ Վանցէթթիի գաղափարներուն դէմ, սակայն անոնք կը գտնուին այնպիսի պարագայի մը մէջ, որ տարբական մարդասիրութիւնը կը պահանջէ վերաքննել անոնց դատը:»

Դատաւոր Թէյըր ուրբաթ օր երկու ժամ տեսակցեցաւ պաշտպան փաստաբաններուն հետ:

Սաքքօի վիճակը շատ ծանր է: Հակառակ կնոջ աղաչանքներուն, որ կը խնդրէ թեթեւ սնունդներ առնել, Սաքքօ կը յամառի ծոմ պահել: Իսկ Վանցէթթի զուարթ է, կը խմէ արգանակ, թէյ ու սուրճ:

Յունաստանի նախարարական տագնապը

Ինչպէս գրեցինք երէկ. հելլէն միացեալ դահլիճը իր հրաժարականը ներկայացուց հանրապետութեան Նախագահ Քօնտուրիոթիսի, որ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնեց դարձեալ վարչապետ Զայիմիսի: Նկատելով որ Նախարարական տագնապին պատճառ եղած է միայն Ներքին Նախարար Ցալտարիս, այս վերջինը դուրս պիտի ձգուի նոր դահլիճէն, որ պիտի կազմուի նոյն տարրերով:

ՊՈՒԼԿԱՐԵՒՍԵՐՊ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սերպիոյ Թագաւորը, Ալեքսանդր, այս օրերս կը գտնուի Մինիխի մէկ պանդոկին մէջ՝ կոմս Թոփոլա անունով: Կը կարծուի թէ հոն պիտի տեսակցի Պօրիս Թագաւորին հետ՝ պուլկարեւսերպ մերձեցման մասին:

Զօրավարներ մահուան դատապարտուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ռուս Նախկին զօրավար Անէնքօֆ եւ իր սպայակոյտին պետը, զօրավար Նոնիսօֆ, 1921-1922 տարուան ընթացքին սովետներու դէմ ապստամբութեան մը ամբաստանութեան տակ, ուրբաթ օր դատարանին կողմէ մահուան դատապարտուեցան:

Նոր Լէոն Տոտէի խնդիր մը

Երէկ գրեցինք զօրավար Զակորսքիի խորհրդաւոր անյայտացումը: Նոր լուրերու համաձայն լեհ բանակի Նախկին հրամանատարը ոչ թէ ազատ արձակուած, այլ բանտէն փախած է Լէոն Տոտէի պէս եւ արտասահման ապաստանած:

Անցեալ կիրակի, երեք սպաներ կը ներկայանան Վիլնայի բանտը եւ տնօրէնին կը յանձնեն պաշտօնաթուղթ մը, որ կը հրամայէր, պատուոյ խօսք առնելէ յետոյ, անմիջապէս ազատ արձակել զօրավարը, Վարշաւայի մէջ նախագահ Փիլսուտսքիի ներկայանալու համար: Բարեմիտ տնօրէնը բանտարկեալը կը յանձնէ սպաներուն, որոնք անմիջապէս կ'անհետանան: Յաջորդ օրը, բանտին տնօրէնը կը հեռագրէ Վարշաւա՝ հասկնալու համար թէ զօրավարը հասա՞ծ է արդէն: Այն ատեն միայն կը հասկնայ խաբուածութիւնը: Մինչ այդ, զօրավարը անցած էր սահմանը:

Պետական հարուած Փորթուկալի մէջ

Լիզպոնէն կը հեռագրեն թէ պետական հարուածի փորձ մը կատարուեցաւ ուրբաթ առաւօտ, սակայն ձախողեցաւ:

Կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ տէրն է կացութեան, եւ կրթնած բանակին ջախջախիչ մեծամասնութեան վրայ պիտի կրնայ պաշտպանել հանրապետութիւնը:

Բոլոր Նախարարները եւ բանակը միացած են վարչաձեւին պաշտպանութեան համար:

Ապստամբութիւն Պոլիվիոյ մէջ

Պոլիվիայի Փօքօաքա գաւառին մէջ, 2700 հնդիկներ ապստամբելով յառաջացան երկրի աւելի քաղաքակիրթ մասերուն վրայ: Սպաննած ու վիրաւորած են բազմաթիւ ճերմակներ: Կառավարական ուժերը յաջողած են ձերբակալել 37 տարբեր պետերը: Ապստամբութիւնը տարածուած է Զայանթա, Քօլքէչաքաս, Փօքօաթա գաւառներուն մէջ: Պոլշեւիկեան մատ կայ գործին մէջ:

Ուկրայնացի ընդդիմադիրները

Յուլիս 27ին, Մոսկուա, Կրէմլինի պալատին մէջ գումարուեցաւ կեդր. Վերահսկիչ Յանձնաժողովին լիակատար նիստը, նախագահութեամբ Օրժոնիկիցէի: Ուկրայնիայի ներկայացուցիչը Զարոնսկի, իր զեկուցման ընթացքին, խօսեցաւ նաեւ ընդդիմադիրներու մասին.—

Ընդդիմադիրները Ուկրայնիայի մէջ կը կատարեն միեւնոյն հակակուսակցական աշխատանքը, ինչպէս կը կատարուին Մոսկուայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Անոնց գործունէութիւնը ուժեղացաւ մասնաւորապէս վերջերս: Մենք ձեռք ձգեցինք բազմաթիւ վաւերաթուղթեր, որոնք կը հաստատեն թէ ընդդիմադիրները փորձած են կապ հաստատել կուսակցութեան թշնամի տարրերուն հետ:

Վերջին մէկ ու կէս տարուան ընթացքին պատասխանատուութեան կանչուեցան 27 ընդդիմադիրներ, որոնց 12ը արտաքսուեցան կուսակցութենէն: Ի վերջոյ, Զարոնսկի կը ջանայ համոզել իր ընկերները, ընդդիմադիրները հեղինակութիւն չեն վայելեր բանուորներուն մէջ, նոյնիսկ, «քանի մը տեղերէ բողոքած են, թէ ինչո՛ւ համար Վերահսկիչ Յանձնաժողովը մեղմ կը վերաբերուի ընդդիմադիրներու հետ, որոնք խախտած են կուսակցական կարգապահութիւնը:

ԱՅՍՕՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն սախպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները այսօր կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, 73 Bld. Montparnasse սրճարանը, Մէթրօ Montparnasse.

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած ցարօն-ցուրուբերանի հայրենակցական միութեան կողմէ, այսօր կիրակի: ճոխ պիւֆէ աժան գիներով: Ուզողը ազատ է ճաշը միասին բերել: Բանախօսութիւններ, երգ, հայկական պար եւ նուագ: կը մասնակցի Թառխտ Աբգար՝ գեղեցիկ անակնկալներ, ուրախ ժամանց, մուտքը ազատ է:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Մօնփարնասէն շոգեկառք, իջնել Շավիլի կայարանը: Լուվրէն կամ փօրթ տը Սէն քլուէն առնել թիւ 1 հանրակառքը իջնել Doisu, կայանը: կազմակերպիչները պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը ժամը 9—12 եւ 2էն 4:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հ.Յ.Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէի կողմէ այսօր կիր. ցերեկ ժամը 2.30ին

Salle des Fêtes. Rue de Paris

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆ

եւ խիստ ծիծաղաշարժ քոմէտի մը

Մասնակցութեամբ դերասանուհի Օր. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆի

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեբուհ խումբի ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, քաֆէ Մէթրօ:

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը այսօր կիր. առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին՝ ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ գնունի խումբի ընկերները, 16 Օգոստոս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը. ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրներով:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան անդամ եւ համակիր բոլոր Առնուվիլցիները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այսօր կիր. կէսօրէ առաջ ժամը 10.30ին Պ. Նիկողոսեանի սրճարանին մէջ, Առնուվիլի մէջ եւս կազմելու համար Զ. Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղ մը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s. Boisի մասնաճիւղին ֆութպոլի խաղերը տեղի կ'ունենան, այսօր կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին. հաւաքավայր Rosnyի Squareին մէջ, կայարանին դէմ:

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը 16 Օգոստ. երեքշաբթի գիշեր ժամը ճիշտ 8.30ին, Café Métroի վերնայարկը, Métro Odéon՝ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔԻ»ի հայրենակցական միութիւնը ի պատիւ իր հայրենակցին՝ Մամբրէ վրդ. Սիրունեանի սարքած է թէյասեղան մը այսօր կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին, 10 Rue Rampal, հայկ. ճաշարանը:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները: Մուտքը ազատ է:

Այրի Տիկին Մահրամաճեան, Պ. Պ. Ատոմ եւ կայծակ Մահրամաճեան, Գասպարեան, Հովիւեան, Օտապաշեան, Էհրամճեան, Գազանճեան, Քիւրտեան, Լիւլէճեան, Մարտիկեան, Սարգիսեան, Համբարձումեան եւ Պէքեարեան ընտանիքները իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ եւ գրաւոր ցաւակցութիւնը յայտնեցին

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՀՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օգոստոս 7ին իր բնակարանը, 45bis Quai de la Marne, Joinville-le-Pont, (Seine):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Շապինքարահիսարցի Գառնիկ Տէրպապեան Թոքատի ճեմարանը աւարտելէ յետոյ, 1915ին Պոլիս ղրկուած է տեղւոյն առաջնորդ Շաւարշ վրդ. կողմէ: իմացնել՝ Mihitar Derbabianի Gay-Moraiu et cie, Salaise sur Sanne, France.

ՎԱՐՊԵՏ ԽՈՀԱՐԱՐ ՄԸ

որ 30 տարուան փորձառութիւն ունի գործ կը փնտռէ ըլլայ տունի կամ ճաշարանի մը մէջ, խիստ գիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել «Յառաջ»ի Մ. Ա. սկզբնատառերով:

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ՝ «ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔ»Ի ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄՈՒՏՔ.— Անդամավճարներէ 456 ֆր., երեկոյթէն զուտ շահ 828, Շիրակի աղէտեալներու հանգանակութենէն 4390, վիճակահանութենէ 890, գումար 6564 ֆրանք:

ԵԼՔ.— Ծրագիր-կանոնագրի տպագրողչէք 250 ֆր., Ամերիկեան նպաստամատոյցին յանձնուած 4240, 10 հայրենակիցներու գործազրկութեան առթիւ օժանդակութիւն եղած՝ 1218, զգեստներու փոխադրութեան 54.75, զանազան ծախք 111.25, տոմսակներու տպագրողչէք 40, սնտուկը պատրաստ դրամ 650, գումար 6564 ֆրանք:

Այսօր՝ փնտռեցէ՛ք ամէն տեղ «ԼՈՒՍԱՔԱՂ» գրական շաբաթաթերթը, հատը 1 ֆրանք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՆ

«Լուսաքաղ» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԱԼՊՈՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)

40 էջ *ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ*

Եւ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

Թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ

40 էջ *ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ*

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՔ ՁԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé. (Seine), *եւ «Լուսաքաղ»ի գործակալներուն:*

ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վէնսէնի մէջ բացած աթըլիէիս համար ասեղնագործ աշակերտուհիի պէտք ունիմ: Առաջին շաբաթէն կը վճարուին: Շուտով դիմել՝ Vahridj Keukjian, 31 Rue Basfroi, Paris, (XIme).

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՀՈՂ

Ծախու է օդաւէտ եւ Փարիզի մօտակայ (5 քիլօմ.) Drancy *գիւղը հանրակառքի կայանէն հազիւ 2 վայրկեան լաւ դիրք և ընդարձակ պարտէզով կիսաւարտ ու քարաշէն տուն մը, վճարման մեծ դիւրութիւն: Դիմել՝ Պ. Խաչիկ Շահինեանի* 11 Av. d'Alsace-Lorraine, Noisy-le-Sec, *Շոգեկառք առնել* Gare de l'Est*ի կայարանէն:*

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100 Mark		606	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	80
Թրք. ոսկի	» or	107	20
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատր	Léva	15	80
Տրախմի »	Drachme	33	25
Լիր » »	Lire	139	05
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	130	—

ԱՐԺԵԹՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ 1	Cr. Fonc. Eg.	3400	—
» II	»	2000	—
» III	»	1680	—
Օսմանի երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ...

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEUR...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՕԳՈՍՏՈՍ
1927

17 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 416

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Լուրերու առատութեան պատճառաւ այսօրուան խմբագրականը յետաձգուած է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նորէն քրտական ապստամբութիւն

Սօն Սաալ «Նորէն գրգռութիւն հար. սահմանին վրայ» խորագրին տակ կը հրատարակէ Էնկիւրիէն ստացած Օգոստոս 9 թուակիր հետեւեալ հեռագիրը.—

Լուր առնուած է որ կարգ մը գրգռիչներ ճամբորդութեան ելած են Միջագետքի եւ Մուսուլի շրջանները: Պէտք եղած միջոցները ձեռք կ'առնուին այս դաւաճանական գործունէութիւններու դէմ:

Իսկ քրտական աղբիւրէ կը հաղորդուին հետեւեալ լուրերը.—

Բաման(ց)ի Ապտալլահ և իր եղբօր տղան, իրենց քանի մը մարդերով երբ Մալաախ Տիպօի, Խալիտի եւ Սմօյի ընտանիքները կը փոխադրէին, ճամբան կը հանդիպին 25 հոգինոց թուրք պահակախումբի մը. երկու ժամ սաստիկ կռիւէ մը վերջ զինուորները կը ստիպուին հեռանալ 10 մեռեալ թողլով: Անոնք իրենց ընտանիքները սուրիական սահմանէն ներս փոխադրելէ վերջ, կը վերադառնան և կը միանան շէյխ Խալիտին, որ կը գտնուի Բալուի լեռներուն մէջ եւ ունի պատկառելի զինուած ուժ մը: Շէյխ Խալիտին միացած են նաեւ շէյխ Սայիտի եղբայրը շէյխ Թահիր:

Բալուի լեռներուն վրայ կռիւներ կը շարունակուին եւ մեծ վնասներ կը հասցնեն թուրք զինուորներուն: Թուրքերը շատ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս գիծին եւ այդ պատճառաւ ալ կարեւոր ուժեր կեդրոնացուցած են այդ շրջաններուն մէջ:

Զախոյի ճիշտ դիմացը կալիէ կուհա լեռներուն մէջ գտնուող տեղերէ հաւաքուած մեծ թիւով քիւրտ զինուորներ կը գտնուին: Անոնք շարունակ կը գործեն. բազմաթիւ թուրք գիւղեր կը թալանեն եւ կը հրկիզեն, պահակախումբերու վրայ կը յարձակին: Ամսոյս սկիզբները յարձակման մը ընթացքին երկու քիւրտ զինուորներ գերի կ'իյնան եւ կը տարուին Տիգրանակերտ, ուր կախաղան կը բարձրացուին: Այս լուրը չափազանց կը յուզէ Քիւրտերը, որոնք վրէժի համար զօրաւոր յարձակում մը կը գործեն 300 հոգինոց թուրք զինուորներու խումբի մը վրայ եւ անոնց կէսէն աւելին կը սպաննեն: Վերջերս Քիւրտերը շատ մեծ կարեւորութիւն կուտան կազմակերպութեան. շատ շրջաններ որոնք ցարդ մասնակցած չէին ապստամբութեան, սկսած են կազմակերպուիլ:

Սասունի մէջ գտնուող չէթէյապետ Մհամատ Ալիի վրայ յարձակումները կը շարունակուին. դուրսերէն մեծ քանակութեամբ քրտական ուժեր օգնութեան կուգան:

Թուրքերը Պիթլիսի մէջ կախաղան հանած են Ալաշկերտէն բերուած 13 քիւրտ գլխաւորները: Պարսկաստանէն Վան մտած է 150 հոգինոց քիւրտ խումբ մը, հոն եւս ապստամբութիւնը կազմակերպելու համար: Շատախ արդէն ապստամբած է եւ չէթէական կռիւները սկսած: Թուրքերը այդ շրջաններուն մէջ զօրակոչ յայտարարած են եւ շատ կը վախնան ապագայէն:

Ի՞նչ կը դառնայ պարսիկ սահմանին վրայ

Պարսիկ թերթերը վերջերս սկսած են բուռն յարձակումներ գործել Թուրքիոյ վրայ, կարգ մը աշիրէթներու սահմանը անցնելուն պատճառաւ: կիսապաշտօնական *Իրան* կը գրէ.—

«Ի՞նչ են արդեօք սահմանային այս դէպքերուն պատճառները: Ո՞վ կը զինէ սահմանագլխի աշիրէթները, եւ վերջապէս սահմանին վրայ յարձակողները ո՞ւրկէ կ'առնեն իրենց այդ յանդգնութիւնը: Պարսիկները գոհացուցիչ պատասխաններ կուզեն այս հարցումներուն համար: Թուրքիա, որ ապահովութեան ուխտին համաձայն բարեկամական զգացումներ կը ցուցնէ, ի՞նչ միջոցներ ձեռք առնել կ'ուզէ: Ազգ մը (պարսիկ) որ իր սահմանները կը պաշտպանէ իր փայլուն սուիններովը եւ զինուորներուն կարմիր արիւնովը, պէտք ունի գիտնալու ասոնք...: Եթէ պատմութեան նայինք, կը տեսնենք որ երկու ազգերը երկու-երեք դարէ ի վեր իրարու հետ կռուած են: Եթէ գործերը այսպէս պիտի շարունակուին, շատ աղէկ: Թուրքերը թող մնան իրենց վիճակին մէջ, մենք ալ մեր վիճակին: Փառք Աստուծոյ, ապահով ենք եւ վստահ, մեր քաջարի բանակին շնորհիւ»:

Զէնքի պահեստ մը Պոլսոյ մէջ

Երկու-քուկէս ամիս առաջ, Պոլսոյ կուսակալին բնակութեան յատկացուած էր Նշան Թաշի «լքեալ» գոյքերէն գեղեցիկ ապարանք մը, որ կը պատկանէր յոյն հարուստներէն Փորթուքալ Օղլուի: Կուսակալը տան մէջ տեղաւորուելէն ի վեր դեռ փակ կը մնար նկուղը, ուր կարգ մը գոյքեր կը գտնուէին: Անցի օր երեք պաշտօնեաներ գացին բնակարանը, նկուղը բանալու համար: Դուռը բացուելուն, յանկարծ, պաշտօնեաները ափ ի բերան մնացին անակնկալ տեսարանի մը առջեւ եւ իսկոյն հեռացնելով կուսակալին, եղելութիւնը պարզելով:

Նկուղին մէջ կը գտնուէին երկու նոր նոր թնդանօթներ, մէկը տասնըհինգ, միւսն ալ եօթուկէս չափնոց, թրքական «մավզէր» մը, ռուսական կարճ հրացան մը եւ գնդացիր մը: Ասոնցմէ զատ, կը գտնուէին նաեւ զանազան մեծութեամբ թնդանօթի ռումբեր, տարճանակներ եւ նշան տալու տարճակներ:

Իրողութիւնը հաղորդուեցաւ զօրաբանակի հրամանատարութեան, ուրկէ մասնաւոր կառքեր ղրկուեցան զէնքերը փոխադրելու համար:

Կուսակալ Սիւլէյման Սամի պէյ, դէպքը հաստատելով կ'ըսէ թէ տանտէր Փորթուքալ Օղլուի փեսան Զօր. Մազարաքիս, ներկայիս պատերազմական նախարար է Յունաստանի դահլիճին մէջ: Կուսակալին յատկացուելէն առաջ, տունը կը գործածուէր իբր լեհական դեսպանատուն: Հասկցուած է, սակայն, որ այդ միջոցին ալ փակ մնացած է յիշեալ նկուղը, այնպէս որ, թուրք թերթերը կասկածէ վեր կը նկատեն թէ զէնքերը նկուղին մէջ դրուած են տունին փախստական տէրերուն կողմէ վատ նպատակներով:

Գերման օդանաւորդները ձախողեցան

Քոլի եւ Նունկէսէրի դժբախտ փորձէն վերջ, գերման օդանաւորդներն ալ չյաջողեցան կտրել Ատլանտեանը մէկ թռիչքով: Հակառակ աննպաստ օդին, կիրակի օր Տէսսաուի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան «Պրէմէն» եւ «Եւրոպա» Եունքէրս օդանաւերը, առաջինը ժամը 18.21ին, երկրորդը չորս վայրկեան վերջ: «Պրէմէն»ի մէջ նստած էին օդանաւորդներ Լօօզէ եւ Քէօհլ եւ փորձագէտ մը՝ Հիւնէֆէլտ: «Եւրոպա»ն կը վարէին Ռիսթից եւ Էտցարտ, իբրեւ ճամբորդ ունենալով ամերիկացի լրագրող մը՝ Նիքըրպօքըր: Երկու օդանաւերն ալ անթել ունէին: Մեկնումը կատարուեցաւ մեծ խանդավառութեան մէջ, ներկայութեամբ բազմաթիւ հետաքրքիրներու:

Երկու օդանաւերն ալ սկսան ուղղուիլ դէպի Պրէմէն, ուսկից հիւսիսային ծովուն վրայէն պիտի շարունակէին իրենց ճամբան դէպի Անգլիա եւ Նիւֆաունտլէնտ: Ժամանակ մը միասին ճամբորդելէ վերջ, երկու օդանաւորդները իրարմէ բաժնուեցան: Հիւսիսային ծովուն մէջ տիրող փոթորիկին պատճառաւ «Եւրոպա» չկրցաւ շարունակել ճամբան եւ գիշերը ետ դառնալով Պրէմէնի մէջ ցամաք իջաւ: Գալով «Պրէմէն»ի, երկար ատեն լուր չյառնուեցաւ անկէ եւ զրոյց շրջեցաւ թէ Հոլանտա վար իջած է:

Սակայն երկուշաբթի առաւօտ կանուխ տեսնուեցաւ նախ Անգլիոյ, յետոյ Իրլանտայի վրայ, ու կը կարծուէր թէ պիտի շարունակէ իր ճամբան: Անձրեւն ու մշուշը ստիպեցին զինքը, յաճախ ուղղութիւն փոխել: Երբ Ատլանտեան ովկէանոսի վրայ հասաւ, մշուշն ու փոթորիկը արգելք եղան աւելի յառաջանալու, եւ յանդուգն օդանաւորդները չուզելով իրենց կեանքը վտանգել, վճռեցին Գերմանիա վերադառնալ: Ու երկուշաբթի օր ժամը 16.24ին Տուվրի եւ Քալէի ճամբով հասան իրենց մեկնակէտը՝ Տէսսաու, 22 ժամ վտանգաւոր ճամբորդութիւն մը ընելէ վերջ օդին մէջ:

Թէ՛ Գերմանիոյ եւ թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ յուսախաբութիւնը մեծ է այս ձախողութեան առթիւ:

Ռիսթից եւ Էտցարտ Պրէմէնէն օդանաւով Տէսսաու եկան: «Եւրոպա»ն պիտի քակուի եւ երկաթուղիով Տէսսաու պիտի փոխադրուի: Գերմանները չեն յուսահատած սակայն, եւ կը պատրաստուին նոր փորձեր ընել: «Եւրոպա»ն բաւական վնասուած է, սակայն «Պրէմէն» շատ լաւ վիճակի մէջ է:

⁂ Ֆրանսայի օդանաւորդները կը շարունակեն իրենց պատրաստութիւնները եւ նպաստաւոր օդի կը սպասեն՝ ճամբայ ելլելու համար:

Ռիքով պատերազմ կը տեսնէ ամէն կողմ

Մոսկուայի կոմունիստ կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն հաւաքոյթին մէջ, Ռիքով, կեդր. վերահսկիչ յանձնաժողովին եւ կեդր. կոմիտէին լիակատար ժողովին արդիւնքները քննած պահուն, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ միջազգային քաղաքական կացութեան մասին.

— Բազմաթիւ երկիրներու մէջ, պատերազմական վարկերու յաւելումներ եւ ռազմական ճարտարարուեստին ուժեղացումը կը մատնեն այն դժնդակ գործունէութիւնը, որ դրամատիրական աշխարհը ցոյց կուտայ պատրաստուելով նոր պատերազմի մը: Աշխարհակալական քաղաքականութեան հանապազօրեայ ջանքն է ստեղծել միակ ճակատ մը Խորհրդային Ռուսիոյ դէմ: Պատերազմի դիւանագիտական պատրաստութիւններ կը տեսնուին միջազգային բազմաթիւ համաժողովներու, մասնաւորապէս Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին նիստին մէջ:

Սերպիա կը հալածէ համայնավարները

Վերջերս Սերպիոյ մէջ եւս խիստ հալածանք սկսած է համայնավարներուն դէմ: Զագրէպի դատարանին առջեւ կը դատուէին վերջերս ձերբակալուած քանի մը համայնավարներ: Գլխաւոր ամբաստանեալը, Իլիա Շումէնովաց, որ յարաբերութիւն կը մշակէր Մոսկուայի Գ. Միջազգայինին հետ, դատապարտուեցաւ երկու տարի ճամբաներու շինութեան:

Սոֆիայի մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Նախկին փրոֆէսէօր մը Միշել Փէթրովիչ եւ Փէթեր Ֆրանսիս Քանովիչ, որոնք ամբաստանուած են թէ Պաթշքայի շրջանին գիւղերուն մէջ համայնավարական քարոզութիւններ կը կատարէին:

Ապստամբութիւն Ուկրայինայի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Ուկրայինայի մէջ ծանր դէպքեր կը պատահին: Հակառակ պաշտօնական շրջանակներու լռութեան եւ հերքումներուն, վերջին օրերս կարեւոր զօրամասեր ղրկուած են Ուկրայինա:

Քիէվ ղրկուած են հետեւակազօրաց 4րդ, 7րդ եւ 13րդ եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«ՅՈ՛ՅՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ»

Նէշմէտտին Սատըգ պէյ Աքշամի մէջ այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ (9 Օգոստոս).

— «Աթենական թերթերը, եւ մասնաւորապէս «Էլէֆթէրօն Վիմա» եւ «Էթնոս», Թուրքիոյ վրայ յարձակելու նոր առիթ մը գտած են: Ինչո՞ւ Թուրքիոյ Յոյներէն երեսփոխան չընտրուիր, կը հարցնեն:

«Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ յոյն երեսփոխաննե՛ր...: Հելլէն թերթերուն հաղորդենք թէ այս նախադասութիւնը ինքնին երկար պատմութիւն մը եւ անցեալին չափ պերճախօս է մեզի համար: Բով քովի եկող այս բառերը այնքան օտար են իրարու, որ կը ծակեն մեր ականջին թմբուկը եւ կը խոցեն մեր սիրտերը: Եթէ «Էլէֆթէրօն Վիմա» գիտնար թէ այս նախադասութիւնը ի՛նչ ասսկալի պատկերներ կը բերէ մեր միտքը, դաւաճանութեան ի՛նչ յիշատակներ կ'արթնցնէ, հազար անգամ պիտի զղջար զայն գրի առնելուն:

«Բայց թողունք խնդրին այս կողմը: Թուրքիոյ մէջ ընտրութիւն կը կատարուի, եւ օրինական պայմանները լրացնող ամէն հայրենակից ընտրական իրաւունք ունի: Մեր յոյն հայրենակիցները քուէ կուտան: Արգիլող կա՞յ: Եւ կամ կարելի չէ՞ որ փափաքող Թուրքերէն ոմանք Յոյներուն քուէ տան: Յոյն հայրենակիցներն ալ կրնան իրենցմէ հռչակել իրենց թեկնածուները, ինչպէս որ Ասորի մը, Հալպիպ էֆ., անձնապէս դրաւ իր թեկնածութիւնը: Իսկ եթէ հելլէն թերթերը կ'ուզեն որ անպայման մենք Թուրքերս ապահովենք յոյն թեկնածուներու ընտրութիւնը, ապա ուրեմն ըսենք թէ Թուրք հանրապետութեան մէջ այս տեսակ օրէնք չկայ:

«Յետոյ, սահմանադրութիւնը չըսեր թէ անպայման այսքան յոյն երեսփոխան պիտի գտնուի Ժողովին մէջ: Միւս կողմէ, ընտրութիւնները ենթակայ են մեծամասնութեան, իսկ Յոյները շատոնց փոքրամասնութեան մէջ են: Մինչեւ որ Թուրքերը քուէ չտան, յոյն երեսփոխան չի կրնար ընտրուիլ:

«Այդ չէ, հարցնենք ասոնց.— Էֆէնտինե՛ր, դուք ինչո՞ւ դեռ կը խառնուիք այստեղի Յոյներուն գործերուն: Մենք Իզմիրը դեռ չմոռցանք: Զինադադարին ցաւը դեռ թարմ է մեր սիրտերուն մէջ: Խալք կուսակցութիւնը յոյն թեկնածու կը ներկայացնէ՞. Թուրքերը յոյն թեկնածուներու ձայն կուտա՞ն: Այս ի՞նչ ախմարութիւն է:»

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՈՐԲԵՐԸ

Կեսարիոյ Առաջն. Տեղապահ Սերովբէ քահանայ Պոլսոյ Ազգ. Վարչութեան ղրկած է Կեսարիոյ որբերուն ցանկը, խնդրելով որ անոնք Մելքոնեան եւ նման հաստատութիւններ փոխադրուին: Քաղաք. Ժողովը կը զբաղի այս կարեւոր խնդրով:

Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը փափաք յայտնած է որ յիշեալ որբուհիներէն ութը հոգի հիւանդանոց ղրկուին, հիւանդապահութեան դասընթացքի հետեւելով հիւանդապահ դառնալու համար:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐԱՇԷՆ ԹԱՂԸ

Պէյրութի թաղապետութիւնը խնդրած է կառավարութենէն որ Էշրէֆիէի բարձունքին վրայ շինուելիք հայկական թաղամասին տուները այնպէս մը կառուցուին որ իւրաքանչիւր երկու երկյարկանի տուներուն մէջտեղը գտնուի մէկյարկանի տուն մը, որպէսզի օդ եւ լոյս ազատ մուտք գործեն թաղին մէջ, եւ հիւանդութեանց առաջքը առնուի:

ՀԱՅ ԵՒ ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԿՌԻՒ ՄԸ

«Խ. Հայաստան»ի Յուլիս 27 թիւին մէջ կը կարդանք «Հողի համար» վերնագրին տակ.—

Վրաստանի եւ Հայաստանի սահմանին վրայ, Բավրա գիւղին մօտ, հողի բաժանման ատեն կռիւ կը ծագի շահագրգռուող գիւղացիներու միջեւ: Քաղաքապահներու պետը, Ներսէս Ստեփանեան կը միջամտէ: Գրգռուած գիւղացիները յարձակելով Ստեփանեանի վրայ, քարերով կը վիրաւորեն զայն:

Այս առթիւ ձերբակալուած են 15 կասկածելիներ: Խնդիրը կը քննուի:

ԻԶՄԻՐԻ ՀԱՅՈՑ "ԼՔԵԱԼ" ԳՈՅՔԵՐԸ

«Ճիւմհուրիէթ» կը գրէ թէ ելմտական գործավարութեան կողմէ վերջերս տրուած հրամանին համաձայն, Թուրք գաղթականներուն պիտի տրուէին Իզմիրի Հայոց «լքեալ» կալուածներէն անոնք որ թէեւ աճուրդով ծախու հանուած են, սակայն փոխանցման գործողութիւնները տեղի չեն ունեցած տակաւին:

ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

Ատանայի երկաթուղիին մէջ աշխատող եօթը հարիւր Թուրք պաշտօնեաներու պահանջած յաւելումները ընկերութեան կողմէ ընդունուած չըլլալով, գործադուլ հռչակուած է: Կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցները ձեռք առած է: Սուրհանդակը Եէնիճէէն բեռնատար ինքնաշարժով պիտի փոխադրուի եւ Մերսին պիտի տարուի: Կաթոլիկ Հաննա անուն մեքենավարը գործադուլին չմասնակցելու համար վայրաշարժը Մերսին տարած է: Ոստիկանութիւնը միջամտած է: Գաղտնի ոստիկան մը 4 ձեռք զէնք պարպած է օդին մէջ: Գործաւոր մը ծեծուած է: 50ի չափ անձեր հսկողութեան տակ առնուած են:

ԱՂԻՒՍՆԵՐՈՒ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Ղամարլըուի գիւղերուն մէջ աղիքի համաճարակ հիւանդութիւն մը ծագած է: Մասնաւորապէս վարակուած են երախաները, այնպէս որ գիւղացիները զանոնք խնամելու համար կ'ընդհատեն իրենց դաշտային աշխատանքները: Բժշկական օգնութիւնը անբաւական է:

ԴԷՊԻ ՋՈՒՐԵՐԸ. ԴԷՊԻ ԳԻՒՂԵՐԸ

Անցեալ տարուան նման, մեծ էր թիւը անոնց, որ Աստուածածնի տօնին առթիւ մայրաքաղաքէն մեկնեցան դէպի ջուրերն ու գիւղերը:

Սէն-Լազարի կայարանէն մեկնեցան, յաւելուածական 30 շոգեկառքերով, 95,000 հոգի, կառը լ'Էսթէն 40,000, Էնվալիտէն՝ 10,000 հոգի, Օրլէանի կայարանէն՝ 16,000, Լիոնի կայարանէն 36,000 հոգի:

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութիւնը որոշած է բոլոր թէքքէները փակել եւ անոնց տրուած նպաստը փոխանցել գիտական հաստատութիւններուն:

ՆԵՄՏԱԿԱՆ ԱՌՈՒԼԻՍ

Ֆրանքի Կայունացումը

Երկար ժամանակ անգլ. ոսկին 124.04ի վրայ հաստատուած մնալէ վերջ, անցեալ շաբթու 124.10ի բարձրացաւ եւ վերջն ալ մինչեւ 123.99 իջնելէ յետոյ վերստին դառւ իր նախկին գինը։ Մէկ շաբաթէն միւսը, մինչեւ իսկ մէկ օրէն միւսը 10—20 ֆրանք տարբերութեանց ականատես եղողներու համար ո եւ է կարեւորութիւն չունի անշուշտ 5—10 սանթիմի եւեւէջը եւ սակայն վերստին այժմէութիւն ստացաւ ֆրանքի գինին պաշտօնական կայունացման հարցը։

Արդարեւ՝ կայուն դրամ մը ունենալը հաստատուն գրաւական մըն է երկրի մը ազգային տնտեսութեան եւ հանրային ելեւմուտքի բարգաւաճ վիճակին, որով ֆրանքի կայունացման հարցը պիտի մնայ մշտապէս այժմէական եւ կենսական, մինչեւ որ վերջնապէս լուծուի։

Յաճախ առիթ ունեցած ենք գրելու այս էջերուն մէջ թէ ֆրանքի արժէքին համար երկու որոշ հոսանքներ կան Ֆրանսայի մէջ.

Առաջին՝ անոնք որ կողմնակից են վերարժեւորման (re-valorisation) եւ կը փափաքին որ հետզհետէական բարելաւումներով ֆրանքը գտնէ իր նախապատերազմեան գինը եւ անգլիական ոսկին արժէ 25 ֆրանք։ Այս դասին կը պատկանին բոլոր այն ազնուական եւ հարուստ Ֆրանսացիները, որոնք կ'ապրին իրենց արժեթղթերու տոկոսներովը կամ կալուածներու հասոյթներովը եւ անմիջական շփման մէջ չեն առեւտրական կամ ճարտարարուեստի հրապարակներուն հետ։ Անոնց համար արժանապատուութեան խնդիր մըն ալ է ֆրանքի գինը։ Որչափ աւելնայ անոր գնման կարողութիւնը, այնչափ կ'աւելնայ իրենց հարստութիւնը, քանի որ իրենց տոկոսներն ու վարձքերը միշտ միեւնոյն ֆրանքներով պիտի գանձեն, անգլիականն արժէ 100 ֆր., թէ 50 կամ 25։

Երկրորդ խումբը կը բաղկանայ առեւտրականներէ եւ մանաւանդ գործարանատէրերէ, որոնց դրօշակակիրն է Պայօ, նախկին ելմտական նախարարը։ Անոնք կ'ուզեն որ ֆրանքը կայունացուի ըստ կարելւոյն շատ եւ մինչեւ իսկ աւելի բարձր մակարդակի մը վրայ՝ քան այժմեան գինը։ Վերջերս խօսած իր մէկ ճառին մէջ, Պայօ կը զգուշացնէր կառավարութիւնը վերարժեւորման վրայ մտածելէ։ «Խորհեցէք որ, կ'ըսէր, եթէ այսօր պետութեան պարտքը հաշուենք 375 միլիառ, ամէն տարի կը ներկայացնէ երեք միլիառ ոսկեղէնի բեռ մը, մինչդեռ եթէ անգլիականը ոչ թէ 25ի կամ 50ի, այլ 62ուկէս ֆրանքի իյնայ, այդ թիւը կը ներկայացնէ վեց միլիառ ոսկեղէնի բեռ մը, որուն տակ կը ճզմուի երկրի տնտեսութիւնը։»

Այսօրուան Ֆրանսայի պիւտճէն 40 միլիառ է, այսինքն 325,000,000 անգլ. ոսկի, մինչդեռ եթէ անգլիականը 25 ֆր.ի իջնէ, այդ միեւնոյն պիւտճէն պիտի ներկայացնէ 1ուկէս միլիառ ոսկեղէն անհնարին գումար մը, զոր վճարել պիտի ստիպուի ֆրանսացի հարկատուն, քանի որ փորձով տեսնուեցաւ թէ թոշակները, օրավարձերը եւ առհասարակ կեանքի գինը միեւնոյն համեմատութեամբ չեն իջներ անգլ. ոսկիի անկումով։

Պայօ մեծապէս մտահոգուած է ֆրանսացի հարկատուով, որ կը վճարէ իր կարողութենէն շատ աւելի մեծ տուրքեր, ինչ որ մեծագոյն պատճառն է տիրող տագնապին եւ գործադրկութեան։

Այս երկու հոսանքներուն միջին ճամբայ մը բռնել որոշած է այժմու ելմտական նախարար Փուանքարէ, որ վերջերս հանրային քաղաքական կեանքի մէջ մտնելու իր քառասնամեայ յոբելեանին առթիւ խօսած մէկ ճառին մէջ բացորոշ կերպով յայտարարեց թէ ինքը ո՛չ վերարժեւորման, ո՛չ ալ պաշտօնական կայունացման պիտի ձեռնարկէ, մինչեւ որ յառաջիկայ ընդհանուր ընտրութեանց միջոցաւ որոշապէս չարտայայտուի Ֆրանսայի կամքը։ Ֆրանքի կայունացումը, ըստ Փուանքարէ, սերտօրէն կապուած է Ֆրանսայի քաղաքական կացութեան եւ ելմտացոյցի հաւասարակշռութեան հետ, մինչեւ որ նոր ընտրութիւնները տեղի չունենան, ոչ մէկը եւ ոչ միւսը հաստատուն կարելի է համարել։

Եւ սակայն՝ այդ քաղաքական կայունացումը, այսինքն միատարր խորհրդարան մը եւ կանխէ բխած միատարր տեւական դահլիճ մը —գրեթէ երբեք գոյութիւն ունեցած չէ Ֆրանսայի մէջ։ Եւ ըսել թէ ֆրանքը կայունացնել պէտք չէ, մինչեւ որ քաղաքական կայունութիւն մը չհաստատուի, կը նշանակէ թէ ֆրանքը երբեք հաստատուն գին մը պիտի չունենայ։

Ինչ որ Փուանքարէ կը խուսափի բացէն ըսելու, այն է թէ կրնայ ըլլալ որ արմատական ընկերվարական խմբակը մեծամասնութիւն շահի ընտրութեանց ժամանակ եւ այն ատեն կրնայ լրջօրէն վտանգուիլ ֆրանքը, մանաւանդ եթէ գործադրութեան դնեն դրամագլխի վրայ իրենց մտադրած տուրքը։ Ուստի եւ աւելորդ է եւ անօգուտ այժմէն նեւէ քայլ առնել դէպի պաշտօնական կայունացում։ Եւ սակայն՝ արմատական ղեկավարները մտացած ըլլալու չեն իրենց առած դասը եւ չեն կարծեր թէ փորձեալը կրկին փորձեն, որչափ ալ համոզուած ըլլան իրենց ծրագրի արդարութեան։ Բաւական չէ որ դատ մը կամ ծրագիր մը արդար ըլլայ, պէտք է նաեւ եւ անհրաժեշտ է որ կիրարկելի ըլլայ տուեալ պայմաններու մէջ եւ գործադրելի՝ առանց խոչընդոտներու։

Պայօ հակառակ է հանրային պարտքի շուտափոյթ վճարման, ու չի փափաքիր որ պետական գանձը ամէն տարի մեծաքանակ գումար վճարէ Պանք տը Ֆրանսին՝ իր կնքած փոխառութեանց հաշւոյն։ Ըստ Պանք տը Ֆրանսի վերջին հաշուեկշիռին, պետական պարտքը իջած է 26 միլիառի, մինչդեռ տակաւին մէկ տարի առաջ 36 միլիառ էր։ Այս չի նշանակեր թէ պետական գանձը կրցեր է իր եկամուտներով վճարել այդ տասը միլիառը, այլ դրամատէրներու կողմէ իր քով ի պահ դրուած գումարներով։ Ըստ Պայօի, վտանգաւոր է այս կացութիւնը քանի որ այդ կամաւոր պարտապահանջները կրնան ընդհանուր տագնապի մը պահուն նեղը ձգել պետական գանձը, մինչդեռ Պանք տը Ֆրանսը ստիպուած է սպասել եւ ոեւէ պատճառ չունի անմիջական վճարում պահանջելու երբ եւիցէ։

Փուանքարէ կողմնակից է հանրային պարտքի վճարման, փոխ առնուած գումար մը պէտք է վճարուի, կ'ըսէ։ Պարտաթուղթերը հրապարակ հանուած ժամանակ, ելմտական նախարարները խօսած են ազգային պատւոյ, Ֆրանսայի յանձնառութեանց եւայլն խոշոր բառերով եւ անարդար է այժմ մոռնալ տրուած խոստումները։ Իրաւ է թէ այդ պարտքերը տալու համար տուրքեր անհրաժեշտ են եւ տուրքերը սահմանելը կը իյնայ ժողովրդականութեան, բայց պատիւը վեր պէտք է ըլլայ ամէն նկատումներէ եւ չափանիշը միեւնոյնն է թէ՝ անհատի մը թէ պետութեան մը համար։

Ամփոփելով, կրնանք ըսել թէ՝ վերարժեւորումը նոյնչափ վնասակար է որչափ ֆրանքի անկումը՝ երբ հետեւանք դրամատոմսերու առատութեան (inflation)։ Չափէն աւելի դրամատոմսեր հրապարակ հանելով, շատ վնասներու տեղի տրուած է արդարեւ, բայց տասը դարմանը վերարժեւորումը չէ, այլ այժմեան սակին մօտերը պաշտօնական կայունացումը։ Հինգ վեց տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող կացութիւնը բնականոն վիճակ մը ստացած է գրեթէ եւ մօտ տարիէ մը ի վեր յարատեւող կայունութիւնը յառաջ բերած է միջազգային գիներու հաւասարակշռութիւն մը ֆրանքին հետ բաղդատմամբ, որով միակ բաղձալի լուծումը այսօրուան գինով պաշտօնական կայունացումն է։

Մաղթենք որ յառաջիկայ ընդհանուր ընտրութիւնները անկարելիութեան չմատնեն կայունացման ծրագիրները եւ ըստ կարելւոյն շուտ ունենանք հաստատուն ֆրանք մը, առանց որուն վաճառականութիւնն ու առեւտուրը կը նմանին բախտախաղերու։

Մ. Տ.

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կոմունիստ կուսակցութիւնը, խորհրդային միութեան մէջ, ծանր տագնապի մը մատնուած է: Հեռագիրները տարտամ, հատուկտոր բայց յատկանշական տեղեկութիւններ կը բերեն, գրեթէ ամէն օր: Կը յիշուի թէ Թրոցքիի եւ Զինովիեւի վտարումը որոշելու համար լիակատար ժողով մը գումարուած էր: Վիճաբանութիւնները տեւեցին 10 օր անընդհատ: Եւ սակայն չհամարձակեցան վտարել զանոնք: կնքեցին «...խաղաղութեան զինադադար մը», որուն վրայ շատ հաւատք չունին երկու կողմերն ալ: Կեդր. վերահսկիչ յանձնաժողովին նախագահը, Օրժօնիկիցէ, տեղեկագիր մը պատրաստած էր վերջին իրադարձութեանց մասին: Կը ներկայացնենք այդ տեղեկագիրը եւ ընդդիմադիրներուն յայտարարութիւնը, այնպէս ինչպէս հեռագիրը կը հաղորդէ, եւ որ շատ բան կը խօսի ներքին ալեկոծութիւններու եւ կուսակցութեան տագնապին մասին.

«Վերջերս, միջազգային կացութեան բարդութեան ընթացքին, ընդդիմադիրները սաստկացուցին իրենց յարձակումները կուսակցութեան դէմ։ Պատերազմի վտանգի այս օրերուն, ընդդիմադիրները ըրին այնպիսի յայտարարութիւններ, որոնք կը խափանեն կուսակցութեան պայքարը այդ վտանգին դէմ, եւ երկրին պաշտպանութեան ուժեղացման գործը։ Անջատողական շարժումը սաստկացաւ։ Ընդդիմադիրները, այնպիսի թշնամական դիրք մը բռնեցին, որ կուսակցութիւնը ստիպուեցաւ զսպողական միջոցներ ձեռք առնել իրենց դէմ։ Կուսակցութեան ներքին խաղաղութեան սիրոյն, կեդր. կոմիտէն վերջին փորձ մըն ալ ըրաւ եւ Թրոցքիի ու Զինովիեւի առաջարկեց հետեւեալ պայմանները. 1.— Հրաժարիլ Թրոցքիի տեսութենէն, որ կը փափաքի Ռուսիոյ վարիչ մարմիններուն մէջ փոփոխութիւն մը կատարել եւ անվերապահ պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առնել պատերազմին դէմ. 2.— Հրաժարիլ Կոմունիստ Միջազգայինին մէջ հերձուած առաջ բերելու քաղաքականութենէն, խզել ամէն յարաբերութիւն Մասլովի, Ռութ Ֆիշէրի եւ Ուրպանսի հետ, որոնք վտարուած են Գ. Միջազգայինէն ու գերման կոմունիստ կուսակցութենէն եւ հպատակիլ կոմունիստ Միջազգայինին բոլոր որոշումներուն. 3.— Հրաժարիլ Խորհրդային Ռուսիոյ կոմունիստ կուսակցութիւնը կազմալուծելու քաղաքականութենէն, դատապարտել երկրորդ կուսակցութիւն մը հիմնելու փորձերը եւ լուծել կազմուած հատուածը։

Ընդդիմադիրները չընդունեցին այս «Հրաժարիմք»ը։ Մասնաւորապէս մերժեցին հրաժարիլ կարգ մը խոշոր սխալներէ եւ հաւանեցան ընդունիլ առաջարկները միայն այն ատեն, երբ ժողովը կը ստիպէր որոշել Թրոցքիի եւ Զինովիեւի հեռացումը։ Կարեւոր քայլ մը կուսակցութեան ներքին խաղաղութեան համար, սակայն ոչ երբեք բաւարար։ Ճիշդ է որ ընդդիմադիրները հրաժարեցան իրենց սխալ կարծիքներէն ապագայ պատերազմի մը մասին, որուն մէջ պիտի մտնէր Ռուսիա կռուելու համար միջամտութեան մը դէմ, եւ հրաժարեցան նոյնպէս Մասլովի, Ֆիշէրի հետ հաղորդակցելէ, ներքին անջատողական պայքարներէ, առանց սակայն հաւատք ներշնչելու որ անկեղծ են իրենք։

Փորձը, զոր տեսանք 1926ին, նման յայտարարութեան մը ընթացքին, ընդդիմադիրներու բերանէն, ցոյց կուտայ որ անոնք չպիտի կատարեն բոլոր յանձնառութիւնները։ Կուսակցութեան ժողովը հրաւիրած է զանոնք, որ անմիջապէս լուծեն իրենց հատուածը։ Եւ կուսակցութիւնը միջոցներ ձեռք առած է գսպելու համար անջատողական ամէն շարժում։»

* *

Ինչպէս կ'երեւի Օրժօնիկիցէի այս զեկոյցէն, ընդդիմադիրները հրաժարած են պայքարելէ։ Թրոցքի, Զինովիեւ, Ռաքովսքի, Քամէնեւ, Փիաթաքով, Սմիլկա, Եվտամինքով եւ ուրիշներ ընդդիմադիրներ յայտարարութիւն մը հրատարակած են կուսակցութեան երեք առաջարկներուն մասին։ Անոնք կ'ընդունին անվերապահ պաշտպանել խորհրդային Ռուսիան կայսերապաշտութեան դէմ, առաջնորդութեանը տակ արդի կեդր. կոմիտէին եւ կոմունիստ Միջազգայինին գործադիր կոմիտէին։

Ցնտոյ ակնարկելով «Թրոցքիի տեսութեան» տրուած սխալ մեկնաբանութեան, ընդդիմադիրները բացարձակապէս կը մերժեն այն ամբաստանութիւնը թէ իրենք կը կռուին եղեր իշխանութեան համար, օգտագործելով ապագայ ներկայ դժուարին կացութիւնը։ Պատասխանելով այն պայմանին, որ իրենց կ'առաջարկէր դադրեցնել ամէն յարաբերութիւն Ուրպանս —Ֆիշէր խմբակցութեան հետ, ստորագրողները կը յայտարարեն թէ անհրաժեշտ կը նկատեն ձեռք առնել ամէն միջոց՝ հեռացնելու համար երկրորդ կուսակցութեան մը կազմութիւնը Գերմանիոյ մէջ եւ կ'առաջարկեն հետեւեալ միջոցները այդ նպատակին համար.—

Կոմունիստ կուսակցութիւնը պիտի արտօնէ վերանդամակցութիւնը, բոլոր անոնց, որոնք կ'ընդունին վերոյիշեալ առաջարկները, պայմանով որ այդ խմբակցութիւնը դադրեցնէ իր պաշտօնաթերթը եւ հպատակի համաժողովին բոլոր որոշումներուն։

Պատասխանելով այն պայմանին, որ կ'առաջարկէ դադրեցնել հատուածական գործունէութիւնը Խորհրդային Ռուսիոյ կոմունիստ կուսակցութեան մէջ, ստորագրողները կը յայտարարեն թէ բացարձակապէս կը դատապարտեն ամէն փորձ նոր կուսակցութիւն մը ստեղծելու, թէ սատտիկ կը պարսաւեն հերձուածողին քաղաքականութիւնը, թէ յանձն կ'առնեն լուծել բոլոր հատուածները եւ հպատակիլ կուսակցութեան եւ իր կեդր. կոմիտէին որոշումներուն։

Այսպէս կնքուեցաւ զինադադարը, որ ոչինչ կը լուծէ, եւ սակայն, առ այժմ, մէկդի թողուած է Թրոցքիի եւ Զինովիեւի վտարման հարցը։ Եւ ժողովը փակուեցաւ միջազգային քաղաքականութեան ու տնտեսական կացութեան մասին երկար վիճաբանութիւններէ ետքը։

Որոշուեցաւ կուսակցութեան յառաջիկայ համագումարը հրաւիրել դեկտեմբեր 1ին։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կարգ մը բաժանորդներ չեն փակած իրենց հաշիւները:
կը խնդրուի փութացնել:

ԲԱՆՒՈՐԻՆ ՍԻՒՆԱԿԸ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ

—Ինչպէ՞ս ես, կ'աշխատի՞ս...

Երբ, ո՛ւր որ ալ ըլլայ, տունը, փողոցը միշտ նոյն հարցումը, երբ կը հանդիպինք ընկերոջ բարեկամի եւայլն...։

Սիթրոէնը ասկէ 5—6 ամիս առաջ բաւական գործաւորներու գործ հայթայթած էր (աւելի քան 10.000 հոգի) ու այդ «կ'աշխատի՞ս» հարցումը մասամբ վերցած էր։

Բայց ինչպէս միշտ, այժմ ալ Սիթրոէնը իր հին սովորութեան դիմեց։ Երբ իր գործերը պակսեցան, արձակեց գործաւորները։

Ամէնէն սոսկալի «տէպոշ»ը 6 Օգոստ. Ուրբաթ օրն էր որ ըրաւ։ Աւելի քան 15 հազար գործաւոր առանց տեղացիի եւ օտարի խտրութեան արձակուեցան. առանց կարգին նոյն իսկ 3—4 տարուան իր լաւագոյն գործաւորները։ Շատ մը աշխատանոցներու 4—500 գործաւորներէն հազիւ 50—60 հոգի մնացին... Աչքի կը զարնէն այն չէֆերը, որոնք ստիպուած կ'աշխատին իբր բանուոր։ Միայն մէկ գործարան չէ, այլ Սիթրոէնի բոլոր ճիւղերն ալ՝ Ժավէլ, Կլըրընէլ, Լըվալուա, Քլիշի, Սէն Թ'Ուէն, նոյն օրինակին հետեւեցան։

Մեր հայրենակիցները մեծ թիւ մը կը կազմեն արձակուածներուն մէջ։ Հայ ընտանիքի հայրը 3—4 ամիս փողոցները թափառելէ յետոյ հազիւ կրցեր էր հացի կտորը թեթեւցնել՝ գործ մը ճարելով։ Որքան կը զգուշանար մեծերուն անհաճոյ երեւալէ՝ անգործութեան դառն օրերու հեռապատկերն ունենալով միշտ աչքին առջեւ։

Հիմա նորէն ձեռքերը ծալլած, գոյնը նետած, ու գլուխը կախ տուն դարձաւ տխուր եւ լուռ...։

Այս անգամ աւելի ծանր է անգործութիւնը հայ մարդուն համար։ Որովհետեւ անցեալ տարի երբ արձակուեցաւ, ունէր իր համեստ խնայողութիւնը, աշխատած ըլլալով ամառուան եղանակին։ Մինչ հիմա՞...։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, մինչեւ ե՞րբ այս տխուր բախտը պիտի սպառնայ մեզի։ Մինչեւ ե՞րբ լանք հացի համար օտար ափերու մէջ։ Միթէ՞ չեն լսեր գործաւորին ձայնը Հայաստանի անարժան վարիչները։ Երբ հոս Հայը մոխիրի վրայ նստած է, իրենք ի՞նչ կ'ընեն հոն։ Չպիտի՞ բանան մեր հայրենիքի դուռները որ մենք մեր հացը ճարենք մեր հողին վրայ, մեր արդար քրտինքով...։

Անիէռ Արամ-Սէֆէր

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ ԱԼ

Սէն Շամոնի Հայ գաղութին մէջ դարձեալ գործազրկութիւնը սկսաւ։ Հազիւ թէ՝ բազմանդամ եւ չքաւոր ընտանիքներ իրենք զիրենք հաւաքած. եւ քիչ թէ շատ իրենց պարտքերը գոցած էին, ահա հարուածը չուշացաւ, եւ երկրորդ անգամ մըն ալ դող հանեց գործաւորներու սրտերը։

Արդէն հոս բնաւ լաւ օր մը չտեսնուեցաւ, առաջին տագնապէն ի վեր, անգործութիւնը շարունակուեցաւ միշտ։ Շատեր ունեցանք, որ վեց ամիս անգործ մնացին եւ ուրիշի օժանդակութեան կարօտ։

Բայց դեռ մէկ վէրքը չբուժուած, ահա ուրիշ մըն ալ։ Հիմա քանի մը գործարաններ սկսան իրենց օտար եւ մանաւանդ բանուորները արձակել. «Գացէք քիչ մը պտտեցէք» ըսելով։

Կը կարծուի որ այս ալ անցեալին եղածին պէս սուր հանգամանք մը պիտի ստանայ եւ գործաւորութեան վրայ պիտի դրոշմէ իր հետքը։

Ցուսա՞նք որ Հայ տարագիրները ասկէ աւելի լաւ օրեր պիտի ունենանք։ Անոնք որ խուլ կ'ըլլան չլսելու համար... ցաւերը թող հաշի՞ն (՞) ...

Սէն-Շամոն

ԱՆՄԻՏ ՔԱՅԼԵՐ

Գործազրկութեան ... վախ մը ունինք։

Խումբ մը անգործ Հայ տասարդներ, անցեալ օր, ... ուած էին Վինսիէօ, ... արուեստական մետաքսի ... րանին առջեւ, եւ գործ կը ... րէին։ Անոնց մէջ կային ... ցիներ, Սպանիացիներ եւ ... գրասենեակի պաշտօնեան ... հարցափորձել եւ քննել ... թեան թուղթերը։ Հայ ... ներկայացաւ եւ երկարեց ... թեան թուղթերը։ Մարդը ... տակէն թուղթին վրայ ... նետեց եւ խոշոր արհամ ... կան ձեւով մը մերժեց ... խիստ վիրաւորուած, երբ ... ը հարցուց թէ ինչո՞ւ ... շատերը վար դրաւ իսկ ... մերժէ, մարդը պատասխանեց

— Հայերը լաւ մարդ ...

— Բայց ես Հայ չեմ ...

տարկեց Հայը։

Թուղթին վրայ, իրապէս ... բիացի գրուած էր։

— Ձեր անունները «եան» ... վերջանան։ Հայ չենք ուզեր ...

Ու դարձաւ ուրիշներուն ... դարձեալ 15—20 հոգի ... խեղճ երիտասարդ գլխիկոր ... դարձաւ։

Ի՞նչ է պատճառը։ Ասկէ ... ուրիշ թեւատ մարդ մըն էր ... կ'արձանագրէր բանուորները։ Մարդը կերպով մը յայտ... իբրաքանչիւր անձէ 50ական ... կաշառք առնել գործ տալու ... մար։ Հայերն ալ սկսան դիմ... բազմաթիւ ըլլալով առաւ... Հայերը կը ներկայանային ... բեմն ալ իրարու հետ կը ... աւելի գումարներ տրամադ... Շատ չտեւեց սակայն։ Եւ ... օր մըն ալ, կռիւ մը ծայր ... ու խնդիրը պարզուեցաւ։ ... նութիւնը հեռացուցմարդը եւ ... ի վեր այլեւս Հայ չէին ա...

Թեւատ մարդուն հետ ... բանուոր մեր երկու Հայ ... ները որոնք նոյնպէս գործ ... լու եկած էին, պարծանք ... խոստովանէին ուրիշներուն, ... քաջագործութիւնները, ու... ւեցնէին.—

— Եթէ չառին, գործ ... կը պակսի, կ'րթանք ուրիշ ...

Ու գացին առանց մտածե... իրենց բախտակից Հայ ընկ... զրկուեցան գործէ, շնորհիւ ... քաջագործութիւններուն։

Ուրիշ պատմութիւն մը ... կուշաբթի օր, 24 ժամուան ... մար, ընդհանուր գործ... յայտարարուած էր։ Վին... պէօլիէ ինքնաշարժի գործա... բանուորները, ըստ սովորու... երբ, առտուն կանուխ, ներ... մտնէին, 50է աւելի ... բանուորներ, դրան առջեւ ... զինուած, արգելք հանդի... ներս մտնողներուն։ Բայց ... խուժող ժողովուրդին գրոհ... բնիք ալ ներս քշուեցան։ ... խաղաղ աշխատանքը։ Ցուց... թերթերուն մէջ ծանուցա... այս միջադէպը, առանց ... խտալացիի խօսք ընելու։ ... մէկ Հայ որ սխալ քայլ ... նէ, աշխարհ կ'իմանայ եւ ... հայրենակիցներ կը տուժեն ... անկիւններու վրայ։ Արդեօք ... մ'ըն ալ մենք չե՞նք ...

Լիոն Ա. Փոզհար...

ՑԷՄԻ ԳԻՒՂԸ — Ծաղկ... (Վ.րաստան) 3-4 վերստ... կը գտնուի Ցէմի գիւղը, ... 65 տուն։ Քառորդը Հայ ... ընդհանրապէս կ'աշխատին ... թուղթին գիծին վրայ՝ ...

ԾԻԾԱՂ

ՀԱՅ ԸՆԹԵՐՑԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

Հայ ճարումս մը կը ճանչնամ որ բացարաբար ու բացառիկ ընթերցասէր մըն է: Աւելի ճիշտ՝ ճիշդային ընթերցամոլ մըն է: Ներկայացնեմ:

Հայրենակիցի մը հետ միասին գործ մըն է հիմնած: Ամէն օր *Յառաջ* մը կը գնէ որուն 25 սանթիմը կը վճարէ իր գործին ընկերը: միասին կը կարդան: իրիկունները, խանութը գոցուած պահուն՝ կ'իւրացնէ թերթը ու կ'երթայ տուն: Իր բնակած յարկաբաժնին վրայ կը գտնուի Հայ մը որ բաժանորդ է *Ազգարար*ի: *Յառաջ*ը կուտայ ու կը ստանայ *Ազգարար*, պայմանաւ որ *Յառաջ*ը իրեն վերադարձուի, մինչ *Ազգարար*ը իր քով կը մնայ: *Ազգարար*ը կը ղրկէ Եգիպտոս, բարեկամի մը ու փոխարէն կը ստանայ *Յուսաբեր* ու *Արեւ* իսկ *Յառաջ*ներուն շաբաթուան երեք թիւերը կը ղրկէ իր փաշիզաբնակ մէկ ծանօթին ու կը ստանայ *Երեւան*ի երեք թիւերը: *Յառաջ*ի մնացեալ երեք թիւերն ալ կը ղրկէ ուրիշի մը ու կը ստանայ անկէ *Կավռօշ*, *Խաբտոց*, Բուժանք, *Նոր Երկիր*: Այս բոլոր թերթերը կարդալէ վերջ, վրան աւելցնելով *Յուսաբեր*ը եւ *Արեւ*ը, ամէնքը մէկ կը ղրկէ նիւ եորք գտնուող իր մէկ ազգականին ու փոխարէնը կը ստանայ *Հայրենիք*, *Ասպարէզ*, *Պայքար*, *Նոր Օր*, *Կոչնակ*, *Կոչնակ*: Այս թերթերն ալ կարդալէ վերջ զանոնք կը յանձնէ մէկու մը ու կը ստանայ ամսական 50 ֆրանք: Ուրեմն ամսական 13-15 ֆրանքով կը կարդայ 15 թերթ ու իր տուած դրամը ստանալէ վերջ զուտ շահ կ'ունենայ 35 ֆրանք ու 35,000 գաղափար:

Եւ տակաւին պնդողներ կան թէ հայ մամուլը իր օգտակար դերին մէջ չէ:

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

ՄԻՏՔԵՐ ՔԱՅՁԷՐԼԻՆԿԷ

Այն օրը ուր մարդկութեան մտքին մէջ պիտի յաղթէ անձնաւորութիւններու վրայ կառուցուած մասնագիտութեան գաղափարը, ժողովուրդները իրենք ալ կանոնի տակ պիտի մտնեն, իրենց կարողութիւններուն համեմատ:

—

Յառաջդիմութեան գաղափարին մէջ, մենք անշուշտ կ'ենթադրենք յառաջդիմութիւնը բարձրացող կամք մը:

Այսպէսով, մարդը կը նոյնանայ իր ստեղծող զօրութեան հետ, եւ ուրեմն ան ճակատագիրը պիտի նկատէ իբր սկիզբ եւ ոչ թէ բնականոն ընթացքի մը իշխող ուժ: Ահա՛ թէ ինչու ամէն բան անհատէն կախում ունի, քանի որ ան իր ազատ կամքով յառաջդիմութեան պիտի տայ իր նախասիրած նշանակութիւնը:

Ներկայիս բարիին ու չարին ենթակայ կարելիութիւնները ոչ մէկ ատեն եղած են այնքան զօրեղ ու անսահման: Առաջինին չեղեալ համդամանք մը տալու համար մէկ ճամբայ միայն կայ. հասկացողութիւնը պէտք է փորձել, անհատականութիւնները ազատել ճակատագրի եւ ստիպումներու համապատասխան գաղափարներէն:

Քաղեց՝ Ե. ՁԱՀՐԷՃԵԱՆ

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Տեղւոյս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային կոմիտէն Խանասորի հերոսամարտի 30րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպած էր հանդէս մը «Լը Պոն Թէաթր» ընդարձակ սրահին մէջ կիրակի 7 Օգոստոսին կէսօրէ յետոյ:*

Անօրինակ խնդավառութիւն կը տիրէր: Հոն էին վեց հարիւրէ աւելի երկսեռ հայրենակիցներ, կուրծքերը զարդարուած արշաւախումբի պզտիկ զարդանկարներով:

Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով: Կը նախագահէր մեր երեց ընկերը Միքայէլ Վարանդեան: «Մեր Հայրենիք»էն վերջ ընկեր Ազաեան համառօտ կերպով բացատրեց օրուան տօնի նշանակութիւնը եւ հրաւիրեց ներկաները, որ վայրկեան մը յոտնկայս յարգեն այդ անհաւասար կռուի մէջ նահատակուած հերոսներուն յիշատակը: Ցետոյ հանդիսականներ միաձայն երգեցին «Խանասորի քայլերգ»ը:

Ընկեր Հայկ Ֆրէնկեան յաջող կերպով արտասանեց Մ. Վարանդեանի «Հայ հերոս»ը: Գործիչ ընկեր Արօեան, պերճախօս փաստերով վերլուծեց գաղտնիքը Խանասորի արշաւանքին, արդար ըմբոստացումը զրկուած ու լլկուած ազատատենչ հայ ժողովուրդին: Բացատրեց թէ ինչպէս հայ հերոսները գիշերները կը ճամբորդէին եւ ցորեկները կը պահուէին քարայրներուն մէջ ու այսպէս երկար ու տաժանելի ճամբորդութենէ մը վերջ շրջապատեցին Մազրիկ ցեղը:

Աչէն Վարդանը եւ ձախէն Իշխանը աններեւակայելի հարուածը կուտային այն ցեղին, որ արդէն յայտնի էր դարձած իր նախճիրներով: Մարդկային կեանքը պատմութիւնն է այդ կռիւին, եւ այդ ոչ թէ մինակ Մազրիկ ցեղին՝ այլ ազգերու ազատութիւնը կաշկանդող բռնակալութեան դէմ գեղեցիկ շարժում մըն էր:

Ցետոյ հայրենաշունչ արտասանութիւններ ըրին գերասաններ՝ Մարութեան եւ Սարեան, արժանանալով բուռն ծափերու: Ցաջող էր նաեւ Օր. Տրդատեանի արտասանութիւնը: Ժողովուրդը ոտքի վրայ երգեց «Կարկուտ տեղաց»ը:

Վերջին բանախօսն էր օրուան նախագահը, Միքայէլ Վարանդեան, զոր լսելու եւ տեսնելու համար Մարսիլիահայութիւնը քանիցս պատրաստուած էր, սակայն անողոք հիւանդութիւնը միշտ ալ արգելք եղած էր: Ընկերը ըսաւ.

«Գաղութահայութիւնը պէտք է ջանայ ազգահաւաքման մեծ գործին, ո՛չ թէ ազգահալածման: Հայ ապրինք գաղութներու մէջ եւ ամրապնդենք մեր կապը հայրենիքին հետ, օգնենք անոր վերաշինութեան: Օգտուինք Ֆրանսայի արժանիքներէն եւ ջանանք քաղաքակրթուիլ այնպէս ինչպէս որ կը պահանջէ ներկայ դարը: Մի վհատիք երբեք, հա՛յ ազգը կ'ապրի հակառակ բոլոր խժդժութիւններուն, կ'ապրի եւ հայ դատը: Հայ ժողովուրդը պատկառելի թիւ մը կը կազմէ ազատ պետականութիւն մը կազմելու համար:

«Հայ ժողովուրդը կ'աւելնայ յիսուն հազարով եւ հողի նուազութեան պատճառով կը գաղթէ հիւսիսային Կովկաս եւ Ռուսիա, բայց եւ այնպէսներ հաւատացած եմ թէ մօտաւոր ապագայի մէջ վերջ պիտի գտնէ հայ ժողովուրդի թափառական կեանքը քանի այս օտար հորիզոններուն տակ կը պահենք մեր անունը, մեր լեզուն եւ մեր գրականութիւնը»:

Ս. Միլտոնեան

ԱՄԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

Մարսէյլի Ամասիացիները կազմակերպած էին խնջոյք-հացկերոյթ մը, որ տեղի ունեցաւ Լաֆօմի գեղեցիկ պարտէզին մէջ: Նոյն օրը Ամասիացի հայրենակիցի մը հարսնիքը խաչաձեւուած մը եղած էր, եւ հազիւ 50 հոգի երկսեռ Ամասիացիներ հաւաքուեր էին պարտէզին խորը, կանանչ ծառերու ստուերին տակ, տախտակէ սեղաններու շուրջ:

Երկսեռ երգչախումբը կ'երգէր հայրենաշունչ երգեր: Ճաշի ճոխ սեղան մը պատրաստուած էր Ամասիացի տանտիկիններու ձեռքով: Բաժակաճառեր խօսեցան միութեան նախագահն ու վարչական անդամներէն մէկ քանին, բացատրելով իրենց ուսերուն վրայ ծանրացած պարտականութիւնը հանդէպ այլասերումի ենթակայ նոր սերունդին:

Այս գաւաթներ պարպուեցան հայրենիքի եւ հայրենակցական միութեան կենացը:

Ս.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՈԼԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Կիրակի 7 Օգոստոս կէսօրէ վերջ տեղի ունեցան տեղւոյս հայկական ոլիմպիական մրցումները «Paul le Cesne»ի մարզադաշտին մէջ: Մրցումներուն կը մասնակցէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները եւ գպրոցասէրի սանուհիները:

60 մեթր վազքի մէջ առաջնութիւնը շահեցաւ Օր. Պերճուհի. երկրորդ Օր. Զարուհի:

Գունդ նետել.— Ա. Օր. Զարուհի 7.13 մեթր. Բ. Թագուհի, Գ. Մարիամ:

Նիզակ նետել.— Ա. Օր. Ազնիւ 18մ. 40, Բ. Մարիամ, Գ. Գայիանէ:

60 մեթր վազք մանչերու՝ Ա.— Սողիկեան, Բ.— Եռովբ, Գ.— Քրիստափոր:

3000 մեթր վազք. Ա.— Յակոբ, Բ.— Վարդգէս:

1500 մեթր վազք.— Ա.— Զարեհ, Բ.— Յակոբ:

100, 200 եւ 400 մեթր վազք.— Ա.— Միլտոնեան, Բ.— Համբարձումեան:

800 մեթր վազք.— Ա.— Միլտոնեան, Բ. Վ.Ահեան, Գ.— Երկաթենց:

Օտար հանդիսականներ եւ թերթի թղթակիցներ տեսնելով հայ երիտասարդներու մարզանքի հանդէպ ունեցած սէրն ու եռանդը, մեծ գովեստներ կ'ընեն թէ թերթերով եւ թէ հրապարակախօսութեամբ: Մարսիլիոյ մասնաճիւղի 1927 տարուան վազքախոյեանութիւնը շահեցաւ Մկրտիչ Միլտոնեան:

Մ.

ՀԵԼԼԵՆԻՒԻ ՄՐՑՈՒՄ

Կիրակի, 7 Օգոստոս ժամը 2.30ին տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առնուվէլի մասնաճիւղին կազմակերպած առաջին հեծելանիւի մրցումը, 35 քիլոմեթր հեռաւորութեան մը վրայ, խանդավառ բազմութեան մը առջեւ: Շքադրամ շահեցան հետեւեալները.—

Վ.Ահեան Գարամէթքեան, Հայկազուն Տէր Յարութիւնեան, Հրանտ Ինճէյակոբեան, Գեղամ Սարգիսեան, Արամ Տէր Յարութիւնեան, Զարեհ Համնեանեան:

Առաջին հանդիսացաւ Վ.Ահեան Գարամէթքեան, 35 քիլոմեթր ճամբան կտրելով 55 վայրկեաննէն:

Մ. Գ.

''ՅԱՌԱՋ,,Ի

ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ

ԻՐ ԿԱՐԳԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ

ԳՏՆԵԼՈՎ ՊԻՏԻ ՆՊԱՍՏԷ

ԹԵՐԹԻՆ ՀԱՐԳԱՑՄԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ

Երկար ժամանակէ ի վեր իտալեւֆրանսական ոստիկանութիւնը կը փնտռէր նշանաւոր աւազակապետ մը, Փոլլասթրօն: Նշանաւոր՝ իր կատարած տասնեակ մը սպանութիւններով Իտալիոյ մէջ, բազմաթիւ գողութիւններով Ֆրանսայի մէջ: Անցեալ տարի պահ մը կարծուեցաւ որ սպանուած է:

Դեկտեմբերին, Փարիզ-Մարսէյլ ճեպընթացին մէջ անծանօթ մը, որ տոմսակ չէր առած, յանկարծ ցատկեց դուրս եւ վակոնին եռեւ անցաւ, երբ տոմսակավաճառը առջեւը տընկուած էր: Ցետոյ ցատկեց վար եւ կորսուեցաւ Իօնի դաշտերուն մէջ: Խումբ մը ոստիկաններ հետապնդելու ելան եւ գտան անծանօթը խոտի դէզի մը մէջ: Անծանօթը չյանձնուեցաւ եւ անձնասպան եղաւ: Ոստիկանները կարծեցին թէ աւազակապետ Փոլլասթրօն է, մինչդեռ անձնասպանը աւազակապետին ընկերն էր: Իսկ աւազակապետը կը շարունակէր իր շահատակութիւնները: Ֆրանսական ոստիկանները, գաղտնօրէն կը հետապնդէին:

Հինգ օր առաջ, երեք գաղտնի ոստիկաններ Նասիօնի մէթրօյին իջած ու սանդուխներուն վրայ տեսան մարդ մը, որ ճիշտ ևճիշտՓոլլասթրօն էր: Նետուեցան վրան: Փոլլասթրօ յաջողեցաւ վայրկեան մը խուսափիլ եւ հանեց ատրճանակը: Ոստիկանին մէկը ճարպիկ շարժումով ձեռքէն վար ձգեց զէնքը: Կապեցին ու տարին ոստիկանատուն: Հարցաքննութեան պահուն, Փոլլասթրօ նախ ուրացաւ, յետոյ խոստովանեցաւ իր իսկական անունը: Անմիջապէս լուր տրուեցաւ Հռոմ. Իտալիոյ ներքին գործոց նախարարին, որ աճապարանքով մասնաւոր պաշտօնեայ մը ղրկեց: Ինքնութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուելէ յետոյ, իտալական կառավարութիւնը խնդրեց իրեն յանձնել աւազակը:

Այս սարսափելի աւազակը խումբով կը յարձակէր դրամատուններու վրայ ու կը կողոպտէր: Երբ խումբին մասնակցողներէն մէկ մասը ձերբակալուէր, անմիջապէս նոր խումբ մը կը կազմէր: Կատարելագործեալ գործիքներով կը ծակէր ամէն տեսակ դրամարկղ եւ կը պարպէր: Քանի մը միլիոն դրամ գողցած է մինչեւ հիմա:

Միեւնոյն ատեն կատաղի մարդասպան մըն էր: Անցեալ Դեկտեմբերին, Նիսի մէջ սպաննեց իտալական հիւպատոսարանին մէկ պաշտօնեան: Զոհին թաղման օրը, զինք հալածող ոստիկաններու խումբ մը մէկիկ մէկիկ սպաննեց դաշտին մէջ: Նոյն շրջանին մէջ թաղած է նաեւ քանի մը վինուոր եւ ոստիկան: Դարձեալ նոյն ամսուն Վէնթիմիլի մէջ, իտալացի ոստիկան մը, երբ Նիսի ճեպընթացէն կ'ուզէր վար իջեցնել կասկածելի մը, կուրծքին գնդակով մը գետին փռուեցաւ: Փոլլասթրօն էր, որ սպաննելէ յետոյ կը ցատկէր մեկնող ճեպընթացը եւ կը փախչէր Նիս: Անմիջապէս եւ տեսէն ղրկուեցաւ երկաթուղիի ինքնաշարժ մը, որուն մէջ նստած էին բազմաթիւ ոստիկաններ: Հասան ճեպընթացին ետեւէն, բայց չյաջողեցան գտնել զայն:

Մուսոլինի, յուսահատած, 1000 լիր խոստացաւ անոր որ որ յաջողէր ձերբակալել զայն:

Աւազակապետը ունէր «անդակալ» մըն ալ, Ճուլլիօ Բոքքարի, նոյնքան ճարպիկ եւ աներկիւղ, որ նոյնպէս ձերբակալուեցաւ առջի օր Պէլճիքայի մէջ:

60 ԳԱՒԱԹ ՋՈՒՐ.— *Արթճայի մէջ (Իտալիա) հռչակելի ջուր մը կայ, պաղ ու անուշ: Շատեր, միայն այդ ջուրին համար, օդափոխութեան կ'երթան հոն: Ռովերէ երիտասարդն ալ գացած էր արձակուրդը անցընելու Արթճայի մէջ: Ընկերը պնդեց թէ Արթճայի ջուրը որքան խմես չես կշտանար, եւ թէ ոչ ոք կրնայ իրմէ աւելի ջուր խմել: Ռովերէ գրաւ դրաւ ու խմե՛ց, խմե՛ց, 60 գաւաթ ջուր: Վաստկեցաւ գրաւը, սակայն, քիչ յետոյ, սիրտը չառնկաց ու մեռաւ:*

ԿԻԹԱՌԻՒՆ ՍԷՐԸ.— *Եռաքիմ Օլավէրրի թատրոնի մը մէջ լարախաղաց էր, հոպիտ ու միմոս: Բախտը կը ժպտէր եւ առատ առատ կը վաստկէր: Ցանկարծ հիւանդացաւ: Երբ հիւանդանոցէն դուրս ելաւ, խուրձ մը ոսկոր եւ գլխին սափր մնացած էր վրան, այնքա՜ն նիհարցած էր: Է՛հ, ալ ո՞վ գործ կուտար իրեն:*

Դժբախտ մարդը բարեկամացաւ տրցակ մը անօթիներու հետ: Ընժէլ Ցիւպօս, Ժան Նայա, Ժոզէ Զապէլէկի եւ Եռաքիմ Օլավէրրի անկեղծ բարեկամներ եղած էին:

Այս ընկերութիւնը կազմակերպեց գողութեան արշաւ մը: Լարախաղացը օգտակար եղաւ խումբին, կը մագլցէր պատերէն վեր, կը մտնէր պատուհաններէն ներս եւ կը պարպէր պանդոկ կամ գիւղակ: Օր մըն ալ մտան ոստիկանի մը տունը, կողոպտեցին ամէն բան: Օլավէրրի, որ լաւ կիթառ կ'ածէր, տեսաւ ու առաւ ոստիկանին նուագարանը: Ցաջորդ օրն իսկ հրաժարեցաւ գողութենէն: Պատուաւոր մարդ, նոյնքան ալ տաղանդաւոր, նուագարանը առաւ եւ սկսաւ փողոցներուն մէջ նուագել ու դրամ վաստկիլ:

Ցանկարծ ոստիկան մը թեւէն գպաւ:Օլավէրրի լռեց, կարմրեցաւ ու սարսափեցաւ: Ոստիկանը ճանչցած էր իր կիթառը. զոր թեւին տակ անցուց, եւ Օլավէրրին ալ առջեւը առաւ ու քալեցին դէպի ոստիկանատուն:

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԷԴ ԳԱՑԼԻՆ ՈՐԴԻՆ ՄԷՋ

— Թող Աստուած ների ինծի. ըսաւ, ֆրանսերէն ալ կը խօսիս եւ դասականներէն ալ արտասանութիւններ կ'ընես:

— Ի՞նչ կայ զարմանալու. Պոտիէննին ձեզի չըսա՞ւ որ զինուորական ծառայութիւնս Ֆրանսայի մէջ ըրած եմ:

— Այո՛, բայց չէր ըսած թէ՝ հրագէտի մը, լեզուի դասատուի մը հետ գործ պիտի ունենայի:

— Չչափազանցենք. իրականութեան մէջ խեղճուկ մեքենավար մըն եմ, որ բախտը ունեցեր եմ, պատերազմի ճակատին վրայ կրթուած ընկերներ ունենալու, եւ անոնց ազդեցութիւնը կրելու: Ահա՛ ճշմարտութիւնը:

Այս բացատրութիւնը սակայն կէսովը միայն գոհացուց զայն:

Ձեռքէս բռնելով, զիս պատուհանին առջեւ տարաւ եւ սկսաւ քննել:

Կրակներու մէջ էի:

— Ինչպէ՞ս կը կոչուիս, հարցուց յանկարծ.

— Իվան Քէտրօֆ:

Պահ մը մտքին մէջ ջանաց փնտռել այս անունը, յետոյ վստահութեան շարժում մը ընելով, ըսաւ.

— Շատ հետաքրքրական է. թէեւ անունդ բնաւ չեմ յիշեր, բայց ինծի այնպէս կուգայ թէ՝ քեզ տեղ մը տեսած եմ. դէմքդ այդ տպաւորութիւնը կ'ընէ վրաս:

— Կարելի է. Ֆրանսական առածը կ'ըսէ թէ՝ միայն լեռները իրարու չեն հանդիպիր:

— Նաեւ աւելի հետաքրքրական բան մը. քու ձայնիդ շեշտը նոյն իսկ, ինծի ծանօթ կը թուի. ո՞ւր արդեօք հանդիպած եմ քեզի:

Հակառակ որ ճգնաժամային դրութեան մը մատնուած էի, սակայն միշտ պաղարիւնս պահեցի:

Իմ հանդարտութիւնս, կ'երեւի թէ լաւ տպաւորութիւն ձգեց անոր վրայ, որովհետեւ լսեցի որ կը մրմնջէր.

— Նմանութիւն մը անշուշտ: Այո՛, բայց որո՞ւ կը նմանի:

Ցանկարծ բացագանչեց.

— Ա՜հ, ուրկէ՞ ուր:

Ցետոյ, գրասեղանին մօտենալով, թղթածրար մը առաւ, արագօրէն թղթատեց զայն եւ անկից լուսանկար մը դուրս հանեց:

Երկարօրէն քննեց այդ լուսանկարը, մերթ ընդ մերթ արագ ակնարկ մը նետելով վրաս, անշուշտ բաղդատութիւններ ընելու համար:

Բայց արդէն ըմբռնեցի որ ուզածը էր: Թեւթեւ մը հակելով թղթածրարին կողքին վրայ, կրցեր էի կարդալ այս երկու բառերը,— Ճէյմս Նօլպօտի:

Ուրեմն, լուսանկարը որ ձեռքը բռնած ուշի ուշով կ'ուսումնասիրէր, իմս ըլլալու էր:

Կացութիւնը վայրկեանէ վայրկեան կը ծանրանար. բայց խառնուածքս այնպէս է որ, վտանգը զիս կ'առինքնէ եւ փոխանակ զիս ջլատելու, իմ գործունէութեան ուժս կը կրկնապատկէ...

Ու պիտի տեսնէք որ իմ չափազանց յանդգնութիւնս էր որ զիս փրկեց: Եւ իրօք, որոշեր էի ամէն վտանգ աչք առնել, ու յետոյ փրկուելու մասին մտածել:

Երկարօրէն զիս քննելէ յետոյ, տեսայ որ Կոնստանդինովնա, տարակուսանքով գլուխը կը շարժէր, յետոյ լսեցի որ կը մրմնջէր.

— Անշուշտ, նմանութեան կէտեր շատ կան, բայց ինչ որ ալ ըլլայ, այսքան չպիտի յանդգնէր առաջ երթալ:

Ցետոյ, վերջին կասկած մը փարատելու ձեւով, ինծի մօտեցաւ, եւ անշուշտ անակնկալի մը առաջ բերած տպաւորութեան վրայ յոյս դնելով, յանկարծ ինծի ցոյց տուաւ իմ իսկական լուսանկարս, եւ այս անգամ, զիս դուզնէ դագրելով, հարցուց.

— Կը ճանչնա՞ք այս մարդը:

Ակնարկ մը նետեցի վրան եւ ժպտագին պատասխանեցի.

— Այս մա՞րդը, հարկաւ կը ճանչնամ. եւ շատ լաւ. Ճէյմս Նօպօտին է:

Ասոր վրայ, գնցուեցաւ. դժուարաւ կրցաւ խելքը գլուխը պահել, բայց յաջողեցաւ ինքզինքը զսպել եւ հարցուց.

— Ո՞ւր ճանչցած էք զինքը:

— Բայց Փարիզի մէջ, ուր բաւական պտտցուցած եմ զինքը իմ կառքովս. Վօլնէյ ակումբին ծառայութեան մէջ էի. Նօպօտի հոն կուգար եւ պատահած է որ յաճախ, զինքը տանիմ կամ տ'Օթէլ ուր իջեւանած էր:

— Շատ ճիշտ, ըսաւ. բայց ուրեմն, եթէ փողոցը անոր հանդիպէիք, օրինակի համար, դիւրաւ պիտի ճանչնայի՞ք զինքը:

— Այսինքն հազար հոգիի մէջ կրնամ ճանչնալ զինքը:

Եւ խնդալով աւելցուցի.

— Բայց չեմ կարծեր որ ատոր պէտք մնայ: Այնքան տխմար չէ որ գայ Ռուսիա, օձիքը ձեռք տալու:

— Այնքան վստա՞հ էք: Ամէն պատճառ ունիմ ընդհակառակը կարծելու, թէ ան Ռուսիա է, նոյնիսկ Մոսկուայի մէջ, եւ շատ չանցած կը լսենք անոր մասին:

— Զարմանալի՛:

— Այո՛, այդպէս. եւ քեզ լուսաբանելու համար, ըսեմ թէ (նորէն սկսեր էր դուզել զիս) ձերբակալ կողմէ ինծի մասնաւոր պաշտօն յանձնուած է զայն գտնել:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

թնդանօթաձիգներու 4րդ եւ 7րդ զօրագունդերը, «Լէնին». «Հոկտեմբեր», «Փարիզի Կոմունան» եւ «Կարմիր Դրօշակ» զօրախումբերը։

Միւս կողմէ, զրոյց կը շրջի թէ ապստամբներու խումբ մը յաջողած է փճացնել կարմիր բանակին զօրաւոր մէկ ջոկատը, Թիֆլիզէն 20 քիլոմեթր հարաւ գտնուող շրջանի մը մէջ։

⁂ Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ նէփէուն զէնք կրելու արտօնութիւն տուած է կառավարութեան մէջ պաշտօնավարող բոլոր կուսակցականներուն, որպէսզի անոնք ինքնապաշտպանութեան դիմեն, երբ ընդդիմադիրներու կողմէ զինեալ յարձակման մը ենթարկուին։

Գիւղացին, հունձքին անբաւականութեան պատճառով, սկսած է պահել իր բերքը եւ շուկայ չի հաներ այլեւս։ Ու տեսնելով որ, կառավարութեան քմահաճ կարգադրութեամբ, հսկայ տարբերութիւն մը կայ իր բերքին վաճառման եւ ճարտարարուեստական գործիքներու գիներուն միջեւ, պակսեցուցած է իր գնումները։ Բազմաթիւ շրջաններու մէջ ալ ալիւրի սով մը կը զգացուի։

Լրտեսներու ձերբակալութիւն Լեհաստանի մէջ

Լէմպէրկի մէջ ձերբակալուեցան քառասնեակ մը լրտեսներ, որոնց մասին կասկած կայ թէ հաղորդակցութեան մտած էին լրտեսական կազմակերպութեան մը հետ, ի հաշիւ սովետական կառավարութեան։ Ձերբակալուածներուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ զինուորներ եւ ենթասպաներ։

Զրոյց կը շրջի թէ դեռ ուրիշ ձերբակալութիւններ ալ պիտի կատարուին։

Չեկայի նախագահը շնորհաւորուեց

Մոսկուայէն նոր լուրերու համաձայն, Սթալինի եւ Թրոցքիի ծանօթ պայքարը ոչ թէ «վերջացած» է, այլ դեռ նո՛ր կը սկսի։ Չեկային նախագահը, Մէնժինսքի, շնորհաւորուեցաւ, որովհետեւ Սթալին մեղադրած էր զայն թէ Ռուսիոյ իսկական մտայնութեան մասին չէր կրցած ճիշտ տեղեկատուութիւն մը ընել, այնպէս որ ինք, ընդդիմադիրներու պետին հետ ծանօթ «զինադադար»ը կնքած պահուն, ստիպուեր էր ընել այնքան զիջումներ, զորս երբեք չպիտի ուզէր ընել։

Անգլիական ռազմափորձեր

Այս շաբթու, Սալիզպըրիի շրջանին մէջ պիտի սկսին անգլիական զօրախումբերուն ռազմափորձերը։ Անգլիոյ մէջ առաջին անգամն է որ տեղի կ՚ունենայ այսքան մեծ ռազմափորձ, կատարելագործուած արդիական զէնքերով։ Զօրախումբերը զինուած պիտի ըլլան, որքան կարելի է շատ պատերազմական զէնքերով։ Այս գերագոյն աստիճան սպառազինուած բանակը, զոր Անգլիացիները կը կոչեն «մեքենաշարժ», կեդրոնացած է Թիտուօրթի մէջ։ Պաշտօնապէս անոր մաս կը կազմեն հետեւակազօրաց 7րդ կիսաբաժինը, օժտուած՝ ռազմական ամէն տեսակ մեքենական զէնքերով, ունի թնդանօթաձիգներու բաժին մը, թեթեւ թնդանօթներու մարտկոց մը, ամրաշէն զինուորներու խումբ մը, նշանատուներու հատուած մը, թեթեւ հետեւակազօրքի վաշտ մը և երկու գունդ հրասայլերու։

Թուրքիա Ժընեւի մէջ

Թուրք կառավարութիւնը պիտի մասնակցի Օգոստոս 23ին Ժընեւի մէջ գումարուելիք թրանզիթի եւ հաղորդակցութեանց Գ. համաժողովին։ Հակառակ անոր որ Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ չէ, ասկէ առաջ ալ մասնակցած է սպառազինութեանց հսկողութեան, միջազգային տնտեսական կացութեան եւ օգնութեան միջազգային ընկերակցութիւն մը կազմելու հարցերով զբաղող խորհրդաժողովներուն, որոնք բոլորն ալ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութիւնը կը վայելէին։

Զիչէրին պաշտօնապէս կը հաղորդէ որ Խորհրդային Միութիւնը չպիտի մասնակցի հաղորդակցութեանց համաժողովին։

Թուրքեւսուրիական սահմանը

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Թուրքեւսուրիական սահմանագլխին ճշդման միջոցին Ֆրանսացիները կարգ մը դժուարութիւններ հանած ըլլալով, Էնկիւրի ֆրանսական կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած է այս մասին։ Փարիզի թուրք դեսպանը Ֆրանսայի արտաքին գործոց Նախարարութեան հաղորդած է խնդիրը։

Միջադէպ մը Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ

Իտալացիները Շքոտրայի մօտ կ՚աշխատէին հիմնել օդանաւային կարեւոր կայան մը։ Աշխատութիւնները կը վարէին իտալացի սպաներ։ Ալպանացի ցեղախումբերը յարձակեցան կայանին վրայ եւ ուզեցին արգիլել շինութիւնները։

Ալպանական կառավարական զինուորները, հրամանատարութեամբ գնդապետ Ճիլլարտիի եւ իտալացի սպաներու, զէնքով միջամտեցին։ Երկու կողմէն բազմաթիւ վիրաւորներ եւ մեռեալներ կան։

Չինական ճակատին վրայ

Չինաստանի ազգայնական բանակին վերին հրամանատար Չանկ-Քայ-Շէք քաշուեցաւ չինական թատերաբեմէն։ Զօրավարը ոչ թէ հրաժարած է, այլ Նանքինի մէջ Քուոմինթանկ կուսակցութեան զինուորական համագումարին որոշումով հեռացուած է հրամանատարի իր պաշտօնէն, վերջին օրերս հիւսիսայիններէն կրած իր պարտութիւններուն պատճառով։

Իր գլխաւոր սպաները մերժած էին հնազանդիլ իր հրամաններուն եւ առաջ վարել զինուորները դէպի Փու Քէու, հակայարձակում մը կատարելու համար հիւսիսայիններու դէմ։ Չանկ Քայ Շէք Ամերիկա պիտի երթայ։

Ձերբակալութիւն Իտալիոյ մէջ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ բազմաթիւ «գերապայծառներ» ձերբակալուեցան Իտալիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ։ Ձերբակալուած եւ Ուտինէի բանտը դրուած են Ճէմոնէի աւագ քահանան, գերապայծառ Սոլիսիցցօ, 72 տարեկան, Ուտինէի մայր եկեղեցիէն՝ կօրի, Թարչէնթէի եկեղեցիէն աբբայ Կասփէրօ, գերապայծառ Քոնչինա, Սփիլիմպէրկէն՝ աբբայ Քոլէն, որոնք կը կարծուի թէ պիտի փտարուին։ Վատիկանի պաշտօնաթերթը կը բողոքէ այս ձերբակալութիւններուն դէմ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ֆօն-տը-Շէրիսի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6.30ին գրադարանի սրահը։ Ներկայաբալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահին մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԸ ՄԷՆ, Գ. Խ.— 70 ֆրանք։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Տքթ. Մ. Ք.— 70։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ս.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ եղբայրս Պրուսայի մեծ նոր գիւղէն վահէ բարունակեան որ տարի մը առաջ Յունաստան կը գտնուէր։ իմացնել՝ Մկրտիչ բարունակեանի՝ 5 Rue Capitaine Fairbeer Issy - les - Moulineaux (Seine) France.

կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռեմ կինս փառանձեմ Քէլէշեան (ծնեալ Շիրինեան) որուն հետ ամուսնացած եմ ներկայ տարւոյ Մարտ 26ին։ Մինչեւ Յուլիս իր ծնողքին հետ —հայրը Մամաս, մայրը Սաթենիկ Շիրինեան Աքաբկիրցի— միասին կ՚ապրէինք։ գործ փընտռելու համար երբ քան գացի, վերադարձիս տունս գտայ պարապ. վերոյիշեալները ամէն ինչ առնելով փախած են։ իմացնել Օհաննէս Քէլէշեանի, րիւ տէ Սօլթիւ 12 Մարսէյլ։

— կը փնտռուի Շապինքարահիսարցի Գառնիկ Տէրպալպեան, որ Թոքատի ճեմարանը աւարտելէ յետոյ, 1915ին Պոլիս ղրկուած է տեղւոյն առաջնորդ Շաւարշ վրդ. կողմէ։ իմացնել՝ Mihitar Derbabiani Gay-Morain et cie, Salaise sur Sanne, France.

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Աստուածները ծարաւի են 20 ֆրանք, Աֆրոդիտէ 12, Մանչ-Աղջիկը 20, Վարժապետին աղջիկը 20, Ռաֆայէլ 20, Կրացիէլլա 10, Փոցտամի գաղտնիքները 12, Ի՞նչպէս գողցան ցարերուն թագը 12.50, Անհետացած սերունդ մը 10, Խաղամոլ Տք. Մապիւսի գաղտնիքները 15, Սիրահարի մը դասերը 12, Պէքրի Մուսթաֆայի զուարճալիքները 6, Տօքթ. Վարդան 7, Ազգ. Բարերար 4, Մեղքին զաւակը 6, Ընտիր աղջկունք 4, Փոթորիկը 2, Դարձը 10, Դերասանուհին 10, Կինը 7, Վենետիկի վաճառականը 4, Ծապլվար 7, Արսէն Լիւբէն 20, Ռասբութին 20, Շէրլօք Հօլմսի երեք պատմուածքները 2ական, Թօփալ Օսման 5, Տք. Մօրի վրէժը 5, *Մահացու Սէրը* 3 ֆրանք։

Մերկ կինը 12.50, Յիմար կոյսը 12.50, Կայսրը 10, Օթէլլօ 12.50, Չարշըլը Արթին աղա 6, Ժառանգորդը 5, Սեւ թէ ճերմակ (չորս զաւեշտ) 6, Նամուս 10, Չար ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Երկու խուլեր 3, Կառքի արկած մը 2.50, Փարոսի պահապանները 2.50։ Երգարան (Ձայնագր.) 10, Նոր երգարան 5, Աշուղ Ղարիպ 5, Քերթուածներ՝ Դուրեանի 5, Օրերի պսակը 12.50 ֆրանք։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԱԿԱԲՈՅԾԸ
(Մագնիսացողի մը սարսափները)
72 էջ 6 ֆր. միայն

Պահանջել գրացուցակը։ փօսթի ծախք չառնուիր։ դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—
L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)։

ՍԱԿԱՐԱՆ
16 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	84
Թրք. ոսկի	» or	107	20
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատր	Léva	15	80
Տրախմի »	Drachme	33	25
Լիր » »	Lire	139	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	128	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3430	—
» II	»	2035	—
» III	»	1680	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927
18 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 417

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԶԱՐՄԱՆԱԼ

Մեր կեանքին մէջ գրեթէ ամէն տեղ ստեղծուած են այնպիսի երեւոյթներ, որ շատերու զարմանք եւ միաժամանակ յուսահատութիւն կը պատճառեն։

Այս երեւոյթները ունին իրենց պատճառները, զորս պէտք է քննել, երեւան բերել ու ջնջել, եթէ կ'ուզենք մէջտեղէն վերցնել զանոնք։

Ժամանակէ մը ի վեր յաճախ լուրեր կուտանք Հիւսիսային Կովկասի, Քուպանի, Տոնի, Խրիմի եւ այլ հայ խմբակցութիւններու մասին, որոնք անկարեւոր «Մանր լուրեր» կը թուին, սակայն իրենց էութեամբ կենսական նշանակութիւն ունին մեզի համար։

Խրիմի Հայերու թիւի եւ վիճակի մասին խորհրդային հայաստանի թերթերը տեղեկութիւն տալու ատեն, ցոյց կուտան դպրոցներու ողբալի եւ անկեալ վիճակը, միւս կողմէն կը յայտնուի թէ մաս մը Հայեր այլեւս Հայ ըլլալէ դադրած են. անշուշտ Ռուս եղած չեն, չեն կրնար ըլլալ. ի՞նչ եղած են...։

Վերջին 10-20 տարիներու ընթացքին ոչ միայն Խրիմի, այլ առհասարակ Ռուսիոյ տարածութեան վրայ գտնուող հայ կղզեակները արտակարգ կենդանութեան, յառաջդիմութեան և ազգային ոգեւորութեան պատկեր մը կը ցուցադրէին, իսկ հիմա՞...։ Քանի մը տարուան խորհրդային վարչաձեւին տակ, անոնք ամբողջովին խամրած են եւ կորսուելու դատապարտուած։

Քուպանի շրջանին մէջ, Մայկոպ քաղաքի եւ շրջակայ 10 գիւղերու բնակիչները, գրեթէ բոլորն ալ Թրքահայ գաղթականներ, իրենց մէջ խիստ վառ կը պահէին ազգային աւանդութիւններն ու ոգին, մեծ եռանդ ու մասնակցութիւն ցոյց կուտային Հայ ազատագրական պայքարին, իսկ ա՞յժմ... «Հետաքրքրութեամբ կ'այցելեն գիւղական խորհուրդին շէնքը, ներս կը մտնեն ու անմիջապէս դուրս կ'ելլեն: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ շէնքին բոլորտիքը մեծցած ծառերուն իւրաքանչիւրին տակ են հաւաքուած քուպանօ-հայկական Թղթախաղի խումբերը, որոնք առտուընէ մինչեւ իրիկուն Թուղթ կը խաղան»։

Ինչո՞ւ թուղթ կը խաղան, որովհետեւ տիրող գարշելի վարչաձեւը անոնց մէջ մեռցուցած է հանրային նախաձեռնութեան, ինքնավստահութեան եւ ինքնակառավարութեան ոգին։ Արգիլած է ոչ-խորհրդային գրականութեան ընթերցանութիւնը, անոր տեղ հրամցնելով խորհրդային չինարէնը, որմէ ոչինչ կը հասկնայ հայ գիւղացին, որովհետեւ անոր իւրոթ են չինական յեղափոխութեան նուիրուած մէկուկէս քառակուսի կանգուն բովանդակութեամբ մանուածապատ յօդուածները։ Այդ պարագային ուրիշ ճար չունի, իր դայրոյթը սրտին մէջ թաղած հայ գիւղացին թուղթ պիտի խաղայ այնքան, որ իրեն համար ունակութիւն դառնայ։

Երեւանի մէջ քանի մը աւազակներ, Չեկայի պաշտօնաթուղթերով զինուած, կը մտնեն Ամերիկայէն նոր եկած Խարբերդցի Կարապետ Սիմոնեանի սենեակը եւ կը պահանջեն դուռը բանալ խուզարկութեան մը համար, տունին միւս բնակիչներուն ալ հրամայելով, որ քաշուին իրենց սենեակները։ Չեկայի կեղծ պաշտօնեաները կը յափշտակեն յիշեալին 4500 տոլարը, ոսկի ժամացոյցը, ատրճանակը, կը սպաննեն զինքը եւ դուռը փակելով հանդարտօրէն կը հեռանան...։

Ուրիշ երկինքի տակ ասիկա շատ զարմանալի պիտի թուէր, բայց խորհրդային իրականութեան մէջ շատ բնական բան մըն է։

Այս երեւոյթը ծագում կ'առնէ այն հանգամանքէն, որ Չեկայի պաշտօնեային ոչ մէկ առարկութիւն կարելի է ընել խորհրդային իրականութեան մէջ, ուր քաղաքացին անձեռնմխելիութիւնը ապահովող օրէնք գոյութիւն չունի, այլապէս և՛ ենթական՝ ատրճանակը գրպանը, և՛ դրացիները դուրս պիտի նետէին աւազակները։

Հայը իր տան, իր հայրենիքին մէջ իր գլխուն տէրը չէ, իրաւատէր չէ, քաղաքացի չէ։ Ստրուկ մըն է՝ ենթակայ իշխանաւորի կամքին եւ քմահաճոյքին։ Այդ պարագային, քաղաքացիները հնարաւորութիւն չունին զանազանելու պաշտօնեան ու աւազակը։

Այս վիճակին մէջ, զարմանալի չէ, որ ժողովուրդը յուսահատութեան ծայր աստիճանին հասած անտարբերութեան մէջ փնտռէ ինքնամոռացութիւնը։

Ամենօրեայ դանդաղները անպակաս են խորհրդային մամուլին մէջ, որ մեր գիւղացիները ոտք չեն դներ ընթերցատուները, գիրքերը փոշիներու տակ թաղուած կը մնան, կը յաճախեն թղթախաղի վայրեր եւ օղետուներ։ Գիւղացին մեղաւոր չէ, բերանը չի բացուիր՝ ըսելու թէ ձեր գլխուն տուէք այդ անմիտ ու իմաստակ ցնդաբանութիւնները եւ տուէք մեզի մեր կեանքէն, մեր իրականութենէն բխող գրականութիւն, թոյլ տուէք ազատ խօսիլ ու վիճաբանիլ։ Չեկայի սպառնական աչքն ու մտրակը ամէն տեղ է ու ամենազօր, գիւղացին կ'երթայ անբանանալու, զարմանալու բան չկայ։

Այս երեւոյթը համատարած է, ամենուրեք։ Ասոր հետեւանքով կը քայքայուի մեր ազգային հաւաքական կեանքը, կը կասի յառաջդիմութիւնը, կը զարգանան ւ'ոլութիւններն ու անբարոյականութիւնները եւ իշխանաւորը կը զարմանայ թէ ինչո՞ւ բացասական արդիւնք կուտայ իր «յեղափոխական», «բանւորական» աշխատանքը։

Ինչո՞ւ զարմանանք, քանի որ իշխանութիւնը ինքն է պատճառ այս բոլոր չարիքներուն. վերցուցէք պատճառը, կը դարմանուի չարիքը։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՕՅՔՕԹ ՀԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ

Նոր Օր, կրկին անդրադառնալով հելլէն կառավարութեան կողմէ հայ պոլշեւիկներուն դէմ սկսուած հալածանքին, կը գրէ (7 Օգոստոս).

— «Կը տեղեկանանք թէ կառավարական ուրիշ գրասենեակ մը քանի մը օրէ ի վեր, Հայերու վերաբերեալ թղթածրարներ կը քննէ, եւ ձեռք անցուած կարգ մը նամակներու հեղինակները ստուգելով կը զբաղի։

«Լարուած «դաւադրութիւնները» մեզ չեն հետաքրքրեր։ Մենք գիտենք թէ մատի վրայ համրուող մեր հոկտեմբերիկները եթէ ուժանակ անգամ ըլլան իրենց հիւղը քանդելէ տարբեր արդիւնք չեն կրնար տալ։ Օտարները այսպէս չեն մտածեր սակայն։ Անոնց աչքին մեծ համեմատութիւններ կը ստանայ խումբ մը դատարկապորտներու արկածախնդրութիւնը։ Իրենց խռովարարներէն ձանձրացած, չեն ուզեր ուրիշներ ալ ունենալ, մանաւանդ երբ այդ ուրիշները Հայեր են։ Շատ հասկնալի է այս մտայնութիւնը։

«Ասիկա ըմբռնել չեն ուզեր ծանծաղամիտները, որոնք Հօկեբու անիւին լծուած, անտեսել կը ձեւացնեն վերահաս վտանգը։ Կառավարութեան համբերութիւնը սահման ունի։ Այսօրուան ազդարարութիւնները վաղը կրնան սպառնալիքներու փոխուիլ, եթէ մենք միջոցներ ձեռք չառնենք մեր ներքին թշնամիներուն դէմ։ Ներքին թշնամիներն են հայ համայնավարները, տականքները մեր ազգին, իրենց խիղճը վաճառքի հանած քանի մը Չէրվօնէցի համար։ Ամբողջ գաղութ մը կը զոհեն իրենց ճամարտակութեանց, իրենց խռովարար խառնուածքին։

«Աւելի մեծ ոճիր չի կրնար ըլլար։

«Գաղթականութեան ողջամիտ մասը կ'ըմբռնէ՞ արդեօք ծանրակշիռ բնոյթը այս կացութեան: Եթէ այո, պէտք է ուրեմն գործի անցնի։ Չէզոքութիւնը կամ ձեռնպահութիւնը փրկութեան յաստ չպիտի ըլլայ ոչ ոքի համար։

Վաղը հարուածը պիտի հասնի թէ Աթէնքի առեւտրականին, թէ Պիքսի սրճարանագործին, թէ Սինկրուի խանութպանին, թէ Լիփազմայի մանր առեւտրականներուն եւ թէ Քօքինիոյ հանճոյասէր փերեզակներուն։

«Ուրիշ ելք չկայ։

«Բարոյական պօյքօթ հայ համայնավարներու դէմ եւ Մազըլըմեան եպս.ի հեռացումը Յունաստանէն։»

ՊՈԼՍՈՅ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Անգլիացի հնագէտ Պ. Քասէն եւ իր աշխատակիցը, որոնք գարնան պեղումներ կը կատարէին Սուլթան Ահմէտի մէջ, Անգլիոյ մէջ ներկայացուցած են բիւզանդական ձիարձակարանի պեղումներուն առթիւ երեւան հանուած իրողութիւններ, յատակագծին ուրուագիծն ալ պատրաստելով։ Անգլիացի հնագէտները Մարտին դարձեալ Պոլիս պիտի գան եւ այս անգամ պեղումներ պիտի կատարեն Այա Սօֆիայի մզկիթէն մինչեւ ծովեզերքը երկարող մասին վրայ, ուր կը գտնուէին բիւզանդական կայսերու պալատները։

ՀՐԴԵՀ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Յուլիս 22ին հրդեհ ծագած է Էջմիածին, քաղաքացի Ադայեանի տան կտուրի վրայ դիզուած խոտէն։ Երեւանէն հրշէջ գունդը հասնելով մարած է կրակը։ Վնասները յայտնի չեն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական նոր ապստամբութիւնը

Երէկ տեղեկութիւններ հաղորդեցինք քրտական նոր շարժումի մը մասին։ Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը Օգոստոս 15 Թուականով կը հեռագրէ հետեւեալը.—

Մարտինէն կը հաղորդեն որ ապստամբներու հրոսախումբ մը՝ քիւրտ ցեղապետ Շէյխ Փաշօի հրամանին տակ՝ յարձակած է Թէլլիթի մօտ թուրք գիւղի մը վրայ։ Տեղական ոստիկան զինուորները դիմադրելով բռնած են Քիւրտերէն երկուքը։

Միւս կողմէ «Ճիւմհուրիէթ» կը շարունակէ յօդուածներ հրատարակել Թուրքեւպարսիկ յարաբերութեանց մասին։ Այսօր՝ վիէննական թերթի մը մէկ յօդուածը արտատպելէ վերջ, կը գրէ.—

«Մեր վախերը թէ Պարսկաստանի մեզի հանդէպ բռնած թշնամական դիրքը անգլիական ազդեցութեան հետեւանք է, կը հաստատուին այս ձեւով»։ «Ճիւմհուրիէթ»ի այս յայտարարութիւնը քիչ մը նշանակալից է, որովհետեւ վերջերս այստեղ կասկածներ յարուցուեցան Պարսկաստանի մէջ անգլիական քաղաքականութեան մասին։ Կը թուի թէ Թուրքիոյ մէջ կարգ մը շրջանակներ հաւանաբար ներշնչուած սովետներէն, կը փափաքին պաղեցնել անգլեւթուրք յարաբերութիւնները։

Վերջերս Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ յարաբերութիւններու նուազ բարեկամական դառնալուն պատճառներէն մէկը — թերեւս գլխաւորը — այն է թէ Պարսիկները չեն ուզեր գործակցիլ Թուրքերուն հետ, զսպելու համար քրտական շարժումները իրենց միացեալ սահմանագլուխին երկայնքը։ Բացարձակապէս կարելի է յայտարարել թէ Պարսկաստանի մէջ անգլիական քաղաքականութիւնը ոչ մէկ կերպով ուղղուած է Թուրքիոյ դէմ։

Թրոցքի՞ յաղթեց թէ Սթալին

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

Կոմունիստ շրջանակներու մէջ այն ընդհանուր կարծիքը կը տիրէ թէ Թրոցքիի համար պէտք է մեծ յաղթանակ մը նկատել այն պայմանները, զորս Սթալին ստիպուեցաւ ընդունիլ որոշ համաձայնութեան մը գալու համար ընդդիմադիրներուն հետ։ Սթալին, այսպէս, ուզելով արգիլել Դ. Միջազգայինի մը կազմութիւնը, ընդունեց Գ. Միջազգայինին մէջ վերանդամակցութիւնը գերման կոմունիստներուն, Մասլովի եւ Ռութ Ֆիշըրի, որոնք արտաքսուած էին նախապէս։

Թրոցքիի յաղթանակը ապահովուեցաւ.

ա — Շնորհիւ այն դիրքին զոր բռնեցին գրեթէ բոլոր գործավարներն ու դեսպանները, գլխաւորաբար Ռաքովսքի, Քրէսթինսքի եւ Քամէնէվ, որոնք կը սպառնային անմիջապէս հրաժարիլ, եթէ Թրոցքի արտաքսուէր կուսակցութենէն։

բ — Շնորհիւ այն շարժումներուն, զորս առաջ բերաւ Թրոցքիի կինը Նաթալիա Պէրլինի մէջ, ուր կը գտնուէր, Սթալինի դէմ հանելով արտասահմանի կոմունիստները։

գ — Եւ շնորհիւ այն բողոքի անթիւ բանաձեւերուն, զորս կը ղրկէին ցամաքային ու ծովային ուժերը։

Գերման կոմունիստները, Ռութ Ֆիշըր, Ուրպան եւ Մասլով, հեռագրով շնորհաւորեցին Թրոցքին ու Զինովիէվը, իրենց շահած յաջողութեան համար։ Յիշեցնենք թէ այս արտաքսուած գերման կոմունիստները Թրոցքիէն կը խնդրէին որ երբեք համաձայնութիւն չկնքէ իրենց վերանդամակցութեան մասին, մինչեւ որ իրենք անձնապէս ծանօթանան պայմաններուն։

Երբ Թրոցքիի մասին ծանօթ որոշումը տրուեցաւ, Ռիքով անմիջապէս գնաց ընդդիմադիր պետին մօտ, առաջարկելու համար դեսպանի պաշտօն մը։ Թրոցքի մերժեց, յայտնելով որ իր հակառակորդներն ու բարեկամները սխալ մեկնութիւններ կրնան տալ։

Նորէն պատերազմի սպառնալիք

Խորհրդային Միութեան գլխաւոր վարիչներէն Կալինին, «Պատերազմը Ռուսիոյ դէմ» նիւթին շուրջ ճառ մը խօսելով, ըսաւ յայտնեց որ «կարգ մը շրջանակներ չեն ուզեր հաւատալ պատերազմի հաւանականութեան։

«Մենք պարտք կը համարենք, ըսաւ, ամէն միջոցով, մամուլով եւ կուսակցական խողովակներով, յայտարարել աշխարհի բոլոր բանւորներուն թէ պատերազմը կը մօտենայ, թէ դրամատիրական պետութիւնները կ'աշխատին ու կը պատրաստուին յանկարծակի յարձակիլ մեզի դէմ»։

Ըստ Կալինինի, այս պատերազմը պիտի ըլլայ աննախընթաց ու անօրինակ, այլեւս աշխարհագրական սահմանները ոեւէ կարեւորութիւն չպիտի ունենան, որովհետեւ աշխարհի բոլոր բանւորները, միանալով Ռուսիոյ, պիտի կռուին իրենց իսկ հայրենակիցներուն դէմ, իսկ հարուստ գիւղացիները (կուլակ) պիտի միանան իրենց երկրի թշնամիներուն։ Քաղաքացիական պատերազմ մը պիտի ըլլայ այդ, որ պիտի ծաւալի աշխարհի ամէն կողմերը։

Մէկ վայրկեան յուզում

ՌՈՒՍ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, ռուս բանւոր մը խորհրդային հիւպատոսարանին դիմաց ճաշարան մը մտաւ, գաւաթ մը գինի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Տնտեսական խորհուրդը աւարտած է Պատրիարքարանի ելմտացոյցին պատրաստութեան աշխատութիւնները: Պատրիարքարանի ելմտացոյցը 20,000 ոսկիէ կը բաղկանայ, բայց այս գումարէն 2000 ոսկին պիտի յատկացուի Պատրիարքարանի հին պարտքերուն, որ կը հասնի 48,000 ոսկիի. ասոր փոխարէն, դրամ եւ արժեթուղթ ըլլալով, 15 հազար ոսկիի գոյք միայն կը գտնուի, որով 33 հազար ոսկիի իրական պարտք մը կը մնայ մէջտեղ: Տնտես. խորհուրդը ծրագրած է ընդհ. ելմտացոյցէն տարեկան 2000 ոսկի բաժին հանել ի հաշիւ պարտքերուն, այնպէս որ 15—16 տարի ետք Պատրիարքարանը ազատած կ'ըլլայ իր պարտքերէն:

Նոր ելմտացոյցին մէջ Պատրիարքին իբր ամսաթոշակ յատկացուած է 200 ոսկի եւ ջնջուած են այն վճարումները որ կ'ըլլային երկու բարձրաստիճան եկեղեցականներու եւ վաղեմի պաշտօնեաներու: Որոշուած է միանուագ մէյմէկ գումար յատկացնել այս անձերուն: Ելմտացոյցին մէջ պահուած է այն 600 ոսկիի տարեկան ծախքը, որ իբր ճամբու ծախք կը յատկացուի Քաղ. Ժողովի ատենապետին:

ՀԱՅ-ԹՈՒՐՔ ՓՐՕՖԷՍԷՕՐ ՄԸ

«Իգտամ» կը գրէ.— «Երկար ժամանակէ ի վեր Թուրքերու ուսումնապէս շատ մը ծառայութիւններ մատուցանող փրօֆ. Յարութիւն էֆ. Թումայեան (Ապտուլլահ) առաջարկած է ձրիապէս աւանդել համալսարանի գրականութեան ճիւղին գերմաներէն լեզուն, ինչպէս նաեւ «Թիւրք Օճաղը»ի մէջ գերմաներէն եւ իտալերէն լեզուները՝ դարձեալ ձրիաբար: Թումայեան Ապտուլլահ էֆ. ասկէ զատ գերմաներէնէ Թուրքերէն բառարան մըն ալ կը պատրաստէ, գերմաներէնը Թուրքիոյ մէջ տարածելու նպատակաւ:

Փրօֆ. Թումայեան ոստիկանական ուսման մէջ ալ մեծ հմտութիւն ձեռք բերած ըլլալով, դիմած է ոստիկանութեան տնօրէնին եւ առաջարկած է ոստիկանական վարժանին եւ նման յարմար վայրերու մէջ բանախօսութիւններ կատարել, նպատակ ունենալով ոճիրներու եւ անձնասպանութիւններուն առաջքը առնել:

ՀԱՅ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Սէն-Քլուի փարքին մէջ գտնուեցաւ դիակ մը: Ինքնութեան Թուղթերով ճշտուեցաւ որ Հայ մըն է, Գաբրիէլ Տիրհէմեան, ծնած 1876 ին,Վանի մէջ, արհեստով կահագործ եւ կը բնակէր Փարիզ, 5 Place Beaugrnelle, աջ ձեռքին մէջ կար ատրճանակ մը, այնպէս որ կը կարծուի թէ անձնասպան եղած է:

ՆԱՒ ՄԸ ԸՆԿՂՄԱԾ

Միջերկրականի ալեկոծութեան ընթացքին, իտալական նաւ մը, «փրիմար», ընկղմեցաւ եւ ոչ ոք ազատեցաւ: Նաւին մէջ կը գտնուէին, բացի մեծաքանակ ապրանքէ, 14 հոգի:

ԿՈՎԿԱՍԷՆ Թուրքիա բերուելիք գաղթականներուն համար պայմանագրութիւն մը կնքելու մասին բանակցութիւններ կը կատարուին Մոսկուայի Թրք. դեսպան Ջէքեայի պէյի եւ ռուս արտաքին գործավարութեան միջեւ:

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպանը Ռաքովսքի, որ Մոսկուա գացած էր, ճամբայ ելաւ վերադառնալու համար:

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ Կ'ՈՒԶԵՆ ՁՈՒԼԵԼ

(ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Այս երկրին վարիչները մասնաւորապէս Մեծ Պատերազմէն աղէտին սարսափով կը դիտեն Ֆրանսայի բնակչութեան նուազումը: Մէկուկէս միլիոն երիտասարդ կեանքեր հնձուեցան չորս տարուան մէջ, քանդելով մէկուկէս միլիոն օջախներ, իրենց բարգաւաճումի եւ սերնդագործութեան ամէնէն կենսունակ եւ ստեղծագործ շրջանին մէջ. 3—4 միլիոն անդամահատներ եւ բիտասարդներ ալ մասամբ անգործութեան դատապարտուեցան։

Առանց այս բացառիկ եւ աննախընթաց աղէտին, վարդագոյն չէր Ֆրանսայի վերարտադրողական կարողութիւնը մեծ նախճիրէն առաջ ալ: Բանեւորը դարը կերպով մը մալթուսականութեան պաշտամունքը մտցուցած էր այս երկրին մէջ, եւ ֆրանսական հին բազմածին ժողովուրդը սկսած էր համբաւ հանել ամբողջ աշխարհի մէջ՝ իբրեւ սակաւածին։

Քաղաքակրթութեան զարգացումին հետ զուգընթաց, մէկ կողմէն ապրուստի սղութիւնը, միւս կողմէն կիներու հանգստութեան ըմբռնումը մասնաւորաբար մեծ քաղաքներու մէջ՝ նորայթի, նոյն իսկ օրէնքի կարգ անցուցած էին առաւելագոյն երկու-երեք զաւակ ունենալը. իսկ բարձր դասակարգերու մէջ այս քանակը աւելի սահմանափակ էր։

Միւս կողմէ գիւղացի բնակչութիւնը, որ համեմատաբար մեծ թիւ կը կազմէր եւ ի բնէ բազմածին էր, հետզհետէ կը նուազի: Նոր սերունդը ձգտում մը ունի գիւղերէն փոխադրուելու դէպի ճարտարարուեստական մեծ քաղաքները, ուր աշխատանքը աւելի կանոնաւոր է, ժամերը սահմանափակ են, վարձատրութիւնը աւելի մեծ, կեանքի պայմանները աւելի հանգստաւէտ, եւ զուարճութիւնները առատ: Բանի զարգանայ ճարտարարուեստը, այնքան կը դատարկուին գիւղերն ու դաշտերը, ի նպաստ մեծ քաղաքներուն, որոնք անհաւատալի արագութեամբ կ'աճին։ Եւ որովհետեւ բնակարանի տագնապը, ապրուստի տարապայման սղութիւնը եւ հանգստաւէտ ապրելու բաղձանքը թոյլ չեն տար շատ թիւով զաւակներ ունենալու, Ֆրանսայի բնակչութիւնն ալ այս կերպով հետզհետէ կը պակսի։

Վերջին տարիներու վիճակագրութիւնը արդէն շատ յուսահատական է եւ բոլոր պետական մարդիկը այս մռայլ հեռանկարին առջեւ ճար մը կը խորհին Ֆրանսան փրկելու համար: Պատկերը աւելի տխուր կը դառնայ, երբ այդ վիճակագրութիւնը բաղդատուի դրացի երկիրներու բազմածնութեան հետ։

Մեծն Բրիտանիա 314,380 քառ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ ունի 47,453,000 բնակիչ, Գերմանիա 536,297 քառ. քիլոմեթրի վրայ՝ 60,300,000 բնակիչ, Իտալիա՝ 286,610 քառ. քիլ. տարածութեան վրայ՝ 36,740,000 բնակիչ, մինչ Ֆրանսա ունի 550,926 քառ. քիլ. տարածութեան վրայ միայն 39,210,000 բնակիչ։

Այս պատկերը այնքան պերճախօս է, որ մեկնութեան չի կարօտիր: Դրացի մեծ երկիրներու մէջ բնակչութիւնը կ'աճի թուաբանական յառաջատուութեամբ, մինչ Ֆրանսայի մէջ կայուն վիճակ կը տիրէ։

Պատերազմի սկիզբը Ֆրանսա եւ Անգլիա գրեթէ հաւասար քանակութեամբ բնակչութիւն ունէին. իսկ այսօր, հակառակ Ալզաս-Լորէնի կցումին, Ֆրանսա կը մնայ հոն ուր որ էր, նոյն իսկ քայլ մըն ալ նահանջած է։ Ալ խօսքը չեմ ըներ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ, որոնք սրընթաց արագութեամբ կ'աճին ու կը բազմանան։

Զինադադարէն ի վեր Ֆրանսա լայն բացաւ իր դուռները ամեն ազգի օտար բանուորներու առջեւ, որովհետեւ իր աւերուած նահանգները վերաշինելու համար բաւարար չափով աշխատող ձեռքեր չունէր երկրին մէջ։ Ու հազարաւոր Իտալացիներ, Պելճիքացիներ, Լեհեր, Չեխօսլովաքներ, Սպանիացիներ եւն. մտան Ֆրանսայի զանազան շրջանները եւ շատեր հոն հաստատուեցան, մանաւանդ Իտալացիները։ 1922ի վերջերը երբ Իզմիրի եւ Կիլիկիոյ կրկնակ աղէտներուն հետեւանքով Ֆրանսա առանց պայմանի ընդունեց հայ փախստականները, տակաւին մեծ պէտք կար աշխատող բազուկներու, ամէն ճիւղի, մասնաւորապէս երկրագործութեան մէջ: Այս վերջինը ներկայիս այնքան կը տառապի աշխատող բազուկներու պակասէն, որ այդ ճիւղին մէջ աշխատելու համար դուրսէն գալիք օտարականներուն ամէն դիւրութիւններ կը տրուին: Գործազրկութեան ամէնէն տաք շրջանին, երբ կառավարութիւն եւ խորհրդարան իրար անցած էին եւ Աշխատանքի նախարարութիւնը ամէն խստութիւն կը գործադրէր՝ իրենց երկիրը ճամբելու համար ճարտարարուեստի մէջ աշխատող բանուորները, ոչ միայն ո եւ է նեղութիւն չտրուեցաւ հողի վրայ աշխատող օտար բանուորներուն, այլ ամէն ջանք թափուեցաւ, որպէսզի գործարանի բանուորները փոխադրէն դէպի հողագործական շրջաններ։

Գիւղերու դատարկումը եւ օտար հողագործներու տրուած դիւրութիւնները պատճառ դարձան, որ սահմանին վրայ եւ այլուր պարպուած հողերուն վրայ հաստատուին օտար, մանաւանդ իտալացի երկրագործներ: Այս պարագան նոյնպէս սարսափի մատնեց երկրին վարիչները, որոնք ամէն բանէ առաջ Ֆրանսայի պաշտպանութեան եւ ապահովութեան հոգով մտալլկուած են: Շրջաններ կան, ուր օտարականները մեծամասնութիւն կը կազմեն տեղացի բնակչութեան հետ բաղդատելով, ու այդ օտարականները Հայերուն կամ Ռուսերուն պէս բոլորովին անվնաս տարրեր ալ չեն: Անցած տարի ֆրանսական մամուլին թունդ ազգայնական բերանները ահազանգը հնչեցուցին՝ մատնանիշ ընելով իտալական վտանգը, ու մանաւանդ այնպիսի ատեն մը՝ երբ շատ կը խօսուէր Մուսոլինիի ծաւալապաշտական ծրագիրներուն վրայ դէպի Նիս եւ Կապյոտ Եգիբքը:

Ներկայ եւ ապագայ բոլոր վտանգներու առաջքն առնելու, մանաւանդ ֆրանսական ազգը բազմածին եւ կենսունակ տարրերով ճոխացնելու մտահոգութենէն ծնունդ առաւ Օգոստոս 10ի քաղաքացիութեան նոր օրէնքը, զոր պաշտօնաթերթը հրատարակեց Օգոստ. 24ին: Այս օրէնքը առաջին անգամ քուէարկուած էր Ծերակոյտին կողմէ 1925 Դեկտեմբեր 3ին: Երեսփոխանական ժողովը 1922 Ապրիլ 7ին կարգ մը սրբագրութիւններ մտցուց եւ Ծերակոյտին կողմէ վերջնական քուէարկութիւնը կատարուեցաւ անցեալ Յուլիս 13ին։

Օտարականները Ֆրանսացի դարձնելու գործին մեծ կարեւորութիւն կը տրուի քանի մը տարիէ ի վեր: Այս ուղղութեամբ ամէնէն աւելի եռանդով աշխատողն է Ռօնի երեսփոխան Շառլ Լամպէր, Խորհրդարանէն ներս թէ դուրս: Իր ջանքերով էր որ անցած տարի քաղաքացիութեան պաշտօնատունը Դատական նախարարութեան բազմապրապ գրասենեակներէն բաժնուելով Ռիւ տը լ'Ինէվերսիթէի մէջ մասնաւոր շէնք մը փոխադրուեցաւ։

Այս բարենորոգումին շնորհիւ կը յուսացուի տարեկան 100,000 օտարականի քաղաքացիութեան պաշտօնաթուղթ տալ, մինչ առաջ թեկնածուները տարիներով կը սպասէին իրենց խնդրագիրներու քննութեան եւ յաճախ առանց պատասխանի կը մնային։

Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, 1926ին 45,371 օտարական ֆրանսական քաղաքացի դարձած են, մինչ 1925ին 28,155 հոգիի միայն տրուած էր այդ շնորհը։ Այս թիւին մէջ ամէնէն գլուխը կուգան Իտալացիները (16,224 հոգի): Եւ արդէն Իտալացիները ձուլուելու մեծ ընդունակութիւն ունին ֆրանսական ընտանիքին մէջ։ Ասիկա նոր երեւոյթ չէ ֆրանս. պատմութեան մէջ: Լուդովիկոս ԺԳ.ի եւ ԺԴ.ի օրով ֆրանսական կառավարութեան ղեկը իր ձեռքին մէջ ունեցած է ֆրանսական հպատակութիւնը ընդունած Իտալացի մը՝ կարտինալ Մազարին, եւ անկէ ի վեր քիչ չէ թիւը Ֆրանսայի մէջ պետական բարձրաստիճան մարդոց, որոնք ծագումով Իտալացի եղած են, Նափոլէոն Պոնափարթէն մինչեւ Կամպէթթա եւ վարչապետ Վիվիանի։

Միւս դիւրին ձուլուող ազգերն են Պելճիքացիներն ու Զուիցերիացիները, որոնք ֆրանսերէն կը խօսին եւ նոյն կրօնքն ու մշակոյթը ունին: Յետոյ կուգան Սպանիացիները, որոնք իբրեւ լատինական ցեղ, դիւրաւ կը ձուլուին (1926ին 5318 Սպանիացի քաղաքացի դարձած է): Նոյն վիճակագրութեան վրայ ակնարկ մը նետելով, կը տեսնենք որ քաղաքացի դարձածներուն մէջ հողագործները 100ին 7 համեմատութիւն կը կազմեն, մինչ ճարտարարուեստի գործաւորները 100ին 45 են, աւելի շատ մանր արհեստաւորներ, որոնք ուշ կամ կանուխ անհատական գործ բանալու յոյսն ունին: Քաղաքացի դարձողներէն աւելի քան 1)3ը (հարիւրին 37) ֆրանսուհիներու հետ ամուսնացած են։

Նոր օրէնքը շատ մը դիւրութիւններ կուտայ: Միւս կողմէ սակայն խստութիւններն ալ պակաս չեն: Դատական նախարարը իր շրջաբերականին մէջ այս ուղղութեամբ հրահանգներ կուտայ, մասնաւորապէս պատուիրելով, որ «թուղթի վրայ Ֆրանսացիներ» չպատրաստեն, այլ «իսկական ֆրանսացի ընտանիքներ»։

Ստացական քաղաքացիութիւնը (naturalisation) ֆրանսաբնակ օտարականին համար իրաւունք մը չէ, այլ շնորհ մը, զոր կառավարութիւնը կրնայ մերժել կամ ուզած ատենը ետ առնել: Ունի իր որոշ առաւելութիւնները: Եւ բոլոր անոնք, որոնք ձուլումի գաղափարին հետ կը հաշտուին, կրնան օգտուիլ նոր օրէնքէն։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱԿՌԱՆԵՐՈՒՆ ՆԱՅԵԼՈՎ

Նոր գիտութիւն մըն ալ բուսաւ: կը կոչուի ատամնագիտութիւն, որ կը յաւակնի ճանչնալ մարդոց նկարագիրը, թերութիւններն ու առաւելութիւնները, քննելով ակռաներուն շարուածքը։

Նախ, ակռաներուն մեծութիւնը: Երկար ակռաները նշան են լայնամտութեան, երբեմն՝ զանազան թերութիւններու: Կարճ ակռաները կը մատնեն նեղմտութիւն, կամքի պակասութիւն: Գրեթէ բոլոր շահագէտները, նշանաւոր գիտունները եւ մեծ ոճրագործները երկար ակռաներ ունին։

Երբ ակռաները խիտ են, շատ սեղմուած, եւ իրարու մօտ, կը մատնեն միտքի աշխուժութիւն դէպի գէշը՝ եթէ ակռաները կարճ են, դէպի լաւը՝ եթէ երկար են: Այն ակռաները, որոնք ծռած են դէպի առաջ, նշան են տմմարութեան: Այն ակռաները, որոնք ծռած են դէպի ետեւ, կը նշանակեն նկարագիրի եւ գաղափարի յարափոփոխութիւն։

Սրածայր շնատամները կը մատնեն ստորին եւ անգութ բնազդներ: Կանոնաւոր, սեղմ եւ երկար ակռաները ցոյց կուտան գրական եւ գեղարուեստական հակումներ։

ԹՈՒՐՔԻԱ
ՊԵՏՔ ՉԷ ՄՏՆԷ
ԺԸՆԵՒԻ ԱՐԻՍՊԱԳՈՍԻՆ ՄԷՋ

Յառաջիկայ Սեպտ. 4ին Ժընեւի մէջ կը բացուի Ազգերու Դաշնակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը՝ տանջուող եւ խաղաղասէր մարդկութեան համար չեղաւ այն՝ ինչ որ կ'երազէր անոր գաղափարը յղացող Ուիլսընը: Ոչ իսկ եղաւ Մաքտօնըլտի ցանկացածը՝ Տիեզերական Խորհրդարան: Ազգերու Դաշնակցութիւնը յառաջադէմ գաղափարի մը շուքը մնաց օդի մէջ առկախ, առանց իրական հաստատ կռուանի: Անոր կռուանը պիտի հանդիսանար միջազգային Դեմոկրատիան, եւ սակայն ան իբրեւ յենարան ծառայեց իշխողներուն, իշխանութեանց: Ան ազատ կամ անազատ ազգերու կամքերէն բարձրացող խաղաղութեան տաճարը դառնալու փոխարէն՝ պետութիւններու արիսպագոսը եղաւ: Հոն ազգերը ներկայացուցեան արտաքին նախարարներով, որոնք ի պաշտօնէ խաղաղութեան ծպտեալ թշնամիներն են, որոնց պարտականութիւնն է իրաւացի կամ անիրաւ դաշնագիրներէն յառաջ եկած քաղաքական գոյավիճակի պահպանութիւնը։

Որքան ալ կոմիկական, անհաւասարակշիռ, քաղաքական տարրեր ունենայ յանուն Սաքքօ-Վանզէթթի փրկութեան բարձրացող համաշխարհային ալիքը, ինքնին մեծարժէք երեւոյթ է՝ իբրեւ գերզգայուն տրոփիւն միջազգային խղճմտանքի, յետպատերազմեան մարդկային զգացումի կսկծալի չորացումին, անապատացումին վրայ յանկարծ իջնող ցօղ, անձրեւ զովարար։

Սաքքօ-Վանզէթթի դատը կը յիշանէ, կը սրէ մարդկային խղճմտանքը. այդ առթիւ բարձրացող աղմուկները զանգահարի դերը ստանձնած են խիղճը արթնցնելու: Լաւ է որ վերջապէս արթննայ խիղճը: Արթնցող խիղճը չպիտի՞ տեսնէ որ 1915էն ի վեր տեւող իր խոր քունին, թմբիրի ընթացքին զարհուրելի անարդարութիւններ գործուած են աշխարհի այս ու այն կողմը։

Ընդհանուր անբարոյականութեան սա օրերուն, լաւ է որ հանրային ուշադրութիւնը կեդրոնանայ աղնիւ ու արդար դատերու շուրջ: Դոհ մնանք, որ միտքը զատել սկսի, մաղթենք որ յարատեւէ ժողովուրդներու հոգեկան ինքնագործունէութիւնը, որուն անդրադարձումը անխուսափելի պիտի ըլլայ նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ: Որքան բարձրանայ ժողովուրդներու հոգեկան տրամադրութիւնը, որքան մարդիկ ու ազգեր անհատապէս ու հաւաքականօրէն պահակի պաշտօնը վերցնեն արդարութեան գործի վրայ, այնքան շուտ բարոյական առաքինութեանց բեղմնաւորիչ մթնոլորտ կը ստեղծուի Ազգերու Դաշնակցութեան շուրջ: Համաշխարհային նախաձեռնութեան գիտակից թափը պատուարներ կը կանգնէ իշխանաւորին խաղերուն առջեւ, ու բոլոր չափով սանձուած դիւանագէտներու դէմ կը բարձրանայ հմայքը Ժընեւին, իշխանութեան ազդեցութենէն ձերբազատուած Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը հանդիսանայ խաղաղութեան ազդակ, արդար գործերու անօրինող։

Հայ ժողովուրդը, մասնակից չէ ազգերու արիսպագոսին, որովհետեւ մեր կամքը ջլատուած է հիւսիսի եւ հարաւի բռնաւորներուն հաստատած երկաթէ բռնակալութեամբ, որ ոչ միայն խորտակած է մեր ազգի ստեղծագործական թափը, այլ միշտակայ սպառնալիքի տակ կը պահէ անոր ֆիզիքական գոյութիւնը, թէ՛ մայր հայրենիքի եւ թէ արտասահմանի մէջ։

Հիւսիսի հաստատած երկաթէ կարգի, հարաւի յառաջ բերած համատարած աւերին մէջ ո՞ր արեւմտեան պետութիւնը որ անմեղ է թո՛ղ առաջին քարը նետէ։

Մեղսակցութիւնը ընդհանուր է։ Վկա՛յ Լօզանը։

Ժընեւը գէթ պէտք է մաքուր մնայ՝ յանուն մարդկութեան պատւոյն, յանուն արդարութեան ու միջազգային իրաւունքի հասկացողութեան: Ծերունի վագրը՝ Քլէմանսօն օր մը շանթահարեց Թուրքիոյ ներկայացուցիչները՝ վագրի պէս գոռալով. «Ոճիրի եւ իրաւունքի միջեւ իրաւախոհութիւն չկայ։» Ժընեւը նոյն բանը չպիտի՞ կրկնէ Քէմալի ներկայացուցիչներուն, երբ Էնկիւրին անդամագրուիլ ուզէ Ազգերու Դաշնակցութեան, պղծելու համար միակ մաքուր մնացած այդ հաստատութիւնը, իր անդամակցութիւնով: Մարդկային իրաւունքի եւ արդարութեան սահմանափակ շրջանակը կը պայթի, եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը զոհերու եւ նախճիրներու մռայլ ու դաժան նայուածքներուն տակ, առանց էական նախապայմանի ներս ընդունի Թուրքիան։

Նահատակուած հայ ժողովուրդը անկնկառոյց պիտի սպասէ Ազգերու Դաշնակցութեան շանթահարիչ պատասխանին՝ Քէմալի գործակալներուն: Հո՛ն պէտք է որ բարձրանայ խրոխտ ձայնը արդարութեան: Միլիոնաւորներու արեան մէջ յղփացած ու անպատիժ մնացած զարշելի բռնաւորի երեսին պէտք է թքնեն Ժընեւի մէջ, եւ այդ թեթեւցում պիտի պատճառէ զոհերուն, միաժամանակ հսկայ վարկ ստեղծելով Ազգերու Դաշնակցութեան: Այս վերջինը պիտի լռէ՞, թող պիտի տա՞յ որ ոտնահարուած իրաւունքի վրայէն ոճիրը սողոսկելով համնի մինչեւ ազգերու ընտանիքին մէջ, վարակելու զայն. այն ատեն միջազգային աշխատաւորութիւնը պիտի ծառանայ ու մռնչէ... Չի՞ ծառանար միջազգային աշխատաւորութիւնը, այն ժամանակ իր զոռ աղմուկը յանուն Սաքքօ-Վանզէթթիի փրկութեան, կը մնայ ամուլ, ձանձրալի արձագանգ համամարդկային հոգիի դատարկ ու լայնարձակ անապատի վրայ ձգուած։

Եթէ միջազգային խիղճը չի սպանուր, իր բաժինը չի բերեր յօգուտ արիւնոտ դատի մը, այն ժամանակ հայ ժողովուրդի խղճէն կը բարձրանայ վիթխարի փոթորիկ: Ու ինչպէս մեծ եղաւ մեր համբերութիւնը, նոյնքան մեծ ու աւերիչ կ'ըլլայ մեր յուսահատութիւնը՝ երբ վերջնապէս կորսնցնենք մեր հաւատքը մարդկային արդարադատութեան ու միջազգային խղճմտանքին վրայ։

Մարսիլիա ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

Երրորդ անգամ ըլլալով, Փարիզի մէջ, Օգոստոս 25—30ին, տեղի պիտի ունենայ միջխորհրդարանային միութեան համաժողովը, որ 24րդն է։

Ժողովները պիտի գումարուին Լիւքսէմպուրկի պալատին մէջ։

Այս միութիւնը կազմուած է, շատ առաջ քան Ազգերու Դաշնակցութիւնը, 1888ին, շնորհիւ ֆրանսացի խաղաղասէր Ֆրէտէրիք Փասիի եւ անգլիացի երեսփոխան Ուիլեըմ Րանտըլ Քրեմըրի։

Համաձայն իր կանոնագիրին, միութեան մէջ կը մտնեն աշխարհի բազմաթիւ խորհրդարաններու պատուիրակները, որոնք, ազգային խմբակներ կազմած, պիտի աշխատակցին ապահովել «Ազգերու համագործակցութիւնը խաղաղութեան դատին համար»։ Տարին մէկ անգամ հաւաքուելով, միութեան անդամները կ'ուսումնասիրեն «այն բոլոր միջազգային հարցերը, զորս կարելի է լուծել խորհրդարանային ճամբով»։

Միութիւնը ներկայ
4000է աւելի գործօն ան
ներ, որոնք կը պատկանին 37
գային խմբակներու՝ 37 խո
դարաններէ: Գլխաւորներն
Ֆրանսա, Անգլիա, Գերմ
Միացեալ-Նահանգները,
եւ Լատինական Ամերիկայ
մը հանրապետութիւններ
թեան նախապատրաստական
ւաքոյթը գումարուած էր
րիզի մէջ, եւ դարձեալ հոն
մարուեցաւ առաջին համաժ
29 եւ 30 Յունիս 1889ին
ամսուան համաժողովին
մասնակցին 400 անդամներ

Ֆրանսայի ներկայացու
ներն են Փէրնան Մէրլէն,
Բուսթան, Լապրոս, Կոտար
Մոռ, Կիլէ, Շրամէք, Լա
Լուպէ եւ ուրիշներ։

Գերմանիոյ կողմէ՝
Թակի Նախագահը, Լէօպէ,
Վիրթ եւ ուրիշներ։

Օրակարգի հարցերն են
Ընդհ. վիճաբանութիւն
համաշխարհային քաղաք
կացութեան շուրջ, Եւրոպ
մաքսային համաձայնութ
սպառազինութեանց կրճատ
թունաւոր գեղերու դէմ
քարը, միջազգային իրաւ
կանոնագրութիւնը։

Համաժողովին վիճաբա
թիւնները պիտի սկսին Ազգ
Դաշնակցութեան տարեկան
ժողովէն քանի մը օր առաջ
գերու Դաշնակցութեան
ուիրակները կը խօսին
խանատուութեամբ իրենց
ռավարութեանց, մինչդեռ
խորհրդարանային միութ
ներկայացուցիչները կը
բոլորովին ազատ ու անկախ
իրենց անհատական հայեց
թեանց, առանց երբեք հ
ւորուելու իրենց խորհրդ
կողմէ։ Ամերիկա, որ չի
նակցիր Ազգերու Դաշնակ
թեան, կը մասնակցի մի
հրդարանային համաժողով

ՀԱՄԵՒՐՈՊԵԱՆ ԴՐԱՄ

Ֆինէնշըլ Թայմզի մէջ
Քասել կը գրէ.—

Դրամական պայմաննե
ծագած յետ-պատերազմեան
թութիւնը պատճառ եղաւ
կազմուի գաղափարը թէ
իրական լուծում մը կը գտն
ատեն միայն, երբ կը ստեղ
նոր դրամ մը, որ կարելի ըլ
գործածել եւրոպական բոլոր
կիրներուն մէջ: Այսպէս, Մի
եալ Նահանգներն ալ ունին
սարակաց դրամ մը, որ շրջ
ռութեան մէջ է երկրին
կողմը, առանց երբեք դրա
փոխութեան համար նեղութ
պատճառելու: Սակայն համ
րոպեան դրամ մը կը
ծուի այն ատեն, երբ կը
տատուի եւրոպական գեր
թիւն մը։

Համեւրոպեան դրամի մը
ջաբերութեան սահմանները
դարձնելու համար, պէտք
նախ աշխատիլ միացնելու
ազգերը, որոնք ունին հաւա
կաց ցանկութիւններ ու գ
փարներ, կամ, իրենց դիրք
ստիպուած են կազմելու
սական միութիւններ։

Այս առթիւ Պէրնըրտ Շօ
կը գրէ.—

Այս ամէնը լաւ ու ճշմարի
բայց փրոֆէսէօրը կը
ընել թէ ոչինչ պիտի
արգիլել պահեստի քան
աւելի դրամ շրջաբերու
հանել (inflation), այնպէս
պէս կը պատահի այժմ
բազմէն յետոյ, կործանելով
ռավարութիւնները։

Համեւրոպեան դրամին
մար հարկ չկայ համեւրոպ
գեր-պետութիւն մը ստեղծ
Կը բաւէ որ նախ ստեղծուի
թղթադրամ շրջաբերութեան
նելու համար եւրոպական
նակցային Դրամատուն մը
տոր համար կազմուի դրամ
կան դաշնակցութիւն մը
պական պետութիւններու
րէ մը կողմէ։

Եւ այս, ամէն մարդ կը
որ, շատ պարզ է։

ԾԻԾԱՂ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Օր. Ագապի Մնացականէ ստացած ենք հետեւեալ յուզիչ ու շահագրգռող Թղթակցութիւնը.—

«Իմ գիւղս նկարչագեղ է ու կը գտնուի ճիշդ իր տեղը: Գրտնելու դիւրութեան համար կըրնաք հարցնել միջնորդի մը: Ես իմ գիւղս կը գտնուիմ ու իմ գիւղս ալ հոգիիս մէջ կը գըտնուի: Իմ հոգիիս գիւղը ամէնէն հանդարտը, ամէնէն գեղեցիկն է գիւղերուն: Այստեղ ոչ յուսախաբութիւն կը կրէք եւ ոչ ալ որեւէ բեռ: Սիրոյ եւ ցնծութեան ծանրութիւններ միայն կան գիւղիս մէջ: Որուն որ սրտին բաժակը մեծ է թող գայ ու լեցնէ: Երանի անոր որ պիտի գայ այստեղ բնակիլ... Աստուծոյ հրամանով: Ներկայիս գիւղս ամայի է: Ունի լծակներ, պուրակներ, գետակներ, ձորակներ որոնք կրնան լիովին յափշտակութեան մղել ու երջանկացնել: Կոյս ու անկոխ, անկոխ ու անտիպ գիւղ մըն է իմ գիւղս: Դեռ հովուերգութիւն մը իր Թըթռումը չէ պարզած իր ծառերուն սօսափիւնին ներքեւ: Ցակաւին համբոյրի մը մեղմ մեղեդին գիւղիս մինակութիւնը չէ գումարած, լուսնի լոյսին ներքեւ: Մաքուր ալ է գիւղս իր գագաթներէն մինչեւ սալայատակները: Իմ անկոխ գիւղիս մօտեցաւ անցեալ օր՝ բանուոր մը: Մուտքը արգիլեցի: Իրաւ է որ առողջ, գեղեցիկ ու երիտասարդ էր, այլ աղքատ: Քանի մը օր վերջ առեւտրական մը երեւցաւ: Զայն ալ մերժեցի: Իրաւ է որ հարուստ էր ու առատաձեռն, այլ տարիքոտ: Ես յաջորդէն ուրիշներ հրաւիրեցի, սակայն անոնք ալ չկըրցան ըմբռնել գիւղիս առաւելութիւնները: Ա՜խ, եթէ գիւղս Ամերիկայի մէջ ըլլար, ոսկի պիտի արժէր: Ամերիկացի *միթիզըն* մը կրնայ գնահատել գիւղս: Գիւղս ծաղիկ մըն է, պտուղ մըն է: Գիւղիս մէջի բոյսերը սակայն հիւնտի երթալ սկսած են: Բանջարեղէններուն մեծ մասը քաղած ու քացախի մէջ դրած եմ:

Անցեալ իրիկուն, ուշ ատեն հայկական երգի մը հետեւեալ տունը հասաւ ականջիս.

«Աղջիկը գնաց բժշկին՝
Ըսաւ Թէ —սրտի ցաւ ունիմ...
Բժիշկը պատասխանեց.
—Սիրահարութեան ցաւ է»:

Ա՜հ, գիւղս, գիւղս... մէկ հատիկ այլ անբախտ:

Ե՞րբ պիտի բացուին դուռներըդ... բախտիս»:

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

"ՅԱՌԱՋ,, Ի
ԻՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ
ԻՐ ԿԱՐԳԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ
ՅՏՆԵԼՈՎ ՊԻՏԻ ՆՊԱՍՏԷ
ԹԵՐԹԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ

ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Մուժումբարը Թուրքիոյին մօտիկ միակ հայաբնակ գիւղն է, որ շնորհիւ իր լեռնային դիրքին, մաքուր օդին ու ջրին կը հանդիսանայ Թուրքիոյ Հայերու համար ամարանոց: Գիւղը բաղկացած է 60 տունէ. գիւղացիներուն մեծ մասը չքաւոր են, որովհետեւ հողը անբերրի է. իսկ տուրքերը շատ:

Գիւղը ունի երկդասեան դպրոց, որուն հոգաբարձուն է մեր ուշագրաւ հին մարտիկներէն եւ զինուորական ընկ. Խաչոն, որ 1921 Թուականին, Լեռնահայաստանէն տարագրուելէ յետոյ, հաստատուած է Մուժումբար, ուր մեծ յարգանք կը վայելէ, միաժամանակ ըլլալով գիւղի հանրային կեանքի ղեկավարը:

Մուժումբարը երկար տարիներէ ի վեր Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազդեցութեան տակ է եղած: Արտասահմանի Հայոց Թեմական Պատգ. Ժողովի Մուժումբարի ներկայացուցիչները եղած են շարունակ մեր ընկերներէն. Ներկայիս գիւղի պատգամաւորն է Թուրքիոյի Արամեան դպրոցի տեսուչ ընկեր Միքայէլ Ստեփանեանը. իսկ Մէջլիսի պատգամաւորի ընտրութեան ժամանակ միշտ ալ մեր Թեկնածուին ձայն տուած են:

Վերջերս խումբ մը երիտասարդներ համախմբուելով ընկ. Խաչոնի շուրջը, դաշնակցական հողի վրայ կազմեցին միութիւն մը:

Միութեան նորընտիր վարչութիւնը, մեծ ոգեւորութեամբ եւ յաջողութեամբ կը տանի կազմակերպչական գործը եւ արդէն իր շարքերուն մէջ է ընդունած գիւղի երիտասարդութեան մեծագոյն եւ լաւագոյն մասը:

Վարչութիւնը, Յուլիս 25ին կատարեց Խանասորի արշաւանքի երեսնամեայ տարեդարձի տօնակատարութիւնը: Հրաւիրուած էր գիւղի ամբողջ երիտասարդութիւնը, առանց կուսակցական խտրութեան:

Իրիկուան ժամը 7ին բոլոր հրաւիրուածները հաւաքուեցան գեղեցիկ այգեպարտէզ մը, ուր մեծ խանդավառութեամբ սկսաւ հանդէսը: Հանդէսի սկիզբը քաղաքացի քանի մը ընկերուհիներ հաւաքատեղին բերին եռագոյն մը որուն ի տես գեղջուկ սրտերը յուզուած Թնդացուցին «Մեր Հայրենիք»ը: Գիւղացիները խառն քաղաքացիընկերներուհիներուհետ. նստան կապերտներու վրայ, առջեւնին ունենալով գիւղական փոքր լաւաշ հացը եւ գիւղացիներու պատրաստած գառան նշանաւոր «բուղլամա»ն: Ու սկսաւ գեղջուկ ուրախ խնջոյքը:

Նախագահ ընկ. Միք. Ստեփանեան Թուեց Խանասորի արշաւանքի դրդապատճառները եւ տալով արշաւանքի պատմականը, առաջարկեց յոտնկայս յարգել Խանասորի մէջ ինկած հերոսներու յիշատակը: Բոլորն ալ ոտքի կանգնելով երգեցին «Դուք զոհ գնացիք» յեղափոխական սգերգը: Յետոյ ընկերը նկարագրելով մեր ժողովուրդի ներկայ վիճակը, գտաւ որ մեր միակ փրկութիւնը կը կայանայ Հայաստանի անկախութեան մէջ, որուն արշալոյսը հեռու չէ...:

Ընկեր Խաչոնը տեղական կազմակերպութեան կողմէ յայտնեց, որ ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս եւ հոս գիւղացիութիւնը փարած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան յեղափոխական անարատ դրօշին, եւ ինչպէս անցեալին մէջ, այսուհետեւ ալ պատրաստ է իր բոլոր միջոցներով աշխատիլ Դաշնակցութեան նպատակներու իրագործման համար:

Նոյն մտքով խօսեցան գիւղի քահանան, ընկեր Խաչ. Մելքոնեան, Ս. Ազարեան եւ Ն. Մամեան:

Ներկաները խիստ ոգեւորուած, իւրաքանչիւր խօսքէ յետոյ կը հնչեցնէին «Կարկուտ տեղաց», «Զէյթունցիներ» եւ ուրիշ յեղափոխական եւ ազգային երգեր: Իսկ Օր. Հրաչուհի Գէորգեան երգեց Սայեաթ Նովայէն: Քիչ վերջը հանդէսը փոխուեցաւ հարսնիքի:

Գիւղացիչքաւոր ընկերմը ազատելու համար հարսնիքի ծախքերէն, ընկերները միտք կը յղանան նոյն գիշերն իսկ կատարել անոր հարսնիքը: Երգերով եւ հուռռաներով, խանդավառ ընկերները քահանային ու փեսային հետ ուղղուեցան դէպի գիւղ: Անոնց միացաւ գիւղի ամբողջ հասարակութիւնը եւ ամարանոցաւորները եւ աղջկայ տունէն նորահարսը առնելով գացին եկեղեցի:

Գիւղական եկեղեցին, չէր տեսած այսքան խանդավառ պսակադրութեան հանդէս: Մեր եռագոյնի հովանիին տակ կատարուեցաւ պսակի արարողութիւնը, որմէ վերջ Թափօրը ուղղուեցաւ հանդէսի պարտէզը, ուր մինչեւ առաւօտշարունակուեցաւխնջոյքը:

Հանդիսականները ցրուեցան ուրախ տրամադրութեամբ եւ գոհ սրտով:

Մուժումբար — Ա. Մ.եան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Մարսիլիա բնակող մեր կռփամարտիկ հայրենակիցը, քիչ ժամանակուան մէջ մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց տուաւ: Գրեթէ իր բոլոր կատարած մրցումները վերջացած են յաղթութեամբ, միայն Թէ մինչեւ հիմա չէ մրցած առաջին դասակարգի կռփամարտիկի մը դէմ:

Հայ կռփամարտիկը յառաջիկայ կիրակի պիտի մրցի Ֆրանսացի եւ Եւրոպայի լաւագոյն խաղացողներէն Փօլ Ֆռիշի դէմ, որ առաջին դասակարգի խաղացող մըն է: Քանիցս յաղթած է Եւրոպայի նախկին ախոյեան Պըրթոնէլի, եւ հաւասար մնացած է Եւրոպայի նախկին ու Ֆրանսայի այժմու ախոյեան Լիւսիէն Վինէզի հետ: Ասկէ զատ աշխարհի սիրող կռփամարտիկներու ախոյեանը եղած է:

Կը տեսնուի ուրեմն որ հայ կռփամարտիկը առաջնակարգ խաղացողի մը դէմ կը գտնուի: Իրաւունք չունինք յաղթանակ սպասել իրմէ. եթէ կէտերով ալ պարտուի, դարձեալ պատուաբեր արդիւնք մը ձեռք բերած կ'ըլլայ:

Անշուշտ մարսիլիահայ մարզասէրները պիտի երթան քաջալերել հայ կռփամարտիկը:

Պաղտասարեան կը պատկանի Թեթեւ ծանրութեան:

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ՀԵԾԵԼԱՆՈՒՈՐԴՆԵՐ

Ինչպէսմարզականբոլոր ճիւղերուն մէջ, հեծելանիւի մէջ ալ ունինք բաւական Թիւով ներկայացուցիչներ: Երկուշաբթի օր երկու Հայեր՝ Մանտրոյեան (Վալանսէն) եւ Բամպուգճեան (Լիոնէն) մասնակցեցան Մարսիլիայէն Լիոն մեծ մրցման մը՝ 350 քիլոմեդր. կը մասնակցէին շատ մը յայտնի հեծելանուորդներ, որոնք վերջին անգամ Ֆրանսայի շրջանին ալ բերած էին իրենց մասնակցութիւնը:

Մանտրոյեան դասուեցաւ 14րդ: Մեծ յաջողութիւն մըն է ձեռք բերած Մանտրոյեան. իսկ Բամպուգճեան դասուած է 31րդ: Այս ալ լաւ արդիւնք մըն է քանի որ իրմէ ետ դեռ շատեր կան:

Այս մրցման առաջին հանդիսացողն է Կէլտոֆ՝ Պելճիքացի:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կեդրոնական Եւրոպայի բաժակի մրցումներուն վերջընթեր մրցումը կատարուեցաւ կիրակի Փրակայի մէջ՝ Վիէննայի Ատմիրա եւ Չեխ Սպարթա խումբերուն միջեւ: Մրցումը շահեցաւ Փրակայի խումբը 1ի դէմ 5 նշանակէտով:

Փարիզի ախոյեանութեան մրցումները պիտի սկսին Սեպտ. 18ին եւ ոչ Թէ 11ին, ինչպէս ծանուցուած էր:

Գ. Կարապետեան

Ընթերցո՛ղ,

Ամէն կողմէ ձրի ՅԱՌԱՋ կ'ուզեն — Սուրիայէն, Պուլկարիայէն, Յունաստանէն, հեռաւոր Մուսուլի գիւղերէն եւ կայաններէն:

Կ'աշխատինք գոհացնել որքան կը ներեն մեր միջոցները:

Դուն որ կը սիրես «Յառաջ»ը, չը՞ պիտի ուզէիր ուրախացնել երիտասարդական միութիւն մը, լսարան մը կամ չքաւոր գիւղի մը պատանիները:

.. *Բազմալլանքայէն ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ մէկ տարեկան* Յառաջ *կը նուիրեն Պասրայի հայկական գաղթակայանին: Սկսանք ղրկել Օգոստոս 1էն:*

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՆՈՎ ԵՒ ՈՃՐԱԳՈՐԾ.— *Քուեթիւրիէ Ռոնի-սու-Պուայի մէջ սրճարան մը մտեր՝ կը խմէր ու գինի կ'օրհնէր:*

Երբ աչքերը պղտորեցան, շիշը վերցուց եւ սրճարանի ծաղիկներուն մէջէն նետեց դուրս: Շիշը ռումբի պէս պայթեցաւ ճամբուն վրայ, եւ ճիշտ ոտքերուն առջեւ տիկին Լավալի, որ Մարմէյի հետ կ'անցնէր ճամբէն: Աղաղակ մըն ալ պայթեցաւ լեղապատառ կնոջ բերնին մէջ: Մարմէյ քաջաբար նետս մտաւ եւ բազատրութիւն պահանջեց խմանէն:

Քուեթիւրիէ բացատրութեան փոխարէն, եօթը հայհոյութիւն տուաւ Մարմէյի, որ կատաղութենէն ստեպղինի պէս կարմրած, դուրս հրաւիրեց խմանը:

Կինը հետեւեցաւ կռուող աքաղաղներուն: Յանկարծ ճաթեցաւ ատրճանակը: Տիկին Լավալ գետին ինկաւ, փորը ծակած էր: Քուեթիւրիէ փախաւ:

ԵՐԴՄՆԱԴՐՈՒԺ ՆՇԱՆԱԾԸ. *— Թորինոյի մէջ հարուստ երիտասարդ մը նշանուած էր աղջկան մը հետ: Օրիորդը, հակառակ իր կլորիկ երդումներուն, զօրս կը կլլեցնէր իր նշանածին, կը խաբէր զայն մինչեւ հարսնիքին նախօրեակը: Երբ հարսնիքէն առաջ իմացաւ օրիորդին պատմութիւնը, երիտասարդը վճռեց վրէժ լուծել:*

Առտու մը խնդրեց նշանածէն, որ պտոյտի ելլեն: Ինքնաշարժ մը վարձեցին. երիտասարդը իր նշանածը նստեցուց կակուղ բարձերուն վրայ, եւ ինչ որ նուիրած էր հարսնիքէն առաջ օրիորդին՝ գաղտնօրէն դրաւ ինքնաշարժին մէջ: Յետոյ անուշ ու մեղր խօսելով, սրարշաւ հեռացաւ: Գիւղի մը մօտ, ուր կը գտնուէր երիտասարդին մրցակիցը, անտառի մը մէջ, վար իջան ինքնաշարժէն: Յանկարծ երիտասարդը փաթթուեցաւ իր նշանածին ու կապեց ձեռքերն ու ոտքերը: Թաշկինակ մը դրաւ բերնին մէջ: Յետոյ ամբողջ օժիտը, ըրած նուէրները լեցուց վրան, խարոյկ մը շինեց, կրակ տուաւ ու հեռացաւ: Բարեբախտաբար ձեռքին կապերը Թոյլ էին եւ աղջիկը յաջողեցաւ քակել ու ցատկել բոցերուն մէջէն: Մարեց ու, կէս մը վիրաւոր, կէս մը սարսափէն սպառած, ճամբայ ելաւ դէպի քաղաք:

ՄԻ ԳՈՎԷՔ ՈՒՐԻՇԻՆ ԿՆԻԿԸ. *— Քանթոն, իտալահպատակ ճաշարանապետ մը, փուքի նման կլորիկ իր փորը կը պտտցնէր Փարիզի փողոցներուն մէջ: Դէմը ելաւ բարեկամը՝ Շալլար, որ ըսաւ.*

— Քանթո՛ն, ինչ աղուոր կնիկ ունիս, շնորհալի, ժպտուն . . .

— Ի՞նչ, չըսես բարեկամացար արդէն կնկանս հետ:

— Եղբայր, ինչո՞ւ կը նախանձիս:

— Ըսէ՛, ի՞նչ պուր կերար, բարեկամացա՞ր . . .

Մարդը պատասխանելու ժամանակ չունեցաւ, նախանձոտ ամուսինը հանեց ատրճանակը եւ կրակեց: Բարեբախտաբար գնդակները վրիպեցան: Ոստիկան մը հասաւ շուտով եւ ձերբակալեց:

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ.— *Երկու Ալճէրիացիներ, Ղէզալի Մոհամմէտ եւ Արֆէ Խաշիքա, Սէն Թ'Ուէնի մէջ սրճարան մը մտան եւ իրարու ետեւէ պարպեցին սեւ-ւուկ սուրճը՝ գովելով իրենց երկրին կարմրուկ մաթուզն ու աղջիկները:*

Երբ կարգը եկաւ հաշիւը փակելուն, բարեկամութիւնը մոռցուեցաւ: Այսուհանդերձ վճարեցին ու դուրս ելան: Եւ սկսան կռուիլ: Արֆէ Խաշիքա հանեց զմելին եւ ծակեց բարեկամին սիրտը, գետին փռեց զայն ու փախաւ:

Բայց շուտով ձերբակալուեցաւ:

ԱՆԽՈՀԵՄ ՈՐՍՈՐԴ.— *Մարսաքի մէջ Լորան Պույկ որսորդութեան ելաւ: Մորմենիի Թուփի մը մէջ մտեր կը սպասէր նապաստակի մը, որ յանկարծ կորսուած էր:*

Իր Թաքստոցին մէջ կրթնեցաւ հրացանին վրայ: Յանկարծ, չար բախտէն, ճիւղ մը ինկաւ, ըլթակին զարկաւ, զէնքը պայթեցաւ ու որսորդը սիրտէն զարնուեցաւ ու մեռաւ:

Նապաստակը փախա՜ւ:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԷԿ ԳԱՑԼԻՆ ՈՐՋԻՆ ՄԷՋ

— Գո՞ւք. բայց ըսել է թէ ատիկանութենէն էք, ըսի սարսռած կերպով մը:

— Ոստիկանութենէն ըլլալու պէտք չկայ, իր պարտքը կատարելու համար: Արդ. ի՞նչ է իւրաքանչիւրիս պարտքը այս միջոցիս. արձակել հակայեղափոխականներուն եւ լրտեսներուն վրայ, ուր ալ ըլլան անոնք:

— Շիտակ է. հոդ է պարտականութիւնը:

— Նաեւ, ինչպէս արդէն պատէննի քու մասիդ խօսեցաւ, գովելով քու ճարպիկութիւնդ, նաեւ ամայնավարի քու անկեղծ հաւատքներդ, ընաւ չվարանեցայ զքեզ իմ ծառայութեանս մէջ առնելու:

— Ըսել է դիս ձեր քո՞վը առնէք:

— Այո՛, բայց մէկ պայմանով:

— Ի՞նչ:

— Ցմահ ինծի անձնուէր պիտի մնաս եւ առանց վարանելու քեզի տուած հրամաններս պիտի գործադրես:

— Ա՞յդ է բոլորը:

— Այս է բոլորը եւ կը կարծեմ թէ բաւական է: Այսպէս օրինակի համար. եթէ պատահի որ Նօպոտին հանդիպիք՝ եւ եթէ քեզի հրաման տամ զայն զգետնելու, պէտք է որ անմիջապէս կատարես հրամանս:

— Ա՜հ, այդ. անշուշտ կամովին:

— Կ'երեւի իրեն դէմ բան մը ունիս:

— Ո՛չ. բայց քանի որ, հօս՝ մեր երկիրը կուգայ դատին միասնելու նպատակաւ, անոր հանդէպ որեւէ կերպով լաւ վարուիլ չըլլար:

— Քու կարծիքովդ, արժանի՞ է մահուան:

— Արժանի է:

Գոհունակութեամբ ձեռքերը շփեց եւ յետոյ շարունակեց.

— Վերականգնելին պիտի ըսեմ թէ՝ վերջնականապէս քեզ իմ ծառայութեանս մէջ կ'առնեմ. հաւանաբար, քիչ ատենէն, միասին, յոգնեցուցիչ եւ երկար ճամբորդութիւն մը ընենք. հետեւաբար ըստ այնմ պատրաստուէ, եւ մէկ վայրկեանէն միւսը մեկնելու պատրաստ եղիր:

— Լաւ. կրնա՞մ գիտնալ թէ կառքը ի՞նչ տեսակ է:

— Շատ ունիմ. բայց մեր ճամբորդութեան համար կը կարծեմ թէ՝ ամէնէն յարմարն է իմ սիրած «Մերսէտէս»ս. ինչ տեսակ ալ որ ըլլայ Նօպոտիի կառքը, վստահ եմ թէ՝ մերինով կրնանք անոր գլուխ բանել:

— Կ'ըսէք թէ ձեր կառքը սիրա՞ծ է:

— Այո՛. ի՞նչ կայ:

— Որովհետեւ, եթէ անով Նօպոտին պիտի հալածենք, կը կարծեմ թէ մենք երկուքս շատ դժուարութիւն պիտի կրենք զայն ձեռք ձգելու:

— Կը կարծե՞ս, ըսաւ, երազկոտ . . . :

— Չեմ կարծեր. վստահ եմ: Մարդ մը զգետնելու չափ դիւրին բան չկայ: Բայց կը կարծեմ որ, փոխանակ Նօպոտին մեռցնելու, եթէ զայն ողջ ձեռք ձգենք, որպէսզի ճիրճինսքի կարենայ զայն հարցաքննել, անշուշտ պարսաւի չէր որ պիտի արժանանայինք:

Ժպտեցաւ. յետոյ.

— Գիտե՞ս թէ լաւ խորհուրդներ կուտաս ինծի, նոր հորիզոններ կը բանաս: Դժբախտութիւնը հոն է որ պէտք է աճապարենք, այնպէս որ անկարելի է մեզի հետ պահնորդներ առնել:

— Պահնորդնե՞ր. ի՞նչ պէտք կայ անոնց. ես կը ճանչնամ մէկը որ եթէ ուզէ մեզի օգնել. մինակը ամբողջ խումբ մը պիտի արժէր, նոյնիսկ տասը Նօպոտիներու գործ պիտի տեսնէր:

— Ա՜յ, ա՜յ, կ'երեւի շահեկան յարաբերութիւններ ալ ունիս:

Պարծենկոտ կերպարանք մը առի.

— Ես ասանկ եմ ահա, պատասխանեցի:

Կարմիր Կոյսը քահ քահ մը արձակեց: Ապահովաբար անոր մտքէն ամէն կասկած հեռացած էր եւ կը սկսէր անոր վրայ ազդեցութիւն ձգել:

Երբ խնդալը վերջացուց, ինծի դարձաւ եւ հարցուց.

— Կարելի՞ է ճանչնալ այդ փիւնիկին անունը:

— Ո՞ր փիւնիկին:

— Բարեկամիդ՝ որուն մասնակցութիւնը կ'առաջարկես:

— Ո՜հ, չեմ կարծեր որ զինքը ճանչնաք: Մէջտեղ ելլելու սովորութիւն չունի. բայց այդ պատճառ մը չէ որ Չեկայէն շատերը անոր հետ չկարենան չափուիլ:

— Չեկի՞ստ է:

— Եւ լաւ չեկիստ. Խմայիլօֆ կը կոչուի:

Մէկ ոստումով Կարմիր Կոյսը վրաս նետուեցաւ:

— Խմայիլօ՞ֆը. Գ. Մասնաճիւղին փոխ-պե՞տը հարցուց:

— Նոյն ինքն:

— Ինչպէ՜ս. Խմայիլօֆի բարեկամն ես եւ բան չէիր ըսեր:

— Չէի գիտեր թէ զինքը կը ճանչնաք:

— Հապա դուն ո՞ւր ճանչցար զինքը:

— Իմ ազգականիս՝ Քալիլօֆի տունը. մտերիմ բարեկամներ են:

— Ուրեմն կը կարծես թէ Խմայիլօֆը այս միջոցիս Մոսկուա՞ է:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

պարպեց, դուրս ելաւ եւ թեւին տակ պահած առարկան նետեց հիւպատոսարանին պատուհանէն ներս։ Ապակիները ջարդուփշուր թափեցան։ Ճաշարանապետը «ո՛ւմբ նետեց» պոռալով պահուըտեցաւ սեղանին տակ։ Հիւպատոսարանին բարապանն ալ, որ այդ պահուն հոն կը ճաշէր, լեղապատառ փախաւ անկիւն մը։ Վայրկեան մը սպասեցին որ ռումբը պայթի։ Յանկարծ հիւպատոսարանէն դուրս ելան քանի մը պաշտօնեաներ ու ծառաներ։ Յարձակեցան անծանօթին վրայ, պոռալով ու պոռչտալով՝ «հակայեղափոխակա՛ն, պուրժուա՛, ժողովուրդի թշնամի՛»։ Խեղճ բանուորը ծեծին տակ քուրջի կտոր դարձած էր, երբ ոստիկանները եկան ազատեցին։ Պատուհանէն ներս նետած առարկան... պարապ շիշ մըն էր։ Ուզած էր, ըստ իր խոստովանութեան, վրէժ լուծել՝ սարսափեցնելով հիւպատոսարանին պաշտօնեաները։ Իր կինը, որ 9 տարեկան զաւկին հետ կը գտնուէր Քիէվի մէջ, թշուառ ու անտէր, կ'աշխատէր գալ Փարիզ, իր ամուսինին մօտ։ Սակայն տեղական իշխանութիւնները թոյլ չէին տար, ըսելով,

— Սպասէ որ զաւակդ մեծնայ, այն ատեն զաւակդ պիտի որոշէ թէ ո՞րն է լաւը, սպիտակ հօրը մօ՞տ երթալ, թէ կարմիր բանակին մէջ մնալ։

Սաքքօ-Վանցէթթիի դատը պիտի վերաքննուի՞

Երեքշաբթի առաւօտ, Սաքքօ-Վանցէթթիի դատը վերաքննելու առաջարկը խորհրդակցութեան առարկայ դարձաւ Մասաչուսէցի Գերագոյն Ատեանին առջեւ։ Դատարանը պաշարուած էր ոստիկաններով, գաղտնի եւ պաշտօնական։ Շրջակայ բոլոր փողոցներն ալ պաշտպանուած էին։ Աթոռներով եւ նստարաններով պատնէշ մը շինած եւ փակած էին. դատասրահին նրբանցքը։ Խիստ հսկողութիւն մը կը տիրէր դուռներուն առջեւ։ Ներս կ'ընդունուէին միայն այն փաստաբանները, լրագրողները, եւ փոքրաթիւ հանդիսատեսներ, որոնք վստահութիւն կը ներշնչէին։ Հոն էր նաեւ Սաքքօի կինը, սեւեր հագած։

Պաշտպան փաստաբանը, Հիլ, ամբաստանեց դատաւոր Թէյըրը, որ անաչառ չէր եղած, այլ նախապաշարուած էր եղած ամբաստանութիւններուն մասին։ Ընդհանուր դատախազը պաշտպանեց դատաւոր Թէյըրը, որ շարժած է օրէնքին տրամադրութեանց համաձայն։ Նախագահ, երկու հակառակ ճառերը լսելէ յետոյ, փակեց նիստը։

Վճիռը հաւանաբար տրուի վաղը։

Միւս կողմէ, ոչ ցոյցերը դադրած են, ոչ ալ սպառնալիքներն ու ռումբերը։ Նիւ Եօրքի մէջ բանուորական կուսակցութիւնը հրահանգած է 24 ժամուան գործադուլ կատարել Օգոստոս 22ին, վճիռին գործադրութեան օրը։ Իտալացի անիշխանական մը ռումբ մը նետեց Պոսթընի մէջ, երդուեալ դատաւորներէն Մաք Հարտիի տանը վրայ։ Ընտանիքին անդամներէն հինգ հոգի վիրաւորուեցան, տունը քանդուեցաւ մասամբ։

Պոսթընի ոստիկանութիւնը դժուարութեամբ յաջողեցաւ ցրուել եօթը հազար ցուցարարներ, որոնք միթինկի կը պատրաստուէին։

Հիւսիսայինները կը յառաջանան

«Թայմզ»ի թղթակիցը Փէքինէն կը հեռագրէ թէ Սուն Շուան Ֆանկի ուժերը գրաւեցին Ցինկ-Քիանկ-Փու քաղաքը եւ կը յառաջանան դէպի հարաւ, հետեւելով Թիէն Ցին-Փուքէուի երկաթուղիի գիծին։ Հարաւայինները կը նահանջեն դէպի այս վերջին քաղաքը։

Ֆէնկ Եու Սիանկի ուժերը, որոնք կը գտնուէին Դեղին գետին հիւսիսային ափերուն վրայ, անցան հարաւ։ Զօրավար Չանկ-Քայ-Շէքի տեղ ազգայնական բանակին փոխ-սպարապետ նշանակուեցաւ Քուանկ Սի նահանգին կառավարիչը զօրավար Լի Շինկ Եէն։

Քոլերայի համաճարակ Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ

Վարշաւայէն կը հեռագրեն թէ քոլերայի համաճարակ մը ծագած է Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ։ Լեհ իշխանութիւնները ռուսական սահմանագլուխին վրայ ձեռք առած են ամէն կանխազգուշական միջոց, արգիլելու համար քոլերայի տարածումը։

Երկրաշարժ Թուրքիստանի մէջ

Մոսկուայէն հասած հեռագիրի մը համաձայն, հարիւրեակ մը ցնցումներ զգալի եղան Ֆէրկանայի շրջանին մէջ, ուր 34 հոգի մեռան եւ 72 հոգի վիրաւորուեցան։ Նամանկան Նորաշէն քաղաքին մէջ, բոլոր տուներն ալ վնասուեցան։ Հին քաղաքին մէջ 500 տուներ փլատակ դարձան. քանդուեցաւ նաեւ երկաթուղիի կամուրջ մը։ Սմըրղանտէն յանձնախումբ մը գնաց աղէտին վայրը՝ քննութեան համար։

Ովկէանոսները կտրելու համար

Գերման երկու օդանաւերու ձախողութենէն վերջ, հակասական լուրեր կը հասնին Գերմանիայէն օդանաւային նոր արշաւներու մասին։ Կարգ մը լուրերու համաձայն, Գերմանները ի վիճակի չպիտի ըլլան մինչեւ աշուն ուեւէ թռիչք փորձել, մինչ ուրիշ տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ մինչեւ տասը օր նոր փորձեր պիտի ըլլան։

Ամէն պարագայի մէջ գերման երրորդ օդանաւորդ մը՝ Քէօննէքէ, որ Քէօլնի մէջ կը պատրաստուէր «Գերմանիա» անդրատլանտեան օդանաւով Ամերիկա երթալ, գրեթէ վերջացուցած է իր փորձերը եւ քանի մը օրէն կը յուսայ ճամբայ ելլել։ Հաւանաբար իրեն պիտի ընկերանան վերջին թռիչքներու հերոսներէն Լօօզէ եւ Ռիսթից։ Ուրիշ գերման մը, Մէրց, ծրագրած է նոյն թռիչքը փորձել ջրօդանաւով մը, որուն շարժիչ մեքենան 600 ձիու ուժ ունի։

Գերման օդանաւորդուհի օրիորդ Թէա Րաշէ, որ Փարիզէն անցնելով Ամերիկա գացած էր, վերջերս Հըտսընի երկաթուղիի կամուրջին տակէն անցած ատեն ամբողջապէս խորտակեց իր օդանաւը։ Օրիորդը չէ յուսահատած սակայն, եւ Գերմանիայէն «Ֆլամինկօ» օդանաւ մը ապսպրած է՝ Նիւ Եորքէն Պերլին երթալու համար մէկ թռիչքով։

Ամերիկացիներն ալ կը շարունակեն Խաղաղականը կտրելու փորձերը։Առջի օր Օքլէնտէն (Քալիֆորնիա) դէպի Հօնօլուլու ճամբայ ելան ինը օդանաւեր, շահելու համար Տօլի մրցանակը՝ 35000 տոլար։ Ներկայ էին 100,000 հանդիսականներ։ Օդանաւերէն մէկը հազիւ բարձրացած էր՝ երբ գետին ինկաւ. անձի կորուստ չկայ։ Ուրիշ քանի մը օդանաւեր մեկնելէն քիչ վերջ ետ դարձան՝ մեքենայի խանգարման պատճառաւ։ Երէկ առաւօտ հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ միայն երեք օդանաւեր կը շարունակեն դեռ իրենց ճամբան, միւսները ձախողած են։ Կտրուելիք ճամբան 4000 քիլոմեդր է եւ ասկէ առաջ քանի մը Ամերիկացիներ յաջողեցան կտրել զայն։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ Շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի ենթակոմիտէին ենթակայ Արմէն-Գարօ, Ռոստոմ, Գէորգ Չաւուշ եւ Խաժակ խումբերը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple։

Բացակայող ընկերները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

Չ. Ռ. Մ.ԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Meudonի գեղեցիկ անտառին մէջ

Երգ, նուագ, պար, անակնկալներ եւն.։ Պիւֆէ.— Խմիչք եւ մրգեղէններ կը մատակարարուին մատչելի գիներով ճաշարանապետ Պ. Նաւասարդեանի կողմէ։

Invalidesի կայարանէն առնել ելեքտրական թրէնը եւ իջնել Meudon-Val-Fleury.

ՋԱՐԻՖԵԱՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 3ին Garden Parkի մէջ, (333 Av. Prado)

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ **ՕԹԵԼԼՕՆ**

կը մասնակցին Մ. Մարութեան եւ Շ. Սարեան

Մուտք.— Ա. կարգ 15, Բ. 10, Գ. 5 ֆրանք։

ՕՐ. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

փանթէն 13 Օգոստ. 1927

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Արդութեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 187 Grand Rue, Chaville. ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Փօն-տը-Շէրիւի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6.30ին գրադարանի սրահը։ Ներկայաբալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընթերցարանը 63 Rue de la République: կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրներով։ կարեւոր օրակարգ։

Չ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ֆլօռիայի մէջ, 61 Rue Monsieur le Prince. խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Տէսինի եւ Լիոնի բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Տէսին վասպուրականի սրճարանին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Խարբերդ եւ յար. գաւառներու Հայրենակցական միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 127—129 Rue Boileau էմիլ Զօլա սրճարանի վերնայարկը՝ կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։

ՏՕՔԹ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՊԱՏԱՅԵԱՆԷ կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի գրաշարներէն՝ Հ. Սրապեանի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն Վահէ Բարունակեան որ տարի մը առաջ Յունաստան կը գտնուէր՝ իմացնել՝ Մկրտիչ Բարունակեանի՝ 5 Rue Capitaine Fairbeer Issy - les - Moulineaux (Seine) France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յարդգող ձեռնարկած է մեծ վիճակահանութեան մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի միութեան պարբերականին հրատարակութեան։ Դրուած են արժէքաւոր առարկաներ։ Տոմսերը ցրուած են բոլոր հայ գաղութներու մէջ։ Փափաքողները դիմեն իրենց տեղւոյն հայ թերթերուն, կամ կեդրոնը, Mlle. N. Kalpakianի, 5 Ave. Quihou, St. Mandé: (Seine), France. գին 5 ֆր.

ԿՈՒԶՈՒԻՆ Արեւելեան գորգ շինող գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ I. Papachristo 44, Rue Fessart, Paris, 19 Métro Buttes-Chaumont.

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ շրջակայից կեդր. վարչութիւնս, հաւանելով ազգային շրջանակներէ յայտնուած փափաքին, մինչեւ Օգոստոսի վերջ, այսինքն մէկ ամիս եւս երկարաձգած է ազգային տուրքը վճարելու պայմանաժամը, որպէսզի կարելի ըլլայ մասնակցողներու ստուար թիւով մը կատարել յառաջիկայ ընտրութիւնները։ Վարչութիւնս այս կերպով ամէն դիւրութիւն ընծայած կ'ըլլայ ընտրող եւ ընտրելի ազգայիններուն։ Հետեւաբար բաց է արձանագրութեան տոմարը թէ Լիոնի եւ թէ թեմերուն մէջ, եւ այսպէս դիտողութեան կամ ոեւէ բողոքի պատճառ վերցուած կ'ըլլայ ինքնին։

(կնիք վարչութեան)

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՆ

«Լուսաքաղ» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆՆԻ

ԱԼՊՈՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)

40 էջ — ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ԵՒ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

Թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ

40 էջ — ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՔ ՉԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé. (Seine), եւ «Լուսաքաղ»ի գործակալներուն։

ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լիոնէն 130 քիլոմէթր սիայն հեռու փիւի տը-Տօմի մանարան գործարանին մէջ աշխատելու համար խնդրանք կայ 14 տարեկանէն վեր կիներու կամ աղջիկներու, որոնք ժամագին պիտի ստանան 1.50 ֆր.։ Բնակարան, վառելափայտ ձրի։ Ճամբորդութեան ծախքը մանարանատիրոջ կը պատկանի։ Նախապատուութիւն կը տրուի միեւնոյն ընտանիքի պատկանողներուն։

*** Լիոնաբնակ ֆրանսացիի պատուաւոր տան մը մէջ երկու փոքրիկներ խնամելու համար կը փնտռուի 15էն 20 տարեկան աղջիկ կամ կին մը։ Բնակարան, ուտեստ ծառայած տանը մէջ։ եւ 150 ֆր. ալ ամսական։

Դիմել Լիոնի կեդր. վարչութեան, 75 Av. Berthelot.

Վարչութիւն

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	84
Թրք. ոսկի	» or	107	20
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատր	Léva	15	80
Տրախմի »	Drachme	33	25
Լիր » »	Lire	138	70
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	75
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	128	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3430	—
» II	»	2035	—
» III	»	1680	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
19
ՕԳՈՍՏՈՍ
1927
19 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 418 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Այս կտակին շուրջ ստեղծուած վէճերէն մէկը փակուեցաւ ծխախոտի գործարանի վաճառումով, որ շատ հաճելի չթուեցաւ Եգիպտոսի «Արեւ»ին եւ իր ընկերներուն։ Անոր զաղտնիքը իրենք աւելի լաւ գիտեն, քան ուրիշները։

Տարակոյս չկայ թէ կտակը հնչուն դրամի վերածուելով, շայլուածն ու աւելորդ ծախքերը համեմատաբար կը նուազին, որուն համար — բացի շատ մօտէն շահագրգռուողներէն — հայ ժողովուրդը ամբողջութեամբ գոհ է։

Սակայն ասով՝ անոր շուրջ գոյութիւն ունեցող բոլոր վէճերը չեն լուծուած։ Այս օրերս Մելքոնեան կտակին շուրջ անհասկնալի աղմուկ յարուցած է Փարիզի խորհրդային «ոչ-համայնավար» մունետիկը, որ կը հրատարակէ շարք մը փաստաթուղթեր, ապացուցանելու համար թէ՝ այդ կտակի սեփականատէրն է Հայաստան։

Արդարեւ հրատարակուած բոլոր փաստաթուղթերը, որոնք յատկապէս Հայաստանի Նախկին կառավարութեան արշիւներէն դուրս հանուած ու ղրկուած են Փարիզ հրատարակութեան համար, կ'ապացուցանեն մէկ բան, որ Մելքոնեանը իր հարստութիւնը պիտի կտակէր Հայաստանի Հանրապետութեան, որուն քաղաքացի ըլլալու հաճոյքն ալ պիտի վայելէր միաժամանակ, եւ ո՛չ թէ խորհրդային կառավարութեան կամ «Գ. Միջազգայինի կարմիր Նպաստամատոյցին» ու Զինաստանի ազգայնական շարժումին։

Սկզբնական շրջանին, ճիշտ է, որ մեծ՝ աշխատանք թափուեցաւ՝ վրիպեցնելու համար կտակը իր նպատակէն, սակայն յաջողութիւնը կասկածելի պիտի ըլլար, եթէ չըլլային կարմիրները։

Ինչպէս կը տեսնուի հրատարակուած փաստաթուղթերէն, իրապէս ալ կտակը Հայաստանի կը թողուէր որոշ պայմաններով, սակայն կարմիրները Հայաստան մնալով արգելք հանդիսացան ձեռնարկի վերջնական յաջողութեան, որովհետեւ կտակարարը նպատակ չունէր իր հարստութիւնը տրամադրելու կարմիր պրոպագանդի կամ Զինաստանի ու Անգլիոյ բանուորներու ընկերական օգնութեան։ Մարդիկ աշխարհի ամէնէն ծանծաղամիտները պիտի ըլլան՝ հաւատալու համար թէ Մելքոնեանները իրենց հարստութիւնը պիտի թողուն այն տարրերուն, որ զինքն ու իր նմանները ոչ միայն քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկած են, այլ նաեւ կանուխէն դատապարտած են մահուան՝ իբրեւ «հակայեղափոխական դրամատէր»։

Հաւանաբար միամիտներ պիտի գտնուին, որ պիտի առարկեն թէ այդ գումարը պիտի գործածէին երկրի վերաշինութեան, կամ պիտի յատկացնէին կտակարարի ցոյց տուած նպատակներուն։ Այս հաւաստումին հաւատալու համար պէտք է տեսնենք նախընթաց մը։ Եղա՞ծ է անանկ բան մը խորհրդային վարչութեան օրով, մենք չենք գիտեր, եթէ գիտցողներ կան, թո՛ղ ցոյց տան մեզի։

Այս բոպէիս մեր ձեռքին տակ չկայ ցանկը կովկասահայ կտակներու, որոնց գումարը միլիոններու կը հասնի։ Այս գումարները կը մնային ռուսական դրամատուններու մէջ, իբրեւ աւանդ, զոր ժառանգեց խորհրդային իշխանութիւնը։ Ո՞ւր են այդ գումարները, ինչո՞ւ չեն պահանջուիր Խորհրդային Միութեան կառավարութենէն ու չեն յատկացուիր իրենց նպատակին։

Ռուսական դրամատան մէջ կը գտնուէր նոյնպէս Սանասարեան կտակին մայր գումարը, որ բացառապէս յատկացուած էր Թրքահայ նոր սերունդի կրթութեան։ Պէտք չկայ շեշտել թէ այսօր որքան պէտք ունինք այդ հաստատութեան. Ինչո՞ւ խորհրդային վարիչները բարի չեն ըլլար այդ գումարը վերադարձնելու պատկան մարմնին, Մելքոնեան կտակին մասին խօսելէ առաջ։

Մեզի կ'ըսեն թէ այդ գումարները պետականացուած են. բայց ի՞նչ ապացոյց կայ որ չպիտի պետականացուի նաեւ Մելքոնեանի կտակը, եթէ իրենց տրամադրութեան տակ դրուէր։

Անտարակոյս մենք ալ կողմնակից ենք, որ բոլոր կտակները յատկացուին Հայաստանի, որովհետեւ միայն հոն է, որ անոնք կորստեան չպիտի դատապարտուին ու անսխալաբար մեր ժողովուրդը հոն հաւաքուելով անոնց բարիքներէն պիտի օգտուի։ Սակայն, անոր համար նախապայման է, պատասխանատու եւ իրաւական կառավարութեան մը գոյութիւնը, որ բխած ըլլայ հայ ժողովուրդի կամքէն։ Քանի չկայ այս պայմանը՝ ո՛չ ոք կը համաձայնի իր դրամը ջուրը նետելու։

Եթէ խորհրդային ղեկավարները կը յաւակնին հակառակը ապացուցանելու, ասպարէզը բաց է, թո՛ղ նախ հաւաքեն ռուսական դրամատուններու մէջ մնացած միլիոններու հասնող կտակի գումարները, թող յատկացնեն զանոնք բուն նպատակին, թող բանան դուռները մեր ժողովուրդին առջեւ ներս մտնելու. այն ատեն հաւաստիք տուած պիտի ըլլան թէ արտասահմանի կտակները չեն կորսուիր, հակառակ մեր ենթադրութիւններուն։ Այն ատեն նաեւ մենք առաջին ծափահարողը պիտի ըլլանք։

Սակայն առանց այս պայմանին, ոչ մէկ կտակի մասին թող խօսին։

Ա.

МАМОՒԼ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՍՈՒՏ ՎԱԽԵՐ

Թան խօսելով վերջին օրերս պոլշեւիկեան վարիչներուն կողմէ մօտալուտ պատերազմի մը մասին արտասանուած ճառերուն վրայ, կը գրէ (18 Օգոստ.).—

«Պայքարը որ կը ձգտի ռուս ժողովուրդը համոզել թէ պատերազմը անխուսափելի է եւ թէ պէտք է պատրաստուիլ դրամատէր ըսուած պետութեանց յարձակման դէմ պաշտպանուելու համար, կը շարունակուի մեթոտիկ կերպով։ Մարդ խիստ որոշապէս այն տպաւորութիւնը ունի, որ այստեղ կայ մանրամասն կերպով պատրաստուած խաղ մը, որուն բոլոր հետեւանքները խնամքով հաշուի առնուած են խորհրդային վարիչներուն կողմէ։ Եթէ չհամարձակեցան ընդդիմադիր պետերուն դէմ շարժիլ, եթէ աշխատեցան մերձեցում մը գիւրացնել Սթալինի և Թրոցքիի միջեւ, մանաւանդ անոր համար էր, որ ուզեցին ռուս համայնավար կուսակցութեան մէջ խորունկ հերձուածի մը առաջքն առնել այն պահուն, ուր պէտք է դէմ դնել կարծեցեալ արտաքին վտանգի մը դէմ։

«Իրականութեան մէջ այսպիսի վտանգ չկայ։ Կրեմլինի դիկտատորները ատիկա ստեղծեցին իրենց դատի պահանջին համար։ Բացատրել պէտք էր խորհրդային դիւանագիտութեան կրած ձախողանքները Ծայրագոյն Արեւելքի եւ նոյնիսկ Եւրոպայի մէջ, օտար երկիրներու մէջ յեղափոխական բոլոր ձեռնարկներու վիժումը, արտասահմանէն վարկերու մերժումը։ Պոլշեւիկ վարիչները իրենց սխալներուն, ինչպէս նաեւ իրենց ոճիրներուն համար արդարացում մը գտած ըլլալ կը կարծեն։ Անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումը լաւ առիթ մը սեպեցին։ Շարաթներէ եւ ամիսներէ ի վեր կը մոլորեցնեն ռուս հանրային կարծիքը — եթէ հանրային կարծիք կայ դեռ համայնավար բռնապետութեան տակ ճզմուած այդ մեծ երկրին մէջ — հաստատելով թէ Անգլիա կը ծրագրէ կռուիլ Ռուսիոյ դէմ եւ կ'աշխատի եւրոպական ճշմարիտ միութիւն մը կազմել սովետներուն դէմ»։

Յիշելէ յետոյ Քալինինի եւ Ռիքովի վերջին ճառերը, կը շարունակէ.

«Պէտք չէ խաբուիլ Մոսկուայի վարիչներուն այս զրգռիչ պայքարին իսկական իմաստին մասին։ Ատիկա ամէն բանէ առաջ ներքին քաղաքականութեան զարշելի խաղ մըն է։ Խորհրդային միութիւնը, ներկայ պայմաններուն մէջ, անկարող է ոեւէ դրացի պետութեան դէմ պատերազմելու. եւ որովհետեւ ոչ եւրոպականմիութիւն մը կազմուելու վրայ է իրեն դէմ, եւ ոչ Անգլիա, ոչ ալ ուրիշ ոեւէ պետութիւն կը մտածէ զէնքով կռուիլ խորհրդային վարչաձեւին դէմ, այնքան յամառօրէն մատնանշուած պատերազմի վտանգը միայն պոլշեւիկեան վարիչներու երեւակայութեան մէջ գոյութիւն ունի. միակ նպատակն է իրենց ներքին դժուարութիւնները հարթել, կոմկուսի միութիւնը ապահովել, որովհետեւ կը վախնան պոլշեւիկեան վարչաձեւի քայքայումէն։ Կուսակցութեան հերձուածը, որ իրարու դէմ կը հանէ ամէնէն ազդեցիկ վարիչները, առաջ կուգայ այնպիսի ժամու մը, ուր վարչաձեւն իսկ կ'անցնէ ինք տարիէ ի վեր ամէնէն ծանր վտանգը։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ողողումներ Հայաստանի մէջ

«Տէյլի Մէյլ» հասած հեռագիրի մը համաձայն, Դիլիջանի ? շրջանին մէջ փոթորկալից անձրեւներէ վերջ, լեռներէն իջած սարսափելի հեղեղները քշած տարած են բազմաթիւ գիւղացիներ, մանուկներ և անասունի ամբողջ հօտեր։

Նոյն աղբիւրէն կը հաղորդուի թէ, վերջերս տեղացած տեղատարափ անձրեւներուն պատճառով ողողումներ առաջ եկան և քանդեցին երկաթուղիի 16 կամուրջներ։ Սուչանոքի հանքածուխի հորերը դադրեցուցին աշխատանքները։ Գիւղացիները բարձրացան բլուրներու վրայ։ Տեղական իշխանութիւնները օգնութեան համար միջոցներ ձեռք առին։

Ֆրանքօ-գերման համաձայնութիւն

Երեք տարուան տեւող բանակցութիւններէ վերջ, Չորեքշաբթի առաւօտ Փարիզի մէջ կնքուեցաւ ֆրանքօ-գերման տնտեսական համաձայնութիւն մը։

Ֆրանսայի կողմէ ստորագրեց առեւտրական նախարար Պօքանովսքի, Գերմանիոյ կողմէ՝ պատուիրակութեան նախագահ Փօսսէ։ Բանակցութիւնները սկսած էին 1924ի Հոկտեմբերին, Էռիօի վարչապետութեան օրով. անկէ ի վեր կը ձգձգուէին, ժամանակ մը նոյնիսկ խզումի սպառնալիքներ եղան։ Գլխաւոր դժուարութիւնը այն էր, որ Գերմանիա կը պահանջէր «ամենէն նպաստաւորեալ ազգի» պայմաններէն օգտուիլ, մինչ իրական արգելք մը թոյլ չէր տար Ֆրանսայի՝ այդ առաւելութիւնները շնորհել Գերմանիոյ։ Ամէն տարի Գերմանիա 4ուկէս միլիառ ֆրանքի ապրանք կը ծախէ Ֆրանսայի, մինչ այս վերջինը 3,600 միլիոն ֆրանքի ապրանք միայն կը գնէ Գերմանիայէն։ Առժամեայ համաձայնագրի պայմանաժամը վերջացած ըլլալով, երկու երկիրներու միջեւ փոխանակութիւնները դադրելու վտանգին ենթարկուած էին, քանի որ բարձր մաքսերը արգելք կ'ըլլային ամէն տեսակ առեւտրական գործառնութեանց։ Նոր համաձայնագիրը գործադրութեան պիտի դրուի Սեպտեմբեր 6էն սկսեալ և ի զօրու պիտի ըլլայ մինչեւ 1928 Դեկտեմբեր 15, երբ վերջնական առեւտրական դաշնագիր մը պիտի կնքուի։

Համաձայնագիրէն մասնաւորապէս կ'օգտուի Ֆրանս. երկրագործութիւնը, բամպակի, բուրդի, մետաքսի ճիւղերը, ինչպէս նաեւ զանազան ճարտարարուեստներ՝ կօշիկ, մետաղագործութիւն, օճառ, անուշահոտութիւն, յախճապակի ևն.։ Ֆրանսա ամէն տարի Գերմանիա պիտի ղրկէ 366,000 մեղրական կենդինար գինի։

Իսկ Գերմանիոյ կողմէն օգտուողներն են քիմիական, մեքենական, ելեքտրական մեծ հաստատութիւնները, մանր մետաղագործութիւնը ևն.։

Գերմանիոյ մէջ առհասարակ լաւ ընդունելութիւն գտաւ համաձայնութեան ստորագրութիւնը։

Մոսկուա կ'արձակէ ընդդիմադիրները

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Ուկրայնիայի կացութիւնը չափազանց լուրջ է։ Մոսկուա հրաման տուաւ արձակել Ուկրայնացի ընդդիմադիրներուն պետը, Շումսքին, իր ձերբակալութենէն երկու օր յետոյ, որովհետեւ Խարքովի ինչպէս նաեւ Տոնեցի հովիտին բոլոր գործարանները սպառնացին գործադուլ ընել։

Համայնավար թերթ մը խափանուած

Ոստիկանական տեսուչ Քիափ հրաման տուաւ գրաւել ու հաւաքել բոլոր լրագրավաճառներուն կրպակներէն իտալերէն համայնավար թերթ մը, «Իլ Լավօրաթօր Իթալիանօ» (Իտալացի Աշխատաւոր), որուն խմբագրատունը կը գտնուի Փիւթօ արուարձանին մէջ։ Այս թերթը կը գրաղէր համայնավարական եւ հակազինուորական քարոզութեամբ, շարունակ կը միջամտէր ու կը քննադատէր Ֆրանսայի ներքին քաղաքականութիւնը։ Վերջերս անհնազանդութեան հրաւիրած էր ֆրանսացի զինուորները։ Անմիջապէս հրաման տրուեցաւ թերթը փակել։ Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ պիտի փակուին նաեւ նոյն լեզուով հրատարակուող այն բոլոր թերթերը, որոնք միեւնոյն ձգտումները ունին եւ կը հրատարակուին Սէն նահանգին մէջ։

Յունաստանի նոր դահլիճը

Հրաժարեալ վարչապետ Զայիմիս յաջողեցաւ կազմել նոր դահլիճը, ինք ստանձնելով վարչապետութիւնն ու ներքին նախարարութիւնը։ Միւս նախարարներն են՝ Միխալաքօփուլոս՝ արտաքին, Քաֆանտարիս՝ ելմտական, Մազարաքիս՝ պատերազմական, Մերլոփուլոս՝ ծովային, Թիւրքօվասիլիս՝ դատական, Վէլենցաս՝ ազգային տնտեսութեան, Փափանաստասիու՝ հողագործական, Նիքոլուտիս՝ կրթական նախարար։

Նոր դահլիճին գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ բարուոքել ելմտական վիճակը։ Այս մասին ծրագիր մը պատրաստուած է արդէն ելմտական նախարար Քաֆանտարիսի կողմէ, աշխատակցութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան Ելմտ. Յանձնաժողովին։ Ծրագրին գլխաւոր կէտերէն մէկն է շրջաբերութեան յատուկ անկախ դրամատան մը հիմնադրութիւնը։ Համաձայնութիւն գոյացած է դրամական կայունացման, հողագործական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Աղեքսանդրիոյ «Հայ Գիւղատնտես Ուսանողներու Օգնութեան Յանձնախումբ»ը կը հաղորդէ հետեւեալը.—

Շուպրայի Աշխատաւոր տղոց Հօմի ուսուցիչներէն՝ Պ. Մանուկ Շահինեան, որ անցեալ տարի մեր կողմէ ղրկուած էր Ֆլօրիտայի համալսարանը, 100ի վրայ 96.8 միջինով դասարանը փոխած է։ Յիշեալ պարոնը իր դասարանին առաջինը ըլլալով, ամենաբարձր միջին մը ունեցողէն առնուազն 4 կամ 5 թիւ բարձր միջին մը ունի։ Իր դասարանը փոխած է առանց տարեկան ընդհանուր քննութեան ենթարկուելու։

Դարձեալ մեր ուսանողներէն՝ Պ.Պ. Գեղամ Կէօքճեան եւ Պետրոս Պօյաճեան, որոնք անցեալ տարի Քօլօրատոյի երկրագործական քոլէճը ղրկուած էին Յունաստանի Շիրայի որբանոցէն, գրաւոր քննութիւններուն ժամանակ հարիւրի վրայ 90է աւելի միջին ստացած ըլլալնուն համար, առանց քննութեան մասնակցելու, դասարաննին փոխած են։

Յանձնախումբը մէկ շաբթուան մէջ 1200 ֆրանք նպաստ ղրկած է Մամիրօյի, Վալապրի եւ Նօժան սիւր Մարնի կաթնատնտեսական վարժարանի հայ ուսանողներուն։

ՇՈՒՄԷՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Շումէնի Հայոց Աստուածածնայ եկեղեցին, չափազանց հին շէնք մը, ենթարկուած էր փլելու վտանգին։ Թաղական խորհուրդը հիմնովին նորոգելու համար ձեռնարկած էր հանգանակութեան։ Այս առթիւ Շումէնի նախկին բնակիչներէն եգիպտաբնակ Պ. Մուրատ Մէօթէմէտեան ստանձնած է նորոգութեան ամբողջ ծախքերը, որ կը գնահատուին 200 ոսկիին։

ՂՊՏԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՄԱՀԸ

Օգոստոսի առաջին կիրակի օրը, Եգիպտոսի մէջ մեռաւ Ղպտի Օրթոտոքս եկեղեցիին հայրապետը, Կիւրղոս Ե., Պապ եւ Պատրիարք Աղեքսանդրիոյ։

Պատրիարքը 96 տարեկան էր, ճգնակեաց մարդ մը, հայասէր ու բարի։ Յուղարկաւորութենէն առաջ հանգուցեալը դրին պատրիարքական գահին վրայ, հագած հայրապետական զգեստները, թագը գլխին, գաւազանը ձեռքին։

Յետոյ մտաւ մատուռին գետնափոր դամբարանը։

ՃԷՅՄՍ ՔՈՒՐՎՈՒՏԻ ՄԱՀԸ

Ամերիկացի վիպասան Ճէյմս Քուրվուտ մեռաւ իր ծննդավայրին՝ Օվոսոյի մէջ, 49 տարեկանին։ Արեան թունաւորումին պատճառով, բժիշկները ուզեցին արիւն ներարկել, եւ վիպասանին աղջիկը ուզեց իր արիւնը տալ, սակայն հիւանդութիւնը յաղթեց։

Քուրվուտ ճամբորդ մըն էր, լրաբեր եւ օրագրող։ Իր արկածախնդրական վէպերէն զատ, հետաքրքրական են այն վէպերը, որոնք նուիրուած են մասնաւորապէս կենդանիներու կեանքին։

ԶԱՂԼՈՒԼ փաշայի վիճակը ծանրացած է։ Եգիպտացի ազգայնականներուն պետը կը տառապի ականջի վէրքի մը բորբոքումէն, տաքութիւնը բարձր կը մնայ։ Երեք մասնագէտներ կը հսկեն։

ԻՏԱԼԱՑԻ անիշխանական Սփարթաքօ Սթալնէթթի, որ աքսորուած էր Ուսթիքա կղզին, աքսորակից ընկերներու հետ կռուած ատեն, սպաննուեցաւ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՆԱՒԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Ձախողեցաւ Ժընեւի Նաւային խորհրդաժողովը, որուն մասնակցեցան Մեծն Բրիտանիա, Միացեալ Նահանգները եւ Ճափոնը։ Ուրիշ ելք կարելի չէր սպասել, քանի որ երեք պետութիւններէն ո՛չ մէկը վերջնական ծրագիր մը պատրաստած էր Ժընեւ երթալէ առաջ, սպասելով ձեւաւորել իր քաղաքականութիւնը համաձայն իր դիմացինի ընթացքին։ Պատուիրակները լիազօրուած ալ չէին արդէն. վեց շաբաթ շարունակեցին խորամանկութեան մրցումը, առանց որ այս կամ այն կողմը տեղի տար։

Պարբերաբար միջազգային խորհրդաժողովներ գումարելու այս սովորութիւնը, որ նուիրագործեցաւ զինադադարէն՝ ասդին, տեսակ մը քաղաքականութիւն է քունի մէջ պահելու համար ժողովուրդները։ Տասնեակ անգամներ կանանչ սեղանին շուրջ հաւաքուեցան Մեծերը ի փրկութիւն համաշխարհային խաղաղութեան, որ աւելի վտանգուած է այսօր քան երէկ։ Բայց որքա՛ն քիչ բան իրագործուեցաւ առաջադրուած փայլուն նպատակներէն։

Վէրսայլի դաշնագրէն մինչեւ Լօզանի մէջ սրբագործուած անբարոյականութիւնը կամ Լոքառնոյի վաւերաթուղթը, ամբողջ պատմութիւնն է եւրոպական պետութիւններու «հաշտարար», «անշահախնդիր» եւ «մարդասիրական» քաղաքականութեան։ Եթէ կան մանր մունր հարցեր, որոնք լուծուեր են վերջին ութ տարուան մէջ, ատիկա կատարեր է ժամանակը։

Զարմանալի չէ այս երեւոյթը, որքան ատեն որ բան չէ փոխուած ժողովուրդներուն հոգեբանութենէն եւ ատելութիւնն ու քաղաքական մրցակցութիւնը կը պահեն իրենց ուժգին թափը։ Պետութիւնները, մեծ ու պզտիկ, համաժողովներու կը մտնեն սրտառուչ խօսքերով, բայց հասակր տրամադրութիւն մըն է որ չափ կուտայ իրենց գործունէութեան։ Անհաւասիկ Անգլիան, —անսպառ հարստութիւն ու անխորտակելի ուժ— կը խօսի աշխարհի մէկ երրորդին անունով եւ իրմէ դուրս ուրիշ սրբութիւն չի ճանչնար։ Ֆրանսան, նոյնքան զօրաւոր, սակայն միշտ կասկածոտ դէպի իր հարեւանները։ Իտալիոյ համար հազիւ թէ որ եւ է նշանակութիւն ունին միջազգային ժողովները եւ Մուսոլինիի մէկ խօսքը աւելի կ'արժէ քան ամբողջ Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութիւնը։ Ամերիկան՝ անջատ եւ ինքնաբաւ աշխարհ մը, ո՛ր իր տոլարներուն մասին կը մտածէ. «կը դիտէ» ուրիշներուն վէճերը, բայց «չի մասնակցիր»։ Գերմանիան տակաւին խորթ է իր դրացիներու «եղբայրութեան» եւ շարունակ ենթարկուած կասկածի։ Խորհրդային Ռուսիոյ համար, իր սահմաններէն դուրս ամէն բան սեւ է. Լէնին եւ պրոլետարիատ։ Պզտիկ ազգերը կը հետեւին մեծերուն համաձայն իրենց շահերուն, ամուր կառչած ազգային ինքնագիտակցութեան բնազդին, որ հետզհետէ վտանգաւոր կը դառնայ։

Այս կացութեան մէջ, ուրեմն, շատ մը շողշողուն խոստումներ ու ձեռնարկներ դատապարտուած են ապարդիւն մնալու. փաստեր շատ կան այս մասին վերջին տասը տարիներու պատմութեան մէջ։

* *

Ինչպէս ընթերցողները կը յիշեն, Ժընեւի խորհրդաժողովը բացուած Յունիս 20ին նախագահ Քուլիճի հրաւէրով, նպատակ ունէր սահմանափակել երեք մասնակցող պետութիւններու ծովային ուժերը եւ վերջ տալ նաւատորմիղները զօրացնելու եւ մրցելու քաղաքականութեան։ Անմիջապէս իւրաքանչիւրը կը մտատանջուէր առանձնապէս իր սահմաններու ապահովութեան հարցով։ Նաւային ուժերու զեղչումը համեմատական պիտի ըլլար, անշուշտ, այդ պահանջին։ Մէկ ու կէս ամիս խորհրդակցեցան, որոշելու համար թէ պետութեան մը սահմանները ծովային յարձակումներու դէմ պաշտպանելու անհրաժեշտ պատերազմական նաւերու քանակն ու տարողութիւնը ո՛ւր կը սկսի եւ ուր կը վերջանայ։ Իւրաքանչիւրը ունէր իր տեսակէտը եւ իր լուծումը։ Գլխաւոր անհամաձայնութիւնը Անգլիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ էր, իբրեւ երկու հսկայ մրցակիցներ, իսկ Ճափոն կ'աշխատէր հաշտարարի դեր կատարել՝ գրեթէ խորհրդաժողովի ամբողջ տեւողութեան։

Ինչ կ'ըսէին պատուիրակութիւնները։ Խորհրդաժողովի վերջին նիստին մէջ Պրիճմըն (Անգլիա), Կիպսըն (Ամերիկա), եւ ծովակալ Սայթօ (Ճափոն) խտացուցին իրենց կառավարութիւններու տեսակէտները։

Անգլիա առաջարկեց որ յածանաւերը, թորփիլահալածներն ու ընդծովեաները բաժնուին երկ-երկու կարգի եւ իւրաքանչիւր նաւ ունենայ սահմանուած տարողութիւն մը եւ թնդանօթներու որոշ չափ մը։ Մեծ յածանաւերը պիտի ունենային 10,000 թոնօ տարողութիւն եւ 8 մատնաչափնոց թնդանօթներ։ Ամերիկայի ծրագրով ամէնէն փոքր թորփիլահալածները պէտք է ըլլային 3000 թոնօ. այնպէս որ պզտիկ պիտի ըլլար տարբերութիւնը մեծ թորփիլահալածներուն եւ փոքր յածանաւերուն միջեւ. նոյնը բոլոր ընդծովեաներուն համար։ Գալով երեք պետութեանց նաւային հաւասարակշռութեան, Անգլիա եւ Ամերիկա պիտի գտնուէին նոյն աստիճանին վրայ, իսկ երկրորդական տեղը պիտի գրաւէր Ճափոնը։ Այս հաշիւին մէջ չկան մեծ մարտանաւերը, որոնց մասին կարգադրութիւն եղած էր Ուաշինկթընի մէջ։

Ամերիկա համաձայն չէր յածանաւերու թիւին եւ տարողութեան համար առաջարկուած սահմանափակումին։ Անգլիա աւելի շատ օժանդակ նաւ ունի ներկայիս քան Ամերիկա, մանաւանդ յածանաւեր, եւ բնականաբար հաճելի չէր կրնար ըլլալ Միացեալ Նահանգներուն համար գերակշռութիւնը թողուլ աշխարհի առաջին պետութեան։ Ճափոն ընդհանրապէս համամիտ էր անգլիական առաջարկներուն, թէեւ չուզեց բան զեղչել իր պահանջներէն։

Ինչպէս ըսինք, մենամարտը տեղի ունեցաւ երկու առաջնակարգ պետութիւններու միջեւ եւ բանավէճը այնքան լուրջ էր որ չհաւանեցան ճափոնական պատուիրակութեան առաջարկին — զգրեցնել պատերազմական նաւերու շինութիւնը «ցնոր տնօրինութիւն»։

Տարիներէ ի վեր Անգլիա եւ Ամերիկա կը մրցին ծովերու վրայ՝ բազմապատկելով նաւային շինութիւնները։ Ի հարկէ բարեմէ վախնալու պատճառներ չունին, սակայն ծովերու տիրապետութիւնը մօտիկ է իրենց սրտին, մանաւանդ այն օրէն երբ գերմանական նաւատորմիղը շուքի վերածուեցաւ, իսկ մնացեալ հինգ ծովային պետութիւնները չեն կրնար հասնիլ իրենց առաջնակարգ դիրքին։

Հարց է թէ Ժընեւի խորհրդաժողովէն ետք ինչ գոյն պիտի ստանայ այդ մրցումը։ Անգլիացիները խորհրդաժողովին վիժումը կը վերագրեն Ամերիկայի չկամութեան կամ աշխարհակալ յաւակնութիւններուն։

Հաւանելի է որ այս ձախողանքը չափազանց անհամաձայն ազդեցութիւն յառաջ բերած է Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ եւ հակառակ այն պաշտօնական ճառերուն, որոնք արտասանուեցան ժողովի փակման օրը, երկու կողմի թերթերը կծու արտայայտութիւններ կ'արձանագրեն։ Պարզ է որ աշխարհի երկու հզօրները չեն ուզեր տեղի տալ— հաւասար ուժ եւ հեղինակութիւն քաղաքական կամ տնտեսական ասպարէզի մէջ, հետեւաբար հաւասար ծովային զօրութիւն։

Տիրող կարծիքը այն է որ խնդիրը պէտք եղածին չափ հասուն չէր խորհրդաժողովի բերելու համար եւ այդ բանը յայտնի էր առաջին օրէն։ Այդ էր պատճառը որ Փարիզ եւ Հռոմ մասնակցեցան բանակցութիւններուն, գոհանալով չէզոք «դիտող»ներով եւ «տեղեկատու»ներով։

Ամերիկա նիւթական ամէն միջոց ունի ընդարձակելու իր նաւային շինութիւնները եւ արդէն վերջին լուրերու համաձայն նոր յածանաւեր շինելու ծրագիր մը պատրաստած է։ Երբեք վախ չկայ որ Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ ներկայ վէճը սուր բնոյթ ստանայ. յարաբերութիւններն ալ չպիտի աղարտին անկէ։

«Թայմզ» դիտել կուտայ որ խորհրդաժողովը իր որոշ օգտակարութիւնները ունեցաւ, որովհետեւ յայտնի եղաւ թէ ո՛ւր է բուն դժուարութիւնը. յաջող նախապատրաստութիւն մըն էր եղածը։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» վախ կը յայտնէ որ նաւային եմտացոյցին մէջ կատարուելիք կրճատումները դեռ պիտի ուշանան քանի մը տարի։ Ժընեւի խորհրդաժողովը սորվեցուց թէ զինաթափութեան հարցը կարծուածին չափ ալ պարզ չէ, մանաւանդ Մեծն Բրիտանիոյ համար։

«Մօրնինկ Փօսթ» կը բացատրէ որ Անգլիա ոչ մէկուն դէմ թշնամական տրամադրութիւններ ունի, բայց ծովերու ազատութիւնը հրամայողական պահանջ է իր իր կենսունակութեան համար։

Ընկերվարական ղեկավար Մաքտօնըլտ ցաւելով Ժընեւի անյաջողութեան վրայ, յոյս կը յայտնէ թէ թէքնիք դժուարութիւնները չպիտի կրնան յեղաշրջել երկու երկիրներու բարեկամութիւնը։

Այս աւուր պատշաճի խօսքերը կ'արտասանուին ամենայն հանդարտութեամբ, բայց յատկանշական է այն երեւոյթը, որ բովանդակ պատասխանատուութիւնը կը ձգեն Ամերիկայի վրայ։

Հարցը պիտի ձգեն իր վիճակին, դեռ քանի մը տարի եւ պետական դիւանատուններն են որ պիտի մշակեն մանրամասնութիւնները մինչեւ յառաջիկայ խորհրդաժողովը։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

Հայաստանի մէջ, զանազան տեղեր, վերջերս կառավարութիւնը սկսած է «մանկական հրապարակներ» բանալ, մեր լեզուով՝ մանկապարտէզ։ Մասնաւոր «ուսուցիչներ» գիւղերը կը պտտին աշակերտ հաւաքելու համար։ *Խորհրդ. Հայաստանի* մէջ (4 Օգոստ.) աշխատակից մը կը պատմէ թէ ծնողքները չեն ուզեր իրենց երախաները ղրկել մանկապարտէզ։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ կը վախնան։ «կը տանէք Երեւան, կը յեղափոխէք» կ'ըսեն ծնողքները։

Բայց եւ այնպէս մե՛ծ է հայ մանուկին ծարաւը ուսման համար։ Նոյն թղթակիցը կը գրէ թէ դսեղի մէջ մանուկները կուլան մանկապարտէզ երթալու համար։ Ալմալուի մէջ (Էջմիածին) գիւղացիները իրենց միջոցներով մանկապարտէզ մը կը շինեն ու երախայով կը լեցուի շէնքը։ Կոտայքի մէջ երախաները լուսցածին պէս մանկապարտէզ կը վազեն։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՑՈՒՌԱՋ»ը

Վ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ՊԷՅՐՈՒԹ, 3 Օգոստ.

Ինչպէս յայտնի է «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն, անցեալ տարի Ցուլիսին պոլշեւիկ-ռամկավար-հօկճի խմբակը չարաչար պարտուած գաւառականի ընտրութիւններուն մէջ, ուզեց խառնակութիւններ ստեղծել եւ այսպիսով ձախողեցնել գաւառականի գործունէութիւնը։

Այս խառնակիչ խմբակը կը ղեկավարէր ոճրածին Միհրան Աղազարեան։

Եւ այս այն տեսակ պահու մը, երբ քանի մը շաբաթ առաջ Լիբանանի երեսփոխանական ժողովի անդամ Պ. Օմար Ցաուք խոստում կը յարձակէր Հայերուն վրայ եւ զանոնք կ'անուանէր «անիշխանականներ», «ոճրագործներ» եւ կ'առաջարկէր «ծովը թափել այս բազմութիւնը, որ ռումբ կը պատրաստէ։» Այս տեսակ պահու մը շատ բնական է որ ժողովուրդի գիտակից մասը պիտի աշխատէր յանուն այս գաղութի հանդարտին, խոհեմութեամբ լռեցնելու այս հայանուն գաւաճանները, որոնց համար իրենց անձնական կիրքերէն դուրս սուրբ ոչինչ կայ. բայց ի հարկէ խոհեմութեան լեզուն չազդեց մեր խառնակիչ «հերոսներուն» վրայ, որոնք կ'ուզէին կռիւ, արիւն եւ եղբայրասպանութիւն։

Չէ՞ որ հրամանը վերէն է եւ կամակատար ստրուկները չէ՞ որ պարտաւոր են ճշտութեամբ կատարելու բարձրագոյն փէրմանը։ Եւ ահա Սեպտեմբեր 28ի գիշերը այս նոյն խմբակը ղեկավարութեամբ ոճրագործ Միհրան Աղազարեանի, դաւադրութեամբ կը յարձակի Գաւառականի գոնփակ ժողովին վրայ՝ կաթողիկոսարանին մէջ եւ կը սպաննէ Պէյրութահայ գաղութի ամէնէն յարգուած զաւակներէն մէկը՝ երեսփոխան ընկեր Վահան Վարդապետեանը, որպէսզի յաջողի ցրուել մեծ ջանքերով գումարուած գերագոյն ժողովը եւ այս գաղթական բազմութիւնը ձգէ դարձեալ անղեկ եւ անպաշտպան։

Ոճրագործները հասա՞ն իրենց նպատակին։

Պատասխանը բացասական է ի հարկէ։

Գաւառականը շարունակեց իր ժողովները եւ վարեց իրեն վստահուած գործը, իսկ ոճրագործները ոճիրը կատարելէն անմիջապէս ետք, ծակ փնտռեցին ծածկուելու համար։ Սողացող ստրուկներու հոգեբանութիւնն է այս։ Եւ արդարութիւնը ի հարկէ ձերբակալեց անմիջապէս յանցաւորները։

Ահա՛ այս ոճիրին դատավարութիւնն էր որ կատարուեցաւ անցեալ շաբաթ եւ տեւեց 4 օր։ Ժողովուրդը մեծ յուզումով հետեւեցաւ անոր՝ սպասելով ոճրագործներու խստիւ պատժուելուն։

Այրի տիկին Վարդապետեան միայն մէկ փաստաբան ունէր՝ Քամիլ Նաթէ, իսկ ոճրագործները վարձած էին վեց փաստաբաններ՝ Ֆաքիխայի գլխաւորութեամբ։ Ողջ ըլլայ պոլշեւիկեան գանձարկղը։

Լսուեցան Գաւառականի բոլոր անդամները, որոնց յայտնութիւններէն պարզուեցաւ որ Աղազարեան իսկական հեղինակն ու կազմակերպիչն է եղած այս նողկալի ոճիրին։

Աղազարեան վկաները հասցէին արտասանեց քանի մը խօսքեր, որոնք ի հարկէ միայն ծիծաղ պատճառեցին։ Օրինակ՝ Ցոքթ. Խ. Թիւթիւնճեանի համար ըսաւ թէ հայութեան մէջ ամէնէն մեծ ստախօսն է եւ չընդունիր անոր վկայութիւնը, երբ այս վերջինը դատաւորներուն կը կարդար տխրահռչակ «Սուրիական Միութեան» հատուած մը, որմէ կը պարզուի որ այս խմբակը ամիսներ առաջ արդէն արծարծած է սպանութեան միտքը։ Ահա քանի մը տող այդ հատուածէն՝

«Դաշնակներու գործունէութիւնը պէտք է արգիլել սուրով, այս գաղութը կը խաղղի Թիւթիւնճեաններու եւ Յովհաննէսեաններու արիւնով միայն»։

Եւ վերջապէս Օգոստ. 1, ժամը 11ին ժողովուրդը լսեց արդարութեան հուժկու ձայնը, որուն կը սպասուէր տասը ամիսներէ ի վեր։ Եղեռնագատ ատեանի նախագահ Պ. Շհիյալլը հրամայեց ներս բերել շղթայակապ ամբաստանեալները, որոնք ոտքի կեցած լսեցին արդար վճիռը, որ ծանօթ է արդէն ընթերցողներուն. այն է՝ Միհրան Աղազարեան, կառապան Նիկողոս եւ Աբրահամ Թոմարզալեան իբրեւ հեղինակ Վահան Վարդապետեանի սպանութեան, կը դատապարտուին տասնեւհինգ տարի տաժանակիր աշխատանքի եւ 2500 սուրիական ոսկի տուգանքի, իբրեւ փրկագին որբացեալ որբերուն։

Պէյրութահայ գաղութը մեծ ուրախութեամբ ընդունեց այս վճիռը, որ դաս մը եղաւ նաեւ այն բոլոր հաստափոր ագաներուն, որոնք օժանդակեցին ոճրագործ խմբակին՝ առանց հասկնալու անոնց բուն նպատակը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԿՈՒՍՆ ԱԼ ՊԱՌԱԿՏԱԾ

Հայաստանի Թերթերը հետզհետէ կը խոստովանին ընդդիմադիրներու կատարած գործունէութիւնը կոմունիստ կուսակցութեան մէջ։ Հակառակ ճնշումներուն եւ սպառնալիքներուն, ընդդիմադիրները գլուխ կը ցցեն եւ իրենց երբեմն ծածուկ, երբեմն յայտնի պայքարներով մտահոգութիւն կը պատճառէին օրուան իշխանաւորներուն, որոնք վերջերս գաւառները շրջուն գործիչներ ղրկեցին սպառնալու, սարսափեցնելու եւ պատրաստ բանաձեւ մը ստորագրել տալու համար կուսակցութեան գաւառային կեդրոններուն։ «*Խորհրդ. Հայաստան*»ի 4 Օգոստոս թիւին մէջ նման բանաձեւ մը, ղրկուած Ղարաքիլիսայէն, շատ բան կը խօսի հայ պոլշեւիկներու վախերուն ու ներքին տագնապներու մասին։ Կը ներկայացնենք ըստ իր բնագիրին.—

Ղարաքիլիսայի քաղաքային եւ հայկական զինուորական միացեալ ժողովը լսելով Հ. Յովսէփեանի զեկոյցը, կը միանայ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի լիակատար ժողովին որոշումներուն։ Հայաստանի կուսակցական կազմակերպութեան մէջ ընդդիմադիրները, որոնք մինչեւ հիմա գաղտնի կը պահէին իրենց դէմքը, տեսնելով որ թիւով քիչ են, եւ ծանօթանալով կուսակցութեան հակաթրոցքիական տրամադրութիւններուն, չէին համարձակեր ասպարէզ գալ, եւ կը բաւականանային անհատական քարոզութեամբ, անկիւնային խօսակցութիւններով։ Սակայն այսօր, անոնք, օգտուելով խորհրդային Ռուսիոյ ներկայ միջազգային ու ներքին բարդ կացութենէն, ու մասնաւորապէս՝ Հայաստանի մէջ, Երեւանի կուսակցական կազմակերպութեան մէջ ծագած տարակարծութիւններէն, գլուխ բարձրացուցած են։

Վերջերս, Երեւանի կուսակցութեան եւ բլիջային ժողովներուն մէջ ընդդիմադիրներու կատարած յարձակումները, կեդր. կոմիտէի վերջին լ… տար ժողովին մէջ երեք ը… մադիրներու յայտարարութ… կ'ապացուցանեն որ ընդ… դիրները արդէն Հայաս… կազմակերպութեան մէջ… կազմակերպչական ձեւ… պումներ ունին իբրեւ հ… նինեան հոսանք։

Թէեւ մեր ընդդիմադ… անհամեմատ աւելի … վախկոտ են եւ սկզբուն… նին, սակայն ներկայ մի… յին ու ներքին բարդ կ… թիւնը պահանջ կը դնէ … լոր մեր կուսակցական կա… կերպութիւնները վճռ… պայքար մղեն անոնց դէմ, … դարտ պահելու համար լէն… կուսակցութեան սկզբուն… պաշտպանելու համար կ… ցութեան միութիւնը, … միջոցներով։

Կեդր. Վերահսկիչ Յա… ժողովը պէտք է ներկա… պահակը մեր կուսակցա… միութեան, սակայն, դժ… տաբար, այդ կեդր. վերա… ցանձնաժողովին մէջ կա… կերներ, որոնք դէմ են … եան կուսակցութեան գիծ… միութեան։ Ժողովս կը պ… չէ անոնց մասին կազմա… չական կարգադրութիւնն… նել եւ վտարել Կեդր. Վե… կիչ Յանձնաժողովէն։ Յ… ժողովս կը պահանջէ, … ժեշտ պարագային, ո՛չ մ… ջոց խնայել, պաշտպանելու… մար Հայաստանի կազմա… ութիւնները թրոցքիակ… բու վտանգէն։

Միւս կողմէ, ժողովս … տա է Կեդր. Կոմիտէի … եանի կազմակերպութեան … քերուն մէջ ծագած ան… ձայնութիւնները, եւ պա… Կեդր. Կոմիտէին դէմ, … անցած է կուսակցութեան … նոնադրական սահմանն… այս պատճառով կազմակ… թեան մէջ որոշ չափով … ցած են կուսակցութեան … նակութիւնը եւ կարգա… թիւնը։ Այդ պայքա… պատճառով, Կեդր. Կո… գործնական աշխատանքի… մէջ պատահած զանազա… ներն ու թերութիւնները … գրուեցան Կեդր. Կոմիտէի…

Այս կացութեան մէջ … ղովս հաւանութիւն կը … Կեդր. Կոմիտէի որոշում… եւ անհրաժեշտ կը նկատէ…

Ա.— Խնդրել Կեդր. Կոմ… եւ բոլոր կազմակերպութ… րէն, որպէսզի խիստ վճ… պայքար մը բանան բոլ… նոնց դէմ, որոնք կը փ… վարկաբեկել Կեդր. Կոմ… ղեկավարութիւնը, կամ կը … փաքին «փոփոխութիւն… տարել ղեկավարներուն մէ…

Բ.— Լիակատար ժո… արդիւնքներուն մասին կու… ցական կազմակերպութ… րու մէջ կատարել դաս… թիւններ, բացատրելու, պ… բանելու համար ընդդի… ներու դիրքը, կազմակ… թեան մէջ ծագած ներքի… համաձայնութիւնները։

ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ՊԻՏԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒ…

Ինչպէս գրեցինք, … ամիսներուն ամերիկա… թղթակցներէն Կարապետ… մոնեան կ'երթայ հա… Հայաստան։ Գիշեր մը եր… ծանօթներ, իբրեւ Չեկայի… գամներ, կը մտնեն ան… Դրացիներուն միջամտ… չենթարկուելու համար, … առջեւ կը կարդան Չեկայի… մանը, զոր իրենք գրա… Դրացիները, սահմռկած, կը… նեն իրենց տուները։ Թէ… չեկիստները կը սպաննեն … մոնեանը, կողոպտելով … հարստութիւնը։ Քանի մը … վերջ ոճրագործներէն … Գաբրիէլ Գրիգորեան, … նուի։

Դատարանը գնդակա… րութեան դատապարտեց … գործը։

Դատախազը գնդակա… թիւն պահանջած էր, … բեկուելու համար արտա… նի Դաշնակցականներէն, … կը գրէ Խ. Հայաստան (4 Օ…

ԾԻԾԱՂ

ՄԱՀԱԶԴ

Սողոմոն Կուլիկեան անուն ծանօթ մը ունէի: Աշխարհի մէջ մինակ մարդ մըն էր: Կարծես գետնէն բուսած կամ ծառէ մը ճիւղէն ինկած: Ազնիւ մարդ էր, բայց դժբախտ ու մանաւանդ հիւանդ: Անցեալ օր —ձեզի օրեր— մեռեր է: Անհաւատալի մահազդը.—

«Տիար Յակոբոս Կուլիկեան եւ զաւակունք, Տիար Աբրահամ Կուլիկեան եւ զաւակունք, տէր եւ տիկին Սաղաթէլ Կունտողեան եւ զաւակունք, Տիար Մատթէոս Թորոսեան, Այրի տիկին Սօֆի Աղայեան (Սթօքօլմ), եւ իր զաւակը (Որովայնաքաղաք), Օրջակել Ծուլիկեան (Փարիզ), Տիար Մեսրոպ Թովմասեան (Ատլանտեան Ովկիանոս), Տ. Սօմունեան (Փաթակոնիա), Տ. Աղլադեան (Զանզիպար), Տիար Ողբունի (Քամչաթքա), Տ. Սարենց (Ն. Զելանտա), Տ. Հովենց (օդանաւ ի խաղաղական), Տ. Մատաթեան (Մանչէսթըր), Տ. Աքիսողոմեանց (Կալկաթա) Տ. Իշխան Խանամեանց (Սահարա), Տ. Ծովակալ (Լօզան) եւ Քիշմիշեան (Լոնտոն), Գնաճեան (Պերլին), Խորանճեան (Վիէննա), Մինասեան (Աթէնք) ընտանիքները եւ համայն ազգականք կը ծանուցանեն դառնակսկիծ մահը՝

ՏԻԱՐ ՍՈՂՈՄՈՆ ԿՈՒԼԻԿԵԱՆԻ

(Նախկին անդամ Թաղական խորհրդի և Կալուածոց հոգաբարձութեան)

իրենց թոռան, զաւկին, հօրը, մեծ հօրը, ամուսնոյն, հօրեղբօրը, մօրեղբօրը, եղբօրը, քեռայրին, ազգականին՝ որ տեղի ունեցաւ իր 59 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ, չարչարագին հոգեվարքէ մը վերջ, որ տեւեց 58 տարի:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի... եւն. եւն.:

Նախ մարդ կ'ապշի կը մնայ թէ ո՞ւրկէ բուսան այս ազգականները:

Երկրորդ՝ ինչպէս կրցան այդքան հեռուներէն՝ մահը իմանալ ու միասին ծանուցանել:

Տարօրինակ ազգ ենք, ընկեր չկայ:

Երբ ողջ ենք, ոչ ազգական ունինք, ո՛չ բարեկամ: Անգամ մը որ մեռանք ահա սերողներ ու լացողներ կը ծնին:

Ամէն ազգ մահով կը պակսի. իսկ մենք մահով կ'աւելնանք,

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

ԵՐԱԽԱՅԻ ՄԸ ՄԱՀԸ.— *Հիէր գիւղին մէջ, Տիկին Ռուսօ 20 ամսու երախան օրօրոցին մէջ ձգած, տանը բակին մէջ լաթ կը լուար: Երախան յանկարծ օրօրոցէն դուրս կը կախուի, սակայն գլխուն կողմը կապը ամուր ըլլալով, կը սեղմուի վիզը եւ կը խեղդուի:*

Մ. ՔԷՄԱԼ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ.—

Հանրապետութեան Նախագահը ամիսէ մը աւելի է որ Պոլիս կը գտնուի եւ կը յուսացուի թէ հոն պիտի մնայ մինչեւ աշուն, յետոյ պիտի դառնայ Էնկիւրի: Պոլսոյ ժողովուրդը յաճախ կը տեսնէ զայն, որովհետեւ գրեթէ ամէն իրիկուն կամ ինքնաշարժով կը պտտի քաղաքը եւ կամ իր զբօսանաւով կը յածի Վոսփորի վրայ: Պզտիկ շքախումբի մը ընկերակցութեամբ, կայքի փաշան տեղաւորուած է սուլթաններու նախկին պալատին՝ Տօլմա Պաղչէի մէջ. վերջերս ալ վարչապետ Ըսմէթ փաշա իր հիւրը եղաւ:

Բնականաբար մայրաքաղաքը Էնկիւրիէն դարձեալ Պոլիս փոխադրելու խնդիր չկայ. սակայն ամառուան եղանակին Պոլիսը կրնայ ծառայել իբրեւ կառավարութեան անպաշտօն կեդրոնը: Կայքին մեկնելէն ի վեր, Նախարարներէն եւ երեսփոխաններէն շատեր ձգեցին Էնկիւրին, որ այսօր ամայի վիճակ կը ներկայացնէ: Սակայն առ այժմ սխալ պիտի ըլլար ենթադրել թէ Պոլիս դարձեալ Թուրքիոյ քաղաքական կեդրոնը պիտի դառնայ: Հանրապետական կառավարութիւնը Էնկիւրի հաստատուած է եւ հաւանաբար Էնկիւրի ալ պիտի մնայ: Գրեթէ իւրաքանչիւր օտար պետութիւն շինած է կամ շինելու վրայ է շէնք մը՝ իբրեւ դեսպանատուն, ու այլեւս պաշտօնական ոեւէ է յարաբերութիւն չկայ Թուրքիոյ արտաքին գործավարութեան եւ Պոլսոյ դիւանագիտական մարմին միջեւ: Ճիշդ է թէ տակաւին Պոլիս կը մնայ Թուրք դիւանագիտական պատուիրակութիւն մը, սակայն իր պաշտօնը պարզապէս թղթատարութիւն է, եւ գլխաւոր պատուիրակ Նուսրէթ պէյ հիմա Նախագահ կարգուեցաւ վերջերս կազմուած «Պետական խորհուրդին»:

Կայքին եւ խորհրդականներուն ուշադրութիւնը գրաւող հարցն է Ազգային Մեծ Ժողովի ընտրութիւնները: Թուրքիոյ մէջ ընտրութիւնները քանի մը շաբաթ կը տեւեն եւ բաւական բարդ ձեւով կը կատարուին: Ընտրական դրութիւնն է համեմատականը, եւ 18 տարեկանէն վեր բոլոր այրերը քուէի իրաւունք ունին: Վերջին Ազգային Ժողովը 284 երեսփոխան ունէր, սակայն կը կարծուի թէ նորը 300 պիտի ունենայ: Երեսփոխաններուն լայն մեծամասնութիւնը պիտի պատկանի քէմալական «Խալք» կուսակցութեան եւ ընդդիմադիրներ չպիտի գտնուին իրապէս: Առհասարակ կը խօսուի թէ ներկայ քէմալական երեսփոխաններէն մօտաւորապէս կէսը պիտի պահեն իրենց աթոռները: Հօճաները, որոնք մինչեւ հիմա երեսփոխան կ'ընտրուէին, հաւանական չէ որ վերընտրուին: Նոյնպէս կը կարծուի թէ իրենց աթոռները պիտի կորսնցնեն բանակի նախկին հրամանատարները, ինչպէս Քեազիմ Քարապէքիր եւ Ճաֆէր Թայեար փաշաները: Նոր երեսփոխանները պիտի ըլլան աւելի երիտասարդ ուժեր, որոնք լայն ծանօթութիւններ պիտի ունենան տնտեսական, ելմտական, երկրագործական եւ մասնագիտական հարցերու մասին: Նոր երեսփոխանները ընտրելու գլխաւոր պատասխանատուներն են Կայքին, Ըսմէթ փաշան եւ քէմալական կուսակցութեան քարտուղար Սաֆվէթ պէյը:

Արդիւնքները պիտի հասկցուին Հոկտեմբերին, որուն վերջերը կը յուսացուի բանալ Ազգային Ժողովը: Նոյն ատեն պիտի գումարուի քէմալական կուսակցութեան համաժողովը, որուն մէջ Կայքին պիտի արտասանէ իր երկար ատենէ ի վեր մեծ հետաքրքրութեամբ սպասուած ճառը, որ քանի մը օր պիտի տեւէ եւ պիտի պատկերացնէ Թուրք յեղափոխութեան զանազան փուլերը:

Ապահով կերպով կարելի է ըսել թէ, Թուրք ներքին քաղաքականութեան մէջ մեծ փոփոխութիւններ չեն սպասուիր մօտիկ ապագային մէջ: Կտրոններու խնդրին կարգադրութիւնով, առկախ արտաքին կարեւոր խնդիր մը չի մնար, եւ Կայքին իր կառավարութեան հետ միասին, բոլորովին պիտի նուիրուի Անատոլուի բարգաւաճման եւ վերաշինութեան դանդաղ ու մեծածախս աշխատանքին:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅ ԼՈՒՂՈՐԴ ՄԸ

ՖԻՈՒՄԷԼ.— *Մօտաւորապէս չորս տարի է որ ամէն ժամանակ միշտ 150—200 հայ աշխատաւորներ գտնուած են հոս, մեծամասնութիւնը ընտանիքով: Սակայն ցաւալի է որ ոեւէ միութիւն չունինք: Վերջերս խորհրդակցական ժողով մը գումարուելով ընտրեցինք հինգ հոգի, որոնք պիտի ղեկավարէին այստեղի ազգային գործերը: Սակայն մեր պարոնները երեք ամիս չափ օրօրուելէ վերջ չկրցան ոեւէ գործ տեսնել: Միայն իրենց առաքինութիւնը այն եղաւ, որ այս տեղի ժողովուրդը իրարու դէմ թշնամացուցին: Ի վերջոյ իրենց անկարողութիւնը զգալով միութեան հաւաքած դրամները ետ դարձուցին ու կամալուծեցին զայն: Այժմ գրեթէ անկարելի է ժողովուրդը մէկտեղ բերել եւ կազմակերպել, որովհետեւ բոլորն ալ իրարու ատելութեամբ կը նային:*

Տեղւոյս երիտասարդներէն Յակոբ Տայեան լողալու մէջ ձիրք ունի եւ Լօթ-է-Կարօն նահանգին մէջ այս երեք տարիէ որ միշտ առաջնութիւնը կը շահի: Այս տարի լողալու երեք մրցումներ տեղի ունեցան, երեքին ալ առաջնութիւնը շահելով ստացաւ արծաթեայ շքադրամներ: Աւելորդ է ըսել թէ մրցումները միշտ ֆրանսացիներուն հետ կատարած է:

Գ. Կարապետեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Մարզական շարժումը լայնօրէն կը զարգանայ Գերմանիոյ մէջ: Երկու տարիէ ի վեր գերման մարզիկներու եւ խումբերու ձեռք բերած արդիւնքները սովորականէն դուրս են: Ամէն ամիս նոր մրցանիշեր կը կոտրուին մարզական բոլոր ճիւղերուն մէջ: Մասնաւորապէս ընդհանուր պատերազմէն ի վեր անոնք լրջօրէն կ'աշխատին այդ ուղղութեամբ, ամբողջ աշխարհի նախանձը շարժելով: Գնդախաղը, որ դեռ երկու տարի առաջ տկար ճիւղ մըն էր Գերմանիոյ մէջ, ներկայիս կը հաւասարի միւս երկիրներուն: Դեռ անցեալ շաբաթ, Փարիզի լաւագոյն ուժերէն Ռէտ-Սթար Գերմանիա գնաց ու լաւ դաս մը առաւ. նոյնը պատահեցաւ Հոլանտայի ախոյեանին: Այր մարզիկներու կողքին կիներն ալ կ'աշխատին եւ մեծ յառաջդիմութիւն ձեռք բերած են՝ կոտրելով մրցանիշեր: Գերմանները լրջօրէն կը պատրաստուին յառաջիկայ համաշխարհային ողիմպիականին, որ տեղի պիտի ունենայ 1928ի գարունէն սկսեալ Ամսթէրտամի մէջ, եւ կը յուսան եթէ ոչ առաջին, գոնէ երկրորդ տեղը գրաւել:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Տէմփի-Թըննի մրցման համար հիմակուընէ մեծ գրաւներ կը բռնուին: Մեծամասնութիւնը Թըննին կը նկատեն յաղթականը: Տէմփի-Շարքի մրցումէն առաջ ալ բոլորը Շարքիի ի նպաստ գրաւ բռնած էին, բայց մրցման իրիկունը բոլորն ալ յուսախաբ եղան: Ներկայիս գրաւներուն 100ին 7ը աշխարհի ախոյեանին՝ իսկ 5ը Տէմփիի կողմն են: Գ. Կ.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կարգ մը բաժանորդներ չեն փակած իրենց հաշիւները:

կը խնդրուի փութացնել:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՈԳԻՈՎ ՈՃՐԱԳՈՐԾ — *Պուտափէշթէն կը հեռագրեն թէ ռումանական սահմանագլուխին վրայ ձերբակալուեցաւ երկրաշրջիկ մը, Ֆէրէնցի, որ խիստ հարցաքննութեան մը միջոցին խոստովանեցաւ թէ չորս ոճիր գործած է.*

— Երբ երրորդ զաւակս աշխարհ եկաւ, բարեկամներս ականջիս փսփսացին թէ հայրը ես չեմ: Արիւնս ցատկեց գլխուս: Ուզեցի ճշմարտութիւնը իմանալ: Ըսի կնոջս թէ գործով մը կը մեկնիմ քաղաք, ու մեկնեցայ: Գիշերը յանկարծակի վերադարձայ: Կինս շփոթեցաւ: Ցանկարծ զարկին դուռը: Հրամայեցի կնոջս որ հարցնէ թէ ո՞վ է: «Ես եմ, բա՛ց, սիրելիս», պատասխանեց անծանօթ մը դուրսէն: Ուրեմն ամէն բան ստոյգ էր: Ցաջորդ առտու արթնցուցի երկու զաւակներս, տարի անտառ: Խեղճ երախաները կուլային: Սեղմեցի անոնց կոկորդը, սպաննեցի ու թաղեցի: Դարձայ տուն եւ ըսի կնոջս, որ պատրաստուի իր կարգին: Չեռքովս ոլորեցի վիզը եւ սպաննեցի: Ցետոյ ծածկեցայ նորածին երախայիս օրօրոցին վրայ, երկու մատովս զայն ալ խեղդեցի: Ցետոյ փախայ խենդի մը պէս: Երկու տարիէ ի վեր կը թափառիմ ամէն կողմ եւ հանգիստ չունիմ: Տարին քանի մը անգամ կը դառնայի գիւղս, լալու համար մեռելներուն վրայ: Այդ պահուն էր որ ձերբակալուեցայ:

Ոստիկանութիւնը, այս ոճիրներէն զատ, կը կասկածի թէ Ֆէրէնցի խեղդած է նաեւ կին մը, որուն սպանիչը մինչեւ հիմա չէր գտնուած, սակայն բժիշկը կնոջ վիզին վրայ գտած էր խոշորկեկ մատներու հետքեր: Եւ ինչպէս Ֆէրէնցիի ձեռքերը այնքան խոշոր, այնքան լայն էին, որ սարսափ կը պատճառէին:

ԽՄԱՆ ԽԵՆԹԸ.— *Տիկին Տիւրան, ամուսինին մահէն յետոյ, երկու զաւակները առաւ եւ գնաց տագրոջը տունը՝ Սէն-Մօր: Շուտով ամուսնացաւ տագրոջը հետ, եւ 5 զաւակ ալ այս վերջինէն ունեցաւ: Ամուսինը խման մըն էր, այնքան որ ալքոլին ազդեցութենէն քիչ մը խենթեցած էր: Երբեք չէր աշխատեր ու դժբախտ կինը, խնամելու համար իր եօթը զաւակները, շարունակ կ'աշխատէր: Անցեալ օր, Տիւրան յանկարծ յափշտակեց ատրճանակը, դրաւ կնոջ ճակտին եւ կրակեց: կինը ինկաւ ու մեռաւ:*

Երախան, որ մօտը կը խաղար, սարսափահար փախաւ դրացիներուն մօտ եւ շարժումով մը հասկցուց.

— Պապան «պօ՛մ» ըրաւ մայրիկին:

Նոյն պահուն լսուեցաւ ատրճանակի նոր ձայն մը: Դրացիները վազեցին ու տեսան որ խմանը վիրաւոր փռուած է կնոջ վրայ: Գանկը պայթած էր:

Ժամանակէ մը ի վեր մօտային հաւասարակշռութիւնը վախեր կը պատճառէր: Դրացիներուն մօտ կ'երթար կուլար, ըսելով որ «ստիպուած է շուտով սպաննել իր կինը»:

Խմած ալքոլը սպաննած էր իր մէջ բանականութիւնը:

ԵՍ ԼԷՈՆ ՏՕՏԷՆ ԵՄ.— *Ճամբորդ մը, Սէնթ-Մէնհուլտ իջաւ, գնաց պանդոկ մը եւ սենեակ հարցուց: Իրեն ներկայացուցին պաշտօնական տպագրական թուղթը: Գրեց, «Լէոն Տօտէ, հրապարակագիր. կը վերադառնայ Պրիւքսէլէն, պիտի մեկնի Փարիզ»:*

Ցետոյ գնաց քնանալու:

Առտուն, երբ ոստիկանները կարդացին պանդոկապետին ներկայացուցած թուղթերը, զարմացան: Վեր վազեցին, զարկին դուռը: Անծանօթը բացաւ դուռը: Ոստիկանները հարկ չտեսան հարցաքննելու: Երբեք չէր նմաներ Լէոն Տօտէի:

Սակայն ձերբակալեցին իբրեւ խաբեբայ:

ՎԱՅՐԱԳ ՄԱՐԴ ՄԸ.— *Պերլինի մէջ ձերբակալուեցաւ Կիւթովսքի, որ ամբաստանուած է թէ սպասուհիներ կ'առնէր իր ծառայութեան եւ յետոյ կը սպաննէր զանոնք: Կիւթովսքի երիտասարդ է, բազմաթիւ տարիներ աշխատած է Պերլինի ոստիկանութեան մէջ: Վերջերս օճառի խանութ մը բացած էր, զոր միշտ գոց կը պահէր: Կ'ըսէին թէ կիներու հետ կը խաղայ ներսը: Վերջը երեւան ելաւ որ սպասուհիները կը սպաննէր սեռային սատիսմի նոպայի մը պահուն: Զոհերուն թիւը քիչ չէ:*

ՄԱՐԴԱԿԵՐ.— *Լեհական թերթերը կը գրեն թէ ծերունի Տոմիշէնքօ, որ 93 տարեկանին մեռաւ, աքսորուած էր Սիպերիա: Աքսորավայրին մէջ բացած էր պանդոկ մը:*

Մահէն վերջ նկուղին մէջէն գտան 70 մարդկային կմախք, իսկ վեց տակառի մէջ աղած ու պահած էր անոնց միսը: Իր զոհերը կը սպաննէր գինիին մէջ թմրեցուցիչ դեղ մը խառնելով: Ցետոյ կ'եփէր անոնց միսը իր յաճախորդներուն համար:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ, *Խ. Պ. Քարտաշեան, տպ. «Հրազդան», Պէյրութ, գին 20 ղէնթ:*

ՆՈՐ ՇԷՆ, *Մեսրոպ, տպ. Նիւ-Եօրք, հրատարակութիւն Հայ Կրթական Հիմնարկութեան:*

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԻԳ. ԳԱՅԼԻՆ ՈՐՋԻՆ ՄԷՋ

— Ո՛չ թէ կը կարծեմ, այլ վստահ եմ:

— Այն ատեն փրկուած ենք. Ճէյմս Նօպօտնի կը մնայ ուշադրութիւն ընել:

— Իմ ալ խոնարհ կարծիքս այդ է: Ահա թէ ինչո՞ւ ինքզինքս թոյլ տուի թելադրել որ կոչ ընէք Խոմայիլօֆի: Կը կարծեմ որ եթէ ան մեզի օգնէ, կրնանք լաւ արդիւնք ձեռք ձգել:

— Գիտեն, ըսաւ, սիրուելիք մարդ ես. եւ յետոյ, նա՛, պէտք է որ քեզ համբուրեմ:

Եւ անմիջապէս, առանց ինծի թոյլ տալու որ ինքզինքս պաշտպանեմ, վիզս նետուեցաւ եւ երեսներուս վրայ դրոշմեց երկու համբոյրներ, որոնք գոնէ հնչական ըլլալու առաւելութիւնը ունէին...:

Եւ մինչդեռ այս ազգարարութենէն շփոթած կը ջանայի խելքս գլուխս բերել, ան աւելցուց.

— Երջանիկ եմ. ո՛չ միայն եւեւան հանեցի ինքնաշարժիչ մը որ սիրուն տղայ մըն է, այլ նաեւ խելացի եւ բարեկիրթ մէկը. միայն թէ չարունակէր:

— Ինչո՞ւ կ'ուզէք որ չշարունակէ:

Երկար ակնարկ մը նետեց վրաս եւ յետոյ իբր թէ ցաւելով ըսաւ.

— Որովհետեւ, երբ մէկուն կապուիմ,— եւ կը զգամ թէ քեզի պիտի կապուիմ— պէտք է որ այդ մէկը ամբողջովին իմս ըլլայ: Ահա թէ ինչո՛ւ քիչ առաջ քեզի հարցուցի թէ ամուսնացա՞ծ ես: Եթէ ամուսնացած ըլլայիր, քեզ չէի առներ իմ ծառայութեանս մէջ:

Եւ մինչդեռ զարմացած իրեն կը նայէի.

— Ցուսամ, կը հասկնաս թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզեմ, ըսաւ:

— Այսինքն...

— Այսինքն կրնայ ըլլալ որ քու ցերեկուան սպասարկութիւնդ վերածուի միանգամայն գիշերուան սպասարկութեան. հասկցա՞ր այս անգամ:

— Անշուշտ. խօսելու անանկ ձեւ մը ունիք, որ որեւէ կասկած չի ձգեր:

— Ուրեմն գործիդ կուգա՞յ:

Ինչպէս կը տեսնուի, այս առաջարկը չէր կրնար խորապէս շփոթել զիս: Երբեք նման բան մը չէի կրնար ենթադրել ինծի բամբեն թէ Կարմիր կոյսը յաւիտենական սիրող մըն է. բայց անկից ենթադրել թէ, ան պիտի կրնար առաջին հանդիպողին վիզը նետուիլ...

Եւ ինչ որ աւելի ծանր էր, որեւէ վարանում նեղել չէր: Օրիորդը արդէն կը սկսէր անհամբերութեան նշաններ ցոյց տալ:

Ուրեմն շեշտակի անոր նայելով.

— Գործիս կուգայ, պատասխանեցի:

Ինծի մօտեցաւ եւ շրթներէս զիս համբուրելով.

— Հակառակը պիտի զարմացնէր զիս, ըսաւ. սիրուն մանչը եւ աղուոր աղջիկը իրարու հետ համաձայնելու համար չե՞ն ստեղծուած:

Ի՞նչ կարելի էր պատասխանել: Տրամաբանական էր, գոնէ անոր համար...:

Չեմ գիտեր թէ ինչպէ՞ս պիտի վերջանար այս տեսակցութիւնը, եթէ Ընուշքան չգար մեզ ընդմիջելու:

Դուռը զարկաւ եւ ներս մտնելու արտօնութիւնը ստանալէ յետոյ ըսաւ.

— Զօրավար Պիւշոշէվսքին ունկնդրութիւն մը կը խնդրէ:

— Պիւշոշէվսքի՛. կ'երեւի այսօր շատ բախտաւոր եմ. թող գայ:

Յետոյ ինծի դառնալով.

— Շատ մի հեռանար, Իվան. թերեւս քիչ յետոյ շարունակենք մեր տեսակցութիւնը:

Եւ մինչդեռ կը խոնարհէի իրմէ հրաժեշտ առնելու համար, լսեցի որ ան կ'ըսէր.

— Բարիլոյս, Պիւշա, եկուր, զիս համբուրէ, սիրելի՛ս:

Սիրելի՛ս...

Արդէն տեղս ուրիշ մը անցած էր...:

Վարագոյրէն ակնարկ մը նետեցի դէպի ներս, եւ տեսայ որ «Օրիորդ»ը արդէն անոր թեւերուն մէջ կը նուաղէր...:

Գիտնալով թէ զօրավար Պիւշոշէվսքիի այցելութիւնը զիս պիտի պարտադրէր մեկնիլ Կարմիր կոյսին քաղցրաբարոյ սենեկապանուհին՝ Ընուշքա, ինծի կը սպասէր քովի սենեակի սեմին առջեւ: Երբ դրան օծոցը իջաւ իմ ետեւէս, ան՝ թեթեւ հեգնանքով մը եւ ժպտագին՝ հարցուց ինծի.

— Ըսէ նայինք, ընկեր, գո՞հ ես «օրիորդ»ին հետ տեսակցութենէդ:

— Բայց... այո՛. ամէն ինչ լաւ անցաւ:

— Ամէն ի՞նչ, պնդեց իր հեգնական ժպիտը աւելի շեշտելով:

Շեշտակի անոր աչքերուն մէջ նայեցայ եւ իմ կարգիս զինքը հարցափորձեցի.

— Ինչո՞ւ կը հարցնես այդ տեսակ բան մը եւ իմ շարժումներուս եւ գործերուս հետաքրքրուելու ի՞նչ իրաւունք ունիս:

Քահ քահ մը փրցուց եւ հոն գտնուող թիկնաթոռի մը վրայ ինկնալով, պատասխանեց.

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

դրամատան մը սահղծումին, հողագործական տուրքերու թեթեւացման մասին:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ Նոր կառավարութեան առաջին քայլը պիտի ըլլայ Փարիզի դեսպան անուանել Փարիզի Իրաւագիտական Համալսարանի պատուակալ փրոֆէսէօր եւ Նախկին արտաքին Նախարար Փոլիթիսը:

Չինաստանի նոր յաղթանակը

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ հիւսիսային ուժերը գրաւեցին Փու-Քէու քաղաքը եւ սկսած են ռմբակոծել Նանքինը: Օտարականները հապճեպով կը հեռանան քաղաքէն: Միւս կողմէ փախստականները կը լեցուին Ներս: Գնդացիրներ եւ հրասայլեր դրուած են փողոցներուն եւ ճամբաներուն բերանը: Շրջակաները երկաթէ թելերով պաշտպանուած են: Քսան հազար զինուորներ, հարաւային բանակէն, Վու-Հուէն կը դառնան դէպի Նանքին:

Փու-Քէուէն հասնող ռուս Նաւ մը ռմբակոծեց քաղաքը: Հան-Քէուի զօրանոցին մէջ ըմբոստութիւն ծագած է: Զինուորները կը կռուին իրարու դէմ: Հան-Եանկի շուրջ հապճեպով խրամներ կը բացուին: Քաղաքին մէջ բրինձ չէ մնացած:

Ազգայնական բանակը խուճապահար կը փախչի դէպի Շանկայ, ուր կամաւորական միջազգային բանակ մը կազմուած է: Զօրս չինացի զօրավարներ դիրք բռնած են շրջակաները:

Զօրավար Տունքան, որ կը հրամայէ անգլիական արշաւախումբին, հրամայեց կտրել Շանկայ-Հանկ Չէու երկաթուղիի գիծը, պատժելու համար Չինացիները, որոնք գրաւած էին չինական հողի վրայ ինկած անգլիական օդանաւ մը: Հակառակ տրուած հրամանին, Չինացիները չէին ուզեր վերադարձնել:

Քորսիքա կրակի կ'այրի

Քորսիքա կղզին, մէկ ծայրէն միւսը, բոցերու մէջ է: Հովը կը քշէ բոցերը հրուանդանէն մինչեւ Փորթովէքքիոյի գեղեցիկ անտառները, Պիկուլլիայի հովիտը, Պոնիֆաչիօ, Վէնաքօ, Օմէսսա: Հեռագրական ձողերը այրած են եւ դժուար է լուր առնել: Բազմաթիւ քաղաքներ պարպուած են: Պորկոյի դաշտին վրայ հովիւ մը եւ իր հօտը այրեցան: Պորկոյի կայարանին մէջ մոխիր դարձան շոգեկառքին վակոնները: Բազմաթիւ ոչխարի հօտեր, ձիթենիի, լեմոնի անտառներ ու այգեստաններ փճացան:

Աղէտ մը, որ Նմանը չունի:

Վերջին լուրերու համաձայն, թէեւ հովը քիչ մը մեղմացած է եւ բոցերը այլեւս չեն քալեր, սակայն վտանգը չի կարծուիր որ անհետանայ անմիջապէս: Առ այժմ վնասը կը հասնի 10 միլիոնի, բայց վնասին բուն մեծութիւնը պիտի չափուի հրդեհէն յետոյ:

Հրդեհ անտառներու մէջ

Սպանիոյ հարաւային ծայրին վրայ, Թարիքայի եւ Ալճէզիրասի միջեւ, կաղնիի հսկայ անտառներու մէջ ծագած է սարսափելի հրդեհ մը, որուն տաքութիւնը կը հասնի մինչեւ Ճիպրալթար, ծովածոցին միւս եզերքը:

Ֆրանսայի հարաւային ծովեզերքը, Էսթէրէլի շրջանակին մէջ եւս սարսափելի հրդեհ մը մոխիրի կը վերածէ Վարի հրաշալի անտառները: Հովը սաստիկ է եւ բոցերը զանազան թեւերով եւ երեք քիլոմեդր ճակատով մը կ'առաջանան:

Ռազմամթերքի պայթում

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ Կալացի մէջ, 11րդ հետեւակ զօրագունդին ռազմամթերքը օդը ելաւ: Պայթիւնները տեւեցին հինգ ժամ անընդհատ: Սպայ մը եւ զինուոր մը վիրաւորուեցան ծանրապէս:

Երկու անծանօթ ձիաւորներ, մօտենալով մթերանոցին, կրակ բացին պահակներուն վրայ: Յետոյ փախան ու աներեւութացան: Աղէտը, որ պատահեցաւ այդ միջադէպէն յետոյ, մեծ յուզում պատճառեց ամէնուն, որովհետեւ, վերջերս, Պեսարապիոյ մէջ երեւան հանուած էր գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որ լրտեսութիւն կը կատարէր Ռուսիոյ հաշուոյն:

Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Ձերբակալուածներուն մէջ կան քաղաքական ծանօթ դէմքեր:

Նիւ Եորք-Հռոմ թռիչք

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Քըրթիս Ֆիլտի մէջ վերջնական պատրաստութիւնները տեսնուած են եւ վայրկեանէ վայրկեան կը սպասուի, որ Լօյտ Պէրթօտ եւ Ճէյմս Տրուիթ Հիլ «Օլտ կլօրի»օդանաւով ճամբայ ելլեն, մէկ թռիչքով Նիւ-Եորքէն Հռոմ երթալու համար: Ինչպէս կը յիշուի, Պէրթօտ Նախապէս պատրաստուած էր Չէմպըլինի հետ «Միս Քոլոմպիա»յով Գերմանիա գալ, սակայն Լէվինի հետ չէր կրցած համաձայնիլ:

«Օլտ կլօրի» միայարկ Ֆօքքըր օդանաւ մըն է. ունի 550 ձիու ուժով շարժիչ մեքենայ մը եւ անթել հեռագիր. ամբողջ ծանրութիւնն է 5500 քիլօ, այսինքն Պըրտի օդանաւէն մէկ թօնօ պակաս:

⁂ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ մէջ պատրաստութիւնները կը շարունակուին: Քօսթ եւ Լըպրի առջի օր «Նունկէսէր-Քօլի» օդանաւով թռիչք մը կատարեցին Փարիզէն մինչեւ Շէրպուրկ: Փորձը անցաւ շատ յաջող, թէ օդանաւը եւ թէ անթելի կազմածը լաւ վիճակի մէջ են: Լաւ օդի կը սպասեն Նիւ Եորք մեկնելու համար: Նոյն սպասողական դրութեան մէջ են նաեւ միւսները՝ «Միս Քոլոմպիա», «Թանկօ Թռչունը», եւ «Կապոյտ Թռչուն»ը:

Անգլիացի օդանաւորդ Մինչին Ամսթէրտամ գնաց՝ հոլանտական Ֆօքքըր գործարանին մէջ շինուած օդանաւը փորձելու համար:

Քալիֆորնիա-Հօնօլուլու թռիչքը վերջացաւ յաղթանակովը Արթըր Կէօպէլի, որ «Վուլարօք» օդանաւով ամէնէն առաջ հասաւ (26 ժամ 20 վայրկեանէն) եւ շահեցաւ 25.000 տոլարի մրցանակը: Երկու ժամ վերջ հասաւ «Ալօհա» օդանաւը, շահելով 10.000 տոլար: Դեռ լուր չկայ միւս երկու օդանաւերէն, որոնցմէ մէկուն մէջ կին ճամբորդ մը կայ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ Շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի ենթակոմիտէին ենթակայ Արմէն-Գարօ, Ռոստոմ, Գէորգ Չաւուշ եւ Խաժակ խումբերը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple:

Բացակայող ընկերները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին:

Զ. Ո. Մ.ԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Meudonի գեղեցիկ անտառին մէջ

Երգ, Նուագ, պար, անակնկալներ եւն.: Պիւֆէ.— Խմիչք եւ մրգեղէններ կը մատակարարուին մատչելի գիներով ճաշարանապետ Պ. Նաւասարեանի կողմէ:

Invalidesի կայարանէն առնել ելեքտրական թրէնը եւ իջնել Meudon-Val-Fleury.

ՃԱՐԻՖԵԱՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 3ին Garden Parkի մէջ, (333 Av. Prado)

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ **ՕԹԵԼԼՕ**ն

կը մասնակցին Մ. Մարութեան եւ Շ. Սարեան

Մուտք.— Ա. կարգ 15, Բ. 10, Գ. 5 ֆրանք:

ՕՐ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՉՐԱՔԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԹՈՐԳՈՄ ԿՏԱԿԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 17 Օգոստ. 1927

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ալֆիւր Սերոբ խումբի ընկերական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 26 Rue Blanqui, K. Bicêtre (Seine).

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի դաստիարակչական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Հ. Յ. Դ. Արդութեան ենթակոմիտէի ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 187 Grand Rue, Chaville. Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Կրասի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը 22 Օգոստ. Երկուշաբթի. բոլոր ընկերներու Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, Café de Palaisի սրահը: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները:

Հ. Յ. Դ. Փօն-տը-Շէրիի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շբ. իրիկուն ժամը 6.30ին գրադարանի սրահը: Ներկայաբալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին ընթերցարանը 63 Rue de la République: կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրներով: կարեւոր օրակարգ:

Զ. Ե. Ո. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ֆլօռիայի մէջ, 61 Rue Monsieur le Prince. խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Տէսինի եւ Լիոնի բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Տէսինի վասպուրականի սրճարանին մէջ:

ԼԻՈՆԻ Խարբերդ եւ յար. գաւառներու Հայրենակցական միութեան ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին, 127—129 Rue Boileau Էմիլ Զօլա սրճարանի վերնայարկը՝ կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները:

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ Տիկին Քարտինէ Ալապապեան, Պ. Մարկոս Նալթանեան. դիմել՝ վարչութեան:

Փիւղամոնտես գալեզին Սարգիսբէկեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանէ իր ընկերներուն, բարեկամներուն եւ ծանօթներուն իր սիրելի մօր՝

ՏԻԿ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՍԱՐԳԻՍԲԷԿԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցած է Երեւան Մայիս 15ին:

Հասցէ՝ Ingénieur Agricole K. Sarkisbekian, Société anonyme La Laitière Française, Langres (Hte Marne).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիւշօն, Չ. Է.— 70 ֆրանք:
Վալանս, Գործ.— 228.90:
Ռօման, Յ. Վ.— 70:
Մարսէյլ, Մ. Ճ.— 10:
Վիէն, Վ. Հ.— 5:
Մարսէյլ, Յ. Տ.— 10:
Թաւրիզ, Գործ.— 1000:
Արժանթէօյլ, Յ. Փ.— 50:
Քօնպ, Գ. Մ.— 35:
Պուրկ-Արժանթալ, Ա. Պ.— 47:
Հէրիքուռ, Լ. Պ.— 35:
Մարսէյլ, Գործ.— 778:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ եղբայրս Պրուսայի մեծ նոր գիւղէն վաճէ բարունակեան որ տարի մը առաջ Յունաստան կը գտնուէր: իմացնել՝ Մկրտիչ բարունակեանի՝ 5 Rue Capitaine Fairbeer Issy-les-Moulineaux (Seine) France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի, Պոլսոյ եւ շրջակայից հայրենակցական միութեան կողմէ, իր կազմութեան Ա. տարեդարձին առթիւ, ի նպաստ կարօտ հայրենակիցներու, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 144 Av. de Saxe, «Սիկալ» թատրոնին շքեղ սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր լիոնահայերը:

«ԳԵՂՈՒՆԻ»

Ստացանք Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան հրատարակած գրական-գեղարուեստական պարբերականը՝ Գեղունի 79 մեծադիր էջերով, շքեղ տպագրութեամբ եւ ճոխ ու Նկարազարդ բովանդակութեամբ:

Յօդուածներ, քերթուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ ունին ծանօթ գրողներ: կան բազմաթիւ եւ շքեղ նկարներ՝ յայտնի նկարիչներէ, ընդամէնը աւելի քան հարիւր հատ, մէկ մասը բնական գոյներով:

Կ'արժէ որ ամէն Հայ ունենայ իր գրադարանին կամ տան մէջ այս շքեղ ու ճաշակաւոր հրատարակութիւնը:

Դիմել՝ Վենետիկ, Մխիթարեան տպարան կամ Օթոն Հէքիմեանի, 74 Rue de Lourmel, Paris. (Մէթրօ Beaugrenelle).

ԿՏՈՐԻ ՎՐԱՅ ԱՇԽԱՏՈՂ

Դերձակ մը, մատչելի գիներով գործ կը փնտռէ արհեստանոցներու մէջ եւ կամ իր տունը աշխատելու համար:

Դիմել՝ «Յառաջ»ի միջոցաւ Ա. Ս.ին:

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԵՐ.— Ֆրանսերէնի հմուտ երիտասարդ մը խիստ դիւրուսոյց մեթոտներով եւ դիւրամատչելի պայմաններով ֆրանսերէնի դասեր կուտայ: Դիմել 37 Rue de Sèvres, Clamart, Պ. Եսայեանի:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՆ

«Լուսաքաղ» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆՆԻԻ

ԱԼՊՕՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)

40 էջ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

Եւ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ.

Թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ

40 էջ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ՓՕՍՏԻ ԾԱԽՔ ՉԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé. (Seine), եւ «Լուսաքաղ»ի գործակալներուն:

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելիի երկաթ.	Lots turcs

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 20 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

20 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 419

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՈԼՈՐՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային հեղինակաւոր վարիչները մէկիկ մէկիկ խօսեցան՝ մատնանշելով մօտալուտ պատերազմ մը, որ իբր թէ կը պատրաստուի Խորհրդային Միութեան՝ — «բանուորներու շահերու պաշտպան միակ իշխանութեան դէմ»։

Մոլորութեա՞ն մը հետեւանքով է, թէ՛ Ռուսիոյ տգէտ զանգուածները մոլորութեան մէջ ձգելու խորամանկ դիտաւորութեամբ, որ անոնց երեւակայութեան կը ներկայացնեն այսպիսի աւերիչ ու խանդաւառող հեռանկարներ։

Կալինին իր ճառին մէջ կ՚ըսէ.

. . . «Այս պատերազմը պիտի ըլլայ աննախընթաց ու անօրինակ, այլ եւս աշխարհագրական սահմանները ոեւէ կարեւորութիւն չպիտի ունենան, որովհետեւ աշխարհի բոլոր բանուորները, միանալով Ռուսիոյ, պիտի կռուին իրենց իսկ հայրենակիցներուն դէմ, իսկ հարուստ գիւղացիները (կուլակ) պիտի միանան իրենց երկրի թշնամիներուն։ Քաղաքացիական պատերազմ մը պիտի ըլլայ այդ, որ պիտի ծաւալի աշխարհի ամէն կողմերը։»

Քաղաքացիական պատերա՛զմ. ահա՛ կոմինտէրնի վարիչներուն մշտական երազը։

Առանց քաղաքացիական պատերազմի, յեղափոխական նուաճումները անհաստատ ու խախուտ են, — կը բացագանչեն անոնք բարձրաձայն։

Քաղաքացիական կռուի հերոսները սակայն կը մոռնան մէկ պարագայ, ա՛յն թէ Արեւմտեան աշխատաւորութիւնը իրենց պէ՞ս կը մտածէ թէ ուրիշ կերպ։ Այս հարցի ճիշտ լուսաբանութիւնն է, որ ցոյց պիտի տայ թէ՛ այս վերջինները իրենց հե՞տ պիտի ըլլան, թէ իրենց դէմ։

Կոմինտէրնի քաղաքացիական պատերազմի հիմքը կը կազմէ մէկ դասակարգի միահեծան տիրապետութիւնը, փոքրաթիւ խմբակի մը երկարատեւ դիկտատուրայի միջոցով. միւս դասակարգերը կանուխէն ոչ միայն քաղաքացիական իրաւունքներէ, այլ եւ ապրելու իրաւունքէն զրկուած են։

Իսկ Արեւմուտքի դասակարգային պայքարի հասկացողութիւնը անոր հակադրութիւնն է։ Անոնք առանձնաշնորհեալ դասակարգ չեն ճանչնար, անոնց համար բոլոր քաղաքացիները՝ ո՛ր դասակարգին ալ պատկանին, հաւասար իրաւունք պիտի վայելեն պետութեան կամ հաւաքականութեան մէջ։ Անոնք խստօրէն կը պաշտպանեն ժողովրդավարութիւնը եւ հակառակ են ո եւ է տեսակի դիկտատուրայի։

Ո՛րքան ատեն որ կոմինտէրնի վարիչները չեն հրաժարած իրենց տեսակէտներէն, Արեւմտեան աշխատաւորական զանգուածները — վարձկաններու, բախտախնդիրներու եւ անըմբռնողներու բացառութեամբ — պիտի մնան հակառակորդ եւ պայքարող կոմինտէրնի դէմ։

Ջեկուցանող վարիչները պէտք է որ նկատի ունենային մինչ այժմեան փաստերը, որոնք իրենց հաւաստումներուն հակառակ երեւոյթներ կը պարզեն։

Վիէննայի մեծազանգուած աշխատաւորութիւնը իր գերագրգիռ վայրկեաններուն մէջ իսկ, զատ իր պաշտօնական կուսակցութեան, խստօրէն խեղդեց կոմինտէրնի քաղաքացիական կռուի ոճրածին ջանքերը։

Սէնտիքաներու վերջերս գումարուած միջազգային խորհրդաժողովը, հանդիսաւորապէս հակառակ արտայայտուեցաւ կոմինտէրնի տեսակէտներուն։

Առհասարակ Արեւմտեան աշխատաւորութիւնը ամէն երկրի մէջ ալ խստիւ կը դատապարտէ կոմինտէրնի մեթոտները։

Չենք խօսիր բազմամիլիոն գիւղացիութեան մասին, որ կոմինտէրնի անունը անգամ լսել չուզեր։

Այս պայմաններուն տակ ո՞վ է որ պիտի անցնի խորհրդային պետութեան կողմը «կռուելու համար իր հայրենակիցներուն դէմ»։

Հաւանական է, որ աշխատաւորութիւնը զինուի դրամատէրներու սեղծած պատերազմին դէմ, բայց ատիկա չի նշանակեր թէ պիտի ըլլայ կոմինտէրնի հետ. ան պիտի ըլլայ հակառակ նաեւ խորհրդային պետութեան պատերազմին որովհետեւ պատերազմը միշտ վատ հետեւանքներ կ՚ունենայ, ինչ անունով ալ որ մղուի։

Խորհրդային միութեան դէմ դրամատիրութեան կողմէն պատերազմ մը հաւանական չի թուիր, սակայն կը հասունայ մէկ ուրիշ վճռական ու ճակատագրական պատերազմ մը, Եւրոպայի աշխատաւորութեան կողմէ կոմինտէրնի միջնաբերդին դէմ, միանգամ ընդ միշտ ջնջելու և քայքայելու համար անարդարութեան ու բռնակալութեան բոյնը։

Ահա՛ պատերազմ մը, որ չի գիտցուիր թէ ինչ ձեւով պիտի սկսի եւ որուն մէջ գործածուելիք զէնքերն ալ այժմէն կարելի չէ գուշակել։

Այս պատերազմը դժբախտութիւն մըն է աշխատաւոր զանգուածներու համար, բայց կեանքի հարկադրանքին տակ է, որ պիտի պատրաստուի, մարդկութիւնը մղձաւանջէ մը փրկելու համար։

Արեւմտեան ռամկավար երկիրներու մէջ այսօրուան իշխանութիւններուն տեղը վաղը կրնան գալ աշխատաւորները, եւ այդ օրը շատ հեռու չէ թերեւս։ Ու այդ օրը անոնք ո՛չ թէ պիտի ըլլան կոմինտէրնի հետ «իրենց հայրենակիցներուն դէմ», այլ անխուսափելիօրէն, կոմինտէրնի դէմ, պաշտպանելու համար ժողովրդավարական եւ աշխատաւորական Նոր Նուաճումները։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ԴԻՄԱԿԱԶԵՐԾ

Նոր Աշխարհ, «օրկան՝ Ամերիկայի բանւորական (կոմունիստ) կուսակցութեան հայկ. ֆրակցիաներու», անգամ մը եւս դիմակազերծ կ՚ընէ Ռամկավարները, որոնք անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզումէն ի վեր դիմակ փոխեցին (6 Օգոստ).

«Անգլիոյ և Խորհ. Միութեան յարաբերութեանց խզումը փորձաքար մը եղաւ նաեւ Խորհ. Հայաստանի «բարեկամ», «ազգասէր» և «հայրենասէր» Ռամկ. Ազատական Կուսակցութեան համար։ Կեղծիքի քօղը, որ երկար ատենէ ի վեր կը ծածկէր այդ կուսակցութեան իսկական զոյնը միամիտներու աչքէն, վերէն վար պատռեցաւ՝ հրապարակ բերելով ռամկավարական «բարեկամութեան» ամբողջ ստութիւնը։

«Արեւ կը շեշտէ, թէ Անգլիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ տեղի ունեցող պայքարը առաւելապէս դասակարգային է, որը պիտի յանգի «նոր վերիվայրումներու», եւ հաւանօրէն պատերազմ սկսի կապիտալիստական երկիրներու եւ Խորհ. Միութեան միջեւ։ Ապա ռամկավար օրկանը կը թելադրէ գաղութահայութեան, որ բացարձակապէս չեզոք մնա այդ կռւին մէջ, դիրք չի բռնէ, որովհետեւ գաղութահայը «պէտք է հաւատարիմ եւ օրինապահ ըլլայ տեղական իշխանութեանց եւ օրէնքներուն»։

«Ահա՛ ռամկավար «հայրենասիրութեան» իսկական ըմբռնողութիւնը։

«Կարծէք «բարեկամ» ռամկավարներու սիրած Խորհ. Հայաստանը Արուսեակ մոլորակին մէջ ըլլար և ոեւէ առնչութիւն չունենար Խորհ. Միութեան հետ, որու դէմ սուր կը շողացնեն կապիտալիստ երկիրները։

«Ռամկավար օրկանը՝ անամօթ աճպարարութեամբ՝ գաղութահայութիւնը դասալքութեան եւ անհաւատարմութեան կը մղէ հանդէպ Խորհ. Հայաստանի, հասարակաց հայրենիքը ուրանալու, անոր դաւաճանելու վերին աստիճան ստորին դիրի մէջ դնել կը փորձէ հայ աշխատաւորութիւնը։

«Ռամկավարներու այս դիրքը ո՛չ զգացական է եւ ո՛չ ալ պատահականութեան արդիւնք։ Անոնք ըլլալով ազգայնական, կապիտալիզմի երկրպագու, ուրեմն ե՛ւ պահպանողական, երբեք չեն կրնար հաշտուիլ բանւորագիւղացիական իշխանութեան փաստին հետ։ Նախազգալով մօտալուտ պատերազմի մը հաւանականութիւնը՝ խորհուրդներու երկրի և կապիտալիզմի միջեւ՝ առ այժմ չեզոքութեան քարոզ կը կարդան գաղութահայութեան, որպէսզի ժամանակ մ՚ալ շարունակեն «բարեկամութեան» կեղծիքը, բայց վճռական րոպէին չպիտի վարանին զէնք վերցնելու այն հայրենիքին դէմ, որու անունով կ՚երդնուն օրական քանասուն անգամ։»

Ու կ՚եզրակացնէ, ծապլվարեան ոճով.

«Հայ բանուորնե՛ր, կապիտալիստ պետութիւնները Անգլիոյ առաջնորդութեամբ նոր պատերազմ մը կը պատրաստեն Խորհրդային Միութեան դէմ, կ՚ուզեն կործանել բանուորներու իշխանութիւնը, կուզեն խողխողել Խորհ. Հայաստանը, ոտքի ելէ՛ք, բողոքեցէք այդ պատերազմին դէմ, միացէք միջազգային յեղափոխական բանուորութեան, կռւելու եւ ի գլուխ հանելու համար համաշխարհային գիշատիչներու բոլոր կործանիչ փորձերը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռիխովի ռազմաշունչ նոր ճառը

Մոսկուայի մէջ, համայնավար բանուորնեւու առջեւ ճառ մը խօսելով, Ռիքով ըսաւ.

«Պատերազմի վտանգը ներկայիս աւելի իրական է եւ սենք պէտք է ամէն միջոց գործ դնենք մեր երկիրը պաշտպանելու համար։ Խորհրդային Միութեան դէմ մղուելիք յառաջիկայ պատերազմը սկզբունքով պիտի տարբերի 1914ի աշխարհակալական պատերազմէն եւ մինչեւ հիմա մղուած բոլոր պատերազմներէն, ու ընկերային զանազան դասակարգերու միջեւ բացէ ի բաց կռիւի մը հանգամանքը պիտի առնէ։ Մինչեւ հիմա կռիւները զանազան երկիրներու միջեւ կը կատարուէին. գալիք պատերազմը պիտի ըլլայ քաղքենիութեան եւ աշխատաւոր դասակարգերու միջեւ, որոնք առաջին անգամ ըլլալով համաշխարհային պատմութեան մէջ ներկայացուած են պրոլետարական կառավարութիւնով մը։

«Այս նոր կռիւը շատ կատաղի պիտի ըլլայ եւ անկէ պիտի ծնի նոր կարգախօս մը։ Երբ այդ պատերազմը ծագի, Գ. Միջազգայինը ազդանշանը պիտի տայ՝ Լէնինի հետեւեալ խօսքերով. «Լաւագոյն աշխատաւորներու ջոկատները իրարու մօտ շարեցէ՛ք, տուէ՛ք անոնց հրացաններ եւ ռումբեր՝ սա կարգախօսով. բոլորդ ալ մեռէք, բայց թշնամին ներս մի՛ ձգէք»։

«Քաղքենի երկիրներու մէջ պրոլետարներու գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ Խորհրդային Միութեան դէմ պատերազմը իրենց երկրին մէջ քաղաքացիական կռիւի վերածել եւ ջանալ իշխանութիւնը աշխատաւոր դասակարգի ձեռքն անցունել։ Ինչպէս որ 1914ի պատերազմը գրեթէ ամէն երկրի մէջ խիստ ուժգին յեղափոխական շարժումներ առաջ բերաւ, եւ կռիւէն վերջ յաղթանակը աշխատաւոր դասակարգին տուաւ մեր երկրին, ինչպէս նաեւ Հունգարիոյ ու Պավարիոյ մէջ, այնպէս ալ նոր պատերազմը իր բացորոշ «դասակարգային» հանգամանքով, անխուսափելիօրէն առաջ պիտի բերէ աւելի սաստիկ յեղափոխական շարժումներ։

«Այդ յոյսին մէջ կը կայանայ մեր յաղթանակի ապահովութիւններէն մէկը յառաջիկայ պատերազմին մէջ՝ դրամատէր աշխարհին հետ։ Սակայն Եւրոպայի պրոլետարներուն համար բաւական չպիտի ըլլայ նուաճել իրենց երկրին քաղքենիութիւնը, այլ պէտք է որ ամբողջ աշխարհի աշխատաւոր դասակարգերը միանան մեր կռիւին մէջ եւ ապահովեն Խորհրդ. Միութեան յաղթանակը»։

Խռովութիւններ Ռուսիոյ մէջ

«Տէյլի Մէյլ» կը հաղորդէ թէ առջի օր ծանր խռովութիւններ պատահեցան Մոսկուայի հարաւային կողմը, Թուլա քաղաքին մէջ, ուր կը գտնուին բազմաթիւ մետաղագործական գործարաններ։ Բանուորական թափօրներ կազմուեցան եւ շրջեցան փողոցներուն մէջ պոռալով. «Անկցի՛ն սովետները, հա՛ց կ՚ուզենք»։ Ոստիկանութիւնը հրաման ստացաւ ցրուել ցուցարարները եւ կրակ բանալով սպաննեց 15 բանուորներ, վիրաւորեց 22 հոգի։

Միւս կողմէ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Թրոցքի իր բարեկամներուն յայտարարած է որ պիտի տապալէ Սթալինը, նախ քան կոմունիստ համաժողովին գումարումը, Դեկտեմբերի 1էն առաջ։ Իսկ Սթալին հրամայած է զինաթափ ընել ընդդիմադիրները եւ զէնքերը յանձնել կէփէուին։

Ռուսնւպարսկ մերձեցում ?

Մոսկուայէն «Պէրլինէր Թակէպլաթ»ի կը հեռագրեն.—

Ժամանակէ մը ի վեր Սովետներու եւ Պարսկաստանի միջեւ կատարուող տնտեսական բանակցութիւնները մօտ օրէն պիտի յանգին համաձայնութեան մը։ Պարսկաստանի արտաքին Նախարար Ալիգարի անձնապէս կը վարէ բանակցութիւնթիւնները Մոսկուայի մէջ տարւոյս սկիզբէն ի վեր։

Տնտեսական բանակցութեանց հետ զուգահեռաբար տեղի կ՚ունենան նաեւ քաղաքական խօսակցութիւններ, ինչպէս սահմանային ապահովութեան մասին երկու կողմերու իրաւունքներուն ճշդումը եւլն,։ Մէկ խօսքով, մերձեցում մը կայ Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ։

Կասպից ծովէն դէպի Պարսից ծոց երկաթուղագծի շինութեան աշխատանքներուն սկսուած է։ «Պերլինէր Թակէպլաթ»ի թղթակիցը կ՚աւելցնէ թէ Պարսկաստանի հանդէպ Ռուսիոյ բարեացակամութեան պատճառն է Անգլիոյ գործունէութիւնը Փոքր Ասիոյ մէջ։

Հռենոսեան բանակը պիտի զեղչուի՞

Ժամանակէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուին Փարիզի, Լոնտոնի եւ Պերլինի միջեւ՝ Հռենոսեան դաշնակից գրաւման բանակը զեղչելու համար։ Դաշնակիցները 1925ի Նոյեմբերին արդէն այդ խոստումը տուած էին Գերմաններուն։ Լոքարնոյի դաշինքները ստորագրուած ատեն ալ այդ հաւատիքները կրկնուեցան։ Սակայն Ֆրանսա կը հակառակի, այդ պատճառով ալ կարելի չեղաւ մինչեւ հիմա ո եւ է գործնական քայլ առնել այդ ուղղութեամբ։

Գերմանները կը պնդեն որ դաշնակից ուժերը պէտք է ըլ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԷՋ ՈՉ ԴՊՐՈՑ ԿԱՅ, ՈՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սեբաստիայէն գրուած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ ազգապատկան բոլոր կալուածները գրաւուած են եւ ներկայիս 2000է աւելի Հայեր առանց եկեղեցիի եւ 300ի մօտ երկսեռ մանուկներ առանց դպրոցի կը մնան։ Կալուածները, որոնք ընդհանուր պատերազմին անգամ մը գրաւուելէ վերջ, զինադադարին վերադարձուած էին, 1925ին կրկին գրաւուած են։

Չկայ պաշտօնապէս կառավարութենէն ճանչցուած թաղական խորհուրդ մը, որ իրաւունք ունենայ ազգին անունով խօսելու։ Ճարահատ՝ Պոլսոյ պատրիարքարանէն կը սպասեն փրկութիւնը։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ ՍԻՊԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խոշոր վնասներ պատճառած է ուրականը, որ անցաւ Սիպերիոյ արեւելքէն։ Սիքոթա-Ալինի շրջանին մէջ, 22 գիւղեր կործանած են եւ հազարաւոր ագարակապաններ անապաստան մնացած են։ Ուսսուրիի նահանգին մէջ, 4,000 տուներ կիսովին աւերուած են, Վլատիվոստոքի եւ Քապարովսքի միջեւ հեռաձայնի եւ հեռագիրի հաղորդակցութիւնները խզուած են։ Շամքովքա գիւղին մէջ 30 մեռեալներ կան։

⁂ Մոսկուայէն հեռագիր մը կը հաստատէ Դիլիջանի (Հայաստան) ողողումները։

ՕՐԸ 5 ՄԵՌԵԱԼ 8 ՎԻՐԱՒՈՐ

Ժուռնալ հաշուելով միայն այն ինքնաշարժի արկածները, զորս արձանագրած է իր «Օրուան Դէպքեր»ուն մէջ, կազմած է ցուցակ մը, որու համաձայն, 3 Օգոստոսէն ի վեր ինքնաշարժները սպաննած են 73 եւ վիրաւորած 130 հոգի։ Ուրեմն՝ օրական 5 մեռեալ եւ 8 վիրաւոր։

Այս ցուցակին մէջ չեն մտներ օդանաւերու, շոգենաւերու երկաթուղիներու, լողանքներու զոհերը։ Եւ յետոյ ցուցակին մէջ կը մտնեն միայն Ֆրանսայի մէկ մասին վրայ պատահածները։

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԻ 10ՐԴ. ՏԱՐԴԱՐՁԸ

Ռուսիա եռանդագին կը պատրաստուի տօնել 1917ի յեղափոխութեան 10րդ. տարեդարձը։

Մասնաւոր յանձնախումբ մը ընտրուած է տօնակատարութեանց համար։

Հինգ մեծ ֆիլմեր կը պատրաստուին այս առթիւ։ Ցոյց պիտի տրուին ցարին գահընկէցութեան պարագաները։ Նկարիչներ պիտի պատկերացնեն, հսկայ կտաւներու վրայ, վերջին դէպքերը։ Այդ առթիւ նկարիչներուն պիտի տրամադրուի ցարին պատմական շոգեկառքը եւ ուրիշ նիւթեր։

15 ճարտարապետներ պիտի զարդարեն մայրաքաղաքն ու Կրէմլինի պալատը։

Հսկայ հանդէս մը պիտի սարքուի երիտասարդութեան կողմէ որոնց գլուխը պիտի գտնուի Լէնինի այրին։

Այս առթիւ պիտի ապուին դրոշմաթուղթեր, որոնք պիտի պահեն յեղափոխութեան յիշատակը։

20 ՄԻԼԻՈՆԻ ԺԱՌԱՆԳ.— Ֆրանսացի ծերունի բժիշկ մը, որ մեռաւ Ցան-Ռէմոյի մէջ, Փարիզի փասթէօրեան հաստատութեան նուիրեց 20 միլիոն ֆրանքի իր ժառանգը։ Ուրիշ քանի մը միլիոններ ալ՝ բժշկական զանազան հաստատութիւններու։

ՆՈՐ ԱՒՍՏՐԻԱՆ

Վիէննայի վերջին խռովութեանց խնկական շարժառիթը երկրի տնտեսական անկայուն ու տագնապալի վիճակն էր։ 52 միլիոն բնակչութեամբ ու տնտեսական մեծ հաստատութիւններով օժտուած Աւստրհունգար կայսրութիւնը, հակառակ ազգագրական տեսակէտով բազմատարր հանգամանք մը ունենալուն, զօրութեան երեք որոշ աղբիւրներ ունէր, որոնք դարերու ընթացքին իր գոյութեան կարեւորագոյն ազդակները եղած էին։

ա. Աւստրհունգար կայսրութիւնը ունէր Տնտեսական Միութիւն. երկրագործութիւն եւ ճարտարարուեստ ամէն երկրէ աւելի ներդաշնակ կերպով զարգացած ու երկրի տնտեսական կազմը հաստատ հիմերու վրայ դրած էին։ Աւստրիա՝ Պոհեմիոյ ածխային շրջանակին մէջ հաստատած իր բազմատեսակ ճարտարարուեստի առարկաներն ազատօրէն կը փոխանակէր Հունգարիոյ հայթայթած արմտիքին հետ։ 18րդ դարու երկրորդ կիսուն կայսրուհի Մարիա Թէրէզա Հապսպուրկներու տիրապետութեան տակ գտնուող բոլոր երկիրներու մաքսային ազատութիւն շնորհելով, Դանուբեան երկիրներու տնտեսական միութիւնը իրագործած ու բովանդակ Կեդրոնական Եւրոպայի տնտեսական զարգացման պաշտպանը հանդիսացած է։

Ընդհանուր պատերազմէն վերջ Եւրոպայի այս կարեւոր մասին մէջ, հինաւուրց հաստատուած տնտեսական ներդաշնակութիւնը խորտակուեցաւ։ Աւստրիա՝ սահմանափակուեցաւ Ալպեաններու լեռնային շրջանակին մէջ, ուր ոչ երկրագործութիւնը եւ ոչ ալ ճարտարարուեստը զարգացման կարեւոր աստիճանի մը հասած էին։ Կայսրութեան լաւագոյն գործարանները մնացին Չեխօսլովաք նորահաստատ հանրապետութեան սահմաններէն ներս։ Կալիցիոյ նաւթահորերը կցուեցան Լեհաստանի։ Հունգարիա, Եուկոսլավիա եւ Ռումանիա տիրացան ցորենի ու արմտիքի դաշտերուն։

Հետեւանքը շատ զգալի դառնալ սկսաւ։ Տնտեսական միութիւն մը կազմող հողամաս մը ազգային պահանջներու գոհացում տալու պատրուակին տակ բաժնուեցաւ խօթը մասերու։ Ճակընդեղի արտ մը եղաւ ռումանական հողամաս, մինչ այդ ճակընդեղէն շաքար պատրաստող գործարանը մնաց Հունգարիոյ մէջ։ Անծուխի հանքերը անցան Չեխոսլովաքիոյ ձեռքը, մինչ պողպատի գործարանները մնացին Աւստրիոյ մէջ։ Կալիցիոյ նաւթահորերը եղան լեհ ազգային ստացուածք, իսկ՝ զտարանները մնացին Չեխոսլովաքիոյ ու Աւստրիոյ մէջ։ Վերջապէս 52 միլիոն բնակչութեամբ երկրի մը բովանդակ տնտեսական կազմուածքը խանգարուեցաւ։

Տնտեսական այս խանգարումէն ամէնէն աւելի տուժեցին Աւստրիա եւ Հունգարիա, իբրեւ երբեմնի տիրող տարրեր։ Աւստրիա շուրջ 80,000 քառ. քիլոմեդր տարածութեամբ ու 6 միլիոն 350,000 բնակչութեամբ մնաց ամէնէն տկարը, ու տնտեսապէս անկախօրէն ապրելու ամէնէն անընդունակը։ (Աւստրհունգար կայսրութիւնը ունէր 676,000 քառ. քիլ. տարածութիւն եւ 51 միլիոն 400 հազար բնակչութիւն)։ Վիէննա՝ երկու միլիոնի հասնող իր բնակչութեամբ, ընկերվարական սկզբունքներու գործադրութեանց գետին մը դարձաւ, իսկ Հունգարիա յարեցաւ ֆաշիզմի։

բ. Աւստրիւմաճառ կայսրութիւնը ունէր Նաեւ Մշակութային միութիւն։ 13րդ դարէն ի վեր հետզհետէ Հապսպուրկներու տիրապետութեան ենթարկուած այլազան ցեղեր ստացած են միեւնոյն մշակոյթը։ Գերման, մաճառ, սլաւ թէ լատին հակառակ ցեղային ու լեզուական տարբերութիւններու, ընդգրկած են միեւնոյն բարքերն ու սովորութիւնները, եւ ներշնչուած մշակութային նոյն իտէալներէ։ Վիէննա իբրեւ որրան քաղաքակրթութեան, եղած է Կեդրոնական ու Արեւելեան Եւրոպայի մշակութային զարգացման աղբիւրը։ Մանաւանդ մինչեւ գերման կայսրութեան կազմութիւնը, Հապսպուրկներու կայսերանիստ քաղաքը եղած է գերման մշակոյթի կարեւորագոյն կեդրոնը, ու իր քաղաքակրթիչ ազդեցութիւնը տարածած մինչեւ Լեհաստան, Ուկրայինա, Հիւսիսային Իտալիա եւ Պալքանները։

1919ի դաշնագիրներէն վերջ, Կեդրոնական Եւրոպայի մշակութային այս ներդաշնակութիւնն ալ խանգարուեցաւ։ Ընկերային ու մշակութային աւելի բարձր աստիճանի մը հասած երբեմնի աւստրիւմաճառ ժողովուրդները ենթարկուեցան զարգացման կարօտ ու մասամբ արեւելեան սովորութիւններէ ու մտայնութենէ բոլորովին չխուսափած ու վարչ. կարողութենէ զուրկ ու անփորձառու ազգերու քաղաքական ու մշակութային տիրապետութեան։

Հետեւանքը շատով երեւան եկաւ։ Յաղթութեան օրերու ոգեւորութիւնը, հետզհետէ տեղի տուաւ յուսախաբութեանց եւ ներքին դժգոհութիւններու, ու ներկայիս Ռումանիոյ ու Եուկոսլաւիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող խուլ պայքարը հին Ռումանացիի ու նոր Ռումանացիի, Սերպի ու Խրուաթի միջեւ արդիւնքն է ընկերային ու մշակութային յայտնի աններդաշնակութեան մը։

գ. Վերջապէս Հապսպուրկներու կայսրութիւնը, իբրեւ յաջորդը Հռոմէական Սրբազան Կայսրութեան, ունէր Կրօնական միութիւն։ Աւստրիւմաճառ կայսրութիւնը ստուար մեծամասնութեամբ պապական հոգեւոր գերիշխանութեան ենթակայ էր։ Սեն Ժէրմէնի եւ Թրիանոնի դաշնագիրները Կեդրոնական Եւրոպայի կաթոլիկ ժողովուրդի կարեւոր մէկ մասը բաժնեցին յոյն օրթոտոքս կամ սլաւ եկեղեցիներու կրօնական գերիշխանութեան ենթարկուած ռումէն կամ սերպ պետութեանց միջեւ։

Այս պատճառաւ իսկ, պապական աթոռը աւստրիւմաճառ կայսրութեան քայքայումը դէշ աչքով ընդունեց ու այժմ ամէն ջանք ի գործ կը դնէ կաթոլիկութեան դարաւոր պաշտպանը հանդիսացած Հապսպուրկներու տապալած գահը գէթ Հունգարիոյ մէջ վերականգնելու համար։

***

Կեդրոնական Եւրոպայի ու մանաւանդ Աւստրիոյ մէջ տիրող այս պարագաները նկատի ունենալէ վերջ, դժուար չէ մեկնել Վիէննայի վերջին խռովութեանց բուն պատճառն ու շարժառիթը։ Աւստրհունգար կայսրութեան անկումէն ի վեր վեցերորդ անգամն ըլլալով ժողովրդական կիրքերը բորբոքեցան եւ աշխատաւորական զանգուածներու մէջ ծնունդ առած անզուսպ ցասումը արիւնի եւ կրակի մէջ միայն գտաւ իր գոհացումը անցեալ Յուլիս 15—16ին Վիէննայի մէջ։ Տնտեսական անկայուն վիճակ մը, ապագայի մասին ոեւէ քաղաքական հաւանականութենէ զուրկ երկիր մը շրջապատուած չինական պարիսպներով, ու անընդունակ տնտեսական անկախ գոյութիւն մը ապահովելու, քաղաքական ամէն հեղինակութենէ զրկուած պետութիւն մը, յաղթական մեծերու կամքին ենթակայ, ներքին կուսակցական վէճերու յանձնուած տկար ու անզօր հանրապետութիւն մը։ Ահա նոր Աւստրիան, աւստրիւմաճառ հզօր կայսրութեան վերջին բեկորը, որուն ճակատագրին յանձնուած է նաեւ եւրոպական քաղաքակրթութեան դարաւոր որրանը եղող Վիէննան։

Կ. ՓԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ո՞ՒՐ Է ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Գերագանցօրէն նիւթականացած եւ գռեհկացած ներկայ օրերուն մէջ, համամարդկային մնացած բարոյականի եւ արդարութեան վերապարթնումի լոյս մը նորէն՝ Սաքքօ-Վանցէթթիի պաշտպանութեան համար, իր աղօտ ճաճանչները կը սփռէ աշխարհի վրայ, փոթորկելով խղճի եւ զգացումի մարդիկը։

Գեղեցիկ է այս շարժումը, որ ուղղուած է մահուան դէմ, կեանք պարգեւելու համար երկու մահապարտներուն։

Ու բնականօրէն, պէտք է որ մենք եւս ոգեւորուինք այս շարժումով, որովհետեւ մենք ամէնէն շատ ենք զգացած անարդարութեան դառնութիւնները, եւ պէտք ունինք արդարութեան յաղթանակին։

Անբնական չէ նոյնպէս, որ մենք նուազ կ'ոգեւորուինք, այս շարժման բարոյական արժէքով, որովհետեւ հաւատքը դէպի մարդկային արդարադատութիւնը՝ մեռած է մեր մէջ։

Ինչ աշխարհհայեացքի, դաւանանքի տէր ալ ըլլանք, չենք կրնար չանդրադառնալ մեր ահաւոր երէկի պատմութեան, եւ չենք կրնար աչք գոցել մեր այսօրուան նոյնքան մռայլ իրականութեան վրայ։ Ուրեմն, ոգեւորուելով հանդերձ օրուան կարեւոր շարժումով, կը մղուինք ըսելու. «Մեծ եղեռնի օրերուն միլիոններով Հայեր սպաննուեցան, վերապրողները իբրեւ իրաւազուրկ ամբոխ քշուեցան իրենց սեփական օջախէն եւ հողէն՝ քաղաքացիական մահուան դատապարտուած, սակայն, երկու հոգիի կեանքին համար իրաւացիօրէն փոթորկող մարդկութիւնը լուռ մնաց եւ խօսք մը չունեցաւ ըսելիք։» Ու բնականօրէն կը բացականչենք. «ուր է արդարութիւնը»։

Մարդկայնօրէն այսքան բնական խորհրդածութիւն մը «Յառաջ»ի կողմէ, պատճառ է դարձած որ Փարիզի «ոչ-համայնավարներու» օրկանը, նորէն իյնայ ամենաայլանդակ եւ շնական ագեղութիւններու մէջ։

Նոր չէ, որ այս ցաւագարները, հայ ժողովուրդի կատարածները, ամբողջապէս Դաշնակցութեան կը վերագրեն, արդարացնելով Թուրքը, մանաւանդ Էնվէր-Թալէաթ խմբակը։ Նոր չէ նոյնպէս, որ անոնք մեր այսօրուան դժբախտութիւններն իսկ Դաշնակցութեան մէջ կը տեսնեն, եւ այդ իսկ պատճառով կը կռուին Դաշնակցութեան դէմ, իրենց բոլոր զէնքերով։

Ինչ որ նոր է եւ այլանդակ այս պատմութեան մէջ, կարմիրներու ժանետիկին գերագանցօրէն ագէտ եւ սակայն հարազատ համայնավարական ակնոցներով հայկական եղեռնի վերլուծումն է։

Ամէն բանի մէջ դասակարգային պայքար տեսնող, մեր «ոչ համայնավար» չէզոքները, արդէն իսկ դասակարգային պայքարի են վերածած Սաքքօ-Վանցէթթիի համար առաջ եկած շարժումը, որուն մէջ խոշոր եւ ճակատագրական դեր է վիճակուած ոչ միայն բանուոր դասակարգի ներկայացուցիչներուն, այլ ամէն դասակարգի եւ դաւանանքի ժառանորդականութեան։ Ծիծաղելի եւ արգահատելի է պարզապէս այս շարժումին մէջ դասակարգային պայքար որոնել, երբ ամենափոքր կղերէն սկսած մինչեւ ամենաբարձր ազնուականներն ու իշխանները, արտադրողներն ու գիտնականները, ամէն միջոց ի գործ կը դնեն ազատելու համար երկու մահապարտները։ Անոնց մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն բանուոր դասակարգի թշնամիները։ Այս ճշմարտութիւն իսկ խոստովանելու առաքինութենէն զուրկ մեր ողորմելիները, կ'իյնան արտառոցութիւններու մէջ եւ դուրս կուտան այն իսկական նպատակը, որ մղիչն է իրենց կեղծ դիմակներու տակ թաքնուած համայնավարութեան։ Պարզ է այս, եւ անոնք, ինչպէս միշտ, հիմա ալ կ'երազեն երկու մահապարտներու փրկութեան գործը շահագործել ի նպաստ իրենց կործանարար նպատակներուն, ինչպէս շահագործած են մինչեւ այժմ զանազան դէպքեր։

Բայց այս չէր մեզ շահագրգռող կողմը, այլ այն հրէշային եզրակացութիւնները, որոնք կ'արտայայտուին հետեւեալ քանի մը տողերուն մէջ.—

«Հայերը միլիոններով սպաննուեցան, կ'ըսէ «Երեւան», որովհետեւ անոնց առաջնորդող Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդը կապեց աշխարհակալներու կառքին, որուն անիւներուն տակ ճմռուեցաւ։ Իմպերիալիզմի յաղթանակին համար կռուողները աշխատաւոր դասակարգին համար ստրկութեան շղթաներ պատրաստողներ են, եւ եթէ իյնան իրենց բացած կռուին մէջ, աշխատաւորութիւնը ո՛չ մէկ պարտականութիւն ունի անոնց հանդէպ»։

Պարզաբանենք այս տողերը.— Հայ ժողովուրդ, ձեռար դուն, արժանի էիր եւ պէտք էր որ մեռնէիր, քանի որ քու կռիւդ ուղղուած էր աշխատաւոր մարդկութեան դէմ. կեցցէ՛ Թուրքիան, աշխատաւոր մարդկութեան պաշտպանը, հայ իմպերիալիզմի դահիճը...

Այսքան շնականութիւն ու կուրութիւն, այն ալ հայանուն մարդոց վրայ, դժուար էր ենթադրել։ Հայ-Թրքական արիւնոտ պատմութեան մէջ դասակարգային պայքար տեսնել, ներկայացնել Հայը, յանձինս Դաշնակցութեան որպէս պաշտպան իմպերիալիզմին, յանցանքէն աւելի ոճիր է, սրբապղծութիւն նահատակուած հայ աշխատաւոր ժողովուրդի, հայ անզուգական մտաւորականութեան հասցէին։

Ո՛չ ոք ժխտեց հայ ժողովուրդի դարաւոր պայքարի իսկական նպատակը, հայ աշխատաւորութեան ազատ ապրելու իրաւունքին մասին, սակայն պէտք էր որ հայութեան ծոցէն ապասերած խումբ մը, յանդգնէր իյնալ այս այլանդակո՛ւթեան մէջ։

Եւ սակայն ցաւը այս չէ միայն, եւ ոչ ալ այն, որ Թուրք արիւնարբու հրէշները, դատապարտուած մարդկային արդարութեան եւ նոյն իսկ Թուրք ուրիշ տարրերու կողմէ, կ'արդարանան իրենց արարքներուն համար, որպէս աշխատաւորութեան պաշտպաններ, երբ անդին իսկական աշխատաւորութեան հետ հայ մտաւորականութեան ընտրանին կը գլխատուէր եղբայրութեան, հաւասարութեան եւ ազատութեան նուիրական պայքարի ճամբուն։

Ցաւը հոն է, որ այս մարդիկը, զուրկ անհատական եւ հաւաքական պատասխանատուութեան զգացումներէն, կը ջանան մէկ կողմէն ապաւինիլ այս ժողովուրդի շուքին տակ, միւս կողմէն խաղալ անոր ամենանուիրական զգացումներուն հետ։

Ու դեռ աւելին, անոնք նենգօրէն մտնելով մեր աշխատաւորական զանգուածներուն մէջ, կ'ուզեն մթագնել անոր գիտակցութիւնը, սերմանելով կուսակցական հակամարտութիւններ, այդ նոյն ճամբով մեղցնելով անոնց մէջ ամէն նուիրականութիւն։

Սպաննել այն ամէնը ինչ որ ազնիւ է, գեղեցիկ ու նուիրական ժողովուրդի մը համար, արմատախիլ ընել ազատ ու պատուաւոր ապրելու գիտակցութեան թելերը — ահա՛ այն միակ աշխատանքը, որուն դիմած են մեր փոքրոգի հակառակորդները, քարշ տալու համար իրենց անպատուաբեր գոյութիւնը։

Ուշ կամ կանուխ, անոնք պիտի քաղեն անտարակոյս իրենց ցանած սերմերու պտուղը։ Անոնք պիտի տեսնեն իսկական արդարութիւնը, որ պիտի սրբէ եւ քշէ, ոչ թէ Դաշնակցութիւնը, այլ անոնք, որոնք անէծք մըն են դարձած ոչ միայն հայութեան, այլ եւ բովանդակ մարդկութեան համար։

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Պերլին 15 Օգոստոս

Ամառնային եղանակին առիթով փոքր դադար մը անխուսափելի կը կարծուէր Պերլինի ազգային կեանքին մէջ, որ հիանալի ոգեւորութեամբ կ'ընթանար տարուան ընթացքին։ Բայց ընդհակառակը։ Պերլինի գաղութը եւ մանաւանդ երիտասարդութիւնը, վճռած ըլլալ կը թուին այլեւս հանրային որոշ կեանք մը ունենալ։ Եւ եթէ գաղութային միութեան վարչութիւնը քիչ մը դանդաղ կը գործէ, պատճառը ա՛յն է հաւանաբար, որ աւելի հիմնաւոր քայլեր առնել կ'ուզուի։ Իսկ անդին կան Երիտասարդական եւ կանանց միութիւնները, որոնք շարունակ գործունէութեան մէջ են։ Չորեքշաբթի հաւաքոյթները, անընդհատ կը կատարուին, եւ ձմեռուան հանդէսներուն տեղ, դաշտահանդէսներ կը սարքուին իրարու ետեւէ։ Կարծես գերմաններէն օրինակուած՝ ամէն կիրակի դաշտագնացութիւն մը որոշած են, երգերով, խաղերով եւ ժամանցներով։ Հասարակութիւնը մեծ մասով մը մասնակցի այս ձեռնարկներուն եւ իրարմով ապրելու, իրարու քով ըլլալու եռանդ մը կայ ամբողջ գաղութին մէջ։

Օգոստոս 3ին տեղի ունեցաւ երիտասարդական միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը։ Առաջին վարչութիւնը ըրաւ իր հաշուետուութիւնը եւ հրաժարեցաւ։ Երիտասարդութիւնը մեծամասնութեամբ գոհունակութիւն յայտնեց վարչութեան գործունէութեան համար եւ հակառակ հրաժարման պնդումին, վերընտրեց զայն։ Ցետոյ անձնական պատճառներով անդառնալիօրէն հրաժարողներու տեղ երկու նորեր ընտրուեցան եւ վարչութիւնը կազմուեցաւ հետեւեալներէ. Տիկին Ն. Ռաֆայէլեան, պարոններ Ա. Շալճեան, Պ. Փրունճեան, Վ. Ռաֆայէլեան եւ Ա. Ցարըճեան։ Պրն. Սեւաչունի, որ հեռացողներէն մէկն է, ոչ մէկ ուրիշ նկատում ունի եւ խոստացած է մնալ միութեան գործունեայ մէկ անդամը։

Արդարութեան պարտք մը կատարած ըլլալու համար, պէտք է ըսել, որ Երիտասարդական միութիւնը այս մէկ տարուան մէջ ունեցած է բեղուն գործունէութիւն, եւ հանդիսացած՝ Պերլինահայ կեանքի ոգեւորման մղիչ կազմակերպութիւնը։ Հաւաքոյթներու, վիճաբանական ժողովներու եւ հանդէսներու անվերջ շարքը ապացոյց մըն է իր օգտաշատ դերին. յուսանք որ ան իր կոչումին գիտակցութեամբ անվհատ շարունակէ իր աշխատանքները, գէթ մասամբ հասնելու համար ազգային շունչի ծով կարիքին։

Պերլինի Հայերը, հայասէր Տօքթ. Լեփսիուսի 60րդ տարեդարձին առթիւ, ոսկի ժամացոյց մը նուիրած ըլլալով, վերջինս շնորհակալական գրութիւններ ղրկած է Նախկին դեսպան Տօքթ. Կրենֆիլտի եւ ուրիշներու, կրկնելով իր խոր համակրութիւնը հայ ազգին հանդէպ։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Գերման ժողովուրդը Օգոստ. 11ին տօնեց Հանրապետութեան տարեդարձը։ 1919էն ի վեր, ամէն տարի քիչ մը աւելի փառաւոր կը տօնուի այս օրը։ Ընկերվարականները կ'ուզէին զայն այս տարի ազգային տօն հռչակել, ինչպէս Յուլիս 14ն է ֆրանսացիներուն համար, բայց չյաջողեցան։ Թէեւ իրապէս շուքը պակաս չէր։ Գ... տօնատուները փակ էին։ Փող...ները զարդարուած էին սեւ-կարմիր-ոսկի գոյներով եւ Ռայխսթակի թէ քայլերթամի մէջ ... հանդէսներ սարքուեցան։ Նախ... գահ Հինտէնպուրկ եւ զօր. ... գինուորական համազգեստով ... կայ եղան Ռայխսթակի ... սին, ուր ֆօն Քարտօրֆ եւ ... չապետ Մարքս ճառեր խօս... ֆօն Քարտօրֆ վերջացնելով ... «Ոչ մէկ ուժ պիտի կրնայ եր... ատեն արգելք հանդիսանալ ... գերմանիոյ կազմութեան. ... րապետական գոյներուն խոր... դանիշով՝ պէտք է հաստ... մնանք, Աւստրեւգերման մ... ման գաղափարին վրայ»։

Եւ սակայն, այսքան ... ջախեալ երկրի մը համար անհ... կնալի դանդաղութիւն մը ... վստահութիւն մը կայ ժողով... դին մէջ դէպի հանրապետ... կարգերը։ Եւ ասիկա հակառա... նոր որ Հանրապետութիւնն է ... առիթ տուաւ ժողովուրդին ... տին միանալ, աւելի ամուր ... պերով քան Պիզմարքի օր... հանրապետութիւնն էր որ ... տուած կայսրէն լքուած եւ ... ւոր ժողովուրդը վերականգն... ցուց, եւ բաժանման ու ... իսմի փորձութիւններէն ... տելով, քիչ ատենի մը մէջ ե... հասցուց յաղթականներուն ... ւասար աստիճանի։ (Վկայ ... նեւի վերջին ժողովը, որուն ... խագահն էր արտաքին Նախ... Շթրէզէման)։

Արդ. ի՞նչ է պատճառը ... վուրդի այս կրաւորական ... բերումին։ Թերեւս այն որ ... ման ժողովուրդը ինքնին ... նկարագիր ունի եւ իր ազգ... գործերուն մէջ չափազանց ... պանողական է, կամ Թերեւս ... որ ազնուականներու եւ նախ... իշխաններու թիւը մեծ է եւ ... դեցութիւնը ոչ գանցառելի ... հետեւ, պէտք է խոստով... որ գերման իշխողները, քի... ցառութեամբ, բարերար դեր ... տարած են ժողովուրդին հա... առանց երբեք նմանելու ... թանական կամ ցարական ... պետներու։

Բայց, ինչ որ ալ ըլլայ ... մարի մէջ Հուկօ Փրոյսի ... սահմանադրութիւնը, որ ... տարուան մէջ հրաշքներ գ... մանաւանդ արտաքին աշխ... վստահութիւն եւ համակ... ներշնչելով, կրնայ միայն ... կար ըլլալ գերման ժողով... արագ վերելքին. եւ անշուշտ ... քան շուտ ըմբռնէ ժողովուրդ... սիկա, այնքան դիւրին պիտի ... լայ Աւստրիոյ միացումը եւ ... մեծն գերմանիոյ արշալոյ... գումը։

Պ. ՑՐՈՒՆՃ...

ԱՆԳԼԻՈՅ ԾՆՈՒՆԴՆԵ... ԿԸ ՔԻՉՆԱՆ

Մարդահամարի ... գրութիւնները ցոյց կուտան ... այս տարուան առաջին եւ ... րորդ եռամսեակներուն ... քին Անգլիոյ ծնունդները ... քան նուազած են, որքան ... տեսնուած 1919էն ի վեր։ ... կայն, հակառակ անցեալ ... ուան վրայ ակներեւ նուազ... մին, երկրորդ եռամսեա... ծնունդները առաջին եռամ... կին ծնունդներէն աւելի ...

ՍԽԱՐՋԱԿ ՌՈՒՄԲԵՐ...

...րիկեան պատերազմական ... նախարարին ենթակայ բիւ... բաժինը հնարած է ... նոր ռումբեր։ Առաջին ... տեղի ունեցաւ անցեալ ... նաւ մը ծխարձակ ռումբեր ... «Իլ-տը-Ֆրանս» նաւին ... երբ շոգենաւը կը մօտենա... Նաւահանգիստին։

Այնքան անթափանց ծուխ ... եղաւ, որ շոգենաւը չկրցաւ ... շել իր ճամբան։ Այս ... ռումբերը պիտի կարենան ... պանել օդանաւերը, ... պաշարելով թնդանօթաձիգ... ները։

…ԻԾԱՂ

ՀԱՅ ՃԵՂՔԵԼԷՆ ՄԸ…

…մեծ ազգեր, հարուստ ազգեր, …ի, ազգեր երջանիկ՝ ովկիա…ոսները կը ճեղքեն օդանաւով, …աւով կամ նաւակով: Կը ճեղ…են նաեւ աշխարհները շոգե…արժով, ինքնաշարժով, հանրա…առքով կամ կառքով:

Հայը ի՞նչ ճեղքէ եւ ի՞նչով …եղքէ…

Հայն ալ տաղանդաւոր Թա…թառական մըն է եւ ունի զոյգ …ը շնորհալի ոտք:

…կեցցէ՛ ուրեմն… Տապանակ …ւխտին:

Նիւ-Եորքէն, յիսնամեայ հայ …ճենթլմէն մը, պետրոս Զարիֆ…եան, միացեալ - Նահանգները …ճեղքելու համար ճամբայ ելած …է… տապանակ ուխտի՛ Նիւ-Եոր…քէն կ'երթայ Քալիֆօրնիա: Եր…թայ բարո՛վ: Մինակը չի ճամ…բորդեր սակայն, այլ տապանակ …ուխտին հետ՝ որ իր ձեռնա…կառքն է ու լեցուն է հայկական …ու պատուական ուտելիքներով, …խմելիքներով, ծխելիքներով ու … խաղալիքներով: Այնտեղ կան …եղինձ, լուբիա, սոխ, սխտոր, աղ, …պղպեղ, հաց, օղի, սուրճ, կլկլակ: …կառքին մէկ քովէն ալ ազատա…բար նաւակի մը նման կախուած …է իր դագաղը: Միւս կողմէ …տախտակ մը հետեւեալ ազդա…րարութիւնով.

— Ճամբան եթէ մեռնիմ՝ վերջին շունչս փչած տեղս թաղեցէք զիս: Այս է ամբողջ կտակս. յարգեցէ՛ք:

Ճամբաներուն վրայ հետաքրքիրներ կը դիտեն հայազգի Զարիֆեանի այս անտիպ գնացքը:

Ու հիմակ Պ. Զարիֆեան շա՛տ խաղեր կրնայ խաղալ, եթէ գաղափարի համար աշխատող հնարամիտ մարդ մըն է. բան մը որ կ'երեւի արդէն:

Կրնայ կանգ առնել հարուստի մը դրան առջեւ ու պոռալ.

— Ես մեռա՜յ… ծարաւէ:

Ու անշուշտ հարուստը խմելիք պիտի փութացնէ որպէսզի չելլէ մարդը իր դրան առջեւ մեռնի՝ գերեզմանի վերածելով իր շէնքը:

Կրնայ կանգ առնել ուրիշ հարուստի մը դրան առջեւ, աղաղակելով.

— Կը մեռնի՛մ… քաղցէ:

Ու անտարակոյս հարուստը ճաշի պիտի հրաւիրէ զինքը:

Ուրիշ հարուստի մը դրան առջեւ կրնայ գոչել.

— Մեռա՛ծ եմ… անսէր՛

Ու հարկաւ ճարը պիտի նայուի…

Կրնայ գոռալ.

— Վա՛յ սատանայ, մեռա՛յ գնաց… այսօր 5500 տոլար պիտի վճարեմ իսկ ես սէնթ մը չունիմ:

Ու երբ օր մը՝ լաւ հաւաքած խմելիքը, ուտելիքը, հագնելիքը, սիրելիքը ու գրպանը լիքը, հասնի Քալիֆօրնիա, պիտի կրնայ ըսել.

— Ողջերը կ'ապրին մեռնելու համար, իսկ ես մեռա՛յ, մեռա՛յ… ողջնցայ…

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վերջերս Ամերիկահայ մը ամուսնութեան փափաքով կը թողու իր պատուական գործը, կը գրպանէ կանանչ տոլարները, կը հանդիպի նաւային ընկերութեան մը, կը կտրէ երկրորդ կարգի տոմսակ մը, ու կը մտնէ նաւ: Քանի մը օր վերջ կը հասնի Շէրպուրկ եւ կառախումբ նստելուն պէս աչքերը Մարսիլիա կը բանայ: Շատ չանցած հայրենակիցը կըսկսի հայաշատ թաղերը պտտիլ՝ իրեն յարմար օրիորդ մը կամ հարս մը գտնելու յոյսով: Բայց բախտաւոր մէկը ըլլալուն՝ երկար փնտռտուքներու չ'ենթարկուիր, որովհետեւ նախապէս իր քաջառողջ երիտասարդութիւնը կը ցուցադրէ եւ ապա իր թակարդ… իր տոլարները: ու շուտով կ'որսայ վարդի նման սիրուն աղջիկ մը, կ'ամուսնանայ օրիորդին հետ, կը վայելէ երջանիկ եւ փառաւոր կեանք, բայց դժբախտաբար երկար չի տեւեր:

Եւ ինչպէս բոլոր այն Ամերիկահայերը որ ամուսնութեան փափաքով Ֆրանսա կուգան, կրկին Ամերիկա վերադառնալու նպատակ ունին, այնպէս ալ մեր յարգոյ հայրենակիցը իր ամուսնութենէն քանի մը ամիս վերջ կ'երազէ Ամերիկայի բանուորական կեանքը եւ կը մտադրէ Աւետեաց երկիրը վերադառնալ, քաղաքացի ըլլալ՝ կինը քովը կանչելու համար: Ու կը ներկայանայ Մարսիլիոյ Ամերիկեան հիւպատոսին, իր հետ ունենալով ճարպիկ սմսար մը: Հիւպատոսը կը սկսի հարցաքննել զայն, պահանջելով իր անցագիրը եւ այլ թուղթերը: Սակայն խեղճը հիւպատոսին իւրաքանչիւր հարցման ակնարկով եւ գլխու շարժումներով միայն կը կարողանայ պատասխանել, որովհետեւ անգլիերէն չէր գիտեր: Հիւպատոսը կը հարցնէ թէ քանի տարի Ամերիկայի մէջ ապրած է: Խեղճ փեսան Ամերիկայի մէջ իր 20 տարի ապրիլը ձեւով մը կը հասկցնէ: Այս անգամ հիւպատոսը բոլորովին յուզուած այս անակնկալ պատասխանէն, պարզապէս կը հարցնէ՝ Can you speak English?: Ողորմելին ափիբերան կը մնայ եւ սմսարէն օգնութիւն կը հայցէ. Հիւպատոսը կը մերժէ անցագիր տալ: Բայց մեր հայրենակիցը յուսահատող մարդ չէ: Արագընթաց շոգեկառքով մը կը փութայ Փարիզ, կը ներկայանայ այնտեղի հիւպատոսին, ուր գրեթէ միեւնոյն հարցումները կը շարուին իր առջեւ: Նոյն վիճակը եւ նոյն արդիւնքը:

Հիւպատոսը մեր հայրենակիցին կը յորդորէ նախ սորվիլ երկրին օրէնքներն ու լեզուն, գոնէ անգլիերէնով ստորագրութիւն դնելը: Փեսան գլխիկոր կը դառնայ Մարսիլիա, համակերպելով կացութեան, ի զուր վատնելէ վերջ դրամները:

Հետեւաբար, իբրեւ մօտէն տեղեակ այս կարգի իրողութեանց, պիտի փափաքէինք խորհուրդ տալ ամուսնութեան փափաքով տապակուող մեր ամերիկահայ հայրենակիցներուն, որ նախապէս կարելի եղածին չափ ուսումնասիրեն երկրին օրէնքները եւ տեղեակ ըլլան արտասահմանի հիւպատոսարաններուն տրուած մանրազնին հրահանգներուն: Ընկէ վերջ միայն շունչերնին առնեն Մարսիլիա, Սուրիա կամ այլուր, որպէսզի ապագային չենթարկուին այս կարգի ձախորդութեանց, ի զուր վատնելով երկար տարիներու տաժանակիր աշխատութիւններու եւ թափուած քրտինքներու արդիւնքը:

Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Մարսէյլ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանի Աշխատանքի գործավարութեան կողմէ յանձնաժողով մը տեղեկագիր մը պատրաստած է ղափանի հանքերուն եւ բանուորներուն մասին: Այդ տեղեկագիրը ցոյց կուտայ թէ երբեք նախանձելի չէ կացութիւնը մեր տքնաջան բանուորներուն, որոնք կ'ապրին «խորհրդային բանուորական դրախտին» մէջ:

«Գործարանները չունին թէքնիկ հասարակ պահանջներ: Քանի մը արհեստանոցներ առաստաղ չունին եւ անձրեւի ժամանակ բանուորները կ'աշխատին անձրեւին տակ: Գործարանին զանազան բաժանումներուն, մասնաւորաբար ձուլարանին մէջ բանուորները կ'աշխատին մասնուած՝ անտանելի վիճակի մը: 1000-1300 աստիճանի տաքութիւնը չէ չէզոքացուած:

«Ռեւէ միջոց չունին օդը փոխելու եւ մաքրելու եւ բանուորները կ'ապրին խեղդող, տաք եւ ապականուած մթնոլորտի մէջ:

«Արկածները այս տարի շատցած են: Վիրաւորներու թիւն է 160, մինչդեռ արձանագրուած է 80:

Բնակարանային հարցը աւելի գէշ է: Բանուորներու մեծամասնութիւնը կ'ապրի գիւղերուն մէջ, եւ առտուները քալելով կուգայ աշխատելու: Թէեւ սկըսած են բանուորական շէնքերու հիմնարկէքին, սակայն ոչ ազատ բանուոր կայ, որ աշխատի, ոչ ալ փայտ կայ, որ գործածուի, եւ շէնքերը մնացած են կիսատ: Բազմաթիւ են բանուորները, որոնք բնակարան չունին: Խմելու ջուր չկայ, ոչ գործարանին, ոչ ալ հանքերուն մօտ:

«Այն բանուորները որոնք կ'ապրին գործարանին մէջ, ճաշի երբեք տեսած չունին: Գործարանին «գործակցական խանութը» ոչ հաց ունի, ոչ շաքար, ոչ ալ թէյ: Բանուորները ինկած են փեթեզակներու (չարչի) ձեռքը, եւ ահագին ապառիկ պարտքեր ըրած են:

«Բժշկա-առողջապահական վիճակն ալ գէշ է: Դեղ չկայ: Երբ բանուորները հիւանդանան, բժիշկի չեն դիմեր, որովհետեւ օգուտ չկայ»: (*Խորհրդային Հայաստան*, 3 օգոստոս):

ՔԱՐՏԱՇ ՉԿԱՅ

Դեռ կարելի չէ եղած քարտաշ ու որմնադիր գտնել Շիրակի վերաշինութեան համար: Կառավարութիւնը բոլոր գաւառներէն քարտաշներն ու որմնադիրները հաւաքելով Ալեքսանդրապոլ կը փոխադրէ, եւ սակայն պահանջը մեծ է, եւ մտադրութիւն կայ համեմատաբար երկրորդական կարեւորութիւն ունեցող շինարարական ձեռնարկներու քարտաշներն ալ տեղափոխել դէպի Ալեքսանդրապոլ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Բոլոր մեծ ազգերու նման, Հունգարացիներն ալ լուրջ աշխատանք կը թափեն զարգացնելու համար մարզական շարժումը: Թիւով քիչ, բայց արժէքաւոր մարզիկներ ունին:

Անցեալ կիրակի ախոյեանութեան մրցումներուն մէջ Տարանի գունդ նետեց 14 մեդր 74, կոտրելով նախկին մրցանիշը: Իսկ Մարավիլթի սկաւառակ նետեց 44 մեդր 69, Սքէփէձ նիզակ՝ 60 մեդր 90: Ասոնք լաւ արդիւնքներ են:

Աթլէթիսմին հետ գնդախաղն ալ մեծ արժէք մը կը ներկայացնէ հոն: Գնդախաղը տարածուած է ամբողջ Հունգարիոյ մէջ. կ'ըսուի թէ մէկ գիւղ միայն իր մարզադաշտը չունի: Բարձրաստիճան անձեր ալ կը զբաղին մարզիկներով:

ԿՈՓԱՄԱՐՏ.— Կը յիշուի թէ փաոլինօ օրէնքէ դուրս հարուած մը տալուն համար պարտուած հռչակուեցաւ Տէլանիի դէմ: Ըստ ամերիկեան ֆէտէրասիոնին, պէտք էր որ եւրոպացի ախոյեանը մէկ ամիս կախակայուէր: Փաոլինօ չպիտի ստանայ այդ պատիժը: Եւ ասկէ վերջ, եթէ մրցումներու ընթացքին պատահին նման պարագաներ, դատաւորը իրաւունք չպիտի ունենայ խաղը կեցնելու՝ առանց խորհրդակցելու միւս դատաւորներուն հետ:

Գ. Կ.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«Յ Ա Ռ Ա Ջ» Ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՒԵՐՈՒՆ ԿՌԻՒԸ.— Սէն-Ժերմէն-ան-Լէյի մէջ երիտասարդ մը, Վօլֆ, ունէր երկու սիրուհի, տիկին Սէսիլ ու տիկին Խոմէրի: Առաջինը, իմանալով որ Վօլֆ բարեկամ է Խոմէրիի, սպառնաց եւ հրաւիրեց որ յարաբերութիւնը խզէ երկրորդին հետ: Բայց երբ, իրիկուն մը, Վօլֆ իր սենեակը հրաւիրած էր Սէսիլը, այս անգամ կ'իմանայ Խոմէրի, որ աւելի նախանձոտ, աւելի կատաղի, կը վազէ Վօլֆի սենեակը: Վօլֆ չի բանար դուռը, որովհետեւ չունէր դարակ մը, ուր կարենար պահել առաջին կինը: Սակայն, Խոմէրի զարնելով ու հրելով, կը կոտրէ խարխուլ դուռը եւ ներս կը խուժէ: Կը յարձակի տիկին Սէսիլի վրայ, որ անկողինին մէջ պառկած էր: Կօշիկներով կը զարնէ գլխուն, յետոյ ոտքերէն բռնելով դուրս կը քաշէ ու կը ձգէ սանդուղին վրայ: Տիկին Սէսիլ, արիւնլուայ ու նուաղած, կը մնար հոն, երբ աղմուկը լսելով դրացիները հասան: Վօլֆ, որ ցնդած աքաղաղի նման կը դիտէր վայրագ տեսարանը, պատմեց դէպքը: Խոմէրի բանտարկուեցաւ: Երկու կիներն ալ զաւկի տէր են:

ՄՈՒԾԱԿ ՄԸ ԿԱԼԵՑ ՈՒ ՄԵՌԱՒ.— Պալի մէջ (Զուիցերիա) բանուոր մը գործարանին առջեւ նստեր՝ հացը կը թաթխէր խնձորահիւթին մէջ ու կ'ուտէր:

Ցանկարծ կոկորդին մէջ անսեղի տաք ցաւ մը զգաց: Հացը, անուշը նետեց ու կանչեց ընկերներուն: Կոկորդը հետզհետէ ներսէն կ'ուռէր ու կ'այրէր: Քիչ յետոյ շունչը կտրեցաւ ու մեռաւ խեղդամահ եւ թունաւորուած:

Մուծակ մըն էր կլլեր:

ՍԻՐՈՅ ՄԸ ԵՐԳԸ.— Զաղրէպի մէջ (Սերպիա) Ժօզէֆ Թիլժաք սիրահարեր էր, — Թրալլալլա՛, — սիրահարեր էր:

Ու սիրուհին լուր անգամ չունէր: Ցեսած անգամ չէր:

Լրագիրները գրեր էին թէ օրիորդ Վիտաչիչ, — չար աչքէն հեռո՛ւ, — որ աղջկանց մէջ էն գեղեցիկն էր, «օրիորդ Սերպիա» տիտղոսն էր առեր: Շողակաթ երես, կրակէ շրթներ, աչքերէն ըսեմ՝ վարդեր կը թափէր:

Սինէմաներուն մէջ, ու պատկերազարդ հանդէսներուն մէջ «օրիորդ Սերպիա», աստուածամօր պէս, կը ժպտէր, կ'օրհնէր:

Եւ Ժօզէֆ Թիլժաք սիրահարեր էր, — Թրալլալլա՛, — սիրահարեր էր:

Ափսո՛ս, ճամբորդեց, շա՛տ շա՛տ ճամբորդեց, երբեք չտեսաւ, երբեք չգտաւ երազ աղջիկը:

Ու Ժօզէֆ Թիլժաք, սէրէն յուսահատ, սէրէն սիրտն էրած, գնդակով ծակեց, — Տէ՛ր, ողորմեա՛, — ու կուրծքն արիւնեց, ու շունչը փչեց:

ԵՐԱԽԱՅ ՄԸ ՎԱՌԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ.— Կրընօպլի մօտ Շիմիլէն գիւղին մէջ, մանկամարդ աղջիկ մը աշխարհ կը բերէ մանչ զաւակ մը: Եւ, ըստ իր խոստովանութեան, կարծելով որ մեռած է, իբրեւ աւելորդ առարկայ, կը նետէ վառարանին մէջ եւ փայտի պէս կ'այրէ:

ԽԵՆԴՈՒԿ ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Վէցել տուն մը ունէր, կին ունէր, խելք չունէր: Ու կինը ձգեց խենդուկ ամուսինը, գնաց Պոնտի, գտաւ նոր ամուսին մը: Երբ Վէցել առանց կնիկի մնաց, խելքը եկաւ գլուխը, մտածեց թէ արժանապատուութեան խնդիր է, պէտք է վրէժ լուծել:

Ինչպէս սովորութիւն է, գնեց ատրճանակ մը եւ գնաց ուղղակի կնոջ նոր ամուսինին տունը: Մարդ չկար: Քաջաբար կոտրեց թափեց ինչ որ գտաւ տանը մէջ: Ցետոյ հաւնածները առաւ տուն փոխադրեց: Տակաւին հանդչած չէր: Նորէն գնաց եւ տանը դիմաց թաղուեցաւ, պահուըտեցաւ խոտերուն մէջ: Փորի վրայ պառկած կը հսկէր, սպասելով կնոջ վերադարձին: Ցանկարծ ոստիկանները եռեւէն եկան եւ ոտքերուն զարկին: Ցատկեց ոտքի, տնկեց ատրճանակը, բայց փախնելով յանձնեց զէնքը եւ ըսաւ.

— Դուք բարի մարդիկ էք, գէշը կնիկս է, որ զիս այս վիճակին բերաւ:

Ու գնաց բանտ:

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ ՄԸ ԵՒՍ

Կը տեղեկանանք թէ ընկեր Գարեգին Սարգիսբէգեան յաջողութեամբ աւարտած է Մօնփէլիէի գիւղատնտեսական բարձրագոյն վարժարանը, ստանալով Ingénieur - agricole*ի տիտղոս: Ընկեր Գ. Սարգիսբէգեան 1925-ին ալ մեծ յաջողութեամբ աւարտած էր Մամբուլի կաթնատնտեսական բարձրագոյն վարժարանը:*

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՐՆ Է ԻՐԱՒԸ

Լապէկկիւտէն Պ.Մ. Բարխեան խմբագրութեանս ուղղուած նամակով մը կը պնդէ որ Վալավիզզոլի մետաքսի գործարանին բանուորներէն կարնեցի Սիսակ Մարալեան իւրացուցած է իր նախկին նշանածին՝ որբուհիի մը 1200 ֆրանքը: Օրիորդին կողմէ դրամին ետ չպահանջուիլը փաստ մը չէ հակառակը ապացուցանելու:

ԽՄԲ.— Մենք խորհուրդ պիտի տայինք տեղին վրայ անկողմնակալ ատեանի մը միջոցաւ ճշմարտութիւնը երեւան հանել, փոխանակ մամուլը զբաղեցնելու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԵԳ ԳԱՑԼԻՆ ՈՐՋԻՆ ՄԷՋ

— Ընկե՛ր, չես կրնար երեւակայել թէ ո՛րքա՜ն կը հետաքրքրուիմ քեզմով:

Եւ մինչդեռ զարմացած իրեն կը նայէի,

— Ինչպէ՞ս կ'ուզես որ, պատասխանեց, «կապոյտ սենեակը» կարենամ պատրաստել, եթէ առաջուց չգիտնամ թէ ո՞վ, դո՞ւն թէ պուշոշէվսքին պիտի բնակի հոն:

— Կապոյտ սենեա՞կը:

— Այո՛, կապոյտ սենեակը. «Օրիորդ»ին տիտղոսաւոր սիրահարին յատկացուած սենեակը, այն որ իրենին կից է:

— Բայց ի՞նչ բան կրնայ քեզ ենթադրել տալ թէ՝ Օրիորդին ընտրութիւնը ինծի՞ թէ Զօր. Պուշոշէվսքիին վիճակած է:

— Սովորաբար այնպէս կը պատահի, երբ նոր ինքնաշարժիչ մը գայ:

— Ինչպէ՞ս:

— Օրիորդը քեզի չպարզե՞ց «գիշերային սպասարկութեան» իր տեսութիւնը, եւ քենէ չպահանջե՞ց «բացարձակ անձնուիրութիւն իր անձին հանդէպ»:

— Ահ՜, արդեօք դրան եռեւէն մտիկ ընելու սովորութի՞նը ունիս:

Սպասուհին նորէն քահ քահ մը փրցուց, յետոյ լուրջ կերպարանք մը առնելով եւ շրջահայեաց ակնարկ մը նետելով, ըսաւ.

— Այսպէս, յանդգնութիւնը ունեցաւ քեզի՞ ալ առաջարկելու որ իր սիրահարը ըլլաս. ի՞նչ ցեխէ խմորուած է ուրեմն այս մեքենան:

Կը խոստովանիմ թէ այս անգամ ապշած կը մնայի:

Թէ պարագաներու անլուր օժանդակութեամբը կրցեր էի մտնել — եւ ինչպէ՜ս — կարմիր կոյսին մօտ, այս արդէն սովորականէն դուրս բան մըն էր. բայց թէ քաղաքական հակառակորդ մը պիտի գտնէի հոն, ուր, — իր գրաւումներուն իսկ բերումով — կարմիր կոյսը՝ բացարձակապէս անձնուէր եւ ապահով մարդերէ շրջապատուած ըլլալու էր, ահ՝ ինչ որ չէի կրնար հասկնալ:

— Ըսէ՛ նայիմ, ըսի, ամէնէն խիստ կերպարանքս առնելով (կրնար, վերջապէս, ինծի դէմ լարուած ծուղակ մը ըլլալ), կը կարծե՞ս թէ Օրիորդը գոհ պիտի մնար, եթէ գիտնար թէ իր մասին այսպէս կ'արտայայտուիս:

Անուշքա ուսերը թօթուեց, յետոյ երկարօրէն զիս դիտելով ըսաւ.

— Հանդարտ եմ. դուն չես որ պիտի երթաս զիս մատնելու: Ուզածիդ չափ աչքերդ խոշոր բաց եւ խիստ կեր չարանք առ. երկար ատենէ ի վեր է որ կը ճանչնամ քեզ:

— Պա՜հ. ինչպէ՞ս:

— Նախ որ լրտեսի գլուխ ունիս: Ցետոյ, գիտեմ թէ, կեանքիդ մէջ երբեք Քէտրօֆ չես կոչուած:

Ապահովաբար, այս խօսակցութիւնը շահեկան կը դառնար:

— Անշուշտ, քու պզտիկ մարդ է որ այդ բանը իմացուց քեզի: Եւ քանի որ քու կարծիքովդ, Քէտրօֆ չէ իմ անունս, ինչպէ՞ս կը կոչուիմ ուրեմն:

— Քու բուն անունդ գիտեմ: Գիտեմ նաեւ թէ, Ռուսիա հասնելէդ ի վեր, երկու անգամ է որ անուն կը փոխես:

Թէեւ լրջօրէն վրդոված էի, որովհետեւ կարելի չէր ենթադրել թէ՝ այս տեսակ տան մը մէջ, հակայեղափոխականներուն համակիր մէկը կրնայ գտնուիլ, կատակել ձեւացուցի:

— Գիտե՞ս, ըսի, խնդալով, եթէ մէկը քեզ լսէր, զիս շատ գէշ դրութեան մէջ դրած պիտի ըլլայիր:

— Անշուշտ, պատասխանեց: Բայց հոս, մարդ չի կրնար մեզ լսել: Ասկից զատ, գիտցիր թէ՝ ես հոս կը գտնուիմ, որպէսզի քեզի որեւէ ձախորդութիւն չպատահի:

Այս անգամ, ա՛լ չափը կ'անցնէր: Երկու ենթադրութիւններ կը ներկայանային մտքիս: Կամ այն է որ Անուշքա Չեկայէն էր, եւ այս պարագային ան՝ աւելի վտանգաւոր կը թուէր, քան իր տիրուհին իսկ, եւ կամ, Մոսկուայի մէջ գործող բազմաթիւ հակայեղական խումբերէն մէկուն կը պատկանէր…

Միջին ենթադրութիւն չէր կրնար ըլլալ: Կարեւորը ինծի համար, անմիջապէս գիտնալն էր թէ ան որո՞ւ հաշուոյն կը գործէր: Անշուշտ, պայքարի սպիտակ կազմակերպութեան չէր կրնար պատկանիլ, որովհետեւ, այդ պարագային, իշխան Քարասօֆը ինծի յայտնած պիտի ըլլար թէ՝ տան մէջ մէկը կար…

Շիտակը, ենթադրութիւններու մէջ կը սկսէի կորսուիլ:

— Տեսնենք, ըսի, անոր բազուկէն բռնելով, զայն ինծի քաշելով, շատ բաներ ըսիր… կամ շատ քիչ. Նախ, ո՞վ քեզի ըսաւ թէ իմ անունս Քէտրօֆ չէ:

Ժպտեցաւ, եւ իր գեղեցիկ աչքերը ինծի յառելով, ցած ձայնով ըսաւ.

— Քօիլօֆը քեզի չըսա՞ւ թէ հոս ազգականուհի մը ունէր:

— Քօիլո՜ֆ, ազգականուհի՜ մը, բացագանչեցի, այս անգամ կատարելապէս ապշած:

— Ա՜հ, այո՛, ազգականուհի մը:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

լան այնքան, որքան գերման զինուոր կը պահուէր այդ շրջանին մէջ պատերազմէն առաջ, այն է՝ 45,000։ Ֆրանսացիները կը պնդեն որ 60,000 պէտք է ըլլայ, որուն 50,000ը Ֆրանսացի։ Խնդիրը կը ձգձգուի, որովհետեւ դաշնակիցները համաձայն չեն որ Ֆրանսա այդքան զինուոր պահէ։ Ներկայիս Հռենոսեան շրջանին մէջ կան 56,000 ֆրանսացի, 7000 անգլիացի եւ 7000 պելճիքացի զինուորներ։ Անգլիացիներն ու Պելճիքացիները կ'առաջարկեն որ իրենց զինուորներէն հազարական հոգի զեղչուի։ Եթէ Ֆրանսացիները հաւանին 11-12,000 զինուոր ետ քաշել, այն ատեն Պելճիքացիներն ու Անգլիացիները 1500ական պիտի քաշեն, սակայն Ֆրանսա անդրդուելի կը մնայ 50,000ի վրայ։

Նախարարական խորհուրդը երէկ առաւօտ Շան զ'Էլիզէի մէջ Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ զբաղեցաւ այս հարցով։

Ապրուստը կ'աժաննայ Ռուսիոյ մէջ

Խորհրդային Միութեան առեւտրական գործավար Միկոյեան զեկոյցի մը մէջ կը յայտարարէ թէ պետական առեւտուրն ու Գործակցականները Յուլիսի սկիզբէն ի վեր փոքրաքանակ ապրանքներու վրայ հարիւրին 10 զեղչ մը կատարած են։ Արդիւնաբերական գործիքներու վաճառման գիներուն կրճատումով, երկրագործական բերքերուն գիները կը մնան կայուն։ Մայիսի ամսականները, համեմատաբար անցեալ տարուան հետ, հարիւրին 13 յաւելումներ ստացան։

Մանրավաճառ առեւտուրը զեղչած է իր գիները միայն 100ին 6-4 համեմատութեամբ։ Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան խորհուրդը որոշած է շարունակել գիներու կրճատման այս քաղաքականութիւնը եւ բարելաւել ճարտարարուեստական արտադրութիւնները։

ԽՄԲ.— Հակառակ այս պաշտօնական հեռագիրներուն եւ խորհր. գործավարներու յայտարարութիւններուն, Անդրկովկասի, մասնաւորաբար Հայաստանի թերթերը կուտան «Մանրիկ-փաստեր», նոյնիսկ ծաղրանկարներ, որոնք կը հաստատեն թէ գիներու կրճատումը պարզապէս անուանական է։

Նանքինի ռմբակոծումը կը շարունակուի

Փիւքովի մէջ Հիւսիսայինները կը շարունակեն ռմբակոծել Նանքինը ցամաքէն եւ օդէն։ Քանի մը ռումբ ինկաւ Շանկայ-Նանքին երկաթուղիի կայարանին ածուխի դաշտերուն վրայ։ Ազգայնական զինուորները կը նահանջեն դէպի Ֆուշով՝ բոլորովին յուսալքուած վիճակի մէջ։ Երկաթուղագիծը կտրուած ըլլալով, Ազգայնական զինուորներ փոխադրող չորս կառախումբեր գրաւուեցան։ Ռմբակոծումներուն կը մասնակցէին նաեւ անգլիական օդանաւերը։

Վերջին հեռագիրի մը համաձայն, Նանքին գրեթէ ամբողջովին պարպուած է։ Հիւսիսային բանակը չի կրնար գրաւել քաղաքը՝ փոխադրութեանց միջոցներու պակասին համար։ 55,000 հոգի կը փախչին դէպի Շանկայ։

Ազգայնական նոր զօրաբաժին մը կազմուած է հարաւի մէջ, հրամանատարութեամբ Տիկին Սուն Վիյան Սէնի։

Եգիպտ. նաւ մը բռնի Ռուսիա կը տանին

Եգիպտական նաւ մը, «Քօսթի», որ փայտ բեռցած և բազմաթիւ ճամբորդներ առած՝ Վոսփորէն անցնելով կ'երթար Աղեքսանդրիա, տակաւին չէ հասած իր տեղը։ Կը կարծուի թէ, ճամբորդները, որոնք մեծամասնութեամբ Ռուս են, ստիպած են նաւապետը, որ բռնէ . . . Ռուսիոյ ուղղութիւնը։

Թուրքեւնելլէն միջադէպ մը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ փոքրիկ միջադէպ մը պատահեցաւ Թուրքեւհելէն սահմանին վրայ։ Մարիցայի գետաբերանը, Թուրք զինուորները կրակ բացին երկու յոյն ձկնորսներու դէմ եւ յետոյ տարին զանոնք Թրքական հողին վրայ։ Հելլէն իշխանութիւնը պահանջեց յանձնել ձկնորսները։

Ռումբ մը Նանսիի իտալ. հիւպատոսարանը

Հինգշաբթի ցորեկին, Նանսիի իտալական հիւպատոսարանին առջեւ գտնուեցաւ ռումբ մը, որուն պատրոյգը վառած էր։

Ժամը 4ին ատենները հիւպատոսը, կաւէթանօ Վէքքիօթի, որ դուրս կ'ելլէր հիւպատոսարանէն, ուզեց փակել դուռը, բայց տեսաւ որ դրան տակ պայուսակ մը կայ եւ ծուխ կ'ելլէ։ Կարծելով որ սիկարի վառած քիթ մըն է, ոտքը երկարեց կոխելու համար վրան։ Այն ատեն միայն տեսաւ որ վառած պատրոյգ մըն էր եւ դուրս կ'երկարէր պայուսակէն։ Անմիջապէս գուշակելով, կանչեց քարտուղարը, և ջուր լեցնելով մարեցին պատրոյգը։ Լուր տուին ոստիկանութեան, որ պայուսակէն հանեց 30 սանդիմէնոց ռումբ մը։

Կասկածի վրայ, ոստիկանութիւնը կը փնտռէ Իտալացի մը, որ դէպքէն քիչ առաջ դեղին պայուսակով մը հիւպատոսարան մտած, պայուսակը հոն ձգած ու մեկնած էր։

Հար. Ֆրանսայի անտառները դեռ կ'այրին

Կրակի փոթորիկ մըն է, որ կը մնչէ ու կը ճարճատի Ֆրանսայի հարաւային եզերքներուն մասնաւորապէս Վառի շրջանին վրայ։ Անգութ հրդեհը այրած ու մրկած է արդէն, 10,000 հէքթար անտառ։ Սէն-Փօլի, Պանիոլի եւ Աորէի հրաշալի անտառները ամբողջովին ածխացած են։ Թանձր մուխը կը ծածկէ գետինը հսկայ տարածութեան մը վրայ։ Տեղ տեղ կ'երեւան մերկ ու ծխուն եղեւիններ, զորս բոցերը խանձած են։

Առ այժմ հրդեհին մայր թեւը զսպուած է, սակայն վտանգը դեռ չէ փարատած։ Ընտրի գետակին մօտ տակաւին բոցերը աւերներ կը գործեն։

Հրդեհը ծագեցաւ շաբաթ օր, յետոյ սարսափելի արագութեամբ մը արշաւեց եւ կազմեց 250 հէքթար տարածութեամբ թեւ մը, որ յառաջ կը խաղար եւ շուտով հասաւ Մօրի լեռնաշղթային։ Հարկ եղաւ կարգ մը գիւղեր պարպել։

Նման հրդեհներ անսովոր չեն անտառներու մէջ, ուր հովիւները կ'այրեն ցարասինները, արօտ պատրաստելու համար, բայց այս հրդեհը, որ զանազան թեւերով կ'արշաւէ, անպայման ոճրական նպատակով գործուած է։

Ֆուտս թագաւորը վաղը Փարիզ կը դառնայ

Ֆուատ թագաւորը վաղը, կիրակի, Փարիզ պիտի դառնայ Հռոմէն։ Իր տրամադրութեան տակ դրուած է իտալական արքայական շոգեկառքը, որ կը բաղկանայ 9 վակոնէ։ Այս ճամբորդութեան համար պիտի վճարէ 120,000 ֆր.։ Ֆրանսական սահմանէն սայդին գաղտնի ոստիկան մը պիտի ընկերանայ թագաւորին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ Շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի ենթակոմիտէին ենթակայ Արմէն-Գարօ, Ռոստոմ, Գէորգ Չավուշ եւ Խաժակ խումբերը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple։

Բացակայող ընկերները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

Զ. Ռ. Մ.ԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վաղը կիր. առաւօտ ժամը 10ին Meudonի գեղեցիկ անտառին մէջ

Երգ, նուագ, պար, անակնկալներ եւն.։ Պիւֆէ.— Խմիչք եւ մրգեղէններ կը մատակարարուին մատչելի գիներով ճաշարանապետ Պ. Նաւասարեանի կողմէ։

Invalidesի կայարանէն առնել ելեքտրական թրէնը եւ իջնել Meudon-Val-Fleury.

ՔԱՐԻՖԵԱՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Վաղը կիր. ժամը 3ին Garden Parkի մէջ, (333 Av. Prado)

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ **ՕԹԵԼԼՕՆ**

կը մասնակցին Մ. Մարութեան եւ Շ. Սարեան

Մուտք.— Ա. կարգ 15, Բ. 10, Գ. 5 ֆրանք։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

Տեղի պիտի ունենայ 20 Հոկտեմբեր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին փըթի ժուռնալի սրահը։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԽՆՈՒՍԻ ՀԱՅՐԵՆԿՑ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վաղը կիր. առաւօտ ժամը 9ին, Մատրաք Պր. փասքալի պարտէզը

Կը հրաւիրուին Մարսէյլի եւ շրջաններու բոլոր հայրենակիցները եւ համակիրները։ Մեկնում առաւօտեան ժամը 8ին։ Փոէֆէքթիւրիառէնէն առնել 19 թիւ հանրակառքը, իջնել թէամինիւս, ուրկէ մասնաւոր առաջնորդներ պիտի ընկերանան։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 26 Rue Blanqui, K. Bicêtre (Seine).

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին։

Հ. Յ. Դ. Արղութեան ենթակոմիտէի ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 187 Grand Rue, Chaville. Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Կրասի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը 22 Օգոստ. Երկուշաբթի. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի կոմիտէի վիճաբանական ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին, Café de Palaisի սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ֆլօռիայի մէջ, 61 Rue Monsieur le Prince. խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Տէսինի եւ Լիոնի բոլոր հայրենակիցները վաղը կիր. առաւօտ ժամը 9ին, Տէսին վասպուրականի սրճարանին մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Մկրտիչ Ճուհարիկեան իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ամերիկաբնակ եւ ֆրանսաբնակ հայրենակիցներու եւ բարեկամներու, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իր եղբայր՝

ԸՆԿԵՐ ՅԱԿՈԲ ՃՈՒՀԱՐԻԿԵԱՆԻ

(Խուփս գիւղացի)

մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցած է Յունիս 30ին Ամերիկա Տիթրօյթ քաղաքին մէջ։

ԽՄԲ.— Ընկեր Յակոբ Ճուհարիկեան մէկն էր այն Դաշնակցականներէն որոնք կազմակերպեցին Խուփս գիւղի հայութիւնը որ 95ի ջարդերուն կրցաւ ինքնապաշտպանութեամբ իր ֆիզիքական գոյութիւնը պահել։

Պ. Պ. Վահան Հովիւեան եւ Հրանտ Թորոսեան (Վիէն) իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Նազար Արապեանի (Մարսէյլ) իր կնոջ տխուր մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ռոտոսթոցի Մկրտիչ Կէլիպօլեանը որ 1923ին կը գտնուէր Պոլիս Պէյազիտ Փանկալթի։ Իմացնել իր եղբօրը՝ Mardirosse Guellibolianի՝ 110 Rue Charles-Cheffson Bois-Colombes (Seine) France.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի, Պոլսոյ եւ շրջակայից հայրենակցական միութեան կողմէ, իր կազմութեան Ա. տարեդարձին առթիւ, ի նպաստ կարօտ հայրենակիցներու, վաղը Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 144 Av. de Saxe, «Սիկալ» թատրոնին շքեղ սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր լիոնահայերը։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՆ

«Լուսաբաց» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԱԼՊՈՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)

40 էջ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

եւ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

Թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ

40 էջ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ՓՕՍՏԻ ԾԱԽՔ ՉԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé. (Seine), եւ «Լուսաբաց»ի գործակալներուն։

ԿՏՈՐԻ ՎՐԱՅ ԱՇԽԱՏՈՂ

Դերձակ մը, մատչելի գինով գործ կը փնտռէ արհեստանոցներու մէջ եւ կամ իր տունը աշխատելու համար։

Դիմել՝ «Յառաջ»ի միջոցաւ Ա. Ս.ին։

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	84
Թրք. ոսկի	» or	107	20
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատր	Léva	15	80
Տրախմի »	Drachme	33	25
Լիր »	» Lire	138	85
Պելժ. ֆրանք	» Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	75
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	128	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3430	—
» II	»	2035	—
» III	»	1680	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927
21 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 420
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞ՐՆ Է ՃՇՄԱՐԻՏԸ

Շատ անգամ առիթ ունեցած ենք հաստատելու թէ՝ խորհրդային կառավարութիւնը կոմինտէրնի ենթակայ՝ անոր խռովարարական ձեռնարկներուն ամէնէն օգտակար հաստատութիւններէն մէկն է։

Եթէ անիկա արտաքին երեւոյթով կը ներկայանայ իբրեւ արդիական մտքով կառավարութիւն, միայն կոմինտէրնի թաքուն եւ անթոյլատրելի ձեռնարկները լաւագոյն ձեւով ծածկելու դիտաւորութեամբ է։

Բազմաթիւ միամիտներ կան, որոնք տակաւին կը կարծեն թէ՝ այդ կառավարութիւնը՝ թէեւ համայնավարական սկզբունքներու վրայ հիմնուած, սակայն անկախ կոմինտէրնի ազդեցութենէն, Ռուսիոյ կառավարութիւնն է։

«Մաթէն» (19 Օգոստոս) կը հրատարակէ կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնք յստակօրէն կ'ապացուցանեն մեր պնդումները։

«Մաթէն» կ'ըսէ. «... Համայնավար Երրորդ Միջազգայինի եւ խորհրդային կառավարութեան դաւաճանութիւնը մէկ է եւ անբաժան»։

Ու կը հրատարակէ Պերլինի խորհրդային դեսպան Քրիսթինսքիի նամակները՝ ուղղուած Փարիզի խորհրդային դեսպանատան զինուորական կցորդ՝ Վոլքոֆին, օգտագործելով դիւանագիտական սուրհանդակի անձեռնմխելիութեան իրաւունքը։ Այդ նամակներով կը հրահանգէ գործադրութեան դնել կոմինտէրնի ծրագրած ձեռնարկները Մարոքի ֆրանսական եւ սպանիական մասերուն մէջ։ Կը ղրկէ գերմանացի սպաներ, կազմակերպելու եւ մարզելու համար Ռիֆցիները, նոյնպէս կը հրահանգէ ռազմամթերք հասցնել ապստամբներուն։

Ասոնք նորութիւն չեն մեզի համար։ Մենք շատ անգամ մեր մորթին վրայ կրած ու ճաշակած ենք այդ գործունէութեան դառնութիւնները։ Ասոնք կրնան նորութիւն ըլլալ անոնց համար, որոնք կենդանի փաստեր կ'ուզէին համոզուելու համար թէ խորհրդային կառավարութիւնը կոմինտէրնի հլու և ճարտարագործ կամակատարն է։

Կոմինտէրնի ղեկավարները իրենց յոյսը կտրած Եւրոպայի աշխատաւորութեան գործակցութենէն, քանի մը տարիէ ի վեր իրենց կռուի կեդրոններ ընտրած են յետամնաց եւ ցեղապետական դրութեամբ կառավարուող երկիրները, «զարգացնելու համար դասակարգային քաղաքացիական պատերազմը»։ Այս շրջաններու մէջ կոմինտէրնի աշխատանքին գլխաւոր մասը կատարած են կառավարութիւնը եւ իր պաշտօնական հաստատութիւնները — դեսպանութիւն կամ առեւտրական հիմնարկութիւններ։

Խորհրդային կառավարութիւնը, իր պիւտճէին գլխաւոր մասը յատկացուցած է այս անմիտ եւ անօգուտ աշխատանքներուն։

Մասնաւորապէս Արեւմտեան ռամկավար աշխատաւորութիւնը պէտք է լաւ ծանօթանայ այս իրողութիւններուն, վերջնապէս համոզուելու համար թէ՝ իրապէս ի՛նչ է «խորհրդային կառավարութիւն» բուածը։

Պարագայ մը եւս պէտք է պարզ ըլլայ։ Կոմինտէրնի ղեկավարները շարունակ կը պոռան թէ՝ եւրոպական դրամատիրութիւնը պատերազմ կը պատրաստէ Խորհրդային Միութեան դէմ, սակայն անհերքելի փաստերը կուգան ապացուցանելու, որ կոմինտէրնը դրամատիրական պետութիւններէն քանի մը քայլ առաջ անցած է և աւելի ուժեղ կերպով պատերազմներ կը պատրաստէ եւրոպական պետութիւններու դէմ, այնպիսի շրջաններու մէջ, ուր դասակարգային պայքարի խօսքը դատարկ հնչիւն մը եւ ծիծաղելի նշանախօսք մըն է։

Այս գործունէութեան մէջ ինքնին հրապարակ կուգայ դասակարգային պայքարի կեղծիքը, և մեր առջեւ կը ցցուի աշխարհակալական ձգտումներով ազդեցութեան շրջանակներ նուաճելու ցանկութիւնը, որ իր մէջ ոչինչ ունի համաշխարհային աշխատաւորութեան, կամ կոմինտէրնի նպատակներուն ու ձգտումներուն ծառայող։

Եթէ այս է մերկ ճշմարտութիւնը, աշխարհի ռամկավար աշխատաւորութիւնը, ինչպէս կը պայքարի դրամատիրական պետութիւններու պատրաստած պատերազմներուն դէմ, եւս առաւել ուժգին կերպով պիտի պայքարի նաեւ կոմինտէրնի պատրաստած անմիտ պատերազմներուն դէմ, որովհետեւ երկու պարագային ալ աննպատակօրէն, վերջին հաշուով տուժողը կ'ըլլայ աշխատաւոր զանգուածը։

Յետամնաց երկիրներու մէջ կատարուող այս աշխատանքները, յաջողութեան պարագային, պիտի ստեղծեն ցեղապետական և աւատապետական ուժեղ խմբակցութիւններ, որոնք պիտի դառնան միջնադարեան վիճակին, ուր, մշտնջենական զինուած ընդհարումներու մէջ պիտի սպառի ու ոչնչանայ հասարակ ժողովուրդը։ Աւելի վատթար վիճակ մը քան այսօրուան Եւրոպայի դրամատիրական պետութիւններու «անխիղճ շահագործումը։»

Եւրոպայի ժողովրդավար աշխատաւորութիւնը անվրէպ պիտի ըմբռնէ այս ճշմարտութիւնները։ Անիկա պիտի ըմբռնէ նաեւ որ այս գործելակերպը ահաւոր խոչընդոտ մըն է դասակարգային ուղիղ ու բնականոն պայքարին, որմէ յետոյ կազմակերպուած վիթխարի ուժով մը պիտի մերկացնէ բոլոր կեղծիքները և կոմինտէրնի գործադիր մարմինն ու Խորհրդային կառավարութիւնը, իբրեւ մէկ անբաժան մարմին, դնէ դասակարգային պայքարի վատագոյն թշնամիներու շարքին մէջ և ըստ այնմ վարուի անոնց հետ։

Այս կը թելադրէ դէպքերու և փաստերու ճշմարիտ վերլուծումը։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՑՐՈՒԵՆ

Հայրենիք, խօսելով Հիւսիսային Կովկասի Հայերուն ցրուումին վրայ, կը գրէ. (7 օգոստ.)

—«Հիւսիսային կովկասը, դեռ 1906 թուին, երբ գումարուեցաւ ռուսահայ առաջին ազգային ժողովը Էջմիածնի մէջ, այն ատենուայ հաշուով ունէր 30,000-ի համող հայութիւն մը, շատ բարեկեցիկ եւ բաւականին լաւ կազմակերպուած ազգային տնտեսութեամբ։

«Բնական աճումով եւ նորանոր գաղթերով, որոնց մեծագոյնը տեղի ունեցաւ 1918 թուին, երբ Թրքական բանակը մտաւ Անդրկովկաս, այդ թիւը բազմապատկուեցաւ եւ ժամանակ մը հասաւ մօտ 200,000ի։

Թէ այդ թիւէն որքան պակսած է այժմ՝ ցրուելով ուրիշ շրջաններ, չենք կրնար որոշապէս ըսել՝ չունենալով մեր ձեռքի տակ արժանահաւատ նոր տեղեկութիւններ։ Սակայն, հիմեր ունինք կարծելու, որ այդ թիւը շատ պակսած չէ։

Ըստ «Մուրճ-Մանգաղ»ի՝ ամբողջ Հիւսիսային կովկասի մէջ այս տարուայ սկիզբը եղած է 2345 հողազուրկ հայ ընտանիք կամ 10,432 հոգի։

Սակայն, աւելի ուշագրաւ է այն *եղանակը*, որով խորհրդային հողային վարչութիւնը կ'աշխատի «տեղաւորել», բայց աւելի ճիշդը՝ ցրուել այդ հողազուրկ հայ գաղթականները։

Ակներեւ է, որ խորհրդային իշխանութիւնը կ'ուզէ ղրկել անոնք հոն, ուր «ազատ հող» կայ, իսկ աւելի ճիշդը՝ հոն, ուր ինքը յարմար կը տեսնէ։ Մինչդեռ իրենք՝ գաղթականները կը հրաժարին երթալ իրենց ցոյց տրուած վայրերը եւ ստանալ իրենց խոստացուած հողը... Թիւրքմէնիստանի մէջ։

«Խորհրդային «բարեխնամ» կառավարութիւնը հողազուրկներու բեռէն կ'ուզէ ազատիլ միայն՝ քշելով զանոնք ուր որ կարելի է, առանց մտահոգուելու, սակայն, այդ գաղթականներու յարմարութիւններով, ցանկութիւններով եւ շահերով։

«Ապազգային եւ նոյնիսկ հակազգային մտայնութիւն ու ձգտումներ ունենալով՝ խորհրդային կառավարութիւնը ոչ միայն չուզեր կեդրոնացնել, մէկ կամ մէկ-երկու տեղ համախմբել միեւնոյն ազգին ցրուած բեկորները, այլ, ընդհակառակը, ամէն ճիգ կը թափէ զանոնք աւելի եւս ցրուելու, որպէսզի աւելի եւս դիւրանայ ազգային խնդրի «պրոլետարական լուծումը» կամ «պրոլետար մեծ յեղափոխութեան» յաղթանակը։»

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱԽԱՐԸ

Գաղթականներու գետեղման Պոլսոյ տնօրէնութիւնը ասկէ առաջ բողոքած էր պատկանեալ իշխանութեան մօտ, թէ պէտք եղածին չափ կալուած չունի։ Այս պատճառով, «լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը որոշած է գետեղման տնօրէնութեան տրամադրութեան տակ դնել Հայերու եւ Յոյներու լքեալ կալուածներուն մէկ մասը։

Ասկէ զատ, հրահանգ տրուած է որ ծախուին Յոյներու այն «լքեալ» գոյքերը որոնք եւս չեն կրնար վերադարձուիլ։ Այս կերպով կալուածներու վաճառումը, որ ասկէ առաջ դադրեցուցուած էր, պիտի սկսի դարձեալ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Սեղանաւորական *Սան Փիլ* թերթը Օգոստոս 19ի թիւին մէջ կը հրատարակէ Պոլսոյ մասնաւոր թղթակիցին հետեւեալ նամակը.—

Պէտք չէ վստահիլ Թուրքիոյ երեւութական հանդարտութեան վրայ։ Ըսմէթ փաշայի արդիական բարենորոգումները Հանրապետութեան դէմ ցցած են խուլ ժողովրդական զանգուածը, մասնաւորաբար Արեւելեան Նահանգներուն մէջ։ Ներկայ վարչաձեւի հակառակորդները լայնօրէն կը շահագործեն իրերու այս վիճակը։ Անոնց թիւը մեծ է. Մուսթաֆա Քէմալի եւ Ըսմէթ փաշայի դահլիճին բոլոր հակառակորդները, եւ Հանրապետութեան բոլոր թշնամիները անոնց հետ են։ Ուստի, պատերազմ մը ժողովրդականութիւն չպիտի ունենար, մանաւանդ որ սպաները իրենք ալ դժգոհ են։

Եւ սակայն Էնկիւրիի կառավարութիւնը անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք առած է ընդդիմադիրները բնաջնջելու համար։ Նոր Խորհրդարանը միայն ազգայնական երեսփոխաններ պիտի ունենայ եւ վարչական գործերէն պիտի հանուին բոլոր կասկածելի տարրերը։

Երկու ծանր խնդիրներ կան այսօր Թուրքիոյ առջեւ։ Պէտք է քանդել նախկին խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտի կուսակիցներուն գործունէութիւնը եւ արտասահման ապաստանած ընդդիմադիր պետերու մեքենայութիւնները։

Ապտիւլ Մէճիտ Նիս կը բնակի, նախկին վարչապետ Րէուֆ պէյ եւ Թօփալ Իսմայիլ Հաքքը փաշա, զինուորական պիտոյից նախկին տնօրէնը, կկոցի պէս կ'երթեւեկեն Հռոմ, Փարիզ եւ Լոնտոն։

Ըսմէթ փաշա Խալք կուսակցութեան ամէնէն կարեւոր անդամները խորհրդաժողովի մը հրաւիրեց, որոշելու համար թէ ի՛նչ դիրք պէտք է բռնել եւ ի՛նչ միջոցներ ձեռք առնել։ Ներկաներուն տուաւ տեղեկութիւններ, զորս կրցած էր քաղել, շնորհիւ Փարիզ բնակող անձնուէր գործակալի մը։ Իր զեկոյցէն վերջ, խորհրդաժողովը որոշեց կազմել Խալք կուսակցութեան անդամներէն բաղկացած մասնաւոր յանձնախումբ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ մօտէն հետեւիլ վերոյիշեալ տարրերու գործունէութեան եւ կուսակցութիւնն ու կառավարութիւնը տեղեակ պահել։

Յիշեալ յանձնախումբին կողմէ պաշտօն յանձնուեցաւ Պերլինի, Պրիւքսէլի եւ Փարիզի դիւանագիտական սուրհանդակ Ճէվատ Րէֆիքի՝ հետեւիլ ընդդիմադիրներու եւ նախկին խալիֆայի կուսակիցներուն գործունէութեան։ Րէֆիք պէյ ընդարձակ տեղեկատու սպասարկութիւն մը կազմակերպած է՝ յիշեալ կուսակցութեանց ուշագրաւ դէմքերու գործունէութիւնները հետապնդելու համար։

Նոյնպիսի պաշտօն մը յանձնուեցաւ Ճէմալ Հիւսնի պէյի Գերմանիոյ մէջ, եւ Սարաճօղլու Մէհմէտ Շիւքրի պէյի՝ Պալքաններու մէջ։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՌՏՈՒ ՍԱՔՔՕ ԵՒ ՎԱՆՑԷԹԹԻ ԵԼԵԿՏ. ԱԹՈՌԻ ՎՐԱՅ ՊԻՏԻ ՆՍՏԻՆ

Մասաչուսէց Նահանգի գերագոյն դատարանը Ուրբաթ օր մերժեց վերաքննութեան ենթարկել Սաքքօ-Վանցէթթի դատը, ինչպէս կը պահանջէին մահապարտներուն փաստաբանները։ Բացի վերաքննութենէն, դատարանը մերժեց նաեւ զանոնք փրկելու կամ մահապատիժը յետաձգելու համար ներկայացուած բոլոր խնդրանքները։ Այնպէս որ, եթէ ոև է արտակարգ միջամտութիւն չպատահի, Սաքքօ և Վանցէթթի ելեկտրական աթոռին վրայ պիտի նստին Երեքշաբթի առաւօտ կանուխ։

Երբ Վանցէթթի իմացաւ գերագոյն դատարանի որոշումը, ջղային նոպայի մը ենթարկուեցաւ, գլուխը իր խցիկի պատերուն զարկաւ եւ բողոքի անկապակից բացագանչութիւններ ըրաւ։ Ինքնիրե՛էն ելած, հրամայեց որ անթել հեռաձայնի գործիք մը դրուի իր խցիկին մէջ, որպէսզի ամբողջ աշխարհի ուղղուած կոչ մը ընէ՝ զիրենք փրկելու համար։ Իսկ Սաքքօ վճիռը լսելով հանդարտօրէն ըսաւ. «Կը սպասէի ատոր։ Կ'ուզեմ նամակ մը գրել զաւկիս»։

Կէսօրէն վերջ երկու դատապարտեալները կրկին փոխադրուեցան մահապարտներու խցիկը, ուր խիստ հսկողութեան տակ պիտի պահուին մինչեւ երկուշաբթի կէս գիշերէն վերջ, երբ ելեկտրական աթոռին վրայ պիտի նստին։

Երբ վճիռը իմացուեցաւ, Պոսթըն կրկին սկսաւ ալեկոծուիլ. ժողովուրդը փողոցները ինկաւ բողոքելու համար, սակայն անմիջապէս ոստիկաններ եւ զինուորներ գրաւեցին գլխաւոր փողոցները և ամբոխը ցրուեցին։

Գրգռութիւնը մեծ է նաեւ Փարիզի համայնավարական շրջանակներուն մէջ։ Երէկ գիշեր քսան տեղ բողոքի միթինկներ գումարուեցան։ Այսօր ալ մեծ ցոյց մը ծրագրուած է Փրէ-Սէն-Ժէրվէի մէջ։ Ուրբաթ կէսօրէն ի վեր զինուորական եւ ոստիկանական զօրաւոր շղթայի տակ առնուած է Փարիզի ամերիկեան դեսպանատունը։ Նանսիի եւ միւս գաւառներուն մէջ եւս ցոյցեր կը կատարուին։ Պերլինէն, Լոնտոնէն եւ ուրիշ մեծ քաղաքներէ հասած լուրեր նոյնպէս ցոյց կուտան թէ ժողո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱՐԵԿ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Սուրիոյ թերթերը կը հաղորդեն մահը ընկեր Նարեկ Աբրահամեանի, 28 տարեկան երիտասարդ հասակի մէջ։ Ողբացեալը Իսքէնտէրունի ինքնավար շրջանի խորհրդարանին երեսփոխանն էր Անտիոքէն։ Բնիկ Սուէտիացի, Աբրահամեան կը վայելէր Անտիոքի սանճաքի բոլոր ազգաբնակչութեանց անխտիր յարգանքն ու համակրանքը։ Վերջերս անողոք հիւանդութիւն մը ստիպած էր զինքը Լիբանան Համանայի ապաքինարանը երթալ դարմանուելու համար, սակայն հողի կարօտն ու ժողովուրդի սէրը, անձնուէր գործիչը քշեցին դէպի հայրենի տուն՝ Սուէտիա, ուր մահը չուշացաւ փակել իր աչքերը առ յաւէտ։

Յարգա՛նք իր յիշատակին։

ԹՈՒՐՔ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ Թուրք Կիներու ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ կազմուած է «Երիտասարդ աղջիկներու բոյն» անունով միութիւն մը։ Միութեան անդամ կրնան ըլլալ տասներեք տարեկանէն մինչեւ քսաներկու տարեկան թրքուհիները։ Քսաներկուերրորդ տարիքը լրացնող անդամ մը իրաւունք կ'ունենայ առանց մասնաւոր արարողութեան անդամակցելու Կանանց ընկերակցութեան։ Միութեան ծրագիրն է «երիտասարդ աղջիկներու ընկերային պարտականութիւններն ու դիրքը ճանչնալ ու ճանչցնել»։

ԴԱՐՁԵԱԼ ՉԷՍԹԸՐԻ ԽՆԴԻՐ

Միլլիյէթ կը գրէ թէ Թուրք կառավարութիւնը *Պանքա Քոմէրչիալէ Իթալիանօ*էն կը պահանջէ վճարել այն 50,000 ոսկին, որ Քէնըտիի կողմէ պահ դրուած էր դրամատան մէջ, իբրեւ երաշխաւորագին Չէսթըրի պայմանագրութեան։ Չէսթըրի փոխանորդը Քէնըտի մինչեւ հիմա երեւան չէ ելած։ Իսկ դրամատունն ալ կառավարութեան կը պատասխանէ թէ, պայմանագրին համաձայն, դրամը պիտի յանձնէ միայն այն ատեն, երբ Թրքական դատարան մը քննէ խնդիրը եւ որոշում մը տայ։

Կը սպասուի դատին։

ԵՐԿԻՐԸ ՆՈՐԷՆ ՇԱՐԺԵՑԱՒ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ շաբաթ լուսնալիք գիշերը երկրաշարժի ցնցում մը գծեց Քիւի շարժակայանը։ Դեռ յայտնի չէ թէ երկրաշարժը ո՞ր երկրին գլխուն ձիուն բերաւ նորէն, միայն երկրաշարժին պատահած տեղը Լոնտոնէն 9.000 քիլոմէդր հեռու է։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Կիլիկիոյ երկաթուղիները շատ անկանոն կը գործեն եւ Ատանայի գիծին վրայ խռովութիւնները կը շարունակուին։ Մամուրէի կայարանին մէջ պաշտօնեայ չկայ եւ շոգեկառքը գիծէն ելաւ, երբ ընկերութիւնը օգնութեան համար, ուրիշ շոգեկառք մը ճամբայ հանեց, թուրք գործաւորներուն կիները խումբով պառկեցան գիծին վրայ, արգիլելու համար։ Ոստիկանները ջրհաններով թրջեցին զանոնք, օգուտ չըրաւ։ Վերջապէս կարելի եղաւ համոզել եւ հեռացնել, ընկերութիւնը Հալէպի գիծէն նոր բանուորներ բերաւ, բայց անոնք ալ միացան բանթողներուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ շարժանկարի սթուտիօներուն համար 52,000 ոսկեդրամ րուբլի արժէքով կազմածներ գնուեցան Ֆրանսայի մէջ, կ'ըսէ «Էքսէլսիօր»։

ՍԱՐՍԱՓԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

Ի՞նչ կը պատմեն հայ, ռուս եւ ադրբէջանցի փախստականները.— Չեկայի մանգաղը անընդհատ կը հնձէ մտաւորականները.— Հարիւրաւոր կիներ իբր լրտես բանտարկուած.— Ադրբէջանի Թուրքերը կը զինուին. իրենց հետ են կոմունիստներու 100էն 50ը.— Վրաստան կը հալածէ Հայերը.— Անվերջ աքսոր եւ բանտարկութիւն.— Տուներէն զէնք կը հաւաքեն.— Լրտեսական ցանց ամբողջ երկրին մէջ.— Ժողովուրդը կը գաղթէ օտար երկիրներ.

(Թղթակցութիւն Պարսկաստանէն)

Վերջին օրերս մեծ թիւով ռուս, թաթար եւ հայ փախստականներ անցան սահմանը եւ ապահով հասան Պարսկաստանի ծովեզերեայ շրջանները: Ռուսները կուգան Ռոստովէն, Նովոչերկասկէն, Տականրոգէն եւ Եկատէրինոտարէն, Թաթարները՝ Ղարապաղի, Գանձակի, Նուխիի եւ Նուխիի շրջանէն, Հայերը՝ Թիֆլիսի, Ախալցխայի, Ղարաքիլիսայի շրջանէն:

Յաջողեցայ անոնցմէ շատերուն հետ տեսնուիլ եւ շատ բան իմանալ: Անոնք սարսափի տակ են դեռ եւ կը վախնան շատ բան ըսելու, որովհետեւ շատերու հարազատները մնացած են այնտեղ, եւ պատանդի դրութեան մէջ են:

Ռուսերը կը պատմեն.— *Մեր շրջանները ներկայիս կը յիշեցնեն 1921-22ը թուականները, երբ մահուան դաժան սարսափը տարածուած էր ամէն կողմ: Չեկայի անողորմ մանգաղը սկսած է հնձել Ռուս մտաւորականներն ու ազգային ոգիով տոգորուածները:*

Նովոչերկասի մէջ անխնայ կերպով սենեակի մը մէջ գնդակահարուած են դիշերը, 18-20 հոգի: Մեղմնելէ առաջ ստիպած են զանոնք երգել «Ինտերնացիոնալ»ը, սակայն մինչեւ վերջին րոպէն մերժած են եւ նոյնիսկ հայհոյած սովետական բռնակալ իշխանութեան դէմ:

Աքսորներուն եւ ձերբակալութիւններուն սահման չկայ:

Ռոստովի մէջ ձերբակալուած են հարիւրաւոր ռուս օրիորդներ եւ կիներ, իբրեւ լրտեսներ միապետական կուսակցութեան:

Գիշեր մը ծառաները ուզեր էին բռնաբարել բանտարկեալ օրիորդները: Սոսկալի աղմուկի ու լաց ու կոծի մէջ անոնք յաջողած են ազատել այդ մարդագազաններէն, բանտի գլխաւոր վարչութեան միջամտութեան շնորհիւ: Հետեւեալ օրը, իբրեւ ցոյց այդ տխուր դէպքին դէմ, քաղաքին մէջ ամբողջ խանութները փակուած են եւ ժողովուրդը հաւաքուած է պետական հիմնարկութիւններու առջեւ ցոյցեր կատարելու:

Սովորական երեւոյթ է դարձած առանց դատի եւ քննութեան գնդակահարելը: Քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ անհնար է դարձած ապահով կերպով երթեւեկութիւնը: Լրտեսներու հսկայ ցանց մը պատած է Ռուսիան: Անառակ կիներու միջոցով, որոնց համար չեն խնայեր մեծ դրամներ ծախսելու, կը ձերբակալեն ո՛վ որ կ'ուզեն, կը գնդակահարեն, կ'աքսորեն եւ կ'անհետացնեն:

Թաթարները կը պատմեն.— *Մեր սրբութիւնները, մզկիթները, հոգեւորականները դիտաւորեալ կերպով կը քանդեն եւ կը վարկաբեկեն: Գաւառներու մէջ պօլթաւոններէն շատերը կոմսոմոլներու ժողովատեղի դարձուցած են: Ընտանեկան սրբութիւնները ոտնակոխ կ'ըլլան. երիտասարդ աղջիկները կը համոզեն ապրիլ որու հետ որ կ'ուզեն, ինչ տարիքի մարդու հետ որ ըլլայ:*

Ոչ-կոմունիստ Թուրք մտաւորականները սպառնալիքի տակ կը ստիպեն կոմունիստ դառնալ, հակառակ պարագային, կը հեռացնեն պաշտօնէ, կը հալածեն եւ սովամահութեան կ'ենթարկեն: Ինքնասպանութիւնները մեր մէջ, որ չկար երբեք, այժմ շնորհիւ պոլշեւիկեան վայրենի օրէնքներուն, սովորական են դարձած: Բոլշեւիկեան բռնակալ իշխանութիւնը այժմ ուրիշ միջոցներով կը կռուի իր հակառակորդներուն դէմ: Մէկ ալ կը տեսնես, այս ինչ մարդուն ծնողքը ամիսներով կը փնտռեն իրենց զաւակը, վերջ ի վերջոյ կ'իմանան ...

կ'երեւայ, որ մի սեւ ու խաւար գիշեր Բագուէն նաւով տարեր ու նարգին կղզիէն ողջ ողջ ծովը ձգեր են: Այսպիսի հարիւրաւոր դէպքեր են եղեր, բայց Թուրք ժողովուրդը կը սարսափի արտայայտուելէ: Կը գնդակահարեն ո՛վ որ կ'ուզեն, առանց դատի, անձնական հողի վրայ եւ անձնական հաշիւներով առաջնորդուած: Խուզարկութիւններ եւ աքսորներ անպակաս են: Գեղեցիկ կնոջ մը տիրանալու համար տեղի կ'ունենան գնդակահարութիւններ. բաւական է որ կոմսոմոլի մը հաճելի եկաւ ռեէ մէկուն կինը, անոր ամուսինը քանի մը օրէն արդէն բանտ կը դրուի իբրեւ «հակայեղափոխական» եւայլն:

Բագուի բանուորական շրջաններուն մէջ յաճախ գաղտնի կերպով կ'անհետանան պոլշեւիկեան պաշտօնեաներ: Գիւղերու մէջ ուր երկաթուղի չանցնիր, յաճախ կը սպաննուին Կոմբէջի անդամները:

Թուրք ժողովուրդը արդէն տարիմը կ'ընէ որսկսած է արագ կերպով զինուիլ: Անիկա յարմարութիւն ունի եւ այդ առթիւ յատկացուցած է բաւարար դրամ: Զինման խնդրին մէջ մեծ օգնութիւն ցոյց կուտան Պարսկաստան ապրող Թուրք Ադրբէջանցիները: Յաւելով կը պատմէ, որ քանի մը անգամ իշխանութեան կողմէ բռնուած են զէնքերը: Խօսակիցս, հպարտ ձայնով կ'ըսէ.— «Այո՛, Կովկասի մահմետականութիւնը կը զինուի. մեզի հետ է նաեւ Թուրք կոմունիստներու 100էն 50ը, վա՛յ բռնակալ պոլշեւիկներուն այն առեն, երբ Կովկասի թրքութիւնը ուզէ շարժիլ անոնց դէմ: Թուրք փախստականներու մեծ մասը եղած են պատասխանատու պաշտօնեաներ խորհրդային իշխանութեան:

Հայերը կը պատմեն.— *Վրաստանի մէջ կը հալածեն Հայերը. Գալիցինի շրջանին Հայերը աւելի պատուաւոր կ'ապրէին քան այժմ: Շարունակ Հայերու երեսին կուտան թէ «Երկիր ունիք, գացէք ձեր երկիրը»: Եւ կը հեգնեն միաժամանակ Հայաստան կոչումը: Ցաւը հոն է որ աոիկա ընողները Վրաստանի գլխաւոր պատասխանատու կոմունիստներն են, ոչ թէ ժողովուրդը:*

Վրաստանի Չեկայի ամենաստորին պաշտօնեաները կը բաղկանան հայ վարձկան վիժածներէ, որոնք գլխաւորապէս կը փնտռեն Դաշնակցականները: Առաւելապէս 15—20 տարեկաններ: Անոնք ղրկուած են Հայաստանի Չեկայի կողմէն, իբրեւ վստահելի եւ անձնազոհ աշխատակիցներ: Տուներու խուզարկութիւններուն ժամանակ շարունակ գողութեան կը դիմեն, ժամացոյցներ, դրամ, ոսկի մատանիներ եւ այլ իրեր գողնալով: Գլխաւորապէս կը խուզարկեն այն տուները, ուր կան գեղեցիկ օրիորդներ եւ կիներ: Խուզարկութիւնները կը կատարուին դիտաւորեալ կերպով գիշերուան ժամը 2—3ին:

Անկարելի է պայարին կերպով պատմել այն ամէնը, որ կը կատարուի հայ նահապետական ընտանիքներու մէջ, շնորհիւ բոլշեւիկեան վարձկան գործիչներուն: Եթէ բոլշեւիկներու գոյութիւնը երկար շարունակուի, հայ ժողովուրդը բարոյապէս կործանած է եւ միանգամայն այլասերած: Հայ գիւղերու մէջ ֆրանկախտը լայն չափերու է հասած, շնորհիւ սովետական անբարոյական պաշտօնեաներու:

Թիֆլիսի կայարանէն, գրեթէ ամէն շաբաթ կառախումբով բանտարկեալներ կը տեղափոխուին Բալաջարի կայարանը եւ այնտեղէն ալ Ռուսիոյ խորերը: Եւլախի կայարանին մէջ, յաջողեցայ տեսնել 6—7 երիտասարդներ, որոնք կառախումբի պատուհաններու փեղկերէն համբոյրներ եւ բարեւներ կ'ուղղէին մեզի: Մեր հարցին թէ «Ո՞ւր կ'երթաք, ովքե՞ր էք», անոնք առանց քաշուելու յայտնեցին, «Դաշնակցականներ ենք, գնում ենք խաչուելու»:

Հայաստանի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ այժմ մեծ խուզարկութիւններ տեղի կ'ունենան զէնքեր գտնուելու եւ գրաւելու համար: Բոլշեւիկեան գործակալները լուր տարածեցին, որ Դաշնակցականները որոշած են Պարսկաստանի վրայով յարձակում գործել եւ գրաւել Հայաստանը, որ Դաշնակցականները մեծ քանակութեամբ դրամ եւ զէնքեր ստացեր են Անգլիացիներէն եւայլն եւայլն: Կը պատմեն, որ խուզարկութեանց ժամանակ նոյնիսկ կը վերցնեն հին ժամանակներէն մնացած երկար թուրերն ու խանչէրները: Փոքրիկ ատրճանակի մը համար Ղարաքիլիսայէն 5 տարի պայմանաժամով Աստրախան քշած են մտաւորական անկուսակցական Հայ մը:

Խօսակիցս կը պատմէ, որ Դաշնակցութիւնը երբեք այնպէս գուրգուրանքի առարկայ չէ եղած հայ ժողովուրդին մէջ, ինչպէս այժմ, պոլշեւիկեան վարչաձեւի տակ: Հայ պոլշեւիկները գիշեր ցորեկ Դաշնակցութեան սարսափին տակ կը գտնուին. անոնք այնքան չեն վախնար Անգլիացիներէն, որքան Դաշնակցականներէն: Լրտեսները պաշարած են ամէն տեղ, ընտանիքներու, երկաթուղիներու, թատրոններու, եկեղեցիներու մէջ եւլլն: Շնչել անհնար է, նոյնպէս խօսիլ, երգել եւ պարել: Ոչ—կոմունիստները շարունակ կը հալածուին:

Այդ բոլորը կը ստիպեն հայ ժողովուրդը գաղթի ճամբան բռնել: Հայաստանէն յաճախ խումբերով կ'անցնին, դէպի հիւսիսային Կովկաս, դէպի Անդրկասպեան երկիր, Նոր Նախիջեւանի շրջանը եւ դէպի Սարաթովի ու Բագանի կողմերը: Եղած ժողովուրդն ալ կը դատարկուի այսպէս: Վերջ ի վերջոյ երկրին մէջ պիտի մնան միայն չեկիստները, կոմունիստներն ու կոմսոմոլները, իրենց լրտեսներով:

ՈՐԲԵՐԸ ԿԸ ՑՐՈՒԵՆ

Մարտակոչի *Թղթակիցը կը գրէ Աղեքսանդրապոլէն (30 Յուլիս)*.—

Վերջին ամիսներու ընթացքին Պոլիգոնի որբանոցէն բազմաթիւ որբեր ղրկուեցան զանազան կողմեր, այնպէս որ որբանոցին բնակչութիւնը նուազեցաւ: Այս գարնան 800-900 որբեր ղրկուեցան Սուխում, Սոչի, Ադլեր, եւ ուրիշ տեղեր: Մարտ ամսուան մէջ Պոլիգոնի որբերուն թիւն էր 4100, այժմ (Յուլիս) որբանոցին մէջ կայ 3700-3800 որբ: Այս թիւն ալ վերջնական չէ: Ամերիկեան Նպաստամատոյցը ստացած է պահել միայն 2000 որբ: Նպաստամատոյցին պայմանագրութիւնը, որ կնքուած է պետութեան հետ, կը լրանայ 15 Նոյեմբեր 1928ին:

Այս տարի Պոլիգոնի մանկավարժական տունէն շրջանաւարտ եղան 23 հոգի, որոնք գործի պիտի ղրկուին Անդրկովկասի հանրապետութիւններուն մէջ: Վերջին քաղաքական անցքերը լայն արձագանգ գտան որբերուն մատաղ հոգիներուն մէջ: Աղջիկներ շարժում կատարուեցաւ «Պաշտպանութեան շաբաթ»ուան առթիւ: Մասնաւոր դասախօսութիւններ տրուեցան:

Այս տարի գիւղատնտեսական բաժնին վարիչն էր Ֆիլիփս, կլթականն՝ Հ. Ա. Ալլէն, մանկատան՝ Միս Ճոնսըն, ընդհանուր տեսուչ՝ Փիչ:

Պոլիգոնի մէջ կը հրատարակուի 15 պատի լրագիր, եւ ունին 300 սեփական թղթակից: Մանկատան պատի թերթերն ալ կանոնաւոր հրատարակուեցան:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՖԷՏԷՐԻՔՕ ՏԷ ՌՈՊԷՐԹՕԻ ՄԱՀԸ

Մաթիլտէ Սէրաօէ վերջ, Իտալիա կը կորսնցնէ իր մեծագոյն գրագէտներէն մէկն ալ՝ Ֆէտէրիքօ տէ Ռոպէրթօ: Մաթիլտէ Սէրաօի պէս այս եզական վիպագիրը կը ներկայացնէր ամբողջ տասնեւիններորդ դարը: Մեր օրերուն կրնար թուիլ վերապրող մը: Տարօրինակ է այս զուգադիպութիւնը, որ միացուց մահուան մէջ երկու իրարմէ շատ հեռու միտքեր, երկու միտքեր որոնք կը նմանէին իրարու միայն հրայրքի հարաւային սաստկութեամբ: Բայց Սէրաօ շատախօս էր, մինչ Տէ Ռոպէրթօ լռասէր: Նափոլիցի գրագիտուհին կը թափառէր միշտ Իտալիոյ մէջ ու երկրէ երկիր, մինչ սիկիլիացի գրագէտը իր սիրական Քաթանիայէն չէր հեռանար: Առաջինը առատ եւ դիւրաւ արտադրող մը, միւսը սակաւաթիւ գործերու խորապէս խորհրդածող հեղինակը: Ֆէտէրիքօ տէ Ռոպէրթօի կեանքն իսկ կը նմանի տխուր հոգեբանական այն վէպերէն մէկուն, որ սիկիլիացի գրողին փառքը եղաւ: Անձնուէր իր հնամենի հողին, Ֆէտէրիքօ տէ Ռոպէրթօ երբեք չուզեց հեռանալ իր Սիկիլիայէն:

Իտալիոյ մէջ չի բաւեր գրել աղուոր գիրք մը, պէտք է յաճախել գրական աշխարհը, ու շարունակել շարժիլ Հռոմէն Միլան ու Միլանէն Հռոմ: Տէ Ռոպէրթօ Քաթանիոյ մէջ ունէր իր անուշ մայրիկը, որ չէր ուզեր, չէր կրնար բաժնուիլ իր կղզիէն. ու այսպէս ինք հրաժարեցաւ դիւրին համբաւներէն ու յաղթանակներէն, աշխարհիկ յաջողութիւններէն, արտաքին զոհունակութիւններէն, մնալու համար իր քաղաքին մէջ, իր հողին վրայ, իր պաշտելի Մօրը հետ... Երկար ապրեցաւ անոր հետ. երբ իր մայրը հիւանդացաւ, ինք կարծես մահացուօրէն վիրաւորուած մըն էր. երբ մայրը մեռաւ, ինքն ալ սկսաւ սպասել մահուան, հետեւելու համար անոր:

Այս եղաւ կեանքը մարդու մը, որ իտալական գրականութեան տուաւ իր ամենահզօր վէպերէն երկուքը — I Vicere *եւ* l'Illusione: *Ունի ուրիշ գմայլելի վէպեր, ինչպէս* La Messa di Nozze, *Լէօփարտիի վրայ խորախորհուրդ քննադատութիւն մը եւ անթիւ նորավէպեր: Ու սիրուեցաւ ամէնէն: Եղաւ ժողովրդական, մինչ կարծես միշտ ջանաց մնալ ստուերի մէջ:*

Ու ստուերին մէջ, վերջին տարեները մնաց կամովին: Նոր սերունդները յաճախ անգիտացան զինքը: Անտարակոյս: Ան չէր յաճախէր գրական ակումբները: Ամէն բանէ վեր աղնուական մը եղաւ, ճշմարիտ մը ու գիտցաւ տալ իր կեանքին ինչպէս նաեւ իր գիրքերուն, ո՛ճ մը:

Բիչերու կը շնորհէր իր բարեկամութեան պատիւը, քիչերու հետ կը թղթակցէր ու կը խօսէր. պարզօրէն ու խոնարհօրէն, միշտ մարդկային, գթառատ, խորին հոգիով:

Իրեն հետ կ'անհետանայ ոչ թէ միայն վիպագիր մը. վիպագիրէ աւելի բան մը կը մեռնի, հզօր կամք մը, ուղիղ խղճմտանք մը, հրայրքոտ ու լուրջ հոգի մը:

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

Նոր Արաքս Պարի

Ո՞ՒՐ Է ՀԱՅ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

La revue des arts asiatiquesի քննադատը քննելով «Հայ նկարչութիւնը» խորագիրով յօդուած մը, որ լոյս տեսած է La revue des Etudes arméniennesի վերջին թիւին մէջ, մասնաւորաբար կը քննադատէ նկարիչներ Օր. Բաբայեան եւ Պ. Փիւշմանը: Առաջինը քարիէրի աշակերտ, երկրորդը արեւմտեան արուեստին հարկատու, ի՞նչ կը ներկայացնեն իբրեւ հայ արուեստ: «Մարդ կը ցաւի տեսնելով անոնց նկարներուն մէջ որ ոչինչ կայ իրենց երկրէն, բնութենէն ու միջավայրէն, իսկ արտայայտութեան եղանակներն ալ բոլորովին արեւմտեան են:»

ԲՈՒՍԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բուսակերութիւնը (Végétarisme) *միայն բոյսերով սնանելուն մէջ չի կայանար, այլ նաեւ ապրելու կեանք մը, որ համաձայն ըլլայ մարդկային բնութեան օրէնքներուն, որչափ որ կը թոյլատրեն պարագաները, կլիման, ընկերային ներկայ պայմանները ու անհրաժեշտութիւնները եւլն.:*

Ըստ այսմ, բուսակերութիւնը, սննդառութեան հաւասար չափով, կըզբաղի նաեւ մարդուն հագուստներով, բնակարանով, մարզանքներով, եւ խորհուրդ կուտայ կարելի եղածին չափ բացօթեայ ապրիլ. մաքուր օդ շնչել, գիշեր ու ցերեկ սենեակին պատուհանները բաց ձգել եւլն.: Ան բացարձակապէս կ'արգիլէ ալքոլին եւ ծխախոտին գործածութիւնը:

Բուսակերութիւնը իբր գլխաւոր օրէնք սննդառութենէն կը մերժէ բացարձակապէս ա՛յն ամէն բան՝ որ կենդանական գործածութեան կեանքով մը ապրած է. ան կ'արգիլէ առանց բացառութեան բոլոր կենդանիներու մսին գործածութիւնը, ըլլայ ձկնեղէն, հաւեղէն կամ կաթնտու անասուններու միս:— Բացի մսեղէն ուտելիքներէ, կ'արտօնէ միւս սնունդներուն գործածութիւնը, նոյն իսկ կենդանիներուն արտադրութիւնները, պայմանաւ որ անոնք թարմ ըլլան, ինչպէս՝ հաւկիթ, կաթ, կարագ, մեղր եւլն, թողլով բուսակերներուն ընտրելու այն սնունդները՝ որ իրենց կը յարմարին, ըլլա՛յ բուսական ըլլա՛յ պտղական:

Բոյսերը իրենց մէջ կը պարունակեն սննդառութեան համար անհրաժեշտ եղող չորս կարեւոր տարրերը՝ բորակածին, ջրածխատներ, ճարպային մարմիններ եւ գործարանաւորեալ աղեր (ինչպէս՝ oxydede fer, acide phosphorique *եւ* soude*):*

Ֆրանսացի նշանաւոր բնագէտ Քիւվիէ (1769-1832) ըսած է թէ՝ մարդուն բնախօսական կազմութիւնը շինուած է սնանելու գլխաւորաբար բոյսերով, պտուղներով, արմատներով եւ բոյսերուն վերաբերեալ ուրիշ հիւթեղ մասերով:

Փարիզ քաղաքի առողջ գիտութեանց փրօֆէսէօր Հէմմըրտինկըր, բուսակերութեան մասին հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէ.

— Երկար եւ խնայողական ապրելու համար պէտք է պայքարիլ միս ուտելու եւ գինի խմելու նախապաշարման դէմ. պէտք է ուտել հաց, գետնախնձոր, բրինձ. շատ քիչ միս ստանալ եւ գինի չխմել, վասնզի միսը եւ գինին աւելի վնասակար են քան թէ օգտակար: Փորձով տեսնուած է որ այն գործաւորները՝ որոնք քիչ միս կ'ուտեն կամ բնաւ միս չեն ուտեր, աւելի աշխատասէր են եւ աւելի լաւ գործ կ'արտադրեն քան թէ միս ուտող գործաւորները:

Ա. դարու մէջ յոյն բժիշկ Տիոսքորիտ, իր ժամանակին դէմ արտայայտուած է մսին եւ ալքոլին գործածութեան, ըսելով՝ «Միսը ուժ արտադրող սնունդ մը չէ, եւ ոչ ալ ալքոլը. այս մասին բոլոր բնախօսները համակարծիք են»:

Ռոմըսանժ իր կարգին բուսակերութիւնը սննդառութեան լաւագոյնը կը գտնէ. ան ուշիմութեան եւ իմաստութեան կեանքն է, կ'ըսէ յիշեալ գիտնականը, որ մարդուն ամէնէն ազնիւ զգացումներուն կուտայ արտայայտուելու կարողութիւնը եւ կը թոյլատրէ պարգացումի կային ամենաբարձր ...թիւններուն:

Ինչպէս վերջերս ...թերթերը գրեցին, ժամ... կից ամէնէն տարեց մարդը ...քօլա Շափքովսքին է, որ ... Կովկասի մէջ եւ 147 տարի... է: Իր գլխաւոր սնունդը եղա... եգիպտացորենի ալիւրէն պատ... տուած խիւս մը (լափա), ... մածուն, եւ կարմիր ու կա... հնդկապղպեղ (պաճ պիպէր), ... ծերունին իր կեանքին մէջ ... քիչ միս կերած եւ քիչ ... խմած է. թեթեւ ծխող մը ... է, երեք անգամ ամուսնացա... բերնին մէջ տակաւին քանի ... ակռայ ունի:

Առողջ առողջ եւ երկար ... բելու համար, պէտք է ս... կանանչեղէնով, բուսական ... կուրծներով եւ պտուղներով, ... առատ մածուն, թարմ հա... կաթ, կարագ ու պանիր, ... բնաւ չուտել, ալքոլ եւ ծխ... չգործածել, մաքուր օդ ... բացօթեայ մարզանքներ ըն... չափաւոր ըլլալ ամէն բանի ...

Հ. ՏԷՐՈՍԵ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄԿՈՒՍԻՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒ...

Հայկ Յովսէփեան, Հայ... տանի կոմկուսին անցու... տագնապին առթիւ, «Խորհ... Հայաստան»ի մէջ (3 զրո... ընդարձակ յօդուած մը գր... «Միասնական ֆրոնտով ...նիսմի դրօշին տակ» խորա... րով: Լենինիսմի մասին ... մաստ ֆրազէօլօժի մը ընելէ ... տոյ, վայրկեան մը կը ... դաշնակցութեան դէմ ու կ'ա... ընդդիմադիրներու պայքար...

Ընդհանուր պայքար պիտի մղ... կուսակցութեան սպառնացող ... նական վտանգին՝ սոցիալ-դեմ... րատ ձգտումներու, թռոցքի... նութեան դէմ: Ընդդիմադիր... արմատախիլ ընելու պայ... մաս կը կազմէ դաշնակցութ... եւ մենշեւիկներուն դէմ ... ուած կռիւին: Պէտք է արմատ... խիլ ընել ընդդիմադիրները, ... պէս եղաւ Հայաստանի կոմու... Երիտասարդներու Միութեան ... ծագած թրոցքիական խմբակը:

Վերջերս խումբ մը ընկեր... խիստ քննադատութիւնով ... յարձակեցան կեդր. կոմիտ... վրայ: Ճիշդ է որ սխալներ ու... ցանք, սակայն քննադատութի... թոյլատրելի է այնքան մի... որ չանցնի կուսակցութեան ընդ... նած աւանդութեանց սահմա... Երբ քննադատութիւնը կը դ... նայ պայքար, կը կազմա... կուսակցութիւնը:

Մեր ամենամեծ սխալը ... է որ թերի գնահատեցինք օր... կան ճիղքերէ մեր մէջ սպրդ... րողներու արժէքը, օրինակ Գ... նանունը, որ խորհրդային իշ... նութեան ոխերիմ թշնամին է...

Կեդր. կոմիտէի վերջին ... ղովներուն մէջ, կարգ մը ընկեր... կրքոտ քննադատութիւն մը ... տարեցին, վտանգաւոր չափա... ցութիւններու գացին, քննա... տութիւնը դարձաւ պայքար, ... այնպէս որ վեց տարուան ամ... աշխատանքն ու քաղաքակա... թիւնը կասկածի տակ ինկան: ... այս պայքարը շարունակուեց... Մարտ ամիսէն ի վեր, վարկաբե... կելով կեդր. կոմիտէն:

Յուլիսի ժողովներուն ... ընդդիմադիրները վտանգը ... կելու փորձեր ըրին, բայց ... գնահատեց վտանգը եւ կարե... որոշումներ տուաւ: Երեւանի, ... լեքսանդրապոլի, Լոռի-Փամբակի ... եւ Դիլիջանի կազմակերպութիւ... ները միացան կեդր. կոմիտէի ... րոշումներուն:

Սրան կ... ընդդիմադիրներ... դէմ:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ ՎԱՆԷՆ

քարուան էկաւ Հնտու(1)դաշտէն,
շօ՛ եար, ջանըմ եար,
մէջ քարուանին ջրի մը կէյր,
շօ՛ եար, ջանըմ եար:

վէր էդ ջրուն սնտուկ մը կէյր,
մէջ էդ սնտկին աղջիկ մը կէյր.
աղջի՛կ, աղջի՛կ, անունդ ի՛նչ է,
իմ եար ասեմ քէ կը սպանի:

Տօ՛ տղայ, լաւօ՛, աւել կապող,
խէրիք ընկնիս դուն մեր պատով,
մեր խորոտիկ խարսն ճապով(2),
մեր պատը փլաւ քո ճապով:

Հաւաքեց Վ. Աճէմեան

(1) Հնտու.— Հնդկաստան:
(2) Հապով.— Համար:

ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԷՆ

Տընէն էլար՝ խաց կը տանիր,
գեղ ու դեղդիր(1) խետ կը տանիր,
Ջաչքերդ դեղեր մարդ կըսպանիր:

Տընէն էլար կ'երթիր ի բէր(2),
նա՛ բէր էղնէր, նա՛ բէրի տէր,
Որ գիս չէնէր էս դարդին տէր:

Տընէն էլար կ'երթիր ի գետ,
իմ աչ մընաց քո սոլի(3) խետ,
Որ եւ էրնաս դառնաս ի յետ:

Հաւաքեց Եղ. Տարօնեան

(1) դեղ ու դեղդիր.— Հայ տիկնոջ ու օրիորդին պչրանքի առարկաներն են: Դեղը, աւելի ճիշդ՝ Թուխ դեղը, աւանդական ծարիրն է, դեղդիրը ոսկորէ նըրբօրէն տաշուած շիւղն է, որ կը ծառայէ ծարիրը աչքին մէջ դնելու: Պէտք է ըսել որ գաւառի հայուհին ծարիրը կը գործածէ առաւելապէս իր Թուխ աչքերը զօրացնելու եւ պաշտպանելու համար Հայաստանի հզօր արեւին դէմ:

(2) բէր.— Ոչխարներու եւ այծերու մակաղատեղի, ուր, ամէն իրիկնամուտին, հարսներն ու աղջիկները կ'երթան հոտը կթելու:

(3) Սոլ.— Կօշիկ:

Ե. Տ.

ԽԱՓՇԻԿԵԱՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱԾՆԵՐ

— Երբ յովազը մեռնի, իր կոնակին գոյներն ալ կը մեռնին:

— Մարդ որքան մոռացկոտ ըլլայ, բերնին տեղը չի մոռնար:

— Երբ շունդ ծեծել ուզես, ծեծելու համար փայտ միշտ կը գտնես:

— Ժպիտը միշտ կը փոխարինուի:

— Երբ մարդ իյնայ, շուքն ալ հետը կ'իյնայ:

— Երկու աքաղաղներ, աղբանոցը քըքրած ատեն, իրարու կ'օգնեն:

— Երբ շունը քրտնի, կը Թրջէ իր մորթը միայն:

— Պատերազմը կով մըն է, զոր կը կթես՝ նստելով փուշերուն վրայ:

— Կապիկը չի տեսներ գունդը, որ բուսած է իր ճակտին վրայ:

— Եթէ մէկը քեզի ուտելիք նուիրէ, շնորհակալութիւն յայտնէ միայն այն ատեն, երբ նուէրը նստած է արդէն փորիդ մէջ:

— Սուտը ծաղիկ կուտայ, պտուղ չի տար:

— Համբերող մարդը քարէն անգամ, շարունակ եփելով, մնունդ կը հանէ եւ փորը կը կշտացնէ:

— Թող անկեղծ մարդը միշտ լաւ ձի մը ունենայ, որպէսզի ճշմարտութիւնը ըսելէ յետոյ փախչի:

— Սուտը կրնայ վազել մէկ տարի, բայց ճշմարտութիւնը կը հասնի եւեւէն մէկ օ. էն:

— Եթէ շուկային մէջ հաւ կը ծախեն, կասկած չկայ որ աճան չէ:

— Կրակը, որ տունդ հրդեհեց, այն կրակն է, որ քեզ տաքցուց ցուրտ օրերուն:

— Աղուոր կնիկ մի առնէք, որ ցաւի տէր չդառնաք:

— Թռչունի ձագերը չեն կրնար Թռիլ, Թէեւ փետուր ունին:

— Հաւկիթը կ'ըլլայ հաւ:

— Սիրտ է որ կը սիրահարի, եւ մարմինդ է որ կ'ըլլայ գերի:

Թարգ. Շ. Ն.

ՌՈՒՍԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Սոցիալիստ Լրաբեր Թերթը, (Թիւ 13) «Քաղաքականութիւնը փողոց կ'ելլէ» խորագիրով խմբագրական մը նուիրած է ռուսական ներքին տագնապին եւ ընդդիմադիրներու պայքարին կապուած յոյսերուն մասին.—

Վերջերս, քաղաքական դէպքերու երկար շարքին մէջ նշանակալից դէպք մը կազմէ ընդդիմադիր կոմունիստներու ցոյցը, զոր անոնք սարքեցին ու, ղեկցելով մինչեւ կայարան աքսորեալ Սմիլկային:

Ընդդիմադիրներուն բաց ու արձակ գործունէութիւնը կը քանդէ, վերջապէս, կուսակցական մենաշնորհը: Այն երկիրը, ուր ազատօրէն, կազմակերպուած ձեւով, միշտ կը պայքարին կոմունիստական երկու հատուածներ, այդ երկիրը կարելի չէ համարել ժողովրդավար, ոչ ալ խորհրդարանական: Նոյնիսկ կուսակցական դիկտատուրայի վարչաձեւ ալ չէ, այլ մարմնացած հակասութիւն, եւ, իբրեւ այդպիսին, պատճառ կը դառնայ ժողովրդական միջամտութեան այդ վէճին մէջ:

Երբ Չրարդելակները բացուին, կոմունիստական հատուածներու մէջ իր դիրքը պիտի գրաւէ սոցիալ-դեմոկրատիան:

Այս պատճառով, ռուս սոցիալ-դեմոկրատները հաճոյքով պիտի ողջունէին, երբ ընդդիմադիրներուն սեփականութիւն տրուէր եւ այդ ձեւով լուծուէր դիկտատուրան:

*** Թիֆլիսի Բայլշեւիկ Թերթը կը գրէ.—

Մեր ընկերներուն մէջ կան շատեր, որք կ'իյնան մերթ մէկ, մերթ միւս ծայրայեղութեան մէջ: Վեհապետական ազգայնամոլութիւնը եւ տեղական ազգայնամոլութիւնը ցարիսմիօրէն ի վեր կը մնան մեր մէջ: Անոնց արմատները պէտք է փնտռել խորհրդային միութեան բազմազգիութեան եւ ազգութիւններու տարբեր մշակոյթներու եւ վերջապէս գործադրկութեան մէջ:

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԳԻՐՈՎ

Մարտակոչ կը գրէ.—

Թրքական նոր այբուբենը- լատինական գիրերով—յաջողութիւն գտած է Խրիմի մէջ:

Բագուի Թրքաբանական համաժողովին մէջօրին Խրիմի ներկայացուցիչները ընդդիմադիր ընԹացք մը բռնեցին եւ ջանացին կրաւորական դիմադրութիւն մը փորձել, արգիլելու համար համագումարին որոշումներուն գործադրութիւնը լատին տառերու մասին:

Սակայն Ադրբէջանի մէջ, շնորհիւ Թաթար երիտասարդութեան, լատին տառերու կողմնակիցները շատցան, հոսանքը զօրացաւ, եւ երկու ջատագովներ գրագէտ եւ գործիչ Սալրի Այվազով եւ հրապարակագիր Մահմուտ Նէտիմ, տարածեցին պայքարը եւ շահեցան յաղթանակը: Ցետոյ նոյն յաջողութիւնը տեսնուեցաւ Խրիմի մէջ:

Խրիմի կրթական կոմիտէն որոշեց պատրաստել լատին տառերը առաջիկայ տարուընէ սկսեալ բոլոր վարժարաններուն մէջ: Թաթար բնակչութեան համար մասնաւոր դասընթացքներ պիտի բացուին: «Եէնի Տիւնեա», «Եաշ Կիւվէթ» Թերթերուն, «Օքուն Իշլէրի» հանդէսին մէջ լատինական այբուբենով առանձին բաժիններ բացուեցան: Թաթար ուսուցիչները նոր տառերը սորվելու համար սկսան հետեւիլ մասնաւոր դասընթացքներու: Եւ այս բոլոր որոշումները մօտ օրէն պիտի ստանան օրէնքի ուժ: «Կաբախմ» եւ «Խրիմչակ» ցեղերն ալ պիտի գործածեն այս այբուբենը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«Յ Ա Ռ Ա Ջ»Ը

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՅՈՒԻ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Մեր գաղութին մասին յաճախ գրուած է Յառաջի էջերուն մէջ, վեր հանելով Թէ՛ լաւ եւ Թէ՛ վատ կողմերը: Ասոր հետ մէկտեղ աւելորդ կը ստիպեն զբաղիլ միշտ եւ մաքառիլ հանրութեան շահը անգիտակցաբար ոտնակոխ ընող եւ հիւրընկալ ժողովուրդի մը հանգիստը խանգարող տգէտ անձերու դէմ:

Ահա՛ խնդիրը: Սէն Շամօնի երիտասարդութիւնը, որ կոչուած է բարի օրինակ հանդիսանալ միւս հասակի մարդոց, ինքնազարգացման մակարդակին վրայ չէ հոս: Շատ քիչեր գրականութեամբ եւ հանրօգուտ գործերով կը հետաքրքրուին, մինչդեռ անօգուտ եւ վնասակար մոլութիւններ շատ զարգացած են եւ օրէ օր ալ կը շատնան անոնց հետեւորդները: Ունին սրգ կոչուած անճոռնի խաղ մը, զոր առանց իրենց հասակէն ամչնալու, ուր որ ալ ըլլան կը սկսին խաղալ: Մինչեւ իսկ չեն զգար որ իրենց շուրջինները անհանգիստ կ'ընեն, արժանանալով վայրենի ածականին: Այս է Սէն Շամօնի հայ երիտասարդութեան արդի վիճակը. ո՞վ է մեղադրելին:

Մ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՂՋԻԿ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Աշխարհի շատ մը քաղաքակիրթ ազգերուն նման մեր մէջ ալ մուտք գործեց աղջիկ մարզիկներ ունենալու եռանդը: Մարսիլիան առաւ առաջին քայլը, գովելի օրինակ մը տալով: փափաքելի էր որ նոյն օրինակին հետեւէին բոլոր հայ միութիւններն ալ, որպէսզի մօտ ապագային ունենանք ազգին պարծանք բերող կին մարզիկներ:

Բնականաբար, այսօր իրենց նախաքայլին մէջ, Մարսիլիոյ աղջիկները արտակարգ արդիւնքներ չէ որ ձեռք պիտի բերէին: Օրինակի համար գունդ նետուած է 7 մեդր 13, նիզակ՝ 18 մեդր 40 եւայլն: Թէեւ ասոնք գոհացուցիչ արդիւնքներ չեն, բայց բոլորովին զանցառելի ալ չեն ու կ'արժէ քաջալերել զանոնք:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Այսօր Մարսիլիոյ «փըատօ» մրցավայրին մէջ հայ կռփամարտիկ՝ Պաղտասարեան պիտի մրցի ֆրանսացի փօլ ֆռիչի դէմ: Մանրամասնութիւնները արդէն տուած ենք:

Իսկ երեքշաբթի օր Սէնթրըլի մէջ (փարիզ) Աւետիս պիտի մրցի Bouvetի դէմ:

ԱԹԼԷԹԻԶՄ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Գերման մարզիկներու Սելէքսիոնը այսօր Սթատ քոլոմպի ճոյակապ մարզադաշտին մէջ պիտի մրցի ֆրանսականին դէմ:

Երկրորդ անգամն է որ այս երկու խումբերը իրարու հետ կը չափուի չափուին: Անցեալ տարի Ցուրիցերիոյ մէջ էր որ մրցեցան, Ցուրիցերիացիներու մասնակցութեամբ: Հոն գերմանները մաքուր յաղթանակ մը տարին 38 կէտերու տարբերութեամբ: Թէեւ այդ Թուականէն ի վեր ֆրանսացիները զարգացած են, բայց գերմաններն ալ ետ չեն մնացած:

Քոլոմպի դաշտը եւրոպայի լաւագոյն դաշտերէն է, այնպէս որ վազքի մէջ կարելի պիտի ըլլայ լաւ արդիւնքներ ձեռք ձգել:

Գերման մարզիկները մրցանիշ կոտրողներ են եւ ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ ալ կը կարծենք Թէ յաղթութիւն պիտի շահին:

Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐԻՈՐԴԻ ՄԸ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆԸ.— Օր. Սիւզան մեքենագրութիւն կը կատարէր մետաքսի գործատան մը տնօրէնին մօտ, Ապուքիր փողոցին վրայ: Այնքան լաւ ու ճշգրիտ կ'օրինակէր տնօրէնին ստորագրութիւնը, որ սկսաւ չէք գրել ու ստորագրել յանուն տնօրէնին, յետոյ կը գանձէր: Այսպէս երեք ամսուան մէջ դրամատունէն քաշեց 150,000 ֆր: Վերջապէս բռնուեցաւ: Երբ հարցաքննեցին, խոստովանեցաւ որ 150,000 գանձած է, բայց ... ծախսած: Խաղարշաւներու մասնակցելու համար 60 հազարը յանձնած է իր «բարեկամին», որուն անունը չուզեր յայտնել:

ԴԻԱԿ ՄԸ.— Սէն-Սէպաստիէն փողոցին վրայ, գործարանի մը նկուղին մէջէն գտնուեցաւ դիակ մը, որուն ձախ ականջը փրթած է, գանկին վրայ խոշոր վէրք մը, գրպանին մէջ 125 ֆր., կանանչ լաթով մը պատանքուած:

Սպանեալը գործատան հին ու ծերունի բանւորներէն է, կը կոչուի Պիւթօ: Սպանիչն է գործատան վերակացուն, որ իր պարտքերէն ազատելու համար սպաննած էր զայն:

ԱՂՋԻԿ Կ'ԱՌԵՒԱՆԴԵՆ.— Երիտասարդ մը, Տիւրան, փարիզի գուռներուն տակ առեւանգեց 15 ամեայ աղջիկ մը եւ ինքնաշարժով տարաւ գաւառ: Զանազան գիւղեր պտտցնելէ յետոյ, ձգեց Մոնլիւսոնի մէջ: Աղջիկը մնաց անօթի, եւ ինկաւ ոստիկաններու ձեռքը: Պահ մը այդպէս ապրեցաւ: Աղջկան եղբայրը, իմանալով տեղը, գնաց ազատեց զայն: Ցետոյ բողոք ներկայացուց ոստիկանութեան, որ ձերբակալեց առեւանգիչը:

ՈՐ ՊԱՆԴՈԿԸ ԻՋԱՑ ԱՐԴԵՕՔ.— Օրիորդ Լիւիս փարիզը տեսած չէր, եւ որքա՜ն կը փափաքէր տեսնել, գիտէ՞ք, այնքան որքան ես ու դուն, մեր քաղաքներուն մէջ երազ կը հիւսէինք առտու իրիկուն: Ու Լիւիս նաւ նստաւ, փարիզ հասաւ: Սէն-Լազարի կայարանին առջեւ ոստիկան մը գտաւ, պանդոկ մը հարցուց: Երբ տեղաւորուեցաւ, պտոյտ մը ընելու համար վար իջաւ: Դարձաւ ձախ Թեւին վրայ փողոց մը, անցաւ աջ Թեւին ուրիշ մը, քալեց դիմաց:

Դառուղիէն կլոր մը ըրաւ հրապարակին վրայ, յետոյ շարունակեց պողոտան: Խոշոր զէրօ մը գծելէ յետոյ, ուզեց պանդոկ դառնալ: Բայց ի՛նչպէս, ոչ հասցէն գիտեր, ոչ ալ անունը:

Գնաց գտաւ ոստիկան մը եւ հարցուց.

— Ես Ամերիկայէն եկայ:

— Բարով եկար, օրիորդ տիկար:

— Աղուոր պանդոկ մը իջայ:

— Բարի վայելում, պարպար ու խնդում:

—Ցետոյ պտոյտի ելայ ու պանդոկիս տեղը մոռցայ:

Ոստիկանը ժպտեցաւ, Ամերիկուհին յուզուեցաւ, ու երկուքը մէկ փնտռելու ելան:

ԿՌԻՒ.— Իթալիի հրապարակին մօտ մեթրոյի պեղումներուն մէջ աշխատող բանւորները զանազան միջադէպերու պատճառով ճամբուեցան: Այս բանւորներուն տեղ, որոնք անդամ էին սէնտիքային, բերուեցան ոչ-անդամ բանւորները: Արձակուածները անգնալ օր եկան հրամայել աշխատողներուն, որ դադրեցնեն գործը: Ոստիկանները միջամտեցին: Քիչ վերջ հարիւրներով նորէն եկան: Այս անգամ դարձեալ, բայց քիչ մը դժուարաւ, ոստիկանները ետ դարձուցին զանոնք: Երրորդ անգամին, բանւորներուն Թիւը հասաւ 700ի, վստահ քայլերով եկան վռնտելու աշխատող բանւորները, որոնք չէին անդամակցիր սէնտիքային:

Ու սկսաւ կռիւ մը ոստիկաններուն եւ բանւորներուն միջեւ: 11 ոստիկաններ զանազան վէրքեր ստացան նետուած քարերէն ու բռունցքներէն: Ոստիկանի մը երեք ակռաները ինկան երբ կզակին հարուած մը կերաւ: Ամենէն վերջը բանւորները պարտուեցան, Անոնցմէ, ձերբակալուեցան երեք հոգի, որոնց վրայէն գտնուեցան դանակներ:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կարգ մը բաժանորդներ չեն փակած իրենց հաշիւները:

Կը խնդրուի փութացնել:

"ՅԱՌԱՋ",Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԻԳ ԳԱՅԼԻՆ ԲԵՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

— Այսինքն, ճշտեց, ես անոր մէկ ազգականուհին եմ, ինչպէս ...ուն անոր ազգականն ես:

Ինչպէս կը տեսնէք, դրութիւ...ը պարզուելու տեղ, աւելի կը ...նճռոտէր: Իրօք, ինչպէ՞ս ընդունիլ ...Թէ Քաւլօֆ, գիտնալով մէկտեղ ...Թէ ի՛նչ տեսակ պիծակնոցի մը ...էջ կը խօԹէր զիս Պուտիէնի, ...նծի լուր չպիտի տար Թէ հոս ազ...ականուհի մը ունէր:

Ամէն պարագայի մէջ պէտք ... որ մտածելով խաղալի, որով...տեւ եԹէ Անուշքա չեկիստ մըն ...,— եւ հակառակը փաստող բան ...ը չէի տեսներ,— վախնալիք կին ...ը կը Թուէր ըլլալ:

Շփոթութիւնս կը պարզձա...էր այդ չարաճճին: Խրոխտութիւնը ...ն է որ, եԹէ ան ուզեր էր զիս շփոթութեան մատնել, կատարելապէս յաջողած էր:

Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, դուրս ելլելու էի այս դրութենէն, որ եԹէ ոչ վրդովիչ, գոնէ ծիծաղելի էր:

Կ'երեւի զգալով որ չափը անցուցեր էր, Անուշքա շտապեց զիս հանդարտեցնելու:

Ապահով ըլլալու համար Թէ՝ մեզ մտիկ ընող չկայ, գնաց երկու դռները բանալու այն սրահին ուր կը գտնուէինք, յետոյ ինծի մօտենալով, բառ առ բառ ըսաւ.

— Այս կատակը, սիրելի Նօպոտիս, կամ եԹէ կը նախընտրէք, սիրելի Վասինս, երկար տեւեց. կը խնդրեմ որ շնորհ ընէք զիս չնկատելու իմ անարգ տիրուհիիս մէկ պաշտօնակիցը, այլ նկատեցէք զիս ինչ որ եմ իրօք, գնդապետ Ալեքսանդրովիչի եւ իշխան Քարասօֆի անկեղծ եւ անձնուէր մէկ բարեկամուհին:

— Օր օրինակ...

— Կը զգամ Թէ խօսքերս որքա՜ն կրնան ձեզ զարմացնել. սակայն, նիսէն ձեր մեկնելէն ի վեր, լուր ունէի Թէ Մոսկուա պիտի հասնիք եւ Մեծ-Դուքս Իվան Իվանիչի հրամանաւ, յարաբերութեան մտած էի Քարասօֆի հետ, որպէսզի անոր հետ համախորհուրդ, օգնենք ձեզի որ ձեր գործը ի գլուխ հանէք:

— Կը խոստովանիմ Թէ՝ բան չեմ հասկնար. որովհետեւ, ընդունելով մէկտեղ Թէ կրնաք բարեկամուհին կամ մտերմուհին ըլլալ այն անձերուն որոնց անունը կուտաք, չէիք կրնար սակայն գուշակել Թէ՝ իմ ինքնաշարժիչ պիտի մտնէի օրիորդ Կոստանդինովնայի ծառայութեան մէջ:

— Անշուշտ, այդ բանը չէի կրնար նախատեսել. բայց նախատեսէր էի Թէ՝ ճակատագրօրէն, դուք երկուքդ պէտք էր որ իրարու հետ շփում ունենայիք. բայց ի՞նչ կերպով այդ շփումը տեղի պիտի ունենար. եւ ո՞ւր. ասիկա անծանօԹ էր. բայց նկատի ունենալով անձը որ էք, եւ մեկնելով այն տեսակէտէն Թէ՝ Չեկան ամէն ինչ պիտի ընէր ձեզ ձերբակալելու համար, մէկ հետեւութիւն միայն կը պարտադրուէր. Թէ՝ Չեկան այդ գործը գլուխ հանելու կարող միայն մէկ գործակալ ունի, կարմիր կոյսը:

— Ուրի՞շ:

— Ուրիշ այս վերջինն էր որ կապուեցայ. ո՞հ, կը խոստովանիմ Թէ ատով մեծ հաճոյք մը չեմ զգար, բայց նախ դատը, այնպէս չէ՞:

Եւ մինչդեռ յուզուած, առանց բառ մը կարենալ արտասանելու կը նայէի, ան շարունակեց.

— Վերջապէս, դատողութիւնս բաւական ճիշդ էր եղեր, քանի որ երկու ... տեղի ունեցաւ. կը մնայ գիտնալ Թէ ինչ հետեւանք պիտի ունենայ...

— Միայն լաւ հետեւանք կրնայ ունենալ, ձեզի պէս ուժեղ դաշնակիցներու օգնութեամբ. կրնաք պարծենալ Թէ բաւական տաքցուցիք զիս:

— Այդքա՞ն:

— Կո՛ղ. պահ մը ինքնիքնիդ իմ տեղս դրէք եւ ենԹադրեցէք սարսափը որուն պիտի ենԹարկուէիք նման ապտանշանի մը հանդէպ. վերջապէս լաւ է ինչ որ լաւ կը վերջանայ: Բայց դեռ չկրցայ հասկնալ Թէ ինչո՞ւ ոչ Քարասօֆ ոչ ալ Քաւլօֆ, ձեր հոս ներկայութիւնը չիմացուցին ինծի

Անուշքա ժպտեցաւ նորէն եւ պարզապէս յայտարարեց.

— Որովհետեւ անոնց արգիլած էի այդ մասին խօսիլ:

— Արգիլած էի՛ք...

— Այո, եւ բացարձակապէս:

— Ահա ինչ որ խելքս չըմ... ծառայէ այդ լռութիւնը. որովհետեւ, ինչ որ քիչ առաջ կատակ որակեցիք, կրնար գէշ հետեւանք ունենալ ձեզի համար: ԵնԹադրենք որ խաբուած ըլլայի եւ ձեզ նկատէի Չեկայի լրտես մը...

— Լա՛ւ, ի՞նչ պիտի ընէիք:

— Չեմ գիտեր. բայց ապահովաբար ձեզ այն տեսակ վիճակի մը մէջ պիտի դնէի, որ չկարենայիք ինծի վնասել:

— Ո՛չ, որովհետեւ մէկ բառով պիտի կրնայի ձեր զայրոյԹը հանդարտեցնել:

— Այդ բառը կրնա՞մ գիտնալ:

Զգուշաւոր ակնարկ մը նետեց նորէն իր շուրջը, յետոյ ինծի մօտենալով, ականջս ի վար մրմնջեց.

— Միշտ հաւատարիմ:

Այս անգամ որեւէ կասկած ներելի չէր, որովհետեւ համախոհները միայն կը ճանչնային այս կարգախօսը:

(Շար.)

վրդական զայրոյթը մեծ է եւ այսօր ծանր միջադէպերու կը սպասուի։

Վանցէթթիի փաստաբանը կը յայտարարէ թէ վերջին անգամ երբ բանտին մէջ տեսաւ զայն, արդէն խենդութեան նշաններ ցոյց կուտար։ Իսկ Սաքքօ մէկ ամսուան ծոմապահութենէ վերջ, բոլորովին ծիւրած է։ Վանցէթթիի քոյրը Լուիճիա Նիւ Եօրք հասաւ Ուրբաթ օր, երբ արդէն Գերագոյն Դատարանի վճիռը տրուած էր։

Փաստաբան Արթըր Հիլ վերջին գերագոյն փորձ մը կ'ընէ մահապարտները փրկելու համար։ Արդէն Ուաշինկթըն գացած է Դաշնակցային Գերագոյն Դատարանէն խնդրելու որ դատին վերաքննութիւնը հրամայէ։ Կը կարծուի թէ այս վերջին փորձն ալ ի զուր պիտի ըլլայ։

*** Սօֆիայի մէջ ռումբ մը պայթեցաւ պարտէզ մը, որ կը գտնուի Ամերիկեան դեսպանատան և ելմտական Նախարար Մոլլօֆի տան միջեւ։ Զոհ չկայ, վնասներն ալ աննշան են։

Կեցցէ՛ ազատութիւնը...

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կէփէուին բոլոր գրասենեակներուն մէջ Չեկայի պետ Մէնժէնսքիի ստորագրութեամբ ազդեր փակցուած են պատերուն վրայ, որով արտասահման մեկնող բոլոր սովետական քաղաքացիներուն կ'արգիլուի յարաբերութեան մտնել ռուս տարագիրներուն, նոյնիսկ անոնց մօտիկ ազգականներուն հետ։

Ասկէ զատ արտասահման գտնուող սովետ կառավարութեան իւրաքանչիւր հպատակ պէտք է արձանագրուի խորհրդային դեսպանատան կամ պատուիրակութեան մօտ, տալով իր ճիշդ հասցէն եւ անունները այն բարեկամներուն, որոնց կը յաճախէ։

Ընդդիմադիրները Ուկրայինայի մէջ

Ուկրայինայէն հասած լուրերը հետզհետէ մտատանջութիւն կը պատճառեն։ Ներկայիս երեք հակառակորդ խումբեր կը կռուին խորհրդային կառավարութեան դէմ։ Առաջին խումբը կը պահանջէ ուկրայնական անկախ հանրապետութեան մը ստեղծումը, երկրորդը՝ կազմուած է սպիտակ Ռուսերէ, որոնք կատաղի պայքար մը բացած են պոլշեւիկներուն դէմ, երրորդը՝ վերջապէս կը բաղկանայ կոմունիստ կուսակցութեան ընդդիմադիրներէն։

Ռուսիա կ'արտածէ՞ թէ կը ներածէ

Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան խորհուրդին մէջ առեւտրական գործավար Միկոյեան Ռուսիոյ հում նիւթերուն արտածման ու ներածման մասին զեկոյց տալով, ըսաւ.

— Հում նիւթերու խնդիրը կապ ունի արտածման ու ներածման հարցին հետ։ Պատերազմէն առաջ աւելի շատ հում նիւթ կ'արտածէինք քան կը ներածէինք, մինչ այժմ հակառակն է որ տեղի կ'ունենայ։ 1925-1926ին ներածեցինք 87 միլիոն րուբլիի հում նիւթ աւելի՝ քան մեր արտածումը։ 1926-1927ի ընթացքին, արտասահմանէն ներածեցինք 157 միլիոն րուբլիի հում նիւթ աւելի՝ քան մեր արտածումը։ Մեր արդիւնաբերութեան զարգացման և արտածումի շահերը մեզի կը պարտադրեն միջոցներ ձեռք առնել, աւելցնելու համար մեր հում նիւթերը։

Մասնաւոր ուշադրութիւն պէտք է դարձնել նաեւ երկրագործական ճարտարարուեստին զարգացման, մասնաւորապէս գիւղացիական տնտեսութեան, սորվեցնելով արհեստական պարարտացումի մեթոտները։ Անհրաժեշտ է դարձեալ բարուոքել տուրքերու խնդիրները և ջնջել անասնաբուծութեան զարգացման արգելքները։

*** Վիճակագրութեան մը համաձայն, անցեալ տարի Ռուսիա տուած է 1 միլիառ 101 միլիոն րուբլիի արտադրութիւն, իսկ գալ տարի կը նախատեսուի, 1 միլիառ 126 միլիոն րուբլի։

Հանքածուխը 1913ին կը հասնէր 28,3 միլիոն թոնոյի, 1927-1928 տարուան ընթացքին կը նախատեսուի 33,5 միլիոն թոնօ։

Պիտի արտահանուի 12 միլիոն թոնօ քարիւղ։ Բամպակի արտադրութիւնը պիտի հասնի 357 հազար թոնոյի։ Երկրագործական մեքենաներու շինութիւնն ալ բարձրանալով պիտի հասնի 132 միլիոն րուբլիի։

Նոր կացութիւն Չինաստանի մէջ

Ազգայնականներու վերջին նահանջէն յետոյ ընդհանուր շփոթութիւն մը կը տիրէ Նանքինի շրջանին մէջ։ Հարաւային բանակին զինուորները, փոխանակ Նանքինի պաշտպանութեան մասին խորհելու, սկսան թալել ու կողոպտել քաղաքը, որ տակնուվրայ եղած է։ Զինուորները չեն հնազանդիր սպաներուն ու կը շարունակեն կողոպուտը։

Քանթոնի մէջ ձերբակալուեցան 68 կարմիրներ, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ խռովարար և մատնիչ։

Մոսկուայի մէջ Օգոստոս 25ին պիտի գումարուի ժողով մը, որուն պիտի մասնակցին կարմիր բանակին հրամանատարները, գործավարները, քաղաքական պիւրօն եւն.։

Խորհրդաժողովին մէջ պիտի քննուի քաղաքական և զինուորական այն նոր ճամբան, որուն պիտի հետեւի սովետ կառավարութիւնը Չինաստանի մէջ։ Ժողովը պիտի տեւէ երկու օր։

Անգլիական մեծ ռազմափորձերը

Ինչպէս գրեցինք, Սալիզպըրիի դաշտին վրայ տեղի կ'ունենան Անգլիոյ «մեքենաշարժ» բանակին ռազմափորձերը։ Մեքենաշարժ բանակին մէջ զինուորները մտած են բոժոժակառքերու մէջ, որոնք զանազան տեսակ են։ Պաշտպանողական բանակը կը բաղկանայ հսկայ զրահակառքերէ, բոլորովին նորահնար, իսկ յարձակողական բանակը՝ փոքրիկ հրասայլերէ, չափազանց արագաշարժ։

Այս հրէշային մեքենաներու թափօրը կը հպատակէր նշաններու եւ անթելի հրամաններու, զորս կուտար մասնաւոր զրահակառք մը, մինչդեռ օդէն սաւառնակները —կը ռմբակոծէին անընդհատ։ Ռազմափորձը այնքան իրական էր, որ հսկայ ամբոխ մը դիրք բռնած կը դիտէր հետաքրքրութեամբ։

ՓԱՆԿԱԼՈՍԵԱՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Փանկալոսի կուսակիցներէն խումբ մը սպաներ կրկին ըմբոստացան, սակայն կարելի եղաւ զսպել։ Հրամանատար Փասակոփուլոս եւ Աթէնքի հետեւակ զօրագունդէն 35 սպաներ զաղտնի ժողովներ կը գումարէին ապստամբութիւն մը պատրաստելու համար։ Սպայ մը մատնեց եւ Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը ձերբակալուե-

Զ. Ո. Մ.ԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այսօր կիր. առաւօտ ժամը 10ին Meudonի գեղեցիկ անտառին մէջ. Երգ, նուագ, պար, անակնկալներ եւն.։ Պիւֆէ.— Խմիչք եւ մրգեղէններ կը մատակարարուին մատչելի գիներով ճաշարանապետ Պ. Նաւասարդեանի կողմէ։

Invalidesի կայարանէն առնել ելեքտրական թրէնը եւ իջնել Meudon-Val-Fleury.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազբիւր Սերոբ խումբի ընկերական ժողովը այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 26 Rue Blanqui, K. Bicêtre (Seine).

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին։

Հ. Յ. Դ. Կրասի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը Երկուշաբթի. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհանուր ժողովը 25 Օգոստ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՊԷԼՖՕՐԻ կէժէրէկցիներու հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Caserne Offmont, կարեւոր օրակարգ, անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԱՆՔՌԸ, Գ. Ս։— 70 ֆրանք։
ԼԻՈՆ, Գործ.— 373.80։
ՎՕ-ԱՆ-ՎԵԼԷՆ, Մ. Գ.— 35։
ՆԻԿՈՍԻԱ, Կ. Թ.— 2 անգլ.։
ՍԷՆ ԼՕՌԷՆ ՏԻՒ ՎԱՌ, Յ. Տ.— 140 ֆրանք։
ՔՕՆՍԹԱՆՑԱ, Գործ.— 630։
ՍԱԼԷԶ, Մ. Տ.— 15.50։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ եղբայրս Գրիգոր Աւետիսեանը որունմէկ տարիէ ի վեր Haute Loire նահանգը ըլլալը հաստատուած է։ գրել փանոս Աւետիսեանի, 120 Rue Colombes Asnières (Seine).

— Օվաճըգ գիւղէն Տիկ. Սըրբուհի Չինօեան, որ իր Մկրտիչ զաւակով Սավին գիւղը կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրաքրոջ զաւակները Վահան, Ագրիպաս եւ Մաքսուտ Վարդերեսեան, իրենց մայրը տիկին Էլմօնիա Վարդերէսեանը եւ իրենց հայրը, որ Պրուսացի է եւ Պոլսոյ Թաշխանէն եկած եւ Փարիզ հաստատուած ըլլալը կը կարծուի։ իմացնել՝ Sourpouhi Tchinoian, Société Cotonnière du Sud-Est, Savines (Hautes Alpes).

— կը փնտռեմ եղբայրս Պրուսայի Մեծ նոր գիւղէն Վահէ Բարունակեան որ տարի մը առաջ Յունաստան կը գտնուէր։ իմացնել՝ Մկրտիչ Բարունակեանի՝ 5 Rue Capitaine Fairbeer Issy - les - Moulineaux (Seine) France.

Կը խնդրուի Յունահայ Թերթերէն արտատպել։

«ՖԷՊԻՒՍ»Ը ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Կը տեղեկանանք թէ ծանօթ լուսանկարիչ Յակոբ Սէմէրճեան (Photo Phébus) հայ որբերու հայրիկ Պ. Քրաֆթ-Պօնարի հրաւէրով Ժընեւ մեկնած է լուսանկարելու համար Պընեէնի և Ժընեւի հայ վարժարաններու աշակերտները։

ԱՅՍՕՐ հրապարակ ելաւ

«Լուսաքաղ»ի 4րդ պրակը։ Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Ave. Quihou, Saint Mandé (Seine).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՆ

«Լուսաքաղ» մատենաշարէն

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԱԼՊՈՄԸ (ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ)

40 էջ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

Եւ

ՀԱՐՈՒԱԾԸ

Հեղ. ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

Թարգ. Վ. ՍԵՒՈՒՆԻ

40 էջ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐԱՆՔ

ՓՕՍՏԻ ԾԱԽՔ ՉԿԱՅ

Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Av. Quihou, Saint-Mandé. (Seine), եւ «Լուսաքաղ»ի գործակալներուն։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԴԱՍԵՐ.— Ֆրանսերէնի հմուտ երիտասարդ մը խիստ դիւրուսոյց մեթոտներով եւ դիւրամատչելի պայմաններով ֆրանսերէնի դասեր կուտայ։ Դիմել 37 Rue de Sèvres, Clamart, Պ. Եսայեանի։

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	50
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	25
Թրքական թղթ.	L. Trq.	12	84
Թրք. ոսկի	» or	107	20
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատր	Léva	15	80
Տրախմի »	Drachme	33	25
Լիր » »	Lire	138	75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	128	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3430	—
» II	»	2035	—
» III	»	1680	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

23 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 421

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԱՆԵԼԻՆԵՐ…

Ի՜նչ քաղցր բան է աչքերը փակել իրականութեան առջեւ եւ անուշ երազներ տեսնել…։

Կարգ մը երանելի հրապարակագիրներ թաղուած են այսպիսի երազանքի մէջ — յուսահատ եւ անզօր մարդոց վերջին ապաւէնը։

Հայաստանի ժողովուրդը, ամփոփուած սեղմ սահմաններու մէջ, ի շնորհս խորհրդային բարեբարներու, գերեզմանային լուռ խաղաղութեան մը մէջ կ՚ապրի։ Այս խաղաղութեան մեծապէս կը նպաստէ նաեւ «եղբայրական» ու «ժողովրդապետական Թուրքիան»։

Ու այս անուշ երազներու խաղաղութեան մէջ, Դաշնակցութեան Ամերիկայի Շրջ. Ժողովի քաղաքական որոշումները ռումբի պայթիւնի ներգործութեամբ՝ խուճապ մը կը ստեղծեն երազողներու մէջ։

Շրջանային Ժողովը կը խօսի Հայաստանի սպառնացող վտանգի մասին։ Խօսքը կ՚ընէ հայ ժողովուրդի ուժերուն եւ դիմադրական արժէքին, աւելցնելով որ հայ ժողովուրդը պէտք է համախմբուի միակ զօրաւոր կազմակերպութեան մը մէջ. բայց… ի՞նչ վտանգ… քանի կայ ու կը մնայ կարմիր բանակը…։

Վտանգը անոր մէջ է որ «Այդ վտանգը կասեցնելու միջոցներէն մէկը չէ Ռուսիոյ պաշտպանութիւնը ապահովելը (որուն դէմ պատերազմ պիտի բանանք «ազատ, անկախ ու պատմական» Հայաստան պահանջելով)…» (Արեւ)։

Աւելի սարսափելին։ Այդ որոշումներուն մէջ սպառնալիք կայ անոնց դէմ, որ չպիտի ուզեն «համերաշխ գործակցութեան համազգային կառքին լծել հայկական բոլոր ուժերը։ Անոնք պիտի լինան դաշնակցութեան երկաթէ բռունցքին տակ…» (Արեւ)։

Առողջ բանականութիւնը եւ դէպքերու լուրջ տրամաբանութիւնը շատոնց խոյս տուած են երազողներէն, իրենց համար երէկի պատմութիւնը եւ այսօրուան իրականութիւնն ու դէպքերը գոյութիւն չունին, կայ միայն քաղցր- մշուշային երազ։

Հարցերու խորը մտնել եւ վերլուծել վտանգաւոր գործ կը համարեն անոնք, ի՞նչ պէտք կայ ատոր։ Մէկ խօսքով կը յայտարարեն թէ բոլոր վտանգները երեւակայութիւն են, իսկ եթէ վտանգ կայ, աւելի մեծ երեւակայութիւն է հաւատալ թէ՝ հայ ժողովուրդը իր ուժերով պիտի կրնայ դիմադրել։

Ու այս բոլորէն յետոյ անշուշտ Դաշնակցականները խելագարներ են «որ հայ ժողովուրդի— ան ալ միայն արտասահմանի մէջ— մէկ փոքր մասը կազմելով, հայ ժողովուրդի անունով Միացեալ ու Անկախ Հայաստան կը հետապնդեն, որ «պատճառ պիտի ըլլայ հայ արեան մինչեւ վերջին կաթիլը թափելու…։»

Այս մարդիկ քունէն ու թմբիրէն չեն արթննար, տեսնելու եւ համոզուելու համար թէ, մատնանշուած վտանգը, արդիւնք է այն բանին, որ, ոչ թէ մենք պատերազմ յայտարարած ենք ու կը յայտարարենք Ռուսիոյ (խորհրդային) դէմ, այլ ան է որ զինակցած ընկեր Քէմալի հետ, քանի մը տարիէ ի վեր պատերազմ յայտարարած է հայ ժողովուրդին դէմ։ Այս պատերազմի հետեւանքով է որ այսօր 700,000 Հայեր օտար երկիրներու մէջ կը թափառին։

Այս բոլորը չեն կրնար սթափեցնել երազողները, բաւական է որ իրենց անուշ երազները չխանգարուին եւ Հայաստանի այժմու լռութիւնը աղմուկի չփոխուի, հոգ չէ թէ անոնք լռութեան մէջ հալին եւ չքանան այս աշխարհէն։

Անոնք պէտք չունին իրենց հանգիստ քունը խանգարելու, պէտք չունին դատարկ աղմուկի ականջ դնելու, հայանուն համայնավարներուն խմբավայրէն կը հնչէ անուշ մեղեդի մը, որ առանց մեզի ալ մեր բախտը վճռելու պատգամը կուտայ։

Այս անգամ խաբեբայ Եւրոպայի հետ գործ չունինք, այլ պարկեշտ եւ ուղղամիտ քաղաքական շրջանակներու, խորհրդային եւ քէմալական կառավարութիւններու հետ…։

… «Հայ ժողովուրդի եւ գաղթականութեան տեղաւորման հարցերը պիտի կապուին սովետական միութեան ու նոր Թիւրքիոյ հետ։»

… «Այդ երկու ուժերն են որոնցից կախուած է, Թիւրքահայ գաղթականութեան հարցի արմատական լուծումը։ Սովետական միութիւնն իր վրայ է վերցնելու գաղթականութեան տեղափոխութեան ողջ ծանրութիւնը, իսկ քէմալական Թիւրքիան, որ հակառակորդ է Համիդական ու երիտասարդ Թիւրքերի գործելակերպին… իր արեւելեան հողային մեծ ֆոնտէն բաժին պիտի հանէ Թրքահայութեան մնացորդներուն, որոնց զանգուածային ու անողոք տարագրութեան ու ջարդերու պատճառը եղած են, քէմալի իսկ խոստովանութեամբ, իր նախորդները՝ երիտասարդ Թիւրքերը։ (Գաղափար, Թիւ 80)։

Երկու կողմի այս երանելի երազողները պէտք չեն տեսներ ճշտելու թէ ո՛վ է պատասխանատուն միլլի շարժումի ընթացքին Կիլիկիոյ պարպումին ու կոտորածին, Իզմիրի հրդեհին ու ջարդին, Կարսի ու շրջաններու արիւնահեղութեանց, Թրքահայերու մնացորդներու աքսորանքին։

Այնուամենայնիւ, այս երազանքներու մէջ ապրող երանելիներուն ծիծաղելի բացագանչութիւններն ու հրամցուցած խաբուսիկ դեղահատերը պատճառ չեն կրնար ըլլալ, որ Դաշնակցութեան եւ՝ Ամերիկայի եւ՝ բոլոր տեղերու մարմինները բաց աչքերով չտեսնեն թէ ուկի՛ց կուգայ վտանգը եւ ի՞նչ պէտք է ընել անոր դիմագրաւելու համար։

Քունի մէջ երազողները թող հանգիստ ըլլան, Դաշնակցութեան պահանջած զոհողութիւնը եւ ցոյց տուած բռունցքը անոնց համար է միայն, որ բաց աչքերով այս աշխարհին մէջ կ՚ապրին, կը զգան, կը խորհին ու կը տրամաբանեն, եւ ոչ թէ անոնց, որ յաւիտենական քունի մը բռնուած բաց աչքերով կ՚երազեն։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՐԲԱԹԻ ՏԵՂ ԿԻՐԱԿԻ

Եօնուս Նատի պէյ Ճիւմհիւրիյէթի մէջ թուելով Ուրբաթի դադարին անպատեհութիւնները, կ՚ըսէ.

— «Եւրոպական դրամատուները Շաբաթ կէսօրէ յետոյ մինչեւ երկուշաբթի գոց են, որով թուրքիոյ դրամատուններն ալ ստիպուած են այդ միջոցին լուրջ գործեր չընել։

«Այս պարագաները նկատի առնելով, Առեւտրական Սենեակը գրութեամբ մը առաջարկեց կիրակին ընդունիլ իբր դադարի օր։

«Եթէ կառավարութիւնն ալ համոզուի մատնանշուած անհրաժեշտութեան, այն ատեն նոր օրինագիծ մը կը ներկայացնէ Ազգ. Ժողովին։

«Միւս կողմէ կառավարութիւնն ալ գործեր եւ յարաբերութիւններ ունի Եւրոպայի հետ, եւ անկասկած նկատի պիտի ունենայ զանոնք դադարի խնդիրը քննած ատեն։

«Եւ ո եւ է անպատեհութիւն չկայ կիրակին ընդունելու մէջ։ կարելի է նոյնպէս փոխել կիրակիի անունը, եւ զայն Ուրբաթ կոչել։ Հաշիւ եղած է որ, 1927 դեկտ. 31ի օրը Շաբաթ օրուան կը զուգադիպի։ Արդ, կարելի է օրէնք մը հրատարակել, եւ 1928ի առաջին օրը իբր Ուրբաթ ընդունիլ։ Այս ձեւով, միայն Ուրբաթը տեղափոխուած կ՚ըլլայ, իսկ անունները նոյնը կը մնան։

«Միայն պզտիկ սրբագրութիւն մը կատարելու է, օրերու օտար անունները թարգմանած ատեն։»

ՊՈԼՍՈՅ ՌՈՒՍԵՐԸ

Ինչպէս գրած ենք, Պոլսոյ ճերմակ Ռուսերը մինչեւ փետր. 8 պիտի մեկնին Թուրքիայէն։ Այս առթիւ զեկուցում կատարուած է նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան Պոլսոյ պատուիրակին, որ Ռուսերու խնդրով կը զբաղի։ Պոլիս հրատարակուող ռուսերէն թերթ մը, սակայն, յոյս կը յայտնէ թէ որոշումը պիտի փոխուի ու դեռ ատեն մը եւս թոյլ պիտի տրուի Ռուսերուն Պոլսոյ մէջ մնալու։ Թուրք թերթերը բացարձակապէս կը հերքեն այս հրատարակութիւնները եւ կը թելադրեն որ Ռուսերը չխաբուին ու իրենց պատրաստութիւնները տեսնեն, յետոյ յանկարծակիի չգալու համար։

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄԻ ՄՐՑԱՆԻՇ

Միացեալ Նահանգներուն մէջ կարծես մրցում կայ ամուսնալուծում կատարելու։ 22 նահանգներու հրատարակած կանոնաւոր վիճակագրութեան համաձայն, վերջին մէկ տարուան ընթացքին ամուսնալուծման պարագաները չորս անգամ աւելի շատցած են, բաղդատմամբ նախորդ տարուան թիւերուն, բարձրանալով 42,000էն 175,000ի։

Այս տարուան առաջին եռամսեային, ամուսնալուծումներու դատերը արդէն հասած էին 310,000ի։ Միայն Միչիկընի եւ Նէպրասքայի նահանգներուն մէջ ամուսնալուծումները աւելի շատ են քան ամուսնութիւնները։

ՁԻՒՆ ԿԸ ՏԵՂԱՅ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ ձիւն կը տեղայ քաղաքին վրայ։ Ամենէն ծերուկ բնակիչն իսկ չի յիշեր որ ձիւն եկած ըլլայ Օգոստոսի մէջ քաղաքին վրայ։

⁂ Իսկ Մոսկուայի մէջ հասարակածային տաք մը կ՚ընէ։ կիրակի (երբ Փարիզ անձրեւին տակ կը մսէր), Մոսկուայի ջերմաչափը հասաւ 50 աստիճանի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ մը զոհ Սաքքօ-Վանցէթթիի

Մարսիլիայէն Օգոստոս 21 թուականով կը հեռագրեն.—

Երէկ ժամը 22. 30ին ատենները Վիքթոր Հիւկօ փողոցին մէկ սրճարանին մէջ Սաքքօ-Վանցէթթիի խնդրին առթիւ վէճ մը ծագեցաւ 31 տարեկան Սմբատ Գէորգեան (այլ անունով Միշէլ) անուն հայ բանուորի մը եւ անծանօթներու միջեւ։ Յանկարծ ատրճանակի ձայներ լսուեցան եւ Հայը գետին ինկաւ՝ ծանրապէս վիրաւորուած կռնակէն։ Անմիջապէս փոխադրուեցաւ Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցը, ուր մեռաւ քիչ վերջ։

Անծանօթ մարդասպանները յաջողեցան փախչիլ։

⁂ Տեղական ուրիշ թերթեր ալ կը հաղորդեն այս լուրը, շեշտելով որ Գէորգեան սպաննուեցաւ Սաքքօ-Վանցէթթիի ի նպաստ կատարուած ցոյցերուն առթիւ ծագած կռուի մը ընթացքին։

ՄԱՍԵՀԵԱՆ ԽԱՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ԴԵՍՊԱՆ

Թէհրանէն կը հաղորդեն թէ պարսիկ Խորհրդարանի հայ երեսփոխան Յովհաննէս խան Մասեհեան հրաժարական տուաւ։ Ժողովը ընդունեց։ Պարսիկ երեսփոխան մը ցաւ յայտնեց այս հրաժարման առթիւ, միեւնոյն ատեն աւելցնելով թէ Յովհաննէս խան շուտով կարեւոր պաշտօնի մը պիտի կոչուի։

Քանի մը օր հազիւ անցած, արդէն յայտնի եղաւ որ հայ պատգամաւորը ինչո՞ւ հրաժարած էր։ Պարսիկ կառավարութիւնը, ուզելով աւելի ամրացնել իր յարաբերութիւնները Անգլիոյ հետ, որոշած էր Մասեհեան խանը Լոնտոնի դեսպան կարգել։ Եւ որովհետեւ երեսփոխան մը չի կրնար միեւնոյն ատեն պաշտօնեայ ըլլալ, հարկ եղաւ որ հրաժարի երեսփոխանութենէ։

Մասեհեան խան շատ ծանօթ եւ յարգուած անձնաւորութիւն մըն է Պարսկաստանի մէջ։ Ասկէ առաջ տարիներով դիւանագիտական պաշտօն վարած է, իբրեւ դեսպանատան խորհրդական։ Քաջ անգլիագէտ է, եւ ծանօթ՝ իբրեւ Շէյքսփիրի թարգմանիչ։ Ուրիշներ ալ հայերէնի թարգմանած են Շէյքսփիրի գործերը, բայց ոչ մէկը կրցած է Մասեհեանի չափ հարազատ ու գեղեցիկ թարգմանութիւն ընել։

Յովհաննէս խան շուտով կը մեկնի Լոնտոն, ուր արդէն լայն կապեր ունի քաղաքական շրջանակներու հետ։

Նոր յետաձգումի յոյսեր

Պոսթընէն հասած վերջին հեռագիրները յոյս կը յայտնեն թէ կառավարիչ Ֆուլլըր դարձեալ պիտի յետաձգէ Սաքքօի եւ Վանցէթթիի մահապատիժին գործադրութիւնը։ Մահապարտներու փաստաբան Արթըր Հիլ նամակ մը ուղղեց կառավարիչին յայտնելով թէ դատին վերաքննութեան համար դիմած է Ուաշինկթընի դաշնակցային գերագոյն ատեանին, հետեւաբար մինչեւ այս վերջինին վճիռ արձակելը պէտք է սպասել։ Կառավարիչը շաբաթ օր իր ամառանոցը մեկնած ըլլալով, նամակը երկուշաբթի միայն պիտի կրնայ ստանալ եւ շատ քիչ ժամանակ պիտի ունենայ, վերջին պահուն յետաձգում մը հրամայելու համար։ Բացի այս դիմումէն, կը կարծուի թէ վերջին շաբաթներս աշխարհի բոլոր ծագերէն հասած բողոքի հեռագիրները եւս ազդած են կառավարիչին վրայ։

Կը յուսացուի նոյնիսկ որ Նախագահ Քուլիճ պիտի կրնայ միջամտել ի հարկին, ինչպէս Ուիլսըն ներում շնորհած էր 1917ին Քալիֆորնիոյ Նահանգային ատեանին կողմէ մահուան դատապարտուած Մունէյի եւ Պիլլինկսի։

Սաքքօի կինը եւ Վանցէթթիի քոյրը բանտին մէջ այցելեցին իրենց սիրելիներուն։ Օր. Վանցէթթի Պոսթընի կարտինալ օ՚Քոննէլի դիմեց, խնդրելով որ իր եղբօր ի նպաստ միջամտէ կառավարիչ Ֆուլլըրի մօտ։

Ցոյցերը կը շարունակուին ամէն տեղ։ Ամերիկայի մեծ քաղաքներուն մէջ հսկողութիւնը աւելի եւս խստացուած է։ Բանտին շուրջ երեք շարք զինուորներ կը հսկեն, զինուած գնդացիրներով։ Կիրակի օր Փարիզի համայնավարները Սէնժէրվէի մէջ մեծ ցոյց մը կազմակերպեցին։ Անձրեւին պատճառաւ շատ բազմութիւն չկար։ Ո եւ է միջադէպ չպատահեցաւ։ Հավրի մէջ նաւահանգիստի բանուորները կիրակի ցոյց մը ուզեցին ընել։ Թաղապետութիւնը արտօնած չըլլալով, ոստիկանները ուզեցին ցրուել բազմութիւնը։ Կռիւ ծագեցաւ, վիրաւորուեցան 20 ցուցարար եւ 5 ոստիկան։ Ցոյցեր կատարուեցան նաեւ Մարսիլիոյ, Նիսի, Նիմի, Ավինիօնի, Ռուպէի եւ այլ գաւառներու մէջ։ Լոնտոնի մէջ 12,000 բանուորներ հաւաքուեցան Հայտ-Փարքի մէջ կլասկօի, Պերլինի, Պրիւսէլի, Լիէժի, Քաղապլանքայի ևն. մէջ միթինկներ եղան։ Արժանթինի եւ Մեքսիկայի մէջ բանուորները ընդհ. գործադուլ պիտի ընեն։

Մէկ միլիոն անպաշտպան մանուկ

«Աքշամ» կը գրէ թէ Թուրքիոյ մէջ կան մէկ միլիոն մանուկներ, բոլորն ալ անպաշտպան, եւ հանրային գթութեան կարօտ։ Միայն Պոլսոյ դպրոցներուն մէջ կան 10,000 տղաներ, որ միջոց չունին ամբողջ օրուան ընթացքին պատառ մը ուտելիք գտնելու։

Մանկապաշտպան ընկերութիւնը անցեալ տարի 80,000 տղոց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԵՀՈՎԱՅԻՆ ՉԱՅՐՈՅԹԸ ՄԵՂՄԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պուլկարիոյ Լոփնիցա գիւղին մէջ երկարատեւ երաշտութեան պատճառաւ, ցորենի հունձքը, բանջարեղէններն ու պտուղները բոլորովին փճացած էին։ Գիւղին բնակիչները ատոր մէջ տեսան երկնային պատիժ մը եւ որոշեցին Աստուծոյ բարկութիւնը մեղմելու համար անոր ողջակէզ ընել իրենց մէջէն ամէնէն մեղաւորները։ Հաւաքուեցան գիւղին հրապարակը եւ մահուան դատապարտեցին երեք մեղաւորներ, որոնց առաջինը ապօրէն յարաբերութիւններ ունէր քենիին հետ, երկրորդը ծախած կաթին մէջ ջուր կը խառնէր, երրորդն ալ գիւղին երիտասարդներուն բախտախաղ կը սորվեցնէր։

Վճիռը գործադրուեցաւ անմիջապէս եւ տեղւոյն վրայ։

Իշխանութիւնները տեղեկանալով, ձերբակալեցին շատ մը մարդեր, որոնք պիտի դատուին իբրեւ մարդասպան։

ԱՒԵԼԻ ԲԱՐՁՐ ՔԱՆ ԷՅՖԷԼԸ

Պերլինի մէջ կը խորհին 1930ին բանալ շինութեանց տեխնիքական ցուցահանդէս մը, որ բաց պիտի մնայ ամբողջ 10 տարի։ Այս առթիւ գերման ճարտարագէտները ծրագրած են իրենց արտակարգ շինութեանց կարգին հիմնել աշտարակ մը, որ պիտի ունենայ 500 մեդր բարձրութիւն, Էյֆէլէն 200 մեդր աւելի բարձր։

ԳԵՏՆՈՒՂԻ ՄԱՆՇ ԾՈՎԻՆ ՏԱԿ

Հին է ծրագիրը Մանշի ընդծովեայ գետնուղիին, որ պիտի կապէ Ֆրանսան Անգլիոյ։ Բանակցութիւններն ու խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին տարուէ տարի։ գետնուղին, ճարտարապետական դժուարութիւններէ զատ, քաղաքական եւ զինուորական նշանակութիւններ ալ ունի։ երբեմն զրոյց կը շրջի թէ կողմերէն մէկը հրաժարած է հետապնդելէ ծրագիրը։ *Քափիթալի* մէջ երեսփոխան Լը Թրօքէ այս մասին կը գրէ.—

«Եթէ ոմանք կը վախնան, որ գետնուղին Անգլիոյ պաշտպանութեան համար վտանգներ կը ներկայացնէ, թող մտածեն թէ բազմաթիւ միջոցներ կան, պաշտպանուելու համար արշաւանքի մը դէմ գետնուղիին ճամբով,— ջուրով ողողել, դադրեցնել մեքենաշարժ գործարանները Անգլիոյ մէջ, քանդել գետնուղիին ելքի միջոցները։

«Աւելի կարեւոր հարց մըն է զինուորական տեսակէտը։ Հարցը կը կայանայ ոչ թէ գետնուղիին դէմ պաշտպանութեան, այլ բուն իսկ գետնուղին պաշտպանելուն մէջ։ Որովհետեւ գետնուղիին կամարները, որոնք պիտի գտնուին ծովին յատակէն 30—35 մեդր վար, կրնան վնասուիլ ընդծովեայ ռումբերէն։

«Եւ սակայն կը յուսանք թէ անդրադարձանեան կողմը չպիտի յամառի ընդդիմանալ գետնուղիին շինութեան։ Որովհետեւ այս ճամբով պիտի մտեհնան ու իրարու կապուին երկու ժողովուրդներուն յարաբերութիւնները։»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վերջին ապստամբական շարժումին մէջ յանցաւոր կը նկատուի նաեւ Փանկալօսի կինը, որ դատի պիտի կանչուի հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Բրէտի Յօնիսէի 15 Օգոստոսի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 35,098 (1886ի պարտաթուղթերէն), 486,275 (1903) եւ 187,550 (1911)։

ՍՍՍՐ.

ՍԹԱԼԻՆ-ԹՐՈՑՔԻ ԿՌԻՓԱՄԱՐՏԸ

ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Ա.

Յուլիս 29—Օգոստ. 9 Կրեմլինի մէջ տեղի ունեցաւ համամիութենական կոմկուսի կեդր. կոմիտէի եւ կեդր. վերահսկիչ յանձնախումբի միացեալ նստաշրջանը։ Օրակարգի ամէնէն կարեւոր հարցը «ընդդիմադիրներու վերջին ելոյթն ու ընկ. Զինովիեւի եւ Թրոցքիի կուսակցական կարգապահութեան խախտումն» էր։

Ի՞նչ է անցած-դարձած նստաշրջանի չինական պարիսպներու ետեւը, տակաւին յայտնի չէ։ Պոլշեւիկ թերթերը կը պահեն սովորական լռութիւն եւ հրատարակութեան կու տան միայն այն, ինչ որ ձեռնտու է կոմկուսի տիրապետող մեծամասնութեան համար։ Բայց այդ նիւթերէն ալ կարելի է արդէն որոշ գաղափար կազմել, մանաւանդ եթէ աչքի առջեւ ունենանք արտասահմանեան մամուլի իրազեկ թղթակիցներու հաղորդած լրացուցիչ տեղեկութիւններն ու լուսաբանութիւնները։

«Իզվեստիա»յի, «Փրավտա»յի եւ օտար մամուլի տուած լուրերէն առայժմ կը պարզուի հետեւեալ պատկերը.—

Կոմկուսի կեդր. կոմիտէի եւ վերահսկիչ յանձնախումբի ընդհ. ժողովը, ինչպէս յայտնի է, կոմունիստական նուիրապետութեան մէջ վարչական գլխաւոր մարմինն է՝ Համագումարէն ետքը։ Ընդհանուր ժողովի վճիռը պարտադիր է ամբողջ կուսակցութեան եւ փաստօրէն նաեւ Գ. Միջազգայինի համար։ Ուստի եւ հասկնալի է այն արտասովոր եռուզեռը, որ պայքարող կողմերը ցոյց տուին ընդհանուր ժողովի նախապատրաստական շրջանին։ Սթալին շարժման մէջ դրաւ կուսակցական ամբողջ մեքենան, մէջտեղ քաշեց իր բոլոր համհարզներն ու թիկնապահները եւ ամիսներ շարունակ զբաղեցուց շարքերը հրապարակային ժողովներով ու դատապարտութեան բանաձեւերով ընդդիմադիրներու դէմ։ Արդէ՛ն աւանդական դարձած ձեւ մը, որ կոմկուսը կը կիրարկէ ամէն անգամ, երբ պէտք կը զգայ «հանրային յուզումը» բեմադրելու։ Խորհրդային Միութեան բոլոր ծայրերէն Մոսկուա տեղացին անհաշիւ բանաձեւեր՝ չափուած ձեւուած միեւնոյն կաղապարին վրայ, տաղտկալի դառնալու չափ միանման ու տժգոյն, որոնք նշանակութեան սիւնին կը գամէին ընդդիմադիրներու «երես առած» պետերը։

Իրենց կարգին Թրոցքի-Զինովիեւ ալ շարժման մէջ դրած էին բոլոր ընդդիմադիր ուժերը։ Մէկ կողմէն Մոսկուա փութացին ընդդիմադիր դեսպանները՝ Քամէնէֆ, Ռաքովսքի, Քրիսթինսքի եւ ուրիշներ։ Միւս կողմէն, բանաձեւեր ու դիմումներ պատրաստեցին եւ Մոսկուա ղրկեցին արտասահմանեան կոմկուսները, որոնցմէ շատեր կը համակրին Զինովիեւ-Թրոցքիի ուղղութեան։ Յետոյ, երկրի մէջ ալ շատ մը տարրեր թէ՛ կոմկուսի եւ կոմսոմոլի մէջ եւ թէ կարմիր բանակի շարքերէն՝ ի նպաստ Թրոցքիի գրութիւններ ուղղեցին նստաշրջանին։ Այս վերջինին մէջ ալ ընդդիմադիրներն ունէին բաւական թիւով կուսակիցներ։

Այսպիսով, երբ ընդհանուր ժողովը հասաւ օրակարգի «հրատապ» կէտին, կողմերն արդէն պատրաստ էին զիրար ռմբակոծելու։ Թէ ձեւականօրէն ի՛նչ ընթացք ստացած է կռիւամարտը, ո՞վ է սկսած յարձակումը, ի՞նչ մեղադրականներ եւ պաշտպանութիւններ խօսուած են, լեզուապայքարը յարակից ի՞նչ ֆիզիքական «ներշնչումներով» առաջ տարուած է, հայհոյանքի ի՞նչ գոհարներ թափուած են — այդ մասին կը պահուի խորհրդաւոր լռութիւն։ Ընդունուած բանաձեւէն եւ խորհրդային մամուլի յօդուածներէն յայտնի է միայն, որ Սթալինի կողմնակիցները պահանջած են հրաժարիլ ընդդիմադրական մոլորութիւններէ, եւ ընդդիմադիրները կտրուկ կերպով մերժած են։ Ընդդիմադիրներու կողմէ Եւտոքիմով կարդացած է ընդարձակ գիր մը, որուն մէջ խտացուած են կեդր. կոմիտէի դէմ ուղղուած ամբաստանութիւնները եւ ընդդիմադիրներու պաշտպանած տեսակէտները։ Այդ թուղթն ալ կը պահուի գաղտնի եւ միայն բանաձեւի ու զանազան յօդուածներու մէջբերուած ակնարկներէն ու կտորներէն կարելի է եզրակացնել, թէ ինչ միտքեր պաշտպանած են Թրոցքին եւ իր ընկերները։ Բնորոշ է եւ այն, որ յիշեալ գիրը կարդացեր է ո՛չ թէ Թրոցքին կամ Զինովիեւը, այլ Եւտոքիմովի պէս երկրորդական դէմք մը, երեւի, ուզելով ա՛լ աւելի ուժգին ընդգծել այն միտքը, թէ ընդդիմադիրներու շարժումը քանի մը «անպատկառ պետերու» գործ չէ, այլ ունի զանգուածային բնոյթ։

Ի՞նչ են ըսած ընդդիմադիրները ընդհանուր ժողովին մէջ։ Բայց ամէնէն առաջ ի՞նչ է ըսած կեդր. կոմիտէն ընդդիմադիրներու մասին ներկայացուցած իր ամբաստանագրին մէջ։

Կեդր. կոմիտէի հայեացքները ամփոփուած են ընդունուած բանաձեւի մէջ, որ կը սկսի ընդդիմադիրներու գործունէութեան պատմականով եւ մէկիկ-մէկիկ թուելէ ետք անոր զարգացման փուլերն ու կուսակցութեան հանդէպ ստանձնած յանձնառութիւնները, կը յայտարարէ թէ «ընդդիմադիրները չիրագործեցին եւ ոչ մէկը այն յանձնառութիւններէն, զորս ստանձնած էին կուսակցութեան հանդէպ եւ ոչ միայն չթուլացուցին հատուածական աշխատանքը, այլ, ընդհակառակը, կանգնեցան պառակտումի եւ նոր կուսակցութիւն կազմելու ճամբուն վրայ...։ Ընդդիմադիրները յամառ կերպով շարունակեցին իրենց հատուածական գործունէութիւնը՝ աւելի եւ աւելի սուր կերպով սպառնալով կուսակցութեան միութեան»։

«Վերջին ժամանակներս, Խորհրդային Միութեան միջազգային կացութեան մէջ ծագած առանձին դժուարութեանց եւ չինական յեղափոխութեան ժամանակի պարտութեան կապակցութեամբ, ընդդիմադիրներն իրենց գրոհը կուսակցութեան դէմ կեդրոնացուցին մեր միջազգային քաղաքականութեան գծին վրայ (Չինաստան, Անգլիա)։ Իբրեւ պատասխան Խորհրդային Միութեան սպառնացող վտանգին՝ ընդդիմադիրները դուրս եկան այնպիսի յայտարարութիւններով, որոնք կը պայթեցնեն կուսակցութեան աշխատանքը՝ յօգուտ զանգուածներու զօրաշարժին՝ պատերազմի վտանգին դէմ կռուելու եւ խորհրդային երկրի պաշտպանողական կարողութիւնը ամրացնելու համար։ Յայտարարութիւնները կեդր. կոմիտէի թերմիտորական(*) այլասերման, ազգային պահպանողական ուղղութեան, կուսակցութեան կուլակային-ազգայնական գծի մասին և այն մասին, որ «բոլոր վտանգներէն ամենավտանգաւորը կուսակցական ռեժիմն է» և ոչ թէ պատերազմի սպառնալիքը։ Խորհրդ. Միութեան պաշտպանութեան վերաբերմամբ միջազգային բանւորութեան կամքի թուլացման յանգող բոլոր այս յայտարարութիւնները Գ. Միջազգայինի Գործադիր կոմիտէի ընդհանուր ժողովին կողմէ գնահատուեցան իբրեւ «միջոց մը» պատերազմական վտանգի հանդէպ «դիմակաւորելու համար բանւորներու առջեւ սեփական դասալքութիւնը»։

«Այս ամէնը առաջ տարուեցաւ պարզ հակակուսակցական հատուածական աշխատանքով, որ վերջերս ընդունեց անթոյլատրելի ձեւեր... հատուածական գրականութիւն տպել ու տարածել ոչ միայն կուսակցութեան անդամներու, այլ եւ անկուսակցականներու մէջ, գաղտնի հատուածական խմբեր ու խմբակներ կազմել, խորհրդակցութիւններ հրաւիրել, 84ի խիստ հակակուսակցական յայտարարութիւնը տարածել՝ կուսակցութեան դէմ ուղղելով անլուր զրպարտութիւններ եւ ամբաստանութիւններ, ընկ. Թրոցքիի ճառը Գ. Միջազգայինի Գործ. Կոմիտէի 8րդ ընդհ. ժողովին մէջ, 1927ի Մայիսին, ուր անոր արարքը միաձայնութեամբ բնորոշուեցաւ որպէս հակակուսակցական եւ կոպիտ հատուածական քայլ, ընկ. Զինովիեւի ճառը 1927ի Մայիս 9ին ոչ-կուսակցական ժողովի մը մէջ, ուր անիկա անկուսակցականներուն առջեւ գանգատեցաւ կուսակցութեան եւ անոր ղեկավար մարմիններու մասին, խախտելով պոլշեւիկ կուսակցութեան բոլոր աւանդութիւններն ու կուսակցական տարրական կարգապահութիւնը։ Վերջապէս, կեդր. վերահսկիչ յանձնախումբի նիստին, 1927 Յունիսին, ընկ. Թրոցքին բոլորովին չլսուած զրպարտիչ ամբաստանութիւններ ուղղեց կուսակցութեան հասցէին, թէ անիկա մատնուած է թերմիտորութեան»։

«Այս բոլորով «ընդդիմադրութիւնը, իր հատուածական յարձակումներով կուսակցութեան դէմ, առարկայօրէն կը դառնայ կեդրոն մը, որուն շուրջ կը հաւաքուին հակակուսակցական եւ հակախորհրդային ուժերը եւ որուն քայքայիչ գործունէութեան վրայ արդէն իսկ սկսած է յոյսեր դնել ներքին եւ արտասահմանեան հակայեղափոխութիւնը»։

«Ընկ. Թրոցքիի և Զինովիեւի վերջին ճառերն ու քայլերը ցոյց կու տան, որ նախազգուշացման բոլոր միջոցները սպառելով հանդերձ, կուսակցութիւնը չկրցաւ հարկադրել ընդդիմադիրներու պետերը իբրապէս ենթարկուիլ կուսակցութեան կամքին, որ ընդդիմադիր պարագլուխները գռեհկօրէն եւ հետեւողական կերպով կը խախտեն կուսակցական կարգապահութիւնը, որ պարտաւորիչ է կուսակցութեան իւրաքանչիւր անդամի համար, ով որ ալ ըլլայ ան, որ ընդդիմադիրները՝ կեդր. կոմիտէի ընդդիմադիր անդամներու ղեկավարութեան տակ կը զարգացնեն հատուածական աշխատանքը, կը քայքայեն կուսակցութեան միութիւնը եւ կը նպաստեն պառակտումի»։

Իսկ ի՞նչ կ'ըսեն ընդդիմադիրները։ Կը տեսնենք յաջորդով։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

(*) Թերմիտոր ֆրանսական յեղափոխութեան ամառուան ամիսներէն մէկն էր։ Թերմիտոր 9ին տապալեցաւ Ռոպեսփիէռի բռնապետութիւնը եւ վերջ գտաւ կարմիր տեռորը։

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԻՒՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ առեւտրական սենեակին նախագահը Թուրք թերթի մը կը յայտարարէ թէ ապրուստի գինները, բաղդատելով նախապատերազմեան գիներուն հետ, 2500 անգամ սղած են։ Որովհետեւ նախ, դրամագլուխը կը պակսի, եւ վաճառականները մեծ տոկոսներով փոխ դրամ կ'առնեն, տոկոսները կը բարդեն ապրանքին վրայ եւ գինները կը բարձրանան։

Յետոյ, ապրանքները զանազան ձեռքերէ կ'անցնին եւ միջնորդ-վաճառորդները կը բարձրացնեն գիները։

Հացն ալ կը սղէ, որովհետեւ նոր բերքերը չեն հասած եւ դուրսէն ալիւր չի բերուիր։ Միսը կը սղէ, որովհետեւ սպանդանոցը 25 ղրշ. կը գանձէ իւրաքանչիւր ոչխարէն։

Ձկնորսութիւնը շատ նախնական է, եւ Պոլսեցիին լաւագոյն այս սնունդը հետզհետէ կը սղէ։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՍԱՔՔՕ ԵՒ ՎԱՆՑԵԹԹԻ

ՓԱՐԻ, Նոր Արաքս, 16 Օգոստ.

Իտալական մամուլը, ամէն կողմէ, գթութիւն կը հայցէ Սաքքօի եւ Վանցեթթիի համար։ Գթութենէ աւելի արդարութիւն։ Ոչ թէ կոչ մը ամերիկացի դատաւորներուն բարի սրտին, այլ խնդրանք մը որպէսզի արդարութիւնը կատարուի երկու իտալացի անմեղներու համար։ Սաքքօ եւ Վանցեթթի չեն կրնար, ամէն պարագայի մէջ, թիարան զրկուիլ։ Այսպիսի դատապարտութիւն մը քաղաքական մահ պիտի նշանակէր ու թերեւս բաղդատօրէն աւելի նախընտրելի պիտի ըլլար ելեքտրական աթոռը։

Արդարութիւն, ու ո՛չ թէ գթութիւն։ Ահա թէ ի՛նչ կը խնդրեն Իտալացիները իրենց երկու տարաբախտ հայրենակիցներուն համար։ Եթէ ամերիկացի դատաւորները առկախ պահեցին իրենց վճիռը վեց տարիներ — Սաքքօ եւ Վանցեթթի ձերբակալուեցան 5 Մայիս 1920ին եւ մահուան դատապարտուեցան 1921ի Յունիսին — կը նշանակէ որ գոնէ իրենց խղճմտանքը հանդարտ ըլլալէ հեռու էր, որ լուրջ կասկածներ այս երկու Իտալացիներու յանցապարտութեան մասին՝ կը խռովէին իրենց միտքը, Սաքքօի եւ Վանցեթթիի դատապարտելիութեանը մասին։

Ու իրաւամբ, կը բաւէ կարդալ պարզ քրոնիկը դատավարական տարօրինակ դէպքին, համոզուելու համար որ Սաքքօ եւ Վանցեթթի անմեղ են ու չեն գործած այն կրնկակի ոճիրները, զորս Մասաչուսէցի արդարութիւնը իրենց վերագրեց բողի մը ու անհաւասարակշիռ միտքով ցածոգի մարդու մը պարզ վկայութեամբ։

Տարօրինակ դատ։ Հարիւրաւոր վկաներ կ'ըսեն ու կը հակասեն իրարու, լուրջ եւ վստահելի վկայութիւններ (ինչպէս օրինակ, Պոսթընի իտալացի հիւպատոսինը որ յայտարարեց դատավարութեան միջոցին թէ ոճիրին ժամուն ամբաստանուածներէն մին՝ Նիքոլա Սաքքօ իր գրասենեակը կը գտնուէր անցագիր խնդրելու), որոնց կարեւորութիւն չտրուեցաւ, ոստիկանութեան պաշտօնեաներ որոնք կը խոստովանին սուտ վկայութիւն ըրած ըլլալնին, ու կարելի է շարունակել այսպէս... բայց ի՞նչ օգուտ։ Յայտնի չէ՞ միթէ դատաւոր Թէյըրի վճիռին մէջէն որ կ'ուզուի հարուածել, առանց լուրջ ու անվիճելի ապացոյցներու, երկու Իտալացիներ, երկու գործաւորական կազմակերպիչներ ու նաեւ — ինչո՞ւ չըսել — երկու անիշխանականներ...

Անիշխանականներ։ Օ՜ ահաւոր բառը։ Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ կարգ մը իտալացի գաղթականներու անիշխանականութիւնը, հարկ չկայ կրկնելու հոս։ Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ երկու տարաբախտ մարդոց անիշխանականութիւնը, յստակօրէն ըսուած է Վանցեթթիի մէկ նամակին մէջ ուղղուած ամերիկացի օրիորդի մը,— նամակ զոր Վանցեթթիի ընտանիքը այս օրերս ցոյց տուած է Թորինոյի լրագրողի մը։ Ահա՛ նամակը.—

«Անցեալի մէկ փոքրիկ ծանօթութիւնը, կեանքին մէկ ցաւագին փորձառութիւնը տուին ինծի, շատ մը ուրիշ մարդկային արարածներու գաղափարներէն տարբեր գաղափարներ։ Բայց ես կը փափաքիմ ցամոքել իմ նմաններս որ միայն առաքինութեամբ ու պարկեշտութեամբ կարելի է մեզի համար հասնիլ երջանկութեան։ Ես կը քարոզէի՝ կ'աշխատէի։ Կը տենչայի բոլոր հոգիովս որ ճանրային հարստութիւնը պատկանի ամէն էակի, ինչպէս ան պարտի ըլլալ ամէնուն աշխատանքին պտուղը...։ Բայց ասիկա գողութիւն չի նշանակեր, ու ոչ ալ ես այնքան անմիտ եմ հաւատալու որ յեղափոխութեան մը համար աւազակութիւնը օգտակար եւ հարկաւոր ըլլայ։ Յեղափոխութիւնը տոլարներու չի կարօտիր։ Հարկաւոր է սէր, զոհողութիւն, խղճմտանք։ Պէտք է աւելի գիտակցութիւն քան բարութիւն։ Այս ամէնը պէտք է քննուին հոգիներուն մէջ, ու դէպի եղբայրութեան մը գաղափարը արթնցած սրտերուն մէջ պէտք է որ անոնք մեծնան։»

Ու կ'աւելցնէր, որ ինք կը հետեւէր Սուրբ Ֆրանչէսքոյի, Տանթէի եւ Թօլսթոյի վարդապետութեանց ու կը սիրէր Չինչիննաթօի եւ Կարիպալտիի օրինակը։

Մարդիկ, որոնք երջանիկ ըլլալու համար կը գոհանային երդիքով մը, քիչ մը հացով ու քանի մը գիրքով, չեն կրնար ինչպէս ոճրագործներ ըլլալ, ու մանաւանդ գողութեան նպատակով ոճրագործներ։

Ասիկա հասկնալու էին Մասաչուսէցի դատաւորները։ Թերեւս, տակաւին անոնք կը հաւատան որ իտալացի գաղթականը իր գրպանը ունի միշտ դանակ մը, գող ու դրամաշորթ, ու չեն տեսներ — չեն ուզեր տեսնել, հարստութեան ու աշխատութեան այն ահագին առաքինութիւնները, զորս ամէն օր իտալական գաղթականութիւնը՝ ծաղրուած ու անարգուած՝ կը տանի ոչ թէ միայն Միացեալ Նահանգներուն, այլ ամբողջ աշխարհի։

Ու ահա՛ թէ ինչու ամէն իտալացի կասկածելի է. ամէն իտալացի «յեղափոխական» է, ու յետոյ բոլորովին կարող ու ընդունակ նկատուած ոճիր գործելու...։ Տասնեակ մը տարիներէ ի վեր, Ամերիկացիները, նոյնիսկ զարգացած դասակարգերը, այս սխալ ու տխմար գաղափարը ունին իտալացի աշխատաւորներու մասին։ Չտեսնուեցա՞ւ միթէ որ Ուիլսըն իսկ օր մը գրեց թէ կը նախընտրէր չինացի գաղթականները՝ Իտալացիներէն։ Ինչո՞ւ զարմանալ ուրեմն, եթէ դատաւոր Թէյըր մահուան դատապարտեց, առանց ապահով փաստերու, Սաքքօն եւ Վանցեթթին։ Երկու «յեղափոխականներ» չէի՞ն միթէ։ Այն ատեն, ինչո՞ւ ուրեմն կասկածիլ իրենց յանցաւորութեան մասին։ Իտալացիները կ'ուզեն հաւատալ սակայն որ այս ոճիրը չպիտի գործուի։ Կը հաւատան որ Ուաշինկթընի հայրենիքը պիտի խնայէ այս երկու անմեղ Իտալացիներու կեանքին։ Բայց ո՛չ թէ գթութեան անունով, այլ արդարութեան։ Անոնց մահը պիտի ըլլայ այն ամենամեծ ոճիրներէն մին որոնցմով չպիտի արատաւորուի ամերիկեան մեծ ու ազնիւ ազգը։

Սաքքօի եւ Վանցեթթիի ազատումը պիտի յիշեցնէ միշտ Ամերիկացիներուն իտալացի աշխատաւորները յարգելու եւ ընդունելու պարտականութիւնը, ու զանոնք նկատելու իրենց հաւասար, իբր հարստութեան անսպառելի արտադրողներ, իրե՛նց հարստութեան։ Ու Իտալացիներուն պիտի սորվեցնէ պաշտպանել իրենց գաղթական եղբայրներուն կեանքը եւ նիւթական ու բարոյական շահերը։ Ամէնուն համար այս դատական ահաւոր սխալը ազդարարութիւն մը պիտի ըլլայ։

Արդարութի՛ւն ուրեմն, եւ ո՛չ թէ գթութիւն, ահա՛ ինչ որ կը պահանջէ Սաքքօի եւ Վանցեթթիի համար, ազատ ու մեծ Ամերիկայէն՝ իտալացի ժողովուրդը։

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՔԷՍԱՊԻ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԻ

Սուրիոյ մէջ, Միջերկ
նի ծովի ափին, Որոնդէս
դէպի հարաւ, վիթխարի
րով եւ անդնդախոր
պաշտպանուած հայկական
եւ մէկ գիւղեր կան՝
հնամեայ ժամանակներէն
ու ջուրին կառչած։
Քէսապը կեդրոնական
նամեծ գիւղն է, 1800
թեամբ, որ իր մէջքը
լերկ ժայռէ կազմուած
կան Կասիոս լերան լանջ
կ'իշխէ միւս գիւղերուն
Այս գիւղերն են.—
սապ, բ) Գալատուրան,
նարճըգ, դ) Ներքին Գիւ
Էքիւզ-Օլուգ, զ) Սեւ Աղբ
Քիւրքինէ, ը) Չաթալճը
Տիւզ-Աղաճ, ժ) Պաշ-Օրտ
Այս տասը գիւղերը կը
նուին Իսկէնտէրունի սանճ
մէջ, եւ իրենց վարչական
րոնը Անտիոքն է։
Գիւղերու Ներքին
հսկողը միւտիրն է, որ կը
Քէսապի մէջ։ Կայ նաեւ
գիւղ՝ Պաղճըղազ, որ կը
նուի Ալէվիներու պետ
մէջ, սահմանի վրայ եւ
ուած է Լաթաքիոյ հետ։
Բոլոր գիւղերու բն
թեան թիւը կը հասնի 35
Պատերազմի ընթացքի
կական այս գիւղախումբը
պէս տեղահանեցին
րը, եւ ժողովուրդը
Համայի կողմերը, ուր
չափ զոհուեցաւ եւ պատ
մէն յետոյ միայն ազգ
չութեան կենդանի մնացորդ
սը վերադարձաւ իր գիւղ
Գիւղացիութիւնը
հող է։ Կը զբաղի գիւղա
սութեամբ։ Ժողովուրդը
կան հարկերու ծանրութ
թեան (խօսքը միայն
ժամանակուան մասին
սակաւահողութեան հետ
քով մեծ քանակութեա
գաղթէ մասնաւորապէս
րիկա։ Շատ բնորոշ գիծ
նկատուի գիւղացիութեա
— տեղացիութեան զօրեղ
ցումն է այդ։
Երիտասարդութիւնը
մանալիօրէն երկար տա
օտարութեան մէջ մնալ
պայման կը վերադառնայ
ժայռոտ երկիրը եւ
կ'ամուսնանայ ու տուն
դառնայ։ Հայրենիքի սէրը
բուռ մը ժողովուրդին մէջ
վառ է եղած։ Դարերն
մաշեր են հայերէն լեզու
առաջ է եկեր իւրայատուկ
սապերէնը, որ խառնուրդ
յերէնի, արաբերէնի եւ
կերէնի։ Հայկական դպրոց
ցանցը վերակենդանացուց
արդէն հայերէն լեզուն։
Քէսապի շրջանի բոլոր
ղերը դպրոցներ ունին՝
կու բացառութեամբ։
ցիութիւնը՝ շփուած
երկիրներու ժողովուրդ
հետ, լաւ յատկութիւններ
միայն, որ փոխադրեր
հայրենիքը եւ կը կարո
նայ արժէքաւորել դաստ
կութեան ու կրթութեան
նակութիւնը։
Վերջերս ժողովուրդը
լուրջ հոսանք մը սկսած է
րենց զաւակներուն համալ
նական կրթութիւն տալ
րութի համալսարաններուն
կը տեսնէք այժմ նաեւ Քէ
ցիները։
Բացի դպրոցական հ
տութիւններէ, այս գիւ
մէջ, յատկապէս Քէսապի
հիմնուած է գրադարան-ը
ցարանը՝ կանոնաւոր։ Լր
նիրն ու պարբերաթերթեր
սեր են նաեւ այս լեռներ
տարները։ Եւ, վերջապէս
չեն մուտք գործեր գիրն
կանութիւնը, որ իւրայատ
թեւեր ունին։
Մեր կեանքի դժնդակ
մանները որտե՞ղ է, որ
առեղծած հայութեան
կազմակերպական կարողը
քայող հակամարտութիւ
Քաղաքական կուսակցութիւ
րու սուր բախումներ գոր
չունին,— ուրախալի է։
խռովկանութիւնը իր տեղ
Յարանուանութիւնները

կերպով սանդուած են իմ ու քու եկեղեցին եւ միայն Պէյասպի մէջ հինգ եկեղեցի կայ, որոնց զանգերու զօղանջը ամէն օր գնդացով կը լեցնէ լեռներն ու խոր ձորերը: Եւ զաւառնական հիմնարկներով բաժնուած ժողովուրդը ուժ կը սպառէ, աշխատանք կը վատնէ, ու կը չլատէ իր տնտեսական ու բարոյական ուժերը:

Ուրախալի է անշուշտ, որ հանրապետական սիրունը արդէն ճիգ կը թափէ ժողովուրդի բոլոր ուժերը ի մի խմբելու եւ, կարելի է ըսել թէ որոշ չափով յաջողած է:

* *

Զարհուրելի տարագրութեան հետեւանքով, տաճկի քանդող ձեռքը աւերած ու տակնուվրայ էր բրած նաեւ Պէյասպի շրջանը: Ժողովուրդը նոր վերադարձած տարագրութենէն, հիւծուած ֆիզիքապէս, խորտակուած մասամբ բարոյապէս, ապագայի քաղաքական անորոշ հեռանկարը մինչ աչքի առջեւ, սպառողական վճակ կ'ապրէր: Հազիւ քարը քարի վրայ էր դրած որ գլուխ դնելու տեղ ունենայ:

Այս երեք տարիներուն սակայն, անիկա որոշ չափով հանգստացաւ, իր ուժերը հաւաքեց, համախմբուեցաւ, որ Ֆրանսան, ճիշդ է, նեցուկ հանդիսացաւ: Սուրբոյ մէջ որոշ տատանումներու, բայց այս երկրը նա այլեւս լքող չէ:

Եւ անհատական սկսաւ գործել Հայու շինարար ձեռքը: Գեղեցիկ պարտէզներ, սիրուն այգիներ ժայռերու կատարներուն: Սալայատակ փողոցներ, մաքուր, խանութներ, արհեստանոցներ կարգին ու սարքին Պէյասպի մէջ: Շաբաթը 1 անգամ շաբաթ օրերը շուկայ կայ Պէյասպ. շրջակայ բոլոր գիւղերը հայ թէ օտար — տաճիկ, ալեւի — կուգան շուկայ մթերքներու փոխանակութեան կամ առեւտուրի համար:

Կառուցուած են արդէն երկյարկանի ներկայանալի տուներ: Ժողովրդի ապրուստը որոշ չափով կանոնաւորուած, նիստ ու կացը վայելուչ: Հին վէրքերը սպիացած... այստեղ եւ այնտեղ հատ ու կէնտ դեռ կը մնան փլատակները եւ կը յիշեցնեն տաճկական զզուելի բարբարոսութիւնը:

Ժողովուրդը մեծ դժուարութիւններ կը կրէ, կանոնաւոր հաղորդակցութեան միջոցներու պակասէն: Ալէքսիներու պետութիւնը վերջերս սկսած է խճուղի կառուցումը, Լաթաքիայէն դէպի Պէյասպի շրջանը:

Նուաղ այդ շրջանի հայութիւնը կ'ազատուի հնագարեան կաժանումներէն եւ ջորիներու պատմական երթեւեկութիւնէն, որ կը տեւէ Քեսապէն մինչեւ Լաթաքիա՝ Ալէքսիներու պետութեան մայրաքաղաքը, 14 ժամ, իսկ Անտիոք՝ 6 ժամ: Խճուղին պատճառ կը դառնայ երկրի բարգաւաճման եւ այդ շրջանը թերեւս դառնայ նաեւ ամառանոց, իր զով ու առողջ կլիմայով:

(Հ.) Ա. ԱՐՇԱԿՈՒՆԻ

ԾԻԾԱՂ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՇԱՄՓԻՈՆ ՆԻԱԶԻ...

Պոլսոյ մէջ, Նիազի անուն մէկը, կ'որոշէ գողութեան բոլոր մրցանիշերը կոտրել... Թափել: կամքի տէր մարդ, իր ուխտը ընելէ վերջ, գործի կը սկսի: իր նախաքայլը կ'առնէ Պաքըր քէօյէն: Ապարանք մը մտնելով գորգ ու գոհարեղէն կը Թռցնէ: Այս յաջող սկզբնաւորութենէն քաջալերուած, կ'սմնցնի Սամաթիա: կը վերցնէ բաւական օղի եւ ձուկ: Ոստիկանները կը քնանան: Նիազի Եէնի Գաբու կ'անցնի եւ գիւղին կէսը կ'առնէ իր հետ կը տանի: Ոստիկանները անոյշ անոյշ երազներ կը տեսնեն: Գում-Գափուի մէջ մեր հերոսը ժողովուրդին աչքերը կապելով շուկայ մը իր մէջքին կը կապէ ու կէտիկ փաշայի զարիվերէն կը բարձրանայ: Ոստիկանները կը խուկան: կէտիկ փաշայի մէջ դրամարկղներ կը կոտրէ... ինչպէս տղաքը կը կոտրեն ընկոյզ: Ոստիկանները գող կը բռնեն... երազի մէջ: Նիազի կ'երթայ Բերա, ու կնիկ կը փախցնէ դէպի Շիշլիի բարձունքը: Ոստիկանները քունէն կ'արթննան՝ քանզի փախցուած կիներէն մէկը կը պատկանի իրենց: Նիազի կ'երթայ Պէշիկթաշ ու քանի մը հոգի կը զարնէ... գաղափարի համար: Ոստիկանները երեմնին կը լուան: Նիազի Միջագիւղի մէջ Հրեաները ու Արնաւուտ գիւղի մէջ Յոյները կը Թեթեւցնէ: Ոստիկանները *նամազ* կ'առնեն: Պէպեքի մէջ՝ 7500 ոսկի պարունակող Թղթապանակիմը «քալէ՛ երթանք» կ'ըսէ, երկու մատներով: Ոստիկանները կը նախաճաշեն: Նիազի Րումէլի Հիսարէն մինչեւ Թարապիա բաւական շէնքերու, պանդոկներու եւ պաշտօնական գրասենեակներու այցելութիւն տալէ վերջ կը յառաջանայ մինչեւ Պէօյիւք Տէրէ: Ոստիկանները սուրճ կը խմեն: Պէօյիւք Տէրէն ու Եէնի Մահալլէն լաւ մը մերկացնելէ վերջ՝ գեղուհիի մը հետ լեռ կը քաշուի: Ոստիկանները կը ծլեն:

Նիազի բաւական ժամանակ լեռը հանգիստ նիստ մը կ'ընէ: Ոստիկանները կը շարժին: Նիազի ու գեղուհին ծանծրանալով, վ.ոսփորի ասիական եզերքը կ'անցնին: Ոստիկանները կը քալեն: երկուքը միասին Պէյքօզէն մինչեւ Գատըգիւղ պտոյտ մը կ'ընեն: Ոստիկանները վերջապէս քայլերնին կը բանան: Նիազի ու բարեկամուհին մինչեւ Գարթալ կը յառաջանան, դիւթական զօրութեամբ մը բոլոր գոհարները իրենց քաշելով: Ոստիկանները կը վազեն: Նիազի կինը շալակը առած, լողալով կ'անցնի մեծ կղզի: Ոստիկանները կը Թիավարեն: Նիազի ու գեղուհին Ղալաթիա: Ոստիկանները ետեւնուն կը սուրան: Նիազի կը պահէ կինը ու կ'անցնի Պէշիկթաշ: Ոստիկանները կը Թեւածեն: Նիազին յառա՛ջ: Ոստիկանները նոյնպէս: Նիազի ոստումներ կ'ընէ: Ոստիկանները շնչահեղձ: Նիազի լեռն է: Ոստիկանները կը պաշարեն: Նիազի... Թակարդն է, մուկի նման: Նիազի մուկ մը չէ սակայն. արծի՛ւ է ան: իր հետ բանտ կ'առաջնորդուին բանակ մը մարդիկ:

Նիազիի գողութիւններուն Թիւն է ճիշտ 145, մէկ տարուան մէջ: Ուրեմն գողութեան շամփիոնն է:

Եթէ ուրիշ ազգեր զանազան ճիւղերու մրցանիշերը կը կոտրեն, Թուրք մըն ալ գողութեան մրցանիշը կը կոտրէ: Չէ որ արդէն Թուրքերը կոտրելու մէջ ընդունակ են: Ես վստահ եմ որ դեռ շատ բաներ կրնան կոտրել, եթէ սակայն չկոտրած բան մնացած է իրենց ձեռքերուն մէջ:

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Սէնթ Էթիէնի հայ Ազգային Միութենէն ստացանք երկար գրութիւն մը, իբրեւ պատասխան *Երեւանի* 274 Թիւին մէջ Յ. Սուճեան ստորագրութեամբ գրութեան մը: կուտանք ամփոփելով.—

Ցիշեալը գրպարտելէ առաջ լաւ կ'ընէր իր Ազգ. Միութեան վարչութեան անդամակցութեան օրով, Ազգային Միութեան հաշւոյն տրուած ներկայացման առթիւ ծախսած տոմսերէն կորզած 50 Ֆրանքը վճարէր: դեռ չէ մաքրած այդ հաշիւը, հակառակ քանիցս եղած ազդարարութեան: Գալով Ազգ. Միութեան վերագրած սուտերուն, Ա.— Տեղւոյս Ազգային Միութիւնը կազմուած է ոչ թէ երեք տարի առաջ, այլ 2 Օգոստոս 1925ին. ինքն ալ նախաձեռնարկներէն մէկն էր եւ իր թեկնածութիւնը աճուրդի էր դրած: Ոչ թէ ատենապետ այլ եղած է պարզ անդամ, մինչեւ այն օրը՝ երբ Հօկի ատենապետ դարձաւ, հակառակ որ դեռ այդ օրերուն Սէն Շամոնի Ջարգացական Միութեան ներկայացման՝ հայկ. եռագոյնը հպարտութեամբ եւ խորին յարգանքով ողջունած էր:

2.— Ազգ. Միութեան օգտակարութիւնը կ'ուրանայ անոր համար, որ ձայնէ զրկուած ըլլալուն, եռամսեայ համարատուութեանց առթիւ կազմուած ընդհանուր ժողովներէն իբր թէ անտեղեակ է...: Ընդհակառակը, բացի արտակարգ ժողովներէն, ամէն Ուրբաթ Ազգային Միութիւնը ունեցած է իր կանոնաւոր նիստերը եւ երկու տարուան ընթացքին ժողովուրդի ձայնով կատարուած են վարչական ընտրութիւնները:

3.— Ազգ. Միութիւնը ո՛չ մէկ ատեն ի հաշիւ գաղթականական չէ-ֆի սանդիմ չէ տուած, այլ տեղւոյս հայ Արիներուն խնդրանքով, վստահելի անձի մը երաշխաւորութեամբ փոխատուութիւն մը ըրած է եւ ան ալ գանձած է Յուլիս 16ին:

4.— Գործադուլներու մասին ալ վարչութիւնս իր ամէն կարելի միջոցները գործադրած է եւ յետոյ, ըլլայ տեղւոյս պատկան իշխանութեան եւ ըլլայ Կեդր. վարչ. եւ մանաւորապէս փարիզ՝ Բարեգործական Միութեան եւս դիմումներ կատարած է եւ դեռ աւելին...

Պարոնը կը յիշէ երիտասարդի մը բանտարկութիւնը:— Արդեօք սխա՞լ ըրաւ Ազգ. Միութիւնը 300 Փր. վճարելով փաստաբանի մը, որպէսզի անպարտ արձակել տայ զրպարտուած հայրենակից մը: Ամիսներ յետոյ պաշտպան փաստաբանէն 175 Փր.ը նուազանուեցաւ, իսկ մնացեալ 125 Փր.ը ենթական սիրով ընդունեց վճարել:

5.— Իբր թէ Ազգ. Միութիւնը «ծաղր ու ծանակ է եղած. — Ներկայիս մօտ 100 հայրենակիցներու նոր ընտրութեան արձանագրութիւնը ուժգին ապտակ մը չէ՞ արդեօք....

6.— «Ֆրանսահայ տան» համար «Հօկ»երու ձեռնարկած հանգանակութեան խնդիրն ալ տեղ մը արդէն փակուած է եւ բացատրութեան պէտք չկայ:

7.— «Շիրակի աղէտեալներու ժողովրդային Հանգանակիչ Յանձնախումբին օրակարգի արձանագրութիւնները բնա՛ւ չեն հաստատեր «Հօկ»ի Նախաձեռնակ ըլլալը: Յուլիս 24ին հաշուետուութեանց պահուն՝ Հանգանակիչ Յանձնախումբի անուամբ տրուած Սէնէմայի տոմսերու անյայտացման գեղծումին մասին չկրնալով բացատրութիւն տալ, պարոնը, ներկաներէն անպատուուած՝ խուլ եւ համր, փաղօրէն ժողովէն հեռացաւ:

Ահա՛ իրականութիւնը: (կնիք)

ՉՈՐՍ ԱՍՏՂԵՐ ԵՐԵՒՑԱՆ

Շիքակոյի աստղաբաշխական դիտարանը կարեւոր գիւտ մը ըրաւ: երեւան հանեց չորս նոր աստղեր, որոնք 250 անգամ աւելի մեծ են, քան արեւը, եւ որոնք այնքան հեռու են երկրէն, որ 500 տարի պէտք է, որպէսզի իրենց լոյսը հասնի մինչեւ մեզի: Այս հեռաւորութեան պատճառով էր, որ անծանօթ մնացած էին մեզի եւ ամէնէն կատարելագործեալ հեռադիտակներուն: Շիքակոյի աստղաբաշխները, նորահնար հեռադիտի մը շնորհիւ միայն յաջողեցան տեսնել եւ 48 լուսանկարներ հանել չորս աստղերէն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻԱ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Հայ արիները կը շարունակեն իրենց բանակումը խիստ հաճելի կերպով, հակառակ եղանակի վատութեան: Բանակավայրին կոկիկութիւնը հիացում կը պատճառէ բոլոր օտարներուն, որոնք կ'այցելեն հոն:

Անգլիացի շրջանային խմբապետ Փրոֆէսէօր Մուր մեկնելէ առաջ, ազդուած այն սքանչելի տպաւորութենէն, որ գործած էին իր վրայ հայ արիները, զանոնք հրաւիրեց Անգլիա՝ յառաջիկայ տարուան համար: Իբրեւ բանակավայրի ծախք, օրական միայն 6 ֆրանք պիտի գանձուի հայ արիներէն, միւս բոլոր ծախքերը անգլիական կոմիտէն պիտի հոգայ: Գալով ճամբու ծախքին, Տօքթ. Մուր առաջարկեց «Լոնտոնի ճամբորդութեան համար» ֆոնտ մը բանալ եւ ինք առաջինը արձանագրուեցաւ, վճարելով 100 ֆրանք:

Կը յուսանք որ 1500 ֆր.ի մօտ գումարը պիտի գտնուի մինչեւ յառաջիկայ տարի, շնորհիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան եւ հայ արիները լաւ բանակում մը ընելով Լոնտոնի մօտ, միեւնոյն ժամանակ մեծ պրոպագանդ մը ըրած պիտի ըլլան հայութեան:

Եթէ այս ճամբորդութիւնը յաջողի, առաջին անգամը պիտի ըլլայ որ հայ արիներու խումբ մը Լոնտոն այցելէ: Հայ սկաուտները յարգանքի այցելութիւն մը պիտի կատարեն սկաուտութեան հիմնադիր զօր. Պէյտըն Փաուլի: Ահա՛ փաստ մը եւս հայ արիներու արժէքին: Կը յուսանք որ նիւթական խնդիրը կարգադրուելով Փարիզէն, հայ արիները մինչեւ Լոնտոն կ'երթան յառաջիկայ տարի, հոն ալ պանծացնելու հայ եռագոյնը, ծանօթացնելու անգլիացիներուն հայ սկաուտութիւնը:

Մ. ԳՈՒՐԳԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է ՄԵՌՆԻԼ.— Անգլիոյ մէջ Մէրրիման զանազան առիթներով երեք անգամ փորձեց անձնասպան ըլլալ, սակայն միշտ չէր յաջողեր եւ ողջ կը մնար:

Անցեալ օր ոստիկանութիւնը ձերբակալեց զայն եւ վեց ամսուան բանտի դատապարտեց, թերեւս անոր համար որ անգլիր աշխարհէ երթալու համար տոմսակ չէր առած ոստիկանութենէն:

ՀԻՆ ՀԱՇԻՒ.— կարիէ ընդհանուր պատերազմի ժամանակ փայլուն կռիւներ կատարեց Սօմի ճակատին վրայ: Օր մըն ալ, պատերազմի դաշտին վրայ, փոխեց իր անձագիրը ընկերոջ հետ, որ զարնուած ու մեռած էր: Ցետոյ փախաւ:

Զին. իշխանութիւնները իբրեւ պատերազմի ճակտին նվրայ մեռած, գիւղին մեռելներու յուշարձանին վրայ քանդակեցին իր անունն ալ, մինչդեռ կարիէ անցած էր Սպանիա, ուր խանութ բացաւ, դրամ վաստկեցաւ եւ վերջերս դարձաւ Ֆրանսա: Հաստատուեցաւ ուրիշ գիւղ մը, գործ մը բացաւ: ժամանակ առ ժամանակ կ'երթար կնոջ քով, միշտ պաշելով իր վրայ մեռածին Թուղթը:

Գաղտնի ոստիկան մը հասկցաւ խաբէութիւնը եւ ձերբակալեց նահատակը, որ պատերազմէն ի վեր դասալիք էր:

ԳԻՆԵՄՈԼԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ.— Երկու աղջիկ, կին մը եւ միականի մարդ մը սաստիկ կը վիճէին փիքփիւսի ծառուղիին վրայ: Ցանկարծ միականին ատրճանակը հանեց եւ կրակեց: կինը եւ աղջկան մէկը գետին փռուեցան, իսկ միւսը փախաւ:

Ոճրագործն ալ փախաւ: Ոստիկանները հասան եւ հիւանդանոց փոխադրեցին կինը, տիկին Մէյէր, իսկ աղջիկը արդէն մեռած էր: Տիկ. Մէյէր, հակառակ իր յուսահատական վիճակին, գլուխը վերցուց եւ հարցուց աղջկան վիճակը: Ցետոյ պատմեց թէ, ամուսինը մեռնելէն յետոյ ընտրեց «բարեկամ» մը, Ռիփօ, որ չափազանց անտանելի էր, եւ տիկին Մէյէր ձգեց զայն ու գնաց աղջիկներուն մօտ: Ռիփօ շարունակ կը հրաւիրէր իր «բարեկամուհին», որ վերադառնայ: Ու երբ աղջիկներուն հետ տուն կը դառնար, մերժելով առաջարկը, Ռիփօ կրակեց: Մեռնող աղջիկը, որ վերջերս զաւակ մը ունեցաւ, պիտի ամուսնանար ապօրէն զաւկին հօրը հետ:

Ռիփօ խմող մըն էր, այս պատճառով ենթարկուած «տէլէրիօմ Թրէմէնս» գինիի խենթութեան: Անգամ մը ուզեց անձնասպան ըլլալ, բայց չյաջողեցաւ, աչքը վիրաւորեց, եւ անկէ ի վեր միականի էր:

Զանազան ոճիրներ գործած է, միշտ իր խմած ալքոլին ազդեցութեան տակ:

ԻՐ ԳՆԴԱԿՈՎ.— Երբ ոստիկանները Վաթըրլոօ գիւղէն կ'անցնէին, տեսան որ սրճարանի մը ներսը նստած է նշանաւոր աւազակ մը: Ներս ցատկեցին ու նետուեցան աւազակին վրայ: Աւազակը ճարպիկ շարժումով մը հանեց ատրճանակը եւ կրակեց երկու անգամ: Սակայն հրաշքի պէս, ոստիկանին մէկը ճիշտ ժամանակին զարկած էր ատրճանակին, որ ծռելով երկու գնդակները զրկած էր աւազակին փորը:

Աւազակը մեռաւ:

“ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԷԴ. ԳԱՑԼԻՆ ՈՐՋԻՆ ՄԷՋ

Խոնարհեցայ երիտասարդկնոջ առջեւ եւ յարգանքով հարցուցի.

— Տիկին, շնորհը ընէիք յայտնելու թէ որո՞ւ հետ խօսելու պատիւը ունիմ:

Չարաճճի ժպիտով մը զիս դիտեց. յետոյ հարցուց.

— Այդքան կը փափաքի՞ք:

— Շա՛տ:

— Լաւ ուրեմն. գոհացէք. իշխանուհի Սօնիա Քարասօֆն եմ:

— ... կի՞նը:

— Ոչ, պարզապէս անոր քոյրը:

Ամէն պարագայի մէջ, այս անունը չէր որ պատրաստուեր էի լսելու: Անակնկալին տպաւորութիւնը ուրեմն, դեռ չէր փարատեր վրայէս եւ հազիւ կրցեր էի հիացումս յայտնել իր անձնուիրութեան համար, որ ցոյց կուտար դատին հանդէպ, երբ տեսայ որ, ան յանկարծ սարսռաց:

Լռութիւն յանձնարարեց եւ ականջը դրան ուղղած, մրմնջեց.

— Մարդ կուգայ. ալ ո՛չ մէկ բառ:

Ցետոյ, անմիջապէս ըսաւ.

— Ուրախ եմ, ընկե՛ր, որ Օրիորդը ընդունեց ձեզ իր ծառայութեան մէջ. ձեզ պիտի տանիմ վերակացուին մօտ, որպէսզի այսօրուընէ իսկ ձեզ հաշւոյն մէջ անցնէ:

— Այդ հոգը վրադ մի առներ, Անո՛ւշքա, ըսաւ ձայն մը. ասկից յետոյ ես եմ որ պիտի զբաղիմ ընկեր Քէտրօֆով:

Կարմիր կոյսին պահպանութեան յատկացուած չեկիստներէն մէկն էր որ ներս կը մտնէր:

— Լաւ ուրեմն, ըսաւ ան, խօսքը ինծի ուղղելով. այլեւս այս տան մաս կը կազմես:

— Շատ լա՛ւ, ընկեր:

— Այն ատեն, եթէ կ'ուզես, անմիջապէս երթանք ընկեր Փեթերսի մօտ որ շատ կը փափաքի քեզ ճանչնալ:

— Ո՞վ է այդ ընկեր Փեթերսը:

Տեսայ որ, մինչդեռ հարցումս կը զուարճացնէր չեկիստը, միւս կողմէ կը սարսռացնէր Անուշքան...

—Ինչպէ՞ս, ըսաւ չեկիստը, չե՞ս ճանչնար ընկեր Փեթերսը:

— Շիտակը ոչ. եւ եթէ կ'ուզես, ճանչնալու փափաք ալ չունիմ:

— կարելի է, ըսաւ, աւելի խնդալով. ցաւալին հոն է որ, ան ընդհակառակն, շատ կ'ուզէ որ իրեն ներկայանաս: Եւ երբ ընկեր Փեթերսը բան մը փափաքի, լաւագոյն է զայն գոհացնել:

— Այդքա՞ն զօրաւոր է ուրեմն քու ընկեր Փեթերսդ:

— Զօրաւո՞ր. կարծեմ՝ Ճերճինսքիէն եւ Մէնժինսքիէն յետոյ ան է Ռուսիոյ տէրը:

— Պա՛հ. Ռուսիոյ տէ՛րը. աղուոր աստիճան է. եւ կրնա՞ս ըսել թէ ի՞նչ է անոր պաշտօնը, հարցուցի իմ կարգիս խնդալով:

Այն ատեն չեկիստը կրունկները միացուց, ձեռքը տարաւ գլխարկին եւ բարեւի զինուորական դիրքին մէջ կեցած, վայրագ կերպով ըսաւ.

— Փեթերսը մեր բոլորին պետն է. Փեթերսը պետն է մասնաւոր խումբերուն. ան է որ կը հրամայէ Չեկային:

Այն ատեն հասկցայ թէ ինչո՞ւ Անուշքա տժգունած էր:

Եւ իմ կարգիս զգացի թէ կը տժգունէի:

«ՄԱՀԱՆԱՒ»ԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ

ՍՈՒՔՕՎԻ ՀԵՏ

Չեկայի կեդրոնը կը գտնուի Լուպիանքա փողոց, Թիւ 2 շէնքը, որ աւելի զօրանոցի կը նմանի քան թէ անհատական բնակարանի. յեղափոխութենէն առաջ կը պատկանէր ցորենի հարուստ վաճառականի մը՝ Պ. Օհանէսովի, որ հոն հաստատած էր իր վաճառանոցներն եւ գրասենեակները:

Գլխաւոր շէնքը, հոն ուր հաստատուած են Չեկայի բարձր պաշտօնեաներուն գրասենեակները, փողոցին վրայ են:

Բայց ներքին բակին մէջ, հինգ յարկաբաժնի բարձրութեամբ ուրիշ շէնք մըն ալ կայ, որ պոլշեւիկեան Ռուսիոյ պետական գլխաւոր բանտը դարձած է:

Այս շէնքը բոլորովին մեկուսացած է դուրսէն, ուրկէ բնաւ չի նշմարուիր:

Իւրաքանչիւր յարկաբաժինի վրայ, կան բազմաթիւ խուցեր, ուր խառն ի խուռն ամէնէն զարհուրելի խառնակցութեան մէջ կը վխտան հարիւրաւոր բանտարկեալներ, որոնցմէ շատերը դատապարտուած են մահուան:

Բակին մէջ հազիւ մտած, մէկ ակնարկով նշմարեցի թէ՝ շէնքին բոլոր պատուհանները պաշտպանուած են երկաթ ձողերով եւ անոնցմէ շատերուն վրայ զետեղուած են փայտէ կայթեր, խափանելու համար լոյսը եւ օդը...

Անշուշտ, այդ խցիկներուն մէջ կը գտնուէին վտանգաւոր բանտարկեալներ...

Բայց պրպտումս չկրցայ աւելի առաջ տանիլ, որովհետեւ գարշելի կերպով աղտոտ չեկիստ մը, եկաւ լուր տալու իմ առաջնորդիս թէ՝ «ընկեր» Փեթերսը պիտի ընդունէր զիս:

Անոր հետեւելով, մուտքին աջ կողմը, կամարին տակ սենեակ մը մտանք. յետոյ իմացայ թէ Պ. Օհանէսովի անձնական գրասենեակն է եղեր: Հոն ուր ատենին ցորեն կը ծախուէր, այսօր մարդկային միս կը ծախէին:

Գործերը այսպէս կ'երթան Ռուսիոյ մէջ:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

օգնած է։ Ուրեմն ոչ իսկ մէկ տամներորդը օգնութիւն կը ստանայ։ Թերթը կ'առաջարկէ ուժ տալ մանկապաշտպան գործին, եւ կը հրաւիրէ Թուրք հանրմները որ ոգեւորուին ու աշխատին այս ասպարէզին մէջ։

Պառակտումը Թիւրք Օճաղին մէջ

Անցեալ տարի, Թիւրք Օճաղներու տարեկան ընդհ. ժողովին մէջ բաւական աղմկալից վիճաբանութիւններ եղան կարգ մը անձերու Օճախին անդամակցութեան շուրջ. ի վերջոյ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ եւ Էնկիւրիէն Պոլիս եկաւ քննութիւններ կատարելու։ Յանձնախումբը նախապէս երեք անձեր դուրս հանեց Օճախի անդամակցութենէն եւ քանի մը հոգի ալ, իբր պատիժ, զրկեց վարչական խորհուրդի ընտրութենէ։ Խնդիրը այս կերպով փակուած կը նկատուէր, մինչդեռ մաքրագործման յանձնախումբը, յետոյ, իր իրաւասութիւնը աւելի ընդարձակելով չորս հազարի չափ անդամներու անունները աւրեց տետրակէն, Օճախէն դուրս հանելով զանոնք։ Այս կերպով հազիւ երկու հարիւր անդամ մնաց Օճախին մէջ։

Այս որոշումը վաւերացուած էր Էնկիւրիի մէջ գումարուած 1926ի համաժողովին կողմէ. իսկ 1927ի համաժողովը մերժեց այս որոշումը եւ պահանջեց որ առանց պատճառի Օճախէն հանուած անդամները ընդունուին դարձեալ։

Հռենոսի ամբողջական պարպումը կ'ուզեն

Այս օրերուս, Մակտէպուրկի մէջ տեղի կ'ունենայ Հռենոսցիներու համաժողովը։ Կիրակի օր կատարուեցաւ հսկայ ցոյց մը, որ անթելով հաղորդակցութեան մէջ դրուեցաւ Պերլինի եւ ամբողջ Գերմանիոյ հետ։ Բազմաթիւ ճառեր արտասանուեցան։ Լուտվիկսհաֆէնի քաղաքապետը Վայս, իր ճառին մէջ ընդունելով հանդերձ որ գրաւման խիստ վարչաձեւը 1923էն ասդին բաւական մեղմացած էր, յայտարարեց թէ ասոր համար Ֆրանսացիները երախտագիտութեան արժանի չեն։ Անոնք կատարեցին պարզապէս իրենց պարտականութիւնը, համաձայն դաշնագիրին պահանջներուն։

Վայս, գնահատելով Ֆոն Քարտորֆի ճառը գրաւման դէմ, ըսաւ թէ քանի մը հազար զինուոր պակսեցնելը ոեւէ կարեւորութիւն չունի։ Հռենոսցիները կը պահանջեն որ երկիրը պարպուի ամբողջովին, ինչպէս կը տրամադրէ Լոքարնօ։ Ակնարկելով Ֆրանսայի մէջ նախագծուած կարգ մը ծրագիրներուն, որոնց համաձայն Հռենոսի գրաւման եղանակը փոփոխութիւն պիտի կրէր եթէ Գերմանիա ընդունէր զանազան զիջումներ, Վայս զայրոյթով դէմ արտայայտուեցաւ եւ ըսաւ.

— Հռենոսեան երկիրներու ազատութիւնը, մեզի շնորհուած է Ֆրանսայի եւ Դաշնակիցներուն կողմէ։ Մենք կը խնդրենք կառավարութենէն, որ ոչինչ տայ փոխարէն։ Եթէ անոնք մերժեն տալ առանց փոխարինութեան, մենք կը նախընտրենք գրաւման վարչաձեւը մինչեւ 1935։

Այս ճառէն յետոյ, համաժողովը քուէարկեց բանաձեւ մը, խնդրելով կառավարութենէն միջամտել իր բոլոր ուժովը, փութացնելու համար հռենոսեան երկիրներու պարպումը։

Գերմանիա չճանչնար թուղթէ սահմանները

Գերման կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Եունկտէօյչէր Օրտէն (Երիտասարդ Գերմաններու Ընկերակցութիւն), որ ներշնչուած է տեւտոնեան ասպետներու հին կարգերու աւանդութիւններէն, ժողով կը գումարէ արեւելեան Փրուսիոյ մէջ։

Ընկերակցութեան պետը, Ֆլինտթ, այս առթիւ արտասանեց ճառ մը, պարզելով իրենց գործունէութեան եղանակները։

— «Եունկտէօյչէր Օրտէն»ը հիմնուեցաւ ցոյց տալու համար թէ գերման ազգը չպիտի ճանչնայ այն «թուղթէ սահմանները» զորս գծած են դաշնագիրները։ Մեր գերագոյն նպատակն է գրաւել բոլոր այն հողերը, զորս կորսնցուցինք պատերազմին մէջ։ Եւ մեր Ընկերակցութիւնը կը հետապնդէ այդ նպատակին իրագործումը։ Մենք կը նկատենք խաղաղասիրութիւնը պարզ շատախօսութիւն, եւ միակ միջոցը, որ մեզ պիտի հասցնէ մեր նպատակներուն, պատերազմն է։

Գերման նաւատորմին վերակազմութիւնը

«Թէկլիշէ Ռունտշաու» թերթը գոհութեամբ կը նկատէ որ գերման պատերազմական նաւատորմը հետզհետէ կը վերականգնի Վէրսայլի դաշնագիրին պայմանադրութեանց շրջանակին մէջ։

«Քարլսրուհ»էն Քիլի մէջ ծով իջած է, իսկ այս աշնան երկու նոր մարտանաւեր պիտի իջնեն Վիլհէլմսհաֆէն, երրորդ մը, «Քէօնիկսպէրկ» յածանաւը պատրաստ պիտի ըլլայ առաջիկայ ամառ։

Անթելի եւ օդանաւի կայաններ Ժընեւի մէջ

Ներկայիս Ժընեւի մէջ կը գումարուի Ազգերու Դաշնակցութեան Թրանզիթի եւ հաղորդակցութեանց յանձնաժողովը, որուն կը մասնակցին բոլոր երկիրները, մէջն ըլլալով Թուրքիա։ Ժողովը գնահատեց փորձագէտներուն նախապատրաստական աշխատանքները անթել հեռագիրի եւ հեռաձայնի կայանի մը հաստատման, օդանաւային կայանի մը շինութեան եւ Ժընեւի եւ մայրաքաղաքներու միջեւ հաղորդակցութեանց բարելաւման մասին։

Սասէնօ կղզին կը պահանջեն

Ալպանացի ազգայնականները կառավարութենէն կը խնդրեն, որ Իտալիայէն պահանջէ Սասէնօ կղզին։ Եթէ կառավարութիւնը չուզէ կամ անկարելի գտնէ խնդրել կղզիին պարպումը, պիտի դիմեն Ազգերու Դաշնակցութեան։

Սասէնօ կղզին կը գտնուի Վալոնայի ծովածոցին բերանը, եւ գրաւուած է Իտալիոյ կողմէ 1921ին։

Կին զինուորներ Ռուսիոյ մէջ

Ռուսական վերջին ռազմափորձերուն մասնակցեցան կին զինուորներ։ Ռուսիոյ մէջ, այրեւկին բանակին փորձերը գոհունակութիւն պատճառած են։ Միեւնոյն ատեն, կը հաղորդուի թէ բարոյալքումը, գեղծումները եւ խարդախութիւնները համաճարակ դարձած են կարմիր բանակին մէջ։

ՕՐ. Ս. ԿԻԻԼՊԱՍՏԵԱՆ
ԵՒ
Պ. Վ. ԳԱՍԱՊԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Մարսէյլ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհանուր ժողովը 25 Օգոստ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտ. Եւրոպայի Շրջանային Պատգամաւորական ժողովին գումարումին առիթով յանձնախումբս կոչ կ'ուղղէ Հ. Մ. Ը. Մ.էն դուրս մնացած բոլոր հայ մարզական միութիւններուն, իրենց լիազօր ներկայացուցիչները ղրկելու Սեպտ. 16ի բացման ժողովին, ուր պիտի քննուին զիրենք Հ. Մ. Ը. Մ.էն հեռու պահող պատճառները եւ տարակարծութիւնները բառնալով մէկ դրօշակի տակ հաւաքուելու կարելիութիւնը։

Նոյնպէս կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի այն բոլոր նորակազմ մասնաճիւղերուն ներկայացուցիչները, որոնք երեք ամիսէ պակաս կեանք ունենալով, ուղղակի հրաւէր չեն ստացած, գալ խորհրդակցական ձայնով ներկայ գտնուելու համար ժողովի նիստերուն։

Ժողովները տեղի պիտի ունենան միութեանս Փարիզի մասնաճիւղի կեդրոնատեղին, 74 Rue Lafayette, եւ կը սկսին իրիկուան ժամը 9ին։

Շրջ. Պատգամ. Ժողովի
Յանձնախումբ

Մարսէյլի Եկեղեցւոյ միութեան վարչութիւնը եւ բոլոր հայրենակիցները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Այրի Տիկին Մաքրուհի Գաբրիէլօֆի, Պ. Միհրդատ Գաբրիէլօֆի եւ պարագաներուն իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր եւ ազգականին

Պ. ԳՈՒՐԳԷՆ ԳԱԲՐԻԷԼՕՖԻ
տխուր մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
ՕՊԸՆԱ, Մ. Պ.— 20 ֆրանք։
ՆԻՍ, Թ. Կ.— 120։ Կարգադրեցինք։
ՀԱԼԷՊ, Մ. Յ.— 20։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը Փնտռեմ Արաբկիրցի Մարիցա, Մամաս եւ Սաթենիկ Կարապետ Աշըգեան, Պրուսացի։ Ամուսնացած եմ Մարիյա Շիրինեանին հետ 1927 Մարտ 26ին։ Լասիօթայի մէջ։ Մինչեւ երեք ամիս իր ծնողքին հետ միասին ապրեցանք։ Անգործութեան պատճառով, Քան գացի. մէկ շաբաթ աշխատելէս վերջ, երբ վերադարձայ, տունս գտայ պարապ։ Վասնզի կինս եւ իր ծնողքը ունեցածներս առած ու փախած են։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրեմ մարդասիրաբար իմացնել հետեւեալ հասցէիս.— Օհաննէս Բէլէշեան, 10 րիւ տէ Սօլ Մարսէյլ։ Լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

— Էրզրումցի Տիկ. Վերոնիքա Այվազեան, կը փնտռէ իր աղջիկը Տիկին Շուշան Բէշիշեանը, որ Զինադադարէն յետոյ Կովկասէն Պոլիս եկած էր իր ամուսնոյն Յարութիւն Բէշիշեանի եւ աղջկան Եպրաքսէի հետ։ Քէմալական դէպքերու առթիւ ամուսինը Պուլկարիա, իսկ ինքը Նախիջեւան (Կովկաս) մնկնած է։ Այժմ լուր առնուած է որ Լիոն գործարանի մը մէջ կ'աշխատի։ Տիկ. Շուշան Բէշիշեանի մասին ոեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Տիկ. Վերոնիքա Այվազեանին, c/o M. Herartean, B. P. 280 Alep, Syrie։

— կը փնտռեմ եղբայրս Գրիգոր Աւետիսեանը որուն մէկ տարիէ ի վեր Haute Loire նահանգը ըլլալը հաստատուած է։ Գրել փանոս Աւետիսեանի, 120 Rue Colombes Asnières (Seine).

— Օվաճըգ գիւղէն Տիկ. Սրբուհի Չինօեան, որ իր Մկրտիչ զաւակով Սավին գիւղը կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրաքրոջ զաւակները վահան, Ագրիպաս եւ Մաքսուտ Վարդերեսեան, իրենց մայրը տիկին Էլմօնիա Վարդէրէսեանը եւ իրենց հայրը, որ Պրուսացի է եւ Պոլսոյ Թաշխանէն եկած եւ Փարիզ հաստատուած ըլլալը կը կարծուի։ Իմացնել՝ Sourpouhi Tchinoian, Société Cotonnière du Sud-Est, Savines (Hautes Alpes).

— կը փնտռեմ եղբայրս Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն Վահէ Բարունակեան որ տարի մը առաջ Յունաստան կը գտնուէր։ Իմացնել՝ Մկրտիչ Բարունակեանի՝ 5 Rue Capitaine Fairbeer Issy - les - Moulineaux (Seine) France.

կը խնդրուի Յունահայ Թերթերէն արտատպել։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յարդգող ձեռնարկած է մեծ վիճակահանութեան մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի միութեան պարբերականին հրատարակութեան։ Դրուած են արժէքաւոր առարկաներ։ Տոմսերը ցրուած են բոլոր հայ գաղութներու մէջ։ Փափաքողները դիմեն իրենց տեղւոյն հայ Թերթերուն, կամ կեդրոնը, Mlle. N. Kalpakianի, 5 Ave. Quihou, St. Mandé: (Seine), France. Գին 5 ֆր.

«ՄՈՎՔ ԿԷՕԼՃԻԿ» որ մեծ ուշադրութիւն գրաւեց ամէն տեղ. կը պատմէ Մովքի ծագումը, այրիացումը, հայ գիւղացիին նահապետական կեանքը։ Սրտաճմլիկ մանրամասնութեամբ կը պատկերացնէ 1915ին Խարբերդի մէջ կատարուած Հայկ. զինահաւաքումը, տարագրութիւնները եւ կոտորածները։ Դիմեցէք՝ Փարիզ, «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ Պալենց գրատունը, Լիոն, Պ. Յ. Հացագործեանի 64 Rue Rabelais, Վալանս. Պ. Ղուկաս Մարտիրոսեանի 9, Rue Baltazar Baro: Կրաս՝ Պ. Արա Տ. Վարդանեանի։ Մարսէյլ՝ հեղինակին G. Khraian Poste Restante.

«ԳԵՂՈՒՆԻ»

Ստացանք Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան հրատարակած գրական-գեղարուեստական պարբերականը՝ Գեղունի 79 մեծադիր էջերով, շքեղ տպագրութեամբ եւ ճոխ ու նկարազարդ բովանդակութեամբ։

Յօդուածներ, քերթուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ ունին ծանօթ փրողներ։ Կան բազմաթիւ եւ շքեղ նկարներ՝ յայտնի նկարիչներէ, ընդամէնը աւելի քան հարիւր հատ, մէկ մասը բնական գոյներով։

Կ'արժէ որ ամէն Հայ ունենայ իր գրադարանին կամ տան մէջ այս շքեղ ու ճաշակաւոր հրատարակութիւնը։

Դիմել՝ Վենետիկ, Մխիթարեան տպարան կամ Օթոն Հէքիմեանի, 74 Rue de Lourmel, Paris. (մէթրօ Beaugrenelle).

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	50
Մարք (ոսկի)	100 Mark	607	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	73
Թրք. ոսկի	» or	107	20
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատը	Léva	15	80
Տրախմի »	Drachme	33	25
Լիր »	» Lire	139	75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	128	—

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3370	—
» II	»	2000	—
» III	»	1660	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT...
208bis. Rue Lafayette Paris
Le Gérant : H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration · Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927
24 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 422 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒ՞Ր Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎՏԱՆԳԸ

Թուրքիոյ խորհրդարանային ընտրութիւններու նախօրեակին կը գտնուինք եւ կ'արժէ այս առթիւ երկու խօսք ընել:

Թշնամիներ չենք, ու ատկէ չի բխիր մեր ըսելիքը: Քաղաքականութեան մէջ թշնամանքէ ու ատելութենէ բխած խօսքերը արժէքէ զուրկ են, որովհետեւ ատելութեան առջեւ առողջ դատողութիւնն ու տրամաբանութիւնը կը չքանան:

Անցեալ օր թերթ մը՝ «Սան Ֆիլ» կ'ըսէր թէ «պէտք չէ վստահիլ Թուրքիոյ երեւութական հանդարտութեան վրայ»: Իբրեւ ապացոյց՝ ամփոփ կերպով կուտար կարգ մը լուրջ պատճառներ:

Եւրոպական մամուլի մէկ մասը — թերեւս բացարձակ անկեղծութեամբ հեռուէն դիտելով Թուրքիոյ քաղաքական կեանքը եւ հոն կատարուող բարենորոգչական ձեռնարկները,—առանց խոր թափանցելու երկրի ներքին կեանքին, ժողովուրդի քաղաքական պատրաստութեան եւ կրօնական ու ընկերային հոգեբանութեան, լաւատես վճիռներ կուտայ:

Կը թուի թէ Թուրքիոյ վարիչները, փոթորիկի մը ահեղ հօսանքներուն մէջ ըլլալով հանդերձ, որոշ չափով կ'ըմբռնեն այն վտանգները, որոնք դուրսէն ու մասնաւորապէս ներսէն կը սպառնան իրենց: Ընտրութիւններու ձեռնարկուած եղանակը աւելի եւս կը շեշտէ այս իրողութիւնը:

Ընկիւրիի ղեկավարները գիտակցելով ազատ ու անկաշկանդ ընտրութիւններէն բխելիք ահաւոր վտանգը, պիրկ ձեռքով մը կ'աշխատին ընտրութիւնները մտցնել իրենց ուզած հունին մէջ: Խալք կուսակցութիւնն է միայն որ հրապարակի վրայ կ'երեւայ իբրեւ ընտրելի եւ ընտրող: Ուրիշ կուսակցութիւններ չկան հրապարակի վրայ եւ չեն կրնար ըլլալ:

Իսկ Խալք կուսակցութիւն՝ բառին իրական ըմբռնումով, գոյութիւն չունի: Խալք կուսակցութիւնը Մուսթաֆա Քէմալն է. ու եթէ այս վերջինը մէջտեղէն վերնայ կամ քաշուի, կուսակցութիւն չի մնար: Այսօրուան կուսակցական զանգուածը հացկատակներէ ու մտրակի առջեւ պարողներէ կը բաղկանայ:

Ընտրութիւնը պարզ խեղկատակութիւն մըն է. անոր չեն մասնակցիր, իսկական թուրք ժողովուրդը, երէկուան ազգային շարժման մասնակցող հոյլ մը ղեկավար դէմքեր եւ իրական ընդդիմադիրները: Մասնակցութիւն չունին նաեւ փոքրամասնութիւնները — Հայ, Յոյն եւ Քիւրտ զանգուածները: Այս վերջինները կը հարկադրուին, ինչպէս Համիտի օրերուն, տիրողի արեւշատութեան համար աղօթք ու մաղթանք կարդալ:

Այս է փափաքը Քէմալին եւ իր շրջապատին: Պէտք է կազմուի «Ազգային Մեծ Ժողով» մը միայն հացկատակներէ, առանձնաշնորհեալ «էֆէ»ներէ (Քէլ Ալի, Քըլըճ Ալի եւայլն) ու մտրակի առջեւ պարողներէ, որոնց վրայ յենած Ըսմէթ փաշա կարենայ երկաթէ բռունցքով փշրել ամէն ընդդիմութիւն, «էֆէ»ներէ կազմուած Ջեկայի մը միջոցով (Անկախութեան Դատարան):

Այս ձեւով կատարուող ընտրութիւն մը — որ վտանգի գիտակցութենէն բխած՝ ծայրայեղ զգուշաւորութեան մը հետեւանք է —, կ'ապացուցանէ ա՛յն՝ որ Թուրքիոյ վարիչները գիտեն թէ գոյութիւն ունեցող հանդարտութիւնը երեւութական է, որուն տակ ծածկուած է Թուրքիոյ տնտեսական, կրօնական եւ ընկերային ալեկոծուող հրաբուխը:

Անոնք որ Թուրք ժողովուրդը մօտէն կը ճանչնան, շատ լաւ կ'ըմբռնեն թէ՝ այն բոլոր պարտադիր բարենորոգումները, որոնք շարժանկարի երիզի մը նման արագօրէն կ'անցնին Թուրքիոյ ընկերային եւ քաղաքական կեանքին մէջէն, բացարձակապէս անմարսելի են անպատրաստ ու անընդունակ այդ ցեղին:

Եթէ հիմա կախաղանի սարսափին տակ զանգուածները լռութեամբ եւ առերեւոյթս կը համակերպին, ատիկա չի նշանակեր թէ անոնց մէջ չի կուտակուիր գալոց մեծ փոթորիկը:

Այս աշխարհի վրայ հրաշք չի կատարուիր, մասնաւորապէս Թուրքիոյ մէջ: Իւրաքանչիւր ժողովուրդ աստիճանական զարգացումով մը միայն կրնայ իւրացնել ու մարսել արդիական գաղափարներն ու ձեւերը, եւ ոչ թէ բռնութեամբ, առաւելապէս Թուրք ժողովուրդը, որուն մշակութային մակարդակը մեզի ծանօթ է:

Պնդողներ կան թէ գաւառներու եւ նոյնիսկ «քաղաքակրթուած» Պոլսոյ մէջ խոշոր թիւ մը կը կազմեն անոնք, որ պարտադիր եւրոպական գլխարկը չգործածելու համար կամաւոր բանտարկութեան դատապարտուած են:

Քաղաքական գործօն կեանքէ դուրս շպրտուած բազմաթիւ ազդեցիկ զինուորականներ ու քաղաքական գործիչներ կան երկրին ներսն ու դուրսը, որոնք կախաղաններու անտառներուն շարքը չխտացնելու համար հրապարակ չեն ելլեր բաց պայքար մղելու համար: Սակայն անոնք, անտարակոյս պիտի օգտագործեն ժողովուրդին մէջ գոյութիւն ունեցող դժգոհութիւնը ի նպաստ իրենց գաղտնի ձեռնարկներուն:

Որքան աւելի խիստ ըլլան այժմու վարիչները երկաթէ շրջանակի մը մէջ սեղմելու համար դժգոհութիւնը, այնքան աւելի մեծ չափով պիտի ուժեղնայ պատրաստուող հրաբուխը: Իսկ այժմու հանդարտութիւնը պիտի ըլլայ երեւութական ու ժամանակաւոր:

Դեռ չվերջացուցինք:

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Հայրենիք, խօսելով Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն մասին, կը գրէ (10 Օգոստոս).

— «Ամերիկեան տեղեկատու բիւրօն, որուն կեդրոնը Ուաշինկթըն կը գտնուի եւ որ հաբիւրաւոր թերթերու լուրեր կը հաղորդէ Միացեալ Նահանգներու ազգային կեանքի վերաբերեալ, վերջերս հրատարակած էր երկարատեւ խիստ ուշագրաւ յօդուած մը այն ներքին եւ արտաքին ամէնէն հրատապ խնդիրներու մասին, որոնք դրուած են ամերիկեան Ծերակոյտի օրակարգին մէջ, առաջիկայ (Դեկտեմբեր) նստաշրջանին համար:

«Թուրքիոյ մասին Ուաշինկթընի կիսապաշտօն թերթը կ'ըսէ.—

...«Թուրքիա փոթորիկի մը առարկան է Ծերակոյտի մէջ: Վարչութեան ծրագիրը դեսպան ղրկելու այդ երկիրը եւ նոր ճիգեր թափելու՝ Լօզանի դաշնագրի վաւերացումը ապահովելու համար՝ առաջ բերաւ Հայերու բարեկամներուն ցասումը:»

«Այս առթիւ պէտք կը տեսնենք ըսելու, թէ Ուաշինկթընի ներկայ Հանրապետական վարչութիւնը, նշանակելով դեսպան մը Թուրքիա ղրկելու համար, իրականին մէջ ոտնակոխ ըրաւ ամերիկեան Սահմանադրութիւնը եւ այդպիսով ինկաւ Լօզանի դաշնագրի հակառակորդներու ծուղակը:

«Նկատի ունենալով ծերակուտական Սվանսընի յայտնած կարծիքը, ինչպէս նաեւ Լօզանի դաշնագրին դէմ պայքարող ամերիկեան կոմիտէի յայտարարութիւնները, մենք կը խորհինք, թէ ամերիկեան Ծերակոյտը հազիւ թէ հաստատէ Գրիւի նշանակումը Թուրքիոյ ամերիկեան դեսպան: Իսկ Լօզանի դաշնագրի վաւերացումը աւելի եւս անհաւանական եւ գրեթէ անկարելի դարձած է ներկայ պայմաններու մէջ:»

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԿԸ

Պոլսոյ «Լքեալ» գոյքերու տնօրէն Իսմայիլ Հագգը պէյ Միլլիյէթի մէկ խմբագրին ըսած է.

— Նախ պէտք է ճշդուի թէ Պոլիս ո՛րչափ գաղթական կայ ու յետոյ հոս ո՛րքան տրամադրելի լքեալ գոյք կը գտնուի: Երկրորդ՝ եթէ մեր ունեցած կալուածները գաղթականներուն թիւին հետ բաղդատմամբ անբաւական գան, այն ատեն գաղթականները պէտք է ուրիշ նահանգներ երթան եւ իրենց իրաւունքը պաշտպանեն: Այս մասին գաղթականներու տեղաւորման վարչութիւնը պէտք է մեզ գիտցնէ թէ ո՞ր շէնքերը ցարդ գաղթականներուն յանձնուած է: Ասկէ զատ կուսակալութիւնն ալ եթէ մեզ օժանդակէ, գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը կը լուծուի:

Լքեալ գոյքերու տնօրէնութիւնը այժմ կը պատրաստէ Հայերու եւ Յոյներու «լքեալ» գոյքերու մանրամասն ցուցակը: Կալուածներէն շատերուն մասին դատավարութիւններ տեղի կ'ունենան, որով կարելի չէ այս շէնքերը գաղթականներուն յատկացնել:

Կառավարութիւնը Պաքըր գիւղի շրջակաները գրաւած էր «Նաքքաշ», «Մէնէքշէ» եւ ուրիշ չորս ագարակներ: Ասոնց հայ տէրերը իրենց ագարակները վերստանալու համար լքեալ գոյքերու տնօրէնութեան դէմ դատ բացած էին: Այս վերջինը դատարանին գրած է թէ լքեալ ագարակները 6 Օգոստոս 1924 թուականէն առաջ գրաւուած ըլլալով, կարելի չէ իրենց տէրերուն վերադարձնել: Այս ագարակներէն մէկ մասը գաղթականներուն տրամադրուած է:

ԵՐԵՔ ՀՆՉԱԿԵԱՆՆԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

X Բաղաքէն Օգոստոս 2ին կը գրեն Նոր երկիր.—

«Գօրիսում մօտ 8 ամիս առաջ գնդակահարեցին մեր երկու լաւ ընկերներին՝ Համբարձում Տէր-Յովհաննէսեանին եւ Թավաքալեանին, որոնք չէին կամեցել մատնել մեր մի երրորդ ընկերոջ Արմենակ Պարոնեանին, որուն նոյնպէս գնդակահարեցին մեղադրելով որպէս դաշնակցական: Արմենակ Պարոնեանը Բագուի պաշարման օրերուն Հնչակեան սպաներէն մէկն էր եւ կռւում էր Տաճիկներու դէմ: Համբարձում Տէր-Յովհաննէսեանը երկար ժամանակ Բալախանիի Հնչակեան Մասնաճիւղի վարչութեան անդամ եղել եւ Գօրիսը կազմակերպողը:

Այս մասին նոր միայն կարողացանք յայտնել ձեզ:»

ԳԵՐԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Կարմիր Մահիկը ընկերութիւնը, ֆրանսական, անգլիական եւ ռուսական կարմիր խաչերու օժանդակութեամբ, Հնդկաստանի, Սիպերիոյ եւ Հարաւային Ռուսիոյ մէջ փնտռտուքներ կը կատարէր, պատերազմի ընթացքին կորսուած թուրքերը գտնելու համար: Մինչեւ հիմա երկու հարիւր յիսուն Թուրք գերիներու մասին լիակատար տեղեկութիւններ ստացուած են: Ասոնցմէ 120 հոգին Ռուսիոյ մէջ ամուսնացած եւ տուն տեղ եղած են, 50 հոգին Հնդկաստանի մէջ կը գտնուին եւ առեւտուրով կը զբաղին, 80 հոգի ալ հոս ու հոն անգործ կը թափառին կերպով մը ապրելով:

Կարմիր Մահիկը միջոցներ ձեռք առած է այս 80 թափառականները երկիր վերադարձնելու համար:

ՕԴԱՅԻՆ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ

Երկու ամերիկացի օդանաւորդներ, Էտուըրտ Շլօ եւ Ուիլեըմ Պրօք, Երկուշաբթի օր Տիթրոյթի օդային կայանէն մեկնեցան կատարելու համար աշխարհի շրջանը, 22 օրուան ընթացքին:

*** Անգլիական առեւտրական օդանաւ մը, որ կը բանէր Ամսթէրտամ—Լոնտոն գիծին վրայ, Երկուշաբթի, Լոնտոնէն մեկնած պահուն, գահավիժեցաւ վար եւ ջախջախուեցաւ օդանաւը: Սաստիկ հով մը խլած էր ղեկը, այնպէս որ օդանաւորդը չյաջողեցաւ ուղղութիւնը գտնել եւ ջախջախուեցաւ գետնին վրայ: Հոլանտացի եւ անգլիացի եօթը ճամբորդներ վիրաւորուեցան, իսկ օդանաւորդը մեռաւ:

*** Սան-Ֆրանչիսքօ-Հօնօլուլու գիծին վրայ կորսուած երկու օդանաւերը չգտնուեցան տակաւին: Օդանաւորդ Էրուին եւս, որ փնտռելու ելած էր, դեռ չէ վերադարձած: Ամերիկեան ծովային իշխանութիւնները կը շարունակեն փնտռտուքները: Երկու օդանաւերուն մէջ կային հինգ հոգի, որոնց մէկը Օր. Տօրըն: Ասկէ առաջ եօթը օդանաւորդներ եւս նոյն ճամբուն վրայ մեռան: Այնպէս որ, եթէ չգտնուին վերջին օդանաւերը, զոհերուն թիւը կը հասնի 13ի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սաքքօ, Վանցեթթի եւ Մատէյրօս ելեկտրահար

Հակառակ Երկուշաբթի առաւօտեան լաւատես լուրերուն, իրիկուան դէմ հասած հեռագիրները այլեւս ոեւէ յոյս չէին թողուր երկու մահապարտներու ազատման համար: Իրիկունը արդէն ամէն բան պատրաստ էր Սաքքօն եւ Վանցեթթին ելեկտրական աթոռին վրայ նստեցնելու համար: Պաշտօնական դահիճը՝ Ռոպըրթ Էլիօթ Երկուշաբթի առաւօտ Չարլսթաունի բանտը եկաւ՝ քննելու համար թէ ելեկտրահարման գործիքը լաւ կը բանի՞: Հրաւէր ղրկուեցաւ նաեւ վկաներուն, որ մինչեւ գիշերուան ժամը 11.30ը բանտը գան, ներկայ ըլլալու համար մահապատիժի գործադրութեան:

Այդ միջոցին պաշտպան փաստաբան Հիլ իր գերագոյն ջանքերը կը թափէր՝ իր պաշտպանեալները ազատելու համար: Վերջին յոյսը դրած էր դատաւորներ Հարլան Սթոնի եւ Ուիլեըմ Թէֆթի վրայ, որոնք երկուքն ալ մերժեցին մահապատիժը յետաձգել: Վերջինը, որ արձակուրդով Քանատա կը գտնուի, հեռագրով հաղորդեց իր մերժումը: Մասաչուսէցի կառավարիչը Ֆուլլըր ալ յայտնեց թէ ինք բացարձակապէս համոզուած է Սաքքոյի եւ Վանցեթթիի յանցապարտութեան, եւ բնաւ մտադիր չէ նոր յետաձգում մը շնորհելու:

Միւս կողմէ Նախագահ Քուլիճ, որմէ նոյնպէս շնորհ կը սպասուէր, իր ամառանոց Րէփիտ Սիթիէն Եէլլօսթօն Փարք գնաց, հրամայելով որ իրեն հաղորդեն միայն խիստ կարեւոր խնդիրները. այնպէս որ Սաքքօ-Վանցեթթիի համար եկած հեռագիրներով չէր ուզեր խանգարուիլ:

Մահապարտները այլեւս ամէն յոյս կտրած էին: Սաքքօ ցորեկին նամակ մը գրեց իր տղուն, որուն մէջ կ'ըսէ.

«փոխանակ լալու, զօրաւոր եղիր: Մխիթարէ՛ մայրդ: Հանդարտ գիւղերը տար զայն՝ վայրի ծաղիկ քաղելու: Հովանուտ ծառերու տակ հանգչեցէք, այցելեցէք մայր բնութեան խաղաղ ծոցին մէջէն հոսող գետերը: Յիշէ՛ միշտ թէ պէտք է օգնել տկարներուն, որոնք օգնութիւն կ'աղաղակեն...: Օգնէ՛ հալածուածներուն, որովհետեւ անոնք մեր ընկերներն են, որոնք մեզի համար պայքարեցան...: Պատմէ թէ ի՛նչպէս հայրդ եւ Պարթոլէմէօ կռուեցան եւ ինկան բոլոր խեղճ բանուորներու յաղթանակին, ուրախութեան եւ ազատութեան համար: ...Անոնք կրնան խաչել մեր մարմինը, բայց չեն կրնար մեռցնել մեր հոգիները:»

Ժամը 23. 40ին մեռելատուն հասան վկաները. որոնց մէկը լրագրող մըն է: Փաստաբան Մըսմաննօ ուզեց քանի մը վայրկեան խօսիլ մահապարտներուն հետ, սակայն բանտին տնօրէնը մերժեց: Սաքքօ եւ Վանցեթթի մերժեցին ընդունիլ քահանան:

Կէս գիշերէն 2 վայրկեան վերջ ելեկտրական աթոռին վրայ դրուեցաւ փորթուկալցի ոճրագործ Մատէյրոսը, զոր քունէն նոր արթնցուցած էին: Եօթ րոպէ վերջ մեռած էր: Յետոյ մահուան խցիկը բերուեցաւ Սաքքօ, որ ելեկտրական աթոռին վրայ նստելէ առաջ «կեցցէ՛ անիշխանութիւնը» պոռաց, պահակներու ձեռքը սեղմեց, «Մնաք բարով, մայրս» ըսաւ, ու աչքերը գոցեց: Դահիճը իր պաշտօնին ձեռնարկեց: Ժամը 0.11ին ներս բերուած էր, մեռաւ 0.19ին: Վայրկեան մը վերջ ներս բերուեցաւ Վանցեթթի, որ ըսաւ թէ ինք անմեղ է: Ժամը 0.26ին պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ անոր ալ մահը:

Երեք դիակները քննուեցան բժիշկներուն կողմէ, որմէ վերջ դիազննարան ղրկուեցան:

Փարիզի բանուորական շրջանակներուն մէջ մեծ գայրոյթ առաջ բերաւ այս լուրը: Երէկ իրիկուան համար հսկայ ցոյց մը ծրագրուած էր մեծ պուլվառներուն վրայ, մասնակցութեամբ ընկերվարականներուն, համայնավարներուն եւ անիշխանականներուն: Այս վերջինները ժողովուրդը կը հրաւիրեն ցոյց կատարել ամերիկեան դեսպանատան առջեւ: Մասնաւորապէս հրահանգուած է բանուորներուն քաքէթ եւ զէնք չկրել: Ոստիկանութիւնը հրէկ առտուընէ սկսեալ խիստ միջոցներ ձեռք առաւ: Եէնայի հրապարակը դեսպան Մայրըն Հէրրիքի բնակարանին եւ Րիւ Շայեօի դեսպանատան առջեւ հսկողութիւնը քառապատկուեցաւ: Շրջակայ բոլոր փողոցներուն մէջ ոստիկաններ կը սպասեն՝ շոգիի վրայ: Ոստիկանական խոշոր ինքնաշարժներ կազմ ու պատրաստ կը սպասեն Սիթէի մէջ՝ առաջին առթիւ ճամբայ ելլելու ուզուած ուղղութեամբ: Կառավարութիւնը պիտի արգիլէ ցոյցը:

Իտալիա գաղթավայր կը փնտռէ

Հռոմի թերթերը արձագանգ կուտան զրոյցի մը թէ Իտալիա համաձայնութիւն մը կնքած է Գերմանիոյ հետ գաղթային հարցերու շուրջ:

Երբ հոգատարութեանց նոր բաշխում կատարուի, Իտալիա պիտի պահանջէ իր առաջնութեան իրաւունքը: Մեծ թիւ մը չեն կազսեր այն երկիրները, ուր կ'ուզէ ղրկել, ապագային, իտալացի բանուորները, եւ ուր պիտի ուզէ գործել: Խօսք կայ Պրազիլիոյ մասին: Սակայն կարելի չէ եղած ոեւէ համաձայնութեան գալ այդ երկրին հետ: Միւս կողմէ Իտալիա յաջողութեան յոյսեր ունի Փոքր Ասիոյ, ու մասնաւորաբար Եթովպիոյ մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՍՍՌ.

ՍԹԱԼԻՆ - ԹՐՈՑՔԻ ԿՌՓԱՄԱՐՏԸ

ՍԹԱԼԻՆ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Բ.

Եթէ Սթալին եւ իր կուսակիցները լայն հնարաւորութիւն ունին խօսելու ու գրելու եւ բստ ամենայնի ազատ են իրենց կարծիքներն արտայայտելու եւ պաշտպանելու, ընդդիմադիրները զուրկ են բոլոր միջոցներէ։ Անոնց խօսածներն ու տուած գրութիւնները կը պահուին գաղտնի եւ մինչեւ որ «անհասանելի» միջոցներով չերեւան արտասահմանեան ազատ մամուլի մէջ, կը մնան անծանօթ հասարակութեան։ Ընդդիմադիրներու արծարծած գաղափարներու մասին ստիպուած ենք տեղեկութիւն քաղել բուն իսկ Սթալինեան աղբիւրներէ։

Կեդր. կոմիտէի եւ կեդր. վեր. յանձնախումբի ընդունած բանաձեւի մէջ հետեւեալ կերպով կը ներկայացուին ընդդիմադիրներու տեսակէտները.

1.— «Ընդդիմադիրները (ընկ. Թրոցքի, Զինովիէվ) իրենց հատուածամոլ կուրութեան մէջ կը գլորուին ճամբու մը վրայ, որ դէմ կը հանէ զիրենք Խորհրդային Միութեան անպայման եւ անառարկելի պաշտպանութեան գաղափարին, էմփէրիալիստական միջամտութեան դէմ մղած պայքարի ընթացքին եւ իրենց այդ սխալ ուղղութիւնը կը փորձեն հիմնաւորել այն բանով, որ կոմկուսի եւ Խորհրդային Միութեան արդի ղեկավար մարմինները, իբրեւ թէ «թերմիտորական են» եւ այդ պատճառով, ընդդիմադիրներու կարծիքով, անհրաժեշտ է փոխել այդ մարմինները եւ յետոյ միայն կազմակերպել Խորհրդային Միութեան ինքնապաշտպանութիւնը (ը. Թրոցքիի թէզը Քլէմանսօի մասին)։»

Այս կէտէն կը հետեւի, որ Թրոցքին պաշտպանելով իր տեսակէտը Կոմկուսի կեդր. կոմիտէի եւ ինքնապաշտպանութեան մասին՝ օրինակ բերած է Քլէմանսօն եւայլն, բայց ի՛նչ են իր եւ հակառակորդներու վէճի մանրամասնութիւնները — պարզ չէ։ Որոշ է միայն այն, որ ընդդիմադիրներու կարծիքով ներկայ Խորհրդային Միութիւնը պատերազմի պարագային, չի կրնար իրեն համար բաւարար չափով ապահովել արտասահմանեան բանւորութեան աջակցութիւնը, քանի որ խորհրդային իշխանութիւնը եւ Կոմկուսը բռնած են թէրմիտորի ճամբան, այսինքն՝ դարձած են Ռուսաստանի ազգային կազմակերպութիւն, դաւաճանած են համաշխարհային յեղափոխութեան եւ սկսած կտրուիլ միջազգային բանւորական շարժումէն։ Առարկայօրէն դատելով, ի հարկէ, ընդդիմադիրներու բռնածը ճիշտ է։ Խորհրդային Միութիւնը շատոնց դադրած է միջազգային բանւորական շարժման յառաջապահը ըլլալէ։

2.— «Ընդդիմադիրները (Ը. Թրոցկի, Զինովիէվ) կը կանգնին կոմինտէրնի պառակտման ճամբուն վրայ՝ կազմակերպելով Գերմանիոյ մէջ երկրորդ կուսակցութիւն մը՝ իբրեւ ղեկավար ունենալով Կոմինտէրնէն վտարուած Մասլովը եւ Ռութ Ֆիշէրը եւ այդ կուսակցութիւնը վերածելով կոմինտէրնի եւրոպական ուրիշ հատուածներու պառակտման գործիքի մը։»

3.— «Ընդդիմադիրները (Ընկ. Թրոցկի, Զինովիէվ) կը կանգնին համամիութենական կոմ. կուսակցութեան հանդէպ նոր կուսակցութեան մը կազմութեան բացայայտ պառակտումի ճամբուն վրայ՝ անշեղ կերպով խախտելով մեր կուսակցութեան որոշումները, քայքայելով կուսակցականութիւնն ու կուսակցական կարգապահութիւնը եւ առով իսկ նպաստելով Խորհրդային Միութեան բանւորութեան զինաթափման վերահաս պատերազմական սպառնալիքի առջեւ»։

«Իզվեստիա»յի (10 Օգոստ.) խմբագրականը կ'աւելցնէ նաեւ, որ «ընդդիմադիրները կը մերժեն մեր երկրի մէջ ընկերվարութիւն հաստատելու հնարաւորութիւնը»։ «Թրոցկին միշտ այն կարծիքէն է եղած, թէ յաղթող բանւորական յեղափոխութիւնը, ինչպէս ընկերվարութեան յաջող կառուցումը՝ հնարաւոր է միայն այն պայմանով, որ բանւորական յեղափոխութիւն տեղի ունենայ իրենց տնտեսական զարգացումով վճռական արժէք ունեցող երկիրներու մէջ, այլապէս բանւորութիւնը չի կրնար իր ձեռքին մէջ պահել իշխանութիւնը։ Առանց այս պայմանին, բանւորական դիկտատուրութեան կը սպառնայ անխուսափելի այլասերում»։

Ընդդիմադիրները ամենախիստ կերպով քատափետած են Սթալին-Պուխարինի վարած արկածախնդրական քաղաքականութիւնը Չինաստանի մէջ։ Այդ «ոճրապարտ» քաղաքականութիւնն է պատճառ չինական յեղափոխութեան պարտութեան։

Ընդդիմադիրները բուռն կերպով քննադատած են նաեւ Կոմկուսի ներքին քաղաքականութիւնը, որու հետեւանքով երկրի մէջ կ'ուժովնայ քաղքենիական տարրերը, որ աւելի եւ աւելի իր ազդեցութեան տակ կ'առնէ պետական անտեսութիւնը։ Գիւղի մէջ—ընդդիմադիրներու կարծիքով— կը նկատուի սեփականատէր խաւերու զարգացում. միջին գիւղացիութիւնը կը հարստանայ, հարուստները ա՛լ աւելի կը մեծցնեն իրենց ստացուածքը։ Կը սաստկանայ ներհակութիւնը ունեւոր եւ աղքատ գիւղացիութեան միջեւ, գիւղը նորէն կը մտնէ դասակարգային պայքարի շրապտոյտին մէջ։ Կը խորանայ վէճը նաեւ գիւղի եւ քաղաքի միջեւ։ Անհրաժեշտ է պայքարիլ ատոր դէմ եւ այդ նպատակով պէտք է բռնի փոխառութեան միջոցով գրաւել գիւղացիութեան մօտ ամբարուած մօտ երեք քառորդ միլիոն փութի հասնող հացահատիկը եւ յառկացնել քաղաքային արդիւնաբերութեան ճոխացման։

Եւ, վերջապէս, Կոմկուսը ընդդիմադիրներու կողմէ կը ներկայացուի, իբրեւ հլու «անմիտ քուէարկող հօտ մը» («Փրավտա», 1209), որ կամակատարութեամբ կը կատարէ վերէն ստացած բոլոր հրամանները եւ զուրկ է յեղափոխական ազատ կամքէ։

Ընդդիմադիրներու այս բոլոր յանցանքներն ու մոլորութիւնները աչքի առաջ ունենալով, կեդր. վեր. յանձնախումբը առաջարկ բերած է Կոմկուսի կեդր. կոմիտէէն հեռացնել Զինովիէվը եւ Թրոցքին, թէեւ 10րդ համագումարի եւ կուսակցական կանոնադրութեան՝ համաձայն բոլոր ընդդիմադիրները պէտք է վտարուէին կուսակցութեան շարքերէն։

Թէ ընդհանուր ժողովի մէջ ինչ է անցած-դարձած, յայտնի չէ, բայց «կեդր վեր. յանձնախումբի նախագահութիւնը եւ կեդր. կոմ.ի եւ կեդր. վեր. յանձնախումբի ընդհանուր ժողովը՝ ուզելով ելք ցոյց տալ իրենք զիրենք փակուղիի մէջ փակած ընդդիմադիր պետերուն եւ հեշտացնել խաղաղութեան գործը կուսակցութեան ներսը՝ վերջին փորձ մըն ալ ըրաւ պահելու համար ընկ. Թրոցքին եւ Զինովիէվը կեդր կոմ.ի մէջ՝ առաջարկելով անոնց կարգ մը տարրական պայմաններ, որոնք բացարձակօրէն պարտաւորեցուցիչ են պոլշեւիկ կուսակցութեան անդամներու եւ կուսակցութեան մէջ խաղաղութիւնը պահպանելու համար»։ Այդ պայմաններն են.

1. — Հրաժարիլ Թրոցքիի կէս պարտուողական տեսութենէն պատերազմական վտանգի առջեւ, անպայմանօրէն կանգնիլ երկրի պաշտպանութեան տեսակէտի վրայ եւ «դատապարտել ընդդիմադիրներու զըրպարտութիւնը մեր կուսակցական եւ խորհրդային ղեկավարներու թերմիտորական այլասերման մասին։

2. — Հրաժարիլ Կոմունիստական Միջազգայինը պառակտելու քաղաքականութենէն, դատապարտել գերման ընդդիմադիրներ Մասլովը եւ Ռութ Ֆիշէրը եւ առանց առարկութեան ենթարկուիլ Կոմինտէրնի բոլոր վճիռներուն։

3.— Հրաժարիլ Համամիութենական Կոմկուսը պառակտելու քաղաքականութենէն, դատապարտել երկրորդ կուսակցութիւն ստեղծելու փորձը, լուծել ընդդիմադիր հատուածը եւ անպայման ենթարկուիլ կոմկուսի բոլոր վճիռներուն։

Բայց, կ'ըսէ բանաձեւը, «ընդդիմադիրներու պետերը մերժեցին ընդունիլ այս պայմանները»։

Ատոր վրայ, ընդհանուր ժողովը հարկադրաբար որոշած է Զինովիէվը եւ Թրոցքին կեդր. կոմիտէէն վտարելու առաջարկը սկզբունքով ընդունիլ եւ այդ հիման վրայ բանաձեւ կազմել։ Եւ միայն այս որոշումէն ետք «ընդդիմադիրները անհրաժեշտ համարեցին նահանջել, հրաժարիլ իրենց սխալներու մէկ քանիէն եւ, թէկուզ որոշ վերապահութեամբ, համաձայնիլ կեդրոնական կոմիտէի եւ Կեդր. Վեր. Յանձնախումբի ընդհանուր ժողովի առաջարկած հիմնական կէտերուն։

«Այս պատճառով կեդր. կոմիտէի եւ կեդր. Վեր. Յանձ.ի միացեալ ընդհանուր ժողովը որոշեց հանել քննութենէն ընկ. Զինովիէվը եւ Թրոցքին կեդր. կոմիտէէն արտաքսելու հարցը եւ յայտարարել անոնց խիստ յանդիմանութիւն եւ նախազգուշացում։»

Յանդիմանութիւն եւ նախազգուշացում —տակաւ, ի հարկէ, պատիժ չէ համեմատած այն ծանր ամբաստանութիւններու հետ, որոնք կ'ուղղուէին ընդդիմադիրներու հասցէին։ Միանգամայն պարզ է, որ Սթալին դիմած է անփառունակ նահանջի։ Ինչո՞ւ այդպէս։ Ի՞նչ է Սթալինի պարտութեան պատճառը թէ, գուցէ, ընդդիմադիրները, իրօ՞ք, զղջացած ու հրաժարած են իրենց մոլորութիւններէն ու հակակուսակցական գործունէութենէն։

Քննենք այս հարցն ալ։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՔԱՂՑԿԵՂԸ ԲՈՒԺԵԼԻ (՞)

Անգլիական բժշկական թերթ մը, «Լանսէթ», որ շատ կը զբաղի քաղցկեղի դարմանաբանական հարցերով, կը գրէ թէ երկու անգլիացի գիտնականներ, Թոմաս Լըմստըն եւ Ճօն Կօուէր Սթէֆընս, յաջողած են բուժել քաղցկեղը ... մուկերուն վրայ։

Բժիշկները 24 մուկ առին, եւ Չրախառն ատրէնալին ներարկեցին փոքրիկ հիւանդներուն վարակուած մասերուն եւ ժամանակ մը պահեցին (կատուներէ հեռու)։

Առին նոյնպէս 60 մուկեր, որոնց ներարկեցին Չրախառն ատրէնալին, յետոյ հակաքաղցկեղային շիճուկ։

Արդ, բժիշկները տեսան որ 60 մուկերէն 39ը, երկու ներարկում ստացած, աղէկցան, իսկ 24 մուկերէն, — որոնք մէկ ներարկում ստացած էին, — բուժուեցան միայն վեց մուկ։ Բացի բժշկուելէն, մուկերը ստացան ապախտաւորութեան (immunité) յատկութիւն, այսինքն այլեւս անգամ մըն ալ չեն բռնուիր քաղցկեղի։

ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ ԹՈՇԱԿ

Պերլին հրատարակուող ռուսերէն Ռուլ թերթին մէջ, գերման նախկին համայնավար մը կը գրէ թէ Մոսկուա, գերմանական համայնավար կուսակցութեան ամսական 200,000 տոլար (5 միլիոն ֆր.) կը վճարէ։

"ՆՈՐ ԱՐԱՔՍ,,Ի ՇՈՒՐՋ

Վերջերս Պոլսոյ «Ժամանակ» թերթին մէջ Ենովք Արմէն յօդուած մը հրատարակած էր Պարիի «Նոր Արաքս» հայկական գիւղի գաղութին եւ անոր հիմնադրին՝ Հրանտ Նազարեանցի դէմ։ Այս առթիւ Պարիի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ Պարիի կառավարիչ, Երեսփոխան եւ ֆաշիստ վարիչներէն Արալտօ տի Քրօլլալանցա Նամակով մը հրահանգած է Պոլսոյ իտալական ընդհ. հիւպատոսին, որպէսզի Ե. Արմէնի գրածները հերքուին պաշտօնապէս։

Ենովք Արմէնի յիշեալ յօդուածը բուռն կերպով պախարակուած է արդէն շատերու կողմէ եւ հայ մամուլէն։ Գահիրէի «Արեւ»ը կը գրէ որ, այդ յօդուածով «Ենովք Արմէն ինքզինքն է որ խայտառակած է մեծապէս, բարոյապէս, վերջնականապէս». իսկ «Յուսաբեր» կ'ըսէ. «Գարշեցանք թէ՝ նիւթէն, թէ՛ ձեւէն եւ թէ իրմէ՝ Ե. Արմէնէ, ու նաեւ, ինչո՞ւ չխոստովանիլ՝ այս ամէնը հիւրընկալող «Ժամանակ» Թերթէն... ահաւո՛ր բարքեր...»։

Ահա կառավարիչին նամակէն կարգ մը մէջբերումներ.—

«Յիշեալ Ենովք Արմէնը, ի մէջ այլոց, կը յայտարարէ որ «Պարիի Հայերը շարունակ բարոյական եւ նիւթական խոշտանգումի ենթարկուած են» ու «կ'ապրին ողորմութեամբ»։ Պէտք է յստակօրէն ծանօթացուի, որ Պարիի հայ գաղութը կազմուած է Հրանտ Նազարեանցի նախաձեռնութեամբ եւ օժանդակութեամբ իտալական կառավարութեան, բոլոր տեղական իշխանութեանց եւ նշանաւոր իտալացի անձնաւորութեանց։

«Իր նախաձեռնութիւնը իրականացնելու համար, ֆաշիստ կառավարութիւնը ծախսեց աւելի քան մէկմիլիոնլիրէթ ամբողջ հայկական գիւղ մը կառուցանելու համար, բնակարաններու կահաւորման եւ մշակելի հողաբաժինի մը տրամադրելիութեանը համար։

«Գիւղին մէջ ապաստանութիւն գտած գաղթական Հայեր, որոնք հասան Պարի ամէն բանէ զուրկ, ու գտան արժանաւոր օգնութիւն եւ աշխատանք. այնպէս որ ո՛չ մէկուն երբեք պակսած չէ ինչ որ հարկաւոր է ապրելու բարեկեցօրէն ու պարկեշտօրէն։

«Պարի քաղաքին կառավարութիւնը իր կողմէն հոգացած է գիւղի լուսաւորումն ու ըմպելի ջուրի ձրի հայթայթումը, ծախսելով աւելի քան հարիւր յիսուն հազար լիրէթ, շուտով գիւղը պիտի ունենայ իր եկեղեցին ու հիւանդանոցը։

«Վերոյիշեալ պատկերացումէն կը յայտնուի, որ Պարիի մէջ ինչպէս Իտալիոյ ամէն կողմը, նուիրական է ապաստանութեան զգացումը, որուն համար կառավարութիւնը, իշխանութիւնները եւ քաղաքացիները ամենայն փութկոտութեամբ եւ եռանդով կատարած են միշտ իրենց պարտականութիւնը։ Կը փափաքինք ուրեմն, որ Ձեր ազնուութեան պաշտօնական միջամտութեամբ Իտալիոյ եւ Պարի քաղաքին բարի անունը իր արդար պաշտպանութիւնը գտնէ»։

* * *

ԽՄԲ.— Աւելցնենք որ այս առթիւ ստացած ենք նաեւ երկար ընթերցագիր մը փոլայի զինուորական սպայից համալսարանի ռազմագիտութեան փրոֆէսէօր ու հազարապետ Ֆրանչէսքօ Թուրքիարուլօի կողմէ, որ մանրամասն փաստերով կը ջրէ Ենովք Արմէնի վերագրումները։

«Ժամանակ» իր Օգոստոս 13ի թիւին մէջ կը հրատարակէ Պ. Հրանտ Նազարեանցի մէկ Նամակը, որուն մէջ կ'ըսուի.

... Խնդիրը յանձնած եմ իտալական իշխանութեան ու ժամանակին պիտի ստանանք Ե. Արմէնի ըրած զրպարտութեանց եւ ստութեանց փաստացի հերքումը։

Կ'ուզեմ որ գիտնաք հիմակուընէ որ մեր գաղութին վարչական գործերը իտալական բարձրագոյն իշխանութեանց կողմէ յանձնուած են մեծանուն հայասէր կոմս Ռամպէրթի Ծանօթթի Պիանքուի, որ երեք տարիէ ի վեր կը վարէ զանոնք ու իր ձեռքով կատարուած են Պարիի հայ գաղութին եղած բոլոր օժանդակութիւնները եւ նպաստները, որոնց մանրամասն հաշիւները պիտի հրատարակուին քիչ ատենէն պաշտօնապէս իտալօհայ յանձնախումբի օրկանին մէջ։

Հետեւապէս Ենովք Արմէնի ինծի ըրած դիտումնաւոր զրպարտութիւնները ինքնին գոյութիւն ունենալէ կը դադրին և օր մը կ'իմանաք այդ զրպարտութեանց զարշելի նպատակները։

Անկէ զատ Պ. Նազարեանց Եւրոպայի կաթողիկոսական պատուիրակ Պալաքեան եպիսկոպոսի ուղղուած նամակով մը կը խնդրէ որ «ամենամանրակրկիտ քննութիւն մը բանայ իր Պոլսէն հեռանալուն պատճառներուն եւ ձեւին վրայ, իր Պարիի եւ ամբողջ Իտալիոյ մէջ ի նպաստ ամբողջ Հայ գաղութին կատարած աշխատութեանց վրայ, գաղութին վիճակին եւ անոր վարչութեանը վրայ եւ ուրիշ ոեւէ խնդրի վրայ, որու մասին կ'ուզուի տեղեկացուիլ»։

ՋՈՒՐԻՆ ՏՕՆԸ

Կիրակի։ Անձրեւ մը ցուրտ մազերու պէս կը կախուի Փարիզի վրայ։

Այսօր պիտի կատարուի Ջուրին Տօնը Սէն գետին մէջ։ Ցօրեկին լուղորդներու մրցում, գիշերը լուսավառութիւն ջուրին ժապաւէնին վրայ։

Դուք որ հեռո՜ւն էիք ու չտեսաք հանդէսը, ձեզի՛ համար է այս շարժանկարը։

Լուղորդները հաւաքուած են Սէն-Նիքոլա։ Երկինքը մութ է կուպրի պէս, Սէն գետը կը ծակծկի անձրեւէն։ 25 լուղորդ աղջիկներ մտած են նաւ մը, որ կը տատանի, ինչպէս մսկոտ թռչունները կը ճօճին ճիւղի մը վրայ։ Ցուրտէն կարմրած են անոնց երեսները, վարդի թուփ մըն է անոնց մերկ մարմինը։

Որսորդի փողերը կը փչեն։ Լուղորդները, մանչ ու աղջիկ, կը նետուին ջուրը։

Նաւակնե՜ր ու Նաւակնե՜ր։ Գոյնզգոյն դրօշակներ, որ ջուրը կ'արիւնեն, ալիքներու նման վեր կը ցայտեն։ Ժապաւէննե՜ր, որ դուրս կը թափին գունաւոր տեսրեւերու պէս, թաղարաձեւ նաւակներէն։

Ժողովուրդը կախուած է մեղուապարի մը նման Սէն գետին թումբերէն։ Կը ճչայ, կ'երգէ։ Երկինք տխուր երաժշտութեամբ մը կը շողէ ականջները։

Սէն գետը կը քրքջայ ու ճերմակ ջուրի խուրձեր կը նետէ մարդկային ողկոյզներուն վրայ, որոնք վար են կախուեր։ Կամուրջներուն վրայ հովանոցները սեւ պազարի պէս։ Ջուրին վրայ լուղորդ աղջիկներուն գլուխը, կարմիր գդակներով պաշտպանուած, ծաղիկի բաժակներու պէս։ Անոնց ազուոր բազուկները նման են փղոսկրեայ սուրերու, որոնք ջուրը կը ճեղքեն։ Այրերը թուխ են, կաւի նման։ Այժմ խառնուած են աղջիկներուն։ Եւ Սէն գետը կը շողայ մութ ճամբու մը նման, վրան ծաղիկներու թափօրով մը։

Բայց լուղորդներ կան, որ կը լքեն մրցումը, եւ նաւակ մը, որուն վրայ կարմիր խաչեր կը

Թռչին, ներս կ'առնէ ...
Անոնց շրթները կապուտցա...
շնչատ ու տժգոյն։

Մրցման վերջին պահ...
Պորտոյի Նշանաւոր լո...
Ռէպէյրօլ, որ ամէն տարի
շահի մրցանակը, կը պայ...
իտալացի երիտասարդի մը
թոյլի հետ։ Քօսթոլի, հինգ
ղորդ եղբայրներու մէջ ամ...
կրտսերը, անխոնջ կը ճեղքէ
գլխով ու թեւերով։

Այժմ սանդուղին վրայ
Նաւերը կը սուլեն փողեր
հնչեն, ծափերը կը ճողփան։

Տժգոյն արեւը մը կ'...
մետաքս կը քսէ երկու
ղորդներուն ազուոր արձան...

Մրցման վճիռը. Քօսթ...
ռաջի՛ն։ Ռէպէյրօլ երկ...
Ծափծփծափ։ Աղջիկներու
ռաջինը՝ Մուսաթթիէ, ջուրի
ուածի մը պէս անուշ ու ...
մէսը կը սպրդայ վրան։

Հիմա իրիկուն է.
կախարդակա՛ն տեսարան։
Երփներանգ լոյսը բոց...
տայ Սէն գետին։

Երկինք անձրեւով ...
ուած, կը շողայ երկրային ...
ղերուն ցոլարձակումէն։ Սէն
մետաքսէ ճամբայ մըն է ...
վրայ կ'օստոստեն բոցէ թ...
նիկներ։ Ժողովուրդը կը ...
եզերքին վրայ։ Լուսարձա...
իրենց երկար ու մոգական ...
ները կ'երկարեն ու կը գ...
գետին ջուրն ու ազուոր ա...
րուն երեսը, իրարու նման։ ...
ման հանդիսաբեմը լո...
լուացուած է, եւ երեք արձա...
սպիտակ հագած, ջուրի ստո...
ներու պէս, արծաթ փ...
ներու փունջի մէջէն ցայտ...

Նաւի մը վրայ մարզի...
խաղեր կը կատարեն։ Նա...
խումբ մը երաժշտական ...
ձանքի մը մէջ կ'ընկղմէ ...
խումբին մեղեդին։ Նե...
ի վեր նետուած լոյսի շատր...
ներէն հատիկ հատիկ աստղ...
կաթկթին։ Մակոյկներուն ...
որ կը սողան գետն ի վեր, ու
ի վար, վենետիկեան ...
լոյսէ պտուղներու ողկոյզ...
կը նմանին։

Թափօ՛րը գետին վրայ ...
ւակներ, երփներանգ լուսա...
ներով, հռոմէական ցակո...
որոնց վրայ հռոմէական ...
միկները սաղաւարտներ ...
կը շարժեն իրենց ոսկեզօծ ...
ները, չքեղ առագաստանա...
սին, Թուլոնեան նաւ մը, ող...
տած են Պոնափարթի զի...
ները իրենց երկեղջիւր գլ...
եւ սպիտակ մորթէ տաբատ...

Ցանկարծ գետէն վեր կ...
նայ Ջուրին Պարիկը, ...
շրջապատեն լուսաւոր յա...
հարսեր, պարելով շուրջան...

Եռեւէն ընդծովեայ ...
լոհալած մը, եռագոյն ...
նաւազներ, պատկերը պա...
մին։

Սոլֆէրինոյի կամուրջէ...
կէն, ծափերու եւ աղաղա...
մէջ, երկինք կը սլանար ...
վառ ջուրի աչագին խուրձ ...
կը ծիծէր երկինքը։

Հանդէսին աստուածագ...
այս։

ՀԻՆԳ ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԷՋ ՈՒԹ ...

Իրլանտայի մէջ ազգ...
պանի մը կինը, յղութեան ...
րը մօտեցած ըլլալով, հիւ...
նոց մտաւ եւ աշխարհ բեր...
րեք զաւակ, որոնք քա...
ժամ վերջ մեռան։ Նոյն կի...
թը ամիս առաջ երկուո...
զաւակներ ալ ծնած էր։ Բժի...
եակները ողջ են։ ...
տարեգրութեանց մէջ ...
դէպքն է այս բնդու...
թեան պարագան։

ՏԻՏԱՂ

ՕՐՕՐ

Արեւելքի մէջ նորածինները լալկան կ'ըլլան, գոնէ ես այդ-պիսի պատրաստ վիճակագրու-թիւն մը ունիմ։ Մեր թաղին մէջ ծնած երախաներէն տասնէն ինը լալկան էին։ կիները, կը թուի թէ, կը սիրեն լալկան տղաքը. «Լաւ տիրացու կ'ըլլայ», կ'ը-սէին։ իսկ հայրերը կ'ըսէին թէ լացող տղան ըմբոստ ու ա[illegible]ա-տասէր կ'ըլլայ։

Է՛հ, լա՛ւ, ես լալկան տղայ մըն էի։ Մայրս կաթ կուտար ա-ռատ առատ, բայց ես գիլ ծայնս չէի կտրեր։ Քանի սիսերս բուրդի պէս կը լեցուէին, ձայնս ալ այն-քան կը զօրանար։ Հայրս կը կատ-ղէր ու կը պոռար.

— կնի՛կ, մարէ՛ սա ձագին ձայնը։

Մայրս, խելօք հարս մը, նո-րէն կաթ կուտար։

Ես աւելի կը ճչայի։ Այն ա-տեն մայրս կը գանգատէր.

— Մա՛րդ, մի՛ պոռար, ան-մեղ տղան ձայնիդ վախէն է որ կը ճչայ։

Յանկարծ կը միջամտէր մեծ մայրս։

— Ի՞նչ է, փիլիկնոց տղուն ձայնը լսած չունի՞ք, անմեղս իր աւազանի լուսաղբոր ձայնը կը լսէ նէ մըցումի կ'ելլէ։ Չգեցէք որ պոռայ։ Ջա՛նդ սիրեմ, ման-չո՛կս։

Սակայն պատուական ձայնս այնքան կը խլացնէր մեծ մօրս ականջը, որ խեղճ կինը կը սկսէր քակել գիտցած բոլոր օրօրները։

Քընացընեմ բըղոտ մանչըս,
Որ ալ հանդչի իմ ականջըս։

Մոիկ կ'ընէ՞ի միթէ։ Թաղը ոտքի կը հանէի։ Մեծ մայրս կ'երկնցնէր եղանակը, բոլոր սուրբերը օգնութեան կը կանչէր, լուսնկան խաղընկեր կը բերէր, աղուոր հարսնցուներ կը խոստանար։

Օրօր ըսեմ, որ քնանաս,
Խփես աչքերդ, ոսկի պալատ։

Մինչդեռ, վերջին վանկին հետ, ես ալ կ'երկարէի ձայնս.

Ո՛ւո՛ւ, ո՛ւո՛ւ, ո՛ւո՛ւ,

— Վո՛ւշ, ձայնդ մարի՛, գըլ-խէն ոտքը թոք է, թո՛ք...։

Կը սկսէր քնացնելու նոր մե-թոտը,— սարսափելի հէքեաթներ կը պատմէր։ Գայլերը գիւղին վրայ յարձակեր են եղեր, բոլոր գառները եւ լալկան երախաները տարեր են եղեր, մայրերը լացեր լացեր կուրացեր են եղեր։

Իսկ ես թէ՛ մոիկ կ'ընէի եւ թէ՛ կը շարունակէի.

Ո՛ւո՛ւ, ո՛ւո՛ւ, ո՛ւո՛ւ...

— Եկա՜ն, եկա՜ն, գայլերը ե-կան, քնացի՛ր, քնացի՛ր։ Վա՛խ-վա՛խ, գունտենց աբրայ խածան շունն ալ եկաւ։ Աբրա՛յ, հեռա-ցիր, իմ տղաս քնացած է։

* * *

Այս օրերուս, մեծ մօրս քա-շած նեղութիւնները կը քաշէ Ռուսիոյ կարմիր մաման, Սթա-լինը։ Աստուած ուժ ու համբե-րութիւն տայ, Սթալին մամա։

Ճեռագիրները կ'ըսեն թէ Սթալին կարմիր մամային երկ-ուորեակները, Թրոցքին ու Զի-նովիեվը, շատ լալկան են եղեր։

Սթալին օրօր կ'երգէ, իսկ մանուկ Թրոցքին ու Զինովիեվը իրենց ձայնը ձգեր՝ կը ճչան։ Ու հիմակ Սթալին, այս ըմբոստ ե-րախաները քնացնելու համար, սարսափելի հէքեաթներ սկսեր է պատմել։

— Քնացէ՛ք, քնացէ՛ք, Թոժիկ-ներս, Ինկլիզը հրասայլերով, դժոխային խնձորներով մեր տան վրայ պատերազմի կուգայ։ Եկա՛ւ, եկա՛ւ, քնացէք, քնացէք, հիմա կուգայ կ'ուտէ ձեզ։

* * *

Ի՞նչ անգութ մայր, կ'ուզէ սարսափեցնել տղաքը իր հան-գստութեանը համար։ Բայց ին-չո՞ւ զարմանալ։ *Յառաջի* «Օր-ուան դէպքեր»ուն մէջ դուք յաճախ կը հանդիպիք մայրերու, որ իրենց տղաքը կը խեղդեն։

Մանուկ Թրոցքին աղբարիկ-ները, սակայն, պիտի թողո՞ւն որ Սթալին կարմիր մաման խեղ-դելու փորձութիւնն ալ ունենայ։ Չի գիտցուիր։

ԸՆԿԵՐ ՏԱՓԻԿ

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ.— *Օգոստոս 14 կիրակի կէս օրէ վերջ «Լը Պոն թէաթր»ի մէջ տեղի ունեցաւ ցե-րեկոյթ-հանդէս մը, կազմա-կերպուած տեղւոյս Հ. Յ. Դաշ-նակցութեան «Վարուժան» եւ «Հրայր» ենթակոմիտէներուն կողմէ։ Սրահը այս անգամ ալ լեցուն էր երկսեռ բազմութեամբ։ Բացումը կատարեց գործիչ ընկեր Արօեան։ «Ֆրանսայի մեծ ու պզ-տիկ բոլոր քաղաքներուն մէջ, ը-սաւ, մենք կը տեսնենք հոկայ կոթողներ, կանգնուած հայրենի-քի համար նահատակուած հերոս-ներու յիշատակին. իսկ մենք չունինք ազատ հայրենիք, բայց ունինք աւելի մեծ եւ անհղծ յի-շատակարաններ եւ այդ մեր սիրտն է, որուն խորը անջնջելի գիրերով քանդակած ենք անոնց յիշատակը եւ պիտի պահենք մինչեւ որ ազատ ու անկախ հայ-րենիքի մէջ կարենանք կանգնել Մուրատներու համար արժանա-վայել կոթողներ։» Պ. Միհրան Գաբրիէլեան արտասանեց Խ. Ա-բովեանի «Վաթանի երգը»։ Քա-նի մը խմբերգներէ վերջ մե-ներգեց Տիկին Սէմէրճեան ծափեր խլելով։ Օրուան բանախօսն էր ըն-կեր Վ. Համբարձումեան, որ ման-րամասնօրէն Սեբաստացի Մուրա-տի կենսագրականը ընելէ վերջ, կոչ ըրաւ հայ ժողովուրդին ամէն տարի այսպիսի գեղեցիկ հանդէս-ներով անմահացնել Մուրատներու յիշատակը։ Փոքրիկ Միքայէլ Ճանիկեան արտասանեց Վարու-ժանի «Կարօտի Նամակ»ը։ Միջ-նարարին աճուրդի դրուեցաւ հե-րոս Մուրատի ձիու վրայ նստած գեղեցիկ մէկ նկարը, որ բարձրա-ցաւ մինչեւ 550 փրանքի եւ 50 փրանք մէկէն աւելցնելով պատ-կերին տիրացաւ Պ. Արապաճեան։ Հանդէսի վերջին մասին մէջ ար-տասանեց ընկեր Շահան Սարեան. եղան կովկասեան պարեր տեղա-կան տարազներով. հետաքրքրա-կան էին Օր. Գոհարիկի եւ Օր. Ալպինէ Տրդատեանի հայկական պարերը։*

Ս. Միլտոնեան

ՃՆՏՈՒՄ.— «Խանասորի Ար-շաւանք»ը *թղթակցութեան մէջ ընկեր Մ. Վարանդեանի ըսած էր «գաղութահայութիւնը պէտք է ջանայ սատարել* ազգահաւաք-ման *գործին» եւ ոչ թէ* ազգա-հալածման, *ինչպէս գրուած էր սխալմամբ։ Յետոյ, ընկ. Վարան-դեանի պատուոյնախագահնէրայդ հանդէսին եւ ոչ թէ նախա-գահը։*

Ս. Մ.

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

Խուզարկու «Յառաջ» երկու տարիէ ի վեր շարունակ պրպտում-ներ կը կատարէ երեւան հանելու համար քարահանքերու եւ լեռ-նալանջերու վրայ ցրուած հայ բեկորները, բայց տակաւին վերջ չգտաւ այս ցիրուցան Հայերու մարդահամարը. ամէն մէկ քարի, ամէն մէկ թուփի տակ Հայ մը կը պճլտայ։

Մարսիլիայէն քսան եւ ութ քիլոմէթր հեաւորութեամբ դէպի հիւսիս արեւելեան կողմը Քասիս գիւղը լեռնաշղթայի մը մէջ կ'աշխատին 20—25 ընտա-նիքաւոր Հայեր՝ Société du Ciment *գործարանը։ Երեք տարիէ ի վեր միայն այդ լեռը կը ճանչ-նան։ Գործարանատէրը ձրի յար-կարաժին նուիրած է անոնց. դըպ-րոց չկայ, պզտիկները փողոցները կը թափառին, գիւղը մօտ չէ, որ գէթ տեղական դպրոց ղրկեն զա-նոնք։*

Մեր այս հայրենակիցները Պրուսայի, Եոզկատի եւ կեսա-րիոյ շրջաններէն են։ Աշխարհէ կտրուած, ո՛չ ազգային կեանք ունին, ո՛չ լսարան, ո՛չ ալ թատրոն։ Իրենց ականջներուն կը հնչեն միայն այդ լերան վառօդով պայ-թումին խուլ արձագանգը եւ ծանր մուրճերու հարուածները։

Մ. Խրալեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Կիրակի առաւօտ Մարսիլիոյ Փրատօ մրցավայրին մէջ կա-տարուեցաւ Պաղտասարեանի եւ Փօլ Ֆրիչի մրցումը։

Հայ կռփամարտիկը սոխլ-ուեցաւ խաղի եօթներորդ շր-ջանին մրցումը ձգել, ձեռքէն վիրաւորուած ըլլալով։

Արդէն նախապէս գրած էինք թէ հայ կռփամարտիկէն յաղ-թանակ մը չէինք սպասեր։ Գրեթէ մեր կռփամարտիկներու կատարած բոլոր մեծ մրցումնե-րը որոշուած ժամանակէն առաջ վերջացած են։ Այսու հանդերձ Պաղտասարեան քաջալերելի է որ յաջողեցաւ եօթ շրջան դի-մանալ առաջին դասակարգի պատկանող կռփամարտիկի մը դէմ։

** *Սեպտեմբեր 22ի մեծ մրցման համար, Տէմսի արդէն մեծ փորձերուն սկսած է Լոս Անճէլոսի մօտ գիւղի մը մէջ։ Տէմսի այս առթիւ վարձած է Պիլ Թէյլը անուն նշանաւոր սեւամորթը, որուն օրական 100 տոլար կը վճարէ։*

Այս մրցման կազմակերպիչը Թէքս Ռիքըրտ ներկայիս ար-դէն 1,100,000 տոլարի տոմ-սակ ծախած է և կը յուսայ մինչեւ մրցման իրիկունը երեք միլիոնի տոմսակ սպառել,

ԱԹԼԷԹԻՍՄ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի օր, հակառակ անձ-րեւին 15,000 հանդիսականներ եկած էին դիտելու երկրորդ Ֆրանքօ-Գերման մրցումը, Քօ-լոմպի դաշտին վրայ։ Արդէն նախատեսած էինք Գերմաննե-րու յաղթանակը, եւ իսկապէս անոնք ապացուցին թէ կատար-եալ մարզիկներ են։ Դաշտը թրջած ըլլալով, կարելի չեղաւ մրցանիշներ կոտրել։

Մրցումը կը բաղկանար 15 խաղերէ, որոնց 11ը շահեցան Գերմանները ու յաղթական ե-լան 27 կէտերու առաւելու-թեամբ։ Ֆրանսացիները շահե-ցան 800 մեդր վազքը, ձողով ցատկելը, 110 մեդր արգելար-շաւը եւ 1500 մեդրը։

Անցեալ տարի Պալի մէջ (Զուիցերիա) 38 կէտերու տար-բերութեամբ է որ պարտուած էին։

** Օգոստոս 24էն Սեպտեմ-բեր 4 Հռոմի մէջ տեղի պիտի ունենան դպրոցականներու խա-ղերը։ 40 ազգեր պիտի մասնակ-ցին այդ մրցումներուն, ինչպէս նաեւ ֆրանսացիները, որոնք ընտիր խումբ մը պիտի ղրկեն։ Այս տօնին մէջ պիտի կատար-ուին մարզական բոլոր խաղերը։

Գ. Կարապետեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ընդարձակ գրացուցակ Պա-լենց գրատան, *1927 Փարիզ. Տպ. Մասիս, 100 էջ։ Հասցէ՝* 233 Fbg. St. Martin, Paris.

ընթերցո՛ղ,

Ամէն կողմէ ծրի *ՅԱՌԱՋ* կ'ուզեն — Սուրիայէն, Պուլկարիայէն Յունաստանէն, հեռաւոր Մուսուլի գիւղերէն եւ կայաններէն։ Կ'աշխատինք գոհացնել որքան կը ներեն մեր միջոցները։

Դուն որ կը սիրես «Յառաջ»ը, չը՞ պիտի ուզէիր ուրախացնել երիտասարդական միութիւն մը, լսարան մը կամ չքաւոր գիւղի մը պատանիները։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԴԱՐ ԴԱՏԱՐԱՆ ՄԸ.— *Սերպիոյ մէջ Վարաստին քաղա-քը յարմար շէնք չունի դատա-րանի համար։ Կառավարութիւնը ստիպուած վարձեց կոմս Պերոլ-տինկէնի տունը եւ դատարանի վե-րածեց։ Բնակարաններու օրէնքին համաձայն, կոմսը դատարանէն խնդրեց որ վարձքը քիչ մը աւել-ցնէ։ Պետութիւնը մերժեց, այն ատեն կոմսը բողոքեց դատարանին դէմ .. դատարանին առջեւ։ Կոմ-սը կը պահանջէր դատարանէն, որ իրեն իրաւունք տրուի տունը պար-պել տալու։ Եւ դատը տեսնուեցաւ կոմսին տանը մէջ, այսինքն այն դատարանին մէջ, որուն դէմ բացուած է դատը։ Դատարանը հաստատեց որ կոմսը իրաւունք ունի, իսկ դատարանը անիրաւ է եւ պէտք է պարպէ տունը։ Եւ սա-կայն ուրիշ շէնք չկայ, եւ դա-տարանը չի պարպեր տունը։ Դա-տարանը կը հրամայէ շուտով պարպել տունը, եւ նոյն դատա-րանը կը յամառի տունէն դուրս չելլել։*

«ԶԳՈՅՇ, ՆԵՐԿՈՒԱ՞Ծ Է».— *Պորինաժի դաշտերուն մէջ (Պել-ճիքա) վերջերս ելեկտրական ըն-կերութիւն մը շէնք մը շինած ու սիւները ներկած էր։ Շէնքին վրայ կախած էր թուղթ մը, ուր կ'ըս-ուէր. «Զգոյշ, ներկուած է»։ Սա-կայն կովերու բազմութիւն մը, որ դաշտին վրայ կ'արածէր, կար-դալ չգիտնալով, մօտեցաւ շէնքին եւ լզեց ամբողջ ներկը։ Նոյնիսկ քանի մը կաթիլներ, որ ինկած էին գետնի խոտերուն վրայ, լա-փեցին ու բան չթողուցին։ Ցաջորդ առտու իսկ մեռան խեղճ կովերը, բոլորն ալ։*

ԵՐԿՈՒ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԱՀԸ.— *Պէյժաի փապուղիին մէջ, խումբ մը բանուորներ կ'աշխատէին եր-կաթուղիին գիծերը նորոգելու։ Յանկարծ դիմացէն շոգեկառք մը հասաւ սրարշաւ։ Բանուորները շուարած նետուեցան գիծին միւս կողմը։ Սակայն մեծ եղաւ իրենց սարսափը, երբ տեսան որ միւս կողմէն ալ կուգար ուրիշ շոգե-կառք մը։ Բանուորները վախնի վախ մէջտեղ ելան եւ տեսան որ երկու ընկերներ ջախջախուած ու ինկած են գետին։ Երկու ուրիշ բանուորներ ալ ծանրօրէն վիրաւոր կը հանդային։*

ԴԱԳԱՂ ԵՒ ՕՐՕՐՈՑ.— *Բո-ճըրսթընի մէջ (Անգլիա), Ուիլլիս որ արհեստով դագաղագործ էր, արհեստին հակառակ գործեր կը տեսնէր։ Ժողովուրդ մը զաւակ ու-նէր, որոնք կը կազմէին բնակչու-թիւնը քսանըվեց օրօրոցներու։ Ուիլլիս ամուսնացած էր երկու անգամ։ Եւ երկու կիներն ալ այն-քան բեղմնաւոր էին, որ շուտով տունը լեցաւ 26 զաւակներով։ Այնպէս որ հայրը իրիկունները դժուարութիւն կը կրէր իմանա-լու համար թէ բոլոր զաւակներն ալ տո՞ւնն են։ Առած էր 26 աթոռ եւ իրիկունները կը նայէր որ պա-րապ աթոռ կա՞յ։ Այսպէս միայն կ'իմանար թէ մէկը բացակայ է։*

ԱՆԶՆՈՒԷՐ ԳՈՐԾԱՏԷՐԸ.— *Պրիւքսէլի մօտ Ալլոս բազմաթիւ գործաւորներ կը բանեցնէր հորե-րու մէջ։ Ցորեկ ատեն կը տեսնէ որ բանուոր մը հորին մէջ նուաղած ինկած է։ Անմիջապէս կ'իջնէ վար, առանց շուրջէն օգնութիւն ուզե-լու։ Սակայն հորին յատակը հա-զիւ հասած, հեղձուցիչ կազերէն կը նուաղի։ Այդ պահուն բանուոր-ները կը հասնին եւ դուրս կը հա-նեն աղէտեալները։ Գործատէրը Ալլոս մեռաւ, բայց բանուորը կա-րելի եղաւ ազատել։*

ԻՆՉՊԷՍ ԱՄԷՆ ՕՐ.— *Դե-րասան Լը Նօան ժամանակ մը բացակայեցաւ տունէն մասնակ-ցելու համար շարժանկարի ընկե-րութեան մը արշաւախումբին։ Կինը անմիջապէս «բարեկամ» մը գտաւ։ Երբ Լը Նօան վերա-դարձաւ, կինը ուրիշին կը պատ-կանէր այլեւս։ Նամակով տուն հրաւիրեց, խոստանալով որ պիտի մոռնայ կնոջ անհաւատարմու-թիւնը։ Կինը չի պատասխանէր։*

Լը Նօան, առջի իրիկուն, ա-տրճանակը ձեռքը կը ցատկէ հան-րակառքին դուռին վրայ եւ կը կրակէ։

Կնոջ բարեկամը փորէն վիրա-ւորուեցաւ. ուրիշ բանուոր մըն ալ՝ ձեռքէն։

Կինը հարցաքննութեան պա-հուն ուրացաւ եւ յայտնեց թէ ամուսինը անօթի կը ձգէր զինք, կը խաբէր եւ յետոյ պարծանքով կը պատմէր։ Վրէժ լուծելու հա-մար, տիկին Լը Նօան կը գտնէ նոր ամուսին մը, որ իր կարգին ձգած էր իր կինը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՄԱՀԱՆԱՒ»ԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ՍՈՒՔՕՎԻ ՀԵՏ

Այս սենեակը, որուն դրան առջեւ երկու պահակներ կը հս-կէին, այնքա՛ն աղտոտ էր որ, ինքնիրենս կը հարցնէի թէ՝ մարդ-կային արարածներ ինչպէ՞ս կրնա-յին ապրիլ հոդ...։

Կահ կարասին շատ նախնական էր, եւ կը բաղկանար սեղանէ մը, աթոռէ մը եւ բազմաթիւ նստա-րաններէ։

Սեղանին ետեւը, աթոռի մը վրայ նստած էր, սեւ կաշիէ տե-սակ մը համազգեստ հագած մարդ մը։

Յայտնի էր թէ գինով էր ան։ Ներս մտած պահուս, կը հար-ցաքննէր խեղճ ու կրակ մարդ մը, շրջապատուած տասնեակ մը չե-կիստներէ որոնք բոլորն ալ իրարմէ աղտոտ էին. մարդը սարսափած՝ միավանկերով միայն կը պատաս-խանէր իրեն եղած հարցումներուն։ Սպասելով որ այս հարցաքննու-թիւնը վերջանայ, նստարաններէն մէկուն վրայ տեղ գրաւեցի. մէկ քովս կար հրեայ կին մը որ եկած էր «հաղորդակցութեան արտօնա-գիր մը» խնդրելու, իսկ միւս քովս ալ քահանայ մը, որ պետու-թեան դէմ դաւաճանութեամբ ամբաստանուած էր։

Ահա թէ ի՞նչ բանի մէջ կը կայանար այդ դաւադրութիւնը։

Յեղափոխութենէն առաջ, ժո-ղովրդական թաղերու մէջ գտ-նուող շատ մը շէնքերու ճակտին վրայ աչքեր բացուած էին, որոնց մէջ կը դնէին իկոններ կամ սուր-բի արձաններ։

Յեղափոխութենէն ի վեր, այս իկոնները եւ արձանները վերցած էին եւ անոնց տեղ դրուած Լէ-նինի կիսարձանները։

Մուժիկները, այս պարզամիտ մարդերը որ վարժուած էին գլուխ բանալու եւ աղօթելու իկոններուն առջեւ, կը շարունակէին գլխաբաց աղօթել Լէնինի արձաններուն առ-ջեւ...։

Իսկ քահանան որ մերժած էր հետեւիլ անոնց օրինակին, Չեկա-յի դատարանը քաշուած էր, դատ-ուելու համար։

Այդ էր ուրեմն դաւադրու-թիւնը.

Բայց քահանան՝ ի զուր ջա-նաց չեկիստներուն բացատրել թէ՝ թէեւ սովետներու հրամանաւ, Լէ-նին աստուածացած էր, բայց դեռ օրթոտոքս դրախտին մէջ վխտա-ցող սուրբերուն կարգը չէր անցած եւ այս իսկ պատճառով, ինքը՝ քահանայ մը, ստիպուած չէր գլուխ բանալու եւ աղօթելու ա-նոր պատկերին առջեւ։

Ի՞նչ յանդգնութիւն։

Իմ աչքերուս առջեւ, խեղճ քահանան փառաւոր տիզի մը արժանացաւ եւ նետուեցաւ բան-տին ներսերը...։

Կարգը եկաւ հրեայ կնոջ։

Չեկիստներուն բացատրեց թէ՝ նախորդ օրը իր ամուսինը ձերբա-կալուած եւ դատապարտուած էր մէկ ամիս բանտարկութեան, այն պատճառով որ, ան շուկային մէջ, առեւտուրի կանոնագրութեան դէմ շարժած էր. բայց որովհետեւ ամ-բողջ դրամը բանտարկուած ամու-սինին քով էր, ինքը մնացած էր առանց ապրուստի։

— Բայց ի՞նչ կ'ուզես որ ը-նեմ ես, հարցուց չեկիստը։

— Քենէ, ամուսինս տեսնե-նելու արտօնութիւն կը խնդրեմ, որպէսզի ինծի արտօնութիւն տայ վար դրուած գումարէն մաս մը առնելու, որ ապրիմ։

Արտօնութիւնը սակայն, մեր-ժուեցաւ կնոջ, որ լալով մեկնեցաւ։

Այս գործերը վերջացած ըլ-լալով, վերջապէս չեկիստը ինձմով զբաղելու ժամանակ գտաւ։

Ամէնէն անպատկառ կերպով, գլխէն վար չափել չափչփելէ յետոյ, նշան ըրաւ որ իր մօտը երթամ։

Յետոյ, իր սեղանին վրայ գտնուող ցուցակ մը առաւ եւ զայն կարդալով, յանկարծ հար-ցուց ինծի։

— Ի՞նչ պատճառով հոս եկած ես եւ ինչո՞ւ կուզես խօսիլ ընկեր ֆեթերսին հետ։

Դարձայ իմ առաջնորդիս, որ այս հարցումէն ապշած մնացած էր եւ հրաւիրեցի զայն որ իմ տեղս պատասխանէ։

— Ընկեր Սորոտսքի, ըսաւ ան, սեղանին մօտենալով, «ընկեր» Իվան Քէտրօֆը երբեք չխնդրեց «ընկեր» ֆեթերսին հետ խօսելու արտօնութիւն։

— Ուրե՞մ։

— Ես էի որ այս վերջինին հրամանին համաձայն Քէտրօֆը հոս բերի, զայն ներկայացնելու համար։

— Ֆեթերսը ի՞նք ուզեց Քէտ-րօֆը տեսնել։ Տարօրինակ կ'երեւի այդ ինծի. գոնէ վստա՞հ ես ըսա-ծիդ։

— Ֆեթերսը ինձմէ չխնդրեց որ Քէտրօֆը իրեն ներկայացնեմ անձնապէս։ Պարզապէս ինծի հրա-մայեց — եւ այս ընդհանուր պատուէր է — որ անմիջապէս ի-րեն մօտ բերեմ բոլոր անոնք որ Մարիա Կոստանդինովնայի ծառա-յութեան մէջ կը մտնեն։

— Ա՛հ լաւ. հասկցայ. տե-սածիս համեմատ, խնդիրը ներքին ծառայութեան մը շուրջ կը դառ-նայ։

— Ճիշտ այդպէս, ըսաւ խն-դալով իմ «առաջնորդ»ս, որ գլխ ցոյց տալով աւելցուց.

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Մուսոլինի փրանսական նոր օրէնքին դէմ

Իտալական մամուլը երկարօրէն կը գրադի ֆրանսական հպատակութեան նոր օրէնքով, որ վերջերս հրատարակուեցաւ: Ֆրանսական վիճակագրութիւնները ցոյց կուտային թէ ամէնէն աւելի ձուլման ենթակայ տարրը Իտալացիներն են, ու այս պարագան կը սարսափեցնէ ֆաշիստները, որոնք կ'ուզեն աճիլ ու բազմանալ:

Ֆրանսական նոր օրէնքը պատճառ պիտի ըլլայ որ Մուսոլինի աւելի մեծ զարկ տայ հողագործութեան զարգացման, որուն սկսած էր արդէն Իտալիոյ մէջ:

Նոր շրջաբերականով մը, ուղղուած բոլոր նահանգապետներուն եւ ոստիկանապետներուն, Իտալիոյ դիկտատորը կ'արգիլէ անցագիր տալ գիւղացիներուն ու բանուորներուն, որոնք կ'ուզեն գաղթել արտասահման, եթէ նոյնիսկ անոնք ունենան աշխատութեան պայմանագրութիւն մը արտասահմանի հետ:

Մուսոլինի չուզեր որ գաղթին պատճառով կորսուին հարիւր հազարներով քաղաքացիներ, որոնք կրնան օգտակար ըլլալ երկրին մէջ:

Ճիշտ է որ ներկայ տնտեսական նեղութիւնները պատճառ կ'ըլլան գործազրկութեան աճելուն, սակայն իտալական կառավարութիւնը գործազրկութիւնը կը նկատէ իբրեւ տնտեսական կայունացման տարր մը: Նկատի ունի գործածել զանազան հաստատութիւններու փակման պատճառով տրամադրելի բանուորները, բանալով հսկայ աշխատանքներու ծրագիր մը, որով պիտի բարելաւուին պետական կալուածները եւ պիտի մշակուին Իտալիոյ ներկայ անմշակ հողերուն կէսէն աւելին: Թերեւս հրաւիրէ օտար, մասնաւորաբար ամերիկեան դրամագլուխը, դիւրացնելու համար այս ընդարձակ ծրագիրը:

Այսպէս կառավարութիւնը կը հաստատէ թէ բնակչութիւնը, ոչ թէ գերաճման մէջ է, այլ անբաւական է, եւ պէտք ունի 60 միլիոն բնակիչի:

Մամուլը կը շարունակէ խոշոր գիրերով արձանագրել ծնունդներուն նուազումը եւ մահերուն աճումը:

⁂ Այս առթիւ *Թայմզի* Հռոմի Թղթակիցն ալ հետեւեալը կը հեռագրէ.—

Արտագաղթի համար նոր խստութիւններ պիտի գործադրուին Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ: Այդ թուականէն վերջ անցագիր պիտի տրուի միայն այն բանուորներուն, որոնք օտար գործատէրէ մը կանոնաւոր պայմանագրութիւն կը ներկայացնեն եւ կամ բանուոր պատճառ ունին արտասահմանի մէջ մօտիկ ազգականներու մօտ երթալու համար:

Այս խստութիւններուն նպատակն է զարկ տալ ներգաղթին, համաձայն անցեալ Մայիսին Երեսփ. Ժողովին մէջ Մուսոլինիի ըրած այն յայտարարութեան թէ Իտալիա պիտի կրնայ գործ գտնել իր բոլոր զաւակներուն համար, եւ «ֆաշիստական կամքի մէկ ճիգով» դարմանել Միացեալ Նահանգներու եւ ուրիշ երկիրներու կողմէ իտալական գաղթականութեան դէմ ձեռք առնուած խստութիւնները: 1924ին Իտալիայէն դուրս ելան 408,000 գաղթականներ, այս թիւը երթալով զեղչուեցաւ եւ 1926ին 293,000 հոգի գաղթեցին: Ներկայ տարուան առաջին 6 ամիսներու ընթացքին մեկնողներու թիւն է միայն 54,378 հոգի:

Ինչ կ'ըսէ Մարաջախտ Ֆօշ

Մարաջախտ Ֆօշ անգլիական կիրակնօրեայ *Րեֆըրի* թերթի խմբագիրին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Ես չեմ կարծեր որ Ռուսիա միշտ պոլշեւիկ մնայ: Կը կարծեմ սակայն որ սովետները երկար պիտի կրնան մնալ իշխանութեան գլուխը, այն պատճառով միայն, որ Ռուսերը միսմինակ անընդունակ են պայքարելու անոնց դէմ: Ռուսիա հոգեպէս ոչ բոլորովին արեւմտեան է, ոչ ալ բոլորովին արեւելեան, եւ իր գերաճող բնակչութիւնը թաթարական անգթութիւնը կը միացնէ յեղափոխութեան ցանկութեան: Փոքրամասնութիւն մը ստեղծած է բռնապետութիւն մը, որ կը կործանէ ամէն անհրաժեշտ հաստատութիւն եւ կը սպառնայ ընկղմել արեւմտեան աշխարհն ալ, եթէ մենք չգիտնանք հասարակաց ճակատ մը կազմել դէմը: 1919 Փետրուարին, դեսպաններու ժողովին, յետոյ փորձագէտներու հաւաքոյթին մէջ առաջարկեցի զինել Ռուսիոյ սահմանակից երկիրները ռազմական ու զինուորական ամէն պահանջներով, ջախջախելու համար պոլշեւիկ Ռուսիան: Մտիկ չըրին, առարկելով թէ աշխարհ յոգնած է պատերազմէն: Այժմ, պոլշեւիկներուն սպառնալիքին դէմ, միակ միջոցը կը կայանայ անգլեւֆրանսական համաձայնութեան մը մէջ, միեւնոյն ատեն յուսալքելով այն միամիտ վաճառականները, որոնց աչքը միշտ դարձած է Սովետ Ռուսիոյ կողմը: Գերմանիա եւս, որ միշտ ներողամիտ աչքով մը նայեցաւ Ռուսիոյ, պէտք է Ֆրանսայի հետ ճակատ կազմէ Ռուսիոյ դէմ:

Գերմանական հարցին մէջ, դարձեալ անհրաժեշտ է անգլեւֆրանսական համաձայնութիւնը: Անգլիոյ համար, աշխարհագրական, քաղաքական եւ տնտեսական պատճառներով, կարեւոր հարց է Ֆրանսայի ապահովութիւնը: Փափաքելի է տեսնել սիրալիր համաձայնութիւն մը Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ, սակայն ցանկալի է նոյնպէս որ Գերմանիա լուծէ իր զինուորական ընկերակցութիւնները, ջնջէ զինարանները եւ քանդէ արգիլեալ ամրութիւնները:

Զինաթափութիւնը երազ է, որովհետեւ կարելի չէ համեբաշխիլ այս հարցին շուրջ: Եթէ Ֆրանսա եւ Անգլիա միշտ միացած ըլլային, վերջին պատերազմը տեղի չէր ունենար: Համաշխարհային խաղաղութիւնը կ'ապահովուի այնքան ատեն, որ միացած ըլլան Անգլիա եւ Ֆրանսա:

Մամուլի միջազգային համաժողով

Այսօր Ժընեւի մէջ կը բացուի մամուլի համաժողով մը, որ պիտի աշխատի բարելաւել հաղորդակցութեան միջոցները Ազգերու Դաշնակցութեան կեդրոնին եւ միջազգային մամուլին միջեւ:

Ժողովին պիտի նախագահէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի տէր եւ տնօրէն Լորտ Պըրնէյմ. ֆրանսական մամուլը կը ներկայացնեն երեք թերթերու տնօրէններ ու երեք խմբագիրներ: Թուրքերու ներկայացուցիչներն են Անատոլու գործակալութեան տնօրէն Ալաէտտին պէյ եւ Մամուլի ընկերութեան տնօրէնը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ Մարաշի Հայրենակցական միութեան կողմէ ՝ տեղի կ'ունենայ այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Grand Café des Sportsի մէջ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 80 Rue Charles Chéfson Bois Colombes, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհանուր ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Ներկայանալ անդամատետրներով:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմ. Եւրոպայի Շրջանային Պատգամաւորական ժողովին գումարումին առիթով յանձնախումբս կոչ կ'ուղղէ Հ. Մ. Ը. Մ.էն դուրս մնացած բոլոր հայ մարզական միութիւններուն, իրենց լիազօր ներկայացուցիչները ղրկելու Սեպտ. 16ի բացման ժողովին, ուր պիտի քննուին զիրենք Հ. Մ. Ը. Մ.էն հեռու պահող պատճառները եւ տարակարծութիւնները բառնալով մէկ դրօշակի տակ հաւաքուելու կարելիութիւնը:

Նոյնպէս կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի այն բոլոր նորակազմ մասնաճիւղերուն ներկայացուցիչները, որոնք երեք ամիսէ պակաս կեանք ունենալով, ուղղակի հրաւէր չեն ստացած, գալ խորհրդակցական ձայնով ներկայ գտնուելու համար ժողովի նիստերուն:

Ժողովները տեղի պիտի ունենան միութեանս Փարիզի մասնաճիւղի կեդրոնատեղին, 74 Rue Lafayette, *եւ կը սկսին իրիկուան ժամը 9ին:*

Շրջ. Պատգմ. ժողովի
Յանձնախումբ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ եղբայրս Նշան Հազարապետեանը որ Սուրիա կը գտնուի. լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր եղբօր Պրն. Աբիկ Հազարապետեանի (Պարթընցի), Բիւ տը լա ֆար Թիւ 13, Մարսէյլ:

Կը խնդրուի արտատպել սուրիական թերթերէն:

— *Էրզրումցի Տիկ. Վերոնիքա Այվազեան, կը փնտռէ իր աղջիկը Տիկին Շուշան Բէշիշեանը, որ Զինադադարէն յետոյ Կովկասէն Պոլիս եկած էր իր ամուսնոյն Յարութիւն Բէշիշեանի եւ աղջկան Եպրաքսէի հետ: Բէմալական դէպքերու առթիւ ամուսինը Պուլկարիա, իսկ ինքը Նախիջեւան (Կովկաս) մեկնած է: Այժմ լուր առնուած է որ Լիոն գործարանի մը մէջ կ'աշխատի: Տիկ. Շուշան Բէշիշեանի մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Տիկ. Վերոնիքա Այվազեանին,* c/o M. Herartean, B. P. 280 Alep, Syrie:

— կը փնտռեմ եղբայրս Գրիգոր Աւետիսեանը որունմէկ տարիէ ի վեր Haute Loire նահանգը ըլլալը հաստատուած է: գրել փանոս Աւետիսեանի, 120 Rue Colombes Asnières (Seine).

— Օվաճըգ գիւղէն Տիկ. Սըրբուհի Չինոեան, որ իր Մկրտիչ զաւակով Սավին գիւղը կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրաքրոջ զաւակները վ.աճան, Ագրիպաս եւ Մաքսուտ վ.արդերեսեան, իրենց մայրը տիկին Լիմօնիա վ.արդերէսեանը եւ իրենց հայրը, որ Պրուսացի է եւ Պոլսոյ Թաշխանէն եկած եւ Փարիզ հաստատուած ըլլալը կը կարծուի: իմացնել՝ Sourpouhi Tchinoian, Société Cotonnière du Sud-Est, Savines (Hautes Alpes).

— կը փնտռեմ եղբայրս Պրուսայի մեծ նոր գիւղէն վ.աչէ Բարունակեան որ տարի մը առաջ Յունաստան կը գտնուէր: իմացնել՝ Մկրտիչ Բարունակեանի՝ 5 Rue Capitaine Fairbeer Issy - les - Moulineaux (Seine) France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Աստուածները ծարաւի են 20 ֆրանք, Աֆրոդիտէ 12, Մանչ-Աղջիկը 20, վ.արժապետին աղջիկը 20, Ռաֆայէլ 20, Կրացիէլլա 10, Փոստամի գաղտնիքները 12, Ի՞նչպէս գողցան ցախերուն Թագը 12.50, Անհետացած սեւռունդ մը 10, Խաղամոլ Տք. Մապիւսի գաղտնիքները 15, Սիրահարի մը դասերը 12, Պէքրի Մուսթաֆայի զուարճալիքները 6, Տօքթ. վ.արդան 7, Ազգ. Բաբերար 4, Մեղքին զաւակը 6, Ընտիր աղջկունք 4, Փոթորիկը 2, Դարձը 10, Գերասանուհին 10, Կինը 7, վ.ենետիկի վաճառականը 4, Ծապլվար 7, Արսէն Լիւբէն 20, Ռասբուտին 20, Շէրլոք Հօլմսի երեք պատմուածքները 2ական, Թօփալ Օսման 5, Տք. Մօրի վրէժը 5, *Մահացու Սէրը* 3 ֆրանք:

Մերկ կինը 12.50, Ցիմար կոյսը 12.50, Կայսրը 10, Օթէլլօ 12.50, Զարշըլը Արթին աղա 6, Ժառանգորդը 5, Սեւ թէ ճերմակ (չորս զաւեշտ) 6, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Երկու խուլեր 3, Կառքի արկած մը 2.50, Փարոսի պահապանները 2.50: Երգարան (Ձայնագր.) 10, Նոր երգարան 5, Աշուղ Ղարիպ 5, Քերթուածներ՝ Դուրեանի 5, Օրերի պսակը 12.50 ֆրանք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԱԿԱԲՈՅԾԸ
(Մագնիսացողի մը սարսափները)

72 էջ 6 ֆր. միայն

Պահանջել գրացուցակը: փօսթի ծախք չառնուիր: դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ԿԱՐԴԱՑԷՔ՝

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ (1914–1918)

ԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ՍԱԿԱՐԱՆ
23 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	50
Մարք (ոսկի) 100 Mark		607	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	73
Թրք. ոսկի	» or	107	20
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատը	Léva	15	80
Տրախմի »	Drachme	33	25
Լիր »	» Lire	139	75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	128	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3370	—
» II	»	2000	—
» III	»	1660	—
Օսմնեան երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

25 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 423 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԻՏԻ ՏԵՍՆԵ՞Ն ՎՏԱՆԳԸ

Թուրք ընդդիմադիր պետերը միայն Թուրք ժողովուրդի ներքին ու Թաքուն կուտակուած դժգոհութիւնը չէ որ պիտի շահագործեն իրենց գաղտնի նպատակներուն համար: Կայ ուրիշ կարեւոր հարց մը, որ յեներան կը ծառայէ դժգոհներու, բայց այժմու ղեկավարները յաղթանակի գինովութեան մէջ կարեւորութենէ զուրկ կը համարեն:

Թուրքիոյ այժմու բնակչութեան մէջ — իրենց իսկ վիճակագրութեամբ — քիւրտ ժողովուրդը կը կազմէ 100ին 25ը: Այս ժողովուրդը խառնուած չէ Թուրք ժողովուրդին հետ. կ'ապրի բոլորովին անջատ եւ աշխարհագրական նպաստաւոր պայմաններու մէջ: Աւելին. այդ շրջաններու մէջ բնակող Թուրք ժողովուրդը Թիւի եւ ուժի տեսակէտէն զանցառելի քանակ մը կը կազմէ: Քիւրտ ժողովուրդն ալ ունի իր ուրոյն ազգային, կրօնական եւ քաղաքական ձգտումներն ու ցանկութիւնները: Իբրեւ հաւաքականութիւն չի կրնար ու չուզեր մտնել Թրքական կաղապարին մէջ, կ'ըմբոստանայ եւ զէնք կը վերցնէ իր շահերը պաշտպանելու համար:

Ընտրութիւններու ընթացքին շարք մը Թուրք, կամ Թրքացած քիւրտ հացկատակներ երեսփոխան կը նշանակուին Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ ներկայացնելու համար Քիւրտերը: Սակայն այս մարդիկը իրենք են, որ կը պահանջեն կառավարութենէն քրտական հարցը լուծել զէնքով ու տեղահանութիւններով: Ո՛չ ոք այնքան մոլեռանդ կերպով քրտական ցանկութիւններուն դէմ նիզակ չէ ճօճած, որքան Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյը:

Այսպէսով Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ ապրող երկու միլիոնոց քիւրտ բնակչութիւնը ոչ միայն զրկուած է ընտրութիւններու եւ առհասարակ կառավարութեան ազատօրէն մասնակցութիւն ունենալու իրաւունքէն, այլ դրուած է տեղահանութեան եւ ոչնչացման ճամբուն վրայ, որուն զէնքով դիմադրելու միջոցը միայն մնացած է:

Տարակոյս չկայ, թէ այս ներքին ծանր տագնապը, վտանգաւոր խոց մըն է ներկայ Թուրքիոյ կողին վրայ բացուած, զոր անպայման պիտի փորձեն խառնշտկել ու բորբոքել ոչ միայն ընդդիմադիր ղեկավարները, այլ նաեւ շահագրգռուող օտար պետութիւնները:

Մեզի շատ լաւ ծանօթ է նաեւ թէ՝ Թուրքիոյ այժմու պետական պիւտճէն խոտոր կը համեմատի Թուրքիոյ քանի մը միլիոնոց ազգաբնակչութեան տնտեսական տարողութեան հետ եւ որուն ծանր բեռին տակ կը քամուի ամէն օր, սակայն անհնար կ'ըլլայ այդ անյատակ կարասը լեցնել:

Իրապէս Թուրքիոյ մէջ գիտական հիմունքներով կազմուած պիւտճէ գոյութիւն չէ ունեցած միլլի շարժումէն ի վեր, այլ պիւտճէի ծաղրանկար մը, որուն հասոյթի գլուխները կազմուած չեն իրական տուեալներու վրայ:

Պիւտճէի հասոյթներու խոշոր բացը միշտ լրացուած է պետական Թալաններով — բռնի հանգանակութիւն, «լքեալ» գոյքեր, արտաքսուածներու շարժական եւ անշարժ հարստութեան յափշտակութիւն եւայլն:

Պիւտճէն կրճատել եւ համաձայնեցնել Թուրքիոյ ժողովուրդի տնտեսական տարողութեան, անհնարին բան է, առանց վտանգելու կառավարութեան ստանձնած խոշոր պարտաւորութիւնները: Ան պարտաւոր է պիւտճէն յարմարցնել հսկայ երկրի մը վարչական ու զինուորական պաշտպանութեան անհրաժեշտ պահանջներուն:

Այս հակասութիւնը ահաւոր դժուարութիւն մըն է, որուն առջեւ Թուրքիոյ վարիչները շուարած պիտի մնան, երբ ցամքին Թալանի աղբիւրները:

Այս բոլոր դժուարութիւնները յստակօրէն ցոյց կուտան թէ Թուրքիոյ այժմու վարիչները կը քալեն փակուղիի մը մէջ, որմէ դուրս գալ անհնար է առանց խոշոր ցնցումներու, եթէ շարունակեն ընթանալ ներկայ քաղաքական ճամբէն:

Այս ծանր վիճակին գլխաւոր պատճառներէն մէկն է անոնց տարամերժ ազգայնականութիւնը, ուրիշներու հողային իրաւունքներու յափշտակութիւնը: Այնքան առատ եւ ընդարձակածաւալ հողեր, որոնց պէտք չունի փոքրաթիւ Թուրք ժողովուրդը, ոչ Թուրքիան ֆիզիքական ու նիւթական հնարաւորութիւն ունի զանոնք լեցնելու եւ ոչ ալ Թուրք ժողովուրդը կրնայ տեւականօրէն իր ճղճիմ ուժերով պաշտպանել զանոնք:

Միւս կողմէն զրկուած ազգերը աւելի պիտի բարդացնեն այս կնճիռը, որովհետեւ հաւանական չի թուիր որ իրաւազրկուած ազգերը հաշտուին կատարուած յափշտակութեան հետ եւ Թուրքիան չդնեն դժուարութեան առջեւ:

Այդ զոհերէն մէկն է հայ ժողովուրդը, որ այսօր ահաւոր տառապանքէ մը կ'անցնի իր հողերէն զրկուած ըլլալուն համար, եւ եթէ այսօր անիկա հանդարտ է, չի նշանակեր թէ հաշտուած է այս եղելութեան հետ: Ընդհակառակը:

Քիւրտիստանը այսօր իսկ մահացու պայքարի մը լծուած է փրկելու համար իր հայրենի երկիրը:

Թուրքիոյ վարիչները շփացած երէկի աժան յաջողութիւններէն եւ երես առած այսօրուան քաղաքական դասաւորումէն, անտեղիտալիօրէն կը յամառին իրենց ձեռքին մէջ պահելու այժմու սահմանները:

Ահա այն պատճառներէն մէկ քանին, որ Թուրքիոյ երեւութական հանդարտութեան տակ կը պատրաստեն փոթորիկ մը, որմէ խուսափելու հնար չունի Էնկիւրի, եթէ հիմնովին չդարմանէ յիշեալ սխալները:

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԿՈՐՍՆԻ...

Ֆիկարօ, քննադատելով հպատակութեան նոր օրէնքը, կը գրէ (23 Օգոստոս).

— «Զինուորական ծառայութեան եւ ուրիշ շատ մը հանրային կամ մասնաւոր պաշտօններու համար, Ֆրանսացիները պէտք է անցնին քննիչ մարմիններու առջեւէն, բժշկական քննութեան ենթարկուին և ապացուցանեն թէ ժառանգական կամ անհատական ախտերէ զերծ են: Ուրիշ երկիրներու մէջ, նման միջոցներ ձեռք կ'առնուին այն օտարականներուն դէմ, որոնք կ'ուզեն այդ երկրին մէջ հաստատուիլ կամ պարզապէս բնակիլ: Միացեալ Նահանգները զանոնք բերող շոգենաւով ետ կը ղրկեն կասկածելիները — ֆիզիքապէս, բարոյապէս եւ մտաւորապէս կասկածելիները: Մեր մօտ, ոչինչ. ո՛չ մէկ պաշտպանութիւն, դուռը լայն բացուած է մարդկային սեռի Թափթփուքներուն առջեւ. ինչ որ կը նետուի ուրիշ տեղ, կ'իյնայ «գեղեցիկ Ֆրանսա» յի գլխուն:

«Երեք միլիոն առոյգ, առողջ, քաջ ու պարկեշտ Ֆրանսացիներ սպանդանոց քշուեցան, որպէս զի անոնց տեղ փոխարինեն աշխարհի ուտիճները: Աշխարհ «կը պաշտէ Ֆրանսան», ինչպէս վիշապը կը սիրէ ճագարը:

«Մեր հայրենիքը միշտ հիւրընկալ, մայրական եղած է օտարներուն համար: Կառավարութիւնը որոշած է Ֆրանսայի մէջ ֆրանս. ցեղին տեղ դնել նոր ցեղ մը. նախ իրական Ֆրանսացիներու բնաջնջումը կազմակերպեց. յետոյ ալ նոր Ֆրանսացիներու մուտքը կը կազմակերպէ. ու միջազգայնական ամբոխավարները իր հրամանները կը կատարեն:

« ... Հպատակութեան նոր օրէնքը ֆրանս. ազգը մահուան վտանգին առջեւ կը դնէ: Մինչ բոլոր պետութիւնները կ'աշխատին ազգայնականութիւնը զօրացնել իրենց մօտ եւ ցեղը ապահովել, մեր մօտ ո՛չ մէկ բան առջեւ կանգ կ'առնեն, քանդելու համար աւանդութիւնները, ցեղին խիղճը եւ նոյնինքն ցեղը: Եթէ Երկնային Արդարութիւնը հրաշք մը չգործէ փրկելու համար Ֆրանսան՝ դարերու ընթացքին մարդկութեան համար իր բրած ճիգերուն եւ զոհողութիւններուն սիրոյն, մեր ազգը պիտի կորսուի: Եւ կամ ժամանակին պիտի կրնա՞յ ինքզինքը գտնել՝ այս հրաշքը կատարելու համար:»

Ֆիկարօ Թուելով նոր օրէնքին անպատեհութիւնները, կը յարձակի վարչապետ Փուանքարէի եւ դատական նախարար Պարթուի վրայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Ընդհ. մարդահամարի պատրաստութիւնները կը շարունակուին: Տուներու Թուակութեան գործը գրեթէ աւարտած է: Մարդահամարին օրը, 28 հոկտեմբերին, իւրաքանչիւր պաշտօնեայ պիտի արձանագրէ 50-70 տուն: Հաշուի եղած է որ մօտ 60,000 պաշտօնեայ պիտի աշխատին մարդահամարի համար:

Մարդահամարի գործողութիւնները ամէն կողմ պիտի սկսին նոյն օրը, նոյն ժամուն, արդիւնքը պիտի հաւաքուի կուսակալին մօտ եւ Նոյեմբեր 2ին պիտի հաղորդուի կառավարութեան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐ. ԴԱՇԻՆՔ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆ ՕԴԱՆԱՒԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԷՍՔԻՇԷՀԻՐԻ ՄԷՋ

Յայտնի գերման հրապարակագիրներ Հանս Շվան եւ Քարլ Մէրթէնս խիստ լաւատեղեակ աղբիւրներէ քաղելով «Միլիթար ունտ Վիրթշաֆթսփոլիթիշէ Քորէսփոնտէնց»ի մէջ կը գրեն թէ գերման Եունքէրս եւ Ռորպախ ընկերութիւնները անցեալ Մարտ ամսուն Էսքիշէհիր փոխադրած են իրենց պատերազմական օդանաւերու շինութեան գործարանները, որոնք մինչեւ այն ատեն Թիֆլիս եւ Մոսկուա հաստատուած էին: Իրենց պաշտօնէութեան մէջ կան Ռայխսվէրի 75 սպաներն ու ենթասպաները, որոնք մասնաւոր արձակուրդ ստացած են:

Այս տեղափոխութիւնը կատարուեցաւ համաձայն ռուսեւ Թուրք զինուորական դաշնագրին: Ըստ այդ դաշնագրին, սովետները յանձն առած են Թուրքիոյ հայթայթել 32 օդանաւային տորփիղներ, ամէն դասակարգէ, 9 հրասանդեր՝ եզերքները պաշտպանութեան համար, 21 ընդծովեայ, 20,000 հրացան եւ 500 ամրաշէն սպաներ:

Այս բոլոր ռազմական հրանօթները պիտի յանձնուէին Տէսսաուի Եունքէրս եւ Էսսէնի Քրուփ տուներուն մասնաճիւղերուն կողմէ, մինչեւ այն ատեն հաստատուած Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի մէջ: Թուրքեւռուսեւգերման այս համաձայնութիւնը պատրաստած է գնդապետ Նիքոլայի, որ ծանօթ է Պալքաններու մէջ իր քաղաքական մեքենայութիւններով, իսկ վերջնական ձեւը տուին գերման պատերազմական նախարարութեան զինուորական կրթութեան ճիւղէն գնդապետ Հէն, գեր-գնդապետ Վիլպէրկ, բանակի զինուորական ճիւղէն, եւ հազարապետ Վ. Ռապէնաու:

Փարիզի աննախընթաց ցոյցերը

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Երեքշաբթի գիշեր աննախընթաց ցոյցեր կատարուեցան Փարիզի մէջ Սաքքօ-Վանցէթթիի համար: Ժամը 6ին արդէն խլրտումներ կը տեսնուէին: Պահակազօրքը, հրացանը ուսին, սաղաւարտակիր հեծելազօրքին գլխաւորութեամբ պաշարած էր Էէնայի հրապարակը:

Ժամը 9ին 1500 հոգինոց ցուցարարներու խումբ մը Կրանտ-Արմէ պողոտայէն վար իջաւ, սակայն հանդիպեցաւ ոստիկանական ուժեղ պատնէշի մը: Բախումը թեթեւ էր, քանի մը հոգի ձերբակալուեցան, միւսները ցրուեցան:

Պուլվար Փուասոնիէրի եւ Ռուժմոն փողոցին անկիւնը ցուցարարները խռնուած էին: Ոստիկանները ուզեցին ցրուել: Ուժգին բախումէ վերջ ցուցարարներու բանակը երկու մասի բաժնուեցաւ: Առաջին խումբը, իջնելով Մոնմարթր, հանդիպեցաւ ոստիկանական խումբի մը, որուն գլխուն Թափեց սրճարաններուն առջեւէն վերցուցած գաւաթները, շիշերը, պնակները: Երկրորդ խումբը լուրջ դիմադրութիւն մը փորձեց Ֆօպուր Փուասոնիէրի փողոցին մէջ: Քանի մը անգամ պահակազօրքը պատրաստուեցաւ կրակելու: Կռուին ընթացքին հրացան մը պայթեցաւ, առանց վնաս պատճառելու:

Պուլվար Սէպաստոփոլը ամէնէն շատ վնասուեցաւ: Ցուցարարները պատնէշներ շինեցին, արգիլելու համար ձիաւոր ոստիկաններուն անցքը: Ասոր համար կառքերով լեցուցին, արմատախիլ ըրած ծառերով գոցեցին ճամբան: Ծառերուն երկաթէ պահպանակները հանեցին եւ նետեցին ոստիկաններուն: Կատարեալ պատերազմական տեսարան: Ոստիկանները կրակի սպառնալիքին տակ ստիպեցին նահանջել ցուցարարները, որ իրենց անցքին վրայ ջարդուփշուր ըրին բոլոր հսկայ վաճառատուններուն ապակիները: Հանրակառք մը գրաւեցին եւ կոտրեցին ապակիները: Օպրի-լը-Պուշէ փողոցին մէջ կրակ բացին ոստիկաններուն վրայ: 600 հոգինոց խումբ մը Պուլվար Ռօշըշուարէն անցնելով քարկոծեց բոլոր վաճառատունները, ջարդեց ապակիները: «Մա՛հ Ֆուլլէրի» աղաղակելով, հասան «Մուլէն-Ռուժ» եւ ջարդեցին փշրեցին ապակիները, կոտրեցին ինքնաշարժները: Գրգռութիւնը մեծ էր մասնաւորապէս Մօնմարթրի մէջ, ուր կը յաճախեն հարուստ Ամերիկացիները: Նոյն տեսարանը Շան զ'Էլիզէի վրայ:

Կէս գիշերին դադրած էր ցոյցը: Ձերբակալուած ցուցարարներու Թիւը կը հասնի 200ի: Բազմաթիւ ոստիկաններ վիրաւորուեցան:

Գաւառներու մէջ եւս առաւել կամ նուազ սաստկութեամբ ցոյցեր կատարուեցան: Ռուանի մէջ բուռն ցոյցեր եղան եւ ոստիկաններէն ու ցուցարարներէն վիրաւորներ կան: Զանազան Քաղաքապետարաններ կէս դրօշակ պարզած էին: Մոնփելլիէի մէջ երկու ռումբեր նետուեցան, ոստիկան մը վիրաւորուեցաւ:

∴ Ամերիկայի զանազան քաղաքներուն մէջ եւս եղան ցոյցեր, զորս ոստիկանութիւնը ուզեց արգիլել: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան: Փէնսիլվանիոյ մէջ զինուոր մը սպաննուեցաւ, երբ կը ցրուէր ցուցարարները: Սէնթ Ճօզէֆի վանքին մէջ (Քլիվլընտ) ուժանակներ պայթեցան, մեծ վնասներ պատճառելով: Մասաչուսէցի քաղաքներէն մէկուն մէջ եւս ռումբեր նետուեցան:

Ժընեւի մէջ, հակառակ անձրեւին, ցուցարարները հաւաք-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Հ. Յ. Դ. ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՆԻՒԹԵՐԸ

Իզվեստիա կը գրէ թէ խորհ. իշխանութեանց ձեռքը անցած է Ա. Բէրէնսքիի յարչիւը, որ մնացած էր Ռուսիոյ մէջ: Այս թանկարժէք նիւթերը ամբողջութեամբ յանձնուած են Յեղափոխական թանգարանին: Արշիւին մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան դատավարութեան վերաբերեալ նիւթերը:

Ինչպէս յայտնի է, Ա. Քէրէնսքի Դաշնակցութեան մեծ դատավարութեան ատեն պաշտպան փաստաբաններէն էր:

ԹՈՒՐՔ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Կիլիկիոյ երկաթուղիի աշխատաւորներուն գործադուլը աւելի սաստկացած է: Մէրսինի աշխատաւորներն ալ միացան Ատանայի բանթողներուն: Միայն Տարսոնի կայարանապետն է որ կը շարունակէ պաշտօնը եւ երեք քրիստոնեայ պաշտօնեաներու հետ կը հսկէ շոգեկառքին երթեւեկին, որ շատ անկանոն է: Արկածները անպակաս են եւ ժողովուրդը չի վստահիր ու ինքնաշարժով կը կատարէ իր ճամբորդութիւնը:

ՊՈԼՍՈՅ ԱՆՏԱՌՆԵՐՆ ԱԼ Կ'ԱՅՐԻՆ

Պոլիս, Պէյքոզի մօտ Զավուշ անտառին մէջ հրդեհ ծագեցաւ եւ ամբողջ անտառը մոխիր դարձաւ: Գիւղացիները, որ փայտ կտրելու գացած էին, հազիւ կրցան փախչիլ: Պոզ Պրունի կողմերն ալ հրդեհ ծագած է ուրիշ անտառի մը մէջ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Եգիպտոսի Թագուհին Նազլը, որ Աղեքսանդրիա՛յէն «Մահրուսէ» զբօսանաւով Մարսիլիա եկած էր, Երեքշաբթի առաւօտ Փարիզ հասաւ: Իրեն կ'ընկերանային հայրը Սապրի փաշա, եղբայրը Շէրիֆ Սապրի պէյ եւ Փարիզի դեսպան Ֆախրի փաշա: Թագուհին հագուած էր եւրոպական ձեւով: Լուսանկարիչներուն արգիլուեցաւ թագուհիին պատկերը առնել: Ֆուատ թագաւորն ու թագուհին քանի մը օրէն Վիթէլ պիտի մեկնին օդափոխութեան:

ԱՒԵՏԻՍ ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Սէնթըրլ Սփորթինկ Քլըպի մէջ առջի գիշեր տեղի ունեցաւ կոփամարտի մրցում մը Աւետիս Ապլաղաթեանի (Պէչիր) եւ ֆրանսացի յայտնի կոփամարտիկ Պուվէի միջեւ: Ութը շրջանի խաղէ մը վերջ, կէտերու առաւելութեամբ յաղթական հռչակուեցաւ մեր հայրենակիցը:

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆԻ ՋՈՀԵՐԸ

Սան Ֆրանչիսքօ — Հօնօլուլու ճամբուն վրայ կորսուած երեք օդանաւերը գտնելու համար փնտռտուքներ կը կատարեն 58 ամերիկեան մարտանաւեր: 15 Թորփիլահալածներ եւ մէկ Թեթեւ յածանաւ եւս հրահանգ ստացան միանալու անոնց: Գրեթէ ամէն յոյս կորսուած է գտնելու համար զանոնք:

ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ դեսպանատունը դատ բացած է Մաթէնի դէմ, որ իր Օգոստ. 19ի Թիւին մէջ կարգ մը պոլշեւիկեան վաւերաթուղթեր հրատարակած էր: դեսպանատունը կ'ըսէ թէ այդ նամակները կեղծ են եւ վերջերս գտնուած էին կեղծարար Սոլովսքիի վրայէն: դեսպանատան փաստաբանն է Հանրի Թօրէս:

Ո՞Վ Է ՅԱՆՑԱՒՈՐԸ

Լօզանի ախտահոչակ դաշնագրի ստորագրութենէն ետք հայ քաղաքական դատի կրած ծանր հարուածէն շշմած քաղաքական որոշ հոսանքներ, յանցաւոր անտարբերութեամբ մը հրաժարեցան ամէն տեսակի քաղաքական պահանջներէ, եւ սկսան մէկը միւսի ետեւէն վտանգաւոր սխալներով ալ աւելի ծանրացնել մեր կացութիւնը։

Կը յիշուի անշուշտ բարոյալքումի այդ դառն օրերուն Ազգային Պատուիրակութեան բռնած անըմբռնելի վերաբերումը մեր իրաւական միակ օրկանին՝ Հ. Հ. Պատուիրակութեան դէմ, դեռ թարմ է յիշատակը անոր մղած պայքարին՝ մեր անցագրային եւ նման շարք մը առանձնաշնորհումներուն դէմ։ Չի մոռցուիր նոյնպէս, որ այդ նոյն Ազգային Պատուիրակութիւնը առաջինը եղաւ, որ հայկական դատը փոխեց «հայ գաղթականութեան» ողորմելի հարցին, մէջտեղ նետելով «Սարտարապատի ոռոգման» նշանաւոր ծրագիրը։

Այս աղէտաւոր ուղղութեան դէմ Դաշնակցութեան կողմէն եղած ամէն մէկ ձեռնարկ ժամանակին «ազգավնաս» եւ «վտանգաւոր» նկատուեցաւ Ազգային Պատուիրակութեան եւ անոր ետեւ կանգնող Ռամկավար կուսակցութեան կողմէ։

Եւ եկաւ ատեն մը, երբ Ռամկավարներու համաձայնութեամբ Ազգային Պատուիրակութիւնը փոխեց իր անունին հետ իր կազմն ալ, դառնալով «Գաղթականաց Կեդրոնական Յանձնաժողով»։

Գաղտնիք չէ, որ առհասարակ բոլոր ձեռնարկներն ու քայլերը կ՚առնուէին Ռամկավարներու գիտութեամբն ու հաճութեամբը, եւ հետեւաբար իրենք եւս պատասխանատու էին Ազգային Պատուիրակութեան քայլերուն համար։

Մինչեւ այսօր Դաշնակցութիւնը եւ անոր համակիր տարրերը միայն քննադատողի դերին մէջ էին։

Հիմա ո՞վ գիտէ ի՛նչ անցած դարձած է, ո՛ր Ռամկավարները սկսած են հրապարակով պայքարիլ իրենց պաշտպանեալ «Գաղթականաց Կեդրոնական Յանձնաժողով»ին դէմ։ Այս կարգի արտայայտութիւններէն նմոյշ մը կը տեսնուի Ռամկավարներու Ամերիկայի օրկան «Պայքար»ի մէջ, ստորագրուած Փարիզի իր սեփական թղթակցէն։ Այդ յօդուածը փաստաթուղթ մըն է Ռամկավար գործիչի մը ամենղուկ կեցուածքին։ Սակայն լսենք զինքը.

«Մարմին մը կայ որուն անունն է «Գաղթականաց կեդրոնական ցանձնաժողով»։ Այսպիսի ցանձնաժողով մը, այսօր, գոյութիւն չունի իրականին մէջ. բայց անոր անունով Պ. Լ. Բաշալեան կը խօսի, կը գործէ եւ կը ցամբորդէ։ Ու այս անունով եղած դիմումները Ժընեւ Ազգերու ընկերակցութեան մօտ եւ այլուր, ոչ միայն արդիւնք մը չեն տար — այլ մեզ կը դնեն արգահատելի դրութեան մը մէջ։»

Մէկէ աւելի ճշմարտութիւններ պարունակող այս տողերուն մէջ, «արգահատելի»ն «անօգուտ դիմումնե՞ր»ն են արդեօք, թէ Ռամկավարները, որոնք ասկէ առաջ ոգի ի բռին կը ներբողէին այդ նոյն Պ. Բաշալեանի ձեռնարկները Ժընեւի մէջ։ Ի՞նչ եղաւ իրենց կամքին հակառակ. չէ՞ որ իրենց պահանջներն էին, որ կը ներկայացուէին։ Եւ եթէ վերջին հաշուով շատ արդիւնք ձեռք չէ բերուած, մի՞թէ ատիկա պատճառ մըն է մահավճիռ կարդալու այդ մարմինին։ Ջատագովել ու խրախուսել որոշ ծրագիրներ ու ձեռնարկներ, զանոնք հակադրել հակառակորդ կուսակցութեան ձեռնարկներուն, եւ ի վերջոյ իրենց ակնկալութեան մէջ հիասթափուած, լքել ու հարուածել անյաջողութեան մատնուածները, ռամկավարական առաքինութիւն է միայն, եւ ի զուր կը փորձեն այդպէսով մեղմել իրենց պատասխանատուութեան ծանր բաժինը։

Բայց ռամկավարները, ոչ միայն չեն ուզեր խոստովանիլ իրենց քաղաքական ապիկարութիւնը, ոչ միայն չեն ուզեր ստանձնել պատասխանատուութեան իրենց բաժինը Ազգային Պատուիրակութեան կամ Գաղթականաց Կեդրոնական Յանձնաժողովի ընդհանուր գործունէութենէն, այլ մեքենայութիւններով և ծամծմուած բառերով կ՚ուզեն ազատել իրենք զիրենք, ուրիշի վիզին փաթթելով իրենց մեղքերը։ Ինչո՞ւ — որովհետեւ «չէզոք»ներէ կազմուած Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողովը, «ոչ մէկ հաստատ ուղեգիծ եւ գործունէութեան ծրագիր» է ունեցած, կը բարբանջէ ամենղուկ թղթակիցը։ Շնորհիւ ուրեմն միայն այս մարդոց ապիկարութեան, «Նանսէնի ծրագիրը, դժբախտաբար մեծ բան չշահեցուց հայ գաղթականներուն, որոնք մնացին անհայրենիք եւ անպաշտպան բազմութիւններ։ Լքեալ գոյքերու հարցը, կախուած Թուրք կառավարութեան բարեացակամութենէն, սկիզբէն դատապարտուած էր անլոյծ մնալու». եւ այսպէս ուրիշ անյաջողութիւններ ալ կ՚արձանագրէ Պ. ռամկավարը այն բոլոր ձեռնարկներէն, որոնք ժամանակին ջատագովուած եւ պաշտպանուած իր կուսակցութեան կողմէ, յանձնուած էին անոր արտաքին քաղաքականութեան օրկանը հանդիսացող Գաղթականաց Յանձնաժողովին։

Այսօր մարդիկ առանց կարմրելու կը խոստովանին թէ այդ բոլոր հարցերը ոչ միայն դրական լուծում չեն ստացած, այլ աւելի վատթարացած են, ի հարկէ շնորհիւ Բաշալեաններու նման «անուղեգիծ» չէզոքներուն։

Թղթակիցը գիտէ անշուշտ, որ ինք եւ իր կուսակցական բոլոր օրկանները ժամանակին որքան տգեղ պայքար մղած են Դաշնակցութեան դէմ, միայն անոր համար, որ անոնք այն ատեն իսկ կը քննադատէին իրենց կողմէ դեռ այսօր քննադատուած ծրագիրները։

Անոնք այսօր ըմբոստանալով իրենց հովանաւորած «մարմինին դէմ, չեն կրնար համոզել ոեւէ մէկը թէ ուղղամտութիւնն է զիրենք առաջնորդողը։ Թող ըսեն շիտակ շիտակ իրենց անձնական ցաւը, եւ հեռու կենան խօսելու հանրութեան անունով։ Այլապէս անոնք քաջութիւնը պիտի ունենային «Գաղթականաց Կեդրոնական Յանձնաժողով»ի անիմաստ գոյութիւնը շեշտելով, գծելու նոր ուղղութիւններ բնաւեր ու անտուն գաղթական զանգուածին համար, փոխանակ ծամծմուած բառերով ծածկելու իրենց բուն ըղձերը։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԽՏԻՎԸ ՏՕՏԷՆ ԿԱՐԾԵՐ ԵՆ...

Գաճիլըէի արաբ թերթերէն մէկը հետեւեալ դէպքը կը պատմէ.—

Փարիզի ոստիկանութիւնը մայրաքաղաքի արուարձաններէն մէկուն մէջ ձերբակալած է քաղաքացի մը զոր ճարպիկ լրտեսներ Լէոն Տօտէի նմանցուցած էին։ Ճիշտ միեւնոյն քալուածքը, միեւնոյն հասակը եւ միեւնոյն գիրութիւնը։ Վերջապէս բոլոր արտաքին նշանները նոյնն էին։

Ոստիկանները յարգանքով ցոյց կուտան անոր իրենց թուղթերը եւ կը ձերբակալեն։

— Բայց ես Լէոն Տօտէն չեմ, կ՚առարկէ մարդը։

— Ոչ, Տօտէն ես դուն եւ բանտ պիտի առաջնորդենք քեզ։

Ու ոստիկանութեան գործակալները մտիկ չեն ըներ, միայն կը հասնին տուն մը երթալ կալանաւորին հետ, ուր մեծ կ՚ըլլայ ոստիկաններու ապշութիւնը, երբ կը հաստատեն որ ձերբակալած էին... նախկին Խտիվ Աբպաս Հիլմի փաշան, որմէ ներում կը խնդրեն։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Խորթ չէ այլեւս այս երկրի անունը հայութեան համար։ Պատերազմէն առաջ քարտէսներով միայն Հայերուն ծանօթ այս երկիրը, այսօր, արդէն իսկ ամէն գաղթական Հայու ծանօթ է «Հարաւային կամ Նոր Ամերիկա» անունով։

Մեծ պատերազմէն վերջ Սուրիա եւ Յունաստան ապաստանած թափառական եւ թշուառ գաղթական Հայուն աչքէն՝ անկարելի էր, որ խուսափէր այս ծայրագոյն Ամերիկայի հիւրընկալ երկիրը՝ Արժանթին։

Գաղթը դէպի այդ կողմերը սկսելու ատեն Հայերէն շատեր՝ Պրազիլիա, Ուրուկուայ եւ Արժանթին չէին կարող իրարմէ զանազանել ու կերթային հոն, ուր նաւային «բարեխիղճ» գործակալները զիրենք կը ղրկէին։ Բայց այս պարագան ալ շատերու համար շուտով սկսաւ պարզուիլ ու հետզհետէ սկսան հասկնալ այս երկիրները հասնող բարեկամներէն ու ծանօթներէն։

Հայութիւնը Հարաւային Ամերիկայի երկիրներու մէջ հետզհետէ կը ստուարանայ։ Եւ արդէն իսկ մեծ քաղաքներու մէջ եղող Հայեր, վերջապէս հաստատուելու եւ իրենց կրօնքն ու լեզուն չկորսնցնելու համար, սկսած են հիմնել եկեղեցիներ։ Օրինակ. Քորտոպա, Արժանթին, արդէն ունին սեփական հող ու եկեղեցի։ Պուէնոս Այրէս նոյն նպատակին համար կազմած է վաթսուն եւ հինգ հազար փէսոյի նախահաշիւ մը եւ արդէն իսկ հանգանակել սկսած է։

Վերջին երկու տարիներուն մէջ Արժանթինի հայութիւնը մեծ թափով հող գնել սկսած է, ունենալու համար իր սեփական օջախը։ Եւ բացառութիւն է գրեթէ, որ հայ աշխատաւորը ամսավճարով հող մը գնած չըլլայ։

Հետեւաբար, անհատապէս եւս կը կապուինք այդ երկրին, հոն մնալու համար։ Կը մնայ ունենալ մեր սեփական դպրոցները, մատաղ սերունդը այլասերումէն փրկելու համար։ Եւ այս պարագան եւս արդէն սկսած է խորհրդակցութեան նիւթ դառնալ հայաշատ քաղաքներու մէջ։

*
**

Արժանթին 1810 Մայիս 25էն ի վեր սպանիական տիրապետութենէն ազատագրուած եւ անկախ հանրապետութիւն մը դարձած է՝ 14 նահանգներու դաշնակցական կառավարութիւնով։ Իւրաքանչիւր նահանգ, սակայն, ազատ է Միացեալ Նահանգներու պէս կատարել իր կառավարութեան ընտրութիւնը, եւ ունենալ ինքնայատուկ օրէնքներ ու կանոններ։ Իսկ նախագահական ընտրութեանց կը մասնակցին բոլորը միասին եւ կ՚ընտրեն իրենց ազգային նախագահը, Ծերակոյտը եւ ներկայացուցչական տունը։ Ամէն նահանգ եւս ունի վերոյիշեալ մարմինները իր մէջ։

Ասկէ առաջ տեղական քաղաքացի եղող Հայեր շատ քիչ էին, կամ բնաւ չկային։ Բայց այսօր, գործի բերումով արժանթինեան քաղաքացիութիւնը ընդունողներ եւս շատցան։

*
**

Արժանթին հողային տեսակէտով մեծ տարածութիւն ունի, շուրջ 2,800,000 քառակուսի քիլոմեթր, գրեթէ ամբողջովին մշակելի։ Բայց այս երկրին մեծ մասը դեռ կը մնայ անմշակ ու անտառային, աշխատող ձեռքերու պակասին հետեւանքով։

Այս երկրի նշանաւոր արտադրութիւններն են՝ արմտիք, ցորեն, եգիպտացորեն, եւայլն. իսկ Թուքումանի նահանգը կ՚արտադրէ մեծ քանակութեամբ շաքարեղէգ, որմէ կը պատրաստուի շաքար։

Պարապ հողեր շատ կան, որոնք աշխատաւոր ձեռքերու մէջ կրնան արդիւնաւոր ըլլալ։ Սակայն, մինչեւ այսօր դեռ մէկ Հայ չէ փորձած հողամշակութեամբ զբաղիլ։ Ու այս՝ հակառակ անոր, որ հողամշակութեամբ ապրող Սպանիացիները, մասնաւորապէս Իտալացիները մեծ հարստութեան տէր դարձած են։ Կը կարծեմ, որ ասիկա Հայերուս խմբովին ապրելու եւ իրարմէ ընդօրինակելու հոգեբանութենէն կը ծագի։ Բաւական է որ Հայ մը յաջողութեամբ բան մը սկսի, այն ատեն շատերը կը հետեւին անոր։

Սուրիացի Արաբներ աչքառու տեղ կը բռնեն այս երկրի վաճառականութեան մէջ։ Եւ չկայ կայարան մը կամ գիւղ մը, ուր առեւտուրով զբաղող արաբ մը չգտնուի։ Վերջերս Հայեր եւս, Արաբներէն ընդօրինակելով, առեւտուրի ձեռնարկեցին։

Այժմ այս երկիրը կրնան մտնել՝ 1) ամէն անոնք, որ 55 տարիքէն վեր եւ 18էն վար չեն, 2) յիշեալ տարիքներէն վեր եւ վար եղողները պէտք ունին արտօնագրի եւ երաշխաւորութեան, 3) Թրաքոմայի հիւանդութիւն ունենալու չէ, 4) պէտք է ունենան իրենց գաղթած երկրին՝ Արժանթինի հիւպատոսին վիզան։

(Հ.) ՅՈՎՀ. Տ. ՏԱՃԱՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Վերջերս յուրջ մտմտուքի մը մատնուած են Հայաստանի կարմիր գրիչները։ Ժողովուրդը «գեղեցիկ գրականութիւն» կը պահանջէ կարմիր «պօէտ»ներէն։ Չունին ու տան։ Ու կ՚ամբաստանեն զիրար։

Եւ սակայն կան որ կը փորձեն արդարացնել տագնապը։ Մարտակոչի (6 Օգոստոս) մէջ, բամպակ մարդ մը, Արշաւիր Մելիքեան, որ ոչինչ կը հասկնայ գրական հարցերէ, չի քաշուիր երբեմն գրական քննադատութիւններ մը ընել, եւ այս անգամ կ՚աշխատի արդարացնել տագնապը։ Սակայն, անճարակ, նոր փաստեր կուտայ գրական անապատին մասին.—

Մենք չունինք գեղեցիկ գրականութիւն, կը գանգատին խորհրդային Հայաստանի մամուլին էջերէն եւ կ՚առաջարկեն գրել «յիշատակներ, նկարագրութիւններ Հայաստանի քաղաքացիական կռիւներէն»։ Եթէ այդ «յիշատակները» գրուին համաձայն մեր ընկերներուն պատուէրին, կ՚ըսեն, կ՚ունենանք գեղեցիկ գրականութեան ոսկեդար մը։ Ինչպէս կը տեսնէք, բարդ հարցերը կը լուծուին այսպէս դիւրին, գրիչի թեթեւ հարուածով մը։

Չունինք գեղարուեստական գրականութիւն, չունինք բանաստեղծութիւն, չունինք վէպ, չունինք ինքնատիպ թատերգութիւններ։ Իսկ ունի՞նք քննադատութիւն, ունի՞նք հրապարակախօսներ, ո՞ւր են մեր երգիծաբանները։

Կատարեալ անապատ է, կ՚ըսեն։ Տասը տարին գրեթէ ամուլ անցաւ գրականութեան համար։

Նախ պէտք է խոստովանիլ որ, ո՛չ Ռուսիա, ո՛չ ալ Հայաստան ապրեցան քաղաքացիական կռուի 10 տարուան ժամանակաշրջան մը։ Պոլշեւիկեան վարչաձեւը Հայաստանի մէջ գոյութիւն չունէր 1920 Նոյեմբերէն առաջ։ Սակայն պոլշեւիկեան վարչաձեւը չի նշանակեր քաղաքացիական պատերազմ։ Գրականութեան զարգացման եւ բարգաւաճման համար նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուեցան միայն վերջին հնգամեակին ընթացքին։ Ուրեմն, պէտք է ըսել ոչ թէ 10, այլ 5 տարի։

Յետոյ, կարելի չէ ըսել թէ գրական ասպարէզը մնաց բոլորովին խոպան։ Կարելի չէ ուրանալ որոշ «նուաճումներ»։ Փորձեցէք ջնջել Չարենցի անունը, մենք ալ նոյնը կ՚ընենք Զօրեանի մասին։ Եթէ առարկուի որ պզտիկ բաներ են ասոնք, կը հարցնենք,— մե՞ծ է ժամանակամիջոցը, մե՞ծ է ժողովուրդը։

Չունինք ժամանակակից Րաֆֆիներ, չունինք Թումանեաններ, կ՚ըսեն։ Միայն այդքա՞ն։ Չունինք նաեւ, դեռ չունինք, ժամանակակից Սունդուկեաններ, չունինք Պարոնեաններ, չունինք Արծրունիներ։

Բայց, կը պատասխանենք, հարկ չկայ շտապելու։

Ռուսիոյ մէջ ալ, քանի մը տարի առաջ, անհամբեր քննադատները մեծ դժգոհութեամբ և ոչ ալ նուազ յոռետեսութեամբ, կ՚արձանագրէին այն փաստը թէ չկան Թոլսթոյներ, չկան Ուսպենսկիներ, չկան Դոբրոլիուբովներ։

Բայց ինչպէս Ռուսիոյ մէջ, շուտով մեր մէջ ալ տեղի կ՚ունենայ բարեփոխում։

Ասկէ երկու տարի առաջ, մեզ կը կերակրէին գրական «սուրրոգատ»ով։ Ատիկա մասամբ կը շարունակուի մինչեւ այժմ։

Սակայն եւ այնպէս, ով որ ընդունակ է «մարքսիստօրէն» ըմբռնելու գրական երեւոյթները, կրնայ յոյս ունենալ ապագային մասին։

Այս պաշտպան քննադատը, ինչպէս կըտեսնուի,բոլորովին կը հաստատէ սակայն, թէ Հայաստան հիմա գրական անապատ մըն է։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԱԹՈՌԻՆ ՎՐԱՅ

Ականատես մը հետեւեալ կերպով կը պատմէ մահապարտի մը վերջին վայրկեանները, ամերիկեան ելեկտրական աթոռին վրայ.—

Վերջալոյսը կը մարէր Նիւ Եորքի բանտին՝ Սինկ-Սինկի վրայ։ Բարձր պաշտօնատարները հաւաքուած էին բանտի տնօրէնութեան սենեակը, հեռաձայնին բոլորտիքը։ Անոնք կը սպասէին կառավարիչին վերջին որոշման։ Յանկարծ հնչեց զանգակը։ Կառավարիչին մասնաւոր քարտուղարը, չոր ձայնով մը, կը հաղորդէ թէ . . . մերժուած է շնորհը։

Երկար եւ բազմաթիւ նրբանցքներէ անցնելով, կ՚երթանք մահուան վայրը, շէնք մը, որ ծածկուած է կարմիր կղմինտրով։ Ներս կը մտնենք, ընդարձակ սրահ մը, որ պարապ է եւ լուսաւորուած՝ չորս վիթխարի լամպերով։

Սրահին կեդրոնը սարսափելի աթոռը։ Շուրջը բազմաթիւ երկաթեայ թելեր ու պարաններ։ Մօտը չորս կարգ փայտէ նստարաններ, վկաներու համար։ Կը նստինք նստարաններուն վրայ։

Զարագուշակ աթոռը, հրէշի նման, թմրեցուցած է մեզ։ Պարանները կարծես հաղորդակցութեան մէջ են դժոխքին հետ։ Բնազդաբար փափաք կը զգամ փախուստ տալու այդ սարսափելի վայրէն, սակայն երկաթեայ դուռը ծանրօրէն փակած են մեր վրայ։ Այլեւս փախուստի ամէն փորձ անկարելի է։

— Ամէն բան կարգին է, բերէք մահապարտը, կը պոռայ պաշտօնեայ մը։

Հերքիւլէսի նման բանտապահ մը ոտքի կ՚ելլէ, կ՚ուղղուի դէպի դուռը, որ կը բացուի մահապարտներուն խցիկներուն կողմէն։

Բանտապահը մեկնած է։ Կ
քանի մը վայրկեաններ
րուտ հինգ ոստիկաններ
մտնեն եւ կէս-շրջանակ
կազմեն մահուան աթոռին
ջեւ։

Նոյն վայրկեանին, դր
ջէն կ՚երեւի մահապարտը
հասնի։ Քսանամեայ անմ
տասարդ մը, Էմիլէթթա,
ջղայնոտ, բարակ, շփոթած։

Բանտապահները հր
բերին աթոռին առջեւ։
սարդը տերեւի պէս կը
կամա՜ց կը նստի։ Բանտապ
կը կապեն զայն։ Ես կը
ուղիղ դէմքին։ Նստած
դէմը։ Կարծես կիսովին մե
վախէն եւ անձկութենէն,
մալուծուած՝ մահուան
կարելի չէ մոռնալ իր նայ

Աթոռին ձախ կողմը
կաթոլիկ քահանայ մը,
ու նիհար, որ կը կարդայ
կան աղօթքները։

Այդ պահուն, ելեկ
պարանները կը դրուին
պարտին մորթին վրայ,
գոյն է եւ քրտինքով ծածկ
Ոտքերուն տակ, գետնին
կը սղոցկի ելեկտրական
որ, սրահին ձախ անկիւն
կապուի ելեկտրական հո
բանալիին։ Դէմքը կը ծածկ
դիմակով մը, որ կը հասնի
շրթներուն։

Երբ այլեւս մահա
կապուած է, բժիշկը, որ կը
սեւ դէմը, նշան մը կ
պաշտօնեան կը դարձնէ ելե
կան հոսանքին բանալին։

Հոսանքը կ՚անցնի մահ
տին մարմինէն ներս։

Էմիլէթթայի ձեռքեր
թոյլ ինկած էին, կը
ելեկտրական հոսանքէն
լարուին մահամերձի
մով մը եւ յանկարծ կը
ճանկերը։ Սեւերակները
այնքան, որ կարծես
թին։ Դիմակին տակ շր
եսեւութական ժպիտը
Մարմինը կը գալարուի
պրկուի։ Քրտինքը ջուրի
հոսի։ Ելեկտրական հո
կ՚այրէր մահապարտին նե
փելով մարմինը։

Ըմբոստութիւնն ու զ
պաշարեցին զիս։

Ամբողջ քսան երկվայ
երկա՜ր, յաւիտենապէս
Էմիլէթթայի մարմինէն
լով 2000 վոլթնոց հոսան
մռնչէր, կը ճարճատէր, կը
ու կը ցնցէր։

Ետեւէս կը լսէի ձայն

— Յիսուս Քրիստոս,
սարսափելի՛ է։

Վկայ մը նուաղեցաւ,
մը խեղդուքի նոպաներ

Երկու ոստիկաններ
ցան ելեկտրական աթո
քակեցին կապերը։ Մէկը
կով մը սրբեց դահճին
վրայէն քրտինքը եւ
հոսող փրփուրը։

Բժիշկը ականջը դր
կուրծքին, մտիկ ըրաւ։
սիրտը կը զարնէ՞ր դեռ.
կապեցին։ Հոսանքը
մռնչեց, դարձեալ ճռնչեց
լատակի մը պէս արագ,
ղոհը փորձեց կանգնիլ
գերմարդկային ուժով մը
լով փախուստ տալ
այդ գործիքէն։

Աթոռը կը հեծկլտ
կճռտար ու կը մռնչէր
որ զոհը կ՚իյնար այս կողմ
այն կողմ։ Դուրս ու
բարձրանային, ծունկերը
պուտնային ու կը սեւնայ

Քսան երկվայրկեանն
ցան, դարերու պէս երկար
նշան ըրաւ, հոսանքը
կուրծքը դարձեալ մտիկ
կապերը քակուեցան։

Մեռած էր։

ԾԻԾԱՂ

ԱՐՇԱԽԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Ջափաճիա երկսեռ Որբերու միութիւնը արշաւներ կը կազմակերպէ առաջնորդութեամբ պատմական երկու մեծ զօրապետներու՝ Նաթան Մարիուսի եւ Բասմա կարիուսի: Յարդ յաղթութիւն զօրութեամբ Յիսուսի Քրիստոսի:

Բայց զօրապետներ չեն քալեր միշտ բրինձ,

Ուտելու համար ամէն օր եղինձ:

Այս արշաւները իրենց պարտութիւններն ալ պիտի ունենան անխուսափելիօրէն:

Նախ կրնան երկու զօրապետները իրարու դէմ ելլել: Նաթան Մարիուսը կ՚ունայ աւելորդ նկատել Բասմա կարիուսը: Բասմա կարիուսն ալ կրնայ իրեն վնասակար համարել Նաթան Մարիուսի ներկայութիւնը: Ու յանկարծ, բարկութեան, ցասումի ու սրտմտութեան բուռն նոպայի մը մէջ, երկու զօրապետները, այդ գործէն կրնան քաշել իրենց լեցուն... քիթերը:

Կրնայ նաեւ ուրիշ մը քաշել այդ հայազգի զօրապետներուն քիթերը: Օրինակ. ճնուԹեանց Թանգարանի մը պաշտօնեաները շատ խրատամբ կրնան բռնել Նաթանին ու Բասմային քիթերէն ու ըսել.

— Ո՞ւր, մեր ապրանքները ո՞ւր կը տանիք: Նուէր տուէք Թանգարանին՝ մեծարժէք ճնուԹիւններ, երկու մոմիաներ:

Ու պատմագէտ եւ բանասէր պաշտօնեայ մը աչքերն ու քիթը անոնց քիթերուն դպցնելով կրնայ յարել.

— Մէկը Բիայացի Մաննայի Թագաւոր խալուլինխն է, ծնած Քրիստոսէ ութուկէս դար առաջ, իսկ միւսը երկնից Թագաւորութեան իշխաններէն... Աղքատ Ղազարոսն է:

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱՉՐԻԿ

ԳՈՑԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԻՍԵՐԸ

Սէն-Մալոյի եկեղեցիին երէցը ազդ փակցուցած է բակի պատերուն, ֆրանսերէն եւ անգլիերէն լեզուներով.—

«Կը խնդրեմ բոլոր կիներէն եւ օրիորդներէն, որ եկեղեցի չմտնեն մերկ բազուկներով եւ գլուխը բաց»:

Թէ եւանները ականջ պիտի կախեն այս ազդին, ատիկա քիչ մը կասկածելի է: Այդ պատճառաւ, ուրիշ կաթոլիկ վարդապետ մը, աւելի ինքնատիպ ու գործնական միջոց մը գտած է, որուն գործադրութիւնը քարոզով մը խնդրած է Աստուծմէ.—

«Ո՛վ տէր, դուն որ ամենակարող ես, մժեղներու բանակ մը ղրկէ.որպէսզի կոյսերու եւ կիներու մերկ կուրծքերն ու թեւերը խածնեն, անոնց արիւնը ծծեն, եւ«փրկեա՛ մեզ ի փորձութենէ»:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

«ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ» ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Նոր-Ջուղա, *Օգոստ. 1927*

Նոր-Ջուղայի երիտասարդութիւնը ոգեւորութեան շրջան մը կ՚ապրի: Մտաւորական կեանքով ապրիլը հոգեկան պահանջ է դարձած: Եռանդով կ՚աշխատին հին միութիւնները, նախաձեռնողութեամբ կը հիմնուին նորերը: Նոր հիմնուած «Առաջդիմասէր» միութիւնը վերջերս գրական երեկոյ մը նուիրեց Ահարոնեանի քառասնամեայ գրական հանրային գործունէութեան: Միութեան նախագահ Վ. Տէր Խաչատրեան «Մեր Հայրենիք»էն յետոյ յայտարարեց, որ թէեւ անցեալ տարի հայ ժողովուրդի մեծ զաւակը հրաժարեցաւ իր յոբելեանէն, առարկելով, որ Շիրակի ծանր աղէտի ժամանակ ինքը չի կրնար դափնիներու մասին մտածել, բայց մենք չենք կրնար մոռացութեան տալ բանաստեղծ մը, որ իր կեանքը նուիրած է հայ ժողովրդի ծով տառապանքն ու վիշտը աշխարհին ցուցադրելու, որ քառասուն տարի առանց դադարի երգած է ու սգացած զուլումի մէջ տնքացող ցեղի ցաւն ու կսկիծը, որ կէս դար դասդաստիարակած ու ըմբոստութեան ոգին վառած է հայ մատաղ սերունդին մէջ:

Ուստի միութիւնը որոշած է այս գրական երեկոն նուիրելով անոր, իբրեւ յարգանքի ու գնահատութեան ցոյց մը միութիւնը անուանել «Ահարոնեան միութիւն»:

Օր. Լուիզ կարդաց Ահարոնեանի կենսագրութիւնը: Գ. Յովհաննէսեան խօսեցաւ անոր գրական աշխատանքներուն եւ արժէքին մասին: Ահարոնեանի հեղինակութիւններէն արտասանութիւններ եղան եւ երգեր երգուեցան:

Ազգային դպրոցի այս տարուանընթերցաւարտներէնՊ. Ե. Գրիգորեան կարդաց շատ զգայուն ու ոգեւորուած ուղերձ մը:

Բոլէի ազգեցութեան տակ ներկաներէն ինքնաբերաբար խօսեցան Պ. Յ. Յովդանանեանը եւ Պ. Յ. Սարգսեանը (Սասունցի): Պ. Յովդանանեան շեշտեց Ահարոնեանի հանրային, քաղաքականպետական գործունէութեան մասին, թէ ինչպէս ցարական հալածանքներու ժամանակ, երբ Մաքսիմ Կորքին ու Ահարոնեանը իբրեւ յեղափոխականներ ձերբակալուած էին, եւրոպական գրողներն ու գործիչները բողոքեցին ու պահանջեցին արձակել, որովհետեւ անոնք ամբողջ մարդկութեան կը պատկանին: Իսկ Պ. Սարգսեանը վեր հանեց Ահարոնեանի ազգեցութիւնը, թէ ինչպէս երբեմն վախկոտ եւ ստրկութեան մէջ թուլցած Հայը որ մէկ քիւրտի կամ տաճկի առջեւ կը խոնարհէր ու ամբողջ գիւղերով անձնատուր կ՚ըլլար, հայ գրողներու եւ յատկապէս Ահարոնեանի ռազմատենչ ու ներշնչող քարոզներու ազգեցութեան տակ հերոսացած սերունդներ տուաւ եւ մէկը հազարի դէմ դուրս եկաւ կռուելու:

Հանդէսին գրական բաժինը փակեց միութեան նախագահը՝ վերջացնելով ըսաւ. բանաստեղծ մարգարէն երեմիական իր քնարի լարերուն ուժգին կը զարնէ, երբ կրկին Արարատի գագաթին կը ծածանի եռագոյնը որուն շուրջը կը հաւաքուին Միջագետքի, Լիբանանի եւ աշխարհի բոլոր անկիւններուն մէջ ցրուած հայ գեղջուկն ու որբուկները:

Ուրախ ժամանցէ յետոյ փակուեցաւ հանդէսը:

Թղթակից

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԱՐՏԱՆ.— *«Նոր Երկիր»ի 14րդ թիւին մէջ թղթակցութիւն մը կար կարտանէն, Կ. Քիւրէճեան ստորագրութեամբ, որուն մէջ պարոնը «ինքնակոչ հոգաբարձութիւն» որակումը կը գործածէ: Տեղւոյս նախկին հոգաբարձութիւնը ընտրուած էր Հայրենակցական միութիւններու մէկ-մէկ ներկայացուցիչներէ՝ իրենց կանոնաւոր ժողովներու մէջ: Դաւանափոխ պարոնը ինքն ալ գաղտնի քուէարկութեամբ մասնակցած էր յիշեալ օրինաւոր ժողովին: Այդ «ինքնակոչ» հոգաբարձութիւնն էր որ յղացաւ դպրոցի եւ մատուռի վսեմ գաղափարը, հանգանակեց դրամը, մօտ ժամանակի մէջ փորեց շէնքին հիմերը, պատրաստեց քարը մեծ քանակութեամբ, որոնք կենդանի վկայ կը մնան աչքի առջեւ: Իսկ թէ ինչո՞ւ գործը գլուխ ելած չէ, անոր պատճառը բուն իսկ եղած է Մամբրէ Վրդ. Գալֆայեանը օրօր կարգալով հոգաբարձութեան: Իսկ ներկայիս հայ ժողովուրդի քուէով ընտրուած հոգաբարձութիւնն էր որ անյարմար գտաւ ժողովուրդի դրամը պահել եւ ըրաւ այնպէս ինչպէս պէտք էր:*

Դո՛ւք, երէկուան հօճինե՛ր, Շիրակի աղէտեալներուն ի նպաստ ներկայացում սարքեցիք. ի՞նչ եղաւ արդիւնքը: Դուք չէի՞ք որ հոգաբարձութեան Շիրակի աղէտեալներուն ի նպաստ ազգօգուտ ձեռնարկը խառնեցիք. դուք չէի՞ք որ կարտանի սինէմային մէջ բողոքի միթինկ սարքեցիք 24 անձով պահանջելու այդ դրամը եւ չկրցաք, դուք չէի՞ք ազգային ընտրութիւնները խանգարողը: Կարտանցին գիտէ այս ամէնը:

Վ.իրապ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԵՂԱՆԱԿԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի վարչութիւնը ֆութպոլի եղանակին սկզբնաւորութեան առիթով, վերակազմած է ֆութպոլի յանձնախումբը հետեւեալ անդամներով.— Գրիգոր Գասապեան, Օննիկ Դարբինեան, Սարգիս Կարապետեան, Ռուբէն Շահմիրեան եւ Հրանտ Սրապեան:

Նորակազմ ֆութպոլի յանձնախումբը ճիշտ ժամանակին եւ կանոնաւորապէս վերսկսելու համար մրցումները, հիմակուց հրաւէրներ ուղղած է ֆրանսական արժէքաւոր խումբերու:

Ֆութպոլի եղանակին բացման թուական որոշուած է Օգոստոս 28ի կիրակին. այդ օրուընէ սկսեալ ֆութպոլի խումբերը պիտի սկսին կանոնաւորապէս մրցումներ կատարել, անոնց կազմակերպութեան եւ յառաջդիմութեան համար յանձնախումբը կարելին պիտի ընէ գոհացում տալով անոնց բոլոր պէտքերուն:

(Կնիք)

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յոյներն ալ իրենց կարգին կը պատրաստուին մասնակցելու 1928ի Համաշխարհային Ողիմպիականին: Անոնք լաւ մարզիկներ չունին, մեծ արդիւնքներ ձեռք բերելու համար, բայց փոքրիկ ճիգով մը կրնան իրենց կարողութիւնները արժեցնել: Մասնաւորապէս զօրաւոր են ֆութպոլի մէջ: Այժմէն նախապատրաստութիւններ կ՚ընեն լաւ խումբ մը տանելու համար Ամսթէրտամ: Թրանսայի մէջ գտնուող բոլոր Յոյն լաւ խաղացողները կանչուած են, նոյնպէս Պոլսէն հրաւիրուած են քանի մը հոգի: Եթէ մինչեւ յառաջիկայ գարուն լաւ պատրաստուին, կրնան արդիւնքի մը յանգիլ: Յոյները այս կազմակերպութիւնները կ՚ընեն շնորհիւ իրենց հարուստ դասակարգին, որ լայնօրէն դրամ կը տրամադրէ:

Գ. Կ.

ԱՏՐՃԱՆԱԿ.— Փիշոն ատրճանակը առաւ եւ գնաց Պուշատրոն փողոցը, կանչեց տիկին Օկիւսթինը: Ու սկսաւ ծանր վէճ մը: Յետոյ Փիշոն ուզեց կարճ կապել եւ խօսքը տուաւ ատրճանակին: Երկու գնդակով ինկաւ տիկին Օկիւսթինն ալ, պարոն Փիշոնն ալ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾՈՎԻՆ ՄԷՋ.— Երկու երիտասարդներ նաւ նստան Սէն-Լուիի մը Մոնֆէրրան եւ շրջան մը ըրին ջուրին վրայ: Երբ ցամաքին կը մօտենային, նաւամատոյցին չհրթնած՝ մէկը ցատկեց, բայց ջուրին մէջ ինկաւ: Ցատակ իջաւ: Ընկերը օգնութեան հասնելու համար, ցատկեց ետեւէն, սակայն արիւնախառնումի մը հետեւանքով, նուաղեցաւ: Երիտասարդ մը հասաւ օգնութեան եւ ազատեց զայն, իսկ միւսին դիակն անգամ կարելի չեղաւ գտնել:

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԾՈՎԻՆ ՎՐԱՅ.— *Ձկնորս մը, Իվ Լըվէ, աղջիկն ու եղբօրորդին առաւ, առագաստանաւը բացաւ եւ ձկնորսութեան գնաց: Ճամբան, փարոսին մօտէն, նաւ նստեցուց իր քենին ալ, որ պահապանն էր փարոսին: Վերադարձին, Մոռէզ կղզիին մօտ, զօրաւոր ալիք մը ապտակեց առագաստանաւը, որ խրեցաւ: Նոյն ժամուն, ծովը սկսեր էր բարձրանալ: Կացութիւնը շատ վտանգաւոր էր, նաւը կիսովին լեցուած էր ջուրով, ծովն ալ բարձրանալով, շուտով պիտի ընկղմէր բոլորովին: Լըվէի եղբօրորդին, տեսնելով վտանգը, ցատկեց ջուրը, լողալով հասնելու համար ցամաքին, որ 10 մէզր հեռու էր: Սակայն ուժասպառ եղաւ եւ օգնութիւն պոռաց: Լըվէ օգնութեան գնաց: Ալիք մը զանոնք սուզեց ծովին տակ: Անդին նաւակին մէջ ջուրը լեցուած էր եւ կը հասնէր կնոջ կուրծքին: Կինը աղջիկը բարձրացուցած էր թիակին վրայ, չխեղդուելու համար:*

Ծովը հետզհետէ կը բարձրանար:

Կինը սկսաւ թաշկինակ շարժել: Բարեբախտաբար հեռուէն ձկնորսները տեսան, օգնութեան հասան եւ ազատեցին: Իսկ Լըվէ եւ եղբօրորդին խեղդուած էին:

ՎԱՅՐԱԳ ՈՃԻՐ ՄԸ.— *Անժէրի ագարակներէն մէկուն մէջ, ծառայ մը, Վիէմոն Թուփի մը տակ կը պահուըտի, յարձակելու համար աղջկան մը վրայ, որ գիտէր թէ շուտով պիտի վերադառնար եկեղեցիէն եւ պիտի անցնէր այդ ճամբէն: Իրաւ ալ, աղջիկը կը վերադառնայ: Վիէմոն կը յարձակի վրան: Կատաղի պայքար մը յետոյ, աղջիկը, որուն զգեստները բզիկ բզիկ եղած էին, նուաղած՝ կ՚իյնայ գետին:*

Վիէմոն կը բռնաբարէ զայն, յետոյ կը կողոպտէ եւ կօշիկով կը կոտրէ գանկը: Երբ անցորդները գտան դիակը, աղջկան դէմքը անճանաչելի դարձած էր, աչքերը դուրս էին թափած: Մարդասպանը հեռացած էր ու իրիկունը քաղաքին մէջ պարապրահ գացած՝ աղջիկ կը դարձնէր: Կէս գիշերին վերադարձաւ ագարակ:

Երբ ոստիկանները առտուն գացին ձերբակալելու, Վիէմոն փախաւ, բայց շուտով ձերբակալուեցաւ:

Հարցաքննութեան միջոցին, խոստովանեցաւ իր ոճիրը եւ յայտնեց թէ սպաննած էր զայն, վրէժ լուծելու համար, որովհետեւ օր մը առաջարկած էր պարել եւ օրիորդը մերժած էր:

ԼԵՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ.— *Զբօսաշրջիկ մը, խումբի մը հետ Ալպեան լեռներուն գագաթը բարձրացած պահուն, գահավէժ մը կը գահավիժի: Նոյն վայրկեանին,խումբին առաջնորդը, կատարեալ պաղարիւնութեամբ, չուանը մէջքին կը նետուի վար, կը ցատկէ արկածեալին առջեւ, արգիլելով գահավիժումը: 30 մեդրի չափ երկուքը միասին սահելէ յետոյ, առաջնորդը կը յաջողի վեր բարձրացնել եւ ազատել զբօսաշրջիկը:*

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— *Թուլի մօտ, ագարակի մը մէջ Իվոն կէս գիշերին տուն դարձաւ. դեռ լոյս մը կը պլպլար մօրը սենեակին մէջ: Սակայն երբ պարտէզէն ներս մտաւ, յանկարծ մարեցաւ լոյսը: Իվոն, կասկածելով, արագօրէն վեր ելաւ:*

Տան ետեւի կողմէն ալմուկ մը թափեցաւ պարտէզին մէջ: Բացաւ սենեակը, մայրը փռուած էր անկողինին տակ, կիսովին մերկ եւ արիւնթաթախ:

Անմիջապէս լուր տուաւ դրացիներուն: Քիչ վերջ հասան ոստիկանները, որ գտան պարտէզին մէջ արիւնաներկ գաւազան մը եւ անկողինին մօտ՝ նոյն գաւազանին կտորը: Մարդասպանները գանակոծելով սպաննած էին խեղճ կինը:

ԱՌԱՒՓԱԽԱՒ.— *Պարոն Շափաթ, Շաբաթ ու Կիրակի, տարին ամէն օր կ՚ապրէր առաւփախաւութեամբ: Իբրեւ փայտավաճառ եւ փանթէնի անգոյ գործարանի մը տէրը, յայտարարութիւններ ցրուեց ամէն կողմ, ապսպրելով մեծաքանակ ատաղձ:*

Վակոններով փայտ հասաւ իր հասցէին: Շուտով նամակներ՝ որ կը պահանջէին փոխարժէքը: Շափաթ զանազան առարկութիւններ եւ համբերութիւն կը վճարէր իր բարեմիտ վաճառականներուն:

Երբ այդ միջոցը չյաջողեցաւ, ղրկեց խոշոր չէքեր զանազան դրամատուններու վրայ, ուր դրամ չէր պառկեցուցած: Օր մըն ալ փորձեց կեղծել դրամատէր բարեկամներու ստորագրութիւնը եւ բանուեցաւ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՄԱՀԱՆԱՒ»ԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ՍՈՒԽՕՓԻ ՀԵՏ

— Քանի որ ընկեր Քէտրօֆը դեռ չի գիտեր Ցրդ. հրահանգը, թերեւս աւելի լաւ է զէնքը Փեթերսին ներկայացնել, Սուխօֆին քով տանիլ:

Այս առաջարկը կ՚երեւի, մասնաւորաբար զուարճալի ըլլալու էր, որովհետեւ ընդհանուր խնդուքով մը ընդունուեցաւ:

Չգիտնալով թէ ինչ կը նշանակէր, հանդարտ կը մնայի. եթէ գիտնայի, հաւանական է որ ամէն բան ընէի այդ առաջարկին դէմ. յետոյ կ՚ըսեմ թէ ի՞նչու...

Երբ խնդալէ դադրեցաւ, Սթէլլոտսքի յայտարարեց.

— Կ՚արժէ առաջարկիդ վրայ մտածել. բայց նախ, տեսնենք Փեթերսը ի՛նչ կ՚ըսէ:

Եւ ոտքի ելլելով, հողմարգելի մը ետեւ ծածկուած դռնէ մը դուրս ելաւ:

Անոր բացակայութիւնը կարճ տեւեց եւ երբ վերադարձաւ, հոն գտնուող չեկիստներէն մէկուն ըսաւ.

— Ընկեր Քէտրօֆը՝ Սուխօֆին քով պիտի տանիս. բայց զայն անոր յանձնելէ առաջ, հասկցուր անոր թէ՝ կասկածելի կամ դատապարտեալ մէկը չէ. եթէ ո՛չ կրնայ շատ գէշ կերպով ընդունիլ զայն, այսինքն իբր իր սովորական յաճախորդներէն մէկը:

— Լա՛ւ, պե՛տ, ըսաւ չեկիստը, որ նշանով մը հրաւիրեց զիս իրեն հետեւելու:

Բակը ելանք եւ աջ դառնալէ յետոյ, ներքին սանդուխէ մը բարձրանալով, ելանք գլխաւոր շէնքին հինգերորդ յարկը, ճամբու ընթացքին, բազմաթիւ պահնորդներու կողմէ արգիլուելէ յետոյ, բայց չեկիստը որ ինծի կ՚ընկերանար, անոնց կը յայտնէր կարգախօսը եւ կ՚անցնէինք...:

Վերջապէս հասանք դրան մը առջեւ, որուն վրայ կարմիր ներկով գրուած էր թիւ 33: Չեկիստը դրան զարկաւ, դուռը կանակի վրայ բացուեցաւ եւ մտանք տեսակ մը նախասենեակէ ներս, ուր վերէն վար զինուած չեկիստներ լեցուած էին:

Անոնցմէ մէկը որ կ՚երեւի պետ մը ըլլալու էր, մօտեցաւ «ընկեր»իս մեր «այցելութեան» պատճառը հասկնալու:

Երկար փոխասացութենէ մը յետոյ, երկու մարդիկը վերջապէս համաձայնեցան եւ զիս մտցուցին սրահ մը, ընդարձակ եւ օդասուն, որուն ինչ բանի ծառայելը հասկցայ մէկ ակնարկով:

Մարդաչափական սրահն էր:

— Այս անգամ, ըսի, եթէ չեկիստները քիչ մը գիտնան իրենց արհեստը, գործս լմնցած է:

Եւ իրօք, անշուշտ չէք մոռցած թէ, Լոնտոնի սովետ դեսպանատան կողմէ ինծի տրուած անցագրին վրայ, մատներուս նշանները կային:

Արդ՝ ամբողջ աշխարհի մէջ, չկան երկու անձեր որոնք նոյն մատնադրոշմները ունենան. վստահ էի թէ անմիջապէս ինքնութիւնս երեւան պիտի ելլէր, եթէ Չեկան քննութեան մը ձեռնարկէր:

Եւ այդ պարագան էր որ ինծի համար մահ էր, անմիջական եւ առանց այլեւայլի:

Դրութիւնս այնքան ալ հաճելի չէր:

Բայց ի՞նչ ընել:

Տեղը նկատի առնելով, ինչպէս նաեւ շուրջս պատող չեկիստներուն թիւը, ամէն դիմադրութիւն աւելորդ էր:

Երկար մտածելէ, թեր ու դէմ կշռելէ յետոյ, ամէն ինչ բախտին ձգեցի:

Երկրորդ սրահի մը դուռը, որուն առջեւ հսկայ Չինացի մը կը հսկէր, բացուեցաւ եւ չեկիստը որ մեզ ընդունած էր նախասենեակին մէջ, հարցուց

— Կրնա՞մ խօսիլ ընկեր Սուխօֆին հետ:

— Ո՞ր կողմէն, հարցուց Չինացին:

— Փեթերսի եւ Սթէլլոտսքիի կողմէ:

— Լաւ. նայիմ կրնա՞յ ընդունիլ:

Չայնատար գործիքի մը հակեցաւ եւ Սուխօֆի հետ հաղորդակցութիւն հաստատելէ յետոյ, քանի մը բառ փոխանակեց լեզուով մը որ ինծի անծանօթ էր:

Ընկալուչը տեղը կախեց, եկաւ քովս եւ հրամայեց.

— Հանուէ՛...

Վեր ցատկեցի.

— Օ՛ն, շուտ ըրէ, մերկացի՛ր:

— Բայց, բողոքեցի, ես դատապարտեալ չեմ:

Չինացին անբացատրելի ժպիտ մը ունեցաւ:

— Թերեւս, ըսաւ. բայց օր մը կրնաս ըլլալ. ահա թէ ինչո՞ւ պէտք է որ քու չափդ առնեն:

Անօգուտ էր ընդդիմանալ. ստիպուեցայ համակերպիլ մարդաչափական ձեւակերպութիւններուն, թէեւ ջանացի թիւրել կաղապարը եւ յաջողեցայ:

Երբ վերջացաւ, Չինացին ըսաւ.

— Հիմա, եկուր այս կողմէն:

— Մե՞րկ:

— Այո՛ մերկ. Սուխօֆը քեզի պէս շատեր տեսած է. ատկից զատ, անոր առաքինութիւնը ամէն կասկածէ վեր է...

Եւ դուռ մը բանալով.

— Մտի՛ր, «ընկեր Սուխօֆը՝ Մահանաւուն հրամանատար՝ կը յօժարի քեզ ընդունիլ:

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

(Շար.)

ուեցան ամերիկեան դեսպանատան մօտ, ուզեցին անցնիլ պատնէշը։ Մէկ հոգի սպաննուեցաւ, վիրաւորուեցան 25 հոգի, որոնց 6ը ոստիկան։ Ազգերու Դաշնակցութեան քարուղարութեան շէնքն ալ մեծ վնասներ կրեց։ Ամսթէրտամի մէջ քարեր նետեցին ամերիկեան դեսպանատան վրայ։

Զանազան երկիրներու մէջ պօյքօթ հռչակուեցաւ ամերիկեան ապրանքներուն դէմ։

Լոնտոն, Հայտ Փարքի մէջ միթինկի մը ընթացքին վիրաւորուեցան չորս կիներ. 10,000 հեծեալ ոստիկաններ կը հսկէին կարգապահութեան, Օքսֆորտ Սթրիթի մէջ ոստիկանութիւնը միջամտեց ցոյցերուն, եւ խառնաճաղանճին մէջ քանի հոգի մը վիրաւորուեցան։

Սաքքօ եւ Վանցէթթի մարմինները յանձնուեցան իրենց պարագաներուն։ Վանցէթթիի մարմինը Իտալիա պիտի փոխադրուի իր քրոջ կողմէ։ Սաքքօ-Վանցէթթիի Պաշտպան Կոմիտէն ծրագրած էր երկու անիշխանականներուն մարմինները պտտցնել ամբողջ Ամերիկայի մէջ, սակայն ոստիկանութիւնը արգիլեց։

Մահ Զաղլուլ փաշայի

Գահիրէէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ մահը ազգայնականներու պետ եւ նախկին վարչապետ Սաատ Զաղլուլ փաշայի, որ 15 օրէ ի վեր հիւանդ պառկած էր գիւղի իր բնակարանին մէջ։ Մահուան լուրը լսուելուն պէս, ֆէլլահ կիներ ու աղջիկներ անոր տան շուրջ հաւաքուած եղերամայրերու պէս ողբ ու կոծ արձակեցին, իրենց հագուստները պատռելով։

Զաղլուլ փաշա ծնած էր 1860ին ֆէլլահ ծնողքէ։ Գահիրէի Էլ-Ազհար համալսարանը աւարտելէ վերջ պաշտօնեայ դարձաւ։ 1882ին Արաբներու ապստամբական շարժումին մասնակցած ըլլալով, բանտարկուեցաւ երբ Անգլիացիները Եգիպտոսը գրաւեցին։ Յետոյ փաստաբանութիւն ըրաւ. 1906ին կրթական նախարար եղաւ։ Մեծ պատերազմի ատեն խորհրդարանի փոխ նախագահ էր։ Զինադադարէն վերջ շատ մեծ համբաւ շահեցաւ, անցնելով Եգիպտոսի կատարեալ անկախութիւնը պահանջող Վաֆտ կուսակցութեան գլուխը։ Առաջարկեց որ եգիպտ. պատուիրակութիւն մը. ղրկուի Լոնտոն՝ այս մասին բանակցելու համար։ Անգլ. կառավարութիւնը հակառակեցաւ եւ զինքն ու երեք ընկերները Մալթա աքսորեց։ Ասիկա ազդանշանը եղաւ Եգիպտոսի 1919-20ի ըմբոստական շարժումին։ Անգլիացի պաշտօնեաներ ու զօրականներ սպաննուեցան. Գահիրէի հայ գաղութն ալ անմասն չմնաց, քանի մը Հայեր տուներու վերի յարկէն փողոց նետուեցան եւ բազմաթիւ հայ տուներ ու խանութներ թալանուեցան, Հէլիոպոլիսի մէջ հայկական գաղթակայան մը կազմուեցաւ։

Զաղլուլ փաշա յետոյ վարչապետ Ատլի փաշայի հետ Լոնտոն գնաց, 1921ին Եգիպտոս դառնալով նոր պայքարի սկսաւ։ Դարձեալ խռովութիւններ ծագեցան, այս անգամ Սէյշէլ աքսորուեցաւ, յետոյ ալ Ճիպրալթար։

1923ին ազատուելով Ֆրանսա եկաւ. յետոյ Եգիպտոս դառնալով երեսփոխան ընտրուեցաւ եւ վարչապետ դարձաւ։ Անգլիոյ այն ատենի վարչապետ Մաքտոնըլտէն պահանջեց Եգիպտոսի եւ Սուտանի կատարեալ անկախութիւնը։ Մաքտոնըլտ մերժեց. Զաղլուլ հրաժարեցաւ. Թագաւորը չընդունեց։ Շատ չանցած ուսանող մը մահափորձ կատարեց իր վրայ, զայն շատ չափաւոր գտնելով։ 1924ի Նոյեմբերին անգլիացի Սէրտարըի Սթէքի սպանութեան հետեւանքով վարչապետութենէ հրաժարեցաւ։ Նոր խորհրդարանին մէջ նախագահ եղաւ։ Տարիէ մը ի վեր իր առողջական վիճակը զինքը հեռու կը պահէր քաղաքական գործօն կեանքէ։

Չեխեան նոր դահլիճը

Չայիմիսի նոր դահլիճը խորհրդարանին առջեւ ներկայանալով կարդաց նախարարական յայտարարութիւնը։ Դահլիճը պիտի շարունակէ միացեալ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը։ Յայտարարութիւնը կ՚ըսէ. «Սակայն մեր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ ելմտական վերականգնումը։ Մեր ծրագրին էական կէտերն են ելմտացոյցին տեւական հաւասարակշռութիւնը, երերուն պարտքին ջնջումը, գաղթականներու տեղաւորումը եւ հանրային վարկի ամրապնդումը։ Այս ծրագիրը իրականացնելու համար օգտակար նկատուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան բարոյական աջակցութիւնը։ Արդէն Յունիսի նստաշրջանին խիստ կարեւոր արդիւնքներ ձեռք բերուեցան։ Կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէ անմիջական միջոցներ ձեռք առնել դրամ շրջաբերութեան հանող կեդրոնական դրամատուն մը հաստատելու եւ դրամը ամրապնդելու համար։

⁂ Նկատելով որ Ազգերու Դաշնակցութեան Սեպտեմբերի նստաշրջանին մէջ Յունաստանի մասին կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին, Նոր կառավարութիւնը Ժընեւ պիտի ղրկէ զօրաւոր պատուիրակութիւն մը։ Այս առթիւ խնդրած է Վէնիզելոսէն, որ պատուիրակութեան նախագահութիւնը ստանձնէ. միւս անդամները պիտի ըլլան արտաքին նախարար Միխալաքաքոփուլոս, Փարիզի դեսպան Փոլիթիս եւ Լոնտոնի դեսպան Քաքլամանոս։

Անգլիա դէմ կը հանուէ պոլշեւիկները

Անգլիոյ Ներքին Նախարարը ազդարարեց ռուսական քարիւղի ընկերութեան մը (Russian Oil Products) երկու տնօրէններուն, որ անմիջապէս Անգլիոյ սահմաններէն դուրս ելլեն։ Յիշեալ ընկերութիւնը ռուսական քարիւղ կը ծախէր Անգլիոյ մէջ։ Ներքին նախարարը իր հրատարակած զեկոյցին մէջ կ՚ըսէ թէ այս վտարումին նպատակը ռուսական քարիւղի վաճառումին վնասել չէ, այլ պարզապէս գործադրութիւնը կառավարութեան նախապէս տուած որոշումին։ Ընկերութիւնը կը յայտարարէ թէ քարիւղի վաճառումը պիտի շարունակէ։

Օդանաւի գործարան մը օդը հանուած

Պերլինէն կը հեռագրեն 23 Օգոստոս թուականով.—

Կեդրոնական Ռուսիոյ քաղաքներէն Ճարճուիի մէջ երէկ գիշեր եղեռնափորձ մը կատարուեցաւ օդանաւի ընկերութեան մէկ մեծ գործարանին դէմ։ Իրարմէ տասը վայրկեան միջոցով երկու ահռելի պայթիւններ տեղի ունեցան։ Բոլոր աշխատաւորները ինչպէս նաեւ գրասենեակները քանդուեցան։ Եօթ բանուորներ մեռան, վիրաւորուեցան 20 հոգի, որոնց մէջ նաեւ գործարանին տնօրէնը։ Շինութիւնը վերջացած չորս օդանաւեր փճացան։ Կորուստ կը հաշուուի երկու միլիոն րուբլի։

Պատրաստուեցէ՛ք

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ

կիր. 18 Սեպտ. P. U. C.ի մարզադաշտը, Porte Dorée

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քաշանի, Ժանթիյեիի, Մօն Ռուժի, Առքէօյի, Պանեէօի, Պուրկ լա Ռէնի եւ Անթօնիի շրջանի արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ընկերներ Սեդրակ Գարակէօզեանի եւ Մինաս Ալթունեանի բնակարանը 17—19 Rue Ampère, Chalet Mira, Cachan։ *Փօրթ տ՚Օրլէանէն առնել 88 թիւ թրամվէյը եւ իջնել* Arrêt Bagneux.

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը վաղը Ուր. երեկոյ ժամը 8ին, 80 Rue Charles Chéfson Bois Colombes, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ընդհ. ժողովը տեղի կունենայ այս Կիրակի ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Արդութեան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Փօն տ՚Օպնայի Կարիւն ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը Կիրակի 28 Օգոստ. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ընկեր Մանուկի բնակարանը կարեւոր օրակարգ. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը 29 Օգոստ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առնուվիլ-լէ-Կօնէսի նորակազմ մասնաճիւղի առժամեայ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Առնուվիլի, Սարսէլի եւ Կուսանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ եւ համակիր բոլոր հայրենակիցները, այս Կիրակի կէս օրէ առաջ ժամը 10ին Պ. Նիկողոսեանին սրճարանը 121 Ave. de l'Union, Arnouville les-Gonesse.

Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombes*ի մասնաճիւղի բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ* Stade Colombes*ի յարակից դաշտը տեղի ունենալիք փորձերուն։*

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Ալֆօրվիլի Երիտ. Միութեան վարչութեան կողմէ, իր ակումբին մէջ. 28 Օգոստ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

«ԳԵՂՈՒՆԻ»

Ստացանք Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան հրատարակած գրական-գեղարուեստական պարբերականը՝ *Գեղունի* 79 մեծադիր էջերով, շքեղ տպագրութեամբ եւ ճոխ ու նկարազարդ բովանդակութեամբ։

Յօդուածներ, քերթուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ ունին ծանօթ գրողներ։ Կան բազմաթիւ եւ շքեղ նկարներ՝ յայտնի նկարիչներէ, ընդամէնը աւելի քան հարիւր հատ, մէկ մասը բնական գոյներով։

Կ՚արժէ որ ամէն Հայ ունենայ իր գրադարանին կամ տան մէջ այս շքեղ ու ճաշակաւոր հրատարակութիւնը։

Դիմել՝ Վենետիկ, Մխիթարեան տպարան կամ Օթոն Հէքիմեանի, 74 Rue de Lourmel, Paris. (մէթրօ Beaugrenelle).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Երզրումցի Տիկ. Վերոնիքա Այվազեան, կը փնտռէ իր աղջիկը Տիկին Շուշան Բէշիշեանը, որ Զինադադարէն յետոյ Կովկասէն Պոլիս եկած էր իր ամուսնոյն Յարութիւն Բէշիշեանի եւ աղջկան Եպրաքսէի հետ։ Բէմալական դէպքերու առթիւ ամուսինը Պուլկարիա, իսկ ինքը Նախիջեւան (Կովկաս) մնացած է։ Այժմ լուր առնուած է որ Լիոն գործարանի մը մէջ կ՚աշխատի։ Տիկ. Շուշան Բէշիշեանի մասին ոեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Տիկ. Վերոնիքա Այվազեանին, c/o M. Herartean, B. P. 280 Alep, Syrie.

— Օվաճըգ գիւղէն Տիկ. Սըրբուհի Չինօեան, որ իր Մկրտիչ զաւակով Սավին գիւղը կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրաքրոջ զաւակները Վահան, Ագրիպաս եւ Մաքսուտ Վարդերեսեան, իրենց մայրը տիկին Էլմօնիա Վարդէրէսեանը եւ իրենց հայրը, որ Պլուսացի է եւ Պոլսոյ Թաշխանէն եկած եւ Փարիզ հաստատուած ըլլալը կը կարծուի։ Իմացնել՝ Sourpouhi Tchinoian, Société Cotonnière du Sud-Est, Savines (Hautes Alpes).

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	608	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	73
Թրք. ոսկի	» or	107	20
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատը	Léva	15	80
Տրախմի »	Drachme	33	25
Լիր » »	Lire	139	10
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	128	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3370	—
» II	»	2000	—
» III	»	1660	—
Թուրքիոյ Լոթերի.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
26
ՕԳՈՍՏՈՍ
1927
26 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 424 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՕՍՔԷՆ ԳՈՐԾԻ ԱՆՑՆԻՆՔ

Կը մօտենանք նոր տարեշրջանի դպրոցական վերամուտին։ Բնականաբար գաղութային մեր կրթական գործը պիտի սկսի այն վիճակով, որով փակուեցաւ անցեալ տարեշրջանը։

Արձակուրդի քանի մը ամսուան շրջանին նոր փոփոխութիւն մը, կամ հանրային կազդուրիչ երեւոյթ մը չարձանագրուեցաւ տակաւին։ Փարիզի Կրթական Կեդրոնական Խորհուրդը Ֆրանսայի կրթական գործին շուրջ հաւաքական աշխատակցութեան անյաջող փորձէ մը յետոյ, այլեւս լուռ մնաց. կը սպասէինք նոր ձեռնարկի մը, որ տակաւին հրապարակ չելաւ։

Տնտեսապէս աւելի տկար գաղութները, տակաւին անցեալի բացերը չփակած, նիւթական ծանր մտահոգութիւններով բեռնաւորուած՝ իրենք զիրենք պիտի գտնեն նոր տարեշրջանին առջեւ։

Այլեւս բացայայտ է թէ՝ գաղութներու նորահաստատ զանգուածները իրենց բոլոր բարի կամեցողութիւններովը, հնարաւորութիւն չպիտի ունենան փակելու իրենց դպրոցական ծախքերը։ Եթէ այս վիճակը շարունակուի, աստիճանաբար լաւագոյն ուսուցիչները չկարենալով տոկալ նիւթական խեղճութեան, իրենց բախտը պիտի փնտռեն ուրիշ ասպարէզներու մէջ, թողլով դպրոցները միայն անճարակ եւ ապիկար ուսուցիչներու։

Գաղութահայ կրթական գործի այս տխուր պատկերը պարտադիր կը դարձնէ կազմութիւնը կրթական Միութեան մը, որու մասին գրած ենք ասկէ առաջ։

Գաղութային զանգուածները պիտի ընեն իրենց կարելին, հոգալու համար ծախքերու մեծագոյն մասը, իսկ մնացածը պիտի լրացնէ Միութիւնը։ Այն շրջանները, ուր անհնար է տեղական ուժերով հոգալ դպրոցը, Միութիւնը ամբողջապէս իր վրայ պիտի վերցնէ ծախքերը։

Ուրիշ առթիւ ըսած էինք թէ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը ամէն յարմարութիւն ունի այս նախաձեռնութիւնը ստանձնելու։

Այս հաստատութիւնը ցարդ լուռ մնաց։ Միւս կողմէն, հաւանաբար իր ներշնչումներով, կը խօսուի այդ գործը ամբողջապէս Բարեգործականին յանձնելու մասին, քանի որ իր կանոնագրին մէջ այդ տրամադրութիւնը ունեցող յօդուած մը կայ եղեր։

Շա՛տ բարի։ Ո՞վ է հակառակ։ Փոխանակ նոր միութիւն մը ստեղծելու դժուարութիւնը քաշելու, պիտի ունենանք պատրաստ, կազմակերպուած, ուժեղ ու հարուստ Միութիւն մը։

Սակայն անհրաժեշտ է որ Բարեգործական Միութիւնը հրապարակով յայտարարէ, եւ կամ գործով ապացուցանէ թէ ինք ստանձնած է այդ պարտաւորութիւնը։

Կանոնագրի այդ յօդուածը միշտ գոյութիւն ունեցած է, սակայն զայն իրականացնելու ճիգը՝ չըսելու համար ոչինչ, շատ քիչ եղած է։

Կեանքն ու գործը պէտք է տան ապացոյցը, իսկ մենք դժբախտաբար այդ կողմէն ժխտական պատասխան ունինք։

Յունահայ գաղութի դպրոցներուն մէջ հաւաքուած են քանի մը հազար աշակերտներ, տեղական ուժերը անբաւարար են, Բարեգործականը հազիւ ամսական քանի մը ոսկերլին յատկացուցած է իբրեւ օգնութիւն։ Տարեշրջանի փակման առթիւ գոյացած խոշոր բացը փակելու համար տուած է միայն 50 ոսկերլինի չնչին գումար մը։ Նոյնը նաեւ ուրիշ գաղութներու համար։ Այսինքն կը տրուի այնքան գումար, որ յաճախ հաւասար է ո եւ է մէկու մը տեղի կամ անտեղի առաքելութեան համար իբրեւ ամսական տրուած գումարին...։

Կրթական մեծ Միութենէ մը պահանջուածը այս չէ, այլ շատ աւելին։ Այս տեսակէտէն Միացեալ Ընկերութեան պատմութիւնը շատ հրահանգիչ է։

Եթէ Բարեգործական Միութիւնը կ'ուզէ իր վրայ վերցնել այս պարտաւորութիւնը, պէտք է համապատասխան աշխատանքներով ցոյց տայ թէ ինք ընդունակ է բաւարարութիւն տալու։ Անգամ մը որ արդիւնքը տեսնուի, մեր ժողովուրդին խոշոր զանգուածը օժանդակ պիտի հանդիսանայ անոր՝ լայն բանալով իր քսակը։

Այսպիսի ժողովրդական միութիւն մը դառնալու համար, Բարեգործականը պէտք է որ մինչայժմեան իր կազմակերպական հինցած մեթոտները մէկդի նետէ եւ արդիացնէ զայն, որպէսզի կազմակերպութիւնը դառնայ լայն զանգուածներու սեփականութիւնը, եւ անոր մէջ մտնեն թարմ եւ ձեռներէց ուժեր։ Այդ պարագային կը հաւատանք թէ Բարեգործականը ոչ միայն կը դառնայ պատկառելի համազգային մեծ միութիւն մը, այլ նաեւ վերջ կը գտնեն աւելորդ մխումները։

Սակայն եթէ Բարեգործականը հնարաւորութիւն կամ կամք չունի այս գործը իր վրայ առնելու, լաւ պիտի ըլլայ որ հրապարակաւ ըսէ եւ նախաձեռնարկ ըլլայ նման միութեան մը կազմութեան. այդ պարագային գոնէ անոր շուրջ ըլլալիք վէճերն ալ պիտի նուազին։

Պէտք է աճապարենք որովհետեւ ժամանակը չի սպասեր։

Ա.

МАМՈՒԼ

Ո՞ՒՐ ԵՆ ՈՐԲԵՐԸ

Պէյրութի Ազդակը, խօսելով որբերու տխուր վիճակին վրայ, կը գրէ (17 Օգոստոս).

— «Ո՞ւր են մեր բազմահազար ծնողազուրկ դժբախտ որբերը, որոնք Լօզանի ամօթապարտ դաշնագրի ձախորդ կնքումէն յետոյ, Կիլիկիայէն, Կեսարիայէն, Խարբերդէն եւ Թուրքիոյ զանազան կողմերէն փոխադրուեցան Սուրիա։ Ժամանակ մը Սուրիոյ մէջ 20,000 երկսեռ որբեր կը հաշուէին՝ այժմ հազարը չանցնիր անոնց թիւը։ Ո՞ւր մնացին մեր հազարաւոր սրտահատորները, որոնք մեզի ժառանգուած են մեր մեծ մարտիրոսներուն կողմէ։

«Շատեր անչափահաս տարիքի մէջ, չտիրացած արհեստի մը նախնական գիտելիքներուն, դուրս հանուեցան որբանոցներէ եւ քանի մը ամիս Ամերիկեան Նպաստամատոյցի հոգածութեան արժանանալէ վերջ, մոռցուեցան։

«Աւելի դժբախտ մաս մը ագարակներու մէջ գործելու համար Ֆրանսա տարուեցաւ. եւ ի՛նչ խոստումներ։ Դեռ շատ թարմ են մեր յուշերը։ Այդ ժամանակուան տնօրէնը՝ Պ. Ֆառէլ, բեմէն հրապարակաւ կը յայտարարէր համոզելու համար որբերը, որոնք կը դժկամակէին Ֆրանսա երթալու. «իւրաքանչիւր ագարակի մէջ 5ական հոգի միատեղ պիտի մնաք, կանոնաւոր հայերէն թերթեր եւ գիրքեր պիտի ստանաք եւ հայ պաշտօնեաներ միշտ պիտի այցելեն ձեզ. այս նպատակներուն համար Նպաստամատոյցը առանձին պիւտճէ յատկացուցած է։»

«Հարիւրաւոր «համոզուածներ» կարաւան առ կարաւան փոխադրուեցան Ֆրանսա, բաժնուեցան ագարակներու մէջ, բայց շռայլուած խոստումներէն ոչ մէկը գործադրուեցաւ։ Անոնք ցրուեցան գիւղերու եւ ագարակներու մէջ, զրկուած հայ գիրէն ու եկեղեցիէն, շատեր այլասերեցան, իսկ շատեր ալ մոռցան իրենց լեզուն ու ազգութիւնը։ Եւ ի՛նչ կեանք։ Ոմանք ախոռներու մաքրութեամբ կը զբաղին եւ հասարակ ծառայի պէս չոր հացի մը համար։ օրն ի բուն կ'աշխատին, ուրիշներ անգործութենէ կը տառապին. մէկ խօսքով բոլորն ալ դժբախտ։ Բայց այդ բոլորէն ահաւորը այլասերումի եւ անհետացումի սպառնալիքն է, որուն ենթարկուած են մեր որբերը։

«Ո՞վ կրնայ հաշիւ տալ մեզ մեր կորսուող որբերու մասին։

«Իսկ մեր որբուհինե՞րը. դժբախտ քոյրեր. հարիւրաւորներ յափշտակուեցան օտար ընտանիքներու կողմէ, սպասուհիութեան համար։ Հայանուն պաշտօնեաներ չքաշուեցան ամենաամօթալի ձեւով վաճառքի հանելու զանոնք. քանի մը «անուանեալն մայրիկ»ներու սխրագործութեանց պատմութիւնները դեռ կը խօսուին բերաններու մէջ։ Համմանայի թոքախտաւորներու հիւանդանոցին մէջ տասնեակներով որբուհիներ կը պառկին, որոնք ոչ այցելողներ ունին եւ ոչ ալ մխիթարողներ։

«Կա՞յ անոնց վիճակով հետաքրքրուող մարմին մը. եթէ կայ, ի՞նչ միջոցներ ձեռք առած են այս անհաճոյ դրութեան վերջ տալու համար։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անհուն հրդեհ Սկիւտարի մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն Օգոստոս 24 թուականով.

Առջի օրուընէ ի վեր ահռելի հրդեհ մը կը լափէ Սկիւտարի մէկ թաղը։ Թեթեւ հովին պատճառաւ հրդեհը արագօրէն կը ծաւալի։ Մինչեւ հիմա այրեցան 600 փայտաշէն տուներ։ Հիւանդանոց փոխադրուեցան ութ անձեր, որոնց երեքը մահամերձ վիճակի մէջ։ Հրդեհը կարելի չեղաւ մարել դեռ։ Երկու հազար հոգի առանց ապաստանի կը մնան։

⁂ Վերջին հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կարելի եղած է հրդեհը մարել։

Վանի հանքերը

Գրած էինք թէ Թուրք համալսարանի ուսուցիչներէն երկրաբան Ահմէտ Մալիք եւ Համիտ Նաֆիզ, Սորպոնի ուսուցիչներէն փրօֆ. Պէրթրանի ընկերակցութեամբ կ'ուսումնասիրեն Վանի շրջանի քարիւղի հանքերը. ֆրանսացի փրօֆէսէօրը արդէն Պոլիս դարձած է։ Թուրք երկրաբանները հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընեն Թուրք Թերթերուն.—

Մեր ճամբորդութիւնը երկու նպատակ ունէր, մասնաւոր եւ ընդհանուր։

Մասնաւոր կերպով, մեր նպատակն էր ուսումնասիրել Արեւելեան նահանգներուն, մանաւանդ Վանի եւ Հասան-Քալէի քարիւղի հանքերը։ Ընդհանուր կերպով, քննել արեւելեան նահանգներուն երկրաբանական կազմութիւնը։ Արեւելեան նահանգները աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ ու դրախտային տեղերն են։ Վան կը յիշեցնէ Զուիցերիոյ Ալպեան լեռնային շրջանը։ Նահանգին մէջ, ամէն կողմ շինարարական աշխատանքներ սկսած են։ Իբրեւ արդիւնք մեր քննութեանց, Վանի մօտ ցոյց տրուած տեղերու վրայ այժմ սկսած են պեղել քարիւղի համար հորեր։

Գալով արեւելեան նահանգներուն երկրաբանական ուսումնասիրութեան, պէտք է ըսել որ մեր երկրին արեւմտեան երկրամասին շուրջ բաւական գիրքեր եւ աշխատութիւններ կան, մինչդեռ արեւելեան նահանգներուն մասին շատ քիչ բան գիտենք։ Այդ տեղերուն վրայ երկրաբանական ուսումնասիրութիւն մը առեւտրական, երկրագործական, զինուորական, հանրօգուտ շինութեանց ու կրթական ասպարէզներուն մեծ օգտակարութիւն կրնայ տալ։ Մեր այս ուսումնասիրութեամբ պիտի աշխատինք նաեւ այդ նահանգները սիրցնել մեր երիտասարդներուն։

Թուրքիոյ ընտրութիւնները

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը Օգոստ. 23 թուականով կը հեռագրէ.—

Պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» կը հրատարակէ զեկոյց մը թէ ընդհանուր ընտրութիւնները պիտի կատարուին Սեպտեմբերի սկիզբը։ Վերջին Ազգային Մեծ Ժողովի անդամներուն վերընտրութիւնը կախուած է Մուսթաֆա Քէմալի, Ըսմէթ փաշայի եւ քէմալական Խալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Սաֆվէթ պէյի կամքէն։ Յիշեալ զեկոյցին մէջ կ'ըսուի նաեւ.

«Յառաջիկայ տարիներուն փոփոխութիւններ պիտի ըլլան պետական բոլոր պաշտօնատուններու մէջ, հետեւաբար հակակշռողներ եւ կազմակերպիչներ անհրաժեշտ են։ Ապագայ Ազգային Մեծ Ժողովը պէտք է բաղկանայ զօրաւոր եւ մտացի մարդերէ, որոնք ամբողջովին տոգորուած պէտք է ըլլան հանրապետական սկզբունքներով։ Այսպէս է Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի փափաքը։»

Կ'ըսուի թէ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա չի փափաքիր որ նոր երեսփոխանները առեւտրական եւ ելմտական գործերու խառնուին, ու կը նախընտրէ որ անոնք իրենց բոլոր ժամանակը յատկացնեն վարչական եւ քաղաքական պարտականութեանց։ Ասիկա կը նշանակէ թէ շատ մը երեսփոխաններ— մէջն ըլլալով խիստ ուշագրաւ դէմքեր— ստիպուած պիտի ըլլան ընտրութիւն կատարել երեսփոխանութեան եւ տնօրէնութեանց միջեւ. ընտրութիւնը դիւրին չպիտի ըլլայ, որովհետեւ երկու պաշտօններն ալ շահաւոր են։

Նոր ցոյցեր Սաքքօ-Վանցէթթիի համար

Չորեքշաբթի երեկոյ, դարձեալ կռիւներ պատահեցան Պուլվար Սէպասթօփոլի վրայ ցուցարարներու եւ ոստիկաններու միջեւ։ Սէն Տընիի մէջ, միթինկ մը գումարուելէ յետոյ, ցուցարարները ուշ ատեն դարձան Փարիզ եւ հաւաքուեցան Պուլվար Սէպասթօփոլի վրայ, ուր արդէն բազմութիւն մը կը դիտէր կոտրած ապակիները, տախտակով փակուած խանութները։ Ոստիկանները համնելով ուզեցին ցրուել։ Պզտիկ կռիւ մը սկսաւ։ Երեք անգամ ատրճանակի ձայներ լսուեցան։

Ցոյցերու առթիւ, Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի, ձերբակալուեցան 211 հոգի. 35ը կը գտնուին ծանր ամբաստանութեան տակ։ Հարցաքննութիւնները սկսած են, եւ սովորականէն աւելի պատիժներ կը տրուին։ Վիրաւորուած ոստիկաններուն թիւը կը հասնի 121ի։ Ցոյցերուն ընթացքին, Ոստիկանական Տեսուչ՝ Քիափի վրայ եւս ատրճանակ պարպուած բայց վրիպած է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՐԱԳԱԾԻ ՎՐԱՅ

Լէնինկրատի երկրա-բնագի տական կայաններու վարիչ Պ... պով եւ խումբ մը գիտուններ Լ... րեւանէն գացին Աշտարակ բարձրանալու համար Արագած գագաթը։

Պուլովի յայտարարութեա համաձայն, արշաւախումբը պի տի ուսումնասիրէ Արագած վրայ այն վայրը, ուր երկրա բնագիտական կայան մը պիտ հաստատուի։ Այդ կայանը հետ զհետէ պիտի վերածուի դիտա րանի, որ իր բարձրութեամ պիտի ըլլայ առաջինը ամբող Ռուսիոյ մէջ։ Ներկայիս Ռուսիո ամենաբարձր դիտարանը կ գտնուի Խրիմ, Այ-Պետրի լեռա վրայ (1700 մեդր բարձր), մինչ դեռ Արագած ունի 4,100 մեդ բարձրութիւն։ Դիտարանին հաս տատման համար ղրկուած ար շաւախումբը պիտի ուսումնա սիրէ նաեւ Արագածի Ջրայի վիճակը։

Արշաւախումբը 10 օրուա մէջ կը յուսայ աւարտել իր աշ խատանքը։

Արշաւախումբին կը միանա Փրօֆ. Լէբէդիեվի խումբը, ո երկրաբանական ուսումնասիրու թիւններ կը կատարէ, և երկրա բան Լէվինսըն-Լէսինկը։

Խումբերը յետոյ պիտի մեկ նին Սեւան. քննելու համար տե ղական կայանները։

Արշաւախումբը ղրկուած է Աշխատանքի եւ Պաշտպանու թեան Անդրկովկասեան Յանձ նախումբին կողմէ։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՈՎԿԻԱՆՈՍԻՆ ՄԷՋ

Նիւ Եօրքէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսական անդրատլանտեան ընկերութեան ֆրանս նաւը, որ Չորեքշաբթի Ամերիկա հասաւ, ճամբան գիշեր ատեն Ֆայր Այլէնտ կղզիին մօտերը սոսկալի ցնցում մը կրած է։ Բոլոր ճամբորդները իրենց մահիճներէն դուրս ինկած են եւ շատեր վիրաւորուած են։ Մեծ դժուարութեամբ կարելի եղած է առաջքն առնել խուճապի մը։ Կէս ժամ վերջ ովկիանոսը խաղաղած եւ շոգենաւը ճամբան շարունակած է։

ԿԵՂԾ ՔԻՒՐՏ ԻՇԽԱՆԸ

Պելկրատի մէջ ձերբակալուեցաւ Եգիպտացի մը, որ իբրեւ Քիւրտիստանի իշխան շատ մարդիկ խաբած ու դրամ շորթած է։

Կեղծ իշխանը եգիպտացի դերձակ մըն է՝ Սայիտ Մուհամմէտ Քատէլօ, որ սակայն կը յաճախէր բարձր դասին ու ազնուականներուն։ Պերլինի ոստիկանութիւնը զգուշացնելու համար յայտարարութիւն մը ղրկած էր գլխաւոր մայրաքաղաքները եւ այս յայտարարութեան վրայ անմիջապէս ճանչցուեցաւ ու ձերբակալուեցաւ։

Կ'ըսուի թէ Քիւրտիստանի իշխանը Ամերիկայի մէջ յաջողած է ունկնդրութեան ընդունուիլ նախագահին կողմէ։ Ներկայացած է զանազան դեսպաններու, շրջած է Անգլիա, Գերմանիա, Աւստրիա՝ խաբելով բազմաթիւ մարդիկ։ Քանի մը անգամ ալ՝ բանտարկուած։

«ԴԻԼԻՋԱՆԸ ԿԵՂՏՈՏ Է».— Խորհրդ. Հայաստանի մէջ (10 Օգոստոս) կը կարդանք.— Դիլիջանի փողոցները կեղտոտ են ու փոշոտ, մեծ փողոցներն իսկ լոյս չունին, աղբը օրերով կը մնայ փողոցներուն մէջ եւ գարշահոտութիւն կը պատճառէ։ Կալինին փողոցէն չես կրնար անցնիլ, առանց քիթդ ու բերանդ խփելու։

СССР.

ՍԹԱԼԻՆ - ԹՐՈՑՔԻ ԿՌՖԱՄԱՐՏԸ

Գ.

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ ԿԸ ՄՆԱՅ

Ընդհանուր ժողովի սկզբունքով ընդունած արտաքսումի բանաձեւին վրայ՝ ընդդիմադիրները ներկայացուցին ստորագրուած թուղթ մը, որուն համաձայն Սթալինի կուսակիցները որոշած են արտաքսումի հարցը վճռականօրէն հանել եւ սահմանափակուիլ միայն յանդիմանութեամբ ու նախազգուշացումով։ Այդ թուղթը Սթալինականները յայտարարեցին իբրեւ անդիմաւոր յետսկոչում Թրոցքի-Զինովիեւի կողմէ։ Սակայն, ուշադիր ընթերցողը հեշտութեամբ կը նկատէ, որ ընդդիմադիրները չեն հրաժարած իրենց հիմնական մտքերուն ոչ մէկէն, եւ կը շարունակեն մնալ իրենց պաշտպանած դիրքին վրայ։ Ահա՛ թէ ի՞նչ կ'ըսեն ընդդիմադիրները այդ թուղթին մէջ.

1. «Մենք անպայման եւ առանց տարակուսութեան կանգնած ենք մեր ընկերվարական հայրենիքի պաշտպանութեան տեսակէտին վրայ։ Մենք, ի հարկէ, անպայման եւ առանց տարակուսութեան կողմնակից ենք Խորհրդային Միութեան պաշտպանութեան՝ տուեալ կեդր. կոմիտէի եւ տուեալ Կոմ. Միջազգայինի Գործադիր Կոմիտէի ղեկավարութեան տակ»։ Բայց... «միաժամանակ մենք կը պահենք մեր համոզումները այն մասին, որ պատերազմի ժամանակ ալ կուսակցութիւնը չի կրնար հրաժարիլ կեդր. կոմիտէի ուղղութիւնը քննադատելէ եւ շտկելէ, եթէ անիկա ըլլայ սխալ։»

«Թերմիտորութեան հարցի մասին մենք կ'ըսենք հետեւեալը. երկրի մէջ կ'աճին թերմիտորութեան տարրերը, որոնք բաւական լուրջ ընկերային հիմեր ունին։ Մենք չենք տարակուսիր, որ բանւորութիւնն ու կուսակցութիւնը կը յաղթեն այդ ուժերուն՝ բանեցնելով Լենինեան ուղեգիծն ու ներկուսակցական ռամկավարութիւնը։ Մեր պահանջը այն է միայն, որ կուսակցութեան ղեկավարները այդ երեւոյթներուն կուսակցական բոլոր օղակներու վրայ անոնց ունեցած ազդեցութեան տակ աւելի հետեւողական, ամուր եւ համաչափ հակահարուած։ Մենք կը մերժենք այն միտքը, թէ մեր պոլշեւիկ կուսակցութիւնը, մեր կեդր. կոմիտէն եւ կեդր. վեր. յանձնախումբը դարձած են թերմիտորական»։

2. «Մենք կ'ընդունինք, որ Գերմանական կոմունիստական շարժման կը սպառնայ ուղղակի պառակտում ու երկու կուսակցութեան կազմութեան վտանգը։ Ենթարկուելով Կոմինտէրնի որոշման, թէ՝ անթոյլատրելի է կազմակերպուած կապ ունենալ Ուրպանս-Մասլովի արտաքսուած խմբակի հետ, մենք միաժամանակ կ'առաջարկենք ուժգնօրէն եւ պէտք է աշխատինք Կոմինտէրնի մէջ՝ վերաքննել արտաքսումի վճիռը, որովհետեւ արտաքսուածներու մէջ կան հարիւրաւոր հին յեղափոխական բանւորներ, որոնք ամենասերտ կապերով կապուած են բանւոր զանգուածի հետ, նուիրուած են Լենինի գործին եւ պատրաստ են անկեղծօրէն ու մինչեւ վերջ պաշտպանել Խորհրդային Միութիւնը... Մենք կ'առաջարկենք, պայմանով, որ Ուրպանսի խմբի թերթը փակուի եւ Ուրպանսի խումբը ենթարկուի Կոմինտէրնի համագումարներու բոլոր վճիռներուն՝ իրաւունք տալ վերադառնալու Կոմինտէրնի մէջ բոլոր անոնց, որոնք կ'ընդունին այս պայմանները եւ ապահովել անոնց համար հնարաւորութիւն պաշտպանելու կարծիքները ընդհանուր կուսակցական մամուլի եւ կուսակցութեան ու Կոմինտէրնի շարքերու մէջ»։

3.— «Մենք վճռականօրէն կը դատապարտենք երկրորդ կուսակցութիւն ստեղծելու ո եւ է փորձ։ Երկրորդ կուսակցութեան ուղին Խորհրդային Միութեան մէջ կը համարենք անպայման կործանարար յեղափոխութեան համար...։ Վճռական կերպով կը դատապարտենք պառակտումի քաղաքականութիւնը...։ Մենք պատրաստ ենք ընել կատարելապէս ամէն բան ոչնչացնելու համար հատուածներու բոլոր տարրերը, որոնք ստեղծուած են իբրեւ հետեւանք այն բանի, որ ներկուսակցական ռեժիմի այլասերման պատճառով՝ մենք ստիպուած էինք պայքարիլ, որպէսզի կարողանանք կուսակցութեան յսելի դարձնել մեր իսկական հայեացքները, որոնք բոլորովին սխալ են ներկայացուած ամբողջ երկրի կողմէն կարդացուող մամուլի մէջ»։

Ստորագրած են՝ Աւդէյեւ, Պաքայեւ, Եւտոքիմով, Զինովիեւ, Քամէնեֆ Լիզտին, Մուրալով, Փեթերսոն, Փիաթաքով, Ռաքովսքի, Սմիլկա, Սոլովիեւ, Թրոցքի — բոլորն ալ հին ու ականաւոր կոմունիստ գործիչներ, որոնց ետեւը կեցած են ահագին բազմութիւններ։

Ուշադրութիւն դարձուցէք մեր կողմէ ընդգծուած տողերուն, որոնք բոլորովին անտարակուսելի կերպով ցոյց կուտան որ ընդդիմադիրները բնաւ չեն հրաժարած իրենց էական տեսակէտներէն։ Ընդհակառակն կը շարունակեն պնդել իրենց ըսածներուն վրայ ու պահանջներ ներկայացնել կեդր. Կոմիտէին։ Եւ Սթալին սուտ-խենթ ձեւանալով՝ ընդդիմադիրներու յարձակողականը կը ջանայ ցոյց տալ որպէս նահանջ՝ շտապելով միաժամանակ ետ առնել արտաքսումի առաջարկը։ Անկասկած, Սթալին լուրջ պատճառներ ունեցած է այդպէս վարուելու։ Եւ այդ պատճառներէն գլխաւորն այն է, որ Կոմկուսի շարքերը — «անմիտ քուէարկող հօտը — սկսած են աւելի եւ աւելի հակիլ ընդդիմադիրներու կողմը։ Ապացոյց այն 1500 համայնավարներու ստորագրութիւնները, որոնք դրուած են Թրոցքի-Զինովիեւի ընդհանուր ժողովին ուղղած դիմումին տակ։

Ու Սթալին չի հաւատար ընդդիմադիրներու զղջումին եւ արտաքին ճնշման տակ հրաժարած է արտաքսման ծրագրէն, պարզ ցոյց կուտան ընդունուած բանաձեւն ու Իզվէստիայի եւ Փրավտայի խմբագրականները։

Բանաձեւը կ'ըսէ. «Կեդր. Կոմիտէի եւ կեդր. վեր. Յանձ.ի միացեալ ընդհանուր ժողովը հիմքեր չունի երաշխաւորելու, որ ընդդիմադիրներու նահանջը եւ կարգ մը սխալներէ հրաժարիլը ըստ ամենայնի լուրջ է»։ 1926 Հոկտ. 16ի ընդդիմադիրներու նման «յայտարարութեան» փորձը ցոյց կուտայ, որ ընդդիմադիրները ոչ միշտ տրամադիր են իրագործել կուսակցութեան տուած խոստումը։ Վերապահումները... կը վկայեն, որ ընդդիմադիրները չեն հրաժարիր կուսակցութեան եւ կոմինտէրնի դէմ պայքարելէ։»

Փրավտա (11 Օգոստ.) կը հաստատէ, որ «ընդդիմադիրները չեն նահանջած լիովին, ոչ ալ խոստովանած են իրենց բոլոր սխալները։ Բնա՛ւ ոչ։ Ամբողջ կուսակցութիւնն, անկասկած, կը վկայէ, թէ բոլորովին անբաւարար է այդ յայտարարութիւնը, որ ընդդիմադիրներու առջեւ բոլոր հարցերու համար բաց դուռ կը թողու նորոգելու պայքարը ընդդէմ կուսակցութեան։»

Իսկ Իզվէստիան «անկեղծութենէ զուրկ» կ'որակէ ընդդիմադիրներու յայտարարութիւնը։

Միւս կողմէն «վերջին ամիսները Թրոցքիի եւ Զինովիեւի խումբը այնպիսի թափով կը գլորուէր, կը հեռանար կուսակցութենէն, այնչափ սուր հակակուսակցական դիրք էր բռնած, որ շատերը բնական կերպով կը սպասէին կեդր. կոմիտէի վերջին ընդհանուր ժողովէն, որ ընկ. Թրոցքին եւ Զինովիեւը առնուազն կը հեռացուին Կ. Կ.ի կազմէն («Փրավտա», 12 Օգոս.)։

Յետոյ. «ընդդիմադիրներու հատուածական գործունէութիւնը վերջին ամիսներու ընթացքին ստացաւ աննախընթաց թափ։ Ան կը ձգտէր ստեղծել, Կոմկուսի ծոցին մէջ, նոր կուսակցութեան տարրեր։ Միացեալ ընդհանուր ժողովի նախօրեակին տեղի ունեցան բացայայտ, ամենագռեհիկ խախտումներ կուսակցական կանոնադրութեան... լենինեան կուսակցական շինարարութեան սկզբունքներու պարզ ոտնահարում... բոլոր կուսակցական որոշումներու եւ սեփական խոստումներու խախտում» («Իզվեստիա», 10 Օգոստ.)։

Ուրեմն, ինչպէ՞ս բացատրել. ընդդիմադիրները իրենց հիմնական գաղափարներէն չեն հրաժարած եւ իրենց հերթին կարգ մը պահանջներ ներկայացուցած են կեդր. կոմիտէի վարիչներուն։ Ընդդիմադիրներու ըրած յայտարարութիւնը կը նկատուի «անբաւարար», «անկեղծութենէ զուրկ»։ «Ընդդիմադիրները չեն հրաժարած կուսակցութեան եւ կոմինտէրնի դէմ պայքարելէ»։ Անոնց անցեալ գործունէութիւնը վրդովեցուցիչ է ու դատապարտելի, բայց եւ այնպէս այդքան ներողամտութիւն։ Ինչ է ասոր պատճառը։

Պատճառը աւելի քան պարզ է.— Սթալինի ձեռքերը կարճ են, չեն հասնիր Թրոցքիին, Զինովիեւին, Քամէնեֆին եւ միւս ականաւոր ընդդիմադիրներուն։ Ահա ներողամտութեան միակ բացատրութիւնը։ Սթալին կը զգայ, որ իր ոտքի տակէն հողը հետզհետէ կը խուսափի, որ ընդդիմադիրներու խումբը ձիւնագունդի պէս արագօրէն կը մեծնայ ու սպառնական կը դառնայ, եւ ստիպուած է նահանջի դիմել։

Այսպիսով, կեդր. կոմիտէի եւ կեդր. վեր. Յանձնաժողովի ընդհանուր ժողովը, որու հետ այնքա՜ն յոյսեր էին կապուած եւ որ արմատապէս պիտի լուծէր ընդդիմադիրներու հարցը, ո՛չ միայն ոեւէ լուծում չբերաւ, այլ աւելի սրեց կիրքերը եւ ցոյց տուաւ, որ Կոմկուսէն ներս ուժերու փոխյարաբերութիւնը այլեւս հիմնովին կերպարանափոխուած է.՝ ո՞րն է մեծամասնութիւնը, ո՞րն է փոքրամասնութիւնը — պարզ չէ։ Սթալինի ետեւ կեցած ուժե՞րը աւելի ազդեցիկ են, թէ Թրոցքի-Զինովիեւի, կը մնայ վճռելի։

Ընդհանուր ժողովը նոյնիսկ ժամանակաւոր կերպով վերջ չտուաւ կուսակցական ներքին գզուըտուքին։ Ապացոյց՝ ընդհանուր ժողովի յաջորդ օրն իսկ պատահած դէպքերը, որոնց մասին կը խօսինք յաջորդով։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆԿԱՐԱԳՐԻՆ ՊԱՀԱՊԱՆԸ

Հողը՝ ազգային իրական ժառանգ մըն է։ Երկրագործութիւնը ոչ միայն ազգի մը հարստութեան, այլ նկարագրին ալ պահապանն է։ Բարեբեր արտերը իրական ոսկեհանքեր են։

ՃԷՅՄՍ ՀԻԼ

Ներկայ տարուան ընթացքին, Աղեքսանդրիոյ մէջ կազմուեցաւ «Հայ Գիւղատնտես Ուսանողներու Օգնութեան Յանձնախումբ» անունով մարմին մը, նպատակ ունենալով օգնել Միացեալ Նահանգներու եւ Եւրոպայի երկրագործական վարժարաններուն հետեւող բազմաթիւ կարօտ ուսանողներու, հասցնել զանոնք եւ անոնցմէ դէպի հայրենիք գիւղատնտես մասնագէտներու արշաւ մը կազմակերպելով, արդիացնել երկրին երկրագործութիւնը՝ գիտական նորագոյն հիմերու վրայ։ Յանձնախումբը՝ իր նամակի թուղթերը զարդարած է տասը նշանաւոր խօսքերով, որոնք Հայկական Աւետարանի իբր նոր Տասնաբանեայ պատուիրանք՝ կ'ուղղուին բոլոր հայութեան, ցորենի որայ մը գրկած Հայ անմեղունակ գեղջկուհիի մը կողմէն։ Այսօր Յառաջի մէջ պիտի խօսինք, այդ խօսքերէն մէկուն վրայ, որ դրուած է յօդուածիս ճակատը։

Աշխատասէր, չարքաշ եւ պարկեշտ ժողովուրդ մըն ենք։ Յարատեւութեան զմայլելի ոգիով մը գինուած՝ առաւօտուր կ'ընենք ամէն դժուարութիւն։ Մեր կորովը ունի հրաշագեղ թռիչներ՝ արժանացած նոյնիսկ մեր թշնամիներու ներբողին։ Մեր առաքինութիւններուն կապոցը շալկած՝ սիրամարգներու նման գոռոզ եւ ունայնամիտ կեցուածք մը չունինք, այլ կ'անդրադառնանք շարունակ մեր թերութիւններուն վրայ, զանոնք չափէն աւելի կը խոշորցնենք եւ հզօր ճիգեր կը թափենք, սրբագրելու համար զանոնք։ Նուիրում, զոհողութիւն եւ անձնուիրութիւն մեր չքնաղ յատկութիւններն են։ Նուիրական է մեր ընտանեկան կեանքը եւ ականակիտ աղբիւր՝ բարոյականին։ Օրինակելի նկարագիր մը ունինք՝ պողպատուած տառապանքի հնոցին մէջ։ Իբրեւ անհատ, իբրեւ ընտանիք եւ իբրեւ ազգ, պատուոյ տեղը ունինք ժողովուրդներու եւ ազգերու շարքին մէջ։

Ուրկէ՞ ժառանգած ենք սակայն այս առաքինութիւնները եւ մանաւանդ, դարերու ընթացքին, երբ այնքան ահարկու փոթորիկներ անցած են մեր գլխէն, ինչպէ՞ս կարողացած ենք անվթար պահել զանոնք։ Զափազանցութիւն մի նկատէք, երբ ըսեմ թէ՝ մենք այդ առաքինութիւնները ժառանգած ենք մեր հողագործ նախնիքներէն եւ կրցած ենք պահել զանոնք, մեր ճակատագիրը կապելով հողին եւ հողագործութեան։ Հողագործութիւնը եղած է եւ է մեր ազգային ջինջ նկարագրին պահապան հրեշտակը։ Այսպէս, բարեբեր եւ մշակուած արտերը ոչ միայն ոսկեհանքեր են՝ մեր ազգային տնտեսութեան համար, ոչ միայն անառիկ բերդեր են՝ մեր ազգային պաշտպանութեան համար, այլ նաեւ արթուն պահապաններն են մեր ազգային նկարագրին։

Իրաւունք ունի բանաստեղծը, երբ կ'ըսէ թէ դաշտերէն առաքինութիւն կը բուրէ եւ Տէ Լիլ, երբ կ'ըսէ թէ՝ հողէն ոչ միայն ցորեն կը բուսնի, այլ ամբողջ քաղաքակրթութիւն մը։ Կը քալենք այն ճամբէն, որ ամէնէնուղիղը նկատուած է, այն ճամբէն, որ Բարիի, Գեղեցիկի եւ Ճշմարիտի մշտավառ փարոսներովը լուսաւորուած է եւ վերջապէս այն ճամբէն, որ սալայատակուած է մեր երանելի նախնիքներուն օրհնաբերոտքերուն բիւրեղ հետքերովը։ Ակօսներու հրաշափառ ճամբան է անիկա՝ գծուած ամենօրհնեալ գործիքի՝ արօրին կողմէ։ Որչա՜փ իրաւունք ունէր Մեծն Աղեքսանդր, երբ կ'ըսէր թէ՝ արօրով կը սկսի քաղաքակրթութիւնը եւ արօրով կը վերջանայ։ Հայկական քաղաքակրթութիւնը, հակառակ քաղաքական բազմապիսի աննպաստ պայմաններուն, եղած է յարատեւ եւ օրէ օր աճած ու ծաղկած է յարաճուն կերպով, պարզ այն պատճառով, որ անիկա միշտ կռթնած է արօրին եւ Ցեղին ու Ազգին փրկութիւնը՝ արօրին հետ մշտակայ դաշնակցութեան մէջ գտած է։ Այսօր ալ մեր հայրենիքին իրական փրկութիւնը դարձեալ կապուած է արօրին։ Այս ճշմարտութեան խոր գիտակցութիւնն է որ մէկ կողմէն կը մղէ երկրին վարիչները երկրագործութիւնը հոչակել մեր ազգային տնտեսական քաղաքականութեան հիմ եւ միւս կողմէն կը խրախուսէ գաղութահայ ազգ. մարմինները գործնական վերաբերմունք մը ցոյց տալ հանդէպ այն ուսանողներուն, որոնք յարած են արհեստներու ազնուագոյնին՝ երկրագործութեան, միակ նպատակ ունենալով, արդիական պայմաններով վերահիմնել հայ գիւղը եւ վերակենդանացնել հայկական երկրագործութիւնը։

Մեր ազգային լաւ ըմբռնուած շահերը կը պարտադրեն մեզի անհրաժեշտ կարեւորութիւն ընծայել երկրագործութեան, որուն տնտեսական առաւելութիւնները սանկ մէկդի, մեր ազգ. նկարագրին անաղարտ պահպանութեան առթիւ ունեցած ազդեցութիւնը, առանձին կերպով առնելով, ունի չափազանց մեծ արժէք։

Ազգովին նկարագրի տէր, ահա եզրակացութիւնը մեր այս յօդուածին։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Աղեքսանդրիա

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 15 Օգոստոս

Ս. Նշան վանքի վարժարանը

Յուլիս 10ին 6րդ տարին լրացուց Պէյրութի Ազգային Երկսեռ վարժարանը, որ հիմնուած է 1921ին կիլիկեան գաղթէն անմիջապէս վերջ։

Դպրոցներու վերաբացումի նախօրեակին կ'ուզենք քանի մը ամփոփ տեղեկութիւններ տալ այս վարժարանի մասին։

Երկու տարի առաջ ծնողական ժողովի մը կողմէ ընտրուեցաւ եօթ հոգիէ բաղկացած հոգաբարձութիւն մը՝ նախագահութեամբ Տօքթ. Գ. Վարդապետեանի, որ վաւերացուելէ ետք Երուսաղէմէն, անցաւ գործի եւ վարեց դպրոցի ճակատագիրը ամբողջ երկու տարի։

Վարժարանը ունի մանկապարտէզ եւ նախակրթարան՝ վեց դասարանով, աշակերտներու ընդհ. թիւն է 450, տնօրէնն է Պ. Վարդան Գէորգեան, ունի 6 այցելու ուսուցիչ եւ 15 երկսեռ ուսուցչութիւն։ Տարեկան պիւտճէն է 1000 օսմանեան հնչուն ոսկի, կը հայթայթուի հետեւեալ ձեւով.

Աշակերտներու թոշակներ,

Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ նպաստ՝ տարեկան 400 սուրիական ոսկի։

Երուսաղէմէն նպաստ՝ տարեկան 30 սթեռլին. իսկ մնացեալ մասը կը հոգացուի զանազան աղբիւրներէ։

Անցնող տարուան մէջ հոգաբարձութեան ամենամեծ գործը եղած է աղ.կանց բաժնի նոր շէնքի կառուցումը եւ պիւտճէի հաւասարակշռումը։ Միւս կողմէ ունեցած է կարգ մը թերութիւններ ալ՝ ուսուցիչներու ընտրութեան եւ կրթական ուղղութեան մէջ։ Ամէն հոգաբարձութիւն, որ գործի կ'անցնի, առաջին եւ միակ մտահոգութիւնը կ'ըլլայ «վարձել աժան ուսուցիչներ»։ Այդ է պատճառը, որ դպրոցը կը լեցուի անգործ եւ անփորձ մարդերով։

Անցնող տարուան ընթացքին մեր վարժարանը շատ քիչ բացառութեամբ լեցուած էր այս կարգի ուսուցիչներով։ Անոնցմէ մէկը վնտռուած մըն է զանազան դպրոցներէ, խաչագող մը։ Անոնք որոնք ներկայ էին հանգուցեալ Վարդապետեանի դատավարութեան, կը տեսնէին այս մարդուկը, որ տականքներու գլուխը անցած՝ կ'աշխատէր ուղղութիւն տալ անոնց ամբոխային տրամադրութեանց։

Գալով կրթական ուղղութեան, հոգաբարձութեան եւ տնօրէնութեան փոխյարաբերութիւնները ամիրայական շրջանէն մնացած հիւանդութիւն մըն է, որ պարզապէս կործանարար է։

Հոգաբարձուները մեր մէջ կը կարծեն թէ ամէն ինչ են, կը միջամտեն տնօրէնութեան իրաւունքներուն եւ կը մտնեն զուտ մանկավարժական գործերու մէջ։

Այս սխալները աչքի առջեւ ունենալով եւ նոր տարեշրջանի զանոնք չկրկնելու համար, կ առաջարկենք՝

1.— Մաքրագործել ուսու չական կազմը՝ դուրս ձգելով փորձ եւ այլասերած մարդիկը։

2.— Ուսուցիչներու ընտր թիւնը յանձնել տնօրէնութեան կամ ընտրել այս վերջինի եւ սումնական խորհուրդին հետ հրդակցաբար։

3.— Ուսուցիչներու ընտր թեան մէջ նկատի առնել պա րաստուած եւ յարգուած անձ

4.— Առաջնորդուիլ Ուսու նական խորհուրդի գծած ծրագ

5.— Վերջնապէս զատել հ գաբարձութիւնը տնօրէնութեն առաջինին յանձնել դպրոցի պի ճէի հոգը, իսկ երկրորդին՝ վար կան եւ կրթական գործերը։

Գաղթակայանի դպրոցը

Այս դպրոցը ունի հազիւ կու տարուան կեանք, Պ. Ղա Զարըքի տնօրէնութեան կեդրոնէն զատ ունի նաեւ թա յին բաժիններ, որոնք բոլորն կ'ենթարկուին կեդրոնի տնօրէն թեան։ Ունի մանկապարտէզ նախակրթարան՝ հինգ դասար ներով, յառաջիկայ 1927—2 տարեշրջանին կ'ունենայ վեցեր դասարանի առաջին աւարտակ ները։

Ուսուցչական կազմը կը բա կանայ 27 հոգիէ, որոնցմէ կը պաշտօնավարեն կեդրոնա նախակրթարանի եւ մանկապա տէզի մէջ, իսկ մնացեալը թա յին դպրոցներու մէջ։

Աշակերտներու ընդհանու թիւն է հազար երկու հար յառաջիկայ յոյս կայ թիւը հազար հինգ հարիւրի բա րացնելու։ Դպրոցի նիւթական սի հոգը ստանձնած է Եփրեմ Ցոհմունին. տարեկան պիւտճ հինգ հազար սուրիական ոսկի կը հայթայթուի հետեւեալ ով՝

Աշակերտներու թոշակներ,

Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ նպաստ՝ տարեկան 400 ոսկի, Ամերիկեան նպաստամ տոյցի նպաստը՝ 400 սուրիա ոսկի։

Բարեգործականէն նպաս տարեկան 100 եգիպտական ո իսկ մնացեալ մասը կը հոգաց զանազան աղբիւրնէ։

Նախանցեալ տարի աշակեր ները իբր թոշակ կը վճարէին րեկան 1 սուրիական ոսկի, անց տարի այս գումարը բարձրա 3ի, իսկ այս տարի պիտի բարձ ցուի 5ի։ Ասիկա ցոյց կուտայ դպրոցը գիտցած է ինքզինքը ցնել։

Այս դպրոցը ունի համեմ տաբար աւելի խաղաղ կեանք որովհետեւ այստեղ կրթակ գործը եւ ուսուցիչներու ընտ թիւնը յանձնուած է տնօրէն թեան. հոգաբարձու, թաղակ եւայլն, երբեք չեն միջամ կրթական գործին։ Բայց այ ալ ուսուցչական կազմը առհա րակ տհաս է ու անբաւարար, նաւանդ հիմա, որովհետեւ ջորդ տարի դպրոցը պիտի նենայ բարձրագոյն նախակրթ րանի աստիճան։

Դպրոցը ունի ուսումնակ ծրագիր մը, որով կ'առաջնորդ ունի նաեւ մանկավարժական ղով։ Յառաջիկայ տարուան սուցչական կազմը պիտի ըն նոր Ուսումնական Խորհուրդը րէնին հետ միասին։ Դժբախ բար դպրոցի շէնքը անյարմա եւ բարձրագոյն կրթութիւն ցող ուսուցիչներ կը պակսին։

Եթէ լրացուին այս թերի ըը, տարակոյս չկայ թէ դպ կը դառնայ նախանձելի կրթա հաստատութիւն մը։

Թ. Գ. Թ.

ԻԾԱՂ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

Ցիսուսի փառքը երգող բողո-ական բարեկամ մը ունիմ։ ցեալ օր հանդիպեցանք իրա-։ Սկսանք քալել ու խօսիլ։ ած ժամանակ խօսակիցին ջերուն նայելու սովորու-ենը չունի բարեկամս։ Գետին չի նայիր. քու լիցի, երկնա- չի նայիր. նայեաց է։ Կը խօսի մեղմ ու ազամով։

Խօսեցայ ու ըսի իրեն.

— Եղբայր Ղազարոս, Միաց-եալ Նահանգներու մէջ դաշ-ալ մլրտութիւններ տեղի ունենան, իսկ Գերմանիոյ մէջ ային, այսինքն օդանաւով ա-ունութիւններ։ Ի՞նչ են ասոնց պատճառները։

— Ցիսուսի փառքը, պատաս-խանեց եղբայր Ղազար, ինքնագոհ թիւնով։

— Եղբայր Ղազարոս, կրօնա-կան դաշտահանդէսին ու օդա-հանդէսին մէջ ինչպէս կը գտնես Ցիսուսի փառք։

— Տիրոջ յաղթանակը, երկ-րդեց բարեկամս։

— Բայց խնդրեմ մեկնաբանէ։ ո՛ղ լակոնական ոճդ ու լուսա-անէ։ գոհացո՛ւր զիս։

— Այս ալ Ցիսուսի փառքն է տիրոջ յաղթանակը։

— Ո՞ր․․․

— Մաքուր հետաքրքրութիւ-ն։ կրկնէ ինծի հետ հետեւեալ երգը.

«Ցիսուսի է, Ցիսուսի
Ճամբան Փառքի եւ Յոյսի
Անհաւատը մեկուսի՝
Օր մը կուգայ Ցիսուսի...։

— Բայց հարցումիս պատաս-խա՞նը, կրկնեցի ապշած։

— Ահա, կիսամոլոր եղբայր։ Աստուածորդւոյն մահէն վերջ քրիստոնէութիւնը շատերու մէջ մտած էր։ Ցիսուսի փառքը եր-գողները գետնափոր տաճարնե-րու, նկուղներու, դամբարաննե-րու մէջ կը կատարէին իրենց պաշտամունքը։ Քրիստոնէու-թիւնը հետզհետէ լայնցաւ։ Ճգ-նաւորները զայն տարին քա-րայրներու, որջերու, անապատ-ներու մէջ։ Օրթոտոքսներն ու լուսաւորչականները քրիստո-նէութիւնը տարին վանքերու խուցերուն ու տաճարներու ցոյ-ցերուն մէջ։ Կաթոլիկութիւնը զայն տարաւ գիւղերու, քաղաք-ներու եւ մայրաքաղաքներու մէջ։ Կը տեսնես որ քրիստոնէու-թիւնը հետզհետէ աւելի լայնօրէն տարածուեցաւ։ Բողոքականու-թեան վերապահուած էր ամե-նամեծ դերը։ Բողոքականութիւ-նը տարաւ քրիստոնէութիւնը Ափրիկէի խորերը, Ասիոյ խա-ւարները, Ովկիանիոյ խարակ-ները ու մանաւանդ Ամերիկայի խորանները։ Պատուցուց զայն գետերու վրայ, ջրվէժներու մէջ, ովկիանոսներու տակը, դաշտե-րուն վրայ ու օդերուն մէջ։ Ահա այսպէս քրիստոնէութիւնը տա-րածուեցաւ, ելաւ իջաւ, խո-րունկցաւ, բարձրացաւ, ընդար-ձակուեցաւ, անհունացաւ, եւ դեռ ծաւալելու տեւէ է․․․ Ահա Ցիսուսի փառքը եւ Տիրոջ յաղթանակը։

— Գէշ վախճանի կը դիմէ սակայն քրիստոնէութիւնը, ա-ռարկեցի։

Կեցաւ ու աչքերը երկինք յառելով անշարժացաւ։

—Այո, գէշ վախճանի մը կը դիմէ քրիստոնէութիւնը։ Քանի որ այդքան կը տարածուի, կը լայննայ, այդքան կը բարձրա-նայ՝ շատ բնականաբար հետ-զհետէ պիտի բարակնայ, պիտի փրթի, պիտի չորնայ, անոսրա-նայ ու չքանայ։

Եղբայր Ղազար փախաւ քա-մէս երգելով.

«Ցիսուսի է, Ցիսուսի . . . »

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս կը յիշուի, պոլշեւիկները Մայիսի սկիզբը ձերբակալած էին մետրապոլիտ Սէրիոժը եւ 50 ուրիշ բարձրաստիճան եկեղեցականներ։ Իսկ Յուլիսի վերջերը «Թայմզ» կը հրատարակէր հեռագիր մը թէ 117 կրօնականներ բանտարկուած կամ աքսորուած են Սիպերիա, Թուրքիստան եւ Կովկաս։ Վերջին լուրերու համաձայն, պոլշեւիկները ազատ արձակած են մետրապոլիտ Սէրիոժը եւ կարգ մը եպիսկոպոսներ, պայմանաւ որ ա) ռուսական եկեղեցին իր հաւատարմութիւնը յայտնէ խորհրդային կառավարութեան, բ) այպանէ արտասահմանի հակապոլշեւիկ կղերականները, գ) հրաւիրէ Ռուսիոյ բնակչութիւնը բոլորուիլ խորհրդային կառավարութեան շուրջ ընդդէմ իր արտաքին թշնամիներուն, հրաժարիլ հրձիգութենէ, ռումբ նետելէ եւ ուրիշ ահաբեկչական ձեռնարկներէ։

Այս պայմանները ընդունուած ըլլալով, կառավարութիւնը արտօնեց կազմակերպել կեդրոնական եկեղեցական իշխանութիւն մը՝ նոր հիման մը վրայ։ Այս նպատակով համառուսական եկեղեցական մասնաւոր համագումար մը պիտի հրաւիրուի։ Մետրապոլիտ Սէրիոժ կազմած է արդէն «առժամեայ Սինոդ» մը, որուն կ՚անդամակցին ինք, մետրապոլիտներ Սիլվեսթր եւ Արսէնիոս, եւ ուրիշ վեց արքեպիսկոպոսներ։

Առժամեայ Սինոդը արդէն հրատարակեց իր խոստացած կոչը, ուղղուած բոլոր ռուս հաւատացեալներուն, որով կը հրաւիրէ արտասահմանեան օրթոտոքս կղերականները դադրեցնել հակասովետական պայքարը եւ հաւատարիմ մնալ սովետական վարչաձեւին։ Կոչը կ՚աւելցնէ նաեւ որ «խորհրդային Ռուսիոյ օրթոտոքս եկեղեցին երբեք ենթակայ չէ սեղմումներու և խստութեան» եւ կը խնդրէ օրթոտոքս եկեղեցականներէն գրաւոր յայտնել իրենց օրինական հաւատարմութիւնը հանդէպ սովետ կառավարութեան։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՐԱՍՆՈԴԱՐԻ ՄԷՋ

«Մուրճ-Մանգաղ»ի մէջ (18 Օգոստ.) Թղթակից մը կը գրէ.—

Կրթական ասպարէզին մէջ գործադրկութիւնը զգալի չափերու հասած է, այնպէս որ Կրասնոդարի շրջանային վարչութիւնը որոշեց թերթերուն մէջ յայտարարել, զգուշացնելու համար Քուպանի շրջանը եկող միութենական գործազուրկները թէ տեղական վարչութիւնը ոչ մէկ պարտականութիւն կը վերցնէ իր վրայ։

Չենք գիտեր թէ ինչու համար շատեր կ՚ուզեն Քուպան գալ, մանաւորաբար Հայերը, որոնք «առատօրէն» կուգան այս տարի։ Թէեւ գործ չի պակսիր, սակայն հայ գործազուրկները կ՚ուզեն մնալ Կրասնոդարի մէջ, իսկ չեն ուզեր երթալ գիւղերը։

Ուսուցիչի պաշտօն ստանալու համար խնդրագիր կը տեղայ դպրոցի հոգաբարձութեան, կուսակցական կազմակերպութեան եւ լուսաւորութեան ներկայացուցիչին վրայ։ Եւ շատերը կ՚ուզեն ուսերէն լեզուի դասեր ստանձնել։ Ամէն «օրիորդ», որ ժամանակ մը ռուսական դպրոց մտած է, կը փափաքի Կրասնոդարի Հայոց վարժարանին մէջ ուսուցիչ ըլլալ։ Ուսուցչութեան թեկնածուներուն մէջ կան թերուս արհեստաւորներ, տուրքերէ ճնշուած վաճառականներ, զանազան դպրոցներէ իբրեւ անբաղձալի վտարուածներ։ Կան որ մասնագէտներ են, որ նպաստաւոր պայմաններ կը փնտռեն։

Եւ այս թեկնածուները կը ներկայանան այն ժամանակ, երբ Կրասնոդարի եւ շրջանի դպրոցները կ՚աշխատին ազատուիլ իրենց նախկին անարժան մշակներէն։

Տեղական լուսաւորութեան ներկայացուցիչը բոլորովին անծանօթ ըլլալով Հայոց մէջ վխտացող բազմաթիւ «վկայեալ» ուսուցիչներու կոչումին ու պատրաստութեան չափին, գործադրկութիւնը թեթեւցնելու փափաքով, գործի կը դնէ զանոնք, եւ այս պատճառով կը տուժէ դպրոցը եւ արժանաւորները մեքենայութեամբ կը վտարուին ուսուցչութենէ։

ԵԳԻՊՏ. ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Հնախօսոյգ Լէոնտեւի հաւաքածոներուն մէջ պահուած կը մնայ անագապղնձեայ զարդի կտոր մը, որով, կը կարծուէր թէ, եգիպտացիները կը զարդարէին իրենց գլուխները։ Այս հնարժէք զարդը գտնուած է Նիդվիկովսկի գիւղաքաղաքին մէջ (Դոնի շրջան), ուրկէ կարծուի թէ գոյութիւն ունէր եգիպտական Թանաիս քաղաքը։

Փրոֆ. Ջախարով եւ եգիպտագէտ Ստրուվէյ քննելով այդ զարդը, կը կարծեն թէ անիկա մաս մըն է միայն այն սաղաւարտներէն, որոնք կը գտնուէին Ոսիրիսի արձաններուն գլուխը։

Այդ հնարժէք առարկան աղիւսի եւ դեղնականաչի խառնուրդ գոյն մը ունի։ Այն սաղաւարտը, որուն մէկ մասն է գտնուած առարկան, կը կոչուէր «Վերին Եգիպտոսի սաղաւարտ»։ Կը պատկանի Քրիստոսէ 650—340 տարի առաջուան Թուականներուն, եգիպտական 26—30րդ հարստութեանց շրջանին։

Նման սաղաւարտներ շատ գտնուած են Եգիպտոսի մէջ, իսկ Դոնի շրջանին մէջ՝ առաջին անգամ է որ կը գտնուի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ.— Հայ կռփամարտիկ Գաբօ Պաղտասարեանի մրցումը, որուն մասին գրած էր Յառաջ, «Փրատօ»ի մրցավայրին մէջ տեղի ունեցաւ Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Այս անգամ աւելի մեծ էր հետաքրքրութիւնը մարզասէրներուն եւ մօտ եօթը հազար երկսեռ բազմութիւն մը անհամբեր կը սպասէր մրցումներուն արդիւնքին։ Հայ կռփամարտիկը քաջալերելու համար օտարազգի հանդիսականներու մէջ կ՚երեւային նաեւ 400է աւելի Հայեր։ Քանի մը պզտիկ մրցումներէ վերջ, Պաղտասարեան եւ Փօլ Ֆրէչ իրարու ձեռք սեղմելով սկսան կռուիլ։ Մրցումը պիտի տեւէր 10 շրջան, իւրաքանչիւրը 3 վայրկեան։

Պաղտասարեան սկսաւ յարձակողականի առաջին շրջանէն ու արիւն լուայ դարձաւ Փիլ Ֆրէչի դէմքը։

Երրորդ շրջանին սարսափելիէին մեր հայրենակցին հարուածները եւ Փօլ Ֆրէչ գրեթէ յուսահատ կը տատանէր բեմին վրայ։ Սակայն Պաղտասարեանի վերջին մէկ հարուածը կորստաբեր եղաւ իրեն համար։ Ձախ ձեռքին երկու մատերը խախտած էին իրենց տեղէն եւ բժշկական քննութեամբ դադրեցուցին խաղը։

Պաղտասարեանի առաջարկին վրայ, երկրորդ մրցում մը տեղի պիտի ունենայ մօտ ատենէն, որուն ամբողջ հասոյթը պիտի տրուի յաղթողին։

Մարսիլիա Ս. Մ.

*** Շաբաթ երեկոյ Փարիզ Սէնթրըլի մէջ հայ կռփամարտիկ Ճէն Մաք (Ճերմակեան) կէտերով յաղթեց Fred Boyleի։ Հայը կը պատկանի միջին ծանրութեան։ Ինչպէս երէկ գրեցինք, Երեքշաբթի իրիկուն ալ նոյն տեղը Աւետիս յաղթեց Ֆրանսացի Պուվէի՝ կէտերով։

Վաղը՝ Շաբաթ իրիկուն դարձեալ Սէնթրըլի մէջ Խանճեան անունով ուրիշ հայ կռփամարտիկ մը (ճանճ ծանրութեան պատկանող) պիտի մրցի Milletի հետ։

Իսկ Կիրակի Ճէն Մաք պիտի մրցի Desgeorgesի հետ։

Ցաւալի է որ այդ երկու Հայերը Աւետիս (որ կ՚անուանուի Պէշիր օտար շրջանակի մէջ) և Ճէն Մաք չեն մրցիր իրենց իսկական հայ անունով։

ԹԷՆԻՍ

ԱՍԼԱՆԿԻՒԼ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հայ նշանաւոր թէնիսմէնը այս օրերս Գերմանիա կը գտնուի, մասնակցելու շատ մը մեծ մրցումներու։ Ասլանկիւլ՝ ժամանակ մը Ֆրանսայի լաւագոյն խաղացողներէն էր եւ ֆրանսական թերթերը մեծ գովեստով խօսած են անոր մասին։ Եղած է Լաքոսթի եւ Պօրոթրայի վտանգաւոր հակառակորդներէն մէկը, բայց վերջերս ժամանակէ մը ի վեր քաշուած էր հրապարակէն։

Ասլանկիւլ անցեալ շաբաթ Պերլինի մէջ շահեցաւ զոյգ այրերու l’Engladineի ախոյեանութեան մրցումը։

Իր մրցակիցն էր Մարթինօ։ Մեր հայրենակիցը կը մասնակցի նաեւ Ֆրանքֆորթի մօտ Պատ Հօմպուրկի միջազգային մրցումներուն, որոնք սկսան Օգոստոս 25ին եւ պիտի տեւեն չորս օր։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՈՃԻՐ.— Պոլսոյ մէջ, Թուրք փաշայի մը տղան Օսման, չափազանց կը սիրահարի Հրեայ աղջկան մը, Էլզա Նիէկոյի։ Սակայն ոչ աղջիկը եւ ոչ ալ ծնողքը հաւանութիւն կը յայտնեն Թուրքին ամուսնութեան առաջարկին։ Օսման կ՚ուզէ կրօնափոխ ըլլալ բայց դարձեալ կը մերժեն։ Նոյն օրերուն կը լսէ թէ Հրեայ երիտասարդի մը հետ նշանուած է իր սիրականը։ Կատաղութեամբ լեցուած, կ՚ուզէ սպաննել Հրեայ երիտասարդը։ Լուր կը տրուի ոստիկանութեան, որ կը բանտարկէ քանի մը շաբաթ։ Բանտէն ելլելէ յետոյ, Օսման վճռական առաջարկ մը կ՚ընէ։ Երբ դարձեալ կը մերժուի, կ՚ուզէ վրէժ լուծել։ Ու երբ Նիէկօ տուն կը դառնար իր քրոջ ու ընկերուհիին հետ, Օսման կը յարձակի աղջկան վրայ, կը կտրէ քիթը, բերանը եւ վիզը։ Աղջիկը արիւն պոռթկալով կ՚իյնայ գետին ու կը մեռնի։ Քոյրն ալ ծանր վէրքեր ստացած ըլլալով, քանի մը օր վերջ կը մեռնի։

Ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ Օսմանը։ Խնդիրը մեծցած է եւ ծանր ցոյցեր տեղի ունեցած են։

ԳՆԴԱՆԻ ԽԱՂ.— Տիկին Թիւյեօ շնիկ մը ունէր, որ այլեւս կը ձանձրացնէր զինք։ Որսորդի մը պատուիրեց որ սպաննէ զայն։ Մարդը դաշտ մը տարաւ եւ հրացանը տնկեց ու կրակեց։ Գնդակը անցաւ շանը մարմինէն, քարի մը զարնուեցաւ եւ մտաւ տիկին Թիւյեօի վիզը։

Տիկին Թիւյեօ յուսահատական վիճակի մէջ փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

ՀԱՅՐԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Էլլիզէ Մայեար, որ կը բնակէր Ռուանի արուարձանին մէջ, սարսափելի խմող մըն էր։ Իրիկուն մը, գործարանէն դարձին, գինովցած տուն եկաւ եւ սկսաւ հարուածել կինը, աղջիկն ու տղան։

Վերջապէս կինն ու զաւակները փախան։ Էլլիզէ գամերով գամեց դուռը, որպէսզի այլեւս չդառնան։ Քիչ վերջ, գործարանէն ելլելով, տուն կը դառնար նաեւ մեծ տղան, 16 տարեկան, որ ճամբան մօրը հանդիպելով, իմացաւ պատմութիւնը։ Բայց, հակառակ մօրը թախանձանքին, տղան, Ժիւլ վազեց տուն, առնելու համար հեծելանիւը։ Երբ պարտէզէն ներս մտաւ, հայրը պատուհանէն պոռաց որ տանը ետեւի դրան քով գայ, վայրկեան մը խօսելու համար։ Ժիւլ գնաց տան ետեւի կողմը։ Հայրը նկուղին դուռէն դուրս ելաւ։ Ժիւլ ուզեց որ հեծելանիւը իրեն յանձնէ։

— Գնա, մօրդ ըսէ որ ինք գայ առնելու հեծելանիւը։

— Ոչ, հեծելանիւը ես պիտի առնեմ։

— Ճամբադ գնա, կ՚ըսեմ քեզի։

— Եթէ հայրս չըլլայիր, լաւ մը պիտի ապտակէի քեզ։

Էլլիզէ բարկութեամբ գետնէն կը վերցնէ երկաթէ ձող մը, ծեծելու համար տղան։ Ժիւլ, առանց ժամանակ կորսնցնելու, կը հանէ զմելին եւ կը յարձակի հօրը վրայ։ Առաջին հարուածը տուաւ կուրծքին, զոր ծակեց։ Երբ հայրը դիմադրեց, նոյն զմելին քանի մը անգամ բարձրացուց եւ իջեցուց։ Հայրը փռուեցաւ գետին։ Ժիւլ ուղղակի գնաց ոստիկանատուն։

Խմող հայրը ստացած էր 22 հարուած. թոքերը ծակ ծակ եղած էին։

Ժիւլ, հարցաքննութեան ընթացքին յայտարարեց.

— Պէտք էր որ մեր ընտանիքին մէջ մէկը զոհուէր։ Ես զոհուեցայ, ազատելու համար ծնողքս։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՄԱՀԱՆԱՒ»ԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ՍՈՒԽՕՖԻ ՀԵՏ

Եւ երբ ակամայ, այս յայտնութեան առջեւ կ՚ընկրկէի եւ դէպի ետ քայլ մը կ՚առնէի.

— Ա՛հ, ըսաւ Չինացին սպանագին, կը վախնա՞ս ընկեր Սուխոֆէն։ Բայց անշուշտ աղուոր մանչ մըն է ան, նա՛, նայէ՛։

Եւ հրմշտուքով մը զիս նետեց ոտքերուն առջեւ մարդու մը, — ի՞նչ կ՚ըսեմ,— մարդակերի մը, մարդադէմ հրէշի մը, որ մինչեւ մէջքը մերկ, ձեռքը բռնած պողպատ ստեր մը, արիւնոտ բազուկներով, կ՚աշխատէր գեղարանի զարնուած դիակի մը վրայ։

Այս մարդը Սուխոֆն էր.

Եւ յանձին Սուխոֆի, եկեր էի ճանչնալու Չէկայի դահիճը...

ՉԷԿԱՅԻ «ՍՊԱՆՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔ»Ը

Բայց իրօք դիա՞կ մըն էր որ հո՛ն, առջեւս կը գտնուէր։

Ոչ անշուշտ, քանի որ ջղային ցնցումներ դեռ կը շարժէին այս չարչրկուած, պատառուած միսը...

Ձեռքերը մէջքին, չոր ժպիտ մը շրթունքին, մարդը վերէն վար զիս կը դիտէր.

Զարհուրելի էր այդ ժպիտը, նոյնիսկ աւելի զարհուրելի քան ցնորեցնող տեսարանը, որ կազմուած էր այս զազրելի ամբողջութենէն։

Թէեւ ջիղերս ոտքի ելած էին, բայց պաղարիւնս կը պահէի եւ իմ կարգիս Սուխոֆը դիտելով, աչքս անոր աչքին յառած սպասեցի։

Շատ չանցած ան ակնարկը վար առաւ։ Կոշ մը թքաւ գետնին վրայ եւ իր կզակով ցոյց տուաւ գելարանին վրայ երկնցած մարդը, որ հոգեվարքի ցնցումներու ենթարկուեր էր եւ պաղ կերպով յայտարարեց.

— Մատնիչները այսպէս կը կորսուին։

— Կրո՛ղ. ի՞նչ ընեմ ըսի, այնքան անտարբերութեամբ որ կ՚երեւի զարմացուց զինքը։

— Գիտե՞ս թէ այս մարդը որ հիմա հոս հոգին կը փչէ, դեռ երէկ Չէկայի պետերէն մէկն էր։

Ուսերս թօթուելով պատասխանեցի.

— Նորէն կ՚ըսեմ, ի՞նչ ընեմ։

Թշնամական ակնարկ մը նետեց վրաս եւ յետոյ, բառերը շեշտելով.

— Մտածէ ասոր վրայ, այս առտուն ութէն ի վեր,— եւ արդէն կէսօր է— այս մարդը հազար տեսակ մահ կրեց. մօտեցի՛ր եւ դիտէ՛։ Անոր ակռաները կը տեսնե՞ս, անհետացեր են. որովհետեւ այս մկրատին եւ մուրճին օգնութեամբ մէկիկ մէկիկ զանոնք ցատկեցուցի...։ Տե՛ս, եղունգ անգամ չունի. այս աքցանով խլեցի . . . ։ Յետոյ, այս ասեղով՝ անոր աչքերը պայթեցուցի։

Անոր մորթէն փոկեր հանեցի։

— Տեսածիս նայելով մարդուդ կաշին հաստ է եղեր։

— Կ՚երեւի. եւ որովհետեւ կը յամառէր չմեռնիլ, ստիպուեցայ ողջ ողջ զայն քերթել, ողջ ողջ, կ՚իմանա՞ս, սա պողպատեայ սանտրով։ Կը տեսնե՞ս։

— Կը տեսնեմ բայց չեմ հասկնար։

Այս անգամ քիչ մնաց որ Սուխոֆ նեղանար։

— Ի՞նչ կայ որ չհասկնաս, ըսաւ խռպոտ ձայնով։

— Չեմ հասկնար թէ ես հոս ի՞նչ ընելու եկած եմ։

— Պա՛հ։

— Ճիշդ ինչպէս պատիւը ունիմ քեզի ըսելու. որովհետեւ, եւ այս պէտք է որ քու կարգիդ գիտնաս— քու պզտիկ ցուցահանդէս թէեւ սովորականէն դուրս է, բայց չի կրնար զիս հանդարտեցնել։

Եւ մինչդեռ հայհոյութիւն մը կուլ կ՚ուտար.

— Զիս կնկան տե՞ղ կը դնեն արդեօք։ Եւ անգիրները կարծեցին որ զիս պիտի սարսափեցնե՞ն հոս զրկելով. կրնաս անոնց ըսել թէ զիս շատ գէշ ճանչցեր են։

Դահիճը զարմացած զիս կը դիտէր։

— Գիտե՞ս, ըսաւ վերջապէս ատ հասարակ մէկը չես երեւիր.

— Խնդիրը հոդ չէ։

— Ո՞ւր է հապա։

— Հիմա կ՚ըսեմ։ Զիս չեմ գիտեր ի՞նչ փորձի ենթարկելու համար փոխանակ հոս քու առջեւդ զրկելու, ինծ տեղեկութիւններ հարցնէին իմ մասիս Խմայիլոֆէն, ընելիքնին անմիջապէս պիտի գիտնային... եւ

— Ներողութիւն, ընդմիջեց ինծ լաւ հասկցայ, կ՚ըսես թէ Խմայիլոֆին բարեկամն ես։

— Այսինքն՝ Խմայիլոֆը իմ լաւագոյն բարեկամս է։

— Եթէ այդպէս է, անգիրն կրնան պարծենալ թէ՝ լաւ աշխատանք կատարած են։ Ի՞նչ պիտի քաշեն երբ Խմայիլոֆ իմանայ թէ՝ քեզ հոս են զրկեր։

—Սորոտգքի՞ն էրոր այս հանճարեղ գաղափարը յղացաւ։

— Սորոտսքի չէր կրնար գուշակել թէ՝ ինչ յարաբերութիւններ ունիմ Խմայիլոֆի հետ. ճակատս չէ գրուած։

— Այն ատեն ինչի՞ կը ծառայեն իր ոստիկանները։

— Այդ մէկը չեմ գիտեր։ Բայց ինչ որ գիտեմ. օրինակի համար այն է թէ ինծի խաղցած խաղը զինքը դրախտ չպիտի տանի։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Օրաթերթերու լրաբերներն ալ, ցոյցերուն ընթացքին, ենթարկուեցան ոստիկանական խստութիւններու։

Ներքին Նախարար Սարօ, որ հրաման տուած էր խիստ շարժիլ, թէեւ գոհ ոստիկաններուն ցոյց տուած աշխուժութենէն, կը խորհի աւելի զօրացնել ոստիկանական կազմը։ Նոյն պահանջը ներկայացուց Քիափ։

Իսկ ո՞վ պիտի վճարէ վնասները, որոնք կը հասնին մէկ միլիոնի։ Քաղաքապետական Օրէնքին համաձայն (յօդ. 106), երբ փողոցներուն մէջ պատահած կռիւներուն ընթացքին վնասներ հասնին, պետութիւնը եւ քաղաքապետութիւնը պարտաւոր են նորոգել կամ վճարել, առաջինը աւելի մեծ համեմատութեամբ։ Իսկ քաղաքապետութիւնը իրաւունք ունի դատի կանչելու պատասխանատուները։

Սաքքօի եւ Վանցէթթիի յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի կիրակի օր Պոսթընի մէջ։ Հակառակ ոստիկանական արգելքին, մեծ թափօր մը պիտի հետեւի դագաղներուն։ Յուղարկաւորութենէն վերջ երկու Իտալացիներուն մարմինները պիտի այրուին։ Վանցէթթիի քոյրը իր եղբօր աճիւնները պիտի տանի Իտալիա, սակայն անկէ առաջ պիտի ցուցադրէ Եւրոպայի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Իսկ Սաքքօի կինը աճիւնը պարունակող տուփը պիտի պահէ իր տան մէջ։

⁂ Սաքքօ-Վանցէթթի Պաշտպանութեան կոմիտէն կը ծրագրէ «Սուգի Օր» հռչակել Սեպտեմբեր 19ը։

Պրիւքսէլի մէջ հսկայ միթինկ մը գումարուեցաւ։ Յետոյ ցուցարարները 2000 հոգի, գլխաւոր փողոցներուն մէջ բախեցան ոստիկաններուն, որոնք յաջողեցան ցրուել զանոնք։ Ցուցարարները կոտրեցին թափեցին սրճարաններու ապակիները։

Պերլինի մէջ 20,000 հոգինոց միթինկ մը գումարուեցաւ։ Ճառախօսները բողոքեցին ու դատապարտեցին ամերիկեան արդարութիւնը եւ պահանջեցին կառավարութենէն, որ արձակուին քաղաքական բանտարկեալները։ Միջադէպ տեղի չունեցաւ։ Համպուրկի մէջ ցուցարարները երբ կ'երթային ամերիկ. հիւպատոսարանին առջեւ, բախեցան ոստիկաններուն, որոնք յաջողեցան ցրուել զանոնք։

⁂ Պոսթընէն կը հեռագրեն թէ զանազան կազմակերպութիւններ Նիւ-Եորքի մէջ ժողով մը պիտի գումարեն, հաստատելու համար Սաքքօ-Վանցէթթիի անմեղութիւնը, յետոյ քննութիւն կատարել տալու համար դատական կազմին մասին։ Օգնութիւն մըն ալ պիտի կազմակերպուի նաեւ Սաքքօի եւ Վանցէթթիի ընտանիքին եւ զաւակներուն համար։

Թուրքիա փոխառութիւն չի կներ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Օգոստոս 24 թուով.— Պոլիս հրատարակուող «Վաքըթ» թերթը գրած էր թէ, ելմտական գործավար Ապտիւլ Խալիք պէյ 15 միլիոն ոսկիի փոխառութիւն մը կնքած է շուէտական դրամատուններէն։ Անատոլուի Գործակալութիւնը ձեռնհաս շրջանակներու մօտ քննութիւն կատարելով հաստատած է թէ Թուրք կառավարութիւնը ոչ մէկ ձեռնարկ կատարած է՝ փոխառութիւն մը կնքելու համար։

Զաղլուլ փաշայի յուղարկաւորութիւնը

Ֆուատ Թագաւոր անմիջապէս որ իմացաւ Զաղլուլ փաշայի մահը, Փարիզէն ստիպողաբար հրահանգ ղրկեց որ պետական ծախքով կատարուի յուղարկաւորութիւնը։ Եգիպտոսի զանազան կողմերէն 1000է աւելի ցաւակցական հեռագիրներ հասան հանգուցեալի ընտանիքին։ Մասնաւոր կառախումբեր Եգիպտոսի զանազան քաղաքներէն Գահիրէ բերին յուղարկաւորներու անհամար բազմութիւններ։ Մօտ 250,000 կը հաշուուի յուղարկաւորութեան մասնակցողներու թիւը։ Թափօրի անցքը երկու ժամ տեւեց։ Ճամբուն երկայնքը ժողովուրդը տանիքներն ու պատուհանները լեցուած էր։ Ծանրաբեռնուած պատշգամ մը փլաւ. 12 հոգի փողոց ինկան. 3 հոգի մեռան վայրկենական։ Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ մինչեւ հիմա այսքան փառաւոր յուղարկաւորութիւն երբեք չէ տեսնուած փարաւոններու երկրին մէջ։ Մասնաւորաբար աչքի կը զարնէին ուսանողներու եւ աշխատաւորներու պատուիրակութիւնները։

Դագաղը տունէն դուրս հանուելէ առաջ եզ մը մորթուեցաւ դրան սեմին վրայ, ըստ աւանդական սովորութեան։ Զինուորական պատիւներ եղան հետեւակազօրքի չորս վաշտերու, հեծելազօրքի երկու գունդերու եւ թնդանօթաձիգներու մէկ ջոկատի կողմէ, որ մեռելակառքին առջեւէն կ'երթային։ Կառավարութեան հրամանով բոլոր պաշտօնատուները, նոյնպէս շատ մը վաճառատուներ փակուած էին եւ իրիկունը ոչ մէկ զուարճութեան վայր բաց էր ժողովուրդին առջեւ։

Մարմինը թաղուեցաւ Իմամ էլ Շաֆիի գերեզմանատունը։

Ռուս կին մը գնդակահարուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կեղր. Գործադիր կոմիտէն հաստատեց Տիկին Քլէփիքովայի մահավճիռը, մերժելով անոր ի նպաստ կատարուած դիմումները։ Կինը գնդակահարուեցաւ։ Տիկին Քլէփիքովա մահուան դատապարտուած էր պալթիկեան նաւատորմին յեղափոխական դատարանին կողմէ, ամբաստանուած ըլլալով որ, օտար պետութեան մը հաղորդած է կարեւոր վաւերագրեր։ Ինչպէս կը յիշուի, անկէ առաջ ալ նոյն ամբաստանութեամբ գնդակահարուած էր այս կնոջ ամուսինը։

Միջխորհրդարանային համաժողովը

Երէկ Լիւքսէմպուրկի պալատին մէջ բացուեցաւ Միջխորհրդարանային Համաժողովին առաջին նիստը, նախագահութեամբ ծերակոյտի նախագահ փոլ Տումէրի։ Փուանքարէ, որ ներկայ էր, ճառ մը խօսեցաւ։

Համաժողովին հրաւիրուած են 50 խորհրդարաններ։ Անգլիա ղրկած է 28 ներկայացուցիչ, Միացեալ Նահանգները՝ 20, Գերմանիա՝ 46, Թուրքիա՝ 40, Ռումանիա՝ 40, Պելճիքա՝ 40։

Ի պատիւ օտար պատուիրակներուն, Փարիզի մէջ ընդունելութիւններ պիտի կատարուին։ Շաբաթ օրուան նիստը յատկացուած է օրակարգի մաքսային հարցին։ Երկուշաբթի օրուանը՝ զինաթափութեանց հարցին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Քանատայի ճամբորդութենէն Լոնտոն վերադարձաւ։ Պոլտուին կտրած է 11,000 մղոն ճամբայ եւ 19 օրուան մէջ 26 ճառ խօսած է. իրեն կ'ընկերանային Անգլիոյ գահաժառանգն ու անոր եղբայրը։

ՍԵՐՊԻՈՅ թագաւորին մեծ եղբայրը իշխան Եօրկիոս, որ խելագարութեան պատճառաւ գահէն հրաժարած էր, մահամերձ է։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ Մարաշի Հայրենակցական միութեան կողմէ տեղի կ'ունենայ այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Grand Café des Sportsի մէջ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քաշանի, Ժանթիյիի, Մօն Ռուժի, Առքէօյի, Պանեէօի, Պուրկ լա Ռէնի եւ Անթօնիի շրջանի արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ընկերներ Սեդրակ Գարակէօզեանի եւ Մինաս Ալթունեանի բնակարանը 17—19 Rue Ampère, Chalet Mira, Cachan։ Փօրթ տ'Օռլէանէն առնել 88 թիւ թրամվէյը եւ իջնել Arrêt Bagneux.

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը այսօր Ուր. երեկոյ ժամը 8ին, 80 Rue Charles Chéfson Bois Colombes, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան խումբի ընդհ. ժողովը տեղի կունենայ այս Կիրակի ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Արդութեան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օպնայի Կօրիւն ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը Կիրակի 28 Օգոստ. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ընկեր Մանուկի բնակարանը. կարեւոր օրակարգ. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը 29 Օգոստ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջանային կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին հայ ժողովրդային լսարանը, բոլոր ընկերներու ներկայութիւն պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ-Էթիէնի ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 1.30ին քաֆէ տը փալէի սրահը։ կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 63 րիւ տը լա րէփիւպլիք սրահին մէջ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Դ. Պատմագիտական արշաւը այս կիրակի ժամը 2.30ին Էնվալիտի զինուորական թանգարանին, առաջնորդութեամբ Պ. Պ. Մարկոս Նաթանեանի եւ Կ. Բասմաջեանի. դասախօսութիւն Նավոլէոնի մասին։

Ժամադրավայր մէթրօ Invalides ժամը 2ին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առնուվիլ-լէ-Կօնէսի նորակազմ մասնաճիւղի առժամեայ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Առնուվիլի, Սարսէլի եւ Կուսանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ եւ համակիր բոլոր հայրենակիցները, այս կիրակի կէս օրէ առաջ ժամը 10ին Պ. Նիկողոսեանին սրճարանը 121 Ave. de l'Union, Arnouville les-Gonesse.

Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ բոլոր արուարձաններու մասնաճիւղերու մարզիկներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ամէն կիրակի առաւօտ Montrougeի մարզադաշտը տեղի ունենալիք ընդհ. փորձերուն. ժամադրավայր Métro Porte d'Orléans ժամը 9ին, փորձերը կը սկսին ժամը ճիշտ 10ին։ Այն բոլոր մարզիկները՝ որոնք փորձերու չեն մասնակցիր իրաւունք չպիտի ունենան Ողիմպիականին մասնակցելու։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombesի մասնաճիւղի բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ վաղը Շբ. կէսօրէ վերջ Stade Colombesի յարակից դաշտը տեղի ունենալիք փորձերուն։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական միութեան ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաֆէ օ ֆլէօ տը Լիւն, մէթրօ Իթալի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԻԹՐՈՅԹ, Գ. Ա.— 150 ֆր.։
ՔԼԱՄԱՌ, Մ. Ա.— 35 ֆր.։
Սկսանք ղրկել։
ԼԸ ՓԻՒԻ, Շ. Թ.— 37։
ՊԻԼՖՕՌ, Վ. Հ.— 35։
ԱՆԻԷՌ, Ա. Ա.— 20։
ԼԱ ԼՕՆՏ ԼԷ ՄՕՌ, Օ. Մ.—70։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 870։
ԻՒՍԷԼ, Ղ. Բ.— 35։
ՓԱՐԻԶ, Ճէգ.— 20։
ՔԱՆ, Ա. Ա.— 38 ֆր.։ Երկրորդ հատորը հրապարակ չելաւ։ Ձեր ուզած հասցէն, Mlle. S. Agopian 5 Rue des Gobelins. Paris (13me)։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Ալֆօրվիլի Երիտ. Միութեան վարչութեան կողմէ, իր ակումբին մէջ. 28 Օգոստ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ալֆօրվիլի մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ գիւղին մատրան կից դաշտին մէջ (կամ մատուռին մէջ, եթէ օդը թոյլատու չըլլայ) այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, ներկայութեամբ կրթական խորհուրդի անդամներուն։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ, ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ, ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ դատերու, ամէն տեսակ պաշտօնական գործերու օրինաւոր եւ ապահով ձեւակերպութեան համար դիմել ամէն օր 9—12 ՍՎԱՃԵԱՆԻ, 21, Rue Vivienne, Paris (2me) —Métro Bourse— Tél. Louvre 16-32։

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	63
Թրք. ոսկի	» or	106	70
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատը	Léva	15	80
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	139	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3390	—
» II	»	1995	—
» III	»	1660	—
Ռումելի երկաթ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant : H. TEUR...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 27 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

27 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 425

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԱՐՔԱՅՆ ԶԲՕՍՆՈՒ,,

Արդիական Հանրապետութեան Նախագա՞հ մըն է, թէ միջնադարեան կայսր մը, որ այս միջոցիս կը զբօսնու պատմական Բիւզանդիոնի գեղածիծաղ ապարանքներուն մէջ։

Քանի մը ամիս առաջ Պոլսոյ «Միլլիյէթ»ին մէջ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կ'ըսէր թէ՝ Թուրքիոյ հանրապետական օրէնքները, ո՛չ միայն ետ չեն մնար եւրոպական յառաջադէմ օրէնքներէն, այլ նոյնիսկ անոնցմէ շատ աւելի յառաջդիմական են։

Վիճելու պէտք չունինք. շատ հաւանական է, որ դիւանատուններու կամ արխիւներու մէջ հանգիստ քուն կը քաշեն աւելի արդիական օրէնքներու կայոցներ։ Սակայն այլ բան է օրէնքներ ունենալ, այլ բան զանոնք կեանքի մէջ կիրարկել։ Աւելի լաւ բան է, ունենալ ժողովուրդ մը, որ կը հասկնայ օրէնքները, կ'իւրացնէ զանոնք եւ տէր կը դառնայ այդ օրէնքներով սահմանուած իր իրաւունքներուն։ Մուսթաֆա Քէմալի ընթացքը Պոլսոյ մէջ եւ Թուրք ժողովուրդի սարկական ծառայականութիւնը յարգանքի պատրուակին տակ, տխուր ապացոյցներ են, պարզելու համար թէ՝ Թուրքիոյ երկինքին տակ ոչինչ կայ փոխուած, բացի անձնաւորութիւններէն ու դերակատարներէն։

Պոլսէն նոր հասած օտարական մը կը պատմէր թէ՝ Պոլսոյ Քաղաքապետութիւնը իր ունեցած նիւթական բոլոր միջոցները սպառած է եւ դիմած է ելեւմտական ճիւղին դրամ խնդրելու, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենայ հասնելու Մ. Քէմալի կատարած յարաճուն ծախքերուն։

Պոլսական թերթերու ամէնօրեայ տեղեկութիւնները կ'ապացուցանեն այս ճշմարտութիւնը։ Քաղաքապետութիւնը կը գնէ նախկին պալատներ եւ կը նուիրէ կազի փաշային։ Կը կատարուին արքայական խրախճանքներ ու պտոյտներ, մեծածախս խնջոյքներ եւլն.։

Ի՞նչ է տարբերութիւնը նախկին ինքնակալ Սուլթաններուն եւ այժմու Հանրապետական Նախագահին միջեւ։

Աշխարհի վրայ բազմաթիւ Հանրապետական Նախագահներ կան, որոնց կեանքին ու գործունէութեան տեղեակ ենք. կա՞յ մէկը անոնց մէջ, որ հնարաւորութիւն ունենայ օրէնքի սահմաններէն դուրս գալով ինքնակալական հովեր առնելու, կամ պետական ու հանրային գանձին հետ կամայականօրէն վարուելու։ Չկայ ու չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ հոն ժողովուրդը իր իրաւունքներուն տէրն է եւ թոյլ չի տար, որ օրէնքը ոտնակոխուի։

Այստեղ ի հարկէ Հանրապետութեան Նախագահը չէ մեղաւորը, այլ ժողովուրդը, որ դարերէ ի վեր վարժուած է գլուխ ծռել ամէն տեսակի ինքնակալներու։ Իրեն համար երկրին պետը նոյնն է, ինչ անունով ալ ներկայանայ անիկա, Սուլթան թէ Հանրապետութեան Նախագահ։

Մեզի համար հետաքրքիր չէ թէ ի՛նչպէս «զբօսնու արքայն», ո՛չ ալ թէ ո՞վ կը հոգայ այդ հսկայ ծախքերը կամ քանի՞ պալատներ կը նուիրուին անոր. կ'ուզէինք միայն պարզել թէ հանրապետական վարչաձեւի մը պատրուակին տակ անփոփոխելիօրէն նոյն բռնակալութիւնը կը շարունակուի Թուրքիոյ մէջ։

Իսկ այս կեղծիքը օտար քաղաքական շրջանակներու մէջ կը մեկնաբանուի իբրեւ արդիականութիւն եւ համակրութեան կ'արժանանայ։ Պրոպագանդ մըն է ասիկա, որ մեծապէս կը վնասէ ոչ միայն այն տարրերուն, որ վերջին տասնեակ տարիներու ընթացքին զոհը եղած են աննախընթաց բռնութիւններու, այլ նաեւ Թուրք ժողովուրդին, որ զինովութեան ենթարկուած գետնամած սորուկը կը դառնայ նորաձեւ բռնապետութեան մը ու կը դադրի իր ազգային վերածնունդի մեծ գործը։

Մէկդի ձգելով արտաքին ձեւերն ու բառերը 1908-1914 իթթիհատական պատմութիւնն է որ կը կրկնուի այսօր։ Առաջինը Թուրք ժողովուրդին շատ սուղի նստաւ, այս վերջինն ալ ուրիշ հետեւանք չի կրնար ունենալ։

Մտրակի առջեւ գլուխ ծռող Թուրք մտաւորականութիւնը փոխանակ գիտակից ինքնախարէութեամբ մը, ներկայ խարուսիկ երեւոյթները թմբկահարելով սոնքալու, աւելի լաւ պիտի ընէր, որ աշխատէր պատրաստելու Թուրք ժողովուրդը հանրապետական եւ ռամկավարական տարրական հասկացողութեան, որպէսզի անիկա գոնէ կարենար զանազանել Հանրապետութեան Նախագահը եւ ինքնակալը։ Իր ազգային արժանապատուութիւնը աւելի բարձր համարէր քան անհատը, որքան ալ մեծ ծառայութիւն մատուցած ըլլար այս վերջինը եւ ըմբռնէր թէ անհատները հաւաքականութեան համար են եւ ոչ թէ հակառակը։

Ապահովաբար այդքան հասունութեան հասած ժողովուրդ մը պիտի ըմբռնէր իր ազգային ճիշտ շահերը եւ պիտի դադրէր շուքի ետեւէ վազելէ։

Այդ պարագային մենք ալ պիտի ազատուէինք զանազան ինքնակալներու յարուցած դաժան ու տեւական մղձաւանջէն։

Այլապէս, մեզի համար հետաքրքիր չէ. թո՛ղ «Արքայն զբօսնու»։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՉ-ԻՍԼԱՄ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ

Թուրք թերթերը կը շարունակեն զբաղիլ ոչ-իսլամներու երեսփոխան ընտրուելու հարցով։ Աքշամ էն վերջ այս անգամ ալ Ճիւմհուրիյէթ կը գրէ (21 Օգոստոս).

— «Նախ դիտել կուտանք թէ ընտրութիւնները չեն կատարուիր այս կամ այն տարրին համար։ Օսմ. կայսրութեան ատեն նկատի կ'առնուէին ոչ-իսլամ զանազան հասարակութեանց դիրքը, մինչ այսօր օսմ. կայսրութեան յաջորդած է Թուրք ազգային պետութիւնը։ Խնդիրը չի կայանար այժմ այս կամ այն տարրէն քաղաքացիներ ընտրելու, այլ լոկ այնպիսիներ որ ամէնէն աւելի կարող են, արժանիք ունին եւ ամէնէն աւելի հաւատարիմ են հայրենիքին ու ազգին։ Չկա՞ն միթէ այսպիսիներ Յոյներուն, Հրեաներուն եւ Հայերուն մէջ։ Անշուշտ կան եւ մենք պատրաստ ենք ամէն ազատական Թուրքի նման տեսնելու ծագիլը այն օրուան ուր պիտի ունենանք ոչ-իսլամներէն ալ երեսփոխաններ։

«... Բայց եթէ չենք տեսներ դեռ ոչ-իսլամ թեկնածուներ, պատճառը այլուր պէտք է փնտռել. կեցցէ՛ վ. Ենիզէլոս աղաղակները դեռ կը հնչեն մեր ականջներուն։ Հիմա խիղճ ունեցողը պէտք է մնայ մինչեւ որ ժամանակը ամէն ինչ մոռցնէ։

«Յայտնի է թէ Հայերը եւս հրաժարեցան իրենց փոքրամասնութեան իրաւունքներէն Հրեաներուն նման, բայց դեռ երէկ էր որ կատարուած էին եղերական դէպքերը որ չեն մոռցուած։ Յետոյ հանգուցեալ օսմ. կայսրութեան հաշուեյարդարութիւնը ամբողջովին աւարտած չէ երկրին կարգ մը մասերուն մէջ, ուր շահագրգռուած են զանազան տարրեր։

«... Անշուշտ մեղադրելի չենք եթէ կը դողանք կեանքին վրայ այս հայրենիքին զոր փրկեցինք անդունդէն։ Մինչ այս մինչ այն, կը բաղձանք որ ամէն հայրենակից մեզի իրարու հետ ապացուցանելու համար իր սէրը հայրենիքին եւ ազգին։»

ՁԻՒՆ ՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿ

Միջերկրականի եզերքներուն վրայ սարսափելի ուրական մը կ'առնայ։ Բազմաթիւ ձկնորսանաւեր աւեկածութեան բռնուեցան։

Պիրէնեան լեռներուն վրայ ձիւն տեղաց։

Նըվէրի շրջանին մէջ փոթորիկ մը կը տիրէ։ Քառորդ ժամ անընդհատ փայլատակներով ճեղքուեցաւ երկինքը, յետոյ տեղատարափ անձրեւ մը իջաւ։ Բազմաթիւ կայծակներ ինկան եւ սպաննեցին դաշտերու մէջ անասունները։

Սոն գետին շրջանակին մէջ երեք օր կանոնաւոր տեղատարափ մը տեղաց եւ գետը յորդեցաւ, սարսափի մատնելով հողագործներն ու այգեգործները։

ԱՆՏԱՌԻ ՆՈՐ ՀՐԴԵՀՆԵՐ

Վառի շրջանին մէջ, Քոմ լեռան կողերուն վրայ դարձեալ հրդեհ ծագեցաւ։ Հովը տարածեց կրակը, որ նոր վախեր կը պատճառէ տեղացիներուն։ Ծուխի հսկայ սիւներ փաթթուած են լեռան։ Հրդեհ ծագած է Սէնթ-Պօմի անտառներուն մէջ, Փալիվէսթրի օդային կայանին վրայ եւ Հիէրի եզերքը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա կը պայքարի արտագաղթին դէմ

Գրեցինք թէ վերջին օրերս, մասնաւորապէս ֆրանսական հպատակութեան նոր օրէնքին հետեւանքով, շարժում մը սկսած է Իտալիոյ մէջ, արգիլելու համար իտալացի բանուորներու եւ երկրագործներու արտագաղթը։ Իտալական մամուլը ահազանգը հնչեցուցած է եւ բուռն պայքար մը կը մղուի այս ուղղութեամբ։

Արհեստակցական Միութեանց կեդրոնական պաշտօնաթերթ «Լավորօ տ'Իթալիա» կ'ըսէ թէ եկած է ժամանակը ուժնօրէն հաստատելու թէ սահմաններէն դուրս աշխատելու գացող հարիւր հազարաւոր քաղաքացիները երկրին տնտեսական, զինուորական եւ քաղաքական պիտանէին համար շահ մը չեն, այլ կորուստ մը։ Կը յիշէ Մուսոլինիի վերջին շրջաբերականը, որուն մէջ նահանգապետներուն կ'ըսուէր թէ այն նահանգները, որոնք պիտի կրնան երկրին մէջ պահել իրենց բոլոր գաւակներուն բազուկները՝ անոր պաշտպանութեան եւ բալ գաւաճումին նուիրուելու համար, հայրենիքին արժանի գործ մը տեսած պիտի ըլլան։ «Բոլոր արտագրողները իրենք զիրենք բարոյապէս եւ նիւթապէս զօրաշարժի ենթարկուած պէտք է նկատեն։ Դժբախտաբար Իտալիոյ շատ մը շրջաններուն մէջ լայն միջոցներ ունեցող մարդիկը ներկայ դժուարութեանց պատրուակին տակ յանցաւոր անգործութեան մը ետին ապաստանած են։ Պէտք է արթնցնել այս թմրած կորովները, պէտք է որ բախտին առանձնաշնորհեալները վճռեն օգտակար ձեռնարկներ ընել ազգին բարօրութեան համար։ Հռոմի վրայ ֆաշիստական արշաւէն մինչեւ այսօր աշխատաւորները իրենց դիրքին վրայ են եւ կ'երազեն իրենց քրտինքը թափել այն հողին վրայ, որ տեսաւ իրենց ծնիլը եւ որ կը ծածկէ իրենց մեռելները։»

Կիսապաշտօն շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ արտագաղթը բոլորովին արգիլուած չէ. միայն թէ երկրէն դուրս ելլելու պիտի արտօնուին միայն անոնք, որոնք ապրելու միջոցներ ունին եւ երաշխաւորութիւններ պիտի տան թէ անխախտօրէն հաւատարիմ են մայր հայրենիքին։

Անգլօ-ճափոն նաւային գաղտնի դաշինք մը

«Ուաշինկթըն Փօսթ» կը գրէ թէ Անգլիա եւ Ճափոն, տեսնելով որ Ամերիկա չուզեր ընդունիլ Ժընեւի Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին ներկայացուած անգլիական վերջին նաւային ծրագիրը, կնքեցին համաձայնութիւն մը, որ գոհ կը ձգէ երկու կողմերն ալ նաւային ապագայ տիրապետութեան հարցին մէջ։ Թերթը կ'աւելցնէ թէ «այս գաղտնի համաձայնագրին գլխաւոր գիծերը յայտնի չեն, են հաւանական չէ որ ամերիկեան պաշտօնական շրջանակները որոշ բան մը գիտնան բովանդակութեան մասին։ Կառավարական շրջանակներու մէջ վիճաբանութեան նիւթ դարձած է համաձայնագիրը եւ հաւանական հետեւանքները։ Ճափոնական եւ անգլիական ներկայացուցիչները կը շարունակեն վիճաբանութիւնները, վերաքննելու համար 1911ի անգլօ-ճափոնական դաշինքը, որ վերջ գտած էր 1921ի Ուաշինկթընի նաւային համաժողովին։

∴ Միացեալ Նահանգներու արտաքին փոխ-նախարարը կը հերքէ այս լուրը։

Ցոյցերը կը շարունակուին

Հինգշաբթի գիշեր եւս մեծ պուլվարներուն եւ պուլվար Սէպասթափոլի անկիւնը բախում մը տեղի ունեցաւ ոստիկաններու եւ ցուցարարներու միջեւ։ Ոստիկանները ցրուեցին զանոնք եւ ձերբակալեցին 48 հոգի, 22ը օտարական։ Յետոյ, մինչեւ ուշ ատեն, կը կեցնէին ամէն կասկածելի անցորդ եւ ինքնութեան թուղթ կը պահանջէին։

Վալանսիէնի մէջ համայնավարական գրքոյկներ ցրուեցին, իսկ ուրիշներ քարկոծեցին Տընէնի երեսփոխան-քաղաքապետին տունը։

Ժընեւի մէջ ալ ցոյցերը կրկնուեցան։ Բազմաթիւ նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Օտարականներ ալ կան, ւորոնց մասին Դաշնակցային Խորհուրդը առանձին կարգադրութիւններ պիտի ընէ։

Ընկերվարական երեսփոխան Փօլ Ֆօր հարցապնդում պիտի ուղղէ երեսփոխանական ժողովին մէջ, «հասկնալու եւ սահմանելու համար ցոյց կատարելու իրաւունքն ու ոստիկաններուն դերը»։

Համպուրկի մէջ, Սաքքօ-Վանցէթթիի ցոյցերուն առթիւ, սպաննուեցաւ ոստիկան մը։ Ուրիշ ոստիկան մըն ալ, որ ծանրօրէն վիրաւորուած էր, մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։

Ուրիշ փողոց մը, տունէ մը զէնք արձակեցին ոստիկաններուն վրայ։ Ոստիկան մը եւ ցուցարար մը վիրաւորուեցան։ Այս դէպքերուն վրայ, ոստիկանութիւնը արգիլեց ամէն ցոյց։

Միջխորհրդարանային համաժողով

Ինչպէս երէկ գրեցինք, Միջխորհրդարանային Համաժողովը գումարուեցաւ Հինգշաբթի առտու։ Միութեան Վարչական Խորհուրդին նախագահը, Շուէտացի պարոն Ատէլսուարտ կատարեց բացումը։ Նախագահ ընտրուեցաւ Փօլ Տումէր, որ պատմականը ըրաւ Միութեան, եւ բաղդատութիւնը ըրաւ քոյր միութեան՝ Ազգերու Դաշնակցութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵԾ ԱՐԿԱԾՆԵՐ ՑԱՄԱՔԻ ԵՒ ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

Հինգշաբթի առտու, Սէընօքսի կայարանին մօտ, անգլիական ճեպընթացը գիծէն ելաւ այն պահուն երբ կ'անցնէր կամուրջի մը տակէն։ Վակոնները զարնուեցան կամուրջին ոտքին։ Երբ փարատեցաւ թանձր ծուխը, որ ծածկած էր աղէտը, տեսնուեցաւ որ վակոնները երկու կտոր եղած են։ 14 հոգի մեռան եւ 20 հոգի վիրաւորուեցան։ Վեց ճամբորդներու դիակները անճանաչելի են։

⁂ Հինգշաբթի իրիկուն Շամոնիքս — Մէր տը Կլաս գիծին վրայ երկաթուղի մը գիծէն դուրս ելաւ։ Վայրաշարժն ու առաջին վակոնը ձորի մը մէջ ինկան։ Վայրկենական մեռան 15 հոգի, որոնց 10ը կին. վիրաւորներու թիւն է 28, որոնց մեծ մասը ծանրապէս։ Կառախումբը կը փոխադրէր մօտ 50 ճամբորդներ։ Քաղաքապետը ճարտարագէտի մը հետ արկածին վայրը գնաց օգնութեան գործը կազմակերպելու եւ քննութիւն բանալու համար։

⁂ Ճափոնական յածանաւ մը բախեցաւ թորփիլահալածի մը, որ Մայցուրուի բացերը գիշերային ռազմափորձեր կը կատարէր։ Թորփիլահալածը 15 վայրկեանէն ընկղմեցաւ։ 90 նաւազներ եւ 12 սպաներ խեղդուեցան։ Ազատուեցան միայն 22 հոգի։

Նոյն պահուն, երկու ուրիշ պատերազմական նաւեր, ռազմափորձին վայրը, բախեցան իրարու եւ մեռան 27 հոգի։

⁂ Սաստիկ երկրաշարժ մը տեղի ունեցաւ Ֆօրմօզա կղզիին մէջ, 200 տուներ փլատակ դարձան, 40 մեռեալ եւ հարիւրներով վիրաւորներ կան։ Ապահովաբար երկիրը ծերացած է եւ հիւանդ։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ՎՐԱՅ

Օգոստոս 23ին Սաքքօ-Վանցէթթիի համար կատարուած ցոյցերու ընթացքին կարգ մը ծայրայեղներ անարգած էին Անծանօթ Զինուորի գերեզմանը։ Ասիկա դարմանելու համար երէկ իրիկուն համակրական ցոյց մը տեղի ունեցաւ յաղթական կամարին առջեւ, մասնակցութեամբ նախկին զինուորներու։

ԱՌԱՆՑ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԻ ԹՌԻՉՔՆԵՐ

Ամերիկացի օդանաւորդ Փօլ Ռէտֆըրն առջի օր կէս օրին Միացեալ Նահանգներու Ճորճիա նահանգէն ճամբայ ելաւ մէկ թռիչքով Պրազիլիոյ մայրաքաղաքը Ռիօ տը Ժանէյրօ երթալու համար (4600 մղոն)։ Մեկնած ատեն կինը, որ ներկայ էր, մարեցաւ։ Պիտի հետեւի հետեւեալ ճամբուն.— Պահամա կղզիները, Փորթօ-Ռիքօ, Կարայիպեան ծով, Թրինիտատ, Թապակօ կղզիները, հոլանտական Կիեանա։ Ասկէ վերջ ցամաքի վրայէն պիտի ճամբորդէ։ Երէկ կէս օրին դեռ ո եւ է լուր չկար իրմէ։

⁂ Ուրիշ երկու Ամերիկացիներ՝ Ճոուըրտ Շլի եւ Ուիլեըմս Պրոքս հինգշաբթի օր ճամբայ ելան՝ աշխարհի շրջանը կատարելու համար։ Նիւֆաունտլէնտի մէջ քիչ մը հանգչելէ վերջ հետզհետէ պիտի այցելեն Թրանսա, Պարսկաստան, Հնդկաստան, Չինաստան, Ճափոն, ու խաղաղականի ճամբով պիտի դառնան Քալիֆորնիա։

⁂ Սանոյնմէ քանի մը ժամ վերջ հարիւրապետ Լօրէնս Թըլլի եւ տեղակալ Թըլլի, իրենց հետ ունենալով ուրիշ երկու ճամբորդներ, Օնթարիօ նահանգին Լոնտոն քաղաքը գացին, անկից ալ Անգլիոյ մայրաքաղաքը Լոնտոն պիտի երթան, եթէ օդը նպաստաւոր ըլլայ։

ՍՍՍՌ.

ՍԹԱԼԻՆ - ԹՐՈՑՔԻ ԿՌՓԱՄԱՐՏԸ

Դ.
ԻՐԵՐՈՒ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ոմանք կարծեցին, թէ «խիստ յանդիմանութեան եւ նախազգուշացումի» վճիռը Թրոցքի-Զինովիէվի կուսակիցներու մասին, պարզ միջոց մըն է ժամանակաւոր զինադադարի, մինչեւ որ կուսակցութեան համագումարը, Դեկտ. 1ին, իր վերջնական դատավճիռը արձակէ: Բայց այս յոյսն ալ խաբուսիկ դուրս եկաւ:

Կեդր. Կոմ.ի եւ Կեդր. Վեր. Յանձնաժողովի միացեալ ընդհանուր ժողովէն անմիջապէս յետոյ, Մոսկուայի ու Լէնինկրատի մէջ, տեղի ունեցան «կուսակտիւի» բազմամարդ ժողովներ, ուր Պուխարին եւ Ռիքով զեկուցումներ տուին ընդհանուր ժողովի որոշումներու եւ կուսակցական քաղաքականութեան մասին: Եւ ընդդիմադիրները դուրս եկան այդ ժողովներու մէջ՝ բուռն յարձակումներով Կեդր. Կոմիտէի ուղեգիծին դէմ, պաշտպանելով իրենց սեփական տեսակէտները:

«Փրավտա», «Իզվեստիա» իրար ետեւէ ցասկոտ խմբագրականներ կը նուիրեն ընդդիմադիրներուն եւ յատկապէս Թրոցքիին, որուն գործունէութիւնը կը դատապարտուի ամենախիստ բառերով:

Եւ գաւառներէն, Սթալինի «քուէարկող հօտը» բանաձեւեր է, որ կը տեղացնէ կեդրոն՝ մեղմ ու անբաւարար գտնելով ընդհանուր ժողովի վճիռը եւ պահանջելով ընդդիմադիր պետերը արտաքսել կուսակցական շարքերէն:

Բնել է, կիրքերու հանդարտեցման եւ կուսակցութեան ամբողջութիւնը ապահովելու տեսակէտով ընդհանուր ժողովի արդիւնքը եղաւ զէրօ:

Եւ զէրոյէն ալ վատ: Որովհետեւ եթէ մինչեւ ընդհանուր ժողով տարակարծութիւնները կը ջանային սահմանափակել ներքին շրջանակներու մէջ, ծածկել արտաքին աչքերէ, այժմ արդէն այդ ալ դարձած է անհնար: Կռիւը ելած է փողոց, ստացած է հրապարակային բնոյթ: Չէզոք զանգուածներն ալ սկսած են մասնակից դառնալ Կոմկուսի գզուըտուքին եւ այս կամ այն ազդեցութիւնը ունենալ կռուող կողմերու վրայ:

Եւ ատիկա բնական է ու անխուսափելի:

Բնական է, որովհետեւ վէճի ու կռուի առարկան պատահական և արհեստական կերպով ստեղծուած բան չէ, այլ խորհրդային կարգերէն առարկայօրէն բխած բնական զրութիւն:

Կռուի պատճառը ո՛չ միայն Թրոցքի-Զինովիէվ ու Սթալին-Պուխարին թայֆաներու իշխանատենչ ձգտումներն են, այլ, նախ եւ առաջ ու ամէնէն աւելի, այն քաղաքականութիւնը, որ կը ջատագովեն այդ երկու կողմերը:

Սթալին-Պուխարին կ'ըսեն, թէ՝ քանի որ համաշխարհային յեղափոխութիւնը յետաձգուած է եւ քաղքենի աշխարհը, պատերազմէն ստացած հարուածներէն ետքը, սկսած է ապաքինիլ ու ամրանալ, խորհրդային իշխանութիւնը պէտք է զբաղի ինքնահաստատման, ներքին կազմակերպութեան գործով եւ նուիրուի համայնավարութեան կառուցումին: Համայնավարօրէն կազմակերպուած Խորհրդային Միութիւնը կը հանդիսանայ վարակիչ օրինակ ուրիշ երկիրներու համար եւ կ'արագացնէ համաշխարհային յեղափոխութիւնը:

Ատոնք բոլոր տխմար ցնդաբանութիւններ են — կը պատասխանէ Թրոցքի-Զինովիէվ խմբակը: Յիմարութիւն է մտածել, թէ՝ Ռուսիոյ պէս յետամնաց երկրի մը մէջ, ուր ափ մը բանուորներ պզտիկ կղզի մըն են գիւղացիական խաւարակուռ ծովին մէջ, հնարաւոր է գլուխ բերել համայնավարութեան կառուցումը սեփական ուժերով: Սթալին-Պուխարինի վարած քաղաքականութիւնը Խորհրդային Միութիւնը կը տանի մեկուսացման, ազգայնացման ու քաղքենիացման ճամբէն, մահացու հարուած կուտան միջազգային բանուորական շարժման եւ կը վիժեցնեն համաշխարհային յեղափոխութիւնը: Այդ քաղաքականութեան վախճանը կ'ըլլայ բանուորական դիկտատորութեան ու խորհրդային իշխանութեան այլասերումը:

Այս երկու, տրամագծօրէն ներհակ ու հակամարտ ուղղութիւնները անկարելի է հաշտեցնել, ինչպէս կարելի չէ հաշտեցնել ջուրն ու կրակը. կա՛մ ջուրը պիտի մարէ կրակը, կա՛մ կրակը պէտք է գոլորշիացնէ ջուրը. երրորդ ելք չկայ ու չի կրնար ըլլալ:

Այս բնական զրութենէն անխուսափելի կերպով կը ծնի կռիւը, որ ծովը նետուած քարէն գոյացած օղակներու պէս, աւելի ու աւելի կը լայննայ ու կը գրաւէ նորանոր շրջաններ: Եւ պէտք է մարդ շատ միամիտ ըլլայ կամ չափէն աւելի կորանցնէ գլուխը՝ մտածելու համար թէ կարելի է գտնել միջոց մը միացնելու այդ երկու անմիանալի հոսանքները:

Կարելի է երեւակայել, որ, օրինակի համար ընդդիմադիրներու այսօրուան ներկայացուցիչներն անհատապէս դադրեցնեն կռիւը եւ կամ յօժար կամքով կամ բռնութեամբ քաշուին ասպարէզէն, բայց երեւոյթը ատով չի կրնար վերնալ, զրուած կնճիռը չի լուծուիր: Թրոցքի կամ Զինովիէվ պատահական երեւոյթներ չեն. անոնք արտայայտիչ են որոշ ընկերային զրութեան, որ ստեղծուած է իբրեւ հետեւանք խորհրդային իշխանութեան: Թրոցքին կրնայ մէջտեղէն վերնալ, բայց զրութիւնը չի վերնար, քանի չէ վերցած խորհրդային իշխանութիւնը:

Հետեւաբար, Թրոցքի-Սթալին կռիւամարտին աղբիւրը պէտք է որոնել բուն իսկ խորհրդային իշխանութեան էութեան մէջ: Համաշխարհային յեղափոխութեան հաւանականութեան վերացումով՝ ան յանգած է կէտի մը, ուրկէ անդին կը սկսի ինքնամխտումը, վերադարձը դէպի քաղքենիական կարգեր, կամ անկումը:

Սթալին-Պուխարինի ուղին կ'առաջնորդէ դէպի առաջին ելքը — այլասերում եւ, հետեւաբար, անկում:

Թրոցքի-Զինովիէվի ճամբան, աւելի ուղղաձիգ, կը տանի նոյն տեղը — անկում:

Երկու պարագային ալ ելքը անկումն է: Որովհետեւ, վերջին հաշուով, իրերու տրամաբանութիւնը աւելի զօրաւոր է, քան առանձին երազատեսներու կամքը, ինչ որ ալ ըլլան անոր դրդապատճառները: Միայն բարի ցանկութիւններով կարելի չէ կառուցանել ընկերվարական կարգ, քանի անոր նախապայմանները գոյութիւն չունին: Կարելի չէ ընկերվարական համամակեցութիւն՝ միջավայրի մը մէջ, ուր բնակչութեան 100էն 75ը անգրագէտ է, ուր տնտեսութիւնը յետամնաց վիճակ մը ունի, ուր բանուորութիւնը հազիւ ընդհանուր բնակչութեան մէկ քաներորդ մասը կը կազմէ, ուր վերջապէս, կը բացակային քաղաքական ու քաղաքացիական տարրական ազատութիւնները, որու հետեւանքով ժողովուրդը վերածուած է ստրուկներու իրաւազուրկ հօտի մը: Ընկերվարութիւնը ամէնէն առաջ կը պահանջէ անհատի ազատագրում: Ճորտատիրական կարգերու մէջ ընկերվարութիւն չի շինուիր:

Ահա ողբերգութիւնը կոմկուսական տագնապին: Սթալին թէ Թրոցքի՝ երկուքն ալ զոհեր են միեւնոյն վարչաձեւի —բռնակալութեան: Եւ տագնապը կը լուծուի այդ բռնակալութեան փլուզումով միայն:

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

Վ Ե Ր Ջ.

ԻՆՉՊԷ՛Ս ՈՐԱԿԵԼ

Ամբողջ ամիսներ բոլոր երկիրներու մէջ ցոյցեր, թափորներ կազմուեցան, բողոքի հեռագիրներ ու բանաձեւեր խմբագրուեցան Սաքքօ ու Վանցէթթի, երկու անիշխանականներուն համար, որոնք այլեւս չեն շնչեր: Միեւնոյն ատեն եղեռնափորձեր ալ անպակաս եղան: Ու այս վերիվայրումը, որ ամբոխներուն մէկ մասը վարակեց, անշուշտ պիտի տեւէ ատեն մըն ալ ու վերջապէս պիտի հանդչի, ինչպէս բոլոր մեծ կամ պզտիկ վերիվայրումները:

Հոս պիտի չփորձեմ ընել վերլուծումը, պատմականը կամ դատումը այս հարցին, մանաւանդ որ անիկա դադրեցաւ մեր օրուանը ըլլալէ, ու անցաւ պատմութեան, կէս սերունդ վերջ մոռցուող պատմութեան:

Արդէն հա՛յ անհատի իմ գիրքս այս խնդրին հանդէպ, չանցաւ, չանցնիր ու արդէն պէտք չէ անցնի մարդկայնական, եթէ կ'ուզէք քրիստոնէական կարեկցութենէ մը անդին:

Որովհետեւ ոճիր մը գործուած է օտար երկրի մը մէջ, ու իբր հեղինակները այդ ոճիրին մահուան կը դատապարտուին երկու մարդեր: Կա՛մ անոնք իրապէս ոճրագործներ են, ու այդ պարագային պէտք է դատապարտուին, կա՛մ չեն, ու հետեւաբար լաւ է որ չդատապարտուին, որովհետեւ անոնք մարդ են, ես ալ մարդ եմ, ու ինծի կ'իյնայ գութ, բայց միայն գութս ու խղճմտանքի ձայնս իմացնել, եւ ոչ ուրիշ բան: Մարդ էակի պարտականութիւնն է ատիկա: Նկատի առնելով սակայն որ Սաքքօ եւ Վանցէթթի եօթը տարի բալոյական չարչարանք մը կրեցին ու մեռնելէ աւելի բան մը եղան, ես կը փափաքէի որ յանցապարտութեան պարագային իսկ անոնք ազատ արձակուէին: Սակայն նորէն ամերիկեան պատկան իշխանութիւնները իրենք գիտեն: Ես, օտար, չէ որ պիտի անոնց օրէնք շինեմ ու հրամցնեմ: Ոչ ալ ատրճանակով, ռումբով ու գլուխ պատռելով է որ պիտի յաջողիմ զանոնք չեղեցնել իրենց տալիք վճիռէն: Ընդհակառակը: Ամէնքս գիտենք թէ մարդկային յամառութիւնը մինչեւ ուր կրնայ երթալ, ու սպառնալիքի տակ երբեք դրական արդիւնք ձեռք չի բերուիր:

Կ'ըսեմ այս բոլորը, որպէսզի ամէնքս ալ գիտնանք թէ շատ հասարակ ու ամենօրեայ դէպք մըն է եղածը, չերեւակայենք անմարդկային, պատմութեան մէջ աննախընթաց եղելութիւն մը, ու չտարուինք ամբոխային տրամադրութեամբ,

Որովհետեւ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսացողները նորէ՛ն մէջտեղ ինկան շահագործելու առիթը, ու քանդումի, խռովութեան իրենց նպատակը գործադրելու: Համայնավարները, իրենց մասնայատուկ աճպարարութեամբ դատական այս պարզ խնդիրը փոխադրեցին քաղաքական գետնի վրայ ու ամբոխին կիրքերը հրահրելու ելան: Տարակոյս չկայ որ եթէ խաղաղ ցոյցեր, ու գուցէ, կարեկցութեան արտայայտութիւններ միայն տեղի ունենային, կարելի պիտի ըլլար ակնկալել տարբեր արդիւնք: Բայց եղան մարդիկ, որոնք առանց նկատի առնելու որ երկու մարդու կեանքն է խնդրոյ առարկայ, զանոնք փրկելու պատրուակին տակ, փորձեցին հասարակաց տրամադրութիւնը գործածել իրենց ուզած ձեւով եւ ուզած նպատակին համար:

Հայախօս կարմիրները ու իրենց Փարիզեան օրկանը ուզեցին մեր մէջ այս տրամադրութիւնը ստեղծել ու ամբոխը լարել: Կարծես մենք, հայ գաղթականներս, չունենայինք մեր հոգն ու ցաւը. կամ կարծես մեզի միացած ըլլար ամերիկեան օրէնսդրութիւնը մեր կամքին ենթարկել: Անոնք սակայն բարձրացուցին ամէն կարելի աղմուկ, ժխոր, ճառեցին արդարութեան ու ազատութեան անունով, ու փա՛ռք պիտի տային իրենց աստղին՝ եթէ քաղաքացիական կռիւ ծագէր երկու քաղաքային դատապարտեալներու համար: Արի՛ւն հեղեղէր: Արցո՛ւնք հոսէր ու ընտանիքներու օջախը մարէր:

Բայց, մտի՛կ ըրէք, երբ տարուէ տարի մենք կը հաւաքուինք, երկիւղածօրէն ու ըմբոստ, տօնելու սգաւոր տարեդարձը մեր միլիոն մը նահատակներուն, երբ կ'ուզենք յարգել անոնց մաքրամաքուր յիշատակը, երբ կ'ուզենք մեր ցասումն ու անէծքը արտայայտել բարբարոս ժողովուրդի մը հանդէպ, ու մտածումով, հոգիով գուրգուրալ մեր հանճարներէն մինչեւ ամենախոնարհ մշակին, միամիտ գիւղացիին վրայ, անո՛նք, հայախօս կարմիրները, նորէ՛ն ասպարէզ կ'իջնեն, նորէ՛ն կը խօսին իրենց արդարութեան ու սկզբունքներուն անունով, բայց այս անգամ չեն ուզեր որ տօնենք այդ օրը, կը կատղին, կը հայհոյեն ու կը պոռան. այդ լա՛ւ է այդպէս եղաւ:

Ու հիմա ես կանգ կ'առնեմ, կը զգուշանամ ատոնց մասին բառ մը արտասանելէ, այլ կը հարցնեմ ձեզի, հա՛յ տղաք ու հա՛յ հոգիներ, ի՛նչ անուն տալ այս մարդոց ու իրենց արդարութեան, ինչպէ՛ս որակել:

Փ. ՋԱՐՈՅԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ԵՒ ԾՈՎԻ ԼՈԳԱՆՔ

Ծովին օդը եւ ծովին ջուրը մարդուս առողջութեան համար շատ օգտակար են: Ընդունուած է թէ ծովային դարմանումներուն բարերար ազդեցութիւնը արդիւնք է ծովի օդին մաքրութեան եւ ծովի ջուրին մէջ գտնուած քիմիական տարրերու ներգործութեան, ինչպէս աղին, իօտին, օզօնին եւն. սակայն այսօր կարգ մը բժիշկներ այդ ազդեցութիւնը կը վերագրեն ծովի ջուրին ելեկտրական յատկութիւններուն:

Ամէն պարագայի մէջ, անուրանալի է թէ բազմաթիւ հիւանդութիւններ կը բժշկուին ծովային դարմանումներով, որոնց տեւողութիւնը կախում ունի իւրաքանչիւր հիւանդութեան տեսակէն: Ըստ այսմ, կրիփէն նոր ապաքինողի մը համար 8 օրուան ծովային դարմանում մը կը բաւէ, ընդհակառակը, թեթեւ ոսկրաթեքութենէ տառապողները 8 ամսուան, իսկ ոսկորի հիւանդութիւն ունեցողները 18 ամսուան ծովադարմանումի կը կարօտին:

Ուսանողներու կամ մտքի աշխատաւորներու համար ծովային դարմանումները առողջապահական տեսակէտով մեծ օգտակարութիւն ունին. անոնք մտքի մեծ յոգնութիւն սպառելով, սովորաբար անարիւնութեան ենթակայ են. 3—4 շաբաթուան ծովեզերեայ օդափոխութիւն մը կը բազմացնէ անոնց արեան կարմիր գնդիկները, այնպէս որ արեան մէջ 4 միլիոն կարմիր գնդիկ ունեցող ուսանող մը՝ 5 միլիոն կարմիր գնդիկներով օժտուած՝ քաղաք կը վերադառնայ, ինչ որ 1 միլիոնի յաւելում մը կը նշանակէ:

Ծովի լոգանքը բազմակողմանի առաւելութիւններ կը ներկայացնէ բաղդատմամբ միւս լոգանքներուն, ուստի եւ այս պատճառաւ կ'արժէ քանի մը խօսք ըսել անոր մասին: Ծովի լոգանքին կը նպաստեն ծովեզերեայ երկիրներու օդին մէջ տարածուած աղի շոգիները, ծովին զովութիւնը, եւ այն մեծ շարժումները զորս ծովու ալիքները կը ներգործեն մեր մարմնին վրայ:

Ծովի լոգանքը օգտակար է ամէն տարիքի մարդոց համար, բացի մանուկներէն եւ ծերերէն, ամէն կազմուածքի եւ խառնուածքի տէր անձերուն, ջղային կամ գործարանային զանազան հիւանդութիւններէ տառապողներուն: Սրտի տկարութեան եւ թոքախտի տրամադիր կամ ենթակայ անհատներ պէտք է բացարձակապէս զգուշանան ծով մտնելէ:

Մէկ խօսքով, ծովի լոգանքը կրնայ հիմնովին բարեփոխել մարդուն կազմը, կանոնաւորել արեան շրջանը, ցրուել արեան համախառնումները եւ լրացնել ջղային ու մկանային հիւսուածները:

Որպէսզի ծովի լոգանքը սպասուած արդիւնքը առաջ բերէ, պէտք է հետեւիլ առողջապահական կարգ մը օրէնքներու, որոնք քիչ թէ շատ ծանօթ են ամէնուն:

Ամէն անգամ ծով մտնելէ առաջ, պէտք է նկատողութեան առնել օդին եւ ջուրին բարեխառնութեան աստիճանը: Եթէ յոգնած կամ քրտնած էք, պէտք է հանգչիլ, եւ բաց օդին մնալ արեւին տակ կամ շուքին մէջ, աչքի առջեւ ունենալով օդին բարեխառնութիւնը եւ արեւի ճառագայթներուն սաստկութիւնը, միշտ զգուշանալով արեւահարութենէ: Անգամ մը որ օդի այս լոգանքը իր անզգալի դերը կատարած է, այն ատեն առանց երկիւղի կարելի է ջուրը մտնել: Մարմնին որեւէ մասը նախապէս ջուրով թրջելու սովորութիւնը դիւրազգածներուն եւ ջղայիններուն միայն յանձնարարելի է: Ջուրին մէջ պէտք չէ անշարժ մնալ, այլ զօրաւոր շարժումներ կատարել, որպէսզի մկանային մարզանքները զօրեղապէս նպաստեն լոգանքի բարերար ազդեցութեան:

Ջուրը մտած պահուն մարդ ի սկզբան պաղ սարսուռ մը կը զգայ, սակայն մկաններու շարժման հետեւանքով, այդ սարսուռը շուտով կ'անհետանայ. այդ հակազդեցութիւնը կը շարունակուի մինչեւ որ պաղութիւնն ու սարսուռը կրկին երեւան գան, սակայն պէտք չէ սպասել այդ վայրկեանին, այլ անմիջապէս ջուրէն ելլելով լաւ մը չորցնելու է մարմինը: Առողջ մարդու համար քառորդ ժամուան մը լոգանքը բաւարար է:

Երբ ծովի լոգանքը յաճախ կրկնուի, առաջ կուգայ զգալի նիհարութիւն մը, որուն կը յաջորդէ քիչ օրէն ուժի եւ գիրութեան նշանակելի յաւելում մը:

Ծով մտնելու յարմարագոյն ժամը իրիկունն է, որովհետեւ այդ միջոցին՝ օրուան աշխատութիւնները լրացած ըլլալով, ստամոքսը պարապ վիճակի մը մէջ կը գտնուի, եւ օդին ու ջուրին բարեխառնութեան աստիճանը չափաւոր է. ասկէ զատ, լոգանքին պատճառով, ախորժակն ալ աւելի կը գրգռուի, եւ ասով նախապատրաստուած ստամոքս մը կ'ունենանք երեկոյեան ընթրիքին համար, որմէ վերջ գիշերուան քունն ալ կուգայ լրացնել սպառած ուժերու նորոգութեան պէտքը:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Լէնինկրատի երաժշտանոցին փրօֆէսէօրներէն Ս. Կուշնարեան Երեւան գնաց, գիրի առնելու համար հայ ժողովրդական երգերը Շիրակի, Նոր-Բայազիդի, Ներքին Ախտայի շրջանին մէջ:

Փրօֆէսէօրը նպատակ ունի նաեւ կապ հաստատելու տեղական եւ Լէնինկրատի երաժշտական ուժերուն միջեւ: Անցեալ տարի ալ զբաղեցաւ հիւսիսային ժողովուրդներու երգերը գիրի առնելով:

ՂՈՒՐԱՆԸ
ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Բովանդակ Խորհրդայ
թեան սահմաններուն
կրօնքը — քրիստոնէութի
մետականութիւն եւայլն
րեններէ ի վեր ծաղրի, ան
եւ հալածանքի կ'ենթար
նոյնիսկ Սիպերիոյ խորերէ
չեւ Արաքսի հայկական
յետնեալ գիւղերու մէջ
«Անաստուածական Միութ
կազմուած են, հակակր
քարոզութիւններ կատարե
մար: Պոլշեւիկները այդ
գործեն իրենց երկրի մէջ ե
պէս կը թելադրեն այ
Բայց վերջերս, Պարսկ
մէջ, պոլշեւիկեան դեսպ
հիւպատոսները, առանց
դիմեր են Պարսից կառա
թեան՝ խնդրելով որ Պա
տանի խորհրդային դպրոց
մէջ Թօյլատրուի Ղուրա
սուցումը: Այս առաջար
դունուած է կառավար
կողմէ եւ յառաջիկայ 19
28 ուսումն. տարեշրջանի
րանը պիտի աւանդուի Պա
տանի մէջ գտնուած պոլշեւ
դպրոցներու մէջ, ուր ամ
աշակերտներ են ուսուցիչ
գտնուին: Անխտիր այդ
ներու ուսուցիչները, բոլ
պնակալէզներ, տգէտ եւ
միտ մարդեր են, ամէն
նութենէ զուրկ: Իսկ այ
ներն ալ՝ պոլշեւիկ ծնողներ
ւակներ են կամ աղքա
նուկներ, որոնք այդ
դպրոցներու մէջ կը կր
«լէնինիսմով» եւ «
մով»: Ղուրանի դասաւան
ոչ թէ գիտական եւ կրօ
այլ պոլշեւիկեան խարդ
կեղտոտ քաղաքական ն
ներու պիտի ծառայէ:

Ցայտնի է, որ պարսիկ
ւորականները կատաղի թշ
ներ են պոլշեւիսմին, որու
կալեզ ներկայացուցիչները
սիկ չէյխերուն ու Մոլլա
դիր գալու համար Ղ
դասաւանդումը Մտցուցի
դպրոցներուն մէջ: Յիրա
բնորոշ է Մուհամմէտ
նինը կողք կողքի դասաւանդ
սերունդներ կրթել...: Եր
մալի կառավարութիւնը Ղ
դասաւանդումը կը ջնջէ դպ
րէն, «աւագ դաշնակից»
դային Միութիւնը Ղուրան
սաւանդումը սիրով կը
միւս կողմէ հալածելով
տոսն ու Աւետարանը:

Այս քաղաքական պ
թեան տակ թաքնուած
նասիրութիւնը» նոր փաստ
աշխարհի առջեւ պոլշ
բարոյազուրկ ղեկավարներ
րոնք իրենց նպատակին հ
համար, երբ լէնինիսմով
«համաշխարհային յեղափո
թիւնն ու դիկտատուրան հ
տել», այժմ կը ձեռնա
նոյն ցնդաբանութիւնը՝ Ղու
փորձել:

Մահմետական կրօնն ու
րանը այժմ, խայտառակ
հալածանքի կ'ենթարկուի
կասի մէջ ռուս եւ թաթար
չեւիկներուն կողմէ, իսկ
այն պոլշեւիկները Պարսկա
մէջ Ղուրանի եւ Մահմեդա
նութեան պաշտպաններ կը
դիսանան, գտնելով որ Ղ
«գիտական հոգայ մի
է»: Պոլշեւիկները կը
Պարսից Մուհարրէմի արար
թիւնները, գլուխ ճղելը
բայց միւս կողմէ ալ Ղ
կ'ընդունին:

Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ՆՈՐ ՆԱՄԱԿ ՌՈՒՍԻԱ ՄԿՕԷՆ

Շատոնց է որ Ռուսիա Մկօն կարած էր: Աւետի՛ս: Նոր նամակ, նոր խապրիկներ:

«Վազրիկ ջան,

մի քիչ հիւանդ էի ու չկարողացայ գրել: Սափրիչ ու տոխտուր Մանօն ասում է թէ աղիքներս տկարացել են, թէ սա մի մեծ հիւանդութիւն, մի վնասակար բան չի, ամէնաշատը կարող է մեռցնել եւ ուրիշ ոչինչ: գիտեմ, կեադա վազրիկ, որ քեզ համար իմ հիւանդութիւնը շահեկան չի, որ դու ցանկանում ես լսել հասարակական հիւանդութեան մասին որ կոչւում է «կարմրախտ»:

Ախր, հաւատա, որ մեր ժողովուրդը առողջ է, որ էդ միքրօպներ բոյն չեն դնում մեր մէջ, միայն ի՛նչ արած որ երբեմն բանի ներարկումներ են անում:

Վազրիկ ջան,

Ամբողջ Ռուսաստանում հալածում են—եւ ինչքան չեն հալածում...— Քրիստոնէութիւնը: Տօ՛, կեադա, գուցէ քո քէյֆը կուգայ երբ այսպիսի խաբար եմ տալիս քեզ: Ա՛յ քեզ, անաստուած լակոտ, եթէ էդպէս է: իսկ Հայաստանում, վազրիկ ջան, Քրիստոնէութիւնը չէ որ հալածում են, այլ նրա ամէնից լոյս դաւանանքը միայն՝ Լուսաւորչականութիւնը: Չեմ իմանում թէ այս աւելի վա՞տ է թէ աւելի լաւ: միայն իմացիր թէ սա հաստ ա ու փաստ ա:

Էս առիթը լաւ են շահագործում կաթ ու յոլիկ վարդապետների ու բրոտ մրոտ պատուելիների մի հսկայական վոհմակ: Նրանք ժէզուիթական ու միսիոնարական զզւելի զէնքերով ու գործիքներով խուժում ու թափւում են քաղաքների, գիւղերի, ճահիճների, գործարանների, հիւղերի ու խղերի մէջ ու քարոզութիւններ են անում: Ծով ինկողը ասում են օձին էլ կը փաթաթւի: Մեր ժողովուրդից էլ կան օձին փաթաթւողներ: Էդ քարոզիչներ,էդպղտորջրի ուստա ձկնորսները ուզում են հայ քրիստոնեայ շինել: Ախր, նրանք չե՞ն իմանում որ մեր ժողովուրդը Հայ է ու տէրտէրի տղայ է, որ հայ ժողովուրդը Աբգարի ու Տրդատի օրերից քրիստոնեայ է: Ի՞նչու նրանք չեն գնում Չինների Չէչէնների, Թիւրքերի ու Թաթարների մօտ որ լաւ շանսներ բռնեն իրանց ուռկաններ մէջ: Ախր, խեղճ, Աստուծուց վախ ու մարդկանցից ամօթ չունին էդ անմիւռոնները: Ամէն տեղ սարքում են մեծ խայտառակութիւններ: դեռ չեմ խօսում «Ազգատ յեկեղեցական» զանգակների մասին: Էդ բորենիներին էլ միւս կողմից յօշոտում են էս անճար ժողովրդի սրբութիւնները:

Վաղը նորից գրելու եմ այս մասին:

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 8 Օգոստ. 927

Հ. Յ. Դ. «Վրէժ» կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Օգոստոսի 7ին, Կիրակի օրը, Թաւրիզի ՀայոցՄայր եկեղեցիին մէջ կատարուեցաւ հոգեհանգիստ եւ ապա Արամեան Թատրոնին մէջ սգահանդէս, Խանասորի պատմական արշաւանքի երեսնամեակին առթիւ:

Բեմի ճակատը, կարմիր կտորի վրայ մակագրուած էր.

«Հայե՛ր, յիշէ՛ք, Նուիրական այս օրը» (*) 1897—Խանասորի երեսնամեակը— 1927. ցարգանք մեր Նահատակներուն»:

Տակը կախուած էր մեծադիր նկարը Խանասորի արշաւանքին նահատակուած Արիստակէս Զօրեանի *(Կարօ):*

Պ. Շահէն Դիլանեանի քառաձայն երգիչ խումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը, որմէ վերջ Պ. Ալ. Յովհաննէսեան ըրաւ բացման խօսքը, բացատրելով օրուան տօնին նշանակութիւնը:

Վերջացնելով, հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել յիշատակը Խանասորի նահատակներուն: Ժողովուրդը լուռ ոտքի ելաւ, մինչ քառաձայն խումբը կ'երգէր «Դուք զոհ գնացիք կռուի մէջ յուսահատ...»:

Ապա Պ. Վահէ Արծրունին մանրամասն կերպով ներկայացուց Խանասորի արշաւանքի ծագման հանգամանքներն ու կռիւներու նկարագրութիւնը, յուզիչ կերպով: Սգահանդէսի կազմակերպիչները մոռցեր էին հրաւիրել Խանասորի արշաւանքին գործօն կերպով մասնակցող եւ բեր կենդանի ու ականատես վկայ Թաւրիզի մէջ ապրող քանի մը ծերունազարդ դէմքեր,— Գաւաշցի Հաճի Մուրատ, Սալմաստեցի Սարգիս Սարուխանեան, Աղբակեցի Պետրոս Շահինեան եւ Թաւրիզեցի Գալուստ Աղազարեան, որոնք բոլորն ալ շատ թիփիք եւ իրական ու գեղեցիկ յուշեր գիտեն Խանասորի արշաւանքի մասին:

Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեան 45 րոպէի իր ընդարձակ դասախօսութեամբ բացատրեց Խանասորի արշաւանքի բարոյական արժէքն ու դաստիարակիչ նշանակութիւնը:

Երգուեցան «Բամ Փորոտան»ը եւ «Կարկուտ տեղաց»ը, եղան նաեւ քանի մը արտասանութիւններ: Ամէնէն վերջ երգուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ը: Հանդէսը տեւեց երկու ժամ:

ՄԱՍԻՍ

(*) Տող մը «կարկուտ տեղաց»էն, որուն հեղինակն էր յայտնի *Թորոսը* (Գալուստ Ալօեան երեւանցին) եւ որ 1914ի աշնան երբ վանէն կ'երթար կովկաս, վանի կուսակալ Թահսին փաշայի դաւադրութեամբ սպանուեցաւ Հին Բայազիտի մօտերը եւ դիակն ալ անյայտացուցեր էին:

ՍԵՒԱՆԻ ԼԻՃԻՆ ՎՐԱՅ

Սեւանի լճին նաւագնացութիւնը հետզհետէ կը կանոնաւորուի, սակայն անկանոնութիւնները դեռ շատ են: «Համբարձումեան» նաւին շարժանիւը յաճախ կը խանգարուի, նաւերը չեն կրնար մօտենալ ափերուն, որովհետեւ պատրաստ նաւահանգիստ չկայ: Մակոյկները այնքան խարխուլ են, որ վստահութիւն չեն ներշնչեր: Ճամբորդները ժամերով կը սպասեն նաւամատոյցներուն վրայ, որովհետեւ ժամանակացոյցները ճշդիւ չեն գործադրուիր: Երբեմն ալ ճամբորդները չեն հանուիր այն նաւահանգիստը, ուր երթալ կ'ուզէին, եւ ուր նաւ չի հանդիպիր (Խորհրդային Հայաստան, *10 Օգոստոս*):

ՏԻՊԱՐ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նոյշթատի (Գերմանիա) քաղաքապետութիւնը տուրք դրաւ այն կիներուն վրայ, որ կարճ մազեր ունին, գուլպաները մետաքսէ են, եւ այն երիտասարդներուն վրայ, որ գաւազան կը կրեն եւ փայլուն կօշիկներ կը հագնին:

ՄԷԿ ՏՈԼԱՐԻՆ 500 ՏԱՐՈՒԱՆ ՏՈԿՈՍԸ

Շիքակոյի մէջ, ամերիկացի մը դրամատուն տարաւ ՄԷԿ *տոլար: Այս տոլարին հարիւրին 3 բաղադրեալ տոկոսը բանելով 500 տարի վերջ, երբ գումարը հասնի 2.900.000 տոլարի, պիտի բաժնուի իր մանչ թոռնորդիներուն:*

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՎԱՅՐԵՐ

ՖԼԻՐԻԷՐ.— Կը գտնուի Ֆրանսայի հիւսիս-արեւմտեան կողմը Ornne *նահանգին մէջ: Փարիզէն 450 քիլոմեդր հեռաւորութեամբ օդասուն եւ համեստ գիւղակ մըն է. ունի երկաթի հանք մը, ուր կ'աշխատին 6 հայրենակիցներ: Աշխատանքը ծանր է, եւ վարձատրութիւնը անբաւարար: Օրական կը ստանան 21—23 ֆրանք: Բնակարանները գործատիրոջ կողմէ տրամադրուած են բանուորներուն, որոնք կը վճարեն ամիսը 5 ֆր.:*

Ապրուստը շատ սուղ է, այս գրեթէ անմարդաբնակ գիւղակին մէջ: Բացի բանջարեղէնէն, միւս ուտեստեղէններն ու հագուստեղէնները երկու անգամ աւելի սուղ են Փարիզէն:

Փարիզ տիրող անգործութեան չկարենալով հանդուրժել, չորս երիտասարդներ, պարտաւորուեցան գաւառները որոնել իրենց բախտը: Այսպէս նորեկ չորս հայրենակիցներուն վրայ երկու եւս աւելցան տեղացիներէն եւ վեցը համաձայնելով Մօնթէնպիոնէն եկած գործատիրոջ մը հետ, մեկնեցան յիշեալ քաղաքը, որ կը գտնուի Ֆրանսայի արեւելեան հիւսիսային կողմը, եւ գեղեցիկ ու հարուստ քաղաք մըն է: Ունի քարահանք մը:

Մեր վեց երիտասարդները դժբախտաբար զոհ գացին գործատիրոջ խոստումներուն, Երկու օրուան աշխատութենէ վերջ երեւան եկաւ որ խաբուած են, ու վերադարձան կրկին Ֆլերիէր, ուր կը շարունակեն իրենց նախկին գործը: Մօտ ատենէն մտադրութիւն կայ Հ. Յ. Դ. խումբ մը կազմելու:

ԹԷՔԹԷՔԵԱՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ — Առժամեայ Ռամկավար եւ բլիջ պլոք կազմած են գաղութիս մէջ ընտրութիւնները վիժեցնելու համար եւ ամէն սրբութիւն ու նուիրականութիւն ոտքի տակ կ'առնեն ազգային գործերը քաոսի մէջ պահելու, գաղութը կազմակերպելու աշխատանքը վիժեցնելու համար:

Վերջին անգամ Առժամեան հրաւէր ուղղուած էր երեք քաղաքական կուսակցութեանց՝ Որպէսզի ընտրական յանձնախումբին ներկայացուցիչներ ղրկեն, ընտրական գործը վարելու համար: Ստորագրուեցան բանաձեւներ եւ համաձայնագիր մը, սպասելով որ գործի ձեռնարկուի համերաշխութեամբ, առանց այս խաղաղ գաղութին կեանքը վրդովելու: Եւ ահա առանց այդ յանձնախումբին լուր տալու, Առժամեան անգամ օր պատէն կախուած ազդով մը սրճարան մը կը հրաւիրէր իր համակիրները՝ իրենց քուէները տալու: Այս մարդիկը գաղութին պատուոյն հետ կը խաղան, ստեղծելով անտանելի վիճակ մը: Իսկ Լիոնի հրամանատարները աջ ու ձախ հրամաններ կ'արձակեն առանց հետեւանքին մասին մտածելու եւ առանց բացատրութիւններ տալու:

ԷԺՏԷՀԱՐ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները միջազգային մրցումի մը մէջ ձեռք բերին փայլուն արդիւնքներ, որ մեզի համար կը կազմեն փառաւոր յաղթանակ մը:

Կիրակի Օգոստոս 21ին տեղի ունեցաւ 15 քիլոմեդր վազքի մրցում մը, կազմակերպուած տեղւոյս ֆրանսական ֆէտէրասիոնի կողմէ: Կը մասնակցէին զանազան ազգէ 30 մարզիկներ, որոնց մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի երեք մարզիկները՝ Նարնջագոյն շապիկներով: Մրցումը սկսաւ ժամը ճիշդ 2.50ին խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ: կ'ընկերանար երկու օթօ. բոլոր ներկաները ոգեւորութեամբ կը սպասէին մարզիկներուն գալուստին:

Առաջին հանդիսացաւ պելճիքացի վանիք, երրորդ ֆրանսացի Մարսէլ, երրորդ Խ. Զօպօեան, չորրորդ Ս. Մաթոսեան եւ ութերորդ Պ. Գաճվէճեան, ստանալով զանազան նուէրներ:

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունի ապագայ խոստացող մարզիկներ թէ աթլէթիք եւ թէ ֆութպոլիստ, բոլորն ալ մարզանքի սիրահար, զորս պէտք է քաջալերել: Եղանակի սկզբնաւորութեան առթիւ ֆութպոլիստները սկսան իրենց փորձերուն. ամէն շաբաթ փորձի կ'երթան: Վաղը՝ կիրակի առաւօտ տեղի պիտի ունենայ դասախօսական ժողով մը ծանօթ լսարանին մէջ,

Մարտիկ Փափազեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂԱՊԵՏ ՄԸ.— *Սթրազպուրկի մէջ ձերբակալուեցաւ գող մը, Ռիշար Պուայէ, որ Գերմանիոյ մէջ բազմաթիւ գողութիւններ կատարած է:*

Ժամանակին դրամատան մը մէջ պաշտօնեայ ըլլալով, գիտէր արհեստին նրբութիւնները:

Ծանօթանալով տպարանատէրի մը հետ, սկսաւ տպել տալ զանազան արժեթուղթեր: Սերպեւպէրլինեան պանքայէ մը գանձեց 7.200.000 ֆր.: Մինչեւ այժմ քաշած դրամը կը հասնի 18 միլիոնի:

ԲԱԽՏԱԳՈՒՇԱԿԸ.— *Ջօննէպէրկի մէջ (Գերմանիա) երիտասարդ աղջիկ մը կանչեց բախտագուշակ կին մը եւ «թուղթ բանալ» տուաւ: Բախտագուշակը տխուր եւ սարսափելի բաներ ըսաւ: Աղջիկը վախցած այդ ահռելի ճակատագիրէն, վայրկենական խենթեցաւ:*

Հարկ եղաւ յիմարանոց մը փոխադրել:

ՍՈՒՆԿ ԿԵՐԱՆ ՈՒ ՄԵՌԱՆ.— *Վոտէյ, կինը եւ սպասուհին առաւ, գիւղ մը օդափոխութեան գնաց: Մօտակայ անտառէ մը սունկ հաւաքեցին ու կերան: Թունաւորման նշանները շուտով տագնապի մատնեցին գիւղացիները, բժիշկը եկաւ եւ սակայն տիկին Վոտէյ ու սպասուհին մեռան: Վոտէի վիճակն ալ ծանր է:*

ԶԳԱՅՈՒՆ ԾԵՐՈՒՆԻՆ.— *Ռէմէրմոնի մէջ, աղջիկ մը չախեց իր ծերունի հայրը, որ 73 տարեկան էր եւ գործարանի մը մէջ բանուոր:*

Զգայուն ծերունին գնաց նետուեցաւ գործարանին ջրանցքին մէջ: Բանուոր ընկերները տեսնելով զայն, ցատկեցին ջուրը եւ դուրս հանեցին դիակը, որ պիտի ջախջախուէր գործարանին ջրադարձանիւին վրայ:

ԱՀՌԵԼԻ ՄԱՀ.— *Քուրմիի մէջ տիկին Ցէմուսթէ երեք զաւակները տունը ձգեց ու դուրս ելաւ: Վառարանին վրայ կ'եռար ապուրին սանը:*

Փոքրիկներէն մէկը կրակ մը խառնած պահուն, կը զարնուի սանին եւ կը թափէ երկու փոքրիկ եղբայրներուն վրայ: Մէկը անմիջապէս մեռաւ, իսկ միւսը, կիսովին այրած, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց:

ԿԱԽԱՂԱՆ.— *Հիւքըլիէրի մէջ Նպարավաճառի մը կինը, տիկին Պէրթէն, առտուն սպասուհիին գիրկը դրաւ աղջնակը եւ պտոյտի ղրկեց: Յետոյ սենեակ մտաւ, փակեց վրայէն, եւ ձեղունէն կախեց իր նորածին երախան: Յետոյ ուրիշ չուանով մըն ալ ինք կախուեցաւ: Ամուսինը, իրիկունը դարձին կոտրեց դուռը եւ ներս մտաւ: Երկու դիակները կախուած էին ձեղունէն:*

Կինը ժամանակէ մը ի վեր մտային խանգարման նշաններ ցոյց կուտար:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԳՈՂ ՄԸ.— *Մատլէնի հրապարակին վրայ ինքնաշարժ մը ցատկեց ուրիշ ինքնաշարժի մը վրայ: Տեսնելով որ ոստիկանները կը վազեն քննութեան համար, յարձակող ինքնաշարժին վարիչը կեցուց կառքը, վար իջաւ, կարկինները բացաւ եւ կծիկը դրաւ: Ոստիկանական կարկինները սակայն երկար էին եւ շուտով բռնուեցաւ:*

Ոստիկանատան մէջ խոստովանեցաւ որ ունի չունի անուն մը ունի, Լալսոնտ: Գործ, տուն տեղ տեղ չունէր: Կառքն ալ գողցած էր փողոցին մէջէն:

ՕՐ ՑՈՐԵԿՈՎ.— *Մարսէյլի մէջ կէս օրին, երբ հանրակառք մը կ'անցնէր Պուլվար Մարիթիմէն, խիտ առ խիտ լեցուած ճամբորդներու մէջէն հինգ հոգի, յանկարծ հանեցին իրենց ատրճանակները: Ճամբորդները բարեւի կեցան: Գողերէն մէկը առաւ հարուստի մը լեցունկեկ քսակը: Յետոյ չորսը մէկ ցատկեցին դուրս, մտան ինքնաշարժ մը, որ կը հետեւէր հանրակառքին: Ու կորսուեցան:*

“ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՉԼԿԱՑԻ

«ՍՊԱՆՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔ»Ը

Դահիճը արդէն իրար կ'անցնէր:

Իր Չինացի պահապանը կանչելով ըսաւ.

— Չինկ-Լօ, անմիջապէս բեր ընկեր Քէտրօֆի հագուստները եւ շուտով ինծի ղրկէ այն որ անոր մարմինին չափերը առաւ:

Վայրկեան մը յետոյ, զգեստները, որոնց գրպանները խնամքով խուզարկուած էին, ինծի տրուեցան եւ դեռ հագուիլը չէի վերջացուցած, երբ գիս չափող պաշտօնեան Սուխօֆի ներկայացաւ:

— Թշուառական, ո՞ւն չափեցիր Քէտրօֆը:

Իսկ ան՝ դողդոջուն կը պատասխանէր.

— Բայց ընկե՛ր, ես ինծի տրուած հրամանները կատարեցի:

— Որո՞ւ հրամանները, ո՞վ է որ հոս կը հրամայէ:

— Բայց...

— Լռէ՛, աւազա՛կ:

Եւ անոր ցոյց տալով դիակը որ հոն կը հանգչէր.

— Կը տեսնե՞ս սրիկայ. եթէ մէկ րոպէի մէջ, մէկ րոպէ, կ'իմանա՞ս, չփճացնես Քէտրօֆի մարդաբանական չափերը, քեզի ալ նոյն վիճակին կը բերեմ. ողջ ողջ կը քերթեմ քեզ:

Խեղճը աւելի չսպասեց:

Քանի մը վայրկեան յետոյ, պաշտօնեան կը վերադառնար իր հետ բերելով ինծի վերաբերեալ թուղթերն ու լուսանկարները:

— Այդ բոլորը կրակը նետէ, ըսաւ Սուխօֆ. լա՛ւ, հիմա կորսուէ՛, եւ անգամ մըն ալ այս գործին մասին բան չլսեմ, հէ՞...

Յետոյ ինծի դառնալով.

— Կը տեսնե՞ս թէ՝ ձեռքես եկածը ըրի վարիններուն գործած սխալը դարմանելու համար. կը յուսամ թէ՝ պէտք եղած ատեն պիտի վկայես, որովհետեւ երբեք չեմ ուզեր թշնամանալ Խամայիլօֆի հետ:

Այս մասին հանդարտեցուցի զինքը եւ յետոյ աւելցուցի.

— Կրնա՞ս հիմա ինծի ըսել թէ՝ ի՞նչ մտածելով Սորուտսքի զիս հոս ղրկեց:

Հարցումս կարծես թէ զինքը նեղեց քիչ մը:

Եւ մինչդեռ կը պնդէի,

— Լաւ ուրեմն, ահա՛: Ամէն անգամ որ Չեկայի նոր համախոհ մը կը ներկայանայ. զայն ընդունելէ առաջ, կանոնները անոր կը սորվեցնեն եւ զայն կարգ մը փորձերու կ'ենթարկեն: Այդ փորձերը անխուսափելի են, երբ թեկնածուն շատ մօտէն չենք ճանչնար:

— Կ'ընդունիմ թէ նոյն պարագային մէջ կը գտնուիմ:

— Իրօք. եւ Սորուտսքին, ինչ որ ալ մտածես, շատ լաւ ըրաւ քեզ հոս ղրկելով. Զրդ. պատուէրը եւ թիւ I հրամանը գործադրած եղաւ:

— Ի՞նչ են ատոնք:

— Թիւ I հրամանին համաձայն, Չեկայի այն գործակալները որ տրամադրուած են քաղաքական ենթաբաժնին, պէտք է որ չափուին:

— Լա՛ւ, կը սկսիմ հասկնալ. հա՞պա Զրդ. պատուէրը:

— Զրդ. պատուէրին համաձայն, Չեկայի ամէն գործակալ որ դաւաճանութեամբ ամբաստանուած է, պէտք է անմիջապէս մահապատիժի ենթարկուի. եւ այն պարագային որ դաւաճանը խոստովանի իր ոճիրը, կախուելով կը պատժուի: Այն պարագային որ ուրանայ, պէտք է զայն խոստովանեցնել ամէն կարելի միջոցներով: Եւ որպէսզի Չեկայի թեկնածուները գիտնան թէ՝ մատնիչները ի՞նչ կերպով կը պատժուին, անգամ մը հոս կը ղրկուին, երբ ես գործի վրայ ըլլամ:

— Գէ՛, չէ այդ 9 թիւ պատուէրը. բայց արդեօ՞ք ամէն օր առիթը ունիս քու տաղանդդ կիրարկելու:

— Ամէն օ՛ր. շատ է. շիտակը ըսելու համար, յաճախ կը պատահի:

— Եւ բոլոր անոնք որ կը դաւաճանեն, այս դժբախտին վիճակի՞ն կ'ենթարկուին:

Գարշելի ժպիտ մը ունեցաւ:

— Ոչ բոլորը. պէտք է որ շատ ծանր յանցանք մը գործած ըլլա՛ն:

— Այս մարդը ի՞նչ ըրած էր ուրեմն:

Դահիճը ակնարկ մը նետեց իր զոհին վրայ, ուսերը թօթուեց, յետոյ պատասխանեց.

— Ո՛հ, մեծ բան մը չէր. շիտակը ըսելով, չեմ կարծեր նոյն իսկ թէ դաւաճանած ըլլար: Աւելի անբախտ եղաւ ան քան թէ յանցապարտ: Անոր յանցանքը այն եղաւ որ վտանգաւոր երկու հակայեղափոխականներու թոյլ տուաւ որ փախին.— Ռիկայի նշանաւոր Սպիտակ կազմակերպութենէն՝ երկու գործակալներ...

Այս յայտնութիւնը լսողը, անշուշտ խուլ չէր:

— Պա՛հ ըսի. ինչպէ՞ս կ'ըլլայ:

— Այս մարդը 50 քիլոմեդրնոց շրջանակի մը պետն էր եւ իրեն իմաց տրուած էր որ երկու խռովարարներ Ռիկայէն պիտի գային եւ իր հսկողութեան շրջանակին մէջ պիտի իջնէին: Ամէն նախազգուշական միջոց ձեռք առած էր. բայց խռովարարներէն մէկը ինքզինքը ներկայացուց իբր քաղաքական ենթաբաժնի պետերէն մէկը. զայն խաբեց, այնքան որ, իր ինքնաշարժն իսկ տրամադրեց միւս խռովարարին, որ կրցաւ կծիկը դնել...

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

«Ազգերու Դաշնակցութիւնը կ'ապրի, կ'աշխատի եւ կը լուծէ կարելի ծանր հարցեր, այնքան փափկութեամբ եւ խոհեմութեամբ։ Միջխորհրդարանային Միութիւնը նոյնպէս կը լուծէ ծանր հարցեր, կը թելադրէ ծրագիրներ աւելի մեծ ազատութեամբ եւ անուղղակի ու նուազ ծանր պատասխանատուութեամբ։»

Փուանքարէ բեմ բարձրանալով գովաբանեց Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ժողովուրդներու համերաշխութիւնը եւ խաղաղութիւնը։ «Եւ սակայն անսպասելի պարագաներ, հակամարտ շահեր, պատուախնդրական մրցակցութիւններ, նոյնիսկ յետին մտածումներ պատճառ կը դառնան որ խանգարուի խաղաղութիւնը։ Յանուն մեր ժողովուրդին ու կառավարութեան, կը վստահեցնեմ ձեզ, որ դուք պիտի գտնէք ամէն օժանդակութիւն, ամրապնդելու համար խաղաղութիւնը։»

Ռայխսթակի նախագահը, ընկերվարական Լէօպէ բեմ բարձրանալով գերմաներէն ճառ մը խօսեցաւ։ Հաւատքը յայտնելէ յետոյ խաղաղութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ, ցաւ յայտնեց որ Ժընեւի Զինաթափութեան Համաժողովը արդիւնք չտուաւ, իսկ Ազգերու Դաշնակցութիւնը չափազանց դանդաղ կ'աշխատի։ «Անհրաժեշտ է խօսքէն գործի անցնիլ։ Եթէ Ֆրանսա յայտարարէ թէ, Յունուար 1928էն սկսեալ, գերման հողերուն վրայ մէկ գինուոր չպիտի մնայ, ծառայած պիտի ըլլայ մարդկութեան դատին։

Կէս օրէն յետոյ խօսք առաւ Հանրի տը Ժուվընէլ։ «Խաղաղութեան համար երեք պայմաններ կան։ Առաջինը կը կայանայ անցեալին մոռացութեան մէջ, ինչպէս ըսաւ Լէօպէ։ Մենք մեր միտքը պիտի պահենք միայն անցեալին դասերը, մոռնալով ամէն բան։ Երկրորդ պայմանն է այն, որ պետութիւնները պէտք չէ հիմնեն իրենց քաղաքական անկախութիւնը իրենց տնտեսական անկախութեան վրայ։ Երրորդ՝ գիտնալ թէ խաղաղութիւնը ամբողջութիւն մըն, եւ մէկ մասնիկ մը փրցնելով կը փլի ամբողջը։

«Լոքարնոյի դաշրագիրէն ի վեր տեսակ մը վարանում կը տեսնուի խաղաղութեան համար։ Որովհետեւ եթէ Լոքարնօ առաւելութիւնը ունեցաւ ամրապնդելու եւրոպական արեւմուտքը, տուաւ նաեւ այն անպատեհութիւնը, որ ստեղծեց երկու Եւրոպաներ, արեւմտեան եւ արեւելեան։ Եւ այս երկուութիւնը աւելի վտանգաւոր է քան այն, որ ստեղծեց Գերմանիա, 1926ին, համաձայնելով Ռուսիոյ հետ։ Այսպէս, անհամաձայնութեան մը պարագային, Ազգերու Դաշնակցութիւնը այլեւս չպիտի կրնայ գործել։

«Լէօպէ կ'առաջարկէ պարպել Գերմանիան։ Պարպելէ յետոյ ին՞չ պիտի ըլլայ մեր կացութիւնը, եթէ Գերմանիա չճարէ և արեւելեան հիւանդութիւնը աճի։»

Գերման պատուիրակները տեղեկացուցին թէ պիտի պատասխանեն Ժուվընէլի։

Ձեխոսլավաք ծերակուտական Հէլլէր յայտարարեց անմիջապէս թէ Ռուրի գրաւումը երաշխիք մը չէ խաղաղութեան համար։ Իսկ Գերմանները յայտնապէս դժգոհ Ժուվընէլի ճառէն, բողոքի աղաղակներ բարձրացուցին եւ ոմանք իրենց ձեռքը սեղանին կը զարնէին։ Նիստը յետաձգուեցաւ։

Նոր գնդակահարումներ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կեդր. Գործադիր կոմէտէն մերժեց մահապարտ երկու զօրավարներու՝ Անէնքովի եւ Տէնիզովի ներում շնորհելու համար կատարուած խնդրանքները։ Վերջերս երկու անգամ գրոյց շրջեցաւ որ պիտի ներուին, սակայն աջի օր գնդակահարուեցան առանց այլեւայլի։

Ասոնցմէ զատ գնդակահարուեցան նաեւ երեք մաքսային պաշտօնեաներ՝ Հիքով, Փէթէրլայթէր եւ Պորխովսքի, ինչպէս նաեւ Թիլման անուն վաճառական մը, զեղծումի համար։

Պոքանովսքի Քանատայի մէջ

Ֆրանսական առեւտրական նախարար Պոքանովսքի, որ Նիւ-Եորքէն Պայրտի օդանաւով ճամբայ ելած էր դէպի Քանատա, սաստիկ հովին պատճառաւ ստիպուեցաւ գիշեր առտէն իջնել Պիւֆֆալօ։ Առաւօտուն դարձեալ օդանաւը բարձրացաւ եւ հասաւ Թորոնթօ։

Պոքանովսքի ներկայ գտնուեցաւ Գանատայի փաստաբաններու ընկերակցութեան տարեկան ժողովին եւ ընդունուեցաւ պատուակալ անդամ։

Սոֆիայի ոստիկանապետը առեւանգուած

Սոֆիայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ երեք ամիս առաջ անծանօթներ խորհրդաւոր կերպով յարձակած էին ընդհանուր ապահովութեան տնօրէն Աթանասօֆի վրայ եւ տարճանակով ծանրապէս վիրաւորած զայն։ Այդ թուականէն ի վեր հիւանդանոցին մէջ կը դարմանուէր։ Նոյն անծանօթները այս անգամ ալ հիւանդանոցին վրայ յարձակելով առեւանգեցին Աթանասօֆն ու կինը։ Առաջինը կրկին վիրաւորուեցաւ։ Կը կարծուի թէ յարձակողները Մակեդոնացիներ են, որոնք զայն կ'ամբաստանէին թէ լրտեսութիւն կ'ընէ ի հաշիւ Սերպերուն։

Շիիները Միջագետքի մէջ

Պասրայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Իրաքի Շիի իսլամները հիմնած են շաբաթը երեք անգամ հրատարակուող թերթ մը՝ «Էն Նահահթ իւլ Իրաքիյէ»՝ պայքարելու համար կառավարական կուսակցութեան դէմ։

Պայքարը սաստիկ է Սիւննի եւ Շիի իսլամներուն միջեւ։ Այս վերջինները պաշտատի կառավարութեան մէջ միայն մէկ նախարար ունին. կը պահանջեն հինգ, Ֆէյսալ թագաւորը հաւանեցաւ երկու նախարար տալ, սակայն անոնք մերժեցին գործակցիլ դահլիճի մը, որուն մէջ մեծամասնութիւնը Սիւննիները կը կազմեն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ 125 միլիոն մարք ոսկի վճարեց դարմանումներու յանձնաժողովին ներկայացուցիչին, ի հաշիւ երրորդ տարուան երկրորդ վեցամսեային։

ՎԷՆԻԶԷԼՕՍ մերժեց Ազգերու դաշնակցութեան մօտ յիլլէն պատուիրակութեան նախագահի պաշտօնը։

ՉԵԼԼԷՆ կառավարութիւնը որոշեց կրետէի կղզին աքսորել փանկալոսեան կուսակցութենէն 150 անդամներ եւ ցիկ. փանկալոսը։

ՍՈՒՐԻՈՅ մարզպանին հրամանով լուծուեցաւ Դամասկոսի քաղաքապետութիւնը եւ փոխարէն վեց երեւելիներէ առժամեայ խորհուրդ մը նշանակուեցաւ։

ՀԱՆԴԷՍ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ ժող. Լսարանի կողմէ 4 Սեպտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին փոնթէվէքի սինէմայի սրահը։ Բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւայլն

ՄՈՒՏՔ՝ 5, 3, ԵՒ 2 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ՝ Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. խառն ժողովի կը հրաւիրէ Վարուժան, Քրիստափոր, Իշխան, Վահագ, Ռոստոմ, Քրիս, Վարդգէս, Զաւարեան, Հրայր, Ակնունի ենթակոմիտէները իրենց բոլոր ընկերներով անխտիր վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 4 Rue Saint Jacques, սալոն Սէն Ժաքի վերի սրահը։ Օրակարգ. Շրջ. ժողովի եւ ընդհ. ժողովի օրակարգերու որոշ կէտերու շուրջ զեկուցում եւ վիճաբանութիւն։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Բաշանի, Ժանթիյեի, Մօն Ռուժի, Առքէօյի, Պանեէօի, Պուրկ լա Ռէնի եւ Անթօնիի շրջանի արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ընկերներ Սեդրակ Գարակէօզեանի եւ Մինաս Ալթունեանի բնակարանը 17—19 Rue Ampère, Chalet Mira, Cachan։ Փօրթ տ'Օռլէանէն առնել 88 թիւ թրամվէյը եւ իջնել Arrêt Bagneux.

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեւրանի խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Քաֆէ մէթրօ Օտէօն։

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ընդհ. ժողովը տեղի կունենայ վաղը կիր. ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Արդութեան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օղնայի Կորիւն ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ընկեր Մանուկի բնակարանը. կարեւոր օրակարգ. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին (Նախկին գաղթակայանի, Քան Օտտօյի քովի սրճարանը). բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը 29 Օգոստ. Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջանային կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը կիր. առաւօտ ժամը 9.30ին հայ ժողովրդային սրահը, բոլոր ընկերներու ներկայութիւն պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ-Էթիէնի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը կիր. կէս օրէ վերջ, ժամը 1.30ին Քաֆէ տը փալէի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք սրահին մէջ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Կարտանի Տան վարչութիւնը կը յայտնէ թէ Ընկ. Յ. Չէրչեան մեկնած ըլլալով Կարտանէն կը խնդրէ Ֆրանսայի Հ. Յ. Դ. մարմիններէն որ իրենց ղրկուած քարթերուն փոխարժէքը հաճին ղրկել Ընկեր Տիգրան Սահակեանի՝ Puits Biver N. 56-A Gardanne (B. D. R).

Զ. Ե. Ո. Միութեան Գ. Պատմագիտական արշաւը վաղը կիր. ժամը 2.30ին Էնվալիտի զինուորական թանգարանին, առաջնորդութեամբ Պ. Պ. Մարկոս Նաթանեանի եւ Կ. Բասմաջեանի, դասախօսութիւն Նափոլէոնի մասին։

Ժամադրավայր մէթրօ Invalides ժամը 2ին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առնուվիլ-լէ-Կօնէսի նորակազմ մասնաճիւղի առժամեայ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Առնուվիլի, Սարսէլի եւ Կուսանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ եւ համակիր բոլոր հայրենակիցները, վաղը կիրակի կէս օրէ առաջ ժամը 10ին Պ. Նիկողոսեանին սրճարանը 121 Ave. de l'Union, Arnouville les-Gonesse.

Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ բոլոր արուարձաններու մասնաճիւղերու մարզիկներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ամէն կիրակի առաւօտ Montrougeի մարզադաշտը տեղի ունենալիք ընդհ. փորձերուն. Ժամադրավայր Métro Porte d'Orléans ժամը 9ին, փորձերը կը սկսին ժամը ճիշտ 10ին։ Այն բոլոր մարզիկները՝ որոնք փորձերու չեն մասնակցիր իրաւունք չպիտի ունենան Ողիմպիականին մասնակցելու։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombesի մասնաճիւղի բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ այսօր Շբ. կէսօրէ վերջ Stade Colombesի յարակից դաշտը տեղի ունենալիք փորձերուն։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական միութեան ժողովը վաղը կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաֆէ օ բլէօ տը Լիւն, մէթրօ Իթալի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Խնուսի Հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին, բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է. օրակարգ զեկոյց վարչութեան վեցամսեայ գործունէութեան եւ նոր ընտրութիւն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Ալֆօրվիլի Երիտ. Միութեան վարչութեան կողմէ, իր ակումբին մէջ, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ալֆօրվիլի մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ գիւղին մատրան կից դաշտին մէջ (կամ մատուռին մէջ, եթէ օդը թոյլատու չըլլայ) վաղը կիր. կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, ներկայութեամբ կրթական խորհուրդի անդամներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարաշցի Սամուէլ կիւլիւզեան, 20—21 տարեկան, մօր անունը Տուտու, հօրը անունը Շիւքրի, որ քանի մը տարի առաջ Սուրիոյ ճիպէյլի որբանոցէն փոխադրուած է Մարսիլիա եւ կը կարծուի թէ այժմ Ֆրանսա կը գտնուի։ Գրել՝ Chahinian frères, Côte du Fumel, (Lot et Garonne), France.

— Սմբատ Բալաեան, 25 տարեկան ծնած Պարսկաստան, հօր անունն Օհաննէս, մօրը՝ Նինա, որ երկար ժամանակ կովկաս մնացած է, 1919ին հեռացած է Թիֆլիզէն, Ֆրանսա գտնուիլը կ'ենթադրուի։ Տեղեկացնել՝ B. Bagdassarian. P. R. Terreaux, Lyon.

ՍԱԿԱՐԱՆ

26 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելի երկթ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

28 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 426

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՈՂԲԱ՛Մ ՔԵԶ ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀ,,

Շատ տարիներ առաջ այս ողբը երգող բանաստեղծը եթէ ողջ ըլլար, հազար անգամ աւելի իրաւունք պիտի ունենար կրկնելու «Ողբա՛մ զքեզ Հայոց աշխարհ»:

Այս գեղեցիկ նախադասութիւնը ստեղծող հայ միտքը իր երեւակայութեան առջեւ կը պատկերացնէր այն անհաւոր չարիքները, որոնք կը տեղային հայ ժողովուրդին գլխուն, անոր մտքի եւ մշակոյթի թշնամի օտար տիրապետող տարրերու կողմէն, բայց օր մը օրանց մտքէն չէր կրնար անցունել թէ աւելի վատթար վանտալութիւն մը պիտի կատարուի իր մտքին, լեզուին ու մշակոյթին դէմ հայանուն մարդոց կողմէն:

Այս տմարդի աղանդամոլները եւ անոնց ընկերացող կարմիր ինքնավաճառ վարձկաններու փոհմակ մը, օտար սուիններու անտառով շրջապատելով փոքր իկ Հայաստանի սահմանները, ժողովուրդը անմիջապէս կտրած են դրսի աշխարհի հայկական հատուածներէն:

Մեր լեզուն, գիրը, գրականութիւնը, գեղարուեստը («հակայեղափոխական»), բացարձակապէս անաթեմայի ենթարկուած են եւ անոնց մուտքը խստիւ արգիլուած է: Ժողովրդային զանգուածներուն հրամցուած է անճոռնի, աղճատ եւ անհասկնալի «հայերէն» լեզու մը, որ նմանութիւն չունի մարդկային լեզուի:

Ահա այս լեզուով, միակողմանի, հրամանի վրայ ապսպրուած անճոռնի գրականութիւն մը պարտադրած են մեր թշուառ ժողովուրդին, որ կրաւորական եւ յամառ պոյքօթի մը կ'ենթարկէ զանոնք:

Մեր գիրն ու գրականութիւնը ստեղծուելէն ի վեր, պատմութիւնը արձանագրած չէ այսպիսի բարբարոսութիւն մը:

Այս մութ անապատին մէջ ապսպրանքի վրայ ստեղծուած անգրագէտ գրողներու հոյլի մը կողմէ հրապարակը ողողած են, համայնավարական կաղապարի եւ խորհրդային լեզուի յարմարցուած գրքոյկներու դէզերով, որոնք մեր ժողովուրդի սրտին, մտքին ու հոգիին բան մը չեն խօսիր. ընդհակառակն զզուանք կը պատճառեն:

Գիւղացին, խանութպանը, արհեստաւորը, նոյնիսկ մտաւորականը կ'առնէ թերթն ու գիրքը, կը նայի անոնց վրայ, Ս. Մեսրոպի տառերով շարուած են. կը փորձէ կարդալ, չինարէնի պէս կը հնչէ. խորշանքով կը նետէ մէկդի, փոշիներու տակ թաղուելու համար:

Բթացած մտքերով, քարացած խիղճերով վարձկաններն անգամ կը հասկնան, կ'ըմբռնեն թէ վերջին տասը տարիներու ընթացքին գրականութիւն չէ ստեղծուած Հայաստանի սահմաններէն ներս: Պետական Հրատարակչականի միլիոնները ծախսուած են տպագրութիւններու համար, որոնք նպարավաճառներուն կշիռքով ծախելու ալ յարմար չեն: Կը փորձեն այդ գրական անապատային վիճակը արդարացնել իրենցմէ դուրս ուրիշ պատճառներով, չեն մտածեր թէ «կկուին բոյնը հոտած է»:

Թողունք կաղապարի տակ դրուած անմիտ ու ապուշ «պրոլետ» գրականութեան միակողմանի ու միօրինակ բովանդակութիւնը, լեզո՛ւն...: Սրբազան, անուշ, քաղցր եւ քնարական հայերէն լեզուն դարձուցած են կոպիտ, անտաշ, խորթ և դժուարահնչիւն լաբիւրինթոս մը, այնպէս որ ոեւէ պատուաւոր մարդ առանց հայհոյելու չի կրնար աչք պտտցնել թերթին կամ գրքին վրայ:

Վերցուցէք պատահական գիրք մը կամ թերթ մը, բացէք ծալքը եւ կարդացէք հանդիպած տողերը: Այսպէս.

. . . «Առաջին պատճառը, վոր տարիներից ի վեր արգելք է հանդիսացել պրոլետ գրականության զարգացմանը, դա վ.արդինովշչինան է, որ մինչեւ այժմս էլ գոյութիւն ունի...

. . . Հ Պ Գ Ասոցիացիան, 1925 թվի վերջերին պատասխանելով Հ Պ Գ «Նոյեմբեր» միության դեկլարացիային ու պլատֆորմին, գրել էր «Խորհրդային Հայաստան»ում, վոր կուսակցութեան ու Վ. Ա. Պ Պի բանաձեւերի մէջ, վոչ մի տարբերություն չկայ...»:

«Մեր մոտ «պերեվալ» չկա, «կրուգ» չկա: «Պերեվալ»ցիներ եւ «կրուգ»ցիներ դառնալու համար պրոլետգրողների միությունը քիչ անդամներ ունի (*Խորհրդ. Հայաստան* 7 Օգոստոս):

Ահա՛ ուրիշ գլուխ գործոց մըն ալ.

«Սկսած տարրական հանրահաշվի կոմբինատորիկայից եւ դենը՝ անընդմեջ կոտորակներ ֆունկսիոնների տեսակավորումը, հարակից հարցեր կարիք ունեն վորոշակի, հատուկ տերմինոլոգիայի:»

Գիւղացին եւ աշխատաւորին չեմ դիմեր, այլ գրագէտին ու մտաւորականին, թո՛ղ կարդան ու հասկնան այս հայերէն տառերով գրուած լեզուն:

Մեր բարեկամներէն մէկը, սրամտութեամբ մեզի կ'ըսէ թէ՝ «ի՞նչ կը մտատանջուիք, աւելի լաւ, որ այդպիսի անհասկնալի լեզուով մը կը հրատարակուին թերթերն ու գիրքերը, այսպէսով մեր ժողովուրդը չի կրնար հասկնալ եւ անհաղորդ կը մնայ հրամցուած թոյնին»:

Կը մոռնան սակայն, որ այսօր մեր ժողովուրդը բարոյապէս ու հոգեպէս կը տուայտի մեր մաքուր լեզուի եւ գրականութեան պակասէն: Կանգ կ'առնէ անոր յառաջդիմութիւնը: Չի կրնար քալել ժամանակակից մարդկութեան հետ:

Աւելի սարսափելին: Մտրակի շաչիւնով այս անմարսելի յիմարութիւնները կը մտցնեն հայ դպրոցի սեմէն ներս եւ նոր սերունդի գլուխը կը լեցուի ցնդաբանութիւններով, կ'աղճատուի լեզուն կը փճանայ ամբողջապէս եկող սերունդը:

Ահա՛ թէ ուր կը հասնի հայանուն սնամէջ, անմիտ ու ամբարտաւան ցնդաբաններուն հասցուցած անդարմանելի վնասը:

«Ողբա՛մ զքեզ Հայոց աշխարհ»:

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԸՍԱԾԻՆ ԵԿԱՆ

Պայքար, Ամերիկայի ռամկավարներուն բերանը, որ մինչեւ այսօր լորձնաշուրթն կը փառաբանէր Հայաստանի վարիչները, յանդգնե՛ր է կարգ մը «դաշնակցական» դիտողութիւններ ընել անոնց հասցէին, արտասահմանեան կտակներու Հայաստան փոխադրութեան խնդրին առթիւ (13 Օգոստոս).

— «Բայց, եթէ գաղութները պարտաւոր են իրենց ուժերն ու միջոցները անվերապահ նուիրել հայրենաշինութեան գործին, նոյնքան պարզ ու յայտնի իրողութիւն է որ անոնց աջակցութիւնը, ի՛նչ չափերով որ ալ ըլլայ, չի կրնար, մեծ դեր մը կատարել ու բաւել երկրի պէտքերուն: Արտասահման գտնուող ազգային հաստատութիւններու ամբողջական գումարը, Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնական ու մասնաւոր դրամագլուխը, Մելգոնեան նուիրատուութիւնը, Սանասարեանը, բոլոր կտակներն ու Հայրենակցական Միութիւններու պահեստի դրամներն ի միասին, 3—4 միլիոն տոլարէն անդին չեն անցնիր, իսկ բոլոր գաղութներ, որքան ալ յօժարակամ ըլլան, տարեկան քանի մը հարիւր հազար տոլարէ աւելի չեն կրնար գոյացնել օժանդակելու համար երկրի վերաշինութեան:

«Անշուշտ փափաքելի է որ Հայաստանի տնտեսական զարգացումը շուտով հասնի այնպիսի աստիճանի մը, որ արտաքին օժանդակութեան պէտք չմնայ: Բայց, մինչեւ այդ ժամանակ, Հայաստան իրաւունք ունի Խորհրդային Միութեան ընդհանուր ելեւմտացոյցին Անդրկովկասի յատկացուած տարեկան գումարէն, ոչ թէ Վրաստանի ու Ատրպէյջանի հետ իր բնակչութեան համեմատութեամբ, այլ իր պէտքերուն չափով բաժին ստանալու: Վրաստանի ու Ատրպէյջանի կողմէ ասոր դէմ առարկութիւնը ոչ հիմնաւոր եւ ոչ բանաւոր կրնայ ըլլալ: Այդ երկու երկիրներ ալ շատ բան կը պարտին Կովկասի հայութեան:

«Թիֆլիսի ու Բագուի տնտեսական բարգաւաճումը մեծ մասամբ արդիւնք է Հայոց ձեռներէցութեան ու տարիներու աշխատութեան, եւ այդ երկու քաղաքներու մէջ միայն Հայերու պետականացուած հաստատութիւնն ու ստացուածքը բազում միլիոններու կը հասնի եւ կրնայ քանի մը անգամ շինել Հայաստանը: Հայաստանի վարիչները, եթէ զանազան նկատումներով յարմար չեն տեսներ այս մասին խնդիր յուզել, ինչո՞ւ գոնէ Հայաստանի պէտքերուն մասին չեն պնդեր, ու չեն ստիպեր որ թէ Մոսկուա եւ թէ Անդրկովկասեան Հանրապետութեան կեդր. Իշխանութիւնը նկատի ունենան զանոնք, տարեկան ելեւմտացոյցի պատրաստութեան եւ իւրաքանչիւր հանրապետութեան բաշխման պահուն: Յետոյ, եթէ արտասահմանի մէջ կան ազգային հաստատութիւններ, նոյնքան կարեւոր ազգային գումարներ ու ստացուածք կան թէ Անդրկովկասի եւ թէ Ռուսիոյ մէջ, որոնք պետականացուած են:

«Ինչո՞ւ Հայաստանի մամուլն ու վարիչները ասոնց մասին օր մը չեն արտայայտուիր»:

Նո՞ր խելքի եկաք, կամաւոր կոյրե՛ր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ՄԻՋԵՒ ?

Լոնտոնէն Օգոստ. 26 Թուականով կը հեռագրեն *Շիքակօ Թրիպիւնի*.—

Կը տեղեկանամ թէ իտալական կառավարութիւնը կատարելապէս տեղեակ էր եւ իր հաւանութիւնը տուած է այն կարգադրութիւններուն, զորս Գերմանները ըրին երկաթուղիներ շինելու համար Թուրքիոյ մէջ: Իտալիա այդ գիծերը օգտակար կը գտնէ իրեն համար, երբ կատարէ իր ծրագրած յարձակումը Թուրքիոյ դէմ:

Կ'ըսուի թէ այս գործողութիւնը երկու ազգերուն միջեւ կնքուած գաղտնի համաձայնութեան մը մաս կը կազմէ: Ասոր փոխարէն, Գերմանիա կ'ակնկալէ որ Իտալիա աջակցի իրեն, երբ գաղթային հոգատարութեան պահանջներ ներկայացնէ Թուրքիոյ հողերէն դուրս (արդեօք ն՞երս ըսել կ'ուզէ, *խմբ.*) եթէ Թուրքիա պիտի անհետանայ քարտէսէն:

Շատ նշանակալից կը նկատուի այն պարագան թէ իտալական բանակի երկաթուղիի ճարտարագէտներէն մեծ մաս մը դեռ նոր Իտալիա դարձաւ Գերմանիայէն, ուր գացած էր տեսնելու երկաթուղիի կազմած ծախող գերման գլխաւոր տուները: Հոն մանրամասնօրէն անոնց ցոյց տրուած են Թուրքիա ղրկուած կազմածներու նմոյշները, անոնց գործածութեան լիակատար բացատրութիւններով:

Համայնավարները կը հետապնդուին

Նախարարական խորհուրդը իր Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ զբաղեցաւ Սաքքօ-Վանցէթթիի հարցին Ֆրանսայի համայնավարներուն կողմէ շահագործուելուն խնդրով: Ներքին նախարար Ալպէր Սարոյի առաջարկով, որոշուեցաւ հետապնդել «Իւմանիթէ»ի խմբագրապետ եւ երեսփոխան Վայեան-Քութիւրիէն, որ բուռն պայքար մը սկսած է Ամերիկեան Լեգէոնին դէմ: Ինչպէս յայտնի է, ֆրանսական ճակատին վրայ կռուող ամերիկացի զինուորներու միութեան կողմէ արդէն պատուիրակութիւն մը եկած է եւ ուրիշներ ալ պիտի գան մեծ թիւով Սեպտեմբերի երկրորդ կիսուն: Պաշտօնական հանդիսութեանց օր նշանակուած է Սեպտեմբեր 19-24: Համայնավարները կը պատրաստուին խանգարել այդ հանդէսները, իբրեւ պատրուակ ցոյց տալով հեռագիր մը, որ կ'ըսէր թէ Ասերիկեան Լեգէոնէն պատուիրակութիւն մը կառավարիչ Ֆուլլըրի մօտ գացած է մահապատիժին գիշերը, թելադրելով չթուլնալ:

Օտար ցուցարարները պիտի վտարուին

Նախարարական խորհուրդը զբաղեցաւ նաեւ օտար ցուցարարներու խնդրով:

Ներքին Նախարարը տեղեկութիւններ տուաւ թէ Փարիզի վերջին ցոյցերուն ընթացքին ձերբակալուածներուն մէջ բազմաթիւ օտարականներ կան:

Կառավարութիւնը որոշեց ի հարկին խմբովին արտաքսել խռովարար օտարականները: Միւս կողմէ Սավուայի երեսփոխանը, Ֆալքոզ, որ յայտնի է օտարներու դէմ իր անցած տարուան պայքարով, մտադիր է խորհրդարանի վերամուտին հարցապնդել կառավարութիւնը այն միջոցներուն մասին, զորս անհրաժեշտ կը նկատէ «արգիլելու համար ասկէ վերջ փողոցներու ցոյցերը եւ մաքրելու համար երկիրը օտար անբաղձալի եւ հիւրընկալութեան անարժան տարրերէն»:

Նախարար Ալպէր Սարօ Նախարարական խորհուրդին մէջ յայտարարեց թէ պիտի աւելցուին ոստիկանական ուժերը, պիտի ստեղծուին հաղորդակցութեան նոր միջոցներ, աւելի արագօրէն ոստիկան հասցնելու համար անհրաժեշտ պարագաներուն: Որոշուեցաւ վերջին ցոյցերուն մասնակցող օտարականները վտարել երկրէն, իբրեւ անբաղձալիներ:

Յարձակում Ամերկ. հիւպատոսարանի վրայ

Սաքքօ-Վանցէթթիի ցոյցերը կը շարունակուին դեռ աշխարհի զանազան կողմերը: Փարիզի մէջ ձեռք առնուած խիստ միջոցներու շնորհիւ երկու օրէ ի վեր նոր դէպք չպատահեցաւ: Շէրպուրկի մէջ 2000 բանուորներ Ուրբաթ իրիկուն միթինկ մը գումարեցին, քաղաքապետութեան արտօնութիւնով: Միթինկէն վերջ «Էնթէրնասիօնալ»ը երգելով ուղղուեցան դէպի ամերիկեան հիւպատոսարանը: Ճամբան ոստիկանները քարկոծեցին: Հրշէջ զինուորներ եւ թնդանօթաձիգներ օգնութեան փութացին: Ցուցարարները իրենց յարձակումները կրկնեցին մինչեւ գիշերուան ժամը 11: Զոհ չկայ:

450 գաղթականներ ծովը թափուած ?

Հավանայի (Քուպա) ոստիկանութիւնը տեղեկագիր մը կը հրատարակէ խարդախ միջոցներով Միացեալ Նահանգները մտնող օտարականներու մասին: Տեղեկագրին մէկ էջին վրայ կը պատմուի թէ Քուպայէն գաղտնի Ամերիկա մեկնած 800 օտարականներէն, մեծ մասամբ Յոյներ եւ Լեհեր, կորսուած են 450 հոգի:

Քուպայի ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ այս դժբախտները պարզապէս ծով թափուած են շոգենաւերու նաւազներուն կողմէ, որոնք կը զբաղին այս տեսակ մաքսանենգութեամբ, ստանալով հսկայ գումարներ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀԸ

Գրած էինք թէ Պոլսոյ կուսակալութիւնը հաստատած է Հայ Հռոմէականներու աշխարհական պատրիարք Յովհաննէս պէյի ընտրութիւնը: Անցած կիրակի օր Պատրիարքարանին մէջ կարդացուեցաւ այս մասին եկած պաշտօնագիրը, Սիւլէյման Սամի պէյի ստորագրութեամբ եւ ուղղուած Ալիքսանեան պէյի: Պաշտօնագիրը կ'ըսէ.

«Կառավարութիւնը տեղեկացած է թէ դուք կանոնական քուէարկութեամբ Հայ Կաթոլիկներու Պատրիարքական Տեղապահ ընտրուած էք:»

Պաշտօնագրին ընթերցումէն յետոյ, աշխարհական Պատրիարքը ոտքի ելլելով շնորհակալութիւն յայտնեց: Յետոյ խօսք առաւ վարչութեան ատենապետ Պ. Մանուկ Մարիկեան, եւ Թուրքերէն ճառով մը յայտնեց թէ այս փաստաթուղթը յաղթանակն է լուսաւորեալ դասին մղած պայքարին: «Մեր այս վճռական յաջողութիւնը կը պարտինք հանրապետական վարչաձեւին եւ անոր հիմնադիր մեր ազատարար կազի փաշային (բուռն ծափեր): Մեր համայնքը, որ միշտ հաստատած է իր կապը Թուրքին եւ Թուրք հայրենիքին հետ, այսուհետեւ աւելի սիրով պիտի փարի կառավարութեան:»

Յետոյ յոյս յայտնեց որ իրենց պիտի գործակցին բոլոր անոնք, որ տարակոյս ունէին իրենց յաջողութեան վրայ:

ԱՆՏԱՌԻ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Վառի շրջանին անտառի հրդեհները կը շարունակուին: Շիլպրոնի բանակատեղիին մօտ Քիւժի անտառները իւղի պէս կ'այրին: Շիթօբընար, Փիւի-տ'Անքասթըը բոցերու մէջ են: Սաստիկ հովէն՝ բոցեր կը թռչին ու կը լափեն: Շիլպրոնի շրջանը մոխիրի դաշտի մը վերածուած է: Նիսէն ճամբայ ելաւ թնդանօթաձիգներու զօրախումբը, օգնութեան համար. սակայն ոչ ինչ կրցաւ ընել: Արդէն, կը կասկածին որ հրդեհը արդիւնք է հրացանաձգութեան կամ թնդանօթաձգութեան փորձերու:

Միւս կողմէ կը թուի թէ անուշադրութեան հետեւանք են:

Հրդեհին այն թեւը, որ կը խաղայ դէպի Թուլօն, դժոխային մոլեգնութեամբ կը բոցավառի Քասթէլլէի, Քիւժի, Սէյրէսթի, Սինեի շրջաններուն վրայ: Թուլօն-Մարսէյլ գիծը փակուած է բոցերով:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԱՐԿԱԾԸ

Շամոնիքս—Մոնթէնվէր երկաթուղիի գիծին արկածին ընթացքին մեռնողներու ընդհ. թիւը կը հասնի 22ի, վիրաւորներունը՝ 40ի: Արկածէն քիչ վերջ կը հասնէր երկրորդ շոգեկառքը, որ ապահովաբար պիտի ենթարկուէր նման ծանր արկածի մը, եթէ կին մը, հակառակ մառախուղին եւ թանձր ձիւնին որ կը տեղար, չհասնէր գիծին վրայ՝ ու նշան չտար:

100 ՀՈԳԻՆՈՑ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Ամերիկացիները ձեռնարկած են շինել հսկայ օդանաւ մը, որ 100 ճամբորդ պիտի կրնայ փոխադրել: Պիտի կշռէ 100,000 լիպրա եւ 100 ոտք երկայնութիւն պիտի ունենայ. թեւերուն երկայնքը պիտի ըլլայ 200 ոտք: Վեց օդանաւորդներ պիտի վարեն զայն եւ ժամը 105 մղոն պիտի կրնայ կտրել: Ճամբորդները երկու կէտի վրայ պիտի բաժնուին եւ ճամբորդութեան ընթացքին պիտի կրնան ճաշել, շարժական սեղաններու վրայ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Աշխատաւորական կուսակցութեան 27րդ տարեկան համաժողովը պիտի գումարուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 3ին Պլէքփուլի մէջ: Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ շահեկան բանաձեւեր կը պարունակէ օրակարգը: Պահպանողական շրջանակները որոնց համար գրեթէ երգիծանքի նիւթ են ընկերվարականներու ծայրայեղ պահանջները —որովհետեւ գաղտնիք չէ իրենց համար անոնց քաղաքական ուժն ու հմայքը— դիտել կուտան որ ժամանակի վատնում է յեղափոխական «վարդագոյն» ծրագիրներ որոճալ՝ փրկելու համար ճակատագիրը ժողովուրդի մը, որուն դրօշը կը ծածանի ծովերուն ու ցամաքներուն վրայ շնորհիւ քաղքենի-դրամատիրական այն պայմաններուն, զորս ինքն իր համար ստեղծեր է դարերու ընթացքին: Անգլիոյ քաղաքական ու ընկերային պայմանները, կ'ըսէ լրագրող մը, չեն կրնար ազդուիլ յեղափոխական քարոզներով:

Ներկայ վարչական ու ելմտական կարգուսարքին մէջ արմատական բարենորոգումներ կ'առաջարկեն օրակարգին քանի մը բանաձեւերը, որոնք շատ զգոյշ եւ դիւանագիտական ոճով խմբագրուած են, անշուշտ չխրտչեցնելու համար աջակողմեան տարրերը: «Դրամագլուխի տուրքը» որուն մասին կը ճառէին ընկերվարականները 1918էն ի վեր, կրած է շարք մը սրբագրութիւններ, որովհետեւ վերջին քանի մը տարիներու փորձառութիւնը զգացուց, որ հնարաւորութիւն չկայ տակաւին իրագործելու այդ ծրագիրը իր սկզբնական ձեւին մէջ: Այնպէս որ փոխանակ դրամագլուխը տուրքի ենթարկելու, կ'առաջարկուի հիմա որոշ սակ մը գանձել (իւրաքանչիւր ոսկիին 2 շիլին) անոնցմէ, որոնք իրենց օրուան աշխատանքի վարձատրութենէն զուրս ունին տարեկան 500 սթերլինէն աւելի յաւելուածական եկամուտ մը, օրինակ կալուածներէ, արժեթուղթերէ եւլն.: Յիշեմ անմիջապէս որ այս նոր տուրքը կապ չունի այն եկամուտի տուրքի, (Income Tax) հետ, որ գործադրութեան մէջ է ներկայիս: Այսպիսով Աշխատաւորականները կը հաշուեն որ տարեկան մօտ 85 միլիոն սթերլինի գումար մը կ'ապահովուի պետական գանձին համար. այս գումարը կրնայ հասնիլ, կ'ըսեն անոնք, 100 միլիոնի, եթէ հաշուի առնեն նաեւ մահատուրքը (Death duty): Ի՞նչ պիտի ընեն այս գումարով. մէկ մասը պիտի յատկացնեն պետութեան պարտքերու վճարման, ուրեմն պիտի թեթեւցնեն բեռը աշխատաւոր դասակարգին որ կքած է տուրքերու ծանրութեան տակ, իսկ միւս մասը պիտի յատկացնեն հանրային պէտքերուն, այսինքն նոյն ճնշուած բազմութիւններու ընկերային պայմաններու բարելաւման:

Պահպանողական ծանօթ անձնաւորութիւն մը կը բացատրէ որ «յաւելուածական» եկամուտները տուրքի ենթարկել կը նշանակէ մեռցնել խնայելու ձգտումը միջակ դասակարգին մօտ: Անգլիոյ ընդհանուր հարստութեան մէկ երրորդը կը պատկանի 40 միլիոն ժողովուրդի, իսկ մնացեալ երկու երրորդին տէրն է բնակչութեան միւս մասը: Ուրիշ օրկան մը կը յիշէ որ տասնեակ միլիոններու կը հասնի գումարը այն խնայողութիւններուն, զորս միջակ դասակարգը կրցած է «մէկ կողմ դնել» շնորհիւ երկրին նպաստաւոր պայմաններուն: Աւելի շահեկան թիւեր կը հաղորդեն դրամատուները: Անգլիոյ հինգ խոշոր դրամատուներուն մօտ (The Big Five) (*) 1907 թուականին պահ դրուած էին միայն 647,890 միլիոն սթերլին, մինչդեռ ներկայ տարուան մէջ այս գումարը բարձրացած է 1,848,174,000ի: 1920ին այդ «Հինգ Մեծեր»ը ունէին 6158 մասնաճիւղ, իսկ այսօր ունին 7735: Բնականաբար դրամատուներու մօտ պահ դրուած գումարները միայն խնայողութեան արդիւնք չեն, սակայն դիտել կը տրուի որ պատկառելի թիւ մը կը հասնի խնայուած ոսկիներու համրանքը: Այս երեւոյթը, կ'ըսեն կարգ մը թերթեր, բաւական պերճախօս է՝ գաղափար կազմել տալու համար որ հասարակ աշխատաւորը՝ բանուոր, արհեստաւոր կամ խանութպան, կը վայելէ դրամատիրական կարգուսարքի մը բարիքները եւ երկրին արդիւնաբերութիւնը վտանգուած չէ այն իմաստով ինչպէս ընկերվարականները կ'ըմբռնեն:

Ինչ կը վերաբերի առաջարկուած նոր տուրքին շնորհիւ պարտքերը վճարելու կամ հանրային պէտքերը գոհացնելու հարցին, պահպանողականները կը յիշեն որ առնուազն 200 միլիոն սթերլին անհրաժեշտ է իրականացնելու համար այն ընկերային բարենորոգումները, որոնց մասին կը խօսին աշխատաւորականները. հապա՞ պարտքերը: Տարեկան 304 միլիոն յատկացուած է ներկայ ելմտացոյցին մէջ (1927-1928) ներքին եւ արտաքին պարտքերու վճարումին համար. օրական 100,000 սթերլին կը վճարուի միայն Ամերիկայի իբրեւ պատերազմական պարտք:

Մէկ խօսքով, համաձայն ծանօթ տնտեսագէտներու հաշիւներուն, Աշխատաւորականներու ելմտական ծրագիրները տրամաբանական հիմ չունին: Ժողովուրդին բարօրութեան առաջին պայմանն է արդիւնաբերութեան միջոցներու զարգացումը այն ձեւով որով յառաջ տարուած է ան մինչեւ հիմա. իսկ այդ զարգացումը իր բնականոն ընթացքին ձգելու համար պէտք է հրաժարիլ անիրագործելի ծրագիրներէ, որովհետեւ անհնար է իտէալական քարոզներով կառավարել միլիոններու հասնող հարստութիւնները:

Օրակարգի միւս բանաձեւերը աւելի ընկերվարական են իրենց ոգիով: Բանաձեւ մը,— զոր ստորագրած է նաեւ Լոնտոնի համալսարանը,— կ'առաջարկէ «անմիջապէս եւ ամբողջովին ջնջել բրիտանական տիրապետութիւնը օտար գաղթավայրերու վրայ, որովհետեւ ընկերվարութիւնը չպիտի կարենայ յաղթանակել դրամատիրական իրաւակարգին, որքան ատեն որ քաղքենի - դրամատէրերը ի վիճակի են շահագործելու կայսրութեան բովանդակ աշխատաւորութիւնը»: Աւելի որոշ ըսելով, փոխարինել ներկայ միապետական վարչաձեւը հանրապետական վարչաձեւով եւ իրականացնել ազգերու ինքնորոշման սկզբունքը: Հարցը չափազանց կարեւոր ըլլալով, բանաձեւը կ'առաջարկէ մասնաւոր տեղեկագիր մը պատրաստել յաջորդ տարուան համաժողովին համար:

Ուրիշ բանաձեւ մը կ'առաջարկէ չտօնել Զինադադարի տարեդարձը, որովհետեւ Նոյեմբեր 11ի օրը ատելութիւն եւ կիրք կ'արթնցնէ ժողովուրդներու մօտ եւ անոր վերյիշումը բարիք մը չէ աշխատաւոր բազմութիւններուն համար:

Համաժողովը պիտի զբաղի նաեւ շարք մը կազմակերպական խնդիրներով. պիտի որոշուի, օրինակ, կուսակցութենէն վտարել բոլոր այն Աշխատաւորականները, որոնք կ'աշխատակցին քաղքենի թերթերուն: Գալով երեսփոխանական թեկնածութեան եւ պետական պաշտօնավարութեան՝ համաժողովին պիտի առաջարկուի որոշել «որ ապագայ ընկերվարական դաշնքին մասնակցելու իրաւունք ունենան միայն անոնք, որ կուսակցութեան շարքերուն մէջ եղած են առնուազն հինգ տարի: Կուսակցութիւնը պիտի աշխատի ապահովել իւրաքանչիւր աշխատաւորական թեկնածուի 150 ոսկիի կանխավճարը, առանց որու կարելի չէ, համաձայն ընտրական օրէնքին, ցանկին մէջ արձանագրել թեկնածուի մը անունը:

Այս բոլորէն յետոյ, համաժողովը խորհրդակցութեան նիւթ պիտի դարձնէ Աշխատաւորական կուսակցութեան եւ Անկախ Աշխատաւորականներու միացման հարցը: Երկու խմբակցութիւններու միութիւնը կենսական նշանակութիւն ունի անգլիական ընկերվարութեան համար: Խորհրդարանէն ներս առաջին անգամ մուտք գործած են Անկախները, եւ Մաքտօնըլտ ու Սնօտըն այդ հատուածին ներկայացուցիչներն էին, թէեւ հիմա գործօն մասնակցութիւն չունին անոնց հետ: Անկախները որոնց նշանախօսքն է «Ընկերվարութիւն մեր օրերուն», անջատ մէկ հատուածն է Անգլիոյ ընկերվարական կուսակցութեան. ունի 30,000 անդամ եւ նիւթական պատկառելի հասոյթներ: Գլխաւոր տարբերութիւնը այս երկու խմբակցութիւններու միջեւ հոն է, որ Մաքտօնըլտի ներկայ հետեւորդները աւելի չափաւոր են եւ աւելի «պուրժուա», ինչպէս կը կոչեն իր գաղափարական հակառակորդները:

Հետաքրքիր է տեսնել թէ ինչ վերաբերում ցոյց պիտի տայ համաժողովը այս առաջարկներուն հանդէպ. ժողովին արդիւնքը պիտի պարզէ աշխատաւորականներու իրական կացութիւնը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(*) Midland Bank, Lloyd Bank, Barclays Bank, National Provincial Bank, Westminster Bank:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

Երաժշտական Տետրակներ
Վ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻ

Չորս գեղատիպ տետրակներ.— ա) «Հայկական պարեր», բ) «Նոր երգեր», գ) «Հոգիի յոյսեր» եւ դ) «Գեղջկական երգեր»:

Հեղինակը՝ երիտասարդ արուեստագէտ մը, սանը Կոմիտաս վարդապետին:

* * *

Գործը.— Երկու ժողովուրդ, որոնք, երկիւղած ու բանաստեղծ, կ'երգեն իրենց սիրտէն: Մէկը մեծ ժողովուրդը, պատմութեան կոչած «Հայոց ժողովուրդը», հասուն ու հարուստ ցորենի ծով դաշտի մը նման, ուր աչքդ կը գլորի ու չի՛ կենար, միւսը՝ փոքրիկ ժողովուրդը, պատկերին առջին փլանը, անհատաւորուած ու «ջոկուած», ուր աչքդ կը գտնէ մարդիկը եւ կը կենայ:

Չորս տետրակները կը պարունակեն, ուրեմն, բուն հայ ժողովուրդը եւ անոր ծոցին վրայ կանգնած հայ քերթողներուն տաղերը:

Նախ. Մեր ժողովուրդը, մեծ երգիչը, երգը ժառանգած է իր պատմութենէն: Կոմիտաս վարդապետ, ծանօթ՝ այդ հարուստ հանքին, սրբազան քուրմն եղաւ ցեղային երաժշտութեան: Թէ որքա՛ն նուիրական էր Կոմիտասի կատարած պաշտօնը, ատիկա կը հաստատեն օտարներն ալ: Մոսկուայի Երաժշտանոցին փրոֆէսէօրը, Հարտման, մեր ժողովրդական երաժիշտին նուիրած դասախօսութեան ընթացքին, կը յայտարարէ. «Հայ ժողովրդական երգը Կոմիտաս վարդապետի մէջ ճանչցաւ ու գտաւ իր ամէնէն մեծ վարպետը: Ով որ նախանձախնդիր է հայ երաժշտութեան զարգացման, ան պէտք է նախ լիովին ուսումնասիրէ ու հասկնայ Կոմիտասը, յետոյ ստեղծագործէ»: Կարելի է ըսել որ մեր ժողովուրդը եւ Կոմիտաս միացած են, մէկ արձան մը կը կազմեն:

Կոմիտասի ճամբէն, ուխտաւորութեան մը համար դէպի հայ ժողովուրդը, այսօր շատե՛ր սկսած են թափօրներ կազմել: Կովկասի մէջ Ս. Կուշնարեան, Սպենդիարեան եւ ուրիշներ երգ կը հաւաքեն ժողովուրդէն: Հայաստանի մէջ երաժշտական տաղանդաւոր ուժեր ունինք, որոնք կ'ըմբռնեն թէ ի՛նչ մեծ դեր ունի մեր երաժշտութիւնը Արեւելքի գուռներուն վրայ, երաժշտութիւն մը, որ ամբողջովին չէ ուսումնասիրուած: Ու, թէեւ ուշ, խանդավառ աշխատանք մը կայ հայ ժողովուրդին երգը հաւաքելու, ուսումնասիրելու եւ զարգացնելու:

Ասդին Թրքահայաստանի իր բունէն հալածուած հսկայ ժողովուրդ մը կայ, ցա՛ն ու ցրիւ աշխարհի չորս կողմը: Այդ ժողովուրդը ի՛նչ երգեր ունի, որոնք պիտի կորսուին շուտով: Ո՞վ պիտի հաւաքէ պարերգներն ու սիրերգները, թանկագին եղանակները, որ կը մեռնին դժբախտ շրթներու վրայ: «Յառաջ», այս երիտասարդ օրաթերթը, որ գորովով կը նայի հայ երգին ու տաղին, վերջերս փորձ մը կ'ընէ հաւաքելու խօսքերը ժողովրդական երգերուն: Հապա եղանակնե՞րը: Այս ցաւին մէջ, ի՛նչ սփոփիչ է, ի՛նչ մխիթարական է աշխատանքը, զոր կը կատարէ երիտասարդ արուեստագէտը Վ. Սրուանձտեանց:

Եւ սակայն, հայ երգին կորուստին վախէն զատ, կայ նաեւ ուրիշ ցաւ մը: Օտար ափերու վրայ, օտար հայրենիքներու մէջ, մեր ականջները հետզհետէ պիտի ամուսնանան օտար ձայներու հետ, եւ, դժբախտութեամբ, միայն օտար երգեր պիտի դառնան մեր շրթներուն վրայ: Մեր ժողովուրդը հետզհետէ այլեւս չպիտի ստեղծագործէ, այլ պիտի երգէ այն երգը, որ կը տրուի: Ժամանակէ մը ի վեր զարնուած մեր ժողովուրդը համր է, ու չերգեր: Վա՜յ այն ժողովուրդին, որ չերգեր:

Մեծ է աշխատանքը երգահան Վ. Սրուանձտեանցի, որ հայկական երգեր կը բերէ հայ օրիորդին դաշնակին համար: Ես համոզուած եմ որ, աշխարհագրական հայրենիքէն զատ, կայ նաեւ հոգիի հայրենիքը: Պարուրեցէք ձեր հոգին իր հարազատ երգովը ու արուեստովը, եւ նետեցէք որ ափերուն վրայ, որ կ'ուզէք: Հոգին կը մնայ հարազատ: Ուրեմն, թող չտանք որ մեր հոգին մեռնի: Վասնզի, երբ հոգին մեռաւ, ի՛նչ փոյթ պատմական հայրենիքը:

Ու ես կը բանաձեւեմ իմ պահանջս որ փափաքն է երգահան Սրուանձտեանցի,— հաւաքել հայ երգերը, դաշնաւորել եւ տարածել զայն թափառական ժողովուրդին մէջ: Երգահան Սրուանձտեանց հասկցած է իր վարպետին Կոմիտասի կտակը եւ կուտայ գործ մը, որ սփոփիչ է:

Երկրորդ գիծը՝ այդ գործին մէջ.— Երգի վերածել ու ժողովուրդին մէջ ցրուել տաղերը մեր քերթողներուն: Դժբախտ է այն ժողովուրդը, որ կապը կը կտրէ իր բանաստեղծէն ու արուեստագէտէն: Եթէ ժողովուրդը չի կարդար, պէտք է երգէ այն բաղձանքները, որ իր հարազատները ձեւաւորեր են: Սովորաբար հին բանաստեղծներն են միայն, որ երգի վերածուած են: Երգահան Վ. Սրուանձտեանց ձեռնարկած է երգի վերածել նորերն ալ: Պէտք է ժողովուրդը ճանչնայ ու սիրէ իր նոր բանաստեղծները, ուրեմն պէտք է անոր շրթներուն տանիլ նոր համերը, նոր օրերու մեղրին քաղցրութիւնը: Երէկուան երգերը երէկուան բաղձանքներն էին, այսօրուան երգը ուրիշ բաղձանքներ ունի:

Ու վա՜յ այն հայ աղջկան, որ չի գտներ հայկական պար մը դաշնակահարել, ու վա՜յ այն հայ երիտասարդին, որ չի գտներ հայկական երգ մը կանչել:

* * *

Ես ցոյց տուի Վ. Սրուանձտեանցի ձեռնարկած գործին կարեւորութիւնը: Մասնագէտներուն կը մնայ խօսիլ տետրակներուն բովանդակութեան եւ հեղինակին արուեստին մասին: Հայ պարերը տետրակը կը պարունակէ վեց պարեր, գրուած դաշնակի համար: Հոն աչքի կը զարնեն Տրէնկի պարը, Շուրջպարը, Փափուրին: Նոր երգեր տետրակին մէջ՝ «Ուշ գիշերին» (Ա. Իսահակեան), «Հայրենի գարուն» (Հայրապետեան), «Առ Հայաստան» (Մ. Պէշիկթաշլեան): Հոգիի ձայներ տետրակին մէջ՝ Հ. Շէմսի տաղերէն «Անդարձ երջանկութիւն», «Վշտի ծիծաղ», «Գարուն», «Հսկում» (ամբերգ), «Ռոմանս» եւ «Վարդեր»: Գեղջուկ երգեր տետրակին մէջ՝ «Շողեր», «Երեւան բաղ եմ արել», «Սարէն ելաւ» եւ «Գինի լից»:

* * *

Վ. Սրուանձտեանց Կոմիտասի շունչին տակ բացուելէ յետոյ աշակերտած է Փարիզի մէջ Լը Նորմանի եւ Պերլինի Ազգային Երաժշտանոցին մէջ Վիլհէլմ Քլաթէի եւ Արթուր Վիլնէրի:

Մեծ վարպետներուն շունչովը հասունցած, այժմ նուիրուած է compositionի: Ասոնք նօթեր են, որ կը պահեն մեր հաւատքը իր տաղանդին մասին: Դեռ երիտասարդ, իրմէ շատ բան կարելի է սպասել: Երբ մանաւանդ դաշտ մը կայ լայն ու ընդարձակ, որ մշակին կը սպասէ: Ուսուցիչս կը պատմէր թէ գերման ուսանող ընկերները ցաւելով կը գանգատէին իրեն որ գերման հայրենիքին մէջ ամէն բան կատարուած է, եւ ոչինչ կայ ընելիք նոր սերունդին համար, մինչդեռ հայ մշակոյթին համար ինչե՜ր կան իբրեւ աշխատութեան անմշակ նիւթ:

Իսկապէս, թէեւ տխուր ժամերու մէջ հասանք ու ժմնեցանք, սակայն, երիտասարդնե՛ր, դաշտը շատ լայն է մեր առջեւ: Աշխատանքի՛:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳԻՇԵՐԸ

Երկնքի սփռոցը, գինով շաղախուած,
Փռուել է մթին ծառերի վրայ:
Անտակ գաւաթը սպիտակ լուսնի
Վառւում է, այրւում շրթերիս վրայ:
Դիտում եմ դիւթուած. հարբած եմ, հարբած—
Կանաչ անտառի սեւ ուրուագծով,
Շոյող հովերի կրքոտ փարումով,
Հարբած եմ հոգուս հազար ծալքերով:
Կանգնած եմ մենակ ու լսում եմ լուռ,
Իմ գարուն կեանքի զարկը համաչափ:
Ա՜խ, ինչպէս խորն է երկինքը այսօր,
Ու որքան լի է սիրտս լուսնաշող:
Ջնջել եմ հոգուս ծփանքներն խելառ,
Սանձել եմ ձիուս,—
Մատերս խառնել ոսկեծամ բաշին,
Գլուխս փարել հրեղէն գլխին,
Քշում եմ հեռո՜ւ — դաշտերը խաղաղ,
Թողնելով հոգուս՝ անտառի եզրին:

Շավիլ — Լ.Ա.Ս

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳ…
ՊԱՐԵՐԳ
ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

Էջայ պաղջան ըմմէն մէ…
ջասեր…
Վարդը բացուեր ըռաջանը…
սեր…
Էրնէկ ան աչերուն եարը…
սեր…
Ջեռքը ծեռքին տուեր …
ջասեր…
Պաղջայիս բոլորը վարդ եմ…
ցուցի…
Ապառաժ եմ կըյրեր ջու…
վազցուցի…
Ես ալ իմ սիրական եարս …
բուսե…
Անոր ջամար կը պտտիմ …
ու ծոր…
Գիշեր ցորեկ ջիչ չես …
մտապ…
Գլուխս բարձ դնեմ ու գա…
մա…
Զերամ ըլլի իմ կերածս …
Ուրիշին չեմ, չեմ ի տալ …
սիրա…
Ջորեպան, Թող Թափի …
Ըմմէնուն եարն ուգայ ո՛չ …
Էջեր եմ կարմունջը նայում …
եարո…
Խփեմ ու աչերս Թափեմ …
Պիլպիլն ալ կու կանչէ …
պարի …
Մէյմ'ալ չի գար խապար …
նամ խապր…
Անա՛նկ եմ կարօտցեր …
նարի պէ…

Հաւաքեց՝ Մ. Տէր Պետ…

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄ…
1828—1928

Թատրոնը Հայոց մէջ … թիւն ունէր հին եւ միջին … բերուն, ինչպէս կը վկ… տարիները: 17—18րդ. դար… հեռաւոր գաղութներու մէջ … յերը տուած են ներկայ… ներ: Բայց ժամանակակից Թատրոնը կը սկսի անցեալ … րու առաջին կէսին, երբ 18… Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցան … կական ներկայացումներ, … Իզմիր, Տրապիզոն:

Այդ տարի, Գում-Գափու… ճեան վարժարանին մէջ, … ձրագոյն դասարաններու … կերտութեան կազմէ եւ հա… նի ուսուցիչ Գրիգոր Փէշ… ճեանի ղեկավարութեամբ … կայացումներ տրուեցան:

Ուրեմն, 1928ին կը … թրքահայ թատրոնին հար… ամեակը: Նոյն ատեն, կը … նայ նաեւ ռուսահայ թա… նին 70ամեակը, որով… կովկասահայ թատրոնը կը … 1858ին, Թիֆլիսի եւ … կուայի մէջ տրուած ներկա… ցումներով: Աղեքսանդրա… մէջ՝ 1862ին, Երեւանի … 1865ին:

Այս առթիւ, «Գեղարուես… խմբագիր Գ. Լեւոնեան, … Հայաստան»ի մէջ յօդուած … գրելով կ'առաջարկէ զալ … մեծ շուքով տօնել հայ… թատրոնին հարիւրամեակը…

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Թիֆլիսի նկարչական տան ուսուցչապետ Մոսէ Տոյիցէ, այս ամառ Գիզոմ գիւղին մէջ կազմակերպած էր շարժուն նկարչական ցուցահանդէս մը որ պիտի փոխադրուի գիւղէ գիւղ:

ԹՌԻՑԱԳ.

ԴԱԻԱՆԱԿԱՆ

Դարձեալ Մկօն է, լսեցէք.
վ. ազրիկ ջան,
«Անցեալ օր մեռաւ Պրոլետ
Ալօյի եղբայր Զօփուր Օճանը:
Ու աճա թէ ինչ պատահեց:
«Ազատ յեկեղեցական»ների
կողմից Տ. Տրդատ ներս է ընկ-
նում եւ ուզում է մեռելը ինք
թաղել, ասելով թէ նա պատկա-
նում է իրանց աղանդին:
երկու րոպէ անց՝ ներս է վա-
զում հայր Սէսիլ Բոլատեանը եւ
պահանջում է մեռեալի դիակը,
ասելով թէ նա կաթոլիկ է եղել:
Հինգ րոպէ անց՝ հասնում է
պատուելի Աբրահամը եւ ուզում
է մեռելը ինք վերցնել տանել,
ասելով թէ նա վաղուց բողոքա-
կան է եղել:
կէս ժամ վերջ, դրան առջեւ
է երեւում մեր Տէր Զաքարը, ա-
սելով թէ նա լուսաւորչական
հօր ու մօր զաւակ է եղել:
Հարահրոց, վէճ ու շամաթա:
երկու ժամ վերջ ստուգւեց
որ չորմալիք Զօփուր Օճանը ծնւել
է 1882ին լուսաւորչական, 1921ին
եղել է բողոքական, 1925ին մկր-
տւել է կաթոլիկ, 1926 ին եւ
արձանագրւել է «Ազատ յեկե-
ղեցական»: էդ ժամանակ յան-
կարծ «պրոլետ էշ»ը զռմբաց:
Ալօն խօսեց ու ասաց.
— Է՜յ մոլլաներ, իմ եղբայրը
1927ին եւ շինեց Պրոլետար:
Լէնինին էր պաշտում, Աստուած
ու մարգարէ չէր ճանաչում:
Աճա՛ վկայ պրոլետար էշն էլ
փաստում է:
Ամէնքը մնացին շւար, բայց
էլի ղալմաղալը չդադարեց:
Հիմի, վ. ազրիկ ջան, Տ. Զաքար
ձեռք քաշեց էդ վաղուց մեռած
զօփուրի դիակից: իսկ Տ. Տրդատ,
Հ. Սէսիլ, պատուելի Աբրահամը
ու պրոլետար էշը դիմում են օ-
րէնքին, որը բոլորի վրայ նայում
ա հաւասարների աչքով:»

ԸՆԿԵՐ Վ. ԱԶՐԻԿ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԿԱՐԿԱՆԴԱԿԻ ԲԱԺԱՆՈՒՄ

Անդրկովկասեան յարաբե-րութիւններու խզումը արդէն սկսած է ազդել խորհրդային անտեսութեան զարգացման վրայ: Հակառակ պաշտօնական լաւատեսութեան, խոշոր սեղ-մումներ ու կրճատումներ կը կատարուին պետական ելեւ-մտացոյցին մէջ՝ հարուածելով, ամէնէն առաջ, պետական ար-դիւնաբերութիւնն ու առեւ-տուրը:

Նմոյշի համար ահա Անդր-կովկասեան հանրապետութեան կազմած նախահաշիւը 1927—28 տարուան տնտեսութեան հիմնական ծախքերուն մասին:

Սկիզբէն այդ նպատակով ո-րոշուած էր յատկացնել 198 միլիոն 204 հազար րուբլի: Սակայն, արտաքին բարդու-թիւնները եւ «պատերազմի սպառնալիքը» հարկադրեցին այդ գումարը իջեցնել 172 մի-լիոն 500 հազար րուբլիի: 26 միլիոն րուբլիի խոշոր գումարի մը կրճատումը, անկասկած, զգալի հարուած մըն է, որ կը հասցուի Անդրկովկասի ժողո-վրդական անտեսութեան առանց այն ալ փոխր մարմինին:

Այս կրճատումներուն առթիւ Անդրկովկասեան ելեւմտական գործավար Հուսէյնովը յայտա-րարած է, թէ «Խորհրդ. Միու-թեան պետական աճումը 1927—28ի ընթացքին պիտի ըլլայ անհամեմատ աւելի քիչ, քան 1926—27ին. արդիւնաբերու-թեան համար եկող տարի պիտի յատկացուի աւելի պակաս մի-ջոց, քան ներկայ տարուան մէջ... Անդրկովկասեան պետա-ճէի աճումը ենթադրուած է ան-համեմատ աւելի քիչ, քան անցեալ տարի: Անդրկովկասեան պետաճէի աճման թափը յետ կը մնայ դաշնակից հանրապետու-թիւններու պետաճէններու ընդ-հանուր աճումէն». («Զ. Վոստ», 28. Յուլիս):

Սակայն, Անդրկովկասին յատ-կացուած այս կրճատուած գու-մարներն ալ կը բաժնուին ա-նարդար կերպով. մէկին կը տրուի շատ, միւսին քիչ, չես հասկնար ինչ սկզբունքով:

Այսպէս, վերոյիշեալ 172 միլիոն 500,000 րուբլին Անդր-կովկասեան հանրապետութիւն-ներու միջեւ բաժնուած է հե-տեւեալ ձեւով.

Ելեկտրականացման *յատկաց-ուած է Ռիոնի կայանին (Վրաս-տան), 4,2 միլիոն րուբլի, Զո-րագետին (Հայաստան) 2 մի-լիոն, Թարթառին (Ազրբէջան) 5 միլիոն: Տեղական բնոյթ կրող կայաններուն — Ազրբէջանին 1,377,000, Հայաստանին 1 միլիոն 585,000, Վրաստանին՝ 2,740,000: Գիւղական կայան-ներու —Ազրբէջանին 400,000, Հայաստանին՝ 100,000, Վրաս-տանին՝ 200,000 րուբլի:*

Երկաթուղային *շինարարու-թեան յատկացուած է — Բաքու-Ջուլֆա գծին (Ազրբէջան) 6 մի-լիոն րուբլի, Սեւ ծովեան 6 մի-լիոն, Ղաթար, Աղստաֆա-Դիլի-ջան եւ Եւլախ-Ստեփանակերտ (Ազրբէջան եւ Հայաստան միա-սին)՝ 2 միլիոն: Հասարակ ճամ-բաներուն յատկացուած է 6 միլիոն 234,000 րուբլի, նա-ւահանգիստներուն (մեծ մասը Վրաստանին)՝ 2,143,000:*

Արդիւնաբերութեան *յատ-կացուածները — Վրաստանին՝ 8,035,000 րուբլի, Ազրբէջա-նին՝ 7,895,000, Հայաստանին՝ 5,000,000:*

Այս թիւերը տակաւին վերջ-նական չեն եւ կրնան փոփոխ-ուիլ այս կամ այն ուղղութեամբ: Ամէն պարագայի տակ, անոնք միանգամայն պերճախօս կեր-պով ցոյց կուտան, թէ ո՞վ ի՞նչ համեմատութեամբ կը ստանայ: Ամէն տեղ ամէնէն շատ ստա-ցողը Վրաստանն է, թէեւ Անդր-կովկասեան երեք հանրապե-տութիւններէն ամէնէն բարե-շէնն ու հարուստն ալ Վրաս-տանն է: Մինչ փոքրիկ, աղ-քատ, կիսաւեր ու սակաւահող Հայաստանին կը հասնին փշ-րանքներ:

Թէ վրացի համայնավարները ի՛նչ ճարպիկութեամբ ինչպիսի՜ ճիղտ պատառներ կը փրցնեն խորհրդային կարկանդակէն, ցոյց կուտան նաեւ հետեւեալ պաշ-տօնական թիւերը.—

1927—28 տնտեսական տար-ուան ընթացքին, ըստ Վրաստա-նի Ժող. Տնտես. Խորհուրդի դի-ւանի անդամ Սահակեանի յայ-տարարութեան, Վրաստանի ար-դիւնաբերութեան զարգացման համար եղած են հետեւեալ յատ-կացումները.— Սիմանի գործա-րանին՝ 1 միլիոն րուբլի, Թիֆ-լիսի մահուտի գործարանի ա-ւարտման՝ 1,700,000, նոյն գործարանին բանւորներ պատ-րաստելու համար՝ 150,000, Պարիթի գործարանի աւարտ-ման՝ 190,000, Պզըպ գետի աղոցարանին՝ 370,000, կաշե-գործարաններուն՝ 100,000, մե-տաքսագործարաններու մէջ 168 նոր լուացարաններ դնելու՝ 400 հազար, մսագործարաններու՝ 700,000, ատաղձի թըստին՝ 1,100,000, լեռնա-քիմիական արդիւնաբերութեան՝ 141,000, Թիփլիսիի ածխահանքերուն՝ 500,000, Թքվարչելիի քարա-ծուխի հետախուզութիւն՝ 200 հազար, մետաղթըստի շրջանա-ռու դրամագլխի աճման՝ 175 հազար, երկրաբանական հետա-զօտութիւններու՝ 106,000, Կո-րիի մէջ պահածոյի հիմնարկու-թեան՝ 664,000, աղիսի գոր-ծարաններու՝ 190,000 րուբլի եւայլն:

«ՅԱՐԴԳՈՂ»Ի ՏԱՐԻՆ

Յարդգող փակեց իր Ա. տա-րին եւ վարչութիւնը, տարեկան զեկուցում մը տալէ յետոյ, հրա-ժարեցաւ: Ընտրուեցաւ նոր վար-չութիւն մը, որ անմիջապէս ընդհ. ժողովին բերաւ առաջի-կայ տարուան համար իր ծրա-գիրը: Տրուած այդ զեկուցագիր-ներէն քաղելով, կուտամ հետեւ-եալ տեղեկութիւնները.—

«Յարդգողի Հինգշաբթի»ները ծանօթ է «Յառաջ»ի: Այդ դասա-խօսութեանց նիւթերը համա-ռօտ ներկայացուցած ենք այս սիւնակներուն մէջ:

Այս անգամ թիւով խօսելու համար, ըսենք որ անցեալ տար-ուան ընթացքին տուաւ 34 երե-կոներ, որոնց մասնակցած են 20 անդամներ: Նիւթերու բովան-դակութեան համաձայն, 4 երե-կոներ յատկացուած էին ինքնա-գրութիւններու, 12 երեկոներ՝ գրախօսականի, 5 երեկոներ՝ վիճաբանութեան, 9 երեկոներ՝ զեկուցումի:

Ասկէ զատ, «Յարդգող» տուաւ յարգանքի 3 երեկոներ իր երեց գրագէտներուն համար, (Ա. Ահա-րոնեան, Լ. Շանթ եւ Վ. Թէքէ-եան):

Ապրիլեան նահատակ մտա-ւորականները տօնեց աննախըն-թաց սէրով մը: Խանդավառ մասնակցութիւն մը ունեցաւ Մայիս 28ին մէջ: Առաջին տա-րին նուիրուած ըլլալով կազմա-կերպչական աշխատանքներու, անշուշտ կատարած գործերը քիչ մը այնքան ալ հարուստ չպիտի ըլլային:

Նոր վարչութիւնը, առաջի-կայ տարի աւելի հարուստ գոր-ծունէութիւն մը ունենալու հա-մար, այժմէն պատրաստած է նոր ծրագիր մը:

Նախ, վարչութիւնը, հեռա-նալով միութիւններու սովորա-կան աշխատանքի ձեւերէն, ո-րոնք ամէն բան կը նետեն վար-չական անդամներուն ուսին, գործերու բաժանում մը կատա-րեց միութեան բոլոր անդամնե-րուն վրայ:

Միութեան անդամները զօրա-շարժի ենթարկուած են: Ամէն անդամ մտած է յանձնախումբի մը մէջ, եւ բոլոր յանձնախում-բերը պիտի վարէ վարչութիւնը, ընդունելով ընդհ. ժողովին առ-ջեւ ամէն պատասխանատուու-թիւն, եւ ուղղութիւն տալով ա-նոնց:

«Հինգշաբթի»ներու համար ընտրուած է յանձնախումբ մը, որ կոչ պիտի ընէ անդամներուն եւ ծանօթ դէմքերու, որպէսզի նիւթեր պատրաստեն: Պարբերա-բար պիտի տրուին գրական դա-տեր եւ հրապարակային հան-դէսներ:

Ուրիշ յանձնախումբ մը կ'աշ-խատի կազմակերպել ժողովրդա-կան Լսարան մը ուր շաբաթական կանոնաւոր դասախօսութիւններ տեղի պիտի ունենան 5 նիւթե-րու շուրջ.— ա) հայ պատմու-թիւն, բ) յեղափոխութեան պատմութիւն. գ) քաղաքական տնտեսութիւն, դ) Առողջապա-հութիւն եւ առտնին բժշկու-թիւն, ե) հայ գրականութեան պատմութիւն: Ուսուցիչներուն համար, որոնց պիտի վճարուի, դի-մում կատարուած է Ա. Ահարոն-եանի, Ս. Վրացեանի, Ա. Խոնկար-եանի, փրոֆ. Ադոնցի եւ Բժշկ. Միութեան:

«Յարդգող» այս ձեռնարկին համար կ'աշխատի ստանալ օ-ժանդակութիւնը Հայրենակցա-կան, Բժշկական եւ Որբերու Միութիւններուն:

Այս ծրագրէն դուրս, «Յարդ-գող» ձեռնարկած է հրատարակ-չական գործունէութեան մը: Պիտի ունենայ պարբերական մեծ հրատարակութիւն մը: Ա-սոր համար նախ պիտի աշխա-տի նիւթական միջոցները ա-պահովել: Շրջաբերութեան հա-նած է վիճակահանութեան 1000 տոմս: Պիտի հրատարակէ Սայաթ Նովայի գիրքը, եւ այդ գիրքին հասոյթը պիտի յատկացնէ իր պարբերականին: Հոկտեմբեր 1ին, պիտի բանայ իր երկրորդ տարին մեծ հանդէսով մը, նուիրուած Սայեաթ Նովային, ուր պիտի խօսի Ա. Ահարոնեան: Հասոյթը պիտի յատկացուի դարձեալ իր պարբերականին: Եւ այս հանդէսէն վերջ պիտի սկսին իր «Հինգշաբթի»ները, որ այնքան յաջողութիւն գտան գա-ղութին մէջ:

«Յարդգող» իր մէջ ունի գրողներ, նկարիչներ եւ երաժշ-տասէրներ: Այդ ճիւղերը հետ-զհետէ պիտի ներկայացուին իր երեկոներուն մէջ:

«Յարդգող» հայ գրագէտնե-րը ծանօթացնելու համար ֆրանսական գրական շրջանակ-ներուն, պիտի աշխատի թարգ-մանութիւններ ընել եւ հրատա-րակել փարիզի ֆրանսական հան-դէսներուն մէջ:

«Յարդգող» ունի այժմ 35 ան-դամ:

ՄԻՐԿԱԹԻՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԽԱՌՆԵՐԷՆ

«ՕԹԵԼԼՕ»

Տաղանդաւոր դերասանապետ Զարիֆեան Օգոստոս 20ին Շա-բաթ գիշեր Մարսէյլի մէջ տուաւ իր առաջին ներկայացումը՝ «Օ-թէլլօ»:

Կարտըն փարքի ամառնային թատրոնը լեցուած էր կոկիկ բազ-մութեամբ մը: Զարիֆեան խո-կական սեւամորթ Օթէլլօն էր, որ խաղարկութեան ընթացքին յու-րափոփոխ դէմքով մը կ'արտա-յայտէր նախանձն ու սէրը, կաս-կածն ու ցասումը:

Երիտասարդ դերասան Մա-րութեան յաջող էր Եակոյի դե-րին մէջ, երբ իմաստալից ժպիտ-ներովեւարագ հնարամտութեամբ քրքրեց Օթէլլոյի սիրտն ու զգա-ցումները: Սարեան, Կասիոյի դե-րին մէջ, կրցաւ վարպետօրէն կեր-ծել միամտութիւնն ու անմե-ղութիւնը: Դերասանուհի Օր. Ա-ւագեան յաջողութեամբ տարաւ Տեզտէմօնայի դերը իր բնա-կան յուզումներով: Ազարեան նշա-նակալից էր իր տիրական ու զին-ուորական քալուածքով: Օր. Ալպինէ Տրդատեան հակառակ որ առա-ջին անգամ բեմ կ'ելլէր, յաջող էր Եակոյի կնոջ դերին մէջ:

Զարիֆեան Մարսէյլի մէջ պիտի ներկայացնէ նաեւ «Համ-լէթ»ը:

Ս. Միլտոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Այսօր ֆութպոլի կարեւոր մրցում մը տեղի պիտի ունե-նայ Villemomble Sports*ի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերուն միջեւ, հրաւէրովը ֆրանսական խում-բին: Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը մասնակ-ցի խառն բայց զօրաւոր կազ-մով մը: Ֆրանսական Ա. խումբը կը պատկանի Փարիզի Ա. դա-սակարգին եւ անցեալ եղանա-կին վերջաւորութեան կարեւոր յաղթանակներ տարած է իր դասակարգի խումբերուն դէմ:*

Մրցումը տեղի պիտի ունե-նայ Ֆրանսացիներուն մարզա-դաշտին մէջ:

Եղանակի այս առաջին մրց-ման կը յուսանք որ մեր ֆութ-պոլիստները կարելին պիտի ը-նեն իրենց նուրբ եւ կոկիկ խա-ղարկութեամբ յաղթող հանդի-սանալու:

Ժամադրավայր որոշուած է Sortie Métro Gare de l'Est *ժամը 1.45ին: Այս մրցման կը հրա-ւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին բոլոր ֆութպո-լիստները եւ բոլոր համակիր-ները:*

Մեկնում 2.15ի շոգեկառքով, իջնել Raincy-Villemomble:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՅՐԵՆԻ ՄԸ.— *Տիկին Ատ-րիէն կը ծառայէր Պրանսիոն փո-ղոցը ճաշարանի մը մէջ: Իրիկուն մը երբ մինակ մնացած էր, ներս մտաւ անծանօթ մը, որ ժամէ մը ի վեր կը պտըտէր մայթին վրայ: Ձեռքը բռնած էր դանակ մը:*

— Եթէ ձայն հանես, դա-նակը կը խոթեմ կողերուդ եւ կը սպաննեմ:

Տիկին Ատրիէն, սարսափահար, լռեց ու սպասեց: Անծանօթը գր-կեց զայն ու գետին ձգեց: Տիկինը նուաղեցաւ: Անծանօթը զայն բռ-նաբարելէ յետոյ մեկնեցաւ: Երբ Տիկին Ատրիէն արթնցաւ, վազեց դրամարկղին մօտ: Անծանօթը ոչինչ վերցուցած էր:

ՀԱՐՍՆԻՔԻՆ ՏՈՒՐՔԵՐԸ. — *Պատանի մը, Տիւպուր, հրաշալի խելք մը բրաւ հարստանալու: Կ'երթար եկեղեցի, դրան վրայ կը կարդար հարսնիքի ծանու-ցումները, հասցէները կ'առնէր եւ կը ներկայանար հարսնիքին տունը: — Եկեղեցիին քահանա-յին կողմէ կուգամ:*

Ու կը գանձէր եկեղեցական տուրքերը, ստացագիր մըն ալ կուտար ու կը հեռանար: Հարս-նեւորին հարստութենէն եւ ազ-նուականութենէն կախում ունի տուրքին չափը, բայց տուրքեր կան, որ 350 ֆրանք են:

Արդ, մինչեւ հիմա, հարիւրէ աւելի հարսնիքի գացած է մեր պատանին: Հազիւ քանի մը հազար ֆր. շինած էր, երբ ձեր-բակալուեցաւ, հակառակ որ 200 ֆր.ի նուէր մը խոստացաւ ոստիկանին:

ԱՌԻՒԾԸ ԽԱԾԱՒ.— *Տօվիլի կրկէսին մէջ գազանագուսպ Թրուպքա հանդիսատեսներուն առջեւ հաներ էր տասը առիւծ, երկու վագր, չորս արջ: Առիւծ-ներէն մէկը, յանկարծ, ոստում մը կատարեց եւ նետուեցաւ գա-զանագուսպին գլխուն, խածաւ մազերէն եւ գլխուն մորթը պատռեց հանեց:*

Հանդիսատեսները սարսա-փահար կը պատրաստուէին փախչիլ, երբ վիրաւոր մարդը խաղաղեցուց զանոնք: Առաջին անգամ չէր, որ նման վէրքեր կը ստանար:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՉԼԿԱՅԻ
"ՍՊԱՆՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔ»Ը

Խորապէս յուզուած էի, որով-հետեւ ինքզինքս պատասխանա-տու կը նկատէի այս դժբախտին մահուան. մօտեցայ դիակին՝ փոր-ձելու համար թէ կրնա՞մ զայն ճանչնալ:

Բայց չյաջողեցայ, որովհե-տեւ այլեւս մարդու կերպարանք չէր մնացած վրան:

Առանց գիտնալու թէ ի՞նչ նպատակով մօտեցեր էի դիակին, Սուխօֆ՝ զուարճանալով ըսաւ.

— Ո՛հ, ուզածիդ չափ նայէ. աշխատանքը լաւ կատարուած է. գործիս մէջ՝ մարդէ վախ չունիմ:

— Իրա՞ւ, ըսի զգուանքով:

— Երբ ուրեմն, թեկնածունե-րը որ հոս կ'ուզան եւ կը տեսնեն մէկը որ ճիշտ ասոր պէս կարգի կանոնի մտած է, անոնց մասին ալ հոգ չեմ ըներ. մտնելէ առաջ, քանի մը անգամ կը յիշեն:

— Բայց այս դիակը ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Նորէն մօտեցաւ, յետոյ պա-տուհանի մը մօտենալով. բացաւ զայն եւ ըսաւ.

— Մօտեցի՛ր ու նայէ՛:

Ծռեցայ վար պատուհանէն որ հօրի նման բակի մը վրայ կը բացուէր ու վարը նշմարեցի չե-կիստներ որ տասներկուքի չափ մերկ, արիւնոտ դիակներ կը դի-զէին..

Զգացի որ մազերս կը ցցուէին գլխուս վրայ:

— Ի՞նչ է այս, ըսի սարսա-փած:

— Ա՞յս, ըսաւ Սուխօֆ զուար-թացին, բայց չարթուան մը աշ-խատանքս է, ես եմ որ մաքրեցի զանոնք: Գործս լմնցնելէ յետոյ, կը բանեմ անոնց մէկ ոտքէն, յե-տոյ պատուհանէն վար կը նետեմ: Վարը, երբ հաշիւը լեցուի, տղա-քը զանոնք իրարու վրայ կը դի-զեն, քարիւղով կը թրջեն, եւ յե-տոյ «կը մրկեն». այնպէս որ ոչ կը տեսնուին, ոչ ալ կը ճանչցուին. Թող անոնց ընտանիքները՝ եթէ գործ չունին փնտռեն. մարդ չի կր-նար գիտնալ թէ ի՞նչ եղան:

Պահ մը լռեց. յետոյ շարու-նակեց.

— Եթէ կ'ուզէք գիտնալ թէ՝ աշխատանքը ինչպէ՞ս կը կատարուի, քիչ մըն ալ կեցիր. հատ մը եւս կայ կարգի դնելիք. երկար չի տեւեր:

— Ո՛հ, ո՛չ պոռացի կը նա-խընտրեմ չտեսնել. տեսածս բա-ւական է:

Նշմարեցի սակայն որ զար-մացած զիս կը դիտէր, եւ իր տպաւորութիւնը չէզոքացնելու համար ըսի.

— Փեթերսը ինծի կը սպասէ. կրնայ յապաղումս իրեն կասկած-ներ ներշնչել:

— Ա՛հ, լաւ. եթէ այդ է, կը հասկնամ, որովհետեւ ընկերը դիւրահաղորդ չէ ամէն օր, կը բա-ւէ որ անոր քիթը քիչ մը փօտ-քայով թրջուի, որպէսզի անհաճոյ դառնայ:

— Յաճախ կը պատահի՞:

Քահ քահ խնդաց:

— Շատ. որովհետեւ ան լողձի խայթեր կ'ունենայ. կ'ե-րեւի, գիշերը դիակներ կը տես-նէ. կը վախնայ անոնցմէ:

— Կրօ՛ղ. զուարճալի բան մը ըլլալու չէ այդ: Հապա՞ դուն. խղ-ճի խայթեր չե՞ս ունենար:

Զարմացած զիս դիտեց:

— Ե՞ս, խղճի խայթե՛ր. ին-չո՞ւ կ'ուզես որ այդ տեսակ բա-ներ ունենամ. ես չեմ դատապար-տեր, կը գործադրեմ:

Եւ դէպի դուռ ինծի ընկե-րակցելով, զուարթագին, ճշդեց իր դերքը.

— Ես «Սպանութեան գոր-ծիքն եմ:

Յետոյ, ինծի հրաժեշտ տա-լով, լսեցի որ դուռը պահակ կեցող Չինացիին կը հրամայէր.

— Դեռ հատ մը եւս կայ, չէ՞:

— Այո՛, պետ:

— Լաւ ուրեմն, ինծի ղրկէ:

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

Տեսակցութիւնը որ ունեցեր էի Չեկայի դահճապետին՝ Սու-խօֆի հետ, այդ մարդակերպ հրէշը, ահաւոր տեսարանները ո-րոնք պարզուեր էին աչքերուս առջեւ, վայրագ կամ խորհրդա-ւոր նայուածքները որոնք իմ վրայ ուղղուեր էին, կատաղի խօսքերը որ լսեր էի անցքիս վրայ, մէկ խօսքով շրջապատը զիս այնքան գրգռեր էին, որ այս յիմարանո-ցէն ժամ առաջ փախչելու փա-փաքը կը զգայի....

Չինկ-Լօ երբ զիս առաջնորդիս յանձնեց. այս վերջինին հրամա-յեց որ զիս անմիջապէս Փեթեր-սին քով առաջնորդէ:

Խաբուսիկ կերպով պատաս-խանեց ան.

— Ընկեր Փեթերսը լուր ղր-կեր է որ ստիպուած ըլլալով բա-ցակայիլ, չպիտի կրնայ այսօր ընդունիլ քեզ: Կը խնդրէ որ ներես իրեն:

— Ցաւալի է շիտակը:

— Ո՛հ, ապահով եղիր: Քու մասիդ պէտք եղածը պիտի կար-գադրուի: Ընկեր Կունսլիխթէն խնդրեց որ քեզմով զբաղի:

— Ա՛հ. լաւ. երթանք ուրեմն ընկեր Կունսլիխթին քով: Ան կամ ուրիշ մը, ով կ'ուզէ ըլլայ, կը բաւէ որ գործս շուտ լմնցնեմ:

— Հեռու չէ. անոր գրասեն-եակը գետնայարկին վրայ է:

Եւ դարձանք նոյն ճամբէն որ նախապէս կտրեր էինք եւ շատ մը գրասենեակներէ անցնելէ յե-տոյ, հասանք դրան մը առջեւ ո-րուն վրայ գրուած էր.

«Չեկայի գաղտնի ենթաբաժին»

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Յարձակումներ Գերմանիոյ դէմ

Միջխորհրդարանային համաժողովը կը շարունակէ իր նիստերը: Ֆրանքօ-գերման բանավէճը, որ սկսած էր առաջին օրէն, շարունակուեցաւ յաջորդ օրն ալ, ստանալով աւելի լայն ծաւալ, որովհետեւ Պելճիքացիներն ալ մասնակցեցան վէճին՝ Գերմանիան հարուածելու համար: Պելճիքացի ծերակուտական Շառլ Մանեէթ երկար ճառ մը խօսելէ վերջ, ներկայացուց բանաձեւ մը, որով կը դատապարտուի 1914ին Պելճիքայի վրայ կատարուած յարձակումը:

Անգլիացի երեսփոխան Ռէննի Սմիթ ցաւ յայտնեց որ ժողովին մէջ լայնօրէն խնդրոյ առարկայ կը դառնան ազգային հարցերը: «Գալով պատերազմի պատասխանատուութեան, ըսաւ, բոլոր արժանահաւատ պատմագիրները կը հաստատեն թէ անիկա կարելի չէ վերագրել միայն մէկ երկրի»:

Գերման պատուիրակութեան նախագահ Շուքինկ պատասխանելով Հանրի տը Ժուվընէլի ճառին, ըսաւ թէ ինք եւ ընկերները կը զարմանան թէ Հռենոսեան հողամասերու գրաւումը կը ներկայացուի իբրեւ միակ ազդու երաշխաւորութիւնը Եւրոպայի խաղաղութեան:

«Մենք այն կարծիքէն ենք թէ՝ ըստ դաշնագրի իրաւունք ունինք պահանջելու Հռենոսի պարպումը: Անկէ զատ Լոքառնայով եւ Գերմանիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելով ստեղծուած նոր կացութիւնը միւս ազգերուն վրայ պարտաւորութիւն կը դնէ Գերմանիան ազատել զինուորական գրաւման բեռէն, որ ինը տարիէ ի վեր կը շարունակուի»:

Շուքինկ, որ գերմաներէն կը խօսէր, ծափահարուեցաւ մաճառ եւ անգլիացի երեսփոխաններուն կողմէ:

Սուրիոյ նախկին մարզպանը յանդուգն պատասխանով մը ապշեցուց ժողովականները. «Գերման պատուիրակութեան աչքին, ըսաւ, Լոքառնօն բաւական է. մեր աչքին՝ ոչ»: Վերջացնելով շեշտեց որ միջխորհրդարանային միութեան գործը պիտի ըլլայ խաղաղութիւնը «իրականութիւններու վրայ հիմնելու աշխատիլ»:

Նիստերը կը շարունակուին:

Գրաւման բանակը պիտի զեղչուի

Հռենոսեան գրաւման բանակի քանակը զեղչելու մասին ֆրանսական ծանուցագրին պատասխանը անգլիական դեսպանը առջի օր յանձնեց արտաքին նախարար Պրիանի: Երկու կողմերն ալ կ'ընդունին որ 1925ին Գերմանիոյ խոստացած են զեղչել դաշնակից զինուորներու թիւը, համաձայն ոչ թէ Գերմաններու փափաքին, այլ Անգլիացիներու, Ֆրանսացիներու եւ Պելճիքացիներու կողմէ հաւաքաբար տրուած որոշման մը: Տեսակէտի տարբերութիւն կայ միայն 56,000ի եւ 60,000ի քանակին մասին:

Անգլիացիները թէքնիք պատճառներով եւ զինուորական արժանապատուութեան համար կ'ուզեն որ Հռենոսի անգլիական ու ֆրանսական զինուորները համապատասխան թիւով ըլլան:

Չէմպըլէյն ժընեւ երթալու առթիւ Երեքշաբթի օր Փարիզի մէջ պիտի տեսակցի Պրիանի հետ, այս խնդրին մասին վերջնական կարգադրութեան մը գալու համար:

«Մօրնինկ Փոսթ»ի համաձայն, Ֆրանսացիները իրենց զինուորներուն թիւէն 8000 պիտի զեղչեն, իսկ Պելճիքացիներն ու Անգլիացիները 2000ական:

Պոլշեւիկներու դէմ հալածանք

Գրեցինք թէ անգլիական կառավարութիւնը սահմանէն դուրս ելլելու հրաման տուած է Լոնտոնի ռուս քարիւղի ընկերութեան երկու ներկայացուցիչներուն: Զանոնք ազատելու համար դիմում կատարուած ըլլալով, Անգլիոյ Ներքին Նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնը կը հրատարակէ.—

«Կառավարութիւնը չուզեր ոեւէ արգելք յարուցանել Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ վաճառականութեան համար, այնքան ատեն որ ռուս վաճառականները համայնավարական քարոզութիւններ չընեն եւ դէմ չերթան պետութեան շահերուն: Իւրաքանչիւր ռուս պաշտօնեայի պարագաները քննուած են եւ անոնցմէ ոչ ոք պիտի վտարուի, եթէ Ներքին Նախարարութիւնը յանուն հանրային շահերուն յարմար չտեսնէ վտարումը: Ռուսական քարիւղի ընկերութեան երկու ներկայացուցիչներուն հրաման տրուած է հեռանալ Անգլիայէն, համաձայն այս որոշման»:

Նոր ճակատ պոլշեւիկներուն դէմ

Ռէվալի սովետական շրջանակներուն մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ քաղաք զօրագունդերու պետը Սէմէնօֆ Փէքին այցելելով կ'ուզէ չինական կառավարութեան օժանդակութիւնը ապահովել Ռուսիոյ դէմ կատարուելիք ըմբոստութեան մը պահուն:

Սէմէնօֆ ստանձնած է ճերմակ Ռուսերու հրամանատարութիւնը: Շանկայի եւ Հոնկ-Քոնկի դրամատուններուն մէջ ունի 100 միլիոն եէնի վարկ մը:

Հսկայ զեղծումներ Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ ռումանական պաշտօնաթերթին տնօրէնը, Թորէսքու, որ անձնասպան եղաւ, նամակով մը ծանր յայտնութիւններ կ'ընէր հսկայ զեղծումներու մասին, որոնք կատարուած են Ազգային տպարանին մէջ:

Տպարանին տնօրէնը, Սալէվիանու, գլխաւոր հեղինակն է զեղծումներուն, մեղսակցութեամբ՝ կարգ մը պաշտօնեաներու, որոնց սպաննցած է: Ընդհ. տնօրէնը եւ իր քարտուղարը անմիջապէս ձերբակալուեցան: Սալէվիանու խոստովանեցաւ որ քանի մը տարիէ ի վեր գողցած է 92 միլիոն լէյ: Իսկ գողութեան ընդհանուր գումարը կը հասնի 100 միլիոն լէյի:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԻՆ գինը 5 սանթիմ պիտի սղէ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ, քիլօն պիտի ծախուի 2 ֆրանք 20ի:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Թագաւորը, ընկերակցութեամբ պուլկար դեսպանին, այցելեց Պրիանի: Պօրիս Թագաւորը անծանօթ զինուորին վրայ ալ ծաղկեպսակ մը դրաւ:

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ գրաւեցին ռուս յայտնի երգիչ Շալիափինի բոլոր կալուածները եւ անկէ առին «ռուս ազգային երգիչ» տիտղոսը: Պատճառը այն է որ Շալիափին արտասահմանի մէջ նիւթապէս օգնած է բազմաթիւ «հակայեղափոխական» հայրենակիցներու:

Պաշտօնականք

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ

կիր. 18 Սեպտ. P. U. C.ի մարզադաշտը, Porte Dorée

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեւրանդ խումբի ժողովը այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Քաֆէ մէթրօ Օտէօն:

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ընդհ. ժողովը տեղի կունենայ այսօր Կիր. ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհանուր ընկերական ժողովը վաղը Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական սրահին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան դ. պատմագիտական արշաւը այսօր կիր. ժամը 2.30ին էնվալիտի զինուորական թանգարանին, առաջնորդութեամբ պ. պ. Մարկոս Նաթանեանի եւ կ. Բասմաջեանի: դասախօսութիւն Նափոլէոնի մասին:

Ժամադրավայր մէթրօ Invalides ժամը 2ին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առնուվիլ-լէ-Կօնէսի նորակազմ մասնաճիւղի առժամեայ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Առնուվիլի, Սարսէլի եւ Կուսանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ եւ համակիր բոլոր հայրենակիցները, այսօր Կիրակի կէս օրէ առաջ ժամը 10ին Պ. Նիկողոսեանին սրճարանը 121 Ave. de l'Union, Arnouville les Gonesse.

Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ բոլոր արուարձաններու մասնաճիւղերու մարզիկներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ամէն կիրակի առաւօտ Montrougeի մարզադաշտը տեղի ունենալիք ընդհ. փորձերուն. ժամադրավայր Métro Porte d'Orléans ժամը 9ին, փորձերը կը սկսին ժամը ճիշդ 10ին: Այն բոլոր մարզիկները՝ որոնք փորձերու չեն մասնակցիր իրաւունք չպիտի ունենան Ողիմպիականին մասնակցելու:

ԱՐՄԷՆԻԱ ֆութպոլ-քլիւպը այսօր Կիրակի ժամը 2.30ին պիտի մրցի 1ère divisionի խումբերէն C. A. d'Enghien —S. O. Ermont միացած խումբերուն դէմ. ժամադրավայր Gare-du-Nord ժամը 13.50ին:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական միութեան ժողովը այսօր կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին քաֆէ օ Ֆլէռ տը Լիւն, մէթրօ իթալի: կարեւոր օրակարգ եւ զեկուցում: բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը ստիպողական է:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Ալֆօռվիլի Երիտ. Միութեան վարչութեան կողմէ, իր ակումբին մէջ, այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ալֆօռվիլի մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ գիւղին մատրան կից դաշտին մէջ (կամ մատուռին մէջ, եթէ օդը թոյլատու չըլլայ) այսօր կիր. կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, ներկայութեամբ կրթական խորհուրդի անդամներուն:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

«ՖԷՊԻՍ» ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ

Պ. Յակոբ Սէմէրճեան Ժընեւէն վերադարձած ըլլալով, ըստ առաջնոյն կ'ընդունի իր յաճախորդները, 37 Rue de Poissonnière, Մաթէնի շէնքին դէմ:

ՍԱԿԱՐԱՆ
27 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	63
Թրք. ոսկի	» or	106	70
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատը	Léva	15	80
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	138	75
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	90
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3390	—
» II	»	1995	—
» III	»	1660	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	165	—

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

30 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 427 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԲԱԲԵԼՈՆ...

Կը թուի թէ Բաբելոնի աշտարակաշինութեան առասպելէն մինչեւ հիմա չէ եղած ժամանակաշրջան մը, ուր միջազգային անհասկացողութիւնն ու փոխադարձ անվստահութիւնը այնքան արտառոց եւ վտանգաւոր կերպարանք մը ստանար, որքան այժմ։

Այս միջոցիս Փարիզի մէջ կը գումարուի միջպետական (միջազգային չէ) խորհրդարանի համաժողովը։ Ներկայ են Եւրոպայի մեծ ու պզտիկ բոլոր երկիրներու խորհրդարաններէն պատուիրակութիւններ։ Ուշադիր հետեւող մը պիտի տեսնէ թէ, այս պատուիրակութիւնները եկած են ոչ թէ ճանապարհ հարթելու դէպի միջազգային համերաշխութիւն եւ համակեցութիւն, այլ ընդհակառակն։

Ֆրանսական ներկայացուցիչը — թերեւս իրաւամբ — պէտք կը տեսնէ ճառով մը յայտարարելու թէ ո՛չ Գերմանիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, ո՛չ ալ Լոքառնոյի դաշինքները, կրնան վստահութիւն ներշնչել Ֆրանսայի ապահովութեան ու գանձումներուն։

Պելճիքայի ներկայացուցիչը հրապարակ կը բերէ Պելճիքայի չէզոքութեան խախտումը եւ զօրաւոր գրաւականի մը պէտքը կը ցուցնէ՝ Գերմանիոյ կողմէն նման արարքի մը կրկնութեան առջեւն առնելու համար։

Գերման ներկայացուցիչը զարմանքով կը հարցնէ թէ ի՞նչ կը նշանակէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնել, ի՞նչ իմաստ ունի Լոքառնոյի դաշինք կնքել, երբ ասոնք արժէքէ զուրկ պիտի ըլլան եւ միակ վստահելի երաշխաւորութիւնը պիտի համարուի Հռենոսի 60 հազարնոց դաշնակից գրաւման բանակը։ «Պատերազմի պատասխանատուութիւնը ճշդելու տեղը չէ հոս, բայց չէ՞ որ նախորդ կառավարութիւնը չկայ ու նոր մը յաջորդած եւ մտած է Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ու կնքած է Լոքառնոյի դաշինքը»։

— «Գերմանիոյ համար վստահութիւն ներշնչող պայմաններ կրնան ըլլալ ատոնք, բայց ոչ Ֆրանսայի», կ՚ըսէ Պ. Ժուվընէլ։

Միւս կողմէն Ռումանիոյ ներկայացուցիչը կը խօսի ազգերու ինքնորոշման իրաւունքներու, ուրիշներ բոլորովին այլ հարցերու մասին։ Հռետորական կրկէս մը, ուր կը խօսին առանց իրար հասկնալու եւ մանաւանդ առանց իրարու վստահելու։ Միջխորհրդարանային այս խորհրդաժողովը քիչ մը աւելի կիրքերը կը լարէ, փոխանակ մեղմելու, քիչ մը աւելի անվստահութիւն կը սերմանէ, փոխանակ՝ փոխադարձ կասկածները փարատելու։

Ու Ազգերու Դաշնակցութիւնը, պառաւած ու թուլցած՝ Ժընեւի չորս պատերուն մէջ կը նիրհէ։

Իր քունէն արթննալու եւ գայն իր միջազգային իրաւունքներուն տէր դարձնելու հնարաւորութիւն չկայ, կ՚ըսէ Պ. Ժուվընէլ եւ կը հրաժարի իր պաշտօնէն։

Լորտ Սէսիլ եւս կը հրաժարի բրիտանական ներկայացուցիչի պաշտօնէն, որովհետեւ կառավարութեան քաղաքական ուղղութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան նկատմամբ ջլատիչ է։

Գաղտնի դաշնագիրները — նգովեալ ըլլան, որ պատերազմ կը բուծանեն — ճեպընթացօրէն կը կնքուին մութին մէջ, այս կամ այն պետութիւններու միջեւ, իսկ Ազգերու Դաշնակցութեան կը ղրկուին միայն անփաս ու անմեղ յօդուածները... արձանագրուելու համար ի գիտութիւն։

Վերջ տրուած է գաղտնի դիւանագիտութեան...։

Իտալիա Ալպանիոյ հետ ապահովութեան դաշինք մը կը կնքէ։ Ամբողջ Եւրոպա խուճապի կ՚ենթարկուի։ Նզովեալ Պալքաննե՛րը... ո՞վ մոռցած է 1914ի բռնկումը Պալքաններէն...։

Այս օրերս ալ կը կնքուի ֆրանքեւսերպ ապահովութեան դաշինքը։ Ի՞նչ գեղեցիկ գիւտ է այս «ապահովութիւն»ը։

Ժընեւի ծովային ուժերու զօտեմարտին մէջ կարելի չըլլար արձանագրել պարտուողն ու յաղթողը։ Կը թողուն, կը հեռանան առանց քննտելու։ Վտանգաւոր բան է քէն ընել, որովհետեւ հակառակորդը կասկածանքի մէջ կը ձգես...

Ծովային ուժերու գերակայութեան դաշինք մը կը ստորագրուի Անգլիոյ եւ Ճափոնի միջեւ։ Կը հերքուի սակայն, գիտենք թէ «կրակ չեղած տեղը ծուխ չելլեր»։

Կան պետութիւններ ալ, որոնք պէտք չեն տեսներ այս կամ այն միջպետական հաստատութիւնները ոտք կոխելու։ Անկեղծօրէն կը գալեն, առանց ծածկելու։ Այդպէս կ՚ըմբռնեն իրենց քաղաքական շահը։

Միւս կողմէն Խորհուրդներու Հանրապետութիւնը հրձիգի ջահ մը ձեռքը բռնած՝ ամէն տեղ կրակ կը տարածէ, քաղաքավարական եւ կենցաղագիտական բոլոր ձեւերէն դուրս։ Իրեն համար ընդունելի համարուած մեթոտով մը կը դաւէ ե՛ւ բարեկամին ե՛ւ թշնամիին առանց խտրութեան, ուր որ յարմար տեսնէ։ Եթէ արգելք չես իր դաւերու տարածման, բարեկամ է քեզի, երբ փորձես արգելք հանդիսանալ, թշնամի է քեզի։

Այս բոլորին հանդէպ ի հարկէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, երբ ժամանակ ունենայ քունէն արթննալու եւ աչքերը բանալու, պարտաւոր է բոլորին ալ ժպիտ ցոյց տալու, անոնց սրտնեղութիւնը չհրաւիրելու համար։

Իսկական Բաբելոն...

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՑՈՅՑԵՐՈՒՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Լէնթրանսիժան, քննադատելով անցած շաբթուան ցոյցերը, կը գրէ (29 Օգոստոս).

— «Անցած Երեքշաբթի օրուանին պէս ցոյց մը կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ։ Մեր պետճանքի ճարտարարուեստը կրնայ մասնակի դադարի ենթարկուիլ, ու կը ծնի գործազրկութիւնը։ Կրնայ ապրուստի սղութիւն պատճառել, որմէ կը վնասուին բանուորները, պաշտօնեաները ինչպէս նաեւ «պուրժուա»ները, որոնց ապակիները ջարդեցին։

«Ինչ ալ ըսենք ու ընենք, բոլորս իրարու կապուած ենք։ Ընտանիք մըն ենք, ուր մէկ կործանում միւսներուն կործանումը կրնայ առաջ բերել։ Զբօսաշրջիկներուն երեսէն կ՚ապրին մեծ ինքնաշարժերու վարիչները, պանդոկատէրն ու գործատէրը։

«Ատենօք «ազգայնական»ները կ՚ամբաստանէին երբ օտարատեաց։ Ի՜նչ արտառոց յեղաշրջումով մը այսօր միջազգային կուսակցութիւնն է որ օտարատեացպրոպագանդի ձեռնարկած է եւ կը բարոզէ պոյքօթի ենթարկել բարեկամ ազգ մը, որուն զինուորները մերիններու կողքին կռուեցան։ Չենք հասկնար։ Չենք կրնար ընդունիլ, որ ասիկա տրամաբանական ըլլայ։»

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ոստիկանութիւնը անցած գիշեր յանկարծական խուզարկութիւն մը կատարեց այն պանդոկներուն մէջ, որոնք մօտ կը գտնուին Սեպաստոփոլի պուլվարին, որուն վրայ տեղի ունեցան վերջին ցոյցերը։ Ժամը գիշերուան 11էն մինչեւ առաւօտեան 3ը, ոստիկանները պանդոկներու մէջ հարցաքննեցին 300 հոգի, 34ը օտարական, եւ ձերբակալեցին 11 հոգի։ Իսկ Պոն-Նուվէլ թաղին մէջ ձերբակալուեցան տասնեակ մը օտարականներ, որոնք օրինական թուղթեր չէին կրցած ցոյց տալ։ Լուվրի թաղամասին մէջէն ձերբակալուեցան 9 հոգի, որոնք բնակութեան արտօնութիւն չունէին։ Ուրիշ թաղերու մէջ կատարուած խուզարկութիւնները արդիւնք մը չտուին։ Գաղտնի ոստիկաններու խումբ մըն ալ փողոցներէն հաւաքեց 89 հոգի, որոնց 17ը օտարական։ Երեք հոգի, որոնց մասին նախապէս վտարման որոշում տրուած էր, անմիջապէս պիտի ղրկուին սահմանագլուխ։ Իսկ 10 հոգի հաւանաբար վտարուին, եւ 12 հոգի գաւառները ղրկուին։

Այս առթիւ, կը յիշեցուի որ սահմանագլուխներու մօտակայ քաղաքներու ոստիկանապետները իրաւունք ունին վտարելու օտարականները, առանց ներքին գործոց նախարարին դիմելու։ Փարիզի ոստիկանութիւնը թէեւ ստիպուած է այդ մասին արտօնութիւն խնդրելու, սակայն ներկայիս կ՚աշխատին աւելի ազատութիւն տալ ոստիկանութեան։

ՀԱԼԷՊԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Հալէպի քաղաքապետութիւնը հրամայած է քանդել հայ գաղթականներու տաղաւարներուն մէկ մասը, տեղ բանալու համար շինուելիք ճամբու մը։

Առաջնորդը գրաւոր եւ բերանացի դիմումներ կատարած է կուսակալին, խնդրելով որ փլուզումը յետաձգուի։ Ցետոյ, արտօնուած է որ այդ տաղաւարները պետական գետիններու վրայ նորէն հաստատուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սաքքօ–Վանցէթթիի յուղարկաւորութիւնը

Շաբաթ օր Պոսթընի մէջ 50,000 մարդ հաւաքուած էր Սաքքօ-Վանցէթթի մարմիններուն առջեւ։ Իսկ հարիւրներով հետաքրքիրներ, անձրեւին տակ, դուրսը, պոչ բռնած էին։ Ոստիկանութիւնը հրաման տուաւ որ յուղարկաւորութեան հանդէսը տեղի ունենայ չափազանց կարճ։ Կառավարութիւնը արգիլեց դիակներուն ցուցադրութիւնը միւս քաղաքներուն մէջ։ Տրուած հրահանգներուն համաձայն, Պոսթընի պանդոկները չուզեցին ընդունիլ դագաղները եւ փակուեցաւ մահասրահն ալ։ Սաքքօ-Վանցէթթի կոմիտէին բնակած պանդոկը հսկայ գեբաններով փակեց իր դուռը։ Կոմիտէն ճարտարապետի մը յանձնարարեց շինել փոքրիկ սրահ մը, ուր ցուցադրուեցաւ դիակը։

Կիրակի օր, չորս հարիւր հազար մարդ կը հետեւէր դագաղներուն, մինչեւ գերեզման։ Ոստիկանութիւնը ճամբան կիսեց ցուցարարներուն բազմութիւնը, սակայն անոնք դարձեալ միացան։ Հինգ հարիւր ոստիկաններ կը հետեւէին բազմութեան եւ դեռ պահեստի ուժեր պատրաստ կը սպասէին։ Գերեզման մտնել յաջողեցան միայն 200 հոգի։ Կոմիտէին կողմէ անգամ մը կարճ ճառով մը ներկայացուեց «մարտիրոս»ներուն կեանքը։ Ցետոյ դիակները դրուեցան փուռին մէջ, ուր շուտով մոխիր դարձան։ Տիկին Սաքքօ, Վանցէթթի կրտսեր քոյրը եւ Սաքքօի տղան ինքնաշարժով կը հետեւէին դագաղներուն։

⁂ Լոնտոն, Թրաֆալկար Սքուէրի մէջ համայնավարները դարձեալ ցոյց մը կատարեցին։ Ալլան Ֆինտլէյ կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ։ Ցետոյ բոլորը երգեցին «Կարմիր Դրօշ»ին երգը, որուն չափ կուտար Քուք, շարժելով կարմիր դրօշակը։ Այսպէս, ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, ուր կ՚ըսուէր թէ «երբեք չպիտի ներենք»։ Ցոյցին վերջաւորութեան, բազմութիւնը պատռեց ամերիկեան դրօշակ մը եւ կտորները բաժնեց ամէնուն։

Նման ցոյցեր տեղի ունեցան Անգլիոյ բազմաթիւ կարեւոր քաղաքներուն մէջ։

Ամսթէրտամի մէջ ցոյցերը այնքան վրդովիչ հանգամանք մը առին, որ կառավարութիւնը պատերազմական վիճակ յայտարարեց։

Կոմունիստ Միջազգայինը նոր յայտարարութիւն մը տալով անհրաժեշտ կը գտնէ շարունակել Սաքքօ-Վանցէթթիի ցոյցերը, ամէն գինով։

Միւս կողմէ Ամերիկեան Լէգէոնականները պաշտօնապէս կը հերքեն այն զրոյցը թէ իրենց կողմէ պատուիրակութիւն մը թելադրած է կառավարիչ Ֆուլլըրի, որ անպայման ելեկտրական աթոռի վրայ նստեցնէ Սաքքօն եւ Վանցէթթին։

Սաքքօ-Վանցէթթիի աճիւնները Մոսկուա

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ բազմաթիւ լրագիրներ խնդրագիր մը ներկայացուցած են ամերիկեան կոմունիստ կուսակցութեան, խնդրելով որ կատարէ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները, որպէսզի Սաքքօ-Վանցէթթիի աճիւնները փոխադրուին Մոսկուա եւ ցուցադրուին Քրէմլինի պալատին մէջ։

Նոյն թերթերը կ՚աւելցնեն թէ ռուս կառավարութիւնը մտադիր է Տիկին Սաքքօն հրաւիրել Ռուսիա, «ուր պիտի գտնէ ռուս ժողովուրդին ցաւակցութիւնը։»

Այրածը Սկիւտարի բրխական թաղն է

Պոլիսէն հասած լրացուցիչ լուրերու համաձայն, Սկիւտարի հրդեհը սկսած է Օգոստոս 23ին ժամը 2.15ին Թօփթաշըի մօտակայ Վալիտէ Ճամի թաղէն, Էմինէ հանըմի տունէն, զոր վարձած էր Զիա պէյ։ Ոստիկանական պաշտօնական տեղեկագիրը կ՚ըսէ թէ հրդեհի ծորակներուն մէջ ջուր չգտնուելուն պատճառով կրակը տարածուեցաւ եւ ամբողջութեամբ այրեցան 300 տուն, վեց խանութ, մզկիթ մը, մէկ «քափու աղասը», ոստիկանատուն մը եւ փակուած «թէքքէ» մը։

Հրդեհին տարածման նպաստած են ոչ միայն հիւսիսային քամին, այլ մանաւանդ ջուրի նուազութիւնը։ Հրշէջները հասնելնուն բոլորովին շուարուն վիճակ մը ստացած են, ծորակները պարապ գտնելով։ Ամէն կողմ «ջո՛ւր, ջո՛ւր» կը պոռային, մինչ կրակը շուրջանակի կը տարածուէր զարհուրելի արագութեամբ։ Հրշէջներն ու զինուորներ կրակին մէջ նետուած էին եւ կեռերով ու տապարներով կ՚աշխատէին բռնկած տուները փլցնել, բոցերուն ճամբան խափանելու մտադրութեամբ։

Հրշէջները անձնուրաց արիութեամբ բոցերուն մէջ կը նետուէին, իրենց կարելին ընելու համար, մինչ ծերեր ու մանուկներ աղեկտուր կուլային բոցերուն դէմ, իրենց ընտանիքի անդամները կանչելով։ Մարդկային կորուստ չկայ, կորսուածները հետզհետէ մէջտեղ ելան, ոմանք թեթեւակի վիրաւորուած եւ խանձած։

Մուսթաֆա Քէմալ, որ Տօլմա Պաղչէի պալատէն տեսած էր հրդեհը, աղէտին վայրը ղրկեց իր թիկնապահը՝ Րուսուխի պէյ, որ կազիին հրամանները հաղորդեց, ամէն ճիգ ի գործ դնելու աղէտը սահմանափակելու համար։

Այրած տուները բոլորն ալ Իսլամներու կը պատկանին, հրկիզեալ թաղերը թրքաբնակ ըլլալով։ Հրկիզեալներէն շատ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Ամերիկացիները անգամ մըն ալ յաջողեցան օդանաւով կտրել Ատլանտեան ովկիանոսը։ Երկու օդանաւորդներ, Ուիլեըմ Պրոք եւ Էտուըրտ Շլի, որոնք ծրագրած են կատարել աշխարհի շրջանը, Նիւ-Ֆաունտլէնտէն ճամբայ ելան եւ 23 ժամ 19 վայրկեան յետոյ իջան Անգլիա։

Կիրակի առաւօտ կանուխ, ժողովուրդը խռնուած ու դիրք բռնած էր օդային կայանին շուրջը։ Արեւը ծագեցաւ եւ դեռ օդանաւ չէր երեւար։

Յանկարծ դեղին օդանաւ մը որ արեւէն կը պսպղար, ուղիղ գիծով մը կտրեց հորիզոնը եւ գետին իջաւ։ Ամբոխը թափեցաւ օդանաւին վրայ, սակայն փոխանակ երկու հոգիի, երեք օդանաւորդներ կային, որոնք անգլիերէն չէին գիտեր։ Հասկցուեցաւ որ իտալացի օդանաւորդներ են, որոնք ճամբան կորսնցուցած ըլլալով, ստիպուեր են վար իջնել։ Անհրաժեշտ տեղեկութիւնները ստանալէ յետոյ, Իտալացիները հազիւ ճամբայ ելած, հեռուէն կ՚երեւի «Փրայտ ավ Տիթրոյթ» օդանաւը։

Ժողովուրդը, առանց մտիկ ընելու ոստիկաններուն, դարձեալ կը թափի օդանաւին վրայ։ Օդանաւորդները «սիկա՛ր, սիկա՛ր տուէք» կը պոռան։

Օդանաւորդները աղուոր օդով ճամբայ ելլելէ յետոյ, ովկիանոսին վրայ 15 ժամ անընդհատ կը ճախրեն մառախուղին եւ անձրեւին մէջէն։ Միայն կողմնացոյցն է որ ուղղութիւն կուտայ իրենց։ Երբ անգլիական ցամաքին վրայ կը հասնին, չեն կրնար ճշտել թէ ո՞ր երկրին վրայ կը գտնուին։ Ծովեզերքին վրայ կը տեսնեն ծովապահներ, վար կը նետեն խաւաքարտներ, որոնց վրայ գրած էին. «Ծովեզերքի աւազին վրայ խոշոր գիրերով գրեցէք ձեր քաղաքին եւ երկրին անունները»։ Այսպէս հասկնալէ յետոյ իրենց գտնուած տեղը, քանի մը շրջան ընելէ յետոյ, կը հասնին օդանաւային կայանին վրայ։

Երկու օդանաւորդները աշխարհի շրջանը պիտի կատարեն անցնելով հետեւեալ հանգրուաններէն.— Միւնիխ, Պելկրատ, Պոլիս, Հալէպ, Պաղտատ, Պէնտէր-Ապպաս, Քարաշի, Ալլահապատ, Կալկաթա, Ռանկուն, Հուէ, Մանիլլա, Թոքիօ, Միտվայի կղզիները, Հօնօլուլու, Սան-Ֆրանչիսքօ, Շէյէն, Շիքակօ, Տիթրոյթ և Հարպըր Կրէյս, ուրկէ մեկնած էին։ Ամբողջ շրջանը կը բաղկանայ 35,535 քիլոմեթրէ։

⁂ Փարիզի օդային կայանին մէջ յոյս չկայ որ Ֆրանսացիները ճամբայ ելլեն։ Հովը սաստիկ է դեռ։

Միւս կողմէ Մարմիէ եւ Ֆավրօ, շաբաթ օր Վէլիզի-Վիլլաքուպլէի կայանէն ճամբայ ելան, կտրելու համար հեռաւորութեան աշխարհի մրցանիշը ուղիղ գիծով։ Ոմանք կ՚ըսեն թէ օդանաւին ուղղութիւնն է Սիպերիա։

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հ. Ը. Մ. Մ. ֆութպոլի եղանակը սկսաւ նոր յաղթանակով մը։ Կիրակի օր Villemomble-Sportի հետ ֆութպոլի մրցումը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ջախջախիչ յաղթանակով՝ 2ի դէմ 7 նշանակէտով։ Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

ՀԵԼԼԷՆ կառավարութիւնը յատկացուց 60,000 ֆրանքի վարկ մը Ֆրանս. բնալուծական տան համար, ի պատիւ Մ. Պէրթըլոյի։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Հայերու զբաղումն ու թիւը.— Հայ կազմակերպութիւնները.— կարմիր պսակ.— Զ. Ռ. Ե. Մ. մասնաճիւղի կազմութիւնը.— երկու բանախօսութիւն.— Խանասորի տարեդարձը:

(Մասնաւոր թղթակցութիւն)

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 5 Օգոստոս

Անկէ 15—20 տարի առաջ Արժանթինի մէջ շատ քիչ թիւով Հայեր են եղած. սակայն վերջին 5—6 տարուան ընթացքին Սուրիայէն, Յունաստանէն, Պոլիսէն, Ֆրանսայէն եկող Հայերու թիւը այսօր կը հասնի մօտաւորապէս 12,000ի, որոնց 6—7 հազարը կ'ապրին Պուէնոս-Այրէս քաղաքին մէջ. իսկ մնացեալ մասը շրջանի գիւղերն ու քաղաքները: Մեր հայրենակիցներուն մեծ մասը գործաւոր ըլլալով կ'աշխատին մսի գործարանները: Կան նաեւ դերձակ, կօշկակար, նկարիչ Հայեր եւ առեւտուրով զբաղողներ: Տեղացիները հակաթուրք ըլլալով. մեզ ալ կը կոչէին «Թուրքօ»: Սակայն շնորհիւ «Գաղութային Միութեան» եւ հայ անխոնջ գործաւորին յաղթանդամ բազուկին, կրցան գործաւորներուն մէջ առաջին հանդիսանալ ու իրենք զիրենք կոչել տալ Արմենիօ, ոչ թէ կրել իրենց դահիճներուն անունը՝ Թուրքօ: Ցաւալի է ըսել որ գործարաններուն մէջ անպակաս են մահերը: Անցեալները դժբախտութիւնը ունեցանք հողին յանձնելու քանի մը երիտասարդներ: Յաճախադէպ են նաեւ ձեռքէ եւ ոտքէ վնասուողներ: Ամառուան եղանակին պատճառաւ Եւրոպա շատ միս չարտածուիր, որով գործերը նուազած են. օրական 4էն 5—6 ժամ աշխատելով հազիւ կարելի կ'ըլլայ օրապահիկ մը շահիլ:

Տեղւոյս մէջ կայ «Գաղութային Միութիւն» մը որ ամէն ինչ է: Ունի սրահ մը, որ բաց է հանրութեան առջեւ ամէն օր: Վարձու կը տրուի ժողովներու, հանդէսներու եւ հարսանիքներու: Ամէն Կիրակի նոյն սրահին մէջ կը կատարուի պատարագի արարողութիւն: Կայ քահանայ մը որ ի հարկին մասնաւոր հրաւէրի վրայ կ'երթայ թէ Մօնթէվիտէօ եւ թէ ալ Արժանթինի հայաշէն քաղաքները՝ հարսանիքի, նշանտուքի եւ մկրտութեան: Ուրիշ քահանայի մը պէտքը զգալի ըլլալով, կը սպասուի Պոլիսէն: Սեփական եկեղեցիի եւ դպրոցի մը շինութեան համար «Գաղութային Միութիւն»ը հրապարակ հանած է ընկալագրեր, վստահ ենք թէ ժողովուրդը անտարբեր չպիտի մնայ՝ բերելով իր համեստ բաժինը: Այս հեռաւոր երկրին մէջ, ուր այլասերման վտանգը Դամոկլեան սուրի նման կախուած է հայ մանուկներու ու չափահաս երիտասարդութեան գլխուն, շատ զգալի են եկեղեցին ու դպրոցը:

Իբրեւ հայ քաղաքական կուսակցութիւն գոյութիւն ունի Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական Կոմիտէ մը: Փարիզէն վերջերս իբր գործիչ եկաւ ընկ. Թադէոս Մեծատուրեանը, որ կ'աշխատի թէ Մօնթէվիտէօի եւ թէ տեղւոյս ազգային գործերը համերաշխութեան ճամբուն մէջ դնել, առանց յարանուանական խտրութեան, որպէսզի մեր մայր հայրենիքէն մեծ ծովերով ու ովկիանոսով բաժնուած այս հեռաւոր երկրին մէջ կարողանանք հայութիւնը պահպանել, և անոնց սիրտերուն մէջ անշէջ պահել հայրենիքի սէրը: Մօտ ժամանակէն պիտի ունենանք ժողովրդական շաբաթաթերթ մը Հորիզոն անունով: Թէեւ շատոնց լոյս պիտի տեսնէր, սակայն գրաշար չգտնուելուն պատճառաւ ուշացաւ:

Հոս կայ նաեւ Հօկ մը եւ «Արժանթինի Հայ Կոմկուսի հաստուածը»: Առաջինը ինքզինքը չէզոք կը յայտարարէ, սակայն, ինչպէս ուրիշ շատ մը տեղեր, հոս եւս չէ կարողացած իր կեղծ դիմակին տակ երկար մնալ եւ մասնակցած է պոլշեւիկեան բոլոր շարժումներուն: Հօկի անդամներ տուները կ'ինկնան ներկայանալով համոզած են թէ իրենք ոեւէ կուսակցութեան հետ կապ չունին եւ իրենց միակ նպատակն է Հայաստանի օգնել: Այսպէսով խաբած եւ արձանագրած են կիները: Ժամանակ մը վերջ այս միամիտ կիները հասկնալով անոնց բուն նպատակը, հրաժարած են: Այսօր ունին 10-15 անդամ միայն: Երկրորդը արդէն յայտնի է իր անունով. ոչ ոք կ'ուզէ անդամագրուիլ բացի քանի մը նորելուկ կարմիր կտուցներէ: Նոյն իսկ չեն վարանիր երկուքըմխանաքարասարքելու կարմիր հարսնիք եւ մկրտութիւն: Մարդիկ պոլշեւիկեան մոլուցքէն այնքան են տարուած, որ մոռցած են եկեղեցին, կրօնքը ու քահանան: Մինչեւ այսօր եղած է երկու հարսնիք եւ մէկ մկրտութիւն: Հետաքրքիր է յառաջի ընթերցողներուն բացատրել կարմիր պսակն ու մկրտութիւնը. Հարսին բոլորովին կարմիր կը հագցնեն: Իսկ փեսին գուլպան, փողկապը և թաշկինակը միայն կարմիր կ'ըլլան: Հարսնեւորներուն ալ կարմիր զարդանիշեր կը բաժնեն: Կնքահայրը կ'ելլէ բեմը եւ կը յայտարարէ թէ «ամոլները նախապէս իրար ընտրած, վայելած ու ապրած, այսօր կուգան յայտարարելու յանուն Լէնինի, յանուն Միասնիկեանի թէ կ'ուզեն ամուսնանալ իրարու հետ: Ցետ այսու այսպէս պէտք է զոյգերը ընտրեն զիրար եւ ոչ թէ նախահայրերու նման առանց իրար տեսնելու կուրօրէն հետեւին, հօր եւ մօր ընտրածին»: Նմանապէս հարս ու փեսան ալ կ'ելլեն նոյնը կրկնելու. փոխան խաչի կը կրեն մանգաղ: Մկրտութիւնն ալ կ'ըլլայ նոյն ձեւով: Կարմիր հագուած, մանգաղով եւ մուրճով, յանուն Լէնինի կ'օծեն երախան, որուն անունը չեն վարանիր Լէնին դնելու: Ահա ասոնք են Արժանթինի կոմունիստներուն քաջագործութիւնները, որոնք ժողովուրդին զզուանք միայն կը՝ պատճառեն:

Խումբ մը չափահաս որբեր, նկատի ունենալով Պուէնոս-Այրէսի եւ շրջականներու մէջ օր ըստ օրէ աւելցող որբերու թիւը ու անոնց սպառնացող թշուառութիւնն ու այլասերման վտանգը, գաղափար յղացան կազմելու «Զ. երկսեռ Որբերու Միութեան» մասնաճիւղ մը եւ ենթարկուիլ Փարիզի «Չափահաս Որբերու Միութեան» կեդրոնին: Յուլիս 7ին 20—25 որբեր հաւաքուելով կազմեցին Պուէնոս-Այրէսի մասնաճիւղ մը, ընտրելով աժամեայ վարչութիւն մը. ծրագրի եւ կանոնագրի մասին ալ գրած են Փարիզի կեդրոնին: Յուլիս 24ին ունեցան ընդհանուր ժողով մը եւ կոչ ըրին հայ երիտասարդութեան, որ անդամագրուին առանց սեռի, դաւանանքի ու կուսակցական խտրութեան: Թիւերնին բարձրացաւ 40ի, նոր անդամագրուողներով: Մինչեւ Փարիզէն ծրագրին գալը միութիւնը կը կառավարուի աժամեայ ծրագրով մը բաղկացած քանի մը յօդուածներէ, մասնաւորաբար անդամագրութեան մասին: Այսպէս, որոշ անդամավճար տուողները կ'ըլլան օժանդակ եւ պատուոյ անդամ, իսկ բարերար կը կոչուին առնուազն 100 փեսօ (ֆրանսական 1000 ֆրանք) վճարողները: Մօտերս պիտի ունենան երկրորդ ընդհանուր ժողով մը, ապահոված են իրենց թիւը 45էն բարձրացնել 70ի: Այդ ժողովին պիտի ընտրուի մնայուն դիւանը:

Գաղութային Միութիւնը որոշած է 15 օրը մէկ անգամ լսարան սարքել եկեղեցական արարողութենէն վերջ: Յուլիս 17ին բանախօսելու հրաւիրուած էր ընկեր Թ. Մեծատուրեանը: Նիւթն էր, «Գաղութներու կազմակերպութիւնը եւ անոնց պարտականութիւնը դէպի մայր հայրենիք»: Ընկեր բանախօսը մանրամասնօրէն պարզեց թէ ի՛նչպէս պէտք է կազմակերպել գաղութները համերաշխաբար ու գործակցաբար, ժողովուրդի ուշադրութեան յանձնեց թէ ինչ են անոնց պարտականութիւնները հայրենիքին հանդէպ, եւ կոչ ըրաւ որ չյուսահատին ու համբերութեամբ եւ հայ սրտով սպասեն վերադառնալու համար հայրենիք: Դարձեալ Գաղութային Միութեան հրաւէրով Կիրակի, Յուլիս 31ին բանախօսեց բողոքականաց պատուելի Հրանտ Ասլանեանը. նիւթն էր «Հայկական առաքինութիւններու պահպանումը»: Պատուելին երկարօրէն թուեց մեր օգտակարութիւնները եւ եւրոպացիներուն գնահատանքը մեր մաքուր առաքինութիւններուն համար: Ճշտեց թէ պէտք է ըլլալ կրօնասէր, որպէսզի չկորսնցնենք մեր մայրենի լեզուն: Կը յուսանք թէ «Գաղութ. Միութիւն»ը շարունակ այսպիսի լսարաններ եւ բանախօսութիւններ պիտի սարքէ: Գնահատելի են «Գաղութային Միութեան» աշխատանքները:

Կիրակի, Յուլիս 31ին, տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն սարքած էր ընկերա-համակրական երեկոյթ մը, ի յիշատակ Խանասորի արշաւանքի 31երորդ տարեդարձին: Հանդէսը սկսաւ ժամը 10ին, նախագահութեամբ գործիչ ընկեր Թ. Մեծատուրեանի: Յատկապէս երգուած «Մեր Հայրենիք»էն յետոյ կարգ մը ընկերներու կողմէ եղան յաւուր պատշաճի բանախօսութիւններ: Մէջ ընդ մէջ երգուեցան «Կարկուտ տեղաց»ը, «Պանք Օթօման»ը եւ ուրիշ հայրենասիրական երգեր: Ընկերներու եւ համակիրներու կողմէ եղան արտասանութիւններ ու բաժակաճառեր. եղան նուագ եւ անակնկալներ:

Կերուխումէ վերջ Խանասորի արշաւանքի նկարներէն «Դէպի Ազատութիւն» նկարը ամերիկեան աճուրդի դրուեցաւ եւ գոյացաւ 157 փէսօ, իսկ հագոյն զարդանիշերէ 21 փէսօ: Ունեցանք երկու նոր ընկերներ: Սարքուած էր տաքուկ մթնոլորտ մը որ շարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտ ժամը 6: Փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր» քայլերգով:

ԱՐՍԷՆ ՓԱԼԻԿԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Եւրոպ. Պատգ. ժողովին առթիւ)

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի վարիչները, մտահոգ Հ. Մ. Ը. Մ.ի այժմեան դրութենէն, կը փորձեն բարեկարգութեան եւ վերականգնումի ջանքեր եւ որոշեր են ամենակարճ ժամանակի մէջ գումարել Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտեան Եւրոպայի Պատգամաւորական ժողովը, որմէ ապահովաբար կը սպասէ մեծ բարիք:

Առանց տեղեկութիւնկամ գաղափար ունենալու այդ ժողովի օրակարգէն, կը կարծենք որ Պատգ. ժողովը պիտի զբաղի ու լայն նիստեր նուիրէ անհրաժեշտ ու անյետաձգելի հարցերու:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը մասնաւորապէս նուիրուած է հայ պատանի սերունդի բարոյական ու ֆիզիքական զարգացման. ու կարճ ժամանակ մըն ալ ցոյց տուած է սքանչելի գործունէութիւն, արժանանալով միջազգային գնահատականներու: Նոր այսօրուան խիստ սեղմ գործունէութիւնը խոր ցաւ կը պատճառէ այն բոլոր Հայերուն, որոնք կ'ըմբռնեն իսկական Հ. Մ. Ը. Մ.ի մը իմաստը մանաւանդ գաղութներու մէջ, ուր ամէն օր այլասերում կը հոլովենք:

Այս պայծառ իրականութիւնը մեզի չափ ու աւելի մասնագիտօրէն կ'ըմբռնեն անշուշտ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մանաւանդ նախկին վարիչները, որոնք տեսնելէ եւ վայելելէ յետոյ հին օրերու փառքը, շատ փոքր ու աննշան պիտի գտնեն այսօրուան գործունէութիւնը: Իրդարեւ դժուար է բաղդատութեան եզր մը կամ կապ մը գտնել 1920—21ի հետ:

Գնահատելով պատգամաւորական ժողովի գաղափարը՝ պիտի ուզէինք, որ անիկա չըլլար ցուցադրական բան մը, այլ ընդհակառակը պատգամաւորներէն բոլորն ալ իրենց մատը դնէին բուն վէրքին վրայ, աշխատելով դարման տանիլ անոր: Պէտք է խպառ սրբագրուին բոլոր սխալներն ու օրէնքի կարգ անցած մտայնութիւնները:

Պատգմ. ժողովի առաջին գործը պէտք է ըլլայ Հ. Մ. Ը. Մ. անունը կրող բոլոր կազմակերպութիւններու հետ սերտ յարաբերութիւն եւ գործակցութիւն ստեղծել:

Ընկէ ծնունդ առնող մարմինը պէտք է նախաձեռնութիւնը ստանձնէ հրապարակային կոչով մը հրաւիրելու բոլոր երկիրներու Հ. Մ. Ը. Մ.ները, որպէսզի ունենան իրենց շրջանի Շրջ. Պատգմ. ժողովները: Ու եթէ հնարաւորութիւն չըլլայ Ընդհ. Պատգ. ժողով մը գումարելու, այդ Շրջանային ժողովներու լիազօրները պէտք է թղթակցական յարաբերութիւններով եւ բանակցութիւններով ստեղծեն կեդրոնմը, որ գոյութիւն չունի 1923էն ի վեր: Ահա այն ատեն է միայն որ մենք «մասնաճիւղ»երը կ'ազատենք իրենց չակերտներէն ու զանոնք կը կոչենք իրենց իսկական անուններով:

Պոլսոյ կեդրոնին ցրուելէն յետոյ, արտասահմանի մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի հին անդամներու կողմէն կազմուած մարզական խմբակցութիւնները կնքուեցան Հ. Մ. Ը. Մ անունով:

Բայց անոնք ունին տեղական ինքնավարութիւն, եւ նոյնիսկ տեղ տեղ միահեծան իշխանաւորներ: Շատ անգամ նոյն երկրին մէջ քանի մը ժամ հեռաւորութիւն ունեցող մասնաճիւղեր պարզ թղթակցական յարաբերութիւն չունենալէ զատ, երբեմն նոյն իսկ խորթ աչքով կը նային իրարու: Ես գիտեմ որ եթէ տնտեսական թոյլատու միջոցներ ունենան, բոլոր մասնաճիւղերն ալ պիտի ստեղծեն իրենց մարզական մամուլը պայքարելու համար միւսին դէմ: Եւ այս բոլորին մէջ մենք կը տեսնենք հին անդամներ ալ եւ ճիշտ ցաւալի կէտն ալ այդ է: Նորերը ստիպուած են իրենց տեսածը ընել: Վստահօրէն կը յայտարարեմ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ շրջանի «մասնաճիւղեր»ու անդամներուն հարիւրին 80ը ոչ մէկ բառ գիտեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծրագրէն:

Եւ այնքան անկարեւոր կը նկատուի ծրագիր-կանոնագիրը, որ ամբողջ Փարիզի մէջ պէտք է օրերով վազել որպէսզի կարելի ըլլայ գտնել քրքրուած եւ բզիկ—բզիկ եղած կանոնագիր մը, ու այդ միակն է Փարիզի եւ շրջաններուն համար:

Միւս կողմէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը կարծես միայն աւանդութիւն մը յարգելու համար ամէն տարի կուտայ իր ողիմպիականը: Եւ մենք հինգ տարիէ ի վեր դաշտին վրայ կը տեսնենք նոյն անունները ու նոյն յաղթականները:

Միշտ Խտիկեան մըն է գունդնետողը, Ամիկոնեանն է՝ ցատկելու եւ վազելու յաղթականը: Ասոնք ալ իրենց սնունդը առած են նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.էն: Կը տեսնուի ուրեմն որ Հ. Մ. Ը. Մ կոչուած այս կազմակերպութիւնը չի զբաղիր բոլոր ճիւղերով եւ ուժը կուտայ միայն գնդախաղին, Հակառակ որ ծրագրին մէջ նախատեսուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի պէս կազմակերպութիւն մը հինգ տարուան մէջ պէտք էր 5է աւելի «աստղ»եր տար մանաւանդ որ մեր ժողովուրդը պատրաստ է հնարաւոր պայմաններու մէջ օգնելու եւ քաջալերելու Հ.Մ.Ը.Մը:

Ահա թռուցիկ կերպով այն ինչ որ գիտած ենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեանքէն, եւ զորս ուշադրութիւնը կը յանձնենք Պատգմ. ժողովին:

ՎԱՀԷ ՊԻՐՃ

ՆՈՐ ԴԷՄՔԵՐ ՆՈՐ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐ

ԿՈՒՅԼԻԷԼՄՕ ՖԷՌԷՌՕ ԵՒ ՀԱՆՐԻ ՄԱՍԻ

«Մարգարէն իր գաւառին մէջ պատիւ չունի»: Ժամանակ մը այս առածը ճշմարտութեան լայն մաս մը կը պարունակէր՝ երբ դեռ գաղափարները չէին կրնար յաղթանակել իրենց ապրած շրջանակին մէջ գոյութիւն ունեցող հակառակ հոսանքներուն, որոնք կը խորհրդանշէին պահպանողականութիւնը: Բայց այլ եւս սահման չկայ մտքի ու գաղափարի տարածման մասին: Անոնք կ'ողողեն բոլոր երկիրները՝ երկար շառաւիղի մը մէջ:

Խորհողը, պատմաբանը, փիլիսոփան այսօր աւելի քան երբեք կը տիրանան ուրեմն ընդհանրական համբաւի: Անոնց կարգին կարելի է դասել Կուլյիէլմօ Ֆէռէրօն, քաղաքական փիլիսոփայ եւ գրագէտ:

*
* *

Ներկայ բոլոր մտածողներուն՝ Եւրոպայի քաոսային վիճակը կը ծառայէ իբր հիմնաքար, որուն վրայ կը կառուցանեն այլազան վարդապետութիւններ:

Սկեպտիկը ազատ է հանգարտօրէն հետեւելու թեր ու դէմ վիճաբանութիւններու ծաւալման, վստահ ըլլալով որ՝ յիմարութիւն պիտի ըլլար ժողովուրդներու զանգուածներէն սպասել աւելի քան ինչ որ անոնք կ'իրագործեն:

Կուլյիէլմօ Ֆէռէրօի բոլոր աշխատասիրութիւնները կը խտանան սա տարազին մէջ. — «Պէտք է ուզել, որպէս զի ունենաս:»

Եւ կամքին վրայ խօսելով, ան կ'ըսէ.

— «Մարդը չի կրնար հաւատալ ճշմարիտին, բարիին, գեղեցիկին, եթէ ան չի գիտեր զանոնք զանազանել եւ որոշել՝ դիմելով հանդիպադրութեան, այսինքն ըմբռնելով սխալը, չարը, տգեղը: Կամքն է որ մեզի թոյլ կուտայ գծել անոնց սահմանները՝ որոնք եթէ ըլլան շփոթ ու անճանաչելի, բարին ու չարը, ճշմարիտն ու սխալը, գեղեցիկն ու տգեղը իրենց կարգին կը գլտորին խառնակ դրութեան մը մէջ: Եւ ուրեմն ինչպէ՞ս կամքը կրնայ զանոնք բաղձալ կամ զանոնք վանել, երբ անկարող է անոնց մէջ ոեւէ զանազանութիւն դնել: Ամէն տենչանք դէպի անսահմանելը՝ ստիպուած է վերջանալ վարդապետութիւններու անիշխանութեան ու կամքերու մոլորումի մէջ:»

Եւ Ֆէռէրօ իր թէզը լուսաբանելու համար կ'ուզէ իբր օրինակ առնել ռուսական յեղափոխութիւնը, զոր կը նկատէ վերջաբանը շրջանի մը, որուն գեղեցիկ սկիզբը ֆրանսական յեղափոխութենէն կը մեկնի:

Ըստ իրեն՝ ռուսական յեղափոխութիւնը չպիտի յաջողի, քանի որ ան ուզեց օրինակել ֆրանսականը, առանց նկատի առնելու թէ այս վերջինը ինչ պարագաներու մէջ իրականացած և ինչ ստիպումներու գոհացում տուող մասնայատուկ ամբողջութիւն մըն է. ուրիշ բացատրութեամբ Լէնին չէր գիտեր ինչ որ կ'ուզէր:

Ահա ճարպիկ բացատրութիւն մը, իր քննադատելի կողմերով: Միթէ՞ Ֆէռէրօ ինքզինքը չի՞ ժխտեր այս ենթադրութեամբ, ինչպէս նաեւ սա յե[...] մտածումով.

— Ընկերվարութիւնը, համայնավարութիւնը, հաւաքականութիւնները հովել աննիւթական գ[...] ներ՝ աննիւթական յ[...] թիւններու մէջ: Կերուխ[...] ռասութեան համար պէտ[...] կապիտալիսմի (ձաւ խու[...]

Ցիրաւի կամքին գործ[...] թիւնը շատոնց սահմանն[...] նեաւ կը նշանակէ այս [...] մտածելը, մինչ մեծ պատ[...] մէն առաջ, Ֆէռէրօ իր [...] աշխարհներու միջեւ» գո[...] մէջ կը գրէր.

— «Կը ծծաղիմ երբ ըն[...] վարականները կը յայտա[...] թէ՝ կ'ուզեն դրամագլուխ[...] րութիւնը տապալել, [...] Մարքսի վարդապետութ[...] բով: Անոնք որոնք ժողով[...] կը քարոզեն իր շահերն[...] պէտքերը բազմապատ[...] պարտքը...:»

Դրամագլուխը պիտի գ[...] գերիշխէ մինչ օրը որ [...] վուրդները նողկանքով [...] հեռանան պերճութ[...] վատնումներէ, հաճոյքնե[...] ամէն տեսակ մոլութիւն[...] Որքա՛ն հակամերժ գաղա[...] ներ: Միթէ ընկերվարութ[...] չէ՞ որ կ'ուսուցանէ կամ [...] է ուսուցանէ այդ մոլութիւն[...] ատել: Այդ մոլութիւններ[...] տելու կամքը:

*
* *

Կուլյիէլմօ Ֆէռէրօի [...] ծերը՝ իրենց քննադատելի [...] րէն զատ կը ներկայացնեն [...] ու յստակ փաստեր: Գրած [...] «Բարձրացում ու Անկում [...] մայ», «Երկու աշխարհներ[...] ջեւ», «Հնադարեան մշակ[...] վերջը» եւայլն: Ունի [...] սահուն ու գիւրամատչելի [...] անձնայատուկ պատկերներ[...] կը դիւրացնեն իր գաղափ[...] րուն մարսողութիւնը: Ըն[...] Շփինկլէրի խորթին ու մո[...] տասանութիւնը կամ ֆա[...] լինկի յաճախ անհասկնալի [...] բայց եւ այնպէս հեռու կը [...] այս վերջիններէն, որոնք [...] դատել վերջ որոշ լուծ[...] կ'առաջարկեն:

*
* *

Խնդրական գաղափար[...] տութեան շատ մօտ է ֆէ[...] ախտաճանաչումը եւ մեզ կը [...] չեցնէ Ֆրանսացի քննադա[...] ղաքագէտ՝ Հանրի Մասի [...] գործը. «Պաշտպանութիւն [...] մուտքին»:

Այս գիրքին ընթերցու[...] առաջին էջերը թղթատել[...] կոյն կրնայ գաղափար [...] հեղինակին բռնած դիրքին [...]

Հանրի Մասիի այս [...] տութիւնը կը բաժնուի [...] մասի եւ երեւոյթը ունի [...] բաստանագրի մը՝ ուղղ[...] Ասիապաշտ գերմանիոյ [...] սիմոլ Ռուսիոյ, գ) Ա[...] Հնդկաստանի:

Վիճաբանական ոչ [...] կուն յենակէտ կը պարուն[...] եւ մեծ մասամբ յարդա[...] է ուրիշ հեղինակներու [...] րումներով:

Բողոքական շարժումը [...] տել Արեւմուտքը քանդ[...] ջին փորձ, Քանթ, Հեր[...] ֆիխթէ, Պէրտիաէֆ, Նիցշ[...] լսթոյ, Տաքօր, Պէօհմ, Ռ[...] Պէյք եւ Ռիլմէնը գ[...] արեւմտեան խաղաղ մշակ[...] պականման ծառայող [...] Քանթր դատապարտել [...] Ռուսքին կը կարգայ [...] յեղափոխականօրէն [...] Թակորը ու Քամար[...] քննադատել՝ երբ անոնք [...] ու Ռըլաստէրթը կը [...] նեն... անշուշտ Մասի ա[...] սակ դատողութիւններով [...] մեծ հմբաւի տիրան[...] ապատամիկը Ռէյմոնը թէ[...]

ԾԻԾԱՂ

ՍԱՔՔՕ ԵՒ ՎԱՆՑԷԹԹԻ

երեկոյ էր... բոցավառ էր հորիզոն:

Ամերիկացիները նահատակած էին՝

Սա՛քքօն

եւ

վանցէ՛թթին...

երկու արեւները...

Նահատակած էին՝ ելեքտրական չարչարագին ու զահանդական մահով: միթէ ելեքտրական ոյժը կրնա՞յ սպաննել անմահութիւնը:

գործատունէն դուրս կ'ելլէինք բանուորներս՝ դողալով մեր չղային ծիծաղէն.

ծիծաղը յուզումներուն անիշխանականն է:

ֆրանսացի ընկեր մը մօտեցաւ ինծի: ես ալ իմ կարգիս մօտեցայ գինետան մը: Երկու *ամուրէի*ներ ալ իրենց կարգին մօտեցան մեզի: գինետան մէջ եռուզեռ կար: Ամէն բանուոր կը հաղորդուէր գինիով: ի մի ումպ խմեցինք ըմպելին: ընկերս զարկաւ բռունցքը սեղանին ու աղաղակեց.

— եւս երկու *ամուրէթ*:

իրարու նայեցանք:

— Այսպէս, խեղճ ծերուկս...

— քաջութիւն, ծերուկս...

Ամբողջ սրճարանին մէջ կար մէկ մեղեդի.

— Սա՛քքօ-վանցէ՛թթի...

— բայց ի՞նչու, բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ այս...

— Համարձակեցան...

— քաղաքակիրթ չեն, քրիստոնեայ չեն... Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ... ցիսուս ներողութիւն քարոզեց, այնպէս չէ՞... Ներողը կը բարձրանայ, այնպէս չէ՞... բայց արդէն ի՞նչ հարկ ներողութեան... Արդար էին...

— Երկու *ամուրէթ*:

Ծերունի ու գինով բանուոր մը ներս մտաւ ու գոչեց

— ձերմակ գինի մը...

Նստաւ մեր քով ու սկսաւ խօսիլ: իր նիւթն էր.

— Սաքքօ-վանցէթթի... ընկերս կը կրկնէր անդադար.

— բայց ի՞նչպէս, բայց ի՞նչպէս համարձակեցան... Օ՛, մեր խեղճ ծերուկները, Սաքքօ եւ վանցէթթի..

Ծերունին նայեցաւ մեզի ու մեր գաւաթներուն եւ խօսեցաւ ու ըսաւ.

— ի՞նչպէս... Որովհետեւ Ամերիկայի մէջ ոչ սիրել կայ, ոչ խմել կայ, ո՛չ երգել, այլ միայն աղօթել... Ալքոլը արգիլուելէն ի վեր ջղայնացան, խենթեցան, անզգայացան... եթէ դատաւոր Թուլլը ձեզի պէս ճակատաբաց գաւաթ մը *ամուրէթ* խմէր, իր սիրականին շրթները համբուրէր ու երգ մը լսէր՝ պիտի ըլլար ազնիւ, ներող ու մարդկային եւ պիտի չսպաննէր՝

Սա՛քքօն

եւ

վանցէ՛թթին...

*
* *

Սիրելի ընթերցողս,

խմէ՛ ուրեմն, պարէ՛ ուրեմն, սիրէ՛ ուրեմն, ծխէ՛ ուրեմն ու ծիծաղէ բոլոր կլոր կրօնքներուն ու բոլոր սեւ ու կարմիր կառավարութիւններուն վրայ:

ինէ քեզի այսօր աւելի աւետիս՝ քան թէ ծիծաղ...

— Աշխարհի խղճմտանքը կ'արթննայ...

Ծիծաղէ՛ անոնց վրայ որոնք մեռած կը կարծեն.

— Սաքքօները եւ վանցէթթիները...

Անոնք ամէն ժամանակէ աւելի ողջ են ու առողջ:

ԸՆԿԵՐ ՎԱՀՐԻԿ

պիտի նկատէ հօվանին Եւրոպայի ապագայ յառաջդիմութեան:

Լատինականութեան թշնամիներուն անէծք կարդալէ ու Եւրոպայի վէրքերը անոնց վերագրելէ վերջ, Մասի մեզի խորհուրդ կու տայ միացեալ ապրիլ հոռմէական դրօշին տակ համախմբուած, փորձելով փաստել թէ Հռոմ եղած է մտքի պաշտպանը, քաջալերողը արուեստներու ու գաղափարներու ծաղկումին, օրրանը երկարատեւ խաղաղութեան շրջաններու:

Հօս սկեպտիկը դարձեալ առաջ է մտաբերել գալիլէն, Էթիէն Տօլէն, հաւատաքննութիւն, եւն.: Անշուշտ ան կրնայ նաեւ միշտ մտածել թէ՝ Պարթենոնը, Պղատոնի հանճարեղ գրութիւնները ծնած են առանց Հռոմի հովանաւորութեան, առանց քրիստոնէական դաւանանքին, ինչպէս նաեւ մինչեւ առաջին դարուն սկիզբը եպիկտետոսի Մատեանը, գիրք մը զոր շատեր կը համարեն Աւետարանէն ալ աւելի բարձր:

ԵՏ ՃԱՀՐԻՃԵԱՆ

ՓԱԹՐԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑԸ

ՓԱԹՐԱՍ (Սեփ. Թղթ.). — Յունաստանի գաղթականներուն մէջ ամէնէն ինկածն ու աղքատը Փաթրասի հայութիւնն է: 610 հոգի են, որոնց 500էն աւելին գաղթակայաններու մէջ «որկաթ»ութիւն կ'ընեն: Պ. Տիրան Գասապեանի անձնական ջանքերով երկու տարիէ ի վեր բացուած է հայ դպրոց մը, որ բոլորովին ձրի է: Ունի 70-80 երկսեռ աշակերտներ: Ասոնք սկսած էին մոռնալ իրենց մայրենի լեզուն եւ օտարանալու վտանգին ենթակայ էին: Այսօր շնորհիւ երկու անխոնջ եւ հայրենասէր վարժուհիներու, պզտիկ Հայաստանի փոխարկուած է գաղթակայանը:

Դպրոցը կը կրէ անունը Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան, որնիւթական մեծօժանդակութիւն ցոյց կու տայ: Յառաջդիմութեան տեսակէտով կը գլէ կ'անցնի միւս յունահայ դպրոցները: Շնորհիւ Տիկնանց Միութեան, ունի իր մասնաւոր շէնքը բարձրադիր եւ օդասուն, շրջապատուած գեղեցիկ պարտէզով. ուր աշակերտները ամէն տեսակ մարզանք կ'ընեն եւ ֆութպօլ կը խաղան, յաղթելով հարեւան յոյն դպրոցականներուն:

Բացի հայերէնէ եւ յունարէնէ, աշակերտները բաւական յառաջդիմած են նաեւ ֆրանսերէնի մէջ: Աշակերտներ կան, որ անսխալ հայերէն կը գրեն: Գրաւոր քննութեանց արդիւնքներէն մաս մը ղրկուած է Փարիզ՝ Տիկնանց Միութեան:

Ահա՛ դպրոցին այս տարուան նիւթական հաշուեկշիռը՝

ՄՈՒՏՔ. — Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ՝ 12 ամսուան մէջ ղրկուածը՝ 15,000 ֆրանք, 42564.50 տրախմի: Բարեգործական Միութեան տարեկանը՝ 20 ոսկերլին — 7349 տրախմի. գումար՝ 49913 50 տրախմի. բաց՝ 388.50, գումար 50,302:

ԵԼՔ. — Տարեկան վարձք՝ 10,800 տրախմի, 3 վարժուհիներու տարեկանը 32,400, Տնտեսուհիին 11 ամսականը 4400, եկած գրքերու մաքսի ծախքեր 475. փոխադրութիւն, նորոգութիւն եւ մաքրութիւն 685. Տօնածառ, նուէրներ եւ ֆութպոլ 933, Մանր մունր ծախքեր 609 տրախմի: Գումար 50,302 տրախմի:

ՓՈՔՐԻԿ ՄՈՎՍԷՍԸ. — Երբ աղբահաւաքը վերցուց Պոն. կրէն փողոցին աղբիսի սնտուկը եւ պարպեց իր կառքին մէջ, կապոցէ մը ձայն մը ելաւ: Բացաւ կապոցը եւ տեսաւ որ փոքրիկ Մովսէս մը կուլար մէջը: Երախան հազիւ վեց ամսուան կայ, վրան ոեւէ նշան չունի: Յանձնուեցաւ ազգային խնամատարութեան:

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԸ

Թիֆլիսի Հայ Արուեստի Տան երաժշտանոցին վարիչ Ռ. Մելիքեան հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է «Խորհրդային Հայաստան»ի լմբագիրին.—

1926-1927 տարեշրջանին մեր երաժշտանոցը ունէր 253 աշակերտ, 195ը բանուոր կամ ծառայ: Դաշնամուրի դասարանին կը հետեւին 192 աշակերտ, ձայնականին 22, ջութակին 19: Ուսուցիչներու թիւն էր 29, որոնց 4ը տէր, սաքանութեան ուսուցիչներ:

Երաժշտանոցը նոր տարեշրջանին պիտի կրէ նոր փոփոխութիւններ, իրագործելու համար հոյկական ոճի, երաժշտութեան պատմութեան մասին նոր որոնումներ: Իբրեւ գործնական արհեստանոց, պիտի բացուին նոր դասարաններ:

Երաժշտանոցը ազատ դպրոց մըն է, մուտքը բաց է բոլոր անոնց, որոնք կը փափաքին հետեւիլ երաժշտական արուեստին առանց տարիքի, երաժշտական եւ կրթական պայմաններու խտրութեան:

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԷԹԻԻԻ ՄԷՋ

Էթիւ կը գտնուի Փարիզի հիւսիսային կայարանէն մէկ ու կէս ժամ հեռու, շրջապատուած է դալարագեղ եւ ընդարձակ անտառով մը, ուր համախմբուած են տասնեւութը հայ կայտառ երիտասարդներ եւ երկու հայ ընտանիքներ: Կիներէն զատ բոլորս ալ կ'աշխատինք խաւաքարտի գործարանի մը մէջ, օրական 9 ժամ աշխատանքի փոխարէն կը ստանանք 18—20 ֆրանք:

Այս հաշուէն դուրս, գործարանատիրոջ կողմէ կը տրուին սենեակ, առանձինն մարդ գլուխ, վառարան, ածուխ, անկողին եւ խոհանոցի համար անհրաժեշտ կազմածներ՝ ամենակարեւորներէն: Եթէ ոչ ճոխ, գէթ բարեկեցիկ կեանք մը կ'ապրինք: Գործադրկութեան սկիզբները գործարանը քիչ մը ազդուած էր տագնապէն, բայց այժմ իր կանոնաւոր աշխատանքին սկսած է: Բոլորս ալ կ'ապրինք համերաշխաբար, յաճախ իրարու սենեակ երթալով ու երգեր երգելով:

Անցեալ շաբթու ընկերոջ մը նշանախօսութեան առթիւ բոլորս ալ հաւաքուեցանք ընկերական սեղանին շուրջը:

Պէյրութէն եկած որբուհի մը մեներգեց Արտաշէս Բ. Թագաւորի երգերէն «Սաթենիկ»ը, ցիր ու ցան բեկորներուս սրտին մէջ արթնցնելով յիշատակը փայլուն անցեալի մը:

Նազարէթ Սիմաւոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Հակառակ թափուած մեծ աշխատանքներուն, Ֆրանսայի մէջ մարզական գործը յառաջ չի տարուիր պէտք եղած կերպով: Մարզական բոլոր ճիւղերուն նուիրուածներուն ընդհանուր թիւը 2ուկէս 3 միլիոն կը հաշուուի:

Ասոնց մէջ իրենց ազգին պատիւ բերող ափ մը մարզիկներ հազիւ կարելի է գտնել: Պատճառը այն է որ թէ աշխատանքը լաւ չեն կատարեր եւ թէ մասնաւորապէս կը պակսին վարպետներ:

Ֆրանսացիները հիմակուց մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն համաշխարհային ողիմպիականին համար: Այս նպատակաւ անոնք սկսած են կազմակերպել մեծ տօներ, որոնց պիտի մասնակցին շատ մը անուանի օտար մարզիկներ: Չենք կարծեր որ Ֆրանսացիները 1928ի ողիմպիականին կարենան աւելի լաւ արդիւնքներ ձեռք բերել քան 1924ին: Անոնք այս անգամ 1924էն աւելի տկար պիտի ըլլան:

Մասնաւորապէս ֆութպոլի ճիւղին մասին ոչ մէկ լուրջ աշխատանք կը թափուի: 1924էն ի վեր անոնք չկրցան մեծ ֆութպոլիստներ հասցնել: Նոյնը միւս ճիւղերուն համար:

ԹԷՆԻՍ

Ֆրանսացիները Ամերիկացիներուն հետ պիտի խաղան Տէյվիս բաժակին ֆինալը: Այս մրցումը կը կատարուի ամէն տարի 1900էն ի վեր, եւ այս ճիւղին մէջ որոշ ուժ ներկայացնող բոլոր ազգերը կը մասնակցին անոր: Մինչեւ հիմա Ամերիկացիները շահած են տասը անգամ, Աւստրալիացիները վեց անգամ, եւ հինգ անգամ ալ Անգլիացիները:

Ֆրանսացիները երկու տարիէ ի վեր ֆինալիստ մնացին այս մրցումին, բայց երկու անգամուն ալ յաղթուեցան Ամերիկացիներուն կողմէ: Ներկայիս մրցումը դարձեալ այդ երկու ազգերուն միջեւ է:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՂ ՄԸ. — Ալճէրիացի մը, Աշուր, որ կըլլայ պատկանի միջազգային գողերու խմբակի մը, ձերբակալուեցաւ Փարիզի մէջ, ուր անցած էր կեղծ անցագիրով:

Աշուր, Պորտոյի մէջ թռցուցած էր անգլիացի հարիւրապետի մը գրպանէն դրամապանակ մը որ կը պարունակէր մօտ հազար ֆրանք, պետական պաշտօնեայի մը գրպանէն 6,000 ֆրանքնոց չէք մը եւ 4,000 ֆր. թղթադրամ: Արքաշոնի մէջ պանդոկէ մը վերցուցած է 350,000 ֆր.: ֆրանսական ճեպընթացներու մէջ, թեթեւցուցած է զանազան հարուստներու գրպանը:

ԵՌԱՑԱԾ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ. — Փէրփինեանի ջերմուկներէն մէկուն մէջ, ջերմուկին տնօրէնը, Լավի, բժիշկներուն ցոյց կու տար ծծմբային եռացեալ ջուրերուն աւազանները, երբ յանկարծ ինկաւ մէջը: Սարսափելի աղաղակներ արձակելով, տնօրէնը կիսովին խաշուեցաւ:

Ծառաները հանեցին դուրս եւ յուսահատական վիճակի մէջ փոխադրեցին հիւանդանոց:

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՍՈՒՆԿ. — Առատ անձրեւներէն յետոյ սունկերը սկսան բուսնիլ դաշտերուն վրայ: Գիւղացիները դաշտ ելած են սունկ ժողվելու:

Ֆլօրիան, արտէն տուն դարձին, քանի մը սունկ հաւաքեց եւ կնոջ տուաւ որ եփէ:

Տիկինը եւ փոքրիկ աղջնակը անմիջապէս ճաշակեցին: Աղջիկը մեռաւ իսկ տիկինը, թունաւորուած, հոգեվարքի մէջ է:

ՅԻՍՈՒՍ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ. — Յիսուս անունով երիտասարդ մը երկու ֆրանսացի աղջնակներ գողցաւ եւ պահեց տանը մէջ: Նպատակ ունէր զանոնք տանիլ Ամերիկա ծախելու: Սակայն ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ գտնել թաքստոցը: Եւ Յիսուս, առանց աւանակի վրայ հեծնալու, մտաւ ... բանտ: Իսկ տուն ղրկուեցան փոքրիկ աշակերտները ... Յիսուսի:

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ. — Նիսի մէջ, Նէփթիւն պարասրահը հաստատուած է հովանաւոր ծառերու տակ, երկաթուղիի գիծին մօտ: Առջի օր, սովորական բազմութիւնը պար կը դառնար գինովի պէս: Յանկարծ ծառերուն մէջէն վար ինկաւ լուսաւոր գունդ մը, որ անմիջապէս պայթեցաւ: Վիրաւորուեցան քանի մը պարասէրներ: Ռումբը նետուած էր երկաթուղիին գիծին վրայէն:

ԽՄԱՆԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ. — Նիսի մօտ Ցապրոն գիւղին մէջ Հէլման խման մըն էր: Շարունակ կը ծեծէր իր կինը, որ, ձանձրացած հեռացաւ գնաց ուրիշ գիւղ մը: Հէլման ծախեց տունն ու տեղը եւ գնաց գտաւ իր կինը: Գինովութեան մէջ, կատղած, առտու մը յարձակեցաւ կնոջ վրայ եւ պիտի խեղդէր, եթէ քիչ մըն ալ ուշանար միջամտելէ իր խորթ տղան, Շարլ:

Այս վերջինը ատրճանակը ուղղեց հօրը դէմ եւ երեք անգամ կրակեց: Հէլման, թեւէն, ուսէն եւ լեարդէն վիրաւոր, ինկաւ գետին: Քիչ վերջ հոգին փչեց հիւանդանոցին մէջ:

ԾՈՎԻՆ ՄԷՋ. — Սապլը-տ'Օլոնի մէջ, ծովեզերքին վրայ կը լողային դպրոցական աղջնակներու խումբ մը: Յանկարծ ալիքը քշեց տարաւ երեք աղջնակներ: Երկուքին դիակները գտնուեցան, սակայն միւսը կարելի չեղաւ գտնել:

1,200,000 ՖՐԱՆՔ. — Փարիզի մէջ խումբ մը գոհարավաճառներ կը պայմանագրուին «վստահելի» ռուս միջնորդի մը հետ, որ Ֆրանսայի մէջ պիտի ծախէր մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար ֆր.ի ադամանդներ:

Լեհ մը, Քոշվիշ, կը հրաւիրէ միջնորդը Տանցիկ, որ կ'ըսէր թէ լաւ յաճախորդներ կան: Երբ Տանցիկ կը հասնին, ադամանդներն ալ միասին, Քոշվիշ կը շահի վստահութիւնը միջնորդին, կ'առնէ ադամանդները եւ կը մեկնի Վարշաւա, ուր հարուստ Ամերիկացի մը, պիտի գնէր թանկագին քարերը: Եւ կորսուեցաւ:

Անմիջապէս գաղտնի ոստիկաններ ղրկուեցան Վարշաւա, ուր շուտով ձերբակալուեցաւ մարդը, որ, այս անգամ, ուրիշ անուն մը առած էր վրան: Գրաւեցին նաեւ 1,100,000 ֆր.ի ադամանդ, 100,000 ֆր.ը կերած էր շաբաթուան մը մէջ: Այժմ ծակն է:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

Ներս մտանք...:

Սենեակը բնաւ չէր զանազանուեր այն միւսներէն, որ ոնց մէջէն անցեր էինք: Թերեւս, քիչ մը աւելի ընդարձակ էր, աւելի լուսաւոր, բայց նոյնքան աղտոտ:

Մէջտեղը գրասեղան մը, որուն շուրջ շարուեր էին Չեկայի շատ մը պետեր: Անոնց մէջ էր կունսլիխթ:

Մազոտ լանջաբաց. գինով, որ ամբողջ վոտքա կը հոտէր. այդ էր կունսլիխթ կոչուածը. գաղտնի ենթաբաժնին պետը (*) որուն անունն իսկ կը բաւէր ահաբեկելու ամբողջ ժողովուրդ մը:

Փեթերս՝ զայրելի գահիճը, վայրագ եւ արիւնարբու խենթը, այդ անսիրտ արարածը, որ միամինակ աւելի գոհեր տուաւ քան թէ Չեկայի մնացեալ բոլոր անդամները միացած, փեթերս՝ այն մարդը որուն մէջ կը մարմնանայ զարշելի բռնակալ մը որմէ կը մեռնի Ռուսիան, իրօք բացակայ էր...:

Արդեօ՞ք նուազ ահարկու էր կունսլիխթը որ հոն էր. իմ առջեւս իբր նախազգահ վեցեակ մը անձերու, բոլորը նոյնքան զզուելի, նոյնքան գինով որքան ինքը...:

Ցիմարութիւն էր այդպէս կարծել:

Հնազանդելով կունսլիխթի մէկ շարժումին, մօտեցանք գրասեղանին, որուն վրայ պաշտօնական անթիւ կնիքներու եւ տպագրուած գոյնզգոյն թուղթերու միջեւ նշմարեցի փայլփլուն ատրճանակ մը:

Սուր ակնարկ մը նետելէ յետոյ իմ վրայ, կունսլիխթ խօսքը ուղղեց այն չեկիստին որուն կը պարտէի այս տեսակցութիւնը եւ զիս ցոյց տալով հարցուց.

— Ի՞նչ է այս մարդը:

Զինուորական բարեւի ձեւին մէջ քարացած, միւսը պատասխանեց.

— Նորագիր մը, պե՛տ:

— Նորագի՞ր մը:

— Այո՛ պե՛տ. եւ ջերմօրէն յանձնարարուած:

— Ա՜հ, ա՜հ. որո՞ւ կողմէ:

— Պուտիէննիի եւ Լըպէտէֆի կողմէ:

— Երկու լաւ կնքահայրեր, ուրեմն:

Եւ ինծի դառնալով.

— Ի՞նչ կուզես, հարցուց:

Այն ատեն աչքերս անոր աչքերուն ուղղելով,

— Ես, անձնապէս ոչինչ. բայց կ'երեւի թէ ընկերուհի կոստանտինովնայի պաշտօնէութեան մաս կազմելու համար պէտք է եղեր որ Չեկային մէջ ընդունուիմ...

— Ուրեմ՞ն:

— Ուրեմն կուգամ արձանագրուիլ:

— Անձնագիր եւ քաղաքացիի թուղթեր ունի՞ս:

Թղթապանակէս հանեցի ուզածները եւ իրեն տուի:

Առաւ, քննեց զանոնք եւ իբր հաւանութիւն գլուխը շարժելով ետ դարձուց:

— Պակաս բան չկայ. ամէն ինչ կարգին է: Եթէ ջերմօրէն յանձնարարուած չըլլայիր, պիտի ըսէի նոյն իսկ թէ՝ թուղթերդ պէտք եղածէն շատ աւելի կանոնաւոր են:

— Սակայն ընկե՛ր...

— Լռութիւն, ռռնաց: Երբ ես խօսիմ, պէտք է լռել. հոս ես եմ որ կը հրամայեմ:

Այդ խամաճիկը սակայն ինծի վախ չէր պատճառեր, այնպէս որ յանդգնեցայ ըսելու.

— Կարելի է. բայց ո՛չ ոքի, ո՛չ քեզի, ո՛չ ալ ուրիշին, թոյլ չեմ տար որ կասկածին քաղաքացիութեանս վրայ:

Կունսլիխթ որ կ'երեւի թէ պատասխանէս ինքզինքէն դուրս էր ելեր ուժգին հարուած մը իջեցուց սեղանին եւ պոռաց.

— Պիտի լռե՞ս, անպիտան շատախօս, պէտք է գիտնայիր որ մարդ չի կրնար անպատիժ իմ գլուխս տանիլ. ուրիշներ այդ բանը փորձեցին եւ գլուխնին վրայ տուին:

Այս մռայլ անբանը դասի մը արժանի էր. այնպէս որ առանց կենալու պատասխանեցի.

— Քու գլո՞ւխդ. ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ քու գլուխդ. շատ շատ կառքիս անիւները կեցնելու կու գայ: Գալով իմինիս, փորձէ՛ անոր դպիլ որ տեսնես: Իբր ազատ քաղաքացի, իրաւունք ունիմ, նաեւ պարտականութիւն՝ ազատօրէն խօսելու: Ատոր համար հոս եկած եմ եւ ո՛չ ոք, ոչ դուն ոչ ալ ուրիշը կրնան զիս լռեցնել:

Աչքերը դուրս ինկած, կատաղի, կունսլիխթ ոտքի ելած էր. կ'երեւի դեռ ոեւէ մէկը այդ կերպով չէր պատահեր իրեն. անոր ձեռքը որ կը դողդղար, կծկուեր էր իր ատրճանակին կոթին վրայ... Հասկցայ որ կեանքս թելէ մը կախուած էր. սակայն ամէնը ունենալու համար, ուզեցի ամէն ունեցածս վտանգել եւ ըսի.

— Կը կարծես թէ կը վախցնե՞ս զիս: Մէկդի ձգէ այդ թուղթերու խամաճիկը. նստէ եւ խօսինք:

Կունսլիխթ եւ իր շուրջինները ապշած զիս կը դիտէին:

Աթոռ մը առնելով, անցայ ճիշդ անոնց դիմացը եւ նստայ:

(*) Ճերճինսքիի խորհրդաւոր մահէն յետոյ, կունսլիխթն է որ անցած է անոր տեղը, իբր Չեկայի պետ:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

մաս մը ազգական չունենալով եւ ամէն բան կորսնցուցած, գիշերը անցուցին մզկիթներու բակին մէջ: Այս առթիւ անոնք բողոքած են, ըսելով թէ հակառակ իրենց աղաչանքներուն թոյլ չեն տուած որ մզկիթին մէջ գիշերեն, առարկելով թէ մզկիթները կ'աղտոտին:

Հելլենասերպ վէճ մը

Երբ դեռ Փանկալոս իշխանութեան գլուխն էր, 1926 Օգոստոս 17ին Աթէնքի մէջ կնքուեցաւ հելլէնեւսերպ դաշինք մը, որով Սելանիկ-Կէվկէլի գիծին վրայ Թրանզիթի դիւրութիւններ կը տրուէին Սերպիոյ, որ նոյնպէս ազատ գօտի մը կ'ունենար Սելանիկի նաւահանգիստին մէջ: Դաշնագրի ստորագրութենէն հինգ օր վերջ Փանկալոս տապալեցաւ, որով կարելի չեղաւ այն ատեն Խորհրդարանին ներկայացնել զայն, վաւերացուելու համար: Քանի մը օր առաջ այս հարցը դրուեցաւ հելլէն Երեսփ. Ժողովի օրակարգին մէջ եւ ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց ջնջել զայն:

Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչ այս առթիւ յայտարարեց.

«Այս դաշինքը կնքուեցաւ երկու երկիրներու շահերը նկատի առնելով եւ երկար բանակցութիւններէ վերջ: Ետքը Յունաստան առաջարկեց վերաքննել զայն: Սպասեցինք որ հելլէն կառավարութիւնը որոշ առաջարկ ներկայացնէ: Յունաստան թելադրեց նոր բանակցութեանց սկսիլ: Այս առաջարկը կարելի չէր նկատի առնել, նախ՝ ուրիշ երկիրներու հետ մեր յարաբերութեանց փափուկ վիճակին պատճառաւ, յետոյ նոր բանակցութիւնները աւելի պիտի դժուարացնէին Նախկին-դիկտատորին կացութիւնը, քանի որ այդ դաշինքը իրեն դէմ եղած ամբաստանութեանց մաս կը կազմէ: Մեր կողմէ ընդունելի ոեւէ զիջում կամ փոփոխութիւն դատարանի մը առջեւ իբրեւ փաստ կրնար ծառայել թէ Աթէնքի դաշնագրով հելլէն գերիշխանութիւնը վնասած էր: Չէինք կրնար ընդունիլ այսպիսի հաւանականութիւն մը»:

Սերպ մամուլը դժգոհութիւն կը յայտնէ հելլէն Խորհուրդարանի որոշումին համար:

⁂ Հելլէն Երեսփ. Ժողովը գիշեր ցորեկ նիստ կը գումարէ քուէարկելու համար կարգ մը սահմանադրական օրէնքներ:

Թրոցքիի պատասխանը Ամերիկացիներուն

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ քանի մը օր առաջ Մոսկուայի մէջ Թրոցքի ընդունեց 26 ամերիկացի բանուորական եւ քաղքենի պատուիրակներ, որոնք անոր ուղղեցին գրաւոր 20 հարցումներ, մեծ մասը բաւական վտանգաւոր: Թրոցքի պատասխանեց անոնց մեծ մասին, եւ կարգ մը հարցումներու պատասխանը գրելէ խուսափեցաւ: Դրսեցիներու համար Թրոցքիի պատասխանները կրնան նկատուիլ իսկական պոլշեւիկեան տեսակէտներու պաշտպանութիւն, քանի որ Թրոցքի կը գովէ խորհրդային կարգերը, շատ կը պղտիկցնէ կուսակցական պայքարը եւ պոլշեւիսմի համաշխարհային առաքելութեան մասին իր հաւատքը կը հռչակէ: Մինչդեռ «Փրավտա» մասնաւոր «պաշտօնական յօդուած»ի մը մէջ խստիւ կը քննադատէ Թրոցքին, ըսելով որ անիկա դարձեալ կուսակցութիւնը վար կը զարնէ եւ կը հասկցնէ թէ ժողովուրդին մէջ դժգոհութիւն կը տիրէ:

Ամերիկացիները հարցուցած էին թէ Խորհրդային Միութեան մէջ ժողովրդավարութիւն կա՞յ, ինչո՞ւ խորհրդային երկրին մէջ մամուլի եւ խօսքի ազատութիւն չկայ եւ թէ ժողովուրդը դժգո՞հ չէ ատոր համար: Թրոցքի պատասխանեց խուսափողական ձեւերով: Ըսաւ թէ ամերիկեան ժողովրդավարութիւնը կեղծիք մըն է՝ ծածկելու համար դրամատիրական դիկտատորութիւնը, մինչ Խորհրդային Միութեան մէջ դիկտատորութիւնը առանց քօղի է, որովհետեւ պէտք չկայ խաբելու աշխատաւոր դասակարգը: Ամերիկայի եւ ուրիշ քաղքենի երկիրներու մէջ մամուլի եւ խօսքի ազատութիւնը նոյնպէս կեղծիքներ են, որովհետեւ բոլոր տպարաններն ու թուղթի մթերքները «պուրժուա»ներու սեփականութիւնն է. Նոյնպէս բանուորները չեն կրնար ազատ խօսքի համար սրահներ ունենալ, քանի որ անոնց տէրերն ալ «պուրժուա»ներն են: Գալով թէ ինչու Խորհրդային Միութեան մէջ մամուլի ազատութիւն չկայ, Թրոցքի ըսաւ. «Երբ մարդու մը կեանքը վտանգի մէջ է, անիկա կը գործածէ իր բռունցքները, ծունկերը, ոտքերը եւ ակռաները՝ առանց յարգելու կոփամարտի օրէնքները: Մեր թշնամիները այսպէս կոչուած ժողովրդավարական ազատութիւն կ'ուզեն մեզի դէմ պայքարելու համար. ատիկա չպիտի ունենան»:

«Փրավտա» կը քննադատէ Թրոցքին, որ կ'ընդունի թէ Խորհրդային Միութեան մէջ ժողովուրդը դժգոհ է: «Թրոցքի պէտք է ըսէր Ամերիկացիներուն թէ ժողովրդավարութեան լաւագոյնը Խորհրդային Միութիւնն է, թէ քաղաքացիները կարծիքի ազատութիւն կը վայելեն եւն.: Ընդհակառակն իր պատասխանները այժմ պիտի շահագործուին ամերիկեան պատուիրակներուն կողմէ ի վնաս Խորհրդային Ռուսիոյ:»

Զաղլուլ փաշայի յաջորդը

Եգիպտական ազգայնական կուսակցութեան անդամները ժողով գումարեցին, քննելու համար քաղաքական կացութիւնը, որ ստեղծուեցաւ իրենց պետին՝ Զաղլուլ փաշայի մահով: Եւ որոշեցին ստիպողաբար Գահիրէ կանչել արտասահմանի իրենց կուսակիցներն ալ, նշանակելու համար Զաղլուլ փաշայի յաջորդը բոլորին ներկայութեան:

Համայնավար բանտարկեալները

Համայնավար երեսփոխան Անտրէ Մարթի, որ զինուորները անհնազանդութեան հրաւիրող յօդուածներու համար բանտարկուած է երկու շաբաթէ ի վեր, քանի մը օր առաջ Սանթէի բանտին քաղաքական բանտարկեալներու բաժնէն փոխադրուեցաւ հասարակ գողերու եւ ոճրագործներու բաժինը: Պատճառը «Իւմանիթէ»ի Օգոստոս 26ի թիւին մէջ Մարթիի ստորագրութեամբ հրատարակուած յօդուած մըն է՝ իբրեւ պատասխան մարաջախտ Ֆօշի ծանօթ յայտարարութեանց:

Միւս համայնավար բանտարկեալները դատական նախարարին ուղղուած նամակով մը բողոքեցին իրենց ընկերոջ դէմ եղած այս անիրաւութեան համար, ու եթէ գոհացում չգտնեն, հաւանաբար հացադուլ ընեն: Համայնավար երեսփոխանները այս առթիւ հարցապնդում պիտի ուղղեն կառավարութեան:

Պատրաստուեցէ՛ք

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ

կիր. 18 Սեպտ. Բ. Ս. Ը.ի մարզադաշտը, Porte Dorée

ՀԱՆԴԷՍ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ ժող. Լսարանի կողմէ 4 Սեպտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին փոնթէվէքի սինէմայի սրահը: Բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւայլն

ՄՈՒՏՔ՝ 5, 3, ԵՒ 2 ՖՐԱՆՔ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ
"ԻՄ ԳԻՐՔԸ"
ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ: կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Պալենց գրատունը՝ տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins, Paris եւ Գ. Շահլամեանի վաճառատունը 15 Rue Longue des Capucins, Marseille.

ՕՐ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
ԵՒ
ՌՈՒԲԷՆ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Անիէռ 28 Օգոստ. 927

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիի հինգերորդ դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին Դաշնակցութեան գրադարանը. դասախօսն է Ընկ. Գ. Քիլարճեան:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի դասախօսական ժողովը Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները. դասախօս Ընկ. Ջ.:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հաւռ, Ա. Պ.— 35 ֆրանք.
Շավիլ, Ս. Մ.— 35:
Մարթիկ, Ե. Գ.— 20:
Քրէօզօ, Հ. Ֆ.— 25:
Լթիւի, Ն. Շ.— 35:
Լէքթուռ, Գ. Խ.— 20 ֆր.:

Ղրկեցինք.

Լիոն, Պ. Պ.— 5:
Մարսէյլ, Գ. Օ.— 35:
Քօմէյ, Ե. Օ.— 50:
Փօն տ'Օպընա, Գարծ.— 50:
Ցէսին, Ս. Ն.— 20 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարաշցի Սամուէլ Կիւլիւզեան, 20—21 տարեկան, մօր անունը Տուտու, հօրը անունը Շիւքրի, որ քանի մը տարի առաջ Սուրիոյ Ճիպէյլի որբանոցէն փոխադրուած է Մարսիլիա եւ կը կարծուի թէ այժմ Ֆրանսա կը գտնուի: Գրել՝ Chahinian frères, Côte du Fumel, (Lot et Garonne), France.

— Երզրումցի Տիկ. Վերոնիքա Այվազեան, կը փնտռէ իր աղջիկը Տիկին Շուշան Քէշիշեանը, որ Զինադադարէն յետոյ Կովկասէն Պոլիս եկած էր իր ամուսնոյն Յարութիւն Քէշիշեանի եւ աղջկան Եպրաքսէի հետ: Քէմալական դէպքերու առթիւ ամուսինը Պուլկարիա, իսկ ինքը Նախիջեւան (Կովկաս) մեկնած է: Այժմ լուր առնուած է որ Լիոն գործարանի մը մէջ կ'աշխատի: Տիկ. Շուշան Քէշիշեանի մասին ոեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Տիկ. Վերոնիքա Այվազեանին, c/o M. Herartean, B. P. 280 Alep, Syrie:

— Օվաճըգ գիւղէն Տիկ. Սըրբուհի Չինոեան, որ իր Մկրտիչ զաւակով Սավին գիւղը կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրաքրոջ զաւակները վահան, Ագրիպաս եւ Մաքսուտ Վարդերեսեան, իրենց մայրը տիկին Էլմօնիա Վարդերէսեանը եւ իրենց հայրը, որ Պրուսացի է եւ Պոլսոյ թաշխանէն եկած եւ Փարիզ հաստատուած ըլլալը կը կարծուի: Իմացնել՝ Sourpouhi Tchinoian, Société Cotonnière du Sud-Est, Savines (Hautes Alpes).

— Սմբատ Բալաեան, 25 տարեկան ծնած Պարսկաստան, հօր անունն Օհաննէս, մօրը՝ Նինա, որ երկար ժամանակ Կովկաս մնացած է, 1919ին հեռացած է Թիֆլիզէն, Ֆրանսա գտնուիլը կ'ենթադրուի: Տեղեկացնել՝ B. Bagdassarian. P. R. Terreaux, Lyon.

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Աստուածները ծարաւի են 20 ֆրանք, Աֆրոդիտէ 12, Մանչաղջիկը 20, Վարժապետին աղջիկը 20, Ռաֆայէլ 20, Կրացիէլլա 10, Փոստամի գաղտնիքները 12, Ի՞նչպէս գողցան ցարերուն թագը 12.50, Անհետացած սեւռունդ մը 10, Խաղամոլ Տք. Մապիւսի գաղտնիքները 15, Սիրահարի մը դասերը 12, Պէքրի Մուսթաֆայի զուարճալիքները 6, Տօքթ. Վարդան 7, Ազգ. Բաբերար 4, Մեղքին զաւակը 6, Ընտիր աղջկունք 4, Փոթորիկը 2, Գարծը 10, Գերասանուհին 10, Կինը 7, Վենետիկի վաճառականը 4, Ծապլվար 7, Արսէն Լիւբէն 20, Ռասբութին 20, Շէրլօք Հօլմսի երեք պատմուածքները 2ական, Թօփալ Օսման 5, Տք. Մօրի վրէժը 5, Մահացու Սէրը 3 ֆրանք:

Մերկ կինը 12.50, Ցիմար կոյսը 12.50, Կայսրը 10, Օթէլլօ 12.50, Զարշըլը Արթին աղա 6, Ժառանգորդը 5, Սեւ թէ ճերմակ (չորս զաւեշտ) 6, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Երկու խուլեր 3, Կառքի արկած մը 2.50, Փարոսի պահապանները 2.50: Երգարան (Ձայնագր.) 10, Նոր երգարան 5, Աշուղ Ղարիպ 5, Քերթուածներ՝ Դուրեանի 5, Օրերի պսակը 12.50 ֆրանք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԱԿԱԲՈՅԾԸ
(Մագնիսացողի մը սարսափները)

72 էջ 6 ֆր. միայն

Պահանջել գրացուցակը: Փոսթի ծախք չառնուիր: Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	63
Թրք. ոսկի	» or	106	70
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատր	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր » »	Lire	139	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3390	—
» II	»	1995	—
» III	»	1660	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ 1927

31 AOUT 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 428

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՄԲԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ահա՛ ինչ որ կը ցուցադրուի խորհրդային Հայաստանի մամուլին մէջ, կամ բեմերու վրայ հայանուն համայնավարներու կողմէն, ամէն անգամ, երբ, տեղի կամ անտեղի, պէտք կը տեսնեն յարձակելու նախկին քաղաքական գործիչներու կամ յեղափոխական կուսակցութիւններու վրայ։

Մասնաւորապէս անգլեւխորհրդային խզումէն յետոյ, աւելի յաճախ կը հոլովուի տաղտկալի եւ միօրինակ ծամծմոց մը.

— Հայ ժողովուրդը, քաղաքական ու յեղափոխական գործիչներն ու կուսակցութիւնները, գործիք եղած են օտար, մասնաւորապէս անգլիական աշխարհակալութեան, որու հետեւանքով հայ ժողովուրդը կոտորածներու ենթարկուած է։

Հայ ժողովուրդի դարաւոր ոչնչացումին ու պարբերական կոտորածներուն ուրիշ պատճառ չկայ, ուրիշ բացատրութիւն չունին։

Ճիշդ ու ճիշտ Թուրք գիշատիչ մամուլի մէկ խեղկատակ արձագանգն է որ կը լսենք համայնավար ղեկավարներու բանակեռղէն։

Թողունք այն պարագան թէ իսկապէս այդ պատճառո՞վ էր, որ հայ ժողովուրդը կը կոտորուէր ոչ թէ վերջին քանի մը տասնամեակներու, այլ հարիւրաւոր տարիներու ընթացքին։ Միայն առնենք այս ամբաստանութիւնը՝ տեսնելու համար թէ որքա՞ն հիմք ունի։

Տարակոյս չկայ, որ հայ ժողովուրդը դարերով յոյսը դրած էր քրիստոնեայ պետութիւններու վրայ, բայց ասիկա շատ բնական զգացում մըն էր ֆիզիքապէս տկար եւ տիրապետող «հեթանոս»ի կողմէն անհաւոր հալածանքի ենթարկուած փոքր ժողովուրդի մը համար։ Սակայն սխալ է այն կարծիքը թէ անիկա իր յոյսը դրած էր Անգլիոյ վրայ, որովհետեւ բնազդօրէն կը զգար թէ Ալպիոնը նենգաւոր է. ապացոյցներ շատ կային. ընդհակառակն, գլխաւորապէս իր յոյսը կեդրոնացուցած էր «խաչապաշտ» Ռուսին վրայ։ Նախընթացներ շատ կային եւ պատճառներ ունէր յուսալու։

Իսկ յեղափոխական կուսակցութիւններուն ու գործիչներուն վերագրել նման մեղք մը, կը նշանակէ ոչ միայն անծանօթութիւն մեր երէկի կեանքին, այլ նաեւ արգահատելի տգիտութիւն մեր յեղափոխական շարժումներու մասին։

Դպրոցի երախաներն անգամ գիտեն թէ՝ յեղափոխական կուսակցութեանց սկզբնական գոյութեան իրաւունքը կը կայանայ դիւանագիտութեան ու անոր խոստումներուն չհաւատալուն մէջ։

Պերլինի 78ի վեհաժողովէն յետոյ Խրիմեանի «Թուղթէ եւ երկաթէ շերեփ»ի պատմութիւնը մարտական նոր սերունդի հաւատոյ հանգանակն էր։

Թրքրեցէք երեսուն տարուան պատմութիւնը։ Կարդացէք յեղափոխական ամբողջ գրականութիւնը, ծանօթացէք նաեւ բանաւոր քարոզի նիւթերուն ու պիտի տեսնէք թէ՝ օտար դիւանագիտութեան վրայ յոյս դնելու բացարձակ ժխտումն է անիկա։

Հայ մարտնչող սերունդը իր զէնքին ու բազուկին վրայ դրած էր իր յոյսը ամէն բանէ առաջ։ Բայց ասիկա չէր նշանակեր թէ՝ իր շահերը պէտք չէր հաշտեցներ իրեն ամէնէն մօտ կանգնած պետութեան կամ պետութիւններու շահերուն հետ։

Նօշափելի դարձնելու համար, բսենք թէ՝ 1914ի Մեծ Պատերազմին, իր աշխարհագրական դիրքով եւ քաղաքական վիճակով անիկա պարտաւորուած էր իր պայքարը կապելու մէկ կամ միւս կողմին, ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ։ Այդ պարագային անիկա պարտաւորուած էր միանալու իր յայտնի թշնամիի հակառակորդներուն, իբրեւ փոքրագոյն չարիք։ Ոչ մէկ Հայ գտնուած է իր տանն, որ ասոր հակառակը պնդէր։

Ժողովրդական առածը կ՚ըսէ «քու աչքիդ գերանը թողուցած, ուրիշին աչքին շիւղը կ՚ուզես հանել»։ Ու ասիկա կատարելապէս ճիշտ կը յարմարի իրենց բերանը աւրող «Խորհրդ. Հայաստան»ի համբակներուն։

Եթէ հայ քաղաքական կուսակցութիւններն ու գործիչները մեղք գործած են, իրենց պայքարի ընթացքին օ եւ է աջակցութիւն սպասելով շահագրգռուող օտար պետութիւններէ, ո՞րքան աւելի մեծ մեղք պէտք է համարել, երբ իրենք, այսքան փորձերէ յետոյ, ամբողջ ազգին ճակատագիրը կապած են օտար պետութեան մը, որուն արտաքին անունը Ռուս է. բայց ներքինը, ոչ ոք գիտէ թէ ի՛նչ է. օտար պետութեան մը, որ ոչ թէ քաղքենի պետութիւններու նման խաբած է, այլ թշնամիին ձեռքէն բռնած ու առաջնորդած է Հայաստան։ Այս արարքը լրիւ կ՚ապացուցանեն բոլոր այն դաշնագրերը, որոնք ստորագրուած են Էնկիւրիի եւ Խորհուրդներու կառավարութեան միջեւ։

Մեր հայանուն համայնավարները հետեւողական ըլլալու համար պէտք էր անմիջապէս դուրս հանէին իրենց աչքին գերանը, որպէսզի իրաւունք ունենային ուրիշի աչքին մէջ եղած շիւղին մասին խօսելու։

Այսօր ալ հայ մարտական սերունդը իր ճակատագիրը չուզեր կապել այս կամ այն օտար պետութեան պաշտպանութեան, իր յոյսը կը դնէ ամէն բանէ առաջ իր բազուկին։ Ու այդ մարզին մէջ պէտք չունի դաս առնելու այն համբակներէն, որոնք թեթեւս առանց գիտակցելու, հայ ժողովուրդին մէջ կը մեռցնեն քաղաքական ձեռներէցութիւնը եւ զայն կը կապեն օտարի խաբուսիկ պաշտպանութեան։

Խօսելէ առաջ գոնէ թող երէկի մեր պատմութեան ծանօթանան։

Ա.

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՄԵԾ ՑՈՅՑԵՐ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Անցած շաբաթ գրեցինք թէ Պոլսոյ մէջ փաշայի մը տղան՝ Օսման Րաթըպ գազանաբար սպաննած է Հրեայ գեղանի աղջիկ մը՝ Էլզա Նիէկօ, որ չէր ուզեր ամուսնանալ իրեն հետ։ Այս սպանութիւնը մեծ գրգռութիւն առաջ բերաւ Պոլսոյ Հրեաներուն մէջ, որոնք բուռն ցոյցեր կատարեցին աղջկան յուղարկաւորութեան օրը։ Այս առթիւ բազմաթիւ Հրեաներ ձերբակալուեցան եւ դատարան յանձնուեցան։ Թուրք թերթերը բուռն յարձակում մը սկսան Թուրքիոյ Հրեաներուն դէմ Պոլիսէն վերջ ահա՛ Իզմիրի Թուրքերն ալ ասպարէզ կուգան։ Թուրք թերթերէն քաղելով, կուտանք հետեւեալ մանրամասնութիւնները։

Սօն Սաաթ կը գրէ.—

«Էլզա Նիէկոյի յուղարկաւորութեան առթիւ Պոլսոյ Հրեաներուն կատարած ցոյցը խոր տպաւորութիւն առաջ բերած է Իզմիրի մէջ։ Իզմիրի Թուրք երիտասարդները քաղաքին հրապարակներն ու փողոցները պտտելով վար առած են հրեայ հաստատութիւններու վրայ գտնուող եբրայեցերէն նշանատախտակները եւ բողոքագիրներ ու յայտարարութիւններ պատրաստելով թերթերուն յանձնած են։ Միւս կողմէ Թիւրք Օճաղըներն ալ առանձին յայտարարութիւններ հրատարակած են մամուլին մէջ։ 600 ուսուցիչներ ժողով մը գումարելով բողոքագիր մը պատրաստած եւ յանձնած են Իզմիրի կուսակալութեան։»

Իզմիրի Անատօլու թերթը կը գրէ.—

«Քանի մը երիտասարդներ Քապաթաշի հրեայ հիւանդանոցը երթալով տնօրէնէն պահանջեցին վար առնել հիւանդանոցին դուռին վրայ զետեղուած նշանատախտակը, որ եբրայեցերէն վերտառութիւններ կը պարունակէր։ Հիւանդանոցի տնօրէնը պատասխանեց թէ վարչական ժողովին որոշումով միայն կարելի է նշանատախտակը վար առնել։ Ասոր վրայ քառորդ ժամ յետոյ քանի չափ երիտասարդներ հիւանդանոցին դուռին վրայ գտնուող նշանատախտակը վար առնելով, ուղղակի գացին Խախամապետարան, որու պատին վրայ փակցուած եբրայեցերէն մէկ յայտարարութիւնն ալ պատռեցին։ Այս ազդը ցոյց կուտար Խախամապետարանի բացման եւ փակման ժամերը։

«Նոյն երիտասարդները յետոյ Ըրկատ փազարին երթալով, սինէմայի մը տնօրէնէն պահանջեցին ջնջել ծանուցումներուն մէջ գտնուող եբրայեցերէն բառերը։ Սինէմայի տնօրէնը իսկոյն վերցուց խնդրոյ առարկայ ծանուցումները։ Երիտասարդները ճամբան հանդիպեցան «Լալէ» սինէմայի ցրուիչին, որ մէկ կողմէ Թուրքերէն եւ միւս կողմէ եբրայեցերէն գրուած սինէմայի ծանուցումներ կը բաշխէր. երիտասարդները ցրուիչին հրամայեցին եբրայեցերէն ծանուցումները չցրուել։

«Գիշերը եօթանասունի չափ երիտասարդներ Թիւրք Օճաղըի պաշտօնատունը գացած են, սակայն չեն կրցած գտնել նախագահը։ Այս երիտասարդները բողոքագիր մը պատրաստած են, որու գլխաւոր մասերը հետեւեալներն են.

«Երիտասարդութիւնը զզուանք կը յայտնէ պարզ ոճիրի մը առթիւ Պոլսոյ Հրեաներուն կատարած լիրբ ցոյցերուն եւ յարձակումներուն առթիւ եւ կը խնդրէ որ հանրապետական կառավարութիւնն ու ազգային հաստատութիւնները հետեւեալ կէտերը գործադրեն. 1. Թուրքիոյ մէջ հրէական հրատարակութիւնները արգիլել։ 2. Հրեայ դպրոցները ջնջել։ 3. Խախամական կազմակերպութիւնը ջնջել, կրօնական արարողութիւններու համար անհրաժեշտ խախամները բացառութիւն ըլլալով բոլոր խախամները երկրէն վտարել։ 4. Երկրէն վտարել այն բոլոր Հրեաները, որոնք չեն կատարած իրենց զինուորական պարտաւորիչ ծառայութիւնը։ 5. Թուրքիա մուտքը արգիլել այն բոլոր հրէական հրատարակութիւններուն, որոնք արտասահմանի մէջ լոյս կը տեսնեն։

«Հայրենակիցնե՛ր, Ա. Թուրք հայրենիքին մէջ Թուրքերէնէ տարբեր լեզու խօսիլը կը նշանակէ Թուրքը անարգել. Բ. Այս երկրին մէջ տեղ չունին անոնք որ Թուրքերուն պէս չեն մտածեր, Թուրքերուն պէս չեն զգար. Գ. Այս երկրին մէջ միակ իտէալ մը կայ, այն է Թիւրքճիութիւնը, Դ. Ամէն Թուրք պարտաւոր է իր լեզուն պաշտպանել։

ԵէնիԱսըր կը գրէ.— Երէկ գիշեր (23 Օգոստոս) խումբ մը երիտասարդներ խմբագրատուն այցելելով հետեւեալ յայտարարութիւնը յանձնեցին մեզի՝ հրատարակութեան խնդրանքով.

«Ո՛վ սուրբ եւ նուիրական հայրենիք, որու ծոցը կը հանգչին մեր հերոսներուն սառած արիւնը։ Ո՛վ սուրբ հայրենիքին ազնիւ պահապանը, ո՛վ ազնուական Թուրք, դարձեալ դաւաճանեցին քեզի, դարձեալ անարգեցին քեզ, անցեալին չարագուշակ պոռչտուքները դարձեալ ականջներդ վիրաւորեցին. հայրենակիցնե՛ր, հայրենիքին համար իրենց հոգին ու արիւնը նուիրող հերոսները ձեր հայրերն ու եղբայրները չե՞ն։ Մենք պատրաստ ենք ապացուցանելու թէ մեր երակներուն արիւնը մաս կը կազմէ հերոսներու սուրբ արիւնին։

«Հայրենակից, անարգանքներու առջեւ աչքերդ ու ականջներդ մի գոցեր. անոնք թշնամի են քեզի եւ քու իտէալներուդ։ Այս երկրին մէջ իտէալդ միայն գոյութիւն պէտք է ունենայ. հայրենիքը քուկդ է. մի կենա՛ր, աշխատէ՛, պոռա՛։»

Միւս կողմէ Գուրնովայի (Իզմիրի արուարձաններէն) Թիւրք Օճաղըի վարչական ժողովը հետեւեալ յայտարարութիւնը կը հրատարակէ Հավատիսի մէջ.

«Դարերէ ի վեր Հրեաները չեն կրցած դիրք բռնել ազգերու կողքին. ընդհակառակն ամէն տեղ գոյութեան իրաւունքը զլացուած է այս ազգին, ազնիւ Թուրք ազգը միայն գթալով իր գիրկը ընդունած է Հրեաները, որոնք հաւասար իրաւունքներ կը վայելեն հանրապետական Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ։ Հակառակ այս բոլորին, ապերախտ Հրեաները վերջերս Պոլսոյ դատայանին առջեւ յանդգնած են թրքութեան արժանապատւութիւնը վիրաւորել։ Այս պարագան բոլոր Թիւրք Օճաղըներու մէջ բուռն գրգռութիւն առաջ բերած ըլլալով, անհամբերութեամբ կը սպասենք որ արժանի պատիժը կրեն այս թշուառականները, որոնք Թուրք ազգին կողին վրայ հաստատուած փտանգաւոր փուշեր են։»

Իզմիրի երիտասարդները հետեւեալը յայտարարած են Աքշամի խմբագրին.—

«Հրեաներու վերջին ընթացքը ցոյց տուաւ թէ հրէական կազմակերպութիւնը քաղաքական բնոյթ մը ունի. մինչդեռ մենք Հրեաները Թուրք կը կարծէինք, վերջին միջադէպին առթիւ հասկցանք որ անոնք բաժնուած են մեզմէ, եւ առիթի կը սպասեն իրենց բաժանումը արտայայտելու համար։ Թուրքիոյ մէջ Թուրք Հրեաներու գոյութեան միայն կրնանք հաշտ աչքով նայիլ. այլապէս ոչ ոք կրնայ համակերպիլ որ անոնք համայնքային կազմակերպութիւն ստեղծեն եւ առիթը ներկայացածին պէս իրենց գոյնը երեւան հանեն։

«Քանի որ Թուրք ենք կ՚ըսեն, պէտք է իրենց դպրոցները փակեն եւ իրենց զաւակները մեր վարժարանները ղրկեն, առանձին վարժարանի, հրէական դաստիարակութեան ի՛նչ պէտք կայ։ Թուրքիոյ մէջ մէկ ազգութիւն միայն գոյութիւն ունի, համայնքային կեանքը ի՛նչ պիտի ըլլայ եղեր. եթէ մեզմէ են, պէտք չէ առանձին կազմակերպութիւն ունենան։ Բազմաթիւ խախամներ ունին, որոնք բացարձակապէս անպէտք են։ Թուրք ենք կ՚ըսեն, բայց եբրայեցերէն կը խօսին, հրէական կեանք կ՚ապրին, եբրայեցերէն հրատարակութիւններ կ՚ընեն։ Մէկ խօսքով հրէութիւն չենք ուզեր. մեզի հետ եւ մեզի պէս թող ապրին. մեզի թող խառնուին. այլապէս քաղաքական նպատակներ հետապնդող կազմակերպութիւնները տեղ չունին մեր հայրենիքին մէջ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ինչպէս կը խաբեն Հայերը

Մոնփելիէէն կը գրեն Օգոստոս 29 Թուականով—

Մարսէյլի մէջ գործակալութիւն մը այգեկութքի համար կ՚արձանագրէ 152 Հայեր, իւրաքանչիւրէն գանձելով 40 ֆրանք. շոգեկառքի տոմսակը (գինը 36 ֆր. 80 ս.) կը յանձնէ իրենց եւ կը ղրկէ Մոնփելիէ։ Երբ Հայերը Մոնփելիէ հասան, տեսան որ իրենց խոստացուած գործը... սուտ է։

Քաղաքապետութիւնը զանոնք բնակեցուց անդամահատեալներու դպրոցին տաղաւարներէն մէկուն մէջ։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու հոգի, որոնք անոնց կ՚ընկերանային։ Նոյնպէս հետապնդումի պիտի ենթարկուին Մարսէյլի գործակալութեան վարիչները, իբրեւ դրամաշորթ եւ տեղաւորման գրասենեակներու յատուկ օրէնքներուն հակառակ գործելու ամբաստանութեամբ։

Մասեհեան Խան Լոնտոն մեկնած

Գրած էինք թէ պարսիկ Խորհրդարանի հայ անդամներէն Յովհաննէս խան Մասեհեան հրաժարած է երեսփոխանութենէ, ստանձնելու համար Լոնտոնի դեսպանութիւնը։ Մեր առած լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, պարսիկ կառավարութիւնը մեծ դեսպանի տիտղոսը տուած է հայ դիւանագէտին, անուանելով զայն Յովհաննէս խան Մասեհ էլ Սալթանա։ Դեսպանը արդէն մեկնած է Թէհրանէն, ձեռնարկելու համար իր նոր պաշտօնին։

Պոլիս մայրաքաղա՞ք կը դառնայ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ արդէն գործավարներէն շատեր Էնկիւրիէն Պոլիս հասած են եւ Մուսթաֆա Քէմալի նախագահութեան տակ Տօլմա Պաղչէի պալատին մէջ ժողով պիտի գումարեն։ Գործավարներու խորհուրդը պիտի զբաղի վարչապետ Ըսմէթ փաշայի Էնկիւրիէն մեկնելէն ի վեր կուտակուած կարեւոր բոլոր խնդիրներով։ Մասնաւորաբար խնդրոյ առարկայ պիտի դառնայ ընտրական հարցը եւ պիտի պատրաստուի Նոր Ազգային Ժողովին ներկայացուելիք դահլիճի ծրագիրը։

Քանի՞ տուն այրեցաւ Սկիւտարի մէջ

Սկիւտարի հրդեհին մասին քաղաքապետութեան գիտական բաժնի տնօրէնութիւնը քննութիւններ կատարած եւ հրկիզեալ վայրին յատակագիծը պատրաստած է։ Այս քննութեան համաձայն այրած տուներու ընդհ. թիւն է 183, մինչդեռ ոստիկանական տեղեկագիրը 300 տուն ցոյց կուտար։

Կազի փաշան 5000 ոսկի նուիրած է հրկիզեալներուն։ Կարմիր Մահիկը վրաններ բացած է, ուր պատսպարուած են հրկիզեալները եւ ամէն օր հաց ու տաք կերակուր կը ստանան։

Ռոպէրթ Սեսիլի հրաժարականը

Հակառակ վարչապետ Պոլտուինի միջամտութեան, լորտ Ռօպըրթ Սէսիլ առջի իրիկուն պաշտօնապէս հաղորդեց իր հրաժարականը անգլիական դահլիճի անդամակցութենէն եւ ժընեւ չպիտի երթայ իբրեւ պատուիրակ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Նամակով մը կը յայտնէ իր որոշումին պատճառները, որոնցմէ գլխաւորն է զինաթափութեան խնդրին մասին իր անհամաձայնութիւնը դահլիճի անդամներուն հետ։ Իր կարծիքով սպառազինման ընդհանուր սահմանափակում մը անհրաժեշտ է համաշխարհային խաղաղութեան համար։

Ռուսիա եւ Աֆղանիստան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Աֆղանիստանի կառավարութիւնը ազդարարած է խորհրդային զինուորական մարզիչներուն եւ խորհրդային ճարտարագէտներուն՝ երկրէն մեկնիլ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Աւելի մօտիկ պատկեր մը տալու համար Հայաստանի գրական տագնապին մասին, այս անգամ ալ *Խորհրդային Հայաստանէն* առնելով (7 Օգոստ.) կուտանք հետեւեալ յօդուածը: Հայաստանի ներկայ դափնեզարդ պոէտիկները, պրոլետգրողները, շատ զգածուած կը թուին, քանի կը խօսուի «գրական անապատ»ի մը մասին: Ու կ'աշխատին վարդ թափել իրենց պոէմներուն վրայ: Ներկայ յօդուածով անոնց կը պատասխանէ երիտասարդ գրող մը, Մկրտիչ Արմէն.—

— Ուրախ ենք, որ մեր մամուլը լայն վիճաբանութիւն մը բացաւ պրոլետարական գրականութեան մասին: Ուրախ ենք, որովհետեւ մինչեւ այժմ գոյութիւն ունեցող զանազան կարծիքները կը ստորագրուին եւ կը ներկայացուին հանրութեան:

Սակայն, «չկայ բարիք, առանց չարիքի»: Եւ, Ալազանն ու Վշտունին, իրենց յօդուածներով ցոյց տուին վիճաբանութեան սխալ ընթացք մը տալու ձգտում մը: Փոխանակ քննելու պրոլետարական գրականութեան ամլութեան իսկական ու ներքին պատճառները, հարցին ծանրութեան կեդրոնը կը փոխադրեն դուրս եւ կը քննեն արտաքին *պատճառները:*

Ո՞րքան իրական են անոնց պատճառաբանութիւնները: Քննենք.

1.— Նախ, պրոլետ գրողները չունին նիւթական ու տնտեսական միջոցներ, ահա բուն պատճառը, կ'ըսեն, պրոլետարական գրականութեան: Սակայն պատճառ մը չէ այս: Որովհետեւ պրոլետ գրողները նիւթական-տնտեսական այնքան ալ ծանր վիճակի մէջ չեն: Յետոյ, մեր հին գրողները մի՞թէ նիւթական աւելի գէշ դրութեան մէջ չէին երբեք, երբ ստեղծագործեցին իրենցգլուխ-գործոցները: Վշտունին կը գրէ թէ «ուղեկից»ները այժմ աւելի լայն միջոցներ ունին, սակայն պէտք է գիտնալ որ ուղեկիցները ոչ թէ աղուոր պանդոկներու մէջ, այլ գիւղական վարժարաններու սենեակներու մէջ գրեցին իրենց գլուխ-գործոցները:

2.— Ալազան եւ Վշտունի կը պնդեն թէ պրոլետ գրողները շատ ծանրաբեռնուած են կուսակցական պաշտօններով: Պրոլետ գրողները օրը 12—14 ժամ զբաղուած են կուսակցական գործերով, կ'ըսեն: Ո՛չ, այս «փաստը» իրականութեան չի համապատասխաներ:

3.— Ալազան կը գանգատի թէ պետական Հրատարակչականը կարեւորութիւն չի տար պրոլետ գրողներուն, իսկ Վշտունի կ'աւելցնէ թէ Պետական Հրատարակչականը չապահովեր պրոլետարական գրականութեան սպառման գործը:

Ճի՞շտ է: Երբեք: Պետական Հրատարակչականը, մանաւանդ վերջերս, պրոլետ գրողներուն կարեւոր տեղ մը տուած է: Իսկ ո՞վ պիտի ապահովէ գիրքին սպառման հողը, Հրատարակչակա՞նը թէ գիրքը, ինք իր արժէքով: Պետական Հրատարակչականը տպած է պրոլետ գրողներուն կարգ մը գիրքերը, որոնք չարդարարուցին իրենց վրայ դրուած յոյսը: Ո՞վ է յանցաւորը:

4.— Ալազան կը գրէ թէ պրոլետ գրողները ստիպուած են յաճախ կռիւ մղել քննադատական սխալ մեթոտներու եւ տարբեր հայեացքներու ազդեցութեանց դէմ: Յետոյ կ'աւելցնէ թէ տարբեր երանգներու հետեւող գրողները իրենց դէմքը կ'ուզենծածկել պրոլետարական գրականութեան կազմակերպութեան վահանով: Միայն վերջին պատճառաբանութիւնը ճիշտ է: Վշտունի իր լուման կ'աւելցնէ Ալազանի փաստերուն վրայ, ակնարկելով «հատ ու կենտ ապագայապաշտներուն եւ անոնց ետեւէն գլխիվայր գաճաճ խաղէնիններուն»:

Զոյր փաստաբանութիւն:

Նախ, մի՞թէ պրոլետ գրողը բեմերէն ու ամպիոններէն պիտի պայքարի, թէ պիտի կռուի իր ստեղծագործութիւններով և գիրքերով: Առիկա քննադատին գործն է: Միւս կողմէ, խոստովանինք որ չունինք պրոլետ գրող քննադատ, եւ կը շարունակենք «ձախ» քննադատութիւններ կատարել. օրինակ Գ. Վանանդեցին, որուն տեղը արշիւն է: Իսկ որո՞նք են «հատ ու կենտ ապագայապաշտները»:

* *

Մեր կարգին, մենք ալ քննենք պրոլետարական գրականութեան ամլութեան իսկական պատճառները:

Առաջին պատճառը, որ տարիներէ ի վեր արգելք հանդիսացած է պրոլետարական գրականութեան զարգացման, վարդինականութիւնն է, *որ տակաւին գոյութիւն ունի: Ի զուր Վշտունի կ'աշխատի ցոյց տալ թէ* վարդինականութիւն *գոյութիւն չունի հիմա: Սակայն փաստերը հակառակը կը հաստատեն:*

Վանանդեցի հրապարակային արտայայտութիւններու ընթացքին շարունակ կ'երգուբննար Վարդինի անունով: Նախիսկ Վարդինի փտարումէն յետոյ, Վանանդեցի կը յայտարարէր թէ «գրական եւ քաղաքական ընդդիմադրութիւններու մէջ հասարակաց ոչինչ կայ»: Իսկ 1920ին, Վշտունի «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջկըհրաւիրէր որ պրոլետ գրողներու միութիւնը ճշդէ իր դիրքը. կա՛մ Սուրէն Երզնկեանի հետ, կա՛մ «զօրաւոր Նա Պաստու»ի հետ: (Այս անհեթեթ անունը, որ վարդինականներուն կը տրուի, ստեղծուեցաւ այդ օրերուն):

Պրոլետարական գրականութեան ամլութեան երկրորդ պատճառը սպանիչ կոմունիստական սնապարծութիւնն է: Վանանդեցի կը գրէր թէ Անուշ «լաւագոյն խրապաշտ գրողն է», նոյն գովեստը՝ Արաքսի, Զարեանի, Ալազանի համար: Ահա երկայրի հարուած մը, կրկնակի մխասակար: Նախ, գրողները կը շփանան, կը գոռոզանան, եւ կը մնան մնալ կէտի մը վրայ: Ալազանը ձեզի օրինակ: Երկրորդ հարուածը կը հասնի պրոլետարական գրականութեան սպառումին, որովհետեւ Անուշներն ու Զարեանները գովելով կ'իջնայ պրոլետարական գրականութեան վարկը: Երրորդ պատճառն է բռնադատութիւնը: Բոլոր գրողները հաւաքուած են պրոլետարական գրականութեան դրօշին տակ, հաւաքուած են ձեւականօրէն: Այնպէս որ խեցգետինը ետ ետ կ'երթայ, ձուկը՝ դէպի ջուրը, կարապը կ'ուզէ թռչիլ երկինք: Եւ «Փուրկոնը տեղէն չի շարժիր»: Իւրաքանչիւրը կ'ուզէ իր կուրծքին յարել «պրոլետգրող» զարդանիշը: Եւ զարդանիշի բաշխիչն է Վանանդեցի:

Չորրորդ պատճառը կազմակերպչական է: Կը պակսին նոր ուժեր: Եթէ համրենք «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ ծանուցուած մասնաճիւղերը միայն, կը ստանանք ահռելի թիւ մը: Սակայն ոչ մէկ ուժ: Կը պակսի ուղղութիւն տուողը: Վշտունի կը յայտարարէ թէ 17 պրոլետգրողներ կան: Իսկ Անար կ'ըսէ 400: Մինչդեռ «Խորհրդ. Հայաստան»ի, «Զարիա Վոստոկայ»ի և պրոլետ գրողներու միութեան համաժողովին մէջ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ որ պրոլետ գրողներու թիւն է 154: Ի՞նչ տարբերութիւն է այս: Ի՞նչ եղան ասոնք, ցայքայուեցա՞ն, մեռա՞ն:

Զգենք «չնչին» տարբերութիւնը եւ հարցումին պատասխանը: Պրոլետգրողները կրցի՞ն կուռ կազմակերպութիւն մը ստեղծել: Ո՛չ: Ո՞վ է պատճառը: Կազմակերպչական անթիւլլատրելի կարգադրութիւններ, որոնց հետեւանքով միութենէն հեռու կը մնան լաւագոյն ուժեր:

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ը

Հ. Մ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

(Եւրոպ. Պատգ. ժողովին առթիւ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս յայտնի է, Հ. Մ. Ը. Միութիւնը բացարձակապէս ընդօրինակութիւնն է անգլիական Boy-Scout*ական մեծ ընկերութեան: Անգլիոյ մէջ, հարուստ թէ աղքատ, ազնուական թէ բանուոր, ջերմօրէն կը հետաքրքրուին մարզական շարժումով: Անոնց զաւակները, 12էն մինչեւ 18 տարեկան, կը յաճախեն երկու դպրոց, որոնցմէ մէկն է* Boy Scoutisme*ի դպրոցը, ուր պատանին կը ստանայ ֆիզիքական եւ բարոյական կրթութիւնը: Հոն է նաեւ որ անոնք կ'ուսանին տնտեսագիտութիւն, կենդաղագիտութիւն, քաղաքացիական գիտութիւններ, հաւատարմութիւն եւ ուղղամտութիւն:*

Հայ ժողովուրդը նուազ ընդունակ չէ ըմբռնելու այս բաները եւ զանոնք սորվեցնելու իր պատանիներուն: Վկայ՝ 1918-1922ի շրջանը: Ինչո՞ւ ուրեմն չշարունակել փորձը, քանի որ ատոնք գաղութներու մէջ կրկնակի անհրաժեշտութիւն ներկայացնող պահանջներ են:

1918ին կազմուած Հ.Մ.Ը.Մ.ը 1920ին Պոլսոյ մէջ Միջազգային տողանցքի մը ընթացքին գնահատուեցաւ համաձայնական պետութեանց մեծ զօրավարներէն: Այս բոլոր քաջալերականները եւ բեւէ մենք արձանագրեցինք ու անցանք առանց զանոնք իբր խթան գործածելու: Ազգային ընդհանուր թերութիւն է կարծես. միշտ լաւ գաղափարներէ կը խանդավառուինք ու կ'ընենք մէկ տարուան ընթացքին այն ինչ որ ուրիշները պիտի ընէին հինգ տարիէն:

Բայց արդէն երկրորդ շրջանին կը հիասթափուինք եւ գործը կը ձգենք երեսի վրայ:

Գաղութներու մէջ հայ ժողովուրդը օտարացման խարոյկին մէջ կը խանձուի: Արտացաւ եւ հայրենասէր ծնողներ շատ կան, որոնք օրուան հացէն աւելի կը մտածեն իրենց անչափահաս զաւակներուն ազգային կրթութեան մը տալ: Հ. Մ. Ը. Մ.ը պատանիներու նուիրուած կազմակերպութիւն մըն է, եւ հոն պէտք է թրծուին 13—19 տարու պատանիները:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի 19էն վեր անդամները կը նմանին համալսարանի մը ազատ ուսանողներուն: Իսկական անդամները սկաուտներն են: Իսկ հիմա, ի՞նչ է պատկերը: Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեփականատէր դարձեր են արդէն 30նոցները, որոնք այլեւս ոչ բարոյական եւ ոչ ալ ֆիզիքական օգուտներ ունին սպասելիք անկէ:

Հետաքրքիր էր գիտնալ թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի անդամներուն քանի՞ հատը մինչեւ 18 տարու են, եւ քանին անկէ վեր: Անոնց պատասխանին սպասելու, վստահօրէն կրնանք յայտարարել որ առաջինները շատ չնչին փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն: Ըս նոյնքան կը սիրեմ ֆութպօլը եւ առանձնապէս հաճոյք կը զգամ, երբ մերինները յաճախ յաղթական դուրս կուգան: Բայց պէտք է ուժ տալ դեռատի Արիներու կազմակերպութեան, նորահաս սերունդի փրկութեան համար:

Ֆութպօլին վերադառնալով, լաւ կազմուած խումբէ մը կարելի է զանազան բարիքներ սպասել, եւ ատիկա կ'ըլլայ միայն երբ մեր առաջարկած կեդրոնը ստեղծուի: Մենք մեծ հաւատք ունինք մեր մարզիկներու մասին, որոնք նշանակելի յաղթանակներ ունեցած են: Այսօրուան խումբին մէջ կան կարող ուժեր, բայց ատոնք նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ի զաւակներ են: Նորահաս չկայ գրեթէ: Յետոյ անոնք մարզիկի պէս չեն մտածեր, ու դաշտ կ'ելլեն միայն «յաղթելու» համար:

Նաեւ անոնք շատ կ'արհամարհեն հակառակորդին արժանիքը: Հ.Մ.Ը. Մ.ի եւ փարիզեանուրիշ հայ խումբի մը վերջին մրցումին արդիւնքը հետեւանքն էր այդ պատճառին: Դայրայեղ ինքնավստահութիւնը չի համապատասխաներ իսկական մարզիկի մը մտայնութեան:

Պատգամաւորական ժողովին կ'իյնայ քննել այս դժուար խնդիրները ու փութացնել կեդրոնի մը ստեղծումը, որ վերջ տայ այս անիմաստ ճիւղաւորումներուն:

Բոլոր երկիրներու Հ. Մ. Ը. Մ.ները պէտք է զգան իրենց պատասխանատուութիւնը այս վարչական անկանոնութեանց մէջ:

Մաղթե՛նք որ պատգամաւորական ժողովը դարմանէ անցեալի բոլոր սխալները եւ նոր գործունէութեան համար աշխատանքի լծէ բոլոր երիտասարդ տարրերը:

ՎԱՀԷ ՊԵՐՃ

Զ. Ե. Ռ. Մ. ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

ԷՆՎԱԼԻՏԻ ԲԱՆԳԱՐԱՆԸ

Զափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան Դ. Պատմա-գիտական արշաւը տեղի ունեցաւ Կիրակի օր դէպի Էնվալիտի զինուորական թանգարանը, ընկերակցութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան անբաժան դասախօսներ՝ Պ. Պ. Մ. Նաթանեանի եւ Կ. Յ. Բասմաջեանի:

Հետաքրքիրներու խմբակ մը թանգարանին ներքին դրան առջեւ ժամանակէն առաջ դիրք բռնած էր: Դասախօսները դուրսէն իսկ սկսան բացատրել մեզ շէնքին հիմնարկութեան պատճառները: Շէնքը հաստատուած է անկար զինուորներու համար Լուդովիկոս ԺԴ.ի կողմէ: Այսօր այդ զինուորներու թիւը քիչ է, եւ շէնքը վերածուած է թանգարանի, ազգագրական եւ զինուորական: Ներս կը մտնենք ու ձախ կողմը կը տեսնենք թշնամիներէ գրաւուած անհամար դրօշներ: Երբ Դաշնակիցները պաշարած էին Փարիզը, Ֆրանսացիները այս դրօշներէն մաս մը այրեցին, մէկ օր վերջ գրաւուեցաւ քաղաքը:

Սանդուխին առջեւ կ'երեւայ Սահարան առաջին անգամ անցնող ինքնաշարժը: Անոր քով Hoche*ը, հոգւով սրտով հանրապետական, որ եթէ չմեռնէր Նափոլէոն կայսր չէր կրնար ըլլալ:*

Սանդուխին վրայ երկու մեծադիր պատկերներ, ցոյց կուտան պարտուած եւ յաղթական Ֆրանսան: Առաջինին մէջ գերման զինուորը կոխկռտելով դիակներն ու Ֆրանս. դրօշը, շղթայած գերի կը վարէ Ալզասն ու Լօրէնը խորհրդանշող Ֆրանսուհին, որուն ականատես են Ֆրանսայի ներկայացուցիչները: Երկրորդը կը ներկայացնէ յաղթական Ֆրանսան, ուր կ'երեւան Ֆօշ եւ Փէթէն մարաջախտները, Պլէմանսօ եւլն.: Հոս չկան Կամպէթթան եւ ուրիշներ, բայց «ծեր վագր» տեսաւ երկուքն ալ, պարտութիւն եւ յաղթանակ (1871 եւ 1918):

Երկար պիտի ըլլար մանրամասնօրէն նկարագրել թանգարանը: Բոլորս ալ կ'ուզէինք տեսնել այնպիսի բաներ, որոնք քիչ մը մօտէն մեր հոգւին խօսին: Աճապարանքով կը կտրենք զրահներու սրահը, հարեւանցի կը դիտենք Փիէնֆոնի ղեկավարին մանրանկարը, կ'ուղղուինք ուրիշ սանդուխէ մը վեր: Բանի մը քայլ եւ ահա մեր հսկայ արշաւախումբը ամփոփուած գլխարկները վար առած է, աչքերը սեւեռած մէկ կէտի վրայ, ջերմեռանդ ուխտաւորներու պէս: Հայկական եռագոյնն է որ կ'ողջունէին:

Ազգերու ազատութեան խորհրդանիշերը հոն՝ իրարու քով շարուած էին. ամէնէն գլուխը հայկականը, յետոյ ռուսերիական, չուէտական եւն.: Ֆրանսացի զինուորին կողքին իբրեւ կամաւոր կռուող ազգերու դրօշակներն էին անոնք:

Այս դրօշներուն քով պատին վրայ զետեղուած է մարմարէ տախտակ մը, որուն վրայ գրուած է հետեւեալը. «Les hommes libres de toutes les nations du monde s'enrolèrent ici pour la France et le droit. *24 Սեպտեմբեր 1919»:*

Մեր բազմութիւնը երբ կը հեռանար այս դրօշներուն առջեւէն, այն տպաւորութիւնը ունէինք բոլորս ալ որ կարծես պահանջ մը ունէինք անկէ եւ չյաջողեցանք ստանալ:

Տեսանք դրօշը ու տխրեցանք: Օտար թանգարանի մէջ հայ փառայեղ դրօշը, իսկ մայր հայրենիքին մէ՞ջ...: Անէ՛ծք: Ո՛վ ինծի հետ չպիտի փղձկէր, երբ տեսնէր հայ աղջիկ մը, որ գաղտագողի կը համբուրէ հայկ. դրօշակը...:

Կը յառաջանանք. դարձեալ մարմարէ տախտակ մը, երկու քովերը կանգնած երկու զինուոր, մէկը Ֆրանսացի, միւսը պելժ, իրենց դրօշներով: Տախտակին վրայ գրուած է L'Union fait la force: *Աւելի առաջ քարտէսին առջեւ կախուած է այն փողը, որ 10 Նոյեմբեր 1918ին ժամը 21ին, հնչեց պատմական «կրակը դադրեցուցէք»ը:*

Բազմաթիւ են 1914ին Գերմաններէն գրաւուած դրօշները: Վար կ'իջնենք: Պատյա մը Կալերի Ժօֆրի մէջ, ուր կան բազմատեսակ խրամներ, զրահապատ երկաթուղիներ եւլն., կ'երթանք Նափոլէոնի գերեզմանը տեսնելու:

Հսկայ եկեղեցի մը, որուն ճիշտ մէջտեղը մօտ 10 մեթր վար դամբանի մը մէջ ամփոփուած են Նափոլէոնի աճիւնները: Իր շուրջը գետինը գրուած են իր յաղթանակները, Բուրգերը, Մառէնկօ, Օսթէռլից, Ռիվօլի, Վակրամ, Մոսկուա եւն.: Հոն են նաեւ դամբանները ամրաշինութեանց հռչակաւոր ճարտարագէտ Վօպանի եւ Լուդովիկոս ԺԴ.ի նշանաւոր զօրավարներէն Թիւրէնի:

Սեղանին վրայ Բրիստոս խաչուած, եւեւը գրուած Նափոլէոնին կտակը, «կը փափաքիմ որ իմ աճիւններս հանգչին Սէնի եզերքը, ֆրանսացի այն ժողովուրդին մէջ, զոր այնքան սիրեցի:»

Ժամանակը անցած էր: Բակին մէջ քիչ մը հանգստանալէ վերջ, Պ.Նաթանեան 1 ժամէնաւելի խօսեցաւՆափոլէոնի մասին: Բաղդատեց աշխարհի ամէնամեծ ռազմավարները՝ Աղեքսանդր Մակեդոնացին, Աննիբալն ու Նափոլէոնը: Դասախօսները պատասխանեցին զանազան հարցումներու:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան այս Դ. պատմագիտական արշաւին մասնակցող բազմութիւնը փաստ էր որ ձեռնարկը հետզհետէ քաջալերութեան կ'արժանանայ:

Ներկաներէն երեք օրիորդներ մօտեցան միութեան ներկայացուցիչին եւ անդամ արձանագրուելու փափաք յայտնեցին:

Ի՜նչ գեղեցիկ բան է լուռ աշխատանքը: Եւ այդ Զ. Ե. Ռ. Միութեան աշխատանքն է:

ՏԻՏԵՌՆԱԿ

Յ. Գ. Փարիզի արուարձաններէն Առնուվիլ-Լէ-Կոնէսի մէջ ևս կազմուեցաւ Զ. Ե. Ռ. Միութեան մասնաճիւղ մը:

* *

Զ. Ռ. Ե. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը իր ընթերցասրահին մէջ թէյասեղան մը տուաւ ի պատիւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Նիւ Եորքի կեդրոնին անդամուհիներէն Mrs. Mayer*ի, որ յատկապէս եկած է մասնակցելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան Սեպտեմբերի ժողովին եւ Ոսկեղէն Կանոնի հացկերոյթին՝ Ժընեւի մէջ:*

Տիկինը, Փարիզէն անցնելու առթիւ փափաք յայտնած էր ծանօթանալ Զ. Ռ. Միութեան՝ որուն գործունէութեան, լսած էր արդէն: Վարչութ... տասնեակ մը անդամներ... կինը ընդունեցին հիւրաս... երեկոյ:

Սիրալիր պահէ մը... տոյ Mrs. Mayer ուզեց լսել... կաններու իւրաքանչիւրի կե... քէն հետաքրքիր դրուագ... որոնք շատ գոհ թողուցին զին... Հետաքրքրութեամբ լսել... տոյ, տիկինը քաջալերակ... խօսքեր ըրաւ ու շատ ան... ժեշտ գտաւ Զ. Ե. Ռ. Միութ... որուն իր եւ իր բարեկամն... աջակցութիւնը խոստացա... հարկին:

Տիկինը հրաժեշտ տալէ... առջ խոստացաւ երկրորդ... ցելութիւն մը տալ իր Ժըն... վերադարձին եւ այս ան... տիկին Վիքրիի հետ:

Պ.

ԶՕՐԱ ԽԱՆ ՍԱԳԻՆԵԱՆԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 15 Օգ...

Ատրպատականի հայ եւ... սուրի բնակչութեան Պար... խորհրդարանի (Մէջլիս) պա... գամաւոր Զօրա Խան Սա... եանը Օգոստոսի 7ի կիրա... Թաւրիզ եկաւ Թէհրանէն: Մ... չեւ Վասմինչ գիւղը դիմաւ... լու գացեր էին Հ. Յ. Դ. Ատ... պատականի կեդր. կոմիտէ... թեմական խորհուրդի ներկա... ցուցիչները, եւ բազմաթիւ... ղաքացիներ, ինքնաշարժներ... կառքերով:

Ատրպատականի Հայոց... առաջնորդարանը, թեմական դպ... րոցի պարտէզին մէջ, կազմակ... պած էր ընդունելութիւնը... արիները պաշտօնական ող... նով ընդունեցին հայ պատգ... մաւորը:

Պարսից կառավարութ... կողմէ բարի գալուստի ա... լութեան եկան ոստիկանա... բարձրաստիճան պաշտօնեա...

Ժամը 8ին երբ պարտէզ... լեցուած էր խուռներամ երկս... հասարակութեամբ, Զօրա Խա... ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ... միշտ ցանկացած էր վինք ը... բող ժողովուրդին այցելել:

«Ատրպատականի հայ և ա... սիկ բնակչութիւնը զոհեր... արիւն է նուիրաբերած պա... կական սահմանադրութեան... մար, այնքան, որ անոնց թ... կը հաւասարի բովանդակ Պար... կաստանի պարսիկ զոհերու... ւին: Այժմ Պարսկաստան, իր... րածնունդի եւ յառաջդիմութ... կարեւոր շրջանը կ'ապրի... ուորական, տնտեսական, կրթ... կան եւ շինարարական տես... կէտներով: Եկած եմ մօտ... ուսումնասիրելու գիս ընտ... ժողովուրդի ներկայ վիճակը... տրպատական պիտի մնամ մի... մէկ ամիս, եւ պիտի այցել... Ղարապաղ, Սալմաստ, Ուրմ... Միանդաբ, Սովուջբուլաղ... Մարաղա»:

Զօրա Խան Սագինեան ծն... է Թաւրիզի մէջ 1882ին:

Սագինեան գերդաստանը... Թաւրիզի հնագոյն տուներ... մէկն է, պարսից կառավար... թեան տուած է շատ կարե... դէմքեր, ոյ ոնց մէջ նշանաւո... զինուորական հրամանատ... Դաւիթ Խան Սագինեանը, ... 100 տարի առաջ Ֆաթալի... հի օրով բազմաթիւ քաջագ... ծութիւններ ըրած է Թէհրան... Սպահանի մէջ, զսպելով ... պետական շարժումները, ... ձեռքի տակ ունենալով 3.40... պարսիկ զինուորներ:

Զօրա Խան 1909ին կ'եր... Զուիցերիա և Ժընեւի համալ... րանը երեք տարի տնտես... տութիւն ուսանելէ վերջ... դառնայ Պարսկաստան եւ... գործէ իբրեւ պետական պա... տօնեայ: Վերջին քանի մը ... րեններու ընթացքին Զօրա Խա... երկու անգամ Մէջլիսի անդ... ընտրուեցաւ:

Ամսոյս 9ին, Ատրպատակա... ընդհ. նահանգապետը, ի պ... տիւ Զօրա Խանի ընթրիք... տուաւ բարձր հիւրերու...

ՄԱՍԻ...

ԾԻԾԱՂ.

ՆԿԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅՈՑ

Իբրեւ անկրօն ու կղերատեաց ի տղայ տիոց նշանաւոր եղած եմ։ Սակայն ունեցած եմ երկու երեք բարեկամներ կղերական։

Անցեալները՝ ցխտուսի պէս ներսով դուրսով գեղեցիկ մէկ վարդապետ բարեկամիս հետ ներկայացանք կառավարական բարձր պաշտօնեայի մը գրասենեակը, հայ գաղթականներու համար խնդրանք մը ընելու։

Խնդրին շուրջ կարճ տեսակցութիւն մը ունենալէ վերջ՝ ֆրանսացին ըսաւ.

— Գիտէ՞ք, շատ լաւ կը ճանչնամ ձեզ Հայերդ։ Դուք ազնիւ, աշխատասէր ու նախատակ ազգ մըն էք։ Ձեր պատմութիւնն ալ կարդացած եմ։ Մէկ թերութիւն մը ունիք սակայն.— ստախօս էք։ Պաշտօնիս բերումով մինչեւ հիմակ հազարաւոր Հայեր ներկայացած են ինծի։ Ամէնուն ալ սուտը բռնած եմ։ Գիտեմ նաեւ թէ ձեր տառապանքը մեծ դեր կատարած է ձեր այս թերութեան մէջ եւ սակայն պէտք չէ չափազանցել։ Ձեզի պզտիկ դէպք մը միայն պատմեմ, մտիկ ըրէք։ Գիտէք թէ հայ գաղթականներու պատսպարան մը հաստատած ենք։ Իւրաքանչիւր սենեակի մէջ քանի մը հոգի կը գիշերեն ընդամէնը վճարելով քանի մը ֆրանք միայն։ Անցեալները յայտարարեր են թէ ի վիճակի չեն այդ քանի մը ֆրանքը վճարելու…։ Այս բանը պաշտօնեաներս եկան ու ինծի տեղեկացուցին։ Ազդարարեցի որ հանգիստ ձգեն զիրենք ու այդպէս ալ եղաւ անշուշտ։ Օրեր վերջը պաշտօնեաները կրկին ներկայացան ու յայտնեցին թէ զօրաւոր կասկածներ ունին գաղթականներու չքաւորութեան չհաւատալու, թէ անոնք… կը ստեն։

«Միտակը շատ բարկացայ։ Հագուեցայ, վար իջայ, ինքնաշարժը ցատկեցի ու շունչս առի ապաստանարանին մէջ։ Հրամայեցի պաշարել սենեակները ու վրայ գալով, մտուկ, սենեակ լաւ մը խուզարկել։ Ի՞նչ կը յուսաք որ գտնենք… Ոսկի՛…։ Ի՞նչք՛ն ոսկի…։ Մէջքերնին շարուած զրահի նման։ Օ՛, ո՛չ, սակայն չափազանց էր…

Վարդապետս իր բերանը, իր խոյրանը բացաւ ու երգեց.

— Պարո՛ն, Թուրքերը մեզ ջարդեցին, Քիւրտերը մեզ մորթեցին, Գերմանները մեզ անապատ թափեցին, Ռուսերը մեզ լափեցին, իսկ եւրոպացիներն ալ խաբեցին ու խաբեցին, մեր դատը ոչ ոք յարգեց ու Աստուած իսկ մեզ լքեց… Հայը ազգը մնաց առանց բարեկամի ու առանց Աստուծոյ ու փարեցաւ մամոնային… Հիմա Հայուն Աստուածը դրամն է… Հայը չուզեր բաժնուիլ իր նոր Աստուծմէն… կ՚ըսէք թէ այդ գաղթականները ոսկի ունէին ու քանի մը ֆրանք չէին ուզեր տալ։ Շատ բնական է ասիկա։ Ո՞ր յիմարը կ՚ուզէ իր Աստուծոյն մէկ մասը կտրել եւ ուրիշին տալ… Եթէ անոնք քանի մը ֆրանքը վճարէին, իրենց Աստուծմէն բան մը պակսած պիտի ըլլար, եւ յետոյ Հայը աստուածասպան չէ որ կտոր մը կտրէ ու ձեզի տալով ձեզ ալ մեղքի մէջ խոթէ…

— Ա՛, այո՛… դուք նման էք Թափառական Հրեաներուն՝ օտար հողերու վրայ ու անապատներու մէջ… դուք անոնց նման կը պաշտէք Ոսկի Հորթը։ Կը մաղթեմ որ Մովսէս մը ունենաք։ Կը մաղթեմ որ Աւետեաց երկիրը հասնիք ու ա՛լ… չստէք։

Դուրս ելանք։ Վարդապետս ըսաւ ինծի.

— Ա՛խ, այո՛, Մովսէսի մը պէտք ունինք։ Ո՞վ պիտի ըլլայ մեր Մովսէսը։

— Դաւիթ Տ. Մովսէսեանը թերեւս, ըսի։

— Ի սէր Ոսկիհորթին թող կատակներդ, ըսաւ վարդապետս։

Ու բաժնուեցանք իրարմէ՝ իրիկուան համար ժամադրուելով։

ԸՆԿԵՐ ՎԱՉՐԻԿ

ՄԻԼԱՆԻ ՀԱՅԿ. ՈՐԲԱՆՈՑԸ

Միլանի Մխիթարեան վարժարանի որբերը, թիւով 45, ներկայիս գիւղագնացութեան համար կը գտնուին Լուինօ քաղաքը։ Քաղաքապետ Պետրօյօ, որ ծանօթ է Հայերուն, այցելած ըլլալով Հայաստանը, որբանոցի տրամադրութեան տակ դրած է քաղաքապետական վարժարանը իբր բնակարան։ Օգոստոս 11ին քաղաքապետը առաջին պաշտօնական այցելութիւնը կատարեց որբանոցին։ Իրեն կ՚ընկերանար Միլանի Գաղթ. Կազմ. Մարմնի քարտուղարը Պ. Սարեան։ Քաղաքապետը ընդունուեցաւ որբանոցի տեսչութեան կողմէ, որուն միացած էր նաեւ Պ. Ռիծօթ, որբերու ուրիշ բարեկամ մը, որ ամէն ջանք կը թափէ որպէս զի մեր որբերուն գիւղագնացութիւնը հաճոյալի դառնայ։

ՏԱՐՈՆՑԻՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Տարօն-Տուրուբերան» Հայրենակցական Միութեան փարիզի կեդրոնը մեզի կը հաղորդէ հետեւեալը.—

Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսայի շրջանի Տարոնցիներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացած էր խորհրդային դեսպանատուն, խնդրելու համար որ Հայաստանի դռները բաց ըլլան Տարոնցիներուն առջեւ։ Այդ խնդիրը Հայաստանի կառավարութեան մօտ ընդունելութիւն գտած ըլլալով, արտօնութիւն եկած է Փարիզի խորհրդային դեսպանատուն, որմէ պաշտօնական նամակով մը տեղեկացուած է յիշեալ պատուիրակութեան և յանձնարարուած է ցանկեր պատրաստել։

Ուրեմն, Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կը խնդրէ Ֆրանսայի բնակ իրենց բոլոր մասնաճիւղերէն, որ հայրենիք երթալ ուզողներու ցանկերը կանոնաւոր պատրաստելով ղրկեն հետեւեալ հասցէներուն. — Mr. Mkitar Chekhiguian, 3 Rue Madame Curie, Bagneux (Seine), *եւ կամ* Mr. Artin Djndoian, 4, Place d'Aix, Marseille:

(կնիք).

ԿՈՉ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՉԱՐՍԱՆՃԱԳՑԻՆԵՐՈՒՆ

Հայրենակիցնե՛ր,

Մարսէյլ եւ արուարձանաբնակ Չարսանճագցիներս, նկատի առնելով Հայրենակցական միութեան մը անհրաժեշտութիւնը, քանի մը գիտակից հայրենակիցներ կոչով մը հրաւիրեցին թէ տեղւոյս եւ թէ արուարձանաբնակ բոլոր Չարսանճագցիները եւ լուրջ խորհրդակցութենէ յետոյ համաձայնաբար կազմեցին Միութեան վարչական մարմին մը, անդամներ ընտրելով հետեւեալները. — Գ. Կոփռեան, Ս. Պօյաճեան, Մ. Թաշճեան, Ա. Գրիգորեան, Ա. Նալպանտեան, Ս. Փիտէճեան, Տ. Ջաքոբեան։

Վարչութեան ծրագիր կանոնագիրն է ջանալ փրկել նոր սերունդը, որ մատնուած է արդէն ապազգայնացման վտանգին, եւ իր կարողութեան սահմաններուն մէջ պիտի աջակցի իր կարօտ հայրենակիցներուն ուր որ ալ ըլլան անոնք։

Նորակազմ Վարչութիւնս այս կոչը կ՚ուղղէ իր սրտցաւ հայրենակիցներուն, որպէսզի անոնք կատարեն իրենց պարտականութիւնը հանդէպ ընդհանուր Չար. Հայրկ. Միութեան։ Վստահ ենք որ արտասահմանի բոլոր Չարսանճագցիները Հայր. Միութեան պիտի օժանդակեն թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս, գէթ մասամբ ամոքելու համար կարօտ հայրենակիցներու խոր ցաւերը։

Նամակ, նուէր եւայլն ղրկել հետեւեալ հասցէին՝

Tashjian Mardiros, 37, Rue Francis de Pressensé, Marseille:

Մարսէյլ (կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ 2-7

Ինչպէս Յառաջ գրած էր երէկ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Villemoble-Sportի ֆութպոլի առաջին խումբերուն միջեւ մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր ֆրանսացիներուն դաշտը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը դաշտ ելաւ հետեւեալ կազմով.— Ցէվէճեան, Ցաճատ, Հրայր, Գամէր, Երուանդ, Գալուստ, Աշոտ, Միհրան, Ս. Կարապետեան, Լեւոն եւ Պարոյր։ Բանաւոր պատճառներով կը բացակայէին Ա. խումբի կարող խաղացողներէն մէկ քանին։ Խաղը սկսաւ ժամը ճիշտ 3.30ին։ Առաջին կիսախաղին արագ խաղարկութենէ մը վերջ Պարոյր նշանակեց առաջին կոլը, տասը վայրկեան վերջ Ս. Կարապետեան զօրաւոր «շիւթ»ով մը ըրաւ երկրորդը, որմէ քիչ յետոյ ֆրանսացիները խառնաշփոթութենէ մը օգտուելով ըրին իրենց առաջին կոլը։

Բ. կիսախաղին մեր տղաքը իրենց կարճ ու ճարպիկ *փասերով* սկսան յառաջանալ։ Պարոյր ըրաւ երրորդ նշանակէտը, որմէ վերջ Ս. Կարապետեան շարունակաբար նշանակեց չորրորդ, հինգերորդ եւ վեցերորդ նշանակէտերը։ Ֆրանսացիները եւս իրենց կարգին բուռն ջանքերով յաջողեցան ընել իրենց երկրորդ նշանակէտը։ Խաղը վերջանալու չորս վայրկեան մնացած, Լեւոն նշանակեց եօթներորդ եւ վերջին նշանակէտը։

Իսկապէս գնահատելի էր եռանդը Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղայոց, որոնք եղանակի այս առաջին մրցման իսկ ցոյց տուին իրենց արժանիքն ու կարողութիւնը, յաղթելով Ա. դասակարգի պատկանող խումբի մը։ Ֆրանսական խումբը թէեւ մարմնապէս զօրաւոր էր՝ բայց ատոր փոխարէն մերինները ունէին իրենց արագ շարժումներն ու կոկիկ փասարկութիւնը։

Կը յուսանք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը իրենց այս առաջին յաջողութենէն քաջալերուած, շարունակական մրցումներով պիտի տանին ուրիշ նոր եւ գեղեցիկ յաղթանակներ։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿՆԻԿՍ ԳՈՂՑԱՐ.— *Փիէր Ժիլ խորոտիկ կին մը ունէր, բայց պահել չէր գիտեր։ Ու կինը թռչունի պէս փախաւ։ Ժիլ կասկածեցաւ Պարլոյի վրայ, որ կը կարծէր թէ փախցուցած է կինը։*

Առջի իրիկուն Ժիլ ու Պարլօ հանդիպեցան իրարու։

— Ինչո՞ւ կնիկս գողցար։

— Ո՞վ կը զբաղի եղեր կնոջդ մասին։

Հարկ չմնաց երկրորդ անգամ մըն ալ կնիկը ուզելու կամ տալու, Պարլօ հանեց զսպանակաւոր դմելի մը, Ժիլ քաշեց ատրճանակը։ Դանակը ճեղքեց Ժիլի կուրծքը, գնդակը մտաւ Պարլոյի փորը։ Ժիլ մեռաւ, Պարլօ հոգեվարք է։

ԿՌԻՒ.— *Ութը մարդ Օրնանօ պուլվարին վրայ սրճարան մը մտան, նստան ու խմեցին։ Երկու ենթասպաներ, նոյնպէս ներս մտան ու սկսան խմել։ Մէկ սեղանէն միւս սեղանը անարգանքը կ՚երթար, հայհոյութիւնը կը դառնար։ Ութը մարդիկ փողոցային գոյնզգոյն հայհոյութիւններ կ՚երկնէին, մինչդեռ ենթասպաներն ալ զինուորական բառարանը կը պարպէին։ Յանկարծ գաւաթները ցատկեցին սեղանէ սեղան, պայթեցան ու պայթեցուցին գլուխները։ Յետոյ մարդիկը փաթթուեցան իրարու։ Ինկան ելան, քրտինք թափեցին, արիւն հոսեցուցին, մինչեւ որ ոստիկանները եկան եւ հիւանդանոց տարին գինովները։*

Ութը մարդիկը կծիկը դրին։

ԱՀՌԵԼԻ ՄԱՀ.— *Պէրքֆլամի վրայ, անմիջապէս ծովեզերքը, կը գտնուի բուժակայան մը, ուր կը բնակին բազմաթիւ տկարակազմ երախաներ։*

Չորս պզտիկներ շէնքին ետեւը, աւազը փորելով, կը բանան խոշոր փապուղի մը։ Մէջը մտնելով կը խաղային զով խցիկին մէջ։ Յանկարծ աւազէ պատերը փլելով, երախաները թաղուեցան։

Բուժակայանին տնօրէնուհին բակ իջաւ փնտռելու համար երախաները, որոնք չէին երեւար։ Յանկարծ տեսաւ որ աւազին մէջէն վեր ցցուած է փոքրիկ ձեռք մը։ Անմիջապէս կանչեց խումբ մը բանուորներ, որոնք կ՚աշխատէին յարակից շէնքի մը մէջ։ Պեղելով աւազը, դուրս հանեցին երախաները։ Սակայն միայն մէկը կարելի եղաւ փրկել։ Միւսները խեղդուած էին արդէն։

ԴՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ.— *Սէն-Ռաֆայէլի մէջ Ֆորմիքա չափազանց մեծ վիշտի մը մատնուած էր զաւկին անձնասպանութենէն ի վեր։ Ու շարունակ կը մտածէր անձնասպանութեան պատճառներուն մասին։ Այնպէս կը կարծէր որ իր զաւակը սպաննուած էր դրացի Ֆուժըրոյի կողմէ, որովհետեւ անոր կինը գաղտնի յարաբերութիւններ ունէր իր զաւկին հետ։ Այս պատճառով չափազանց կ՚ատէր Ֆուժըրոն եւ կը սպառնար սպաննել։ Ֆուժըրօ ինքնապաշտպանութեան համար ատրճանակով միայն դուրս կ՚ելլէր տունէն։*

Իրիկուն մը իրարու հանդիպեցան սակայն։ Ֆորմիքա հայհոյութիւն պոռթկալով, մօտեցաւ Ֆուժըրոյի եւ դանակը խօթեց սիրտին մէջ։ Հակառակ իր ստացած ծանր վէրքին, Ֆուժըրօ կրակեց եւ գետին փռեց զայն։ Յետոյ վազեց օգնութիւն պոռալով։ Արիւնը բաւական պարպուած էր եւ նուաղած ինկաւ գետին։ Յուսահատական վիճակի մէջ փոխադրեցին հիւանդանոց։

ԳԻՆԻ ԼԻՑ.— *Երկու պեխեր, Ռուանի մէջ, գինետուն մը մտան։ Եւ ըսին տիկին գինեվաճառին, որ տակառի կը նմանէր.*

— Գինի լից։

Լեցուցին ու խմեցին, խմեցին ու երգեցին, յետոյ իրենց երկար պեխերը սրբելով ու քաշելով, կարմիր ժպիտ մը նետեցին կնոջ վրայ ու դուրս ելան։

— Դրա՛մ լից։

Պոռաց տակառի նման՝ բամբ ձայնը տիկինին։

Պեխերը երերացին։

— Ի՞նչ, դրամ կը վճարուի՞ գինիին։ Այս երկրին մէջ գինին ու համբոյրը ձրի են, խմողաց անուշ։

— Դրա՛մ։

Պոռաց հաստկեկ տիկինը։

Գինովը ձեռքը քաշեց պեխերէն, բռնեց շիշը եւ նետեց տիկնոջ գլխուն։ Նոյն պահուն հասաւ տիկնոջ փեսան, ատրճանակը ձեռքին։ Զէնքը որոտաց եւ գինովին մէկը ինկաւ գետին, միւսը վիրաւորուեցաւ ճակատէն։ Սակայն առանց նկատի ունենալու իր վէրքը, երկրորդ գինովը շիշ մը փշրեց գինեվաճառին ճակատին վրայ ։ Եւ փախաւ։ Սակայն բռնուեցաւ։

ԽԵՆԹ ՄԸ.— *Սէն-Թ՚էթիէնի մէջ, Սապօ տուն դարձաւ այն բուժարանէն, ուր կը գտնուէր 3 ամիսէ ի վեր։ Նոյն գիշերն իսկ, Սապօ խենթեցաւ եւ յարձակեցաւ կնոջ վրայ խեղդելու համար։ Յետոյ կարծելով որ կինը մեռաւ, առաւ ածելին եւ վիրաւորեց ինքզինք։ Նոյն պահուն, կինը ոտքի ելլելով կը փորձէր փախչիլ։ Սապօ հասաւ ետեւէն եւ ածելիով կարմիր գիծ մը բացաւ կնոջ ծոծրակին վրայ։*

Յետոյ մոլեգնութեամբ ածելին դարձուց իրեն եւ կտրեց կուրծքը, բազուկները, սրունքները։ Արիւնը առատ առատ կը հոսէր, երբ գնաց նստաւ օդային կազի ծորակին առջեւ ու ծորակը դրաւ բերնին մէջ։

Կնոջը աղաղակները լսելով, օգնութեան հասան եւ տեսան որ Սապօ ուշաթափ է, դեռ բերանը ծորակին։

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ. — Բայոնայի մէջ տիկին Ֆրէս թշնամացած էր Տիկին Մէզոնաթի հետ, որովհետեւ իր էրիկը խենթ կը դառնար երբ զայն կը տեսնէր։ Ի՛նչ անուշ խօսքեր, ի՛նչ անուշ ժպիտներ, ծայր ու վերջ չունէին։ Ու տիկին Ֆրէս նախանձէն ինքզինք կ՚ուտէր։

Իրիկուն մը տիկին Ֆրէս գնաց տիկին Մէզոնաթի տունը։ Հայհոյեց, սպառնաց եւ դեռ անքան խիստ բաներ։ Մէզոնատ կատաղեցաւ, ատրճանակը վերցուց եւ կրակեց։ Տիկին Ֆրէս, դէմքէն ծանրապէս վիրաւոր, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

Կոնսլիխմ ինկաւ իր թիկնաթոռին վրայ, ձգեց իր ատրճանակին կոթը եւ ըսաւ.

— Անպատճառ մէկուն հետ դրաւի մտած ըլլալու ես։

— Ո՛չ, պարզապէս իմ իրաւունքներս կը հաստատեմ. եւ ժպտագին աւելցուցի

— Ի՞նչ կ՚ուզես. մենք ինքնաշարժիչներու սովետին պատկանողներս, այսպէս ենք. բարի բայց տաքգլուխ։

Կոնսլիխմ, հետաքրքրութեամբ մը զիս կը դիտէր այլեւս. նուաճուած ըլլալ կը թուէր. յանկարծ, խաժոռելով, ըսաւ.

— Յաճախ, ինծի պատահած է որ այլանդակ մարդերու հետ գործ ունենամ. բայց կը խոստովանիմ թէ քեզի պէսներու շատ չեմ հանդիպած։

Ծկսայ խնդալ ըսելով.

— Այլանդա՞կ, ե՞ս, ինչո՞ւ համար։

— Որովհետեւ, սովորաբար, անոնք որ հոս կը մտնեն, այսքան յանդգնութիւն չեն ունենար։

Պատասխանը չուշացուցի.

— Որովհետեւ, կ՚երեւի խիղճերնին հանդարտ չէ։

Կ՚երեւի թէ պատասխանս տեղին էր։

Պահ մը մտածեց, յետոյ.

— Անշուշտ, հաւանեցաւ։

Պահ մը լռութենէ յետոյ շարունակեց.

— Ուրեմն, եթէ լաւ հասկցայ, կ՚ուզես մեզմէ ըլլալ։ Բայց գիտե՞ս թէ ամէն մարդ չի կրնար Չեկա մտնել։ Կրնաս,— եւ այդ մասին կասկած չունիմ,— լաւ համայնավար մը ըլլալ, բայց գէշ ոստիկան մը. ի՞նչ տիտղոսներ ունիս։

Պահ մը զինքը դիտեցի. յետոյ, բառերս շեշտելով պատասխանեցի.

— Իմ գործիս չիգար որ խօսքը փոխես։ Որեւէ տիտղոս չունիմ, եւ երբեք չէ եղած որ ուզած ըլլամ ձերիններուն մաս կազմել։ Քիչ առաջ այս ընկերը (եւ ցոյց տուի այն որ զիս այս զզուելի աղտեղութեան մէջ ձգած էր) ըսած էր որ Չեկայի մէջ մտնելով, կրնայի թերեւս նոր ծառայութիւններ մատուցանել մեր դատին։ Վարանիլ չէր ըլլար ուրեմն։ Կամ համայնավար եմ կամ չեմ. Ահա թէ ինչո՛ւ եկայ քեզ տեսնելու։

— Եւ լաւ ըրիր, ըսաւ, ձեռքը ինծի երկարելով։ Քեզի պէս մարդերը հազուագիւտ են. վախկոտներէն կը զարշիմ։ Ասկից յետոյ դուն մեզմէ ես։

Որովհետեւ որեւէ վարանում կրնար կասկածի տեղի տալ, ձեռքս դրի իր ձեռքին մէջ։

Այն ատեն կոնսլիխմ՝ դառնալով Փեթրոֆի ըսաւ.

— Անմիջապէս Քէտրոֆը երրորդ ենթաբաժնին կցէ. դուն անոր քարտը պատրաստելու վրայ եղիր, ես ալ նոյն միջոցին հետը պիտի խօսիմ իր դերին մասին որ պէտք է կատարէ Կոնստանդինովնայի մօտ։

Երբ Փեթրոֆ իր գործին ելաւ, կոնսլիխմ դէպի ինծի գալով հարցուց.

— Կոստանդինովնան ի՞նչ տպաւորութիւն գործեց վրադ։

— Ի՞նչ տեսակէտով։

— Քաղաքական տեսակէտով. միայն այդ է որ զիս կը հետաքրքրէ։

— Կը կարծեմ թէ անկեղծ է։

— Գիտե՞ս անոր անցեալը։

— Բան չեմ գիտեր այդ մասին։

— Եթէ գուշակեր եւ եթէ դուն ալ զգայիր այդ բանը, ի՞նչ կ՚ընէիր։

— Պարտականութիւնս։

— Այսի՞նքն։

— Այսինքն, անմիջապէս քեզի լուր կուտայի։

— Լաւ բայց չի բաւեր։ Իրաւամբ թէ յանիրաւի, իրմէ կը կասկածինք թէ՝ ոչ թէ կը մատնէ, — այդ բանը չի համարձակիր ընել, որովհետեւ օձիքը ձեռքերնիս է,— այլ կարգ մը գործեր թոյլ կերպով կը կատարէ։ Հակառակ իմ կամքիս, անոր յանձնեցին երկու դաւադիրներ ձերբակալելու գործը. երկու անգամ է արդէն կը ձախողի նոյն գործին մէջ. անպատճառ բան մը կայ։

— Կը կարծե՞ս։

— Այո՛. այն տեսակ կին մըն է որ, միայն ուզած ատենը կը խաբուի։ Եւ եթէ քիչ առաջ քեզի հարցուցի թէ՝ կը ճանչնա՞ս անոր անցեալը, պատճառը այն էր որ, մեզի անծանօթ մնացած «ծակեր» կան։

— Ծակեր որ կ՚ուզէիր խծկե՞լ։

— Ճիշդ այդպէս, ըսաւ խնդալով։

— Ինչպէ՞ս ընելու է։

— Հիմա կ՚ըսեմ։ Եթէ պէտք է հաւատալ կարգ մը տեղեկութիւններու, Կոնստանդինովնա՝ իր ձեռքին մէջ ունի մեր դէմ կարգ մը գաղտնի թուղթեր, որովհետեւ, ատենին, Օքրանայի կոմսին հաշուոյն աշխատած է։ Եթէ այդ Թուղթերը Ռուսիայէն դուրս ելլեն, սարսափելի է։

— Կը կարծե՞ս թէ այդ թուղթերը անոր ձեռքն ըլլան։

— Այդ բանն է որ պէտք է ջանաս գիտնալ։ Նախ պէտք է որ ամէն կարելի միջոցով, ի հարկին նոյնիսկ անոր սիրահարը դառնալով, թափանցես անոր թաքուն մտածումներուն։ Կ՚ուզենք վերջնականապէս գիտնալ թէ՝ մեր դէ՞մ է թէ՝ մեզի հետ։

(Տար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

1928 Յունուար 1էն առաջ: Կ'ըսուի թէ Աֆղանիստանի կառավարութիւնը դժգոհ է իրենց երկրին մէջ հետզհետէ շատցող պոլշեւիկեան պրոպագանդէն:

Մանափոռն պուլկար վարչապետին դեմ

Սօֆիայէն 29 Օգոստոս թուականով կը հեռագրեն թէ վարչապետ Լիափչէֆի ինքնաշարժին վրայ ատրճանակի հարուածներ պարպուած են: Վարչապետը այդ միջոցին կառքին մէջ չէր գտնուեր: Վարիչը առանց պաղարինը կորսնցնելու, արագացուց քալուածքը եւ կառատուն հասաւ առանց ո եւ է հարուած ստանալու:

Պոլշեւիկ թղթակից մը վտարուած

Ներքին Նախարարը վտարման հրամանագիր մը ստորագրեց «Թաս» Գործակալութեան Փարիզի թղթակից Ժիւլ Պրունի դէմ: Այս վերջինը Օգոստոս 23ի եւ 24ի աղմկալից ցոյցերուն մասին չափազանցուած եւ խեղաթիւրուած լուրեր հաղորդած էր: Խորհրդային դեսպանատունը միջամտած է որպէսզի յիշեալը չվտարուի, սակայն ապարդիւն:

Պիտի վտարուին նաեւ այն բոլոր օտարականները, որոնք դիտումնաւոր եւ սուտ լուրեր կը հրատարկեն կամ կը տարածեն Ֆրանսայի կացութեան մասին:

Ատրպատականի մէջ ըմբոստութիւն?

Լոնտոնէն Օգոստ. 24 թիւով կը հեռագրեն Անատոլուի գործակալութեան.—

Թեհրանէն ստացուած հեռագիրներու համաձայն, ապստամբութիւն մը ծագած է պարսկական Ատրպատականի մէջ: Կառավարական ուժերը յաջողած են զսպել ըմբոստական շարժումը, եւ գնդակահարած են ազգայնականներու պարագլուխներէն չորս հոգի: Ըմբոստներուն նպատակն էր վերոյիշեալ շրջաններուն մէջ անկախ հանրապետութիւն մը հաստատել:

Սաքքօ—Վանցեթթիի աճիւնները գրաւուած?

Պոսթընէն կը հեռագրեն թէ Սաքքօ Վանցէթթիի յուղարկաւորութեան համար ծախք եղած է 700 տոլար: Այս գումարը վճարուած չըլլալով, թաղման յանձնառուն Լակօն գրաւի տակ առած է երկու անիշխանականներու աճիւնները եւ չպիտի վերադարձնէ զանոնք՝ մինչեւ որ դրամը չվճարուի:

Լեվին փախաւ իր օդանաւով

Զարլս Լէվին, որ Չէմպըլինի հետ մէկ թռիչքով Ամերիկա-Գերմանիա գիծը կտրելէ յետոյ Ֆրանսա անցած էր, ամէն օր իր վրայ խօսեցնել կուտար: Այս միլիոնատէր Հրեան կը թուի թէ նոր զգայնութիւններու ծարաւն ունի. ձգած իր միլիոնները, զանազան վտանգներու կը դիմէ:

Երկուշաբթի օր, սակայն, ապշեցուց ամէն մարդ: Ֆրանսացի օդանաւորդ Տրուհէնի հետ պայմանագրութիւն մը կնքելէ յետոյ, հսկողութեան տակ առնուած էր իր օդանաւը, վախնալով որ Ամերիկացին յանկարծ միտքը կը փոխէ, կը փախչի կամ կը խանգարէ օդանաւը: Վախերը ստոյգ էին:

Լէվին երկուշաբթի առաւօտ այցելեց Պուրժէ, տեսնելու համար օդանաւը: «Միս Քոլոմպիա»ն դուրս հանել տուաւ: Լէվին դարձաւ շուրջը, աչք մը պտըտցուց, յետոյ վերարկուն անփութութեամբ նետեց խցիկէն ներս, ելաւ նստաւ օդանաւորդին տեղը: Քանի մը ձախլիկ ու վտանգաւոր փորձերէ յետոյ, յանկարծ օդանաւը երկինք բարձրացաւ: Ամէն մարդ կը զարմանար, որովհետեւ կը կարծուէր թէ Լէվին վարել չի գիտեր: Օդանաւը շտկեց քիթը՝ դէպի Անգլիա: Քանի մը ժամ վերջ թառեցաւ Քրոյտընի կայանը, չորս անգամ իջնել փորձելէ յետոյ:

Թէ անգլիացի եւ թէ ֆրանսացի օդանաւորդները զարմացած են որ առանց քարտէսի, առանց փորձառութեան Լէվին ի՛նչպէս յաջողեցաւ օդանաւը հասցնել Լոնտոն: Կը կարծուի թէ, առանց Ֆրանսա դառնալու, անգլիա ի միականի օդանաւորդ Հինքլիֆի հետ Ամերիկա պիտի երթայ: Տրուհէն շուարած է եւ չի գիտեր թէ ի՛նչ պիտի ընէ:

Լէվին այժմ կը գտնուի զանազան ամբաստանութեանց տակ: Նախ, հակառակ միջազգային օրէնքներու, առանց անցագիրը վիզէ ընելու, մեկնեցաւ Ֆրանսայէն: Երկրորդ, չէ վճարած վարձքը, զոր կը պարտի Պուրժէի կայանին: Երրորդ, օդանաւորդի վկայական չունի: Այս պատճառներով, հեռագիր մը կուած է Լոնտոն, գրաւելու համար օդանաւը եւ պատժելու համար զինք:

⁂ Ամերիկացի օդանաւորդներ՝ Պրօք եւ Շլի, որոնք աշխարհի շրջանը կը կատարեն Լոնտոնէն մեկնելէ վերջ կորսնցուցին իրենց ճամբան եւ իջան Միւնիխ: Անմիջապէս պահանջեցին Միւնիխի նշանաւոր գարեջուրը: Օդանաւորդները երէկ առաւօտ մեկնեցան՝ Պելկրատիեւ Պուքրէշի ճամբով երթալու համար ուղղակի Պոլիս, անկէ ալ Հալէպ ու Պաղտատ:

⁂ Լոնտոնէն (Ամերիկա) Լոնտոն (Անգլիա) թռիչքը ձախողեցաւ: Օդանաւորդները ամերիկեան Լոնտոնէն մեկնելէ երկու ժամ յետոյ թանձր մառախուղի մը եւ ջրհեղեղեան անձրեւի մը հանդիպելով, ստիպուեցան ետ դառնալ:

⁂ Երկուշաբթի օր, ֆրանսացի օդանաւորդ Քալիզօ, որ երկու անգամ շահած էր բարձրութեան մրցանիշը, այս անգամ կոտրեց իր մրցանիշը հասնելով 13,000 մեդր բարձրութեան մը: Սակայն այնքան տկարացած էր, որ ցամաք իջած պահուն, կիսովին նուաղած ըլլալով՝ ուժգին էջք մը կատարեց, անիւները կոտրեցան եւ շարժանիւը մխուեցաւ հողին մէջ:

⁂ 13 օդանաւորդներ, 7ը սերպ, 3ը լեհ, 3ը չեխ, Երկուշաբթի Փրակայէն թռան դէպի Վարշաւա, յետոյ Պելկրատ հասնելու համար: Այս մրցումը սկսաւ հզերական արկածով մը:

Սերպ օդանաւորդ ենթասպայ մը, մեքենայի խանգարման պատճառով, անկարգելով ուզեց վար իջնել 600 մեդր բարձրութենէ մը: Սակայն անկարգելը չբացուեցաւ եւ օդանաւորդը ջարդուփշուր եղաւ:

Անտառի հրդեհները կը շարունակուին

Դարձեալ հրդեհ ծագեցաւ կորպիոյի, Ռօքպրիւնի, Քափ Մարթէնի եղեւնեաց անտառներուն մէջ: Երիտասարդ մը, որ կ'աշխատէր հրշէջներուն հետ, ծանրապէս վիրաւորուեցաւ ու մեռաւ: Խոշոր քար մը ինկած էր գլխուն վրայ: Հրդեհին պատճառ կը նկատեն ոսոխորդ մը, որ սիկարը նետած էր չոր ցարասիններուն մէջ: Այժմ ձերբակալուած է:

Պատրաստուեցէ՛ք

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ

կիր. 18 Սեպտ. P. U. C.ի մարզադաշտը, Porte Dorée

ՀԱՆԴԷՍ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայ ժող. Լսարանի կողմէ 4 Սեպտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին փոնթէվէքի սինէմայի սրահը: Բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւայլն

ՄՈՒՏՔ՝ 5, 3, ԵՒ 2 ՖՐԱՆՔ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 80 Rue Charles-Chefson Bois-Colombes: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւի հինգերորդ դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին Դաշնակցութեան գրադարանը. դասախօսն է Ընկ. Դ. Բիլարճեան:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պէլվիլի, Մէնիլմոնթանի, Վիլէթի եւ Շափէլի շրջաններուն բոլոր անդամներն ու համակիրները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին նոր մասնաճիւղ մը կազմելու համար, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին. 14 Rue Clovis Hugueo մեթրօ Jaurès կամ Bolivar:

ԱԶԴ

Վէնսէնի եւ Սարսէլի ասեղնագործութեան աթելիէներուն համար պէտք ունիմ աշակերտի եւ աշխատաւորի: Կ'ընդունուին 14էն վեր աղջիկներ, ինչպէս նաեւ մինչեւ 40 տարեկան կիներ, որոնց յարմարող ածուն եւ նման դիւրին գործեր ունիմ: Վէնսէն կը յարմարի քաղաքին մէջ եւ արեւելեան պանլիէօյի մէջ բնակողներուն. իսկ Սարսէլ՝ կար տիւ Նորէն մեկնող պանլիէօյին համար: Նաեւ պէտք ունիմ քաղաքի թէ պալիէօյի մէջ իրենց տունը աշխատող գործաւորուհիներու:

Դիմել ամէն օր

1. Mme. Vartanoucheի, 7 Rue Raymond du Temple à Vincennes.
2. Mme. Kerkbechian, Rue du Moulin à Vent, Sarcelles (S. et O.).
3. ժամը 8—9.30 կամ 1.30-2.30ին Mr. Keukdjianի, 31 Rue Basfroi, XI (մեթրօ Պասթիյլ):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վալանս, Գ. Գ.— 20 ֆրանք: Ղրկեցինք:

Վիլնէօվ-տը-Պէոք, Գ. Մ.— 20:

Լիոն, Ա. Գ.— 35:

Վէնսէն, Գ. Հ.— 35:

Պերլին, Հ. Ե.— 100 ֆրանք: Սկսանք ղրկել:

Թուլոն, Տէր Ա.— 70:

Թաւրիզ, Յ. Ա.— 50:

ՍԱԿԱՐԱՆ

30 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	63
Թրք. ոսկի »	or	106	70
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր » »	Lire	139	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուիցց. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3390	—
» II	»	1995	—
» III	»	1660	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարաշցի Սամուէլ Կիւլիւզեան, 20—21 տարեկան, մօր անունը Տուտու, հօրը անունը Շիւքրի, որ քանի մը տարի առաջ Սուրիոյ Ճիպէյլի որբանոցէն փոխադրուած է Մարսիլիա եւ կը կարծուի թէ այժմ Ֆրանսա կը գտնուի: Գրել՝ Chahinian frères, Côte du Fumel, (Lot et Garonne), France.

— Սմբատ Բալաեան, 25 տարեկան ծնած Պարսկաստան, հօր անուն Ղհաննէս, մօրը՝ Նինա, որ երկար ժամանակ Կովկաս մնացած է, 1919ին հեռացած է Թիֆլիզէն, Ֆրանսա գտնուիլը կ'ենթադրուի: Տեղեկացնել՝ B. Bagdassarian. P. R. Terreaux, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER